MEDICORVM GRAECORVM

O P E R A

QVAE EXSTANT.

EDITIONEM CVRAVIT

D. CAROLVS GOTTLOB KÜHN

PROFESSOR PHYSIOLOGIAE ET PATHOLOGIAE IN LITERARVM VNIVERSITATE LIPSIENSI PVBLICVS ORDINARIVS ETC.

VOLVMEN V.

CONTINENS

CLAVDII GALENI T. V.

LIPSIAE

PROSTAT IN OFFICINA LIBRARIA CAR. CNOBLOCHII

1 8 2 3.

ΚΛΑΥΔΙΟΥ ΓΑΛΗΝΟΥ

ΑΠΑΝΤΑ.

5.

CLAVDII GALENI

OPERA OMNIA.

EDITIONEM CVRAVIT

D. CAROLVS GOTTLOB KÜHN

PROFESSOR PHYSIOLOGIAE ET PATHOLOGIAE IN LITERARVM VNIVERSITATE LIPSIENSI PVBLICVS ORDINARIVS ETC.

TOMVS V.

LIPSIAE

PROSTAT IN OFFICINA LIBRARIA CAR. CNOBLOCHII

1823.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΔΙΑΓΝΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΤΩΝ ΕΝ ΤΗι ΕΚΑΣΤΟΥ ΨΥΧΗι ΙΔΙΩΝ ΠΑΘΩΝ.

Ed. Chart. to. VI. [p. 519.] Ed. Bas. to. I. (p. 352.)

Κεφ. α'. Ἐπειδὴ καὶ δι' ὑπομνημάτων ἔχειν βούλει, ἃ πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἀπεκρινάμην, ἣν ἐνέστησα πρὸς ἡμᾶς ὑπὲρ τοῦ γραφέντος Ἀντωνίῳ τῷ Ἐπικουρείῳ βιβλίου περὶ τῆς ἐπὶ τοῖς ἰδίοις πάθεσιν ἐφεδρείας, ἤδη πράξω τοῦτο, καὶ τήνδε τίθεμαι τὴν ἀρχήν. ἄριστον μὲν ἦν αὐτὸν τὸν Ἀντώνιον εἰρηκέναι σαφῶς, τί ποτε βούλεται σημαίνειν ἐκ τοῦ τῆς ἐφεδρείας ὀνόματος. ὡς δ' ἂν τις ἐξ ὧν λέγει κατὰ τὸ

GALENI DE PROPRIORVM ANIMI CVIVSQVE AFFECTVVM DIGNOTIONE ET CVRATIONE.

Cap. I. Quandoquidem per commentarios habere vis ea, quae ad quaestionem respondi, quam apud me constitueram super scripto ab Antonio Epicureo libro de praesidio adversus proprios affectus, jam hoc aggrediar, hocque duco exordium. Optimum sane erat ipsum Antonium, quid hoc nomine praesidii significare velit, manifeste explicasse. Ut autem aliquis de quibus in libro

βιβλίον εἰκάσειεν, ἤτοι τὴν παραφυλακὴν ἢ τὴν διάγνωσιν δοκεῖ μοι δηλοῦν, ἢ καὶ πρὸς τούτοις τὴν ἐπανόρθωσιν. ἐφαίνετο δ', ὡς οἶσθα, καὶ ἀσαφῶς ἑρμηνεύων τὰ πολλὰ τῶν εἰρημένων, ὡς εἰκάσαι μᾶλλον ἔστιν ἢ νοῆσαι σαφῶς. ἐνίοτε μὲν γὰρ δόξει προτρέπειν ἡμᾶς ἐννοεῖν, ὅτι καὶ αὐτοὶ πολλὰ παραπλησίως τοῖς ἄλλοις ἁμαρτάνομεν· ἐνίοτε δ', ὅπως ἄν τις ἕκαστον ὧν ἁμαρτάνει διαγιγνώσκοι, καὶ πρὸς τούτοις αὖθις, ὅπως ἄν τις ἑαυτὸν ἀπάγοι τῶν ἁμαρτανομένων, ὃ δοκεῖ μοι τοῦ λόγου παντὸς εἶναι σκοπός. ἕκαστον γὰρ τῶν προειρημένων ἄχρηστόν ἐστι καὶ περιττὸν, εἰ μὴ πρὸς τοῦτον ἀναφέροιτο, διορθοῦν δὲ χρὴ αὑτὸν ἐν τοῖς μάλιστα παθήμασι τῶν ἁμαρτημάτων. ἐνίοτε μὲν γὰρ ὡς περὶ μόνων τῶν παθῶν αὐτοῦ ὁ λόγος γίνεται, πολλάκις δὲ ὡς περὶ τῶν ἁμαρτημάτων, ἔστι δ' ὅτε περὶ ἀμφοτέρων διαλέγεσθαί σοι δόξει. ἐγὼ δ' αὐτὸ τοῦτο πρῶτον, ὡς οἶσθα, προδιώρισα, τὰ μὲν ἁμαρτήματα κατὰ ψευδῆ δόξαν εἰπὼν γίγνεσθαι, τὸ δὲ πάθος κατα τινα ἄλογον

differit, conjecturam fecerit, vel obfervationem, vel dignotionem, vel emendationem denique mihi fignificare videtur. At eorum quae dixit multa, ut nosti, obfcure adeo interpretatur, ut conjicere facilius quam aperte ea cognofcere liceat. Interdum namque hortari nos videbitur, ut, quod et ipfi plerumque perinde ac alii erramus, confideremus, interdum autem, qua ratione quis fingula, quae delinquit, agnofcat, ad haec rurfus, quo pacto quis feipfum ab erratis abducat, qui totius orationis fcopus mihi effe videtur. Nam unumquodque eorum, quae prius dicta funt, nifi eo referatur, inutile eft et fupervacaneum, quippe in praecipuis errorum affectibus erigere feipfum ac emendare convenit. Etenim nonnunquam quafi de folis affectibus ipfius oratio eft; plerumque vero tanquam de erroribus; quandoque etiam de utrisque tibi difputare videbitur. Ego vero idipfum primum, ut nosti, prius diftinxi, quum errores ex opinione falfa, affectum ex bruta quadam, quae nobis ineft, facultate rationi re-

Ed. Chart. VI. [519. 520.] Ed. Baſ. I. (352.)
ἐν ἡμῖν δύναμιν [520] ἀπειθοῦσαν τῷ λόγῳ· κοινῇ δ᾽ ἀμφότερα κατὰ γενικώτερον σημαινόμενον ἁμαρτήματα κεκλήσθω. λέγω μὲν οὖν ἁμαρτάνειν καὶ τὸν ἀκολασταίνοντα, καὶ τὸν θυμῷ τι πράττοντα, καὶ τὸν διαβολῇ πιστεύοντα. γέγραπται μὲν οὖν καὶ Χρυσίππῳ καὶ ἄλλοις πολλοῖς τῶν φιλοσόφων θεραπευτικὰ συγγράμματα τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν, εἴρηται δὲ καὶ πρὸς Ἀριστοτέλους καὶ τῶν ἑταίρων αὐτοῦ, καὶ πρὸ τούτων ὑπὸ Πλάτωνος. καὶ ἦν μὲν βέλτιον ἐξ ἐκείνων μανθάνειν αὐτὰ, ὥσπερ κἀγώ. τὰ δ᾽ οὖν κεφάλαια διὰ τοῦ πρώτου λόγου τοῦδε διὰ συντόμου, ἐπειδὴ κελεύεις, διήξω σοι πάντα, καθ᾽ ἣν ἤδη τάξιν ἤκουσας, ὅτ᾽ ἐπύθου περὶ τοῦ γεγραμμένου τῷ Ἀντωνίῳ βιβλίου.

Κεφ. β΄. Ὅτι μὲν εἰκός ἐστιν ἁμαρτάνειν, εἰ καὶ μὴ δοκοίημεν αὐτοὶ σφάλλεσθαί τι, πάρεστιν ἐκ τῶνδε τῶν λόγων λογίσασθαι. πάντας ἀνθρώπους ὁρῶμεν ἑαυτοὺς ὑπολαμβάνοντας ἤτοι γε ἀναμαρτήτους εἶναι παντάπασιν ἢ ὀλίγα καὶ σμικρὰ διὰ λόγου σφάλλεσθαι, καὶ τοῦτο

pugnante proficiſci dicerem; communiter autem ambo generaliori ſignificatu vocatos eſſe errores. Itaque tum eum, qui intemperanter vivit, tum qui iracundia quid agit, tum qui calumniae fidem adhibet, errare aut peccare dico. Quare Chryſippus et philoſophorum plerique alii libros de curandis animi affectibus conſcripſerunt. Quinetiam ab Ariſtotele eiusque ſectatoribus, atque ante hos a Platone eadem dicta ſunt. Ae certe ex illis ipſa diſcere, quemadmodum et ego didici, longe praeſtiterat. Itaque primo hoc libro capita, quoniam ita jubes, compendioſe tibi recenſebo omnia, quo jam ordine audiviſti, quum de edito Antonii commentario percontareris.

Cap. II. Quod equidem errare nos ſit vero ſimile, etiamſi nequaquem aberrare ipſi putemus, ex hiſce verbis promptum eſt colligere. Videmus omnes homines exiſtimare, ſeſe vel ab erroribus omnino eſſe immunes, vel parum et modice per rationem falli, idque his potiſ-

μάλιστα πεπονθότας, οὓς ἄλλοι πλεῖστα νομίζουσιν ἁμαρτάνειν. ἐγὼ οὖν, εἰ καί τινος ἑτέρου, καὶ τοῦδε παμπόλλην ἔσχηκα πεῖραν. ὅσοι μὲν τῶν ἀνθρώπων ἐπ᾽ ἄλλοις ἐπέθεντο τὴν περὶ αὐτῶν ἀπόφασιν, ὁποῖοί τινές εἰσιν, ὀλιγώτατα ἐθεασάμην ἁμαρτάνοντας· ὅσοι δὲ ἑαυτοὺς ἀπειλήφασιν εἶναι ἀρίστους χωρὶς τοῦ τὴν κρίσιν ἑτέροις ἐπιτρέψαι, μέγιστα καὶ πλεῖστα τούτους ἑώρακα σφαλλομένους. ὥσθ᾽, ὅπερ ᾤμην, ὅτε μειράκιον ἦν, ἐπαινεῖσθαι μάτην, (τοῦτο δ᾽ ἦν τὸ Πύθιον, γνῶναι κελεῦον ἑαυτὸν,) οὐ γὰρ εἶναι μέγα τὸ πρόσταγμα, τοῦθ᾽ εὗρον ὕστερον δικαίως ἐπαινούμενον. ἀκριβῶς μὲν γὰρ ὁ σοφώτατος μόνος ἂν ἑαυτὸν γνοίη, τῶν δ᾽ ἄλλων ἁπάντων ἀκριβῶς μὲν οὐδεὶς, ἧττον δὲ καὶ μᾶλλον ἕτερος ἑτέρου. καθάπερ γὰρ ἐν ὅλῳ τῷ βίῳ καὶ κατὰ πάσας τὰς τέχνας τὰς μὲν μεγάλας ὑπεροχάς τε καὶ διαφορὰς τῶν πραγμάτων ἅπαντος ἀνδρός ἐστι γνῶναι, τὰς δὲ μικρὰς τῶν φρονίμων τε καὶ τεχνιτῶν, οὕτω κἀπὶ τῶν ἁμαρτημάτων ἔχει καὶ παθῶν. ὅστις μὲν ἐπὶ μικροῖς ὀργίζεται

ſimum accidit, quos alii plurimum exiſtimant aberrare. Ego itaque, ſi alterius rei cujusdam, certe hujus experimentum habui maximum. Qui ſane homines aliis permiſerunt, ut de ſe, qualesnam ſint, ferrent ſententiam, eos in pauciſſimis errare conſpexi. Qui vero ſeipſos optimos eſſe cogitarunt, neque judicium *ferendum* aliis commiſerunt, eos in maximis ac plurimis falli conſpeximus. Quare, quod, quum junior eſſem, fruſtra laudari putabam, (id autem erat Pythium illud, quod ſeipſum noſſe imperabat,) non enim magnum eſſe mandatum, poſtea ipſum jure laudari comperi. Siquidem ſolus ſapientiſſimus perfecte ſeipſum noverit, aliorum autem omnium perfecte nemo, verum minus magisque alter altero. Quemadmodum enim in tota vita ac in ſingulis artibus magnas rerum eminentias ac differentias cujuscunque viri eſt cognoſcere, exiguas autem prudentium dumtaxat et artificum, ita quoque in erroribus et affectibus habet. Nam quisquis ob minima vehementer excandeſcit, ſervos

σφοδρῶς, δάκνει τε καὶ κακίζει τοὺς οἰκέτας, οὗτος μέν σοι δῆλός ἐστιν, ὅτι ἐν πάθει καθέστηκεν· ὁμοίως δὲ καὶ ὅστις ἐν μέθαις τε καὶ ἑταίραις καὶ κωμασταῖς παραγίνεται. τὸ δ᾽ ἐπὶ μεγάλῃ βλάβῃ χρημάτων ἢ ἀτιμίᾳ μετρίως ταραχθῆναι τὴν ψυχὴν οὐκ ἔθ᾽ ὁμοίως ἐστὶ φανερὸν ἐκ τοῦ γένους τῶν παθῶν ὑπάρχον, ὥσπερ οὐδὲ πλακοῦντα φαγεῖν ἀκρατέστερον. ἀλλὰ καὶ ταῦτα κατάδηλα γίγνεται τῷ προμελετήσαντι τὴν ψυχὴν, ἐξοδιάσαντί τε ἁπάντων παθῶν ἐπανορθώσεως δεόμενα, καὶ μεῖζόν γ᾽ ἔμπης ἀποφυγεῖν αὐτὰ, διότι μικρά. ὅστις οὖν βούλεται καλὸς κἀγαθὸς γενέσθαι, τοῦτο ἐννοήσας, ὡς ἀναγκαῖόν ἐστιν αὐτὸν ἀγνοεῖν πολλὰ τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων, ὅπως ἂν ἐξεύροι πάντα, δυνάμενος ἐγὼ λέγειν, ὅπως εὗρον αὐτὸς, οὔπω λέγω, διότι τὸ βιβλίον τοῦτο δύναταί ποτε καὶ εἰς ἄλλων ἀφικέσθαι χεῖρας· ὅπως ἂν κἀκεῖνοι γυμνασθῶσιν πρὸς ὁδὸν εὑρεῖν τῆς γνώσεως τῶν ἁμαρτημάτων, ὥσπερ καὶ σέ μοι λέγειν ἠξίωσα, καὶ μέχρι τοσαῦτα δοκοῦν ἀπεφήνω, διεσιώπησα. καὶ νῦν

domesticos et mordet et vituperat, in affectu tibi constitutum hunc esse constat. Similiter autem quisquis inter temulentos, scorta et comessatores versatur. Verum ob ingentem facultatum jacturam vel infamiam mediocriter animum esse perturbatum ex quo affectuum genere fit, nondum peraeque manifestum est, ut neque placentam avidius exedere. Sed et haec ei innotescent, qui animum exercuerit et explorarit, quinam inter universos affectus emendationem desiderent, magis tamen arduum, ipsa evitare, quod parva sint. Quisquis igitur honestus probusque vult evadere, hoc animadverterit necessario, ipsum plerosque errores proprios ignorare. At omnes ut deprehendat, possum ego dicere; quo pacto ipse deprehenderim, nondum aperio, quod hic libellus in aliorum manus aliquando venire queat, quomodo illi quoque ad cognitionis errorum viam indagandam sese exerceant, quemadmodum etiam te mihi dicere volui, et quoad tot tibi videri pronunciasses, conticui. Et nunc sic agam,

οὕτω πράξω, παρακαλέσας τὸν ὁμιλοῦντα τῷδε τῷ γράμματι, καταθέμενον αὐτῷ ζητῆσαι, πῶς ἄν τις ἑαυτὸν δύναιτο γνωρίζειν ἁμαρτάνοντα. δύο [521] γὰρ, ὡς Αἴσωπος ἔλεγε, πήρας ἐξήμμεθα τοῦ τραχήλου, τῶν μὲν ἀλλοτρίων τὴν πρόσω, τῶν ἰδίων δὲ τὴν ὀπίσω· καὶ διὰ τοῦτο τὰ μὲν ἀλλότρια βλέπομεν ἀεὶ, τῶν δ᾽ οἰκείων ἀθέατοι καθέσταμεν. καὶ τοῦτόν γε τὸν λόγον ὡς ἀληθῆ πάντες προσίενται. ὁ δὲ Πλάτων ἀποδίδωσι καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ γιγνομένου. τυφλώττει γὰρ, φησὶ, τὸ φιλοῦν περὶ τὸ φιλούμενον. εἴπερ οὖν ἕκαστος ἡμῶν ἑαυτὸν ἁπάντων μάλιστα φιλεῖ, τυφλώττειν ἀναγκαῖόν ἐστιν αὐτὸν ἐφ᾽ ἑαυτοῦ. πῶς οὖν ὄψεται τὰ ἴδια κακά; καὶ πῶς ἁμαρτάνων γνώσεται; πολλῷ γὰρ ἔοικεν ὅ τε τοῦ Αἰσώπου μῦθος καὶ ὁ τοῦ Πλάτωνος λόγος ἀνελπιστότερον ἡμῖν τὴν τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων εὕρεσιν ἀποφαίνειν. εἰ γὰρ μήτε τοῦ φιλεῖν τις ἑαυτὸν ἀποστῆσαι δύναται, τυφλώττειν ἀναγκαῖόν ἐστι τὸ φιλοῦν περὶ τὸ φιλούμενον. οὐ μὴν οὐδ᾽ ἐγὼ τὸν ἀναγινώσκοντα τόδε τὸ βιβλίον ἠξίουν ἐπισκέψασθαι καθ᾽ αὑτὸν

adhortatus libri hujus lectorem, ut, quo modo quis errantem fefe poffit agnofcere, inquirendum fibi proponat. *Binas enim manticas*, ut Aefopus ajebat, *habemus collo propendentes, alienorum vitiorum anteriorem, propriorum vero pofteriorem; ob id aliena femper fpectamus, propria vero nunquam intueri poffumus.* Atque hanc orationem ut veram omnes recipiunt. Plato rei factae caufam etiam reddit. *Caecutit*, inquit, *amans circa id, quod amatur.* Ergo fi quisquam noftrum femet prae caeteris maxime amet, in cenfura fui ipfe caecutiat neceffe eft. Quonam igitur pacto propria vitia confpiciet? Qua ratione fe errare cognofcet? Nam et Aefopi fabula et Platonis oratio propriorum errorum inventionem nobis magis infperatam demonftrare videntur. Si enim neque quis facere poffit, quin fcipfum amet, amans in amato caecutiat neceffe eft. Sed nec ego commentarii hujus lectorem apud fe erratorum propriorum inventio-

Ed. Chart. VI. [521.] Ed. Bas. I. (352. 353.)

ὁδὸν τῆς τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων εὑρέσεως, εἰ μὴ χαλεπὸν ἦν τὸ πρᾶγμα, καίτοι ὡς ἐπὶ πλεῖστον ἐσκεμμένος ᾖ καθ᾽ αὑτόν. καὶ τοίνυν ἐγὼ τὴν ἐμὴν ἀποφαίνομαι γνώμην, ἣν, εἰ μέν τινα καὶ αὐτὸς ἕκαστος ἑτέραν ὁδὸν εὕροι, προσλαβὼν καὶ τὴν ἐμὴν, ὠφελήσεται πλεονεκτικῶς, διπλῆν ἀνθ᾽ ἁπλῆς εὑρὼν ὁδὸν σωτηρίας· εἰ δὲ μὴ, ἀλλ᾽ αὐτῇ γε τῇ ἡμετέρᾳ διατελεῖ χρώμενος, ἄχρι περ ἂν ἑτέραν εὕρῃ βελτίονα. τίς οὖν ἡ ἐμὴ, λέγειν ἂν ἤδη καιρὸς; ἀρχὴν τῷ λόγῳ τήνδε ποιησάμενον.

Κεφ. γ'. Ἐπειδὴ τὰ μὲν ἁμαρτήματα διὰ τὴν ψευδῆ δόξαν γίγνονται, τὰ δὲ πάθη διὰ τὴν ἄλογον ὁρμὴν, ἔδοξέ μοι πρότερον αὐτὸν ἐλευθερῶσαι τῶν παθῶν· εἰκὸς γάρ πως καὶ διὰ ταῦτα ψεῦδος ἡμᾶς δοξάζειν. ἔστι δὲ πάθη ψυχῆς, ἅπερ ἅπαντες γιγνώσκουσι, θυμὸς, καὶ ὀργὴ, καὶ φόβος, καὶ λύπη, καὶ φθόνος, καὶ ἐπιθυμία σφοδρά. κατὰ (353) δὲ τὴν ἐμὴν γνώμην καὶ τὸ φθάσαι πάνυ σφόδρα φιλεῖν ἢ μισεῖν ὁτιοῦν πρᾶγμα πάθος ἐστίν. ὀρθῶς γὰρ ἔοικεν εἰρῆσθαι τὸ μέτρον ἄριστον, ὡς οὐδενὸς

nis viam confiderare vellem, nifi res foret perardua, etiamfi quamplurimum quis ea apud fe perpenderit. Proinde meam ego profero fententiam, quam quidem, et fiquam is quisque aliam viam invenerit, meam quoque affumpferit, juvabitur impenfius, duplicem pro fimplici falutis viam confequutus. Sin autem, faltem hac noftra continuo utatur, donec aliam reperiat meliorem. Quae igitur mea fit, dicendi jam tempus eft, hocce condito orationi exordio.

Cap. III. Quoniam errores ob falfam opinionem oriuntur, affectus autem ob brutum animi impetum, vifum mihi eft prius ipfum ab affectibus liberare. Confentaneum enim propter hos falfum nos opinari. Sunt autem affectus animi, quos omnes norunt, iracundia, ira, metus, moeror, invidia, et vehemens cupiditas. Mea quidem fententia quamcunque rem amore vehementi aut odio profequi etiam affectus eft. Recte enim dictum effe videtur, moderatum optimum, adeo ut nihil,

ἀμέτρου καλῶς γιγνομένου. πῶς οὖν ἄν τις ἐκκόψειε ταῦτα, μὴ γνοὺς πρότερον ἔχων αὐτά; γνῶναι δ', ὡς ἐλέγομεν, ἀδύνατον, ἐπειδὴ σφόδρα φιλοῦμεν ἡμᾶς. ἀλλὰ καὶ μὴ σαυτὸν ὁ λόγος οὗτος ἐπιτρέπει σοι κρίνειν, ἄλλον τε συγχωρεῖν δύνασθαι κρίνειν τὸν μήτε φιλούμενον ὑπὸ σοῦ, μήτε μισούμενον. ὅταν οὖν ἀκούσῃς τινὰ τῶν κατὰ τὴν πόλιν, ὃν μήτε φιλήσειν οἶδας μήτε μισήσειν, ἐπαινούμενον ὑπὸ πολλῶν ἐπὶ τῷ μηδένα κολακεύειν, ἐκείνῳ προσφοιτήσας, τοιαύτῃ πείρᾳ κρῖνον, εἰ τοιοῦτός ἐστιν, οἷος εἶναι λέγεται. καὶ πρῶτον ἐὰν ἴδῃς αὐτὸν ἐπὶ τὰς τῶν πλουσίων τε καὶ πολὺ δυναμένων, ἢ καὶ τὰς τῶν μονάρχων οἰκίας ἀπιόντα συνεχῶς, γίγνωσκε μάτην ἀκηκοέναι, τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ἀληθεύειν ἅπαντα· ταῖς γὰρ τοιαύταις κολακείαις ἕπεται καὶ τὸ ψεύδεσθαι. δεύτερον, ἢ προσαγορεύοντα, ἢ παραπέμποντα τοῖς τοιούτοις ὁρῶν ἑαυτὸν, ἢ καὶ συνδειπνοῦντα. τοιοῦτον γάρ τις ἑλόμενος βίον, οὐ μόνον οὐκ ἀληθεύει, ἀλλὰ καὶ κακίαν ὅλην ἐξ ἀνάγκης ἔχει,

quod immoderatum eft, probe fiat. Quomodo igitur aliquis haec praecidet, nifi prius ipfa fe habere cognoverit? At cognofcere, ut dicebamus, non poffumus, quoniam vehementer nos ipfos amamus. At neque oratio haec tibi permittit, te ipfum judicare, fed de altero, quem neque ames, neque oderis, poffe te ferre judicium concedit. Quum itaque audieris in urbe aliquem, quem neque amare noveris, neque odio profequi, a plerisque laudari, quod nemini aduletur, ad hunc quum acceffferis, hocce periculo judicabis, an talis fit, qualis effe dicitur. Ac primum fi ipfum divitum ac infigniter potentum, aut etiam monarcharum aedes frequentare videas, fcito fruftra te audiviffe, hominem omnia pronunciare vera, nam ejusmodi adulationes mendacium fequitur. Deinde five hunc falutantem, five talibus feipfum comitem exhibentem ac concoenantem confpicias. Qui namque talem elegerit vitam, non folum non vera dicit, fed etiam univerfam malitiam fortitur, quippe qui aut pecunias,

φιλοχρήματος ὢν, ἢ φίλαρχος, ἢ φιλόδοξος, ἢ φιλότιμος, ἤ τινα τούτων, ἢ πάντα. τὸν δὲ μὴ προσαγορεύοντα, μήτε παραπέμποντα, μήτε συνδειπνοῦντα καὶ τοῖς πολὺ δυναμένοις ἢ πλουτοῦσι, κεκολασμένῃ τῇ διαίτῃ χρώμενον, ἐλπίσας ἀληθεύειν, εἰς βαθυτέραν ἀφικέσθαι πειράθητι γνῶσιν, [522] ὁποῖός τέ τίς ἐστιν, (ἐν συνουσίαις δ᾽ αὕτη πολυχρονιωτέραις γίγνεται,) κἂν εὕρῃς τοιοῦτον, ἰδίᾳ ποτὲ μόνῳ διαλέχθητι, παρακαλέσας, ὅ τι ἂν σοι βλέπῃ τῶν εἰρημένων παθῶν, εὐθέως δηλοῦν, ὡς χάριν ἕξοντι τούτου μεγίστην, ἡγησομένῳ τε σωτῆρα μᾶλλον, ἢ εἰ νοσοῦντα τὸ σῶμα διέσωσε. κἂν ὑπόσχηται δηλώσειν, ὅταν τι τῶν εἰρημένων πάσχοντά σε βλέπῃ, κἄπειτα πλειόνων ἡμερῶν μεταξὺ γιγνομένων μηδὲν εἴπῃ, συνδιατρίβων δηλονότι μέμψῃ τῷ ἀνθρώπῳ, αὖθίς τε παρακάλεσον ἔτι λιπαρώτερον ἢ ὡς πρόσθεν, ὅ τι ἂν ὑπὸ σοῦ βλέπῃ παθῶν πραττομένων εὐθέως μηνύειν. ἐὰν δὲ εἴπῃ σοι, διὰ τὸ μηδὲν ἑωρακέναι περί σε τοιοῦτον ἐν τῷ μεταξὺ, διὰ τοῦτο μηδ᾽ αὐτὸν εἰρηκέναι, μὴ πεισθῇς εὐθέως, μηδ᾽ οἰηθῇς ἀναμάρτητος

aut principatum, aut gloriam, aut honorem ambiat, aut quaedam ex iis, aut omnia. Qui vero neque potentes illos ac opulentos salutat, neque comitatur, neque his concoenat, eum frugali usum victu vera loqui speraveris; ejus notitiam penitiorem experiare, quae et qualis sit, haec autem diuturniore consuetudine comparatur. Quod si talem offenderis, nonnunquam privatim cum solo disserere eum precatus, ut, quem tibi ex supra nominatis affectibus adesse conspexerit, statim significet gratiam habituro ipsi maximam, eumque medicum potius existimabis, quam si corpore laborantem sospitem reddiderit. Quod si declaraturum se promiserit, quum in aliquem dictorum affectuum incidere inspexerit, ac postea pluribus diebus interjectis nihil prodiderit, in mutua utique consuetudine hominem accusabis, iterumque adhortaberis accuratius quam prius, ut, quod a te pathematum animi committi adverterit, id protinus significet. Si nihil se interim ejusmodi in te conspexisse eoque tacuisse respondeat, ne statim dicto fidem adhibeas, neve existimes,

Ed. Chart. VI. [522.] Ed. Baf. I. (353.)

ἐξαίφνης γεγονέναι, ἀλλὰ δυοῖν θάτερον, ἢ διὰ ῥαθυμίαν οὐ προσεσχηκέναι σοι τὸν παραβεβλημένον φίλον, ἢ ἔλεγχον αἰδούμενον σιωπᾷν, ἢ καὶ μισηθῆναι μὴ βούλεσθαι διὰ τὸ γιγνώσκειν, ἅπασιν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀνθρώποις ἔθος εἶναι μισεῖν τοὺς τἀληθῆ λέγοντας. ἢ εἰ μὴ διὰ ταῦτα, ἴσθι, μὴ βουλόμενον αὐτὸν ὠφελεῖν σε διὰ τοῦτο σιωπᾷν, ἢ καὶ ἄλλην τινὰ αἰτίαν, ἣν οὐκ ἐπαινοῦμεν ἡμεῖς. ἀδύνατον γάρ ἴσως αὐτῷ ἡμαρτῆσθαι μηδὲν πιστεύσας ἐμοὶ, τοῦτο νῦν ἐπαινέσεις ὕστερον, θεώμενος ἅπαντας ἀνθρώπους καθ' ἑκάστην ἡμέραν μυρία μὲν ἁμαρτάνοντας, καὶ μετὰ παθῶν πράττοντας, οὐ μὴν ἑαυτούς γε παρακολουθοῦντας. ὥστε μηδὲ σὺ νόμιζε σαυτὸν ἄλλο τι μᾶλλον ἢ ἄνθρωπον εἶναι. νομίζεις δ' ἄλλο τι μᾶλλον ἢ ἄνθρωπον ὑπάρχειν, ἐὰν ἀναπείσῃς σαυτὸν, ἅπαντα καλῶς σοι πεπρᾶχθαι, μὴ ὅτι ἑνὸς μηνὸς, ἀλλὰ μιᾶς ἡμέρας. ἴσως οὖν ἐρεῖς, εἰ ἐναντιολογικὸς ἦς, ἤτοι κατὰ προαίρεσιν, ἢ ἐκ μοχθηροῦ τινος ἤθους γεγονὼς τοιοῦτος, καὶ φύσει φιλόνει-

te quamprimum errore vacare ac inculpatum esse; quin potius alterum e duobus perpendas, amicum, quem nactus es, tacere, aut quod per negligentiam animum tibi non adhibuerit, aut quod increpare vereatur, aut etiam quod odio esse nolit, haud ignarus, omnibus, ut ita dicam, hominibus morem esse, ut vera loquentem oderint. Vel si non horum causa, scito tum nolle tibi prodesse, eoque silere, vel ob aliam quoque causam aliquam, quam nos improbamus. Nam si mihi credideris, fortassis impossibile esse tibi ipsi nihil peccasse, id tum postea laudabis, quum videas, homines universos innumeros quotidie etiam errores committere, ex affectibus ductos agere, non tamen seipsos assequi. Quapropter te ne arbitrare aliud quicquam magis quam hominem esse. Arbitraris autem, te aliquid homine majus esse, quum tibi persuaseris, omnia probe te fecisse uno die, nedum mense. Forsan igitur dices, si litigiosus sis, vel ex animi proposito, vel prava quadam consuetudine talis evaseris, naturaque

κος ὤν, ὅσον ἐπὶ τῶν νῦν ὑπ᾽ ἐμοῦ προσκεχρημένων λόγων, τοὺς σοφοὺς ἄνδρας ἄλλο τι μᾶλλον ἢ ἀνθρώπους εἶναι. τούτῳ δή σοι τῷ λόγῳ τὸν ἡμέτερον ἀντίθες διττὸν ὄντα, τὸν μὲν ἕτερον, ὅτι μὴν ὁ σοφὸς ἀναμάρτητός ἐστι τὸ πάμπαν· ἕτερον δ᾽ ἐπ᾽ αὐτῷ τῷ προσιεμένῳ, εἴπερ ἀναμάρτητός ἐστιν ὁ σοφὸς, οὐδ᾽ ἄνθρωπον ὑπάρχειν αὐτόν. ὅσα δ᾽ ἐπὶ τῷδε, καὶ διὰ τοῦτο τῶν παλαιοτάτων φιλοσόφων ἀκούσεις, ὅμοιον εἶναι θεῷ τὴν σοφίαν. ἀλλά σύ γε θεῷ παραπλήσιος ἐξαίφνης οὐκ ἄν ποτε γένοιο. ὅπου γὰρ οἱ δι᾽ ὅλου τοῦ βίου ἀπάθειαν ἀσκήσαντες, οὐ πιστεύοντες τελέως αὐτὴν ἐσχηκέναι, πολὺ δήπου μᾶλλον ὁ μηδέποτ᾽ ἀσκήσας σύ. μὴ τοίνυν πιστεύσῃς τῷ λέγοντι μηδὲν ἑωρακέναι μετὰ παθῶν ὑπὸ σοῦ πραττόμενον, ἀλλ᾽ ἤτοι μὴ βουλόμενον ὠφελεῖν σε νόμιζε λέγειν οὕτως, ἢ μὴ παραφυλάξαι προῃρημένον, ἃ πράττεις κακῶς, ἢ φυλαττόμενον ὑπὸ σοῦ μισηθῆναι, τάχα δὲ καὶ εἰδέναι σέ ποτε πρὸς τὸν ἐπιτιμήσαντα καὶ δυσχεράναντα τοῖς σοῖς ἁμαρτήμασί τε καὶ πάθεσιν, ὥστ᾽ εἰκότως σιωπᾶν, ἢ πιστεύειν μὴ ἀληθεύοντά

contentiofus fis, viros fapientes, quantum ad fermones *paulo ante* ufurpatos *attinet*, aliud quid magis quam homines effe. Huic tuae rationi noftram oppone duplicem, alteram quidem, quod fapiens omnino careat errore, alteram vero confequentiae gratia, fi errore vacat fapiens, nec ipfum effe hominem. At quae de hocce ac propter hoc ipfum a vetuftiffimis philofophis dicta funt, fimilem deo effe fapientiam. Verum tu deo fimilis repente fias nunquam. Quum enim ii, qui per totam vitam apathiam exercuerunt, nondum ipfam perfecte fe confequutos credant, multo utique magis tu, qui nunquam exercuifti. Ne ergo credas dicenti, nihil ex affectu a te effici vidiffe, fed vel eum, quod te juvare nolit, arbitrare ita loqui, aut quod quae male agis obfervare non inftituerit, aut quod in tui odium incidere caveat; fortaffis autem quod et noverit, aliquando te accufantem errores et affectus tuos aegre tuliffe, ac ideo jure tacere, aut credere, te, quum dicis, velle te noffe fingula,

σε λέγοντα, βούλεσθαι ἕκαστον εἰδέναι ὧν ἁμαρτάνεις. ἐὰν δὲ πρῶτον τῶν ὑπὸ σοῦ πραττομένων ἀπαλλαγῇ σιωπήσῃς, εὑρήσεις πολλοὺς ὀλίγον ὕστερον ἀληθῶς ἐπανορθουμένους σε, καὶ πολύ γε μᾶλλον, ἐὰν χάριν γνοὺς τῷ μεμψαμένῳ, χωρισθῇ οὔσης σου τῆς βλάβης, τούτου γ᾽ ἕνεκεν. ἐξ αὐτοῦ δὲ τούτου διασκέψασθαι, πότερον ἀληθῶς ἢ ψευδῶς ἐπετίμησέ σοι, μεγάλης ὠφελείας αἰσθήσῃ, κἂν συνεχῶς πράττῃς αὐτὸ, προῃρημένος ὄντως εἶς γενέσθαι καλὸς κἀγαθὸς, ἔσῃ τοιοῦτος. ἐν μὲν δὴ τῷ πρώτῳ χρόνῳ μηδ᾽ ἂν καὶ σκεπτόμενος ἀκριβῶς εὕροις ἐπηρεαστικῶς τε καὶ ψευδῶς σε κρίνειν, καὶ ἀπείρως αὐτὸν πείθειν, ὡς οὐδὲν [523] ἥμαρτες. ἀλλά σοι ταὐτὸ τοῦτο φιλοσόφημα τὸ καρτερεῖν ἐπηρεαζόμενον. ὕστερον δέ ποτε κατεσταλμένος ἱκανῶς, σαυτοῦ παθῶν αἰσθόμενος, ἐπιχειρήσεις ἀπολογεῖσθαι τοῖς ἐπηρεάζουσι μηδέποτε πικρῶς, μηδ᾽ ἐλεγκτικῶς, μηδὲ τὸ φιλονείκως ἐμφαῖνον, μηδὲ τὸ καταβάλλειν ἐθέλειν ἐκεῖνον, ἀλλ᾽ ὠφελείας ἕνεκα τῆς σῆς, ἵνα τι καὶ πρὸς ἀντιλογίαν ἀντειπόντος αὐτοῦ πιθανὸν, πεισθεὶς ἐκεῖνον

quae perperam agis, non vera dicere; fin autem cum eorum, quae prius egeras, mutatione filueris, non multo post plures invenies, qui te vere corrigant, multoque magis, fi corrigenti gratiam citra tuum incommodum referas. Ex hoc autem ipfo confidera, verene an falfo te corripuerit, et magnam utilitatem percipies. Quod fi frequenter idem agas, ftatuasque revera bonus ac probus fieri, talis evades. Primo quidem tempore ne fi quidem diligenter advertas, contentiofe et falfo te judicare illum, et imperite perfuadere, quod nusquam erraveris, reperies. Sed hoc item tibi philofophiae ftudium fubeundum erit, nempe ut calumniantem fuftineas. Poftea vero, ubi et animum nactus fueris remiffiorem, et affectus tuos fentias moderatos, refpondere corripienti aliquando conaberis, idque non acerbis verbis aut conviciofis, ne contentionis ftudio aut controverfiae, fed utilitatis potius tuae gratia facere videaris, ut, quum ipfe probabile contra dixerit,

ἄμεινον γιγνώσκειν, εἰ μετὰ πλείονος ἐξετάσεως εὕροις αὐτὸν ἔξω τῶν ἐγκλημάτων. οὕτω γοῦν καὶ Ζήνων ἠξίου πάντα πράττειν ἡμᾶς ἀσφαλῶς, ὡς ἀπολογησομένους ὀλίγον ὕστερον παιδαγωγοῖς. ὠνόμαζε γὰρ οὕτως ἐκεῖνος ὁ ἀνὴρ τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ἑτοίμους ὄντας τοῖς πέλας ἐπιτιμᾷν, κἂν μηδεὶς αὐτοὺς παρακαλῇ. χρὴ δὲ τὸν ἀκούοντα μηδὲ πλούσιον εἶναι, μηδὲ αἰδῶ ἔχοντα πολιτικήν· ὡς, ἄν γε ταύτην ἔχῃ, διὰ φόβονο ὐδεὶς αὐτῷ τἀληθῆ λέξει, καθάπερ οὐδὲ τοῖς πλουτοῦσι διὰ κέρδος οἱ κόλακες, ἀλλὰ κἂν εἴ τις ἀληθεύων παραφανῇ, διασπᾶσθαι πρὸς αὐτῶν. ἐὰν οὖν τις ἤτοι πολλὰ δυνάμενος ἢ καὶ πλούσιος ἐθέλῃ σοι γενέσθαι καλὸς κἀγαθὸς, ἀποθέσθαι πρότερον αὐτὸν δεήσει, καὶ μάλιστα νῦν, ὅπου οὐχ εὑρήσει Διογένη δυνάμενον εἰπεῖν ταὐτὸν τἀληθὲς, κἂν πλουσιώτατος ᾖ, κἂν μόναρχος. ἐκεῖνοι μὲν οὖν ὑπὲρ ἑαυτῶν βουλεύσονται. σὺ δὲ ὁ μὴ πλούσιος μήτε δυνατὸς ἐν πόλει πᾶσι μὲν ἐπίτρεπε λέγειν, ἃ καταγινώσκουσί σου, πρὸς μηδένα δ᾽ αὐτὸς ἀγανάκτει, καὶ οὕτως ἔχε ἅπαντας, ὡς

melius illum cognoscere tibi persuadeas, si longiori disquisitione extra crimen ipsum invenias. Hunc enim in modum Zeno volebat omnia nos tuto agere, quasi paedagogis paulo post responsuros. Sic vir ille vocabat plerosque omnes, qui, quamvis nullus eos provocaret, propinquos tamen parati essent objurgare. Oportet autem audientem nec divitiis pollere, nec dignitatem habere civilem; hanc enim si habeat, nemo propter metum illi vera dicet, sicut nec divitibus lucri gratia assentatores, verum etsi quis apparuerit verax, ab ipsis corrumpetur. Itaque si egregie quisquam potens aut locuples bonus atque probus reddi cupiat, personam suam prius exuat opus erit, et maxime nunc, quandoquidem non inveniet Diogenem verum fateri posse, si opulentissimus sit, si monarcha. Illi igitur suimet ipsi judices erunt. At tu, qui nec divitias, nec potentiam in civitate habes, omnibus permitte, ut, quae in te damnent, ostendant; nulli vero ipse indignare, sed omnes sic habeto, ut

Ed. Chart. VI. [523.] Ed. Bas. I. (353. 354.)

Ζήνων ἔλεγε, παιδαγωγούς. οὐ μὴν ὁμοίως γε πᾶσι περὶ ὧν ἂν εἴπωσιν ἀξιοῦ προσέχειν, ἀλλὰ τοῖς ἄριστα βεβιωκόσι πρεσβύταις. ὁποῖοι δ᾽ εἰσὶν οἱ ἄριστα βιοῦντες, ὀλίγον ἔμπροσθεν εἶπον. ἐν δὲ τῷ χρόνῳ προϊόντι αὐτὸς παρακολουθήσεις, καὶ γνώσεις, ἡλίκα πρόσθεν ἦν ἃ ἡμάρτανες, ἡνίκα μάλιστα ἐγώ σοι φανοῦμαι λέγων ἀληθῆ, μηδένα φάσκων ἔξω παθῶν ἢ ἁμαρτημάτων εἶναι, μηδ᾽ ἂν εὐφυέστατος ᾖ, μηδ᾽ ἂν ἐν ἔθνεσι τοῖς καλῶς τεθραμμένοις, ἀλλὰ πάντως τινὰ σφάλλεσθαι, καὶ (354) μᾶλλον ὅταν ἔτι νέος ᾖ.

Κεφ. δ'. Δεῖται γὰρ ἀσκήσεως ἕκαστος ἡμῶν σχεδὸν ὅλου τοῦ βίου πρὸς τὸ γενέσθαι τέλειος ἀνήρ. οὐ μὴν ἀφίστασθαι χρὴ τοῦ βελτίω ποιεῖν ἑαυτὸν, εἰ καὶ πεντηκοντούτης τις ὢν αἴσθοιτο τὴν ψυχὴν λελωβημένος οὐκ ἀνίατον οὐδ᾽ ἀνεπανόρθωτον λώβην. οὐδὲ γὰρ εἰ τὸ σῶμα κακῶς διέκειτο πεντηκοντούτης ὢν, ἔκδοτον ἂν ἔδωκε τῇ καχεξίᾳ, ἀλλὰ πάντως ἂν ἐπειράθη βέλτιον αὐτὸ κατασκευά-

Zeno dicebat, paedagogos. Non tamen omnibus ex aequo, de quibus dixerint, animum velis adhibere, sed senibus, qui optimam vitam transegerint. Quinam autem sint, qui optime vivant, paulo ante indicavimus. Caeterum temporis processu tu temet *intellectu* consequeris, intelligesque, qualia sint, quae per errorem antea commiseris, quando maxime verum hoc tibi narrasse videbor, qui asseram, nullum ab affectibus et erroribus immunem esse, ne vel optima praeditum indole, aut apud gentes optime educatas, sed omnino aliquem errare, ac praesertim adhuc quum sit juvenis.

Cap. IV. Indiget enim unusquisque nostrum, ut in perfectum virum evadat, totius propemodum vitae exercitio. Neque tamen deterreri quempiam oportet, ne se meliorem efficiat, quamvis jam factus quinquagenarius, modo non immedicabili aut quod emendari non possit vitio animum sentiat depravatum. Neque enim, si corpore male sit affectus quinquagenarius, desperatus tradit se malae habitudini, sed omnino conatur in meliorem

σαι, καίτοι τὴν Ἡράκλειον εὐεξίαν οὐ δυνάμενος σχεῖν. μὴ τοίνυν μηδ᾽ ἡμεῖς ἀφιστώμεθα τοῦ βελτίονα τὴν ψυχὴν ἐργάζεσθαι, κἂν τὴν τοῦ σοφοῦ μὴ δυνώμεθα σχεῖν, ἀλλὰ μάλιστα μὲν ἐλπίζωμεν ἔχειν κἀκείνην, ἂν ἐκ μειρακίου προνοώμεθα τῆς ψυχῆς ἡμῶν, εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ τοῦ γε μὴ πάναισχροι αὐτὴν γενέσθαι, καθάπερ ὁ Θερσίτης τὸ σῶμα, φροντίζωμεν. εἴ τ᾽ οὖν ἐφ᾽ ἡμῖν ἦ μὴ γενομένοις ἐντυχεῖν τῷ προνοουμένῳ τῆς γενέσεως ἡμῶν, δεοίμεθά τι λαβεῖν σῶμα γενναιότατον. ὁ δ᾽ ἠρνήσατο, πάντως οὖν ἐφεξῆς ἐδεήθημεν αὐτοῦ, δεύτερον γοῦν, ἢ τρίτον, ἢ τέταρτον αὐτὸ σχεῖν ἀπὸ τοῦ πρώτου κατ᾽ εὐεξίαν. [524] ἀγαπητὸν γοῦν ἦ, καὶ μὴ τὸ τοῦ Ἡρακλέους, ἀλλὰ τό γε τοῦ Ἀχιλλέως σχεῖν, ἢ εἰ μηδὲ τοῦτο, τό γε τοῦ Αἴαντος, ἢ Διομήδους, ἢ Ἀγαμέμνονος, ἢ Πατρόκλου, εἰ δὲ μὴ τούτων, ἄλλων γέ τινων ἀγαθῶν τῶν ἡρώων. οὕτως οὖν εἰ καὶ μὴ τὴν τελευταίαν εὐεξίαν τις οἷός τ᾽ ἐστὶ τῆς ψυχῆς ἔχειν, δέξαιτ᾽ ἂν, οἶμαι, δεύτερον, ἢ τρίτον, ἢ τέταρτον

ſtatum reducere, optimum licet Herculeae valetudinis habitum conſequi non poſſit. Ne igitur nos quoque deſinamus animum reddere meliorem, quamvis ſapientis animum conſequi non poſſimus, verum maxime quidem etiam illum ſperemus nos habituros, ſi jam inde ab adoleſcentia rationem animae noſtrae habeamus. Sin minus, at ſaltem, ne prorſus eum turpem, ut Therſitae corpus, nanciſcamur, curemus. Si igitur nobis nondum natis generationis noſtrae rationem proſpicere liceret, optaremus haud dubie corpus aliquod generoſiſſimum accipere. Hoc negato, ſecundum certe, aut tertium deinceps, aut quartum ipſum bonae habitudinis reſpectu poſt primum precaremur obtinere. Deſiderandum eſt Achillis robur, ſi non Herculis conceditur; vel ſi neque illius, Ajacis, aut Diomedis, aut Agamemnonis, aut Patrocli; at ſi neque horum contingit, aliorum quorundam praeſtantium heroum. Sic ubi quis abſolutum animi habitum obtinere non poteſt, receperit, opinor, ſecundus, aut tertius, aut

Ed. Chart. VI. [524.] Ed. Baf. I. (354.)

γενέσθαι μετὰ τὸν ἄκρον. οὐκ ἀδύνατον δὲ τοῦτο τῷ βουληθέντι κατεργάσασθαι, χρόνῳ πλείονι συνεχῶς τῆς ἀσκήσεως γενομένης. ἐγὼ δὲ μειράκιον ὢν ἔτι ταῦτ᾽ ἀκούσας ἐπεῖδον ἄνθρωπον ἀνοῖξαι θύραν σπεύδοντα, μὴ προχωρούσης δὲ εἰς τὸ δέον αὐτῷ τῆς πράξεως, δάκνοντα τὴν κλεῖδα, καὶ λακτίζοντα τὴν θύραν, καὶ λοιδορούμενον τοῖς θεοῖς, ἠγριωμένον τε τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὥσπερ οἱ μαινόμενοι, καὶ μικροῦ δεῖν αὐτὸν ἀφρὸν, ὡς οἱ κάπροι, προϊέμενον ἐκ τοῦ στόματος. ἐμίσησα τὸν θυμὸν οὕτως, ὥστε μηκέτι ὀφθῆναι δι᾽ αὐτὸν ἀδημονοῦντά με. ἀρκέσει δὲ καὶ τοῦτο τήν γε πρώτην, ὡς μήτε θεοῖς λοιδορεῖσθαί σε, μήτε λακτίζειν, μήτε δάκνειν τοὺς λίθους καὶ τὰ ξύλα, καὶ μήτ᾽ ἄγριον ἐμβλέπειν, ἀλλ᾽ ἐν σαυτῷ κατέχειν τε καὶ κρύπτειν τὴν ὀργήν· ἀόργητος μὲν γὰρ εὐθέως ἅμα τῷ βουληθῆναι γενέσθαι τις οὐ δύναται, κατασχεῖν δὲ τὸ τοῦ πάθους ἄσχημον δύναται. τοῦτο δ᾽ ἂν πολλάκις ποιήσειεν, γνωριεῖ ποτε καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ἧττον νῦν ἢ πρόσθεν ὀργιζόμενον, ὡς μήτ᾽ ἐπὶ σμικροῖς, μήτ᾽ ἐπὶ

quartus poft fummos numerari. Id autem haud impoffibile eft perficere volenti, modo fedulitas exercitii longiori temporis proceffu adfuerit. Ego autem adolefcens adhuc ifta audiens hominem ad fores aperiendas feftinantem confpexi, quum vero res ipfi parum commode fuccederet, clavem mordere, in januam pedibus infultare, diis convicia dicere, oculos infanientis inftar truces ferinosque oftendere, et fpumam fere, ficut apri, ex ore emittere: ita coepi iracundiam odio profequi, ut poftea nunquam vifus fim propter ipfam impatienter dolere. Atque hoc ipfum primo fatis erit, fi nec deos conviciis petas, nec infultes aut mordeas lapides ac ligna, tum ne truces habeas oculos, fed in te ipfo et contineas et occultes iracundiam; nam ab ira liberari, ftatim atque velit, nullus poteft, affectus autem turpitudinem cohibere poteft. Hoc fi frequenter fecerit, cognofcet aliquando ipfe, fe minus nunc quam prius irafci, adeo ut neque ob rem levem neque magnam poftea,

Ed. Chart. VI. [524.] Ed. Baf. I. (354.)

μεγάλοις θυμοῦσθαι, ἀλλ᾽ ἐπὶ μόνοις τοῖς μεγάλοις μιασμοῖς. οὔτε γὰρ ὑπάρχει παθεῖν ὕστερον αὐτὸν, καὶ ἐπὶ τοῖς μεγάλοις ὀργίζεσθαι μιασμοῖς, εἴ τις, ὅπερ ἐγὼ προςτάξας αὐτῷ μειράκιον ὢν ἔτι διὰ παντὸς ἐφύλαξα τοῦ βίου, φυλάξῃ, τὸ μηδέποτε τυπτῆσαι τῇ χειρί μου μηδένα τῶν οἰκετῶν, ὅπερ ἤσκηταί μου καὶ τῷ πατρὶ, καὶ πολλοῖς ἐπετίμησε τῶν φίλων, περιθλάσασιν εὑρὼν ἐν τῷ πατάξαι κατὰ τῶν ὀδόντων οἰκέτας, ἀξίους εἶναι λέγων ἐπὶ τῇ γενομένῃ φλεγμονῇ καὶ σπασθῆναι καὶ ἀποθανεῖν, ὅπου γε ἐξῆν αὐτοῖς, καὶ νάρθηκι, καὶ ἱμάντι μικρὸν ὕστερον ἐφορίσαι πληγὰς ὅσας ἠβούλοντο, καὶ τῇ βουλῇ τὸ τοιοῦτον ἔργον ἐπιτελεῖν. ἄλλοι δὲ οὐ μόνον πὺξ, ἀλλὰ καὶ λακτίζουσι, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύττουσι, καὶ γραφείῳ κεντοῦσιν, ὅταν τοῦτο τύχωσιν ἔχοντες. εἶδον δέ τινα καὶ καλάμῳ, δι᾽ οὗ γράφομεν, ὑπ᾽ ὀργῆς εἰς τὸν ὀφθαλμὸν πατάξαντα τὸν οἰκέτην. Ἀδριανὸς αὐτοκράτωρ, ὥς φασι, γραφείῳ ἐπάταξεν εἰς τὸν ὀφθαλμὸν ἕνα τῶν ὑπηρετῶν. ἐπεὶ δὲ διὰ τὴν πληγὴν ταύτην ἔγνω γενόμενον ἑτερόφθαλμον, ἐκάλεσέ τε καὶ συνεχώρησεν ἀντὶ τοῦ πάθους αἰτεῖν

fed folum piacula grandia excandefcat. Quin etiam ne ob magna quidem fcelera ipfum poftea indignari continget, fi id, quod ego ab adolefcentia fufceptum per omne vitae tempus fervavi, obfervet: nullum videlicet fervorum manu mea verberavi unquam, nec pater meus id in ufu habuit: verum plerosque amicos, qui fervorum dentes pugnis contunderent, corripuit, dignos effe dicens, ut inflammatione convulfi perirent. Licebat enim illis ferula et loro plagas, quot vellent, inferre, tum confilio rem paulo poft conficere. Alii non pugnis folum, fed etiam calcibus petunt, oculosque effodiunt, et ftilo pungunt, fi quando in manus venerit. Novi quendam, qui calamo, quo fcribimus, prae iracundia in famuli oculum impegerit. Adrianus imperator ftilum, ut ajunt, in cujusdam ex famulis oculum intruferat. Ubi jam ob vulnus impactum unoculum factum effe cognoviffet, accerfivit, et pro damno accepto dona petere a fe conceffit.

Ed. Chart. VI. [524.] Ed. Baf. I. (354.)

παρ᾽ αὐτοῦ δῶρα. ἐπεὶ δὲ διεσιώπησεν ὁ πεπονθὼς, αὖθις ἠξίωσεν ὁ Ἀδριανὸς αἰτεῖν, ὅ τι βούλοιτο. τὸν δ᾽ ἀρνοῦντα ἄλλον μὲν οὐδὲν, ὀφθαλμὸν δὲ αἰτῆσαι. τί γὰρ ἂν καὶ γένοιτο δῶρον ἀντάξιον ἀπωλείας ὀφθαλμοῦ; βούλομαι δέ σε καὶ τῶν ἐμοί ποτε συμβαινόντων ἑνὸς ἀναμνῆσαι, καίτοι γε ἤδη πολλάκις ὑπὲρ αὐτοῦ εἰρηκώς. ἀπονοστήσαντι ἐκ Ῥώμης συνοδοιπορῆσαί τινι φίλῳ τῶν ἐκ Γορτύνης τῆς Κρήτης ἀνδρὶ, τὰ μὲν ἄλλα λόγου τινὸς ἀξίῳ· καὶ γὰρ ἁπλοῦς ἦν, καὶ φιλικὸς, καὶ χρηστὸς, ἐλευθέριός τε περὶ τὰς ἐφ᾽ ἡμέρας δαπάνας· ἦν δὲ ὀργίλος οὕτως, ὡς ταῖς ἑαυτοῦ χερσὶ χρῆσθαι κατὰ τῶν οἰκετῶν, ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ τοῖς σκέλεσι, πολὺ δὲ μᾶλλον ἱμάντι καὶ ξύλῳ τῷ παρατυχόντι. γενομένοις οὖν ἡμῖν ἐν Κορίνθῳ, πάντα μὲν ἔδωκε τὰ σκεύη, καὶ τοὺς οἰκέτας ἀπὸ Κεγχρεῶν εἰς Ἀθήνας ἐκπέμψαι κατὰ πλοῦν αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ ἓν ὄχημα μισθωσάμενος, πεζῇ διὰ Μεγάρων πορεύεσθαι. καὶ δὴ διελθόντων ἡμῶν Ἐλευσῖνα, καὶ κατὰ τὸ Θριάσιον ὄντων, ἤρετο τοὺς ἑπομένους οἰκέτας

Servus quum fubticuiffet, Adrianus denuo rogare dignatus eft, quod vellet. Tandem ille ait, fe nequicquam velle, oculum dumtaxat repetere. Quodnam enim munus effet, quod oculi jacturam dignitate adaequaverit? Volo quidem et ego tibi recenfere, quippiam inter ea, quae mihi acciderint, etfi jam faepius de eodem dixerim. E Roma paranti reditum cum amico quodam cive Gortynae Cretae civitatis fimul iter facere contigit: is erat inter caetera non contemnendus, quippe qui et fimplex, comis, probus et victu quotidiano liberalis, fed iracundus adeo, ut fuis ipfius manibus adverfus fervos uteretur, nonnunquam etiam cruribus, fed multo magis loris et ligno, quodcunque occurriffet. Quum jam effemus Corinthi, omnes farcinas et famulos a Cenchreis Athenas perferendos navigio curavit, ipfe vero, vehiculo uno mercede conducto, pedes per Megaras ibat. Itaque quum Eleufinem praeteriiffemus, ac Thriafium attingeremus, rogabat famulos a tergo comitantes eum de quadam farci-

αὐτοῦ περί τινος σκεύους, οἱ δ᾽ οὐκ εἶχον ἀποκρίνασθαι. θυμωθεὶς οὖν, ἐπεὶ μὴ ἄλλο εἶχε, δι᾽ οὗ πατάξειε τοὺς νεανίσκους, ἐν θήκῃ περιεχομένην μάχαιραν ἀνελόμενος, ἅμα [525] τῇ θήκῃ καταφέρει τὴν κεφαλὴν, οὐ πλατεῖς ἐπενεγκὼν, (οὐδὲν γὰρ ἂν οὕτως εἴργαστο δεινὸν,) ἀλλὰ κατὰ τὸ τέμνον τοῦ ξίφους. ἥ τε οὖν θήκη διετμήθη παραχρῆμα, καὶ τραῦμα μέγιστον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διττὸν ἀμφοτέροις εἰργάσατο, δὶς γὰρ ἑκάτερον αὐτὸς ἐπάταξε. ὡς δὲ πλεῖστον ἄμετρον αἷμα χεόμενον ἐθεάσατο, καταλιπὼν ἡμᾶς, εἰς Ἀθήνας ἀπῇρε βαδίζων εὐθέως ἕνεκα τοῦ μὴ διαφθαρῆναί τινα τῶν οἰκετῶν ἔτι παρόντος αὐτοῦ. ἐκείνους μὲν οὖν ἡμεῖς ἐσώσαμεν εἰς τὰς Ἀθήνας. ὁ δὲ φίλος ὁ Κρὴς ἑαυτοῦ καταγνοὺς Μεγάρας εἰσάγει με λαβόμενος τῆς χειρὸς εἰς οἶκόν τινα, καὶ προσδοὺς ἱμάντα, καὶ ἀποδυσάμενος ἐκέλευσε μαστιγοῦν αὐτὸν ἐφ᾽ οἷς ἔπραξεν ὑπὸ τοῦ καταράτου θυμοῦ βιασθεὶς, αὐτὸς γὰρ οὕτως ὠνόμασεν. ἐμοῦ δ᾽, ὡς εἰκὸς, γελῶντος, ἐδεῖτο προσπίπτων τοῖς γόνασι, μὴ ἄλλως ποιεῖν. εὔδηλον οὖν, ὅτι μᾶλλον ἐποίει με γελᾷν,

nula, illi vero, quid responderent, non habuerunt. Furore ergo correptus ille, quandoquidem nihil aliud habebat, quo adolescentes caederet, gladium simul cum vagina, in qua reconditus erat, cepit impegitque ipsorum capiti, non, qua latus ac planus est, inferens, (sic enim grave nihil fuisset,) sed qua secandi vim habet gladius. Dissecta igitur illico est vagina, vulnusque maximum in capite duplex utrique inflixit, ipse etenim bis utrumque percussit. Postquam vero plurimum sanguinis fundi largiter conspexisset, nobis relictis, Athenas subito se contulit, veritus, ne ipso adhuc praesente servorum alter periret. Nos tamen illos servavimus ad usque Athenas. Porro amicus ille Cretensis sese detestatus, Megaras in domum quandam manu prehensa me deducit, et, loro tradito, vestimentis exutum se ob ea, quae execrata iracundia coactus (sic enim appellabat) perpetrasset, verberari jussit. Quod quum ego, ut aequum erat, irriderem, in genua procumbens orabat, ne secus facerem. Perspicuum igitur

ὅσῳ μᾶλλον ἐν ἐκείνῳ τῷ μαστιγωθῆναι θεώμενος. ἐπειδὴ δὲ ταῦτα ποιούντων ἡμῶν ἱκανὸς ἐτρίβετο χρόνος, ὑπεσχόμην αὐτῷ δώσειν πληγὰς, εἰ μέντοι παράσχῃ καὶ αὐτὸς ἓν, ὃ ἂν αἰτήσω, σμικρὸν πάνυ. ὡς δ᾽ ὑπέσχετο, παρεκάλουν ὑποσχεῖν μοι τὰ ὦτα λόγον τινὰ διερχομένῳ, καὶ τοῦτ᾽ ἔφην εἶναι τὸ αἴτημα. τοῦ δ᾽ ὑποσχομένου πράττειν οὕτως, πλέον αὐτῷ διελέχθην ὑποτιθέμενος, ὅπως χρὴ παιδαγωγῆσαι τὸ ἐν ἡμῖν θυμοειδὲς, τῷ λόγῳ δηλονότι, καὶ οὐ διὰ μαστίγων, ἀλλ᾽ ἑτέρῳ τρόπῳ παιδαγωγῆσαι διῆλθον. ἐκεῖνος μὲν οὖν ἐν ἑαυτῷ προνοησάμενος ἑαυτοῦ πολὺ βελτίων ἐγένετο. σὺ δ᾽, εἰ καὶ μὴ πολὺ γένοιο βελτίων, ἀρκεσθήσῃ γε καὶ μικρῷ τινι κατὰ τὸν πρῶτον ἐνιαυτὸν ἐπιδοῦναι πρὸς τὸ κρεῖττον. ἐὰν γὰρ ἐπιμείνῃς τῷ πάθει ἀντέχων καὶ πραΰνων τὸν θυμὸν, ἀξιολογώτερον ἐπιδώσεις κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος. εἶτ᾽, ἐὰν ἔτι διαμείνῃς σαυτῷ προνοούμενος, καὶ μᾶλλον ἐν τῷ τρίτῳ, καὶ μετ᾽ αὐτὸν ἐν τῷ τετάρτῳ

est, quod tanto magis illum mihi risum commoveret, quanto magis eum in eo proposito, ut caederetur, videbam perseverare. Quum jam satis interea temporis ista nobis agentibus tereretur, pollicebar, me illi plagas inflicturum, si et ipse quoque exiguum adeo quippiam petituro mihi concederet. Quod quum affirmaret se facturum, adhortabar insuper, ut dicenti nonnulla praebiturum aures promitteret, atque hanc aiebam esse petitionem. Quod quum recepisset se praestiturum, copiosius cum eo disserui praeponens, quomodo conveniret animum iracundum coërcere, ratione nimirum; non enim flagris, sed alio modo servos emendari. Ille igitur, ratione paulisper secum inita, multo melior seipso evasit. Tu vero etsi non multo sias melior, satis esse ducito, si vel parum anno priore ad meliora promoveris. Nam si pergas affectui resistere ac animum iracundum lenire, majorem laboris fructum anno subsequenti percipies. Deinde si in eo mentis statu persistas, perpendens tecum singula, majus ac majus tertio, et post eum quarto et

καὶ πέμπτῳ αἰσθήσῃ μεγάλης αὐξήσεως εἰς βίον σεμνότερον. αἰσχρὸν γὰρ, ἵνα μέν τις ἰατρὸς, ἢ γραμματικὸς, ἢ ῥήτωρ, ἢ γεωμέτρης γένηται, πολλοῖς ἔτεσιν ἐφεξῆς κάμνειν, ὡς δ' ἄνθρωπος ἀγαθὸς, μηδέποθ' ἑλέσθαι τῷ μήκει τοῦ χρόνου κάμνειν.

Κεφ. ε'. Τίς οὖν ἐστιν ἡ τῆς ἀσκήσεως ἀρχὴ, πάλιν ἀναλάβωμεν· ὑπὲρ γὰρ τῶν ἀναγκαιοτάτων οὐδὲν χεῖρόν ἐστι καὶ δὶς καὶ τρὶς λέγειν τὰ αὐτά. τὸ μηδέποτε (355) μηδένα τῶν οἰκετῶν ἁμαρτάνοντα διὰ τῶν ἑαυτοῦ χειρῶν νουθετεῖν, ἀλλ' ὥσπερ ἐγώ ποτε, πυθόμενος αἱρεῖσθαι Πλάτωνα πρός τινα τῶν ὑπηρετῶν ἁμαρτόντα, διὰ παντὸς οὕτως ἔπραξα, καλὸν ἡγησάμενος εἶναι τὸ ἔργον, οὕτω καὶ σὺ παράγγειλον σαυτῷ, μήτ' αὐτὸς διὰ τῶν σαυτοῦ χειρῶν οἰκέτην πλῆξαι μήτ' ἄλλῳ προστάξαι, παρ' ὃν ἂν ὀργισθῇς χρόνον, ἀλλ' εἰς τὴν ὑστέραν ἀνακαλέσασθαι. μετὰ γὰρ τοι τὸν θυμὸν σωφρονέστερον ἐπισκέψῃ, πόσας χρὴ πληγὰς ἐντεῖναι τῷ τῆς κολάσεως ἀξίῳ. ἢ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἄμεινόν ἐστι,

quinto anno ad vitam honestiorem virtutis senties incrementum. Turpe siquidem est multis aliquem annis, ut medicus, aut grammaticus, aut rhetor, aut geometra fiat, laborare, verum ut in bonum virum evadat, ne pauxillo quidem tempore laborem unquam assumere.

Cap. V. Quod ergo sit exercitii initium, denuo repetamus; nam de iis, quae maxime necessaria sunt, bis ac ter eadem dicere non est inutile. Monet hoc videlicet, ne quis ullum servum peccantem suis ipsius manibus corrigat, sed quemadmodum ego, quod Platonem audivissem adversus quendam servorum peccantem maluisse agere, sic semper egi, honestum arbitratus esse hoc officium, simili modo et tu tibi praecipe, ne famulos tuis manibus, quo tempore iratus es, caedas, neque alteri, ut id faciat, imperes, sed in diem posterum differas. Nam post iracundiam prudentius apud te perpendes, quot verbera ei, qui puniendus est, conveniat infligere. Num praestat initio venia concessa sic rem perficere, ubi lo-

συγγνώμη πρᾶξαι οὕτως αἰτήσαντα ἱμάντα, καὶ σωφρονίσαντα λόγῳ, καὶ ἀπειλήσαντα μηκέτι τὸ λοιπὸν συγχωρῆσαι, ἐὰν ὁμοίως ἁμάρτῃ; πολλῷ γὰρ ἄμεινόν ἐστι, μηκέτι ζέοντος τοῦ θυμοῦ [526] πράττειν ἃ πράττεις, ἔξω τῆς ἀλογίστου μανίας γενόμενον, ὁπότε καὶ τῷ λογισμῷ τὸ πυκτεῦον εὑρήσεις. ὅτι γὰρ ὁ θυμὸς οὐδὲν ἀποδεῖ μανίας, ἐξ αὐτῶν ἤδη ὧν ποιοῦσιν οἱ θυμούμενοι μαθεῖν ἔστιν· παίοντες γὰρ, καὶ λακτίζοντες, καὶ κατασχίζοντες ἱμάτια, καὶ θορυβῶδες ἐμβλέποντες ἕκαστα πράττουσιν ἄχρι τοῦ, καθάπερ ἔφην, καὶ θύραις, καὶ λίθοις, καὶ κλεισὶν ὀργίζεσθαι, καὶ τὰ μὲν καταράσσειν, τὰ δὲ δάκνειν, τὰ δὲ λακτίζειν. ἀλλ' ἴσως φήσουσι ταῦτα τῶν ὄντως μαινομένων εἶναι, τὰ δὲ ὑπὸ σοῦ γιγνόμενα σωφρονούντων. ἐγὼ δὲ, ὅτι μὲν ἔλαττον ἁμαρτάνουσι τῶν τοὺς λίθους καὶ τὰς θύρας καὶ τὰς κλεῖς δακνόντων τε καὶ λακτιζόντων οἱ τοὺς οἰκέτας ταῖς ἑαυτῶν παίοντες χερσὶν, ὁμολογῶ· πέπεισμαι δὲ καὶ τὸ πρὸς ἄνθρωπον ἅμα τι ποιεῖν ἢ μικρᾶς μανίας ἔργον ὑπάρχειν, ἢ ζώου τινὸς ἀλόγου τε καὶ ἀγρίου. οὐ γὰρ

rum poftulaveris et verbis increpaveris, minatus deinceps nequaquam condonaturum, fi tantundem peccaverit? Multo namque majus eft, animo non amplius furente atque ab infania libero, ea quae facis facere, nempe quando cum ratione poenam inveneris. Quod etenim iracundia nihil ab infania differat, ex iis, quae iracundi faciunt, promptum eft difcere; pulfantes enim et calcitrantes, et veftimenta fcindentes, et torvum quiddam intuentes, omnia conficiunt usque adeo, ut, quemadmodum dixi, oftiis, lapidibus et clavibus fuccenfeant, et alia quidem collidant, alia mordeant, alia calcibus petant. Haec forfan vere infanientium effe dicent, quae vero a te fiant, prudentium. Nos profecto, qui propriis manibus fervos pulfant, minus peccare illis, qui lapides, oftia clavesque mordeant et pedibus trudant, fatemur; verum adverfus hominem, fimul atque peccaverit, faevire, vel parvae infaniae opus effe, vel animantis cujusdam agreftis et ratione carentis, perfuafum habemus. Non enim haec

μόνος ἄνθρωπος ἐξαίρετα ἔχει ἄρα παρὰ τἄλλα λογίζεσθαι ταῦτα, ἐὰν ἀποῤῥίψωσιν τὸν θυμὸν χαρίζεσθαι ζωὴν, οὐκ ἀνθρώπου βίος. μὴ τοίνυν νόμιζε φρόνιμον ἄνθρωπον ὑπάρχειν, ὃς ἂν αὐτὸ τοῦτο μόνον ἐκφύγῃ, λακτίζειν, καὶ δάκνειν, καὶ κεντεῖν τοὺς πέλας. ὁ γὰρ τοιοῦτος οὐκ ἔτι μέν ἐστι θηρίον, οὐ μὴν ἤδη γε φρόνιμος ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ τούτων τε καὶ τῶν θηρίων. ἆρ' οὖν ἀσκήσεις μηκέτ' εἶναι θηρίον, τοῦ ἄνθρωπος γενέσθαι καλὸς κἀγαθὸς οὐ πεφροντικὼς, ἢ βέλτιον, ὥσπερ οὐκ ἔτι θηρίον, οὕτω μηδ' ἄφρονά σε μηδ' ἀλόγιστον ἔτι διαμένειν; ἔσῃ δὲ τοιοῦτος, ἐὰν μηδέποτε θυμῷ δουλεύων, ἀλλ' ἀεὶ διαλογιζόμενος ἅπαντα πράττῃς, ἃ πάντα σοι χωρὶς τοῦ πάθους σκεπτομένῳ φαίνεται κράτιστα. πῶς οὖν ἔσται τοῦτο; τιμήσαντός σου τιμὴν σαυτὸν μεγίστην, ἧς οὐδ' ἐπινοῆσαι δυνατόν ἐστι μείζονα. τὸ γὰρ, ἁπάντων ἀνθρώπων ὀργιζομένων, αὐτὸν ἀόργητον εἶναι, τί ἄλλο ἐστὶν, ἢ ἑαυτὸν ἀποδεῖξαι πάντων ἀνθρώπων βελτίονα; σὲ δ' ἴσως νομί-

homo ſolus habet eximia, ſed prae caeteris aliis rationem: ſi igitur illa ira depoſita vitam condonent, nonne hominis id erit factum? Quamobrem noli hominem judicare prudentem, qui hoc unum ſolum caverit, ne recalcitret, mordeat et pungat proximos; qui enim talis eſt, non amplius quidem ferinus eſt, ſapiens tamen nondum eſt, ſed medium inter illos ſtatum obtinet. Nunquid igitur ſtudebis deſinere te feram eſſe, ſi non curas, ut in virum et honeſtum et probum evadas? an ſatius fuerit, ut non amplius ferinum, ſic neque inſipientem neque rationis expertem permanere? Talis autem evades, ſi nunquam iracundiae deſerviens, ſed rationi obtemperans, omnia agas, quae omnia tibi citra affectum conſideranti videantur optima. Quomodo tandem hoc continget? nempe quum honore te affeceris, quo ne cogitare quidem poſſis majorem. Omnibus namque hominibus iraſcentibus, te ſolum ira non moveri, quid aliud eſt quam cunctis hominibus meliorem te oſtendere? Ac ſi forte teipſum exi-

ζεσθαι, τί ἄλλο ἐστὶν, ἢ ἑαυτὸν ἀποδεῖξαι, νομίζεσθαι μὲν εἶναι βελτίω ἐθέλειν, εἶναι δὲ οὕτως βελτίω μὴ βούλεσθαι, καθάπερ εἴ τις ἐπεθύμησε νομίζεσθαι μὲν ὑγιαίνειν τὸ σῶμα, νοσεῖ δὲ κατ᾿ ἀλήθειαν. ἢ οὐχ ἡγῇ νόσημα ψυχῆς εἶναι τὸν θυμόν; ἢ μάτην ὑπὸ τῶν παλαιῶν ὀνομάζεσθαι νομίζεις ψυχῆς πάθη πέντε ταῦτα, λύπην, ὀργὴν, θυμὸν, ἐπιθυμίαν, φόβον; ἀλλ᾿ ἔμοιγε βέλτιον εἶναι δοκεῖ μακρῷ, πρῶτον μὲν ἐπὶ πολὺ ἔχειν ἄνευ τῶν εἰρημένων παθῶν, ἐξαναστάντα τῆς κοίτης, ἐπισκοπεῖσθαι πρὸς πάντων τῶν κατὰ μέρος ἔργων, ἆρα βέλτιόν ἐστι πάθεσι δουλεύοντα ζῆν, ἢ λογισμῷ χρῆσθαι πρὸς ἅπαντα· δεύτερον δ᾿, ὅτῳ τῷ βουλομένῳ γίγνεσθαι καλὸς κἀγαθὸς παρακλητέον ἐστὶ τὸν δηλώσοντα τῶν ὑφ᾿ ἑαυτοῦ πραττομένων οὐκ ὀρθῶς ἕκαστον· εἶτ᾿ ἔτι καθ᾿ ἑκάστην ἡμέραν τε καὶ ὥραν ἔχειν ἐν προχείρῳ τὴν δόξαν ταύτην, ὡς ἄμεινον μέν ἐστιν ἑαυτὸν τιμήσαντα καλὸν κἀγαθὸν, τοῦτο δ᾿ ἄνευ τοῦ σχεῖν τὸν δηλώσοντα τῶν ἁμαρτανομένων ἕκαστον ἀδύνατόν ἐστιν ἡμῖν περιγενέσθαι, καὶ μέντοι καὶ τὸν σωτῆρα ἐκεῖνον

ſtimes, quid aliud eſt quam oſtendere, teipſum exiſtimari velle caeteris praeſtare, revera tamen praeſtantiorem eſſe nolle, quemadmodum ſi quis corpus ſuum valere putari deſideraverit, revera tamen aegrotet. Nunquid enim animi morbum eſſe cenſes iracundiam? An fruſtra a veteribus quinque ejus affectus hos putas nominari, dolorem, iram, iracundiam, cupiditatem et metum? Sed mihi multo melius eſſe videtur, primum quidem dictis perturbationibus diu reſiſtere, et lecto ſurgentem de omni particulatim opere conſiderare, ſatiusne ſit affectibus ſervientem vivere, an in omnibus ratione uti: dein ei, qui ad bonitatem probitatemque aſpiret, advocandum eſſe, qui ſingula, quae parum recta ab eo gerantur, indicet: poſtea quotidie adhuc horisque ſingulis in promptu hanc opinionem habere, nempe melius eſſe bonum atque probum te ipſum honorare. At hoc aſſequi nobis non licet, niſi habeamus, qui ſingula, quae per errorem delinquimus, indicet. Quin etiam illum, qui delicta ſingula oſtenderit,

καὶ φίλον μέγιστον ἡγεῖσθαι τὸν μηνύσαντα τῶν πλημμελουμένων ἕκαστα· εἶθ᾽ ὅτι, κἂν ψεῦδός σοι φαίνηταί ποτ᾽ ἐγκαλέσας, ἀόργητον προσήκει φαίνεσθαι, πρῶτον μὲν, ὅτι δυνατόν ἐστιν ἐκεῖνον σοῦ βέλτιον ὁρᾷν ἕκαστον ὧν ἁμαρτάνων τυγχάνεις, ὥς γε καὶ σὲ τῶν ἐκείνου. κἂν ἐπηρεάσῃ ποτὲ ψεῦδος, ἀλλ᾽ οὖν ἐπήγειρέ σε πρὸς ἀκριβεστέραν ἐπίσκεψιν ὧν πράττεις. ὃ δ᾽ ἐστὶ μέγιστον ἐν τούτῳ, ἀεὶ φύλαττε προῃρημένος γε τιμᾶσθαι σεαυτόν. ἔστι δὲ τοῦτο διὰ μνήμης ἔχειν πρόχειρα τό τε τῶν ὀργιζομένων τῆς ψυχῆς αἶσχος τό τε τῶν ἀορ[527]γήτων κάλλος. ὃς γὰρ ἁμαρτάνειν ἐθισθῇ χρόνῳ πολλῷ, δυσεκλήπτως ἔσχε τὴν κλεῖδα τῶν παθῶν, οὕτω καὶ τῶν δογμάτων, οἷς πειθόμενος ἀνὴρ γενήσῃ καλὸς κἀγαθὸς, ἐν πολλῷ χρόνῳ προσήκει μελετᾷν ἕκαστον. ἐπιλανθανόμεθα γὰρ αὐτοῦ ῥᾳδίως ἐκπίπτοντος τῆς ψυχῆς ἡμῶν, διὰ τὸ φθάσαι πεπληρῶσθαι τοῖς πάθεσιν αὐτήν. τοιγαροῦν παρακόλουθόν ἐστιν, ἕκαστον τῶν σωθῆναι βουλομένων ὡς μηδεμίαν ὥραν ἀποῤῥᾳθυμεῖν. ἐπιτρεπτέον τε πᾶσι κατηγορεῖν ἡμῶν, ἀκουστέον

ſervatorem et amicum maximum arbitrari oportet: ad haec, ſi quando falſo criminari videtur idem, iram continere debes, primum, quod fieri poſſit, ut ea melius videat, in quibus pecces, quam ipſe tu, ut tu illius vitia perſpicere facilius potes, etſi nonnunquam calumniam falſam moliatur. Quin igitur exactius acriusque res tuas inſpice: propterea, quod in hoc maximum eſt, obſerves, nempe temet honorare inſtituas, hoc eſt, memineris prompte et iraſcentium animae turpitudinem et non iraſcentium pulchritudinem. Nam qui errare diu conſuevit, difficulter clavem affectuum poteſt aſſumere, *hoc eſt affectus coercere.* Similiter et dogmata, quibus ſubaudiens bonus ſimul et probus evadat, longo tempore ſingula convenit exercere. Obliviſcimur enim ipſius rei facile, ut quae protinus ex anima noſtra propter affectuum copiam ei inſilientem excidat. Proximum itaque huic eſt, ut, quisquis ſervari velit, ne horulā quidem unā ferias ac otium agat. Incitandi ſunt omnes, ut nos corri-

τε πράως αὐτοὺς, καὶ χάριν οὐ τοῖς κολακεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἐπιπλήττουσιν ἔχειν. ἀνεῴχθη σου ἡ θύρα διὰ παντὸς τῆς οἰκήσεως, ἔξεστι τοῖς συνήθεσιν εἰσιέναι πάντα καιρὸν, ἢν οὕτως ᾗς παρεσκευασμένος. δεῖ οὖν θαῤῥεῖν, ὡς ὑπὸ τῶν εἰσιόντων εὑρίσκεσθαι μηδενὶ τῶν μεγάλων ἁμαρτημάτων ἰσχυρῶς κατειλημμένον. ἔστι δ᾽ ὥσπερ τὸ πᾶν τῷ ἄκοντι ἐκκόψαι δύσκολον, οὕτως τὰ μεγάλα τῷ βουληθέντι ῥᾷστον. τῆς θύρας οὖν ἀνεῳγμένης σου διὰ παντὸς, ὡς εἶπον, ἐξουσία τοῖς συνήθεσιν ἔστω κατὰ πάντα καιρὸν εἰσιέναι. ὡς δ᾽ ἄλλοι πάντες αὖ οἱ προελθόντες εἰς τὸ δημόσιον ἅπαντα πειρῶνται πράττειν κόσμια, οὕτω σὺ κατὰ τὴν ἰδίαν οἰκίαν πράττεις. ἀλλ᾽ ἐκεῖνοι μὲν αἰδούμενοι τοὺς ἄλλους ἁμαρτόντες τι φωραθῆναι μόνους ἑαυτοὺς οὐκ αἰδοῦνται, σὺ δὲ σαυτὸν αἰδοῦ μάλιστα πειθόμενος τῷ φάντι· Πάντων δὲ μάλιστ᾽ αἰσχύνεο σαυτόν.

Κεφ. ς΄. Οὕτως γὰρ πράττων δυνήσῃ ποτὲ τὴν τοῦ θυμοειδοῦς ἐν σοι δύναμιν ἄλογον ὥσπερ τι θηρίον ἡμε-

piant, modesteque audiendi ipsi; quinetiam gratia non assentatoribus, verum increpantibus habenda. Pateat domus tuae ostium familiaribus; quovis tempore liceat ingredi, si in hunc modum te comparaveris. Quare fidas oportet, tanquam ab introëuntibus nulli vitio insigni obnoxius esse maxime comprehendaris. Est autem sicut omne invito excindere vitium difficile, ita magna volenti facillimum. Foribus itaque tuarum aedium apertis, ut dixi, copiam semper familiaribus ad te accedendi exhibeto. Sed quemadmodum alii omnes in publicum progressi omnia conantur facere ut decet, tu domi tuae ita facias. Illos autem alios deprehendi errantes nonnihil pudet, semetipsos deprehendi non pudet. Tui vero praesertim quum admonearis peccati, erubescas, imo omnium maxime pudeat.

Cap. VI. Hoc namque faciens poteris aliquando concupiscibilis facultatis vim irrationalem tanquam ferinum

ῥῶσαί τε καὶ πραῧναι. ἢ δεινὸν ἂν εἴη, τοὺς μὲν ἱππικοὺς ἄνδρας, ἀγρείους τοὺς ἵππους παραλαβόντας, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ χειροηθεῖς ἐργάζεσθαι, σὲ δ', οὐκ ἔξωθέν τι λαβόντα ζῶον, ἀλλ' ἐν τῇ ψυχῇ δύναμιν ἄλογον, ᾗ διὰ παντὸς ὁ λογισμὸς συνοικεῖ, μὴ δυνηθῆναι πραῧναι αὐτὴν, εἰ καὶ μὴ ταχέως, ἀλλ' ἐν μακροτέρῳ χρόνῳ. λέλεκται δὲ ἐπὶ πλέον ἐν τοῖς περὶ ἠθῶν ὑπομνήμασι, ὅπως ἀρίστην τις αὐτὴν ἐργάσαιτο, καὶ ὡς τὴν μὲν ἰσχὺν οὐ χρὴ καταβαλεῖν αὐτῆς, ὥσπερ οὐδὲ τῶν ἵππων τε καὶ κυνῶν, οἷς χρώμεθα, τὴν δ' εὐπείθειαν, ὥς γε κἀπ' αὐτῶν, ἀσκεῖν. ἐπιδέδεικται δέ σοι καὶ δι' ἐκείνων τῶν ὑπομνημάτων οὐχ ἥκιστα καὶ ὅπως αὐτῇ πάλιν τῇ τοῦ θυμοειδοῦς δυνάμει συμμάχῳ χρήσῃ κατὰ τῆς ἑτέρας, ἣν ἐπιθυμητικὴν ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ φιλόσοφοι, φερομένης ἀλογίστως ἐπὶ τὰς διὰ τοῦ σώματος ἡδονάς. ὥσπερ οὖν αἰσχρὸν θέαμα διὰ θυμὸν ἄνθρωπος ἀσχημονῶν, οὕτω καὶ δι' ἔρωτα, καὶ γαστριμαργίαν, οἰνοφλυγίαν τε καὶ λιχνείαν, ἃ τῆς ἐπιθυμητικῆς ἐστι δυ-

aliquid edomare et coërcere. Num grave fuerit, viros equeſtres indomitos equos pauxillo tempore manſuetos reddere, te vero, quum non extraneum aliquod animal ſuſceperis, ſed in anima vim irrationalem, cui ratio ſemper inhabitat, ipſam non poſſe mitigare, ac ſi non celeriter, certe longiori temporis ſpatio? Diximus copioſius in commentariis de moribus, qua ratione quis animam comparet optimam, et quomodo robur ejus ſubvertere non expedit, ſicut nec equis ac canibus, quibus utimur, obedientiam vero, ſicut et in ipſis, exercere. Indicatum inſuper tibi eſt non mediocriter in illis commentariis, quo pacto rurſus iraſcibilis facultatis utaris auxilio adverſus alteram, quam veteres philoſophi concupiſcibilem vocaverunt, qua citra rationem in corporis voluptates impellimur. Quemadmodum igitur turpe ſpectaculum eſt ob iracundiam homo praeter decorum ſe gerens, ſic ob amorem, gulam, temulentiam ac ventris inexplebilem cupiditatem, quae concupiſcibilis animae ſunt actiones et

νάμεως ἔργα τε καὶ πάθη, προσεοικὼς, οὐχ ἵππῳ καὶ κυνὶ, καθάπερ εἴκασα τὴν πρώτην, ἀλλ᾽ ὑβριστῇ κάπρῳ καὶ τράγῳ, καί τινι τῶν ἀγρίων ἡμερωθῆναι μὴ δυναμένων. διὸ ταύτης μὲν οὐδεμία παίδευσις τοιαύτη ἐστὶν, οἵα τῆς ἑτέρας, ἡ εὐπείθεια· ὃ δ᾽ ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ κολάζειν, ἀλογίαν τινὰ ἔχειν πρὸς τήνδε. γίγνεται δὲ (356) ἡ κόλασις τῆς δυνάμεως ταύτης ἐν τῷ μὴ παρέχειν αὐτῇ τῶν προθυμουμένων ἀπόλαυσιν. ἰσχυρὰ μὲν γὰρ οὕτω καὶ μεγάλη γίγνεται, ἐν τῷ κολασθῆναι δὲ μικρά τε καὶ ἀσθενὴς, ὡς ἕπεσθαι τῷ λογισμῷ δι᾽ ἀσθένειαν, οὐκ εὐπείθειαν. οὕτως γοῦν καὶ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων ὁρῶμεν ἑπομένους τοῖς βελτίοσι τοὺς χείρους, ἢ ἄκοντας βιαζομένους, ὥσπερ τὰ παιδία καὶ τοὺς οἰ[528]κέτας, ἢ πεισθέντας ἑκόντας, ὥσπερ τοὺς ἀγαθοὺς φύσει. καὶ τῶν μὴ πρὸς ῥημάτων κολασθέντων αὐτὸ δή που τούτοις πάλαι σύνηθές ἐστιν, ὡς ἀκόλαστος ὅδε τις ἄνθρωπός ἐστιν, ἐφ᾽ οὗ δηλονότι τὴν ἐπιθυμητικὴν δύναμιν οὐκ ἐκόλασεν ἡ λογιστική. δύο γὰρ ἔχομεν ἐν ταῖς ψυχαῖς δυνάμεις ἀλόγους· μίαν μὲν, ἧς

affectus, quos non equo, non cani, velut iracundiam, fed apro feroci, et hirco, aut id genus agreftium cuidam, quod cicurari non poteft, affimilavimus. Quapropter hujus nulla difciplina talis eft, qualis eft alterius obtemperatio. Quod autem veteres appellabant punire irrationalem quandam animae vim, ad hanc fpectabat. Porro fit hujus potentiae punitio, dum defideratis frui ipfi non conceditur. Valida enim et magna efficitur, dum optata contingit, at ubi coërcetur, exigua et imbecillis, ut non obtemperantiae, fed imbecillitatis caufa rationem fequatur. Eodem quoque modo videmus inter ipfos homines inferiores aut invito per vim fequi praeftantiores, uti pueros et famulos, aut fua fponte, ut natura bonos. Atque hoc illis, qui verbis fcilicet non caftigati fuere, olim familiare. Nam ille protervus eft et intemperans, in quo videlicet vim appetitoriam rationalis non repreffit. Duas enim habemus in anima facultates rationis expertes, unam, cujus opus eft excandefcere et irafci his, qui

θυμοῦσθαί τε παραχρῆμα καὶ ὀργίζεσθαι τοῖς δόξασι πλημμελεῖν εἰς ἡμᾶς ἔργον ἐστίν. τῆς δ' αὐτῆς ταύτης καὶ τὸ μηνιᾷν ἄχρι πλείονος, ὃ τοσούτῳ πλεῖόν ἐστι θυμοῦ πάθος, ὅσῳ καὶ χρονιώτερον. ἄλλη δ' ἐστὶν ἐν ἡμῖν δύναμις ἄλογος ἐπὶ τὸ φαινόμενον ἡδὺ προπετῶς φερομένη, πρὶν διασκέψασθαι, πότερον ὠφέλιμόν ἐστι καὶ καλὸν, ἢ βλαβερόν τε καὶ κακόν. ταύτην οὖν ἐπέχειν χρὴ τὴν σφοδροτάτην, πρὶν αὐξηθεῖσαν ἰσχὺν δυσνίκητον κτήσασθαι. τηνικαῦτα γὰρ οὐδ' ἂν θελήσῃς ἔτι κατασχεῖν αὐτὴν δυνήσῃ, κἄπειτα φήσεις, ὥσπερ ἤκουσά τινος ἐρῶντος, ἐθέλειν μὲν παύσασθαι, μὴ δύνασθαι δὲ, παρακαλέσεις τε μάτην ἡμᾶς ὡσαύτως ἐκείνῳ τῷ δεομένῳ βοηθήσασθαι καὶ τὸ πάθος ἐκκόψαι. καὶ γὰρ τῶν τοῦ σώματος παθῶν ἔνια διὰ μέγεθός ἐστιν ἀνίατα· σὺ δ' ἴσως οὐδ' ἐπενόησάς ποτε τοῦτο. βέλτιον οὖν σοι κἂν νυνὶ ἐννοῆσαί τε καὶ διασκέψασθαι, πότερον ἀληθεύω λέγων, αὐξανομένην τὴν ἐπιθυμητικὴν δύναμιν εἰς ἀνίατον ἔρωτα πολλάκις ἐμβαλεῖν, οὐ σωμάτων μόνον ὡραίων, οὐδ' ἀφροδισίων,. ἀλλὰ καὶ λιχνείας,

in nos delinquere videntur. Hujus ipfius eft et infenfum effe diutius; qui tanto major eft iracundia affectus, quanto etiam diuturnior. Alia vero in nobis eft facultas rationis expers, qua ad id, quod fuave eft, ferimur, priusquam perfpexerimus, commodumne fit et honeftum, an nocuum et turpe. Hanc vehementem adeo prius cohibere convenit, quam aucta robur infuperabile acquirat. Tunc enim, etiamfi coercere velis, non amplius poffis. Dein inquies, ficut amantem quendam audivi, velle quidem ceffare, fed non poffe; adhortaberisque nos fruftra, perinde ut ille petebat opem fibi ferri et affectum extirpari, fiquidem corporis affectuum quidam prae magnitudine funt immedicabiles. Id autem forfan ne cogitafti quidem unquam. Proinde nunc tibi praeftiterit confiderare et perpendere, verene dicam, concupifcendi facultatem auctam in amorem plerumque nullo fanabilem remedio nos praecipites agere, non corporum formoforum, florentium, neque venereorum, fed ingluviei quo-

καὶ γαστριμαργίας, οἰνοφλυγίας τε καὶ τῆς παρὰ φύσιν αἰσχρουργίας, ἢ ψεύδομαι καὶ ταῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων. ἃ γὰρ περὶ τοῦ θυμοῦ λέλεκται μέχρι τοῦ δεῦρο, ταῦτα καὶ περὶ τῶν ἄλλων παθῶν ἡγοῦ λελέχθαι· πρῶτον μὲν, ὡς ἑτέρῳ ἐστὶ τὴν διάγνωσιν αὐτῶν ἐπιτρεπτέον, οὐχ ἡμῖν αὐτοῖς· εἶθ' ὅτι μὴ τοὺς τυχόντας τούτους ἐπιστατεῖν, ἀλλὰ πρεσβύτας, ὡμολογημένους μὲν εἶναι καλοὺς κἀγαθοὺς, ἐξηγητὰς μὲν οὖν δὲ καὶ πρὸ ἡμῶν αὐτῶν ἐπὶ πλέον ἐν ἐκείνοις τοῖς καιροῖς ἕνεκα ἔξω παθῶν εἶναι· εἶθ' ὅτι οὐ φαίνεσθαι χρὴ τοῖς τοιούτοις, ὅταν εἴπωσί τι τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων, ἀγανακτοῦντας, ἀλλὰ χάριν εἰδότας· εἶτα καθ' ἑκάστην ἡμέραν σαυτὸν ἀναμιμνήσκειν, ἄμεινον μὲν, εἰ πολλάκις, εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ πάντως γε κατὰ τὴν ἕω, πρὶν ἄρχεσθαι τῶν πράξεων, εἰς ἑσπέραν δὲ, πρὶν ἀναπαύσεσθαι μέλλειν. ἐγὼ δήποτε καὶ ταύτας δὴ τὰς φερομένας ὡς Πυθαγόρου παραινέσεις εἴθισα δὶς τῆς ἡμέρας ἀναγινώσκειν μὲν τὰ πρῶτα, λέγειν δ' ἀπὸ στόματος ὕστερον. οὐ γὰρ ἀρκεῖ μόνον ἀοργησίαν ἄγειν, ἀλλὰ

que, gulae, ebrietatis, et indecorae praeter naturam turpitudinis; an mentiar haec, et alia pleraque, quae a me prius dicta sunt. Quae enim de iracundia retuli hactenus, eadem de affectibus aliis intelligito. Primum quidem alteri, non nobis ipsis eorum dignotionem committendam esse. Deinde non quoscunque, sed senes, qui boni pariter et probi aestimati, tum longo ante nos tempore nullis animi perturbationibus obnoxii fuerunt, nobis praeficiendos. Ad haec curandum, ne talibus, quoties vitium aliquod nostrum ostendant, succensere videamur, sed magis habere gratiam; postea quotidie tui ipsius meminisse, satius esset, si frequenter, sin minus, certe ad solis saltem exortum, priusquam operi te accingas, vesperi, antequam te quieti remittas. Ego utique aliquando et haec, quae tanquam Pythagorae monita circumferuntur, bis ac ter primum consuevi legere, mox voce pronunciare. Non enim satis est solum irae resistere,

καὶ λιχνείας, καὶ λαγνείας; οἰνοφλυγίας τε καὶ περιεργίας καὶ φθόνου καθαρεύειν. ἕτερος οὖν ἡμᾶς ἐπεπείρατο, μή τί που, καθάπερ οἱ κύνες, ἀπλήστως ὤφθημεν ἐμφορούμενοι σιτίων, ἢ, ὡς οἱ διακαιόμενοι πυρετῷ συνεχεῖ, ψυχρὸν ἐπισπασώμεθα τὸ πῶμα λαβρότερον, ἢ ὡς ἄνδρας σεμνοὺς πρέπει. οὔτε γὰρ διὰ πεῖναν ἐμφορεῖσθαι προσήκει σφοδρῶς καὶ ἀπλήστως, οὔτε διὰ δίψος ὅλην τὴν κύλικα ἐκπίνειν, ἔτι δὲ μᾶλλον οὔτε διὰ λιχνείαν ἁπάντων τῶν παρόντων πλέον, ἤτοι πλακοῦντος, ἢ τινος ἄλλου τῶν λίχνων ὄψων ἀπολαύειν. ἀλλ' ἐν ἅπασιν αὐτοῖς ἀρχομένους μὲν ἔτι παρακλητέον ἐστὶν ἑτέρους ὅ τι ἁμάρτωμεν ἐπιτηρεῖν τε καὶ λέγειν ἡμῖν· ὕστερον δὲ καὶ χωρὶς παιδαγωγῶν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπιτηρῶμεν αὐτοὶ καὶ παραφυλάττωμεν, ὅπως ἁπάντων τε τῶν συνδειπνούντων ἔλαττον ὄψου προσενεγκώμεθα, καὶ τῶν λίχνων ἐδεσμάτων ἀποσχώμεθα, σύμμετρα τῶν ὑγιεινῶν προσαράμενοι. τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος, οὐκ ἔτι οὐδὲ πρὸς τοὺς δειπνοῦντας ἀποβλέπειν ἀξιώσαιμ' ἄν σε· μέγα γὰρ οὐδὲν

nisi voracitatem, gulam, temulentiam, curiositatem et invidentiam tollas simul e medio. Alter igitur de nobis periculum faciebat, si neque canum in morem cibos immodice ingessisse deprehenderemur, vel, ut qui continua febre peruruntur, frigidam potionem avidius arriperemus, an ut viros graves decet. Neque enim decorum est ob famem cupiditate quadam inexplebili cibum assumere, nec sitis gratia totum omnino exhaurire calicem. Adde, multo minus decere ob gulam omnibus praesentibus vel placentam, vel aliud delicati quid obsonii intemperantius devorare. Quapropter hic quoque alii, qui in iis omnibus sibi temperare norunt, admonendi nobis sunt, ut, in quibus peccemus, observent dicantque. Subsequenti vero tempore sine paedagogis ipsi nos observemus, quomodo inter convivas universos minorem obsonii partem accipiamus, et a ferculis opiparis abstineamus, salubribus modice sumptis contenti. At temporis processu nequaquam amplius convivas respicere te velim. Nam magni laboris haud

ἐκείνων ἐσθίειν τε καὶ πίνειν ἐγκρατέστερον. εἰ δέ περ οὕτως [529] σαυτὸν ἔγνωκας τιμᾶν, ἐπισκέπτου μᾶλλόν ποτε ἐγκρατῶς διητῆσθαι χθὲς ἢ τήμερον. ἐὰν γὰρ τοῦτο ποιῇς, αἰσθήσῃ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν εὐκολώτερον ὧν εἶπον ἀπεχόμενος, αἰσθήσῃ τε μεγάλα εὐφρανθησόμενος τὴν ψυχὴν, ἐάν γε σωφροσύνης ὄντως ἐραστὴς ὑπάρχῃς· οὕτω γάρ τις ἐρασθεὶς χαίρει προκόπτων ἐν αὐτῷ. καὶ διὰ τοῦτο ταῖς μὲν οἰνοφλυγίαις ἔστιν ἰδεῖν ἡδομένους, ὅταν πίνοντες ὑπερβάλλωνται τοὺς συμπότας, ὅσοι δὲ γαστρίμαργοι, καὶ τούτους τῷ πλήθει τῶν ἐδεσμάτων εὐφραινομένους, ὅσοι δὲ λίχνοι, πλακοῦσι, καὶ ταγήνοις, καὶ λοπάσι, καὶ καρυκείαις. ἐνίους δὲ μέγα φρονοῦντας ἔγνων ἐπὶ τῷ πλήθει τῶν ἀφροδισίων. ὡς οὖν ἐκεῖνοι τὴν ἀκρότητα τῶν σπουδαζομένων ἀσκοῦσί τε καὶ μεταδιώκουσι, οὕτως καὶ ἡμᾶς χρὴ σωφροσύνης ἀκρότητα σπουδάζειν. εἰ δὲ τοῦτο πράξομεν, οὐ τοὺς ἀκολάστους ἡμῖν παραβάλωμεν, οὐδ᾽ ἀρκέσει πλέον ἐκείνων ἔχειν ἐγκρατείας τε καὶ σωφροσύνης, ἀλλὰ πρῶτον μὲν τοὺς σπουδάζοντας τὰ αὐτὰ φιλονεικήσομεν

fuerit tunc bibere et esse modestius. Si enim ita te ipsum honorare didiceris, considera aliquando, magis temperanter heri vel hodie vixisse. Hoc facto senties quotidie te minori negotio ab his, quae dixi, abstinere, animumque tuum magis ac magis exhilarari, si verus temperantiae amator sis. Ita enim qui amat, gaudet in eo, quod amat, si profecerit. Hinc est, quod ebriosos laetari videamus, quando potu superant combibones; qui voraces sunt, et hos ciborum copia oblectari; qui gulosi, placentis, sartaginibus, patinis et condimentis aromaticis. Novi etiam quosdam, qui frequenti et immoderata venere se ostentarent. Quemadmodum igitur eorum summa exercent et persequuntur, quorum desiderio tenentur, ita nos summo temperantiae studio deditos esse oportet. Eo namque pacto intemperantibus nos haud assimilabimus, quamquam continentiae et temperantiae plus habere, quam illi, satis non sit, nisi ejusdem rei aemulos etiam superare conten-

ὑπερβάλλεσθαι, (καλλίστη γὰρ ἡ τοιαύτη φιλονεικία,) μετ' ἐκείνους δ' αὖθις ἡμᾶς αὐτοὺς, ὡς ἐξ ἔθους πολυχρονίου τούτοις ὑγιεινοτάτοις τε ἅμα καὶ προσθεῖναι ῥᾶστοις ἡδέως ἅμα προσφέρεσθαι, μεμνημένους τῶν καλῶς εἰρημένων. ὧν καὶ τοῦτ' ἔστιν. Ἐκλέγου βίον ἄριστον, ἡδὺν δ' αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσεται. ὥσπερ οὖν, ὁπότε πρὸς τὸν θυμὸν ἀσκεῖν ἠξίουν σε, γνώρισμα τῆς ὠφελείας εἶχες ὁρᾷν σαυτὸν οὐκ ἔτι θυμούμενον, ὡσαύτως ἐπὶ τῆς σωφροσύνης ἔστω σοι γνώρισμα μηδ' ἐπιθυμεῖν ἔτι τῶν ἡδίστων. ὁδὸς δ' ἐπ' αὐτήν ἐστι διὰ τῆς ἐγκρατείας. οὕτω γὰρ αὐτὸς πλεονεκτεῖ σώφρων ἐγκρατοῦς, τῷ μηδ' ἐπιθυμεῖν λίχνων ἐδεσμάτων ἢ διὰ τὸ πολυχρόνιον ἔθος, ἢ δι' ἐγκράτειαν, καθάπερ καὶ αὐτὸ τοὔνομα αὐτῆς ἐνδείκνυται γεγονὸς, ὅπερ ἐστὶν ἐκ τοῦ κρατεῖν καὶ νικᾷν τὰς ἐπιθυμίας. ἐπίπονος δέ ἐστι καὶ τραχεῖα τό γε κατ' ἀρχὰς, ὥσπερ αἱ ἄλλαι τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων ἀσκήσεις. εἰ μὲν οὖν εἴτε τὴν ἀρετὴν ἀντὶ τῆς κακίας ἔχειν ἐθέλεις, εἴτε τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς ἀντὶ

damus. Haec etenim pulcherrima est contentio. At post illos rursus] nosmetipsos vincamus, ut ex diuturna consuetudine saluberrimis istis juxta ac susceptu facillimis suaviter assuescamus, memores eorum, quae a veteribus dicta sunt, ex quorum numero refertur et illud: *Delige vitae genus optimum, id jucundum efficiet consuetudo.* Qua igitur ratione, quum iracundiae resistere te volebam, hoc inde commodi signum affulgebat, quod irascentem te ipsum amplius non viderem, sic temperantiae indicium existima, quod suavia non amplius concupiscas. At via ad eam per continentiam tendit: quin hoc modo temperans excellit continentem, quod nec opiparos cibos vel ob diuturnam consuetudinem, vel ob continentiam appetit, quemadmodum et Graecum nomen ipsius indicat compositum ex continere et vincere cupiditates. Caeterum initio laboris plena et aspera est, sicut alia honestarum rerum studia. Quare, si vel virtutem malitiae loco vel animi tranquillitatem pro corporis titillationibus malis

τῶν τοῦ σώματος γαργαλισμῶν, ἀσκητέον ἐστί σοι τὸν εἰρημένον τρόπον, ἐπὶ σωφροσύνην βαδίζοντα δι' ἐγκρατείας. εἰ δ' ἤτοι τὴν ἀρετὴν ἀτιμάζεσθαι, ἢ γαργαλίζεσθαι βούλει δι' ὅλου τοῦ σώματος, καταληπτέον ἐστὶ τὸν λόγον. οὐ γάρ ἐστι προτρεπτικὸς ἐπ' ἀρετὴν, ἀλλὰ τοῖς προτεθραμμένοις ὑφηγητικὸς τῆς ὁδοῦ, καθ' ἣν ἄν τις αὐτὴν κτήσαιτο. διαιρουμένου δὲ τοῦ λόγου πρός τε τὸ διαγνωστικὸν ἕκαστον ἡμῶν ὑπάρχειν ἑαυτοῦ, καὶ πρὸς τὴν ἐπὶ τῇ διαγνώσει τῶν ἁμαρτημάτων ἐπανόρθωσιν, οὐ περὶ ταύτης πρόκειται λέγειν, ἀλλὰ περὶ τῆς διαγνώσεως τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων. ἐπεὶ δὲ τοῖς μὲν ἀρχομένοις αὐτὴν οὐ διαγνῶναι δυνατὸν, ἑτέρους μὲν τοῖς ἀρχομένοις ἐπιστήσομεν ἐπόπτας, αὐτοὺς δὲ τοὺς ἀσκοῦντας, ὡς ἂν ἤδη δυναμένους γνῶναι, ποίων μὲν ἀπηλλάγησαν ἁμαρτημάτων καὶ παθῶν, ὅσον δ' αὐτοῖς ἐνδεῖ πρὸς τὸ τέλος. ὅπερ δὲ εἴωθα λέγειν ἑκάστοτε, καὶ νῦν ἐρῶ· καθ' ἕτερον μὲν τρόπον ἁπάντων ἐστὶ δυσκολώτατον ἑαυτὸν γνῶναι, καθ' ἕτερον δὲ ῥᾷστον. ἐὰν μὲν γὰρ ἐντὸς θέλῃ τις (357) αὐτὸς χαλεπώτατόν ἐστιν.

recipere, praepoſita ratione exercitandus es, ad temperantiam eundo per continentiam. Sin autem vel negligere virtutem, vel totius corporis voluptatibus indulgere ſtatuas, ratio deſerenda eſt, quae ad virtutem non adhortatur quidem, ſed iis, qui adhortationem receperunt, viae dux exiſtit, qua quis eam comparare queat. Jam vero, quum oratio nobis partita ſit in haec videlicet, quomodo quiſque ſeipſum cognoſcat, et errores cognitos emendet, de hoc poſteriore dicere nequaquam propoſuimus, ſed quomodo proprios errores agnoſcat. Quoniam vero obnoxii vitiis ac erroribus eos nequeunt dignoſcere, alios a nobis accipient inſpectores ipſos exercentes, utpote qui jam probe noverint, quibus erroribus et affectibus liberati ſint, quidve ad perfectionem deſideretur. Quod ſubinde conſuevi dicere, nunc quoque dicam, altero modo difficillimum eſſe ſeipſum cognoſcere, altero facillimum. Si enim quis intus velit ſe noſſe, plurimum ſudet neceſſe eſt: ſin autem foris, laboris propemodum nihil ſentiet.

Κεφ. ζ'. Ἐγὼ μὲν οὖν ἅπαντα ταῦτ' εἰρημένα καὶ τὰ μέλλοντα λεχθήσεσθαι τοῖς βουληθεῖσιν ὑποτίθεμαι. τάχα μὲν [530] οὖν οὔσης καὶ ἄλλης τινὸς ὁδοῦ πρὸς τὸ καλὸν κἀγαθὸν γενέσθαι, μὴ γινώσκων δ' εὑρεῖν αὐτήν, ἐχρησάμην τε δι' ὅλου τοῦ βίου ταύτῃ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀφθόνως δηλῶν παρεκάλουν ἀντιδιδόναι τε καὶ ἀποδοῦναί τι, καὶ ἀντιδιδάσκειν, εἴ τινα ἑτέραν ἄλλην αὐτοὶ γινώσκουσι καλοκἀγαθίας ὁδόν. ἄχρι περ ἂν ἐπιθυμῶμεν ἄλλης, ἐν τῇδε διατρίβομεν, ἣ κοινὴ πάντων διαγνώσεώς τε καὶ θεραπείας. καὶ γὰρ ἡ φιλονεικία, καὶ ἡ φιλοδοξία, καὶ ἡ φιλαρχία πάθη τῆς ψυχῆς εἰσιν. τούτων ἐλάττων μὲν, ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτὴ πάθος. περὶ δὲ τοῦ φθόνου τί δεῖ καὶ λέγειν; αἴσχιστον τῶν κακῶν ἐστιν. ὀνομάζω δὲ φθόνον, ὅταν τις ἐπ' ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς λυπῆται. πάθος μέν ἐστι καὶ λύπη πᾶσα, χειρίστη δὲ ὁ φθόνος ἐστὶν, εἴτε ἓν τῶν παθῶν, εἴτε λύπης ἐστὶν εἶδος πλησιάζον αὐτῇ. κοινὴ δ' ἐφ' ἁπάντων ὁδὸς τῆς ἰάσεως ἡ προειρημένη. χρὴ γὰρ, ὅτι

Cap. VII. Nos ergo haec omnia, quae dicta et dicenda ſunt, volentibus apponimus. Eſt forſan alia quaedam via, qua bonus quis probusque evadat. At, quum ullam inventam eſſe ignorem, non ſolum hac per totam vitam uſus ſum, verum etiam aliis abunde indicavi, adhortatus, ut rependerent redderentque aliquid, viciſſim docentes, ſi quam aliam probitatis viam cognoſcant. Itaque, dum alteram deſideramus, hanc ingrediamur, quae omnium affectuum judicio et curationi communis eſt. Jam vero contentionis ſtudium, gloriae ac imperii cupiditas animae ſunt affectus. Haec illis minor quidem, ſed tamen ipſa quoque affectus. De invidia autem quid attinet dicere? Omnium malorum eſt peſſimum. Appello autem invidiam, quum quis alterius commodo dolet. Dolor omnis affectus eſt, ſed multo peſſimus invidia, ſive affectuum unus, ſive doloris ſpecies ei aſſimilis nominetur. At communis omnium praedicta curationis ratio. Quod

Ed. Chart. VI. [530.] Ed. Bas. I. (357.)

μὲν αἰσχρὰ καὶ φευκτὰ, κατανοεῖν ἐπὶ τῶν ἐνεχομένων αὐτοῖς σφοδρῶς· ἐναργὲς γὰρ ἐπ᾽ ἐκείνων φαίνεται τὸ αἶσχος· ὅτι δ᾽ οὐ βλέπομεν ἐφ᾽ ἡμῶν αὐτῶν μηδὲν, εἶναι νομίζειν προσήκει τυφλότητ᾽ εἴτε περὶ τὸ φιλοῦν εἴτε περὶ τὸ φιλούμενον, ἔνιά τε λανθάνειν διὰ σμικρότητα καὶ παρορᾶσθαι, μὴ δυνάμενα παροφθῆναι διὰ τὸ μέγεθος ἐν ἄλλοις. πρεσβύτην οὖν τινα βλέπειν αὐτὰ δυνάμενον εὑρίσκειν προσήκει, παρακαλοῦντας ἅπαντα μετὰ παῤῥησίας δηλοῦν, εἶτ᾽ εἰπόντος τι, πρῶτον αὐτῷ χάριν μὲν γνῶναι παραυτίκα, χωρισθέντας δὲ διασκέπτεσθαι καταμόνας ἑαυτοῖς ἐπιτιμῶντας, ἐκκόπτειν τε πειρωμένους τὸ πάθος, οὐκ ἄχρι τοῦ μὴ φαίνεσθαι τοῖς ἄλλοις μόνοις, ἀλλ᾽ ὥστε μηδὲ ῥίζαν ἐγκαταλείπειν αὐτοῦ τῇ ψυχῇ· ἔτι γὰρ ἀναφύεται τῇ τῶν σωζόντων ἀρδόμενον πονηρίᾳ. διὰ τοῦτο προσεκτέον ἡμῖν αὐτοῖς ἐστιν ἐφ᾽ ἑκάστῳ τῶν παθῶν, ὅσα περὶ τοὺς πέλας ἐπισκοπούμεθα, εἴ τι κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐστὶ ψυχὴν τοιοῦτον. ἐκκοπτέον γὰρ αὐτὸ φυόμενον ἔτι, πρὶν αὐξηθὲν ἀνίατον

enim et turpia et fugienda ſint, perſpicere oportet in iis hominibus, qui vehementer ab illis detinentur; in illis enim turpitudo perſpicua apparet. Quod quidem in nobis videmus nihil, caecitatem putare oportet vel circa amans vel circa amatum. Accedit huc, quod nonnulla prae exiguitate nimia nos latent, nec ſenſibus noſtris ſe offerunt, quae in aliis propter magnitudinem non poſſunt non conſpici. Convenit igitur ſenem quempiam invenire, qui illa inſpicere poſſit, rogareque, ut omnia cum libertate commonſtret. Deinde, ſi quid dicat, primum gratiam agemus; ac ſtatim digreſſi, ratione paulisper inita, noſmetipſos corripiemus; et affectum, non quouſque aliis ſolis non appareat, ſed ne radix ejus in animo relinquatur, conabimur evellere; nam ex iis, quae relinquuntur, rurſus aliquid pullulat, dum a pravitate irrigatur. Eoque animum nos ipſos adhibere convenit in ſingulis affectibus, quos circa eos, quibuſcum converſamur, conſpicimus, num quid tale in anima noſtra deprehendi queat. Extirpandum enim eſt, dum naſcitur adhuc, priuſquam accepto in-

Ed. Chart. VI. [530.] Ed. Baf. I. (357.)

γενέσθαι. τῶν μὲν ἄλλων ἁπάντων παθῶν τῆς ψυχῆς οἱ πολλοὶ καταφρονοῦσι, καίτοι γε, ὅταν ἑτέρους αὐτὰ πάσχοντας ἴδωσι, καταγινώσκοντες· ἡ λύπη δ᾽ ἅπασι φαίνεται κακὸν, ὥσπερ ὁ πόνος ἐν τῷ σώματι. καίτοι τῶν συνηθεστάτων ἐμοὶ νεανίσκων, ἐπὶ μικροῖς ἀρνούμενος ἀνιᾷν, ὕστερόν ποτε κατανοήσας τοῦτο, παραγενόμενός τε πρός με βαθὺν ὄρθρον, ὅλης ἔφη τῆς νυκτὸς ἀγρυπνοῦντα ἐπὶ τῷδε τῷ πράγματι, μεταξύ πως εἰς ἀνάμνησιν ἀφικέσθαι τοῦ μηδ᾽ ἐπὶ μεγίστοις οὕτω ἀνιάμενον, ὡς ἐπὶ τοῖς σμικροῖς, ἐμαυτὸν ἠξίουν μαθεῖν, ὅπως αὐτῷ τοῦτο περιεγένετο, πότερον ἐξ ἀσκήσεών τινων, ἢ φύσει τοιούτῳ. ἀπεκρινάμην οὖν αὐτῷ τἀληθῆ. καὶ γὰρ καὶ τὴν φύσιν ἐν ἅπασιν ἔφην δύνασθαι μέγα ἐν τῇ τῶν παίδων ἡλικίᾳ εἰς ζωῆς τελείωσιν, εἶθ᾽ ὕστερον τά τε δόγματα καὶ τὴν ἄσκησιν. ὅτι μὲν οὖν αἱ φύσεις ἡμῶν πάμπολυ διαφέρουσιν, μαθεῖν ἐναργῶς ἔστιν ἐπὶ τῶν παραφερομένων παιδίων. ἔνια μὲν γὰρ αὐτῶν ἀεὶ φαιδρὰ, σκυθρωπὰ δ᾽ ἄλλα θεώμεθα, καὶ

cremento fiat inmedicabile. Plerique enim caeteros omnes affectus animi nihil ducunt, etfi, quum alios eis obnoxios videant, damnent. Dolor omnibus apparet malum, uti labor in corpore. Quidam tamen ex familiariffimis mihi adolefcentulis, qui fe ob minutula dolorem aliquando fenfiffe negaffet, poftea vero, quum aliquando id expertus fuiffet, ad me acceffit fummo mane dixitque, fe totam noctem infomnem duxiffe hujus rei gratia, interea fibi in mentem veniffe, fe ne in maximis quidem rebus unquam aeque doluiffe, ac in parvis doleret. Voluiffe igitur difcere, undenam hoc fibi acciderit, ex ftudione aliquo aut difciplinis, an natura talis fit. Refpondebam itaque illi verum. Etenim naturam dixi in puerorum aetate multum ad vitae perfectionem momenti afferre, deinde difciplinas et exercitia. Quod noftrae vero naturae plurimum inter fe differant, in pueris occurrentibus manifefto licet cognofcere. Quofdam etenim eorum alacres, quofdam triftes infpicimus, alios ob quaevis ridere para-

τὰ μὲν ἕτοιμα γελᾷν ἐπὶ πᾶσι, τὰ δὲ κλαίειν ἐπὶ μικραῖς προφάσεσιν. οὕτω δὲ καὶ τὰ μὲν ἔχει κοινῇ, τὰ δὲ ἁρπάζει· καὶ τὰ μὲν θυμοῦται σφοδρῶς ἐπὶ τῶν σμικροτάτων, ὡς δάκνειν τε καὶ λακτίζειν, καὶ λίθους καὶ ξύλα ἀμύνασθαι τοὺς πέλας, ὅταν ἀδικεῖσθαι δόξῃ, τὰ δ᾽ ἔστιν ἀνεξίκακα καὶ πρᾶα, μήτ᾽ ὀργιζόμενα, μήτε κλαίοντα, πρὶν ἀδικηθῆναί τι μέγα. ταῦτα καὶ ὁ Εὔπολις ἐρωτώμενον Ἀριστείδην τὸν δίκαιον ὑπὸ τοῦ Νικίου, ὡς ἐγένου δίκαιος, οὕτω εὐπρεπῶς ἀποκρινάμενον ἐποίησεν· ἡ μὲν φύσις τὸ μέγιστον, ἔπειτα δὲ κἀγὼ τὴν φύσιν προθύμως συνελάμβανον. οὐ μόνον οὖν ἕτοιμοι τῶν νέων φύσεις πρὸς τὸ [531] λυπεῖσθαι ῥᾳδίως, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ θυμοῦσθαι καὶ λιχνεύειν, ὧν περ αὐτῶν ἄχρι δεῦρο τὸν πλεῖστον λόγον ἐποιησάμην. ἔτι δὲ πρὸς τοῖς εἰρημένοις ἐστιν ἰδεῖν ἔνια μὲν ἀναίσχυντα τῶν παιδίων, ἔνια δὲ καὶ αἰδούμενα, καὶ τὰ μὲν μνημονικά, τὰ δὲ ἀμνήμονα, τινὰ δὲ ἐπιλήσμονα, καὶ τὰ μὲν φιλόπονα περὶ τὰ διδασκόμενα, τὰ δ᾽ ἀμελῆ καὶ ῥᾴθυμα, καὶ τῶν φιλοπόνων ἔνια μὲν ἐπὶ τῷ χαίρειν

tos, alios plorare quavis parva occasione. Simili modo hi communia habent omnia, illi rapiunt, nonnulli propter minima excandescunt adeo, ut lapides et ligna, quibus proximos ulciscantur, quod injuria se putent affici, mordeant et calcibus insultent. Rursus aliqui mali patientes, mites, non iracundi, nec plorantes, nisi offensi graviter. Similiter etiam Eupolis justum illum Aristidem, quum rogaretur a Nicia, an natus esset justus, sic decenter respondentem introduxit: Natura quidem maximum, verum ego illam dein acriter adjuvi. Quamobrem naturae juvenum non ad dolorem modo, sed ad iracundiam gulamque facile proclives sunt, de quibus ad hunc usque locum plurima verba fecimus. Insuper praeter illos, quos supra retulimus, aliquos videas impudentes, aliquos verecundos; hos memores, illos immemores; alios obliviosos, nonnullos disciplinarum studiosos, quosdam negligentes et desidiosos. Ex studiosis sunt, qui cito gaudeant, siquando lau-

ἐπαινούμενα προθύμως, ἔνια δὲ ἐπὶ τῷ καταγινώσκεσθαι πρὸς τῶν διδασκάλων αἰδούμενα, τινὰ δὲ καὶ δεδιέναι τὰς πληγάς. οὕτω δὲ καὶ τῶν ῥαθύμων ἐπὶ ταῖς ἐναντίαις ἕκαστον ἔστι ῥαθυμεῖν. ἐξ ὧν οὖν θεῶνται περὶ τὰ παιδία πάντες ἄνθρωποι, τὰ μὲν αἰσχυντηλὰ καλοῦσιν αὐτῶν, τὰ δὲ ἀναίσχυντα. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον ἤτοι φιλότιμα καὶ φιλόκαλα, ἢ ἀφιλόκαλα καὶ ἀφιλότιμα· καὶ μὴν δειλὰ, καὶ καταφρονητικὰ τῶν πληγῶν, ἑτέρας τε τοιαύτας ἐπ' αὐτῶν τίθενται προσηγορίας κατὰ τὰς φύσεις αὐτάς. οὕτω δὲ καὶ τὰ μὲν φιλοψευδῆ, τὰ δὲ φιλαλήθη τῶν παιδίων ὁρῶμεν φύσει ὄντα, καὶ πολλὰς ἄλλας ἔχοντα διαφορὰς ἠθῶν, ὑπὲρ ὧν οὐκ ἀναγκαῖόν ἐστι νῦν λέγειν εἰκότως· ἔνια μὲν γὰρ αὐτῶν ῥᾷστα δέχεται τὴν ἀγαθὴν παιδείαν, ἔνια δὲ οὐδὲν ὀνίναται. οὐ μὴν τούτου γε ἕνεκεν ἀμελητέον ἐστὶ τῶν παιδίων, ἀλλ' ἐν ἀρίστοις ἤθεσι θρεπτέον. ἢν μὲν οὖν ἡ φύσις αὐτῶν δέχηται τὴν ἐκ τῆς ἐπιμελείας ὠφέλειαν, ἀγαθοὶ γενηθεῖεν ἂν ἄνδρες· εἰ δὲ μὴ δέξαιντό που,

dentur; sunt qui a praeceptoribus reprehensi erubescant; sunt qui flagra timeant. Sic et desidiosorum ob contraria videas unumquemque torpescere et otioso esse animo. Ex iis igitur, quae omnes homines vident circa pueros, hos vocant verecundos, illos impudentes. Eadem vero ratione vel honoris ac probitatis amantes, vel probitatis ac honoris negligentes; partim etiam timidos, et poenarum contemptores, atque id genus alias appellationes pro natura cujusque illis imponunt. Sic etiam puerorum alios natura mendaces, alios veritatis amatores intuemur, multasque alias morum differentias habentes, de quibus nunc non est necessarium jure dicere. Quidam enim ipsorum bonam facillime recipiunt institutionem; aliqui nihil ex ea proficiunt aut commodi sentiunt: non tamen ea de causa negligendi sunt pueri, sed optimis quibusque moribus educandi. Quod si igitur natura ipsorum ex diligenti cura disciplinaque utilitatem capiat, in bonos evadent viros; sin minus, nos nostro functi officio culpa carebimus.

τὸ μὲν ἡμέτερον ἄμεμπτον εἴη. παραπλησία γάρ πώς ἐστιν ἡ τῶν παίδων διαγωγὴ τῇ τῶν φυτῶν ἐπιμελείᾳ. κατ᾽ ἐκείνην γοῦν ὁ γεωργὸς οὐκ ἄν ποτε δυνήσαιτο ποιῆσαι τὸν βάτον ἐκφέρειν βότρυν, οὐ γὰρ ἐπιδέχεται ἡ φύσις αὐτοῦ τῆς ἀρχῆς τοιαύτην τελείωσιν. ἀμπέλους δ᾽ αὖ πάλιν ἑτοίμας οὔσας, ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτῶν, τὸν καρπὸν ἐκφέρειν ἐὰν ἀμελήσας ἐπιτρέψῃ μόνῃ τῇ φύσει, μοχθηρὸν ἢ οὐδ᾽ ὅλως οἴσουσιν αὐτόν. οὕτω δὲ καὶ εἰ τῶν ζώων ἵππον μὲν παιδεύσῃς, εἰς πολλὰ χρήσιμον ἕξεις, ἄρκτον δὲ κἂν ἡμερόν ποτε διδάξῃς, μόνιμον οὐχ ἕξει τὴν ἕξιν, ἔχιδνα δὲ καὶ σκορπίος οὐκ ἄχρι τοῦ δοκεῖν ἡμεροῦσθαι προέρχεται. ἐγὼ τοίνυν ὅπως μὲν τὴν φύσιν ἔχω, οὐκ ἔχω γνῶναι· τὸ γὰρ ἑαυτὸν φάναι χαλεπόν ἐστι καὶ τοῖς τελείοις ἀνδράσιν, μή τοί γε δὴ τοῖς παισί.

Κεφ. η΄. Εὐτύχησα δὲ μεγάλην εὐτυχίαν, ἀοργητότατον καὶ δικαιότατον καὶ χρηστότατον καὶ φιλανθρωπότατον ἔχων πατέρα, μητέρα δὲ ὀργιλωτάτην, ὡς δάκνειν μὲν

Aſſimilis enim eſt quodammodo puerorum inſtitutio ſtirpium culturae. In illa namque agricola nunquam poteſt efficere, ut rubus proferat uvam, ſiquidem natura ejus talem principii perfectionem minime recipit. Iterum ſi vites, quod ad ipſas attinet, abunde ſatis foecundas negligens, ſoli naturae curam committat, pravum fructum aut nullum producent. Pari modo, ſi ex animalibus equum erudias, ad multa accommodum habebis, urſum autem quamvis aliquando manſuetum docendo feceris, non tamen firmum habitum retinebit, vipera vero et ſcorpius tantum de ſe nunquam immutant, ut nec ad manſuetudinem accedere ſolum videantur. Ego hercle qua praeditus ſim natura, nullo queam pacto cognoſcere; nam ſemetipſum oſtendere, viris etiam abſolutis, nedum pueris eſt difficile.

Cap. VIII. At raram quandam felicitatem conſequutus ſum, cui pater contigerit mitiſſimus, juſtiſſimus, probiſſimus et humaniſſimus, mater licet iracunda adeo fuerit,

ἐνίοτε τὰς θεραπαίνας, ἀεὶ δὲ κεκραγέναι τε καὶ μάχεσθαι τῷ πατρὶ μᾶλλον, ἢ Ξανθίππη Σωκράτει. παράλληλά τε ὁρῶντί μοι τὰ καλὰ τῶν τοῦ πατρὸς ἔργων τοῖς αἰσχροῖς πάθεσι τῆς μητρὸς ἐπῄει τὰ μὲν ἀσπάζεσθαί τε καὶ φιλεῖν, τὰ δὲ φεύγειν καὶ μισεῖν. ὥσπερ δὲ ἐν τούτοις ἑώρων παμπόλλην διαφορὰν τῶν γονέων, οὕτω κἀν τῷ, τὸν μὲν ἐπὶ οὐδεμιᾷ ζημίᾳ λυπούμενον, ἀνιωμένην δ᾽ ἐπὶ σμικροτάτοις τὴν μητέρα. γιγνώσκεις δὲ δήπου καὶ σὺ τοὺς παῖδας, οἷς μὲν ἂν ἥσθωσι, ταῦτα μιμουμένους, ἃ δ᾽ ἂν ἀηδῶς ὁρῶσι, φεύγοντας. ἡ μὲν οὖν ὑπὸ τῷ πατρὶ παιδεία τοιαύτη τις ἦν· ὑποπληρώσας δὲ τεσσαρεσκαιδέκατον ἔτος, ἤκουον φιλοσόφων πολιτῶν, ἐπὶ πλεῖστον μὲν Στωϊκοῦ Φιλο[532]πάτορος μαθητοῦ, βραχὺν δέ τινα καὶ Πλατωνικοῦ μαθητοῦ Γαΐου, διὰ τὸ μὴ σχολάζειν αὐτὸν, εἰς πολιτικὰς ἀσχολίας ἑλκόμενον ὑπὸ τῶν πολιτῶν, (358) ὅτι μόνος αὐτοῖς ἐδόκει δίκαιός τε καὶ χρημάτων εἶναι κρείττων, εὐπρόσιτός τε καὶ πρᾶος. ἐν τούτῳ δέ τις καὶ ἄλλος ἦλθε πολίτης ἡμέτερος

ut ancillas objurgaret interim, femper vociferaretur, cum patre magis, quam Xanthippe cum Socrate, pugnaret. Quum itaque honesta patris opera cum turpibus matris affectibus invicem conferrem, cogitavi illa arripere et amare, hos fugere et odiffe. Quemadmodum igitur in his ingens parentum difcrimen, fic in illo maxime deprehendebam, nempe quod pater meus ob nullum quamvis grave incommodum doleret, mater etiam angeretur ob leviffima. Noviffi tu quoque forfan, pueros, quibus incumbant, haec imitari, quae vero illubentes viderint, illa fugere. Patris itaque difciplina fuit hujusmodi. Poftquam annum impleviffem decimumquartum, audiebam philofophos civiles, faepiffime Stoicum Philopatoris difcipulum, parvo quoque tempore Platonicum Gai difcipulum, eo quod ipfi non vacaret, ut qui ad civilia negotia a civibus traheretur, quia folus ipfis aequus, pecuniae contemptor, necnon acceffu facilis et mitis judicabatur. Interea autem venit

ἐξ ἀποδημίας μακρᾶς, Ἀσπασίου τοῦ Περιπατητικοῦ μαθητής, καὶ μετὰ τοῦτον ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν ἄλλος Ἐπικούρειος, ὧν ἁπάντων ὁ πατὴρ δι' ἐμὲ τοῦ βίου καὶ τῶν δογμάτων ἐξέτασιν ἐποιεῖτο, σὺν ἐμοὶ πρὸς αὐτοὺς ἀφικνούμενος. ἐγεγύμναστο δ' ἐπὶ πλεῖστον ἐν γεωμετρίᾳ, καὶ ἀριθμητικῇ, καὶ ἀρχιτεκτονίᾳ, καὶ ἀστρονομίᾳ. βουλόμενος γοῦν ὁμοίως ταῖς γραμμικαῖς ἀποδείξεσιν λέγειν κεχρῆσθαι τὸν διδάξαντα· διὰ ταύτην δὲ χρὴ τὴν αἰτίαν μηδὲ διαφωνίαν γεγονέναι πρὸς ἀλλήλους. τῶν ἀπὸ τῶν σοῦ δηλονότι μαθημάτων καλῶν, καθάπερ οἱ ἀρχαῖοι κατὰ τὰς προειρημένας τέχνας, ὧν αἱ πρῶται γεωμετρία τε καὶ ἀριθμητική. καθάπερ οὖν ἔφην, τὸ μὴ προπετῶς ἀπὸ μιᾶς αἱρέσεως ἀναγορεύσας σαυτὸν, ἀλλὰ ἐν χρόνῳ παμπόλλῳ μανθάνων τε καὶ κρίνων αὐτὰς, οὕτως πρὸς ἁπάντων μὲν ἀνθρώπων ἐπαινεῖται. συνομολογεῖται δὲ καὶ τοῖς φιλοσόφοις εἶναι ζηλωτέα ταῦτα, καὶ νῦν ἤδη ζηλωτέον αὐτὰ, καὶ μανθάνειν, καὶ αὐξάνειν ἀξιῶσαι, δικαιοσύνης ἀντιποιούμενον, καὶ σωφροσύνης, ἀνδρείας τε καὶ φρονήσεως. ἐπαινοῦσι γὰρ ἅπαντες

et alius, civis noster, ex longa peregrinatione, Aspasii Peripatetici discipulus, et post hunc ab Athenis alius Epicureus, quorum omnium vitam et dogmata mea causa pater inquirebat, mecum ad eos profectus. Erat autem plurimum in Geometria, Arithmetica, Architectura, et Astronomia exercitatus. Quum jam vellet doctorem linearibus demonstrationibus aeque uti debere significare, non oportet, inquit, honestarum artium praecepta, quibus usus es, inter se dissentire, sicut veteres in praedictis disciplinis, quarum primae Geometria et Arithmetica: qua de causa temere ne sectae cuivis teipsum addicas, sed tempore diuturno discas judicesque eas; sic tandem ab omnibus hominibus laudem mereberis. Quin et apud philosophos in confesso est, haec imitatione esse digna, et nunc imitanda ei, qui discere et locupletare se volet, tum qui justitiae, temperantiae, fortitudini atque prudentiae studeat. Laudant enim universi virtutes has, quam-

τὰς ἀρετὰς ταύτας, κἂν αὐτοὶ συνειδῶσιν ἑαυτοῖς οὐδεμίαν αὐτῶν ἔχουσι, καὶ φαίνεσθαί γε πειρῶνται τοῖς ἄλλοις ἀνδρεῖοι, καὶ σώφρονες, καὶ δίκαιοι, καὶ φρόνιμοι, ἄλυποι μέντοι κατ᾽ ἀλήθειαν εἶναι, κἂν μὴ φαίνωνται τοῖς ἄλλοις. ὥστε τοῦτο πρῶτον ἁπάντων ἀσκητέον ἐστὶν, τὸ σπουδαζόμενον ἅπασιν ἀνθρώποις μᾶλλον τῶν ἄλλων ἀρετῶν. ταύτας, ἔφην ἐγὼ, παρὰ τοῦ πατρὸς λαβὼν τὰς ἐντολὰς ἄχρι δεῦρο διαφυλάττω, μήτ᾽ ἀφ᾽ αἱρέσεώς τινος ἐμαυτὸν ἀναγορεύσας· ὧν σπουδῇ πάσῃ ἀκριβῆ τὴν ἐξέτασιν ἔχων, ἀνεύπληκτός τε πρὸς τὰ κατὰ τὸν βίον ὁσημέραι συμπίπτοντα διαμένω, ὥσπερ ἑώρων τὸν πατέρα. οὔτ᾽ οὖν ἀπώλειά τινος λυπήσει με, πλὴν εἰ παντοίως ἀπολέσαιμι τὰ κτήματα· τοῦτο γὰρ οὐδέπω πεπείραμαι. δόξης τε καὶ τιμῆς ὁ πατὴρ εἴθισέ με καταφρονεῖν, ἀλήθειαν μόνην τιμῶντα. λυπουμένους δ᾽ ὁρῶ τοὺς πολλοὺς, ὅταν ἤτοι ἀτιμᾶσθαι δοκῶσιν ὑπό τινος, ἢ χρημάτων ἀπωλείᾳ. κατὰ τοῦτ᾽ οὖν, ἔφην, οὐδὲ λυπούμενον εἶδές μέ ποτε. οὐδὲ ἐπὶ χρημάτων ἀπώλεια συνέπεσέ μοι μέχρι τοῦ δεῦρο τηλικαύτη τὸ μέγεθος, ὡς μηκέτ᾽ ἔχειν

vis ipsi sibi probe conscii sint, quod nec ullam ipsarum habeant, sed videri aliis fortes, temperantes, justi et prudentes conantur. Caeterum doloris expertes non esse revera, sed apparere tantum volunt. Proinde hoc in primis cavendum, quod cunctis hominibus magis quam virtus in studio est. Has, inquam, a patre praeceptiones traditas in hunc usque diem reservo, nullam sectam professus eorum, quos omni studio exacte disquisierim, atque imperterritus adversum vitae casus ac pericula, quemadmodum et patrem vidi, permaneo. Proinde nulla plane, nisi forsan omnium, quae possideo, jactura unquam aegritudinem afferet: tale namque nondum expertus sum. Atqui honorem et gloriam contemnere me pater assuefecit, veritatem solam magnifacere; alios vero, quum vel ignominia affectos se putant ab aliquo, vel ob bonorum jacturam dolere videmus. Ex hujusmodi re igitur nunquam me dolere sensisti; nec tanta rerum damna hucusque perpessi sumus, ut non ex reliquiis corporis sanita-

Ed. Chart. VI. [532.] Ed. Baf. I. (358.)

ἐκ τῶν ὑπολοίπων ἐπιμελεῖσθαι τοῦ σώματος ὑγιεινῶς, μήτ' ἀτιμία τις, ὡς ὁρᾶν με τοῦ συνεδρίου τῆς ἐμῆς βουλῆς ἀφαιρεθέντα. εἰ δέ τινας μὲν ἀκούσαιμι ψέγειν, τινὰς δὲ ἐπαινοῦντας, αὐτοῖς ἀντιτίθημι, καὶ νομίζω τὸ πάντας ἀνθρώπους ἐπαινοῦντας ἐπιθυμεῖν ἔχειν ἐοικέναι τῷ ἅπαντα ἔχειν ἐθέλειν κτήματα. δοκῶ τοίνυν, ἔφην, ἐμαυτῷ, τάχα δὲ καὶ σοὶ δόξω μηδὲν ἄχρι δεῦρο μέγα πεπονθέναι διὰ τέλους ἀλύπως. οὔτε γὰρ ἀφῃρέθην ἁπάντων τῶν χρημάτων, οὔτ' ἠτιμήθην. εἰ δὲ βοῦς, ἢ ἵππος, ἢ οἰκέτης ἀπέθανεν, οὐχ ἱκανὸν τοῦτο λυπῆσαι μεμνημένον ὧν ὁ πατὴρ ὑπέθετο, μὴ πρότερον ἐπὶ χρημάτων ἀπωλείᾳ λυπηθῆναι συμβουλεύων, ἄχρις ἂν ᾖ τὰ λειπόμενα πρὸς τὴν τοῦ σώματος ἐπιμέλειαν αὐτάρκη. τοῦτον γὰρ ἐτίθετο πρῶτον ὅρον ἐκείνων κτημάτων, ὡς μὴ πεινᾷν, μὴ ῥιγοῦν, μὴ διψᾷν· εἰ δὲ πλείω τις εἰς ταῦτα χρεία εἴη, καὶ πρὸς τὰς καλὰς πράξεις, ἔφη, χρηστέον αὐτῶν. ἐμοὶ τοίνυν ἄχρι δεῦρο τοσαύτη χρημάτων χρῆσίς ἐστιν, ὡς καὶ πρὸς τὰς τοιαύτας

tem tueri licuiſſet; nec talem infamiam ſuſtuli, quae mentem a rationis ſede motam deiecerit. Porro ſi quos audiam vituperare me, quoſdam vero probare, iis repugno, putoque, omnium hominum de ſe laudes deſiderare ſimile eſſe ei, quod omnium rerum poſſeſſionem velle habere. Quamobrem mihi videor et forſan tibi videbor nihil grave hucuſque paſſus tranſegiſſe vitam ſine moleſtia et dolore. Siquidem omnibus nondum exutus ſum divitiis, neque ignominiam paſſus. Quod ſi bos, equus aut ſervus perierit, idcirco non dolendum mihi cenſeo, eorum memori, quae pater praeceperat, conſulens nequaquam eſſe ob ullam bonorum jacturam dolendum, quamdiu ad corporis tutelam reliqua ſufficiant. Hunc poſſeſſionum illarum primum ſtatuit finem, non eſurire, non algere, non ſitire; ſi amplior facultas contingat, in actiones honeſtas eam eſſe transferendam. Mihi igitur tanta hactenus pecuniarum facultas ſuppetiit, quanta perſugiendis

Ed. Chart. VI. [533.] Ed. Baſ. I. (358.)

[533] πράξεις ἐξαρκεῖν. οἶδα δὲ, ἔφη, καί σε διπλασίαν τε ἐμοῦ κεκτημένον, ἐπιτίμιόν τε κατὰ τὴν πόλιν ἡμῶν οὕτως, ὡς, τίς ἂν εἴη σοι λύπης αἰτία, πλὴν ἀπληστίας, οὐχ ὁρῶ. πρὸς ταύτην οὖν ἄσκησιν μόνην ἄνεισον ἐγὼ διὰ μνήμης ἔχων, καὶ μελετῶν ἀεὶ, καὶ σκοπούμενος, μέχρι περ ἂν τούτῳ ἐπείσθην, ὡς τὸ τὰ δὶς δύο τέσσαρα εἶναι.

Κεφ. θ'. Θεασώμεθα γὰρ, εἶπεν, ἐπὶ σχολῆς, ὁποῖόν τι πάθος ἐστὶν ἡ ἀπληστία· τὴν δ' ἀρχὴν τῆς σκέψεως ἡ περὶ τὰς τροφὰς ἀπληστία παρέξει. τὸ γοῦν ἐπέκεινα τοῦ συμμέτρου προσφέρεσθαι σίτου ἀπληστίαν ὀνομάζουσι· τὸ σύμμετρον δ' αὐτῶν κρίνουσι τῇ χρείᾳ τῆς τροφῆς· χρεία δ' αὐτῆς ἐστι τὸ θρέψαι τὸ σῶμα. θρέψει δὲ πεφθεῖσα καλῶς, πεφθήσεται δ', εἰ σύμμετρος· τὴν γὰρ πολλὴν ἀπεπτουμένην ἴσμεν. εἰ δὲ ἅπαξ τοῦτο γένοιτο, διαφθείρεσθαι τὴν χρείαν αὐτῆς ἀναγκαῖον. εἰ δέ γε ὑπὸ τῆς δήξεως τῶν ἀπεπτηθέντων σιτίων ἡ γαστὴρ ἀνιαθεῖσα πᾶν ἐκκρίνειε,

illis ſatis fuit. Novi autem, inquit, et te duplo nos opibus ſuperare, tum in civitate noſtra quam honoratiſſimum agere, ita ut, quae triſtitiae cauſa praeter inexplebilem cupiditatem tibi fuerit, haud inveniam. Ad hanc ergo ſolam exercitationem me compoſui, in memoria ſemper habens, meditans, expendenſque, donec perſuaſus eſſem, bis duo quatuor valere.

Cap. IX. Videamus enim, inquit, ſedulo, qualiſnam ſit affectus inexplebilis cupiditas. At disputationis initium nutrimenti inſatiabilis cupiditas exhibebit. Etenim quum ſupra mediocritatem cibus ingeritur, inexplebilem cupiditatem appellamus; mediocritas autem ipſius ex nutrimenti uſu judicatur; uſus autem ipſius eſt nutrire corpus. Nutriet probe concoctus; concoquetur, ſi mediocris; immodicum enim non poſſe concoqui novimus. Quod ſi ſemel accidat, uſum ejus corrumpi neceſſe eſt. Si ventriculus ab incoctorum ciborum morſu ac roſione moleſtiam paſſus totum excernat, ſym-

διάῤῥοια μὲν ὀνομάζεται τὸ σύμπτωμα, διαφθείρεται δ' ἡ χρεία τῆς τροφῆς· οὐ γὰρ ἐφ' ὅ τι διεξελθεῖν τὰ ἔντερα λαμβανόμεθα αὐτὴν, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ προστεθῆναι πᾶσι τοῖς μορίοις τοῦ σώματος. εἰ δ' ἀναδοθείη μὴ καλῶς πεφθεῖσα, κακοχυμίαν ἐργάζεται ἐν ταῖς φλεψίν. ἐπεὶ τοίνυν ἐπὶ τῷ σώματι ἡμῶν ἔμαθες, ὁποῖόν τι πρᾶγμά ἐστιν ἡ ἀπληστία, μεταβὰς ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἤδη θέασαι κἀνταῦθα τὴν φύσιν αὐτῆς, ἐφ' ἑκάστης ὕλης πραγμάτων ἐπισκοπούμενος, ἀπὸ τῶν κτημάτων ἀρξάμενος. ἐν τούτοις οὖν ἔνια μὲν οὐκ ὀρθῶς ἐσπούδασται, καθάπερ οἱ μαργαρῖται, καὶ οἱ σαρδόνυχες, αἵ τ' ἄλλαι λίθοι πᾶσαι· καθάπερ κόσμος, ὃν αἱ γυναῖκες οἷόν τι φέρουσαι ταῖς ἐξαρτησαμέναις αὐτῶν· τούτου τοῦ γένους ἐστὶ τὰ χρυσοῦφῆ τῶν ἱματίων ἤ τινα περίεργον ἔργον ἔχοντα, ἢ ὕλης δεόμεθα πόῤῥωθεν κομιζομένης, ὥσπερ τῶν σειρικῶν ὀνομαζομένων. ἔνια δὲ τῶν κτημάτων πρὸς τὴν τοῦ σώματος ὑγείαν διαφέροντα προσηκόντως σπουδάζεται, πρῶτα μὲν ἐξ ὧν τρεφόμεθα, καὶ ἀμφιεννύμεθα, καὶ ὑποδούμεθα, ἐν οἷς καὶ ἡ οἴκησις. ἐκείνου δὲ τοῦ

ptoma quidem nominatur diarrhoea, usus vero alimenti corrumpitur; si quidem non, ut intestina perreptet, id capimus, sed ut omnibus corporis partibus apponatur. At ubi non bene coctum distribuitur, vitiosum humorem in venis parit. Quoniam igitur in corpore nostro qualis res sit inexplebilis cupiditas, didicisti, transgressus ad animum, et hic naturam ejus contemplare, atque perpende in unaquaque rerum materia, ab iis quae possidentur sumpto exordio. In his ergo quaedam parum recte affectantur, uti sunt margaritae, sardonyches, et alii lapides omnes, quemadmodum ornatus, quem mulieres gestant ut quid iis, quae collo circumdant, simile. Hujus generis sunt vestimenta auro contexta, aut supervacuum aliquod opus habentia, aut quae materiam ex longinquo allatam desiderant, ut quae vocantur serica. Nonnulla possessionum corporis sanitati accommoda merito expetuntur. Prima, quibus alimur, vestimur, et calceamur, inter quae habitaculum etiam annumeratur. Huc spectant, quae videntur

γένους φαίνεται καὶ τὰ τοῖς νοσοῦσιν ἐπιτήδεια. τινὰ δὲ, ὥσπερ τοὔλαιον, ἀμφοτέροις ὑπάρχει χρήσιμα, τοῖς ὑγιαίνουσι καὶ τοῖς νοσοῦσιν. ἔνια δὲ τοιαῦτα, τὰ μὲν μείζω, τὰ δ᾽ ἐλάττω τὴν ὠφέλειαν παρεχόμενα τοῖς τῶν ἀνθρώπων σώμασι. καὶ τοίνυν ἤδη τοῦ πλήθους τὸν ὅρον καὶ τῆς κτήσεως αὐτῶν ἐναργῶς οἶμαί σε τεθεᾶσθαι. ὥσπερ γὰρ τὸ πηχυαῖον ὑπόδημα πρὸς τέλος ἐστὶν ἄχρηστον, οὕτω καὶ τὸ ε΄ καὶ ι΄ ἔχειν ὑποδήματα, πλὴν δυοῖν. ἄλλα τε γὰρ ὄντα πάντως αὐτάρκης ἡ χρεία. οὕτω δὲ καὶ τὴν ἐσθῆτα διπλῆν ἔχειν αὔταρκες, οἰκέτας τε καὶ σκεύη. ἐν ἡμῖν, ἔφην, οὐ μόνον ἐσθὴς ὑπάρχει περιττοτέρα τῆς διττῆς, ἀλλὰ καὶ οἱ οἰκέται, καὶ σκεύη, καὶ πάνθ᾽ ἁπλῶς τὰ κτήματα πολὺ πλείω τῶν διττῶν ἐστιν. πρόσοδον γὰρ ἔχομεν ἀφ᾽ ὧν κεκτήμεθα πολλαπλασίαν, ἢ ὡς εἰς ὑγείαν μόνην ἐξ αὐτῶν ὑπηρετεῖσθαι τῷ σώματι. τίνας οὖν, ἔφην, ὁρῶ τὸν ἀπολαυστικὸν ὀνομαζόμενον ἑλομένους βίον, οὐ διπλάσια μόνον, ἢ τριπλάσια δαπανῶντας ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ πενταπλάσια, καὶ δεκαπλάσια, καὶ τριακονταπλάσια. τὸν δ᾽ ὡσαύτως ἐμοὶ

aegrotantibus idonea. Sunt quae utrisque et sanis et aegrotis ex aequo conducunt, ut oleum. Nonnulla rursus id genus majorem, aliqua minorem hominum corporibus utilitatem afferunt. Atque jam abundantiae et possessionis illorum finem manifesto te perspexisse arbitror; sicut enim cubitalis calceus plane est inutilis, sic etiam quinque et decem habere calceamenta praeterquam duo incommodum dicitur. Aliarum rerum commoditate abunde satis utimur. Ad hunc modum vestem duplicem famulosque et supellectilem possidere sufficit. Apud nos, inquam, non vestes solum plures duabus, sed famuli quoque et supellex servantur; omnia denique nostrae domi dualem numerum excedunt. Nam proventum ex iis, quae tenemus, recipimus multiplicem magis, quam ut ad sanitatem solam corpori suppeditetur. Quicunque, ajo, voluptuariam, ut ferunt, degunt vitam, non duplo aut triplo plura quam nos insumere videmus, verum quintuplo, decuplo, imo ter decuplo. Alium rursus eundem mecum vitae modum

διαιτώμενον θεῶμαι, λυπούμενον δ' αὖ ὁμοίως ἐμοὶ, καίτοι τῆς [534] οὐσίας οὐχ ἕκαστον ἔτος αὐξανομένης· ἐπεὶ ἐξ αὐτῶν τῶν προσόδων ἀναλίσκεται μὲν τὸ ι' μέρος ἴσως, αἱ λοιπαὶ δὲ θ'. μοῖραι τοῖς ὑπάρχουσι προστίθενται. βλέπω γάρ σε οὐδὲ πρὸς τὰ καλὰ τῶν ἔργων δαπανῆσαι τολμῶντα, μηδ' εἰς βιβλίων ὠνὴν, καὶ κατασκευὴν, καὶ τῶν γραφόντων ἄσκησιν, ἤτοι γε εἰς τάχος διὰ σημείων, ἢ εἰς καλῶν ἀκρίβειαν, ὥσπερ οὐδὲ τῶν ἀναγινωσκόντων ὀρθῶς. οὐ μὴν οὐδὲ κοινωνοῦντά σε θεῶμαι, καθάπερ (359) ἐμὲ σὺ βλέπεις ἑκάστοτε, τοῖς μὲν ἱματίοις οἰκετῶν, τοῖς δ' εἰς τροφὰς ἢ νοσηλείαν· τινῶν δ' ἐθεασάμην καὶ τὰ χρέα διαλυσάμενος. ἐγὼ μὲν οὖν καταλείπω πᾶσαν ἣν ὁ πατήρ κατέλιπέ μοι πρόσοδον, οὐδὲν ἐξ αὐτῆς περισσὸν ἀποτιθέμενος, οὐδὲ θησαυρίζων, οὐδὲ πολλαπλάσια τῶν ἀναλισκομένων ἀποτιθέμενος. ὅμως ἀνιέμενον φαίης πολλάκις ἐμὲ, καθάπερ αὐτὸς ὁμολογεῖς, οὐδέποτε λυπούμενον ὁρῶν. ἆρ' οὖν δύνασαι καθορᾷν τῆς λύπης σου τὴν αἰτίαν, ἢ παρ'

tenere conſpicio, et ex aequo mecum dolere, licet facultas non annis ſingulis accreſcat, quum redituum decima forſan inſumatur portio, reliquae novem praeſentibus apponantur. Video enim, te ne in honeſta quidem rerum ſtudia quicquam impendere audere, nihil in librorum emptionem et apparatum, item ſcribentium exercitationem, ſive notis ad celeritatem, ſive figuris ad pulchritudinem, quemadmodum nec in eos, qui recte legunt. Inſuper nulli quippiam impartientem te video, ut me frequenter ſervis vidiſti, his veſtes, illis alimenta, vel aliquid aliud in aegrotationem ſublevandam communicare, nonnullorum etiam aes alienum ſolviſſe viſus ſum. Ob quod omnem relinquo proventum, quem a patre ſuſcepi, qui ex eo nihil, quod ſuperfluum ſit, repono, neque theſauros congero, neque multo plura, quam impenderim, repono. Nihilominus tamen relaxantem me curas ſaepius non negaveris, ſicut ipſe fateris, nunquam dolentem vidiſti. Nunquid igitur triſtitiae tuae cauſam potes perſpi-

ἐμοῦ καὶ τοὔνομα αὐτῆς ἀκοῦσαι ποθεῖς; ἤδη σοι καὶ τοῦτο βούλει γενέσθαι; μίαν ἴσθι πασῶν λυπῶν αἰτίαν, ἣν ὀνομάζουσιν οἱ Ἕλληνες ἐνίοτε μὲν ἀπληστίαν, ἐνίοτε δὲ πλεονεξίαν. ἀπληστίαν μὲν ἀπὸ τοῦ τὰς ἐπιθυμίας ἀπληρώτους ἔχειν· ἀεὶ γὰρ ποθοῦσι τῶν ἔμπροσθεν οἱ ἄπληστοι. ὥστε, κἂν διπλάσιον ἔχωσι, τριπλάσιον προσκτήσασθαι σπεύδουσι, κἂν τριπλάσιον ἔχωσι, τετραπλασίων ἐφίενται. καὶ οὕτως ἐφορῶσι τοὺς πλέονα κεκτημένους αὐτῶν, οὐ τοὺς ἐλάττονα, καὶ τούτους ὑπερβάλλεσθαι ζητοῦσι, καὶ τούτων πλέον ἔχειν ἐπιθυμοῦσι. σὺ γοῦν οὕτως, ἔφην, ἐὰν σκοπῇς ἅπαντας ἡμῶν τοὺς πολίτας, εὑρήσεις οὐ πολλοὺς πλουσιωτέρους σαυτοῦ, ὥστε τῶν ὑπολοίπων ἁπάντων ἔσῃ πλουσιώτερος· εὔδηλον δὲ, ὡς καὶ τῶν δούλων αὐτῶν, καὶ προσέτι καὶ γυναικῶν τοσούτων. εἴπερ οὖν ἡμῖν οἱ πολῖται πρὸς τοὺς τετρακισμυρίους εἰσὶν, ὁμοῦ ἐὰν προσθῇς αὐτῶν τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς δούλους, εὑρήσεις σεαυτὸν δυοκαίδεκα μυριάδων ἀνθρώπων οὐκ ἀρνούμενον εἶναι πλουσιώτερον, ἀλλὰ καὶ τούτους βουλόμενον ὑπερβαλέσθαι, καὶ

cere, an a me nomen ipfius audire defideras? jamne iftud quoque tibi fieri vis? Unam omnium animi dolorum caufam intellige, quam Graeci nunc quidem inexplebilem cupiditatem, nunc vero avidam habendi libidinem appellant, infatiabilitatem quidem ab eo, quod inexplebiles habeat cupiditates. Quippe praefentibus non contenti, quae abfunt, defiderant infatiabiles. Nam fi duplum confequantur, triplum parare contendunt; fin triplum habeant, quadruplum appetunt. Atque hoc modo ad ditiores, non inferiores refpiciunt; illos vincere moliuntur, illis habere plura concupifcunt. Tu igitur, inquibam, fi univerfos noftros cives fic infpicias, paucos te ipfo locupletiores reperies; eris autem facile reliquis omnibus opulentior; item fervis, ut conftat, et tot praeterea mulieribus. Si itaque nobis circiter quadraginta millia civium adfint, appofitis fimul eorum uxoribus et famulis, haud ibis infitias, te duodecim hominum myriadibus ditiorem effe, fed hos velle praecedere, et eximium inter opulen-

πάμπλουτον ἐν πλούτῳ γενέσθαι σε σπεύδοντα, καίτοι πολίτην ἄμεινον ἐν αὐταρκείᾳ πρῶτον ὑπάρχειν, ὅπερ ἐστὶν ἐπί σοι. τὸ δ' ἐν πλούτῳ πρωτεύειν οὐκ ἀρετῆς, ἀλλὰ τύχης ἔργον, ἥτις καὶ δούλους καὶ ἀπελευθέρους ἐργάζεται ἡμῶν τῶν ὀνομαζομένων εὐγενῶν πλουσιωτέρους. ἀλλὰ σύ γε, κἂν σχῇς, ὡς εὔχῃ, πλεῖον τῶν πολιτῶν ἁπάντων, οὐκ ἀρκεσθήσῃ, περισκέψῃ δ' αὐτίκα, μή τις ἐν ἄλλῃ πόλει πλουσιώτερος. εἶτ', ἂν ὑπηρετοῦσάν σοι σχῇς καὶ πρὸς τούτοις τὴν τύχην, ἐπὶ τἄλλα μεταβὰς ἔθνη καὶ τῶν ἐν ἐκείνοις πλουσίων ἐθελήσεις γενέσθαι πλουσιώτερος. ὥστ' οὐ πάντων πλουσιώτερος, ἀλλ' ἀεὶ πένης ἔσῃ διὰ τὰς ἀορίστους ἐπιθυμίας. εἰ δέ γε τῇ χρείᾳ τῶν κτημάτων ἐμέτρεις σεαυτοῦ τὸ σύμμετρον, ἐκ τῶν πλουσίων ἂν ἤδη σαυτὸν ἠριθμήκεις, ἢ πάντως γε τῶν εὐπόρων. ἐγὼ γοῦν ἐμαυτὸν ἐκ τούτων ἀριθμῶ, καίτοι γε ἐλάττω σοῦ κεκτημένος. ἐὰν οὖν οὕτω πείσῃς σαυτὸν, οὐκέτι ἀνιάσει σε τῶν ἀπολλυμένων οὐδὲν, ἔσῃ τε μακάριος, ὅσον ἐπὶ τῷ μὴ λυπεῖσθαι διὰ χρήματα. τὴν δ' αὐτὴν ταύτην ἀπληστίαν

tos ſpectari, quamquam longe melior civis ſit ſorte ſua contentus, qualis tu eſſe potes; ſiquidem divitiis excellere non virtutis, ſed fortunae munus eſt, quae et ſervos et illiberales nobis, qui ingenui vocamur, locupletiores efficit. Atqui tu, amplius licet univerſis civibus poſſideas, ut precaris, haud tamen contentus vives, quin magis diſpicies ſtatim, num quis in civitate alia ſit ditior. Ubi ſi fortunam, quae ſuppeditare ſatis valeat, nactus videare, ad alias tranſibis gentes, ibique primas inter divites obtinere voles; quapropter non ditior omnibus, ſed ob infinitas cupiditates pauper eris perpetuo. Quod ſi rerum uſu mediocritatem tuam metiaris, divitum numero, aut eorum, qui vehementer rebus abundant, jure optimo te aſcripſeris. Ego utique, tenuioris etſi fortunae, quam tu, inter eos me numero. Si igitur ita habeas perſuaſum, nullius rei diſpendium animo moleſtum aut grave ſenties, degesque beatus, quantum divitiarum ſecuro conceditur. Caeterum ſi eandem honoris ambiendi in-

Ed. Chart. VI. [5 4. 535.] Ed. Baf. I. (359.)

ἂν ἐξέλῃς τοῦ τιμᾶσθαι βούλεσθαι, καὶ κατὰ τοῦτ᾽ ἄλυπος ἔσῃ. εἰ δ᾽ οὐ μόνον ἀρκεῖ τιμᾶσθαι πρὸς τῶν συνήθων, ἀλλὰ καὶ πάντας ἐθέλεις τοὺς κατὰ τὴν πόλιν ἐπαινεῖν σε, οἵ τε μὴ γινώσκουσί σε τὴν ἀρχὴν, ἴσως οὖν βουλήσῃ πρότερον ἀπ᾽ αὐτῶν γνωσθῆναι, δεύτερον δὲ τιμᾶσθαι. τοῦτο δὲ τὸ μὲν γνωσθῆναι πᾶσιν ἐθέλειν ἀπλήστου φιλοδοξίας ἔργον ἐστὶν, τὸ δὲ τιμᾶσθαι ματαίας φιλοτιμίας. ἀναγκαῖον οὖν ἔσται σοι, καθάπερ ἐπὶ χρημάτων κτήσει νῦν ἀγρυπνίας, οὕτως, ἐὰν [535] εἰς φιλοδοξίαν ἢ φιλοτιμίαν ἐκτείνῃς τὴν ἐπιθυμίαν, ἀνιαθήσεσθαι μειζόνως ἐπὶ τοῖς μὴ γινώσκουσί τε καὶ τιμῶσι πολλοῖς οὖσιν. εἴπερ οὖν εὕρομεν, καὶ ἀσκήσομεν ἐπ᾽ αὐτῶν διὰ παντὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ ἄλυποι γενησόμεθα. πῶς οὖν ἀσκήσομεν; ἐὰν γνῶμεν, πότερον ὀρθῶς εἴρηται, πάθος εἶναι ψυχῆς μοχθηρότατον ἀπληστίαν· κρηπὶς γάρ τις αὕτη φιλοχρηματίας ἐστὶ, καὶ φιλοδοξίας, καὶ φιλοτιμίας, καὶ φιλαρχίας, καὶ φιλονεικίας. πρῶτον μὲν οὖν ἀεὶ πρόχειρον ἔχειν δεῖ τὸ περὶ τῆς αὐταρ-

ſatietatem eximas, et hic a cura liber vives. At ſi a familiaribus honorari tibi non ſatis ſuerit, niſi omnes, qui in urbe degunt, tum ii, qui nondum te cognoverint, collaudent, forſan ab illis prius cognoſci, dein honore affici voles. Hoc autem ipſum, velle cognoſci, ab omnibus, inſatiabilis gloriae cupiditatis opus eſt, velle vero honorari vanae ſtultaeque ambitionis. Opus itaque tibi erit nunc quoque, ut in divitiarum poſſeſſione vigilantia, ſic, ſi ad gloriae ſtudium et ambitionem deſiderium tuum extendas, excruciari magis ob illos, qui, multi quum ſint, nec te cognoſcant, nec honorent. Quod ubi intellexerimus, ſemperque nos in eo exerceamus, triſtitia carebimus. Qua vero ratione exercebimus, niſi intelligamus, rectene dictum ſit, inexplebilem cupiditatem affectum animi eſſe peſtilentiſſimum, quippe quae fundamentum quoddam eſt avaritiae, gloriae ſtudii, ambitionis, regnandi cupiditatis et contentionis? Primum itaque in promptu ſemper habere oportet dogma de frugalitate, qua quis ſuis conten-

κείας δόγμα, συνημμένον δηλονότι τῷ περὶ τῆς ἀπληστίας. ὁ γὰρ μισήσας τὴν ἀπληστίαν ἐφίλησε τὴν αὐτάρκειαν. εἴπερ οὖν ἐν τούτῳ μόνῳ κεῖται τὸ ἄλυπον εἶναι, τοῦτο δὲ ἐφ᾽ ἡμῖν, ἤδη πᾶν ἐφ᾽ ἡμῖν ἀλύπους γενέσθαι, πρόχειρον μὲν ἔχουσι τὸ περὶ τῆς αὐταρκείας καὶ τὸ περὶ τῆς ἀπληστίας δόγμα, τὴν δ᾽ ἐκ τῶν κατὰ μέρος ἔργων ἄσκησιν ἑκάστης ἡμέρας ποιουμένην ἐπὶ τοῖσδε τοῖς δόγμασιν, ὅπερ ἐκ τῆς πρώτης παιδείας ἑτέροις ὑπῆρξε, τοῦτο τοῖς ἀτυχήσασιν ἐκείνοις ὕστερόν ποθ᾽ ὑπάρξει δι᾽ ἧς εἶπον ὁδοῦ. τίς γὰρ οὐκ ἂν ἐθελήσαι ἀλύπως εἶναι παρ᾽ ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον; ἢ τίς οὐκ ἂν τοῦτον προέλοιτο τοῦ πλούτου κινητοῦ τε καὶ μιαροῦ μᾶλλον;

Κεφ. ι'. Ἐγὼ μὲν οὖν καὶ ταῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ διῆλθον ἐκείνῳ τε καὶ ἄλλοις ὕστερον πολλοῖς, καὶ πάντας ἔπεισα τό γε παραυτίκα· τὴν δὲ ἐκ τῶν ὑστέρων ὠφέλειαν ὀλιγίστους εἶδον ὕστερον ἔχοντας. τηλικαῦτα γὰρ ἤδη τὰ πάθη τῆς ψυχῆς ηὐξήκασιν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἀνίατα ὑπάρχειν. εἰ δέ τις ἔτι μετρίοις δουλεύει πάθεσιν,

tus eſt, conjunctum ſcilicet ei, quod de inexplebili cupiditate dicitur. Nam quicunque inexplebilem cupiditatem oderit, frugalitatem amabit. Quare ſi in hoc ſolo poſitum eſt ipſum dolore carere, id autem in nobis ſit, jam licet citra dolorem vivere, dum in promptu quidem habemus dogma, quomodo quis ſuis contentus ſit, et de inſatiabili cupiditate: particularium vero operum exercitationem, quae ſingulis ſit diebus in his dogmatibus, quod ex prima inſtitutione aliis advenit, illis, qui hoc non conſequuti ſunt, hac qua dixi via poſt aliquando continget. Quis namque dolore per aetatem ſuam vacare nolit? Aut quis hoc non divitiis perituris ſceleſtiſque praepoſuerit?

Cap. X. Haec igitur aliaque multa illi, tum aliis poſtea plurimis recenſui, atque omnibus ſtatim perſuaſum eſt; at pauciſſimos poſt illa utilitatem ex poſterioribus reportaſſe vidimus. Uſque adeo enim plerique illorum jam affectus accreverant, ut curationem effugerent. At ſi quis mediocribus adhuc inſervit

γνῶναί τ' ἂν οὕτω δύναταί τι τῶν πρῶτον εἰρημένων, ἐπιστήσας ἑαυτῷ, καθάπερ ἔμπροσθεν εἶπον, ἐπόπτην τινὰ καὶ παιδαγωγὸν, ὅστις ἑκάστοτε τὰ μὲν ἀναμιμνήσκων αὐτὸν, τὰ δ' ἐπιπλήττων, τὰ δὲ προτρέπων τε καὶ παρορμῶν ἔχεσθαι τῶν κρειττόνων, ἑαυτόν τε παράδειγμα παρέχων ὧν λέγει καὶ προτρέπει, δυνήσεται κατασκευάσαι λόγῳ ἐλευθέραν τε καὶ καλὴν τὴν ψυχήν. αἰσχρὸν γὰρ τὴν μὲν κατὰ νόμους ἀνθρωπίνους ἐλευθερίαν ἀντὶ πολλῶν πεποιῆσθαι, τὴν δ' ὄντως καὶ φύσει μὴ σπουδάζειν, ἀλλ' αἰσχραῖς καὶ ἀσελγέσι καὶ τυραννικαῖς δεσποίναις δουλεύειν, φιλοχρηματίαις τε καὶ σμικρολογίαις καὶ φιλαρχίαις καὶ φιλοδοξίαις καὶ φιλοτιμίαις. καίτοι τούτων ἁπασῶν οὐκ ἂν ὀκνήσαιμι φάναι μητέρα πλεονεξίαν. τίς οὖν ἔχων ταύτην ἐν τῇ ψυχῇ δύναται καλὸς κἀγαθὸς γενέσθαι; τίς δ' οὐκ ἂν εἴη θανάτων ἄξιος μυρίων, εἰ μὴ μισήσειε τὸ τοιοῦτον αἶσχος τοῦτο; πολὺ δὲ μᾶλλον μισητέον ἐστὶ καὶ φευκτέον αὐτὸ σωθῆναι βουλομένοις νέοις, ὡς, ἐὰν φθάσωσιν ἐκτραφέντες ἀπλήστως χρημάτων ἐπιθυμεῖν, δυνατὸν

affectibus, in hunc modum illorum quippiam, quae prius narravi, possit cognoscere, adhibito sibi, ut dictum est, inspectore et magistro, qui alia frequenter in memoriam reducat, alia corripiat, partim iterum admoneat, ac ad meliora proficisci instiget, seipsum praebeat exemplum illorum, quae dicit monetque, poterit animum liberalem probumque verbis parare. Turpe namque, libertatem, quae in legibus consistit humanis, maximi esse existimatam, illam autem, quae vera et naturalis, non affectare, sed obscoenis potius, lascivis et tyrannicis servire dominis, nempe avaritiae, sordibus, ambitioni, laudis atque honoris cupiditatibus, quarum sane omnium matrem appellare avidam habendi plura cupiditatem non dubitaverim. Quis ergo in animo hanc fovens bonus probusque fieri potest? Quis non mille mortibus dignus, nisi talem istam oderit turpitudinem? At omnium maxime iuvenibus habenda est odio, qui salutem desiderant, qui si post educationem protinus immodice divitias audeant appe-

οὐκ ἔτ᾽ αὐτοῖς μετὰ τεσσαρακοστὸν ἔτος ὠφεληθῆναι. τίθει δ᾽, εἰ βούλει, πεντηκοστὸν, ἵνα μήτις ἡμᾶς ἀπανθρώπους φῇ, καθάπερ ἤκουσά τινος λέγοντος ἥττονας μὲν ἀνθρώπους καὶ λιχνείας, καὶ ἀφροδισίων, καὶ δόξης, καὶ τιμῆς οὐκ ὀλίγους, ἑαυτὸν δὲ πλούσιον ἑνὸς ἡττώμενον, διότι μηδενὸς ἐτύγχανεν ὧν ἐφίετο. καὶ γὰρ δὴ ἐπειδὴ καὶ οὗτος πολλοῦ χρόνου καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἑώρα φαιδρὸν ἐμὲ, αὐτοῦ κακοπραγοῦντος, ἐδεῖτο διδάσκειν ὅπως ἂν αὐτὸς μὴ ἀνιῷτο. [536] φάντος δέ μού οἱ πλεόνων ἐτῶν δεῖσθαι πρὸς ἐπανόρθωσιν ὧν ηὔξησε μέχρι δεῦρο παθῶν, ἀνακραγὼν εἶπεν· Οὐδὲν ἀπανθρωπότερον σοῦ· ὥσπερ ἐμοῦ σπουδάζειν δυνηθέντος μὲν ἂν, εἰ ἐβουλήθην, ἄλυπον αὐτὸν ἐργάσασθαι τάχιστα, φθονήσαντος δέ τινος εὐεργεσίαν. καίτοι μόνῳ τούτῳ τῶν μαθημάτων οὐδεὶς τῶν πέλας δύναται φθονῆσαι. συμφέρει γὰρ ἡμῖν ἅπαντας ἀνθρώπους, οἷς συνδιατρίβομεν, ἔξω τῶν ψυχικῶν παθῶν εἶναι, μήτε φιλοδοξίαν, μήτ᾽ ἄλλο τι τοιοῦτο τὴν ψυχὴν λελωβημένους. ὅσῳ γὰρ ἂν ὦσι βελτίους οἵδε, τοσούτῳ καὶ

tere, impoſſibile erit ipſis poſt annum quadrageſimum ſe ipſos recuperare. Sed pone, ſi ita vis, quinquageſimum, ne quis inhumanitatis me arguat; quemadmodum quendam audivi dicentem, homines crapulis, voluptatibus venereis, gloria et honoribus non paucos ſuperari, ſe vero divitem uno tantum vinci, eo quod, quae peteret, necdum acceperit. Nam is quum ſatis diu me ſingulis diebus hilarem videret, ipſo male affecto, precabatur, ut docerem, quomodo nullam animi aegritudinem pateretur. Sed ubi dicerem rurſus, annis pluribus ei opus eſſe ad affectuum curationem, in quibus accreverit hactenus, vociferans dixit: Nihil te inhumanius. Quaſi vero potuiſſem, ſi ita libitum fuiſſet, indolentem reddere celerrime, ſed beneficium ei invidiſſem, licet ſoli huic diſciplinae nemo alius invidere poſſit. Porro e re noſtra eſt, omnes, quibuſcum conſuetudinem habemus, ab animi affectibus immunes eſſe, nec honoris cupiditate nec alio ejuſmodi vitio laborare. Quo namque meliores hi extiterint, hoc utilio-

ἡμῖν ὠφελιμώτεροι φίλοι γενήσονται. πάλιν οὖν ἐπὶ τὸν ἀληθῆ ἄνδρα γενέσθαι βουλόμενον ἐπανελθὼν ὑποθήσομαι τὴν κοινὴν ὁδὸν εἰς ἅπαντα (360) τὰ κατὰ τὴν ψυχὴν ἡμῶν καλά. χρὴ γὰρ αὐτὸν τὸν ἐπιστάτην ἐπιστῆσαι τό γε καταρχὰς ἐφ᾽ ἑκάστῳ τῶν πρασσομένων, ὃς ἀναμνήσει τὸ παροραύμενον. ἔστι γὰρ ἐνίοτε δυσδιόριστον ἐν ταῖς πράξεσι τὸ κατὰ σμικρολογίαν πραττόμενον τοῦ κατ᾽ οἰκονομίαν, ὥστ᾽ ἀδύνατόν ἐστι νῦν ὁρίσαι τοῦτο τὸ πρῶτον ἀρχομένῳ τὸ τῆς φιλοχρηματίας ἐκκόπτειν πάθος. ὥσπερ δ᾽ ἐν τούτῳ ἡ ἀρετὴ γειτνιᾷ τῇ κακίᾳ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῆς φιλοτιμίας ἐκκοπτομένης. ἀναίσχυντον γὰρ κατὰ τὰς καλὰς πεφυκυίας ψυχάς, ἑτέρους μὲν εἶναι τοὺς ὀψομένους τὰ τῶν σωθῆναι δυναμένων νέων ἁμαρτήματα, πρεσβύτας μὲν τὴν ἡλικίαν, ἐν ὅλῳ δὲ τῷ βίῳ πεῖραν ἱκανὴν δεδωκότας ἐλευθέρας γνώμης· οἷς ἐπιτιμῶσιν οὐκ ἀντιτείνειν, οὐδ᾽ ἀπεχθάνεσθαι προσήκει, ἀλλὰ χάριν εἰδέναι, καὶ παρακαλεῖν ἀεὶ λέγειν τἀληθῆ, καὶ γνόντας αὐτὸ πει-

res nobis amicos experiemur. Rurſus jam ad eum, qui apud virum omnino veracem cupiat verſari, reverſus, communem ad omnes animi virtutes viam ſubjuncturus ſum. Principio enim praeſidi ſtatuendum venit, ut in ſingulis actionibus id, quod alterum latuerit, in mentem reducat. Siquidem iudicatu interim ex functionibus eſt difficile, quid ſordities a frugalitate diſſentiat. Unde nullo pacto, qui primum incipit pecuniae cupiditatis affectum edomare, definire hoc poteſt. Quemadmodum enim hic virtus vicina eſt malitiae, ſic ambitione exciſa in bene natis animis modeſtia naſcitur. Caeterum juvenum, in quibus ſalutis aliqua ſpes effulgeat, vitia ſenes, ſed qui in tota vita ingenuae indolis ſpecimen abunde ſatis exhibuerunt, inſpicere decet, increpantibus autem non obſtrepere, nec odium erga illos oſtendere, verum gratiam agere; caeterum adhortari ſemper oportet, ut verum praedicent. Quo cognito, conaberis ex tot affectibus, ſi

Ed. Chart. VI. [536.] Ed. Baf. I. (360.)

ῥᾶσθαι, κἂν μὴ κατὰ μεγάλα μόρια, κατὰ σμικρὰ γοῦν ἀποκόπτειν τι τοῦ μεγέθους τῶν παθῶν, εἰ καὶ χαλεπὸν ἐν ἀρχῇ τοῦτό, καὶ μετὰ πολλῆς ταλαιπωρίας φαίνοιτο γιγνόμενον, ἐννοοῦντας οὐχ ὁμοίως χαλεπὸν ἔσεσθαι τοῦ χρόνου προϊόντος. ὅσον γὰρ ἂν αὔξηται ἡμῶν τὸ λογιστικὸν ἐν ταῖς τοιαύταις ἀσκήσεσι, καθάπερ ἡττᾶται καὶ μειοῦται τὰ πάθη, τοσοῦτον ῥᾷον ὕστερον ἡ παντελὴς ὑποταγή. ὅπου γὰρ ἔτι μεγίστων ὄντων ἐκράτησεν ὁ λογισμὸς ἀγύμναστος ὤν, εὔδηλον ὡς μᾶλλον κρατήσει, διττῆς ὑπεροχῆς ἐν τῷ χρόνῳ προγενομένης αὐτῷ. καὶ γὰρ αὐτὸς ἐξ ὧν ἐγυμνάσατο πολὺ γενναιότερος ἔσται, κἀκεῖνοις διατελέσει σμικροτέροις γιγνομένοις. ἤρκει δὲ καὶ θάτερον αὐτῶν μόνον εἰς τὴν τοῦ μέλλοντος ἐλπίδα. διόπερ ἐν ἀρχῇ τῆς ἀσκήσεως οὐ προσῆκεν ἀθυμεῖν, ὀλίγην ἐπίδοσιν ἑαυτῷ γιγνομένην αἰσθανόμενον ἐν τῇ τῶν παθῶν ἰάσει. μεγάλα γὰρ ἔσται τοῦ χρόνου προϊόντος, ἐὰν μόνον ὑπομένῃ τις ἀκούειν ὧν ἁμαρτάνει, τὴν ἀληθινὴν φιλίαν ἑαυτὸν φιλήσας καὶ βουληθεὶς γενέσθαι καλὸς κἀγαθὸς,

non multum, certe pauxillum evellere, quanquam initio factu difficile et multo labore fieri videatur. At cogitabimus haud ita procedente tempore futurum. Quo enim ratio noſtra magis in hujuſmodi exercitiis aucta fuerit, quibus coercentur minuunturque affectus, hoc minori negotio perfecta animi continget ſubjectio. Quippe ubi rationis particeps anima nondum exercitata maximis etiam affectibus imperaverit, magis id duplici tempori ſpatio, incremento accepto, facturam eſſe liquet. Etenim quibus exercitata eſt, multo generoſior evadet, et animi motibus proderit imminuendis. Atqui alterutrum in futuri boni ſpem dumtaxat ſuffecerat. Proinde in ipſo exercitii principio animum deſpondere non expedit, exiguum licet incrementum virtutis in affectuum curatione advenire ſentias. Magna enim haec paulo poſt futura ſunt, modo ſuſtineas audire, quae delinquas, tum vero temetipſum amore proſequaris, bonus ac probus eſſe cu-

οὐ φαίνεσθαι μόνον. ἡ μὲν δὴ τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς γνῶσίς τε καὶ θεραπεία κατὰ τὴν εἰρημένην ὁδόν· περὶ δὲ τῶν ἁμαρτημάτων ἐφεξῆς εἰρήσεται.

piens, non videri folum. Jam quidem animi affectuum cognitio curatioque hac qua dixi via comparabitur. Caeterum de erroribus deinceps fermo futurus eft.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΔΙΑΓΝΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΤΩΝ ΕΝ ΤΗι ΕΚΑΣΤΟΥ ΨΥΧΗι ΑΜΑΡΤΗΜΑΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ.

Ed. Chart. VI. [537.] Ed. Bas. I. (360.)

Κεφ. α'. Ἡ μὲν δὴ τῶν παθῶν ἐν ἑκάστου ψυχῇ διάγνωσίς τε καὶ θεραπεία κατὰ τὴν εἰρημένην ὁδὸν ἐν τῷ πρὸ τούτου γράμματι λέλεκται, περὶ δὲ τῶν ἁμαρτημάτων ἐφεξῆς ἂν εἴη ῥητέον. ἄρχομαι οὖν καὶ νῦν ἀρχὴν ἀρίστην, ἣν ἅπαντες ὁμολογοῦσιν, εἰ καὶ μὴ διὰ τῶν ἔργων ἐπιδείκνυνται, τί ποτε λέγουσιν ἁμάρτημα, λόγῳ διελθὼν, ὅπως ἡμῖν ἀμφιβολία μηδεμία κατὰ τὸν ἑξῆς λόγον ὑπολείποιτο,

GALENI DE CVIVSQVE ANIMI PECCATORVM DIGNOTIONE ATQVE MEDELA LIBELLVS.

Cap. I. Equidem cujusque animi perturbationum dignotio ac curatio secundum traditam superiori commentario rationem enarrata est; at deinceps de peccatis dicendum erit. Exordior itaque, ac nunc optimo exordio, quod omnes concedunt, etsi non operibus demonstrant; quid nimirum peccatum vocitent, oratione percurram, ut nobis procedente oratione ambiguitas nulla relin-

δεικνύς, ὥς γε εἰώθασι χρῆσθαι τῇ φωνῇ ταύτῃ πάντες οἱ Ἕλληνες. ἐνίοτε μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν κατὰ κρίσιν οὐκ ὀρθῶς γιγνομένων, ὡς εἶναι τοῦ λογιστικοῦ μόνου τῆς ψυχῆς, ἐνίοτε δὲ κοινῇ, ὡς καὶ τῆς ἀλόγου δυνάμεως ἅπτεσθαι * * * * τί συγκατάθεσις ἁμαρτήματος, συνωμολόγηται πᾶσι· τί δὲ καὶ ἀσθενής, οὐκ ἔτι· μεταξὺ γὰρ δοκεῖ τισιν ἄμεινον εἶναι τίθεσθαι τὴν ἀσθενῆ συγκατάθεσιν ἀρετῆς τε καὶ κακίας. ἀσθενῆ δὲ λέγουσι συγκατάθεσιν, ὅταν μηδέπω πεπεικότες ὦμεν ἡμᾶς αὐτούς, οὕτως ἀληθῆ τήνδε τινὰ δόξαν ὑπάρχειν, ὥστε πέντε δακτύλους ἔχειν, εἰ τύχοι, καθ' ἑκατέραν χεῖρα, καὶ τὰ δὶς δύο τέτταρα εἶναι. ἴσως μὲν ἐπὶ πρεσβύτου δι' ὅλου τοῦ βίου σχολάσαντος εὑρήσεις τῶν ἀληθῶν ἁμαρτημάτων, ἢ συγκαταθέσθαι τινὶ τῶν ἀπόδειξιν ἐπιστημονικὴν ἐχόντων ἀσθενῶς. ἐπιστήμη γοῦν ἐστι τοῦ γεωμετρικοῦ τοιαύτη περὶ τὰ δεδειγμένα διὰ τῶν Εὐκλείδου στοιχείων, ὁποία τῶν μορίων ἐστὶ τοῦ τὰ δὶς δύο τέτταρα εἶναι. τὴν δ' αὐτὴν ἐπιστήμην ἔχει καὶ περὶ τῶν ἐφεξῆς τούτοις

quatur, doceboque, ut omnes Graeci hac uti voce consueverint. Interdum quidem de iis intelligitur, quae judicio non recte fiunt, adeo ut sit solius rationalis animae facultatis; interdum vero communiter, ut cum bruta facultate conjungatur * * * * quidnam sit peccati consensus, omnibus in aperto est; quid vero imbecillus *consensus*, non item; siquidem nonnullis imbecillum hunc assensum inter virtutem vitiumque medium ponere satius esse visum est; imbecillum vero esse consensum praedicant, quum nobis ipsis nondum ita veram esse opinionem aliquam persuaserimus, ut exempli gratia, in utraque manu quinos habere digitos, aut bis duo quatuor esse. Forsan utique senem quempiam offenderis, qui in omni vita veris peccatis operam dederit, vel alicui scientificam demonstrationem habenti infirme assentiri. Scientia igitur geometrae de his, quae per Euclidis elementa demonstrata sunt, talis est, qualis partium est, bis duo quatuor esse: eandem quoque scientiam et

διδασκομένων σφαιρικῶν θεωρημάτων, ὥσπερ γε καὶ τῶν κατ᾿ αὐτὰ ἀναλυομένων ἁπάντων τῶν κωνικῶν καὶ τῶν γνωμονικῶν. [538] ἐὰν οὖν ἀμφιβάλληται βραχὺ, καὶ μήτ᾿ ἰδίαν ἑαυτοῖς ἔχῃ συγκατάθεσιν, ἣν κατάληψιν ὀνομάζουσί τινες, ἁμάρτημα εἶναι τοῦτο συγχωρήσειεν ἄν τις, ὡς γεωμετρικοῦ δηλονότι τἀνθρώπου. τοῦ μέντοι κατὰ τὸν βίον ἁμαρτάνοντος ἐν τοῖς περὶ ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν γνώσεώς τε καὶ κτήσεως καὶ φυγῆς αἱ μοχθηραὶ δόξαι συνίστανται καὶ ψευδεῖς, συγκατάθεσις ἢ προπετὴς, ἢ ἀσθενής. ἐνταῦθα οὖν ἤδη κίνδυνος, ὡς σμικρὸν ἅμα ἁμάρτημα καὶ μέγιστον, ἐὰν ψευδῶς συγκατατιθώμεθα τῇ τῶν ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν δόξῃ. κατὰ μὲν τοὺς Ἀκαδημαϊκούς τε καὶ Πυῤῥωνείους, οὐ συγχωροῦντας ὧν ζητοῦμεν ἀπόδειξιν ἐπιστημονικὴν ἔχειν ἡμᾶς, ἅπασαι συγκαταθέσεις ἐξ ἀνάγκης μέν εἰσι προπετεῖς, ἐνδέχεται δὲ αὐτὴν εἶναι καὶ ψευδῆ. καὶ τῶν ἀποφηναμένων φιλοσόφων ὑπὲρ ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν ἀλλήλαις μαχομένας δόξας οὐκ ἐγχωρεῖ, φασὶν, ἁπά-

deinceps traditorum de sphaera praeceptorum habet, quemadmodum et omnium secundum haec resolutorum de turbinatis figuris atque gnomonicis. Quamobrem, si parum quis ambigat, neque proprium ipsis consensum praebeat, quem comprehensionem nonnulli appellant, hoc esse peccatum, ut hominis videlicet geometrae, quispiam jure concesserit. At ejus, qui in vita peccet bonis malisque cognoscendis, possidendis, aut evitandis, improbae opiniones falsaeque consistunt, assensus videlicet aut proclivis, aut imbecillus. Hic jam igitur periculum impendet, ne parvum simul et maximum peccatum committatur, si falsae de bonis ac malis opinioni assentiamur. Secundum Academicos plane ac Pyrrhoneos eorum, quae a nobis inquiruntur, scientificam demonstrationem haberi negantes, omnes qui nunc habentur *de re aliqua* consensus, necessario sunt temerarii, quin etiam et falsi esse possunt. Ajunt praeterea, philosophorum latas de bonis malisque inter se pugnantes sententias veras esse non

Ed. Chart. VI. [538.] Ed. Bas. I. (360.)

ως ἀληθεῖς εἶναι, δύνασθαί γε μὴν ἴσως εἶναι ψευδεῖς ἁπάσας, ὡς μήτε ἡδονὴν τὸ ἀγαθὸν εἶναι, μήτε ἀοχλησίαν, μήτ᾽ ἀρετὴν, ἢ τὴν κατ᾽ αὐτὴν ἐνέργειαν, ἢ ὅλως ὁτιοῦν ἄλλο τῶν εἰρημένων τοῖς φιλοσόφοις. πρῶτον οὖν ἐπισκέψασθαι δεῖ τὸν ἀναμάρτητον εἶναι βουλόμενον, εἰ ἔστιν ἀπόδειξις ἀδήλου πράγματος, ὅταν εὕρῃ, ζητῆσαι, μὴ κατὰ τὸ πάρεργον αὐτῶν μόνον, ἀλλ᾽ ἐν τῷ χρόνῳ συχνῷ μετὰ τῶν ἀληθεστάτων ἀνδρῶν, καὶ φύσιν συνετῶν, καὶ γεγυμνασμένων ἐν θεωρίαις λογικαῖς, ὁποία τίς ἐστιν ἡ ἀποδεικτικὴ μέθοδος, εἶθ᾽, ὅταν πεισθῇ τις αὐτὴν εὑρηκέναι, μετὰ τοῦτο χρόνῳ πολλῷ πάλιν ἀσκηθῆναι, πρὶν ἐπὶ τὴν τῶν μεγίστων ἰέναι ζήτησιν, ἢ διὰ τὸ ἀγαθὸν (ὅπερ δὴ καὶ τέλος ὀνομάζουσι τοῦ βίου) κτηθὲν εὐδαίμονας ἡμᾶς, ἢ μακαρίους, ἢ ὅπως ἂν ἄλλως ὀνομάζειν ἐθέλῃ τις, ἐργάζεται.

Κεφ. β'. Ἆρ᾽ οὖν, ὦ πρὸς θεῶν, οἱ χωρὶς τοῦ πεῖσαι πρότερον ἑαυτοὺς, ὅτι τὴν ἀποδεικτικὴν μέθοδον ἴσασιν,

posse, posse tamen fortassis esse falsas omnes, ut neque voluptas bonum sit, neque perturbationum vacuitas, neque virtus, neque ab ipsa procedens actio, neque aliud omnino quicquam eorum, quae a philosophis enumerata sunt. In primis itaque eum, qui a peccatis mundus esse cupiat, rei illius ignotae, quam invenire satagit, demonstratio sit nec ne, considerare oportet, idque non obiter modo, sed longo etiam tempore inter veracissimos homines versantem, qui naturali quadam prudentia praediti sint, atque in rationalibus disciplinis exercitati, qualis est demonstrativa methodus, speculari conveniet. Deinde quum quis ipsam se invenisse sibi persuaserit, postea longo temporis intervallo iterum sese exercere debet, antequam ad maximarum rerum inquisitionem accedat; aut propter bonum (quod sane et vitae finem nuncupant) comparatum felices nos, aut beatos, aut quod quis aliter nominare velit, efficiat.

Cap. II. Nonne igitur, per deos, illi, qui prius, quam demonstrativam methodum sese invenisse credant,

ἐπιχειροῦντες εὑρέσει μεγίστων πραγμάτων, οὐ φανερῶς εἰσι προπετεῖς; ἐμοὶ μὲν καὶ πάνυ δοκοῦσι· παραπλήσιον γάρ τι ποιοῦσι τοῖς πρὸ τοῦ πεῖσαι σφᾶς αὐτοὺς ἱκανῶς ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν γεγυμνάσθαι τελείωσιν τολμῶσιν ἀποφαίνεσθαί τι περὶ λογιστικῶν ἢ ἀριθμητικῶν θεωρημάτων. ὥσπερ οὖν τούτους ἀναγκαῖόν ἐστι σφάλλεσθαι πολλαχόθι, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅσοι πρὸ τοῦ γυμνάσασθαι κατὰ τὴν (361) ἀποδεικτικὴν μέθοδον ἐπιχειροῦσιν ἀποδεικνύειν, ἀδύνατον αὐτοῖς μὴ σφαλθῆναι. ὅτι μὲν γάρ ἔνιοι τῶν ψευδολόγων πείθουσί τινας, εὔδηλον ἐκ τοῦ πλήθους τῶν αἱρέσεων. ὅτι δὲ οὐκ ἂν ἔπειθον, ὡς ἀληθῶς, εἰ μή τις ἦν αὐτοῖς ὁμοιότης, οὐδὲ ταῦτα δῆλον· ὡς οὐ σμικράν γε χρὴ νομίζειν εἶναι τὴν ὁμοιότητα, ῥᾷστα γὰρ ἂν ἐφωράθη τις, οὐ τῷ χρόνῳ βασανιζομένη πρὸς ἀνδρῶν ἀξιολόγων τε καὶ πολλῶν. ὅπερ οὖν Ἱπποκράτης ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν ἰατρικὴν πραγμάτων εἶπε, τοῦτο φαίνεται κατὰ φιλοσοφίαν ὑπάρχειν. Ἱπποκράτης δ᾽ εἶπεν, τὰς ὁμοιότητας πλάνας καὶ ἀπορίας

ad maximarum rerum indagationem tranfeunt, evidenter temerarii funt? mihi equidem maxime hujufmodi effe videntur; ifti enim idem faciunt atque illi, qui, antequam fatis fe in numerorum fcientia exercuiffe fibi perfuaferint, aliquid de fupputatoriis praeceptis atque arithmeticis enunciare audent. Igitur, ut hos plerumque falli neceffe eft, ita et quicunque prius aliqua demonftrare conantur, quam in demonftrativa methodo verfati fint, quin errores committant, fieri nequit. Etenim quod nonnulli ex his, qui falfa edocent, quibufdam perfuadeant, fectarum multitudo teftatur; quod vero neque illis haec, nifi aliqua fimilitudo intercederet, perfuadere potuiffent, cuique palam eft; neque parvam hanc effe fimilitudinem profecto exiftimare convenit, nam alioqni facillime deprehenderetur, neque longo temporis decurfu nedum a clariffimis viris, fed etiam a vulgaribus examinaretur. Quod itaque in re medica Hippocrates ufu venire ajebat, illud et in philofophia accidere videtur. Dicebat autem Hippocrates, fimilitudines bonis etiam medicis errores

Ed. Chart. VI. [538. 539.] Ed. Bas. I. (361.)

ἐργάζεσθαι καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἰατροῖς, ὡς οὐ μόνον τῶν ἐπιτυχόντων ἰατρῶν ἐν ταῖς ὁμοιότησι σφαλλομένων, ἀλλὰ καὶ [539] τῶν ἀρίστων. ὥστ' οὐκ ἀπεικός ἐστι, καὶ τοῖς ἀγαθοῖς φιλοσόφοις ἐν τοῖς κατὰ φιλοσοφίαν ἀπορίας τε καὶ πλάνας γίγνεσθαι. περὶ τὰς ὁμοιότητας τῶν διδύμων οἱ συνήθεις μὲν ἑτοίμως διαγιγνώσκουσιν, οἱ δ' ἀήθεις οὐ δύνανται, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον οὐδὲ τὰς ἐν τοῖς λόγοις ὁμοιότητας, ὅσοι μὴ πάνυ τρίβωνες λόγων ὑπάρχουσι, μηδ' ἑκάστης ἡμέρας, ὥσπερ οἱ τῶν διδύμων ἀδελφῶν ὁμοδίαιτοί τε καὶ ἠθάδες, ἱκανοὶ διαγιγνώσκειν εἰσίν. ἓν μὲν δὴ πρῶτον τοῦθ' ἁμάρτημά ἐστι μέγιστον τῶν προπετῶς ἀποφηναμένων τι περὶ τῶν κατὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν ἐκ φιλαυτίας, ἢ δοξοσοφίας, ἢ ἀλαζονείας, ἢ φιλοτιμίας φυόμενον· ἐνίους μὲν γὰρ ἀναπεπεικότας ἑαυτοὺς, ὡς ὀρθῶς δοξάζουσιν, ἐνίους δὲ τιμῆς ἕνεκεν ἢ προσχηματισμοῦ τοὺς πέλας μὲν ἀναπείθοντας, αὐτοὺς δ' ὑπόπτως ἔχοντας ὑπὲρ ὧν λέγουσιν. ἁμαρτάνουσιν ἑκάτεροι δηλονότι, γιγνώσκοντες μὲν οἱ δεύτεροι, καὶ εἴη ἂν αὐτῶν ἐμπαθὲς

difficultatesque parere, utpote non vulgaribus dumtaxat medicis, verum etiam nobilissimis ob similitudines in errorem labentibus. Quare neque alienum est, in philosophia etiam optimis philosophis dubitationes erroresque ex similitudinibus suboriri; gemellorum similitudines, quos, qui cum ipsis versari consueverunt, facile dignoscunt, non assueti minime id queunt. Eadem ratione et illae quae in rationibus sunt similitudines eos, qui sese non diu neque quotidie in struendis rationibus exercuerunt, quemadmodum et gemellorum fratrum similitudines, qui cum iis vivunt et consuetudinem habent, possunt dignoscere. Hoc utique unum primum est eorum peccatum maximum, qui aliquid de humanae vitae bonis malisque temere pronunciant, natum ex amore sui, aut apparentis sapientiae, aut jactantiae, aut ambitionis causa; siquidem nonnulli recte sese opinari sibi persuaserunt, nonnulli honoris aut simulationis causa ea proximis probare conantur, de quibus ipsi dubitant; peccant sane utrique, secundi scientes ac volentes, quorum vitium ex per-

τὸ κακόν· ἀγνοοῦντες δὲ οἱ πρότεροι, καὶ εἴη ἂν αὖ καὶ τούτων τὸ σφάλμα κατὰ τὸ καλούμενον ἰδίως ἁμάρτημα. καλῶς οὖν ποιήσουσιν οὗτοι τῶν Αἰσώπου πηρῶν ἀναμνησθέντες, ἐπιτρέψαντές τε εἶναι τὰς ἑαυτῶν δόξας ἑτέροις, οὐ μὰ Δία τοιούτοις, οἷοί περ αὐτοὶ τυγχάνουσιν ὄντες, οὐ μόνον ἀγύμναστοι μεθόδων ἀποδεικτικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων μαθημάτων, ἐν οἷς ἡ ψυχὴ θήγεται, γεωμετρίας, ἀριθμητικῆς, λογιστικῆς, ἀρχιτεκτονίας, ἀστρονομίας. ἔνιοι δ᾽ αὐτῶν οὐδὲ ῥήτορος, οὐδὲ, τὸ προχειρότατον δὴ τοῦτο, γραμματικοῦ διδασκαλίας τυχόντες, ἀλλ᾽ οὕτως ἀγύμναστοι περὶ λόγους ὄντες, ὡς μὴ παρακολουθεῖν τοῖς ἀκούουσιν ὑφ᾽ ἡμῶν λεγομένοις. ἅπερ ἐγὼ κατανοήσας, ὅταν τινὰ λόγον εἴπω, ἀξιῶ παρ᾽ αὐτῶν ἀκοῦσαι τὰ ῥηθέντα· φαίνονται γὰρ ὄντως, καθάπερ οἱ ὄνοι τῆς λύρας, οὕτω καὶ αὐτοὶ μηδ᾽ ὅλως οἷς εἶπον ἠκολουθηκότες, ἀλλ᾽ ὅμως καὶ αὐτοὶ θράσους ἢ τόλμης εἰς τοσοῦτον ἥκουσιν, ὡς μήτε καταγελώμενοι πρὸς τῶν τὰ γράμματα μεμαθηκότων ἐπὶ

turbatione animi proficiſcitur; primi vero neſcientes, ipſorumque error peccatum proprie dici merebitur. Recte igitur iſti fecerint, ſi Aeſopi manticarum meminerint, ſuasque ipſorum opiniones aliis examinandas conceſſerint, haud per Jovem talibus, quales ipſi ſunt, non ſolum in demonſtrativa methodo minime verſati, ſed etiam aliarum diſciplinarum imperiti, quibus imbutus animus acuitur ac excitatur, utpote geometria, arithmetica, ſupputatoria, aedificatoria et aſtronomia. Ex his porro nonnulli neque rhetoris, neque, id quod maxime praeſto eſt, grammatici doctrina eruditi, ſed adeo in ſermonibus inexercitati ſunt, ut neque ea, quae a me dicantur, audientes intelligentia aſſequi valeant. Quae profecto ego animadvertens, quum aliquem ſermonem feci ipſis, ut dicta mea repetant, jubeo; tunc enim revera, quemadmodum aſini lyram, ita et iſti ea, quae a me dicta ſunt, neutiquam percepiſſe deprehenduntur; nihilominus tamen in tantum audaciae vel temeritatis devenerunt, ut ab iis, qui prima elementa didicerint, eo ludibrio habiti, quod quae au-

Ed. Chart. VI. [539.] Ed. Baſ. I. (361.)

τῷ μὴ δύνασθαι διελθεῖν ἃ ἤκουσα, αἰδεῖσθαι· νομίζειν δὲ τὴν ἀλήθειαν ἑαυτοὺς ἐγνῶσθαι, τοὺς δὲ πεπαιδευμένους μάτην ἀπολωλεκέναι τὸν χρόνον· ἀλλ' οὐ τούτους ἐλπίζων ὠφελήσειν ἐς τόνδε τὸν λόγον ἧκον. οὐδὲ γὰρ εἰ βουληθεῖεν, οἵ γε πλείους αὐτῶν ὠφεληθῆναι ἄν τι δυνήσονται, μηδὲ τὴν ἡλικίαν ἐπιτήδειον αὐτὴν πρὸς παίδευσιν ἔχοντες. ὅστις δὲ φύσει συνετός ἐστι, καὶ μέχρι τούτου γοῦν ἐγυμνάσατο κατὰ τὴν πρώτην παιδείαν, ὅσα περ ἂν ἀκούσῃ, μάλιστα μὲν ἀπὸ στόματος αὐτίκα δύνασθαι λέγειν, εἰ δὲ μὴ, γράψαι γε δύνασθαι, βοήθειαν ἕξει τοῦτον τὸν λόγον, εἴ γε ὅλως ἀληθείας ὀρεχθῇ. τοῦτο γὰρ ἐπ' ἐκείνῳ σύμπαν ἐστὶ πρὸς ἀλήθειαν, καὶ χρὴ πεφυκέναι μὲν πρῶτον, εἶτα δεῖται παιδείας τετράφθαι χρηστόν· τῷ δὲ μήτε φύντι πρὸς ἀλήθειαν, ἐν ἐπιτηδεύμασι μοχθηροῖς τε καὶ ἀσελγέσι τραφέντι, παντάπασιν ἀδύνατόν ἐστιν ὀρεχθῆναί ποτ' ἀληθείας, ἢ ἐξ αὐτοῦ λαβόντι τὴν τοιαύτην ὁρμὴν, ἢ ὑπ' ἄλλου προτραπέντι. οὐκοῦν οὐδ' ἐγώ ποτ'

diverint recitare nequeant, nihil propterea erubeſcant; ſeipſos tantum veritatem agnoſcere, alios diſciplinis inſtructos tempus fruſtra perdidiſſe opinentur; verum non illis quicquam me profuturum ſperans, in hunc ſermonem diverti. Plures enim ipſorum, etiamſi velint, nihil ſubſidii capere poterunt, quum neque aetatem ipſam amplius diſciplinis percipiendis idoneam habeant. Quiſquis vero natura prudens eſt, et eatenus primis rudimentis operam dedit, ut, quae audiverit, maxime quidem ore proferre ſtatim, ſin id minus, at ſaltem ſcriptis mandare valeat, ſermonem hunc noſtrum ſibi ſubſidio futurum ſcito, modo ſit ex toto veritatis amator. In hoc enim id omne momentum poſitum eſt ad veritatis cognitionem, ac primum oportet natum eſſe, deinde optima ac liberali educatione uſum fuiſſe; at qui in veritatem explorandam minime natura feratur, et in flagitioſis inhoneſtiſque ſtudiis inſtitutus fuerit, nequaquam iſte aut ſponte commotus, aut ab alio concitatus, veritatem unquam appetere valebit. Quocircà neque ego unquam id genus homini

Ed. Chart. VI. [539. 540.] Ed. Baf. I. (361.)

ἐπηγγειλάμην ὠφελήσειν ποτὲ τοιοῦτον, ἀλλ', ὡς ἔφην, ὅς ἂν ἀληθείας ἐστὶ φίλος, ἐκείνῳ τὴν ὁδὸν ἐπιδεῖξαι, καθ' ὅσον οἷός τ' εἰμὶ, πειράσομαι, ζητήσας μὲν αὐτὴν ἐν ὅλῳ τῷ βίῳ, πεπεικὼς δ' ἐμαυτὸν, ἣν ἐρῶ νῦν εἶναι μόνην.

Κεφ. γ'. [540] Ἀξιῶ γὰρ, ἔφην, ἐκμαθόντας ὅσα περὶ τῆς ἀποδεικτικῆς μεθόδου γέγραπται τοῖς πρὸ ἡμῶν, ἐπ' ἄλλων πραγμάτων πρότερον αὐτῆς λαβεῖν πεῖραν, εἰ ὄντως εὑρίσκει τι τῶν ζητουμένων· εἶναι δὲ τῶν τοιούτων πραγμάτων φύσιν ἱκανὴν μαρτυρῆσαι τοῖς εὑροῦσιν αὐτὰ, καθάπερ ἐπὶ τῶνδε, τὴν δοθεῖσαν εὐθεῖαν, ἢ τὰ ἐπιταχθέντα μέρη διελεῖν. ἴσως δ' οὐ νοοῦσιν οἱ παντάπασιν ἀμαθεῖς, ὅ τί ποτε λέγεται. ἐγὼ δὲ καθάπερ ὅλοις αὐτοῖς ἐπιχειρήσω σαφέστερον εἰπεῖν. εὐθεῖαν μὲν δοθεῖσαν ὁ λόγος λέγει τὴν προτεθεῖσαν ἐπί τινος ἀκριβῶς ὁμαλοῦ ἐπιπέδου, τὰ δ' ἐπιταχθέντα μέρη κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ προλαβόντος· εἴ τις εἰς πέντε διελεῖν ἴσα τὴν προτεθεῖσαν εὐθεῖαν ἢ ἑπτὰ κελεύσειεν ἤτοι εἰς εἴκοσιν ἢ εἰς ἑκατόν· ἐὰν γὰρ εὕρῃς μέθοδον μίαν, ἢ παρ' ἑτέρου

opem ferre pollicitus ſum, ſed, ut modo retuli, veritatis amico iter illud oſtendere pro viribus conabor, quod in tota vita perquiſivi, illudque ſolum eſſe, quod proxime ſubjiciam, mihi perſuaſi.

Cap. III. Nam dignum puto, inquam, ut, qui didicerint ea, quae de methodo demonſtrativa a majoribus noſtris tradita ſunt, in aliis rebus ante periculum faciant, nunquid revera aliquod quaeſitorum inveniant; eſſeque hujuſmodi rerum naturam idoneam, ut ſuis inventoribus teſtimonium perhibeat; ut exempli cauſa in hoc, datam rectam aut praeceptas partes dividere; fortaſſis penitus rudes, quidnam dicatur, non intelligunt. Ego vero perinde atque ſi omnes ipſi adeſſent, clarius dicere incipiam. Rectam datam ſermo noſter intelligit lineam rectam in plano aliquo abſolute aequali propoſitam, praeceptas autem partes pro praeſumentis arbitrio; ſi quis propoſitam rectam in quinque aequales partes, aut ſeptem aut viginti, aut centum dividi jubeat; nam ſi methodum

διδαχθεὶς χρώμενος, εἰς ὅσα περ ἂν ἐθέλῃς μέρη τὴν προτεθεῖσαν εὐθεῖαν διορίσεις, αὐτὸ μαρτυρήσει σοι τὸ πρᾶγμα, φαίνοιτο ἅπαντα τὰ μέρη τοῖς οὕτω διαιρεθεῖσιν ἀκριβῶς ἴσα, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα προβλήματα βεβαίως εὑρημένα δι᾽ αὐτῶν τῶν ἐναργῶς φαινομένων, οἷον ὅταν περιγράψαι τῷ δοθέντι τετραγώνῳ κύκλον ἐπιταχθῶμεν· κατὰ ταῦτα δὲ καὶ τῷ δοθέντι κύκλῳ τετράγωνον περιγράψαι, ἢ ἐγγράψαι· πάλιν περὶ τὸ δοθὲν πεντάγωνον, ἰσόπλευρόν τε καὶ ἰσογώνιον, κύκλον περιγράψαι. ἐὰν γάρ τις ἕκαστον τῶν τοιούτων δι᾽ ἧς ἔμαθεν μεθόδου περιγράψαι παραχρῆμα δυνηθῇ, πρὸς αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἐμαρτυρήθη τὸ ζητούμενον εὑρηκώς. οὐ μὴν, εἰ γέγονεν ἢ ἀγέννητος ὁ κόσμος ἐστὶ, δύναται τὸ πρᾶγμα μαρτυρῆσαι αὐτὸ, καθάπερ οὐδὲ εἰ πεπερασμένον ἢ ἄπειρον τὸ, πᾶν, ἢ πόσος ὁ τῶν κυμάτων ἀριθμός· οὐδὲν γὰρ τῶν τοιούτων ζητημάτων ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ δοκοῦντος εὑρίσκεσθαι πράγματος ἐπικρίνεται· καθάπερ ἐὰν ἐπιταχθεὶς τῷ κύκλῳ δωδεκάπλευρον, ἰσόγωνόν τε καὶ ὀρθογώνιον περιγράψαι,

unam inveneris aut ab alio edoctus usus ea fueris, in quot velis partes propositam rectam partiri, res ipsa tibi testis erit, omnesque particulae ita dividentibus exquisite cernentur aequales, atque id genus omnia problemata firme reperta sunt per ea, quae sunt evidentia; ut quum dato quadrangulo circulum circumscribere, aut pariter et dato circulo, quadrangulum circum intusve scribere jubemus; rursus quum dato pentagono aequilatero et aequiangulo circulum circumscribere; si quis etenim singula haec ea, quam didicit, methodo statim circumscribere poterit, res ipsa quaesitum jam invenisse testabitur. At non itidem, genitusne an ingenitus sit mundus, res ipsa testari potest, quemadmodum neque finitumne sit an infinitum universum, aut quantus sit maris fluctuum numerus; nullum enim hujusmodi quaesitorum ex ipsa re, quae inventa esse videatur, dijudicari potest, quemadmodum si circulo figuram duodecim laterum aequalium, rectorumque angu-

ἢ ἐγγράψαι, εὐθέως τοῦτο ποιήσοις. καὶ γὰρ ἐγγραφόμενόν τε καὶ περιγραφόμενον ἐναργῶς ὁρᾶται, ὥσπερ γε καὶ ὁ κύκλος ἐγγραφόμενός τε καὶ περιγραφόμενος τῷ τοιούτῳ πολυγώνῳ. ὅταν γ' οὖν εὕρωμεν ἀποδεικτικὴν μέθοδον, ἐπὶ τὸ ζητούμενον ἡμᾶς ἄγει, μαρτυρεῖταί τε πρὸς αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἐναργῶς, καὶ βασάνους μικρὰς ἐκ τοῦδε τῆς κατ' αὐτῆς ἀληθείας ἕξομεν, ὡς τολμήσασθαί ποτε χρήσασθαι κἀπὶ τῶν δυναμένων αὐτὸ μαρτυρεῖν ἐναργῶς. οὔκουν ἀξιῶ τινα περὶ τῶν μεγίστων πραγμάτων εὐθέως ἀποκινδυνεύειν· εἰ δὲ δὴ μέγιστά ἐστι τὰ πρὸς εὐδαιμονίαν ἄγοντα, προγυμνάσασθαί γε πρότερον ἐν ὕλαις πραγμάτων, ἐλεγχούσαις μὲν τὸ ψεῦδος οἰόμενον εὑρηκέναι τὰ ζητούμενα, μαρτυρούσαις δὲ τοῖς ἀληθῶς εὑρηκόσιν. ἡ τοιαύτη δὲ μέθοδος ἡ κατὰ γεωμετρίαν ἐστὶν, ἀριθμητικήν τε καὶ λογιστικὴν, ἀστρονομίαν τε καὶ ἀρχιτεκτονίαν· ἐν γὰρ ὀνόματι τῷ τῆς ἀρχιτεκτονίας ὑπογράφω καταγραφὰς ὡρολογιῶν, καὶ κλεψυδρῶν, ὑδροσκοπιῶν τε καὶ μηχανημάτων ἁπάντων, ἐν οἷς

lorum circum intusque designare jussus id statim feceris; intus namque et circumscripta figura evidenter conspicitur, sicut et circulus huic multangulae figurae intus circumque designatus agnoscitur. Itaque quum demonstrativam methodum invenerimus, ad id, quod quaerimus, nos ducit, ac testimonium ex ipsamet re haud obscurum accipimus; et exinde probationes haud parvas ipsius veritatis habebimus, ut aliquando et in his, quae id evidenter testari queant, ea uti audeamus. Neque statim in rebus maximis a quoquam periculum faciendum esse existimo; si vero ad felicitatem ducentia maxima sunt, in aliqua prius materia exerceri convenit, quae illorum errorem, qui se quaesitum falso invenisse autumant, redarguat, et vere inventoribus suo testimonio faveat. Hujusmodi methodus in geometria reperitur, arithmetica, arte supputandi, astronomia, et architectonica; nomine autem architectonicae horologiorum, clepsydrarum, hydroscopiarum, et machinamentorum omnium descriptiones ample-

ἐστι καὶ τὰ πνευματικὰ προσαγορευόμενα. μαρτυρεῖ γοῦν ἅπαντα ταῦτα τοῖς εὑρίσκουσιν αὐτὰ, (362) καθάπερ καὶ τὴν ἀστρονομίαν, καὶ γὰρ ταῦτα πρὸς αὐτῶν τῶν ἐναργῶς φαινομένων ἐπικρίνεται, βασανίζεταί τε καὶ μαρτυρεῖται, εἴ γε δὴ τῶν ἐναργῶς [541] φαινομένων ἐστὶν ἔκλειψις ἡλίου καὶ σελήνης, ὅσα τε κατὰ τοὺς ἀπλανεῖς καὶ πλανήτας ἀστέρας ὁρᾶται. ὅτι δὲ δάκνονται τὴν ψυχὴν ἅπαντες ἐπὶ τοῖς λόγοις τούτοις, ὅσοι προβεβηκότες ἤδη κατὰ τὴν ἡλικίαν οὐκ ἔτι καιρὸν ἔχουσι χρόνῳ πολλῷ βασανίσαι τὴν ἀποδεικτικὴν μέθοδον ἐπὶ πραγμάτων ἐναργῶς αὐτὴν μαρτυρῆσαι δυναμένων· ἤτοι γὰρ, ὡς ἔφην, διὰ φιλαυτίαν, ἢ διὰ δοξοσοφίαν, ἢ φιλοτιμίαν, ἢ φιλοδοξίαν, ἢ ἀλαζονείαν, ἢ χρηματισμὸν, ἔνιοι μὲν ἑαυτοὺς, ἔνιοι δ' ἄλλους ἀναπείθουσιν ἐπίστασθαί τι βέβαιον. οὐδὲν οὖν ἐστι θαυμαστὸν, ἐν ταῖς ἰδίαις ἕκαστον διατριβαῖς τοὺς φοιτητὰς ἀναπείθειν, ἐνίους μὲν ὀνώδεις φύσει, τινὰς δὲ δριμεῖς μὲν, ἀλλὰ ἀγυμνάστους ἐν τοῖς πρώτοις

ctor, inter quae et pneumatica quae vocantur existunt. Haec profecto omnia inventoribus suis testimonium perhibent, ut et astronomiae inventa, quae et ipsa ex evidentibus dijudicantur, examinantur, et testimonio confirmantur. Solis namque et lunae defectus, et quaecunque circa fixas errantesque stellas conspiciuntur, inter ea, quae manifeste apparent, reponuntur. Manifestum praeterea est sermones nostros omnium illorum animos percellere, quibus jam provecta aetate non amplius occasio superest, ut in rebus illis demonstrativam methodum longo tempore exerceant, quae ipsam perspicue testari valeant; aut enim, ut proxime dicebam, proprio amore decepti, aut sapientes videri volentes, aut honoris inanisque gloriae cupiditate, aut arroganti jactantia, aut avaritia perciti, nonnulli sibi ipsis, nonnulli vero aliis se aliquid firmi scire persuadent. Quocirca nihil mirum fuerit in proprio unumquemque auditorio suis haec discipulis probare, quorum aliqui asinino ingenio sunt, aliqui vero acri, sed in pri-

μαθήμασιν· συμφέρει γὰρ, οἶμαι, διδασκάλοις ἀλαζόσι τοιούτους ἔχειν μαθητὰς, ὡς ὅ τε συνετὸς φύσει καὶ προγεγυμνασμένος ἐν τοῖς μαθήμασιν εὐθέως αὐτῶν καταφρονῇ, καθάπερ κἀγὼ πολλῶν διδασκάλων ἔτι μειράκιον ὢν ὑπερεφρόνησα, τολμώντων μὲν ἀποφαίνεσθαί τινα μαχόμενα τοῖς ἐπιστημονικῶς ἀποδεδειγμένοις ἐν γεωμετρίᾳ, γιγνωσκόντων δ' αὐτῶν οὐδ' εἴδωλον ἀποδείξεως. ἐὰν οὖν ἐξέλῃ ὁ μέλλων ἀλήθειαν ζητῆσαι ἀλαζονείαν, φιλαυτίαν, φιλοτιμίαν, φιλοδοξίαν, δοξοσοφίαν, φιλοχρηματίαν, ὁ δ' ἀφίξεται πάντως ἐν αὐτῇ προγυμνασάμενος οὐ μησὶν, ἀλλὰ ἔτεσί ποθ' ὕστερον, ζητήσας τὰ πρὸς εὐδαιμονίαν τε καὶ κακοδαιμονίαν ἄγειν δυνάμενα δόγματα· τὸν δ' ὑπό τινων παθῶν, ὧν εἶπον, οἰστρούμενον, πρὸς μὲν τὴν οὕτω μακρὰν ὁδὸν ὀκνῶ, ἐκείνους δὲ μισῶ ἐπίβουλόν τε καὶ διάβολον κατασκευάζοντας. τούτοις γὰρ εἰώθασι προκαταλαμβάνειν τοὺς ἑαυτῶν μαθητὰς, ὡς μηδ' ὑπομεῖναί ποτε τὸ

mis difciplinis nequaquam exercitato; nam id genus jactantibus atque ineruditis praeceptoribus expedit, arbitror, tales habere difcipulos; quicunque enim natura prudens, et in difciplinis antea verfatus fuerit, ipfos illico flocciſecerit, ficuti et ego adolefcentiae annos nondum egreffus multos doctores contempfi, qui nonnulla demonftratis fcientifice in geometria repugnantia oftendere audebant, neque demonftrationis fimulacrum unquam cognoverant. Siquis igitur veritatem exploraturus prius jactantiam, fui ipfius amorem, ambitionem, gloriae ftudium, fapientiae opinionem, atque avaritiam ex animo fuo extirpaverit, ifte plane ad ipfam perveniet non menfibns modo, fed annis multis poftea, quum ante fefe exercuerit, atque placita ad beatitudinem et ad miferiam ducere valentia indagaverit; illis vero, quas dixi, perturbationibus furentem ad tam longum iter pigrum atque impeditum video; at illos quidem odio profequor, qui infidiatorem calumniatoremque efficiunt. His enim vitiis fuos ipforum difcipulos praeoccupare ac inficere folent, ut neque id genus

παρασχεῖν τὰ ὦτα τοιούτοις λόγοις, ὁποίους ἐγὼ μέχρι δεῦρο προὐχειρισάμην. ἑτοιμότατον δ' ἐστὶ πείθεσθαι μειρακίοις ἀπαιδεύτοις διδάσκαλον τὸν ἐροῦντα σεμνῷ προσώπῳ, ῥάστην ὁδὸν ἐπὶ σοφίαν, ὑφηγήμενον παρὰ τοῖς Κυνικοῖς ὀνομαζομένοις. καὶ γὰρ καὶ οὗτοι σύντομον ἐπ' ἀρετὴν ὁδὸν εἶναί φασι τὸ σφέτερον ἐπιτήδευμα. τινὲς δὲ αὐτῶν ἐλέγχοντες οὐκ ἐπ' ἀρετὴν, ἀλλὰ δι' ἀρετῆς ἐπ' εὐδαιμονίαν, ὁδὸν εἶναι φάσκουσι τὴν Κυνικὴν φιλοσοφίαν. ἀλλ' ἕτεροί γε ἀληθέστεραν ἀποφαινόμενοι αὐτὴν σύντομον ἐπ' ἀλαζονείας ὁδὸν εἶναί φασι, ἀμαθῆ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων τόλμαν. ὥσπερ οὖν οἱ Κυνικοὶ πάντες, οὕς γε δὴ τεθέαμαι κατὰ τὸν ἐμαυτοῦ βίον, οὕτω καὶ τῶν φιλοσόφων εἶναι ἐπαγγελλομένων ἔνιοι φεύγειν ὁμολογοῦσι τὴν ἐν τῇ λογικῇ θεωρίᾳ γυμνασίαν· εἶθ', ὅταν ἡμῶν ἀπαλλαγῶσιν, οὐκ ἀξιοῦσι διαλέγεσθαι τοῖς ἐπιτυγχάνουσιν ἀνθρώποις, αἰπόλοις, καὶ βουκόλοις, καὶ σκαπανεῦσι, καὶ θερισταῖς, ὅτι μὴ παρακολουθοῦσιν, ὥς φασι, τοῖς λεγομένοις, ἀγύμναστοι περὶ

ſermonibus, quales nos hactenus fecimus, aures unquam praebere aequo animo poſſint. Facillimum autem eſt praeceptorem gravi ac ſevera facie dicentem imperitis adoleſcentibus perſuadere, ſe praeeunte, expeditiſſimum eſſe ad ſapientiam iter ſecundum Cynicos vocatos *philoſophos*; ſiquidem et iſti placita ſua brevem eſſe ad virtutem viam contendunt. At ipſorum nonnulli ſententiam hanc damnantes, non ad virtutem, ſed per virtutem ad beatudinem Cynicam philoſophiam iter eſſe confirmant; caeterum nonnulli verius ipſam declarantes per imperitam iſtorum hominum temeritatem ad inanem jactantiam brevem eſſe viam teſtantur. Itaque, ut Cynici omnes, quos noſtra aetate conſpeximus, ita et eorum quidam, qui ſe philoſophos profitentur, vitare ſe in rationali contemplatione exercitationem non eunt inſitias; deinde, quum a nobis diſceſſerint, cum vulgaribus omnibus, caprarum videlicet boumque paſtoribus, foſſoribus, atque meſſoribus congredi indignum putant, quod ſcilicet ea, quae a ſe dicantur, iſti, utpote in ratione diſſerendi

λόγους ὄντες, ὥσπερ αὐτοὶ γεγυμνασμένοι ποτὲ κατὰ τὰ πρῶτα μαθήματα, καὶ οὐκ αἴφνης περὶ τέλους βίου, καὶ εὐδαιμονίας, καὶ κακοδαιμονίας ἀκούσαντες τοῦ διδασκάλου λόγους τινὰς ἀποδεικτικούς, ὡς ἐκεῖνος ἐνόμιζε, πεισθέντες δὲ δι' ἀγυμνασίαν· αἵπερ αὐτοῖς, ὡς ἔφην, δι' ὁμοιότητος τῶν ψευδῶν λόγων πρὸς τοὺς ἀληθεῖς αἰτίαι τῶν ψευδῶν δογμάτων· τὰς δ' ὁμοιότητας οἱ μάλιστα τετριμμένοι καθ' ἑκάστην ὅλην πραγματείαν ἀκριβῶς διαγινώσκουσιν. [542] ἀναγκαῖον δ' ἐστὶ τὸν ἐξαίφνης προελθόντα κρίσει λόγου ἀδυνατεῖν διαγνῶναί τε καὶ διακρῖναι τοὺς ψευδεῖς ἀπὸ τῶν ἀληθῶν. ἐναργὲς δὲ τοῦτο τεκμήριόν ἐστι, τὰ καλούμενα σοφίσματα, λόγοι τινὲς ὄντες ψευδεῖς εἰς ὁμοιότητα τῶν ἀληθῶν πεπανουργευμένοι. τὸ μὲν οὖν ψεῦδος αὐτῶν πρόδηλον φαίνεται διὰ τοῦ συμπεράσματος οὐκ ὄντος ἀληθοῦς. ἐπειδὴ δ' οἱ ψευδεῖς λόγοι πάντως ἤτοι τῶν λημμάτων ἔχουσί τι ψεῦδος, ἢ τὸ συμπέρασμα κακῶς ἐπιφερόμενον, οὐ φαίνεται δὲ προχείρως ταῦτα κατὰ τὰ

nunquam verſati, minime aſſequantur, perinde atque ſi ipſi unquam in primis ſe diſciplinis exercuiſſent, ac non repente de vitae fine, de bona atque adverſa fortuna a praeceptore demonſtrativos, ut ipſe credebat, ſermones aliquos audiviſſent, ipſisque eo, quod non eſſent exercitati, fidem adhibuiſſent; quae plane iis, ut dixi, ob falſarum verarumque rationum ſimilitudinem cauſae falſorum decretorum extiterunt. Similitudines autem exacte illi dignoſcunt, qui ſingulas integras commentationes diligentiſſime tractaverunt; neceſſarium autem eſt eum, qui repente materiam aliquam non exercitata ratione dijudicare aggreditur, nullo pacto falſas a veris argumentationibus diſtinguere ſeparareque poſſe. Hujuſce rei manifeſtum indicium ſunt vocata ſophiſmata, quae rationes quaedam falſae ſunt ad verarum imaginem doloſe conſtructae. Harum ergo mendacium ex concluſione, quae vera non eſt, aperte deprehenditur. Quoniam vero falſae *ſunt* rationes, aut aſſumptum aliquod falſum, aut concluſionem haud recte illatam habeant neceſſe eſt; et haec in ſophiſ-

σοφίσματα, διὰ τοῦτο δύσοπτα τοῖς ἀγυμνάστοις περὶ λόγους. ὅπου τοίνυν ὁμολογοῦμεν τὸ ψεῦδος τὸν λόγον εἶναι, διὰ τὸ φαίνεσθαι πᾶσιν ἐναργῶς τὸ συμπέρασμα αὐτοῦ ψεῦδος, ὅμως ἡ λύσις ἀπορεῖται τοῖς ἀγυμνάστοις, ἀσφαλὲς μὲν αὐτοῖς εἴη πάντας ὑποπτεύειν λόγους, συγκατατίθεσθαι δὲ μηδενὶ πρότερον, ἄχρι περ ἂν ἀκριβῶς ἑαυτοὺς πείσωσιν, ἱκανοὺς εἶναι γιγνώσκειν τὰς ὁμοιότητας τῶν ψευδῶν λόγων πρὸς τοὺς ἀληθεῖς, πείσωσι δὲ προβάλλειν ἐπιτρέποντες τοῖς βουλομένοις τῇ πείρᾳ γνῶναι τὴν δι' αὐτῶν. ἆρ' οὖν ἄλλο τι συμβουλεύουσιν, ἢ γυμνάζειν ἀξιοῦσιν ἐν τῇ τῶν σοφισμάτων λύσει τοὺς μαθητάς; οὐδαμῶς οὐδὲν ἄλλο τῆς λύσεως οὔσης, ὡς ἔφην, ἐν τῷ φράσαι τὴν πρὸς τὸν ἀληθῆ λόγον ὁμοιότητα τοῦ ψευδοῦς. ἀναγκαῖον οὖν ἐστιν προμεμαθηκέναι πρὸ τῆς τῶν ἀληθῶν λόγων φύσεως, ὁ γὰρ ἐν ἐκείνοις γυμνασάμενος, ὡς ἀκριβῶς τε ἅμα καὶ ταχέως γιγνώσκειν αὐτῶν τὸ εἶδος, οὐ χαλεπῶς ἄν, ἔφην, διαγινώσκοι τοὺς ψευδεῖς. ἐγὼ τοῦτ' ἔδειξα μειράκιά πω γεγυμνασμένα

matibus haud ita facile conspicua sunt; propterea ab illis, qui in differendo se non exercuerunt, vix deprehendi poterunt. Igitur quum rationem mendacem esse concedimus, quod omnibus conclusionis mendacium evidenter pateat, nihilominus inexercitatos nodi solutio praeterit, tutum quidem ipsis esset rationes omnes suspectas habere, nulli vero prius assentiri, quam se falsarum verarumque rationum similitudines exquisite distinguere posse sibi persuaserint, aliosque sibi quaestiones proponere patiantur, volentibus ipsorum eruditionis periculum facere permittentes. Non aliud igitur consulunt, quam quod discipulis, ut se in sophismatum dissolutione exerceant, praecipiunt? Quae nihil aliud, ut antea dicebam, prorsus fuerit, quam inter veram falsamque rationem similitudinis agnitio. Necessum itaque sit verarum prius argumentationum naturam didicisse; in iis namque versatus, ipsarumque speciem exacte juxta celeriterque percipere assuetus, haud aegre etiam falsas cognoverit. Ego id re demonstravi, quum adolescentes in disciplinis versatos

ἐν μαθήμασι διδάξας γνωρίζειν ἀληθεῖς λόγους, ἀξιώσας τε προβάλλειν αὐτοῖς σοφισμάτων τοῖς βουλομένοις τῶν παρόντων. αὐτὰ γὰρ ἐγνώρισε τὴν ἀτοπίαν αὐτῶν, ἤτοι κατὰ τὸ σχῆμα γεγενημένην, οὐκ ὂν συλλογιστικὸν, ἢ κατὰ τῶν λημμάτων ψευδῆ οὖσαν, ὥστε κἀκ τούτου φανῆναι σαφῶς τοῖς δοξοσόφοις τούτοις πρεσβύταις, ὅσοι σοφίσματα λύειν ἀδυνατοῦσιν, ὅτι διὰ τὴν ἄγνοιαν τῶν ἀληθῶν λόγων τοῦτο πεπόνθασιν· εἶτ' ἐσχάτης καταγνώσεως ἄξιοί εἰσιν, διὰ προπετῆ συγκατάθεσιν ἐν κακοδαίμονι βίῳ γενόμενοι· ἡ γὰρ περὶ τέλους δόξα ψευδὴς ὡμολόγηται πᾶσι πρὸς κακοδαιμονίαν ἄγειν· οὗτοι δὲ ἀγύμναστοί τινές εἰσι περὶ διαγνώσεως ἀληθῶν τε καὶ ψευδῶν λόγων, ἐνίοτε πιστευόμενοί τινος νοεῖν ἀλήθειαν δόξης, ἀγνοοῦσι μὲν, ὅτι λόγον ἐνδεχόμενον εἰρήκασιν, ὡς φαινομένων ἐναργῶς ὧν δοξάζουσι, κελεύουσι δ' ἡμᾶς ἕπεσθαί τε καὶ πείθεσθαι χωρὶς ἀποδείξεως, πολλάκις δὲ μόνης ἐνδείξεως δεομένου τοῦ λόγου, δι' ἀποδείξεως ἐπιχειροῦσιν αὐτὸν πιστοῦσθαι. τινὲς δὲ

veras rationes cognofcere edocui, et alicui ex praefentibus, cui libuiffet, ut aliquod ipfis fophifma proponeret, juffi. Ipfi enim fophifmatum abfurditatem deprehenderunt, quae aut in figurae non fyllogifticae inconcinnitate, aut in affumptorum falfitate pofita effet; ita ut ex hoc evidenter apparuerit iftis, qui fibi fapientes videntur, fenibus, quicunque fophifmata haec folvere non poffunt, quod ob verarum rationum ignorantiam hoc fubeant; deinde extrema condemnatione digni funt eo, quod ex temerario affenfu miferam degant vitam; falfam enim de vitae fine opinionem ad miferias calamitatefque ducere omnes teftantur; ifti vero *homines* quidam funt in difcernendis veris falfifque rationibus nunquam exercitati, interdum nonnulli opinionis alicujus veritatem intelligere fe credentes, contingentem quidem rationem fe dixiffe ignorant, tanquam fenfibus ea, quae opinantur, evidenter appareant, nos vero fequi et abfque demonftrationibus credere jubent: faepe vero, quum fola indicatione oratio egeat, demonftratione ipfam confirmare nituntur; qui-

Ed. Chart. VI. [542. 543.] Ed. Bas. I. (362.)

ἀγνοοῦντες, ὅπῃ διαφέρει τὸ τῆς ἐνδείξεως δεόμενον, ἢ ὡς πρῶτόν τε καὶ ἐξ αὐτοῦ πιστὸν, ὅμως ἐπιχειροῦσιν ἀποφαίνεσθαι περὶ πραγμάτων ἀκριβοῦς ἐπισκέψεως δεομένων. καὶ ταῦτα πεπόνθασι πολλοὶ τῶν ἤδη γεγηρακότων ἐν φιλοσοφίᾳ. τί οὖν, ὦ πρὸς θεῶν, ἢ τῶν τοιούτων ἀμάθειάν τε καὶ δοξοσοφίαν δοκεῖ σοι δύνασθαι θεραπευθῆναι ῥαδίως; ἢ ὅστις μὲν σκιῤῥώδης ἐτῶν ἤδη τριῶν ἢ τεττάρων ἄλυπον ἔχει τὸν σκίῤῥον; ἥ τε τῶν τοιούτων γερόντων ψυχὴ τὸν τῆς ἀμαθείας τε καὶ δοξοσοφίας σκίῤῥον ἐτῶν τριάκοντα ἔχουσα δύναται λυθῆναι; [543] θὲς, εἰ βούλει, καὶ δύνασθαι, καὶ σκέψαι, πότερον ἡμερῶν, ἢ μηνῶν, ἢ ἐτῶν τοῦ τοιούτου σκίῤῥου θεραπεία δεῖται. μὴ τοίνυν θαύμαζε, διὰ τί πολλοῖς τῶν φιλοσοφεῖν ἐπαγγελλομένων οὐδ᾽ ὅλως ἀξιῶ διαλέγεσθαι· ἀμείνους γάρ αὐτῶν οἶδα πάντας ἰδιώτας τε καὶ συνετοὺς φύσει, καὶ πεπαιδευμένους τὴν παρ᾽ Ἕλλησιν ἐξ ἀρχῆς εὐδοκιμοῦσαν παιδείαν. οὗτοι μὲν καὶ γνωρίζουσι ῥαδίως, ὅσα τ᾽ ἐναργῶς

dam vero, quomodo differat id, quod eget demonſtratione, ab eo, quod primario atque ex ſe notum eſt, ignorantes, nihilominus tamen de rebus, quibus magna contemplatione opus eſt, temere loqui aggrediuntur. Atqui in his erroribus multi, qui jamdiu in philoſophia conſenuerunt, verſantur. Quid igitur, proh deos, iſtorumne inſcitia apparenſque ſapientia tibi facile curari poſſe videtur? An etiam, qui triennium aut quadriennium ſcirrhum habet doloris expertem? An ſenum iſtorum animus inſcitiae apparentiſque ſapientiae ſcirrho triginta jam et quadraginta annos occupatus ad ſanitatem redire poterit? At, ſi velis, fac id poſſe fieri; deinde dierumne ſpatio, an menſium, an annorum hujuſmodi ſcirrhi curatio egeat, aeſtimato. Itaque ne amplius mireris, quamobrem multos iſtorum, qui ſe philoſophari praedicant, neque alloqui, neque cum ipſis diſputare dignum exiſtimo; omnes enim privatos homines, natura prudentes, eaque diſciplina inſtitutos, quae jampridem a Graecis probata eſt, illis praeſtantiores cognovi. Facile enim, quaecunque ipſi eviden-

(363) ἀκολουθεῖ. τῶν δ' ὡς ἐριζομένων ὄντων, ἢ προσποιουμένων μὲν μὴ γνωρίζειν, ὅσα τοῖς δόγμασιν αὐτῶν ἐναντιοῦται, πολλάκις ἐπειράθην. περὶ μὲν γοῦν τῶν ἑπομένων ἑκάστῳ τέλει μυριάκις ἤδη λόγων ἡμῖν γεγονότων πρὸς πολλοὺς τῶν φιλοσόφων, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες διὰ τὸ πεπαιδεῦσθαι τὴν πρώτην παιδείαν ὀξεῖς εἰσι τὴν διάνοιαν, αὐτοί τε τοὺς ἀκολούθους βίους τοῖς αὐτῶν δόγμασιν ἔλεγον, τὸν ἡμῶν λόγον γνωρίζοντες· οἱ δ' ἄλλοι, ὡς εἴρηται, γεγηρακότες ἐν δοξοσοφίᾳ, μόνοι τἀναντία λέγοντες, εἶτα καταγελώμενοι πρὸς ἁπάντων τῶν παρόντων εἰς λοιδορίαν αὐτῶν ἐτρέποντο. ἀλλὰ τὰ μὲν ἐξηγημένα πολλάκις ἡμῖν ἅμα πολλοῖς ἀνδράσι περὶ τῶν ἀκολούθων ἑκάστῳ τέλει βίων ἐν ἑτέροις ὑπομνήμασιν ἔχεις· καὶ δῆλον ὅτι πολλὰ παραδείγματα τῶν ἁμαρτημάτων, ὧν ἁμαρτάνουσιν ἐν αὐτοῖς, γέγραπται. πάντα γὰρ, ὅσα καθ' ὅλον τὸν βίον ἐναντίως ἀλλήλοις πράττουσιν, ὅσα τε καὶ λέγουσιν οἱ ἀπὸ τῶν διαφόρων αἱρέσεων ἀναγόμενοι, κατάκρισις ψευδὴς

ter confequuntur, agnofcunt; iftos vero altercantes, aut, quae placitis ipforum adverfentur, percipere diffimulantes plerumque expertus fum. Ergo quum de iis, quae unumquemque finem confequuntur, millies jam a nobis adverfus plerofque philofophos habita fit oratio, alii quidem omnes, quod primis rudimentis optime inftituti fint, acutum ingenium habent, ipfique vivendi rationem concordem fuis placitis dicebant, fermonemque noftrum recte intelligebant; at reliqui, in quadam inani fapientiae opinione (ut fupra pofui) ad fenectam ufque verfati, foli contraria fentiebant, deinde, quum ab omnibus praefentibus deriderentur, ad convicia fe convertebant. Verum quae a nobis faepius una cum multis viris de quoque pro fingulis finibus vitae genere explicata funt, in aliis habes commentariis tradita; et perfpicuum eft, quod errorum, quos ifti committunt, exempla in illis fcripta fint. Nam quaecunque ifti diverfis fectis addicti per totam vitam inter fe contraria faciunt ac dicunt, ex falfo judi-

γίγνεται, καὶ πρόδηλόν γ' ἐστὶν, ὡς κακῶς τε γίγνεται πάντα, καὶ ἁμαρτημάτων ἐστὶ τὰ κατὰ πᾶσαν αἵρεσιν πλημμελήματα, τῆς ἀληθοῦς εὑρηκυίας οὐ μόνον τὸ τέλος, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀκόλουθον αὐτῷ βίον, ἔνθα καὶ σαφῶς, ὅπη διαφέρει πάθος ἁμαρτήματος, ἔνεστί σοι μαθεῖν. ὁ μὲν γὰρ εὐεργετεῖν, εἰ οὕτως ἔτυχε, τοὺς ἀνθρώπους δόγμα θέμενος, ὡς ἀληθὲς, ἢ τέλειον εὐεργετῆσαί τινας, ἐκλείπων τὴν βοήθειαν, ἢ δι' ὕπνον, ἢ ἀργίαν, ἢ φιληδονίαν, ἤ τι τοιοῦτον κατὰ πάθος ἐσφάλη· κεκρικώς δέ τις ἑαυτῷ μόνῳ τὰς ἡδονὰς ἢ τὴν ἀοχλησίαν ἐκπορίζειν, ἀποσχόμενος δὲ διὰ τοῦτο πολίταις ἢ οἰκείοις ἀδικουμένοις βοηθῆσαι, διὰ μοχθηρὰν δόξαν, οὐ διὰ πάθος ἥμαρτε.

Κεφ. δ΄. Ἀρχὴ μὲν οὖν ἐστι πολλῶν ἁμαρτημάτων ἡ περὶ τέλους ἑκάστου βίου ὑπόληψις ψευδής· φύεται γὰρ ὥσπερ ἐκ ῥίζης τινὸς ταύτης τὰ κατὰ μέρος ἁμαρτήματα. δύναται δέ τις ἐν τῇ περὶ τέλους δόξῃ μὴ σφαλεὶς ἔν τινι τῶν κατὰ μέρος σφαλῆναι, μὴ

cio proveniunt, perſpicuumque eſt, omnia et male fieri, et peccata eſſe, quaecunque in qualibet ſecta errata committuntur, ſiquidem veridica ſecta non finem ſolum, verum etiam genus vitae fini illi conſentaneum adinvenit, ubi et quid inter peccatum perturbationemque interſit, apertiſſime diſcere licet. Aliquis, exempli cauſa, placitum hoc inſtituerit, homines juvare, tanquam verum aut perfectum aliquibus bene facere; caeterum iſte aut ſomno, aut ſocordia, aut voluptatibus, aut aliquo id genus alio impeditus, auxilium omittens in affectu erravit. Alius vero quiſpiam ſibi tantum voluptates curarumque vacuitatem comparare ſtatuens, ac propterea civibus ſuis aut domeſticis injuriis affectis auxilium denegans, ex prava opinione profecto, non ex aliqua perturbatione peccavit.

Cap. IV. Principium equidem peccatorum falſa de cujuſque vitae fine opinio eſt; ex ea enim tanquam e radice quadam ſingula peccata exoriuntur: ſed poteſt aliquis opinione finis non deceptus, in aliquo particulari conſequutionem haud intelligens aberrare; caeterum tibi

Ed. Chart. VI. [543. 544.] Ed. Baf. I. (363.)

συνεὶς τῆς ἀκολουθίας. ἐπὶ πλέον δέ σοι, καθάπερ ἔφην ἄρτι, τὰς ἀκολούθους πράξεις ἑκάστῳ τέλει δι᾽ ἑτέρων ὑπομνημάτων ἤθροισα. νυνὶ δὲ τὰ κεφάλαια μόνα τῶν ἁμαρτημάτων εἶπον, ἃ καὶ βέλτιον εἶναι νομίζω πάλιν ἀναλαβεῖν ἕνεκα τοῦ σύνοψίν τινα τῶν προκειμένων εὐμνημόνευτον γενέσθαι. ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ περὶ τέλους σκέψει τὸ κῦρος ἐστὶ τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας, εἰκότως ἐπὶ τὴν ζήτησιν αὐτοῦ πάντες ἧκον· [544] οἱ δὲ τιμήσαντες ἑαυτοὺς προπετῶς ἀπεφήναντο· ἀπεφήναντο δὲ προπετῶς ἤτοι πάντες, ἢ χωρὶς ἑνός· οὐδ᾽ αὐτός ἐστι φανερὸς ἄνευ τοῦ κρῖναι τὰς ἀποδείξεις, εἴτ᾽ ὄντως εἰσὶν ἀποδείξεις, εἴτ᾽ ἐκείνοις φαίνονται. τὸν οὖν ἐπιτηροῦντα καὶ παραφυλάττοντα τὰς ἰδίας ἁμαρτίας αὐτὸ τοῦτο χρὴ πρῶτον ἐννοῆσαι, τὸ δίκαιον εἶναι πάντως, ἐπιμελῶς τε καὶ ἀκριβῶς ἀκούσαντα τῶν οἰομένων ἀποδεδειχέναι τὰ ζητούμενα· μετὰ ταῦτα κρίνειν αὐτὰ πειρᾶσθαι, πάλιν κἀνταῦθα παρ᾽ αὐτῶν ἀκούσαντα, τίνα τίθενται κριτὴν τῆς ἐν λόγοις ἀληθείας,

(ut proxime dicebam) actiones *vitae* fingulis finibus congruentes in aliis commentariis latius enumeravi; in praefentia peccatorum fola capita perftringam, quae et repetere fatius effe duco, ut propofitorum compendium quoddam facile memoriae mandandum conficiam. Quandoquidem enim in finis contemplatione felicitatis humanae praecipuum firmamentum ponitur ac conftituitur, merito in ipfius inveftigationem omnes incubuerunt; qui feipfos magni fecerunt, prompte fententiam fuam tulerunt; prompte autem fententiam tulerunt aut omnes, aut uno tantum excepto, quem ipfum neque in confeffo eft id feciffe, antequam de demonftrationibus judicatum fit, fintne revera demonftrationes, an illis ita effe viderentur. Hominem igitur propria peccata obfervantem atque animadvertentem illud ipfum in primis cogitare oportet, juftum effe omnino eos curiofe diligenterque audientem, qui fefe quaefita demonftraviffe arbitrantur, poftea ipfa dijudicare conari, atque iterum hoc loco, quum ab ipfis acceperit, quem in orationibus judicem veritatis ftatuant, de-

Ed. Chart. VI. [544.] Ed. Baf. I. (363.)

εἶτα καὶ πάλιν, αὐτὰ ταῦτα πῶς εἶναι χρὴ, βουλευόμενον αὐτὸν ἐπισκεψάμενόν τε, μή τι πάλιν ἕτερον ἀκούουσι κριτήριον ἄλλου κριτηρίου δεόμενον, εἶτ᾽ ἐπ᾽ ἐκείνου πάλιν ἄλλο, καὶ τὴν εἰς ἄπειρον ἔκπτωσιν ὑποπτεύσαντα, μετὰ πολλῆς ἀσφαλείας ἐν χρόνῳ πολλῷ σὺν τοῖς ἀληθεστάτοις αὐτῷ φανεῖσιν ἀνδράσιν οὕτως ἐπισκέψασθαι τὸ πρῶτον ἁπάντων κριτήριον, ὃ δῆλον καί τινα λαβὴν ἄκριτον χρὴ καταλαβόντα μεμνῆσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις. ὁμολογούμενον δ᾽ ἦν αὐτὸ καὶ χωρὶς κρίσεως ἱκανὸν ἐνδείκνυσθαι τὴν αὐτὴν δύναμίν ἐστι τοῦτο πάσης ἀποδείξεως. οὕτως τὸ λοιπὸν ἐπ᾽ αὐτὸ βλέποντα, πάντα ἀνάγειν τὰ κατὰ μέρος, ὅπερ ἀνάλυσιν ἐκάλεσαν ἔνιοι τῶν φιλοσόφων, ὡς ἄνοδόν τινα τῶν μεταξὺ γιγνομένων ἐπὶ τὸ πρῶτον κριτήριον. ἅτε δ᾽ ὄντος τούτου ἱκανῶς χαλεποῦ πράγματος, ὡς ἔργῳ πολλάκις ἔμαθες ἐπὶ τῶν δοξοσόφων ἀσχημονούντων τε καὶ καταγελωμένων, διὰ τὸ μηδὲ τὰ τυχόντα τῶν ζητουμένων δύνασθαι πρὸς τὸ πρῶτον ἀνάγειν κριτήριον, ἑαυτῷ χρὴ

inde iterum haec ipfa fecum, ut fefe habere oporteat, reputans confideranfque, numquid ipfi rurfum judicandi inftrumentum altero egens inftrumento intelligant, deinde poft illud rurfum alio, idque ne in infinitum protrahatur fufpicatus valde caute, longo temporis fpatio, una cum viris, qui ipfi maxime veridici videantur, ita primum omnium judicandi inftrumentum contempletur, quod et clarum eft ancipitem quandam occafionem accipientem omnibus hominibus in memoriam revocare oportere. Id vero et abfque dijudicatione indicare poffe palam eft, eandemque quam omnis demonftratio vim poffidet; atque ita, quod fupereft, in ipfum refpicientem, omnia ad id particularia redigere convenit, quod fane refolutionem nonnulli philofophi vocaverunt, veluti afcenfum quendam ab his, quae media funt, ad primarium judicationis inftrumentum, utpote autem in re valde difficili, quemadmodum opere plerumque didicifti in iftis vano fapientiae nomine praeditis, petulantibus, ac ludibrio habitis, propterea quod neque vulgaria quaefita ad primum illud in-

Ed. Chart. VI. [544.] Ed. Bas. I. (363.)

παρακολουθεῖν τὸν ἐπιστημονικὸν γενέσθαι βουλόμενον, ἐπὶ πολλῶν τῶν κατὰ μέρος, ὡς ἔμπροσθεν ἔφην, γυμναζόμενον, ἃ μαρτυρῆσαι δύναται τοῖς εὑρίσκουσιν αὐτήν· τοιαῦτα δέ ἐστι τὰ κατὰ τὴν ἀριθμητικήν τε καὶ γραμμικὴν θεωρίαν, αἷς οἷον ἐπιβάσεσιν ἀστρονομία καὶ ἀρχιτεκτονία χρῆται.

Κεφ. ε'. Φέρε γάρ, ἵνα σαφηνείας ἕνεκεν τῆς ἀρχιτεκτονίας τι λέξω παράδειγμα πόλεως κτιζομένης, προκείσθω τοῖς οἰκήσουσιν αὐτὴν ἐπίστασθαι βούλεσθαι, μὴ στοχαστικῶς, ἀλλ' ἀκριβῶς ἐφ' ἑκάστης ἡμέρας, ὁπόσον τε παρελήλυθεν ἤδη τοῦ χρόνου τοῦ κατ' αὐτήν, ὁπόσον τε ὑπόλοιπόν ἐστιν ἄχρι δύσεως ἡλίου. τοῦτο τὸ πρόβλημα κατὰ τὴν ἀναλυτικὴν μέθοδον ἐπὶ τὸ πρῶτον ἀναχθῆναι χρὴ κριτήριον, εἰ μέλλοι τις εὑρήσειν αὐτό, καθ' ὃν ἐμάθομεν τρόπον ἐν τῇ γνωμονικῇ πραγματείᾳ, πάλιν ἐξ ἐκείνων τὴν αὐτὴν ὁδὸν ὑπεναντίως ἰόντων συντεθῆναι, καθότι καὶ τοῦτ' ἐμάθομεν ἐπὶ τῆς αὐτῆς πραγματείας. εὑρεθείσης δ' οὕτω

strumentum judicandi redigere valeant. Sibi ipsi eum constare oportet, qui scientiae capax esse velit, atque in multis singularibus, quae ipsius inventoribus testari possint, ut antea dixi, sese exerceat; hujusmodi autem sunt ea, quae in arithmetica linearumque scientia habentur, quibus veluti fundamentis astronomia et architectura nituntur.

Cap. V. Age enim, ut declarandi causa ex architectura exemplum aliquod promam. Quum urbs conditur, ipsam habitaturis propositum sit non per conjecturas, sed exacte quotidie scire velle, quantum diei temporis jam elapsum sit, quantumque usque ad solis occasum supersit. Id problema sane in resolutiva methodo ad princeps illud judicatorium redigi opus est, si quis ipsum quo dixi modo in gnomonica tractatione invenire debeat, rursumque ex illo per eandem viam, sed contrario modo proficiendo componere, quemadmodum et hoc in eadem tractatione didicimus. Porro in hunc modum communi

Ed. Chart. VI. [544. 545.] Ed. Baf. I. (363.)

καθόλου τε καὶ κοινῆς ὁδοῦ, καὶ γνόντων ἡμῶν, ὅτι διὰ γραμμῶν τοιῶνδε τὴν μέτρησιν τῶν μερῶν τοῦ χρόνου ἀναγκαῖόν ἐστι ποιεῖσθαι, μεταβῆναι προσήκει ἐπὶ τὰ μέλλοντα σώματα δέξασθαι εἰς τὴν τῶν γραμμῶν καταγραφὴν καὶ τὸν γνώμονα, καὶ πρῶτον μὲν ζητῆσαι, τίνα σχήματα σωμάτων ἐπιτήδεια πρὸς τὴν εὑρημένην καταγραφήν ἐστιν, εἶτα καθ' ἕκαστον αὐτῶν ἐξ ἀναλύσεώς τε καὶ συνθέσεως εὑρεῖν, ὁποῖα ἂν [545] αὕτη γίγνοιτο, κἀπειδὰν ἡ λογικὴ μέθοδος ἐναργῆ τὴν πίστιν ἡμῖν ἐνδείξηται τῆς τῶν προκειμένων εὑρέσεως, ἑξῆς ἐπὶ τὸ πράττειν ἔργῳ τὰ δι' αὐτῆς εὑρεθέντα παραγενομένους ἐπισκέψασθαι πάλιν, ὅπως ἂν ἐπιφάνειαν ὁμαλὴν ἐργασώμεθα τοῦ μέλλοντος καταγράφεσθαι σώματος. εὑρόντας δὲ τοῦτο ἐξ ἀναλύσεώς τε καὶ συνθέσεως, εἶτα κατασκευάσαντάς τι τοιοῦτον σῶμα, διὰ τῶν ὀργάνων αὐτὸ δεῖ καταγράψαι ζητῆσαι, καὶ πάλιν ἐξ ἀναλύσεώς τε καὶ συνθέσεως εὑρεθέντος αὐτοῦ πειρᾶσαι κατασκευάσαι τοιαῦτα τὸ εἶδος, οἷά περ ἡ μέθοδος ἐδίδαξεν, εἶτα ποιήσαντας ἐφεξῆς καταγραφὴν ἐπὶ πολλῶν σχημάτων, καὶ δοῦναι τοῖς

generalique via comperta, nobifque cognofcentibus ex hujusmodi lineis temporis partium dimenfionem fieri neceffum effe, ad corpora deinde tranfire convenit linearum defcriptionem et gnomonem fufceptura; ac primum quidem inveftigare, quae corporum figurae ad inventam defcriptionem idoneae funt; deinde in illis fingulis, qualifnam haec defcriptio fieri poffit, ex refolutione compofitioneque invenire. Ac pofteaquam rationalis methodus evidentem nobis propofitorum inventionis confirmationem praeftiterit, mox ad ea exequenda, quae per ipfam inventa funt, accedentes iterum confiderabimus, quomodo depingendi corporis fuperficiem planam aequabilemque reddemus; hoc deinde per refolutionem et compofitionem adinvento, aliquod hujusmodi corpus fabricari per inftrumenta, ipfum inftrumentis defignare tentabimus; iterumque ex refolutione ac compofitione eo comperto, ejufdem fpeciei corpora, qualia nos methodus edocuit, conftruere enitemur, quumque poftea in multis deinceps figuris delineationem fece-

ἀνθρώποις ἔργῳ πειραθῆναι γεγονὸς ἤδη τὸ προβληθέν. ὅταν γὰρ ἥ τε πρώτη γραμμὴ τὴν ἀκτῖνα δέχηται τοῦ ἡλίου, κατὰ ταῦτα δὲ καὶ τὴν τελευταίαν ἡ ὑστάτη, καὶ τοῦτ' ἐπὶ πάντων φαίνηται τῶν καταγεγραμμένων ὡρολογίων τῶν ἡλιακῶν, ἤδη μέν που ἕν τι γνώρισμα ἕξομεν ἐναργὲς τοῦτο προβληθέν. εὑρῆσαι δὲ πάλιν δεύτερον ἄλλο, ὅταν ἀλλήλοις καταγραφέντα πάντα συμφωνῇ, καὶ τρίτον, ὅταν ὕδατος ὁμαλοῦ ῥύσις αὐτοῖς μαρτυρῇ. καὶ γὰρ τοῦθ' ὁ λόγος εὑρίσκει κριτήριον ἐσόμενον τῆς τῶν καταγεγραμμένων ὡρολογίων ἀληθείας. ὃ δὲ λέγω, τοιοῦτόν ἐστιν. ἀγγεῖον τρήσας ἐξ ἧς ἂν ὕλης ἐθέλῃς γε(364)γονός, ἐπίθες ὕδατι καθαρῷ τὴν πρώτην ἀκτῖνα τοῦ ἡλίου θεασάμενος· εἶθ' ὅταν σοι τὸ καταγεγραμμένον ὡρολόγιον ἀγγείλῃ τὴν πρώτην ὥραν ἠνύσθαι, σημηνάμενος ὅσον ἐπληρώθη τοῦ ἀγγείου μέρος ὑπὸ τοῦ ὕδατος, ἔτι ἐκκενώσας εὐθέως αὐτὸ πάλιν, ἐπίθες ἐπὶ ταὐτὸν ὕδωρ· ὅταν δὲ τὴν δευτέραν ὥραν ἀγγείλῃ τὸ ἡλιακὸν ὡρολόγιον, ἐπίσκεψαι τὸ ἀγγεῖον· εἶθ' ὅταν εὕρῃς ἐν αὐτῷ

rimus, concedere hominibus re experiendum jam absolutum propositum opus. Quando enim prima linea primum solis radium excipit, itidem et postremum ultima, atque hoc in omnibus solaribus horologiis depictis apparet, jam profecto unum quoddam evidens indicium, quod res proposita inventa sit, habebimus; rursus et alterum, quum omnia delineata corpora inter se consentiunt, necnon et tertium inveniemus, quum aequalis aquae fluxus ipsis respondet. Hoc etenim depictorum horologiorum veritatis judicatorium futurum ratio adinvenit. Quod autem dico, hujusmodi est. Vasculum ex quavis materia conflatum perforato, primumque solis radium intuitus aquae purae imponito; deinde tibi quum pictum horologium primam horam praeteriisse nunciaverit, tu, quanta vasculi portio aqua impleta fuerit adnotato, eaque statim rursus effusa vasculum eidem aquae imponito, et quum secundam horam solare horologium significaverit, vasculum aspicito; postea quum aquam in ipso ad eandem partem

Ed. Chart. VI. [545.] Ed. Bas. I. (364.)

τὸ ὕδωρ ἐπὶ τὸ αὐτὸ μέρος ἀφιγμένον κατὰ τὴν πρώτην ὥραν, ἐνσήμανον ταχέως, καὶ ἐκχέας ἔνθες κατ᾽ αὐτοῦ τοῦ ὕδατος, καὶ ἐπισκέπτου πάλιν, εἰ μέχρι τῆς τρίτης ὥρας ἐνδείκνυσι τὸ ὡρολόγιον, ἐπὶ τὴν αὐτὴν ὥραν ἀφικνεῖσθαι τοῦ ἀγγείου τὸ ὕδωρ, ἐφ᾽ ἣν κατὰ τὴν πρώτην, ἢ κατὰ τὴν δευτέραν· ὅταν οὖν εὕρῃς οὕτω γεγονὸς, ἐκχέας αὖθις ἐπίθες μέχρι τῆς τετάρτης ὥρας, ἰδών τε πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ μέρος τοῦ ἀγγείου τὸ ὕδωρ ἀναβεβηκὸς, ἐκχέας αὐτὸ παραχρῆμα, πάλιν ἐπιθεὶς ὁμοίως ἐξέταζε κατὰ τὴν πέμπτην ὥραν. ὅταν δὲ καὶ ταύτης εὕρῃς ἐπὶ τὴν αὐτὴν χώραν ἀφιγμένον τὸ ὕδωρ, εἶτα κατὰ τὴν ἕκτην τε καὶ κατὰ τὰς ἐφεξῆς μέχρι τῆς δωδεκάτης, εἰ παντελῶς γνώσῃ, πεισθήσῃ καλῶς καταγεγράφθαι τὸ ὡρολόγιον, εἴ γε τὸ προκείμενον ἐπεδείξατο· προκείμενον δ᾽ ἦν εἰς δώδεκα μοίρας ἴσας τεμηθῆναι τὸν χρόνον τῆς ὅλης ἡμέρας, ὅτι, ἀλλὰ τοῦτον μὲν τὸν ἀριθμὸν ὡς χρησιμώτατον προείλοντο, καὶ γὰρ ἥμισυ ἔχει, καὶ δίμοιρον, καὶ τέταρτον, ἕκτον τε καὶ δωδέ-

pervenisse, ad quam et prima hora pervenit, inveneris, adnotato celeriter, et exhaustum vasculum iterum in eandem aquam immittito, ac rursum observato. Si ad tertiam usque horam horologium indicat, ad eandem horam vasis aquam pervenisse, ad quam prima aut secunda hora pervenerat, quando igitur ita factum inveneris, exhaurito vasculum, et iterum ad quartam usque horam in aquam demittito, itemque ad eandem vasis partem aquam ascendisse conspicatus, ipsam statim effundito, denuoque in aquam demisso vasculo, quintam similiter horam exploratо; quumque et in hac ad eundem locum aquam pervenisse compereris, deinde in sexta et reliquis deinceps usque ad duodecimam si prorsum ita fieri cognoveris, recte depictum esse horologium tibi persuaseris, quandoquidem propositum demonstravit; propositum autem erat, in duodecim aequas portiones totius diei tempus esse distributum. Porro numerum hunc tanquam omnium utilissimum delegerunt, dimidium enim continet, et duplum, et quartum, et sextum, et duodecimum, quae nullus alius

κατον, ἅπερ οὐδεὶς ἄλλος ἔχει μετ᾽ αὐτὸν ἄχρι τοῦ εἰκοστοῦ τετάρτου. τοῦτον μὲν ὡς μακρὸν παρῃτήσαντο, σύμμετρον δ᾽ εἶναι κρίναντες τὸν δωδέκατον, εἰς τοσαῦτα μέρη τὸν χρόνον τῆς ὅλης ἡμέρας διέτεμον. ὅτι δὲ χρήσιμός ἐστιν ἡ τοιαύτη τομὴ, τῇ πείρᾳ βασανίσαντες αὐτὴν ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ Ῥωμαῖοι χρῶνται τὴν οὐσίαν ἅπασαν, ὅταν διατίθωνται, διαιροῦντες εἰς δώδεκα μέρη, καὶ τῶν ἐν τῷ βίῳ σταθμῶν τε καὶ μέτρων εἰς δώδεκα μοίρας τέμνονται τὰ πλεῖστα. σὺ δ᾽ εἰ κελεύεις, καταγράψομαί σοι κατὰ τὴν μέθοδον ὡρο-[546]λόγιον, εἴτ᾽ εἰς δώδεκα τὴν ὅλην ἡμέραν διαιρεῖν ἐθελήσεις, εἴτ᾽ εἰς ἄλλον τινὰ τὸν ἐφεξῆς ἀριθμὸν, εὑρήσεις γὰρ ἐπ᾽ ἐκείνου πάλιν ὃ προὔβαλες γεγονὸς ἔκ τε τοῦ συμφωνεῖν τῇ διὰ τῶν τετρημένων ἀγγείων ἐκμετρήσει κᾀκ τοῦ πάντοτε ἀλλήλοις ὁμολογεῖν καταγεγραμμένα, πρός τε τοῦ τὰς τελευταίας ἐν αὐτοῖς γραμμὰς ὁρίζειν τὰ πέρατα τῆς ἡμέρας. οὕτω δὲ καὶ κλεψύδρας καταγραφὴν ὁ λόγος εὗρεν ἀναλυτικῇ μεθόδῳ ζητήσας, ἧς πάλιν ἡ βάσανος

post ipsum numerus usque ad vigesimum quartum continere videtur. Hunc sane tanquam longum repudiarunt, et duodenarium numerum veluti commoderatum judicantes in tot particulas totius diei tempus diviserunt. Hanc autem partitionem ex usu esse alii multi et Romani ipsi experientia comprobantes atque utentes ostendunt, si quidem haereditatem omnem, quum testamentum condunt, in duodecim portiones distribuunt, et ponderum ac mensurarum, quibus in vita opus est, plurimas in duodecim partes dividunt. Tu vero si jubeas, tibi per methodum horologium depinxero, ac deinde sive in duodecim partes, sive in alium quempiam sequentem numerum integrum diem partiri volueris, in illo enim id, quod proposueras, itidem factum esse comperies, quando et perforatorum vasculorum mensurae respondeat, et omnino inter se depicta horologia consentiant, eo quod ultimae in ipsis lineae diei fines concludant. Ad hunc sane modum et clepsydrae descriptionem ratio methodo resolutiva vestigans invenit, cujus iterum experimentum vel

Ed. Chart. VI. [546.] Ed. Baf. I. (364.)

ἐναργής ἐστι καὶ τοῖς ἰδιώταις. ἡ γὰρ ἀνωτάτω γραμμὴ δωδεκάτην ὥραν σημαίνουσα τὸ μέγιστον μὲν ὕψος ἔχει, καθ᾽ ὅ μέρος ἡ κλεψύδρα τὴν μεγίστην ἡμέραν ἐκμετρεῖ, βραχύτατον δὲ, καθ᾽ ὅ τὴν ἐλαχίστην· ἐν τῷ μέσῳ δ᾽ ἀμφοῖν ἐστιν, ὅ τῆς ἰσημερινῆς μέτρον σοι δηλώσει· τὸ δ᾽ ἐφεξῆς τὴν τετάρτην ἐπεξιὼν, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πάσας τὰς ἐνιαυτοῦ μετρήσεις· τὸ δὲ μεταξὺ μέχρι τῶν ἰσημερινῶν τμημάτων ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς κλεψύδρας δηλοῖ σοι τὰς εἰρημένας τέτταρας ἡμέρας· ἀφ᾽ ὧν τμημάτων ὁρμηθήσομαι ἐφεξῆς τῷ σημαίνοντι τὴν μεγίστην εὑρήσειν, δηλονότι ἄχρι τίνος μέρους τῆς ὑψηλῆς γραμμῆς ἐπὶ τῇ κλεψύδρᾳ τὸ ὕδωρ ἀναβήσεται τῆς δωδεκάτης ὥρας συμπληρουμένης· τὰ δὲ μετ᾽ ἐκεῖνα πάλιν τρίτα ἀπὸ τῆς δωδεκάτης τροπῆς εὑρήσεις μετροῦσαν τὴν μίαν ἐκείνην ἐν τῇ κλεψύδρᾳ γραμμὴν, ἣν ὑψηλοτάτην ἔφην εἶναι· καὶ μέντοι καὶ τὰς ἄλλας γραμμὰς, ὅσαι τῆς ὑψηλοτάτης εἰσὶν εὐτελέστεραι, ἄλλας ὥρας ἐκμετρούσας εὑρήσεις· τὴν τετάρτην μὲν ἀπὸ τῆς δωδεκάτης· ἐν ἅπασι τοῦ ἐνιαυ-

plebejis hominibus evidens eſt. Summa enim ejus linea duodecimam horam ſignificans altiſſimum locum habet, qua parte clepſydra longiſſimum diem dimetitur, breviſſimum vero, ubi linea breviſſima eſt; inter utramque media eſt, quae aequinoctialem diem declarabit; ac deinceps quartam pertranſiens perinde omnes anni dies metieris; quod in medio eſt uſque ad aequinoctialia foramina in clepſydrae labro, tibi praedictos quatuor dies ſignificabit; quibus foraminibus poſt id, quod longiſſimum diem ſignificat, invenire ſcilicet incipiam, uſque ad quam partem altae in clepſydra lineae, hora duodecima tranſacta, aqua perveniat; poſt illa vero rurſus tertia a duodecima converſione unam illam in clepſydra lineam, quam altiſſimam eſſe dixi, dimetientem reperies; quinetiam et alias lineas, quaecunque altiſſima ſunt inferiores, alias horas metientes invenies, quartam quidem a duodecima: omnibus anni diebus undecimam horam ſignificant

Ed. Chart. VI. [546.] Ed. Bas. I. (364.)

τοῦ ταῖς ἡμέραις τὴν ἑνδεκάτην ὥραν σημαίνουσιν ἐν διαφέρουσιν αὐτῆς μέρεσιν, ὡς ἐπὶ τῆς ὑψηλοτάτης προείρηται· τὴν δ' ἐφεξῆς πέμπτην ἢ ἕκτην ὥραν δηλοῦσαν ὡσαύτως κατὰ διαφέροντα μέρη, καὶ τὴν ἐφεξῆς γε πάλιν ἑβδόμην, ἢ ὀγδόην, ἢ ἐνάτην τε καὶ τὰς ἄλλας ἄχρι τῆς κατωτάτης γραμμῆς τὴν ὥραν πρώτην εὑρίσκειν ἐπὶ τῶν ἡλιακῶν ὡρολογίων, φαίνεταί σοι πεπληρωμένου τοῦ κατὰ τὴν κλεψύδραν ὕδατος, ὥσπερ γε ἡ τετάρτη καὶ αἱ λοιπαὶ μέχρι τῆς δωδεκάτης ἀλλήλαις μὲν ἴσαι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἡντιναοῦν φαίνονται, ταῖς δὲ ἄλλαις ἄνισοι ταῖς προγεγενημέναις τε καὶ μελλούσαις. εἶτα τὴν τοιαύτην μέθοδον εὑρίσκων οὐκ ἐπεθύμησας, ὦ οὗτος, τί ποτ' ἐστὶν, οὐκ ᾔσθου τῆς ἐν σαυτῷ δοξοσοφίας, ἀμαθὴς ὅστις ὢν τούτων τῶν προβλημάτων, οὐκ ἂν εὕροις ἐνιαυτῷ, βέλτιον δὲ εἰπεῖν, ὅλῳ τῷ βίῳ; οὐδὲ γὰρ εὗρεν αὐτὰ βίος ἀνδρὸς ἑνὸς, ἀλλὰ κατὰ σμικρὸν προῆλθεν ἡ γραμμικὴ θεωρία· πρῶτον μὲν τῶν στοιχειωδῶν ἐν αὐτῇ θεωρημάτων ζητηθέντων αὐτῷ, ἐπεὶ δὲ εὑρέθη ταῦτα, προσθέντων αὐτῶν αὐτοῖς τῶν

secundum ejus differentes partes, ut de suprema ante dictum est; sequentem autem quintam aut sextam horam secundum diversas partes significantem, atque item sequentem septimam, octavam, aut nonam, ac reliquas usque ad imam lineam horam primam te invenisse in solaribus horologiis, clepsydra jam aquae plena tibi patefit; quemadmodum et quarta et reliquae usque ad duodecimam inter se quidem aequales singulis quibusque diebus apparent, ad alias autem aut praeteritas aut futuras relatae inaequales; deinde methodum hanc inveniens non cupivisti, heus tu, quid sit cognoscere, nonne tuam inanem scientiae persuasionem percepisti, qui proposita haec quum nescias, non per anni spatium, aut, rectius ut dixerim, non in omni vita invenire valeas? Neque enim haec unius hominis vita adinvenit, sed paulatim linearum scientia provecta est; primo quidem elementaribus in ipsa theorematis ab ipso petitis; postquam autem haec inventa

ἐφεξῆς γενομένων ἀνδρῶν τὴν θαυμασιωτάτην θεωρίαν, ἣν ἀναλυτικὴν ἔφην ὀνομάζεσθαι, καὶ γυμνασάντων ἐν αὐτῇ ἑαυτούς τε καὶ τοὺς βουληθέντας ἐπὶ πλεῖστον· ἐν αὐτῇ καίτοι μηδὲν ἔχουσι δεῖξαι χειρούργημα τοιοῦτον, οἷα μέχρι δεῦρο διῆλθον ἐπί τε τῶν ἡλιακῶν ὡρολογίων καὶ κλεψυδρῶν. ἀλλ᾽ οὐκ ἦσαν οὔτε προπετεῖς οὔτ᾽ ἀλαζόνες οἱ τὰ τοιαῦτα ζητήσαντες ὁμοίως τοῖς ἐπαγγελλομένοις σοφίαν ἢ ζητεῖν, ἢ εὑρηκέναι, τιμήσαντες δ᾽ ἑαυτοὺς τὴν ἀληθεστάτην τιμὴν ὠρέχθησαν, ἣν εἶχον ἐν τῇ ψυχῇ δύναμιν ἀρίστην, ταύτην ἀσκῆσαί τε καὶ εἰς τέλος ἀγαγεῖν. εὔδηλον δ᾽, ὅτι τὴν λογικὴν λέγω, ἧς γυμναζομένης τε καὶ τὴν οἰκείαν εὐεξίαν λαμβανούσης, [547] εὐφραίνονται μειζόνως ἢ ταῖς διὰ τοῦ σώματος ἡδοναῖς δουλεύοντες. οὐδὲ γὰρ διαφερόμεθα ἄλλῃ τινὶ δυνάμει τράγων καὶ σκωλήκων, ὑῶν τε καὶ προβάτων καὶ ὄνων· οὐδ᾽ ἄλλη τις θεωρία μειζόνως εὐφραίνει ψυχὴν ἀνδρὸς εὐφυοῦς τῆς ἀναλυτικῆς, ὅταν γέ τις

ſunt, poſteris hominibus deinceps contemplationem illam ſummopere admirabilem, quam reſolutivam nominari dixi, ad illa adjicientibus, ſeſeque in ipſa et alios, qui voluerint, quam diutiſſime exercentibus; quin etiam nullum in ipſa hujusmodi manuarium opus, qualia haetenus de ſolaribus horologiis atque clepſydris declaravimus, oſtendere potuerunt. At neque temerarii erant, neque arrogantes, qui hujuſcemodi res indagabant, quales iſti, qui ſapientiam ſe quaerere aut inveniſſe gloriantur; illi autem veriſſimo ſeſe honore decorantes facultatem, quam in anima optimam habebant, exercere et ad finem perducere cupiebant; clarum autem eſt, quod rationabilem dico, qua exercitata et bonum habitum ſibi congruentem adepta, delectantur magis quam ii, qui corporis voluptatibus ſerviunt. Nulla etenim alia facultate ab hircis, vermibus, porcis, pecudibus atque aſinis differimus; neque ulla alia contemplatio ingenui viri animum vehementius quam haec reſolutiva facultas oblectat, quum praeſertim in ipſa quiſpiam magnos progreſſus fecerit;

ἐν αὐτῇ προέλθῃ· κατ' ἀρχὰς μὲν γὰρ ἐπίπονός ἐστιν, ὥσπερ καὶ αἱ ἄλλαι σχεδὸν ἅπασαι. καίτοι κἂν εἰ μηδεμίαν εὐφροσύνην εἶχεν, δι' αὐτό γε τὸ μέλλειν αὐτῇ χρῆσθαι πρὸς τὰ μέγιστα καλῶς εἶχεν ἀσκηθῆναι κατ' αὐτὴν, ἐξαίρετον ἔχουσαν, ὡς ἔφην, τὸ μαρτυρῆσαι πρὸς αὐτῶν τῶν εἰρημένων εὐφραντὸν, ὅπερ οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς κατὰ φιλοσοφίαν εὑρισκομένοις. καὶ διὰ τοῦτο τοῖς προπετῶς ἐν αὐτῇ φλυαροῦσιν ἔξεστιν ἀναισχυντεῖν· οὐ γὰρ, ὥσπερ ὁ κακῶς καταγράψας ὡρολόγιον ἢ κλεψύδραν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἐλέγχεται προφανῶς, οὕτω καὶ τοῖς ἐν φιλοσοφίᾳ θεωρήμασιν ἐναργής ἐστιν ὁ ἔλεγχος, ἀλλ' ἔξεστι λέγειν, ὥσπερ ἂν ἐθέλῃ τις, ὅταν γε ἅπαξ ἀναίσχυντος ἄνευ τῆς λογικῆς μεθόδου ὑπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων διδάσκεσθαι λέγῃ. ἀλλ' εἰ μὲν ἐκείνοις μόνοις διελέχθη τὰ πράγματα λαβόντα φωνὴν, εὐλόγως ἀλαζονεύονται, σιγώντων δ' αὐτῶν ἀεὶ, καὶ μήθ' ἡμῖν μήτ' ἐκείνοις διαλεγομένων, εὔδηλον ὅτι μόνος ὁ ἐν ἡμῖν λόγος εὑρήσει τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν. ἐπιδειξάσθω τοίνυν πρότερον εὑρίσκειν αὐτὰ

inter initia vero, quemadmodum et aliae fere omnes disciplinae, laboriosa est. Quod si nihil etiam delectationis afferret, quum tamen in rebus maximis nobis usui futura sit, in ipsa exerceri optimum fuerit: quum illud praecipuum (ut modo diximus) habeat, ut, quantam voluptatem afferat, res per ipsam inventae declarent, quod in his, quae a philosophia indagata sunt, neutiquam repertum est. Quocirca eis, qui in ipsa temere nugantur, impudentes esse licet; neque enim, ut qui horologium clepsydramve haud recte designaverit a re ipsa evidenter coarguitur, sic et philosophiae praecepta evidenti argumento refutantur, verum, ut quis voluerit, ei dicere licet, quum semel impudens absque rationali methodo ab ipsis rebus sese edoceri affirmat. Quod si eos solos res vocem adeptae allocutae forent, haud abs re gloriarentur; at quum res sileant, neque nos, neque illos alloquantur, jam satis patet, solam, quae nobis inest, rationem rerum naturam inventuram. Res igitur invenire

δυνάμενος ἐν πράγμασιν ἐναργῶς αὐτὸ μαρτυροῦσιν, ἀποφάτω τε μέθοδον ἡμῖν, ᾗ πᾶν ἀναλυτικῶς ὑποπίπτει πρόβλημα, καὶ δειξάσθω προκρίνας τὰς ὁμοιότητας τῶν ἀληθῶν τε καὶ ψευδῶν λόγων, οὗ δυνατὸν φωρᾶσαι τὴν κακίαν, οὐκ ἂν ἔτι πιστὸς ἐπὶ τῶν ἀδή(365)λων εἴη. ταῦτα πάντα ἄνθρωποι καλῶς φασι λεγεσθαι πλὴν τῶν δοξοσόφων τε καὶ προπετῶν, οἷς ἡ ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν ὁδὸς οὐ μακρά τίς ἐστιν, οὐδ᾽ αὖ τοιαύτη, ὁποίαν Ἡσίοδος ἐπὶ τὴν ἀρετὴν εἶναί φησιν, ἀλλὰ σύντομος καὶ βραχεῖα, μᾶλλον δ᾽ οὐδ᾽ ὅλως ἐστίν. εἰ γὰρ αὐτὰ τὰ πράγματα διδάσκει τὴν ἑαυτῶν φύσιν ἅπαντας ἀνθρώπους, οὐ χρὴ κατατρίβεσθαι γυμναζομένους ἐν ταῖς λογικαῖς μεθόδοις. ἆρ᾽ οὖν, ὦ δοξοσοφώτατοι, κἂν τοῦτό γε συγχωρήσετε εἶναι πρόδηλον ἡμῖν τοῖς ἄλλοις, ὁπόσοι μή πω τὴν ὑμετέραν σοφίαν ἐσμὲν σοφοὶ, τὸ πάντας ἀνθρώπους ἐγνωκέναι δεῖν ἁπάντων πραγμάτων τὴν ἀλήθειαν, εἴπερ ἡ φύσις αὐτῶν ἱκανὴ διδάσκειν ἐστὶν ἑαυτήν; ἀναδύονται πάλιν, ὅταν οὕτως ἐρωτηθῶσιν,

potens id prius in rebus evidenter hoc teſtantibus demonſtret, et methodum nobis dicat, cui omne problema reſolutorie ſubjiciatur, ac verarum falſarumque rationum ſimilitudines prius diſtinguens oſtendat, ubi vitium deprehendere liceat, in rebus autem obſcuris non amplius fide dignus fuerit. Omnia haec homines recte dicta eſſe conſentiunt praeter iſtos temerarios et falſa doctrinae perſuaſione inflatos, quibus ad veritatem via neque longa admodum est, neque ejusmodi, qualem Heſiodus ad virtutem eſſe cecinit, ſed conciſa ac brevis, aut potius nulla eſt. Etenim, ſi res ipſae natura ſua omnes homines edocent, non opus eſt in rationalibus methodis ſeſe exercentes atterere. Nonne igitur, o vos, qui veſtro judicio eſtis ſapientiſſimi, hoc ſaltem nobis aliis, qui nondum ſapientiam veſtram aſſequuti ſumus, eſſe perſpicuum conceſſeritis, omnes homines oportere omnium rerum veritatem cognoſcere, quandoquidem ipſarum natura ſeipſam patefacere abunde valet? Tergiverſantur iterum, quum

Ed. Chart. VI. [547.] Ed. Baf. I. (365.)

καὶ φασιν, οὐ πάντας ὑπὸ τῶν πραγμάτων διδάσκεσθαι. τίνες οὖν εἰσιν οἱ διδασκόμενοι, πάλιν ἐρωτώντων ἡμῶν, ἑαυτοὺς μόνους φασίν· τί γὰρ ἔχουσιν εἰπεῖν ἄλλο, φυλάττειν γε τὴν ἐξ ἀρχῆς ἀλαζονείαν προῃρημένοις; ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς γε πιστεύομεν αὐτοῖς ἀποφαινομένοις ὃ βούλονται. διὰ τί γὰρ, ὦ πρὸς θεῶν, μόνοις αὐτὰ τὰ πράγματα τὴν αὐτῶν φύσιν ἐπιδείκνυνται; πότερον, ὅτι μόνοι μηδὲν τῶν πρώτων μαθημάτων μεμαθήκασιν; ἀλλὰ ψεῦδος τοῦτο, καὶ γὰρ ἄλλοι πολλοὶ τούτων οὐδὲν ἔμαθον. ἀλλ' εἰ τὴν λογικὴν ψυχῆς δύναμιν ἤσκησαν ἐν μαθήμασιν, ἔργον μαρτυρεῖ δυναμένους αὐτήν· καὶ μὴν οὐδέπω ἥψαντο τοιαύτης θεωρίας. ἴσως δὲ φήσουσι μόνοι τε γενέσθαι συνετοὶ καὶ βλέπειν ἐπιληπτικῶς τὰ πράγματα, καθάπερ Λυγκεὺς τὰ κατὰ γῆς. τί ποτ' οὖν, εἰ οὕτως αὐτῶν ὀξυδερκής ἐστιν ἡ ψυχὴ, καταγελαστότατοι πάντες εἰσὶν ἐν τοῖς τοιούτοις προβλήμασιν, ὧν ἡ εὕρεσις αὐτὴ μαρτυρεῖ τοῖς εὑρίσκουσιν ἀληθῶς αὐτά; τοῦ-

ita fuerint interrogati, non omnesque ajunt a rebus edoceri. Quinam igitur sint isti, quos res ipsae edoceant, nobis iterum percontantibus, seipsos solos ajunt; quid enim aliud respondere queant, jactantiam scilicet, quam initio professi sunt, tueri constituentes? At profecto nos istis de se quicquid velint pronunciantibus nequaquam credimus; cur enim, proh dii immortales, solis his res ipsae naturam propriam declaraverint? Num idcirco, quia soli nihil ex primis disciplinis perceperunt? Sed hoc merum mendacium est, alii etenim plerique illarum nihil didicerunt. Quod si rationalem animae facultatem in disciplinis exercuissent, effectus id eos posse facere testaretur: atqui nondum ejusmodi contemplationem attigerunt. Dicent autem forsan, solos se perspicaces a natura creatos, atque res congruenter cernere, quemadmodum Lynceus subterranea intuebatur. Quid igitur, si adeo perspicaci ingenio sunt, in id genus propositis excutiendis, quorum inventio veridicos esse inventores manifestat, plane ridiculi sunt? Nullum enim

[548] τῶν γὰρ ἓν οὐδεὶς οὐδέποτ᾽ αὐτῶν εὑρεῖν ἠδυνήθη, ὅπου γε καὶ τῶν εὑρηκότων λεγόντων καὶ διδασκόντων, οἱ μὲν ἄλλοι μανθάνουσιν, ἐκεῖνοι δὲ μόνοι δι᾽ ἀγυμνασίαν καὶ βραδύτητα ψυχῆς μὴ μανθάνουσιν· εἶτα παρακαλοῦσιν ἐμὲ, καί τις ἐξ αὐτῶν κατὰ τύχην παρακολουθήσειεν, ἀλλ᾽ εἰπεῖν γε τὸ εἰρημένον οὐ δύναται. τίς οὖν μείζων τυφλότης εἰς τὴν τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων γνῶσίν ἐστι τῆς τοιαύτης τῶν τοιούτων; ὅταν ἄνθρωποι τῶν ἐπιτυγχανόντων ἑαυτοὺς ὁρῶντες ἀφυεστέρους εἴς τε τὸ νοῆσαι καὶ μνημονεῦσαι καὶ τὰ δι᾽ ἀριθμητικήν τε καὶ γεωμετρίαν ἀρχιτεκτονίαν τε καὶ ἀστρονομίαν εὑρισκόμενα τὰ τῆς φιλοσοφίας εὑρηκέναι νομίζωσιν οὕτω ῥᾳδίως, ὡς ἀποφαίνεσθαι τολμᾷν αὐτὰ δεικνύναι τὰ πράγματα χωρὶς ἀποδείξεως καὶ μεθόδου λογικῆς. ὅτι δὲ ἑκόντες ἑαυτοὺς κολακεύουσιν, οὐκ ἀλήθειαν ζητοῦσιν, ἔνεστι γνῶναι κἀκ τοῦ κατά τινος ἕκαστον αὐτῶν ἀνατείνεσθαι παρὰ τοῖς φοιτηταῖς, ἅπαντάς τε διαβάλλουσι τοὺς ἄλλους ὡς ἐσφαλμένους. ἐγὼ δὲ συνάγων αὐτοὺς εἰς ταὐτὸν, οὐχ ὑπομένουσιν,

eorum quiſquam ipſorum unquam invenire potuit, quin et eorum inventoribus declarantibus ac edocentibus, alii ſane diſcunt, iſti vero ſoli et inexercitati et ingenio tardi percipere nequeunt: deinde me provocant, atque aliquis ex ipſis forte intellexit, non tamen quod dixi recitare valet. Quaenam itaque caecitas in propriis dignoſcendis vitiis hac iſtorum ignoratione major eſt, quod vulgaribus hominibus ſeſe rudiores quum videant ad ea percipienda memoriaeque mandanda, quae ab arithmetica, geometria, architectonica aſtronomiaque reperta ſunt, poſtea quae philoſophiae ſunt tam facile inveniſſe ſe exiſtimant, ut res ipſas ſeſe oſtendere abſque demonſtratione rationalique methodo contendere audeant? Porro quod ſponte ſeipſos adulentur, neque veritatem quaerant, ex eo ſcire licet, quod de re aliqua ſinguli inter ſuos tantum diſcipulos diſſerunt, omneſque alios tanquam aberrantes calumniantur atque vituperant. Ego vero ſi

Ed. Chart. VI. [548.] Ed. Baf. I. (365.)

ἀλλὰ τὴν αἰδῶ τινι καταπροτείνονται, καὶ φάσκουσι μὴ δύνασθαι φθέγξασθαι, παρόντων ἀνθρώπων πλειόνων· καίτοι τινὲς αὐτῶν ἀκροατὰς ἔχουσιν, ὁ μὲν κ', ὁ δὲ λ' καί ποτε καὶ πλείονας, οὐκ αἰσχυνόμενοι λέγειν ἐπ' αὐτοῖς. ἀλλ' ὅταν ἐγὼ μὲν τρεῖς ἢ τέτταρας ἀξιώσω παρεῖναι τῷ συλλόγῳ, Πλατωνικοὺς δ', τρεῖς ἢ τέτταρας Ἐπικουρείους, ἴσους τε τὸν ἀριθμὸν ἄλλους Στωϊκούς τε καὶ Περιπατητικοὺς, ἢ τρεῖς πρὸς τούτοις, ἤτοι γ' Ἀκαδημαϊκοὺς, ἢ Σκεπτικοὺς, ὡς γίνεσθαι πάντας ἐκ φιλοσοφίας ἀνθρώπους εἴκοσιν, ἄλλους τε πρὸς αὐτοῖς τοσούτους τῶν γεγυμνασμένων μὲν ἐν μαθήμασι τὴν λογικὴν δύναμιν, ἀγνοοῦντας δὲ τοὺς κατὰ φιλοσοφίαν λόγους, οὐδεὶς αὐτῶν ὑπομένει τηνικαῦτα τὸ τοιοῦτον συνέδριον. εἰ δέ γέ ποτ' ἀναγκασθέντες ὑπὸ τῶν ἐλευθέρων μὲν αἱρέσεως, γεγυμνασμένων δὲ ἐν λόγοις, ὑπομείνειαν ἀπαντῆσαι τοιούτοις συνεδρίοις, φιλονεικούντων μὲν αὐτῶν ἐπὶ τούτοις, ἑλιττόντων δὲ τοὺς αὐτοὺς λόγους, πολλάκις μὲν ἧκεν ἐν τούτοις καὶ γεωμετρικὸς,

in unum eos cogam, non ferunt, ſed ſtatim verecundiam praetexunt, neque ſe coram hominum multitudine ſermonem facere poſſe confirmant quamvis, ſingulis diebus ipſorum alius viginti auditores habeat, alius triginta et nonnumquam plures, neque inter illos dicere erubeſcant. Verum ego ſi tres aut quatuor eorum collegio intereſſe voluerim, exempli cauſa Platonicos quatuor, tres aut quatuor Epicureos, totidem numero alios Stoicos et Peripateticos, ad hos tres Academicos, aut vocatos Scepticos, ita ut omnes ex philoſophia viri ſint viginti, praeterea ultra enumeratos ſi totidem adſint, qui rationalem facultatem in diſciplinis exercuerint, sed philoſophicos ſermones ignorent, tunc nullus iſtorum ejuſmodi conſeſſum ſuſtineat. Quod ſi nonnunquam ab hominibus nulli ſectae addictis, in dicendo autem exercitatis coacti ejuſmodi hominum coetibus intereſſe non recuſent, dum illi de iſtis altercantur, ſuaſque rationes conglomerant, ſaepenumero aliquis geometra ſupervenit, acceſ-

Ed. Chart. VI. [548. 549.] Ed. Baf. I. (365.)

ήκον δὲ καὶ τῶν ἰατρῶν ἔνιοι, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν φιλολόγων ἀνδρῶν καὶ πεπαιδευμένων ἐν τοῖς μαθήμασιν, αὐτὸ δὲ ἔχειν ἐργαζομένων δι' εὐπορίαν κτημάτων, οὔτε δουλευόντων αἱρέσει τινὶ τῶν κατὰ φιλοσοφίαν, ὥσπερ εἰώθα, καὶ τότε κεκρικέναι τοὺς λόγους ἠξίωσα, καί τις ἐξ αὐτῶν ἔφη κάλλιστα κριθῆναι τὴν ἀμφισβήτησιν, εἰ πορευθέντες εἰς ὃ λέγουσιν οὗτοι περιέχειν τὸν κόσμον κενόν· εἶθ' ὁ μὲν ἐν αὐτῷ σαφῶς, εἴτ' ἐν μιᾷ χώρᾳ πέφυκε μὲν εἶναί τε καὶ φέρεσθαι πρὸς ἄλλον τινὰ τόπον, ὅπερ ἂν ἐν αὐτῷ τεθῇ σῶμα. τοὺς μὲν [ἄλλους πάντας ἤρεσε τὰ λεχθέντα, μόνοι δ' οὐκ ἐπαύοντο φιλονεικοῦντες ἀλλήλοις καὶ ἡμῖν οἱ φιλόσοφοι, μὴ δυνάμενοι διακρῖναι τοὺς ἐνδεχομένους λόγους ἀπὸ τῶν ἀναγκαίων. ἐνδέχεται μὲν γὰρ καὶ μένειν ἐν τῷ κενῷ καθ' ἕνα τόπον ἕκαστον τῶν σωμάτων, ἐνδέχεται δὲ καὶ μὴ μένειν, ἀναγκαίαν ἀπόδειξιν οὐδ' ἑτέρας τινὸς αἱρέσεων ἐχούσης.

Κεφ. ϛ'. [549] Καιρὸς οὖν ἥκέναι δοκεῖ τι φθέγξασθαι κἀμὲ, βραχεῖαν μὴν ἐλπίδα τοῦ φράξαι τὴν δοξοσο-

ſerunt et medicorum nonnulli, et alii quidam dicendi ſtudioſi viri et diſciplinis inſtructi, eas quidem, ut quaeſtum facerent, exercentes, et nulli in philoſophia ſectae inſervientes, ut mihi moris erat, atque tunc ab iis petii, ut iſtas rationes dijudicarent; tum eorum quidam dixit, optime controverſiam ſedari poſſe, ſi in id, quod mundum continere iſti ajunt, vacuum profecti experiantur, numquid in eo poſitum corpus una in ſede manere, an et ad alium quoque locum transferri aptum ſit. Aliis quidem omnibus haec dicta placuere, ſoli vero philoſophi inter ſe nobiſcumque rixari non deſtiterunt probabiles rationes a neceſſariis diſtinguere nequeuntes. Poteſt enim unumquodque corpus in vacuo uno loco manere, poteſt et non manere, neutra ſecta neceſſariam demonſtrationem habente.

Cap. VI. Itaque tempus adveniſſe videtur, ut ego quoque aliquid proferam, quum tamen parvam ſpem ha-

Ed. Chart. VI. [549.] Ed. Baf. I. (365.)

φίαν ἔχοντα μὴ καταλείπειν ἀπείραστον, ἡγούμενον μέν τι δ᾽ εἶναι μηδ᾽ αὐτὸ τοῦτο βραχύ. καὶ τοίνυν ἐφ᾽ ᾧ ὡμολόγηται μὲν ἡ ἀπὸ τῶν ἐναργεστάτων ἀρχὴ πάσης ἀποδείξεως, ἀλλ᾽ εὐθὺς ἡ πρώτη μετάβασις ἀπ᾽ αὐτῶν ἐπὶ τὸ τῶν ἀδήλων, οὐ συγχωρεῖται μὲν ὑπὸ τῶν Ἀκαδημαϊκῶν τε καὶ Σκεπτικῶν, ἡμῖν δὲ τοῦτο μὲν ἀλλήλοις συνεχώρει, ὅτι μὲν ἄλλο εὑρισκόμεθα τὴν ἐκείνων ἀπορίαν κρατύνοντες. ὄντων γὰρ ἐναργῶς τῶν μὲν πρὸς νόησιν, τῶν δὲ πρὸς αἴσθησιν, ἀλλήλοις ἐνίοτε μὲν δοκεῖ μάχεσθαι ταῦτα. καὶ πρῶτά γε τοῦτο αὐτὸ γεγυμνασμένου δεῖται, τοῦ δείξοντος οὐδέποτ᾽ ἀλλήλοις αὐτὰ διαφέρεσθαι. δεύτερον ἐπὶ τῷδε μέγιστόν ἐστιν, ἀπὸ τῶν ἐναργῶς φαινομένων γνωρίζειν τὰ τοιαῦτα· τινὲς γὰρ ὑπὸ προπετείας τοῖς μηδέπω φαινομένοις ἐναργῶς ὡς τοιούτοις συγκατατιθέμενοι σφάλλονται. καὶ τί θαυμάζειν, ἔφης, εἰ πρὸς διάνοιαν ἐναργῆ τοῦτο συμβαίνει τοῖς προπετέσιν, ὁρῶντας αὐτὸ κἀπὶ τῶν πρὸς αἴσθησιν ἐνίους πάσχοντας ἑκάστην· ὅτι ἐξ ἀπόπτου γοῦν

beam, fore, ut inanem fcientiae perfuafionem ftabiliant; neque tamen id ipfum exiguum effe duxi, ipfam videlicet non intentatam relinquere. Ob id igitur conceditur, omnem demonftrationem ab evidentiffimis inchoari, sed illico primus ab ipfis ad ignota tranfitus ab Academicis et Scepticis non conceditur, inter nos vero id convenit, quod aliud invenimus, quod illorum ambiguitatem augeat. Quum enim ex evidentibus quaedam intellectui, quaedam fenfui evidentia fint, inter fe nonnunquam haec pugnare videntur, atque in primis hoc ipfum *homine* exercitato eget, haec neutiquam inter fe diffidere oftenfuro. Secundum ab hoc maximum eft, ab evidenter apparentibus quae funt ejufmodi cognofcere; quidam enim temere, nondum clare apparentibus, perinde ac talia fint affentientes, falluntur. Sed quid mirum, inquies, fi ad manifeftam intelligentiam haec temerariis hominibus accidant, quum id ipfum cernamus et in fingulorum fenfuum actionibus quosdam committere, quum ex longiore fcilicet intervallo,

θεασάμενοι παραγενόμενόν τινα Δίωνά φασιν, εἰ οὕτως ἔτυχεν, εἶναι τὸν ἀφικνούμενον, ὡς βεβαίως εἰδότες· ὥστ' ἐνίοτε πλησίον ὀφθεὶς ὁ παραγενόμενος ἐφάνη Θέων, οὐ Δίων ὑπάρχειν. εἰ μὲν οὖν ἀπαράλλακτος ἡ φαντασία τῶν πόῤῥωθεν ὁρωμένων ἐστὶ καὶ τῶν ἐγγύθεν, οὐ διαφωνοῦντες ἀλλήλοις ἐπὶ τῶν πόῤῥωθεν ὁρωμένων οὔτ' ἐλέγξουσιν, οὔτ' ἐλεγχθήσονταί ποτε· εἰ δ' ἐστὶν ἄλλη ἐνέργεια τῶν πλησίον ὁρωμένων, ἄλλη δὲ τῶν οὐ πλησίον, οἷσι πειρωμένων τὴν ἐκ τοῦ πλησίον γιγνομένην, εἰκότως σφάλλονται. τοῦτ' οὖν αὐτὸ πρῶτον ἀναμνήσθητι, πρὶν ἐπὶ τὰ πρὸς διάνοιαν ἐναργῆ μετιέναι καὶ σύ ποτε προπετῶς, ὁρατὸν δέ τινα τὸν προσιόντα, φέρε μὲν ἵππον, ὡς ἔτυχε, πλησίον ἐγνῶσθαι Θεόδωρος ὤν· ἢ δι' ὅλου τοῦ βίου σαυτὸν ἀνάσχες ἀπὸ τῆς τοιαύτης συγκαταθέσεως, ἣν ὀνομάζουσί τε πρόπτωσιν καὶ προπέτειαν. ἐγὼ μὲν σοὶ λέγω μόνῳ, οὐδεὶς ἔχει με δεῖξαι τοιοῦτόν ποτε ἐσφαλμένον οὐδέν. ἐκ μειρακίου γὰρ ἐπέχειν ἐμαυτὸν εἴθισα προπετοῦς συγκαταθέσεως,

quam videndi requirat potentia, aliquem accedentem intuiti, exempli caufa, Dionem effe, qui accedat, tanquam exacte confpicati affirmant; atqui ille propius accedens interdum non Dion, fed Theon effe vifus eft. Itaque fi procul et prope viforum imaginatio non differret, minime de his, quae procul afpiciuntur, inter fe diffidentes neque redarguerent unquam, neque redarguerentur; fin alia vero eft prope viforum, alia non prope viforum actio, ut illis, qui propius intuentur, notum eft, merito falluntur. Hoc igitur ante omnia memoriae mandato, antequam ad intellectui manifefta tranfeas, ne et tu inconfiderate quandoque pronuncies, et aliquod vifibile procul accedens equum effe, verbi caufa, dicas, quod, propius quum fuerit, Theodorus effe cognofcatur; aut potius in omni vita hujufmodi tam facili affenfu abftineas, quem procidentiam et temeritatem nominant. Ego vero tibi uni dico, nullus me unquam ita deceptum effe oftendere poterit. Ab adolefcentiae namque temporibus

Ed. Chart. VI. [549. 550.] Ed. Baf. I. (365. 366.)

ὥσπερ ἐν τοῖς πρὸς αἴσθησιν, οὕτω καὶ τοῖς πρὸς λόγον φαινομένοις, ἐφ᾽ ἃ μεταβὰς ἤδη πάλιν ἀναμνησθῆναί σε (366) κἀνταῦθα παρακαλῶ, μηδενὶ ψευδῶς συγκαταθέμενον ἑαυτὸν, ὥσπερ ἑκάστης ἡμέρας ὁρῶ παμπόλλους τῶν φίλων, ἐνίους μὲν ἑνὶ τῶν εἰπόντων ὁτιοῦν πιστεύσαντας, εἰ δὲ δύο, καὶ τρεῖς, καὶ τέσσαρες εἴποιεν ταὐτὸν, οὐκ ἀντέχοντας, ἀλλὰ πάντως συγκατατιθεμένους ἑνὶ, προπετῶς δὲ καὶ ὃ τρισὶν, ἢ τέσσαρσιν, ἄνευ τοῦ διορίσασθαι, πότερον ἐνδέχεται πάντας αὐτοὺς ἐκ μιᾶς αἰτίας κοινῆς ἀληθεύειν, ἢ ψεύδεσθαι πάντας ἐκ μιᾶς αἰτίας κοινῆς. βέλτιον οὖν ἐνταῦθα βραδύνειν, ὥσπερ ἐγὼ ποιῶ, κἂν ὅτι μάλιστά με καλῶσιν ἐπισκώπτοντες ἄπιστον οἱ προπετῶς συγκατατιθέμενοι. τῶν φίλων γοῦν εἰσί τινες, οἳ πυθόμενοι παρά τινος, ἀφῖχθαι [550] τόνδε τινὰ τῶν ἀποδημούντων, ἤγγειλαν μὲν ἡμῖν ἥκοντα τὸν ἄνθρωπον, ἠλέγχθησαν δὲ ψευδόμενοι, ὡς, ὅταν ἐπιτιμήσω, τοσοῦτον δέουσιν εἰς τὸν μέλλοντα παρασκευάσασθαι ἑαυτοὺς ἀσφαλεστέρους, ὥστ᾽ ἀγανακτοῦσι

ita me femper affuefeci, ut tam in his, quae fenfui, quam in his, quae rationi manifefta videntur, ab inconfulto et praecipiti affenfu caverem: ad quae tranfiens jam tibi iterum in memoriam revocare hortarique decrevi, ut nulli falfo fidem habeas, ut quotidie permultos amicorum alicui quaevis loquenti affentiri video; quod fi duo, tres, aut quatuor idem dixerint, non renituntur: fed quum uni affenfi plane fuerint, idem tribus aut quatuor dicentibus temere affentiuntur, neque illud perpendunt, utrum iftos omnes ex una communi caufa verum dicere, aut contra ex una communi caufa mentiri liceat. Satius igitur fuerit hic cunctari, quemadmodum et ego facio, etfi quam maxime incredulum me, qui temere affentiuntur, nominent. Igitur amicorum meorum nonnulli funt, qui, quum aliquem peregre adveniffe a quopiam audiverint, ftatim mihi veniffe hominem renuncient; fed paulo poft mendacii convicti, et a me reprehenfi, tantum abeft, ut in pofterum fefe cautiores praeftent, ut etiam mihi irafcan-

Ed. Chart. VI. [650.] Ed. Baf. I. (366.)

πρός με, καί φασιν, αὐτοὺς μὲν οὐκ εἶναι τῆς ψευδολογίας αἰτίους, πιστεῦσαι γὰρ εἰπόντι τόδε τινὶ, τὸ δ᾽ ἁμάρτημα μὲν ἐκείνου γεγονέναι, μὴ βουλόμενοι θεάσασθαι τὸ προστιθέμενον εἰς ἑαυτοὺς ἁπάσαις ταῖς προπετῶς συγκαταθέσεσιν. εἰ μὲν γὰρ, ὥσπερ ἐγὼ λέγειν εἴωθα, τόνδε μοί τινα περὶ τοῦδε τόδε τι διηγήσασθαι, καὶ αὐτοὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐποιοῦντο τοὺς λόγους, οὐκ ἂν ἐψεύδοντο. νῦν δ᾽, ἐπεὶ τῷ πιστεύειν τῷ λέγοντι σφάλλονται, οὐκ ἐκεῖνον μόνον, ἀλλὰ καὶ σφᾶς αὐτοὺς συνεπέδειξαν αὐτῷ ψευδομένους, ἐνόν γε αὐτοῖς οὐκ ἀποφαινομένοις εἰπεῖν, ἀφῖχθαι τόνδε τινὰ τῶν ἀποδημούντων φίλων, ἀλλ᾽ ἀκηκοέναι παρὰ τοῦδε. ὁπότ᾽ οὖν ἐπὶ τοσούτων πραγμάτων οὐ μακρὸν ὕστερον αὐτοὺς ἐλεγχθέντων ψευδομένους οὐ παύονται προπετῶς συγκατατιθέμενοι, τί χρὴ νομίζειν ἐπὶ τῶν ἀδήλων αὐτοῖς ὄντων δυσκολωτέρων προσάπτεσθαι; εὐκολώτερον μὲν γάρ ἐστιν, ἑνὸς ἀεὶ μνημονεύειν τοῦ περιμένειν ἐναργῶς ἐν ἀκριβεῖ, χαλεπώτατον δὲ, διότι τοῦτ᾽ αὐτὸ ποιεῖν οὐκ ἐθέλουσιν οἱ

tur, dicantque, se non esse mendacii auctores, sed cuidam illud *dicenti* credidisse, ejusque peccatum esse, non suum, in assentiendo inconsultam temeritatem considerare nolentes. Nempe si, ut ego dicere consuevi, hominem hunc mihi hac de re hoc dixisse, hunc in modum et ipsi sermonem facerent, haud profecto mentirentur. Nunc vero, dum mendacium referenti credentes falluntur, non illum modo, verum etiam se ipsos mendaces esse demonstrant, quum, amicum peregre in patriam rediisse, ipsis non asserere, sed ab alio id se audiisse, dicere licet. Quandoquidem igitur, hujusmodi rebus ipsorum haud multo post mendacium declarantibus, non desistunt temere assentiri, quid in abstrusis atque reconditis ipsis accidere putandum sit, quas percipere sane quam difficile est? Facilius quidem fuerit unius rei semper meminisse, quam in ejus exacta cognitione evidenter persistere; difficillimum autem idcirco fuerit, quoniam id

Ed. Chart. VI. [550.] Ed. Baſ. I. (366.)

πολλοί. καὶ ζητοῦντί γέ μοι τὴν αἰτίαν τῆς προπετείας αὐτῶν, εἰ μὴ ἄρα πλεονεξία κατεφάνη πάντ' ἐργάζεσθαι τὰ τοιαῦτα. τὸ γὰρ τάχ' ὁτιοῦν ἢ δι' αἰσθήσεως, ἢ διὰ νοήσεως εὑρίσκειν ἐπαινῶ μόνον ὁρῶντες, οἴονται βελτίους ἑαυτοὺς ἐπιδείξειν τῷ πέλας ἐν τῷ τάχει τῆς διαγνώσεως τάχος, ἀλλ' ἀγνοίας ἐπιδείκνυνται. ταῦτα μὲν οὖν ἔφην εὑρῆσθαί μοι κοινῇ πρὸς ἅπαντας, ὅσοι προπετῶς ἀποφαίνονται.

Κεφ. ζ'. Πάλιν ἐπὶ τούσδε τοὺς φιλοσόφους ἔλθωμεν, ἀποφαινομένους προπετῶς περὶ τῶν ἐν τῷ κενῷ σωμάτων ἑστώτων ἢ κάτω φερομένων. ὁ μὲν γὰρ ἀρχιτέκτων οὗτος οὐκ ἂν ἀπεφήνατο, πρὶν εἰς αὐτὸ τὸ κενὸν ἐξελθὼν τοῦ κόσμου τῇ πείρᾳ βασανίσαι τὸ πρᾶγμα, καὶ θεάσασθαι σαφῶς, εἴτε μένειν κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον ἕκαστον τῶν ἐν αὐτῷ σωμάτων, εἴτε καὶ μεθίστασθαι. τοιαύταις γὰρ ἀρχαῖς εἰς τὰς ἀποδείξεις οἶδα χρωμένους αὐτοὺς, ἐναργέσι τε καὶ ἀναντιλέκτοις ὑπὸ πάντων

ipſum facere plerique recuſant. Mihi vero temeritatis ipſorum cauſam quaerenti nonniſi ingenii excellentia haec omnia agere viſa eſt. Celeriter enim quodvis aut ſenſu aut intelligentia conſequi laudabile eſt, quod ſolum iſti homines intuentes ſeſe vicino cognitionis celeritate meliores probaturos eſſe exiſtimant, quum tamen ignorantiae potius celeritatem oſtendant. Haec itaque a me generatim adverſus omnes temere aliquid pronunciantes inventa dicere volui.

Cap. VII. Caeterum ad iſtos rurſum philoſophos revertamur, qui inconſiderate de corporibus in vacuo ſtantibus aut deſcendentibus ſermocinantur. Architectus namque iſte non affirmaſſet prius, quam in ipſum vacuum e mundo egreſſus rem experientia comprobaſſet, atque unumquodque in ipſo poſitum corpus aut eundem locum obtinere, aut in alium tranſmutari apertiſſime conſpexiſſet. Ejusmodi namque ad demonſtrationes conſtituendas principiis evidentibus ac ſine controverſia ab omni-

ὁμολογουμέναις· ὑμεῖς δὲ οἱ φιλοσοφοῦντες, περὶ ὧν οὐδεμίαν ἐναργῶς γνῶσιν ἔχετε, ταῦθ᾽ ὡς ἐναργῶς γνωσθῆναι δυνάμενα. ἤκουσα πρώτην ἀπιστούντοιν δυοῖν φιλοσόφοιν· ἐδόκει γὰρ αὐτῶν τῷ μὲν ἑτέρῳ τὸ ὕδωρ τῶν ξύλων βαρύτερον εἶναι, τῷ δ᾽ ἑτέρῳ τὰ ξύλα τοῦ ὕδατος, ἑκάτερός τε λόγους ἔλεγε μακρούς, ἐμβλέπων ἄνω τε καὶ κάτω. κεφάλαιον δὴ τοῦ μὲν ἑτέρου τῶν φιλοσόφων, τὴν πεπιλημένην οὐσίαν βαρυτέραν εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο τὰ ξύλα τοῦ ὕδατος, τοῦ δ᾽ ἑτέρου, ἔλαττον ἔχειν κενὸν τὰ ξύλα. καὶ ταῦτα ἔλεγον διὰ μακρῶν ἐξηκόντων λόγων, οὐκ ἀποδεικτικῶν, ποιούμενοι τὰς πίστεις, ὥσπερ ἀδύνατον ἐν αἰσθήσει διαγνῶναι τὸ πρᾶγμα, καθάπερ ἡμᾶς οἶσθα ποιοῦντας. οἱ δὲ φι[551]λόσοφοι λέγειν ἔτι βουλόμενον αὐτὸν ἠρώτησαν, ὅστις ὁ τρόπος εἴη, καθ᾽ ὃν ἐναργῶς διαγινώσκεται, πότερόν ἐστι βαρύτερον· οὐ γὰρ δὴ διὰ ζυγοῦ γε δυνατὸν ἔφασαν γενέσθαι τοῦτο, καθάπερ οὐδὲ δι᾽ ἀγγείου πληρουμένου· στῆσαι μὲν γὰρ οἷόν τέ ἐστι τὸ ξύλον,

bus concessis ipsos uti cognoscimus; at vos de iis philosophantes, quorum nullam certam notitiam habetis, ea quam clarissime dignosci posse contenditis. Proxime duos altercantes philosophos audivi; alteri enim eorum aqua lignis gravior esse videbatur, contra alter ligna graviora esse defendebat; uterque autem sursum ac deorsum intuens longas rationes afferebat. Praecipuum autem alterius philosophi argumentum, constrictam densamque substantiam graviorem esse, quocirca ligna, quam aqua, *graviora esse;* alterius vero, ligna minus vacui continere. Haec vero dicebant prolixis sermonibus, non demonstrativis rationibus sententiam suam roborantes, tanquam ipsis rem sensu dijudicare (quemadmodum et nos facere novisti) non liceret. Sed ipsum philosophi adhuc dicere volentem interrogaverunt, quinam esset modus, per quem evidenter dignosci posset, utrum ipsorum gravius esset, neque enim in lancibus id fieri posse dicebant, quemadmodum neque ex vase pleno; etenim expendere

Ed. Chart. VI. [551.] Ed. Baf. I. (366.)

οὐ μὴν πληρῶσαι τό γε ἀγγεῖον ἐξ αὐτοῦ, τοῦ ὕδατος αὖ πληροῦσθαι δύνασθαι. τοιαῦτ᾽ οὖν αὐτῶν λεγόντων, ὥσπερ εἰώθασι, γελάσας ὁ ἀρχιτέκτων ἔφη· Τοιοῦτοι διὰ παντὸς ὑμεῖς οἱ δοξόσοφοι πάντες ἐστὲ, τὰ μὲν ἔξω τοῦ κόσμου γιγνώσκειν οἰόμενοι, περὶ ὧν εἰκάσαι μέν ἐστιν ἐνδεχόμενον, γνῶναι δ᾽ ἐπιστημονικῶς οὐκ ἐγχωρεῖ, τὰ δὲ τοιαῦτα, καὶ τοῖς τυχοῦσιν ἐνίοτε γιγνωσκόμενα, παντάπασιν ἀγνοοῦντες, ὥσπερ καὶ τοῦτ᾽ αὐτὸ τὸ νῦν προκείμενον, ὕδατός τε καὶ ξύλων σταθμὸν ἀντεξετάσαι. δεηθέντων οὖν ἁπάντων τῶν παρόντων εἰπεῖν τὸν ἀρχιτέκτονα, πῶς ἐπιστημονικῶς καὶ βεβαίως ἀντεξετασθήσεται τὸ τοῦ ξύλου τῷ τοῦ ὕδατος, ὁ μὲν διῆλθεν ἐν τάχει τε καὶ σαφῶς, ὡς ἅπαντας τοὺς παρόντας νοῆσαι, πλὴν μόνων τῶν φιλοσόφων· ἐκεῖνος δὲ καὶ δεύτερον ἠναγκάσθη καὶ τρίτον εἰπεῖν τὸν αὐτὸν λόγον, ὥστε μόγις ἐνόησαν. ὁ μὲν ἀρχιτέκτων, Εἰκότως, ἔφη, λέγουσι

lignum poffumus, non tamen vas aliquod ipfo replere, quod rurfum aqua implere valeamus. Haec igitur iftis (ut foliti funt) garrientibus, ridens architectus inquit: *Vos omnes fapientes videri volentes ejufmodi femper eftis, quae extra mundum funt, de quibus conjectura notitiam accipere folum contingit, fcientifice autem comprehendi nequeunt, cognofcere vobis perfuadentes, haec autem, quae ad manum funt vel imperitis hominibus interdum patentia, penitus ignorantes, quemadmodum et id ipfum in praefentia propofitum, aquae fcilicet ac ligni ponderis exquifitio.* Omnibus igitur, qui ibi aderant, architectum rogantibus, ut, quo pacto ligni et aquae gravitas inter fe comparari dijudicarique firma ac certa fcientia poffet, edoceret, ipfe quidem brevi et aperte, ut omnes, qui aderant, praeter folos philofophos intelligerent, explanavit; ab illis vero bis et ter eundem fermonem repetere coactus est, vixque intellexerunt. Quocirca jure, inquit architectus, permulti nihil illis prae-

πάμπολλοι, πλὴν δοξοσοφίας οὐδὲν τούτοις ὑπάρχειν· οἱ δ' ἀνόητοι μὲν ἐν τοῖς ἀγνώστοις ἅπασιν ἐλέγχονται, δοξόσοφοι δ' ἐν τοῖς γνωστοῖς. ἐγὼ δὲ διαδεξάμενος αὐτὸν τὸν λόγον, εὐλόγως ἔφην τοῦτο συμβαίνειν αὐτοῖς· καὶ γὰρ, ὅπως χρὴ μεταβαίνειν ἀπὸ τῶν ἐναργῶς γινωσκομένων ἐπὶ τὰ τῶν ἀδήλων, οὐδέποθ' ὑπέμειναν ἀσκηθῆναί τε καὶ μαθεῖν ἐπὶ πραγμάτων, μαρτυρῆσαι μὲν τοῖς εὑροῦσιν αὐτὰ δυναμένων, ἐλέγξαι δὲ τοὺς οὐχ εὑρόντας. Ἵνα δ', ἔφη, καὶ γελάσητε, καὶ γνῶτε τὸν τῦφον αὐτῶν ὁπηλίκος ἐστὶν, διελθεῖν ὑμῖν ἕν τι καὶ δύο βούλομαι, περὶ ὧν ἀποφαίνονται προπετῶς οἱ τὰς ὀφρῦς ἀνεσπακότες οὗτοι. καὶ πρῶτόν γε τοῦτο λέγω μάλιστ', ἐπειδή τῶν Περιπατητικῶν τις ἀφῖκται τῶν φιλοσόφων, ἕνα τε τὸν κόσμον τοῦτον εἶναι πεπληρωμένον, ἔξωθέν τε αὐτοῦ μηδὲν εἶναι κενὸν, ὥσπερ οὐδ' ἔνδον· διαφέρειν γε μὴν, ἔφην, τῷδε τῷ φιλοσόφῳ διττὴν διαφορὰν ἑκάτερος τούτων· ἐδείκνυον δὲ τόν τε Στωϊκὸν καὶ τὸν

ter inanem fcientiae perfuafionem ineffe praedicant; indocti namque in rebus omnibus obfcuris convincuntur, qui vero fapientes haberi volunt, in notis et apertiffimis haerent atque hallucinantur. Ego vero hunc fermonem fubjiciens merito id ipfis accidere dixi, quandoquidem, ut a per fe notis ad ignota tranfeundum fit, nunquam difcere laborarunt, neque in illis fefe rebus exercere, quae recte invenientium veritatem comprobare, non invenientium autem errorem coarguere queant. At ut rideatis, inquit, iftorumque faftum, quantus fit, cognofcatis, unum ac duo ex iis, quae hujusmodi homines fupercilia contrahentes inconfiderate proferunt, vobis recitare decrevi, primumque illud praecipue dixero, quum Peripateticus quidam philofophus acceffiffet, unicum effe mundum afferens, eumque plenum, extra quem nullum effet vacuum, quemadmodum neque intus; duplici differentia, dixi, ab hoc philofopho uterque iftorum difcrepat; oftendebam autem Stoicum philofophum et Epi-

Ed. Chart. VI. [551.] Ed. Baf. I. (366.)

Ἐπικούρειον. ὁ δὲ Στωϊκὸς οὐκ ἔνδον τι κενὸν εἶναι, ἔξωθεν τοῦ κόσμου ὑπάρχειν αὐτό· ταῦτα δ' ἄμφω συγχωρῶν ὁ Ἐπικούρειος, ἐν ἄλλῳ τινὶ διαφέρεται πρὸς αὐτόν· οὐ γὰρ ἕνα ὁμολογεῖ κόσμον εἶναι τόνδε, καθάπερ ὁ Στωϊκὸς οἴεται, κατά γε τοῦτο τοῖς Περιπατητικοῖς ὁμόδοξος, ἀλλ', ὥσπερ γε καὶ τὸ κενὸν ἄπειρον τῷ μεγέθει φησὶν ὑπάρχειν, οὕτω καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ κόσμους ἀπείρους εἶναι τῷ πλήθει. ἐγὼ δ' ἤκουσα μὲν, ἃ λέγουσιν οἱ τρεῖς, συναγορεύειν βουλόμενοι τοῖς ἰδίοις ὀνείροις· ἀκριβῶς δ' οἶδα μηδένα λόγον ἀποδεικτικῶς ἔχοντας αὐτοὺς, ἀλλ' ἐνδεχομένως τε καὶ εἰκότως, ἐνίοτε δὲ μηδὲ τοιούτους γνώσεσθαι, ὅτι μὲν ψεύδονται παρακαλέσαντες εἰπεῖν τινα ἀπόδειξιν ἕκαστον αὐτῶν εἰς ταὐτὸ τοῦτο προκείμενον. οὕτως οὖν ἔλεγον, ἅπερ ἴσμεν ἐν τοῖς βιβλίοις αὐτῶν γεγραμμένα· πᾶσι δὲ τοῖς παροῦσι σαφῶς ἐφαίνετο μηδεὶς ἀναγκαστικὸν λόγον εἰπὼν, μηδ' ἀποδείξεως γραμμικῆς ἐχόμενον, ἀλλ' ἐξ ἐπιχειρημάτων συγκείμενον, οἷς

cureum. Stoicus enim in mundo quidem nihil vacui, ſed extra mundum vacuum eſſe locum aſſerebat; ambo haec Epicureus concedens, in alio quodam ab ipſo diſſentiebat; neque enim unum eſſe mundum, quemadmodum Stoicus, in hoc ſane Peripateticis aſſentiens, opinatur, ſed quemadmodum vacuum magnitudine infinitum, ita et mundos in ipſo multitudine infinitos eſſe contendit. Ego vero, quae iſti tres ſuis ſomniis patrocinari volentes dicerent, audivi, ipſoſque nulla ratione demonſtrativa, ſed probabili et conſentanea muniri exacte cognovi: interdum vero neque ſeſe, quod mentiantur, animadvertere, quum eos ſingulos, ut in hoc idem propoſitum aliquam demonſtrationem afferrent, provocaremus. Sic itaque ea, quae in libris ipſorum ſcripta eſſe novimus, diſſerebant; omnibus autem praeſentibus clariſſime nullus ipſorum rationem neceſſariam aut linearum demonſtrationi conſimilem, ſed ex argumentatiunculis, quibus rhetores uti ſolent, compoſitam afferre

οἱ ῥήτορες χρῶνται. ἀλλά γε περὶ πλουσίων ὁ λόγος. ἐφ᾽ ἡμᾶς οὖν αὐτοὺς [552] ἔλθωμεν, ὅσοι μὴ πλουτοῦμεν, ἐρωτήσωμέν τε καὶ πάλιν ἕνα τῶν σοφῶν, εἰ δίκαιόν ἐστιν ἑαυτοὺς ἀναγορεύειν ἐγνωκότας μόνους τὴν ἀλήθειαν, ὑπὸ πάντων τῶν ἄλλων καταγινω(367)σκομένων ἰδιωτῶν τε καὶ φιλοσόφων. τὸ γάρ τοι δεινότατον, ἔφην, τοῦτ᾽ ἔστιν, ὅτι τῶν φιλοσόφων ἕκαστος ἂν ἔξωθεν τῆς οἰκείας ποίμνης ὑπ᾽ οὐδενὸς ἐπαινεῖται. τίνα τοίνυν εἰκός ἐστιν ἄλλον δὴ τοὺς φιλοσόφους ἅπαντας ὑπομένοντας κριτὴν, πλὴν αὐτῶν τῶν φαινομένων, ὑπομένοντάς τε καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν λογικῶν τεχνῶν ἁπασῶν ἀριθμητικοὺς, λογιστικοὺς, γεωμέτρας, ἀστρονόμους, ἀρχιτέκτονας, νομικοὺς, ῥήτορας, γραμματικοὺς, μουσικούς; ἢ ὁ ὑφ᾽ ἑαυτοῦ κρινόμενός τε καὶ στεφανούμενος, ὑπὸ τῶν ἄλλων κριτῶν εἰ ὑπομείνειε δοκιμάζεσθαι, μηδεμιᾶς ψήφου μεταλαμβάνεται. τοσαῦτα καὶ περὶ ἁμαρτημάτων πρὸς τὸ παρὸν ἀρκείσθω.

visus est. Sed hactenus de divitibus sermo habitus est. Ad nos igitur ipsos, quicunque divites non sumus, revertamur, iterumque aliquem ex sapientibus percunctemur, num aequum sit seipsos solos veritatem cognoscentes praedicare, ab omnibus aliis tum imperitis, tum philosophis cognitam. Illud namque gravissimum est (dicebam), singulos videlicet philosophos extra proprium gregem a nullo alio laudari. Quem igitur alium decet omnes philosophos judicem quam ipsa sensibus evidentia expectare, atque ex omnibus rationalibus artibus arithmeticos, ratiocinatores, geometras, astronomos, architectos, jurisconsultos, rhetores, grammaticos, musicos? etenim, qui seipsum judicat atque coronat, aliorum judicum si expectet sententiam, omnibus suffragiis condemnabitur. Haec in praesentia de peccatis abunde dicta sunto.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΜΕΛΑΙΝΗΣ ΧΟΛΗΣ.

Ed. Chart. III. [165.] Ed. Baſ. III. (357.)

Κεφ. α'. Περὶ μελαίνης χολῆς ἔνιοι μὲν ἐπὶ πλέον, ἢ ὡς τοῖς ἔργοις τῆς ἰατρικῆς τέχνης ἐστὶ χρήσιμον, ἐξέτειναν τὸν λόγον, ἔνιοι δὲ καὶ τοῦ δικαίου μέτρου καθεῖλόν τι, καθάπερ ἔνιοι παντάπασιν οὐδὲν εἶπον, οἷς ἂν τις μᾶλλον μέμψαιτο τῶν προσθέντων ἄχρηστόν τι. ῥᾷον γὰρ ἀφελεῖν τὸ περιττὸν τοῦ τὸ μηδόλως εἰρημένον αὐτὸ ἅπαν ἐξευρεῖν. Ἱπποκράτης μὲν οὖν μοι δοκεῖ τὸ χρήσιμον εἰς τὰ τῆς τέχνης ἔργα πρῶτος εἰπεῖν, ὥσπερ αὖ πάλιν Ἐρασίστρατος ὅλον παραλιπεῖν. οἱ γὰρ περὶ Πλειστόνικόν τε καὶ Πραξαγόραν καὶ Φιλότιμον, ἐπιπλεῖστον ἐργασάμενοι

GALENI DE ATRA BILE LIBER.

Cap. I. De atra bile quidam ſane longius, quam medicae artis operibus uſui ſit, ſermonem produxerunt, quidam vero brevius, quam par ſit, de ea loquuti ſunt, ſicuti alii nihil prorsus, quos utique non immerito quis magis accuſet, quam eos, qui nonnihil etiam ex iis, quae minus utilia ſunt, addidere: longe enim facilius eſt id, quod eſt ſupervacuum, auferre, quam (ſi quidem nihil prorſus traditum ſit) invenire. Igitur Hippocrates mihi de ea primus, quod ad artis opera conducit, pertractaſſe videtur, quemadmodum rurſum Eraſiſtratus rem totam omiſiſſe. Etenim Pliſtonici, Praxagorae et Philotimi ſecta-

τὸν περὶ τῶν χυμῶν λόγον, ἔνια μέν μοι δοκοῦσι χρησίμως διορίσασθαι τῶν ἀδιορίστως Ἱπποκράτει γεγραμμένων, ἔνια δὲ καὶ ψευδῶς ἀποφήνασθαι. τῶν δὲ νεωτέρων ἄριστα γέγραπται περὶ μελαγχολίας τῷ Ἐφεσίῳ Ῥούφῳ. καί τις εὐλόγως ἂν φαίη, μηδὲν ἐνδεῖν τοῖς κατὰ φύσιν ἀκούουσιν, οὐκ ἐριστικῶς ἀντιλέγειν προαιρουμένοις, ὅπερ ἐπιπλεῖστον οὐκ ὀλίγοι τῶν νεωτέρων ἰατρῶν ἐζήλωσαν, καὶ μάλιστα οἱ καλοῦντες ἑαυτοὺς Ἐρασιστρατείους καὶ Ἀσκληπιαδείους καὶ μεθοδικούς· ὧν ἔνιοι καὶ σοφίσματα συνέθεσαν, ἐπιδεικνύναι πειρώμενοι, τὸν περὶ τῶν χυμῶν λόγον ἄχρηστον εἶναι πρὸς τὰ τῆς ἰατρικῆς τέχνης ἔργα. πρῶτον μὲν οὖν ἡμεῖς, ὡς εἰθίσμεθα, τὸ χρήσιμον εἰπόντες, ἔπειτα εἰς τὰ κατ' ἀκολουθίαν τοῦδε ζητούμενα μεταβάντες, οὐκ ἀποκνήσομεν ὕστερον οὐδὲ τὸ διαλύσασθαι τοὺς ἠρωτημένους λόγους τοῖς ἄχρηστον ἡγουμένοις (358) εἶναι τὴν περὶ τοὺς χυμοὺς τέχνην. ὅπως δὲ [166] μή τις ἀσάφεια

tores, qui de humoribus copiosissime disseruerunt, quaedam mihi eorum, quae ab Hippocrate minus distincte prodita sunt, commode distinxisse videntur, quaedam vero nihilominus falso pronuntiasse. Inter recentiores autem de melancholia a Rufo Ephesio praestantissime admodum scriptum est, atque ita, ut nihil praeterea desiderari non immerito quis possit afferere, si modo ea animo aequiori, non studio contentiose contradicendi intelligantur: quod frequentissime recentiorum medicorum non pauci affectant, atque hi potissimum, qui se ipsos Erasistrateos et Asclepiadeos atque Methodicos vulgo appellant. Ex quibus nonnulli et sophismata struxerunt, quibus sermonem de humoribus ad medicae artis opera nullius esse usus demonstrare contendunt. Primum igitur nos, ut consuevimus, quod utile est, enarrabimus: mox transeuntes ad quaesita, quae hanc tractationem consequi videntur, non cunctabimur: postremo eorum etiam contentiosas rationes dissolvere, qui artem, quae circa humores versatur, prorsus inutilem esse ducunt. Verum ne disputatio nostra obscurior evadat,

περὶ τὸν λόγον γίγνοιτο, καθ᾽ ἑκάστου χυμοῦ φύσεως ἓν ὄνομα θέμενοι οὕτω πειρασόμεθα διὰ παντὸς ἑρμηνεύειν αὐτόν. οὐκ ἐνδέχεται δὲ πρᾶξαι καλῶς τοῦτο χωρὶς τοῦ διελθεῖν αὐτῶν τὰς ἰδέας. τοῦτ᾽ οὖν ἤδη πράξωμεν, ἀπὸ τοῦ γνωριμωτάτου πᾶσιν ἀνθρώποις ἀρξάμενοι χυμοῦ.

Κεφ. β΄. Φαίνεται δ᾽ οὗτος, ἐάν τε ἀρτηρία τις ἢ φλὲψ τρωθῇ, παραχρῆμα τῶν περιεχόντων αὐτὸν ἀγγείων ἐκχεόμενος, ἐρυθρότερος μὲν ἐκ τῶν φλεβῶν, ξανθότερος δὲ τοὐπίπαν ἐκ τῶν ἀρτηριῶν. ἀλλὰ πήγνυταί γε ἑκάτερος εὐθέως, οὐ μόνον ἐκπίπτων τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ κατ᾽ αὐτὸ περιεχόμενος ἔτι, καθ᾽ ὄντιν᾽ οὖν τρόπον. καὶ τήν γε πῆξιν αὐτοῦ τελευτῶσαν εἰς θρόμβον ὁρῶμεν· οὕτω γὰρ ἔθος ὀνομάζειν τοῖς Ἕλλησι τὸ πεπηγὸς αἷμα. φαίνεται δὲ πηγνύμενον οὐ μόνον ἐν τοῖς κατὰ τὴν κοιλίαν τε καὶ τὰ ἔντερα χωρίοις, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν κύστιν, ἐν ᾗ τὸ οὖρον ἀθροίζεται, καὶ κατὰ πνεύμονά τε καὶ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, ὥσπερ γε κἀν τῷ μεταξὺ θώρακός τε καὶ πνεύμονος,

unicuique humori ex illorum natura nomen unum imponentes, fic deinceps in tota tractatione eos perpetuo appellabimus: at id commode nequaquam fieri poterit, nifi prius eorum fpecies explicaverimus. Proinde rem aggrediamur, a notiffimo omnibus hominibus humore fumentes exordium.

Cap. II. Videtur autem hic humor, quum vel arteria, vel etiam vena fuerit vulnerata, illico ex vafis ipfum continentibus effundi, rubeus fane magis ex venis, flavior autem ex arteriis manans: verum confeftim uterque concrefcet non folum extra corpus fluens, verum etiam in quovis ipfius loco contentus: atque hanc ipfius concretionem in θρόμβον, hoc eft grumum, terminari videmus: fic enim Graeci fanguinem concretum appellare confueverunt. Concrefcere autem folet non folum in ventriculi atque inteftinorum fpatiis, verum etiam in vefica, in qua urina colligitur, adhuc etiam in pulmone atque afpera arteria, ficuti in media inter thoracem atque pulmonem regione, necnon in mulierum

ἔν τε ταῖς μήτραις ἐπὶ γυναικῶν. ἐπικρατεῖ μὲν οὖν ὡς τὸ πολὺ κατὰ τὸν χυμὸν τοῦτον ἡ ἐρυθρὰ χρόα, καὶ τό γε κάλλιστον αἷμα τοιοῦτο ἀκριβῶς ἐστι. φαίνεται δ' ἐνίοτε καὶ ξανθότερον τοῦδε καὶ μελάντερον, ὥσπερ γε τῇ συστάσει παχύτερον καὶ λεπτότερον. εὑρίσκεται δ' ἐνίοτε καὶ τὸ τῶν φλεβοτομηθέντων αἷμα λεπτὴν ὑγρότητα περιέχον, ἥτις ἐν τῷ πήγνυσθαι διακρινομένη τὴν ἐπιπολῆς αὐτοῦ καταλαμβάνει χώραν. εὔλογον γὰρ δήπου κἀκ τοῦ ποτοῦ συναναφέρεσθαί τι τῷ γεννηθέντι κατὰ τὸ ἧπαρ αἵματι, τὴν ἔκκρισιν λαμβάνον ὕστερον, οὐ μόνον διὰ τῶν οὔρων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἱδρώτων, καὶ κατὰ τὴν καλουμένην ἄδηλον αἰσθήσει διαπνοήν. φαίνεται δ' ἐνίοτε καὶ φλεγματώδης χυμὸς ἐποχούμενος τῷ αἵματι, καθάπερ γε καὶ σύμπαν ἱκανῶς παχύτερον καὶ μελάντερον, ὡς ἐοικέναι πολλάκις ὑγρᾷ πίττῃ. καλεῖται μὲν οὖν τὸ ἐκ τῶν φλεβῶν καὶ τῶν ἀρτηριῶν ἐκχεόμενον, ὁποῖον ἂν ᾖ, μιᾷ προσηγορίᾳ τῇ τοῦ αἵματος, οὐδεμιᾶς τῶν εἰρημένων αὐτοῦ διαφο-

utero. Igitur magna ex parte in hoc humore rubens color exuperat, et talis exacte optimus ſanguis exiſtit, apparet autem nonnunquam hoc ipſo flavior ac nigrior, ſicuti et conſiſtentia craſſior atque tenuior. Quin invenitur quandoque et ſanguis, qui vena ſecta mittitur, tenuem in ſe humiditatem habens, quae, ubi ſanguis concreſcit, ſecernitur et regionem ipſius ſuperiorem occupat. Nempe rationi conſentaneum eſt, ut ex potu quippiam cum ſanguine, qui in jecore eſt genitus, per corpus deſeratur, quod quidem mox non ſolum per urinas, ſed etiam per ſudores et per ſenſui latentem tranſpirationem excernitur. Interdum etiam videre licet pituitoſum humorem cum ſanguine delatum, quemadmodum et totum aliquando ſanguinem craſſiorem atque nigriorem ita, ut ſubinde liquidam picem referre videatur. Qui igitur ex venis et arteriis effunditur, qualiſcunque ſit, unicam ſanguinis appellationem habet, quum nulla ex illius differentiis ante enumeratis proprium nomen

Ed. Chart. III. [166.] Ed. Baf. III. (358.)

ρῶν ἴδιον ἐχούσης ὄνομα. καὶ πήγνυται πᾶν αὐτίκα, κἂν εἰς σαρκῶδες μόριον ἄχρι βάθους διαιρεθὲν ἐκχυθῇ. παραπλήσιος δέ τις αἵματι παχεῖ καὶ μέλανι χυμὸς ἕτερος ὁρᾶται πολλάκις ἐκκρινόμενος, ἐμούντων τε καὶ διαχωρούντων, οὐ μὴν πηγνύμενός γε, κἂν ἐπὶ πλεῖον ὁμιλεῖ τῷ πέριξ ἀέρι. καὶ τούτου γ' αὐτοῦ ποτὲ μὲν αἴσθησις γίνεται τοῖς ἐμοῦσιν ὀξέος τε ἅμα καὶ στρυφνοῦ, ποτὲ δὲ οὐδεμίαν ἔχοντος ἐμφανῆ ποιότητα, μήτ' οὖν γλυκύτητα, καθάπερ τὸ αἷμα, μήθ' ἁλυκότητα, καθάπερ ἐνίοτε τὸ αἷμα καὶ τὸ φλέγμα, μήτε πικρότητα, καθάπερ ἡ ξανθὴ χολή. πρόδηλον οὖν ἐστι, νοσῶδες μὲν εἶναι τὸ ἁλυκὸν αἷμα καὶ τὸ φλέγμα. τοὐπίπαν δὲ τὸ μὲν αἷμα γλυκὺ φαίνεται, τὸ δὲ φλέγμα ἄποιον, καθάπερ ὕδωρ. ἀλλ' ἐκτρεπόμενόν γε τῆς κατὰ φύσιν ποιότητος οὐχ ἁλυκὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὀξὺ γίνεται, μεταλαμβάνει δέ ποτε καὶ γλυκείας ποιότητος. ἀλλὰ καὶ τοῦτον τὸν χυμὸν, ὁποῖος ἂν ᾖ, φλέγμα καλοῦσιν, εἰ μόνον εἴη λευκός. ἔχει δὲ τὸ κοινὸν ἁπάντων χυμῶν

obtineat. Et totus ftatim concrefcit, etiamfi in carnofam partem ad profundum ufque divifam effundatur. Atque alius etiam humor quidam fanguini craffo et nigro fimilis faepenumero tum per vomitum, tum per dejectionem excerni confpicitur, non tamen, etfi diutius aëri ambienti fuerit expofitus, omnino denfatur. Atque hic ipfe humor aliquando a vomentibus acidus fimul et acerbus fentitur, quandoque vero nullam prae fe fert manifeftam qualitatem, neque dulcedinem, quemadmodum et fanguis, neque falfedinem, ut fanguis interdum et pituita, neque amaritudinem, ficuti flava bilis. Igitur perfpicuum eft, fanguinem falfum atque pituitam morbofa effe. Namque majori ex parte fanguis dulcis apparet, pituita autem omnis qualitatis expers, veluti aqua: verum, naturali qualitate permutata, non modo falfa, fed acida etiam fit: quin et non raro dulcem qualitatem acquirit. Hunc itaque humorem, qualifcunque fuerit, pituitam appellant, fi modo albus extiterit, fervetque commune omnium humorum indicium, quod fcilicet non

γνώρισμα, τὸ μὴ πήγνυσθαι. πρόδηλον δ' ὅτι διαφέρει μηδὲν ἁλμυρὸν ἢ ἁλυκὸν ὀνομάζειν ὅντινα χυμόν, [167] ἄμφω γὰρ τὰ ὀνόματα ταὐτὸ σημαίνει πρᾶγμα. ἔστι δὲ καὶ ἕτερός τις χυμὸς, ἀεὶ μὲν πικρὸς τοῖς ἐμοῦσιν αὐτὸν φαινόμενος, οὐκ ἀεὶ δὲ ξανθὸς, ἀλλ' ὠχρὸς ἔστιν ὅτε· καὶ παχύτερος διαπαντὸς ὁ ξανθὸς τοῦ ὠχροῦ φαίνεται. ὥστ' ἐκ τούτων τεκμαίρονται προσηκόντως οἱ περὶ χυμῶν ἄριστα γνόντες, ὑγρότητος ἐπιμιξίᾳ λεπτῆς καὶ ὑδατώδους τῇ συστάσει τὴν ξανθὴν χολὴν ὠχρὰν φαίνεσθαι. καλοῦσι δ' ἔνιοι μὲν ὑδατώδη τὴν ὑγρότητα ταύτην, ἔνιοι δ' ὀῤῥώδη, τούτου τοῦ γένους οὖσαν, ἐξ οὗ τό τε οὖρόν ἐστι καὶ ὁ ἱδρώς. ὥσπερ δὲ μιγνυμένης τῆς λεπτῆς ὑγρότητος ἡ ξανθὴ χολὴ κατά τε τὴν χρόαν ὠχροτέρα καὶ τὴν σύστασιν ὑγροτέρα γίνεται, οὕτως, ὅταν ἐπὶ πλέον αὐτὴ διαφορηθῇ, τῇ τῶν ὠμῶν ὠῶν λεκίθῳ παραπλησία φαίνεται, καὶ διὰ τοῦτο καλεῖται λεκιθώδης. αὕτη μὲν οὖν ἡ χολὴ, κἂν ὠχρὰ, κἂν ξανθὴ, κἂν λεκιθώδης φαίνηται, τὴν γένεσιν ἐν τοῖς ἀγγείοις ἴσχει. κατὰ δὲ τὴν γαστέρα πρασοειδὴς

concrefcat. Conftat autem nihil intereffe, vel falfum vel falfuginofum quemcumque humorem appelles, etenim eandem rem utrumque nomen fignificat. Eft autem praeter hos alius quidam humor, qui fane eum vomentibus perpetuo amarus apparet, non femper autem flavus, fed quandoque pallidus, femper autem, qui flavus eft, pallido craffior videtur. Quamobrem ex hifce recte admodum conjectantur, qui optime de humoribus fentiunt, quod ex commixtione tenuis humiditatis et confiftentia aquofae flava bilis pallidum colorem induat. Appellant autem hujufcemodi humiditatem alii quidem aquofam, alii vero ferofam, quae fane ejufdem generis exiftit, cujus eft fudor et urina. Sicuti vero flava bilis tenui humiditati commixta et colore pallidior et confiftentia humidior evadit, fic, ubi plurimum ipfa refolvitur, crudorum ovorum vitellis fimilis apparet, atque ob id vitellina appellatur. Igitur haec bilis, five pallida fit, five flava, five vitellina, in vafis generationem habet.

τις ἑτέρα γεννᾶται. καλοῦσι γὰρ οὕτως αὐτὴν ἀπὸ τῆς χρόας τῶν πράσων παρονομάσαντες, ὥσπερ γε καὶ τὴν ἰώδη παρὰ τὸ τῷ ἰῷ ὁμοιοῦσθαι. ὠνόμασται δὲ καὶ ἰσατώδης τις χολὴ παρὰ τὴν τῆς ἰσάτιδος χρόαν τῆς γλαυκῆς. αὗται πᾶσαι κοινὸν ἔχουσι τὸ διαμένειν. οὕτως οὖν καὶ τὴν ἐρυθρὰν ἔνιοι χολὴν ὠνόμασαν, ἐγγὺς οὖσαν αἵματι λεπτῷ κατὰ τὴν σύστασιν, ἀλλ᾽ ὅτι μὴ πήγνυται, διὰ τοῦτο χολὴν αὐτὴν προσαγορεύουσι. ταῦτα μὲν οὖν ἴσως ἐπὶ πλέον ἢ κατὰ τὴν προκειμένην εἴρηται πραγματείαν τῇ τε κοινωνίᾳ τοῦ λόγου καὶ τῷ χρησίμῳ τῆς γνώσεως, ἔτι τε τῷ συντόμῳ τῆς διδασκαλίας προτρεψαμένης με διελθεῖν ὑπὲρ αὐτῶν. ἐπὶ δὲ τὸν περὶ τῆς μελαίνης χολῆς λόγον ἐπανέλθωμεν.

Κεφ. γ'. Ὅτι μὲν οὖν οὐ πήγνυται, διώρισται μὲν ἀπὸ τοῦ μέλανος αἵματος, οὐ μὴν ἤδη γε καὶ ἀπὸ τῶν μελάνων ἰδίως ὀνομαζομένων. ἐμεῖταί τε γὰρ καὶ διαχωρεῖται πολλάκις τοιαῦτα, πάμπολυ διαφέροντα τῆς μελαίνης,

At in ventriculo quaedam bilis alia gignitur, quae a porraceo colore appellatione desumpta porracea nuncupatur, quemadmodum et aliam ab aeruginis similitudine aeruginosam dicas. Est vero et alia quaedam bilis, quae a calore glauci glasti glastea nominatur. Atque his omnibus commune est, quales sunt, citra concretionem permanere. Jam vero et rubram bilem quidam nominarunt, quae consistentia sanguini tenui proxima est. Verum eo, quod non concrescit, idcirco eam bilem nuncupaverunt. Haec igitur fortasse latius disseruimus, quam ad propositum negotium pertinere videatur. Id autem factum est, hortante nos sermonis communitate, tum cognitionis utilitate, atque etiam doctrinae compendio, ut de hisce nonnihil pertractaremus. Verum ad sermonem de atra bile redeamus.

Cap. III. Quoniam igitur non concrescit, ex hoc a sanguine nigro distinguitur, non tamen ab his, quae proprie nigra nominantur. Haec siquidem talia saepius vomuntur ac dejiciuntur, ab atra bile quam plurimum

οὐ τῇ δυνάμει μόνον, ἀλλὰ καὶ ταῖς αἰσθηταῖς ποιότησιν. οὔτε γὰρ στρυφνότητος, οὔτε ὀξύτητος μετέχει σαφῶς ταῦτα, τῆς μελαίνης χολῆς κατά τε τὴν γεῦσιν ἐμφαινούσης τοῖς ἐμοῦσιν αὐτὴν καὶ κατὰ τὴν ὄσφρησιν, οὐκ ἐκείνοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις. οὐ μὴν οὐδὲ ζυμοῖ τὴν γῆν, ὡς ἐκείνη. ἀλλ᾽ εἰ καὶ κατὰ τοῦτ᾽ ἔοικεν ὄξει δριμυτάτῳ, τῷ παχυμερεῖ τῆς οὐσίας ἐναντιώτατα διάκειται, καὶ διὰ τοῦθ᾽, οἷς ὁμιλήσειεν ἂν τοῦ σώματος μέρεσιν ἄκρατος, ἑλκοῖ πάντως αὐτὰ διαβιβρώσκουσα. τὸ μὲν γὰρ ὄξος, ἅτε λεπτομερὲς ὄν, διεξέρχεται, τὸ δὲ τῆς μελαίνης χολῆς πάχος, ἕδραν μόνιμον αὐτῇ παρέχον, αἴτιον τῆς ἀναβρώσεως γίνεται. ὥσπερ δὲ τοῖς εἰρημένοις γνωρίσμασι σαφῶς διορίζεται τῶν μελάνων, εἴτε χυμῶν ἐθέλεις λέγειν, εἴτε διαχωρημάτων, εἴτ᾽ ἐδεσμάτων, ἡ μέλαινα χολή, οὕτω κἂν τῷ μήτε μυῖαν μήτ᾽ ἄλλο τι ζῶον ἐθέλειν αὐτῆς γεύσασθαι, καθάπερ οὐδὲ τῆς κατακοροῦς ἅλμης. οὐδὲ γὰρ ἐν ἐκείνῃ διαζῇ ζῶον, ὡς ἡ καλουμένη νεκρὰ θάλασσα τεκμήριον.

differentia non modo facultate, verum etiam qualitatibus, quae fenfu percipiuntur. Nam haec neque acerbum faporem neque acidum manifefte participant, quum atra bilis non folum ad guftum his, qui illam evomunt, verum etiam ad olfactum tum his, tum aliis etiam talis effe appareat: adhuc nigra nequaquam terram fermentat, ficuti illa, quae, etfi acerrimo aceto quam fimilis fit, fuarum tamen partium craffitie illi quam maxime contraria exiftit; atque idcirco, quibus corporis partibus pura atque impermixta adhaeret, eas prorfus exedendo ulcerat; etenim acetum eo, quod eft tenuium partium, permeat, at bilis atrae craffitudo, quum ipfis ftabilem fedem exhibeat, corrofionis caufa fit. Igitur quemadmodum ex dictis indiciis atra bilis ab his, quae nigra vocantur, (five quifpiam ea humores, five dejectiones, five edulia nominet,) manifefte diftinguitur, fic et ex hoc, quod neque mufcae, neque aliud quodvis animal eam velit deguftare, ficuti nec meram falfuginem; neque enim in ea degere valet animal: cujus rei mare mortuum appella-

καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἔοικεν ἡ γένεσις αὐτῆς ὀλέθριος ὑπάρχειν, ὑπεροπτηθέντος τοῦ μέλανος χυμοῦ συμβαίνουσα. πολὺ δὲ δήπου τῆσδε τὴν ἐκ τῆς ξανθῆς χολῆς ὑπεροπτηθείσης γινομένην μέλαιναν ὀλεθριώτερον εἶναι νομιστέον, [168] ὅσωπερ καὶ ὁ χυμὸς τοῦ χυμοῦ δραστικώτερος, ἡ ξανθὴ χολὴ τῆς οἷον ὑποστάθμης τοῦ αἵματος, ἣν ἀμόργῃ καὶ τρυγὶ παραπλησίαν ἔφασαν ἔχειν τὴν γένεσιν οἱ περὶ τὰ τῆς τέχνης ἔργα σπουδάσαντες. ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐπ᾽ ἄλλων πολλῶν πραγμάτων, ὁμωνύμων μὲν ἀλλήλοις, ἐναντίας δὲ φύσεως ὄντων, ἡ τῆς προσηγορίας κοινότης ἔσφηλέ τινας, οὕτω κἀπὶ τῶν εἰρημένων δυοῖν χυμῶν ἔνιοι σφαλέντες ᾠήθησαν ἐπ᾽ ἀγαθῷ πολλάκις ἐμεῖσθαί τι καὶ διαχωρεῖσθαι μελαίνης χολῆς. ἐγὼ δ᾽ ἐκ μειρακίου παρὰ Πέλοπι τῷ διδασκάλῳ μαθὼν ἑκατέρου τῶν χυμῶν τὰ γνωρίσματα, κἄπειτα παραφυλάξας αὐτὰ δι᾽ ὅλου (359) τοῦ ἐμοῦ βίου μέχρι δεῦρο, τὸν μὲν τῆς ἀκριβοῦς μελαίνης χολῆς χυμὸν ὀλεθρίως ἐκκρινόμενον ἐθεασάμην ἀεί, τὴν δὲ τῶν μελάνων

tum abunde firmum praebet indicium. Atque idcirco illius generatio perniciofa effe cenfetur, quum ex humore atro fupra modum affato contingat. Caeterum ea bilis atra, quae ex flava bile fuperaffata gignitur, tanto ac dicta perniciofior eft aeftimanda, quanto nimirum humor alter altero efficacior exiftit, flava inquam bilis altero, qui eft veluti fanguinis fedimentum, quem amurcae quidem et faeci fimilem generationem habere dixerunt, qui in artis operibus ftudiofe funt verfati. Verum quemadmodum in multis aliis rebus, quae quum idem nomen fortiantur, naturas tamen contrarias poffident, appellationis communitas nonnullos decepit, fic et in duobus narratis humoribus multi aberrantes frequenter aliquid bilis atrae falubriter tum evomi, tum etiam dejici exiftimarunt. Ego vero quum adhuc adolefcens a Pelope praeceptore utriufque humoris figna didicerim, deinde toto vitae meae tempore ufque ad hunc diem ea obfervaverim, femper quidem exactae bilis atrae humorem excerni ad perniciem animadverti,

κένωσιν οὐκ ὀλιγάκις ἐπ᾽ ἀγαθῷ γενομένην. ἀρκεῖ μὲν οὖν καὶ τοῦτο γινώσκεσθαι μόνον εἰς τὰ τῆς τέχνης ἔργα, καὶ μάλιστα ἐάν γε μετὰ διορισμοῦ τῶν καιρῶν, ἐν οἷς ἐκκρίνεται, μάθῃ τις τὸν λόγον, ὃν ἐν τοῖς ἑξῆς ἐγὼ διηγήσομαι. τῷ δὲ μήπω διὰ μακρᾶς πείρας ἐγνωκότι τὸ γινόμενον ἐφ᾽ ἑκατέρᾳ τῇ κενώσει, θαυμάζειν ἴσως ἢ ἀπιστεῖν εἰκός ἐστιν, εἰ τοῦ μοχθηροτάτου χυμοῦ κενουμένου βλάπτεται τὸ σῶμα· τοὐναντίον γὰρ εὔλογον εἶναι δόξει, τῶν βλαπτόντων ἐκκενουμένων, ὑγιεινότατον αὐτὸ γίνεσθαι. κατὰ τοῦτον οὖν τὸν λόγον καὶ ἡ τῶν μελάνων κένωσις. ἀλλ᾽ ὁ διὰ μακρᾶς πείρας πεισθεὶς, ὅτι, ὡς ἄρτι μοι λέλεκται, γίνεται, ῥᾳδίως εὑρήσει τὴν αἰτίαν τοῦ συμβαίνοντος, καὶ μάλισθ᾽ ὅταν ἐθελήσῃ τὰ γεννῶντα τὴν μέλαιναν χολὴν εὑρεῖν, ὧν ἤδη μὲν ἡ ἀρχὴ τῆς εὑρέσεως εἴρηται, βέλτιον δὲ καὶ τὸ σύμπαν τοῦ λόγου προσθεῖναι. τοῦ γὰρ ἐκ τῆς κοιλίας τε καὶ τῶν ἐντέρων εἰς ἧπαρ ἀναδιδομένου χυλοῦ

eorum vero, quae nigra appellantur, evacuationem non raro falubrem extitiffe. Igitur hoc tantum ad artis opera noviffe fufficiet, praecipue fi quis cum diftinctione temporum, in quibus fit excretio, etiam rationem didicerit, quam ego in fequentibus explicabo. At qui in utraque evacuatione longa experientia non eft exercitatus, mirabitur fortaffe, et non immerito, et adhuc nequaquam credet, pravo videlicet humore evacuato corpus laedi, quum contra rationi confentaneum effe videatur, ut moleftantibus humoribus evacuatis corpus ipfum faluberrimum relinquatur: fecundum hanc igitur rationem et nigrorum evacuationem fieri cenfendum. Verum qui longa experientia fuerit perfuafus, quid, ut fupra dictum eft, his, qui circa artis opera verfantur, ufu venit, is fane, quaenam fit hujus rei caufa, quam facillime inveniet, ac praefertim quum voluerit ea, quae atram bilem generant, inveftigare, quorum inveniendorum principium jam dictum eft. At melius erit univerfum sermonem adjicere. Nam humoris illius, qui ex ventriculo atque in-

Ed. Chart. III. [168.] Ed. Baf. III. (359.)

τὸ μέν τι λεπτομερέστερόν ἐστι τῇ συστάσει, τὸ δὲ παχυμερέστερον, ὥσπερ καὶ τῶν ἐδεσμάτων αὐτῶν αἱ οὐσίαι διαφέρουσι. γινωσκόντων δ' ἡμῶν, ἅπαντα τὴν διοικοῦσαν τὸ σῶμα φύσιν ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ζώου πράττειν, ὁρώντων τε καὶ τοὺς ἐκκριτικοὺς πόρους τῶν ἀχρηστοτέρων μορίων τῆς τροφῆς τε καὶ τοῦ ποτοῦ, θαυμαστὸν οὐδὲν εἶναι δοκεῖ, καὶ τῆς ὑποστάθμης τοῦ αἵματος ἐπιτεχνήσασθαί τινα κένωσιν αὐτήν, ἥτις ὁποία μέν ἐστι καὶ διὰ τίνων γίνεται μορίων, αὖθις ἐπισκεψόμεθα.

Κεφ. δ'. Νυνὶ δὲ πρότερον, ἃ διὰ τῆς πείρας ἔγνωμεν, ἀρχὴν ποιησάμενοι τῆς διὰ τοῦ λόγου γενησομένης σκέψεως, ὅσα πεπείσμεθα χρόνῳ πολλῷ βασανίσαντες, εὑρηκέναι ταῦτα ἐροῦμεν. ὁρᾶται δὴ τὸ κατὰ τὰς φλεβοτομίας αἷμα παχύτερον καὶ μελάντερον ἐν ταῖς τῶν ξηρῶν καὶ θερμῶν σωμάτων φύσεσι, ὥσπερ γε καὶ κατὰ τὰς τοιαύτας ὥρας, καὶ χώρας, καὶ καταστάσεις, ἐπιτηδεύματά τε καὶ δίαιταν ἐν ἐδέσμασι παχυχύμοις τε καὶ αὐχμώδεσιν,

testiplis ad jecur transfertur, pars quaedam confistentia tenuior, quaedam vero craffior exiftit, quemadmodum et eduliorum fubftantiae inter fe differre confpiciuntur. Quum autem cognofcamus, naturam, quae corpus gubernat, omnia ad animalis falutem efficere, videamufque etiam meatus conftitutos ad excernendam partem inutiliorem alimenti ac potus, nihil mirum videri debet, fi eadem natura fedimenti etiam fanguinis evacuationem non inartificiose molita fit, quae qualifve fit, et per quas partes perficiatur, rurfum confiderabimus.

Cap. IV. Nunc autem ab iis, quae per experientiam deprehendimus, futurae difputationis initium fumentes ea dicamus, quaecunque longo tempore perveftigantes nobis perfuademus adinveniffe. Sanguis, qui vena fecta mittitur, nigrior effe videtur in ficcis et calidis corporum temperamentis, ficuti et in hujufcemodi anni temporibus, et regionibus, conftitutionibus, vitae ftudiis, victus ratione, cibis craffis et ficcis, quales funt lens,

ὁποῖόν ἐστι φακὴ, καὶ κοχλίαι, καὶ κρέα ταύρεια καὶ τράγεια, καὶ μᾶλλον εἰ ταριχευθείη. τῆς τοιαύτης ὕλης ἐστὶ καὶ μέλας οἶνος παχύς τε καὶ αὐστηρός. οὕτω δὲ καὶ τῶν νοσημάτων ὅσα κατὰ θερμὴν καὶ ξηρὰν δυσκρασίαν γίνεται, καθάπερ οἱ καῦσοι, παχὺ καὶ μέλαν ἀποφαίνουσι τὸ αἷμα. τοιοῦτον δ᾽ αὐτοῖς καὶ ὁ μακρὸς οὗτος λοιμὸς, [169] ὁ ἐπὶ τοῦ μακροῦ θέρους γενόμενος, εἰργάζετο, καὶ τῶν γε διασωθέντων οὐκ ὀλίγοις ἔκκρισις διὰ τῆς κάτω γαστρὸς ἐγίγνετο τῶν καλουμένων μελάνων ἐπὶ τῆς ἐννάτης ἡμέρας τοὐπίπαν, ἢ ἑβδόμης, ἢ ἑνδεκάτης. ὧν καὶ αὐτῶν ἐφαίνοντο διαφοραὶ πλείους, ἐνίων μὲν ἐγγυτάτω τῆς μελαίνης ἡκόντων, ἐνίων δ᾽ οὔτε δῆξιν ἐν ταῖς διαχωρήσεσιν ἐχόντων, οὔτε ὀσμὴν δυσώδη, πολλῶν δ᾽ ἐν τῷ μεταξὺ τούτων καθεστηκότων. ὅσοις δὲ τῶν νοσούντων ἡ διὰ τῆς κάτω γαστρὸς ἔκκρισις οὐκ ἐγένετο τοιαύτη, τὸ σῶμα πᾶν περιεξήνθησε μέλασιν ἐξανθήμασιν ὁμοίοις. ἐνίοτε δὲ καὶ οἷον λεπὶς ἀπέπιπτε, ξηραινομένων τε καὶ διαφορουμένων

cochleae, et carnes taurinae atque hircinae, et praesertim sale asservatae. Consimilis etiam materiae est vinum nigrum, crassum et austerum. Pari etiam ratione quicunque morbi fiunt ex calida siccaque intemperie, cujusmodi sunt febres ardentes, crassum et nigrum sanguinem efficiunt. Ejusmodi etiam sanguinem reddidit haec longa pestilentia, quae in longa aestate facta est, atque eorum, qui servati sunt, non paucis dejectio per ventrem inferiorem accidit eorum, quae nigra appellantur, in nono die magna ex parte, vel etiam in septimo, vel in undecimo, quorum ipsorum plures differentiae apparuerunt, quum nonnulla ad atrae bilis naturam proxime accederent, nonnulla neque in dejiciendo mordacia sentirentur, neque male olerent, plurima vero in horum medio viderentur constituta. Quibus vero aegrotis hujuscemodi ventris dejectio non accidit, iis corpus universum nigris pustulis commaculatum est, quae sane illis non dissimiles erant, quas Graeci *ἐξανθήματα* appellant. Nonnunquam etiam quaedam veluti squama illis exicca-

Ed. Chart. III. [169.] Ed. Bas. III. (359.)

αὐτῶν, κατὰ βραχὺ δὲ ἐπὶ πλείοσιν ἡμέραις μετὰ τὴν κρίσιν. ὅσοι δὲ διεχώρησαν ἀκριβῆ τὴν μέλαιναν, ἀπέθανον ἅπαντες· ἐνδείκνυται γὰρ ἡ τοιαύτη κατωπτῆσθαι τὸ αἷμα. φαίνεται δὲ καὶ ἄλλα χωρὶς τοῦ πυρέξαι πολλοῖς ἐξανθήματα γινόμενα κατὰ τὸ δέρμα, παχυνόμενόν τε καὶ ξηραινόμενον τὸ πλεονάζον τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ τῆς φύσεως ὠθούσης αὐτοῦ ἐκτός· ἐξ οὗ γένους ἐστὶ καὶ ὁ καλούμενος ἐλέφας. ὅταν δ' ἅμα πυρετῷ γένηταί τι τοιοῦτο, τὸν ὀνομαζόμενον ἄνθρακα γεννᾷ τὸ κατασκῆψαν εἰς τὸ δέρμα τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ. χωρὶς δὲ πυρετοῦ κατασκῆπτον, ὅταν μὲν αἵματι μεμιγμένον ᾖ, τὸν ἐλέφαντα γεννᾷν πέφυκεν, ὅταν δὲ μόνον, ἐν ἀρχῇ μὲν ὄγκον ἐργάζεται μέλανα, τῷ χρόνῳ δ' εἰς τὸν καλούμενον καρκῖνον τελευτᾷ, ἐπειδὰν μὲν δριμύτερον καὶ κακοηθέστερον ᾖ, διαβιβρωσκομένου τοῦ δέρματος, ὅταν δ' ἐπιεικέστερον, ἕλκους χωρὶς ἐργάζεται τὸν ὀνομαζόμενον κρυπτὸν καρκῖνον. ἐναργῶς γὰρ ἅπαντα

tis atque discussis decidebat, sed paulatim ac multis diebus post crisim. Quicunque autem atram bilem exquisitam dejecerunt, omnes interierunt: indicat enim ea, jam sanguinem fuisse immodice assatum atque adustum. Quin et in multis alias hujuscemodi pustulas citra febrem est videre circa cutem crassiorem redditam atque exiccatam, natura nimirum ipsa, quicquid melancholici humoris supervacuum est, foras detrudente; ex quo genere is morbus consistit, qui elephas nuncupatur. Ubi autem una cum febre tale quippiam acciderit, tunc a melancholico humore in cutem decumbente gignitur is morbus, quem medici carbunculum appellarunt: si vero citra febrem ad eam decumbat, quum sanguini fuerit admixtus, elephantem gignere natura aptus est, quum vero solus existit, ab initio quidem nigrum tumorem progignit, qui tempore procedente ad appellatum cancrum terminatur: quum vero acrior atque contumacior extiterit hic humor, cute corrosa, ubi autem mitior fuerit, cancrum latentem nuncupatum citra ulcus efficiet: etenim

τὰ τοιαῦτα πάθη καὶ μάλισθ' ὁ καρκῖνος ὑπὸ μελαγχολικοῦ γίνεται χυμοῦ, σαφῶς φαινομένων τῶν εἰς τὸ πεπονθὸς μόριον ἡκουσῶν φλεβῶν παχὺν καὶ μέλανα περιεχουσῶν χυμόν. ἐκκαθαίρειν μὲν γὰρ τὸ αἷμα διὰ παντὸς ἡ φύσις πειρᾶται, διακρίνουσά τε τὸν μοχθηρὸν ἐξ αὐτοῦ κἀκ τῶν κυρίων μορίων ὠθοῦσα, ποτὲ μὲν εἰς τὴν γαστέρα τε καὶ τὰ ἔντερα, ποτὲ δὲ εἰς τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν. ἀλλ' ὅσα μὲν τῶν τοιούτων λεπτομερεστέρας οὐσίας ἐστὶ, διεξέρχεται τὸ δέρμα, τινὰ μὲν κατὰ τὴν ἄδηλον τῇ αἰσθήσει διαπνοὴν, ἔνια δ' αἰσθητικῶς, καθάπερ οἱ ἱδρῶτες, ὅσα δὲ παχύτερα, διεξελθεῖν μὲν οὐ δύναται τὴν πυκνότητα τοῦ δέρματος, ἐγκαταλαμβανόμενα δὲ, τὰ μὲν θερμὰ τοὺς ἄνθρακας ἐργάζεται, τὰ δὲ μὴ τοιαῦτα τοὺς καρκίνους. ὅταν δ' ἐπιεικὴς κατὰ τὰς ποιότητας ὁ μέλας εἴη χυμὸς αἵματί τε συμμιγεὶς, τοὺς ὑπερύθρους ἐλέφαντας ἐργάζεται· χρονίζοντες δὲ καὶ οὗτοι γίνονται μελάντεροι. πολλάκις δ' ἡ φύσις ἀναστομώσασα φλέβα τῶν κατὰ τὴν ἕδραν ἀγγείων

evidenter omnes hujuscemodi affectus et praesertim cancer a melancholico humore ortum habent, nempe quum manifeste appareant venae ad locum affectum pervenientes, quae crassum atque nigrum humorem continent. Semper enim natura tentat sanguinem expurgare, quod in ipso pravum est secernens, et a partibus principalibus quandoque ad ventriculum atque intestina, quandoque etiam ad exteriorem superficiem repellens. Quare quaecunque hujuscemodi excrementa tenuioris substantiae existunt, cutem ipsam egrediuntur, nonnunquam sane per insensilem transpirationem, quandoque etiam sensibiliter, quemadmodum sudores: quaecunque autem sunt crassioris, cutis quidem densitatem permeare non valent, sed ibi intercepta, si nempe calida sint, carbunculos generant, si vero minus talia sunt, cancros. Quum vero humor niger qualitates obtineat mitiores, sanguini commistus subrubros elephantas progignit: processu autem temporis hi nigriores evadunt. Caeterum natura saepius vasorum, quae sunt in sede, venam aperiens hu-

ἐξέκρινε τὸν τοιοῦτον χυμὸν αἵματι μεμιγμένον, ἀφ᾽ οὗ δὴ καὶ τοὔνομα τῷ συμπτώματι τίθενται τὴν αἱμοῤῥοΐδα. καὶ χρὴ καταμανθάνειν ἀπ᾽ αὐτῆς, ὁποῖόν ἐστι τὸ ἐκκρινόμενον αἷμα, πότερον οἷον ἔχουσιν οἵ τε γυμναστικοὶ καὶ οἱ ἀθληταὶ, καὶ τῶν ἰδιωτῶν οἱ τελέως ὑγιεινοὶ καὶ εὔχυμοι, ἢ μελάντερόν τε καὶ παχύτερον τοῦδε. καὶ μέντοι καὶ ἡ φύσις ἀποτίθεται τὸ τοιοῦτο αἷμα πολλάκις εἰς τὰς κατὰ τὰ σκέλη φλέβας, ὑφ᾽ οὗ διατεινόμεναί τε καὶ διευρυνόμεναι κιρσώδεις ἀποτελοῦνται, καὶ μελαίνεταί γε τῷ χρόνῳ τὸ δέρμα τὸ κατὰ τὰς τοιαύτας φλέβας. ἐφ᾽ ὧν δ᾽ αἵματος πλῆθος μόνον εἰσῤῥέοι ἄνευ τοῦ μελαγχολικὸν ὑπάρχειν, [170] ἀσθενεστέρας οὔσας φύσει τὰς τῇδε φλέβας ἀνευρύνει κατασκῆπτον, οὐδενὸς τοιούτου συμβαίνοντος, ὡς ἐφ᾽ ὧν γε ἂν τὸ μελαγχολικὸν αἷμα τοὺς κιρσοὺς ἐργάσηται. κίνδυνος γὰρ ἐπὶ τούτων ἐστὶν, ἐὰν ἐκτέμνῃ τις τὰς πεπονθυίας φλέβας, ἁλῶναι μελαγχολίᾳ. καὶ τοῦτο πολλάκις ἑωρᾶτο γινόμενον, οὐ μόνον κατὰ τοὺς κιρσοὺς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς

jusmodi humorem excernit ſanguini admixtum, unde etiam nomen huic ſymptomati haemorrhoida impoſuere: ex qua ſane, qualiſnam ſanguis ſit, qui excernitur, opus eſt addiſcere: nunquid is ſit talis, qualem habent, qui ſupra modum exercentur et athletae et ex vulgaribus hominibus, qui integram retinent valetudinem et bonis ſcatent humoribus, an hoc ipſo nigrior et craſſior exiſtat. Atqui natura hujuſcemodi ſanguinem ſaepenumero ad eas quae ſunt in cruribus venas tranſmittit, a quo diſtentae ac dilatatae varicoſae redduntur, et cutis, quae hujuſcemodi venas attingit, tempore procedente nigreſcit. In quibus cutem copia tantum ſanguinis influit, qui melancholicus non ſit, incumbens quidem in venas, quae inibi natura imbecilliores ſunt, eas dilatat, nullo ſane tali contingente, quale accidit, ubi melancholicus ſanguis varices procreaverit: his namque periculum imminet, ſi quis venas affectas excidere aggrediatur, ne melancholia corripiantur. Hoc enim ſaepius fieri viſum eſt, non modo in varicibus, verum etiam in haemorrhoidibus, quae ex

Ed. Chart. III. [170.] Ed. Baf. III. (359. 360.)

ὑπὸ τοῦ τοιούτου χυμοῦ γινομένας αἱμοῤῥοΐδας. ἕλκος δέ τις ἔχων ἐν κνήμῃ χρόνου πολλοῦ τὴν ὑπερκειμένην φλέβα κιρσωδεστέραν οὖσαν ἐκτμηθεὶς, αὐτίκα μὲν ἐθεραπεύθη τὸ ἀρχαῖον ἕλκος, ὃ δὲ ἐκ τῆς τομῆς ἔσχεν ἐξαιρουμένης τῆς φλεβὸς, ἀνίατον ἔμεινεν. ὕστερον δέ ποτε μετ' ἐνιαυτὸν εἷς τῶν ἐν Περγάμῳ διδασκάλων ἡμῶν Στρατόνικος τοὔνομα, μαθητὴς Σαβίνου τοῦ Ἱπποκρατείου, φλέβα τεμὼν ἐν ἀγκῶνι ἀνθρώπου, καὶ θεασάμενος αἷμα παχὺ καὶ μέλαν ἐκκρινόμενον, ἐπαφεῖλε κατὰ τὴν ὑστεραίαν ὀλίγον, εἶτα κατὰ τὴν τρίτην τε καὶ τετάρτην ὁμοίως ὀλίγον, καθήρας τε μετὰ ταύτας τὰς τρεῖς φαρμάκῳ μέλανα χυμὸν ἐκκενοῦντι, καὶ τὴν δίαιταν αὐτῷ εὔχυμον παρασκευάσας, ἐπὶ τὴν θεραπείαν τοῦ ἕλκους ἐτράπετο.

Κεφ. ε'. (360) Ὅτι μὲν οὖν ἐν ταῖς φλεψὶ καὶ ταῖς ἀρτηρίαις οἱ χυμοὶ περιέχονται πάντες, ἐνδείκνυται ἡ μὲν ποικιλία τῆς χρόας τε καὶ συστάσεως αὐτοῦ, δηλοῖ δὲ καὶ τὰ νῦν εἰρημένα, καὶ πρὸς τούτοις ὅσα κατὰ τὸ περὶ φύσιος

hujuſcemodi humore conſiſtunt. Quidam quum longo tempore ulcus in crure habuiſſet, vena, quae ſuperpoſita erat, varicoſiore excifa, ſtatim quidem ulcus antiquum curatum eſt: quod vero ex inciſione ſublatae venae contraxit, inſanabile permanſit: poſtremo autem, jam anno exacto, unus ex meis praeceptoribus Pergami, Stratonicus nomine, Sabini Hippocratici diſcipulus, homini in cubito venam ſecuit: et quum ſanguinem craſſum ac nigrum excerni vidiſſet, paulum etiam poſtridie detraxit, necnon tertio et quarto die ſimiliter modicum: atque ubi medicamento nigrum humorem educente hominem purgaſſet, atque ei victum boni ſucci praeſcripſiſſet, his nimirum tribus peractis ad ulceris curationem ſe convertit.

Cap. V. Quod igitur in venis et arteriis humores omnes una cum ſanguine continentur, oſtendit ipſius varietas tum in colore, tum in conſiſtentia: quinetiam et ex his, quae modo dicta ſunt, abunde patet, praeterea et

Ed. Chart. III. [170.] Ed. Baf. III. (360.)

ἀνθρώπου γέγραπται τῷ Ἱπποκράτει, περὶ ὧν ἐπὶ πλέον μὲν ἐν τῷ περὶ τῶν κατ' αὐτὸν στοιχείων διῆλθον, ἀναγκαῖον δ' ἐστὶ καὶ νῦν εἰπεῖν, ἀρξάμενον ἀπὸ τῆς ῥήσεως αὐτοῦ τῆσδε. Τὸ δὲ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἐν ἑωϋτῷ αἷμα καὶ τὸ φλέγμα καὶ χολὴν διττὴν, ξανθήν τε καὶ μέλαιναν. καὶ ταῦτά ἐστιν αὐτέῳ ἡ φύσις τοῦ σώματος, καὶ διὰ ταῦτ' ἀλγέει καὶ ὑγιαίνει. ὑγιαίνει μὲν οὖν μάλιστα, ὁκόταν μετρίως ἔχῃ ταῦτα τῆς πρὸς ἄλληλα κρήσιος καὶ δυνάμιος καὶ τοῦ πλήθεος, καὶ μάλιστ' ἂν μεμιγμένα ᾖ. ἀλγέει δ', ὁκόταν τι τουτέων ἔλασσον ἢ πλέον ἤδη χωρισθῇ ἐν τῷ σώματι, καὶ μεμιγμένον ᾖ τοῖσιν πᾶσιν. ἀνάγκη γὰρ, ὅταν τι τουτέων χωρισθῇ καὶ ἐφ' ἑωϋτοῦ στῇ, οὐ μόνον τοῦτο τὸ χωρίον, ἔνθεν ἐξέστη, ἐπίνοσον γίγνεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἔνθα ἂν στῇ καὶ ἐπισχεθῇ ὑπερπιμπλάμενον, ὀδύνην τε καὶ πόνον παρέχει. καὶ γὰρ ὅταν τι τουτέων ἔξω τοῦ

ex his, quae in libro de natura humana ab Hippocrate fcripta funt, de quibus latius fane in libris de Elementis ex illius fententia pertractavimus. At nunc etiam neceffe eft ex his aliquid in medium afferre: inde autem exordiemur, ubi haec habet. *Atqui corpus hominis in fe ipfo fanguinem habet, et pituitam, et duplicem bilem, flavam fcilicet et atram, atque haec ipfi eft corporis natura, et ob haec dolet et bene valet. Igitur tum praefertim bene valet, quum haec invicem moderate fuerint temperata quoad eorum tum facultatem, tum multitudinem, et potiffimum fi fuerint commixta: dolet autem, quum horum aliquod vel jufto minus vel plus evaferit, aut fuerit in corpore fegregatum, neque aliis omnibus commixtum fit. Neceffe eft enim, ubi horum quodvis fuerit fecretum, et per fe ipfum fteterit, non locum tantum, a quo exceffit, morbo obnoxium reddi, verum etiam et eum, in quo conftiterit ac fuerit detentum, eo quod fupra modum repleatur, nihilominus affici, atque utrobique dolorem ac laborem faceffere. Etenim quum horum aliquod extra corpus fupra quam redundet*

Ed. Chart. III. [170. 171.] Ed. Bas. III. (360.)

σώματος ἐκρυῇ πλέον τοῦ ἐπιπολάζοντος, ὀδύνην παρέχει ἡ κένωσις· ἣν τ' αὖ πάλιν εἴσω ποιήσηται τὴν κένωσιν καὶ τὴν μετάστασιν καὶ τὴν ἀπόκρισιν ἀπὸ τῶν ἄλλων, πολλὴ αὐτὸ ἀνάγκη διπλῆν τὴν ὀδύνην παρέχειν κατὰ τὰ εἰρημένα, ἔνθεν τε ἐξέστη καὶ ἔνθα ὑπερέβαλεν. οὐκοῦν, ὅτι μὲν ὑγιαίνει τὸ ζῶον, ὅταν ἔχῃ ταῦτα συμμέτρως τῆς πρὸς ἄλληλα κράσεως, νοσεῖ δὲ, ὅταν ἤτοι καθ' ὅλον τὸ σῶμα, τοῦτ' ἔστιν ἐν ἅπασι τοῖς ἀγγείοις, πλεονεξία τις ἐξ αὐτῶν ᾖ, ἢ καθ' ἕν τι γένηται μόριον, ὁ τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης ὡμιληκὼς ἀληθεύειν φήσει τὸν Ἱπποκράτην. τὰ μὲν γὰρ ἐν ἑνὶ μέρει νοσήματα διὰ τὸν μελαγχολικὸν χυμὸν γινόμενα ὀλίγον ἔμπροσθεν διελθὼν ἐδήλωσα, ὅτι καὶ διὰ κιρσῶν ἄρσιν ἢ αἱμοῤῥοΐδος ἐμελαγχόλησαν ἕτεροι. [171] καὶ κατὰ τὰ μὴ φαινόμενα δὲ μόρια κατὰ τὸ βάθος τοῦ σώματος εὔλογον ὅμοια πάθη γίνεσθαι τοῖς κατὰ τὸ δέρμα συνισταμένοις. οὐ γὰρ δήπου χολῆς μὲν ξανθῆς εἰς ἕν τι μόριον κατασκηψάσης ἐρυσίπελας γενήσεται, μελαίνης δὲ, ἄνθραξ τε καὶ καρκῖνος, οὐ δήπου δὲ τὰ κατὰ βάθος

effluxerit, ea nimirum vacuatio dolorem affert. Quod si rursum intus fiat evacuatio et transmutatio atque ab aliis secretio, duplici dolore tunc corpus affici est necesse, quemadmodum dictum est, tum unde erupit, tum ubi exuperavit. Igitur tunc animal sanum esse, quum haec temperamenti mediocritatem obtinuerint, aegrotare autem, ubi vel in toto corpore, hoc est, in omnibus vasis, alicujus eorum redundantia fuerit, vel in parte quapiam una fiat, nemo, qui in artis operibus sit versatus, Hippocratem vera dixisse non fatebitur. Quum enim morbos, qui in una parte a melancholico humore fiunt, paulo ante enumerarem, id etiam declaravi, quod alii ex varicum vel haemorrhoidis ablatione melancholia correpti sunt: proinde et in partibus, quae in corporis profundo latent, rationi consentaneum est similes affectus progigni his, qui in cute consistunt: atque ea nimirum ratione, si flava bilis in unam quampiam partem decubuerit, erysipelas generabitur, si vero atra, carbunculus

τοῦ σώματος ἀδάμαντος ἔχει κατασκευὴν, ἀλλὰ κἀκεῖνά γε τοῖς αὐτοῖς ὑπόκειται πάθεσιν. ἐφ᾽ ὧν γοῦν οἷόν τέ ἐστι βεβαίως διαγνῶναι τὴν ἐργασαμένην αἰτίαν, ἐναργῶς ἐπὶ τούτων φαίνεται καὶ ξανθὴ καὶ μέλαινα χολὴ διαβιβρώσκουσαι τῶν ἐντέρων ἄλλοτ᾽ ἄλλο, καθ᾽ ὅ τί περ ἂν μάλιστα στηριχθῶσι, καί ποτε τελέως ἀνίατον ἐργαζόμεναι τὴν δυσεντερίαν. καὶ διὰ τοῦθ᾽ Ἱπποκράτης ἐν Ἀφορισμοῖς ἔγραψε· Δυσεντερίη, ἢν ἀπὸ χολῆς μελαίνης ἄρξηται, θανάσιμον. ἐγὼ δὲ πρόσθεν εἶπον, ἀνίατα πάντ᾽ εἶναι τὰ διὰ μέλαιναν χολὴν ἑλκωθέντα, πλὴν εἴ τις ἴασιν ἐθέλει καλεῖν, ὅταν ἐκκόψῃ τὸ πεπονθὸς μόριον ὅλον ἐν κύκλῳ περιταμὼν ἄχρι τῶν ἀπαθῶν. ὥσπερ οὖν ἔντερον ἀβοηθήτως μὲν ὑπὸ μελαίνης χολῆς ἑλκοῦται, δυσβοηθήτως δὲ ὑπὸ τῆς ξανθῆς χολῆς, δῆλον ὅτι καὶ τῶν ἄλλων μορίων ἕκαστον, ὅσα κατακέκρυπται μὲν ἐν τῷ βάθει, κυριώτερα δὲ μακρῷ τῶν ἐντέρων ἐστὶ, πρὸς τῷ καὶ τὴν θεραπείαν ἐπὶ μὲν τῶν ἐντέρων εὐκολωτέραν εἶναι, τῶν ἐνιεμένων διὰ τῆς ἕδρας

et cancer: nempe quum, quae in corporis profundo ſunt partes, nequaquam adamantinam conſtitutionem obtineant, ſed et ipſae iiſdem affectibus ſint ſubjectae. In quibus igitur fieri poteſt ut firmiter efficientem cauſam agnoſcamus, manifeſte in his tum flava bilis tum atra conſpiciuntur, quae inteſtinorum alias aliud erodunt (nempe id, cui potiſſimum inhaeſerint) atque nonnunquam prorſus inſanabilem dyſenteriam efficiunt: quamobrem in Aphoriſmis ſcripſit Hippocrates: *Dyſenteria, ſi ab atra bile ortum habeat, letale.* Ego autem antea dixi, omnes ex atra bile exulcerationes inſanabiles eſſe, niſi quis curationem id appellare voluerit, ſi affecta particula tota circumquaque ad partem ſinceram uſque diſſecta abſcindatur. Igitur quemadmodum inteſtina citra ullius auxilii ſpem ulcerantur ab atra bile, a flava autem difficulter curationem admittunt: ſic et conſtat unicuique aliarum partium evenire, quaecunque in profundo ſunt ſitae et adhuc inteſtinis longe nobiliores exiſtunt. Adde quod adhuc inteſtinorum curatio facilior eſt eo, quod medica-

φαρμάκων αὐτοῖς τοῖς πεπονθόσι προσπιπτόντων εὐθέως, ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων μορίων οὐδὲ τούτου γενέσθαι ῥᾳδίως δυναμένου. οὔκουν τὸ τυχὸν οὐδὲ μικρὸν τῆς τέχνης μέρος ἀθεώρητον εἴασαν οἱ μηδὲν ἐπισκεψάμενοι περὶ μελαίνης χολῆς, ἔτι δὲ μᾶλλον οἱ μηδὲ περὶ τῆς ξανθῆς. ὅσοι δὲ μὴ περὶ τούτων ἐπεσκέψαντο μηδὲ περὶ φλέγματος, οὐδ' ἀριθμῆσαι δυνατὸν, ὁπόσα παρέλιπον τῆς τέχνης ἀναγκαιότατα θεωρήματα. περὶ μὲν οὖν τῆς μελαίνης χολῆς οὐδὲν ὅλως ὁ Ἐρασίστρατος ἔγραψε, περὶ δὲ τῆς ξανθῆς ὀλίγα τε ἅμα καὶ οὐδὲ ταῦθ' ἅπαντ' ἀληθῆ. λέγει μὲν γὰρ οὕτω περὶ αὐτῆς· Ἡ δὲ χολώδης ὑγρασία ὅτι μὲν ἀναγκαία ἐστὶν ἀποκρίνεσθαι, πολλὰ τῶν ἐπιγινομένων παθῶν μάρτυρες· οἱ ἴκτεροι γὰρ καὶ αἱ περὶ τὸ ἧπαρ γινόμεναι φλεγμοναὶ καὶ ἄλλα πλείω. πότερον δὲ ἐν τῇ περὶ τὴν κοιλίαν κατεργασίᾳ τῆς τροφῆς γεννᾶται ἡ τοιαύτη ἢ μεμιγμένη ἐν τοῖς προσφερομένοις ἔξωθεν παραγίνεται, οὐδὲν χρήσιμον πρὸς ἰατρικὴν ἐπεσκέφθαι. ταῦτα μὲν ὁ Ἐρασίστρατος ἔγραψεν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν καθόλου λόγων περὶ τῆς ξανθῆς χολῆς.

menta, quae per ſedem injiciuntur, ſtatim locis affectis occurrunt: quod ſane in aliis particulis nequaquam facile fieri poteſt. Non igitur contemnendam aut parvam artis partem indiſcuſſam reliquerunt, qui nihil de atra bile conſideraverunt, adhuc vero magis, qui neque de flava aliquid dixerunt; qui autem neque de utriſque, neque de pituita ſunt meditati, non omnino enumerare queas, quot neceſſaria artis praecepta omiſerint. Porro Eraſiſtratus de atra bile nihil omnino ſcriptum reliquit, de flava autem et pauca quidem, ſed quae non omnia vera ſint: ſic enim de ea ſcripſit. *Bilioſa autem humiditas quod quidem neceſſario excernenda ſit, plures qui ſuperveniunt affectus teſtantur, nempe morbus regius et inflammationes, quae circa jecur oriuntur, aliique complures. Id autem conſiderare, utrum haec generetur in ea quae in ventriculo fit alimenti confectione, vel mixta cum his, quae aſſumuntur, exterius adveniat, nihil medicam artem juvare poteſt.* Haec quidem de flava bile tradidit Eraſiſtratus in primo univerſalium ſermonum

οἱ ἀντιλέγοντες δ' αὐτῷ φασὶν, ὡς, εἴπερ αὐτὸς ὁμολογεῖ, βλάβην ἐργάζεσθαι τὴν ξανθὴν χολὴν πλεονάσασαν, ἄμεινον μὲν ἦν αὐτὴν μηδ' ὅλως γεννᾶσθαι, τοῦτο δ' εἴπερ ἀδύνατον, ἀλλ' ὡς ὀλιγίστην. καὶ μὴν οὔτε γεννᾶσθαι δυνατόν ἐστι κωλύειν ὁντιναοῦν, οὔτε, εἴπερ τοῦτό γε δυνατὸν, ἀλλὰ προνοεῖσθαί γε τοῦ βραχυτάτην αὐτὴν γεννᾶσθαι χωρὶς τοῦ τὴν αἰτίαν τῆς γενέσεως ἐπίστασθαι τοῦ πράγματος δυνατόν. ἡ μὲν οὖν οὐσία τοῦ χυμοῦ τούτου κατά γε τὰ σιτία καὶ τὰ ποτὰ περιέχεται. πάντως δὲ δήπου διαφορᾶς οὔσης ἐν αὐτοῖς, τὰ μὲν πλέον αὐτῆς, τὰ δ' ἔλαττον ἔχει, τὰ δὲ ἴσως οὐδέν. εἰ δ' ἐν τῷ σώματι γεννᾶται, κατὰ τίνα τε μάλιστα μόρια γίνεται τοῦτο, καὶ τίνος αἰτίας ἐργαζομένης αὐτὴν, ἀναγκαῖον ἐπίστασθαι τοὺς ἰατρούς. ἔζευκται δ' ὁ λόγος οὗτος τῷ κοινῷ λόγῳ περὶ γενέσεως χυμῶν, ὑπὲρ ὧν οὐδ' ὅλως Ἐρασίστρατος ἔγραψεν. ὥσθ', ὅσον ἐστὶν ἐπ' αὐτῷ, [172] μήτε τῶν ἐδεσμάτων ἡμᾶς ἐπίστασθαι τίνα μὲν εὔχυμά ἐστι, τίνα δὲ κακόχυμα, μήτε τῶν ἐπιτηδευ-

Qui vero illi contradicunt, ajunt, quod, ficuti ipfe fatetur, flavam bilem in corpore redundantem officere, fatius fane effet, fi nequaquam ipfa generaretur, hoc vero quum fieri non poffit, faltem quam minimam gigni. Atqui nec, quominus generetur, omnino prohiberi poteft, nec ullo pacto (fiquidem id fieri poffit) caufa generationis ipfius nequaquam cognita, ut quam minimum illius gignatur, quis poterit providere. Igitur fubftantia hujufcemodi humoris in cibis et potibus continetur: quae tamen prorfus inter fe differunt, alia enim plurimum illius obtinent, alia minimum, et alia forte nihil. Si autem in corpore generatur, tum in quibus potiffimum partibus, tum etiam cujus efficientis caufae vi ea gignatur, medicis neceffarium eft cognofcere. Verum hic fermo communi fermoni de humorum generatione conjunctus eft, de quibus ne meminit quidem Erafiftratus. Quare quod ad ipfum pertinet, nec licebit cognofcere, quae cibaria, nec quae vitae ftudia, atque adhuc magis

μάτων, ἔτι δὲ μᾶλλον μηδ᾽ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν ἀνθρώπων. καίτοι γ᾽ ἐνίους ὁρῶμεν, ὅπως ἂν διαιτῶνται, πολὺν ἀθροίζοντας ἤτοι τὸν πικρόχολον, ἢ τὸν μελαγχολικὸν, ἢ τὸν τοῦ φλέγματος χυμόν. ὅτι γὰρ καὶ αὐτὸς αἴτιος γίνεται νοσημάτων οὐ σμικρῶν, ἐν ἑτέρῳ δέδεικται λόγῳ. ὡμολόγησε δὲ καὶ ὁ Ἐρασίστρατος αὐτὸς, ὑπὸ τοῦ χυμοῦ τοιούτου γίνεσθαί τινα πάθη, καίτοι παντὶ τρόπῳ φυλαττόμενος αἰτιᾶσθαι τοὺς μοχθηροὺς χυμούς. ἀλλὰ τούς γε γλίσχρους καὶ παχεῖς αὐτὸς ἀπεφήνατο παραλύσεως αἰτίους γενέσθαι, γράψας οὕτως· Τὸ μὲν οὖν πάθος συμβαίνει, παρεμπτώσεως ὑγρῶν γινομένης εἰς τὰ τοῦ πνεύμονος ἀγγεῖα τὰ] ἐν τοῖς νεύροις, δι᾽ ὧν αἱ κατὰ προαίρεσιν κινήσεις συντελοῦνται. καὶ μετ᾽ ὀλίγα, Ἡ δὲ παρέμπτωσις, φησὶ, γίνεται τῆς τροφῆς, ἀφ᾽ ἧς τὰ νεῦρα τρέφεται· αὕτη δὲ γλίσχρος καὶ ὀλιμος καὶ δυσέκκριτος. ὅτι δὲ καὶ ἀποπληξίας καὶ ληθάργου καὶ ἐπιληψίας ἑτέρων τε πολλῶν ὁ τοιοῦτος χυμὸς ἀθροιζόμενος αἴτιός ἐστιν, οὐκ ἔτ᾽ εἶπεν.

nec quae ipsorum hominum natura bonis vel pravis humoribus gignendis magis sint idonea: etsi multos videamus, qui, quacunque victus ratione utantur, quamplurimum congerunt humoris vel biliosi, vel melancholici, vel pituitosi. Etenim quod is quoque humor non levium morborum causa evadat, alibi a nobis est demonstratum, quoniam et Erasistratus ipse confessus est, ab hujuscemodi humore quosdam affectus procreari. Quamvis enim utcunque caveat pravis humoribus caussam ascribere, tamen lentos et crassos ipse nervorum resolutionis causas esse pronuntiavit, ita scribens: *Itaque affectus accidit per humorum intercidentiam in spiritus vasa, quae in nervis sunt, quibus voluntarii motus perficiuntur.* Et paulo post, *Intercidentia autem*, inquit, *fit alimenti, a quo nervi nutriuntur: ipsum autem lentum est et tractile, ac difficile potest excerni.* Quod vero hujuscemodi humor apoplexiae et lethargi et morbi comitialis, nec non aliorum quamplurimorum affectuum causa existat, adhuc non dixit.

Κεφ. ς'. Ἀλλ' οὐ πρόκειταί μοι νῦν τὴν τῶν ἄλλων χυμῶν δύναμιν ἐξηγήσασθαι, περὶ μελαίνης χολῆς προθεμένῳ γράφειν, ἣν Ἱπποκράτης φησὶν ἀναγκαίαν μὲν ἔχειν τὴν γένεσιν, ὅπως δὲ μὴ γένηται πλείων, ἐδίδαξεν, ἐξ αὐτῶν τῶν ἐναργῶς φαινομένων ἀρξάμενος. ἔν τε γὰρ τοῖς ζώοις, ὅσα θερμότερα καὶ ξηρότερα ταῖς κράσεσίν ἐστιν, ἐν τούτοις φαίνεται γεννᾶσθαι πλέον, ἔν τε ταῖς θερμοτέραις ἅμα καὶ ξηροτέραις ὥραις τε καὶ χώραις καὶ καταστάσεσιν, ἐπιτηδεύμασί τε τοῖς μετὰ κόπων, καὶ φροντίδων, καὶ (361) ἀγρυπνιῶν, ἐδεσμάτων τε τῶν παχυμερῶν καὶ ξηροτάτων. ἀλλὰ καὶ τὸ χρῶμα τοῦ σώματος παντὸς μελάντερόν ἐστι τοῖς τὴν τοιαύτην πεφυκόσιν ἀθροίζειν χολὴν, ἔν τε τοῖς καυσώδεσι νοσήμασιν, ὅσα χωρὶς ὑγρότητος ἔχει τὴν γένεσιν, ἐφ' ὧν καὶ εἰ αἱμοῤῥαγήσει ποτὲ, ἢ στάξει, μέλαν ῥεῖ. τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα φαινόμενα τὰς αἰτίας, ὑφ' ὧν ὁ μελαγχολικὸς γεννᾶται χυμὸς, ἐνδείκνυται. περὶ δὲ τῆς καθάρσεως αὐτῶν ταυτὶ τὰ φαινόμενα τὴν ὁδὸν τῆς εὑρέσεως ὑπαγορεύει. κακοπραγῶν ἐν χρόνῳ

Cap. VI. Caeterum in praeſentia aliorum humorum facultatem explicare nequaquam inſtituimus, nempe quum de atra bile propoſuerimus pertractare: quam ſane neceſſariam generationem habere, Hippocrates aſſeruit. Quo pacto autem non generetur copioſior, edocuit ab ipſis evidentibus auſpicatus. Nam et in animantibus, quaecunque temperamento ſunt calidiore et ſicciore, apparet in ipſis quamplurimum gigni, nec non in calidioribus et ſiccioribus anni temporibus, regionibus, et conſtitutionibus, et vitae ſtudiis, quae in laboribus, et curis, et vigiliis, nec non in cibariis craſſis atque immodice ſiccis aguntur. Verum et totius corporis color nigrior eſt in his, qui hujuſcemodi bilem congerere natura ſunt apti. Adhuc et in morbis ardentibus, quicunque citra humiditatem generationem habent: in quibus ſi quando ſanguis erumpit aut deſtillat, ater fluit. Haec igitur, quae evidentia ſunt, cauſas indicant, a quibus melancholicus humor generatur. De ipſius autem purgatione haec etiam evidentia inventionis viam oſten-

πλείονι σπλὴν, εἴτε διὰ φλεγμονὴν, εἴτε διὰ σκίῤῥον, εἴτε δι' ἀτονίαν, ἀχροίας ἐργάζεται κατὰ πᾶν τὸ σῶμα, πρὸς τὸ μελάντερον ἐκτρεπόμενον. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀεὶ μελάντερός ἐστι τοῦ ἥπατος, καὶ μάλιστα τῶν τῆς θερμῆς καὶ ξηρᾶς κράσεως ζώων, ὁποῖα τὰ καρχαρόδοντα πάντα ἐστὶν, ὥσπερ γε πάλιν, ὁπόσα κράσεως ψυχροτέρας καὶ ὑγροτέρας ἢ κατ' ἐκεῖνα τετύχηκεν ὄντα, καθάπερ οἱ ὗες, οὐ πάνυ μέλας ὁ σπλὴν αὐτοῖς ἐστι. τοῖς δὲ βουσὶ, καὶ κατὰ φύσιν μὲν ἔχουσι, μελάντερος ὁ σπλήν ἐστιν, γηράσασι δὲ πολλαπλασίῳ δή τινι μελάντερος γίνεται. ἀλλὰ καὶ ἡ γεῦσις τοῦ σπλάγχνου τούτου, καίτοι γε ἑψομένου, φαίνεται στρυφνὸν ἔχουσά τι καὶ οὐδαμῶς ὅμοιον ἥπατι. διὰ τούτων μὲν οὖν ὑπαχθέντες οἱ ἄριστοι τῶν παλαιῶν ἰατρῶν τε καὶ φιλοσόφων [173] ἀπεφήναντο, καθαίρεσθαι τὸ ἧπαρ ὑπὸ τοῦ σπληνὸς, ἕλκοντος εἰς ἑαυτὸν ὅσον ἰλυῶδες ἐν αἵματι. τοιοῦτο δὲ τοῦτό ἐστιν, ὡς ἔφην, ὁποῖον ἐν οἴνῳ μὲν ἡ τρὺξ, ἐν ἐλαίῳ δ' ἡ ἀμόργη. τοῖς δὲ νεωτέροις αἱρέσεις προστήσασθαι προελομένοις, ὥσπερ ἄλλα λέλεκται

dunt. Lien diu male affectus, feu ex inflammatione, feu ex fcirrho, feu ex imbecillitate, ad nigrius converfus colorem vitiatum in toto corpore efficit. Quin et ipfe femper jecore nigrior exiftit, et praefertim in animalibus temperamento calidioribus et ficcioribus, qualia funt ferratos dentes habentia, quemadmodum contra ea, quae temperamentum quam illa fortita funt frigidius ac humidius, veluti fues, liene funt non admodum nigro. At bobus, fi etiam fecundum naturam fe habeant, lien nigrior eft; ubi autem confenuerint, longe etiam nigrior evadit. Caeterum vifcus hoc, licet elixum, quippiam acerbum guftui refert, ut jecori nequaquam fimile appareat. His igitur perfuafi praeftantiffimi veterum tum medicorum tum philofophorum a liene jecur expurgari pronunciaverunt, nempe quum attrahat, quicquid in fanguine faeculentum eft: id autem tale quid exiftit, ut dictum eft, quale eft faex in vino, atque in oleo amurca. Verum juniores, qui sectas conftituere affectant, ficuti et

πολλὰ ψευδῶς, οὕτω καὶ τὸ μηδὲν δεῖσθαι τὸν ἰατρὸν εἰς τὰ τῆς τέχνης ἔργα τῆς περὶ τοὺς χυμοὺς θεωρίας, καὶ πρό γε πάντων ἔτι, τὰ καθαίροντα φάρμακα μάτην ὠνομάσθαι καθαίροντα· κενωτικὰ γάρ ἐστιν ὁμοτίμως ἁπάντων τῶν ἐν τῷ σώματι χυμῶν, οὐ μόνον τῶν δοκούντων βλάπτειν. Ἱπποκράτης δὲ, ὡς ὁμολογουμένῳ τῷ καθαίρειν αὐτὰ χρησάμενος, ἀποδείκνυσι ἐν ἅπαντι τῷ τῆς ζωῆς χρόνῳ περιέχεσθαι κατὰ τὸ σῶμα τἀνθρώπου τοὺς τέτταρας χυμούς· μήθ' ἡλικίαν εἶναί τινα, μήθ' ὥραν τοῦ ἔτους, μήτε σώματος φύσιν, ἐν ᾗ μὴ πάντες εἰσίν. ἐκ γὰρ τοῦ τὰ μὲν τῆς ξανθῆς χολῆς ἑλκτικὰ φάρμακα τοὺς ἰκτερικοὺς ὀνινάναι, τὰ δ' ὑδραγωγὰ καλούμενα τοὺς ἀσκίτας ὑδέρους ἐκκενοῦν, κωλύειν δ' αὐξάνεσθαι τοὺς ἐλέφαντάς τε καὶ καρκίνους τὰ τῶν μελάνων ἑλκτικὰ, δῆλον εἶναι τοῖς παλαιοῖς ἐφαίνετο, τὸν οἰκεῖον ἑαυτῷ χυμὸν ἕκαστον τῶν καθαρτικῶν φαρμάκων ἕλκειν. εἰ δ' ἀληθὲς ἦν, ἅπαντας ἕλκεσθαι τοὺς ἐν τοῖς ἀγγείοις περιεχομένους

alia plurima falſo tradiderunt, ita et hoc, nihil ſcilicet medicum ad artis opera humorum ſpeculatione indigere; prae omnibus autem et id, nempe medicamenta purgantia fruſtra purgantia nominari. Etenim ajunt, ea omnes humores, qui in corpore continentur, aeque evacuare, non tantum eos, qui videntur noxam inferre. Hippocrates autem, ea purgare tanquam confeſſum quodpiam aſſumens, demonſtrat univerſo vitae tempore in corpore humano quatuor humores contineri, neque aetatem eſſe aliquam, neque anni tempus, neque corporis naturam, in qua non omnes conſiſtant. Ex hoc autem, quod medicamenta flavam bilem attrahentia eis, qui morbo regio laborant, auxiliantur, quae vero ὑδραγωγὰ, hoc eſt aquam educentia, appellantur, hydropes ab utrium ſimilitudine ἀσκίτας nuncupatos evacuant, atque adhuc ea, quae extrahunt nigra, elephantes et cancros prohibent augeri, hinc veteribus ſatis conſtare viſum eſt, unumquodque purgantium medicamentorum familiarem ſibi humorem attrahere. At ſi verum eſſet, omnes humores, qui in vaſis continentur, alteratos qui-

χυμοὺς, ἀλλοιουμένους ὑπὸ τοῦ φαρμάκου κατὰ τὴν ἐκείνου δύναμιν, ὅμοιον ἂν ἦν τὸ καθαρθῆναι διά τινος τῶν τοιούτων φαρμάκων τῷ φλεβοτομηθῆναι. τί ποτ᾽ οὖν τὸ ὑδραγωγὸν φάρμακον ἐπὶ τῶν ὑδέρων δίδομεν, ἐνὸν τοῦ αἵματος ἐκκενῶσαι, τέμνοντας φλέβα; διὰ τί δὲ πλεῖστον ἐπὶ τούτων ἐκκενοῦται τὸ ὑδατῶδες, ἐλάχιστον δὲ ὁ πικρόχολος χυμὸς, ἔμπαλιν δ᾽ ἐπὶ τῶν ἰκτεριώντων ὁ πικρόχολος χυμὸς πλεῖστος, ἐλάχιστος δ᾽ ὁ ὑδατώδης; διὰ τί δὲ ὠφελοῦνται μὲν ὑπὸ τῶν ὑδραγωγῶν φαρμάκων, ὅταν συμμέτρως κενωθῶσιν, οὐδεὶς δὲ τῶν ὁμοτίμως εἶναι πεπεισμένων τὰς διὰ τῶν καθαρτικῶν κενώσεις ταῖς φλεβοτομίαις ἐτόλμησεν ἀφελεῖν αὐτοῖς τοῦ αἵματος; ἀλλ᾽ ἔνιοι μὲν καὶ διὰ τῶν ὑδραγωγῶν φαρμάκων τὰς κενώσεις ποιοῦνται, πάντες δὲ τοῖς οὐρητικοῖς χρῶνται. καίτοι κἀπὶ τούτων ἐχρῆν τοὺς φάσκοντας, ὑπὸ τῶν νεφρῶν ἀλλοιούμενον τὸ αἷμα τὴν τῶν οὔρων γένεσιν ἐργάζεσθαι, φλεβοτομεῖν τοὺς ὑδερικοὺς μᾶλλον,

dem a medicamento pro illius facultate aeque evacuari, fimile utique fuerit auxilium ab aliquo horum medicamentorum purgari et fecta vena fanguine exinaniri. Cur igitur medicamentum aquam educens hydericis exhibemus, quum liceat vena fecta fanguinem evacuare? cur autem in his plurimum aquofi humoris evacuatur, minimum autem biliofi, contra vero in his, qui regio morbo laborant, biliofi plurimum, minimum autem aquofi educitur? cur, inquam, juvantur hydropes, qui afcitae dicuntur, a medicamentis, quae aquam educunt, ubi moderate fuerint purgati, quum tamen nemo ex his, qui evacuationes per medicamenta purgantia factas et eas, quae fiunt per venae fectionem, aequas vires obtinere autumant, his unquam mittere fanguinem aufus fit? quin etiam multi per ea medicamenta, quae aquam fubducunt, evacuationes obeunt, omnes autem urinam cientibus utuntur: etfi in illis etiam opus erat, afferentes ex fanguine, qui a renibus alteretur, urinae generationem fieri, potius hydericis venam fecare, quam medicamentis

Ed. Chart. III. [173. 174.] Ed. Baſ. III. (361.)
ἢ διὰ τῶν οὐρητικῶν φαρμάκων θεραπεύειν. ἄμεινον γὰρ ἅπαξ τὸ περιττὸν ἀποχεῖν τοῦ πολλάκις, ἐν πολλαῖς ἡμέραις, κατὰ βραχὺ πράττειν αὐτό. γέγραπται δὲ οὖν μοι καὶ πρὸς ταύτην τὴν δόξαν ἰδίᾳ καθ' ἓν ὑπόμνημα, τὴν ἐπιγραφὴν ἔχον Πρὸς τὴν καινὴν δόξαν περὶ τῆς τῶν οὔρων διακρίσεως. εἶτ' οὐχὶ καλῶς οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἑαυτοὺς ἐπιτρέπουσι τοῖς ἀλόγῳ τριβῇ μᾶλλον ἢ λογικῇ διαστροφῇ τὴν τέχνην μεταχειριζομένοις; ὅπερ γὰρ εἰώθασι λέγειν ἔνιοι αὐτῶν, ἀληθέστατόν ἐστιν, ὡς πολλῷ βέλτιον αὐτοὶ γινώσκουσι τά τε τῶν ὑγιαινόντων καὶ τὰ τῶν νοσούντων διαιτήματα τῶν σοφιστικῶς ληρούντων· οἵγε πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔτι καὶ κατατρίβουσιν ἡμῶν τὸν βίον, ἀναγινωσκόντων μὲν πρῶτον, ἃ γεγράφασιν οἱ τῆς αἱρέσεως αὐτῶν ἡγεμόνες, εἶτ' ἀκουόντων, ἃ συναγορεύοντες αὐτοῖς λέγουσιν, εἶτα ἀναγκαζομένων λύειν αὐτῶν τὰ σοφίσματα.

Κεφ. ζ'. [174] Ἱπποκράτης μὲν οὖν φαίνεται καλός τε καὶ ἀγαθός τις ἀνὴρ γεγονέναι, μὴ φιλοτιμίας ἢ φιλο-

urinam cientibus eos curare. Melius ſiquidem fuerit ſemel quicquid ſuperfluum eſt auferre, quam idem ſaepius et multorum dierum intervallo ac paulatim efficere. Caeterum ſcriptum jam a nobis eſt contra hanc opinionem uno ſeorſim commentario, cui titulus eſt In vanam opinionem de urinarum ſecretione. Proinde haud perperam quamplurimi homines ſeipſos iis committunt, qui irrationali exercitatione, magis quam illis, qui rationali quadam perverſione artem tractant. Id enim, quod eorum quidam dicere conſueverunt, veriſſimum eſt, longe melius ipſos tum ſanorum tum aegrotantium victus rationes cognoſcere iis, qui ſophiſtice nugantur. Qui ſane praeter cetera et vitam noſtram conſumunt, dum ea primum legimus, quae eorum ſectae principes ſcripſerunt, deinde audimus, quaecunque afferunt illorum ſectatores, ac demum illorum etiam ſophiſmata cogimur diſſolvere.

Cap. VII. Hippocrates igitur vir quidam honeſtus ac probus fuiſſe videtur, neque ambitionis aut gloriae,

δοξίας, ἀλλ' ἀληθείας ἐραστής. εἰ δὲ καὶ δόξης ἢ τιμῆς αὐτὸν ἐπιθυμῆσαι φαίη τις, ἀλλὰ καὶ κτήσασθαί γε αὐτὴν ῥᾷστον ἦν ἐκείνῳ τῷ ἀνδρὶ, οὐ βουληθέντι τούτῳ φιλονεικεῖν ἐν λόγοις αἱρέσεσιν ἐνδόξοις ἑαυτοῦ πρεσβυτέραις· οὐδεμία γὰρ ἦν ἱκανῶς ἔνδοξος. οἱ δὲ μετ' αὐτὸν ἀπλήστως ὀρεχθέντες ἀδίκου δόξης αἱρέσεις ἰδίας συνεστήσαντο μοχθηράς, ἀντιλογίας πρὸς τοὺς ἑαυτῶν πρεσβυτέρους ποιησάμενοι. καίτοι τινὲς ἐξ αὐτῶν ἤθους ἐπιεικοῦς οὐκ ἀμελῶς ἔχοντες, ἐν οἷς καὶ τὸν Ἐρασίστρατον ἄν τις οἰηθείη. ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἡ πρὸς Ἱπποκράτην φιλονεικία μαχόμενα γράφειν ἑαυτῷ κατηνάγκασε. πῶς γὰρ οὐκ ἄν τις μαχόμενα φαίη, προνοητικῶς τοῦ ζώου τὴν φύσιν ἅπαντα διαπλάσασαν τὰ μόρια μάτην ἐν αὐτοῖς ὅλον τὸ τοῦ σπληνὸς σπλάγχνον πεποιηκέναι; πῶς δ' οὐκ ἄν τις γνοίη, τινὰς τῶν ὁμοδοξούντων αὐτῷ κατεγνωκότας φαίνεσθαι τῶν εἰρημένων τἀνδρὶ περὶ σπληνὸς, καὶ διὰ τοῦτο τὸ σπλάγχνον τοῦτο φάσκοντας προπαρασκευάζειν τῷ ἥπατι τὸν ἐκ τῶν σιτίων

fed veritatis amator. Quod fi gloriam et honorem ipfum appetiviffe quis dicat, certe eam confequi huic viro quam facillimum fuit, fiquidem ipfe in fuis libris contendere cum praeftantioribus fectis fe vetuftioribus voluiffet, etfi nulla prorfus fuerit admodum illuftris. Verum qui poft ipfum inexplebili cupiditate immeritam gloriam affectarunt, proprias fectas pravas conftituerunt, poftquam contradictiones adverfus ipfis antiquiores adduxerunt, quamvis ex his nonnulli morum probitate atque elegantia praediti effent, inter quos Erafiftratum quoque quifpiam annumeraverit: fed et hunc contra Hippocratem contentio, quae cum ipfiufmet placitis pugnant, fcribere coëgit. Nam quo pacto pugnantia non dixeris, animalis naturam omnes ipfius particulas providenter conformaffe, fruftra autem eis totum lienis vifcus procreaffe? Quis, inquam, non norit, quofdam etiam ex ipfius fectatoribus viri dicta de fplene aperte damnaffe, ac propterea pronunciaffe, hujufcemodi vifcus ciborum fuccum ad probi fan-

χυμὸν εἰς αἵματος χρηστοῦ γένεσιν, εἶθ᾽ οἷον ἄλλο τι μεσεντέριον ποιοῦντας τῷ λόγῳ τὸ ἐπίπλοον, οὐ μὴν ἐννοοῦντάς γε, ὡς ἐχρῆν τὰς φλέβας ἐξ ἁπάντων τῶν ἐντέρων εἰς τοῦτο ἀναφέρειν τὸν τρόφιμον χυμὸν, οὐκ ἐκ μόνης τῆς γαστρός; ὅτι δὲ φιλονεικῶν ὁ Ἐρασίστρατος, οὐ πεπεισμένος ἄχρηστον ἰατροῖς εἶναι τὴν περὶ τῶν χυμῶν θεωρίαν, οὔτ᾽ ἐν ᾧ μέρει τοῦ ζώου γεννᾶται τὸ αἷμα διῆλθεν, οὔθ᾽ ὑπὸ τίνος αἰτίας, οὔτε κατὰ τίνα τρόπον, ἐναργὲς τεκμήριόν ἐστι τὸ μηδενὸς τῶν διὰ μέλαιναν χολὴν ἢ ὅλως τὸ νμελαγχολικὸν χυμὸν γινομένων παθῶν μνημονεῦσαι, καίτοι μὴ μόνον τῶν πρὸ αὐτοῦ φιλοσόφων τε καὶ ἰατρῶν, ἀλλὰ καὶ πάντων ἀνθρώπων ὀνομαζόντων τι πάθος μελαγχολικὸν, ἐπιχειρούντων τε τῇ θεραπείᾳ δι᾽ ἐλλεβόρου τοῦ λευκοῦ καθάρσεως. οὐδεὶς γάρ οὕτως ἀπαίδευτός ἐστι τῶν ἐν Ἕλλησι τεθραμμένων, ὡς μήτ᾽ ἀνεγνωκέναι μήτ᾽ ἀκηκοέναι τὰς Προίτου θυγατέρας μανείσας ὑπὸ Μελάμποδος ἰαθῆναι καθαρθείσας οὕτως. ὥστε οὐ πρὸ διακοσίων

guinis generationem jecori praeparare, interim veluti quoddam mesenterium omentum suo sermone efficientes, ut qui ignorent, oportere venas ex omnibus intestinis ad jecur nutritorium succum deferre, non ex solo ventriculo? Quod autem Erasistratus contentionis sane studio, non quod omnino crederet, contemplationem de humoribus medicis inutilem esse, neque in qua animalis parte sanguis generetur expresserit, neque a qua causa, neque quo pacto, ex hoc, quod mox dicam, evidens indicium licet assumere: ipsum nempe nullius affectus, qui atra bile oriatur, neque omnino ab humore melancholico prorsus meminisse, etsi non modo ipso priores philosophi ac medici, verum etiam omnes homines aliquem affectum melancholicum nominare consueverunt, cujus curationem purgatione per album veratrum aggrediuntur. Nemo enim inter Graecos enutritus ita est ruditer institutus, qui non legerit vel audiverit, Proeti filias furore percitas a Melampode sic purgatas fuisse. Unde non

ἐτῶν ἢ τριακοσίων, ἀλλὰ πολὺ πλεόνων, ἐνδόξου τῆς καθάρσεως ταύτης οὔσης, καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ κεχρημένων τῷ φαρμάκῳ. βέλτιον οὖν ἦν παρὰ ὁμόσε (362) χωρήσαντας τὸν Ἐρασίστρατον ἐπιδεῖξαι σφαλερῶς φιλονεικοῦντα, μήτε μελαγχολίαν, μήτ᾽ ἄλλως μηδεμίαν μανίαν ἐπὶ μελαίνῃ χολῇ γίνεσθαι, καθάπερ γε μηδὲ καρκῖνον, μηδὲ ἐλέφαντα, μηδὲ τὰς θηριώδεις ἐν φρενίτισι παρακοπὰς, μηδὲ κιρσοὺς, μηδ᾽ αἱμοῤῥοΐδας, μηδ᾽ ὅτι πολλοὶ κατὰ τὰς ἀναιρέσεις αὐτῶν ἐμελαγχόλησαν. ἀλλ᾽ οὐκ ἐτόλμησεν οὐδὲν τοιοῦτο εἰπεῖν, αἰδούμενος, οἶμαι, καταγνωσθῆναι πρὸς τῶν ὁμιλούντων ἐπιμελῶς τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης, ἐν οἷς τὰς ἐπιδείξεις οἱ παλαιοὶ τῶν ἰατρῶν, οὐκ ἐν λόγοις σοφιστικοῖς, ἐποιοῦντο. φρασάτω τις οὖν μοι τῶν ἀπ᾽ αὐτοῦ τὴν αἰτίαν τοῦ τὸν σπλῆνα μέλανα φαίνεσθαι τοῖς θερμοῖς καὶ ξηροῖς τῇ κράσει ζώοις, ὡς μηδὲ βρωθῆναι δύνασθαι. [175] ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ὑῶν, εἰ καὶ μὴ παραπλήσιος ἥπατι κατὰ τὴν ἐδωδὴν, ἀλλ᾽ οὐκ

ſolum uſque ad ducentos vel trecentos annos, ſed et multo plures purgatio haec celebris permanſit, ita ut omnes homines inter id temporis eo medicamento uterentur. Melius igitur erat Eraſiſtratum contra cominus congredientes firma contentione demonſtrare, neque melancholiam, neque ullam denique inſaniam ab atra bile provenire, ſicuti nec cancrum, neque elephantem, neque ferinas in phreniticis amentias, neque varices, neque haemorrhoidas, neque multos in iis tollendis melancholia correptos fuiſſe. Verum nihil hujuſmodi enunciare auſus eſt, veritus (ut puto) ab iis improbari, qui in artis operibus diligentius ſunt verſati: in quibus veteres medici, non in ſophiſticis rationibus, demonſtrationes ſtruxerunt. Velim igitur quiſpiam ipſius ſectatorum mihi cauſam dicat, cur animalium, quae calido et ſicco temperamento ſunt, atrum quidem lienem eſt videre, ita ut nec comedendo idoneus ſit; nam in ſuibus, etſi non aeque ut jecur eſt edendo, non tamen omnino eſui

ἄβρωτός ἐστιν· ἐπὶ δέ γε λεόντων καὶ λεαινῶν, καὶ παρδάλεών τε καὶ λεοπάρδων, ἄρκτων τε καὶ λύκων οἱ τὰς σάρκας αὐτῶν ἡδέως ἐσθίοντες ἀφίστανται τοῦ σπληνὸς ὡς ἀβρώτου. καίτοι γ', εἰ πρῶτος ἀπολαύει τῶν ἐσθιομένων τε καὶ πινομένων, ἐχρῆν αὐτὸν μάλιστα μὲν, εἰ οἷόν τε, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἥπατος ἐπιτηδειότερον εἰς ἐδωδὴν ὑπάρχειν, εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ μὴ χεῖρω γε πάντως. εἰρηκότος οὖν αὐτοῦ τοῦ Ἐρασιστράτου, τοὺς περὶ τῶν τοιούτων λογισμοὺς ἀλλήλοις δεῖν ὁμολογεῖν πάντως, οὐκ οἶδ' ὅπως ὑπομένουσί τινες ἀποδέχεσθαι λόγους ὑπὸ τῶν φαινομένων ἐλεγχομένους, οὓς οὐδὲ οἱ πατέρες αὐτῶν αὐτοὶ διαπαντὸς ἐδυνήθησαν φυλάξαι. σιωπῶν γοῦν Ἐρασίστρατος περὶ τῆς οὐσίας τοῦ τρέφοντος χυμοῦ τὰ νεῦρα γράφειν αὐτὴν ἠναγκάσθη διὰ τὸ χρήσιμον εἰς τὴν τῶν παραλελυμένων ἴασιν, γλίσχρον εἶναι λέγων καὶ ὅλκιμον καὶ δυσέκκριτον τὴν τροφὴν, ὑφ' ἧς τὰ νεῦρα τρέφεται. καὶ μὴν τοῦτό γε οὐκ ἄλλοθεν ποθὲν ἢ ἐκ τῶν φαινομένων περὶ τὰ νεῦρα συνελογίσατο. καὶ γὰρ ἑψόμενα καὶ σηπόμενα τὴν

ineptus eſt. At in leonibus et leaenis, et pantheris, et leopardis, et urſis, et lupis, qui eorum carnibus veſci delectantur, a liene abſtinent, tanquam minus eſui apto: quum utique oporteret, ſi quidem is primus comeſtis et bibitis fruitur, maxime ipſo jecore, ſi fieri poſſet, edendo aptiorem eſſe, ſin minus, non omnino deteriorem porro. Quum dixerit Eraſiſtratus, de hujuſmodi rebus ratiocinationes ut ſibi invicem prorſus conſentiant opus eſſe, haud quidem ſatis percipio, cur rationes, quae ab evidentibus facile redarguuntur, quas neque ipſi earum auctores omnino tueri valuerunt, quidam admittere non vereantur. Eraſiſtratus igitur ubi ſilentio praeteriiſſet humoris ſubſtantiam, quo nervi nutriuntur, deinceps ob uſum ad reſolutionis nervorum curationem eam demum coactus deſcripſit, lentum inquiens atque ὅλκιμον, id est tractile, atque excretu difficile alimentum eſſe, quo nervi aluntur. Id autem non aliunde quam ex his, quae circa nervos apparent, ratiocinatus est. Etenim ſi elixentur

Ed. Chart. III. [175.] Ed. Bas. III. (362.)
διάλυσιν εἰς τὸν τοιοῦτον ἔχει χυμὸν, ἔν τε τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν ἄναιμα τελέως εἰσίν. ἀλλ' εἰ μὴ συγχωρηθείη τῶν μορίων ἕκαστον οἰκείῳ τῆς ἰδίας οὐσίας τρέφεσθαι χυμῷ, τὸ πιστὸν οἰχήσεται τοῦ λόγου. καὶ μὴν εἴπερ οἰκεῖος ἕκαστον τῶν μορίων τρέφει χυμὸς, οὐκ ἐνδέχεται τὸν τῶν καρχαροδόντων ζώων σπλῆνα γλυκεῖαν ἔχειν τὴν τροφήν. εἴπερ οὖν ἐπὶ τούτων μάλιστα φαίνεται σαφὴς ἡ ἰδέα τοῦ σπληνὸς, ὡς ἂν τὴν στρυφνὴν καὶ ὀξεῖαν ἐναργῶς ἔχοντος ποιότητα, πρόδηλον ὅτι καὶ ὁ τρέφων αὐτὴν χυμὸς τοιοῦτός ἐστιν. οὐκ οὖν ἂν ἠμέλησεν ὁ δημιουργὸς τῶν τοιούτων ζώων ἐκκαθαίρειν τοῦ αἵματος ὅσον ἰλύς τις αὐτοῦ καὶ τρύξ ἐστι, καθάπερ οὐδὲ τὸ πικρόχολον καὶ ὀῤῥῶδες περίττωμα. εἴπερ οὖν φαίνονται κατὰ τὸ σῶμα πάντες οἱ χυμοὶ περιεχόμενοι, τοῦτο γὰρ Ἱπποκράτης ἀπέδειξεν, ἐκ τοῦ πάντας ἐκκρίνεσθαι τοῖς ὑγιαίνουσιν, ἑλκομένους ὑπὸ τῶν οἰκείων ἑκάστου φαρμάκων, οὐκ ἂν ἠμέλησεν ἡ διαπλάττουσα τὰ ζῶα τέχνη ποιῆσαί τι τοῦ μελαγχολικοῦ περιτ-

aut putrescant, in hujusmodi humorem resolvuntur, atque quum in naturali habitu sunt, prorsus exangues existunt. Caeterum nisi concedatur, unamquamque particulam peculiari humore propriae substantiae nutriri, unde probabilis fiat illius ratio, non habebit. Atqui si quidem unamquamque particulam nutrit proprius humor, non conveniet, ut animantium, quae serratos dentes habent, lien dulce obtineat alimentum. Nam quum in his potissimum lienis forma acerbam atque acidam qualitatem referens evidenter appareat, liquido etiam patet, humorem ipsum nutrientem ejusmodi esse. Igitur hujusmodi animalium opifex non despexit ex sanguine quicquid veluti limus ac faex subsidet in sanguine ab ipso expurgare, quemadmodum neque biliosum atque serosum recrementum. Proinde, si in corpore omnes humores videntur contineri, (id enim Hippocrates ex eo ostendit, quod omnes in sanis excernantur propriis unicuique medicamentis attracti,) ars, quae animalia format, aliquod instrumentum efficere, quod melancholicas superfluitates attrahat, non

τώματος ἑλκτικὸν ὄργανον. οὐ μὴν οὐδ' ἄλλο τι δυνατὸν ἐπινοῆσαι τοιαύτης ὑγρότητος οἰκεῖον μόριον ὑπερβάντα τὸν σπλῆνα. ἄρ' οὖν ἔτι ζητήσεις, διὰ τίνος ἀγγείου τὸ παχὺ τοῦ αἵματος φέρεται πρὸς αὐτὸν, ἀπιστήσεις δὲ, διὰ μιᾶς φλεβὸς οὐ σπλῆνα μόνον ἕλκειν, ἀλλὰ καὶ τὴν γαστέρα τὸν οἰκεῖον χυμὸν ἐν ταῖς μακροτέραις ἀσιτίαις; εἰ μεμνημένος ὧν ἀπεδείξαμεν ἐν τοῖς περὶ φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασιν εἴης, οὔτε τούτων ζητήσεις οὐδὲν, οὔτε πῶς διὰ τῶν αὐτῶν φλεβῶν ἐκ κοιλίας εἰς ὅλον τὸ ζῶον ἡ τροφὴ φέρεται, καταφέρεται δὲ πάλιν ἐπ' αὐτὴν διὰ τῶν αὐτῶν. ἔν τε γὰρ ταῖς ὑπὸ τῶν φαρμάκων καθάρσεσι, κἀπειδὰν ἡ φύσις ἐκκάθαρῃ τὸ κατὰ τὰς ἐν ταῖς νόσοις κρίσεις, ὥσπερ γε κἀπὶ τῶν ὑγιαινόντων πολλάκις, αὐτό τε τὸ χρηστότατον αἷμα φέρεται πρὸς τὴν γαστέρα, θρέψον αὐτὴν ἐν ταῖς μακροτέραις ἀσιτίαις, ἐκκρίνεταί τε διὰ τῶν αὐτῶν φλεβῶν ἐξ ὅλου τοῦ σώματος ἀθρόως ἐνίοτε πολλὰ τῶν περιττωμάτων. ἀποδέδεικται δὲ περὶ τούτων ἁπάντων ἐν τοῖς τῶν

utique despexerit. Nec vero aliam erit particulam excogitare, quae huic humiditati excipiendae propria sit, ipso splene praetermisso. Num igitur adhuc quaeres, per quodnam vas haec sanguinis crassitudo ad ipsum deferatur, neque credes, per eandem venam non solum lienem attrahere, verum etiam ventriculum familiarem sibi humorem in longioribus inediis? Nam si adhuc eorum memor sis, quae in commentariis de facultatibus naturalibus demonstravimus, nec horum quicquam inquires, neque quo pacto per easdem venas ex ventriculo per totum animal nutrimentum deferatur. Atqui rursus defertur per easdem venas ad ventriculum; tum in purgationibus, quas perficiunt assumpta medicamenta, tum in iis, quas natura in morborum crisibus molitur, sicuti in bene valentibus nonnunquam optimus etiam sanguis ad ventriculum commeat, ipsum nimirum nutriturus, quod in longioribus inediis contingit. Quin etiam quandoque ex toto corpore per easdem venas quam plurima excrementa confertim excernuntur. Haec autem omnia in commen-

φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασι. καὶ χρὴ τὸν ἀντιλέγοντα μὴ πρὸς τὰ συμπεράσματα τῶν ἀποδείξεων ἐρωτᾷν λόγους, οὓς ἐν ἐκείνοις τοῖς γράμμασιν ἐξηλέγξαμεν, ἀλλὰ τὰς ἡμετέρας ἀποδείξεις ἀποδεικνύναι ψευδεῖς, [176] ἤ, εἰ μηδὲν τούτων πράξειε, σιωπᾷν αἰδούμενον, ὥσπερ Ἐρασίστρατος ἐποίησεν.

Κεφ. η'. Οὐδὲν μὲν οὐδαμόθι περὶ τῆς τῶν χυμῶν γενέσεως καὶ δυνάμεως εἰπὼν, ἔνθα δὲ ἐπεχείρησε θεραπείαν γράψαι παραλύσεως, ἀναγκασθεὶς ἐμνημόνευσε τοῦ τρέφοντος τὰ νεῦρα χυμοῦ, καθάπερ γε κἀν τῷ δευτέρῳ περὶ πυρετῶν ἐμαρτύρησε τοῖς παλαιοῖς, οὐ κένωσιν ἁπλῶς ὀνομάσας τὴν διὰ τῶν καταμηνίων ἔκκρισιν, ἀλλὰ κάθαρσιν, ὥσπερ γε καὶ τὴν διὰ τῶν καθαιρόντων γινομένην φαρμάκων. οὕτω γάρ τοι καὶ τὴν λοχείαν κάθαρσιν ὠνόμασαν οἱ παλαιοὶ τῶν ἰατρῶν, οὐχ ἁπλῶς κένωσιν. ἐν γὰρ τῇ κυήσει τὸ χρηστότατον ἑλκούσης αἷμα τῆς διαπλαττούσης καὶ αὐξανούσης τὸ κύημα φύσεως, ὑπολείπεται τὸ

tariis de facultibus naturalibus a nobis sunt demonstrata. Oportet autem eum, qui contradicit, non ad conclusiones demonstrationum eas rationes adducere, quas in illis tractationibus redarguimus, sed nostras demonstrationes falsas esse demonstrare, vel, si horum nihil praestiterint, verecunde tacere, quemadmodum fecit Erasistratus.

Cap. VIII. Caeterum quum nihil de humorum generatione ac facultate tradidisset, ubi nervorum dissolutionis curationem scribere est aggressus, coactus est de humore nervos nutriente meminisse, quemadmodum et in secundo de febribus coactus est veteribus astipulari, menstruam excretionem non absolute evacuationem nominans, sed purgationem, sicuti et eam, quae per purgantia medicamenta perficitur. Sic enim veteres medici λοχείαν, hoc est fluorem, qui in partu accidit, purgationem nuncuparunt, non absolute evacuationem. Nam quum natura, quae foetum format et auget, praegnationis tempore optimum sanguinem attrahat, relinquitur in venis

μοχθηρότατον ἐν ταῖς φλεψὶν, ὃ μετὰ τὴν ἀποκύησιν ἀποκρίνεται, καθάπερ ἐν ἑκάστῳ μηνὶ τὸ περιττόν τε καὶ ἄχρηστον, οὐ κατὰ τὸ ποσὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ποιόν· ὅπερ ὡς τὸ πολὺ μελάντερόν ἐστι τοῦ κατὰ φύσιν ἔχοντος αἵματος. οὕτω γοῦν ὁ Ἐρασίστρατος ἔγραψεν ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ πυρετῶν κατὰ τήνδε τὴν λέξιν· *Καλῶς οὖν ἔχει τὸν βουλόμενον ὀρθῶς ἰατρεύειν ἐν τοῖς κατ' ἰατρικὴν γυμνάζεσθαι, καὶ μηδὲν τῶν γινομένων συμπτωμάτων περὶ τὸ πάθος ἀζήτητον ἀφεῖναι, ἀλλ' ἐπισκοπεῖσθαί τε καὶ πραγματεύεσθαι, κατὰ τίνα διάθεσιν ἕκαστον αὐτῶν γίνεται. συμβέβηκε γάρ ποτε, γυναίου ἐν πυρετοῖς ὄντος καὶ δοκοῦντος ἐλαφρῶς τε καὶ ἀκινδύνως ἔχειν, μελάνων οὔρων ἔκκρισιν γίνεσθαι, οἷα τὰ φαυλότατα ἐν τοῖς σημείοις ἀναγράφεται. ζητουμένης τε τῆς ἐκκρίσεως, κατὰ τίνα διάθεσιν γεγένηται, ἐφαίνοντο τότε τῇ ἀνθρώπῳ καθήκειν αἱ ἡμέραι τῆς καθάρσεως, οὐ γινομένης δὲ ταύτης τῆς ἐκκρίσεως, ἐπὶ τὴν κύστιν ὁρμὴν λαβεῖν τὰ συνειλημ-*

vitiofissimus, qui, nempe post partum excernitur, quemadmodum singulo quoque mense, qui non solum quantitate, verum etiam qualitate superfluus est atque inutilis. Atque hic plerumque eo sanguine, qui secundum naturam se habet, longe nigrior existit. Itaque Erasistratus in secundo de febribus hunc in modum scripsit. *Decet igitur eum, qui recte voluerit morbos curare, in medicae artis operibus esse versatum, neque symptoma ullum, quod morbo superveniat, inscrutatum praetermittere, verum diligentius inspicere atque curiosius perquirere, ob quam dispositionem accidat eorum unumquodque. Contigit enim quandoque, quum mulier febricitaret ac videretur leviter et citra periculum habere, nigrarum urinarum excretionem fieri, quales in ipsis signis perniciosissimae describuntur. Ubi autem inquireretur, ob quam dispositionem excretio facta esset, tunc mulieri purgationis tempus adesse deprehensum est, et quum hujusmodi excretio detineretur, ad vesicam, quae*

Ed. Chart. III. [176.] Ed. Baf. III. (362. 363.)

μένα, καὶ διὰ τὴν τούτου ἔκκρισιν κουφισμὸν μᾶλλον ἄν τις ὑπέλαβε τῇ ἀνθρώπῳ ἢ δυσκολίαν γίνεσθαι· ὃ δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ φαινομένου συνέβαινεν. οὐκοῦν, ὅτι τὰ μέλανα πολλάκις οὐρεῖται, τῆς ἐμμήνου καθάρσεως μὴ γενομένης, ὅτι τε κουφίζεσθαι μᾶλλον ὑπ' αὐτῶν ἢ παροξύνεσθαι συμβαίνει τὰς οὕτω νοσούσας γυναῖκας, ὅτι τε κάθαρσίς ἐστιν ἡ διὰ τῆς μήτρας κένωσις, ἐδήλωσεν ὁ Ἐρασίστρατος, εἰς διάγνωσίν τε τῆς παρούσης διαθέσεως, εἰς πρόγνωσίν τε τῶν ἐσομένων χρήσιμον εἶναι τὸν λόγον, ὃν διῆλθεν, ὀρθῶς διηγούμενος. ἐπὶ πάντων οὖν τῶν εἰρημένων μαρτυρεῖται, τὸν μελαγχολικὸν χυμὸν ἐν ἀνθρωπίνῳ σώματι γεννᾶσθαι, καθάπερ γε καὶ τὸν πικρόχολον καὶ τὸ φλέγμα. δέδεικται δὲ ἡμῖν ὁ τοῦ φλέγματος χυμὸς ἐκ τῶν φλεγματικῶν ἐδεσμάτων κατὰ τὴν πρώτην ἐν τῇ γαστρὶ (363) πέψιν γινόμενος, ὥσπερ ὁ πικρόχολός τε καὶ ὁ μελαγχολικὸς ἐν ἥπατι, μεταβάλλων τε καὶ κατὰ τὴν ἐν τούτῳ πέψιν ὁ φλεγματικὸς εἰς αἷμα, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲν αὐτοῦ γεγονὸς

congesta erant, prorupisse, atque ob eam excretionem mulieri magis levitatem quam difficultatem accidisse quis jure existimasset. Quod sane et ex iis, quae apparebant, contigisse visum est. Quod igitur nigra saepius mingantur, menstrua purgatione detenta, quodque magis ex his excretionibus leventur, quam exacerbentur, quae ita aegrotant mulieres, atque adhuc quod purgatio sit, quae per uterum fit evacuatio, demonstravit Erasistratus tum ad praesentis affectus cognitionem, tum etiam ad futurorum praenotionem, utilem esse, quem habuit sermonem recte quidem exponens. Itaque in omnibus quae tradidit fatetur, in hominis corpore humorem melancholicum gigni, sicuti et biliosum et pituitam. Ostensum autem est a nobis, pituitosam humorem ex pituitosis cibariis in prima concoctione, quae in ventriculo fit, generationem habere, veluti biliosum et melancholicum in jecore, in cujus quidem concoctione pituitosus etiam humor in sanguinem mutatur. Quam ob causam nullum ipsi proprium

ἴδιον ὄργανον εἰς κάθαρσιν τοῦ αἵματος, ὥσπερ αἵ τε κύστεις ἀμφότεραι καὶ ὁ σπλὴν, αἱ μὲν τοῦ τε πικροχόλου χυμοῦ καὶ τῶν ὀῤῥωδῶν περιττωμάτων, ὁ δὲ σπλὴν τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ. τὸ μὲν γὰρ ἐν τῇ γαστρὶ γεννώμενον, ὃ συναναφέρεται τοῖς εἰς ἧπαρ ἀναδιδομένοις ἐκ τῶν ἐσθιομένων τε καὶ πινομένων χυμοῖς, ἅμα τούτοις πεπτόμενον [177] αἷμα γίνεται· τὸ δ' ὑπολειπόμενον ἐν τοῖς κατὰ τὴν γαστέρα χωρίοις ὑπὸ τῆς καταῤῥεούσης ἐξ ἥπατος εἰς αὐτὰ χολῆς ἀποῤῥυπτόμενον ἐκκρίνεται διὰ τῆς κάτω γαστρός. Ἐρασίστρατος δ', ὅτι μὲν ἐγίνωσκε ταῦτα, δῆλός ἐστιν ἐξ ὧν ἐν τοῖς τῆς θεραπευτικῆς λογισμοῖς ἠναγκάσθη διὰ τὴν χρείαν αὐτῆς μνημονεῦσαι· σιωπῶν δ' ἐν τοῖς πλείστοις, κατάφωρος γίνεται συσκιάζειν τε καὶ κρύπτειν ἑκὼν προαιρούμενος, ὅσα περὶ τῶν χυμῶν ὀρθῶς εἴρηται τοῖς παλαιοῖς ἰατροῖς, πρὸ αὐτοῦ γὰρ ἵνα τά τ' ἄλλα παραλιπόντες, οὐ κατὰ τὴν ἄρτι παραγεγραμμένην λέξιν ἐν παρέργῳ πῶς ἐμνημόνευσεν, ἑξῆς ἐπιμνησθῶμεν, οὐκ ἂν ἔχοι τις εὔλογον

inſtrumentum molita eſt natura ad ſanguinis expurgationem, quemadmodum eſt utraque veſica et lien: ſiquidem hae ſanguinem a bilioſo humore et ſeroſo expurgant, lien vero ab humore melancholico. At pituitoſus humor, qui in ventriculo gignitur, quum una cum humoribus, qui ex comeſtis et bibitis conſiſtunt, in jecur deferatur, cum illis ſimul atque concoquitur, in ſanginem vertitur, id vero, quod in ventriculi ſpatiis relinquitur, a bile deterſum, quae a jecinore ad ipſa defluit, per inferiorem ventrem excernitur. Porro, quod Eraſiſtratus haec noverit, inde licet perſpicere, quod in ratiocinationibus curativae artis ad illius uſum coactus fuerit horum meminiſſe. Ex eo autem, quod plurimis in locis haec ſileat, obumbrare atque occultare voluiſſe, quaecunque de humoribus ante ipſum recte ab antiquis medicis tradita ſunt, manifeste deprehenditur. Vt enim, caeteris omiſſis, ea tantum recenſeamus, quorum in paulo ante commemoratis verbis obiter meminit, nemo utique poterit illius reticentiae rationabilem cauſam adducere, quum ipſe ad

αἰτίαν εἰπεῖν τῆς σιωπῆς, γράφοντος αὐτοῦ· Συνέβαινε γάρ ποτε, γυναίου ἐν πυρετῷ ὄντος καὶ δοκοῦντος ἐλαφρῶς τε καὶ ἀκινδύνως ἔχειν, μελάνων οὔρων ἔκκρισιν γίνεσθαι, οἷα τὰ φαυλότατα ἐν τοῖς σημείοις ἀναγράφεται. οὐκοῦν, ὅτι μὲν τοῖς ἔμπροσθεν ἰατροῖς ἐν τοῖς φαυλοτάτοις σημείοις ἐγέγραπτο μέλαν οὖρον, ἐπίστασθαί φησιν, ὡς ἀνεγνωκὼς δηλονότι τὰ περὶ οὔρων αὐτοῖς γεγραμμένα, μεγίστην ἔχοντα δύναμιν τῶν ἐπὶ τοῖς ὀξέσι πυρετοῖς νοσούντων. ἐχρῆν γοῦν αὐτὸν ἐν τῇ περὶ πυρετῶν πραγματείᾳ, καὶ μάλιστά γε κατ᾽ αὐτὸ τοῦτο τὸ δεύτερον, ἐν ᾧ ταῦτ᾽ ἔγραψεν, ἐπιπλέον ἐξειργάσθαι τὸν περὶ αὐτῶν λόγον. Ἱπποκράτης μὲν οὕτω κατὰ τὸ προγνωστικὸν ἔγραψεν· Οὖρον δὲ ἄριστόν ἐστιν, ὁκόταν ᾖ λευκή τε ἡ ὑπόστασις καὶ λείη καὶ ὁμαλὴ παρὰ πάντα τὸν χρόνον, ἔστ᾽ ἂν κριθῇ ἡ νοῦσος. σημαίνει τε γὰρ ἀσφάλειαν, καὶ τὸ νόσημα ὀλιγοχρόνιον ἔσεσθαι. εἰ δὲ παραλίποι, καὶ ποτὲ μὲν καθαρὸν οὐρέει, ποτὲ δὲ ὑφίσταταί τε λευκὸν καὶ λεῖον, χρονιωτέρα γίνεται ἡ νοῦσος καὶ ἧσσον ἀσφαλής. εἰ δ᾽ εἴη τό τε οὖρον ὑπέρυθρον

verbum fcribat: *Contigit enim quandoque, quum mulier febricitaret, ac videretur leviter ac citra periculum habere, nigrarum urinarum excretionem fieri, quales in ipfis fignis perniciofiffimae defcribuntur.* Igitur, quod a veteribus medicus nigra urina inter figna perniciofa defcripta est, fe fcire ait, ut qui videlicet legerit, quae ab ipfis de urinis fcripta funt: quippe quae in his, qui acutis febribus aegrotant, maximam vim obtinent. Quamobrem opus erat ipfum in libris de febribus, et praefertim in hoc fecundo, ubi haec fcripfit, exactius de ipfis urinis pertractaffe. Hippocrates enim ita in Prognoftico fcripfit: *Urina autem optima eft, quum alba eft fubfidentia, nec non laevis et aequalis per omne tempus, quoufque morbus fuerit judicatus: fignificat enim, periculum abeffe et morbum brevem fore. Quod fi intermittat, et quandoque purum mingat, quandoque vero album et laeve fubfidat, diuturnior morbus evadit et minus periculo vacat. Si autem urina fuerit fubrubra, et*

καὶ ἡ ὑπόστασις ὑπέρυθρός τε καὶ λείη, πολυχρονιώτερον μὲν τοῦτο τοῦ προτέρου γίνεται, σωτήριον δὲ κάρτα. κριμνώδεες δὲ ἐν τοῖσιν οὔροισιν ὑποστάσιες πονηραί. τουτέων δ' ἔτι κακίους αἱ πεταλώδεες. λευκαὶ δὲ καὶ λεπταὶ κάρτα φλαῦραι. τουτέων δ' ἔτι κακίους αἱ πιτυρώδεες. νεφέλαι δ' ἐμφερόμεναι τοῖσιν οὔροισι, λευκαὶ μὲν ἀγαθαὶ, μέλαιναι δὲ φλαῦραι. ἔστ' ἂν δὲ πυῤῥόν τε ᾖ τὸ οὖρον καὶ λεπτὸν, ἄπεπτον σημαίνει τὸ νόσημα. καὶ εἰ πολὺν χρόνον εἴη τοιοῦτο ἐὸν, κίνδυνος, μὴ οὐ δυνήσεται ὁ ἄνθρωπος διαρκέσαι, ἔστ' ἂν πεπανθῇ ἡ νοῦσος. θανατωδέστατα δὲ τῶν οὔρων ἐστὶ τά θ' ὑδατώδεα, καὶ δυσώδεα, καὶ μέλανα, καὶ παχέα. ἔστι δὲ τῇσι γυναιξὶ καὶ τοῖσιν ἀνδράσι τὰ μέλανα τῶν οὔρων κάκιστα, τοῖσι δὲ παιδίοισι τὰ ὑδατώδεα. ὁκόσοι δ' ἂν οὖρα λεπτὰ καὶ ὠμὰ οὐρέωσι πολὺν χρόνον, ἢν τὰ ἄλλα ὡς περιεσομένοισι σημεῖα ᾖ τουτέοισιν, ἀπόστασιν δεῖ προςδέχεσθαι ἐς τὰ κάτω τῶν φρενῶν χωρία. καὶ τὰς λιπαρότητας δὲ τῶν ἄνω ἐφισταμέ-

fubfidentia item fubrubra et laevis, diuturnior hic fane priore fiet, fed admodum falutaris. At fubfidentiae in urinis, quae craffioris farinae hordei fpeciem referunt, pravae funt: his vero deteriores, in quibus veluti laminae quaedam apparent: tenues autem et albae valde vitiofae exiftunt: atque his adhuc deteriores, quae furfures imitantur. Nebulae, quae in urinis feruntur, albae bonae, nigrae autem malae. Quoufque autem urinae fuerint rufae ac tenues, crudum effe morbum fignificant: et fi diutius tales extiterint, periculum imminet, ne durare aeger non poffit, quoufque morbus concoquatur. Perniciofiffimae vero omnium urinae funt aquofae et graviter olentes, et nigrae, et craffae. In mulieribus autem et viris nigrae urinae funt teterrimae, in pueris vero aquofae. Porro qui tenuem diutius et crudam urinam mingunt, fi caetera, ut in his, qui fervandi funt, adfint indicia, in iis abfceffum infra feptum tranfverfum expectare oportet. Pinguedines defuper

νων ἀραχνοειδέας μέμφεσθαι, συντήξιος γὰρ σημεῖον. σκοπέειν δὲ χρὴ τῶν οὔρων ἐν οἷσιν αἱ νεφέλαι, ἤν τε κάτω ἔωσιν, ἤν τε ἄνω, καὶ τὰ χρώματα ὁκοῖα ἔχουσι. καὶ τὰς μὲν κάτω φερομένας σὺν τοῖσι χρώμασιν οἷσιν εἰρέαται, ἀγαθὰς εἶναι καὶ ἐπαινέειν, τὰς δ' ἄνω σὺν τοῖσι χρώμασι οἷσιν εἰρέαται, πονηρὰς εἶναι καὶ μέμφεσθαι. μὴ ἐξαπατάτω δέ σε, ἤν τε αὐτέη ἡ κύστις νόσημα ἔχουσα τῶν οὔρων τι ἀποδιδῷ τουτέων· οὐ γὰρ τοῦ ὅλου σημεῖον, ἀλλ' αὐτῆς καθ' ἑωυτήν. ταῦτα γράψαντος Ἱπποκράτους, καὶ μετ' αὐτὸν Διοκλέους τε καὶ Πραξαγόρου παραπλήσια τούτοις, εὔλογον ἦν, εἴτ' ἀληθεύουσιν, εἴτε ψεύδονται, τὸν Ἐρασίστρατον εἰρηκέναι, τὸν λογισμὸν προσθέντα τῆς ἰδίας ἀποφάσεως, [178] ὥσπερ γε καὶ περὶ τῶν ἐμουμένων τε καὶ διαχωρουμένων, ἐν οἷς ἐστι καὶ τὰ μέλανα καλούμενα, καὶ πρὸς αὐτοῖς ἡ ἀκριβὴς μέλαινα χολή. καὶ γὰρ καὶ διορίσασθαί τι συγκεχυμένον ἐν τῇ τῆς φωνῆς κοινωνίᾳ τῶν

natantes, quae aranearum ſpeciem referunt, damnandae ſunt: nam indicant colliquationem. Conſiderandae autem ſunt in urinis nebulae, an deorſum ferantur, an ſurſum, atque adhuc, quem colorem obtineant. Illae enim, quae deorſum feruntur cum colore, quem paulo ante commemoravimus, bonae ſunt atque commendandae: illae vero, quae ſurſum cum colore, qualis jam dictus eſt, attolluntur, contra ſunt vitioſae atque damnandae. Verum ne te decipiat, ſi ipſa veſica aliquam his ſimilem reddat urinam: non enim tunc totius corporis erit indicium, ſed ſoliusmetipſius nota cenſenda eſt. Itaque, quum haec ſcripſerit Hippocrates, et poſt ipſum Diocles et Praxagoras ſimilia tradiderint, rationi utique conſentaneum erat, ut Eraſiſtratus, addita ſuae opinionis ratione, demonſtraret, verane an falſa illi pronunciarint: quemadmodum fecit de his, quae vomuntur et dejiciuntur: inter quae illa etiam quae dicuntur nigra continentur, et praeterea quae exquiſite atra eſt bilis. Verum in his diſtinguere quippiam neceſſum erat, quod in vocis communione inter melancholicos humores confu-

μελαγχολικῶν χυμῶν ἦν ἀναγκαῖον, ὅπερ ἐγὼ διειλόμην ἔμπροσθεν. Ἐρασίστρατος μὲν οὖν ὅλην τὴν περὶ τοὺς χυμοὺς τέχνην παρέλιπεν. ἐγὼ δὲ οὐ περὶ πάντων ἐνταῦθα προειλόμην εἰπεῖν, ἀλλὰ περὶ τῆς μελαίνης χολῆς μόνης. ὅσα μὲν τῇ κοινωνίᾳ τοῦ λόγου καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἔγραψα, δι' ἑτέρων ἐξείργασμαι.

Κεφ. θ'. Περὶ δὲ μελαίνης χολῆς τὰ διὰ μακρᾶς πείρας βεβαίως ἐγνωσμένα μοι προσθήσω νῦν, χρήσιμα ἐσόμενα ἐκείνοις, ὅσοι τῆς ἰατρικῆς τέχνης οὐ τοὺς σοφιστικοὺς λόγους, ἀλλὰ τὰ ἔργα σπουδάζουσι. πάντα γὰρ ὅσα διὰ μελαγχολικὸν χυμὸν γίνεται πάθη, κατ' ἀρχὰς εὐθέως γενναίως καθαίρων τοῖς τὸν τοιοῦτον χυμὸν ἐκκενοῦσιν αὐξηθῆναι κωλύσεις μέχρι καὶ τῶν καρκίνων. ἄξιον δὲ θαυμάσαι τῶν ἤτοι γ' ἀκόντων ἢ ἑκόντων σοφίσματα γραψάντων εἰς ἀναίρεσιν τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ. φασὶ γὰρ, ἐπὶ τῶν παρὰ φύσιν ἐχόντων μόνον αὐτὸν γεννᾶσθαι, μηδενὸς τῶν ἀκριβῶς εὐχύμων ἔχοντος ἐν τῷ σώματι μέλαιναν χολήν.

sum exiſtit, quod et nos paulo ante expoſuimus. Igitur Eraſiſtratus omnem de humoribus artem praeteriit. Ego vero de omnibus hic pertractare nequaquam inſtitui, ſed de ſola atra bile. Quae autem ex ſermonis communitate de aliis etiam pertractavimus, in aliis libris a nobis copioſiùs tradita ſunt.

Cap. IX. Caeterum quae de atra bile longa experientia mihi firmiter cognita ſunt, nunc adjiciam: quae ſane illis uſui futura ſunt, qui medicae artis non ſophiſticas rationes, ſed opera ipſa ſectantur. Omnes enim qui ab humore melancholico proveniunt affectus, ſtatim inter initia medicamentis eum humorem evacuantibus valide purgans, ita ſane quo minus augeantur prohibebis uſque etiam ad cancros. Atqui eos non immerito quis admirabitur qui ſeu inviti, ſeu ſponte ſophiſmata ſcripſerunt ad melancholici humoris ſublationem. Ajunt enim, in his tantum, qui praeter naturam ſunt affecti, eum humorem generari, quum nemo, qui bonis exacte ſuccis praeditus ſit, bilem atram in corpore con-

εἰ γοῦν, φασὶν, ἀθλητῇ τινι ἄριστα διακειμένῳ δοίη τις φαρμάκου τοῦ νομιζομένου μέλαιναν χολὴν ἐκκενοῦν, ὄψεται κενουμένην αὐτὴν, ὥσπερ, εἰ καὶ τῶν τὴν ξανθὴν χολὴν ἐκκαθαίρειν πεπιστευμένων προσενέγκῃ τις, ἐκείνην ὄψεται κενουμένην. ᾧ καὶ δῆλον εἶναί φασιν, ὡς, ἀλλοιουμένου τοῦ αἵματος ὑπὸ τῆς τοῦ φαρμάκου δυνάμεως, εἰς τὰς χολὰς γίνεται μεταβολή· καθάπερ γε κἂν εἰ φλέγματος ἀγωγὸν δοίης, ὄψει, φασὶ, καὶ τότε κενούμενον φλέγμα. παραπλησίως δὲ, κἂν εἰ τὰ πεπεισμένα τὸν λεπτὸν ἰχῶρα κενοῦν, ἀναγκάσῃς προσενέγκασθαι τὸν εὐχυμότατον ἄνθρωπον, ὄψει καὶ τότε κενούμενον ὑδατώδη λεπτόν τινα ἰχῶρα. πρὶν μὲν οὖν ἀποδειχθῆναι τῶν καθαρτικῶν φαρμάκων ἕκαστον ἕλκειν ἕνα τινὰ χυμὸν, οὗ πέφυκεν ὑπάρχειν ἑλκτικὸν, ἔχει τι πιθανὸν ὁ λόγος αὐτῶν· ἀποδειχθέντος δὲ τούτου, τὸ ψεῦδος αὐτῶν κατάφωρον γίνεται. ἐδείχθη γὰρ, ὅτι τὸν οἰκεῖον ἕκαστον ἕλκει χυμὸν, ἐκ τοῦ τὰ μὲν τοῖς

tineat. Si igitur (inquiunt) athletae cuipiam optimi habitus aliquod medicamentum propinaveris ex iis, quae atram bilem evacuare exiſtimantur, ipſam videbis evacuari, quemadmodum, ſi ea quoque exhibeas, quae flavam bilem creduntur expurgare, ipſam haud aliter conſpicies excerni. Unde ipſi ſatis conſtare dicunt, a viribus medicamenti alterato ſanguine in biles fieri tranſmutationem: veluti etiam ſi cui dederis medicamentum, quod pituitam ſubducat, ipſam quoque pituitam (inquiunt) videbis evacuari. Pari etiam modo, ſi ea, quae tenuem ſaniem evacuare credita ſunt, hominem, qui optimis ſcateat ſuccis, aſſumere coëgeris, videbis et tunc quandam aquoſam et tenuem ſaniem excerni. Porro, priuſquam fuerit demonſtratum, quodcunque purgatorium medicamentum unum quendam humorem attrahere, nempe quem natura attrahere natum eſt, iſtorum ratio aliquid probabile obtinere videtur. Verum hoc demonſtrato, ipſorum mendacium manifeſte nemo non deprehendet. Ex eo enim oſtenſum eſt, eorum unumquodque proprium humorem attrahere, quod ea medicamenta,

ὑδερικοῖς διδόμενα φάρμακα τοσαύτην ἐνίοτε ποιεῖσθαι κένωσιν, ὡς ὅλας λεκάνας πληροῦν, ἀνάλογον δὲ τῷ κενουμένῳ προστέλλεσθαί τε τὴν γαστέρα καὶ κουφίζεσθαι σαφῶς τοὺς κάμνοντας, εὐπνουστέρους τε γίνεσθαι, τὰ δὲ τοῖς ἰκτεριῶσι τὴν μὲν ξανθὴν χολὴν ἐκκενοῦν πλείστην, ὀνινάναι δὲ τοὺς πάσχοντας. εἰ δ᾽ ἔμπαλιν τὰ μὲν ὑδραγωγὰ φάρμακα δοίης τοῖς ἰκτεριώδεσι, τὰ δὲ χολαγωγὰ τοῖς ὑδεριώδεσιν, ἐλάχιστόν τε τὸν οἰκεῖον κενώσεις χυμὸν, οὐ μόνον δ᾽ οὐδὲν ὠφελήσεις τοὺς κάμνοντας, ἀλλὰ καὶ βλάψεις μεγάλως, ὥσπερ εἰ καὶ φλεβοτομήσεις αὐτούς. καίτοι κατὰ τοὺς ἡγουμένους, ὑπὸ τῶν καθαιρόντων φαρμάκων ἀλλοιοῦσθαι τοὺς ἐν σώματι χυμοὺς, (364) ὡς ἂν ἕκαστον τῶν ἑλκόντων τὴν φύσιν ἔχῃ, τῷ καθῆραι τὸ φλεβοτομῆσαι τὴν ἴσην ἕξει δύναμιν. ὥσπερ οὖν ἡμεῖς, ὑδρα-[179]γωγὸν δόντες φάρμακον οἷς ἐστιν ὕδερος ἀσκίτης, ἐκ-

quae aqua inter cutem laborantibus propinantur, tantam saepenumero evacuationem moliuntur, ut integras matellas impleant, ad proportionem autem eorum, quae ita educuntur, alvus detineatur, ac manifeste leventur aegrotantes, atque facilius respirent: quae vero in morbo regio offeruntur, flavam bilem plurimam evacuent, et juventur non parum inde aegrotantes. Si vero contra medicamenta aquam subducentia morbo regio laborantibus dederis, quae vero bilem educunt, his, qui aqua inter cutem infestantur, quam minimum proprii humoris utrobique videbis evacuari, atque inde non solum nihil juveris aegrotantes, verum etiam quam maxime laeseris, haud aliter quam si ipsis venam incideris. Atqui apud eos, qui credunt, a purgantibus medicamentis humores in corpore mutari, prout natura uniuscujusque trahentis extiterit, sectio quidem venae purgandi auxilio aequales vires obtinebit. Caeterum quemadmodum nos medicamentum, quod aquam subducit, exhibentes his, qui ea aquae inter cutem specie laborabant, quam ἀσκίτην Graeci ab utribus nomine deducto appellant, cum exuperantem

κενοῦμέν τε τὸ πλεονάζον ὑγρὸν, ὠφελοῦμέν τε τὸν κάμνοντα, οὕτω καὶ αὐτοὶ φλεβοτομίαν παραλαμβάνοντες ὁρῶσιν, εἰς ὅ τι τελευτᾷ τὸ βοήθημα. γελοῖοι δ᾽ εἰσὶ κἀκ τοῦ μηδὲν εἶναι κατὰ τὸ σῶμα περιεκτικὸν μελαίνης χολῆς ὄργανον, οἷον ἡ ἐπὶ τῷ ἥπατι κύστις ἐστὶ τῆς ξανθῆς χολῆς, ἡγούμενοι, τεκμήριον ὑπάρχειν τοῦτο τοῦ μηδ᾽ ὅλως ἐν τοῖς ἀκριβῶς ὑγιαίνουσι σώμασι τὸν μελαγχολικὸν εἶναι χυμόν. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τὸ φλέγμα συγχωρήσουσιν ἐν ἡμῖν εἶναι, καθάπερ οὐδ᾽ ἐν ταῖς περιστεραῖς τὴν ξανθὴν χολήν· οὐ γὰρ ἔχουσι τὴν ἐπὶ τῷ ἥπατι κύστιν, ὥσπερ οὐδ᾽ ἄλλα τινὰ ζῶα. καὶ μέντοι καὶ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν ἑαυτοὺς, οὐ γὰρ ἡμᾶς γε, σοφίζονται, τὸν μελαγχολικὸν χυμὸν, ὃν ἐν τοῖς ὑγιαίνουσι γεννᾶσθαί φαμεν, ἀκούοντες ἀεὶ κατὰ τῆς μελαίνης λέγεσθαι χολῆς, ἣν ἐν τῷ παρὰ φύσιν ἔχειν γεννᾶσθαί φαμεν. οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ κατά γε τοὺς ἀκριβῶς ὑγιαίνοντάς ἐστι μέλαινα χολὴ, καί τινας τῶν παρὰ φύσιν ἐχόντων, ἀμφοτέρας δὲ μελαγχολικὸν χυμὸν ὀνομάζειν οὐδὲν

humorem evacuamus, tum etiam aegrotum juvamus, fic et illi venae fectionem eligentes videant, quem finem hujufcemodi auxilium fortiatur. Quinetiam vel ex eo ridendi funt, quod nullum in corpore inftrumentum effe dicant, quod bilem atram recipiat, ficuti in jecinore flavae bilis vefica, inde conjiciendum effe putantes, in his corporibus, quae integram obtinent valetudinem, atram bilem nequaquam contineri, qua ratione neque pituitam in nobis effe concedent, quemadmodum neque in columbis flavam bilem; etenim veficam, quae iecinori inhaeret, non habent, ficuti neque alia quaepiam animantia. Quippe feipfos (nequaquam enim nos) aequivocatione decipiunt, humorem melancholicum, quem in bene valentibus dicimus progigni, perpetuo de atra bile dictum intelligentes, quam in his, qui praeter naturam funt affecti, afferimus generari. Non enim eadem eft bilis atra in his, qui integra fanitate fruuntur, et in aliquibus eorum, qui olim naturalem habitum funt egreffi: nihil autem obftat, quin poffis utrumque humorem (fi libet)

κωλύει. εἴρηται δὲ περὶ τούτων ἤδη καὶ πρόσθεν. ἀλλὰ καὶ νῦν οὐδὲν χεῖρον μεμνῆσθαι περὶ αὐτῶν ἐν βραχέσι κεφαλαίοις ἕνεκα τῶν λόγοις ψευδέσιν ἑαυτούς τε καὶ τοὺς μεμαθηκότας ἀκριβῶς τὴν Ἱπποκράτους γνώμην σοφιζομένων.

atram bilem nominare. De his autem et ante dictum eft: verum et nunc breviter tanquam per capita id commemoraffe haudquaquam utique fuit inutile eorum gratia, qui tum feipfos, tum etiam eos, qui Hippocratis fententiam exacte didicerunt, falfis rationibus circumveniunt.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΧΡΕΙΑΣ ΣΦΥΓΜΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ.

Ed. Chart. V. [433.] Ed. Bas. III. (154.)

Κεφ. α'. Τίς ἡ χρεία τῶν σφυγμῶν; ἆρά γε ἥπερ καὶ τῆς ἀναπνοῆς, ὡς σχεδὸν ἅπασιν ἰατροῖς τε καὶ φιλοσόφοις ἔδοξεν, ἢ τις ἑτέρα παρὰ ταύτην; οὐ γὰρ δὴ ἀβασανίστως πειστέον αὐτοῖς, ἐναντιοῦσθαι δοκούντων ἄλλων τέ τινων οὐκ ὀλίγων φαινομένων, καὶ τοῦ νῦν εἰρῆσθαι μέλλοντος οὐχ ἥκιστα. στερηθέντες μὲν γὰρ τῆς ἀναπνοῆς εὐθέως ἀποθνήσκομεν, ἄσφυκτα δ' ἀπεργάσῃ πολλὰ τῶν μορίων ἄνευ μεγάλης βλάβης. εἰ γοῦν ἐθελήσῃς ἢ τὰς διὰ

GALENI DE PVLSVVM VSV LIBER.

Cap. I. Quis usus pulsuum? an qui et respirationis, ut prope omnibus tum medicis tum philosophis visum est, an praeter hunc alius? Non enim certe ipsis inexplorate credendum, quum adversari videantur ex aliis quibusdam evidentibus non pauca, idque potissimum, quod nunc sum proditurus Enimvero respiratione privati quamprimum morimur, at pulsu orbatas multas partes citra magnam laesionem efficies. Si namque eas, vel quae per inguina ad crura descendunt,

τῶν βουβώνων ἐπὶ τὰ σκέλη καθηκούσας ἀρτηρίας, ἢ τὰς διὰ τῶν μασχαλῶν εἰς τὰς χεῖρας βρόχῳ διαλαβεῖν, ἀσφύκτους μὲν εὐθέως ἐργάσῃ τὰς ἐν τοῖς κώλοις ἁπάσας, οὐ μὴν παραλύσεις ταῦτα τῆς καθ' ὁρμὴν κινήσεως, ὥσπερ οὐδὲ τῆς αἰσθήσεως. εἰ δ' ἐν τῷ χρόνῳ ναρκώδη τε καὶ ψυχρὰ καὶ ὠχρὰ καὶ ἄτροφα γίνεται, τάχ' ἂν τοῦτο κατὰ συμπάθειαν μᾶλλον ἢ τὴν τῶν σφυγμῶν ἀπώλειαν συμβαίνοι. εἰ δὲ τὰ νεῦρα βρόχοις διαλάβοις, ἀκίνητά τε παντελῶς καὶ ἀναίσθητα παραχρῆμα ποιήσεις τὰ μόρια. ἐχρῆν οὖν καὶ τὰς ἀρτηρίας ὁμοίως τοῖς νεύροις κακωθείσας, εἰς ἅπερ ἔμπροσθεν ὠφέλουν ἕκαστον τῶν μορίων, εἰς ταῦτα καὶ βλάπτειν εὐθέως. τὸ δὲ δὴ πάντων ἀτοπώτατον, εἰ τὰς κατὰ τὸν τράχηλον ἀρτηρίας βρόχοις διαλάβοις, οὐδὲν σαφὲς βλάψεις τὸ ζῶον, καίτοι συνάπτουσιν αὗται καρδίαν ἐγκεφάλῳ, τὸ κυριώτατον τῶν ζωτικῶν ὄργανον τῷ κυριωτάτῳ τῶν ψυχικῶν. [434] εἴπερ οὖν τῶν οὕτως ἐπικαίρων ἀρτηριῶν ἡ βλάβη μηδὲν σαφὲς ἀδικεῖ τὸ ζῶον, σχολῇ γ' ἂν τῶν ἄλλων τις ἀδικήσειεν. (155) εἰ δ' οὐδὲν βλάπτουσιν

vel quae per axillas ad manus *repunt*, arterias laqueo intercipere volueris, pulfu quidem illico privatas reddes quae in artubus funt univerfas, non tamen his artubus voluntarium motum adimes, ut nec etiam fenfum. Si vero temporis decurfu torpidi, frigidi, pallidi et tabidi evadant, fortaffis id fympathia magis quam pulfuum damno accidit. At fi nervos laqueis interceperis, immobiles prorfus et infenfibiles partes extemplo efficies. Oportebat itaque et arterias eodem modo ac nervos vitiatas, fingulis quibus prius opitularentur partibus, eas quoque celeriter oblaedere. Sed fane id omnium abfurdiffimum: fi cervicis arterias laqueis interceperis, haud manifefte animal oblaeferis, tametfi connectunt ipfae cor cerebro, princeps vitalium actionum organum principi animalium. Si igitur adeo perneceffariarum arteriarum laefio nullam manifeftam animali laefionem adferat, multo minus et aliarum aliqua oblaeferit. At fi, quum

παθοῦσαι, παντί που δῆλον, ὡς οὐδ᾽ ὠφελοῦσιν, οὐδ᾽ ἂν ἐῤῥωμέναι τύχωσιν. πῶς οὖν ἐκ σφυγμῶν τὸ μέγιστον προγινώσκομεν; οὐχ ὡς ἐξ αἰτίων πολὺ δυναμένων, φήσει τις, ἀλλ᾽ ὡς σημείων ἐπικαίρων, ὡς εἰ καὶ γρυπουμένοις τοῖς ὄνυξι καὶ μελαινομένοις τεκμαίροιτό τις περὶ θανάτου. ὅταν γὰρ τοῖς χρησίμοις εἰς τὴν ζωὴν ἕπηταί τινα κατ᾽ ἀνάγκην, ὁ μὲν κίνδυνος ἐπὶ τῇ τοῦ χρησίμου βλάβῃ, τὸ δ᾽ ἐξ ἀνάγκης ἑπόμενον σημεῖον γίνεται τοῦ κινδύνου. κύριον μὲν οὖν σπλάγχνον ἡ καρδία, ἐκπεφύκασι δ᾽ ἀπ᾽ αὐτῆς αἱ ἀρτηρίαι, καὶ κινοῦνται τὸν αὐτὸν ἐκείνῃ τρόπον· ὥστε καὶ βλάπτονται τὸν αὐτὸν, καὶ ταύτῃ μέγα δηλοῦν πεφύκασιν. ἐδείχθη δὲ οὐ ταὐτὸν ὂν τὸ δηλοῦν μεγάλα τῷ δύνασθαι μεγάλα. πόθεν οὖν ἐπῆλθεν ἅπασιν ἰατροῖς τε καὶ φιλοσόφοις εἰς τὴν αὐτὴν χρείαν ἀνάγειν τήν τε ἀναπνοὴν καὶ τοὺς σφυγμοὺς, τῆς μὲν οὕτως εἰς μέγα διαφέρειν ἡμῖν φαινομένης, τῶν δ᾽, ὡς ἔοικεν, ἢ παντάπασιν εἰς οὐδὲν, ἢ παντελῶς μικρόν; ἐμοὶ μὲν οὖν δοκοῦσιν, ὥσπερ οὖν καὶ

afficiuntur, nihil laedant, undique conſtat, etſi valentes ſint, eas minime conferre. Quomodo igitur ex pulſibus maxime praenoſcimus? non ut ex cauſis multa vi pollentibus (dicet aliquis), ſed ut ex ſignis perneceſſariis, quemadmodum ſi quis ex incurveſcentibus unguibus et nigrantibus de morte coniiciat. Quum enim ea, quae uſum vitae praeſtant, quaedam neceſſario ſequuntur, periculum quidem in ejus, quod uſum vitae praeſtat, laeſione eſt, tum quod ex neceſſitate ſequitur, ſignum ſit periculi. Princeps quidem viſcus eſt cor, ex quo enaſcuntur arteriae, quae et eodem quo ipſum modo moventur, proindeque eodem modo laeduntur, atque ita magnum quid indicare natae ſunt. At vero monſtratum eſt, non idem eſſe magna indicare ac magna poſſe. Unde igitur tum medicis omnibus, tum philoſophis in mentem venit, ut ad eundem uſum et reſpirationem et pulſus adduxerint, quum illa quidem ad magnum uſum excellere nobis appareat, hi vero vel ad prorſus nullum, vel plane exiguum? Mihi equidem videntur, quemadmodum et ex

γράφουσιν οἱ πλείους αὐτῶν, ἐκ τοῦ τρέπεσθαι παραπλησίους τροπὰς ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς αἰτίοις ἀμφότερα κοινὴν εἶναι καὶ τὴν χρείαν αὐτῶν ὑπονοῆσαι· τῶν τε γὰρ γυμναζομένων καὶ λουομένων, καὶ τῶν ὁπωσοῦν ἄλλως θερμαινομένων, οὐ τὴν ἀναπνοὴν μόνον ὠκυτέραν τε καὶ πυκνοτέραν καὶ μείζονα γινομένην ἔστιν ἰδεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς σφυγμοὺς ὡσαύτως τρεπομένους, τῶν τ' ἀῤῥιγούντων, καὶ τῶν ὁπωσοῦν ἄλλως ψυχομένων, οὐ τὴν ἀναπνοὴν μόνην ἀραιοτέραν τε καὶ βραδυτέραν καὶ μικροτέραν, ἀλλὰ καὶ τοὺς σφυγμούς. καὶ ἐν τοῖς καυσώδεσι πυρετοῖς πλεῖστον μὲν καὶ τάχιστον καὶ πυκνότατον ἀναπνέουσι, μεγίστους δ' ἔχουσι καὶ ταχίστους καὶ πυκνοτάτους τοὺς σφυγμούς. εἰ δ' ἐπὶ ταῖς ἀσυμμέτροις τροφαῖς οἱ μὲν σφυγμοὶ μείζονες, αἱ δ' ἀναπνοαὶ γίνονται μικρότεραι, οὐδὲ τοῦτο ἀπόρημα τῷ λόγῳ· μικρότερον μὲν γὰρ ἀναπνέουσιν ἢ σφύζουσι στενοχωρίᾳ τῶν φρενῶν, ἀλλ' ὅσῳ μικρότερον, τοσούτῳ πυκνότερον, ἰώμενοι τὴν μικρότητα τῆς ἀναπνοῆς τῷ συνε-

ipfis plures fcribunt, quod confimilibus converfionibus ab iifdem caufis convertantur, inde communem effe eorum ufum animo concepiffe. Nam et qui exercitantur, et qui in balneo lavantur, et qui aliter quovis modo excalfiunt, eorum non modo refpirationem celeriorem frequentioremque ac majorem contueri licet, fed etiam pulfus pari modo mutatos. Praeterea qui algent aliterve quolibet modo funt refrigerati, horum ficut refpiratio rarior, tardior ac minor vifitur, ita et pulfus. Atque in ardentibus febribus maxime et celerrime et denfiffime refpirant, et maximos, velociffimos et denfiffimos pulfus habent. Quod fi ab immodicis alimentis pulfus vifuntur majores, refpirationes minores, ne id quidem fcrupulum rationi injicit. Quippe minorem hi refpirationem, quam pulfum, habent propter diaphragmatis compreffionem. Caeterum quanto minorem, tanto hanc habent et crebriorem, fcilicet refpirationis parvitatem actionis continuitate compenfantes.

χεῖ τῆς ἐνεργείας. ὅσον γὰρ ἐνδεέστερον ἀπέλαυσεν ἡ φύσις ἀέρος, οὐ δυνηθέντος ἐπὶ πλεῖστον διαστῆναι τοῦ θώρακος, τοῦτο ἐπανορθοῦται τῇ πυκνότητι. καὶ διὰ τοῦτο ἴσον δύναται τὸ μικρότερόν τε ἅμα καὶ πυκνότερον πνεῦμα τῷ μείζονί τε ἅμα καὶ ἀραιοτέρῳ. λέγομεν δὲ νῦν ἀραιότερον σφυγμὸν τὸν ἐπὶ τροφαῖς, οὐ τὸν πρὸ τῆς τροφῆς, ἐκείνου μὲν γὰρ πυκνότερός ἐστιν, ἀλλὰ τῇ τῆς ἀναπνοῆς ἰδέᾳ παραβάλλοντες. εἰ τοίνυν τρέπεται μὲν ὡσαύτως ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς αἰτίοις ἡ ἀναπνοὴ τοῖς σφυγμοῖς, βλάπτεται δ᾽ οὐχ ὡσαύτως ἀπολλυμένη, καὶ γὰρ τοῦτ᾽ ἔμπροσθεν ἐδείχθη, περαίνοιτ᾽ ἂν οὐδὲν ἧττον ὁμοίως ἀλλήλοις τὰ ἀντικείμενα, τό τε τῆς αὐτῆς ἕνεκα χρείας ἄμφω γεγονέναι καὶ τὸ μὴ τῆς αὐτῆς. ἀλλ᾽ οὐκ ἐνδέχεται· χρὴ γὰρ θάτερον αὐτῶν ἀληθὲς ὑπάρχειν, οὐκ ἄμφω.

Κεφ. β΄. [435] Ζητητέον οὖν, ὅπῃ τῶν λόγων ὁ ἕτερος παραλογίζεται, κάνονα τῆς κρίσεως ποιησαμένοις ἡμῖν τὴν χρείαν τῆς ἀναπνοῆς, ἣν ἐδείξαμεν ἐν τοῖς περὶ αὐτῆς λόγοις διττὴν οὖσαν, ὡς ἐδόκει καὶ Ἱπποκράτει·

Quod enim aeris natura, thorace nequeunte se latissime aperire, ex minori respiratione amisit, id densitate restituit. Ideoque tantumdem minor simul et frequentior respiratio potest, quantum major simul atque rarior. Diximus autem hoc loco rariorem pulsum eum, qui comestioni succedit, non utique cum eo, qui comestionem praecedit, comparantes (quippe quo est frequentior), sed ad respirationis speciem referentes. Igitur si respiratio, pari cum pulsu modo, iisdem ex caussis mutatur, non tamen parem noxam, quum perit, affert (nam id quoque prius est monstratum), utique diffidentia adversaque nihilominus ex aequo invicem colligas licet, nempe tum ambo a natura ejusdem usus gratia data, tum non ejusdem. Verum ita fieri non potest, quum alterum eorum verum esse, non ambo, sit necessum.

Cap. II. Itaque investigandum, qua parte altera rationum decipiat, ipso respirationis usu pro norma nobis proposito. Quem utique, ubi de ea tractavimus, duplicem esse, sicut Hippocrates existimavit, indicavimus;

τὴν μὲν γὰρ ἑτέραν, τὴν μείζω, φυλακὴν τῆς ἐμφύτου θερμασίας, τὴν δὲ ἑτέραν, τὴν ἐλάττονα, θρέψιν τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος. ἀλλ᾽ εἰς ἄμφω ταῦτα παρὰ τῆς διὰ τῶν ῥινῶν εἰσπνοῆς ὠφελεῖσθαι τὸν ἐγκέφαλον ἐλέγομεν. ὥστ᾽ οὐδὲν θαυμαστὸν, ὀλίγης αὐτῷ παρὰ καρδίας χορηγουμένης τῆς ἐπικουρίας, ὀλίγην εἶναι καὶ τὴν βλάβην, τῶν καρωτίδων λεγομένων ἀρτηριῶν βρόχοις διαληφθεισῶν. ἀλλ᾽ ἴσως τις φήσει, μηδ᾽ ἐλαχίστην φαίνεσθαι· δι᾽ ὅλης γὰρ ἡμέρας τὸ ζῶον, ὡς ἐπειράθημεν πολλάκις, ἀβλαβὲς διαμένει. καὶ ὀρθῶς γε φήσει. καὶ δὴ τοῦθ᾽ ἡμεῖς ἀποροῦντες ἐπενοήσαμεν τοιούτου τινὸς ἀποπειραθῆναι φαινομένου. πρότερον δ᾽ ἐρῶ τὸν λογισμὸν, ὅθεν εἰς τοῦθ᾽ ἥκομεν. ἐπεὶ γὰρ ἐν ἑτέροις ἡμῖν ἀποδέδεικται, τὰς κατὰ τὸν ἐγκέφαλον κοιλίας πνεύματος εἶναι ψυχικοῦ μεστὰς, τροφῆς χρῄζοντος συνεχοῦς, ἀποδέδεικται δὲ καὶ ὡς δαπανᾶται τοῦτο ἐν ταῖς καθ᾽ ὁρμὴν κινήσεσιν, ἄμεινον ἐδόκει τρέχειν ἀναγκάζειν τὸ ζῶον, ᾧ τὰς ἀρτηρίας βρόχοις

alterum, qui major est, ipsius insiti caloris conservationem, alterum, qui minor, animalis spiritus nutritionem. At in horum utroque ex attracto per nares spiritu accedere cerebro utilitatem diximus. Quo minus mirum est, quum exiguum illi commodum ex corde suggeratur, si, carotidibus vocatis arteriis vinculo exceptis, exiguum quoque sentiat incommodum. Dicet hic fortasse quispiam, ne minimum quidem apparere incommodum, quando per integrum diei spatium (ut saepe experti sumus) animal sine noxa perduret. Et sane recte dicet. Jam id cum nos dubios haberet, ejusmodi quoddam evidens in quo fieret experimentum excogitavimus. Prius autem ratiocinationem ipsam, unde in ipsum veni, proponam. Quoniam demonstratum a nobis in aliis est, eos ventriculos, qui in cerebro habentur, animalis spiritus, qui assidue nutriri postulet, plenos esse, demonstratum quoque non minus est, spiritum hunc in motu voluntario consumi, satius fore visum est, ut animal, cui vinctae arteriae es-

διελάβομεν. ἐπεὶ δὲ μέχρι μὲν πολλοῦ καλῶς ἔτρεχε, μέχρι παντὸς δ᾽ οὐκ ἠδύνατο, ζητεῖν ἐδόκει χρῆναι, διότι μέχρι μὲν πολλοῦ ἔτρεχε, μέχρι παντὸς δὲ οὐκ ἠδύνατο, καὶ πάλιν αὐτὸ μέχρι πολλοῦ οὐ διαρκεῖν, ἀλλ᾽ εὐθέως ἐκλύεσθαι, δαπανωμένου τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος. ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τούτου τὸ δικτυοειδὲς πλέγμα πρὸς τῶν ἀμφὶ τὸν Ἡρόφιλον κληθὲν ἐδόκει τὴν αἰτίαν ἔχειν. ἐκεῖ γὰρ αἱ ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον ἀνιοῦσαι καρωτίδες ἀρτηρίαι, πρὶν διελθεῖν τὴν σκληρὰν μήνιγγα, σχίζονται πολυειδῶς ὑπ᾽ αὐτῆς, περιπλεκόμεναι κατὰ πολλοὺς στίχους, ὡς εἰ νοήσαις ἀλλήλοις ἐπικείμενα δίκτυα πλείω, καὶ χώραν παμπόλλην, ἣν καλοῦσιν ἐγκεφάλου βάσιν, καταλαμβάνουσιν, ἐνὸν αὐταῖς εὐθὺς μὲν διεκπεσεῖν τὰς μήνιγγας, ἐμφῦναι δὲ εἰς τὸν ἐγκέφαλον, οὗ περ ἐξ ἀρχῆς ἰέναι. τοῦθ᾽ οὖν τὸ θαυμαστὸν πλέγμα πρὸς τῆς μηδὲν εἰκῆ ποιούσης φύσεως ἐν οὕτως ἀσφαλεῖ χώρᾳ ταχθῆναι, μεγάλης τινὸς ἐδόκει χρείας ἐνδεικτικὸν ὑπάρχειν. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τὴν τῶν ἐντέρων ἕλικα καὶ τὴν τῶν εἰς τοὺς

fent, currere cogeremus. Quum igitur diu probe cucurriffet, femper autem currere non potuiffet, operae pretium videbatur caufam requirere, propter quam diu quidem cucurrit, perpetuo autem non potuit, nec rurfus diutinum curfum continuare, fed eum ftatim remittere, abfumpto fcilicet animali fpiritu. Sed et hujus ipfius eventus caufa videbatur plexus ille, qui ab Herophilo reticularis eft vocatus. In hoc enim carotides arteriae, quum ad cerebrum afcendunt, antequam duram ejus membranam tranfierint, multifariam ab ipfa finduntur, multis ceu villis fibi implexae, veluti fi retia retibus fuperpofita intelligas; tum fpatium non exiguum, quod cerebri bafis dicitur, occupant; quum potuiffent in ipfum cerebrum, quo fcilicet a principio tendebant, membranis ejus ftatim trajectis, fe inferere. Nunc igitur mirabilis ille plexus, tam tuto a natura, quae nihil temere molitur, looo conditus, magnae alicujus utilitatis index effe videtur. At quoniam et inteftinorum et quae in

ὄρχεις ἐμφυομένων ἀγγείων ἀκριβοῦς τε πέψεως ἕνεκα τῶν περιεχομένων ὑλῶν καὶ προσέτι δαψιλοῦς παρασκευῆς ταῖς ἑξῆς ἐνεργείαις ἑωρῶμεν γεγενημένην, εὔλογον ἐδόκει κἀνταῦθα τοιοῦτόν τι μεμηχανῆσθαι τὴν φύσιν, ἅμα τε κατεργαζομένην πολλῷ χρόνῳ τὴν ἐν ταῖς ἀρτηρίαις ὕλην, αἷμα θερμὸν καὶ λεπτὸν καὶ ἀτμῶδες ὑπάρχουσαν, ἅμα τε κατασκευάζουσαν τροφὴν δαψιλῆ τῷ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ψυχικῷ πνεύματι. καὶ διὰ τοῦτο, κἂν στερηθῇ τῆς πρὸς τὴν καρδίαν συνεχείας ὁ ἐγκέφαλος, ἐξαρκεῖ αὐτῷ τὸ δικτυοειδὲς πλέγμα μέχρι πολλοῦ, καὶ μάλισθ᾽ ὅταν ἀτρεμῇ τὸ ζῶον, ὡς ἂν μὴ δαπανωμένου τηνικαῦτα τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος εἰς τὴν καθ᾽ ὁρμὴν ἐνέργειαν. [436] τὸ μὲν δὴ χαλεπώτατόν τε καὶ ἀπορώτατον δοκοῦν, τὸ κατὰ τὰς καρωτίδας ἀρτηρίας, οὐδὲν ἔχειν ἄπορον ἔτι φαίνεται. παραπλησίως δ᾽ αὐτῷ καὶ τὸ κατὰ τὰς ἄλλας ἁπάσας, ὧν ἑκάστης βρόχῳ διαληφθείσης οὐδὲν ἐν τῷ παραυτίκα βλάπτεται τὸ μέρος. ἐχρῆν γάρ, οἶμαι, κἀνταῦθα σκοπεῖν, ὡς οὐκ ἴσον

testes se inserunt vasorum revolutionem, tum ut materiae in his contentae perfecte concoquerentur, tum ut sequturis functionibus abunde praeparatae superessent, factam contemplabamur, non alienum a ratione videbatur, hic quoque tale quippiam commentam esse naturam, ac simul materiam eam, quae in arteriis continetur, (ea est sanguis calidus et tenuis et halituosus,) longo tempore conficere, simul animali, qui in cerebro est, spiritui copiosum alimentum praeparare. Proinde, quamvis continuatio cum corde cerebro sit adempta, tamen satisfacere ei longo tempore posse reticularem plexum, potissimum si animal quiescat, ceu animali spiritu in motum voluntarium minime tum consumpto. Ac, quod difficillimum videbatur, maximeque negotium facessere, nempe quod in carotidibus arteriis accidit, id nullam etiam habere dubitationem apparet. Similiter nec quod in reliquis omnibus contingit, quarum qualibet vinculo excepta nulla in praesens noxa parti affertur. Oportebat enim (arbitror) hic quoque aestimari, non esse si-

ἐστὶν, ἢ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν τῆς ἐμφύτου θερμασίας παθεῖν, ἤ τι τῶν ὑπ᾽ αὐτῆς θερμαινομένων. τὴν μὲν γὰρ ἀεὶ χρὴ θερμὴν ἱκανῶς ὑπάρχειν· καὶ γὰρ ἑαυτὴν καὶ τἄλλα κινεῖ τε ἅμα σφυγματωδῶς καὶ θερμαίνει· τοῖς δὲ ἀπόχρη βραχείας εὐπορεῖν θερμασίας εἰς τὸ διασώζεσθαι. καὶ τὴν μὲν εἰ στερήσαις τῆς ἐμφύτου θερμασίας, αὐτήν τε ψύξεις καὶ τἄλλα πάντα, ὅσα πρότερον ὑπ᾽ αὐτῆς ἐθερμαίνετο: τῶν δ᾽ ἄλλων οὐδὲν στερῆσαι τελέως δυνήσῃ τῆς θερμασίας, κἂν βρόχοις διαλάβῃς τὰς ἀρτηρίας· διά τε γὰρ τῶν χιτώνων ἐπιῤῥυήσεταί τι, καὶ γὰρ σύμπνουν ἐστὶ καὶ σύῤῥουν ἑαυτῷ πᾶν τὸ σῶμα κατὰ (156) τὸν Ἱπποκράτους λόγον. ὥστε, κἂν μὴ διὰ τῶν ἀρτηριῶν, ἀλλά γε διὰ τῶν ἄλλων καὶ μάλιστα διὰ φλεβῶν τῷ συνεχεῖ τῆς μεταλήψεως εἰς πᾶν μόριον ἐνεχθήσεταί τι τῆς θερμασίας. ἅπαντα οὖν τὰ τοιαῦτα τοῖς φαινομένοις ὁμολογεῖ, καὶ θαυμαστὸν οὐκ ἔτι δόξει τὴν ἀρχὴν τῆς θερμασίας μᾶλλον τῶν ἄλλων βλάπτεσθαι στερηθείσης τῆς ἀναπνοῆς.

mile, aut principium ipſum inſiti caloris pati, aut aliquod eorum, quae ab illo calorem accipiunt. Quippe id ſemper eſſe praecalidum debet, ut quod ſe ipſum et alia tum moveat una pulſatorie, tum caleſaciat; his ſatis ad ſalutem eſt, ſi vel exigui compotes ſint caloris. Et principium quidem ipſum ſi naturali calore prives, non ipſum modo refrigeres, ſed etiam univerſa, quae ab eo prius calorem ceperunt. Reliquorum nulli, licet arterias vinculo conſtringas, omnem adimere calorem poſſis, quando et per tunicas ipſas nonnihil confluxerit. Eſt enim juxta Hippocratis ſententiam totum corpus ſibi conſpirabile atque confluxibile. Quare, ſi non per arterias, at certe per alia et potiſſimum venas propter eum, qui eſt de una in alteram, continuum tranſitum in omnem particulam deferetur caloris aliquid. Omnia igitur alia cum rerum evidentia conſentiunt. Nec mirum videri praeterea debebit, ſi principium caloris, ubi reſpiratione privatur, plus quam caetera noxae contrahit.

καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἰατρικαῖς σικύαις ἡ μὲν φλὸξ ἀπόλλυται παραχρῆμα, μένει δ᾽ ἄχρι πλέον ἡ θερμασία περί τε τὸν ἐντὸς ἀέρα καὶ κατ᾽ αὐτὸ τὸ σῶμα, οὐ τραφεῖσα. οὕτω δὲ κἀν τοῖς οἴκοις τοῖς ὑπὸ πυρὸς θερμανθεῖσιν θερμασία φαίνεται διαμένουσα, τοῦ πυρὸς ἐσβεσμένου πολλάκις. οὐχ ὅμοιον οὖν ἐστι τὸ κατὰ φύσιν τῇ τε καρδίᾳ καὶ τοῖς ἄλλοις μορίοις· τὴν μὲν γὰρ ζεῖν ἀεὶ χρὴ, τοῖς δ᾽ ἀρκεῖ τὸ μὴ παντάπασι καταψύχεσθαι. μάθοις δ᾽ ἂν ἐναργῶς τὸ λεγόμενον, εἰ γυμνώσαις καρδίαν ζώου, αὐτῆς διελὼν τὸ σκέπασμα, ὃ καλοῦσι περικάρδιον χιτῶνα, χωρὶς τοῦ τὸν ἄλλον θώρακα συντρῆσαι. τάχιστα γὰρ ἀποθνήσκει τὸ ζῶον, εἰ καταψύξεις τὴν καρδίαν· εἰ μέντοι θερμὴν φυλάττοις, οὐδὲν πάσχει. ψύξεις μὲν οὖν αὐτὴν ἐν ἀέρι τὴν χειρουργίαν ψυχρῷ ποιούμενος καὶ ψυχρὸν καταῤῥαίνων ὕδωρ· φυλάξεις δὲ ὡς πλείστου θερμὴν διὰ τῶν ἐναντίων. ἀλλ᾽ εἰ, κατεψυγμένης ἤδη, καὶ διὰ τοῦτο τοῦ ζώου τεθνεῶτος, ἐθέλοις παραχρῆμα τρώσας ὁποτέραν οὖν τῶν κοιλιῶν, καὶ μᾶλλον τὴν ἀριστερὰν, καθεῖναι δάκτυλον εἰς αὐτὴν,

Quippe in cucurbitulis iis, quibus medici utuntur, flamma illico extinguitur, calor tum in aëre incluſo, tum in ipſo corpore diu manet, idque nullius nutrimenti ope. Simili modo in domibus iis, quae igne excalfiunt, calor ſaepe remanere cernitur igne extincto. Non ergo eſt ſimilis calor is, qui cordi naturalis eſt, ei, qui caeteris partibus, quum id fervere ſemper ſit opus, his ſatis ſit, ſi non ſint frigidae. Intelliges clarius quod dicitur, ſi cor animalis nudaveris, tegumentum id, quod ei velut tunica circumdatum eſt (quam pericardium appellant), dividens, nulla alia pectoris parte confoſſa. Etenim celerrime interit animal, ſi cor ipſum refrigeres; ſin calidum ſerves, nihil patitur. Sane refrigerabis, ſi in frigido aëre chirurgiam adminiſtrabis, praeterea ſi frigidam aſperſeris; calidum diutiſſime ſervabis, ſi diverſis rationibus uteris. Caeterum ſi, corde jam refrigerato, et propterea animali jam mortuo, velis, alterutro ventriculorum ejus adaperto, et praecipue ſiniſtro, digitum in eum ſta-

αἰσθήσῃ πολλῆς τῆς θερμασίας, καὶ πολύ γε πλέονος, ἢ ἐν τοῖς ἄλλοις μορίοις τοῖς κατὰ φύσιν διακειμένοις. τὸ γὰρ ἴσον μέρος τῆς θερμασίας ἐλάχιστον μὲν τῇ καρδίᾳ, πάμπολυ δὲ τοῖς ἄλλοις ἐστί. καὶ τοίνυν, ὅταν μὴ φυλάττηται τοῦτο, τὸ μὲν ἐκ τῆς καρδίας οἷον φλὸξ διαφορεῖται, τὸ δ' ἐν τοῖς ἄλλοις ἄχρι πολλοῦ παραμένει. φυλακὴ δὲ ἦν ἐκείνῃ μὲν ἡ ἀναπνοὴ μόνη, τοῖς δ' ἄλλοις διττή· σφυγμός μὲν, οἷον προαναπνοὴ, τό τε ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐπιῤῥέον ἐξ ἐπιμέτρου. κατὰ δύο τοίνυν αἰτίας ἕκαστον τῶν μορίων πλεονεκτεῖ τῆς καρδίας εἰς τὸ μὴ ταχέως βλάπτεσθαι θερμασίας ἐνδείᾳ. καὶ γὰρ, ὅτι πλείστης μὲν ἐκείνη χρήζει, τὰ δ' ἄλλα βραχείας, καὶ ὅτι τῇ μὲν οὐδαμόθεν ἐπιῤῥεῖ, τοῖς δ' ἀπ' ἐκείνης, ἡ μὲν ἑτοίμως ἐξίσταται τοῦ κατὰ φύσιν, τὰ δὲ οὔ.

Κεφ. γ'. [437] Περὶ δὲ τοῦ μὴ δι' ἀρτηριῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν φλεβῶν καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐπιῤῥεῖν ἐκ τῆς καρδίας τοῖς μορίοις τὴν θερμασίαν, ἐπεὶ διὰ

tim mittere, magnum inibi calorem deprehendes, longeque majorem, quam in aliis fit partibus, dummodo pro naturae modo fe habeant. Quippe par caloris portio ut cordi eft minima, fic reliquis partibus eft omnino magna. Proinde, ubi quod pro naturae modo eft non fervatur, cordis quidem calor, qui veluti flamma eft, perit, reliquorum calor longo fpatio durat. At vero illi fola refpiratio calorem tuetur; aliis partibus duplex ejus cuftodia eft, et pulfus, qui veluti quaedam refpiratio eft, et quod ex abundantiore naturae gratia accedit, quod a corde confluit. Duplici igitur de caufa pars quaevis cor ipfum fuperat, quominus noxam ex caloris inopia celeriter contrahat. Siquidem, cum illi plurimo fit opus, caeteris exiguo, quumque illi a nullo calor confluat, fed aliis ab illo, utique illud celeriter a naturali ftatu recedit, haec minime.

Cap. III. Quod autem non folum per arterias, fed etiam per venas et alia univerfa confluat a corde calor,

Ed. Chart. V. [437.] Ed. Baf. III. (156.)

βραχέως εἴρηται πρόσθεν, αὖθις ἡμῖν ἀναληπτέον τε καὶ ἀποδεικτέον, εἰποῦσι πρότερον τὰ φαινόμενα, δι᾽ ὧν ἄν τις αὐτὸ συλλογίσαιτο. πολλοὺς οὖν ἤδη πολλάκις μονομάχους μονάρχους τε καὶ στρατιώτας καὶ κυνηγέτας οὕτω τρωθῆναι συνέβη φλέβας καὶ ἀρτηρίας, ὥστε ἀναγκασθῆναι τοὺς ἰατροὺς βρόχῳ διαλαβεῖν αὐτάς. καὶ οὗτοι πάντες οὐ μετὰ πολὺν χρόνον ψυχροτέρων αἰσθάνονται τῶν μορίων, πρωϊαίτερον μὲν, εἰ τὰς φλέβας καὶ τὰς ἀρτηρίας βρόχῳ διαλάβοις, ὀψιαίτερον δὲ, εἰ τὰς ἀρτηρίας μόνον, ἥκιστα δὲ, εἰ μόνας τὰς φλέβας. ἐξ ὧν δῆλον, ἥκειν μέν τινα καὶ διὰ τῶν φλεβῶν εἰς τὰ μόρια θερμασίαν, ἀλλ᾽ ἐλάττονα μακρῷ τῆς διὰ τῶν ἀρτηριῶν. εἰ δὲ χωρὶς τραύματος ἐθελήσαις μόριόν τι τοῦ σώματος λαβὼν ἰσχυρῶς καταδῆσαι, παραχρῆμα πελιδνόν τε καὶ ψυχρὸν αὐτὸ γινόμενον θεάσῃ, δῆλον ὡς στερηθὲν τῆς ἄνωθεν ἐπιῤῥεούσης διὰ πάντων τῶν μερῶν αὐτοῦ θερμασίας. ὁπότ᾽ οὖν καὶ τοῦτο δέδεικται, καὶ φαίνεται μηδὲν ἐναντιούμενον τῷ μὴ

quoniam de hoc paucis prius facta mentio eſt, rurſus idem reſumendum demonſtrandumque nobis eſt, ſed propoſitis prius evidentibus eventis, ex quibus id colligi poſſit. Ergo multis monarchis, gregariis militibus, jam ſaepe ſingulari pugna decertantibus, ſed et venatoribus ita venas et arterias vulnerari contigit, ut neceſſe medicis fuerit eas vinculo excipere; qui omnes non longo interpoſito ſpatio frigidiores ſibi redditas partes ſenſerunt, ac citius quidem, quibus tum arteriae, tum venae fuere devinctae, ſerius, quibus arteriae tantum, minime vero, quibus ſolae venae. Ex quibus manifeſtum eſt, per venas quoque aliquem partibus accedere calorem, quanquam longe minorem, quam qui per arterias tranſmittatur. Quin, ſi quam corporis partem citra ullum vulnus arctiſſime deligare velis, illico eam lividam frigidamque effectam contemplabere; quod planum eſt inde adeo evenire, quod calore, qui per omnes partes ſuperne confluxerat, eſt privata. Ergo quum hoc quoque demonſtratum jam ſit, nihilque jam adverſari videatur,

μίαν εἶναι τὴν χρείαν τῆς ἀναπνοῆς καὶ τῶν σφυγμῶν, ἕτοιμον ἤδη συλλογίσασθαι, φυλακῆς ἕνεκα τῆς καθ' ἕκαστον μόριον θερμασίας γεγονέναι τοὺς σφυγμούς. ὥσθ', ὅπερ ἐκ τῆς ἀναπνοῆς τῇ καρδίᾳ μόνῃ, τοῦτ' ἐξ ἐκείνων τῷ καθ' ὅλον τὸ ζῶον ὑπάρχειν θερμῷ, εἶναι δὲ καὶ τὸ τῆς πέψεως τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος κοινὸν μὲν ἀμφοῖν, ἀλλ' ἰδιαίτατον τῶν ἀρτηριῶν, εἴ γε δὴ μεμνήμεθα τῶν ὀλίγον πρόσθεν εἰρημένων περὶ τοῦ δικτυοειδοῦς πλέγματος. ἐπεὶ τοίνυν ἐν τῷ περὶ χρείας ἀναπνοῆς ἐδείκνυτο διὰ μὲν τῆς εἰσπνοῆς ἐμψυχόμενον τὸ ἔμφυτον θερμὸν, διὰ δὲ τῆς ἀναπνοῆς οἷον καθαιρόμενον, ἐκκρινομένου τοῦ καπνώδους περιττώματος, ἄμφω δὲ ταῦτ' εἰς τὴν φυλακὴν αὐτοῦ συντελεῖν, δῆλον ὡς κἀπὶ τῶν σφυγμῶν ἐροῦμεν, ἐν μὲν ταῖς διαστολαῖς ἕλκεσθαί τινα οὐσίαν ἀερώδη, κατὰ δὲ τὰς συστολὰς ἐκκρίνεσθαι τὸ ἐκ τῆς τῶν χυμῶν συγκαύσεως καθ' ὅλον τὸ ζῶον γινόμενον οἷον καπνῶδες περίττωμα.

quo minus unus respirationis et pulsuum usus sit, facile promptumque collectu arbitror, caloris in quaque parte custodiendi causa pulsum esse conditum. Itaque quod ex respiratione uni praestatur cordi, id ex pulsu calori illi, qui in toto est animali, accidit, communem autem utriusque esse et animalis spiritus nutritionem, verum arteriarum magis propriam, si quid eorum meminimus, quae de reticulari textu praediximus. Quoniam igitur in his, quae de respirationis usu tradidimus, monstratum nobis est, nativum calorem per immissum spiritum refrigerari, eundemque per emissum hunc veluti purgari, fuliginoso scilicet excremento expulso, ambo vero ad ejus custodiam utile aliquid conferre, patet et quod de pulsu dicimus, nempe in diastole aëream substantiam quandam attrahi, in systole ex humorum deustione in toto animali contractum velut fuliginosum excrementum expelli.

Κεφ. δ'. Καίτοι γινώσκω τοὺς περὶ τὸν Ἀρχιγένην καὶ τινας ἔτι πρότερον ἐν μὲν ταῖς συστολαῖς πληροῦσθαι τὰς ἀρτηρίας οἰομένους, ἐν δὲ ταῖς διαστολαῖς κενοῦσθαι. πρὸς γὰρ τὴν ἕλξιν ἐπιτηδειοτάτην εἶναι νομίζουσι τὴν συστολὴν, τεκμαιρόμενοι μάλιστα τῷ τε στόματι καὶ ταῖς ῥισὶν κατὰ μὲν τὰς εἰσπνοὰς, ὡς ἐκεῖνοί φασι, συστελλομένοις, κατὰ δὲ τὰς ἐκπνοὰς διαστελλομένοις· ὅπερ ἐπὶ τῶν ἀῤῥώστων μὲν τὴν δύναμιν ὁρᾶται γινόμενον. οὐδ' οὖν οὐδ' ἐπὶ τούτων, κἂν ἄλλο τι μόριον ἢ ἐν τοῖς ὑστάτοις καὶ χονδρώδεσι τῶν ῥινῶν. ὁρᾶται δέ ποτε κἀπὶ τῶν δραμόντων ὠκέως ἢ ἄλλως [438] πως συντόνως γυμναζομένων, οὐ μὴν ἐπ' ἄλλου γε οὐδενὸς, οὔθ' ὑγιαίνοντος, οὔτε νοσοῦντος. χρὴ δὲ τὴν φυσικὴν κατάστασιν, ἥτις ἂν ᾖ, τοῖς ἀπαραποδίστως τε καὶ ἀκριβῶς ὑγιαίνουσι μᾶλλον ἤπερ τοῖς ἄλλοις φαίνεσθαι. ἀλλ' ἔστω γίνεσθαι πᾶσιν ὁμοίως, καὶ φαινέσθωσαν αἵ τε ῥῖνες καὶ τὰ χείλη συστέλλεσθαι τοῖς εἰσπνέουσι, τίς ἡ ἐκ τούτου πίστις τῷ ζητουμένῳ; οὐ γὰρ δὴ ἀνάλογον φήσουσιν ἔχειν ταῖς ἀρτηρίαις

Cap. IV. Quanquam non ignoro, tum Archigenem, tum priores eo nonnullus, dum contrahitur arteria, impleri eam exiſtimaſſe, dum dilatatur, vacuari. Quippe arbitrantur, ad tractum ſyſtolen eſſe convenientiſſimam, conjectantes id tum ex ore, tum naribus. Quae, ſicuti illi ajunt, in trahendo ſpiritu contrahuntur, in reddendo dilatantur; quemadmodum in aegrotantibus fieri cernitur. Imo vero nec in his id alia ulla in parte viſitur, quam in extremis et cartilagineis narium partibus. Ac cernitur quidem id aliquando in his, qui celerrime currunt, aut alias laborioſe exercitantur, nec tamen in ullo alio, aut ſano, aut laborante. At vero naturalem ſtatum, quicunque is ſit, in minime impeditis prorſuſque ſanis potius, quam in aliis, apparere par eſt. Verum eſto in omnibus ita fiat, appareantque tum nares, tum labra iis, qui inſpirant contrahi: quaenam ex his quaeſitae rei fides? Non enim arteriis reſpondere propor-

τὰ χείλη καὶ τὰς ῥῖνας. ἀλλὰ τούτοις μὲν ἀνάλογον τὰ πέρατα τῶν ἀρτηριῶν, αὐταῖς δὲ ταῖς ἀρτηρίαις αἱ ἀπὸ τούτων ἐπὶ τὴν καρδίαν οἷον ὁδοὶ τοῦ πνεύματός εἰσιν. εἰ μὲν οὖν ἐκείνας ἔχουσι δεῖξαι συστελλομένας ἐν ταῖς εἰσπνοαῖς, εἴη ἄν τι πλέον αὐτοῖς τοῦ παραδείγματος· εἰ δὲ πρὸς τῷ μηδὲν ὠφελεῖσθαι ἔτι καὶ καθ' ἑαυτῶν αὐτὸ ἐφέλκονται, ἐρούντων ἂν ἡμῶν, ὥσπερ ἡ φάρυγξ, καὶ ὁ πνεύμων, καὶ σύμπας ὁ θώραξ ἐν ταῖς εἰσπνοαῖς διαστέλλεται, καὶ τὰς ἀρτηρίας οὕτω χρῆναι διΐστασθαι, καθ' ὃν ἕλκουσι καιρὸν, οὐ καθ' ὃν ἐκπέμπουσι τὸ πνεῦμα. ἀλλὰ καὶ ἡ μετὰ τὴν συστολὴν αὐτῶν ἡσυχία πολλῷ μακροτέρα γινομένη τῆς μετὰ τὴν διαστολὴν, ὥσπερ καὶ ἡ πρὸ τῆς εἰσπνοῆς τῆς μετ' αὐτὴν, ἐνδείκνυταί τινα καὶ κατὰ τοῦτο ἀναλογίαν εἶναι τοῖς σφυγμοῖς πρὸς τὴν ἀναπνοήν. οἷον γοῦν τι ἡ εἰσπνοὴ τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις, τοιοῦτον ἡ διαστολὴ ταῖς ἀρτηρίαις, καὶ οἷον γοῦν τι ἐκείνοις ἡ ἐκπνοὴ, τοιοῦτον ταῖς ἀρτηρίαις ἡ συστολή. ταύτης δὲ τῆς διπλῆς καὶ συνθέτου τῶν ἀρτηριῶν κινήσεως, ἣν δὴ καὶ

tione nares et labra dicent, imo ipſa arteriarum ora his potius reſpondere, arteriis autem ipſis eas, quae ab his ad cor ſpiritus quaſi viae pertinent. Itaque, ſi illas in inſpirationibus oſtendere contractas poſſunt, utique aliquid ipſis exemplum contulerit; ſin minus, praeterquam quod nihil his confert, etiam contra ſe id afferunt, nobis ſcilicet e diverſo dicturis, quod, tanquam pharynx et pulmones et pectus univerſum in inſpirationibus dilatantur, itidem arterias, quo tempore trahunt, dilatari oportet, non quo ſpiritum reddunt. Sed et quies, quae poſt earum ſyſtolen multo major quum ſit ea, quae dilatationem ſequitur, ſicuti quae inſpirationem praecedit, ea, quae illa inſequitur, indicat, in eo quoque proportionem quandam eſſe pulſibus ad reſpirationem. Cujuſmodi enim inſtrumentis ſpiritus res eſt inſpiratio, ejuſmodi arteriis eſt dilatatio, et cujuſmodi eſt illis expiratio, ejuſmodi arteriis eſt contractio. Hujus autem duplicis et compoſiti arteriarum motus, quem nunc

Ed. Chart. V. [438.] Ed. Baf. III. (156. 157.)

σφυγμὸν ὀνομάζομεν· ἐξηγεῖται μὲν ἡ καρδία, καθάπερ καὶ ἡμῖν ἐν ἑτέροις καὶ μυρίοις ἄλλοις πρὸ ἡμῶν ἀποδέδεικται, οὐ μὴν καθ' ὃν Ἐρασίστρατος ὑπελάμβανεν τρόπον, ἀλλ' ὡς Ἡρόφιλός τε καὶ Ἱπποκράτης, καὶ σχεδὸν οἱ δοκιμώτατοι πάντες τῶν παλαιῶν ἰατρῶν τε καὶ φιλοσόφων. ἡ γὰρ ἐν τῷ σώματι τῆς καρδίας δύναμις, ὑφ' ἧς διαστέλλεται καὶ συστέλλεται, διὰ τῶν χιτώνων ἐπιῤῥέουσα ταῖς ἀρτηρίαις ἁπάσαις, οὕτως αὐτὰς διαστέλλει καὶ συστέλλει, καθάπερ καὶ αὐτὴν τὴν καρδίαν. ὡς οὖν ἐκείνη διαστελλομένη μὲν εἰς ἑαυτὴν ἕλκει τὰ πλησιάζοντα τοῖς στόμασιν αὐτῆς, συστελλομένη δὲ ἐκθλίβει, οὕτω καὶ αἱ ἀρτηρίαι διαστελλόμεναι (157) μὲν ἕλκουσι πανταχόθεν, συστελλόμεναι δ' ἐκθλίβουσι πανταχόσε.

Κεφ. ε'. Τί δὴ τοῦτ' ἔστι πανταχόθεν καὶ πανταχόσε, σαφέστερον ἔτι διαιρήσω σοι. πάμπολλοι πόροι ταῖς ἀρτηρίαις, οἱ μὲν ἐν αὐτοῖς τοῖς χιτῶσιν οἷον ὀπαί τινες, ἄλλοι δὲ δίκην στομάτων εἰς ἔντερα καὶ γαστέρα καὶ τοῦτο δὴ τὸ ἐκτὸς δέρμα περαίνονται. ἀλλὰ καὶ συνεχεῖς ἀλλήλαις τε καὶ τῇ

pulſum appellamus, cor eſt origo, (ſicuti tum a nobis, tum ab aliis ante nos quam plurimis eſt proditum,) non tamen ad eum modum, quo Eraſiſtratus exiſtimavit, ſed ſicut Herophilus et Hippocrates, fermeque philoſophorum et medicorum veterum probatiſſimi quique. Nam quae in cordis corpore vis eſt, unde contrahitur ac dilatatur, in omnes arterias per tunicas earum influens, ſic eas cogit aperitque, quemadmodum ipſum cor. Sicuti igitur illud, quum dilatatur, ea, quae oſculis ſuis vicina ſunt, trahit, dum contrahitur, expellit, ſic et arteriae, quum ſe aperiunt, ad ſe undique trahunt, quum contrahuntur, in omnem partem expellunt.

Cap. V. Quid autem ſibi hoc velit, quod undique et in omnem partem dixi, adhuc clarius faciam: Numeroſi in arteriis meatus partim veluti ſpiramenta in earum ſunt tunicis, partim oſculorum ſpecie in inteſtina et ventriculum et externam hanc cutim finiuntur. Quin etiam continuatae tum ſibi, tum vero cordi maximis

καρδίᾳ κατὰ μεγίστους εἰσὶ πόρους, κατὰ τὰς αὐτὰς ἀρτηρίας, μᾶλλον δὲ εὐρυχωρίας ἁπάσας· ταῖς γε φλεψὶν οὔπω κατὰ μεγάλας, ἀλλ' ἐκφεύγουσι μὲν τὰς αἰσθήσεις αἱ συναναστομώσεις αὐτῶν. ὥστε, κἂν ἀπιστοίης δικαίως, ὡς οὐκ οὔσαις, πιστεύσαις ἂν διὰ τὰ ἄλλα τὰ πρὸς τῶν παλαιῶν εἰρημένα, καὶ οὐχ ἥκιστα διὰ τόδε τὸ φαινόμενον. εἰ γάρ τις λαβὼν ζῶον ὁτιοῦν τούτων δὴ τῶν μεγάλας τε καὶ σαφεῖς τὰς φλέβας τε καὶ τὰς ἀρτηρίας ἐχόντων, οἷον βοῦν, ἢ σῦν, ἢ ὄνον, ἢ ἵππον, ἢ πρόβατον, ἢ ἄρκτον, ἢ πίθηκον, ἢ πάρδαλιν, ἢ ἄνθρωπον αὐτὸν, ἤ τι τῶν ἄλλων τῶν παραπλησίων, κατὰ μεγάλας καὶ πολλὰς ἀρτηρίας τρώσειεν, ἐκκενώσει δι' αὐτὰς ἅπαν τοῦ ζώου τὸ αἷμα. τούτου πολλάκις τοῦ φαινομένου ἡμεῖς πεῖραν ἐποιησάμεθα, [439] καὶ διαπαντὸς εὑρίσκοντες ἐκκενουμένας τὰς φλέβας ἅμα ταῖς ἀρτηρίαις ἀληθὲς τὸ τῶν συναναστομώσεων ἐκ τούτων ἐπείσθημεν δόγμα. διὰ γοῦν τούτων τῶν ἀναστομώσεων ἐκ τῶν φλεβῶν ἕλκουσι μὲν ἐν ταῖς διαστολαῖς ἀρτηρίαι, ἐκθλίβουσι δὲ εἰς αὐτὰς ἐν ταῖς συστολαῖς, ὥσπερ διὰ τῶν εἰς τὸ δέρμα περαινομένων στομάτων ἐκκρίνουσι

fcilicet meatibus, vel potius univerfis fuis capacitatibus funt. Venis vero non perinde magnis meatibus, fed ipfarum quidem fynanaftomofes fenfum noftrum effugiunt. Unde fi ipfis ceu parum conftantibus merito fidem abroges, per alia certe, quae veteribus funt prodita, eos effe credas, neque in poftremis ex hac rei evidentia. Si quis namque, accepto animali quovis ex iis, quibus amplae manifeftaeque venae et arteriae funt, veluti bove, fue, afino, equo, ove, urfo, fimia, pardali, homine ipfo, vel fimilium aliquo, magnas multafque illi arterias vulneret, univerfum animalis fanguinem per eas exhauriet. Hujus rei periculum fubinde fecimus; et quum femper vacuatas cum arteriis venas deprehendiffemus, verum effe dogma de communibus arteriarum et venarum ofculis, nobis perfuafimus. Quippe per hos tranfitus arteriae dilatatae ex venis trahunt, contractae contra in eas regerunt. Sicuti nimirum per ora, quae in cutem fini-

μὲν ἔξω πᾶν ὅσον ἀτμῶδές τε καὶ καπνῶδες περίττωμα, μεταλαμβάνουσι δὲ εἰς ἑαυτὰς ἐκ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος οὐκ ὀλίγην μοῖραν. καὶ τοῦτ' ἔστι τὸ πρὸς Ἱπποκράτους λεγόμενον, ὡς ἔκπνουν καὶ εἴσπνουν ἐστὶν ὅλον τὸ σῶμα. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ἔκ τε τῆς γαστρὸς καὶ τῶν ἐντέρων ἕλκουσί τε καὶ αὖθις ἐκκρίνουσιν. οὕτω δὲ καὶ ἐκ τῶν περιεχουσῶν αὐτὰς χωρῶν διὰ τῶν οἷον ὀπῶν τῶν καθ' ὅλους τοὺς χιτῶνας αὐτῶν ἐν μέρει μὲν ἕλκουσιν, ἐν μέρει δ' ἐκκρίνουσι. παρὰ δὲ τῆς καρδίας λαμβάνουσι μὲν πλεῖον, διδόασι δ' ἔλαττον. αἰτία δὲ αἱ τῶν ὑμένων ἐπιφύσεις, ὑπὲρ ὧν αὐτάρκως Ἐρασιστράτου διειλεγμένου, περιττὸν ἡμᾶς νῦν γράφειν. ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ἔοικεν ὑπολαμβάνειν, μηδὲν ὅλως εἰς τὴν καρδίαν ἐκ τῶν ἀρτηριῶν μεταλαμβάνεσθαι, πλήν γε διὰ τῶν ἐν πνεύμονι· τὸ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει. τάχα μὲν γὰρ καὶ τὰ κατ' αὐτὸν τὸν τῆς φύσεως νόμον διοικουμένου τοῦ ζώου μεταλαμβάνεταί τι μικρόν. οὐχ οὕτως γάρ μοι δοκοῦσιν ἀκριβῶς ἀποφράττειν τὸ στόμα τῆς μεγάλης ἀρτηρίας οἱ ὑμένες, ὡς

untur, quicquid halituosum fuliginosumque excrementum habent, id excernunt. Recipiunt autem ex ambiente nos aëre non exiguam in se portionem. Atque id est, quod Hippocrates dixit, corpus esse inspirabile et expirabile totum. Pari modo ex ventre et intestinis tum attrahunt, tum rursum expellunt; itidem et per tennes meatus, quos veluti spiramenta per totas habent tunicas, ex circumpositis spatiis vicissim trahunt atque expellunt. A corde vero ipso accipiunt quidem plus, sed reddunt minus. Causae sunt membranarum epiphyses. De quibus quoniam ab Erasistrato disputatum abunde est, frustra nunc a nobis de iisdem agatur. Verum videtur ille suspicari, quod, dum contrahuntur, nihil prorsus ex arteriis in cor recipitur, nisi per eas, quae sunt in pulmone; quod sane ita non est, quum fortassis etiam pro ipsis naturae modulis se habente animali exiguum aliquid recipiatur. Quippe non adeo mihi ad unguem membranae os magnae arteriae videntur obstruere, ut ni-

μηδὲν ἐξ αὐτῆς εἰς τὴν καρδίαν παλινδρομεῖν· εἰ δὲ μὴ, ἀλλά τοί γε, βιαίας τινὸς περιστάσεως καταλαβούσης τὸ ζῶον, ἀναγκαῖον οὕτως γίνεσθαι. πάντως δὲ μᾶλλον ἀληθὲς εἶναί μοι δοκεῖ. τοῦτο δὲ καὶ δι' ἑτέρων ἡμῖν γραμμάτων ἀποδέδεικται, καὶ οὐ μεγάλη τις αὐτοῦ χρεία πρὸς τὸν ἐνεστῶτα λόγον. εἰ μὲν γάρ τι καὶ τῇ καρδίᾳ μεταδιδόασιν αἱ ἀρτηρίαι, πανταχόθεν ἂν οὕτως ἕλκοιέν τε καὶ αὖθις ἀντιπέμποιεν· εἰ δὲ μὴ, πανταχόθεν μὲν ἕλξουσιν, ἐπιπέμψουσιν δὲ καὶ, πλὴν εἰς τὴν καρδίαν, πανταχόσε. καί μοι δοκεῖ πολλῷ βέλτιον εἶναι τοῦτο τὸ δόγμα τῶν Ἐρασιστρατείων ὑποθέσεων· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ σύμπνουν οὐδὲ σύῤῥουν εἶναι τὸ σῶμα δυνατὸν ἑαυτῷ, τῶν ἀρτηριῶν ἑλκουσῶν μὲν πανταχόθεν, μὴ ἐκπεμπουσῶν δὲ πανταχόσε. καὶ μὲν δὴ τὸ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν χρηστὸν ᾧδ' ἂν μᾶλλον εἰς ἅπαν ἐκταθείη τὸ ζῶον. οὕτω γὰρ ἅπαν μόνον ἀναψύχεσθαί τε καὶ καθαίρεσθαι δυνήσεται ταῖς τῶν ἀρτηριῶν διαφόροις κινήσεσι ἐπιστατούμενον. ὡς δ' Ἐρασίστρατος ὑπελάμβανεν, ὀχετῶν ἀψύχων ἔργον, οὐκ ὀργάνων

hil ex ea reddatur; alioqui, si sic tum obstruant, certe violenta quapiam occasione animal urgente necessario id fieri, verissimum mihi videtur. Hoc vero et in aliis nostris libris est demonstratum, nec magnus ejus alioqui usus ad propositam est disputationem. Siquidem, si arteriae cordi aliquid impertiunt, sic utique ex omni parte tum rursus remittant; sin secus, ex omni certe parte trahent, transmittent autem in omnem partem, praeterquam in cor. Ac mihi sane melius videtur hoc dogma, quam Erasistrati sunt hypotheses, quum nec conspirabile sibi esse, nec confluxibile corpus possit, si arteriae ex omni quidem parte trahant, in omnem autem non transmittant, praeterea actionis earum utilitas hac magis ratione ad totum animal pertingat, quippe quum eo pacto quaelibet pars tum refrigerari, tum vero purgari ipsis arteriarum variis motibus usa possit. Ut autem Erasistratus est opinatus, canalium anima carentium, non instru-

ζωτικῶν, αἱ ἀρτηρίαι τοῖς ζώοις ὑπηρετοῦσιν. ἡμεῖς δὲ καὶ δι᾽ ἑτέρου τινὸς ὅλου βιβλίου πολυειδῶς ἀπεδείξαμεν, αἷμα κἂν τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν τὸ ζῶον ἐν αὐταῖς ταῖς ἀρτηρίαις περιέχεσθαι. εἰ δὲ τοῦτο, παντί που δῆλον, ὡς οὐχ, ὅτι πληροῦνται τοῦ παρὰ τῆς καρδίας ἐπιπεμπομένου πνεύματος, ὡς Ἐρασίστρατος ἐνόμιζε, διὰ τοῦτο διαστέλλονται μᾶλλον, ἢ, ὅτι διαστέλλονται, διὰ τοῦτο πληροῦνται. κενῶν μὲν γὰρ αἵματος οὐσῶν, ἐνδέχοιτ᾽ ἂν ἴσως ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τὸ ἀπὸ τῆς καρδίας ἐπιῤῥυὲν ἐξικέσθαι μέχρι τῶν περάτων· αἷμα δὲ εἴπερ ἔχοιεν, οὐδαμῶς ἐγχωρεῖ τὸ τάχος τῆς κινήσεως ὁμολογεῖν τῷ παρὰ τῆς καρδίας πληρουμένας αὐτὰς διαστέλλεσθαι. οὐ γὰρ, ὅτι πληροῦνται, διὰ τοῦτο διαστέλλονται, ἀλλ᾽ ὅτι διαστέλλονται, διὰ τοῦτο πληροῦνται. τοῦτο μὲν δὴ πολλάκις τε καὶ πανταχοῦ καὶ ἡμῖν καὶ πολλοῖς τῶν ἔμπροσθεν ἀποδέδεικται, τὸ τὰς ἀρτηρίας ἐνεργεῖν αὐτὰς, ὡς καὶ ἡ καρδία, συστελλομένας τε καὶ διαστελλομένας ἐν μέρει κατὰ τὴν αὐτὴν ἐκείνῃ

mentorum vita praeditorum, ufum animalibus arteriae praeftant. Nos vero alibi integro volumine multifariam indicavimus, fanguinem in arteriis, etiam recte fe habente animali, contineri. Quod fi eft, illud cuivis patet, quod non, quia fpiritu a corde immiffo replentur, ut Erafiftratus putavit, idcirco dilatantur potius, quam ex eo, quod dilatantur, idcirco replentur. Quippe fi fanguine effent vacuae, fieri fortaffe poffet, ut exiguo tempore, quod a corde confluit, ad fines earum perveniret; fanguinem vero in fe habentibus fieri omnino nequit, ut motus celeritas cum ea dilatatione confentiat, quae ex iis a corde implendis proveniat. Neque enim eo, quod implentur, idcirco dilatantur, verum ex eo, quod dilatantur, idcirco implentur. Atque hoc quidem et faepe et paffim tum a nobis ipfis, tum eorum qui nos praecefferunt plurimis ante eft demonftratum, arterias ita, ut cor, fe ipfas movere, viciffim fe attollentes fummittentefque, idque eadem qua ipfum

δύναμιν, ἣν [440] ἐκ τῆς καρδίας ὁρμωμένην διὰ τῶν χιτώνων αὐτῶν ἐλέγομεν πέμπεσθαι.

Κεφ. ϛ'. Κάλλιον δ' εἶναί μοι δοκοῦσι ποιεῖν οἱ ζητοῦντες, ἆρά γε τὴν διαστολὴν, ἢ τὴν συστολὴν, ἢ ἀμφοτέρας ἐνέργειας χρὴ νομίζειν τῶν ἀρτηριῶν, ὥσπερ, οἶμαι, καὶ περὶ τῶν τῆς ἀναπνοῆς μερῶν εὐλόγως ἐζητήθη, πότερον τὴν ἐκπνοὴν, ἢ τὴν εἰσπνοὴν, ἢ ἀμφοτέρας ἐνεργείας ὑποληπτέον ὑπάρχειν. ἀλλὰ περὶ μὲν ἐκείνων ἐν ἑτέροις εἴρηται τὰ εἰκότα, περὶ δὲ τῆς τῶν σφυγμῶν κινήσεως νῦν ζητητέον. εἰ μὲν οὖν, ὥσπερ εἴρηται, τῆς αὐτῆς ἐνεργείας ἕνεκα γεγόνασιν ἀναπνοή τε καὶ σφυγμὸς καὶ πρὸς τῶν αὐτῶν δημιουργουσῶν δυνάμεων, ῥᾴδιον ἂν εἴη τῇ πρὸς ἐκείνην ὁμοιότητι καὶ περὶ τῶν σφυγμῶν τι τεκμήρασθαι. ἐπεὶ δὲ τῶν μὲν σφυγμῶν ἡ ζωτικὴ δύναμις ἡ ἀπὸ τῆς καρδίας ὁρμωμένη δημιουργὸς, τῆς δ' ἀναπνοῆς, ὡς ἐδείξαμεν, ἡ ἀπ' ἐγκεφάλου ψυχικὴ, οὐδὲν ἂν ἡμῖν ἐκ τῶν ὑπὲρ ἐκείνης εὑρημένων εὐποροῖ τῆς πρὸς τὰ παρόντα χαλεπωτέρας δήπου τῆς εὑρέσεως, καὶ διότι μετὰ

vi, quam scilicet a corde ortam per tunicas earum transmitti diximus.

Cap. VI. Aptius vero mihi dubitare videntur, qui illud quaerunt, diastolene, an systole, an utraque arteriarum actio sit censenda, non secus, arbitror, quam de respirationis partibus merito a prioribus est quaesitum, utrumne inspiratio, an expiratio, an utraque actio sit existimanda. Verum de illis alibi dicta sunt, quae verisimilia videbantur. De pulsuum vero motu nunc quaerendum. Ergo si, uti dictum est, ejusdem usus causa respiratio et pulsus animalibus essent dati, atque ab iisdem facultatibus manarent, utique facile esset ex respirationis similitudine etiam de pulsu conjecturam facere. At quoniam pulsuum vitalis facultas, quae a corde manat, effectrix est respirationis, ut indicavimus, quae prodit a cerebro animalis, nihil ex iis, quae de illa sunt inventa, ad proposita consequimur. Jam ex eo quoque difficultas quaedam ad inventionem oritur, quod post mortem

τὸν θάνατον οὐχ ὥσπερ τὰς φλέβας ἔστιν ἰδεῖν εἰς ἑαυτὰς συμπιπτούσας, οὕτω καὶ τὰς ἀρτηρίας. αἱ μὲν γὰρ, ὅταν κενωθῶσι τοῦ αἵματος, εἰς ἑαυτὰς συνιζάνουσι τελέως, ὥστε τοὺς ἄνωθεν αὐτῶν χιτῶνας ἐπιπίπτειν τοῖς κάτωθεν, αἱ δ᾽ ἀρτηρίαι μέχρι παντὸς διεστηκυῖαι φαίνονται, διὰ τὸν ἕτερον δηλονότι τῶν ἐν αὐταῖς χιτώνων τὸν σκληρόν. καίτοι τινὲς καὶ αὐτὸ τοῦτο μετὰ τὸν θάνατον γίνεσθαί φασι, πηγνυμένων ὑπὸ τῆς ψύξεως αὐτῶν καὶ οὐ φύσει τοιούτων οὐσῶν. ἕτεροι δὲ εἰς θερμὸν ὕδωρ ἐμβαλόντες, εἶτ᾽ ἔτι διεστώσας ὁρῶντες, οὕτω πείθονται διακεῖσθαι καὶ πρὸ τοῦ θανάτου· ἐπανελθεῖν γὰρ ἂν εἰς τὴν ἀρχαίαν φύσιν, ἀπελθούσης τῆς ψύξεως, εἰ δὴ ταύτῃ τι ἐνενεωτέριστο. παντοίως οὖν ἀπόρου τοῦ ζητουμένου ὄντος, οἷς τεκμαιρόμενος ἀμφοτέρας τὰς κινήσεις τῶν ἀρτηριῶν ἐνεργείας εἶναι νομίζω, καὶ δὴ φράσω. τὴν μὲν διαστολὴν, ἔτι τῆς δυνάμεως ἐῤῥωμένης, μεγάλην γίνεσθαι, ὥσπερ τοὐναντίον, αὐτῆς ἀσθενούσης, μικρὰν εἶναι, πᾶσι πρόδηλον.

non perinde, ut venas, fic etiam arterias in fe recidere videmus. Illae, fimul ac vacuae fanguine funt, prorfus in feipfas confidunt, adeo ut fuperna earum tunicae pars cum inferna committatur. Arteriae femper diffidentibus cernuntur partibus, quod fcilicet propter alteram earum tunicam, quae dura eft, evenit. Quanquam funt qui hoc ipfum adeo evenire poft mortem dicant, quod frigore tum rigeant, non quod natura tales fint. Alii, quum in aquam calidam conjeciffent, ac mox ita diffidentes confpexiffent, fic eas fe habere etiam prius, quam animal moreretur, fibi perfuaferunt; quippe in priorem habitum frigiditate jam difcuffa fuiffe reverfuras, fi fcilicet ex hac novum habitum contraxiffent. Itaque quum prorfus perdifficilis haec fit quaeftio, quibus conjectans rationibus utrumque motum arteriarum actionem putem, jam fubjiciam. Quod diaftole valida facultate magna fit, ficuti e diverfo imbecilla facultate

Ed. Chart. V. [440.] Ed. Baſ. III. (157. 158.)

ἐχρῆν δὲ, εἴπερ, ὥς τινες οἴονται, τὸ μὲν συστέλλεσθαι τῶν ἀρτηριῶν ἐνέργεια, τὸ δὲ διαστέλλεσθαι εἰς τὴν κατὰ φύσιν τῶν χιτώνων διάστασιν ἐπάνοδος αὐτόματος, πρῶτον μὲν ἴσον ἀεὶ τὸν ὄγκον ὑπάρχειν τῶν διαστολῶν, ἔπειτα μηδὲν μᾶλλον ἐῤῥωμένης ἢ ἀῤῥώστου δυνάμεως εἶναι ἔρ(158)γον τὸ μέγεθος· οὐδέτερον δ' οὕτως ἔχει. καὶ πρόσεστιν ἕτερον τεκμήριον οὐ μικρὸν εἰς ταὐτὸν συντελοῦν. μέγιστοι καὶ ὑψηλότατοι σφυγμοὶ τοῖς κάλλιστα κριθησομένοις γίνονται. καίτοι τότ' οὐκ ἄν τις οὐδὲ μαινόμενος εἴποι τὴν δύναμιν ἀῤῥωστεῖν. εἰ γὰρ τὸ καλῶς κριθῆναι γίνεται ἐνδείᾳ δυνάμεως, τὸ κακῶς δι' εὐρωστίαν δηλονότι γενήσεται· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ τὸ ἀποθανεῖν αὐτὸ ῥώμης ἔργον εἶναι φήσομεν. τί οὖν ἂν εἴη γελοιότερον; ἀλλὰ καὶ τὸ τὸ σφοδρὸν τῆς πληγῆς ἐν τῷ διαστέλλεσθαι τοῖς μὲν μᾶλλον, τοῖς δὲ ἧττον ὑπάρχειν τῶν σφυγμῶν ἐπίτασιν καὶ ἄνεσιν ἐνεργείας ἐνδείκνυται. εἰ δὲ τὸ φαῦλον τῆς ἐνεργείας ἦν ἡ διαστολὴ, καθάπερ ἡ ἐκπνοὴ, οὔτ' ἂν τὸ μᾶλλόν τε

parva, manifeste cernitur. Atqui oportebat, si, quemadmodum quidam autumant, contractio ipsa arteriae sit actio, dilatatio vero tunicarum ipsius in naturalem partium distantiam spontaneus reditus, primum quidem eandem semper esse dilatationum magnitudinem, deinde magnitudinem nihilo magis robustae quam imbecillae facultatis opus esse, quorum utrumque falsum est. Acceditque, quo id conjiciam, aliud non parvum, quod maximi altissimique pulsus iis affectibus, qui commodissime per crisim paulo post finientur, fiunt, quamvis hoc tempore vires esse imbecillas ne insanus quidem dixerit. Nam si commode aliquid per crisim viribus imbecillis finitur, utique incommode id fiet iisdem robustis. Quod si est, mortem ipsam roboris virium opus esse dicemus, quo quid dici magis ridiculum potest? Quin etiam quod ictus vehementia aliis pulsibus major sit, aliis minor, intendi ac remitti actionem eorum testatur. Quod si, tanquam expiratio, sic diastole actionis esset re-

καὶ ἧττον ἦν ἐν αὐτῇ, καθὰ ἐν ταῖς ἐκπνοαῖς, οὔθ᾽ ὅλος ὁ τόνος τε [441] καὶ ἡ σφοδρότης τῆς προσβολῆς. ἡ μὲν οὖν διαστολὴ διὰ ταῦτά τε καὶ ἄλλα παραπλήσια τούτοις ἐκ τοῦ τῶν ἐνεργειῶν εἶναί μοι φαίνεται γένους, καὶ σώζοιτ᾽ ἂν ἔτι καὶ κατὰ τοῦτο ἡ πρὸς τὴν ἀναπνοὴν τῶν σφυγμῶν ὁμοιότης.

Κεφ. ζ'. Ἐφεξῆς ἂν εἴη σκεπτέον, εἰ, ὥσπερ ἡ ἐκπνοὴ ἄνεσίς ἐστι καὶ οἷον ἀνάπαυσις τῆς ἐνεργείας τοῦ θώρακος, ἡ ἐκφύσησις δὲ ἐνέργεια, καὶ διὰ τοῦτο τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἔχει, τῆς ἐκπνοῆς οὐκ ἐχούσης, οὕτως καὶ ἡ συστολὴ μὲν ἐν τοῖς σφυγμοῖς ἔκλυσις τῆς ἐνεργείας ἐστὶ τῶν ἀρτηριῶν, ἕτερον δέ τι ταύτῃ παρακείμενον ἀνάλογος ταῖς ἐκφυσήσεσιν ἡ ἐνέργεια. καί μοι δοκεῖ καὶ τοῦτο παντὸς μᾶλλον ἀληθὲς εἶναι. τεκμαίρομαι δὲ ἔκ τε τῶν κοινῇ περὶ πασῶν ἡμῖν τῶν ζωτικῶν δυνάμεων ἑτέρωθι δεδειγμένων, κἀκ τῆς πρὸς αὐτὴν τὴν ἀναπνοὴν ἀναλογίας. ἐν μέντοι γε τοῖς περὶ τῶν δυνάμεων λογισμοῖς ἑκάστῳ

missio, utique nec intensio in ea, nec remissio, sicuti nec in expiratione, cernerentur, nec omnino robur et vehementia ictus. Ac diastole quidem per haec et alia his similia ex actionum mihi genere videtur, servarique etiam hactenus pulsuum cum respiratione similitudo potest.

Cap. VII. Deinceps illud considerandum videtur, an, sicuti expiratio actionis pectoris remissio est, vel utique cessatio, efflatus vero actio, atque idcirco intentionem et remissionem admittens, quod expiratio non facit, sic systole in pulsibus relaxatio arteriarum operis sit, aliaque huic annexa actio, quae efflatui respondeat. Ac mihi id quoque videtur verissimum esse. Porro conjicio id tum ex iis, quae communiter de universis vitae facultatibus alibi a nobis demonstrata sunt, tum ex proportione ad ipsam expirationem. Siquidem in iis, quibus de ejusmodi facultatibus egimus, visum est quodque

τῶν ὀργάνων ἐμφαίνει ἐναντίως ἔχειν ἐμφύτους δυνάμεις. ἡ δ' αὖ τῆς ἀναπνοῆς ὁμοιότης ζητεῖ τὴν ἐνέργειαν ἐν ταῖς ἀρτηρίαις ἀνάλογον ταῖς ἐμφυσήσεσιν. καὶ γὰρ ἀτοπώτατον ἂν εἴη, μᾶλλον δ' ἀδύνατον, ὑπάρχειν μέν τινα χρείαν τῇ φύσει τῆς συστολῆς τῶν ἀρτηριῶν, μηδεμίαν δ' αὐταῖς δοθῆναι σύμφυτον δύναμιν, δημιουργὸν τῆς τοιαύτης κινήσεως. εὐλογώτερον οὖν μακρῷ, καθάπερ ἐν τοῖς περὶ δυσπνοίας ἐδείκνυμεν, ὁπόταν μὲν ἡ ἐκ τῆς τῶν χυμῶν συγκαύσεως ἀθροιζομένη λιγνυώδης ἀναθυμίασις ἀξιόλογος ᾖ, τηνικαῦτα μὲν ἐκφυσήσεως τὸ ζῶον ἐφίεσθαι, ὁπόταν δ' ἤτοι διὰ τὴν εὐχυμίαν, ἢ τὴν τοῦ θερμοῦ μετριότητα μηδὲν τοιοῦτον ὑποτρέφηται περίττωμα, μόνης τῆς ἐκπνοῆς, κἀν ταῖς ἀρτηρίαις τὴν μὲν ἀνάλογον ταῖς ἐκφυσήσεσι συστολὴν ἐν ταῖς πλεονεξίαις τοῦ τοιούτου περιττώματος γίνεσθαι, τὰς δ' ἄλλας, ὅταν ἀτμῷ μᾶλλον ἢ καπνῷ παραπλήσιον ᾖ τὸ κενούμενον ἐξ αὐτῶν. ἐναργῶς δὲ μαρτύρια πάμπολλα τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς φαινομένων, οἷον εὐθέως τὰ κατὰ τοὺς ὕπνους

inſtrumentum contrarias inter ſe ſibi inſitas facultates habere. Rurſus ſimilitudo ad reſpirationem exigit in arteriis actionem, quae proportione reſpondeat efflatui. Etenim abſurdum maxime ſit, niſi potius ejuſmodi, quod fieri omnino non poſſit, eſſe aliquem naturae ſyſtoles arteriarum uſum, nec tamen vim ingenitam, quae ejuſmodi motum efficeret, datam eſſe. Rationabilius igitur longe eſt, ſicuti, cum de reſpirationis difficultate agerem, eſt indicatum, ubi ex humorum deuſtione collectus fuliginoſus vapor plurimus eſt, tum animal efflatum appetere, contra, quum vel ob ſucci temperiem vel caloris mediocritatem nihil talis excrementi colligitur, tum ſolum expirationem, in arteriis quoque, ubi tale excrementum redundat, ſimilem efflatui ſyſtolen edi, reliquas, quum id, quod ex ipſis vacuatur, halitui quam ſumo eſt ſimilius. Sane multa eorum, quae in pulſu apparent, evidentia documenta ſunt, veluti et quae per ſomnum

Ed. Chart. V. [441.] Ed. Baf. III. (158.)

ἐπὶ τῶν ἐδηδοκότων δαψιλῶς. ἐν τούτοις γὰρ ἐκλύεται μὲν ἡ διαστολὴ μικροτέρα τε ἅμα καὶ βραδυτέρα γινομένη, ἐπιτείνεται δὲ κατ᾽ ἄμφω ἡ συστολὴ, καὶ γὰρ ὠκυτέρα ἢ πρόσθεν καὶ ἐπὶ πλέον εἴσω κατιοῦσα φαίνεται. ἔοικε γὰρ ταῦτα γίνεσθαι κατὰ τοὺς ὕπνους εὐλόγως θ᾽ ἅμα καὶ ἀνάλογον ταῖς ἐκπνοαῖς. ἔσω γὰρ μᾶλλον ἢ ἔξω κινουμένης τῆς ἐμφύτου θερμασίας, καὶ διὰ τοῦτο πολλῆς ἀθροιζομένης κατά τε τὰ σπλάγχνα καὶ τὴν γαστέρα κατεργαζομένην τούς τε χυμοὺς καὶ τὰ σιτία, πλείων ἀνάγκη καὶ τὸ περίττωμα γενόμενον δεῖσθαι τῆς φυσικῆς κενώσεως. καὶ διὰ τοῦτο ἐν μὲν ταῖς ἀναπνοαῖς ἡ ἐκπνοὴ θάττων τε καὶ μείζων, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μετ᾽ ἐκφυσήσεως τοῖς κάμνουσι κοιμωμένοις, καὶ μάλισθ᾽ ὅταν ἐδηδοκότες ὦσιν ἱκανά. κατὰ δὲ τοὺς σφυγμοὺς ἡ συστολὴ τὸν αὐτὸν διατίθεται τρόπον. οὕτω τοι καὶ τοῖς παισὶν ἄμφω πλεονεκτεῖ· πλείστη γὰρ καὶ ἡ τῶν χυμῶν ἐργασία τοῖς τοιούτοις διὰ τὴν αὔξησιν. ἔμπαλιν δὲ ἡ

in iis, qui ampliter comederunt, fieri advertimus. In his enim remiffior fit diaftole, ut quae tum minor effecta, tum vero tardior intelligatur. Intenfio autem fit fyftoles in utroque, quum et velociter quam prius et magis intro fe recipere nofcatur. Videntur autem haec tum merito per fomnum fieri, tum cum expiratione confentanea effe. Quippe intro magis quam foras naturali calore fe ferente, eoque etiam circa vifcera et ventrem, qui fuccos et cibos concoquat, jam plurimo collecto, neceffum eft excrementum, quoniam id quoque copiofius gignitur, naturalem vacuationem defideret. Proinde in refpiratione expiratio et major et plerumque cum efflatu aegris inter dormiendum vifitur, maximeque id, ubi largius comederint. In pulfibus vero arteriae contractio ad eundem fe exhibet modum. Sic porro et pueris ambo excellunt, quippe vehemens eft his propter incrementum concoctio. Contra fenum aetas tar-

τῶν γερόντων ἡλικία βραδυτάτην τε καὶ μικροτάτην ἔχουσα φαίνεται τὴν συστολὴν, ὡς ἀμυδρὰν καὶ περὶ τὰς πέψεις ἀσθενοῦσαν καὶ τοὺς χυμοὺς ἥκιστα κατεργαζομένην, ὡς μὴ ἀναγκαίαν. ἀνάλογον δὲ τούτοις καὶ τάς ὥρας τε καὶ χώρας καὶ πάσας [442] ἁπλῶς τοῦ περιέχοντος ἡμῶν ἀέρος τὰς μεταβολὰς εἰς κρύος τε καὶ θάλπος ἀλλοιοῦσθαί φασι τοὺς σφυγμούς. οὕτω δὲ καὶ τῶν ψυχικῶν παθῶν καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων τε καὶ νοσημάτων ἕκαστον ἤτοι τὴν ἔξω κίνησιν αὐξάνει τῶν ἀρτηριῶν, ἢ τὴν εἴσω. καίτοι γ' ἐχρῆν, εἰ διὰ παντὸς ἀνάπαυσίς τις ἦν ἡ διαστολὴ, πρῶτον μηδαμῶς μήτ' ὠκυτέραν ἑαυτῆς μήτε βραδυτέραν ταύτην γίνεσθαι· δεύτερον δὲ καὶ τῆς κινήσεως ὅρον ἕνα διὰ παντὸς ὑπάρχειν, ὃν ἐκ τῆς φυσικῆς κατασκευῆς αἱ ἀρτηρίαι κέκτηνται. τὸ δὲ καὶ τοῦτο προσωτέρω κινεῖν αὐτὰς ἐνδεικτικόν ἐστι τῆς τότε γινομένης ἐνεργείας. ἀλλ' οὐκ ἐνεργοῦσα, φασὶν, ἡ ἀρτηρία θᾶττόν τε καὶ μέχρι πλέονος εἴσω προσέρχεται, ἀλλὰ διὰ τῶν χιτώνων μαλακότητα· πεφύκασι γὰρ οἱ τοιοῦτοι τῆς

diorem et minorem videtur habere fyftolen, utpote minus neceffariam, quum et imbecilliter concoquat, et fuccos minime conficiat. Jam ad proportionem horum tum anni tempus, tum regio, tum omnis uno verbo ambientis nos aëris ad frigus et calorem mutatio pulfus alterare videntur. Pari modo et animi affectus omnes, et vitae fortes, et morbi arteriarum motum introrfus extrorfusve promovent; quanquam fcilicet oportebat, fi diaftole ceffatio et quies effet, primum illud accidere, ut non alias videretur celerior, alias tardior; deinde ut terminus et finis motus femper is effet, quem ex naturali compofitione arteriae poffiderent. Verum quum praeter quoque hunc terminum fe ipfas moveant, indicium eft tum etiam obitae actionis. At, inquiunt, arteria non agendo aliquid celerius interiufque defcendit, fed propter tunicarum mollitiem; habiles enim funt tales, ceffante dia-

διαστολῆς ἀφεθέντες ἐπὶ πλεῖόν τε καὶ θᾶττον τῶν σκληρῶν εἰς ἑαυτοὺς συνιζάνειν. ἀλλὰ τοῦτο, φήσομεν, ὦ γενναῖοι, τῇ μὲν κατὰ τὰς ἡλικίας ἐξαλλαγῇ τῶν ῥυθμῶν ἴσως ὁμολογεῖ· καίτοι δείξομεν ὀλίγον ὕστερον, ὅπως διαφέρεται· παμπόλλαις δ᾽ ἄλλαις διαθέσεσιν ἐναργῶς διαφωνεῖ, καθ᾽ ἃς ἐξαιφνίδιος ἡ ἀλλοίωσις γίνεται τῶν ῥυθμῶν, οὐδὲν μέγα τῶν χιτώνων ἐν οὕτως ὀλίγῳ χρόνῳ μεταβάλλειν εἰς μαλακότητά τε καὶ σκληρότητα δυναμένων. ἐξαπατᾷ δὲ οὐχ ἥκιστα ὑμᾶς καὶ τὸ καλῶς ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἰατρῶν εἰρημένον, οὐ συνιέντας αὐτὸ προσηκόντως. ἑτοιμότεροι γὰρ εἰσὶ πρὸς τὰς κινήσεις οἱ μαλακοὶ χιτῶνες, ὅταν ἐνεργῶσί τι δι᾽ αὐτῶν αἱ δυνάμεις· εὐπειθέστεροι γὰρ οὕτως αὐταῖς εἰσι καὶ, ὡς ἂν εἴποι τις, εὐαγωγότεροι πρὸς ὅ τι ἂν ἐθέλωσιν. ὅταν δ᾽ ὑπ᾽ ἐκείνων κινηθέντες αὖθις ἐαθῶσιν εἰς τὴν ἑαυτῶν κατάστασιν ἐπανιέναι, τόθ᾽ οἱ σκληροὶ θᾶττον ἐπανέρχονται τῶν μαλακωτέρων, ὥσπερ καὶ τῶν φυτῶν τὰ σκληρότερα τῶν

ftole, et ulterius et celerius, quam durae, in fe ipfas recidere. At hoc, viri probi, mutationi illi modulorum pulfus, quae ex aetate fpectatur, fortaffe confentire dicemus; tametfi paulo poft, quemadmodum diffentiat, indicabimus. Caeterum plurimis aliis effectibus evidenter repugnat; in quibus fcilicet fubitanea eft modulorum pulfus mutatio, quum nihil adeo in tantillo tempore mutari in mollitiem et duritiem poffit. Fallit autem non minime nos et quod a veteribus medicis probe dictum non recte a nobis intelligitur. Quippe faciliores ad motus erunt molles tunicae, quum fcilicet facultates ipfae aliquid per eas moliuntur, fi quidem fic illis funt magis obfequentes et, ut fic dixerim, ad id quod volunt, fequaciores. Quum vero, poftquam ab iis funt motae, rurfum permittuntur ad ftatum proprium redire, tum utique durae, quam molles, celerius revertuntur, non aliter plane, quam durae ftirpes, quae difficilius quam

μαλακωτέρων χαλεπώτερον μὲν ὑπείκει τοῖς βιαζομένοις καὶ μόλις ἕπεται τοῖς ἕλκουσιν, ἀφεθέντα δ᾽ αὖθις εὐκολώτερον εἰς τὴν ἔμπροσθεν ἐπανέρχεται κατάστασιν. ἀλλὰ καὶ λόγον ἔχον ἐστὶ τοῦτο πρὸ τοῦ φαίνεσθαι γινόμενον οὕτως. ἑκάστῳ γὰρ τῶν σωμάτων ἐστί τις ἴδιος λόγος συστάσεως ἄλυπός τε καὶ, ὡς Ἱπποκράτης ἔλεγεν, ἀκάματος, ἐν τῷ μέσῳ δηλονότι τῶν ἀμέτρων αὐτοῦ κινήσεων καθεστηκυίας, καὶ ταύτης οὐκ ἄνευ καμάτου τινὸς ἐξίσταται. καὶ μείζων δὲ κάματος καὶ αὐτῷ τῷ κινουμένῳ σώματι καὶ τῇ κινούσῃ δυνάμει τότε μᾶλλόν ἐστιν, ὅταν σκληρόν τε καὶ ξηρὸν ὑπάρχῃ. τὸ γὰρ οὕτω συνεστηκὸς ἰσχυροτέραν ἔχει τὴν ἕξιν τοῦ μαλακωτέρου τε καὶ ὑγροτέρου· ὅσῳ δ᾽ ἂν ἕκαστον τῶν ὁτιοῦν πάσχειν μελλόντων ἰσχυρότερον ᾖ, τοσοῦτον τῷ διατιθέντι δυσκινητότερον γίνεται. εἴπερ οὖν πάσχει μὲν τὸ κινούμενον ὑπὸ τοῦ κινοῦντος, ἐνεργεῖ δὲ καὶ δρᾷ περὶ αὐτὸ τὸ κινοῦν, εὔλογον ἦν, ὅσον δυσπαθέστερόν ἐστι τὸ σκληρότερον, εἰς τοσοῦτον καὶ δυσκινητότερον αὐτὸ γενέσθαι.

molles cogenti ipſas cedunt, vixque trahentem ſequuntur, dimiſſae rurſus in priorem ſtatum facile redeunt. Quin etiam ſupra id, quod hoc ſic fieri apparet, etiam ratio idem confirmat. Omni enim corpori ſuus quidem ſtatus eſt, omnis tum doloris, tum vero, ut Hippocrates ait, laboris expers, ſcilicet in medio exceſſuum ſui motus poſitus. Nec ab hoc citra offenſam id removeris. Eſtque major noxa tum ipſi moto corpori, tum vero facultati, quae id movet, quum ipſum durum ſicumque eſt. Quod enim ſic eſt affectum, valentiorem habitum habet, quam id, quod mollius eſt atque humidius. Quanto autem quicquid eorum, quae paſſura quicquam ſunt, valentius fuerit, tanto utique eum, qui novum illi ſtatum inducit, difficilius ſequitur. Ergo ſi, quod movetur, ab eo, quod movet, patitur, agit autem facitque in ipſum id, quod movet, ratio eſt, ut, quanto aegrius patitur id, quod durius eſt, tanto etiam idem difficilius mo-

καὶ διὰ τοῦτο, εἴτε φυτὸν ὁτιοῦν, εἴτε τῶν ὀργα(159)νικῶν τι τοῦ ζώου μορίων ὑπὸ δυνάμεώς τινος κινοῖτο, τὸ μὲν σκληρὸν, ὡς ἂν δυσπαθέστερόν τε καὶ δυσκινητότερον, ἧττον ἀκολουθεῖ, ῥᾷον δὲ τὸ μαλακώτερον. τοῦ μαλακωτέρου δὲ τὸ σκληρὸν θᾶττον εἰς τὴν ἑαυτοῦ κατάστασιν ἐπανέρχεται, ὡς ἂν ἰσχυροτέρᾳ συνεχόμενον ἕξει. φαίνεται γὰρ ἐν τοῖς φυτοῖς, ὅσα μὲν ἁπαλὰ καὶ νέα, λυγιζόμενά τε καὶ βραδύνοντα κατὰ τὰς εἰς τὴν φύσιν ἐπανόδους, ὅσα δ' ἤδη τέλεα καὶ σκληρὰ, μετὰ πλείονος τοῦ τόνου καὶ θάττονος [443] τῆς κινήσεως ἐπανερχόμενα. πρὸς τῷ τοίνυν, ὡς ἔφην, καταβάλλειν αὐτῶν τὸν λόγον τὰς ἐξαίφνης γιγνομένας μεταβολὰς τῶν ῥυθμῶν οὐδ' ἄλλως ἔοικεν ὁμολογεῖν τοῖς φαινομένοις ἡ ὑπόθεσις, δειχθέντος τοῦ μὲν μαλακωτέρου σώματος καὶ ἀσθενεστέρου ῥᾷον μὲν ἑπομένου τῷ κινοῦντι, βραδύτερον δ' εἰς τὴν φύσιν ἐπανερχομένου, τοῦ δὲ σκληροτέρου διὰ συντονίαν μόγις μὲν νικωμένου, καὶ διὰ

veatur. Proinde, sive stirps ulla, sive animantium pars ulla instrumentalis a facultate quavis moveatur, quod durum est, utpote difficilius patibile difficiliusque mobile, minus obsequetur, quod mollius est, facilius ducetur. At quod est durum, ceu valentiore firmatum habitu, velocius in suum statum revertitur. Nam in ipsis stirpibus, quae tenellae novellaeque sunt, tum vitilium usum praebere, tum vero ad reditum in naturae habitum segnes esse cernuntur; e diverso, quae absoluta jam duraque sunt, cum impetu majore ac motu celeriore revertuntur. Ergo praeter id, quod a subito mutatis arteriae motibus refutatur eorum ratio, ut dixi, etiam nec cum iis, quae fieri evidenter apparent, consentire videtur eorum hypothesis, indicato praesertim, quod mollius et imbecillius corpus, ut facile ducentem sequitur, ita segnius in naturam revertitur, durum contra tum roboris renixu vix vincitur, tum tardius sequitur ac cele-

τοῦτο βραδύτερον ἑπομένου, θᾶττον δὲ, ὅταν ἀφεθῇ, πρὸς τὴν οἰκείαν ἐπειγομένου φύσιν. συνελόντι δὲ φάναι, καὶ ταῖς μαλακαῖς ἀρτηρίαις ἄμφω συμβέβηκε πάσχειν ἐν μέρει καὶ ταῖς σκληραῖς.

Κεφ. η'. Εἴρηταί μοι τὸ πᾶν ἤδη περὶ χρείας σφυγμῶν. καὶ γὰρ ὅτι φυσικῆς ἕνεκα τῆς καθ' ὅλον τὸ ζῶον θερμασίας, καὶ ὅτι κατὰ μὲν τὰς διαστολὰς διαψύχεται τοῦτο, κατὰ δὲ τὰς συστολὰς καθαίρεται, καὶ ὡς αἱ κινήσεις αἵδε ταῖς ἀναπνευστικαῖς ἐοίκασι πάντη, καὶ ὡς καὶ τῷ ψυχικῷ πνεύματι χρήσιμοι, καὶ ὡς καθ' ἓν μόνον ἀναπνοὴ καὶ σφυγμὸς διαφέρουσι, τῷ τὴν μὲν ὑπὸ τῆς ψυχικῆς δυνάμεως, τὸν δ' ὑπὸ τῆς ζωτικῆς γίνεσθαι, τὰ δ' ἄλλα πάντα καὶ χρείας ἕνεκα καὶ τρόπου κινήσεως ὁμοίως ἔχουσιν, εἴρηταί τε καὶ δέδεικται. ῥᾷστον δὴ ταῦτ' ἐπιμελῶς ἀναλεξαμένῳ διακρίνειν δύνασθαι τά τε καλῶς ὑπὸ τῶν ἔμπροσθεν

rius, quum suo impetui dimittitur, ad propriam naturam festinat. Quae ambo, ut summa complectar, tum mollibus arteriis tum duris per vices incidunt.

Cap. VIII. De pulsuum usu dixi rem totam. Nam et quod naturalis, qui per totum animal diffunditur, caloris gratia sint conditi, et quod dilatata arteria is refrigeretur, contracta rursus purgaretur, et quod motus hi spiritus motibus omnino sint assimiles, et quod animali spiritui conducant, et quod una re tantum respiratio et pulsus dissideant, nempe quod illa ab animali facultate, hic a vitali manet, reliquis, vel quod ad utilitatem, vel quod ad motus modum spectat, similiter se habeant, dictum ac demonstratum est. Facile utique, qui haec curiose relegerit, discernere poterit, et quae recte a prioribus

Ed. Chart. V. [443.] Ed. Bas. III. (159.)

εἰρημένα καὶ τὰ μή. ῥᾴδιον δὲ τῷ τοιούτῳ, καὶ ὅσα κατὰ μέρος ὑπὲρ ἀμφοτέρων ζητεῖται τῶν ἐνεργειῶν, ἐξευρίσκειν.

sint dicta et quae secus. Facile vero ejusmodi est, et quaecunque membratim de utraque actione quaeruntur, ea invenire.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΔΟΓΜΑΤΩΝ ΒΙΒΛΙΑ ΕΝΝΕΑ. ΠΡΩΤΟΝ ΑΚΕΦΑΛΟΝ.

Ed. Chart. V. [78.]

Ἀλλὰ κἀκείνου τὸ συνεχὲς τῷ στέρνῳ διεσεσήπει, καὶ ἦν οὕτω σαφῶς θεάσασθαι τὴν καρδίαν, ὡς κἀν ταῖς τῶν ζώων ἀνατομαῖς, ἐπειδὰν ἑκόντες ἀναγυμνῶμεν. τὸ μὲν οὖν παιδάριον ἐσώθη, σαρκωθέντων τε τῶν περὶ τὸ στέρνον καὶ συμφύντων ἀλλήλοις, καὶ τοιοῦτον ἐπίθεμα γενομένων τῆς καρδίας, οἷόν περ ἡ ἔμπροσθεν ἦν κορυφὴ τοῦ χιτῶνος. καὶ οὐ χρὴ θαυμάζειν, εἰ, γυμνωθείσης τῆς καρδίας,

GALENI DE PLACITIS HIPPOCRATIS ET PLATONIS LIBRI NOVEM. LIBER PRIMUS SINE PRINCIPIO.

Sed et illius quod sterno conjunctum erat, computruit, licebatque ita aperte cor videre, ut in animalium dissectionibus, ubi consulto et data opera id denudamus. Igitur puer servatus est, obductis jam nova carne et connatis inter se partibus circa sternum positis effectisque tale cordi operimentum, quale prius erat tunicae *pericardii* vertex. Neque est cur admiremur, detecto

Ed. Chart. V. [78.]

ἰσώθη τὸ παιδάριον. οὐδὲν γὰρ περιττότερον ἡ διάθεσις εἶχε τῶν ὁσημέραι γινομένων εἰς τὸν θώρακα συντρήσεων. οὐ μὴν οὐδὲ ὁ περικάρδιος ἴδιον ἐξαίρετον ἐπιφέρει τινὰ κίνδυνον, ὥσπερ που καὶ Ἡρόφιλος εἴρηκε καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἰατρῶν. οὔτε οὖν τὸ παιδάριον ἐκεῖνο παρ᾽ ὅλην τὴν θεραπείαν ἐβέβλαπτο τὴν ἐνέργειαν, οὔτε ἄν τι ζῶον ὁμοίως ἀνατέμνωμεν. τίνος οὖν ἕνεκα ταῦτ᾽ εἴρηταί μοι; τοῦ τὴν καρδίαν αἵματος εἶναι μεστὴν τηνικαῦτα κατ᾽ ἀμφοτέρας τὰς κοιλίας. τῷ τοῦτο δῆλον; εἰ τρώσαις αὐτὴν, εὐθὺς ἐκχεῖται τὸ αἷμα. ἐχρῆν δέ γε κατὰ τὸν Χρύσιππον ἢ τὸ πνεῦμα πρότερον ἐκκενούμενον φαίνεσθαι, κἄπειθ᾽ οὕτως ἕπεσθαι τὸ αἷμα, ἢ μηδὲ ὅλως ἕπεσθαι, καθάπερ οὐδὲ ἐπὶ τῶν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ἕπεται κοιλιῶν. ἀλλ᾽ ἐπειδὰν ἐκκόψαντες τὸ κρανίον ἀφέλωμεν τὴν παχεῖαν μήνιγγα, καὶ γυμνώσαντες ἅπαντα τὸν ἐγκέφαλον ἐπιχειρῶμεν τιτρώσκειν ἡντιναοῦν αὐτοῦ κοιλίαν, οὔτε ἐν τῷ παραχρῆμα φαίνεται κατ᾽ αὐτὰς αἷμα περιεχόμενον, οὔτε ὕστερον ἑπόμενον. οὕτως δὲ κἀπὶ τοῦ τεθνεῶτος ἤδη ζώου κατὰ μὲν

corde, servatum fuisse puerum. Etenim habuit nihil amplius is affectus, quam quae quotidie fiunt thoracis perforationes, praesertim quum pericardium novum aliquod ex se nullum adfert periculum, ut Herophilus atque alii medicorum multi censent. Igitur ne in actione quidem ulla laesus puer erat toto quo illi medebatur spatio, quemadmodum neque animal ullum, quod eo modo secuerimus. Sed quorsum haec narramus? ut ostendam, cor utroque suo ventre sanguinis esse plenum. Hoc inde constat, quod, si secueris ipsum, ex hoc statim sanguis effunditur. Sed secundum Chrysippum vel spiritum prius oportebat exhaustum apparere, atque ita dein sequi sanguinem, vel omnino non sequi, quemadmodum neque sequitur in cerebri ventriculis. Nam ne in his quidem statim sanguis contineri, neque postea sequi videtur, ubi, excisa calvaria, et ablata crassa membrana, universoque denudato cerebro, quemcunque ventriculum ejus secare tentamus. Itaque mortuo jam animali, in sinistro quidem

Ed. Chart. V. [78. 79.]

τὴν ἀριστερὰν κοιλίαν τῆς καρδίας οὐκ ἔσθ᾽ ὅπου οὐκ ἂν εὕροις αἵματος θρόμβους, ἐν δὲ ταῖς κατὰ τὸν ἐγκέφαλον οὐχ εὑρήσεις, πλὴν εἰ θλασθέντος αὐτοῦ σὺν τῷ κρανίῳ τῶν ἐν αὐτῷ τινες ἀρτηριῶν ἢ φλεβῶν διασπασθεῖεν. οὕτω δὲ κἀπὶ τῶν τιτρωσκομένων κατὰ τὴν ἔκφυσιν τοῦ νωτιαίου βοῶν [79] εὑρίσκεταί ποτε διαδιδόμενον εἴς τινα τῶν προσθίων κοιλιῶν αἷμα. καὶ οὐδὲν οὐδ᾽ ἐνταῦθα θαυμαστὸν, αὐτῆς τῆς ὀπισθίου κοιλίας τιτρωσκομένης, καὶ πολλῶν καὶ μεγάλων αὐτῇ συντιτρωσκομένων ἀγγείων, ἀφικνεῖσθαί ποτε καὶ μέχρι τῶν προσθίων τὸ αἷμα. δύναιτο δ᾽ ἂν ἐνίοτε καὶ βρόχῳ πνιγέντος τοῦ ζώου διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν βίαν ῥαγῆναί τι τῶν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ἀγγείων, οἷα δὴ πολλάκις ὁρᾶται γιγνόμενα καὶ καθ᾽ ὁτιοῦν ἄλλο μέρος ὑπὸ πλήθους αἵματος ἢ χύσεως ἀναῤῥαγέντος ἀγγείου. εἰ δ᾽ ἐν ὕδατι πνιγείη τὸ ζῶον, οὐκ ἂν ὁμοίως ἀγγεῖον ῥαγείη. κατὰ μέντοι τοὺς ἄλλους ἅπαντας θανάτους τῶν ζώων οὐκ ἂν εὕροις ἐν ἐγκεφάλου κοιλίᾳ περιεχόμενον θρόμβον, ὥσπερ ἐν τῇ καρδίᾳ διαπαντός. ἀλλὰ τὰ μὲν

cordis ventriculo nunquam non grumos ſanguinis invenire eſt, in ventriculis autem cerebri non item, niſi ſi, eo una cum calvaria contuſo, venarum atque arteriarum aliquae diſrumpantur. Eodem modo et in bobus, qua primum ſpinalis medulla exoritur, vulneratis ſanguis in anteriorum ventriculorum aliquem diductus aliquando invenitur. Sed ne hic quidem miraculi quicquam eſt, ſi, ipſo ventriculo poſteriori unaque magnis vaſis vulneratis, ad anteriores ventriculos ſubinde ſanguis pervenire conſuevit, quum praeſertim fieri aliquando poteſt, ut, laqueo ſuffocato animali, ob excedentem vim illatam aliquod vaſorum cerebri diſrumpatur. Id quod etiam in quavis alia parte propter ſanguinis vel copiam vel qualitatem evenire ſaepius obſervatum eſt. Verum ſi in aqua ſuffocetur animal, non itidem vas diſrumpitur, uti nec, ſi alia quavis morte id afficias, in cerebri ventriculo grumum contineri, ut in corde ſemper, reperire erit. Sed de iis, quae mortuis animalibus

Ed. Chart. V. [79.]

ἐπὶ τῶν τεθνεώτων ἐκ περιουσίας εἰρῆσθαί μοι δοκῶ. ἐπάνειμι δ᾽ αὖθις ἐπὶ ζῶντα ζῶα, καὶ δείκνυμί σοι, γυμνωθείσης τῆς καρδίας, οὐ μόνον εἰ σμίλην καθείης εἰς τὴν ἀριστερὰν κοιλίαν, αἷμα προχεόμενον εὐθέως, ἀλλὰ κἂν γραφεῖον, ἢ βελόνην, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον. καίτοι γε, εἴπερ ἀναγκαῖον ἦν, ἐχρῆν ἐκκενωθῆναι τὸ πνεῦμα πρότερον, ἵνα ἀκολουθήσῃ τὸ αἷμα· τὸ γὰρ στεγνὸν τῆς ὀπῆς ἂν εἰς χρόνου μῆκος οὐ σμικρὰ συνετέλεσεν. ἀλλ᾽ οὐχ ὧδ᾽ ἔχει τἀληθές· ἕπεται γὰρ αὐτίκα μάλα τῷ τρώσαντι τὸ αἷμα, ὥστε οὐκ ἄν, οὐδ᾽ εἰ πάνυ σφόδρα ταχύνῃς ἐν τῇ χειρουργίᾳ, δυνήσῃ ποτὲ ἀναίμακτον ἐξαρπάσαι τὸ τρῶσαν. ᾧ δῆλον, ὡς πλήρης ἐστὶν αἵματος ἡ ἀριστερὰ κοιλία.

Κεφ. ϛ΄. Τὸ γὰρ ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἐρασίστρατον λεγόμενον, ὡς πρὶν μὲν τοῦ γυμνωθῆναι πνεῦμα μόνον ἐν αὐτῇ περιείχετο, γυμνωθείσης δὲ παρεμπίπτει τὸ αἷμα, οὐδὲν ἄλλ᾽ ἐστὶν ἢ ἀνθρώπων λόγος ἀναισχύντων πρὸς τὸν ἔλεγχον. ἀλλὰ καὶ τοῦτ᾽ αὐτῶν ἐλέγξαι τὸ ἀναισχύντημα ῥᾷστόν ἐστιν. εἰ γὰρ δὴ παρὰ φύσιν εἰς τὴν πνευματικὴν

incidunt, praeter institutum mihi dixisse videor. Redeo ad eadem viva, ostendamque, sanguinem statim effundi detecto corde, si in ventrem sinistrum non solum scalpellum, sed etiam stylum, aut acum, aut tale quid injeceris. Quanquam profecto spiritum prius evacuatum iri, si id necessum esset, ut dein sequatur sanguis, oportebat. Sed foraminis angustia, quod non nisi longo post tempore fluat, non parum forsan confert. At non ita se res habet. Statim enim instrumentum, quod vulneraverit, sanguis sequitur, adeo ut, quantumvis manus vulnerando festinarit, instrumentum educere incruentum nequeas. Ex quo scire licet, sinistrum ventriculum sanguine plenum esse.

Cap. VI. Etenim spiritum solum in eo *corde*, antequam denudatum sit, contineri, postquam autem denudatum sit, sanguinem incidere, ut Erasistrati sectatores dicere solebant, nihil aliud esse puto quam verba hominum, quos reprehendi non pudet. Sed et impudens hoc eorum dictum refellere facillimum est. Si enim praeter

Ed. Chart. V. [79.]

κοιλίαν τῆς καρδίας ἐμπέπτωκε τὸ αἷμα, πάντ' ἐχρῆν, οἶμαι, συγχεῖσθαι τὰ κατὰ φύσιν αὐτῆς ἔργα, καὶ μήτε τὰς ἀρτηρίας ἔθ' ὁμοίως σφύζειν, ὡς ὅτ' ἐκ τοῦ παρ' αὐτῆς ἐπληροῦτο πνεύματος, ἀπολωλέναι τε παμπόλλας ἐνεργείας, ὡς ἂν τῆς πηγῆς αὐτῶν οὐκέτι οὔσης. Ἐρασίστρατος μὲν γὰρ ζωτικοῦ πνεύματος, Χρύσιππος δὲ τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος πλήρη φασὶν εἶναι τὴν κοιλίαν ταύτην. ἀλλ' οὐδὲν ὅλως τὸ ζῶον καταλαμβάνει σύμπτωμα. καὶ τοῦτ' ἔνεστι τῷ βουλομένῳ μαθεῖν παρ' ἡμῶν, ὥσπερ ἀμέλει πολλάκις ἐδείξαμεν οὐκ ὀλίγοις τῶν ἀπιστούντων, εὐθὺς ἀντιπαραβάλλοντες αὐτοῖς ἐφ' ἑτέρου ζώου, πολλάκις δὲ καὶ καθ' ἓν ὁτιοῦν ταὐτὸν, ὁπόσα τε καὶ ὁποῖα καταλαμβάνει τὸ σύμπαν σῶμα παθήματα, κοιλίας ἐγκεφάλου τρωθείσης. καίτοι τί λέγω τρωθείσης; εἰ γὰρ καὶ πρὶν τρῶσαι θλίψῃς ἡντινοῦν αὐτῶν, ἀκίνητόν τε καὶ ἀναίσθητον, ἄπνουν τε καὶ ἄφωνον εὐθὺς ἔσται τὸ ζῶον. οὕτω δὲ κἀπὶ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν ἀνατιτραμένων φαίνεται συμ-

naturam in eum cordis ventriculum, ubi ſpiritus continetur, ſanguis inciderit, omnia ejus naturalia officia confundi oportere puto, ita ut neque arteriae adhuc eodem modo pulſent, quo cum a cordis ſpiritu ventriculus oppleretur, et multae admodum actiones intercidant, perinde ac ſi earum fons jam amplius non extaret. Etenim hunc ventriculum Eraſiſtratus vitali, Chryſippus animali ſpiritu plenum eſſe dicunt. Nullum tamen omnino ſymptoma ita affectum animal corripit. Et hoc, qui volet, ex me diſcere poterit, ut ſane non paucis, qui id non credebant, ſaepius alio ſtatim ſubſtituto animali ſimile illis oſtendimus, ſaepius in uno et eodem, ac praeterea a quantis et qualibus affectibus univerſum animalis corpus occupatur, vulnerato cerebri ventriculo, palam fecimus. Sed quid dico vulnerato? Si enim ante premas tantum quemvis ventriculum, quam vulnus intuleris, animans ſtatim ſine motu et ſenſu, ſine ſpiritu et voce erit. Nec aliter in hominibus ipſis caput perforatis

Ed. Chart. V. [79. 80.]

πίπτον. ἐν γὰρ [80] τῷ τὰ κατεαγότα τῶν ὀστῶν ἐκκόπτειν, ὑποβάλλειν ἀναγκαζομένων ἡμῶν ἀσφαλείας ἕνεκα τοὺς καλουμένους μηνιγγοφύλακας, εἰ βραχεῖ βιαιότερον ἐπιθλίψει τις αὐτοῖς τὸν ἐγκέφαλον, ἀναίσθητός τε καὶ ἀκίνητος ἁπασῶν τῶν καθ' ὁρμὴν κινήσεων ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται, οὐ μὴν τήν γε καρδίαν γυμνωθεῖσαν θλιβόντων. ἀλλ' ἔγωγε οἶδα καὶ πυράγρᾳ ποτὲ χαλκέως ἐπιτρέψας τινὶ περιλαβεῖν αὐτὴν, ἐπειδὴ καὶ τῶν δακτύλων ἐξεπήδα βιαίως παλλομένη. ἀλλ' οὐδὲν οὐδὲ τότε τὸ ζῶον ἔπασχεν, οὔτε εἰς αἴσθησιν, οὔτε εἰς κίνησιν τὴν καθ' ὁρμὴν, ἀλλ' ἐκεκράγει τε μεγάλα, καὶ ἀκωλύτως ἀνέπνει, καὶ πάντα ἐκίνει σφοδρῶς τὰ κῶλα. μόνη γὰρ ἡ τῶν ἀρτηριῶν βλάπτεται κίνησις, οὕτω διαληφθείσης τῆς καρδίας, ἄλλο δὲ οὐδὲν πάσχει τὸ ζῶον, ἀλλ', ἄχρι περ ἂν ζῇ, καὶ κινεῖ πάντα τὰ μέλη, καὶ ἀναπνεῖ. ἐγκεφάλου δὲ οὕτω θλιφθέντος, ἔμπαλιν ἅπαντα συμπίπτει· σφύζουσι μὲν αἱ ἀρτηρίαι κατὰ φύσιν ἅμα τῇ καρδίᾳ, κινεῖται δ' οὐδὲν μέλος, οὐδὲ ἀναπνεῖ τὸ ζῶον, οὐδὲ ἐκφωνεῖ. ἤδη μὲν οὖν ἐκ τῶνδε καὶ ἄλλο τι μεῖζον

evenire conſpicitur. Interim enim, dum oſſa rupta excidimus, quos membranarum cuſtodes nominant, ſubdere cerebri tutandi gratia cogimur, ne, ſi vel paulo violentius cerebrum premas, homo ſine ſenſu ſineque omni voluntario motu reddatur, quod tamen non evenit, ſi cor nudatum premas. Quin memini, me aliquando cuidam permiſiſſe fabri ferrarii forcipe id comprehendere, cum alioqui, dum moveretur, e manibus violentius palpitando exiliret. Sed ne ſic quidem aut ſenſu aut voluntario motu animal laedebatur, tantum vociferabatur magnopere, indeſinenter reſpirabat, et omnia membra vehementer concutiebat. Etenim, corde ita apprehenſo, ſolus arteriarum motus laeditur, aliud nihil patitur animal, ſed, quamdiu vivit, et omnes movet partes, et reſpirat. Verum ſi cerebrum ita comprimas, contraria omnia evenire videbis. Siquidem arteriae quidem naturali ordine, cum pulſat cor, pulſant, ſed nullum membrum movetur, neque reſpirat animal, neque exclamat. Ex quibus jam

Ed. Chart. V. [80.]

ἐκφαίνεται, τὸ μήτε τὴν καρδίαν ἐγκεφάλου τινὸς δεῖσθαι πρὸς τὴν οἰκείαν κίνησιν, μήτε τὸν ἐγκέφαλον τῆς καρδίας. οὐ μὴν τούτου γε ἕνεκεν ἐμνημόνευσα τῶν ἐκ τῆς ἀνατομῆς φαινομένων, ἀλλ' ὅπως ἐπιδείξαιμι τὸ ψυχικὸν πνεῦμα κατὰ τὰς τοῦ ἐγκεφάλου κοιλίας περιεχόμενον. ἔνθα νῦν καὶ μάλιστα μεμψαίμην ἂν τὸν Χρύσιππον, ὅτι βουλόμενος εἰλικρινές τι καὶ καθαρὸν εἶναι πνεῦμα τὸ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς, οὐ προσηκόντως ἐν τῇ καρδίᾳ καθίδρυσεν αὐτό. καίτοι Χρύσιππον μὲν ἄν τις ἀποδέξαιτο μετρίως ἀποφηνάμενον, ὡς μήθ' ὅτι τῶν νεύρων ἀρχὴ ἡ καρδία τὴν γνῶσιν αὐτῷ χαρίζεσθαι, μήτ' ἄλλο μηδὲν τῶν κατὰ τὸ πρόβλημα τοῦτο ζητουμένων· ὁμολογεῖ γὰρ ἀπείρως ἔχειν τῶν ἀνατομῶν. Ἀριστοτέλει δέ γε καὶ Πραξαγόρᾳ, παρὰ τὸ φαινόμενον ἀποφαινομένοις, ἀρχὴν τῶν νεύρων εἶναι τὴν καρδίαν, ἐγκαλέσειεν ἄν τις δικαίως. ὅτι μὲν γὰρ ἄλλα πολλὰ τῶν κατὰ τὰς ἀνατομὰς ἀκριβῶς οὐχ ἑωράκασιν, ἐξ ὧν ὑπελείποντο συνταγμάτων ἔνεστι καταμαθεῖν·

majus quid se ostendit, videlicet neque cordi opus esse cerebro, ut suo officio fungatur, neque cerebro corde. Non tamen hujus gratia eorum memini, quae ex anatome apparent, sed ut ostendam, animalem spiritum in cerebri ventriculis contineri. Unde etiam hoc loco vel maxime reprehenderim Chrysippum, quod, cum spiritum, qui in ea parte, quae animae principium est, continetur, purum ac sincerum esse vellet, eum non, ut conveniebat, in corde collocarit. Quanquam hunc etiam merito quis laudarit, quod modestius sententiam suam protulit, ita ut neque, an cor principium nervorum sit, neque alterius cujuspiam, quod in hanc controversiam incidere solet, sibi cognitionem vendicet, sed anatomes imperitum se esse dicat. Contra Aristotelem et Praxagoram, cum aliter, quam res apparet, pronuntient, cor esse nervorum principium, jure reprehenderis. Quod autem et alia multa, quae ad anatomen pertinent, diligenter non viderint, ex his, quae scriptis reliquerunt, scire licet.

Ed. Chart. V. [80.]

ὅτι δὲ ἤτοι παντάπασιν αὐτοὶ τυφλώττοντες, ἢ τυφλοῖς διαλεγόμενοι, περὶ τῆς τῶν νεύρων ἀρχῆς ἔγραψαν, οὐ λόγοις χρὴ μακροῖς κατασκευάζειν, ἀλλ' ἐπὶ τὴν αἴσθησιν ἰέναι. φαίνεται γὰρ, ὡς ἔμπροσθεν ἐδήλωσα, τὰ μὲν τῶν νεύρων ἐξ ἐγκεφάλου ἄντικρυς ἐκπεφυκότα, τὰ δ' ἐκ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, νωτιαῖος δ' αὐτὸς ἐξ ἐγκεφάλου. βέλτιον οὖν ἦν οὐδ' ἁπλῶς ἀρχὴν τῶν νεύρων ἀποφήνασθαι τὴν καρδίαν, ὅπερ Ἀριστοτέλης ἐποίησεν, οὔτε ἐκ πανουργίας τινὸς ἐπιβεβουλευμένης, ὡς ὁ Πραξαγόρας. οὗτος γὰρ ὁ ἀνὴρ ἐπειδὴ μηδὲν ἑώρα νεῦρον ἐκφυόμενον τῆς καρδίας, ἐφιλοτιμεῖτο δὲ πρὸς Ἱπποκράτην, καὶ πάντως ἐβούλετο τὸν ἐγκέφαλον ἀφελέσθαι τῆς τῶν νεύρων ἀρχῆς, οὐ σμικρὸν ἀπετόλμησε ψεύσασθαι, τὰς ἀρτηρίας φάμενος ἐν τῷ προϊέναι καὶ κατασχίζεσθαι στενὰς γιγνομένας εἰς νεῦρα μεταβάλλειν· τοῦ γὰρ δὴ σώματος αὐτῶν ὑπάρχοντος νευρώδους μὲν, ἀλλὰ κοίλου, κατὰ τὴν ἐπὶ πλέον ἐν τῷ ζώῳ σχίσιν οὕτως γιγνομένων μικρῶν τῶν κοιλοτήτων, ὡς ἐπιπίπτειν

Sed quod omnino vel ipsi caecutiebant, vel cum caecis disserebant, cum de nervorum principio scripserint, non est cur verbis longum faciam, sed ad sensum properem. Etenim, ut ante demonstravi, nervorum quidam plane ex cerebro enascuntur, quidam ex spinali medulla, ipsa autem spinalis medulla ex cerebro. Melius igitur erat neque simpliciter cor nervorum principium esse dicere, ut Aristoteles, neque ex deliberata quadam calliditate, ut Praxagoras. Hic enim vir, ubi nullum vidit nervum ex corde natum, contra Hippocratem contendere coepit, et cum omnino, ne cerebrum nervorum principium sit, efficere studuerit, egregie mentiri non est veritus, dicens, arterias, dum progressu in multos ramos finduntur, angustiores et graciliores factas, tandem in nervos degenerare. Etenim, cum earum corpus nervosum sit et cavum, postquam jam in animalis corpore multum ac varie fissae ac distributae fuerint, adeo parvae et angustae redduntur earum cavitates, ut tunicae partes in se concidant.

Ed. Chart. V. [80. 81.]
ἀλλήλοις τοὺς χιτῶνας, ὁπόταν τοῦτο πρῶτον γένηται, νεῦρον ἤδη φαίνεσθαι τὸ ἀγγεῖον. Ἐρασίστρατος μὲν οὖν οὐδὲ ἀντιλογίας ἠξίωσε τὸν λόγον, ὡς ἀναισχύντως ἀποτετολμημένον.

Κεφ. ζ'. [81] Ἐγὼ δὲ, ἐπειδή περ ἅπαξ κατέστην εἰς τὸ περὶ πάντων διασκέψασθαι, βραχέα τῷ Πραξαγόρᾳ διαλεχθῆναι βούλομαι, καὶ μάλισθ᾽ ὅτι καὶ Χρύσιππος ἐμνημόνευσε τἀνδρὸς, ἀντιθεὶς τοῖς ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἄρχεσθαι τὰ νεῦρα νομίζουσιν. ὅτι γὰρ οὕτως ἐχρῆν ἔχειν τὸ φαινόμενον ἐκ τῶν ἀνατομῶν, ὡς ὁ Πραξαγόρας εἴρηκεν, εἰ μελλήσει τις εὐλόγως ἀρχὴν τῶν νεύρων ὑπολήψεσθαι τὴν καρδίαν, οὐδ᾽ ἡμεῖς ἀμφισβητοῦμεν. ὅτι δ᾽ οὐχ οὕτως ἔχει, μυριάκις μὲν ἤδη τοῖς βουληθεῖσι γνῶναι τἀληθὲς ἐπὶ τῶν ζώων ἐδείξαμεν, οὐκ ὀκνήσομεν δὲ κἀνταῦθα τὴν ἀνατομὴν ἑρμηνεῦσαι τῶν ἀρτηριῶν, ὥσπερ ἔμπροσθεν τῶν νεύρων. ἐκφύεται μὲν γὰρ ἐκ τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας τῆς καρδίας ἀρτηρία μεγίστη, καθάπερ τι πρέμνον ἁπασῶν τῶν κατὰ τὸ ζῶον ἀρτηριῶν. ἀποβλαστάνει δὲ ἀπ᾽ αὐτῆς πρῶτον μὲν ἡ

Ubi autem id primum fit, nervum jam pro arteria apparere ait. Cujus sententiam, ut ab impudenti audacia natam, Erasistratus quidem ne confutatione dignam censuit.

Cap. VII. Ego vero, postquam hoc mihi constitutum est, de omnibus considerare, paucis contra Praxagoram disputare volo, et maxime quod Chrysippus hominis ejus meminit, diversum sentiens ab his, qui nervos a capite oriri censent. Quod autem id, quod ex anatomia apparet, ita se habere oportet, ut Praxagoras dixit, si quis cor nervorum principium recte opinetur, ne nos quidem dubitamus. Sed quod non ita se res habet, jam millies iis, qui veritatem scire cupiebant, in ipsis animalibus demonstravimus. Nec hic quidem pigebit arteriarum anatomen indicare, uti nec prius nervorum explicasse piguit. Igitur ex sinistro cordis ventriculo arteria magna enascitur, quae omnium arteriarum, quae in universo animalis corpore sunt, quasi truncus quidam est. Ex ea veluti pullulat primum quidem, quae cor circumdat;

Ed. Chart. V. [81.]

τὴν καρδίαν περιστέφουσα· καὶ δὴ καὶ ὀνομάζουσιν οὕτως αὐτὴν, οἷς μέλει τῶν ἀνατομῶν. ἀλλ' οὐκ ἂν εἴποις, ὦ γενναιότατε Πραξαγόρα, μειουμένην ἐν τῷ κατασχίζεσθαι τὴν ἀρτηρίαν ταύτην εἰς νεῦρα τελευτᾷν. ἐφεξῆς δὲ τῆσδε δίχα σχισθείσης τῆς μεγάλης ἀρτηρίας, ἡ μὲν μείζων μοῖρα καταχαμφθεῖσα πρὸς τὴν ῥάχιν, ἐπὶ μέσων στηρίζεται τῶν σπονδύλων· ἡ δ' ἑτέρα μετέωρος εὐθὺ τῶν σφαγῶν ἀναφέρεται. πρώτας οὖν ἐπίσκεψαί μοι τὰς εἰς τὸν θώρακα φερομένας ἀπ' αὐτῶν, καὶ τόλμησον εἰπεῖν τινα μεταβάλλειν εἰς νεῦρον. εἰσὶ μὲν γὰρ δύο καὶ εἴκοσι τὸν ἀριθμὸν, ἐν ἑκάστῳ μεσοπλευρίῳ μία. συναποφύεται δ' αὐταῖς ἀπὸ τοῦ νωτιαίου νεῦρα. καὶ φαίνεταί γε καθ' ὅλον τὸν θώρακα συναποτεινόμενά τε καὶ συγκατασχιζόμενα ταυτὶ τὰ δύο γένη τῶν ἀγγείων εἴς τε τὸν ὑπεζωκότα τὰς πλευρὰς χιτῶνα καὶ τοὺς μεσοπλευρίους μῦς, τρίτου τινὸς αὐτοῖς συναποφυομένου τε καὶ συναποτεινομένου καὶ συγκατασχιζομένου φλεβώδους ἀγγείου. ἀλλ' οὐδὲν τό γε νῦν εἶναι δέομαι διεξέρχεσθαι περὶ φλεβῶν· ἀναμένει γὰρ οὖν κἀκείνας

ita siquidem anatomici eam vocant. Attamen, o bone Praxagora, hanc ita attenuatam, ut in nervos finiat, dicere non habes. Post hanc magna arteria bifido divisa, major pars ad spinam reflexa super ipso vertebarum medio firmatur: altera sublimis ad jugulum recta sursum fertur. Sed primum contemplare mihi eas, quae ab his in thoracem feruntur, et audacter dicito, quaenam ex his in nervum transformatur. Sunt enim numero viginti duae, in unoquoque intercostalium musculorum una. Sed una cum ipsis a spinali medulla nervi quidem enascuntur, conspiciunturque per omnem thoracem in membranam, quae costas succingit, atque in musculos, qui spatia inter costas occupant, simul protendi ac dividi haec duo vasorum genera, tertio etiam alio his adjuncto, venoso nimirum, quod et ab eodem loco cum eis oritur, et per eadem spatia decurrit, et haud dissimiliter scinditur ac distribuitur. Sed de venis jam agere hujus non est instituti;

Ed. Chart. V. [81.]
εἰρήσεται οὐ σμικρὸς λόγος. ἐπὶ δὲ τὰς ἀρτηρίας αὖθις ἐπάνειμι. καὶ καταλίπωμεν ἤδη τὰς κατὰ τὸν θώρακα, μηδ᾽ αὐτοῦ τοῦ Πραξαγόρου τολμήσαντος ἐν θώρακι φάναι μηδεμίαν ἀρτηρίαν εἰς νεῦρον μεταβάλλειν. καίτοι, εἴπερ ἐν θώρακι μὲν φαίνεται νεῦρα πάμπολλα, μεταβάλλει δ᾽ οὐδὲ μία κατ᾽ αὐτὸν εἰς νεῦρον ἀρτηρία, δῆλον ὡς οὐκ ἔστιν ἐκ τῶν ἀρτηριῶν ἡ γένεσις τοῖς νεύροις. ἀλλὰ γὰρ ἐπὶ τὰς ἔξω τοῦ θώρακος ἴωμεν. ὧν πρώτη μέν ἐστι συζυγία τῶν ἐπὶ τὰς ὠμοπλάτας ἀναφερομένων, ἀφ᾽ ὧν οὐκ ὀλίγη μοῖρα καὶ πρὸς τὸν νωτιαῖον εἴσω καταδύεται, καὶ τοῖς ἐν τραχήλῳ μυσὶ διασπείρεται, δευτέρα δὲ τῶν εἰς τὰς χεῖρας φερομένων ἀρτηριῶν, ἅς μοι καὶ μάλισθ᾽ ὡς ἀπονευρουμένας ὁ Πραξαγόρας αἰνίττεσθαι δοκεῖ. καίτοι φανερώτερόν γε τῶν κατὰ τὸν θώρακα καὶ ταύτας ἰδεῖν ἔστιν, ὅσῳ περ καὶ μείζους εἰσὶν, εἰς ὅλα τὰ κῶλα κατασχιζομένας ἄχρι τῶν δακτύλων. ἀλλ᾽ οὐδὲ τούτων οὐδὲ μία φαίνεται νεῦρον γιγνομένη. καὶ γὰρ αἱ κατὰ τοὺς καρποὺς τῶν χειρῶν, ὧν ἔθος ἡμῖν ἐστιν ἅπτεσθαι πυρετῶν διαγνώσεως ἕνεκα,

alio enim loco de eis copiosius dicemus. Quare ad arterias redeo, sed relictis iis, quas per thoracem spargi diximus. Nam earum aliquam in nervos transmutari Praxagoras dicere non audebat. Quanquam, si in thorace quidem multi conspiciantur nervi, nulla autem inibi arteria in nervum degeneret, manifestum est, non ex arteriis nervos generari. Ergo ad arterias, quae extra thoracem sunt, transeamus. Ex iis primum quidem par eae sunt, quae ad scapulas sursum feruntur, a quibus non exigua pars ad spinalem medullam per interna repit et in cervicis musculos se diffundit, secundum autem, quae in manus tendunt; quae mihi illae maxime esse videntur, quas Praxagoras in nervos finiri significare voluit. Etsi, quanto majores hae sunt, tanto his, quae in thorace sunt, apertius diduci in totas manus ad ipsos usque digitos conspici possunt. Attamen ne harum quidem ulla nervus fieri videtur. Etenim quae in brachii carpo, quas febrium discernendarum gratia tangi-

Ed. Chart. V. [81. 82.]

καὶ αἱ μεταξὺ τῶν δακτύλων λιχανοῦ τε καὶ μεγάλου μικραὶ μὲν ὑπάρχουσι παντάπασιν, ἀλλ᾽ οὔτε εἰς νεῦρον ἤδη μεταβεβλήκασιν, ἐναργῶς τε φαίνονται σφύζουσαι καὶ πρὸ τῆς ἀνατομῆς. ἀλλ᾽ [82] ἐν ταύταις μὲν ἴσως οὐ χρὴ πικρῶς διελέγχειν τὸν Πραξαγόραν, ἀλλά τι καὶ συγγνώμης νέμειν, εἰ μικρὰς ἀρτηρίας οὐκ ἐθεάσατο. καίτοι γ᾽, ὅταν εἰς νεῦρα μεταβάλλειν αὐτὰς φάσκῃ τὰς σμικροτέρας, οὐκ ἀμβλυωπίαν ὑποτιμᾶται δήπουθεν, ἀλλ᾽ ὀξὺ βλέπειν ἐπαγγέλλεται. τῶν δὲ κατὰ τὰς μασχάλας ἀρτηριῶν, (ἔστι δὲ καθ᾽ ἑκατέραν χεῖρα μία,) μεγάλων τε οὐσῶν ἅμα καὶ τέτταρα ζεύγη νεύρων μεγάλων ἀμφ᾽ αὐτὰς ἐχουσῶν, ἀναμνῆσαι βούλομαι τοὺς τὰ τοῦ Πραξαγόρου πρεσβεύοντας. οὐδέπω μὲν γὰρ οὐδ᾽ ὑπήρξατο σχίζεσθαι κατὰ ταῦτα τὰ μόρια τῶν ἀρτηριῶν οὐδετέρα· μεγάλα δέ ἐστιν οὕτως ἤδη τὰ νεῦρα, ὥστ᾽, εἰ καὶ τυφλὸς εἴη τις, οὐκ ἂν λάθοιεν αὐτοῦ τὴν ἁφήν. πόθεν οὖν ἐγεννήθη ταῦτα, καὶ τίνων ἀρτηριῶν ἀπεβλάστησε, δίκαιος λέγειν ὁ Πραξαγόρας ἐστί. καίτοι τί προκαλοῦμαι λέγειν ἐκεῖνον, ἐνὸν ἡμᾶς εἰπεῖν

mus, quaeque inter pollicem et indicem positae sunt, exiguae omnino sunt, non tamen nervi fiunt, et manifeste vel ante anatomen pulsare sentiuntur. Sed quod ad has attinet, non ita acriter forsan perstringendus est Praxagoras, sed potius venia danda, si arterias parvas non viderit, etiamsi, cum arterias in nervos transformari dixit, profecto parvas eas, non obtusum visum insinuare voluit, sed acutius videat jubendum est. Eos vero, qui Praxagorae dogmata tantopere celebrant, meminisse velim arteriarum axillarium, (est enim in utroque brachio una,) quae ut magnae sunt, ita quatuor magnorum nervorum paria circa se habent. Neque enim in his partibus ulla arteria findi coepit, nervique ita magni sunt, ut, etiamsi quis caecus sit, tamen tactum latere nullo modo possint. Unde igitur hi nati sint, et ex quibus arteriis profecti sint, aequum est, ut Praxagoras dicat. At quid Praxegoram, ut hoc dicat, provoco, cum rem, ut est,

Ed. Chart. V. [82.]

ἤδη τἀληθές; ὡς ἡ μὲν πρώτη συζυγία τῶν εἰρημένων τεττάρων νεύρων ἀπὸ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ σαφῶς ἀποβλαστάνει, καθὰ συμβέβληκεν ὁ τέταρτος τοῦ τραχήλου σπόνδυλος τῷ πέμπτῳ, ἡ δευτέρα δὲ ἐφεξῆς αὐτῇ, μεταξὺ τοῦ πέμπτου τε καὶ ἕκτου, καὶ δὴ καὶ ἡ τρίτη μὲν, ἵνα συμβέβληκεν ὁ ἕκτος τῷ ἑβδόμῳ, ἡ τετάρτη δ' ἐπ' αὐτῇ. τὸ δὲ τελευταῖον ζεῦγος τῶν νεύρων ἐκ τῆς μεταξὺ χώρας ἐκφύεται τοῦ θ' ὑστάτου τῶν τοῦ τραχήλου σπονδύλων καὶ τοῦ πρώτου τῶν ἐν τῷ θώρακι· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ εἰς ἄκρας ἰὸν τὰς χεῖρας. οὕτως γὰρ οἱ ἀνατομικώτατοι τῶν πρὸ ἡμῶν ἔγραψαν, ὧν κἀν τοῖς πρώτοις λόγοις κἀν τοῖς νῦν ἐνεστῶσι φυλάττω τὴν διδασκαλίαν, πληθυντικῶς εἴ τί που παρεῖδον, ἢ οὐκ ἀκριβῶς ἐξειργάσαντο, παραλιπών· ἐν ἑτέρᾳ γάρ μοι πραγματείᾳ περὶ τῶν τοιούτων εἰρήσεται. οὐκ οὖν ἀρτηρίας χρὴ ζητεῖν, ἐξ ὧν νεῦρα τῷ λόγῳ γεννήσαντες, ἢ τοὺς δακτύλους κινήσομεν, ἤ τι τῶν κατὰ τὰς χεῖρας ἕτερον. ἔχομεν γὰρ ἤδη τὰ νεῦρα καὶ πλείω καὶ μείζω τῶν ἀρτηριῶν, οὐκ ἐκ τῆς ἐκείνων τραγικῆς μεταμορφώσεως,

nobis dicere liceat? nimirum primum par quatuor, de quibus ante mentionem feci, nervorum a fpinali medulla, qua parte quarta cervicis vertebra quintae committitur, profectum efle; fecundum proxime illi, inter quintam et fextam; fed et tertium, ubi fexta feptimae conjungitur; quartum propter id; ultimum autem nervorum par ex regione media inter ultimam colli vertebram et thoracis primam emanat. Et hoc eft, quod in fummas manus fertur. Ita enim infigniores illi anatomici, qui ante nos fuerunt, fcripfere, quorum docendi rationem, ut ante, ita et nunc obfervare cupio: ficubi tamen numero quid neglexerunt, aut non exacte pertractarunt, omnino praetermitto; in alio enim opere de talibus dicemus. Non igitur arterias, ex quibus nervos verbis confingamus, quaerere convenit, quum certe aut digitos ex his moveremus, aut aliud quid, quod in manibus eft. At habemus jam nervos et plures et majores arteriis, non ex eorum tragica metamorphofi, fed ex

Ed. Chart. V. [82.]

ἀλλ' ἐκ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ γεγενημένα. τὰ μὲν δὴ τοῦ Πραξαγόρου ψεύσματα πεφώραται σαφῶς ἤδη, καὶ οὐδὲν ἔτι Πραξαγόρου γ' ἕνεκεν ἐπὶ τὰς ἀρτηρίας ἰέναι χρὴ τῷ λόγῳ. ἀλλ' ἐπειδήπερ ὑπεσχόμην, ὡς ἔμπροσθεν ἐδήλωσα τὴν τῶν νεύρων εἰς ἅπαντα τοῦ ζώου τὰ μόρια νομὴν, οὕτω καὶ νῦν ἐκδιδάξαι τῶν ἀρτηριῶν, ἐπὶ τὰς ὑπολοίπους αὖθις αὐτῶν τρέψωμεν. καὶ πρώτας μὲν τὰς ἐπὶ τοὺς μασθοὺς φερομένας προσθήσω τῷ λόγῳ, δευτέρας δὲ τὰς ἄνω τοῦ θώρακος, καὶ τρίτας τὰς κάτω, καὶ τετάρτας, ὅσαι τοῖς σκέλεσι διανέμονται. αἱ μὲν δὴ τῶν μασθῶν ἀρτηρίαι τῆς ἐπὶ τὰς σφαγὰς ἀναφερομένης ἀποφύονται, ἐπιβαίνουσαι δὲ τῷ στέρνῳ καλουμένῳ μικρὸν ὑποκάτω τῆς τῶν κλειδῶν πρὸς αὐτὸ διαρθρώσεως, ὑποφέρονται διὰ παντὸς αὐτῷ, καὶ τελευτῶσαι διεκπίπτουσιν ἐκτὸς τοῦ θώρακος ὑπὸ τοῦ στήθους. οὐ μὴν ἐνταῦθά γε ὅλαι κατασχίζονται· φαίνεται γάρ τις αὐτῶν μοῖρα δι' ἐπιγαστρίου κατιοῦσα, κἀνταῦθ' εἰς πλείω σχιζομένη, ταῖς ἀπὸ τῶν βουβώνων ἀνιούσαις εἰς ταὐτὸν ἥκουσα. λελέξεται δὲ ὑπὲρ ἐκείνων ὀλίγον ὕστερον, ἐπειδὰν ἡ τοῦ λόγου τάξις ὑποβάλλῃ.

medulla, quae in ſpina eſt, natos. Sed Praxagorae falſa figmenta jam ſatis conſpicua fecimus, nec eſt cur ejus cauſa ad arterias rurſus ſermonem convertamus. Verum poſtquam recepimus, ut ante nervorum per omnes animalis partes diſtributionem oſtendi, ita et nunc arteriarum indicare, rurſum ad eas, quae ſuperſunt, revertamur. Et primo addam, quae ad mammas feruntur, ſecundo, quae ſupra thoracem ſunt, tertio, quae infra, quarto, quaecunque in crura diſtribuuntur. Mammarum igitur arteriae ab ea quidem, quae ad jugulum fertur, enaſcuntur. Verum ſternum appellatum aſcendentes paulo infra, quam cum eo jugulum committitur, ſub eo continuo feruntur, ac tandem ſub ipſo pectore extra thoracem cadunt, nec tamen ibi totae diſperguntur. Etenim una earum pars per hypogaſtrium deſcendens, ibique in multos ramos diviſa, cum inguinis arteriis coit. Sed de illis paulo poſt dicemus, ubi orationis ſeries id poſtulaverit.

Ed. Chart. V. [82. 83.]
νυνὶ δὲ ἐπὶ τὰς ἄνω κλειδῶν ἰέναι καιρὸς, ἀρχὴν τῷ λόγῳ τήνδε θεμένους. ἐπειδὰν πρῶτον ἐκ τοῦ θώρακος ἀνασχοῦσα καὶ τὰς κλεῖς ὑπερβᾶσα κατὰ μέσην γένηται τὴν σφαγὴν ἡ ὄρθιος ἀρτηρία, δίχα σχίζεται. τοὐντεῦθεν δὲ τὸ γεννηθὲν ζεῦγος ἀρτηριῶν μεγάλων οὐκ ὀρθῶς μὲν ὀνομάζονται καρωτίδες, ἀλλ' ἤδη κρατεῖ τοὔνομα διὰ τὴν πολλὴν ἄνοιαν ἁπάντων μεθ' Ἱπποκράτην φιλοσόφων τε καὶ ἰατρῶν. ἀλλ' ὅτι μὲν [83] οὗτοί τε κακῶς ὑπειλήφασι πάθημα τῶν εἰρημένων ἀρτηριῶν εἶναι τὸν κάρον, οὔθ' Ἱπποκράτης οὕτως ἐγίγνωσκεν, ἐν τῷ δευτέρῳ τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων ἀναγκαῖόν ἐστί μοι διελθεῖν· ἐν δὲ τῷ παρόντι λόγῳ τοῦ γε ὀνόματος οὐ φθονήσω ταῖς ἀρτηρίαις, ἀλλ' ὀνομαζέσθωσαν ἔτι καὶ νῦν καρωτίδες. ὅστις δὲ ὁ τρόπος αὐταῖς ἐστι θέσεώς τε ἅμα καὶ σχίσεως, ἁπάσης τε τῆς εἰς τὰ τῶν κλειδῶν ἄνω μόρια νομῆς, ἐγὼ διηγήσομαι. φέρονται μὲν ἔτι καὶ νῦν ὄρθιαι, καθάπερ ἐξ ἀρχῆς ὥρμησαν, τὸ δ' οἷον πρέμνον αὐτῶν εὐθὺ τῆς κεφαλῆς. ἀποβλαστήματα δὲ

In praesentia ad eas, quae supra jugulum sunt, orationem convertere tempus monet, orationis exordio hinc assumpto. Ubi primum arteria recta thoracem egressa claviculamque excedens ad medium jugulum pervenerit, in duos ramos finditur. Ex quibus par quoddam magnarum arteriarum fit, quas carotidas vocant, sed inepte quidem: tamen hodie nomen id invaluit propter insignem imprudentiam philosophorum et medicorum omnium, qui post Hippocratem fuerunt. Sed quod et illi male opinati sint, cum putarint, harum arteriarum affectionem esse carum, contra quam senserit Hippocrates, in secundo hujus operis libro necessum est mihi pertractare; in praesenti libro hoc nomen arteriis non invidebo, imo usque carotides nominentur. Ego vero, quis sit earum situs, quomodo findantur, atque in omnes supra claviculas partes distribuantur, id exponam. Feruntur autem hae, ut a principio, ita etiam nunc recto ductu. Sed quae velut truncus earum est, recta caput petit, atque obiter

Ed. Chart. V. [83.]

κατὰ τὸν τράχηλον ἀποπέμπουσι μικρὰ τοῖς ταύτῃ μυσίν. ἐπειδὰν δὲ πλησίον ἤδη γένωνται τῆς γένυος, ἑκατέρα δίχα σχίζεται. καὶ οὕτως ἤδη τέτταρες αἱ πᾶσαι γενηθεῖσαι, δύο μὲν εἰς γλῶττάν τε καὶ σύμπαν τὸ πρόσωπον, ὅσον τε τὸ τῆς κεφαλῆς ἐκτὸς τοῦ κρανίου, κατασχίζονται, δύο δὲ λοιπὸν διεξερχόμεναι τὸ κράνιον εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἔρχονται. καὶ δεῖ καὶ τῶνδε μεμνῆσθαι τῶν ἀρτηριῶν. οὐ σμικρὸς γὰρ οὐδ᾽ αὐτὰς ἐκδέχεται λόγος, ὅτι μηδ᾽ ἁπλῶς, μηδ᾽ ὡς ἔτυχεν ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον ἀνιᾶσιν, ἀλλ᾽ ὑπὸ τῇ παχείᾳ μήνιγγι τὸ θαυμαστὸν ἐκεῖνο πλέγμα τὸ τῷ δικτύῳ παραπλήσιον ἐργάζονται. νυνὶ δ᾽ οὔτε τούτων τῶν ἀρτηριῶν οὔτ᾽ ἄλλης οὐδεμιᾶς ἀνάγκη λέγειν ἅπασαν τὴν ἐκ τῆς ἀνατομῆς γιγνωσκομένην ἰδέαν· τῇ τε γὰρ περὶ χρείας μορίων πραγματείᾳ καὶ τῇ τῶν ἀνατομικῶν ἐγχειρήσεων ἡ τοιαύτη διέξοδός ἐστιν οἰκειοτέρα. κατὰ δὲ τὸ παρὸν, ὅσον ὑπογράψαι χρήσιμον, ὡς ἐκ τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας τῆς καρδίας αἱ ἀρτηρίαι πᾶσαι πεφύκασι, τὴν ἀνατομὴν αὐτῶν διέξειμι. ἡ μείζων μοῖρα τῆς μεγίστης ἀρτηρίας

propagines quasdam parvas in cervicis musculos emittit. Ubi vero jam maxillae vicinae fuerint, utraque in duos ramos finditur, atque ita quatuor fiunt. Quarum duae in linguam atque in totam faciem, ac praeterea in quicquid illud est capitis, quod extra calvariam est, disperguntur, duae reliquum calvariae perreptantes in cerebrum deveniunt. Quin et harum arteriarum meminisse aliquando oportet. Longam enim exigunt tractationem, quod neque simplici ratione et ut sors tulerit ad cerebrum perveniunt, et sub crassa membrana admirabilem illum plexum, qui rete refert, conficiunt. In praesens nec harum, nec ullius alterius cognitam ex anatome imaginem persequi necesse habeo; id enim operis de usu partium et de administrationibus anatomicis magis est. Hoc loco, quod descripsisse ex usu est, videlicet quod ex sinistro cordis ventriculo arteriae omnes pronascantur, id ex anatomia perstringam. Itaque major portio maxi-

Ed. Chart. V. [83.]

ἐστήρικται μὲν ἐπὶ μέσης τῆς ῥάχεως, οὐ κατὰ τὸν νῶτον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ὀσφὺν ἅπασαν. ἀποφύσεις δὲ πρώτας μὲν, ὡς ἔμπροσθεν εἴπομεν, εἰς ὅλον ἀποστέλλει τὸν θώρακα, κᾆπειτ᾽, ἐπειδὰν ἤδη διεκπίπτῃ τὸ διάφραγμα, καὶ τούτῳ ζεῦγος ἕτερον. ἐφεξῆς δὲ πρώτη τῶν κάτω τοῦ θώρακος ἀρτηρία διττὴ μετ᾽ αὐτὰς εὐθέως τὰς φρένας ἀποβλαστάνουσα τῆς ἐπὶ τὴν ῥάχιν φέρεται πρὸς τῷ σπληνὶ καὶ γαστρὶ, καὶ ἥπατι, καὶ τοῖς ἐντέροις ἅπασι, καὶ παντὶ τῷ μεσαραίῳ διασπειρομένη. ἑξῆς δὲ κατὰ συζυγίαν ἤδη δύο μὲν εἰς τοὺς νεφροὺς μείζονες πολλῷ τῆς προειρημένης, ἄλλαι δὲ δύο κατ᾽ ἐπιγάστριόν τε καὶ τὰς ψόας, καθ᾽ ἕκαστον σπόνδυλον ἓν ζεῦγος, ἄχρι τοῦ πλατέος ὀστοῦ, καὶ μέν γε καὶ εἰς τὰς μήτρας τε καὶ ὄρχεις ἐντεῦθεν κατέρχονται, καί τις ἄζυγὴς εἰς μεσεντέριον. ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν εἴσω τὸν νωτιαῖον ἀπὸ τῆς μεγάλης ἀρτηρίας καθ᾽ ὅλην τὴν ῥάχιν ἐκφύονταί τινες ἀρτηρίαι μικραὶ, δύο καθ᾽ ἕκαστον σπόνδυλον. ἐπειδὰν δὲ κατὰ τὸ ἱερὸν ὀστοῦν γένηται, σχίζεται τοὐντεῦθεν ἤδη εἰς μεγάλα μέρη. καὶ κατέρχεταί τις

mae arteriae firmatur ſuper media ſpina non per dorſum tantum, ſed per totam lumborum regionem. Propagines ea primum, ut ante dixi, in univerſum thoracem a ſe mittit, dein, ubi jam ſeptum elapſa fuerit, ei etiam par alterum elargitur. Poſt hanc in inferiori thoracis parte arteria gemina eſt, quae quum ab ea, quae ſuper ſpinam polita eſt, ſtatim poſt ſeptum oriatur, ad lienem, ventrem, jecur, inteſtinaque omnia fertur, et per omnem meſenterii partem diſpergitur; deinde per paria jam, duae priori majores multo in renes, aliae duae per abdomen et lumborum muſculos, per ſingulas vertebras ſingulum par, ad latum uſque os proferuntur, atque inde rurſum in matricem et teſtes; ad haec ſingularis quaedam in meſenterium. Sed et in ipſa ſpinalis medullae penetralia ex magna arteria per totam ſpinam enaſcuntur arteriae quaedam parvae, per ſingulas quasque vertebras duae. Verum poſtquam ad ſacrum os magna illa pervenerit, in duas magnas partes ſinditur,

Ed. Chart. V. [83. 84.]

εἰς ἑκάτερον σκέλος, ἐν τῇ παρόδῳ τοῖς καθ᾽ ἱερὸν ὀστοῦν ἀποβλαστήματα πέμψασα, κύστει τε καὶ τῆς μήτρας τοῖς κάτω, καὶ ξυνελόντι φάναι, τοῖς γεννητικοῖς ἅπασι μορίοις· οὐδὲν γὰρ ἔτι δέομαι λέγειν οὐδ᾽ ἐνταῦθα τὸν τρόπον τῆς διανομῆς. ἀπὸ τούτων τῶν ἀρτηριῶν τῶν ἐπὶ τὰ σκέλη φερομένων, ἐπειδὰν πλησίον ἥκωσι βουβώνων, ἀποφύεται μία καθ᾽ ἑκάτερον ἄνω τοῦ σώματος ἰοῦσα δι᾽ ἐπιγαστρίου, κατασχιζόμεναι δ᾽ ἐνταῦθα, ταῖς ἀπὸ τῶν μαστῶν καταφερομέναις εἰς ταὐτὸν ἥκουσιν, ὡς ἑνοῦσθαι τὰ τέτταρα τάδε. περὶ τούτων τῶν ἀρτηριῶν εἴρηταί μοι καὶ πρόσθεν, ἡνίκα τὰς κατὰ τὸν θώρακα διῄειν τῷ λόγῳ. λοιπαὶ δὲ τῶν σκελῶν αἱ ἀρτηρίαι δύο, μία καθ᾽ ἑκάτερον ἐνεχθεῖσα βουβῶνα, τοῖς ἐντὸς τοῦ μηροῦ παρατέταται μέρεσιν ἄχρι τοῦ γόνα[84]τος. ἀπὸ τούτων ἑκατέρας εἰς τοὺς καθ᾽ ἑκάτερον τῶν μηρῶν μῦς αἱ ἀρτηρίαι κατασχίζονται, τὸ δ᾽ ὑπόλοιπον αὐτῶν διὰ τῆς ἰγνύος ἐνεχθὲν εἴς τε τὰ περὶ τὴν κνήμην ἅπαντα καὶ τὸν πόδα νενέμηται. καὶ οὐδὲν οὐδ᾽ ἐνταῦθα δέομαι διέρχεσθαι τὸν τρόπον τῆς νομῆς,

quarum singulae in singula crura se demittunt, obiter etiam partibus, quae ad sacrum os sunt, vesicae et his, quae infra matricem sunt, atque uno verbo genitalibus partibus omnibus ex se ramusculos quosdam dispensant. Sed quemadmodum distribuantur, nec id quidem hoc loco dicere atque explicare necessum est. Ergo ab his arteriis ad crura delatis, ubi jam prope inguen sunt, in utroque una quaedam exoritur, per abdomen in summo corpore delata, ubi dein dispersae cum mammarum arteriis coëunt, ut quatuor haec uniri videantur. De his arteriis dictum mihi prius est, ubi de thoracis arteriis sermonem feci. Reliquae duae crurum arteriae, in utroque inguine una, per interiores femoris partes ad genu protenduntur, a quarum utraque in utriusque femoris musculos arteriae distribuuntur, et ex his quicquid superest, per poplitem productum in omnes partes tibiae et pedis dispensatur. At ne hic quidem modum atque distributionis rationem persequi opus est,

Ed. Chart. V. [84.]

ἀλλ' ἀρκεῖ βραχεῖ λόγῳ δεδηλωκέναι τὰς ἐν τῷ ζώῳ πάσας ἀρτηρίας ἀπὸ μιᾶς ἐκείνης πεφυκυίας, ἣν ἐκ τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας τῆς καρδίας, οἷον ἐκ γῆς τινος πρέμνον, ἐλέγομεν φύεσθαι. ἔστι δὲ καὶ ἑτέρα τις ἀρτηρία τῆς αὐτῆς κοιλίας ἐκφυομένη, φλεβώδης τὸν χιτῶνα. κατασχίζεται δ' εἰς ὅλον αὕτη τὸν πνεύμονα τοῖς ζώοις ἅπασιν, οἷς πνεύμων ἐστίν· οἷς δ' οὐκ ἔστιν, εἰς ἕτερόν τι μόριον ἀνάλογον ὑπάρχον πνεύμονι, καθάπερ τοῖς ἰχθύσιν εἰς τὰ βρόγχια. ταύτην τὴν ἀρτηρίαν εἰκάσειεν ἄν τις τῷ τοῦ πρέμνου κάτωθεν ἐν αὐτῇ τῇ γῇ ἐμπεριεχομένῳ μέρει τοῦ φυτοῦ· καὶ δὴ καὶ κατασχίζεσθαι ταύτην μὲν ὡς ἂν εἰς ῥίζας τινὰς τὰς κατὰ τὸν πνεύμονα πεφυκυίας ἀρτηρίας, τὴν μεγάλην δὲ τὴν εἰς ὅλον τὸ σῶμα νενεμημένην οἷόν περ κλάδους ἀπομερίζειν ἑαυτῆς ἁπάσας τὰς κατὰ τὸ ζῶον ἀρτηρίας, ἃς ὀλίγον ἔμπροσθεν εἶπον. οὕτως γὰρ οἶμαι καὶ τὸν Ἱπποκράτην προσεικάσαντα ῥίζωσιν ἀρτηριῶν ἀποφαίνεσθαι τὴν καρδίαν, ὥσπερ ἀμέλει τῶν φλεβῶν τὸ ἧπαρ. ἐρήσεται δέ μοι

quum praesertim illud tribus verbis indicasse satis sit, omnes totius animalis arterias ab una illa proficisci, quam ex sinistro cordis ventriculo, non aliter atque ex terra truncum, originem duxisse retuli. Alia etiam est arteria ex eadem cordis cavitate manans, sed ita, ut, quod ad tunicam attinet, venam referat. Ea omnibus animalibus, quibus pulmo est, in pulmonem totum diducitur; quibus is non est, in aliud aliquod membrum, quod pulmoni respondeat, uti piscibus in branchias. Hanc arteriam percommode quis comparabit inferiori parti trunci plantarum, quae terra continetur, cum profecto arteriae illae, quae ex ea in pulmonem sparguntur, radicum vicem atque comparationem sustinere recte possint. Altera illa magna, quae in universum corpus distribuitur, arterias omnes, quas ante commemoravi, non aliter ac ramos quosdam, ex se toti animali impartit. Hac, opinor, similitudinis ratione adductus Hippocrates cor arteriarum, jecur venarum radicationem recte nominavit. De simi-

Ed. Chart. V. [84.]
περὶ τῆς εἰκόνος ἐπὶ πλέον ἐν τοῖς ἑξῆς, ἐπειδὰν ὑπὲρ ἥπατός τε καὶ φλεβῶν ὁ λόγος περαίνηται. νυνὶ δὲ ἀρκεῖ τὰ λεγόμενα πρὸς ἔνδειξιν τοῦ καὶ τὰς ἀρτηρίας ἁπάσας ἀπὸ τῆς καρδίας ἐκπεφυκέναι, καὶ μηδεμίαν αὐτῶν εἰς νεῦρον μεταβάλλειν, ἀλλ' ἀρχὴν ἁπάντων τῶν νεύρων ὑπάρχειν τὸν ἐγκέφαλον.

Κεφ. η'. Καταλιπόντες οὖν ἤδη τὸν Πραξαγόραν ἀναίσχυντα σοφιζόμενον, αὖθις ἐπὶ τὸν Ἀριστοτέλη μεταβῶμεν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς καρδίας φύεσθαί φησιν τὰ νεῦρα. συγκεχυμένως δὲ εἴρηται καὶ ἀδιορίστως δὶς πρὸς αὐτοῦ περὶ τῆς τῶν νεύρων ἀρχῆς. ἐχρῆν γὰρ, οἶμαι, τὸν ἀπὸ καρδίας αὐτὰ φύεσθαι φάσκοντα δεῖξαι, πῶς εἰς ἕκαστον τοῦ ζώου μόριον ἀπ' αὐτῆς ἔρχεται τὸ νεῦρον, ὥσπερ ἡμεῖς ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐπεδείξαμεν ἀρτηρίαν, οὐ τὸ ἁπλῶς γε τοῦτο εἰπεῖν μόνον αὔταρκες ὑπολαβεῖν. ὅθεν, ὃ ἐν τῷ τρίτῳ περὶ τῶν ἐν τοῖς ζώοις μορίων ἔγραψεν, οὐδαμῶς ἦν πρέπον Ἀριστοτέλει. παραγράψω δὲ τὴν ῥῆσιν αὐτήν. Ἔχει δὲ καὶ νεύρων πλῆθος ἡ καρδία, καὶ τοῦτο εὐλόγως· ἀπὸ

litudine hac copiosius dicam, ubi de jecinore et venis sermo erit. Atque ita ad demonstrandum, arterias omnes ex corde nasci, earumque nullam in nervum commutari, quum nervorum omnium principium cerebrum sit, haec mihi satis jam dicta sunto.

Cap. VIII. Igitur relicto Praxagora impudentia quaedam commento, ad Aristotelem revertamur, quum praesertim et ipse ex corde produci nervos censeat, sed confuse tamen et indistincte admodum de nervorum principio bis loquutus. Oportebat siquidem, si quid ego censeo, cum a corde nervos pronasci dixerat, indicasse, quemadmodum in unumquodque corporis membrum a corde nervi procedant, eo modo, quo nos paulo ante arteriam ex eo distributam ostendimus, neque dixisse tantum satis esse existimasse. Quocirca, quod in tertio libro de partibus animalium scripsit, Aristotelem nequaquam decebat: ascribam autem verba ipsa. *Cor nervos habet multos, atque id merito; ab hoc enim motuum origo*

Ed. Chart. V. [84. 85.]

ταύτης γὰρ αἱ κινήσεις. περαίνονται δὲ διὰ τοῦ θ᾿ ἕλκειν καὶ ἀνιέναι. δεῖ οὖν τοιαύτης ὑπηρεσίας τε καὶ ἰσχύος. ὅτι μὲν γὰρ δεῖ τοιαύτης ὑπηρεσίας τε καὶ ἰσχύος ἐκείνῳ τῷ μέλει τοῦ σώματος, ὃ τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς ἐν ἑαυτῷ περιέχει, πρόδηλον ἅπαντι· τὸ μέντοι τὴν καρδίαν τοῦτ᾿ εἶναι τὸ μέλος, οὐ μόνον οὐκ ἀπέδειξεν ὁ Ἀριστοτέλης, ἀλλ᾿ οὐδὲ πιθανῶς ἐπεχείρησεν, εἰ μὴ ἄρα τὸ νεύρων ἔχειν πλῆθος αὐτὴν ἱκανὸν εἶναι γνώρισμα νομίζει τοῦ νεύρων ὑπάρχειν ἀρχήν. ἀλλ᾿ οὕτω γε καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας ἀρχὰς ὑποληψόμεθα νεύρων. ἂν γὰρ ἱκανὸν εἶναι νομίσωμεν, ἔνθα ἢ νεῦρα πολλὰ, τοῦτ᾿ ἀρχὴν τίθεσθαι νεύρων, οὐδὲν ἡμᾶς κωλύσει καὶ ταῦτα τὰ μόρια νεύρων ἀρχὰς ὑπολαβεῖν. οὕτω δὲ καὶ τὸ τῷ δικτύῳ παραπλήσιον πλέγμα τὸ ὑπὸ τῇ παχείᾳ μήνιγγι τῶν ἀρτηριῶν ἀρχὴν ἐροῦμεν, οὐ τὴν καρδίαν· [85] ἀναρίθμητον γάρ τι πλῆθος ἀρτηριῶν ἐστι κατ᾿ ἐκεῖνο τὸ πλέγμα. ταυτὶ μὲν οὖν ἐκ περιουσίας εἰρήσθω μοι πρὸς τὸ μηδ᾿ εἰ πολλὰ κατὰ τὴν

eſt. At hi trahendo et remittendo peraguntur. Igitur tali miniſterio et robore opus habet. Quod autem tali miniſterio et robore opus ſit illi corporis parti, quae animae principium in ſe continet, nulli non perſpicuum eſt. Caeterum cor hanc eſſe partem, non modo non oſtendit atque demonſtravit Ariſtoteles, ſed ne probabili quidem aliqua ratione id molitus aliquando eſt, niſi ſi forte, quod nervos multos habeat, id argumentum ſatis efficax eſſe putet ad cognoſcendum, cor nervorum eſſe principium. Sed ſi ita ſenſerit, eadem opera et manus et pedes nervorum principia cenſebimus. Etenim ſi, ubi nervi multi ſunt, ibi nervorum principium poni ſatis juſtam rationem putamus, certe has ipſas partes nervorum principia eſſe exiſtimare nihil prohibebit. Eodem modo etiam plexum, qui reti ſimilis et ſub craſſa membrana poſitus eſt, arteriarum principium dicemus, non cor. In eo enim plexu arteriarum copia, quae numerari nequit, reperitur. Sed haec praeter inſtitutum mihi dicta ſunt, ut ne quis, ſi multi in corde cernantur nervi,

Ed. Chart. V. [85.]

καρδίαν ἐφαίνετο νεῦρα, πάντως ἄν τιν᾽ ἐκ τούτων τίθεσθαι δικαίως ἀρχὴν ἁπάντων τῶν κατὰ τὸ σῶμα τοῦ ζώου νεύρων. ἐπεὶ δ᾽ οὐδ᾽ ἔχει νεῦρα πολλὰ, μεῖζον ἂν ἔτι γίγνοιτο τῷ Ἀριστοτέλει τὸ ἄτοπον. εἰσὶ μὲν γάρ τινες ἐν αὐτῇ νευρώδεις διαφύσεις, οὐ μὴν ἤδη γέ πω καὶ νεῦρα. δειχθείη δὲ ἂν οὐ διὰ μακρῶν τοῦτο κατ᾽ αὐτὸν τὸν Ἀριστοτέλη. οὗτος γοῦν ἐστιν ὁ διδάξας ἡμᾶς εἰς τὴν ἐνέργειάν τε καὶ χρείαν ἀποβλέπειν ἑκάστου τῶν ὀργάνων, οὐκ εἰς τὴν κατασκευὴν, ἐπειδὰν, ὅ τί ποτέ ἐστιν αὐτὸ τὸ εἶναι, σκοπώμεθα. τῷ γοῦν ὀφθαλμῷ ἵνα ᾖ, τί ποτέ ἐστιν ἐρωτηθέντες, ἀποκριναίμεθα ὀργάνῳ ὀπτικῷ. οὐ γὰρ δὴ τό γ᾽ ἐκ τοσούτων τε καὶ τοιούτων ὑγρῶν χιτώνων τε καὶ ὑμένων καὶ μυῶν ὡδί πως συγκειμένων κατεσκευάσθαι τὴν οὐσίαν αὐτὴν εἶναι βούλεται τῶν ὀφθαλμῶν ὁ Ἀριστοτέλης, ὀρθότατα γινώσκων, ὡς καὶ πρὸς ἡμῶν ἐν ἑτέροις ἐπιδέδεικται. νυνὶ δ᾽ οἶμαι δεῖσθαι εἴς γε τὰ παρόντα τῆς παρ᾽ ἡμῶν ἀποδείξεως αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους δοξάζοντος οὕτως. εἰ μὲν γὰρ πρὸς ἄλλον τινὰ τὸν λόγον ἐποιούμην, ἐπειρώμην ἂν ἐπιδεικνύειν, ὡς ταῖς

omnino ob id cor omnium totius animalis nervorum principium statuere aequum censeat. At quum ne multos quidem nervos cor habeat, tanto absurdius, quod opinatus Aristoteles est, esse videbitur. Non enim nervi, sed nervosae quaedam tenuitates sunt. Id ostendam facile vel ex ipso Aristotele. Is siquidem, quando membri alicujus naturam, atque quidnam sit, velimus perpendere, ut ad ejus usum et actionem, non constitutionem, oculos convertamus, nos docet. Si igitur, quaenam sit oculi essentia, perconteris, respondendum, instrumentum visorium. Neque enim, quod ex tantis ac talibus humoribus, tunicis, membranis et musculis certa ratione compositis constituatur oculus, ob id ejus substantiam id esse velit Aristoteles, recte sane sentiens, uti alias et mihi demonstratum est. Ita quum is senserit, opus esse arbitror, ut hujus rei rationem et demonstrationem ipse adjungam. Et certe conarer ostendere, si contra alium quempiam quam contra Aristotelem sermonem haberem, unumquod-

Ed. Chart. V. [85.]
ἐνεργείαις τε καὶ χρείαις ἕκαστον τῶν μορίων, οὐ τῇ τοῦ σώματος ἰδέᾳ, κρίνεται. ἐπειδὴ δὲ πρὸς Ἀριστοτέλη διαλέγομαι, τὸν αὐτὸν οὕτως γινώσκοντα πολὺ πρότερον ἡμῶν, ἀναμνῆσαι χρὴ μόνον ὧν αὐτὸς ἔν τε τῷ δευτέρῳ περὶ ψυχῆς κἀν τῷ περὶ μορίων ἀπεφήνατο, τὸ ταὐτὸν καὶ τὸ ἕτερον ὄργανον ἐκ τῶν ἐνεργειῶν, οὐκ ἐκ τῆς τοῦ σώματος ἰδέας, κρίνεσθαι βουλόμενος. εἰ μὲν γὰρ ὀπτικὸν εἴη τὸ ὄργανον, ὀφθαλμός ἐστι, κἂν ἑτέρως ἔχῃ κατεσκευασμένον ἄνθρωπός τε καὶ καρκῖνος· εἰ δὲ βαδιστικὸν, σκέλος, ἄν τ' ἐλέφαντος, ἄν τ' αἰγὸς, ἄν τ' οἰὸς, ἄν τ' ἀνθρώπου τύχῃ. εἰ δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχει, κρινέσθω σοι τὸ νεῦρον, Ἀριστότελες φίλτατε, μὴ τῇ τοῦ σώματος ἰδέᾳ, καθάπερ τοῖς πολλοῖς καὶ ἀγυμνάστοις περὶ λόγον, ἀλλ' ἐνεργείᾳ τε καὶ χρείᾳ.

Κεφ. θ'. Τρία γάρ ἐστιν ὄργανα παραπλήσια μὲν ἀλλήλοις τὴν μορφὴν τοῦ σώματος, οὐκ ὀλίγον δ' ἐνεργείαις τε καὶ χρείαις διαλλάττοντα· προσαγορεύεται δ' αὐτῶν

que membrum non corporis ſui figura, ſed actione et uſu judicari debere. Caeterum cum contra Ariſtotelem diſputatio eſt, qui longe ante nos ita cenſuerit, tantum in memoriam revocare oportet ea, quae is in ſecundo de anima et libro de partibus dixit, quum vellet non ex corporis ſpecie, ſed functione, quod inſtrumentum membrumque idem, et quod diverſum eſſet, judicare. Ergo quicquid videndi inſtrumentum eſt, oculus erit, etſi aliter homo, aliter cancer eum habuerit conſtitutum; quicquid gradiendi, crus, ſive id elephantis, ſive caprae, ſive ovis, ſive hominis fuerit. At ita ſi res habet, Ariſtoteles cariſſime, nervum non corporis figura, uti vulgus imperitum et inexercitatum facit, ſed uſu et actione judicabis.

Cap. IX. Tria enim inſtrumenta ſunt, quae corporis forma inter ſe vicina ſunt, ſed quae tamen functione atque uſu multum variant. Horum unum ner-

Ed. Chart. V. [85.]
τὸ μὲν νεῦρον, τὸ δὲ σύνδεσμος, τὸ δὲ τένων. τὸ μὲν δὴ νεῦρον ἐξ ἐγκεφάλου πάντως ἢ νωτιαίου πέφυκεν, αἴσθησιν, ἢ κίνησιν, ἢ τὸ συναμφότερον οἷς ἂν ἐμφύηται παράγον. ὁ σύνδεσμος δ' ἀναίσθητος μέν ἐστιν, ἡ χρεία δὲ αὐτοῦ κατὰ τοὔνομα. λοιπὸς δὲ τένων πέρας ἐστὶ νευρῶδες μυός, ἐκ συνδέσμου καὶ νεύρου γεννώμενος, ὡς ἔν τε τοῖς περὶ μυῶν κινήσεως ἡμῖν ἐπιδέδεικται κἀν ταῖς ἀνατομικαῖς ἐγχειρήσεσι. νεῦρον μὲν δὴ πᾶν ἀκριβῶς ἐστι στρογγύλον, οἱ τένοντες δ' οὐχ ἅπαντες, ἔτι δὲ μᾶλλον οἱ σύνδεσμοι· πλατύνονται γὰρ οἱ πλείους αὐτῶν εἰς ὑμένος ἰδέαν. ἀλλ' ὑμὴν μὲν ἅπας ἀκριβῶς ἐστι λεπτὸς καὶ μαλακός, σύνδεσμος δὲ καὶ σκληρός, καὶ παχὺς τοὐπίπαν. ἔνιοι μὲν αὐτῶν νευροχονδρώδεις ὀνομάζονταί τε καί εἰσιν· οὔτε δὲ ὑμὴν, οὔτε νεῦρον, οὔτε τένων εἰς τοσαύτην ποθ' ἥκει σκληρότητα. ἀλλὰ τῶν μὲν νεύρων ἔνια καὶ πάνυ μαλακὰ τὴν φύσιν ἐστὶν, εἰς αἴσθησιν ἐπιτήδεια μόνην, ἔνια δ', εἰ καὶ σκληρότερα τούτων ὑπάρχει κατὰ

vus, ſecundum ligamentum, tertium tendo nominatur. Ex his nervus omnino aut ex cerebro, aut ſpinali medulla exoritur, ſenſum vel motum vel utrumque partibus, quibus inſeritur, conducens. Ligamentum ſenſu quidem caret, uſum tamen talem habet, qualem nomen indicat. At alterum, tendo videlicet, muſculi nervoſus finis eſt, ex ligamento et nervo genitus, uti tum in libris de motu muſculorum, tum in Adminiſtrationibus anatomicis mihi demonſtratum eſt. Jam nervus omnis exacte teres eſt, tendines vero non item omnes, et his minus ligamenta. Etenim ex his major pars in modum membranae dilatatur; tamen membrana omnis exquiſite tenuis molliſque eſt, ligamentum durum et craſſum omnino; imo horum aliqua nervicartilaginoſa et dicuntur et ſunt. Neque ſane aut membrana, aut nervus, aut tendo in eam cum ligamento devenit aliquando duritiem, quum praeſertim nervorum aliqui ex ſua natura valde molles ſint, ad ſenſum largiendum tantum idonei. Alii, etſi ſubſtantia corporis his duriores ſunt,

Ed. Chart. V. [85. 86.]
τὴν τοῦ σώματος οὐσίαν, ἀλλὰ παμπόλλῳ γε ἀπολείπεται συνδέσμου σκληρότητος. [86] οὕτω δὲ καὶ οἱ ὑμένες, εἰ καὶ διαφέρουσι ἀλλήλων κατὰ σκληρότητα, συνδέσμων ἀπολείπονται πάμπολυ. οἱ τένοντες δὲ σύγκεινται μὲν ἔκ τε τῶν συνδέσμων καὶ τῶν νεύρων τῶν σκληροτέρων, ἐν τῷ μέσῳ δὲ εἰκότως ἀμφοῖν εἰσι, τοσούτῳ νεύρου σκληρότεροι τὴν οὐσίαν ὑπάρχοντες, ὅσῳ συνδέσμου μαλακώτεροι. ἅπαντα δὲ ταῦτά ἐστι τὰ τρία γένη λευκὰ, καὶ ἄναιμα, καὶ κοῖλα, καὶ εἰς ἶνας εὐθείας λυόμενα, πλὴν τῶν πάνυ σκληρῶν συνδέσμων· οὐ γὰρ οἷόν τε τούτους ἀναλῦσαι εἰς ἶνας. εἰ γοῦν οὕτως ὀνομάζειν ἐθέλεις, ὡς Ἱπποκράτης ὠνόμασε, τὸ μὲν αἴσθησίν τε καὶ κίνησιν παρέχον ἤτοι νεῦρον, ἢ τόνον, (ἄμφω γὰρ αὐτὸ προσαγορεύει,) τὸ δὲ ἀναίσθητον σύνδεσμον, εἰς ὃν δὲ ὁ μῦς τελευτᾷ, τένοντα, δείξω σοι σαφῶς οὐκ ἔχουσαν πλῆθος νεύρων τὴν καρδίαν. εἰ δὲ καὶ συγχεῖν βούλοιο τὰς προσηγορίας, ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν μεθ' Ἱπποκράτη, κάλει μὲν ἅπαντα νεῦρα, διαφορὰς δ' ἐν αὐτοῖς λέγε τριττὰς, αἰσθητικὰ μὲν καὶ προαιρετικὰ

longe tamen infra duritiem ligamenti sunt. Eadem ratio et in membranis est, quae etsi inter se duritie variant, ligamentis tamen molliores multo sunt. Tendones, ut ex ligamentis et nervis durioris generis componuntur, ita inter utrumque medii sunt, tanto substantia sua nervo duriores, quanto ligamento molliores sunt. Atque haec omnia tria illa genera sunt alba, exanguia, et solida, et quae in fibras rectas dividi ac dissolvi possunt, praeter dura illa ligamenta, nam haec in fibras divellere non ita potes. Si igitur ita haec nominare velis, ut Hippocrates nominavit, videlicet, quod sensum ac motum praestat, nervum seu τόνον, (utroque enim nomine id vocavit,) quod sensum non habet, ligamentum, id, in quod musculus finit, tendonem, perspicue satis ostendam, cor non habere nervorum copiam. Sed si nomina haec confundere ac perturbare placet, uti maxima pars medicorum, qui post Hippocratem fuerunt, solet, voces licet nervos quidem omnia, differentias tamen in eis tres dicito, qui

Ed. Chart. V. [86.]

τὰ ἐξ ἐγκεφάλου καὶ νωτιαίου πεφυκότα, συνδετικὰ δὲ τὰ ἀναίσθητα, καὶ τρίτα ἔτι πρὸς τούτοις τὰ ἐκ τῶν μυῶν ἀπονευρουμένων φυόμενα.

Κεφ. ι'. Καὶ οὕτως δὲ δείξομεν οὐκ ἔχουσαν ἀξιόλογα τὸ μέγεθος ἢ τὸ πλῆθος αἰσθητικά τε καὶ προαιρετικὰ νεῦρα τὴν καρδίαν ἐναργῶς, ἀλλ', ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται, σμικρὸν ἀπ' ἐγκεφάλου κατιὸν εἰς αὐτὴν ἐμφύεται. τί ποτε οὖν ἐστι τὸ πρὸς Ἀριστοτέλους εἰρημένον, ἔχει δὲ καὶ νεύρων πλῆθος ἡ καρδία; οὔτε γὰρ φιλοψευδὴς ὁ ἀνὴρ, οὔτε παντάπασιν ἄπειρος τῆς ἀνατομῆς, ἵνα καὶ τοῦτόν τις, ὥσπερ τοὺς περὶ τὸν Χρύσιππον, ἑτέροις ἐψευσμένοις ἠκολουθηκέναι νομίσειεν. ἐμοὶ μὲν δοκεῖ τὰς ὑπὸ Ἡροφίλου νευρώδεις διαφύσεις ὠνομασμένας, αὐτὰς οὐ νευρώδεις, ἀλλ' ἄντικρυς εἰρηκέναι νεῦρα. πέρατα δ' ἐστὶ ταῦτα τῶν ἐπὶ τοῖς στόμασι τῆς καρδίας ὑμένων, ὑπὲρ ὧν Ἐρασίστρατος μὲν ἀκριβῶς ἔγραψεν, Ἡρόφιλος δ' ἀμελῶς. συμφύονται δὲ καὶ συνδοῦνται δι' αὐτῶν πρὸς τὴν καρδίαν οἱ ὑμένες οὗτοι, καὶ ἡ χρεία γε κατὰ τοὺς συνδέσμους

ex cerebro et ſpinali medulla oriuntur, ſenſitivos et voluntarios nominans, qui non ſentiunt, colligantes, tertios illos enatos e muſculis, qui in ſubſtantiam nerveam finiunt.

Cap. X. Quo etiam modo facile oſtendam, cor non habere manifeſte nervos ſenſitivos et voluntarios, magnitudine vel numero relatu dignos; unum tamen exiguum, ut ante dixi, habet, et eum a cerebro in ſe diductum. Quid ergo eſt, quod Ariſtoteles dixit, cor habere multos nervos? vir enim erat, qui neque vanis adeo facile capiebatur, neque omnino adeo anatomes rudis erat, ut ita hunc, quemadmodum Chryſippum, ſociis vana referentibus accedere quis putet. Mihi profecto videtur, quas Herophilus nervoſas tenuitates vocat, eas plane nervos eſſe dicere. Sed hae fines membranarum ſunt, quae in cordis orificiis poſitae ſunt, de quibus Eraſiſtratus diligenter, Herophilus negligenter ſcripſit; membranae enim horum interventu cordi alligantur et adnaſcuntur, uſusque his

Ed. Chart. V. [86.]

αὐτοῖς, οὐ κατὰ τὰ νεῦρα. ἀλλ' εἰ καὶ νεῦρά τις εἶναι συγχωρήσειεν αὐτὰ, καὶ μὴ νευρώδη σώματα, τό γε τὴν καρδίαν ὑπάρχειν νεύρων ἀρχὴν οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἕπεται, μὴ δυναμένων ἡμῶν ἐπιδεῖξαι μηδὲν νεῦρον εἰς μηδὲν μόριον τοῦ σώματος ἀπ' αὐτῆς φερόμενον, ὡς ἔμπροσθεν ἐδείξαμεν ἀπ' ἐγκεφάλου τε καὶ νωτιαίου. δοκεῖ δή μοι δύο μὲν ἐνταῦθα ὑποθέμενος ὀρθῶς ὁ Ἀριστοτέλης, ἓν μὲν, ὡς ἰσχύος δεῖ τινος οὐκ ἀγεννοῦς εἰς τὰς κατὰ προαίρεσιν ἐνεργείας, ἕτερον δ', ὡς οὐδὲ μιᾶς τοιαύτης ἰσχύος ἐγκεφάλῳ μέτεστιν, ἐπ' αὐτοῖς δὲ τρίτον ἐξ αἰσθήσεως προσλαβὼν, τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ καρδίᾳ νευρωδῶν συνδέσμων, οὐκ ἔθ' ὑπομεῖναι περὶ τὴν κατὰ μέρος ἀνατομὴν ἀσχοληθῆναι καὶ ζητῆσαι, πῶς εἰς ἕκαστον τοῦ σώματος μόριον ἐκ καρδίας ἀφικνεῖται νεῦρον, ἀλλ' ὡς ἄντικρυς ἑπόμενον ἐν οἷς εἶπον ἀποφήνασθαι. πολλὰ γὰρ δὴ τοιαῦτα καὶ παρὰ τοῖς ἰατροῖς ἔστιν εὑρεῖν ἀνατομικὰ θεωρήματα μοχθηρῶς γεγραμμένα, μὴ βουληθέντων αὐτῶν ἀναμεῖναι τὸ φαι-

idem, qui ligamentis, non qui nervis eſt. At ſi nervos eas eſſe quis concedat, ac non nervoſa corpora, certe non ex neceſſitate ſtatim ſequetur, cor nervorum principium eſſe, praeſertim cum nullum nervum in aliquam corporis partem ex eo, uti ante ex cerebro et ſpinali medulla oſtendimus, derivari oſtendere quimus. Videtur ſane mihi Ariſtoteles, quum duo hic recte ſuppoſuerat, alterum, quod robore cor opus habeat non vulgari ad actiones voluntarias peragendas, alterum, quod tale robur cerebro non ſit, et ad haec tertium, puta copiam nervoſorum ligamentorum, *quae in corde viſuntur,* ex ſenſu aſſumeret, non tamen ſuſtinuiſſe ſeorſum ſingularum partium ſectioni vacaſſe et quaeſiviſſe, quomodo in unamquamque corporis partem ex corde deveniret nervus, ſed perinde, ac ſi ad ea, quae commemoravi, id plane ſequeretur, pronuntiaſſe. Multa enim talia apud medicos invenire licet anatomica theoremata perperam ſcripta, cum nollent, quod ex anatomia appareret, id expectare,

Ed. Chart. V. [86. 87.]

νόμενον ἐκ τῆς ἀνατομῆς, ἀλλ' ἐξ ἀκολουθίας μέν τινος ἐλπισάντων ὡς ἑωρακότων. [87] οὕτω δή μοι καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐσφάλθαι φαίνεται, δύο μὲν ἀληθῆ θέμενος λήμματα, τὸ δὲ τρίτον ἐγγὺς ἀληθείας πιθανόν. ἀληθῆ μὲν οὖν εἶναί φημι τό τε δεῖν ἰσχύος τινὸς τοῖς κινήσουσιν ὀργάνοις τὰ τοῦ ζώου μέλη, καὶ τὸ μηδὲν ἀπ' ἐγκεφάλου φαίνεσθαι τοιοῦτον, πιθανὸν δὲ, οὐκ ἀληθὲς, ὡς ἐν τῇ καρδίᾳ πλῆθος εἴη νεύρων. ἀλλ' ἡμεῖς γε δεῖξαι δυνάμεθα τὸ καλῶς μὲν ὑπ' αὐτοῦ τῷ λόγῳ γνωσθὲν ὄργανον, ὑφ' οὗ χρὴ κινεῖσθαι τὰ τοῦ ζώου μέλη, διότι δ' ἠμέλησε ζητῆσαι κατὰ τὰς ἀνατομὰς αὐτὸ, διὰ τοῦτ' ἐκφεύγοντος τὴν διὰ τῶν αἰσθήσεων εὕρεσιν, ἄγνωστόν τε μεῖναν τἀνδρί. τῶν μὲν γὰρ νεύρων οὐδέν ἐστι τοιοῦτον, οἱ δὲ ὀνομαζόμενοι μύες ὑποδεχόμενοι ταῦτα κινοῦσι τὰ μέλη. καὶ δόξειεν ἂν οἷον μοχλοῦ τινος ἔχειν δύναμιν ὁ μῦς ὡς πρὸς τὸ νεῦρον. ὥσπερ γὰρ, ὅσα ταῖς χερσὶν οὐχ οἷοί τ' ἐσμὲν κινῆσαι βάρη, διὰ τῶν μοχλῶν αὐτὰ κινοῦμεν, οὕτω καὶ τὰ τοῦ σώματος μέλη τοῖς νεύροις ἀδυνατοῦντες κινεῖν τοὺς μῦς

ſed ex conſequentia quadam id, quaſi vidiſſent, verum eſſe ſperarent; ita plane decipi mihi viſus eſt Ariſtoteles, duo quidem vera ponens aſſumpta, tertium probabile et veritati propius. Vera eſſe dico, quod et robore quodam opus ſit inſtrumentis, quae motura ſunt corporis membra, nihilque tale a cerebro prodire apparere; probabile vero, non verum, quod in corde copia ſit nervorum. Sed nos re oſtendere poſſumus organum id, a quo animalis membra moveri oportet, quod illi ex ſermone et verbis quidem bene notum erat, ſed tamen re incognitum homini ideo permanſit, quod ex anatome id quaerere non curabat, et ex ſenſu invenire recuſabat. Etenim nervorum nullus talis eſt; muſculi ſiquidem, ut vocant, nervos ſuſcipiunt, et membra movent; imo vectis cujuſdam vim habere muſculus videbitur, ſi nervum reſpicias. Nam quemadmodum pondera, quae manibus movere non poſſumus, vectibus admotis movemus, ita corporis membra quum nervis movere nequimus, muſcu-

Ed. Chart. V. [87.]

προσεκτησάμεθα. λυόμενον γὰρ εἰς ἶνας ἐν ἑκάστῳ μυῒ τὸ νεῦρον ἀναμίγνυταί τε καὶ διαπλέκεται ταῖς ἐκ τῶν συνδέσμων ἰσὶν, εἶτ' ἐξ ἀμφοῖν ἕν τι νευρῶδες σῶμα γεννηθὲν ἐκφύεται τοῦ σώματος τοῦ μυὸς ὁ προσαγορευόμενος τένων· οὕτως γὰρ οὐχ Ἱπποκράτης μόνον, ἀλλὰ καὶ Ὅμηρος αὐτὸν ὀνομάζουσιν. ὅστις τένων ὀργάνων ἐκφυόμενος ἀνάλογον ἕξει τῷ τοῦ μοχλοῦ πέρατι τῷ ψαύοντι τῶν βαρῶν. οὐδ' ἔστιν οὐδὲν εὑρεῖν ἐν τῷ σώματι μέλος, ὃ κατὰ μὲν τὴν ἡμετέραν κινεῖται προαίρεσιν, οὐ προτέτακται δ' αὐτοῦ τις μῦς ἀπ' ἐγκεφάλου δεχόμενος νεῦρον. ὅστις δὲ καὶ περὶ τοῦδε πεισθῆναι ἐθέλοι βεβαίως, τούτῳ γέγραπται πρὸς ἡμῶν ὑπομνήματα δύο, κατὰ μόνας ἑκάτερον, ἓν μὲν, ἅπαντας τοὺς μῦς, ὁποία τ' ἐστὶν ἐνέργεια καθ' ἕκαστον, ἀκριβῶς διδάσκον, ἕτερον δὲ, τὴν τῶν νεύρων εἰς αὐτοὺς νομὴν διηγούμενον. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἀνατομικαῖς ἐγχειρήσεσι καὶ τοῖς περὶ χρείας μορίων ὑπομνήμασιν ἐπὶ πλέον ὑπὲρ ἁπάντων τούτων διέξιμεν. ὥστ' οὐδενός ἔτι προσδεῖν ἡμῖν ἔοικεν, ἀλλ' ὁμολογουμένως

los ad id accepimus; nervus enim per ſingulos muſculos in fibras ſolutus permiſcetur et implicatur cum ligamentorum fibris: poſtea ex utriſque corpus unum nervoſum genitum ex muſculi corpore enaſcitur, id quod tendo nominatur. Ad eum modum enim non ſolum Hippocrates, ſed etiam Homerus ipſum nominant. Qui tendo ex inſtrumentis enatus rationem habet extremae vectis partis, quae pondera tangit. Neque enim pars aliqua noſtri corporis eſt, quae ex noſtra voluntate et arbitrio movetur, cui non praeficiatur muſculus, qui ex cerebro nervum ſuſcipit. Sed de hac re qui certiorem fidem habere velit, illi duo libri a nobis ſcripti ſunt, ſeorſum ſinguli, quorum alter omnes, quotquot ſunt, muſculos perſtringit, et quam quiſque functionem habet edocet, alter, quemadmodum in eos nervi diſpenſentur, enarrat. Quin etiam in anatomicis adminiſtrationibus et libris de uſup artium copioſe de his omnibus diſſeruimus. Itaque nihil jam deeſſe mihi videtur huic libro, quin

Ed. Chart. V. [87.]

ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς ἐναργῶς φαινομένοις ὑπάρχει πᾶσιν ἀρχὴν τῶν νεύρων ἐγκέφαλον τιθέμενος. οὕτω δὲ καὶ τῶν ἀρτηριῶν ἐπεδείξαμεν ἀρχὴν ὑπάρχουσαν τὴν καρδίαν. ὅτι δὲ καὶ τῶν φλεβῶν ἀρχὴ τὸ ἧπάρ ἐστιν, ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἀποδειχθήσεται. ἐνταῦθ' οὖν ἤδη καταπαύσας τὸ πρῶτον βιβλίον, ἐπὶ τὰ συνεχῆ τοῖς ἀποδεδειγμένοις ἐν αὐτῷ κατὰ τὸ δεύτερον τρέψομαι.

possit nec sibi nec iis, quae manifeste ex anatome conspiciuntur, repugnando ponere ac statuere, cerebrum nervorum esse principium; nec minus docuimus, arteriarum principium in corde positum: quod autem venarum principium jecur sit, in sequentibus expediam. Igitur primo libro finem hic ponam, et ad ea, quae ordine conjuncta iis sunt, quae hoc libro exposui ac demonstravi, in secundo me convertam.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΝ ΚΑΙ ΠΛΑΤΩΝΑ ΔΟΓΜΑΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Ed. Chart. V. [88.] Ed. Bas. I. (253.)

Κεφ. α'. Περὶ τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων ἐπισκέψασθαι προθέμενος ἀπὸ τοῦ πρώτου κατὰ τὴν δύναμιν ὑπηρξάμην, ᾧ καὶ τἄλλα σχεδὸν ἅπαντα τὰ κατὰ μέρος ἀκολουθεῖν ἔδειξα. τοῦτο δέ ἐστι τὰ περὶ τῶν διοικουσῶν ἡμᾶς δυνάμεων, ὁπόσαι τέ εἰσι τὸν ἀριθμὸν, ὁποία τέ τις ἑκάστη, καὶ τόπον ὅντιν' ἐν τῷ ζώῳ κατείληφεν. ἠξίουν τε μηδὲν οὕτω φυλάττεσθαι κατὰ τὸν λόγον,

GALENI DE HIPPOCRATIS ET PLATONIS PLACITIS LIBER SECVNDVS.

Cap. I. Quum de Hippocratis et Platonis placitis considerare instituissem, ab eo, quod potestate primum, est, auspicatus sum, quod et reliqua prope universa particularia subsequi monstravi. Hoc autem est facultates corpus nostrum dispensantes, quot sint numero, quales singulae, et quam in animante sedem sortitae sint. Verum nihil tam cavendum esse in hoc opere duxi, atque evi-

ας τὸ τοῖς ἐναργῶς φαινομένοις ἐναντία τίθεσθαι, καθάπερ οἵ τε μηδὲν ἄλογον ζῶον ἐπιθυμεῖν ἢ θυμοῦσθαι φάσκοντες, οἵ τε τὴν ἀρχὴν τῶν νεύρων ὑπάρχειν ἐν τῇ καρδίᾳ. ἀποτετόλμηται γὰρ ἅπαντα τὰ τοιαῦτα πρὸς ἀνθρώπων ἀνατρέψαι φιλονεικούντων, ὅσα καλῶς εἴρηται τοῖς παλαιοῖς, ὑπὲρ τοῦ νεωτέραν αἵρεσιν ἰδίαν συστήσασθαι. τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα τῶν ψευσμάτων ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ διήλεγξα· νυνὶ δὲ ἐπὶ θάτερον εἶδος λόγων ὧν ποιοῦνται ἔγνωκα μεταβὰς ἐπιδεῖξαι σαφῶς, καθ' ὅσον οἷός τ' εἰμὶ, πῇ ποτε σφάλλονται.

Κεφ. β'. [89] Διελέσθαι δὲ ἴσως ἄμεινον ἕνεκα σαφηνείας εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦδε τοῦ γράμματος, ἥτις ἐστὶν ἡ διαφορὰ τῶν λόγων, οἷς χρῶνται πάντες οἱ κακῶς ὁτιοῦν μεταχειριζόμενοι πρόβλημα. φημὶ δὴ τῶν λημμάτων, ἃ ἕνεκα τοῦ συμπεράσματος λαμβάνουσιν, τὰ μὲν ἄντικρυς εἶναι ψευδῆ, τὰ δ' οὐκ οἰκεῖα τοῦ προκειμένου σκέμματος. ἄντικρυς μὲν ψευδῆ τὰ τοιαῦτα, περὶ ὧν ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ διῆλθον ἐπὶ πλέον, ὅταν ἤτοι μηδὲν τῶν ἀλόγων ζώων ἐπι-

denter apparentibus contraria affirmare: quemadmodum hi factitant, qui bruta concupiscere aut irasci negant, quique nervorum principium in corde existere pronunciant. Quippe ausi sunt id genus omnia veterum pulcherrima inventa homines contentiosi subvertere, ut novam sibi sectam constituerent. Itaque hujusmodi mendacia libro priore confutavi: nunc vero ad aliud rationum, quas adducunt, genus digressus evidenter pro viribus ostendere decrevi, quo tandem modo hallucinentur.

Cap. II. At forte satius fuerit perspicuitatis gratia statim operis initio rationum differentias distinguere, quibus omnes male quodcunque problema tractantes utuntur. Dico autem, sumptionum, *lemmata vocant,* quas conclusionis gratia assumunt, alias quidem manifesto esse falsas, alias vero propositae contemplationi minime proprias. Palam sane falsas, quales libro priore fusius explicavimus, quando nonnulli, velut Stoici, nullum bru-

θυμεῖν τις ἢ θυμοῦσθαι φάσκῃ, καθάπερ οἱ ἀπὸ τῆς στοᾶς, ἢ πάλιν ἐκ καρδίας πεφυκέναι τὰ νεῦρα. τὰ δὲ οὖν οἰκεῖα τῶν λημμάτων ὁπόσα τὴν φύσιν ἐστὶν, εἴρηται μὲν ἐπὶ πλεῖστόν ἐν τοῖς περὶ ἀποδείξεως ὑπομνήμασιν, ἐν οἷς ἅπασαν ἐδήλωσα τὴν ἀποδεικτικὴν μέθοδον ὁποία τίς ἐστιν, παρεκάλουν τε διὰ τοῦ πρώτου τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων, ἐν ἐκείνῃ γυμνάσασθαι πρότερον, ὅστις ὁτιοῦν ἀποδεικνύειν ἐπιχειρεῖ. γεγράφθαι δὲ λέγω ὑπὲρ αὐτῆς ἄριστα τοῖς παλαιοῖς φιλοσόφοις τοῖς περὶ Θεόφραστόν τε καὶ Ἀριστοτέλην κατὰ τῶν δευτέρων ἀναλυτικῶν βιβλίων. καὶ διὰ τοῦτο πρὸς ἐκείνους μὲν οὐδὲ μακρὸν ἔσεσθαι τὸν λόγον ἐλπίζω περὶ τῶν τριῶν ἀρχῶν τοῦ ζώου. τὰ γὰρ ἰδιωτικά τε καὶ ῥητορικὰ λήμματα αἰδοῦνται παραλαμβάνειν εἰς ἀποδείξεις ἐπιστημονικὰς, ὧν πέπλησται τὰ Χρυσίππου βιβλία, ποτὲ μὲν ἰδιώτας ἐπικαλούμενα μάρτυρας ὧν ὑποτίθεται λημμάτων, ἔστι δὲ ὅτε ποιητὰς, ἢ τὴν βελτίστην ἐτυμολογίαν, ἤ τι ἄλλο τοιοῦτον, ἃ περαίνει μὲν οὐδὲν, ἀναλίσκει δὲ καὶ κατατρίβει μάτην ἡμῶν τὸν χρόνον αὐτὸ τοῦτο μόνον ἐν-

tum aut concupifcere, aut irafci dictitarent, vel ex corde nervos effe ortos. Minime vero propriae quaenam fint, in libris de demonftratione pleniffime eft expofitum, in quibus omnibus demonftrandi viam ac rationem, qualisnam fit, edocui, hortatufque fum in horum commentariorum primo, ut in illa prius fe exerceret, quifquis demonftrare aliquid nititur. Scripferunt autem de ea nimirum optime veteres philofophi Theophraftus et Ariftoteles in libris pofteriorum analyticorum. Quare de tribus animalis principiis non longam habiturum me cum illis difputationem fpero. Vulgares enim et rhetoricas fumptiones ad fcientificas demonftrationes adducere verentur, quibus Chryfippi libri fcatent, plebejos interim teftes fumptionum, quas conftituunt, citantes, interim vero poëtas, aut belliffimam etymologiam, aut id genus aliud, quae concludunt quidem nihil, tempus autem noftrum confumunt teruntque fruftra, dum hoc fo-

Ed. Chart. V. [89.] Ed. Baf. I. (253.)

δεικνυμένων αὐτοῖς, ὡς οὐκ ἔστιν ἐπιστημονικὰ τὰ τοῦ συμπεράσματος λήμματα, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ συγκαταβαινόντων τε καὶ συμπαλαιόντων αὐτοῖς ὑπὲρ τοῦ δεῖξαι καὶ τοὺς ἰδιώτας καὶ τοὺς ποιητὰς οὐδὲν ἧττον ἡμῖν ἢ ἐκείνοις μαρτυροῦντας, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ μᾶλλον. οὕτω δὲ καὶ τὴν ἐτυμολογίαν, ἐπειδὰν ἄγωμεν μακροτέραν σχολὴν, ἐπιδείκνυμεν αὐτοῖς οὐδὲν μᾶλλον ἐκείνοις ἤπερ ἡμῖν μαρτυροῦσαν. ἀλλ' ὅτι μὲν ἀλαζὼν ἐστι μάρτυρ ἡ ἐτυμολογία, πολλάκις μὲν ὁμοίως μαρτυροῦσα τοῖς τἀναντία λέγουσι τῶν ἀληθῶν, οὐκ ὀλιγάκις δὲ τοῖς ψευδομένοις μᾶλλον, ἤπερ τοῖς ἀληθεύουσιν, ἐν ἑτέρᾳ πραγματείᾳ δέδεικταί μοι τῆς περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος, ἔνθα καὶ περὶ τῆς ἐγὼ φωνῆς ἐπέδειξα τὸν Χρύσιππον ἐτυμολογοῦντα ψευδῶς. τί μὲν οὖν ἔτι δεοίμην ὑπὲρ τῶν αὐτῶν ἐνταῦθα διεξιέναι; Χρυσίππῳ μὲν γὰρ καὶ τοῦτο φίλον, οὐ δὶς ἢ τρὶς, ἀλλὰ καὶ τετράκις ἐνίοτε καὶ πεντάκις ὑπὲρ τῶν αὐτῶν ἐν διαφερούσαις πραγματείαις διέρχεσθαι· φυλάξαιτο δὲ ἄν τις αὐτὸ τῶν χρόνου φειδομένων. ἃ δ' οὖν ὑπὲρ τῆς ἐγὼ φωνῆς ἔγραψεν ἐν τῷ πρώτῳ

lum ipfis demonftramus, conclufionis fumptiones non effe fcientificas; deinde dum in palaeftram defcendimus, concertamufque cum ipfis, ut oftendamus, plebejos et poëtas non minus nobis quam ipfis, interdum etiam magis fuffragari. Sic autem et etymologiam, quum liberius per otium licet, oftendimus illis non magis fibi quam nobis teftimonium reddere. Verum quod teftis fit fallax etymologia, faepe quidem fimiliter atteftans his, qui veritati contraria afferunt, haud raro autem mentientibus magis, quam verum fatentibus, alio in opere, quod de recto nominum ufu infcribitur, declaravimus, in quo etiam oftendimus, Chryfippum falfam hujus vocis, ego, etymologiam expofuiffe. Quid igitur opus eft adhuc de ipfis verba facere? Chryfippo fane et hoc familiare, non bis, aut ter, fed et quater, interdum etiam quinquies, de eifdem rebus in diverfis operibus tractare; quod cavebit utique, qui tempori cupiat parcere. Quae igitur de hac voce, ego, Chryfippus primo de anima

περὶ ψυχῆς ὁ Χρύσιππος ὑπὲρ ἡγεμονικοῦ διαλεγόμενος, ἤδη παραγράψω γνωρίσματος ἕνεκα. Οὕτως δὲ καὶ τὸ ἐγὼ λέγομεν κατὰ τοῦτο, δεικνύντες αὑτοὺς ἐν τῷ ἀποφαίνεσθαι τὴν διάνοιαν εἶναι, τῆς δείξεως φυσικῶς καὶ οἰκείως ἐνταῦθα φερομένης, καὶ ἄνευ δὲ τῆς κατὰ τὴν χεῖρα τοιαύτης δείξεως νεύοντες εἰς αὑτοὺς τὸ ἐγὼ λέγομεν, εὐθὺς καὶ τῆς ἐγὼ φωνῆς τοιαύτης οὔσης, καὶ κατὰ τὴν ἑξῆς ὑπογεγραμμένην δεῖξιν συνεκφερομένης. [90] τὸ γὰρ ἐγὼ προφερόμεθα κατὰ τὴν πρώτην συλλαβὴν κατασπῶντες τὸ κάτω χεῖλος εἰς αὑτοὺς δεικτικῶς, ἀκολούθως δὲ τῇ τοῦ γενείου κινήσει· καὶ ἐπὶ τὸ στῆθος νεύσει. καὶ τῇ τοιαύτῃ δείξει ἡ ἑξῆς συλλαβὴ παράκειται, οὐδὲν ἀποστηματικὸν παρεμφαίνουσα, ὅπερ ἐπὶ τοῦ ἐκεῖνος συντέτευχε. διὰ ταύτης οὖν ἁπάσης τῆς ῥήσεως ὁ Χρύσιππος οὐδὲν μὲν ἐπιστημονικὸν λῆμμα τοῦ τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς ὑπάρχειν ἐν τῇ καρδίᾳ παραλαμβάνει, δύο δ' ἐς ταὐτὸν οὐκ οἰκεῖα τῷ προκειμένῳ συμπλέκει, τὸ μὲν ἕτερον ἀπὸ τῆς ἐτυμολογίας, ὅτι τὴν ἐγὼ φωνὴν φθεγγόμενοι κατὰ τὴν πρώτην συλλαβὴν τὴν ἐ

tradidit de principe ejus facultate differens, cognitionis causa scribam. *Sic autem, nosipsos indicantes, dum mentem esse enunciamus, hanc vocem, ego, proferimus, indicatione naturaliter et proprie huc delata, atque sine hujusmodi manus indicatione deflectentes in nosipsos hanc vocem, ego, pronunciamus. Similiter quum vox ego hujusmodi sit, etiam in subscripta deinceps indicatione simul effertur. Nam ego proferimus priore syllaba labrum inferius ad nosipsos demonstrative detrahentes, consequenter autem motioni menti et deflexioni ad pectus. Ac hujusmodi indicationi subsequens syllaba annexa est, nullum intervallum ostendens, quod in dictione* ἐκεῖνος *(ille) contingit.* Hac tota oratione Chrysippus nullam scientificam sumptionem, qua monstret, animae principium in corde esse, adducit; duas enim ad id demonstrandum sumptiones rei propositae improprias complectitur; alteram sane ab etymologia, quod hanc vocem, ego, pronunciantes, in priore syllaba, nempe e, os et

Ed. Chart. V. [90.] Ed. Bas. I. (253.)

λεγομένην τὸ στόμα κάτω που καὶ τὴν γένυν ἀπάγομεν ὡς ἐπὶ τὰ στέρνα, τὸ δὲ ἕτερον, ὅτι καὶ τὴν χεῖρα συνεπιφέρομεν ἐνίοτε τοῖς στέρνοις, ἡμᾶς αὐτοὺς δεικνύντες, ἐν τῷ λέγειν, ἐμοὶ τοῦτο προσῆκεν, τοῦτο ἐγώ σοι λέγω. ὅτι δὲ καὶ τῆς ῥινὸς ἅπτονται πολλάκις οἱ ἄνθρωποι λέγοντες, ἐμοὶ τοῦτο δὸς, ἐμοὶ τοῦτο προσήκει, τοῦτο ἐγώ σοι λέγω, παντελῶς ἐπιλέλησται. καίτοι κατά γε τὴν ἐγὼ φωνὴν οὐκ ἐπελάθετο τῆς ἐκεῖνος, οὐκ ἀπὸ παραπλησίας δέ τινος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀκριβῶς συλλαβῆς ἀρχομένης τῆς ε'. ἐχρῆν δ', οἶμαι, καθάπερ ἐπὶ ταύτης ἐμνημόνευσε μὲν, οὐκ ἔλυσε δὲ τὸ ἄτοπον, οὕτω κἀπὶ τῆς ἐπὶ τοῦ στέρνου δείξεως ἐπιμνησθῆναι μὲν τῆς ἐπὶ τὴν ῥῖνα φορᾶς τοῦ δακτύλου, μὴ μέντοι μηδὲ ἐνταῦθα διαλύεσθαι τὸ προβληθὲν, εἰ μὴ ἄρα τις οἴεται, τὴν ἀπόφασιν τοῦ Χρυσίππου, ψιλὴν αὐτὴν μόνην ῥηθεῖσαν, ἀπόδειξιν ὑπάρχειν. τί γὰρ δὴ καί φησιν; ἀκολούθως δὲ τῇ τοῦ γενείου κινήσει καὶ ἐπὶ τὸ στῆθος νεύσει, καὶ τῇ τοιαύτῃ δείξει ἡ ἑξῆς συλλαβὴ παράκειται, οὐδὲν ἀποστηματικὸν παρεμφαίνουσα,

mentum inferius veluti ad pectora deducimus; alteram, quod manum etiam interdum pectori admovemus, nosipsos indicantes, quum dicimus, mihi hoc convenit, hoc ego tibi dico. Jam vero, quod etiam nasum subinde homines attingunt dicentes, mihi hoc da, mihi hoc convenit, hoc ego tibi dico, omnino oblitus est, quanquam illum non lateret, hanc vocem ἐκεῖνος, non a simili, sed omnino eadem syllaba, nempe e, cum hac dictione, ego, incipere. Conveniebat autem meo judicio, quemadmodum in hac meminit quidem, non autem absurditatem diluit, ita et in indicatione ad pectus delationis quidem digiti ad nasum mentionem facere, non tamen hic quoque id, quod propositum erat, dissolvere, nisi forte quis nudam simplicemque Chrysippi enunciationem esse demonstrationem existimet. Quid enim inquit? Consequenter menti motioni et deflexioni ad pectus ac hujusmodi indicationi subsequens syllaba annexa est, nullum intervallum osten-

Ed. Chart. V. [90.] Ed. Baf. I. (253. 254.)

ὥσπερ ἐπὶ τοῦ ἐκεῖνος συντέτευχεν. ἐννοήσας γὰρ, ὅτι ἡ ἐκεῖνος φωνὴ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ποιεῖται συλλαβῆς, ὥσπερ καὶ ἡ ἐγὼ, καὶ δεήσει καὶ ταύτην ἐνδείκνυσθαι ταὐτὸν σημαινόμενον, εἰς τὴν τῶν ἐπιφερομένων συλλαβῶν διαφορὰν ἀναφέρει τὴν τοῦ ζητουμένου λύσιν. ἔστι δὲ τοιάδε· εἰπὼν, τῆς ἐγὼ φωνῆς τὴν δευτέραν συλλαβὴν τὴν γώ μηδὲν ἀποστηματικὸν ἐμφαίνειν, ἐπήγαγεν, ἐπὶ δὲ τῆς ἐκεῖνος ἐμφαίνειν τὴν κεῖ. τοῦτο δ' ἀπόφασίς ἐστι ψιλὴ, μηδεμίαν ἀπόδειξιν ἔχουσα, μὴ ὅτι βεβαίαν τε καὶ ἐπιστημονικὴν, ἀλλὰ μηδ' ἄχρι πιθανότητος ἢ ῥητορικῆς ἢ σοφιστικῆς προϊοῦσαν. διὰ τί γὰρ (254) ἡ μὲν κεί συλλαβὴ ἀποστηματικόν τι δηλώσει, ἡ δὲ γώ μὴ, οὐ προσθεῖναι δίκαιον ἦν αὐτὸν ἀπόδειξίν τινα; διὰ τί δὲ τοῖς μὲν στέρνοις ἐπιφέροντες τὸν δάκτυλον ἐπιδεικνύμεθα, τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς ἐνταῦθα εἶναι, τῇ ῥινὶ δὲ ἐπιφέροντες οὐκ ἐνδεικνύμεθα; δίκαιον γὰρ, εἴπερ ἡ δεῖξις ἱκανὴ πίστις εἰς εὕρεσιν ἡγεμονικοῦ μορίου ψυχῆς, οὐκ ἐπὶ μὲν τῶν στέρνων αὐτὴν ἱκανὴν ὑπάρχειν, ἀσθενῆ δὲ ἐπὶ τῆς ῥινὸς, ἀλλὰ

dens, quod in dictione ἐκεῖνος contingit. Quum enim confideraffet, hanc vocem, ἐκεῖνος, ab eadem fyllaba, qua et ego, ordiri, ideo etiam hanc eundem fignificatum indicare oportere, ad fyllabarum quae inferuntur differentiam quaeftionis folutionem refert. Eft autem talis. Quum retuliffet, dictionis ego fecundam fyllabam go nullum intervallum repraefentare, addidit, in ἐκεῖνος oftendere κεί fyllabam intervallum. Haec nuda eft enunciatio, nullam demonftrationem obtinens, non folum non firmam ac fcientificam, fed ne probabilem quidem, aut rhetoricam, aut fophifticam. Cur enim fyllaba κεί intervallum aliquod fignificabit, et fyllaba go non item, par erat, ut ipfe demonftrationem aliquam adjiceret. Cur autem ad pectus digitum inferentes principium animae illic effe fignificamus, nafo autem admoventes non indicamus? Aequum namque eft et rationi confentaneum, fiquidem indicatio fufficiens fides fit ad principem animae partem inveniendam, non in pectore ipfam firmam, in nafo au-

κἀπὶ ταύτης ἰσχύειν ὁμοίως, ἢ εἴπερ οὐδὲ ἐπὶ ταύτης, οὐδὲ ἐπὶ τῶν στέρνων. διὰ τί δὲ ἐν ταῖς συγκαταθέσεσιν ἐπινεύοντες τὴν κεφαλὴν, ἐφ᾽ ὃ φέρομεν αὐτὴν μέρος, ἐν ἐκείνῳ τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς ὑπάρχειν ἐνδεικνύμεθα μᾶλλον, καὶ οὐκ αὐτῷ τῷ κινουμένῳ; τὸ γάρ τοι πρῶτον κινούμενον ἐν ἡμῖν μόριον ἐπινευόντων, αὐτὸ δήπου πιθανώτερον ἔχειν ἐστὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς, ἤπερ τι τῶν ἄλλων, πρὸς ὃ φέρεται κινούμενον· ἵνα μὴ νῦν ἐκείνων μνημονεύω τῶν ἀνθρώπων, οἳ ταῖς κεφαλαῖς ἀνανεύουσιν, ἐπειδὰν συγκατατίθωνται. τάχα γὰρ φήσει, τοὺς βαρβάρους, ὥσπερ τἆλλα χείρους εἰσὶ καὶ ἀλογώτεροι τῶν Ἑλλήνων, οὕτω κᾀν τῷδε σφάλλεσθαι. πάντ᾽ οὖν, ὅσα περιττὰ τῶν ἐπιχειρημάτων, ἐν τοῖς περὶ ἀποδείξεως ἐδείξαμεν οὐκ οἰκεῖα τῷ ζητουμένῳ πράγματι· [91] καὶ διὰ τοῦτο νῦν οὐ χρὴ μηκύνειν περὶ αὐτῶν, ὥσπερ οὐδὲ περὶ τῶν ἐκ τῆς ἐτυμολογίας ὁρμωμένων, εἴρηται γὰρ καὶ περὶ ἐκείνων αὐτάρκως ἐν τοῖς περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος.

tem infirmam esse, sed in hac similiter valere, vel, si non in hac, neque in pectore valebit. Cur autem, dum concedimus aliquid annuentes capite, in quam partem ipsum flectimus, in illa principium animi esse potius ostendimus, quam in ea, quae movetur? etenim quae primum in nobis movetur particula, dum annuimus, eam nimirum probabilius est animae principium obtinere, quam aliarum ullam, ad quam motu perfertur: ut interim illos homines non commemorem, qui capite renuunt, quum assentiuntur. Forte enim dicet, barbaros, ut in reliquis sunt Graecis deteriores ac minori ratione praediti, sic in hoc quoque hallucinari. Quaecunque igitur argumenta rei, de qua est quaestio, proprie non sunt, omnia in libris de demonstratione exposuimus: quocirca de his pluribus agendum non est, quemadmodum neque de his, quae ab etymologia desumuntur, quoniam illa quoque in commentariis de recto nominum usu abunde satis explicavimus.

Κεφ. γ'. Ἀλλὰ τίνα χρὴ ζητεῖν λήμματα τῷ προκειμένῳ προβλήματι προσήκοντά τε καὶ οἰκεῖα; γέγραπται μὲν δήπου καὶ περὶ τούτων ἐπὶ πλεῖστον ἐν τοῖς περὶ ἀποδείξεως ὑπό τε τῶν παλαιῶν εἰρημένοις ἀσφαλέστερόν τε καὶ συντομώτερον, ὑπό τε ἡμῶν ἐξηγουμένων ἐκεῖνα σαφῶς τε ἅμα καὶ διὰ πολλῶν. ἀρκέσει δὲ νῦν ἐξ αὐτῶν τὸ κεφάλαιον ἀναμνήσασι μόνον ἐκείνῳ χρήσασθαι σκοπῷ. εἰς τὴν τῶν κατὰ μέρος εὕρεσιν. ἦν δὲ τὸ κεφάλαιον, ὡς ἀπ' αὐτῆς χρὴ τῆς οὐσίας τοῦ ζητουμένου πράγματος ἐξευρίσκειν τὰ προσήκοντά τε καὶ οἰκεῖα λήμματα, καθάπερ ἐν τούτοις, ἐν οἷς Χρύσιππος ἐπισκοπεῖται περὶ τοῦ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικοῦ, τόν τε τῆς οὐσίας λόγον εἰπόντας, ὑπὲρ οὗ ζητοῦμεν πράγματος, ἐκείνῳ χρῆσθαι κανόνι τε καὶ σκοπῷ τῶν κατὰ μέρος ἁπάντων. ἔστι δὲ τὸ ἡγεμονικὸν, ὡς αὐτοὶ βούλονται, τὸ κατάρχον αἰσθήσεώς τε καὶ ὁρμῆς. οὐκ οὖν ἄλλοθεν χρὴ δεικνύναι τὴν καρδίαν ἐν αὐτῇ τὸ ἡγεμονικὸν ἔχουσαν, ἢ ἐκ τοῦ πάσης μὲν τῆς καθ' ὁρμὴν κινήσεως ἐξηγεῖσθαι

Cap. III. Verum quas fumptiones inquirere conveniat problemati inftituto et convenientes et proprias, fcriptum fuit et de his abunde in his, quae de demonftratione tum ab antiquis tutius et compendiofius dicta funt, tum a nobis, dum eorum dicta enarramus manifefto fimul ac copiofe. Sufficiet autem in praefentia fummam quandam ex ipfis commemorare, ad quam tanquam ad fcopum omnis fingularium indagatio dirigatur. Erat autem fumma, ab ipfa rei, quam quaerimus, fubftantia fumptiones tum convenientes tum proprias effe inveniendas, quemadmodum in his, in quibus Chryfippus de animae principatu confiderat: et fubftantiae rei illius, quam inquirimus, explicata ratione, illa utendum regula et fcopo omnium particularium. Eft autem, ut ipfi putant, animae principatus, unde fenfus motufque proficifcitur arbitrarius. Non igitur aliunde demonftrare oportet, cor in fe principatum animae obtinere, quam inde, quod omnem motum voluntarium reliquis animalis partibus dif-

τοῖς ἄλλοις τοῦ ζώου μορίοις, ἅπασαν δὲ αἴσθησιν εἰς αὐτὴν ἀναφέρεσθαι. πόθεν οὖν τοῦτο δειχθήσεται; πόθεν δὲ ἄλλοθεν, ἢ ἐκ τῶν ἀνατομῶν; εἰ γὰρ αὕτη τοῖς κατὰ μέρος ἅπασιν ἐπιπέμπει δύναμιν αἰσθήσεώς τε ἅμα καὶ κινήσεως, ἀποπεφυκέναι τι πάντως ἀπ' αὐτῆς ἀγγεῖον ἀναγκαῖόν ἐστιν εἰς τὴν αὐτῶν ὑπηρεσίαν. ὥστε ἐκ τῆς ἀποδεικτικῆς μεθόδου πέφηνεν, ὅτι τε χρησιμώτερον ἀνατέμνοντας τὰ ζῶα κατασκέπτεσθαι, τίνα καὶ πόσα γένη σωμάτων ἐκ τῆς καρδίας ἐκφυόμενα διανέμεται τοῖς ἄλλοις τοῦ ζώου μορίοις, ὅτι τε, τούτων αὐτῶν ὄντων τοιούτων καὶ τοσῶνδε, τοῦτο μὲν αἴσθησιν ἢ κίνησιν ἢ ἄμφω παράγει, τοῦτο δ' ἄλλο τι. καὶ οὕτως ἐστὶν ἤδη τινῶν ἐν τοῖς ζώοις δυνάμεων ἡ καρδία πηγή. ταύτης τῆς ὁδοῦ πᾶν ὅτι περ ἂν ἔξω πίπτῃ, περιττόν τ' ἐστὶ καὶ ἀλλότριον, καὶ ταύτῃ διήνεγκεν ἐπιστημονικὸν δείξεως λῆμμα ῥητορικοῦ τε καὶ γυμναστικοῦ καὶ σοφιστικοῦ, ὑπὲρ ὧν οὐδ' αὐτῶν οὐδεμίαν ἐδίδαξαν ἡμᾶς οὔτε μέθοδον οὔτε γυμνασίαν οἵ γε περὶ τὸν Ζήνωνα καὶ τὸν Χρύσιππον. ὅθεν ἀναμέμικται φύρδην ἐν τοῖς

penſet, omnis autem ſenſus in ipſum referatur. Unde itaque id oſtendetur? Ex quo alio, quam ex diſſectionibus? Si enim hoc omnibus partibus vim ſentiendi ſimul et movendi tranſmittit, neceſſe eſt omnino vas aliquod ex eo ad miniſtranda illa omnino prodiiſſe. Quapropter ex demonſtrandi via ac ratione innotuit, et utilius animantibus diſſectis conſpici, quae et quot corporum genera ex corde prodeuntia aliis animantis partibus diſtribuantur, et ex his ipſis, quum talia et tot numero ſint, aliud ſenſum aut motum, aut ambo deſerre, aliud vero aliud quippiam. Atque ita jam ſcire licebit, quarum in animantibus facultatum cor ſons exiſtat: quicquid extra hanc viam exciderit, ſuperfluum eſt et alienum. Atque hac ratione ſcientifica demonſtrationis ſumptio a rhetorica, exercitatoria et ſophiſtica differt, de quibus neque ipſis ullam nos vel methodum vel exercitationem Zeno et Chryſippus docuerunt. Unde confuſae

βιβλίοις αὐτῶν ἐφεξῆς ἅπαντα τὰ λήμματα. καὶ πολλάκις ἡγεῖται μὲν, εἰ οὕτως ἔχει, ῥητορικὸν ἐπιχείρημα, τούτῳ δ᾽ ἕπεται γυμναστικόν τε καὶ διαλεκτικὸν, εἶθ᾽ ἑξῆς ἐπιστημονικὸν, εἶθ᾽, οὕτως εἰ ἔτυχε, σοφιστικὸν, οὐκ εἰδότων, ὡς τὰ μὲν ἐπιστημονικὰ λήμματα πρὸς τὴν οὐσίαν ἀναφέρεται τοῦ ζητουμένου, καὶ τοῦτον ἔχει τὸν σκοπὸν, τῶν δ᾽ ἄλλων ἁπάντων ἔξωθεν ὄντων, ὅσοις μὲν ὁ διαλεκτικὸς εἰς τὸ γυμνάσασθαι χρῆται, καὶ σοφιστὰς ἐξελέγξαι, καὶ πεῖραν λαβεῖν μνήσεως μειρακίου, καὶ μαιεύσασθαι, καὶ προσαγαγεῖν ἐπί τινος εὕρεσιν, ἀπορῆσαί τε ποιῆσαι. ταυτὶ μὲν ἅπαντα διαλεκτικά τε κάλει, εἰ βούλοιο, καὶ γυμναστικὰ, καὶ τοπικὰ, (τῶν γὰρ ὀνομάτων οὐ φροντίζω,) διορίζειν δὲ ταῦτα πειρῶ τῶν ἐπιστημονικῶν. ὅσα δ᾽ ἔτι τούτων ἀποκεχώρηκε ἐξωτέρω, καὶ μάλιστα διὰ παραδειγμάτων ἐνδόξων τε καὶ πολιτικῶν [92] ἐπαγωγῶν τέ τινων τοιούτων ἢ μαρτύρων εἰς σύστασιν ἀφικνεῖται, ταῦτ᾽ εἰ βούλοιο πιθανά τε καὶ ῥητορικὰ προσαγορεύειν, οὔ μοι μέλει τῆς κλήσεως,

in eorum libris omnes ſumptiones citraque ordinem ſparſae ſunt, ac frequenter ſane, verbi gratia, rhetoricum argumentum praecedit, hoc autem exercitatorium et dialecticum ſequitur, deinde ſcientificum, poſtea, ſi ita ſors tulerit, ſophiſticum. Quippe non intelligunt, ſcientificas ſumptiones ad ejus, quod quaeritur, ſubſtantiam referri ac hunc ſcopum habere. Ex reliquis autem omnibus exterioribus, quibus dialecticus ad exercitandum utitur, et ſophiſtas coarguendos, et experimentum de adoleſcentis ingenio capiendum, ad diſquiſitionem rei cujuſpiam, et inventionem, et addubitationem excogitandam, omnia haec, ſi placet, dialectica, exercitatoria et topica vocato, de nominibus enim minime ſum ſolicitus, verum haec a ſcientificis diſtinguere conator. Caeterum quae longius quam haec adhuc a rei ſubſtantia abſceſſerunt, et praeſertim quae per exempla probabilia et politica, taleſque inductiones quasdam, aut teſtes ad rei probationem adducuntur, haec ſi probabilia et rhetorica appellare velis,

γνωρίζειν δὲ αὐτῶν χρὴ πειρᾶσθαι τὴν φύσιν. ἔτι δὲ μᾶλλον ἀποκεχώρηκε τῆς οὐσίας τοῦ ζητουμένου τὰ σοφιστικὰ, καὶ γέγραπται περὶ τούτων ἁπάντων τοῖς παλαιοῖς, ἐν μὲν τοῖς σοφιστικοῖς ἐλέγχοις περὶ τῶν σοφιστικῶν εἴτε προτάσεων ἐθέλεις ὀνομάζειν, εἴτε ἀξιωμάτων, εἴτε λόγων, οὐδὲν γὰρ εἰς τὰ παρόντα διαφέρει, κατὰ δὲ τὰς ῥητορικὰς τέχνας ὑπὲρ τῶν ῥητορικῶν, ἐν δὲ τοῖς τοπικοῖς ὑπὲρ τῶν διαλεκτικῶν, ἐν δὲ τοῖς περὶ ἀποδείξεως, ἃ δὴ καὶ δεύτερα ἀναλυτικὰ ἐπιγράφουσιν, ὑπὲρ τῶν ἐπιστημονικῶν. ὥστε, ὅστις ὁτιοῦν ἀποδεικνύναι πειρᾶται, πρῶτα μὲν χρὴ τοῦτ' ἐγνωκέναι, τὴν διαφορὰν τῶν λημμάτων αὐτῶν, εἶθ' ἑξῆς χρόνῳ πολλῷ γεγυμνάσθαι, λέγοντος μὲν ἑτέρου, γνωρίζειν αὐτὰ ποίου γένους ἐστὶν ἐκ τῶν εἰρημένων, μὴ λέγοντος δὲ ἑτέρου, ταχέως ἔστιν εὑρίσκειν αὐτὸν εἰς ἕκαστον τῶν προβληθέντων. ἑνὶ δὲ λόγῳ, καθάπερ ἐπὶ τῷ λογίζεσθαι ποιοῦμεν, οὕτω κἀνταῦθα πράττειν. ὅστις ἐθέλει γίγνεσθαι λογιστικὸς, οὗτος μὲν ἐκμανθάνει πρῶτον ἀριθμοὺς ἅπαντας, οὓς ὀνομάζουσιν

nihil curo. Sed ut horum natura fit tibi cognita, ftudiofe incumbes. Porro fophiftica amplius adhuc a rei quaefitae fubftantia receflerunt, de quibus omnibus veteres monumenta pofteris reliquerunt, in fophifticis quidem elenchis de fophifticis, five propofitionibus, five axiomatis, five rationibus malis dicere, nihil enim ad praefens inftitutum intereft, in rhetoricis autem artibus de rhetoricis, in topicis de dialecticis, in libris de demonftratione, quae et pofteriora analytica dicuntur, de fcientificis. Quifquis igitur rem aliquam demonftrare nititur, primum id nofcat oportet, nimirum ipfarum fumptionum differentiam, deinde longo tempore fe exerceat, ut ipfa altero quidem dicente cognofcat, ex quo praedictorum genere exiftant, altero vero non dicente, ut ipfe ad fingula problemata protinus invenire poffit. Summatim, quemadmodum in arte fupputandi facimus, ita hic quoque agendum eft. Quifquis calculator fieri cupit, is fane primum numeros omnes edifcit, quos illi dicunt quadrangulos

ἐκεῖνοι τετραγώνους καὶ ἑτερομήκεις, ἐφεξῆς δὲ γυμνάζεται χρόνῳ παμπόλλῳ πολλαπλασιάζειν καὶ μερίζειν, εἶθ᾽ ἑξῆς μαθὼν ὀλιγίστας μεθόδους, οὕτως ἤδη περὶ παντὸς τοῦ προβληθέντος ἱκανὸς γίνεται λογίζεσθαι. καί μοι θαυμάζειν ἐπέρχεται τῆς τῶν πολλῶν δοξοσοφίας, εἰ προβληθέντος μὲν, ἂν οὕτω τύχῃ, τίς γίγνεται τόκος ἑκατοστὸς Ἀττικῶν δισμυρίων πεντακισχιλίων ἑξακοσίων τριακονταεπτὰ, μηνῶν τεσσαρεσκαίδεκα, τοῖς λογιστικοῖς ἐπιτρέπουσιν, εἰδότες, οἶμαι, σαφῶς, ὡς ἑαυτῷ οὐ μέτεστιν ἐπιστήμη οὐδεμία τοῦ λογίζεσθαι τὰ τοιαῦτα, διότι μήτ᾽ ἤσκησαν αὐτὰ μήθ᾽ ὅλως ἔμαθον, ἀποδείξει δὲ χρῆσθαι τολμῶσιν, εὖ εἰδότες, ὡς οὔτε παρ᾽ ἑτέρων ἔμαθον ὅλως οὐδὲν, οὔτε αὐτοὶ καθ᾽ ἑαυτοὺς ἐξεῦρον, οἵ γε μηδὲ ἐζήτησαν, ὅπου γε καὶ ἣν μεμαθήκεσαν ὁδὸν ἀποδεικτικὴν, οὐκ ἦν ἱκανὸν, ἀλλ᾽ ἐχρῆν, οἶμαι, πρότερον ἠσκῆσθαι κατ᾽ αὐτήν. οὐδὲ γὰρ τοῖς ῥήτορσιν ἀπόχρη μέθοδον ἐκμαθεῖν, ὡς χρὴ διαιρεῖν ὑπόθεσιν ἅπασαν, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῇ γνώσει τῆς μεθόδου καὶ τὴν ἄσκησιν ἐπάγουσιν. ἠβουλόμην ἂν οὖν

et altera parte majores, deinde longo tempore in multiplicatione et divifione fe exercet. Poftea, ubi pauciffimas methodos didicerit, ita jam de omni problemate poterit ratiocinari. Ac mihi fubit mirari multorum fapientiae perfuafionem, qui, fi propofitum fit, verbi gratia, quae centefima ufura ex viceſiesquinquies mille fexcentis triginta feptem minis Atticis nafcatur quatuordecim menfibus, committunt fupputatoribus, plane intelligentes, ut arbitror, nullam fibi talia fupputandi peritiam ineffe, propterea quod nec exercuerint nec didicerint omnino, audent tamen demonftratione uti, probe gnari, fe nihil unquam ab aliis didiciffe, nec ipfos per fe inveniffe, qui ne quaefiverint quidem, nec, fi demonftrandi rationem didiciffent, fatis erat, fed prius in ea meo judicio oportebat effe exercitatos. Neque enim rhetoribus abunde eft methodum didiciffe, quomodo propofitum controverfiamve omnem dividere oporteat, verum methodo cognita etiam exercitationem addunt. Optarem itaque eum, qui demon-

Ed. Chart. V. [92.] Ed. Bas. I. (254. 255.)

μοι καὶ τὸν ἀποδεικτικὸν εἶναι φάσκοντα πρῶτον μὲν εἰπεῖν τὴν μέθοδον, ᾗ χρῆται πρὸς τὰς ἀποδείξεις, εἶθ', ὅπως ἤσκηται κατ' αὐτὴν, ἐπιδείξασθαι. νυνὶ δὲ πῶς μὲν οἱ διὰ δύο τροπικῶν ἢ τριῶν ἀναλύονται συλλογισμοὶ, (255) καὶ πῶς οἱ ἀδιαφόρως περαίνονται, ἤ τινες ἄλλοι τοιοῦτοι, τῷ πρώτῳ καὶ δευτέρῳ θέματι προσχρώμενοι, πολλοῖς ἐστι συντυχεῖν ἀκριβῶς ἠσκημένοις, ὥσπερ ἀμέλει καὶ ἐπ' ἄλλοις, ὅσοις διὰ τοῦ τρίτου θέματος ἢ τετάρτου συλλογισμοὺς ἀναλύουσι. καίτοι τούτων τοὺς πλείστους ἔνεστιν ἑτέρως ἀναλύειν συντομώτερον, ὡς Ἀντίπατρος ἔγραψεν, πρὸς τῷ καὶ περιεργίαν εἶναι οὐ μικρὰν ἀχρήστου πράγματος ἅπασαν τὴν τῶν τοιούτων συλλογισμῶν συμπλοκὴν, ὡς αὐτὸς ὁ Χρύσιππως ἔργῳ μαρτυρεῖ, μηδαμόθι τῶν ἑαυτοῦ συγγραμμάτων εἰς ἀπόδειξιν δόγματος ἐκείνων δεηθεὶς τῶν συλλογισμῶν. ὅπως δὲ χρὴ γνωρίζειν τε καὶ διακρίνειν ἐπιστημονικὰ λήμματα διαλεκτικῶν τε καὶ ῥητορικῶν καὶ σοφιστικῶν, οὐκέτι ἔγραψαν ἀξιόλογον οὐδὲν οἱ περὶ τὸν Χρύσιππον, οὔτε φαίνονται χρώμενοι. ἀλλ' ὅτι τὰς χεῖρας ἐπιφέρομεν

strare se posse profitetur, ut primum mihi methodum exponat, qua ad demonstrationes utimur, quae ex duabus vel tribus modalibus constant, et quomodo, qui indifferenter concludunt, aut qui id genus alii primo aut secundo praeterea themate utantur, multis licet accurate exercitatis assequi: quemadmodum denique et in aliis, qui per tertium quartumve thema syllogismos resolvant, etsi horum plurimos aliter resolvere liceat compendiosius, ut Antipater memoriae prodidit: praeterea quod sit etiam curiositas non exigua rei inutilis universa ejusmodi syllogismorum complexio, ut ipse Chrysippus re attestatur, qui nusquam in suis ipsius commentariis syllogismis illis ad dogmatis demonstrationem indiguerit. Quomodo autem cognoscere oporteat et distinguere scientificas sumptiones a dialecticis, rhetoricis et sophisticis, nihil mentione dignum Chrysippi sectatores conscripserunt, neque uti videntur. At quod manum thoraci ad-

Ed. Chart. V. [92. 93.] Ed. Baf. I. (255.)

τῷ θώρακι δεικνύντες ἡμᾶς αὐτοὺς, ἢ τῇ κεφαλῇ κάτω νεύομεν, εἰ τὴν ἐγὼ φθεγγόμεθα φωνὴν, εἰς ἔνδειξιν τοῦ τὴν καρδίαν εἶναι τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς οὐκ αἰδοῦνται γράφοντες, [93] ὧν ἡ δεῖξις οὐδὲν μᾶλλον ἐν τῇ καρδίᾳ, ἢ ἐν τῇ ῥινί τε καὶ τῷ μετώπῳ, (καὶ γὰρ καὶ ταῦτα δείκνυται πολλάκις ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων,) ἐμφαίνει τὸ ἡγεμονοῦν εἶναι τῆς ψυχῆς· ἡ δὲ ἐπίνευσις οὐδὲν μᾶλλον ἐν τοῖς κατὰ τὴν κεφαλὴν, ἢ ἐν τοῖς κατὰ τὸν θώρακα. ἡ δὲ ε φωνὴ πόσης ἀτοπίας ἔχεται, κατὰ τὸ δεύτερον ὑπέδειξα τῶν ὑπὲρ ὀνομάτων ὀρθότητος. εἴ τις οὖν καλῶς ἤσκηται τὰς διαφορὰς τῶν λημμάτων ἐξευρίσκειν τε καὶ γνωρίζειν, οὐ δεήσομαι πρὸς αὐτὸν ἀντιλογίας μακροτέρας, ὥσπερ οὐδὲ πρὸς τοὺς ἐκ τοῦ περιπάτου. κατὰ γὰρ τὰς ἰδίας αὐτῶν διδασκαλίας ὁ λόγος ἔσται μοι πρὸς αὐτοὺς ὑπὲρ τοῦ τὴν τοῦ ἡγεμονικοῦ τῆς ψυχῆς ἀρχὴν ἐν ἐγκεφάλῳ περιέχεσθαι, τῆς δὲ θυμοειδοῦς ἐν καρδίᾳ, τῆς δ' ἐπιθυμητικῆς ἐν ἥπατι. πρὸς μέντοι τοὺς Στωϊκοὺς ἀναγκαῖόν ἐστι μακρὸν ἀνύεσθαι λόγον, ἀνθρώπους ἐν μὲν τοῖς ἀχρήστοις τῆς

movemus, nos ipfos oftendentes, vel capite deorfum annuimus, fi vocem ego pronunciamus, ut oftendatur, cor effe animae principium, non verentur fcribere, quae nihilo magis in corde, quam in nafo et fronte (haec enim interdum ab hominibus folent monftrari) principatum animae effe fignificat. Verum nutus nihil magis in capite quam in thorace oftendit. De e voce vero, quantum habeat abfurditatis, in fecundo de recto ufu nominum indicavi. Quapropter, fi quis probe exercitus fuerit in differentiis fumptionum inveniendis cognofcendisque, non opus mihi erit longiore cum illo controverfia, quemadmodum neque cum Peripateticis. Nam ex propria ipforum doctrina difputatio mihi cum illis futura eft, an principis animae facultatis origo in cerebro contineatur, irafcibilis in corde, appetitoriae in jecinore. At contra Stoicos neceffe eft me fufius agere et prolixius, ut qui in rebus inutilibus logicam fpeculationem abunde exer-

λογικῆς θεωρίας ἱκανῶς γεγυμνασμένους, ἐν δὲ τοῖς χρησίμοις ἀγυμναστοτάτους τε ἅμα καὶ μοχθηραῖς ὁδοῖς ἐπιχειρημάτων ἐντεθραμμένους· ὥστε ἀναγκαῖον εἶναι μὴ μόνον διδάσκειν αὐτοὺς, ὅσον χρηστὸν, ἀλλὰ πολὺ πρότερον ἀποστῆσαι τοῦ μοχθηροῦ. τοῦτο δὲ χαλεπῶς μὲν ἂν ἴσως, ἀνύσειν δ' ἠλπίσαμεν, εἴ τις αὐτῶν ὑπέμεινε τῇ περὶ ἀποδείξεως πραγματείᾳ ἀκολουθήσας ἐπὶ πλέον ἐν αὐτῇ δοῦναί τε καὶ λαβεῖν λόγον ἐν εὐμενέσιν ἐλέγχοις. ἐπεὶ δὲ οὐχ ὑπομένουσι μὲν τοῦτο, περὶ δὲ τοῦ προτεθέντος ἀεὶ ζητοῦσι, πρὶν, ὅπως χρὴ ζητεῖν, καταστήσασθαι, τίς ἂν ἡμῖν ἐλπὶς ἔτι λείποιτο τοῦ μεταστῆσαι τοὺς ἀνθρώπους ἀφ' ὧν ψευδῶς ὑπειλήφασιν;

Κεφ. δ'. Ἀλλ' ἐπεὶ μὴ μόνον ἐκείνους πρόκειται πείθειν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ὅστις ἂν μήπω μοχθηροῖς ἔθεσι λόγων ἐντεθραμμένος ἀνίατον ἔχῃ τὴν ἐν τῇ ψυχῇ διαστροφὴν, ἄρξομαι πάλιν ἄνωθεν εἰς τὸ προκείμενον σκέμμα δεικνύναι, πῶς ἄν τις ἐπιστημονικὰ λαμβάνοι λήμματα τὴν ἀληθινὴν ἀπόδειξιν συνιστάνοντα, πῶς δὲ ἂν

cuerint, in utilibus autem sint inexercitatissimi pariter et pravis argumentandi rationibus instituti; ut opus habeam non modo ipsos docere, quid bonum sit ac utile, sed multo prius, ut a pravo discedant. Quanquam id difficile forsitan fuerit, perficere tamen speravimus, si quis ipsorum in opere de demonstrationibus abunde versatus rationem dare et accipere in facilibus elenchis sustineat. At quia hoc non ferunt, de re autem proposita semper rogitant, priusquam, quomodo quaerendum sit, constituerint, quae spes nobis adhuc relinquetur avocandi homines ab iis, quae falso sibi persuaserunt?

Cap. IV. Sed quia non solum institutum est persuadere illis, sed aliis etiam omnibus, quicunque nondum pravis disputandi consuetudinibus enutriti perversitatem animi habent immedicabilem, incipiam rursus ex superioribus ad propositam speculationem ostendere, quomodo quis scientificas sumptiones veram demonstrationem constituentes adducat, item quomodo has ab aliis sum-

ταῦτα διακρίνοι τις ἀπὸ τῶν ἄλλων λημμάτων. ἔτι τε πρὸς τούτοις τῶν τὴν φαινομένην ἀπόδειξιν, οὐκ οὖσαν δὲ συνιστάντων λημμάτων ἐπιδείξω τὴν φύσιν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ νῦν ἡμῖν προκειμένου σκέμματος. ἥτις δὲ τούτων αὐτῶν ἐστι πρὸς ἄλληλα διαφορὰ, καθ' ὅσον οἷός τ' εἰμὶ, σαφέστατα περὶ πάντων ἐρῶ. ἐπεὶ τοίνυν πρόκειται σκέψασθαι περὶ τῆς καρδίας, εἰ τὸ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικόν ἐστιν ἐν αὐτῇ, ὃ κατάρχει πᾶσι τοῖς τοῦ ζώου μορίοις αἰσθήσεώς τε ἅμα καὶ τῆς καθ' ὁρμὴν κινήσεως, ἰστέον ὡς, ὅσα μὲν ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῇ λαμβάνεται λήμματα, διττὴν ἕξει τὴν διαφοράν· ἔσται γὰρ αὐτῶν τὰ μὲν κατ' αὐτὸ τὸ προκείμενόν τε καὶ ζητούμενον ἐπιστημονικὰ, τὰ δ' ἄλλα πάντα γένους ἑτέρου δευτέρου παρακειμένου τοῖς ἐπιστημονικοῖς· ὅσα δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων δοξῶν, εἴτ' οὖν ἰδιωτῶν, εἴτε ποιητῶν, εἴτε φιλοσόφων, εἴτ' ἐξ ἐτυμολογίας τινὸς, εἴτε ἐκ νευμάτων, εἴτε ἐξ ἐπινευμάτων, εἴτε ἐξ ὅτου δή τινος ἑτέρου τοιούτου λαμβάνεται λήμματα, τοῦ τρίτου γένους ἔσται ταῦτα, διττὴν μὲν ἀπόστασιν ἀφεστῶτα τῶν ἐπιστημονικῶν,

ptionibus difcernat. Praeterea fumptionum, quae apparentem demonftrationem, non autem exiftentem conftituunt, naturam in hac ipfa nobis propofita confideratione explicabo. Quae vero harum ipfarum inter fe differentia habeatur, pro virili mea clariffime de omnibus tractabo. Quia igitur propofitum eft de corde confiderare, an animae principatus in eo confiftat, qui omnibus animantis partibus fenfum et motum voluntarium impertit, fciendum venit, quod, quaecunque ab his, quae cordi infunt, capiuntur fumptiones, duplici variant difcrimine. Erunt enim ex ipfis aliae in re, quae proponitur difquiriturque, fcientificae, reliquae omnes ex fecundo alio genere, quod fcientificis propinquum eft. Quae vero ab hominum opinionibus, feu plebejorum, feu poëtarum, feu philofophorum, feu ex ratione quadam nominis, feu nutu, feu adnutu, feu ex alio quodam hujufmodi fumptiones capiuntur, hae tertii erunt generis, duplici quidem inter-

Ed. Chart. V. [93. 94.] Ed. Baf. I. (255.)

οὐ πολλῷ δέ τινι διαφέροντα τῶν σοφιστικῶν, ἅπερ ἐν ὁμωνυμίαις τέ τισι καὶ τοῖς τῆς λέξεως σχήμασι μάλιστα συνίσταται. ἀρκτέον οὖν ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων ἁπάντων τῇ καρδίᾳ, [94] καὶ λεκτέον ἐφεξῆς ταῦτα πάντα, πρῶτον μὲν ἐν κεφαλαίοις τε καὶ κατὰ γένος, εἶθ᾽ οὕτως καὶ κατὰ μέρος τε καὶ κατ᾽ εἶδος. ὑπάρχει δὴ τῇ καρδίᾳ θέσις, καὶ πηλικότης, καὶ πλοκὴ, καὶ διάπλασις, καὶ διάθεσις, καὶ κίνησις. ἀπὸ πρώτης οὖν τῆς θέσεως ἀρκτέον, ἐπιδεικνύντας, ὅσαι προτάσεις ἀπ᾽ αὐτῆς συνίστανται. κεῖται δὲ ὡς πρὸς μὲν τὸν θώρακα μέση πως μᾶλλον. ἡ μὲν γὰρ βάσις αὐτῆς ἀκριβῶς ἐστι μέση τοῦ θώρακος ἅπαντος, ἡ κορυφὴ δὲ καὶ τὰ κάτω μέρη προήκει τοσοῦτον, ἡλίκον περ ἂν ᾖ τὸ μέγεθος τῆς καρδίας. ὡς δὲ πρὸς ὅλον τὸ ζῶον ἀνωτέρω τῶν μέσων αὐτοῦ μερῶν τέτακται τοσοῦτον, ὅσον ἀπέχει τῶν κατὰ τὸν ὀμφαλὸν χωρίων· ἐκεῖνα γὰρ ἀκριβέστατα τὰ μέσα. ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν λάρυγγα, δι᾽ οὗ ἀναπνέομεν, οὕτω πως ἔχει θέσεως, ὥστε διὰ μέσου τοῦ πνεύμονος αὐτῇ συνῆπται. κατὰ γὰρ τὴν ἀριστερὰν κοιλίαν τῆς καρδίας ἐκφύεταί τις

vallo a fcientificis feparatae, non multum vero a fophifticis differentes, quae in homonymiis quibufdam et dictionis figuris potiffimum conftituuntur. Quare incipiendum ab iis omnibus, quae cordi infunt, et explicanda haec omnia, primum in fumma et generatim, deinde fic membratim fpeciatimque. Porro infunt cordi fitus, magnitudo, plexus, conformatio, difpofitio et motus. A fitu igitur primum incipiendum eft oftendendo, quae praepofitiones ex eo conftituuntur. Situm eft thoracis ratione quodammodo medium magis; etenim bafis ipfius totius thoracis media eft, vertex autem et infernae partes tantum procedunt, quanta cordis extiterit magnitudo. Totius autem animantis ratione tanto fuperius mediis ejus partibus habetur, quanto ab umbilici regionibus diftat; illae fiquidem ad amuffim mediae funt; imo etiam ad laryngem, per quem refpiramus, ita quodammodo fitum eft, ut per medium pulmonem ipfi committatur. Nam ex finiftro cordis ventriculo arteria quaedam cor-

Ed. Chart. V. [94.] Ed. Baf. I. (255.)

ἀρτηρία φλεβώδης τὸ σῶμα, τὸ μὲν πρῶτον εἰς τοσαῦτα μόρια σχιζομένη, ὅσοι περ ἂν ὦσιν οἱ τοῦ πνεύμονος λοβοί· μετὰ ταῦτα δὲ ἤδη καθ᾽ ἕκαστον αὐτῶν ἑκάστη διανέμεται, εἰς πολλὰ γιγνομένη μόρια, μέχρι περ ἂν ἀναλωθῇ σύμπασα. τοῖς δὲ ἐσχάτοις αὐτῆς πέρασι παμπόλλοις οὖσιν οἷόν περ δένδρου βλάσταις εἰς ταὐτὸν ἥκει τὰ τῆς τραχείας ἀρτηρίας πέρατα τὸν αὐτὸν τρόπον εἰς ὅλον τὸ σπλάγχνον μερισθείσης, ὅν περ ἡ φλεβώδης ἀρτηρία. καὶ μὲν δὴ καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν πνεύμονα θέσιν ἔχει τοιαύτην, ὥστ᾽ ἔξωθεν ὑπ᾽ αὐτοῦ πανταχόθεν ἠμφιέσθαι. τὰ μὲν οὖν τῆς θέσεως ὧδε ἔχει τῇ καρδίᾳ, καὶ δύναιτ᾽ ἄν τις ἀπ᾽ αὐτῆς ἐπιχειρήματα ποιεῖσθαι, τῇ μὲν ὡς πρὸς τὸ σύμπαν σῶμα, διότι μέσον πως αὐτοῦ κεῖται δικαίας ἕνεκα νομῆς ὧν ἐπιπέμπει δυνάμεων αὐτοῦ, τῇ δὲ ὡς πρὸς τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, ὅτι τὴν φωνὴν διὰ ταύτης ἐκπέμπει. καὶ μὲν δὴ καὶ τὴν χρείαν τε καὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀναπνοῆς συνάπτων αὐτῇ δύναιτ᾽ ἂν τινα κἀντεῦθεν ἐπιχειρήματα λαμβάνειν. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅτι μέση τοῦ θώρακος, ἴσως ἂν ἔχοι τι καὶ περὶ τούτου λαβεῖν ὁ βουλόμενος ἐκ

pore venosa procedit, primum sane in tot particulas discissa, quot fuerint pulmonis fibrae; postea jam in singulos ipsos singulae distribuuntur in multas divaricantes particulas, usque dum omnes exhauriantur. Quum autem permulta sint earum extrema, veluti arboris rami, eodem perveniunt asperae arteriae fines, in totum viscus simili distributae modo, quo venosa arteria. Quin etiam ad pulmonem ita positum est cor, ut extrinsecus ab eo undequaque contegatur. Itaque situs cordis in eum modum se habet: ac poterit aliquis ab eo argumenta petere, partim ratione totius corporis, quod medium quodammodo in eo consistit, justae distributionis gratia facultatum, quas ipsi transmittit, partim ratione asperae arteriae, quoniam vocem per hanc edit. Jam vero usum actionemque respirationis ei conjungens inde aliquas argumentationes poteris desumere. Pari modo, quod medium in thorace habeatur, forsan poteris de hoc etiam aliquid sumere, si ex

πάντων ἐπιχειρεῖν. ἀλλ᾽ οὔπω τούτων οὐδὲν ἐπιστημονικὸν, οὐδὲ ἀποδεῖξαι τὸ προκείμενον ἱκανὸν, ἔστ᾽ ἂν μηδέπω περαίνηται δι᾽ αὐτῶν, ὡς αἰσθήσεώς τε καὶ κινήσεως τῆς κατὰ προαίρεσιν ἀρχὴ τοῖς ζώοις ἐστὶν ἡ καρδία. οὐ γὰρ ἐξ ἀνάγκης ἕπεται τῷ μέσην τῷ ζώῳ κεῖσθαι τὸ πάντων ἀρχὴν ὑπάρχειν αὐτήν. καίτοι γε οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο ἀληθές ἐστι, τὸ μέσον ἐν τοῖς ζώοις εἶναι τὴν καρδίαν. εἰ γὰρ ἀκριβῶς τις ἐξετάσειε, τὰ κατὰ τὸν ὀμφαλόν ἐστι μέσα. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδὲ, ὅτι μέση τοῦ θώρακος ἡ καρδία, διὰ τοῦτ᾽ ἀρχὴ τοῦ ζώου παντός. οὐδὲ γὰρ, ὅτι καθάπερ ἐν ἀκρο(256)πόλει τῇ κεφαλῇ δίκην μεγάλου βασιλέως ὁ ἐγκέφαλος ἵδρυται, διὰ τοῦτ᾽ ἐξ ἀνάγκης ἡ τῆς ψυχῆς ἀρχὴ κατ᾽ αὐτόν ἐστιν, οὐδὲ ὅτι καθάπερ τινὰς δορυφόρους ἔχει τὰς αἰσθήσεις περιῳκισμένας, οὔτ᾽ εἴ γε καὶ τοῦτο λέγοι τις, ὅπερ οὐρανὸς ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, τοῦτ᾽ ἐν ἀνθρώποις εἶναι τὴν κεφαλὴν, καὶ διὰ τοῦθ᾽, ὥσπερ ἐκεῖνος οἶκός ἐστι τῶν θεῶν, οὕτω τὸν ἐγκέφαλον οἶκον εἶναι τοῦ λογισμοῦ. καὶ γὰρ τὰ τοιαῦτα πάντα, καίπερ ὄντα πολὺ

omnibus argumenta petere libet. Verum horum nullum fcientificum eft, neque rei quae proponitur demonftrandae fatis idoneum, quoniam nondum per ea colligitur, cor fenfus motufque voluntarii effe principium. Non enim neceffario fequitur, quia medium in animante fitum eft, ideo omnium principium ipfum exiftere. Etfi ne hoc ipfum quidem verum fit, medium in animante cor haberi. Nam fi quis exacte difcutiat, umbilici regio media eft. Pari modo neque quod medium in thorace cor eft, ideo animantis totius initium erit. Neque enim, quod cerebrum magni regis inftar in capite tanquam arce conftitutum eft, ob id neceffario animae principium in eo habetur, neque quod veluti fatellites quofdam fenfus habeat circumhabitantes. Neque fi et hoc dicat aliquis, quod coelum in toto mundo, id in hominibus effe caput, et propterea, quemadmodum illud deorum domus eft, ita cerebrum rationis effe domicilium; quippe haec omnia, etfi

μὲν πιθανώτερα τῶν ἐπὶ τῆς καρδίας εἰρημένων, ὅμως οὐκ ἔστιν οὐδὲ αὐτὰ πιστὰ πρὸς ἐπιστήμην ἀκριβῆ, καθάπερ οὐδὲ ὅτι τῆς φωνῆς ἡ καρδία δημιουργός ἐστιν. εἰ μὲν γὰρ ἀπόδειξίν τινα διδάσκειν ἡμᾶς ἔχουσιν, ἡδέως ἀκουσόμεθα· τὸ δὲ ἀπὸ τῆς θέσεως μόνης ὁρμᾶσθαι μοχθηρόν, οὕτω γάρ, οἶμαι, καὶ τὸν πνεύμονα καὶ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν ἀρχὴν τῆς φωνῆς ἐροῦμεν, [95] ὡς ἐγγυτέρω γε ταῦτ' ἐστι τῆς καρδίας τοῖς φωνητικοῖς ὀργάνοις. αὐτὸ μὲν γὰρ τὸ πρῶτόν τε καὶ ἴδιον ὄργανον τῆς φωνῆς ὁ λάρυγξ ἐστίν. εἰ γοῦν κατώτερον τέμοις αὐτοῦ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, οὐκέτ' ἀκούσῃ φωνοῦντος τοῦ ζώου, καίτοι γ' ἀναπνέον ἀκωλύτως ὄψει καὶ νῦν αὐτό. καὶ εἴπερ ἄνθρωπος εἴη τὸ οὕτω τρωθέν, ἐξέσται σοι κελεύειν αὐτῷ φθέγξασθαί τι. προθυμηθήσεται μὲν γάρ, οὐδὲν δὲ ἀκούσῃ πλέον ἐκπνοῆς ῥοιζώδους, ἣν ἡμεῖς ὀνομάζομεν ἐκφύσησιν· ἄνευ δὲ τοῦ προθυμεῖσθαι φθέγξασθαι φέρεται μὲν ἔξω τὸ πνεῦμα κατὰ τὰς ἐκπνοάς, οὐ μὴν σὺν ψόφῳ γέ τινι καὶ ἀθρόως. ὄψει δὲ καὶ τοὺς κατὰ τὸν θώρακα μῦς

multo probabiliora ſint iis, quae in corde diximus, non ſunt tamen ipſa quoque ad exactam ſcientiam comprobandam efficacia, quemadmodum neque quod cor vocis opifex ſit. Nam ſi demonſtrationem aliquam docere nos poſſunt, libenter audiemus; quod autem a ſitu ſolum proficiſcitur, pravum vitioſumque eſt; nam ſic, puto, pulmonem et aſperam arteriam vocis initium dicemus, quod haec vocalibus inſtrumentis quam cor ſint propiora. Siquidem ipſum vocis inſtrumentum et primum peculiare larynx eſt. Si igitur ipſo inferius aſperam arteriam incideris, non amplius animal vociferari audies, etſi reſpirare ipſum ſine impedimento etiamnum videas. Ac ſi homo fuerit, quod ita vulneratum eſt, licebit tibi jubere ipſi, ut vocem aliquam edat; cupide quidem enim id tentabit, nihil autem plus audies quam expirationem ſtridulam, quam exſufflationem nominamus; nam abſque molimine vocis ſpiritus in expiratione foras effertur, non tamen cum ſtrepitu aliquo et confertim. At thoracis mu-

ἅμα τοῖς κατ᾽ ἐπιγάστριον, ὅταν προθυμῆται φθέγγεσθαι τὸ ζῶον, ἐκτεινομένους σφοδρῶς. τούτους μέν γε καὶ πρὸ τοῦ τρωθῆναι τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν σαφῶς ἔστιν ἰδεῖν τεινομένους, ἐπειδὰν βιαιότερον φωνῶμεν, ἀλλ᾽ ἐπί γε τετρωμένῃ τῇ ἀρτηρίᾳ πονοῦσι μάτην ὅσα γε πρὸς γένεσιν φωνῆς. ἐκφύσησιν γὰρ μόνην ἐργάζονται διαφέρουσαν ἁπλῆς ἐκπνοῆς, ὅτι μετὰ ψόφου τε ἅμα καὶ τάχους ἐκκενοῦται τὸ πνεῦμα. διττὸν οὖν ἁμαρτάνεται κἀνταῦθα ἁμάρτημα τοῖς τὴν φωνὴν ἐκ τῆς καρδίας ἐκπέμπεσθαι νομίζουσιν, ὅτι πρῶτον μὲν ἀπὸ τῆς θέσεως ἐπιχειροῦσιν, ἔπειτα δὲ οὐδὲ ἀπὸ ταύτης, ὡς χρή. τείνονται μὲν γὰρ οἵ τε κατὰ τὸν θώρακα μύες ἅπαντες, οἵ τε κατ᾽ ἐπιγάστριον, ἐπειδὰν θελήσῃ φωνῆσαι τὸ ζῶον, εἰς τάσιν δή τινα καὶ κίνησιν ἀγόμενοι, τῆς καρδίας οὐδεμίαν ἐν τούτῳ νεωτέραν ἐπικτωμένης ἐνέργειαν, οὐ μὴν ἤδη γέ πω τὸ κάτωθεν ἀναφερόμενον πνεῦμα, πρὶν ὑπὸ τοῦ λάρυγγος ῥυθμισθῆναι, φωνῆς ἔχει ἰδέαν, ἀλλ᾽, ὡς εἴρηται πρόσθεν, ἐκφυσήσεως μόνης, ὡς ἀπεδείξαμεν ἐν τῇ περὶ φωνῆς πραγματείᾳ.

fculos una cum iis, qui in abdomine funt, quum animal vocem edere molitur, vehementer extendi confpicies. Hos fane et prius, quam afpera arteria vulnerata fit, tendi manifefto eft videre, quum violentius vociferamur. At ob convulneratam arteriam laborant fruftra, quae ad vocis generationem faciunt; quippe folam exfufflationem edunt, quae a fimplici expiratione hoc differt, quod cum ftrepitu fimul et celeritate fpiritus evacuatur. Duplici igitur modo hic quoque peccant, qui vocem ex corde emitti cenfent, quoniam primum a fitu argumentum petunt, deinde vero ne ab hoc quidem, ut convenit. Tenduntur enim omnes et thoracis et abdominis mufculi, quum animal vocem edere voluerit, ad tentionem motumque aliquem acti, corde nullam novam infuper actionem in hoc acquirente. Non tamen jam fpiritus, qui ab imo furfum effertur, priusquam a larynge concinnetur, vocis habet fpeciem, fed, ut dictum eft antea, folius exfufflationis, ut in commentario de voce often-

πληττομένη γὰρ ὑπὸ τῶν κατὰ τὸν λάρυγγα χόνδρων, οἷον ὑπὸ πλήκτρων τινῶν, ἡ ἐκφύσησις αὕτη φωνὴ γίνεται. σύγκειται δὲ ὁ λάρυγξ ἐκ τριῶν χόνδρων ὑπὸ μυῶν πολλῶν κινουμένων. ὅστις δὲ ὁ τρόπος ἐστὶ τῆς τῶν χόνδρων συστάσεως, ἢ τῆς τῶν μυῶν κινήσεως, ἐμοὶ μὲν ἐν ταῖς περὶ τούτων οἰκείαις πραγματείαις ἀκριβῶς εἴρηται. τοῖς δὲ ἀπὸ τῆς θέσεως μόνης ἐπιχειροῦσιν οὐδὲν τῶν τοιούτων γιγνώσκεται. κᾄπειτα θαυμάζουσιν ἐξαίφνης ἀκούσαντες, ἐξ ἐγκεφάλου γίγνεσθαι τὴν φωνήν· ἔτι δὲ μᾶλλον, ἐπειδὰν ἀκούσωσιν, ὡς αἱ κατὰ προαίρεσιν ἅπασαι κινήσεις ὑπὸ μυῶν ἐπιτελοῦνται, θαυμάζουσί τε καὶ παραδοξολόγους ἡμᾶς ἀποκαλοῦσι, καίτοι γε ἡμεῖς, ἅπερ ἐπαγγελλόμεθα λόγῳ, ταῦτα ἐπὶ ταῖς τῶν ζώων ἀνατομαῖς ἐπιδείκνυμεν, οἱ δ' οὐδὲν ἄλλο ἔχουσι λέγειν, ἢ, διότι πλησίον ἐστὶν ἡ καρδία τοῦ λάρυγγος, διὰ τοῦτ' ἐξ ἐκείνης ἄρχεσθαι τὴν φωνήν. αἱροῦνται γάρ, οἶμαι, τὴν σύντομόν τε καὶ λείαν ὁδὸν ἐν τοῖς λόγοις ἀντὶ τῆς τραχείας τε καὶ μακρᾶς, κᾂν αὕτη μὲν ἀπάγει πρὸς τὸ ζητούμενον, ἡ δὲ λεία τε καὶ βραχεῖα σφάλλει

dimus. Icta enim ab iis quae juxta laryngem funt cartilaginibus veluti plectris quibufdam efflatio haec vox efficitur. Caeterum compofitus eft larynx ex tribus cartilaginibus, quas complures mufculi movent. Qui autem modus fit cartilaginum conftitutionis, aut mufculorum motus, exacte fane in propriis de his operibus a me expofitum eft. Ii vero, qui a fitu folo argumenta defumunt, nihil hujufmodi cognorunt: deinde mirantur fubito, ubi audiverint, ex cerebro vocem fieri: praeterea magis, poftquam audierint, motus omnes arbitrarios a mufculis perfici. Quin et nos admirantur, vocantque paradoxorum enarratores, etfi, quae verbis promittimus, ea in animalium diffectionibus oftendamus: illi vero nihil aliud poffunt dicere, quam, quia cor afperae arteriae vicinum eft, ideo vocem ex illo oriri. Etenim malunt, ut opinor, compendiofam levemque in difputationibus viam, quam afperam et prolixam: quamvis haec ad id quod quaeritur deducat, levis autem et compendiofa a vero aberret.

τἀληθοῦς. οὐδ' ἐστὶν ὅστις ἐμοί ποθ' ὑπέμεινε δεικνύντι τοὺς μῦς ἅπαντας, ὑφ' ὧν ἡ ἀναπνοή τε γίγνεται καὶ φωνή· καίτοι γ' οὐκ ἐν τούτοις μόνοις ἐστὶ τὸ κῦρος τῆς ἀποδείξεως, ἀλλ' ἡ τρίτη μοῖρα τοῦ λόγου παντός. οἱ μὲν γὰρ μύες ὄργανά τινα κινοῦσιν, ὑφ' ὧν ἀναπνοή τε καὶ φωνὴ γίγνεται, δέονται δ' αὐτοὶ πάλιν, ὅπως κινηθῶσι, τῶν ἀπ' ἐγκεφάλου νεύρων, ὧν εἴ τι βρόχοις διαλάβοις, εἴτε τέμοις, ἀκίνητον αὐτίκα μάλα ποιήσεις τὸν μῦν ἐκεῖνον, εἰς ὃν τὸ νεῦρον ἐνέβαλεν, ἀκίνητον δὲ καὶ τοῦ ζώου τὸ μέλος, ὃ πρότερον ὑπὸ τοῦ μυὸς ἐκινεῖτο, πρὶν τμηθῆναι τὸ νεῦρον. ὅστις οὖν ὄντως ἀληθείας ἐρᾷ, πρὸς ἡμᾶς ἡκέτω, μαθησόμενος ἐναργῶς ἐπ' αὐτῶν τῶν ζώων, εἰ μόνον [96] ἔχοι τὰς αἰσθήσεις ἀπηρώτους, ὑφ' ἑτέρων μὲν ὀργάνων τε καὶ μυῶν καὶ νεύρων εἰσπνοὴν ἀβίαστον γιγνομένην, ὑφ' ἑτέρων δὲ τὴν μετὰ βίας· ὀνομάζω δὲ ἀβίαστον μὲν τὴν τοῖς ὑγιαίνουσι καὶ μηδεμίαν ἰσχυρὰν κίνησιν κινουμένοις ὑπάρχουσαν, βιαίαν δὲ τὴν ἔν τε πάθεσί τισι καὶ τοῖς σφοδροῖς γυμνα-

Nec est qui me unquam sustinuerit ostendentem musculos omnes, a quibus respiratio et vox efficiatur, licet non in his solis summa vis demonstrationis consistat, sed tertia totius disputationis pars. Siquidem musculi instrumenta quaedam movent, unde respiratio aliqua et vox subministratur. Caeterum ut ipsi moveantur, nervos a cerebro requirunt, ex quibus si aliquem fune intereeperis dissecuerisve, statim immobilem musculum illum reddes, in quem nervus inseritur, immobile etiam animantis membrum, quod prius a musculo movebatur, quam nervus esset incisus. Quicunque igitur ex animo veri studiosus est, ad nos accedat, intellecturus manifesto in ipsis animantibus, modo sensu non hebeti sit et stupido, ab aliis sane instrumentis, musculis et nervis inspirationem liberam fieri, ab aliis vero violentam. Nomino autem liberam, qualis sanis adest nullo valido motu agitatis, violentam vero, quae in affectibus nonnullis et vehementibus exercitiis per-

σίοις ἐπιτελουμένην, ἐφ᾽ ἧς εὐθέως ὄψει συνεξαιρόμενα καὶ τὰ κατὰ τὰς ὠμοπλάτας ἅπαντα μόρια· καὶ δὴ καὶ τὰς ἀνάλογον αὐταῖς ἐκπνοὰς, ὑφ᾽ ἑτέρων μὲν ὀργάνων καὶ μυῶν καὶ νεύρων τὴν ἀβίαστόν τε καὶ μικρὰν, ὑφ᾽ ἑτέρων δὲ τὴν βίαιόν τε καὶ μεγάλην, ἣν ὀνομάζειν ἔθος ἡμῖν ἐκφύσησιν. ἐπὶ δὲ τούτοις ἅπασιν ἑξῆς ἐπιδείξομέν σοι τὸ τῆς φωνῆς ἴδιον ὄργανον, τὸν λάρυγγα, καὶ τοὺς κινοῦντας αὐτὸν μῦς, καὶ τὰ τῶν μυῶν ἐκείνων νεῦρα τὰ ἐξ ἐγκεφάλου καθήκοντα. καὶ μετὰ ταῦτα τὴν γλῶτταν, ἕτερον ὄργανον, οὐ φωνῆς, ἀλλὰ διαλέκτου τε καὶ διαλέξεως, ὁποτέρως ἂν ὀνομάζειν ἐθελήσαις, καὶ τοὺς μῦς ἐπιδείξομέν σοι καὶ τὰ νεῦρα τὰ ἐξ ἐγκεφάλου. καὶ δὴ καὶ ζῶα πλείω παρασκευάσαντες, ἄλλην κατ᾽ ἄλλο τῶν εἰρημένων ἐνεργειῶν ἐπιδείξομεν ἀπολλυμένην ἐφ᾽ ἑκάστου τῶν ἀπ᾽ ἐγκεφάλου νεύρων τεμνομένου. τάχ᾽ ἴσως ἐπιθυμεῖ τις ἀκοῦσαι τῶν εἰρημένων ἐνεργειῶν ἑκάστης τὸ ἴδιον ὄργανον, καὶ τοὺς κινοῦντας μῦς, οἵτινές τέ εἰσι, καὶ πόσοι τὸν ἀριθμὸν, ἥντινά τε θέσιν ἔχουσι, καὶ πηλίκοι τὸ μέγεθος ὑπάρχουσι,

ficitur, in qua ftatim videbis omnes fcapularum partes fimul attolli. Item in proportionalibus ipfis expirationibus, ab aliis quidem inftrumentis, mufculis et nervis liberam et exiguam, ab aliis autem violentam magnamque fieri, quam appellare exfufflationem affolemus. Ad haec omnia deinceps oftendemus tibi proprium vocis inftrumentum, laryngem, et mufculos ejus motores, item mufculorum illorum nervos ex cerebro defcendentes; deinde linguam, aliud inftrumentum, non vocis, fed loquelae et locutionis, aut quomodoque appellare libeat, mufculofque tibi indicabimus et nervos, qui a cerebro oriuntur. Quin etiam in plurium animantium diffectionibus aliam alibi commemoratarum actionum perire in unoquoque nervorum, qui a cerebro proveniunt, diffectorum oftendemus. Forfan autem aliquis audire cupiet uniufcujufque actionis praedictae proprium inftrumentum, et moventes id mufculos, quinam fint, et quot numero, quem fitum habeant, quam magnitudinem, quos nervos reci-

καὶ τίνα δέχονται νεῦρα, καὶ πόσα, καὶ πηλίκα, καὶ κατὰ τί μάλιστα μέρος ἐξ ἐγκεφάλου βλαστάνονται, τίς τε τοῖς ὑπ᾽ αὐτῶν κινουμένοις ὀργάνοις τρόπος ἐστὶ τῆς κινήσεως. ἐγὼ δὲ καὶ πρόσθεν εἶπον, ὡς πολλάκις ὑπὲρ τῶν αὐτῶν γράφειν οὐκ ἐπαινῶ, ἀλλ᾽ εἴπερ ὄντως ἐστί τις φιλομαθὴς, ἑτέρας ὑπὲρ τούτων ἁπάντων ἔχει πραγματείας ἡμῖν γεγραμμένας. πρῶτον μὲν τὴν περὶ θώρακός τε καὶ πνεύμονος κινήσεως, ἔνθα δείκνυμεν ὑπὸ τοῦ θώρακος κινούμενον τὸν πνεύμονα, καὶ κατὰ μὲν τὰς διαστολὰς διαστελλόμενον ἕλκειν τὸν ἔξωθεν ἀέρα, καὶ τοῦτ᾽ εἶναι τὴν εἰσπνοὴν, κατὰ δὲ τὰς συστολὰς συστελλόμενον ἐκθλίβειν τὸν ἐν αὐτῷ περιεχόμενον εἴς τε τὸν λάρυγγα καὶ τὸ στόμα, καὶ διὰ τούτων ἐκπέμπειν ἔξω, καὶ τοῦτ᾽ εἶναι τὴν ἐκπνοήν. ἑτέραν δὲ ἔχει πραγματείαν ἐφεξῆς τῆδε περὶ τῶν τῆς ἀναπνοῆς αἰτίων, ἔνθα καὶ τοὺς μῦς ἅπαντας ἐδήλωσα, καὶ τὰ πρὸς αὐτῶν ὄργανα κινούμενα, καὶ τὰ νεῦρα τὰ τοῖς μυσὶ τὴν ἐξ ἐγκεφάλου παρέχοντα δύναμιν τὴν ψυχικήν. εἶτ᾽ αὖθις ἄλλην ἑξῆς ταῖσδε περὶ τῆς φωνῆς ἔχει πραγματείαν, ὑπέρ τε τῶν ταῦτα

piant, et quot, et quam magnos, et qua in parte potissimum ex cerebro propagentur, item quis movendi modus instrumentis, quae ab ipsis moventur, insit. Ego autem et prius dixi, quod frequenter de eisdem scribere non probem. At si vere quis sit studiosus, alia habet opera, in quibus de his omnibus commentati sumus. Primum quidem librum de thoracis et pulmonis motu, ubi docemus, quomodo pulmo a thorace moveatur, ac in diastole distentus externum aërem attrahat, atque hoc esse inspirationem, in systole vero contractus aërem in se comprehensum in asperam arteriam et os extrudat, ac per haec foras emittat, eamque esse expirationem. Deinde aliud habet opus de respirationis causis, ubi etiam musculos omnes indicavi, item instrumenta, quae ab ipsis moventur, et nervos, qui musculis facultatem animalem ex cerebro suppeditant. Postea rursus aliud praeter jam dicta de voce habet volumen, in quo de musculis ipsa moventi-

κινούντων μυῶν, ἔτι τε τῶν εἰς τούτους καθηκόν(257)των ἐξ ἐγκεφάλου νεύρων. εἰς δέ γε τὰ παρόντα καὶ τοῦτ᾽ ἀρκεῖ μοι μόνον εἰπεῖν, ὡς, εἴπερ ἡ φωνὴ τυπουμένου πως τοῦ κατὰ τὸν πνεύμονα πνεύματος ὑπὸ τοῦ κατὰ τὴν καρδίαν ἐγίγνετο, κἄπειθ᾽ ἑαυτῷ τὸ κατὰ τὸν λάρυγγα συντυποῦντος, οὐκ ἂν ἀπώλλυτο παραχρῆμα τμηθέντων νεύρων τινῶν ἤτοι κατὰ τὸν τράχηλον ἢ τὴν κεφαλὴν, ἔτι δὲ μᾶλλον οὐκ ἂν ἀπώλετο θλιψάντων τὸν ἐγκέφαλον, ἢ τρωσάντων ἄχρι κοιλίας, ἢ διατεμόντων τὸν νωτιαῖον μυελόν. τὸ μὲν γὰρ τῆς τραχείας ἀρτηρίας, ἥνπερ δὴ καὶ λάρυγγα προσαγορεύομεν, ἢ τοῦ πνεύμονος, ἢ τῆς καρδίας αὐτῆς βλαβείσης ἀπόλλυσθαι τὴν φωνὴν οὐδὲν ἂν οἶμαι θαυμαστὸν, εἴπερ ἐκ τῆς καρδίας ὡρμᾶτο· τὸ δὲ τοῦ ἐγκεφάλου θλιβέντος, ἤ τινος τῶν ἐξ αὐτοῦ νεύρων τῶν εἰς τοὺς τοῦ λάρυγγος μῦς φερομένων, ἄτοπόν τε καὶ δεινῶς ἄλογον, εἴπερ γε μηδενὸς αὐτῶν ἡ τῆς φωνῆς γένεσις προσδεῖται. καὶ μὴν ἔμπαλιν ἔχει τὸ φαινόμενον, ἢ δοξάζουσιν ἐκεῖνοι. καρδίας μὲν γὰρ γυμνωθείσης, ὡς κἀν τῷ πρὸ τούτου μοι λέλεκται γράμματι,

bus, infuper de nervis ex cerebro in hos pertinentibus tractatur. Impraefentiarum etiam hoc dicere folum abunde eft, quod, fi vox, fpiritu quodammodo in pulmone formato ab eo, qui in corde eft, fieret, deinde hoc fibi eum, qui in larynge eft, conformante, non aboleretur ftatim, nervis quibufdam vel in collo, vel in capite diffectis. Praeterea adhuc minus periret, aut cerebro contufo, aut ufque ad ventriculum vulnerato, aut fpinali medulla diffecta; etenim, quod afpera arteria, quam etiam larynga appellamus, vel pulmone, vel corde ipfo oblaefo vox aboletur, nihil mirum arbitror, fiquidem ex corde profecta eft. At quod cerebro contufo, aut aliquo ipfius nervorum, qui in gutturis mufculos feruntur, abfurdum et plane alienum a ratione, quum nullus ipforum ad vocis generationem requiratur. Verum fecus habet id, quod apparet, quam illi opinantur; etenim corde nudato, ut fuperiori libro dictum eft, et continens, et contundens, de-

Ed. Chart. V. [96. 97.] Ed. Baf. I. (257.)

καὶ κρατῶν, καὶ θλίβων, καὶ θλῶν, [97] οὔτε ἄπνουν, οὔτε ἄφωνον, οὔτε ἄλλην τινὰ τῶν καθ' ὁρμὴν ἐνεργειῶν ἐμποδιζόμενον ὄψει τὸ ζῶον· ἐγκέφαλον δὲ γυμνώσας τῶν ὀστῶν, ἢ θλίψας ἡντιναοῦν αὐτοῦ κοιλίαν, οὐκ ἄφωνον μόνον οὐδ' ἄπνουν εὐθὺς, ἀλλὰ καὶ παντάπασιν ἀναίσθητόν τε καὶ ἀκίνητον ἁπασῶν τῶν καθ' ὁρμὴν κινήσεων ἐργάσῃ τὸ ζῶον. εἴρηται δέ μοι καὶ πρόσθεν, ὡς οὐ χρὴ συντιτρᾶναι τοῦ θώρακος οὐδετέραν κοιλότητα, γυμνοῦντας τὴν καρδίαν. εἰ γὰρ δὴ τούτου τύχῃ τις, οὐ μόνον εἰ θλίβειν ἢ θλᾶν ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον ἐργάζεσθαι βουληθῇ, δυνήσεται κατορθοῦν, ἀλλὰ καὶ βουληθεὶς ἀθρόως ὅλην ἐξελεῖν οὐκ ἀτυχήσει τῆς χειρουργίας. γίνεται μὲν τοῦτο καὶ κατὰ πολλὰς θυσίας ἐξ ἔθους οὕτως ἐπιτελουμένας, καὶ φαίνεται τὰ ζῶα, τῆς καρδίας ἤδη κατὰ τῶν βωμῶν ἐπικειμένης, οὐκ ἀναπνέοντα μόνον, ἢ κεκραγότα συντόνως, ἀλλὰ καὶ φεύγοντα, μέχρι περ ἂν ὑπὸ τῆς αἱμοῤῥαγίας ἀποθάνῃ. τάχιστα δὲ δήπουθεν αὐτῶν ἐκκενοῦται τὸ αἷμα, τεττάρων μεγίστων ἀγγείων διασπωμένων, ἀλλ' ἄχρι περ ἂν ἔτι ζῇ,

primensque ipsum, neque sine spiratione, neque sine voce, neque in alia quadam voluntaria actione impediri animal spectabis: cerebro autem ossibus detecto, aut quocunque ipsius ventriculo compresso, non mutum duntaxat neque spirationis expers protinus, sed etiam omnino sensu omnibusque arbitrariis motibus animal destitues. Porro dictum a me est antea quoque, neutram thoracis capacitatem esse perforandam iis, qui cor denudant. Si enim hoc assequatur aliquis, non modo si premere, aut contundere, aut aliud quippiam tale volet efficere, recte se geret, sed etiam ubi universim ac semel totum eximere libeat, non improspere succedet ei manus administratio. Accidit hoc sane etiam in multis sacrificiis, quae sic de more celebrantur, et apparent animantia, corde jam aris imposito, non respirare tantum, aut clamare fortiter, sed etiam fugere, usque dum sanguinis profluvio commoriantur. Celerrime autem nimirum ex ipsis sanguis evacuatur, quatuor maximis vasis divulsis: sed quousque adhuc vivunt,

καὶ ἀναπνεῖ, καὶ φωνεῖ, καὶ τρέχει. τοὺς δέ γε κατὰ τὸν πρῶτον σπόνδυλον ὁσημέραι διατεμνομένους ταύρους τὴν ἔκφυσιν τοῦ νωτιαίου μυελοῦ παραχρῆμα θεώμεθα μὴ ὅτι δραμεῖν ἔτι δυναμένους, ἀλλὰ μηδ' ἐπ' ἐλάχιστον προβῆναι, συναπόλλυται δ' αὐτοῖς ἅμα τῇ τομῇ καὶ ἡ ἀναπνοὴ καὶ ἡ φωνή· καὶ γὰρ καὶ ταύταις ἄνωθέν ἐστιν ἡ ἀρχή. τὴν μέντοι καρδίαν ἐπὶ τῶν οὕτω πληγέντων ταύρων ἔστιν ἰδεῖν ἄχρι πλείστου σφύζουσαν ἅμα ταῖς ἀρτηρίαις ἁπάσαις· οὐ γὰρ δὴ καὶ ταύταις γε παρ' ἐγκεφάλου τὸ σφύζειν ἐστὶν, ὥσπερ οὐδὲ αὐτῇ τῇ καρδίᾳ. ὡς γὰρ αἱ κινήσεις ἑτέρου γένους εἰσὶν, οὕτω καὶ τῶν ἀρχῶν οὐδετέρα προσδεῖται τῆς ἑτέρας, ἀλλ' ἔστιν οὕτως ἥ τε καρδία πηγὴ τῆς κατὰ τοὺς σφυγμοὺς κινήσεως, ὅ τ' ἐγκέφαλος τῆς κατὰ προαίρεσιν, οὐδ' ἐστὶν οὐδεὶς λόγος, ὃς ἀναγκάσει μίαν ἀρχὴν ἁπασῶν εἶναι τῶν κατὰ τὸ ζῶον ἐνεργειῶν· οὔτε γὰρ ὡς οὐκ ἐνδεχομένων εἶναι πολλῶν, οὔθ' ὡς μὴ οὕτως φαινομένων ἐπιδείξει. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου κἀν τοῖς ἑξῆς ἐπὶ πλέον αὐτοῖς διαλέξομαι. νυνὶ δ' ἐφ' ὅπερ ἔλεγον αὖθις ἐπάνειμι, πρὸς τὸ μήτε τῆς ἀναπνευστικῆς κινήσεως, μήτε

et reſpirant, et clamant, et currunt. Porro tauros, quibus ſpinalis medullae origo juxta primam vertebram quotidie diſſecatur, ſubito videmus non ſolum non currere adhuc poſſe, ſed ne minimum quidem procedere. Perit autem ſimul ipſis cum ſectione et reſpiratio et vox; etenim et his ex ſuperioribus eſt initium. Verum cor in ſic percuſſis tauris videre eſt diutiſſime una cum omnibus arteriis pulſare; non enim his etiam a cerebro pulſandi vis advenit, quemadmodum neque ipſi cordi. Ut enim motus alterius generis ſunt, ſic etiam principiorum alterum non indiget altero, ſed eſt ita et cor pulſuum motus fons, et cerebrum motus voluntarii. Neque eſt ulla ratio, quae unum omnium animantis actionum eſſe principium coget. Neque enim tanquam multa non poſſint eſſe, neque tanquam non ſic appareant, indicabit. Verum de hoc etiam iterum copioſius diſputabo. Nunc autem ad id, quod dicebam, rurſus revertor, nempe neque reſpiratorii

τῆς φωνητικῆς δημιουργικὴν ἀρχὴν εἶναι τὴν καρδίαν. δι᾽ ἐκείνην μὲν γὰρ τὸ πλεῖστον, οὐ μὴν ὑπ᾽ ἐκείνης γε τὴν ἀναπνοὴν γίγνεσθαι συμβέβηκεν, οὐ ταὐτὸν δ᾽ ἐστὶν ὑπό του γίνεσθαι καὶ διά τι. γέγραπται δὲ ἡμῖν ἓν βιβλίον ἰδίᾳ καθ᾽ ἑαυτὸ περὶ χρείας ἀναπνοῆς.

Κεφ. ε'. Οἱ δ᾽ ἡγούμενοι φωνὴν ἢ ἀναπνοὴν ὑπὸ τῆς καρδίας ἐπιτελεῖσθαι, πρὸς τῆς κατὰ τὴν θέσιν ἐγγύτητος ἠπατήθησαν, οὐκ εἰδότες, ὡς οὐ πάντως, εἴ τι πλησίον ἐστὶ μόριον ἐνεργείας ἡστινοσοῦν, ἐξ ἀνάγκης τοῦτο καὶ ἀρχὴ τῆς ἐνεργείας ἐστίν. οὐδὲ γάρ, ὅσοι τὸν ἐγκέφαλον ὑπολαμβάνουσιν ἀρχὴν εἶναι τῆς κατ᾽ ὀφθαλμοὺς καὶ ὦτα καὶ ῥῖνας αἰσθήσεως, ὅτι πλησίον αὐτῶν ἐστιν, ὀρθῶς ἐπιχειροῦσιν, ἀλλὰ καὶ τούτους ἡ θέσις ἔσφαλλε, μᾶλλον δὲ οὐχ ἡ θέσις, ἀλλ᾽ ἡ περὶ τῆς αἰσθήσεως δόξα. πάντως γὰρ δήπου τοιούτῳ τινὶ προσχρήσοιται κατὰ τὰς ἀποδείξεις ἀξιώματι· πᾶσι τοῖς ἐνεργοῦσιν ἐκ τῶν πλησίων ἐστὶν ἡ ἀρχή. τούτου γὰρ ὑποτεθέντος ὡς ἀληθοῦς, εἶτ᾽ ἐκ τοῦ φαίνεσθαι προσληφθέντος, ὡς ἐγκεφάλου ψαύει τὰ ὦτα, περαίνοιτ᾽ ἂν ἤδη τὸ καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς τῆς ἐνεργείας ἐντεῦθεν ὑπάρχειν.

motus, neque vocem edendi cor esse principium opifex. Propter illud enim plurimum, non tamen ab illo respirationem fieri contigit, atque haud idem est ab aliquo fieri et propter aliquid. Porro de usu respirationis librum unum seorsim conscripsimus.

Cap. V. Qui vero putant vocem aut respirationem a corde fieri situs vicinitate, falsi sunt, haud videntes, quod non plane, si quae pars vicina est, haec necessario actionis sit principium; neque enim, qui cerebrum opinantur principium esse sensus oculorum, aurium et narium, quod ipsis propinquum sit, recte argumentantur: sed hos situs quoque fefellit, imo vero non situs, sed sensus opinio. Omnino enim hoc axiomate ad demonstrationes utuntur: omnibus operantibus ex propinquis est initium. Quo ut vero posito, deinde ex evidenti assumpto, quod cerebrum aures contingant, concludetur jam, initium quoque actionis illinc ipsis proficisci. Sed nec sen-

[98] ἀλλ' οὔτε πρὸς αἴσθησιν, οὔτε πρὸς νόησιν ἐναργές ἐστιν, ὡς πρῶτόν τε καὶ ἐξ ἑαυτοῦ πιστὸν εἶναι τὸ νῦν εἰρημένον ἀξίωμα, τὸ πᾶσι τοῖς ἐνεργοῦσιν ἐκ τῶν πλησίον εἶναι τὴν ἀρχήν· οὐδ', ὅτι πλησίον ἐστὶ καρδίας τὰ φωνητικά τε καὶ ἀναπνευστικὰ μόρια, διὰ τοῦτ' ἐκ καρδίας αὐτοῖς ἡ ἀρχή. καὶ μὴν ὁ θαυμαζόμενος ὑπὸ τῶν Στωϊκῶν λόγος ὁ Ζήνωνος, ὃν καὶ πρῶτον ἁπάντων ἔγραψεν ἐν τῷ περὶ τοῦ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικοῦ Διογένης ὁ Βαβυλώνιος, οὐκ ἐξ ἄλλου τινὸς ἔχει τὸ θαυμάζεσθαι, πλὴν οὗ νῦν εἶπον ἀξιώματος ἤδη. εἴσῃ δ' ἐναργέστερον, εἰ παραγράψαιμεν αὐτὸν, ἔχει γὰρ ὧδε. φωνὴ διὰ φάρυγγος χωρεῖ. εἰ δὲ ἦν ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου χωροῦσα, οὐκ ἂν διὰ φάρυγγος ἐχώρει. ὅθεν δὲ λόγος, καὶ φωνὴ ἐκεῖθεν χωρεῖ. λόγος δὲ ἀπὸ διανοίας χωρεῖ, ὥστ' οὐκ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἐστὶν ἡ διάνοια. τὸν αὐτὸν δὴ τοῦτον λόγον Διογένης οὐ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐρωτᾷ λέξιν, ἀλλ' ὧδε. ὅθεν ἐκπέμπεται ἡ φωνὴ, καὶ ἡ ἔναρθρος, οὐκοῦν καὶ ἡ σημαίνουσα ἔναρθρος φωνὴ ἐκεῖθεν. τοῦτο δὲ λόγος. καὶ λόγος ἄρα ἐκεῖθεν

fu, nec intelligentia id evidens eft, ut primum ac per fe credibile modo dictum axioma habeatur, nempe omnibus operantibus ex propinquis esse principium. Neque enim, quod proxima fint cordi vocalia et refpiratoria inftrumenta, ideo ex corde habent originem. Atqui admiranda illa Zenonis fententia, quam primam omnium in libro de principatu animae Diogenes Babylonius fcripfit, non alia ratione, quam ex pronunciato ifto, quod modo dixi, laudem illam ac plaufum fibi ipfi conciliavit. Scies autem manifeftius eam, fi adfcripferimus. Habet in hunc modum: *Vox per afperam arteriam procedit. Si autem a cerebro procederet, non utique per afperam arteriam veniret; unde fermo et vox illinc procedit. Sermo autem a mente procedit, quare in cerebro mens non eft. Eandem hanc rationem Diogenes, non eifdem verbis, fed hifce interrogat. Unde emittitur vox, illinc et articulata venit. Igitur et vox articulata fignificans illinc proficifcitur: haec autem fermo eft: igitur fermo*

Ed. Chart. V. [98.] Ed. Baf. I. (257.)

ἐκπέμπεται, ὅθεν καὶ ἡ φωνή. ἡ δὲ φωνὴ οὐκ ἐκ τῶν κατὰ τὴν κεφαλὴν τόπων ἐκπέμπεται, ἀλλὰ φανερῶς ἐκ τῶν κάτωθεν μᾶλλον. ἐμφανὴς γοῦν ἐστι διὰ τῆς ἀρτηρίας διεξιοῦσα. καὶ ὁ λόγος ἄρα οὐκ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἐκπέμπεται, ἀλλὰ κάτωθεν μᾶλλον. ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο ἀληθὲς, τὸ τὸν λόγον ἐκ τῆς διανοίας ἐκπέμπεσθαι. ἔνιοι γοῦν καὶ ὁριζόμενοι αὐτόν φασιν εἶναι φωνὴν σημαίνουσαν, ἀπὸ διανοίας ἐκπεμπομένην. καὶ ἄλλως δὲ πιθανὸν ὑπὸ τῶν ἐννοιῶν ἐνσεσημασμένον τῶν ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ οἷον ἐκτετυπωμένον ἐκπέμπεσθαι τὸν λόγον, καὶ παρεκτείνεσθαι τῷ χρόνῳ κατά τε τὸ διανοεῖσθαι καὶ τὴν κατὰ τὸ λέγειν ἐνέργειαν. καὶ ἡ διάνοια ἄρα οὐκ ἔστιν ἐν τῇ κεφαλῇ, ἀλλ' ἐν τοῖς κατωτέρω τόποις, μάλιστά πως περὶ τὴν καρδίαν. τοιοῦτος μέντοι καὶ ὁ τοῦ Διογένους λόγος, ἔμπαλιν ἢ κατὰ τὸν τοῦ Ζήνωνος εἰς μῆκος ῥήσεων ἐκτεταμένος, ὥστε ἐκείνῳ μὲν ἐλλείπειν τινὰ τῶν ἀναγκαίων ἀξιωμάτων, πλεονάζειν δὲ τούτῳ. βούλομαι δὲ, πρὶν ἐλέγχειν αὐτοὺς, ἔτι καὶ τὸν τοῦ Χρυσίππου παραθέσθαι, τόνδε τὸν τρόπον ἔχοντα. εὔλογον δὲ, εἰς ὃ γίγνονται αἱ ἐν τούτῳ σημασίαι, καὶ ἐξ οὗ λόγος, ἐκεῖνο εἶναι τὸ

illinc emittitur, unde et vox. Porro vox non ex locis capitis emittitur, sed plane ex infernis potius. Constat igitur per arteriam prodire. Sermo itaque non ex capite emittitur, sed infernis partibus magis. Atqui et illud verum est, sermonem ex mente proficisci. Ipsi enim sermonem definientes vocem esse ajunt significantem, ex mente emissam. Ac aliter probabile est, quod ab animi conceptionibus intelligibilis facta et quasi informata oratio exeat, ac quod temporis spatio extendatur et in intelligendo, et in dicendi functione. Itaque mens non est in capite, sed in inferioribus partibus, maxime circa cor. Talis est Diogenis sermo, contra quam Zenonis, in prolixitatem verborum extensus; quapropter illi sane necessaria axiomata desunt, huic vero supersunt. Verum antequam eos redarguam, Chrysippi sententiam adjicere cogito, quae ad hunc modum habet. *Rationi consentaneum est, id, in quo significationes fiunt, et ex quo*

Ed. Chart. V. [98.] Ed. Baf. I. (257. 258.)

κυριεῦον τῆς ψυχῆς μέρος. οὐ γὰρ ἄλλη μὲν ἡ πηγὴ λόγου ἐστὶν, ἄλλη δὲ διανοίας, οὐδὲ ἄλλη μὲν φωνῆς πηγὴ, ἄλλη δὲ λόγου, οὐδὲ τὸ ὅλον ἁπλῶς ἄλλη φωνῆς πηγή ἐστιν, ἄλλο δὲ τὸ κυριεῦον τῆς ψυχῆς μέρος. τοιούτοις δὲ καὶ τὴν διάνοιαν συμ(258)φώνως ἀφοριζόμενοι λέγουσιν, αὐτὴν πηγὴν εἶναι λόγου. τὸ γὰρ ὅλον, ὅθεν ὁ λόγος ἐκπέμπεται, ἐκεῖσε δεῖ καὶ τὸν διαλογισμὸν γίγνεσθαι καὶ τὰς διανοήσεις καὶ τὰς μελέτας τῶν ῥήσεων, καθάπερ ἔφην. ταῦτα δὲ ἐμφανῶς περὶ τὴν καρδίαν γίγνεται, ἐκ τῆς καρδίας διὰ φάρυγγος καὶ τῆς φωνῆς καὶ τοῦ λόγου ἐκπεμπομένων. πιθανὸν δὲ καὶ ἄλλως, εἰς ὃ ἐνσημαίνεται τὰ λεγόμενα, καὶ σημαίνεσθαι ἐκεῖθεν, καὶ τὰς φωνὰς ἀπ᾽ ἐκείνου γίγνεσθαι κατὰ τὸν προειρημένον τρόπον. ἅλις ἤδη μοι τῶν περὶ τῆς φωνῆς λόγων τῶν Στωϊκῶν· εἰ γὰρ καὶ τοὺς ὑπὸ τῶν ἄλλων ἠρωτημένους ἐφεξῆς γράφοιμι σύμπαντας, εἰς ἄμετρόν τι μῆκος ἐμπεσεῖται τὸ γράμμα. οὐ γὰρ ἂν οὐδὲ τῶν ὑπὸ Χρυσίππου τε καὶ Διογένους εἰρημένων ἐμνημόνευσα λόγων, ἀλλ᾽ ἠρκέσθην ἐξετάσας τὸν τοῦ

ſermo procedit, praecipuam animae partem exiſtere, quandoquidem non alia eſt ſermonis origo, alia mentis: neque alia quidem vocis, alia vero ſermonis: neque ſimpliciter omnium alia eſt vocis origo, alia animae pars praecipua. His autem congrue mentem definientes ajunt, eam originem eſſe ſermonis. In univerſum enim, unde ſermo emittitur, illuc et oportet ratiocinationem fieri et intelligentias et meditationes dictionum, quem in modum dixi. Haec autem evidenter circa cor fiunt, quum et vox et ſermo per aſperam arteriam emittantur. Probabile vero etiam eſt alioqui, id, in quo ſignificantur ea, quae dicuntur, illinc etiam ſignificari, et voces ab illo ad praedictum modum fieri. Satis jam verborum Stoïcorum de voce eſt. Nam ſi, quae ab aliis dicuntur, omnia ordine aſcripſero, in immenſam magnitudinem liber excreſcet; non enim verba feciſſem de his, quae Chryſippus et Diogenes ſcripſerunt, ſed abunde

Ζήνωνος μόνον, εἰ μὴ πρός τινα τῶν Στωϊκῶν ἐγεγόνει μοί ποτε ἀμφισβήτησις ὑπὲρ τοῦ χωρεῖ ῥήματος, ὅπερ ἔλαβεν ὁ Ζήνων ἐν τῷ λόγῳ γράψας ὡδί· φωνὴ διὰ φάρυγγος χωρεῖ. τὸ γὰρ χωρεῖ τοῦτο ῥῆμα ἐγὼ μὲν ἠξίουν ἀκούειν ἐν ἴσῳ τῷ ἐξέρχεται, ἢ ἐκπέμπεται. ὁ δὲ, τούτων μὲν μηδέτερον, ἔφη, σημαίνεται πρὸς αὐτοῦ. καὶ τρίτον ἄλλο παρὰ ταῦτα λέγειν οὐκ εἶ[99]χεν. ἠναγκάσθην οὖν αὐτῷ τὰ τῶν ἄλλων Στωϊκῶν παραναγινώσκειν βιβλία, μεταλαμβανόντων τὴν λέξιν ἢ εἰς τὸ ἐξέρχεται, ἢ εἰς τὸ ἐκπέμπεται, καθάπερ καὶ νῦν ἀπέδειξα Χρύσιππόν τε καὶ Διογένην, μεθ᾽ οὓς οὐκ ἀναγκαῖον ἡγοῦμαι τὰς τῶν ἄλλων παραγράφειν ῥήσεις, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν αὐτῶν ἤδη τρέψομαι, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ Ζήνωνος ποιησάμενος, ὅσπερ δὴ καὶ πατήρ ἐστι τοῦ περὶ τῆς φωνῆς λόγου τοῦδε καὶ ἁπάσης τῆς τῶν Στωϊκῶν αἱρέσεως. τὸ μὲν οὖν πρῶτον λῆμμα τῆς χωρεῖ φωνῆς μεταληφθείσης ἐπὶ τὸ σαφέστερον ἔσται τοιόνδε· φωνὴ διὰ φάρυγγος ἐκπέμπεται. τὸ δὲ ἐφεξῆς τούτῳ τὸ δεύτερον τοιοῦτον· εἰ δὲ ἦν ἀπ᾽ ἐγκεφάλου ἐκπεμπομένη,

mihi fuiffet folam Zenonis fententiam inveftigare, nifi adverfus quendam Stoïcum aliquando mihi controverfia fuiffet de hoc verbo procedit, quod Zeno in fua oratione ponit, ad hunc modum fcribens: Vox per afperam arteriam procedit; quod verbum pro egreditur aut emittitur illum velle accipere exiftimaverim: neque aliud quam haec fignificat, nec tertium ab iis afferri poteft. Coactus fum igitur ipfe aliorum Stoïcorum libros recognofcere, qui hanc dictionem transferunt ad verbum egreditur vel emittitur, quemadmodum demonftravi Chryfippum et Diogenem, poft quos non duxi neceffarium aliorum verba afcribere: fed ad ipforum interpretationem jam revertamur, principium a Zenone facientes, qui auctor eft hujufmodi de voce fententiae atque totius Stoïcorum fectae. Prima igitur fumptio vocis procedit ad manifeftius tranflatae eft hujufmodi: Vox per afperam arteriam emittitur. Poft hanc fuccedit alia, nempe haec: Si autem fit a cerebro emiffa, non per

οὐκ ἂν διὰ φάρυγγος ἐξεπέμπετο. τοῦτό φημι τὸ λῆμμα, μὴ ὅτι τοῦ πρώτου γένους ἐκπεπτωκέναι τῶν εἰς τὰς ἀποδείξεις ἐπιτηδείων, ἀλλὰ καὶ τοῦ δευτέρου τε καὶ τρίτου, περιέχεσθαι δὲ ἐν τῷ τετάρτῳ γένει τῶν σοφιστικῶν λημμάτων, εἴ γε δὴ σχῆμά τι λέξεως ὑποδύεται πεπανουργημένον τε καὶ σεσοφισμένον πρὸς ἀμφιβολίαν, ἐκ ταύτης τὸν ἔλεγχον ἐλπίζων ἀποδράσεσθαι. τὸ γὰρ, εἰ δ' ἦν ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου χωροῦσα, οὐκ ἂν διὰ φάρυγγος ἐχώρει, μοχθηρῶς ἔχει τὴν ἀπὸ πρόθεσιν ἐγκειμένην τῇ ῥήσει. δύο γάρ εἰσιν ἐν ἅπασι τοῖς τοιούτοις λόγοις σαφεῖς προθέσεις, ἥ τε ὑπὸ καὶ ἡ ἐξ, ὧν οὐδεμίαν παρέλαβεν, καίτοι δυνάμενος εἰπεῖν· εἰ δ' ἦν ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου χωροῦσα, οὐκ ἂν διὰ φάρυγγος ἐχώρει· ἢ εἰ μὴ ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου, ὑπὸ τοῦ ἐγκεφάλου γε πάντως ἐχρῆν εἰπεῖν αὐτόν. ἡ γὰρ διὰ τῆς φάρυγγος ἐκπεμπομένη φωνὴ ἔκ τινός τε καὶ ὑπό τινος ἐκπέμπεται· ἔκ τινος μὲν, ὡς ἀγγείου περιέχοντος, ὑπό τινος δ', ὡς δυνάμεως κινούσης τὸ περιέχον· ὥσπερ ἀμέλει καὶ τὸ οὖρον ἐξέρχεται μὲν διὰ τοῦ αἰδοίου, ἐκπέμπεται δ'

afperam arteriam emittitur. Hanc dico fumptionem non folum non ex primo genere fumptionum ad demonftrationes convenientium emanaffe, imo ne ex fecundo quidem et tertio, fed in quarto fophifticarum fumptionum genere continetur; fiquidem figura quaedam dictionis fublatet, aftute et captiofe ad ambiguitatem fabricata, unde reprehenfionem effugere fe fperabat. Haec enim, fi a cerebro procederet, non per afperam arteriam procederet, perperam ac male habet praepofitionem a orationi injectam. Duae enim funt in ejufmodi omnibus fermonibus manifeftae praepofitiones, nempe a et ex, quarum neutram affumpfit, etfi poffet dicere, fi ex cerebro procederet, non per afperam arteriam procederet, vel fi non ex cerebro, certe a cerebro dicere ipfum oportebat. Etenim vox per afperam arteriam emiffa et ex aliquo et ab aliquo emittitur: ex aliquo, ut vafe continente, ab aliquo, ut virtute, quae id, quod continet, movet; quemadmodum denique et urina egreditur quidem per penem, emittitur autem ex vafe, nem-

ἐξ ἀγγείου μὲν, τῆς ὑπερκειμένης κύστεως, ὑπὸ δυνάμεως δὲ τῆς τὴν κύστιν συστελλούσης εἰς ἑαυτὴν, ἵν᾽ ἐκθλίψῃ τὸ οὖρον. ἡ δ᾽ ἀπὸ πρόθεσις ἄδηλός ἐστιν, εἴτε ἀντὶ τῆς ἐξ, εἴτε ἀντὶ τῆς ὑπὸ παρείληπται. εἰ μὲν οὖν ἀντὶ τῆς ἐξ, ἀληθής ἐστιν ὁ λόγος, ἔσται γὰρ τοιοῦτος· εἰ δὲ ἦν ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου ἐκπεμπομένη ἡ φωνὴ, οὐκ ἂν διὰ τῆς φάρυγγος ἐξεπέμπετο. εἰ δὲ ἀντὶ τῆς ὑπὸ, ψευδὴς, ἔσται γὰρ αὖ πάλιν τοιοῦτος· εἰ δὲ ἦν ὑπὸ τοῦ ἐγκεφάλου ἐκπεμπομένη, οὐκ ἂν διὰ τῆς φάρυγγος ἐξήει. ὅτι δ᾽ οὐκ ἀληθής ἐστιν ὁ τοιοῦτος λόγος, οὐκ ἐμὲ χρὴ κατασκευάζειν, ἀλλ᾽ ἐκείνους αὐτοὺς ἀξιοῦν ἀποφήνασθαι προτέρους ὑπὲρ τοῦ τοιούτου λόγου, τὸ οὖρον διὰ τοῦ αἰδοίου χωρεῖ· εἰ δὲ ἦν ὑπὸ τῆς καρδίας ἐκπεμπόμενον, οὐκ ἂν διὰ τοῦ αἰδοίου ἐξήει. καὶ μὴν ὑπὸ προαιρέσεώς γε τῆς ἡμετέρας ἐκπέμπεται. οὐκ ἄρα ἐν τῇ καρδίᾳ ἐστὶν ἡ προαίρεσις. οὕτω δὲ καὶ περὶ διαχωρήματος ἐρωτᾷν ἐγχωρεῖ. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο διὰ μὲν τῆς ἕδρας ὑπὸ τῆς ἡμετέρας προαιρέσεως πρώτης κινούσης ἐκπέμπεται, ἥτις, οἶμαι, καὶ τῶν ποῤῥωτάτω κειμένων ἑαυτῆς δάκτυλον ὁντιναοῦν τῶν ἐν ποδὶ κινεῖ παραχρῆμα, μηδὲν ἐκ τοῦ

pe veſica ſubjecta, a facultate autem, quae veſicam in ſe comprimit, ut urina exprimatur. Caeterum praepoſitio a ſive pro ex ſive pro ab ſit accepta, incertum eſt. Si igitur loco ex capiatur, vera eſt oratio. Erit enim rurſus hujuſmodi: Si ex cerebro vox eſſet emiſſa, non per aſperam arteriam emitteretur. Quod ſi in vicem praepoſitionis a capiatur, falſa. Rurſus enim erit talis: Si a cerebro emitteretur, non per aſperam arteriam exiret. Quod autem oratio hujuſmodi vera non ſit, nihil opus habeo, ut ego probem, ſed illos ipſos de hoc ſententiam ferre cenſeo. Urina per penem emittitur; quod ſi a corde emitteretur, non per pudendum exiret. Quin et noſtro arbitrio emittitur, non igitur in corde eſt arbitrium. Sic autem et de recrementis alvi interrogare licet, etenim haec per ſedem a noſtra voluntate primo movente emittuntur; quae mea opinione etiam ex longiſſime ab ea ſitis quemlibet pedis digitum protinus mo-

διαστήματος ἐμποδιζομένη πρὸς τὸ τάχος. εἴτε γὰρ ἐν ἐγκεφάλῳ θείης, εἴτ᾽ ἐν καρδίᾳ τὴν προαίρεσιν, ἢ διάνοιαν, ἢ ὅ τί ποτε καὶ βούλει καλεῖν, οὐδὲν γὰρ εἰς τὰ παρόντα διαφέρει, χρόνος οὐδεὶς εὑρεθήσεται μεταξὺ γιγνόμενος τοῦ τε βουληθῆναι κινῆσαι τὸν δάκτυλον καὶ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, καθάπερ, οἶμαι, κἀπὶ τῆς αἰσθήσεως ἔχει. οὐ γὰρ οὖν οὐδ᾽ ἐπὶ ταύτης ἀναμεῖναι δεῖ χρόνον τινὰ τοῦ νύξαντος ἢ τρώσαντος, ἵν᾽ αἴσθηται τὸ ζῶον, ἀλλ᾽ ἅμα τε τὸ τέμνον τέμνει καὶ τὸ ζῶον αἰσθάνεται. καὶ τοῦτο βούλεταί γε Ζήνων καὶ Χρύσιππος ἅμα τῷ σφετέρῳ χορῷ παντὶ, διαδίδοσθαι τὴν ἐκ τοῦ προσπεσόντος ἔξωθεν ἐγγε[100]νομένην τῷ μορίῳ κίνησιν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς, ἵν᾽ αἴσθηται τὸ ζῶον. ὡς οὖν οὐδείς ἐστι χρόνος αἰσθητὸς ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ τρωθῆναί τε τὸ μόριον αἰσθέσθαι τε τὸ ζῶον; ὡσαύτως οὐδὲ τοῦ βουληθῆναι κάμψαι τὸν ἄνθρωπον δάκτυλον ἢ τὸν πόδα καὶ αὐτῆς τῆς ἐνεργείας· οὕτως οὐδὲ τοῦ βουληθῆναι τὸ οὖρον ἐκκρῖναι καὶ αὐτῆς τῆς ἐκκρίσεως,

vet, nihil ex intervallo ad celeritatem impedimenti accipiens. Sive enim in cerebro, five in corde posueris voluntatem, aut mentem, aut quomodocunque volueris appellare, (nihil enim ad praesens institutum interest) nullum tempus reperietur interea transire, dum volueris digitum movere, et inter ipsius actionem, quemadmodum mea sententia etiam in sensu habet. Non enim in hoc expectare oportet aliquod tempus punctionis aut vulnerationis, ut sentiat animal, sed simul et secans secat, et animal sentit. Atque hoc volunt Zeno et Chrysippus una cum universo suo coetu, nempe motum, qui ex foris accidente in parte factus est, in animae principium distribui, quo animal sentiat. Ut igitur nullum sensibile tempus est interea, dum pars vulneratur et animal sentit, ita neque interim, dum homo digitum curvare vult aut pedem, et interim, dum actionem obit, tempus intercedit. Ita nec inter voluntatem conceptam urinae emittendae et ipsam excretionem, verum simul atque

ἀλλ' ἅμα τε τὸ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικὸν ἐβουλήθη καὶ τὰ τῆς αἰσθήσεως ἐνήργησεν ὄργανα. πῶς οὖν λύσομεν ἐκεῖνον τὸν λόγον, ὦ σοφώτατοι, εἰ δὲ ἦν ὑπὸ τῆς καρδίας ἐκπεμπόμενον τὸ οὖρον, οὐκ ἂν διὰ τοῦ αἰδοίου ἐξεκρίνετο; ἣν γὰρ ἂν εἴπητε λύσιν, ἐξέσται δήπου καὶ ἡμᾶς αὐτῇ χρήσασθαι. κατὰ μὲν δὴ τοὺς διαλόγους ἐκείνους ἀναγκάζειν χρὴ λύειν τὸν λόγον. ἐνταῦθα δὲ οὐκ ἐγχωρεῖ ποιεῖν οὕτως, ἀλλὰ χρὴ τὴν λύσιν αὐτοὺς εἰπεῖν, οὐδὲν ἔχουσαν ἀποκεκρυμμένον ἢ μακρὸν ἢ χαλεπὸν, ἀλλ' ἐκ προχείρου φαινομένην. οὐδὲν γὰρ κωλύει, φήσομεν, ἐκ τῆς κύστεως ἐκκρίνεσθαι διὰ τοῦ αἰδοίου τὸ οὖρον, ἀρχὴν κινήσεως ἐπιπέμψαντος τοῦ ἡγεμονικοῦ, ἵνα συσταλῇ τὸ περιέχον ἀγγεῖον. λοιπὸν, εἴτ' ἐγκέφαλός ἐστιν, εἴτε καρδία τὸ τῆς ψυχῆς ἡγεμονοῦν, οὐδὲν οἶμαι διαφέρειν εἴς γε τὴν τοῦ προκειμένου λόγου διάλυσιν. ἄν τε γὰρ ἐγκέφαλος ᾖ, τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως αὐτὸς ἐπιπέμψει καὶ τοῖς τὸ οὖρον ἐκκρίνουσιν ὀργάνοις, καὶ τοῖς τὸ περίττωμα τῆς τροφῆς, καὶ τοῖς τὸ σκέλος κινοῦσι, καὶ τοῖς τὸν πόδα καὶ τοὺς δακτύλους, ἄν θ' ἡ

animae principatus voluerit, etiam fenfus organa operantur. Quomodo igitur fermonem illum, o viri fapientiffimi, folvemus, quod, fi urina a corde emitteretur, non per penem excerneretur? Quamcunque enim folutionem dixeritis, licebit nimirum et nos ea uti. Siquidem igitur cum praefentibus adverfariis difceptatio effet, illam rationem folvere cogere oporteret. Hic autem non ita licet facere, fed folutionem ipfos dicere convenit, quae nihil habet obfcurum aut prolixum aut difficile, fed prompte apparet. Nihil enim (dicemus) impedit ex vefica urinam per penem excerni, fi princeps animae pars motus initium immiferit, ut vas, quod continet, comprimatur. Reliquum, five cerebrum, five cor animae fit principatus, nihil opinor ad propofitae orationis diffolutionem referre. Sive enim cerebrum fit movendi principium, ipfum fufficiet inftrumentis et urinam alvique recrementa excernentibus, et crura et pedem et digitum

καρδία, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. οὕτως, οἶμαι, καὶ τῆς φωνῆς ἐκπεμπομένης διὰ φάρυγγος, οὐδὲν κωλύει τὸν ἐγκέφαλον αἴτιον ὑπάρχειν τῆς πρὸ τῆς φάρυγγος κινήσεως. ὥστ᾽ ἴσον ἔτι μένει τὸ ζητούμενον ἐξ ἀρχῆς, οὐδὲν ἔκ γε τοῦ φαινομένου πρὸς οὐδέτερον τῶν δογμάτων ἐπικλίνειν. ὡς γὰρ ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν κύστιν καὶ τὴν ἕδραν κινήσεως ἄδηλον ὑπῆρχε, πότερον ἐγκέφαλος ἢ καρδία τὴν ἀρχὴν ἔχει, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπί τε φωνῆς καὶ ἀναπνοῆς ὁμοίως ἔτ᾽ ἄδηλον, ὁπότερον τῶν σπλάγχνων ἔχει τὴν ἡγεμονίαν. ἀλλ᾽, ὡς εἴρηταί μοι καὶ πρόσθεν, ἡ τῆς θέσεως ἐγγύτης, (259) ἑκατέρους ἐξαπατῶσα, φαντασίαν ἀποτελεῖ τῶν λημμάτων, ὡς ἐπιστημονικῶν τε καὶ πρὸς ἀπόδειξιν ἐπιτηδείων. οὐ μὴν οὕτως γ᾽ ἔχει τἀληθές. ὅ τε γὰρ ἁπάντων ἀρχὴν ὑποτιθέμενος εἶναι τὴν καρδίαν οὐκ εὐλαβηθήσεται τὴν τῶν ὀφθαλμῶν ἐγγύτητα, ὡς μὴ καὶ τούτους ἀπ᾽ ἐκείνης ὥσπερ πηγῆς τινος ἀρύεσθαι φάναι τὴν αἴσθησίν τε καὶ κίνησιν, ὅ τε τὸν ἐγκέφαλον οὐκ ἄλλο τι μόριόν φησιν ἀρχὴν εἶναι τῆς τῶν ἀναπνευστικῶν τε καὶ φωνητικῶν ὀργάνων κινήσεως,

moventibus, ſive cor, eodem modo. Ita, arbitror, et voce per aſperam arteriam emiſſa, nihil prohibet cerebrum motus aſperae arteriae eſſe cauſam: quare par adhuc manet quaeſtio ab initio inſtituta, nihil ex eo, quod apparet, ad alterutrum dogma inclinare. Sicut enim in veſicae et ſedis motu incertum erat, cerebrumne an cor principatum obtineret, eodem modo in voce et reſpiratione ſimiliter adhuc obſcurum eſt, utrum viſcus principatum habeat. Sed, ut a me dictum eſt jam antea, ſitus vicinitas utriſque imponens ſumptionum tanquam ſcientificarum et ad demonſtrationem convenientium imaginem exhibet; non tamen ita rei veritas ſe habet. Etenim qui omnium originem cor eſſe ſtatuit, non verebitur oculorum vicinitatem, tanquam non et hos dicat ab illo ceu fonte quodam ſenſum motumque haurire; qui cerebrum ponit, non aliam quampiam partem reſpiratoriorum et vocalium inſtrumentorum motus principium

Ed. Chart. V. [100. 101.] Ed. Baf. I. (259.)

ἀλλ᾽ ἐκεῖνον, ὥσπερ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐξηγεῖσθαι τῆς κατὰ προαίρεσιν κινήσεως, οὕτως καὶ τοῖσδε. ἅπερ οὖν ἐν ταῖς περὶ τῆς ἀποδείξεως μεθόδοις ἐδιδάχθημεν καθόλου, ταῦθ᾽ εὑρίσκεται κατὰ μέρος ἐπὶ πάσης ὕλης πραγμάτων ἀληθεύοντα. χρὴ γὰρ οὐκ ἀπὸ πάντων τῶν ὑπαρχόντων τῷ προκειμένῳ πράγματι τἀληθὲς λαμβάνειν, ἀλλ᾽ ἀπὸ μόνου τοῦ συνημμένου τῷ προβλήματι. Ζήνων δὲ καὶ Χρύσιππος καὶ Διογένης οἵ τ᾽ ἄλλοι Στωϊκοὶ, κἂν μυριάκις ἐπὶ τῷ λόγῳ θαῤῥῶσιν, οὐχ εὕρωσιν ἀπολογήσασθαι περὶ τῶν ἁμαρτημάτων αὐτοῦ. τὸ γάρ τοι δεύτερον λῆμμα τὸ κατ᾽ αὐτὸν, εἰ μὲν ἀκριβῶς τε ἅμα καὶ σαφῶς καὶ διωρισμένως εἴρητο, τῶν ἐκ δευτέρου γένους ἓν ἂν ἐφωράθη πάντως ὑπάρχον· ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ τῆς λέξεως σχῆμα πεπανουργημένην ἀμφιβολίαν ἐπεσπάσατο, τοῦ τετάρτου γένους ἐν τούτῳ μετέσχεν. εἰ μὲν οὖν γινώσκων αὐτοῦ τὴν πανουργίαν ὁ Ζήνων ἑκὼν παρεχρήσατο, σοφιστὴς ἂν εἴη τις μᾶλλον ἢ φιλόσοφος· εἰ δὲ ἀγνοήσας ἄκων [101] ἐχρήσατο, λογικῆς θεωρίας ἀγύμναστος. ἀλλ᾽ ἡμεῖς γε μήθ᾽ ἑκόντες ποτὲ τοιούτοις

esse dicit, sed illud, quemadmodum aliis omnibus, ita et his motum arbitrarium suppeditare. Quae igitur in methodis de demonstratione universaliter docuimus, haec particulatim in omni rerum materia vera deprehenduntur; quippe non ab omnibus, quae rei propositae insunt, veritatem capere oportet, sed ab eo solo, quod problemati conjunctum est. Zeno autem, Chrysippus et Diogenes aliique Stoici, etsi millies rationi confidant, non possent defensionem errorum ipsius invenire. Nam secunda sumptio, quae per se sumitur, siquidem exacte simul et manifeste ac distincte dicta esset, ex secundo sumptionum genere una omnino esse deprehenderetur. Quoniam vero juxta dictionis figuram captiose structam ambiguitatem contraxit, in quartum genus hac de causa transivit. Si itaque vafritiam subdolam ipsius cognoscens Zeno sponte usus suisset, sophista potius aliquis quam philosophus haberetur: si ignorans et invitus, logicae speculationis imperitus inexercitatusque. Verum nos neque

χρησαίμεθα λόγοις, ἐχθροῦ γὰρ ἀληθείας ἀνδρὸς τὸ πανούργημα, μήτ᾽ ἄκοντες ὑπὸ ἀμαθίας τε ἅμα καὶ ἀγυμνασίας ἐμπίπτοιμεν εἰς αὐτούς. ὁμοίαν δὲ ἔχει τῷ δευτέρῳ λήμματι καὶ τὸ τέταρτον ἀτοπίαν, ἐν ᾧ φησιν, ὁ λόγος ἀπὸ διανοίας χωρεῖ. ὁ γάρ τοι λόγος οὗτος, ἡ σημαίνουσα φωνὴ ὑπὸ μὲν τῆς διανοίας ἐκπέμπεται, καθάπερ καὶ τἄλλα πάντα τὰ κατὰ προαίρεσιν ἐνεργούμενα, οὐ μὴν ἐκ τῆς διανοίας γε, ἀλλὰ ἐκ τοῦ λάρυγγος. ἔμπροσθεν δὲ οὐδέπω φωνὴ τὸ ἀναφερόμενόν ἐστιν, ἀλλ᾽, ὡς ἔφαμεν, ὕλη τις οἰκεία φωνῆς, ἣν ὀνομάζομεν ἐκφύσησιν. ἐκπέμπεται δὲ ἐκ τῶν κατὰ πνεύμονα τραχειῶν ἀρτηριῶν, ὧν οὐδεμία τῆς καρδίας ἅπτεται. ὁ μὲν οὖν Ζήνων, εἴτε ἄκων εἴτε ἑκὼν ἀσαφεῖ τῇ λέξει χρησάμενος, εἰς τὸ τέταρτον εἶδος ἐκπέπτωκε τῶν λημμάτων, ὁ Διογένης δὲ τὰ πολλὰ μὲν εἰς τὸ δεύτερον, ἅπαξ δέ που καὶ αὐτὸς εἰς τὸ τέταρτον. ὅταν μὲν γὰρ λέγῃ, ὅθεν ἡ φωνὴ ἐκπέμπεται, καὶ ὅταν, ἡ δὲ φωνὴ οὐκ ἐκ τῶν κατὰ τὴν κεφαλὴν τόπων ἐκπέμπεται, ἀλλὰ φανερῶς ἐκ τῶν κάτω μᾶλλον,

ſponte unquam ejuſmodi ſermonibus uſi ſumus, (etenim vaſritia ſubdola et improba viri eſt hoſtis veritatis,) neque imprudentes prae inſcitia ſimul et exercitationis inopia in ipſos incidimus. Porro ſimilem ſecundae ſumptioni etiam quarta obtinet abſurditatem, in qua dicit, *Sermo a mente procedit*. Siquidem hic ſermo aut vox ſignificans a mente emittitur, quemadmodum etiam alia omnia, quae ſecundum voluntatem fiunt, non tamen ex mente, ſed ex larynge. Prius autem nondum vox id, quod effertur, exiſtit, ſed, ut diximus, materia quaedam vocis propria, quam efflationem nuncupamus. Emittitur autem ex aſperis pulmonis arteriis, quarum nulla cor attingit. Itaque Zeno, ſive imprudenter ſive de induſtria obſcura dictione uſus eſt, in quartam ſumptionum ſpeciem incidit, Diogenes autem plerumque in ſecundam, ſemel autem et ipſe in quartam. Quum enim dicit, Vnde vox emittitur, et quando ait, Vox non ex capitis locis emittitur, ſed palam ex inferioribus potius,

ἐκ τοῦ δευτέρου γένους τῶν ἐπιχειρημάτων χρῆται τοῖς λήμμασιν. ὅταν δὲ φῇ, τὸν λόγον ἀπὸ διανοίας ἐκπέμπεσθαι, δέον ὑπὸ διανοίας φάναι, τῷ τετάρτῳ χρῆται γένει τῶν ἐπιχειρημάτων. ὁ δὲ ἔλεγχος καὶ τῶν τούτου σφαλμάτων ὁ αὐτὸς τῷ προγεγραμμένῳ κατὰ τὸν τοῦ Ζήνωνος λόγον. οὕτω δὲ καὶ ὁ Χρύσιππος ἐπειδὰν μὲν λέγῃ καὶ ἐξ οὗ ὁ λόγος ἐκπέμπεται, ἐκεῖνο εἶναι τὸ κυριεῦον τῆς ψυχῆς μέρος, ἀντιληψόμεθα τοῦ λόγου καὶ φήσομεν, ὑφ᾽ οὗ μὲν ὁ λόγος ἐκπέμπεται, τὸ κυριεῦον ὑπάρχειν, οὐ μὴν ἐξ οὗ γε. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, κἀπειδὰν εἴπῃ, τὸ γὰρ ὅλον ὅθεν ὁ λόγος ἐκπέμπεται, ἐκεῖσε δεῖ καὶ τὸν διαλογισμὸν γίνεσθαι, οὐχ ὅθεν φήσομεν, ἀλλ᾽ ὑφ᾽ οὗ μέρους ὁ λόγος ἐκπέμπεται, καὶ τὸ λογίζεσθαι κατ᾽ ἐκεῖνό τε καὶ ἐν ἐκείνῳ γίγνεσθαι. δῆλον γὰρ δή, ὅτι τὸ ἐκεῖσε ἀντὶ τοῦ ἐκεῖ ὁ Χρύσιππος εἴρηκεν, ὅπερ ἴσον δύναται τῷ ἐν ἐκείνῳ τῷ μέρει τοῦ σώματος. οὐ γὰρ δή τό γε εἰς ἐκεῖνο τὸ μόριον ἡγητέον αὐτὸν βούλεσθαι δηλοῦν ἐν τῷ λέγειν ἐκεῖσε, κἂν ὅτι μάλιστα τὸ μὲν ἐκεῖσε εἰς τόπον ᾖ δηλοῦν, τὸ δὲ ἐκεῖ ἐν

ex fecundo genere argumentorum fumptionibus utitur. Quando autem inquit, fermonem a mente emitti, quum oporteret dicere abs mente, quarto genere argumentationum utitur. Hujus errorum redargutio eadem eft, qua Zenonis fermonen reprehendimus. Sic autem et Chryfippus quum dicat etiam, ex quo fermo emittitur, illam effe principem animae partem, fermonem reciproce et ex adverfo accipiemus, dicemufque, abs quo fermo emittitur, illud principatum exiftere, non tamen ex quo. Ad eundem modum quum inquit, in totum unde fermo emittitur, illinc oportet et ratiocinationem fieri, non unde dicemus, fed abs qua parte fermo emittitur, fecundum illam quoque ratiocinandi vim et in illa fieri. Conftat enim, quod loco illic Chryfippus illuc dixit, quod aequipollet ei, quod eft in illa corporis parte. Non enim putandum eft, voluiffe eum indicare in illam particulam, quum dixit illuc, quamvis praecipue hoc illuc

τόπῳ. σολοικίζειν γὰρ μᾶλλον ὑποληπτέον ἐν τῇ φωνῇ τὸν Χρύσιππον, ἤπερ οὕτω προφανῶς ἀδιανόητα λέγειν. τὸ μὲν γὰρ ἱκανῶς σύνηθες αὐτῷ καὶ μόνον οὐ καθ' ἑκάστην ῥῆσιν γινόμενον, τὸ δ' ἀδιανόητα λέγειν οὐδαμῶς. ἐνίοτε γάρ που καὶ ψευδῆ λέγει, καθάπερ καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, ἀλλ' οὐκ ἀδιανόητά γε. διαφέρει γὰρ πάμπολυ τὸ ψεῦδος τοῦ ἀδιανοήτου. ἐπεὶ τοίνυν τὸ ἐκεῖσε ἀντὶ τοῦ ἐν ἐκείνῳ πιθανώτερόν ἐστιν εἰρῆσθαι πρὸς τοῦ Χρυσίππου, γένοιτ' ἂν ἡ ῥῆσις εἰς τὴν τῶν Ἑλλήνων διάλεκτον μεταληφθεῖσα τοιάδε· ὅθεν ὁ λόγος ἐκπέμπεται, ἐκεῖ δεῖ καὶ τὸν διαλογισμὸν γίγνεσθαι, τουτέστιν ἐν ἐκείνῳ τῷ μορίῳ. τοῦτο δὲ φήσομεν ἄντικρυς εἶναι ψεῦδος. οὐ γάρ, εἴ τι κατὰ προαίρεσιν ἔκ τινος ἐκπέμπεται, κατ' ἐκεῖνο τὸ μόριον δείκνυται τὴν διάνοιαν ὑπάρχειν, καθάπερ οὐδὲ τὸ οὖρον, οὐδὲ τὸ πτύελον, οὐδὲ ἡ κόρυζα, οὐδὲ τὸ ἀποπάτημα. φαίνεται τοίνυν τοῦτο σφῆλαν τόν τε Ζήνωνα πρῶτον καὶ μάλιστα, καὶ μετ' αὐτὸν ἤδη τοὺς ἄλλους Στωϊκοὺς, οὐχ

ad locum fignificat, illic autem in loco. Etenim putandum eft potius Chryfippum in voce foloecifmum committere, quam tam manifefte incomprehenfibilia dicere. Quippe hoc ipfi fatis peculiare et tantum non in unaquaque dictione committitur, incomprehenfibilia vero dicere nequaquam. Aliquando enim falfa dicit, quemadmodum et in hoc fermone, fed non quae non poffint comprehendi. Differt enim plurimum falfum ab eo, quod nequit intelligi. Quoniam igitur illuc pro illic dictum effe a Chryfippo probabilius eft, oratio in Graecorum proprietatem tranffumpta talis fuerit: Unde fermo emittitur, illic oportet et ratiocinationem fieri, hoc eft, in illa particula; fed mendacium id manifefto effe dicemus. Non enim, fi quid juxta voluntatem ex aliquo emittitur, in illa particula mentem effe oftendit, ficut neque urina, neque fputum, neque mucor, neque alvi fedimentum. Apparet autem, hoc fefelliffe Zenonem primum et praecipue, et poft eum jam alios Stoïcos, maxime vero et

ἥκιστα δὲ καὶ τὸν Χρύσιππον ὅσον γε ἐπὶ τῇ προγεγραμμένῃ ῥήσει. κατὰ μὲν γὰρ ἄλλην τινὰ μετ᾽ οὐ πάνυ πολὺ ταύτης γεγραμμένην ἠναγκάσθη τὸ ἀληθὲς ὁμολογῆσαι. ἀναγκασθῆναι δὲ εἶπον, ὅτι λόγον ἕτερον ἀνατρέψαι βου-[102]λόμενος ὡς οὐκ ἀληθῆ, κἄπειτα τὸ τῆς ἀντιλογίας εἶδος αἰσθόμενος οὐδὲν ἧττον ἐπιστρέφον καὶ καθ᾽ ἑαυτοῦ, συνανατρέψαι καὶ τὸν ἴδιον οὐκ ὤκνησε τῷ τῶν ἑτεροδόξων. ἐχρῆν δ᾽ αὖ ἢ μὴ ταῦτα γράφειν, ἢ μὴ ἐκεῖνα, καὶ μάλιστα πλησίον οὕτως ἀλλήλων. εἰ μὲν γὰρ ἀληθὴς οὗτος ὁ λόγος, οὐκ ἀληθὴς ἐκεῖνος, εἰ δ᾽ ἐκεῖνος ὑγιής, κίβδηλος οὗτος. ἡμεῖς μὲν οὖν ἐπιστημονικαῖς μεθόδοις γυμνασάμενοι γνωρίζειν τε καὶ διακρίνειν δυνάμεθα τόν τε ἀληθῆ καὶ τὸν ψευδῆ· τοῖς δ᾽ ἀγυμνάστοις οὐ σμικρὸν ἂν εἴη ζήτημα, πότερον αὐτῶν ἕλωνται. παραγράψω δὲ καὶ τὴν ῥῆσιν αὐτήν, ἐν ᾗ δείκνυσιν ὁ Χρύσιππος, ὡς οὐκ ἔστιν ὁ προγεγραμμένος λόγος ἀποδεικτικός. ἔστι δὲ τοιάδε. ἔχει δ᾽, ὡς ἔφην πλείονα αὐτοῖς ἐπὶ πᾶσι, μή ποτ᾽ εἰ καὶ τοῦτο δοθείη, καθάπερ ἐπιπορεύονται ἀπὸ τῆς κεφαλῆς εἶναι τὴν

Chryſippum, quantum ad commemoratam prius orationem pertinet. Nam in alia quadam non multo poſt ſubſequente coactus eſt verum fateri. Coactum eſſe dixi, quod alium ſermonem evertere cupiens, ceu non verum, deinde contradictionis ſpeciem ſentiens nihilominus ſubvertentem, et contra ſeipſum non veritus eſt ſuum ſimul cum ſententia contra opinantium ſermonem evertere. Oportebat autem aut non haec, aut non illa ſcribere, et praeſertim tamſibi invicem propinqua. Si etenim verus hic ſermo eſt, non verus ille; quod ſi ille ſanus, hic corruptus erit. Quare nos ſcientificis methodis exercitati cognoſcere poſſumus et diſcernere verum a falſo. At inexercitatis non parva erit quaeſtio, utrum ipſorum eligere debeant. Adſcribam vero et verba ipſa, quibus oſtendit Chryſippus, ſermonem ſupra comprehenſum non eſſe demonſtratorium; ſunt autem ejuſmodi. *Res autem ſe habet, ut ipſis dixi ſaepius, praeter haec omnia fortaſſe etiam ſi detur, ut poſtulatur, a capite provenire prin-*

ἀρχὴν ἐπὶ τὰ εἰρημένα μέρη ἐπιζητήσομεν. σχεδὸν γὰρ, οἷα ἄν τινα λέγῃ περὶ τοῦ τὴν φωνὴν ἐκ τοῦ στήθους φέρεσθαι διὰ τῆς φάρυγγος ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ποιᾶς τινος καταρχῆς γιγνομένης, τοιαῦτ᾽ ἔξεστι λέγειν, ἐν τῇ καρδίᾳ μὲν τοῦ ἡγεμονικοῦ ὄντος, τῆς δὲ τῶν κινήσεων ἀρχῆς ἀπὸ τῆς κεφαλῆς οὔσης. ὃ δὴ γὰρ βούλεται λέγειν ὁ Χρύσιππος ἐν τῇδε τῇ ῥήσει, τοιοῦτόν ἐστιν. εἰ καὶ συγχωρήσειέ τις, ἀρχὴν εἶναι νεύρων τὴν κεφαλὴν, οὐ πάντως ἐν αὐτῇ συγχωρήσει τὸ ἡγεμονικὸν ὑπάρχειν. ἃ γὰρ ἐκεῖνοι δύνανται λέγειν ὑπὲρ τοῦ τὴν φωνὴν ἐκ τοῦ στήθους διὰ τῆς φάρυγγος ἐκφέρεσθαι, τὴν ἀρχὴν τῆς ἐνεργείας τοῖς μορίοις ἐπιπεμπούσης τῆς κεφαλῆς, τοιαῦτ᾽ ἔξεστι λέγειν ὑπὲρ τῶν νεύρων ἡμῖν, ὡς ἐκ μὲν τῆς κεφαλῆς ἀρχομένων, ἀπὸ δὲ τῆς καρδίας τὴν ἐνέργειαν ἐχόντων. ὥσθ᾽, ὅτι δυνατόν ἐστιν ἐκ τοῦ στήθους τε καὶ διὰ τῆς φάρυγγος ἐκπέμπεσθαι τὴν φωνὴν, ἀρχὴν τῆς κινήσεως τοῖς ἐνταῦθα μορίοις παρεχούσης τῆς κεφαλῆς, (260) αὐτὸς ὁ Χρύσιππος ὡμολόγησεν. οὔκουν χρηστέον ἐστὶν ὡς ἀποδεικτικῷ τῷ λόγῳ, καθάπερ οἱ πλεῖστοι

cipium in praedictas partes adhuc inquiremus. Fere enim, quaecunque dixerint aliqui de eo, quod vox ex pectore fertur per asperam arteriam, a capite certo quodam principio facto, talia licet dicere, in corde quidem principatu animae existente, motuum vero initio a capite veniente. Quod sane Chrysippus hac oratione vult dicere, tale est. Si etiam concesserit aliquis, principium esse nervorum caput, non omnino principatum in eo esse concesserit. Quae enim illi possunt dicere de eo, quod vox ex pectore per asperam arteriam effertur, capite initium actionis transmittente partibus, talia licet de nervis nobis dicere tanquam a capite procedentibus, a corde autem actionem habentibus. Quapropter quod vox ex pectore et per asperam arteriam emittatur, capite initium motus partibus indidem exhibente, Chrysippus ipse fieri posse confessus est. Non igitur ea ratione tanquam demonstratoria utendum est, quemadmodum plurimi Stoïco-

Ed. Chart. V. [102.] Ed. Baf. I. (260.)

τῶν Στωϊκῶν ὑπειλήφασιν. ἐπιχειρεῖται γὰρ, ὡς εἶπον, ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν θέσιν ἐγγύτητος, ὅθεν καὶ λείπειν ἡγητέον τῷ τοῦ Ζήνωνος λόγῳ λήμματα πρὸς τὸ τελέως ἠρωτῆσθαι. δειχθείη δὲ ἂν ἐναργέστερον τοῦτο, τῶν λημμάτων μεταληφθέντων ἐπὶ τὸ σαφέστερον, ὡς εἶναι τὸν λόγον τοιόνδε· φωνὴ διὰ φάρυγγος ἐκπέμπεται. εἰ δὲ ἦν ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου ἐκπεμπομένη, οὐκ ἂν διὰ φάρυγγος ἐξεπέμπετο. ὅθεν δὲ λόγος, καὶ φωνὴ ἐκεῖθεν ἐκπέμπεται. λόγος δὲ ἐκ διανοίας ἐκπέμπεται. ὥστ᾽ οὐκ ἔστιν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἡ διάνοια. τὸ μὲν οὖν πρῶτον λῆμμα τῶν πρὸς αἴσθησιν ἐναργῶν ἐστιν, ὥστ᾽ οὐδ᾽ ἀποδείξεως αὐτὸ δεῖται. πιστὰ γὰρ ἐξ αὐτῶν ὑπάρχει πάντα τὰ πρὸς αἴσθησιν ἐναργῆ. τὸ δὲ δεύτερον οὔτε τῶν πρὸς αἴσθησιν οὔτε τῶν πρὸς νόησιν ἐναργῶν ἐστι. τὴν ἀρχὴν γὰρ οὐδὲ ἐκ τῶν πρώτων ἀξιωμάτων ὑπάρχει. ἀλλ᾽ ἐχρῆν ὧδέ πως ἐρωτηθῆναι τὸν λόγον, εἴπερ ἐκ τῶν πρώτων τε καὶ ἀποδεικτικῶν ἤμελλεν ἄρχεσθαι. φωνὴ διὰ φάρυγγος ἐκπέμπεται. πᾶν δὲ τὸ διά τινος ἐκπεμπόμενον ἐκ τῶν συνεχῶν αὐτῷ μορίων ἐκπέμπεται.

rum crediderunt. Siquidem argumentatur, ut dixi, a ſitus vicinitate; unde etiam Zenonis rationi deeſſe ſumptiones ad abſolutam quaeſtionem exiſtimandum eſt. Id autem evidentius oſtendi poterit ſumtionibus ad manifeſtius tranſlatis, ut ratio ſit hujuſmodi. Vox per aſperam arteriam emittitur; quod ſi ex cerebro emitteretur, non per aſperam arteriam exierit. Unde autem ſermo, illinc etiam vox emittitur; ſermo autem ex mente emittitur; quare mens non eſt in cerebro. Prima itaque ſumptio ex evidentibus ſenſui eſt; ideo neque demonſtratione ipſa indiget; etenim omnia ſenſui maniſeſta ex ſeipſis ſidem faciunt. Secunda vero neque ſenſui neque intellectui evidentium numero aſcribitur, imo ne ex primis quidem axiomatibus exiſtit. Verum hoc pacto ſermonem inſtituere conveniebat, ſiquidem ex primis et demonſtratoriis incepturus erat. Vox per aſperam arteriam emittitur. Omne autem, quod per aliquod emittitur, ex partibus ipſi continuis emittitur. Cerebrum au-

οὐκ ἔστι δὲ ἐγκέφαλος τῇ φάρυγγι συνεχής· οὐκ ἄρα ἐξ ἐγκεφάλου ἐκπέμπεται. μετὰ δὲ τοῦτον τὸν λόγον αὖθις ἕτερον ἐχρῆν ἐρωτᾶσθαι, τὸ συμπέρασμα λῆμμα ποιησάμενον, ὡς εἶναι τοιόνδε. τὸ ὅθεν ἡ φωνὴ ἐκπέμπεται, ἐκεῖθεν καὶ ἡ σημαίνουσα φωνὴ, τουτέστιν ὁ λόγος. ἐκ δὲ διανοίας ὁ λόγος ἐκπέμπεται, ἀλλ' οὐκ ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου· οὐκ ἄρα ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἐστὶν ἡ διάνοια. οὕτω μὲν ἐχρῆν ἠρωτῆσθαι τοὺς λόγους ὑπὸ τοῦ Ζήνωνος, εἰ μηδὲν τῶν λημμάτων ἤμελλεν μήτε παραλειφθήσεσθαι, μήτε ἐκ περιττοῦ παραληφθήσεσθαι. ἔνεστι δὲ καὶ συντομώτερον ἔτι κατὰ τόνδε τὸν λόγον ἐρωτῆσαι, [103] συνθέντα τοὺς λόγους ἀμφοτέρους ἐς ταὐτόν. ὁ λόγος διὰ φάρυγγος ἐκπέμπεται. πᾶν δὲ τὸ διά τινος ἐκπεμπόμενον ἐκ τῶν συνεχῶν αὐτῷ μορίων ἐκπέμπεται. ὥστε καὶ ὁ λόγος ἐκ τῶν συνεχῶν τῇ φάρυγγι μορίων ἐκπέμπεται. ἐγκέφαλος δὲ οὐκ ἔστι συνεχὴς τῇ φάρυγγι· οὐκ ἄρα ἐξ ἐγκεφάλου ὁ λόγος ἐκπέμπεται. ἀλλὰ ἐκ τῆς διανοίας ἐκπέμπεται· οὐκ ἄρα ἐν ἐγκεφάλῳ ἐστὶν ἡ διάνοια. ἔξεστι δὲ δηλονότι καὶ τὸ κυριεῦον

tem arteriae afperae non eft continuum: ergo ex cerebro non emittitur. Poft hanc rationem rurfus aliam proponere oportebat, conclufionem fumptionis loco ponendo ad hunc modum. Unde vox emittitur, illinc et fignificativa vox, hoc eft oratio: ex mente autem oratio emittitur, non autem ex cerebro: igitur mens non eft in cerebro. Ita fane conveniebat Zenonem rationes inftituiffe, fi nulla fumptio neque praetermittenda erat, neque fupra modum affumenda. Jam vero licet adhuc compendiofius ad hunc modum difceptare, utraque ratione in idem collecta. Sermo per afperam arteriam emittitur. Omne autem, quod per aliquod emittitur, ex partibus ipfi continuis emittitur; quare et fermo ex partibus afperae arteriae continuis emittitur; at cerebrum afperae arteriae non eft continuum; non igitur ex cerebro fermo emittitur, fed ex mente; non ergo in cerebro mens eft. Licet nimirum et principem animae partem

εἰπεῖν ἀντὶ τοῦ τῆς διανοίας ὀνόματος. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ἡγεμονικὸν, καὶ τὸ ἡγεμονοῦν, καὶ τὸ ἡγούμενον, καὶ τὸ δεσπόζον, καὶ τὸ ἄρχον, καὶ τὸ λογιζόμενον, καὶ τὸ νοοῦν, καὶ τὸ φρονοῦν. οὐδὲν γὰρ διαφέρειν ἡγητέον, ὅπως ἄν τις ὀνομάζειν ἐθέλοι, ταὐτὸ φυλάττων τὸ ὑποκείμενον πρᾶγμα. εἰ οὕτως ἅπαντες ἠρωτήκεσαν τὸν λόγον, καὶ μὴ τὸ ἀναγκαιότατον τῶν λημμάτων παρελελοίπεσαν, ἐν ᾧ δηλοῦται τὸ πᾶν, τὸ διά τινος ἐκπεμπόμενον, ἐκ τῶν συνεχῶν αὐτῷ μορίων ἐκπέμπεσθαι, τὰ δὲ οὐκ ἀναγκαῖα μὴ μάτην προςτεθείκεσαν, εὐφώρατος ἂν ἦν ὁ λόγος, ἀπό τε τῆς θέσεως ἐπιχειρεῖν ὡρμημένος, οὐκ ἀποδεικνύς τε τὸ προκείμενον. εἰ μὲν γὰρ ἡ ἐξ πρόθεσις ἐγκέοιτο κατὰ τὸ λῆμμα τὸ λέγον, ἐκ τῆς διανοίας ἐκπέμπεσθαι τὸν λόγον, ψευδὲς εἶναι φήσομεν αὐτό· μὴ γὰρ ἐκ τῆς διανοίας, ἀλλ᾽ ὑπὸ τῆς διανοίας αὐτὸν ἐκπέμπεσθαι. εἰ δὲ τὴν ὑπὸ πρόθεσιν ἐκ τῆς ἀπὸ δηλουμένην νομίζομεν, ὡς εἶναι τὸ λῆμμα τοιοῦτον, ὁ λόγος ὑπὸ τῆς διανοίας ἐκπέμπεται, τὸ μὲν λῆμμα φήσομεν ἀληθὲς ὑπάρχειν, ἀπέραντον δὲ εἶναι τὸν λόγον, ὡς ἂν μηκέτι πάντων τῶν λημμάτων ὁμοίως ἠρωτη-

dicere loco nominis mentis. Pari modo dominantem, imperantem, praefidentem, et ratiocinantem, intelligentem. Nihil enim differre putandum, quocunque modo velis appellare, fi rem fubjectam eandem ferves. Quod fi ita omnes rationem inftituiffent, neque maxime neceffariam fumptionum omififfent, in qua res omnis manifeftatur, videlicet, quod per aliquod emittitur, ex partibus ipfi continuis emitti, temere autem non neceffaria nequaquam adjeciffent, facile erat deprehendere, argumenta a fitu procedere, nec rem propofitam demonftrare. Nam fi praepofitio ex in fumptione fermonem mente emitti dicente ponatur, falfam ipfam effe dicemus; non enim ex mente, fed abs mente ipfam emitti. At fi abs praepofitionem fignificari pro a exiftimemus, ut fit talis fumptio, Sermo abs mente emittitur, fumptionem veram effe pronunciabimus, caeterum orationem nihil concludere, tanquam non omnibus fumptionibus fimiliter enun-

μένων, ἀλλὰ τῶν μὲν τὴν ἐξ, τῶν δὲ τὴν ὑπὸ πρόθεσιν ἐχόντων. εἰ δέ γε πάνθ᾽ ὁμοίως ἐρωτηθείη, κατὰ μὲν τὴν ἐξ πρόθεσιν ἐν τῷ προτέρῳ λήμματι γενήσεται τὸ ψεῦδος, κατὰ δὲ τὴν ὑπὸ τοῦτο μὲν ἀληθὲς ἔσται, τὸ καθόλου δὲ τὸ παραλελειμμένον ὑπ᾽ αὐτῶν, ὡσαύτως δὲ τὸ κατὰ μέρος ἄμφω ψευδῆ. τὸ μὲν γὰρ καθόλου γενήσεται τοιοῦτον. ἅπαν τὸ διά τινος ἐκπεμπόμενον ὑπὸ τῶν συνεχῶν αὐτῷ μορίων ἐκπέμπεται, τὸ δὲ κατὰ μέρος, ὁ λόγος, ὑπὸ τῶν τῇ φάρυγγι συνεχῶν μορίων ἐκπέμπεται. οὐ γὰρ ὑπὸ τῶν συνεχῶν, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν συνεχῶν ἀληθῶς ἂν λέγοιτο. δέδεικται τοίνυν ἤδη σαφῶς τὸ κυριώτατον τῶν λημμάτων παραλελειμμένον αὐτοῖς, ἢ ἑκοῦσι σοφιστικῶς, ἢ ἄκουσιν ὑπὸ ἀγυμνασίας τῆς μεθόδου. διὸ καὶ παρακρούονται τὸν ἀκροατὴν, οὐ δυνάμενον ἀκριβῶς διελέσθαι, πότερον τῶν λημμάτων ἐστὶν ἀληθὲς, εἴτε τὸ κατὰ τὴν ἐξ πρόθεσιν ἠρωτημένον, εἴτε τὸ κατὰ τὴν ὑπό· τὴν ἀρχὴν μὲν γὰρ οὐδὲ λέγουσιν αὐτὸ κατά γε τὴν λέξιν, εἰς δέ γε τὴν σύστασιν τοῦ λόγου παντὸς, ὡς εἰρηκότες, προσχρῶνται·

ciatis, ſed aliis praepoſitionem ex, aliis abs habentibus. Quod ſi omnia ſimiliter pronuncientur ſecundum praepoſitionem ex, in priore ſumptione falſitas judicabitur, ſi juxta praepoſitionem abs, haec quidem vera erit, generalis autem ab ipſis relicta. Pari modo particularis, ambaeque falſae erunt. Etenim univerſalis ejuſmodi evadet. Omne, quod per aliquid emittitur, abs partibus ei continuis emittitur, particularis autem, ſermo, abs partibus, quae in aſpera arteria cohaerent, emittitur; non enim abs continuis, ſed ex continuis vere dicetur. Oſtenſum itaque jam manifeſto eſt, principaliſſimam ſumptionem ab ipſis eſſe praetermiſſam, vel quia cavillandi ſtudio hoc ſponte voluerunt, vel quia inexercitati in arte inviti omiſerunt. Unde etiam fallunt auditorem, qui exacte nequeat diſtinguere, utra ſumptionum vera exiſtat, ſive ea, quae juxta praepoſitionem ex enunciatur, ſive quae ſecundum abs, neutiquam enim ipſam ad verbum dicunt, verum ad totius ſermonis conſtitutionem, tanquam

τὸ γάρ, εἰ δ' ἦν ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου ἐκπεμπομένη, οὐκ ἂν διὰ φάρυγγος ἐξεπέμπετο, κατὰ τὴν τοῦ παραλελειμμένου λήμματος δύναμιν ἀληθὲς εἶναι φαντάζεται. πᾶσιν οὖν τοῖς ἁμαρτήμασιν ὁ τοῦ Ζήνωνος λόγος ὑπεύθυνός ἐστι κατὰ τὸ δεύτερον τῶν λημμάτων τὸ νυνί μοι λελεγμένον· πρῶτον μὲν, ὅτι τὴν ἀπὸ πρόθεσιν ἐν αὐτῷ παρέλαβε, δέον ἤτοι τὴν ἐξ, ἢ τὴν ὑπό· δεύτερον δ', ὅτι τὰ κυριώτατα παρέλιπε, τό τε καθόλου, τὸ πᾶν δὲ τὸ διά τινος πεμπόμενον ἐκ τῶν συνεχῶν μορίων αὐτῷ ἐκπέμπεται, τό τε κατὰ μέρος, ὅτι ἡ φωνὴ καὶ ὁ λόγος ἐκ τῶν συνεχῶν τῇ φάρυγγι μορίων ἐκπεμφθήσεται. τούτων γὰρ οὕτω διορισθέντων, εἰ μὲν κατὰ τὴν ἐξ πρόθεσιν ἅπαντα ἐρωτηθείη τὰ λήμματα, ψεῦδος ἔσται τὸ τὸν λόγον ἐκ τῆς διανοίας ἐκπέμπεσθαι· εἰ δὲ κατὰ τὴν ὑπὸ, τό τε καθόλου τὸ νυνὶ λεγόμενον, τὸ πᾶν διά τινος ἐκπεμπόμενον ὑπὸ τῶν συνεχῶν ἐκπέμπεσθαι, καὶ τὸ κατὰ μέρος, τὸ τὸν λόγον ὑπὸ τῶν ἐν τῇ λάρυγγι μορίων ἐκπέμπεσθαι. [104] εἰ δὲ μικτῶς ἐρωτηθείη, κατά τινα μὲν λήμματα τῆς ἐξ προθέ-

dixiſſent, utuntur. Haec enim ſumptio, Si a cerebro emitteretur, non per aſperam arteriam exiret, juxta praetermiſſae ſumptionis virtutem vera eſſe videtur. Itaque Zenonis ſermo erroribus ſcatet juxta ſecundam ſumptionem modo a me comprehenſam: primum quidem, quoniam praepoſitionem a aſſumpſit, quum conveniret vel ex vel abs; deinde, quia maxime principales praetermiſit ſumptiones, tum univerſalem iſtam, omne autem, quod per aliquod mittitur, ex continuis ipſi partibus emittitur, tum particularem, quod vox et ſermo ex partibus aſperae arteriae continuis emittitur. His enim ſic diſtinctis, ſi quidem juxta praepoſitionem ex univerſae enuncientur ſumptiones, falſa erit haec, ſermonem ex mente emitti; ſin juxta abs, tum univerſalis, quae nunc dicitur, quicquid per aliquod emittitur, abs continuis emitti, tum particularis, ſermonem abs partibus in aſpera arteria ſitis emitti. At ſi mixta pronuncientur, in quibuſdam ſane ſumptionibus praepo-

σεως ἀκριβῶς παραλαμβανομένης, καθ᾽ ἑκάτερα δὲ τῆς ὑπὸ, καθάπερ κἂν τῷ τὸν λόγον ὑπὸ τῆς διανοίας ἐκπέμπεσθαι, τῶν μὲν λημμάτων οὐδὲν μεμψόμεθα, τὸν ὅλον δὲ λόγον ἀπέραντον ὑπάρχειν ἐροῦμεν. οὐ γὰρ ἔτι συναφθήσονται πρὸς ἀλλήλας αἱ κύριαι τοῦ συμπεράσματος προτάσεις. ἔστι γὰρ αὐτῶν ἡ μὲν ἑτέρα τοιαύτη, ὁ λόγος ὑπὸ τῆς διανοίας ἐκπέμπεται· ἡ δὲ ἑτέρα, ὁ λόγος ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου οὐκ ἐκπέμπεται. ἐχρῆν δέ γ᾽ ἀμφότερα ἤτοι κατὰ τὴν ὑπὸ πρόθεσιν, ἢ κατὰ τὴν ἐξ ἠρωτῆσθαι, ἵν᾽ ἐπιφέρηταί τι κοινὸν αὐταῖς συμπέρασμα. τάχ᾽ ἂν ἔτι πλείω λέγειν ὑπὲρ τῆς τοῦ λόγου μοχθηρίας ἐπειρώμην, εἰ μὴ καὶ ὁ Χρύσιππος ἐγνώκει τε τὴν ἀτοπίαν αὐτοῦ καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀπολήψεως αὐτὸς ἐγεγράφει δι᾽ ἧς ὀλίγον ἔμπροσθεν παρεθέμην ῥήσεως, ἐγχωρεῖν φάσκων ἐκ τῶν κατὰ στήθη μερῶν ἐκπέμπεσθαι τὸν λόγον, τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως ἐπιπεμπούσης τῆς κεφαλῆς, ὥσπερ γε καὶ τὰ νεῦρα πάντα τὴν ἔκφυσιν ἐκ τῆς κεφαλῆς ἔχοντα τὴν ἀρχὴν τῆς δυνάμεως ἀπὸ τῆς καρδίας λαμβάνειν. ταῦτα μὲν οὖν ὀρθῶς.

fitione ex ad amussim sumpta, in alterutris vero praepositione abs; quemadmodum in ea, sermonem abs mente emitti, nullam sumptionem criminabimur, totam vero rationem nihil concludere dicemus. Non enim adhuc principales conclusionis propositiones coaptabuntur. Est namque ipsarum altera talis, sermo abs mente emittitur, altera autem, sermo ex cerebro non emittitur. At utramque sumptionem vel juxta praepositionem abs, vel juxta praepositionem ex pronunciatam esse oportebat, ut aliqua ipsis communis conclusio inferatur. Forte plura de orationis vitio dicere tentassem, nisi Chrysippus suam absurditatem novisset, et modum deprehensionis ipse scriptitasset in sententia paulo ante a me adducta, fieri posse inquiens, ut ex partibus pectoris sermo emittatur, sed capite principium motus suppeditante, quemadmodum et quod omnes nervi originem ex capite habentes principium facultatis a corde sumant. Haec itaque recte a

εἴρηται τῷ Χρυσίππῳ, καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἄν τις αὐτῷ καὶ μᾶλλον μέμψαιτο, διότι κατιδὼν τὸ ἀληθὲς ὅμως οὐ χρῆται· τὰ δὲ ἀπὸ τῆς θέσεως ἐπικεχειρημένα, καὶ τούτων ὅσα μᾶλλον ποιηταὶ μαρτυροῦσιν, ἢ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώ(261)πων, ἢ ἐτυμολογία τις, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον, οὐκ ὀρθῶς. κάλλιον γὰρ ἦν ἐπιμείναντα τοῖς κατὰ τὴν ἀποδεικτικὴν μέθοδον ὑπολαμβανομένοις λήμμασιν ἐξετάσαι τε καὶ κρῖναι διὰ τῆς αἰσθήσεως. αὐτὸς δὲ, ὥσπερ οὐ κατ᾽ ἐπιστήμην, ἀλλὰ κατὰ τύχην εἰρηκὼς τὸ ἀληθὲς, ἀπεχώρησέ τε τῆς ζητήσεως αὐτοῦ καὶ ποιητὰς ἐπάγεται μάρτυρας.

Κεφ. ϛ΄. Ὅπερ οὖν ὁ Χρύσιππος ἐθεάσατο μὲν, οὐκ ἐπεξῆλθε δὲ τῷ λόγῳ, τοῦτ᾽ ἐγώ μοι δοκῶ προσθήσειν. ἐπειδὴ γὰρ ἐγχωρεῖ, κἂν ὅτι μάλιστα πάντων τῶν νεύρων ἐγκέφαλος ἀρχὴ φαίνεται, τὴν καρδίαν ἐπιπέμπειν αὐτῷ δύναμιν αἰσθητικήν τε καὶ προαιρετικὴν, ὡσαύτως δὲ, κἂν ἐκ τῶν κατὰ τὸν θώρακα μορίων ὁ λόγος ἐκπέμπεται, τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως αὐτοῦ ἀπ᾽ ἐγκεφάλου καταφέρεσθαι, ζητητέον ἐφεξῆς ἐστι, πότερον οὐδέτερον οὐδετέρῳ μεταδίδωσιν

Chryfippo dicta funt; quocirca ipfe magis accufandus venit, quod, quum verum noviffet, non eft tamen eo ufus; ea vero e quae a fitu argumenta petita funt, atque ex his magis quae poëtae teftantur, aut vulgus, aut quaedam nominis ratio, aut aliud quiddam hujufmodi, non recte. Praeftiterat enim infiftendo fumptionibus, quae juxta methodum demonftratoriam adfumuntur, inveftigare ea et fenfu expendere. Verum ipfe, tanquam non ex fcientia, fed fortuito verum dixiffet, ab inquifitione ipfius difceffit et poëtas teftes citavit.

Cap. VI. Quod igitur Chryfippus vidit quidem, fed oratione non expofuit, id apponere mihi vifum eft. Quandoquidem enim fieri poteft, ut, licet quam maxime omnium nervorum origo cerebrum videatur, cor ipfi vim fenforiam voluntariamque fuppeditet; pari modo, etiamfi ex thoracis partibus fermo emittitur, principium motus ipfius a cerebro deferri; difquirendum deinceps eft,

οὐδεμιᾶς δυνάμεως, ἢ τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ. γένοιτο δ' ἂν ἡ ζήτησις ὧδε. τὰ συνάπτοντα τὴν καρδίαν ἐγκεφάλῳ διασκέψασθαι χρὴ κατὰ τὰς τῶν ζώων ἀνατομὰς, ὁπόσα τ' ἐστὶ καὶ ὁποῖα, κἄπειτα κατὰ τὸν τράχηλον ἕκαστον αὐτὸ ἢ τέμνειν, ἢ θλᾷν, ἢ βρόχοις διαλαμβάνειν, εἶτ' ἐπισκέπτεσθαι, τίνα καταλαμβάνει τὸ ζῶον παθήματα. συνάπτει δὲ καρδίαν ἐγκεφάλῳ τὰ τρία γένη τῶν ἀγγείων, ἅπερ δὴ καὶ παντὸς τοῦ σώματος ὑπάρχει κοινὰ, φλέβες καὶ ἀρτηρίαι καὶ νεῦρα, φλέβες μὲν αἱ σφαγίτιδες ὀνομαζόμεναι, ἀρτηρίαι δὲ αἱ καρωτίδες, νεῦρα δὲ τὰ ταύταις ταῖς ἀρτηρίαις παραπεφυκότα. τὰς μὲν δὴ σφαγίτιδας φλέβας ἢ τὰς καρωτίδας ἀρτηρίας οὐχ ἁπλῶς χρὴ τέμνειν, ὥσπερ τὰ νεῦρα, τεθνήξεται γὰρ εὐθέως τὸ ζῶον αἱμοῤῥαγίᾳ λάβρῳ συσχεθὲν, ἀλλ' ἄμεινον βρόχοις ἰσχυροῖς διαλαβόντα πρῶτον ἔν τε τοῖς ἄνω καὶ κάτω μέρεσι τοῦ τραχήλου τὸ μέσον τῶν βρόχων διατέμνειν, ὡς μηδεμίαν αἱμοῤῥαγίαν ἀκολουθῆσαι. [105] τὰ νεῦρα δὲ εἴτε θλᾷν, εἴτε διαλαμβάνειν ἐθέλοις βρόχοις τισὶν ἢ τοῖς σαυτοῦ δακτύλοις, εἴτε τέμνειν, ἐφ'

an neutrum alteri virtutem aliquam tribuat, an alterum alteri. Fiet autem ad hunc modum investigatio. Quae cor cerebro connectunt, in dissectionibus contemplari oportet, quot sint numero et qualia; postea in collo singula vel secare, vel contundere, vel funiculo intercipere; deinde contueri, qui affectus animal invadant. Connectunt autem cor cerebro tria vasorum genera, quae sane etiam totius corporis sunt communia, venae, arteriae et nervi: venae quidem jugulares dictae, arteriae carotides, nervi his arteriis adnati. Sane jugulares venas aut carotidas arterias non simpliciter dividere oportet, quemadmodum nervos, moreretur enim protinus animal larga sanguinis profusione debilitatum, sed praestat funiculis validis intercipiendo primum in superiore et inferiore cervicis regione medium vinculorum dissecare, ut nulla sequatur sanguinis profusio: nervos autem sive contundere, sive funiculis quibusdam comprehendere,

Ed. Chart. V. [105.] Ed. Baf. I. (261.)

ἅπασι τούτοις τοῖς παθήμασιν ἓν καὶ ταὐτὸν ἀκολουθήσει σύμπτωμα τῷ ζώῳ· ἄφωνον ἔσται παραχρῆμα, τῶν δὲ ἄλλων ἐνεργειῶν οὐδεμία οὔτ' ἐν τῷ παραυτίκα βεβλαμμένη, οὔτ' ἐξ ὑστέρου φανεῖται. τῶν ἀρτηριῶν δέ γε βρόχοις διαληφθεισῶν ἤ, ὡς εἴρηται, τμηθεισῶν, ἄφωνον μὲν ἢ καρώδες, ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν μεθ' Ἱπποκράτην κακῶς ἀνατεμόντων ἔγραψαν, οὐκ ἔσται τὸ ζῶον, αἱ δὲ ἀνωτέρω τῶν τρωθεισῶν ἀρτηριῶν ἅπασαι τελέως ἄσφυκτοι γενήσονται. τὰς δὲ φλέβας οὔτε βρόχοις διαλαμβάνων οὔθ', ὡς εἴρηται, τέμνων ὄψει τινὰ σαφῶς ἐνέργειαν ἀπολλυμένην. ἐκ τούτων τῶν φαινομένων ἕτοιμόν ἐστι συλλογίσασθαι, μήτε τὴν καρδίαν εἰς τὴν τῶν σφυγμῶν κίνησιν ἐγκεφάλου τι προσδεῖσθαι, μήτε τὸν ἐγκέφαλον καρδίας, ἵν' αἰσθάνηταί τε καὶ κατὰ προαίρεσιν ἐνεργῇ τὸ ζῶον. ὅτι μὲν γὰρ οὐδὲν ἡ καρδία πρὸς τὴν οἰκείαν κίνησιν ἐγκεφάλου δεῖται, δῆλόν ἐστιν ἐκ τοῦ, καὶ τῶν φλεβῶν καὶ τῶν ἀρτηριῶν καὶ τῶν νεύρων τῶν προειρημένων βρόχοις διαληφθέντων, ὁμοίως ἔτι σφύζειν αὐτὴν καὶ τὰς καθ' ὅλον τὸ ζῶον ἀρτηρίας·

vel tuis ipfius digitis, five fecare; ob hos omnes affectus unum et idem fymptoma animanti fuperveniet. Quippe ftatim obmutefcet, reliquarum vero actionum nulla neque in praefenti tempore laefa, neque in pofterum apparebit. Arteriis autem fune interceptis vel, ut dixi, diffectis, mutum fane aut foporofum, ut plerique poft Hippocratem diffectorum perperam fcripferunt, non erit animal, fed omnes, quae fupra vulneratas habentur, in totum pulfum amittent. At venas neque funibus intercipiens, neque, ut dictum eft, fecans, aliquam manifefto actionem aboleri videbis. Ex his apparentibus promptum eft colligere, neque cor ad pulfuum motum cerebro indigere, neque cerebrum corde, ut fentiat animal juxtaque arbitrium operetur. Quod enim cor nihil ad proprium motum cerebro opus habet, inde clarum eft, quod, venis, arteriis nervifque praedictis fune comprehenfis, fimiliter ipfum adhuc pulfet et totius animantis arteriae.

αἱ γὰρ ἀνωτέρω τῶν βρόχων μόναι παντάπασιν ἄσφυκτοι γίγνονται, τοῦ συνεχοῦς αὐτῶν μέρους τοῦ μέχρι καρδίας ὡσαύτως ταῖς ἄλλαις σφύζοντος. ὅτι δὲ οὐκ ἔτι τῶν ἐγκεφάλου δυνάμεων ἡ καρδία τὴν πρώτην ἀρχὴν ἔχει, μάθοις ἂν ἐκ τοῦ, πάντων τῶν εἰρημένων νεύρων ἤτοι τμηθέντων, ἢ βρόχοις διαληφθέντων, ἄφωνον μόνον γίγνεσθαι τὸ ζῶον, εἰσπνεῖν μέντοι καὶ ἐκπνεῖν ἀκωλύτως κατ' ἀμφοτέρας τὰς διαφορὰς τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων εἰσπνοῶν τε καὶ ἐκπνοῶν, οὕτω δὲ κἀν τοῖς τέσσαρσιν κώλοις ἔτι καὶ νῦν ἐνεργεῖν, καθάπερ καὶ πρόσθεν, ἀκούειν τε καὶ βλέπειν καὶ πᾶσαν αἴσθησιν αἰσθάνεσθαι. μόνη γὰρ, ὡς εἴρηται, φωνὴ διαφθείρεται τοῦ ζώου, τμηθέντων τῶν παρὰ ταῖς ἀρτηρίαις νεύρων. ὅσοι δὲ τῶν ἰατρῶν τε καὶ φιλοσόφων ἐπὶ ταῖς εἰρημέναις ἀρτηρίαις ἤτοι τμηθείσαις, ἢ, ὡς εἴρηται, διαληφθείσαις ᾤοντο καροῦσθαι τὸ ζῶον, εἶτ' ἐκ τούτου συνελογίζοντο τὴν καρδίαν ἐγκεφάλῳ χορηγεῖν αἴσθησίν τε καὶ κίνησιν, ἐσφάλθαι μὲν αὐτοὺς ὑποληπτέον ἐν τῇ περὶ τὸ φαινόμενον ἐμπειρίᾳ, τὸ δ' ἐξ ὑποθέσεως ἀκολουθοῦν

Nam folae fupra funes fitae omnino pulfum amittunt, dum continua ipfarum pars, quae ad cor ufque pertingit, fimiliter ac aliae pulfat. Quod autem cerebri facultatum cor primam non habeat originem, inde cognofcere licet, quod, omnibus commemoratis nervis five fectis, five laqueo comprehenfis, animal folum obmutefcit, infpirat tamen et expirat fine impedimento juxta utramque fuperius dictarum infpirationum et expirationum differentiam; ita vero et quatuor artubus etiamnum operatur, ficuti et prius, auditque et videt, omnique fenfu percipit. Nam fola, ut dictum eft, vox animalis aboletur, nervis juxta arterias diffectis. Porro qui tum medici, tum philofophi ob enumeratas arterias five diffectas, five, ut dixi, interceptas animal foporari putaverunt, deinde hinc collegerunt, cor fenfum motumque cerebro fuppeditare, hos nimirum falfos effe in ejus, quod apparet, experientia putandum eft, quod autem ex hypothefi fequitur, diligenter

ἀκριβῶς ἑωρακέναι· εἴπερ γὰρ ὄντως ἐγίγνετο καρῶδες τὸ ζῶον, ὅπερ αὐτοῖς ὄνομα βούλεται σημαίνειν τὸ ἀναίσθητόν τε καὶ ἀκίνητον, ἐξ ἀνάγκης ἂν ἀκολουθεῖν τὸ τὴν καρδίαν ἐπιπέμπειν ἐγκεφάλῳ τὴν πρώτην ἀρχὴν αἰσθήσεώς τε καὶ κινήσεως, ἣν αὐτὸς ἅπαντι τῷ σώματι διὰ νεύρων χορηγεῖ, ὥστ᾽ εἶναι δευτέραν τινὰ ἀρχὴν αὐτὸν, οὐκ ἀκριβῶς πρώτην, ἀνάλογον ὑπάρχῳ μεγάλου βασιλέως. ἀποδεδειγμένον γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ὡς ἡ μὲν καρδία τῶν ἀρτηριῶν, ὁ δ᾽ ἐγκέφαλος τῶν νεύρων ἐστὶν ἀρχὴ, περαίνοιτ᾽ ἂν, εἴπερ ἀληθὲς ἦν τὸ λεγόμενον, ὡς ἡ καρδία διὰ τῶν ἀρτηριῶν ἐγκεφάλῳ χορηγεῖ δύναμιν ψυχικήν. οὐ μὴν ἀληθές ἐστιν, ἀλλὰ κατεψεύσαντο τοῦ φαινομένου κατὰ τὰς ἀνατομάς. καρῶδες μὲν γὰρ οὐδ᾽ ἐπὶ τοῖς νεύροις τμηθεῖσι γίγνεται τὸ ζῶον, μήτοι γε δὴ ταῖς ἀρτηρίαις· ἄφωνον δὲ τῶν νεύρων μὲν βλαβέντων γίγνεται, τῶν ἀρτηριῶν δ᾽ οὐ γίγνεται, καὶ πολὺ δὲ μᾶλλον ἔτι τῶν φλεβῶν. ἀλλ᾽ οἱ πλεῖστοι τῶν ἰατρῶν τε καὶ φιλοσόφων ἅμα ταῖς ἀρτηρίαις τὰ νεῦρα τοῖς βρόχοις διαλαμβάνοντες, εἶτα ἄφωνον ὁρῶντες αὐτίκα τὸ

vidiſſe. Si enim vere ſoporoſum animal evaderet, quod ipſis nomen ſignificat ſenſus motuſque expers, neceſſario ſequeretur, cor primam et ſenſus et motus originem cerebro immittere, quam ipſum toti corpori per nervos ſuggerit. Quapropter ſecundum quoddam principium ipſum erit, non exquiſite primum, magni regis legato dignitate reſpondens. Demonſtratum enim eſt antea, quod cor arteriarum, cerebrum nervorum ſit principium; concluderetur igitur, ſi verum eſſet, quod dicitur, cor per arterias vim animalem cerebro ſuppeditare; non tamen verum eſt, ſed ementiti ſunt contra id, quod in diſſectionibus apparet. Soporoſum enim neque ob nervos praeciſos animal efficitur, neque ob arterias, verum nervis oblaeſis mutum quidem evadit, arteriis autem non ita, multoque minus venis: ſed plerique medici philoſophique ſimul cum arteriis nervos ſunibus comprehendentes, deinde mutum protinus animal fieri conſpicientes,

ζῶον γιγνόμενον, ἀρτηριῶν τὸ πάθος ᾠήθησαν ὑπάρχειν, καὶ κάρον ὠνόμασαν, οὐκ ὀρθῶς, οἶμαι, εἰ μήτι ἄρα τὴν ἀφωνίαν ἐθέλουσιν ὀνομάζειν κάρον· οὕτω γὰρ ἂν ὀνόματι μόνον σφάλλοιντο κατά γε τοῦτο, περὶ δὲ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ἁμαρτάνοιεν, εἴπερ ἐπὶ ταῖς ἀρτηρίαις ὑπολαμβάνοιεν ἄφωνον γίγνεσθαι τὸ ζῶον.

Κεφ. ζ'. [106] Ἐγὼ μὲν δή μοι δοκῶ τὸ κελευσθὲν ὑπὸ τοῦ Χρυσίππου πεπραχέναι ζητήσας, εἴτ' ἀπὸ καρδίας ἐγκεφάλῳ δύναμίς τις, εἴτ' ἀπ' ἐγκεφάλου τῇ καρδίᾳ χορηγεῖται. Χρύσιππος δ' αὐτὸς ὀλιγώρως ἐσχηκέναι φαίνεται περὶ τὴν τοῦ πράγματος ἔρευναν, ἰδὼν μὲν τὴν ὁδὸν, ᾗ χρὴ τὸ ζητούμενον ἁλῶναι, μὴ χρησάμενος δὲ αὐτῇ. μέμφομαι δ' αὐτῷ καὶ διότι καθ' ἓν βιβλίον ἐναντία λέγειν ὑπέμεινεν, οὐκ ἀπὸ μακροῦ διαστήματος ἀλλήλων ἔμπροσθεν μὲν ὡς ἀποδεικτικὸν γράψας τὸν τοῦ Ζήνωνος λόγον, ἐπὶ προήκοντι δὲ τῷ συγγράμματι δεικνὺς αὐτοῦ τὴν λύσιν. εὑρίσκω δ' οὐχ ἥκιστα τὸν Χρύσιππον καὶ ἄλλας τινὰς ἐναντιολογίας ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ λόγῳ περὶ τοῦ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικοῦ

arteriarum affectionem esse crediderunt, quam soporem nominarunt, non recte meo judicio, nisi vocis amissionem soporem appellent; sic enim nomine solum hallucinantur in hoc, at in re ipsa aberrant, si ob arterias animal mutum evadere existiment.

Cap. VII. Ego sane jam videor mihi, quod Chrysippus jussit, fecisse, inquirendo, a corde ne facultas aliqua cerebro, an a cerebro cordi suggeratur. Chrysippus porro ipse parvi fecisse videtur hujus rei inquisitionem, qui videns quidem viam, qua id, quod quaeritur, adipisci conveniat, ea non usus sit: hominem autem reprehendo insuper, quod in uno libro contraria dicere sustinuerit non longo invicem intervallo, qui prius sane ceu demonstrativum Zenonis sermonem scripserit, processu autem commentarii solutionem ipsius ostenderit. Jam invenio, Chrysippum maxime et alia quaedam in hoc ipso de animae principatu sibi repugnantia adduxisse. Quippe

Ed. Chart. V. [106.] Ed. Bas. I. (261. 262.)

πεποιημένον. ἐν ἀρχῇ γὰρ προειπὼν, ὡς τὰ μὲν ἄλλα μέρη τῆς ψυχῆς ἐν οἷς ἐστι τοῦ ζώου μορίοις ὁμολογεῖται, περὶ δὲ τοῦ ἡγεμονικοῦ μόνου ζητεῖται, διὰ τὸ μήτε αἴσθησιν ἐκφανῆ μηδεμίαν εἶναι αὐτοῦ, μήτ' ἐναργές τι τεκμήριον, ὀλίγον ὕστερον ὡς περὶ φαινομένου τοῦ μέρους διαλέγεται. ἔχουσι δ' αἱ ῥήσεις αὐτοῦ τόνδε τὸν τρόπον. οὕτω φαίνεται διαφεύγειν ὁ τόπος ἡμᾶς, οὔτε αἰσθήσεως ἐκφανοῦς γιγνομένης, ὅπερ ἐπὶ τῶν λοιπῶν συντέτευχεν, οὔτε τῶν τεκμηρίων, δι' ὧν ἄν τις συλλογίσαιτο τοῦτο· οὐδὲ γὰρ ἂν οὐδ' ἐπὶ τοσοῦτον ἀντιλογίας προῆλθεν ἰατροῖς τε καὶ φιλοσόφοις. ταῦτα προειπὼν ὁ Χρύσιππος ἐφεξῆς φησιν, ὡς ἅπαντες ἄνθρωποι τῶν τῆς διανοίας παθῶν αἰσθάνονται κατά τε τὸν θώρακα καὶ τὴν καρδίαν. ἔχει δὲ καὶ ἥδε ἡ ῥῆσις ὧδε. κοινῇ δέ μοι δοκοῦσιν οἱ πολλοὶ (262) φέρεσθαι ἐπὶ τοῦθ' ὡσανεὶ αἰσθανόμενοι περὶ τὸν θώρακα αὐτοῖς τῶν κατὰ τὴν διάνοιαν παθῶν γιγνομένων, καὶ μάλιστα καθ' ὃν ἡ καρδία τέτακται τόπον, οἷον μάλιστα ἐπὶ τῶν φόβων καὶ τῶν λυπῶν λέγω καὶ ἐπὶ τῆς ὀργῆς, καὶ μάλιστα τοῦ θυμοῦ. κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν, εἰ καὶ μηδὲν

inter initia praefatus, alias sane animae partes in quibus sunt animantis partibus confessum esse, de principatu autem solo disquiri, eo quod nullus sensus evidens, neque manifesta quaedam conjectura de eo haberi potest, paulo post tanquam de apparente parte disserit. Habent autem verba ipsius in hunc modum. *Sic videtur nos subterfugere locus, quum neque sensus evidens sit, quod in reliquis contingit, neque conjecturae, per quas id quis posset colligere. Neque enim in tantum controversiae processissent medici et philosophi.* His praemissis, consequenter Chrysippus ait, *universos homines affectus mentis sentire in thorace et in corde.* Habet autem oratio haec ad eum modum. *Communiter autem mihi videntur plurimi in hanc ferri opinionem, tanquam sentientes mentis affectus in thorace, et praesertim ubi cor situm est, idque potissimum in timore et tristitia et ira, et maxime iracundia.* In hac oratione saltem *tanquam*

Ed. Chart. V. [106.] Ed. Baf. I. (262.)

ἄλλο, τὸ γοῦν ὡσανεὶ προσέθηκεν, οὐ τολμήσας ἄντικρυς εἰπεῖν, αἰσθάνεσθαι τοὺς ἀνθρώπους τῶν κατὰ τὴν διάνοιαν παθῶν ἐν τῷ θώρακι γιγνομένων. ὡσανεὶ γάρ ἔφη συναισθανόμενοι, μικρὸν δ' ὕστερον καὶ τὸ ὡσανεὶ περιελὼν οὑτωσὶ γράφει· ἡ γὰρ περὶ τὴν διάνοιαν γιγνομένη ταραχὴ καθ' ἕκαστον τούτων αἰσθητῶς περὶ τοὺς θώρακάς ἐστιν. εἶτ' ἐφεξῆς· τῆς μὲν γὰρ ὀργῆς γιγνομένης ἐνταῦθα εὔλογον καὶ τὰς λοιπὰς ἐπιθυμίας ἐνταῦθα εἶναι. καὶ πάλιν ἐν τοῖς ἑξῆς τοῦ συγγράμματος, καὶ τὰ τῶν ὀργιζομένων πάθη, φησὶ, φαίνεται περὶ τὸν θώρακα γιγνόμενα, καὶ τὰ τῶν ἐρώντων. καὶ λοιπὸν οὐκ ἔτι παύεται περὶ τῶν παθῶν διαλεγόμενος, ὡς ἔν τε τῷ θώρακι καὶ περὶ τὴν καρδίαν μάλιστα συνίστασθαι φαινομένων. ὥστ' ἔγωγε θαυμάζω τἀνδρὸς, ὅτι τὸ κατ' ἀρχὰς ὑφ' ἑαυτοῦ γραφόμενον οὐκ ἐξήλειψεν, ἔνθα φησὶν, οὔτ' αἴσθησιν οὐδεμίαν ἐμφανῆ γίγνεσθαι, ποῦ τὸ κύριον τῆς ψυχῆς μέρος, οὔτε τεκμήριον· οὐ γὰρ ἐπὶ τοσοῦτον διενεχθῆναι ἂν πρὸς ἀλλήλους ἰατρούς τε καὶ φιλοσόφους. ἢ, εἴπερ ἀρέσκηται τῷδε τῷ λόγῳ, πῶς οὐκ ᾐδέσθη πάλιν ἐν τοῖς ἑξῆς αἰσθήσει γε κρίνων τὸ δόγμα, καὶ φαίνεται

adjecit, non aufus palam dicere, homines fentire mentis affectus in thorace; tanquam enim, inquit, fentientes. Paulo poft dictione *tanquam* ablata, hoc pacto fcribit: *Turbatio enim mentis, quae in fingulis his fit, in thorace percipitur.* Poftea iterum: *Quum enim hic ira fiat, confentaneum eft, et alias animae cupiditates inibi effe.* Rurfus in fubfequentibus commentarii locis: *Atque irafcentium affectus in thorace fieri videntur, et amantium;* ac in reliquis non ceffat de affectibus difputare, tanquam in thorace et maxime circa cor appareant. Quare demiror, hominem non aboleviffe, quod per initia fcripfit, inquiens, neque fenfum neque conjecturam fieri, ubi praecipua eft animae pars; non enim difcreparent adeo medici et philofophi inter fe. Vel, fi contentus eft hoc fermone, quomodo non veritus eft iterum in fubfequentibus fenfu dogma judicare, ac dicere manifefte apparet?

λέγων; ἐγὼ δέ μοι δοκῶ, καθάπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν ἔπραξα τὸν ἀληθέστερον ἑλόμενος λόγον, ὃν ὁ Χρύσιππος ἔγραψε πρὸς ἑαυτὸν ἐναντιολογούμενος, οὕτω καὶ νῦν ποιῆσαι. οὐδεμία γὰρ αἴσθησις ἡμῖν γίγνεται τοῦ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικοῦ κατὰ τὴν καρδίαν ἢ τὸν θώρακα περιεχομένου, [107] καὶ διὰ τοῦτ' ἐπαινῶ μὲν τὰ πρῶτα τοῦ Χρυσίππου, δι' ὧν ὁμολογεῖ τὸ ἀληθὲς, οὐκ ἐπαινῶ δὲ ἐν οἷς καταψεύδεται τῆς αἰσθήσεως. οὐ γὰρ ἓν ἔτ' ἐνταῦθα δοκεῖ μοι σφάλλεσθαι κατὰ τὸν λόγον, ἀλλὰ δύο μεγάλα· πρῶτον μὲν, ὅτι, παντὸς τοῦ σώματος ἐν τοῖς τῆς ψυχῆς πάθεσιν ἐναργῶς ἀλλοιουμένου, καὶ ποτὲ μὲν ὠχριῶντός τε καὶ καταψυχομένου καὶ τρέμοντος, ὡς ἐν τοῖς φόβοις φαίνεται γιγνόμενον, ἔστιν ὅτε δ' ἐρυθριῶντός τε καὶ θερμαινομένου καὶ σφοδρῶς ἐντεινομένου, καθάπερ ἐν τοῖς θυμοῖς, οὐδενὸς μὲν ἄλλου μέμνηται μορίου, μόνων δὲ τῶν κατὰ τὸν θώρακα· ἔπειτα δ', ὅτι, κἂν συγχωρηθῇ μειζόνως ἡ καρδία τῶν ἄλλων τοῦ ζώου μορίων ἐξισταμένη τοῦ κατὰ φύσιν ἐν φόβοις τε καὶ λύπαις, ἀγωνίαις τε καὶ θυμοῖς, ἅπασί τε τοῖς ἄλλοις πάθεσιν, οὐ τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς,

Ego autem decrevi, quemadmodum paulo ante feci veriorem deligens fermonem, quem Chryfippus fibi repugnans fcripfit, etiam nunc idem facere. Nullus enim fenfus nobis obvenit, qui principem animae partem in corde aut thorace contineri declaret, eoque laudo prima Chryfippi dicta, quibus verum fatetur; non probo autem, in quibus contra fenfum mentitur. Haud enim in uno hic mihi videtur effe falfus, fed duobus magnis. Primo fane, quod, ubi totum corpus manifefte immutatur per animae affectus, nunc pallefcens, frigefcens et tremens, ut in metu fieri confpicitur, nunc vero rubefcens, calefcens et vehementer intenfum, quemadmodum in iracundia, de nulla alia parte meminit, nifi folius thoracis. Poftea vero, etfi concedatur, cor magis quam alias animantis partes extra naturae habitum egredi in timore, triftitia, anguftia, iracundia aliifque omnibus affectibus, non ratiocinatricem animae vim, fed ira-

ἀλλὰ τὸ θυμούμενον ἢ ἐπιθυμοῦν ἐνταῦθα ὑπάρχειν ἐνδείξεται· ὥστε πλέον θάτερον, ἢ ὅπερ αὐτὸς βούλεται, περαίνεσθαι διὰ τοῦ λόγου. εἰ γὰρ ἐν μὲν τῷ διανοεῖσθαί τε καὶ μανθάνειν ἢ διδάσκειν οὐδεμία κίνησις ἐξαίρετος ἐμφαίνεται κατὰ τὴν καρδίαν, ἐν ἅπασι δὲ τοῖς πάθεσιν ἐναργῶς φαίνεται, δῆλον, οἶμαι, γίγνεται, τὸ μὲν λογιζόμενον τῆς ψυχῆς οὐκ εἶναι κατὰ τὴν καρδίαν, τὸ δ' ἀλόγιστόν τε καὶ παθητικὸν ὀνομαζόμενον ἐν αὐτῇ περιέχεσθαι· εἰ δ', ἔνθα τὸ πάσχον, ἐνταῦθά φησι καὶ τὸ λογιζόμενον ὑπάρχειν, αὐτὸ τὸ ζητούμενον ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἑτοίμου λήψεται. πολλῷ δ' ἦν ἄμεινον ἀπόδειξίν τινα ἡμᾶς διδάξαι τοῦ λαβεῖν ἐκ προχείρου τὸ ζητούμενον, ἀλλ' οὔτ' ἐν τῷ βιβλίῳ τῷ πρώτῳ περὶ ψυχῆς, οὔτ' ἐν τοῖς περὶ παθῶν ἀπόδειξίν τινα εἶπε τοῦ χρῆναι πάντως, ἔνθα τὸ ἄλογόν ἐστιν, ἐνταῦθ' εἶναι καὶ τὸ λογιζόμενον, ἀλλ' ἑτοίμως τε κἀκ προχείρου πανταχοῦ λαμβάνει, καίτοι Πλάτωνος ἐνίας μὲν ἀποδείξεις ἐν τῷ τετάρτῳ τῆς πολιτείας γράψαντος, ἐνίας δ' αὖθις ἐρεῖν ἀναβαλομένου, περὶ ὧν ἐνδείκνυται κατὰ τὸν

fcibilem aut concupifcentem illic effe indicabit; quare altera pars magis quam ab ipfo afferta hac demonftratione concluditur. Nam fi intelligendo, difcendo docendove nullus infignis motus in corde apparet, in omnibus autem affectibus evidenter innotefcit, clarum, opinor, evadit, ratiocinatricem animae facultatem non effe in corde, irrationalem vero et affectibus obnoxiam in ipfo comprehendi. At fi, ubi affectibus obnoxiam, ibi etiam ratiocinatricem effe pronunciat, id, quod ab initio quaerebatur, prompte affumetur. At multo erat fatius demonftrationem aliquam nos docere, quam id, quod quaeritur, ex procinctu capere. Sed neque in priore libro de anima, neque in opere de affectibus ullam demonftrationem protulit, cur oporteat omnino, ubi irrationalis animae vis exiftit, ibi effe etiam ratiocinatricem, fed prompte et ex procinctu omnino fumit, etfi Plato nonnullas fane demonftrationes quarto de republica prodiderit, nonnulla vero rurfus dicere diftu-

Τίμαιον, ἃς κἀγὼ διὰ τῶν ἑξῆς ὑπομνημάτων ἁπάσας γράφω. νυνὶ δ' οὔπω μοι πρόκειται τοῦτο δεικνύειν, ἀλλ' ὅτι τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς, ὃ δὴ καὶ ἡγεμονικόν τε καὶ διάνοιαν καὶ κύριον αὐτὸς ὁ Χρύσιππος ὀνομάζει, κατὰ τὸν ἐγκέφαλόν ἐστι. τούτου γὰρ ἀποδειχθέντος, ἐάν τις ἑτέρα δύναμις ἐν τῇ καρδίᾳ φαίνηται περιεχομένη, μηδαμόθεν ἑτέρωθεν ὁρμωμένη, τὰς δύο μὲν ἀρχὰς ἤδη σαφῶς ἕξομεν, ἐφεξῆς δὲ καὶ τὴν τρίτην ὁμοίως ἐξευρήσομεν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰς τὸν μέλλοντα λόγον ἀναβεβλήσθω. νυνὶ δ' ἐπανέλθωμεν αὖθις ἐπ' ἐκεῖνον τὸν λόγον, ὅθεν εἰς τοῦτον ἐξέβημεν, ὡς ἄρα ὁ Χρύσιππος ἐναντιολογούμενος ἑαυτῷ παρὰ πόδας οὐκ αἰσθάνεται, καθάπερ ἐπεδείξαμεν, διά τε τοῦ περὶ τῆς φωνῆς λόγου καὶ τοῦ φάσκειν, ἐνίοτε μὲν οὐδεμίαν αἴσθησιν ἡμῖν γίγνεσθαι τοῦ περιέχοντος τόπου τὸ ἡγεμονικὸν, ἐνίοτε δὲ φαίνεσθαι λέγειν αὐτόν. ἀλλὰ γὰρ οὐδὲ τοῦτ' αὐτὸ πρόκειταί μοι νῦν ἀποδεικνύειν, ὅτι μὴ πάρεργον.

lerit, de quibus in Timaeo ait oftenditque, quas etiam ego fubfequentibus commentariis univerfas literis mandabo. In praefentia vero nondum mihi inftitutum eft id oftendere, fed quod ratiocinatrix animae vis, quam et praefidem, mentem et principem Chryfippus ipfe nominavit, in cerebro habetur. Quo demonftrato, fi qua alia facultas in corde contineri videatur non aliunde profecta, jam duo principia manifefte habebimus; deinde vero et tertium inveniemus. Sed hoc quidem in futuram difputationem differetur. Nunc rurfus ad illum fermonem redeamus, unde huc fumus digreffi, quód fane Chryfippus fibi ipfi paffim refragari non percipiat, quemadmodum tum ex fermone de voce oftendimus, tum ex eo, quod pronunciat, interim nullum fenfum nobis obvenire loci principem animam continentis, nonnunquam vero dicit, ipfum manifefte apparere. Neque hoc propofuimus oftendere, nifi quia non erit extra rem.

Κεφ. η'. Ἀλλ' ἦν ἐξ ἀρχῆς τὸ προκείμενον ἐν τούτῳ τῷ γράμματι τὰς τέτταρας διαφορὰς ἐπιδεῖξαι τῶν λημμάτων. ἐκάλουν δὲ τὸ μὲν πρῶτον γένος αὐτῶν ἐπιστημονικόν τε καὶ ἀποδεικτικόν, τὸ δὲ δεύτερον γυμναστικόν τε καὶ, ὡς Ἀριστοτέλης ὀνομάσειε, διαλεκτικὸν, τὸ δὲ τρίτον πιθανόν τε καὶ ῥητορικὸν, τὸ δὲ τέταρτον σοφιστικὸν, [108] ἐπεδείκνυόν τε, τὰ μὲν ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων τε καὶ συμβαινόντων τῇ καρδίᾳ συνιστάμενα κατὰ μόνον αὐτὸ τὸ ζητούμενον πρᾶγμα τῶν ἐπιστημονικῶν εἶναι λημμάτων, τὰ δ' ἄλλα σύμπαντα διαλεκτικὰ, τὰ δ' ἀπὸ τῶν ἔξωθεν μαρτύρων ῥητορικὰ, τὰ δ' ὁμωνυμίαις τισὶν ἢ τοῖς τῆς λέξεως σχήμασι πεπανουργημένα σοφιστικά. τὰ μὲν οὖν ἐπιστημονικὰ καθ' ἕκαστον πρᾶγμα παντάπασιν ὀλίγα τε καὶ εὐαρίθμητ' ἐστὶ, τὰ δὲ γυμναστικὰ πάμπολλα· καθ' ἕκαστον γὰρ τῶν ὑπαρχόντων τε καὶ συμβαινόντων τῷ πράγματι συνίσταται. τὸν γοῦν ἀπὸ τῆς φωνῆς ἐρωτώμενον λόγον ἐκ τῆς θέσεως ὁρμώμενον ἐπέδειξα· οὕτω δὲ καὶ τὸν ἀπὸ τῆς εἰσπνοῆς τε καὶ ἐκπνοῆς. ὡσαύτως δ' ἔχοντα

Cap. VIII. Verum ab initio erat hoc in libro propoſitum, quatuor ſumptionum differentias oſtendere. Vocabam autem primum ipſorum genus ſcientificum et demonſtratorium, ſecundum vero exercitatorium et *ut* Ariſtoteles nominavit, dialecticum, tertium probabile et rhetoricum, quartum ſophiſticum, demonſtravique, nonnullas ab iis, quae cordi inſunt acciduntque, conſtitutas in ſola ipſa re, de qua eſt quaeſtio, ex genere ſcientificarum eſſe ſumptionum, alias vero omnes dialecticas, quae ab externis teſtibus petuntur, rhetoricas, quae aequivocationibus quibuſdam aut dictionis figuris conſtruuntur, ſophiſticas. Quapropter ſcientificae in ſingulis rebus omnino paucae et faciles numeratu ſunt, exercitatoriae permultae; ex ſingulis enim, quae inſunt acciduntque rei, conſtruuntur. Rationem igitur, quae a voce petita eſt, ex ſitu proficiſci indicavimus; ita etiam illam, quae ab inſpiratione et expiratione ſumitur. Pari modo ha-

εὑρήσεις καὶ τὸν ἀπὸ τῆς ἐν ταῖς λύπαις δήξεως. ἐναργῶς μὲν γὰρ ἡ δῆξίς ἐστιν ἐν τῷ στόματι τῆς γαστρὸς, οἱ δ᾽ ἐς τὴν καρδίαν ἀναφέρουσιν αὐτήν. οἱ μὲν οὖν, ὅτι πλησίον ἡ καρδία τέτακται τῷ στόματι τῆς γαστρὸς, διὰ τοῦτ᾽ ἀπ᾽ ἐκείνης ἄρχεσθαι νομίζουσι τὸ πάθος, ἀπὸ τῆς θέσεως ἐπιχειροῦσιν. οἱ δ᾽ αὐτὴν ὄντως οἴονται τὴν καρδίαν δάκνεσθαι, πάμπολυ σφάλλονται. κάτω μὲν γὰρ τοῦ θώρακος ἡ δῆξίς ἐστιν ὑπὸ τῷ κατὰ τὸ στέρνον χόνδρῳ, ἡ καρδία δ᾽ ἐν μέσῳ τέτακται τῷ θώρακι, καὶ οὐδεὶς ᾔσθετο πώποτε τῆς καρδίας αὐτῆς δακνομένης οὔτ᾽ ἐν λύπαις οὔτ᾽ ἐν ἄλλῳ πάθει ψυχῆς ἢ σώματος. οὐ μὴν οὐδ᾽ ἡ καρδιαλγία τοὔνομα τὴν ἐν τῷ θώρακι περιεχομένην καρδίαν ὀδυνᾶσθαι δηλοῖ, ἀλλ᾽ ἔστιν ὁμωνυμία τις οὐδένα λανθάνουσα τῶν ὡμιληκότων ἀρχαίων γράμμασι. ὥσπερ γὰρ τὸ κατὰ τὸν θώρακα σπλάγχνον, οὕτω καὶ τὸ τῆς γαστρὸς στόμα καρδίαν ὀνομάζουσιν οἱ παλαιοὶ, καὶ πάμπολύ γε τοὔνομά ἐστι παρ᾽ αὐτοῖς. ἀλλ᾽ ἐγὼ δυοῖν ἢ τριῶν ἐπιμνησθήσομαι τῶν παραδειγμάτων ὑπὲρ τοῦ σαφῶς ἐνδείξασθαι

bere deprehendes et eam, quae a morfu, qui in triftitia accidit, petitur. Palam fiquidem morfus in ventriculi orificio, hi autem ad cor ipfum referunt. Qui igitur, quia cor prope os ventriculi fitum eft, ideo affectum ab illo oriri putant, a fitu argumentantur. Qui autem ipfum vere cor morderi cenfent, omnino errant; fiquidem infra thoracem morfus eft fub pectoris cartilagine, cor autem in medio fitum eft thorace, et nullus unquam cor ipfum morderi fenfit neque in triftitia, neque in alio animae aut corporis affectu. Neque tamen nomen cardialgia cor in thorace contentum dolere fignificat, fed eft quaedam aequivocatio, quae neminem latet, qui antiquorum libros evolverit. Quemadmodum enim vifcus, quod in thorace eft, fic et ventris os antiqui cor appellant, idque nominis frequenti apud ipfos in ufu eft. Sed ego duobus tribusve exemplis, ut fignificatum ex dictione

τὸ σημαινόμενον ἐκ τῆς λέξεως. ἃ μὲν δὴ Νίκανδρος ὧδέ πως φησίν·

— — ἣν κραδίην ἐπιδόρπιον, οἱ δὲ δοχαίην
Κλείουσι στομάχοιο.

Θουκυδίδης δ' ὧδε· καὶ ὁπότε εἰς τὴν καρδίαν στηρίξειεν, ἀνέτρεπέ τε αὐτὴν καὶ ἀπο(263)καθάρσεις χολῆς πᾶσαι, ὅσαι ὑπὸ τῶν ἰατρῶν εἰσιν ὠνομασμέναι, ἐπήεσαν. ὁ δ' Ἱπποκράτης· γυνὴ ἐκαρδιήλγεε, καὶ οὐδὲν καθίστη πλὴν ἐς ῥοιῆς χυλὸν ἄλφιτον ἐπιπάσσουσα, καὶ μονοσιτεῖν ἤρκεσε, καὶ ἀνεῖλκεν οἷα τὰ κηρίωνος. ἅπαντες οὗτοι δηλοῦσιν ἐναργῶς, τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ὀνομάζεσθαι καρδίαν. ὥστε ταύτης μὲν τῆς καρδίας εἴη ἄν τι πάθος ἡ καρδιαλγία, τοῦ σπλάγχνου δ', ὑπὲρ οὗ πρόκειται σκοπεῖν, εἰ τὸ κυριεῦον τῆς ψυχῆς μόριον ἐν ἑαυτῷ περιέχει, τοιοῦτον πάθος οὐδέποτε γίγνεται. οὐδὲ γὰρ οὐδ' αὐτοῦ τοῦ στόματος τῆς γαστρὸς ἅπαν ἄλγημα καρδιαλγίαν προσαγορεύουσιν, ἀλλὰ μόνον ἐπειδὰν ὑπὸ δριμέων ὑγρῶν ἐρεθίζηταί τε καὶ ἀναδάκνηται. τοῦτο δ' αὐτὸ συμβαίνει ἐν ταῖς λύπαις· διὸ

manifeſto indicetur, efficiam. Nicander ſane hoc pacto inquit:

Appellant ſtomachi cor excipiens alimentum.

Thucydides hoc pacto: *Quum in cor defixiſſet, perverriſſetque ipſum, etiam purgationes bilis omnes, ut ſunt a medicis appellatae, ſucceſſerunt.* Hippocrates autem: *Mulier corde dolebat, ac nihil adhibuit praeterquam in mali granati ſuccum polentam inſpergens, ac ſemel cibum ſumere contenta erat, attraxitque cujuſmodi cerionis ſunt.* Omnes hi palam indicant, os ventriculi appellari cor, ut hujus quidem cordis affectus aliquis ſit cardialgia; illius autem viſceris, de quo propoſita eſt diſputatio, ſi principem animae partem in ſe continet, ejuſmodi affectus nunquam oboritur. Neque enim hujus ventriculi oris omnem dolorem cardialgiam appellant, ſed ſolum quum ab acribus humoribus irritatur et mordetur, quod in triſtitia contingit; ideo etiam ea affecti

καὶ χολὴν ἐμοῦσιν οἱ λυπηθέντες, ἐνίοις δ᾽ ὑπέρχεται κάτω, καὶ ἡ γαστὴρ αὐτοῖς ἄκρα τὰ χολώδη διαχωρεῖ. συμβαίνει δὲ οὐ μόνον τοῖς λυπηθεῖσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπὶ πλέον ἀσιτησάντων οὐκ ὀλίγοις δάκνεσθαι τὸ τῆς γαστρὸς στόμα, καὶ μᾶλλον εἰ σφοδρῶς προγεγυμνασμένοι μὴ προσενέγκοιντο σιτία. τοῖς τε γὰρ λυπηθεῖσι καὶ τοῖς γυμνασαμένοις εὐτονώτερον εἰς τὴν γαστέρα συῤῥεῖ χολὴ ξανθή· πρὸς ταύτης οὖν δακνόμενοι καρδιαλγοῦσιν. οὐδ᾽ ἐστὶν ἀναγκαῖον ἐν τῷδε τῷ λόγῳ τὴν αἰτίαν ἐπισκέπτεσθαι, δι᾽ ἣν τοῦτο συμβαίνει. μόνον γάρ μοι πρόκειται δεῖξαι κατά γε τὸ παρὸν, ὡς οὐκ ἔστι τῆς καρδίας, τοῦ σπλάγχνου, τὸ πάθος ἡ καρδιαλγία, καθάπερ οὐδὲ τὸ δάκνεσθαι κατὰ τὰς λύπας, ἀλλὰ τὸ μὲν σύμπτωμα τοῦ στόματος τῆς γαστρὸς, ἐπικεχείρηται δὲ ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν θέσιν ἐγγύτητος, ὥσπερ γε καὶ τὸ πάλλεσθαι τὴν καρδίαν ἐν τοῖς φόβοις ἀπὸ συμβεβηκότος ἐπιχειρεῖται, ὧν ἑκάτερον οὐκ ἔστιν ἐπιστημονικόν. εἰ δὲ συγχωρηθείη τοιοῦτον ὑπάρχειν, [109] οὐ Στωϊκοῖς καὶ Περιπατητικοῖς, ἀλλ᾽ Ἱπποκράτει καὶ Πλάτωνι μαρτυρεῖ, καθάπερ καὶ ὁπόσα τοῖς θυμουμένοις ὁ

bilem evomunt; nonnullis vero infra descendit, ac venter his summe biliosa dejicit. Verum non solum tristitia affectis evenit, sed etiam eorum, qui impendio diutius a cibo abstinuerunt, non paucis os ventriculi morderi, magisque, si post exercitationem vehementem cibum non assumpserint; nam tristitia affectis exercitatisque valentius in ventriculum flava bilis confluit. Ab hac itaque morsi cardialgia laborant. Neque est necessarium in hac disputatione causam inspicere, cur id accidat. Solum enim mihi propositum est ostendere, hunc affectum cardialgiam non esse ex corde viscere, quemadmodum neque morsum in tristitia, sed oris ventriculi accidens. Argumentum vero hic a situs vicinitate petitum est, quemadmodum et id de cordis palpitatione in metu ab accidenti sumitur; quorum neutrum scientificum est; sin autem concedatur, tale esse, non Stoïcis et Peripateticis, sed Hippocrati et Platoni suffragatur; quemadmodum etiam

Χρύσιππος γράφει συμπίπτειν ἔν τε τῷ θώρακι παντὶ καὶ κατὰ τὴν καρδίαν. ἄχρι γὰρ ἂν ἐν μὲν τῷ διδάσκειν τε καὶ μανθάνειν καὶ ὅλως κινεῖσθαι τὴν ψυχὴν κατ' ἐπιστήμην τινὰ μηδὲν ἐπιδεικνύωσι συμβαῖνον τῇ καρδίᾳ, κατὰ δὲ τὰ πάθη δεικνύωσιν, οὐ μόνον οὐκ ἀνατρέπουσι τὸν παλαιὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ κατασκευάζουσιν. τὰ μὲν δὴ τοιαῦτα τῶν ἐπιχειρημάτων ἐκ τοῦ δευτέρου γένους ἐστὶ τῶν λημμάτων, ὥσπερ, οἶμαι, καὶ τὸ πρώτην ἁπάντων τῶν μορίων τοῦ ζώου διαπλάττεσθαι τὴν καρδίαν. οὐ γὰρ τὴν κατὰ δύναμιν ἀρχὴν ἐνδείκνυται τοῦτο συγχωρηθὲν, ὑπὲρ ἧς νῦν ζητοῦμεν, ἀλλὰ τὴν κατὰ γένεσιν. εἴρηται δέ μοι καὶ διώρισται σαφῶς ὑπὲρ τῆς διαφορᾶς τῶν ἀρχῶν ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ. τὸ μέντοι πρώτην μὲν ἁπάντων ἄρχεσθαι κινεῖσθαι τῶν τοῦ ζώου μορίων αὐτὴν, ὑστάτην δὲ παύεσθαι, τῶν ἀποδεικτικῶν ἐστι λημμάτων. ἐνδείκνυται γὰρ, ἀρχὴν εἶναι κινήσεως αὐτὴν, οὐ μὴν ἁπάσης γε, ἀλλὰ μόνης τῆς κατὰ τοὺς σφυγμοὺς, ἥτις ἑτέρου γένους ἐστὶ τῆς κατὰ προαίρεσιν· ἐκείνης δ' οὔτ' ἄρχεσθαι πρώτην, οὔθ' ὑστάτην

quae irascentibus accidere tum in thorace toto tum in corde Chrysippus commemorat. Quatenus enim, dum docet discitque et in totum movetur anima juxta scientiam aliquam, nihil demonstrant cordi accidere, in affectionibus autem ostendunt, hic non solum non subvertunt antiquum sermonem, sed etiam confirmant. Hujusmodi sane argumenta ex secundo genere sumptionum existunt, quemadmodum, opinor, etiam illud, quod cor omnium animantis partium primum conformetur. Non enim, si hoc concessum fuerit, initium facultate ostendet esse cor, de quo nunc disputamus, sed secundum generationem. Dictum autem a me est definitumque manifeste libro priore de principiorum differentia. Porro quod primum omnium animantis partium moveri incipiat, postremum autem cesset, ad sumptiones demonstrativas pertinet. Ostenditur enim, id motus esse initium, non tamen omnis, sed solius, qui in pulsibus est, qui genere a voluntario diversus est; illum autem neque primum in-

παύεσθαι τὴν καρδίαν ἔχει τις δεῖξαι. περαίνοιτ' ἂν οὖν κἀκ τούτου τοῦ λήμματος, οὐχ ὅπερ Ἀριστοτέλης τε καὶ Χρύσιππος ὑπολαμβάνουσιν, ἀλλ' ὃ Πλάτωνι καὶ Ἱπποκράτει δοκεῖ, τῆς μὲν κατὰ προαίρεσιν ἐν ἡμῖν κινήσεως ἀρχὴν εἶναι τὸν ἐγκέφαλον, ἑτέρας δέ τινος ἀπροαιρέτου τὴν καρδίαν. ἦν μὲν οὖν καὶ ταῦθ' ἱκανὰ πρὸς ἀπόδειξιν τῶν προκειμένων, ἀλλ' ἐπειδὴ προὐθέμην ἐν τῷδε τῷ βιβλίῳ τὰ λήμματα ἐπελθεῖν ἅπαντα τὰ λαμβανόμενα ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τῇ καρδίᾳ, προσθεὶς ἔτι τὰ ὑπόλοιπα καταπαύσω τὸν λόγον. ἐπ' αὐτοῖς δέ ἐστι καὶ τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους λῆμμα, περὶ οὗ κατὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πρώτου βιβλίου διῆλθον, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τῇ καρδίᾳ· πλῆθος γάρ τι νεύρων ἐν αὐτῇ φαίνεσθαί φησιν. ἐδείχθη δ' ὑφ' ἡμῶν, ὡς νευρώδη μέν τινα σώματα κατὰ τὴν καρδίαν εἴη, νεῦρα δ' οὐκ εἴη, καὶ ὡς τὰ μὲν νευρώδη τοῦ σώματος ἰδέᾳ μόνον ἔοικε τοῖς νεύροις, οὐκ ἐνεργείᾳ τε καὶ χρείᾳ. κρίνεσθαι δὲ προσήκει τὴν ἐν τοῖς ὀργάνοις ἑτερότητα καὶ ταυτότητα ταῖς ἐνεργείαις καὶ ταῖς χρείαις αὐτῶν. ὥστ' οὐδὲν ἔτι περὶ τῶν

cipere cor, neque postremum ab eo desistere aliquis demonstrare poterit. Ex hac igitur sumptione concludetur, non quod Aristoteli et Chrysippo, sed quod Platoni et Hippocrati videtur, nempe principium motus voluntarii esse cerebrum, alterius autem cujusdam non voluntarii cor. Erant itaque et haec ad propositorum demonstrationem abunde; verum quia hoc in libro statui omnes sumptiones pertractare, quae ex his, quae cordi insunt, capiuntur, ubi caeteras addidero, librum finiam. Accedit ipsis et Aristotelis sumptio, de qua circa primi libri finem transsegi, ex iis, quae cordi insunt. Copia enim aliqua nervorum, inquit, in ipso conspicitur. At a nobis indicatum est, nervosa quaedam esse corpora in corde, nervos autem non esse, item quod nervosae corporis partes specie solum nervis respondent, non actione et usu. Licet autem discernere in instrumentis diversitatem et identitatem actionibus ipsorum et usu; quare nihil amplius de eis-

αὐτῶν δέομαι διέρχεσθαι, μεταβήσομαι δ' ἐπί τι τῶν ὑπολοίπων, οὗ σχεδὸν ἅπαντες μεμνημονεύκασιν, οἷς ἡ καρδία πασῶν τῶν δυνάμεων ἀρχὴ τῶν ἐν τοῖς ζώοις ὑπείληπται. λέγουσι γὰρ, ὅθεν ἡ τοῦ τρέφεσθαι τοῖς ζώοις ἀρχὴ, κατ' ἐκεῖνο τὸ μόριον εἶναι καὶ τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς· ἐν καρδίᾳ δ' εἶναι τὴν τοῦ τρέφεσθαι τοῖς ζώοις ἀρχὴν, ὥστε καὶ τὸ λογιζόμενόν τε καὶ διανοούμενον ὑπάρχειν ἐν αὐτῇ. ψεύδονται δ' ἐν ἀμφοτέροις τοῖς λήμμασιν. οὔτε γὰρ ἐν καρδίᾳ τὴν ἀρχὴν τοῦ τρέφεσθαι τοῖς ζώοις εἶναι συγχωροῦμεν, ἀλλ' ἕν τι καὶ τοῦτ' ἔστι τῶν ἐν τῇδε τῇ πραγματείᾳ προκειμένων εἰς τὴν σκέψιν, (οὐ χρὴ δὲ τὸ ζητούμενον ὡς ὁμολογούμενον λαμβάνειν,) οὔτε τὸ μίαν ἀρχὴν ἀμφοτέρων ὑπάρχειν τῶν δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ τούτου τὸ ἐναντίον ἡμεῖς ἀποδείκνυμεν. θαυμάζω τοίνυν κἀνταῦθα τῶν ἀνδρῶν, εἰ ἄμφω τὰ ζητούμενα προχείρως λαμβάνουσι οὐδεμίαν ἀπόδειξιν προτιθέντες. ὅμοιον δέ τι ποιοῦσι κἄπειδὰν, ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς τροφῆς ἐστιν, ἐνταῦθ' εἶναι φάσκωσι καὶ τὸ ἡγεμονικὸν, εἶθ' ἑξῆς προσλαμβάνωσιν, ὡς ἐν τῇ

dem tractare opus est. Digrediemur autem ad aliquam ex reliquis, qua de omnes fere meminerunt, quibus cor omnium facultatum principium esse in animalibus creditum est. Dicunt enim, unde principium nutritionis in animalibus, illic ratiocinatricem animae esse facultatem; in corde autem esse nutritionis animalium originem; quare et vim ratiocinantem intelligentemque in ipso existere. Verum in utrisque sumptionibus mentiuntur, neque enim in corde principium nutriendi animantibus esse concedimus, sed unum aliquod et hoc est ex his, quae in praesenti opere ad speculationem erant proposita; non oportet autem, quod quaeritur, ceu confessum accipere; neque unum esse principium utriusque facultatis, cujus nos contrarium demonstramus. Demiror igitur hic viros illos, si ambo, quae inquiruntur, prompte accipiunt, ne unam quidem demonstrationem proponentes. Simile vero quid efficiunt, quum animae principem partem illic esse pronunciant, unde nutrimenti principium, deinde

καρδία τῆς τροφῆς ἐστιν ἀρχή. οὔτε γὰρ τοὔτ᾽ ἀληθές· ἀρχὴ γὰρ τροφῆς καὶ ὑγρᾶς καὶ ξηρᾶς στόμα, στόμαχος, κοιλίη, φησὶν Ἱπποκράτης, οὔτ᾽, [110] εἰ καὶ παντὸς μᾶλλον, ἂν ἠκολούθει ἐξ ἀνάγκης, καθ᾽ ὃ μόριον ἡ ἀρχὴ τῆς τροφῆς ἐστι, κατὰ τοῦτο ὑπάρχειν τὸν λογισμόν· τοῦτο γὰρ ἕν τι τῶν ζητουμένων ἐστὶ, τὸ δ᾽ ἕτερον τῶν ζητουμένων ψεῦδος. ἡ μὲν γὰρ πρώτη τῆς τροφῆς ἀρχὴ στόμα, στόμαχος, κοιλίη, ἡ δευτέρα δ᾽ αἱ ἐξ ἥπατος εἰς κοιλίην καθήκουσαι φλέβες, ἐν αἷς πρώταις αἷμα γίγνεται, ἡ τρίτη δὲ τὸ ἧπαρ αὐτὸ, ἡ τετάρτη δὲ μετὰ τὸ ἧπαρ ἡ κοίλη φλὲψ, ἐν ᾗ πρώτῃ καθαρὸν τῶν περιττωμάτων ἀπολείπεται τὸ αἷμα, παρὰ ταύτης δ᾽ ἤδη τῆς φλεβὸς, ὥσπερ τἄλλα τοῦ ζώου μόρια πάντα, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ καρδία λαμβάνει τὴν τροφήν. οὐ μὴν οὐδ᾽, ὅταν εἴπωσιν, ὅθεν ἡ χορηγία τοῦ πνεύματος, ἐνταῦθ᾽ εἶναι τὸ ἡγεμονικὸν, εἶτ᾽ ἐπ᾽ αὐτῷ προσλαμβάνωσιν, ἐκ τῆς καρδίας χορηγεῖσθαι τὸ πνεῦμα, συγχωρητέον αὐτοῖς. καὶ γὰρ κἀνταῦθα πάλιν, εἰ μὲν τὸ ψυχικὸν πνεῦμά φασιν ἐκ τῆς καρδίας ἄρχεσθαι,

assumunt, in corde alimenti esse principium; neque enim hoc verum est, quoniam alimenti tum humidi tum sicci principium est os, stomachus et ventriculus, auctore Hippocrate; neque, si omnino admitteretur, consequens esset, in qua parte principium nutritionis est, in eadem haberi ratiocinationem; siquidem hoc unum ex his, quae disquiruntur, existit; alterum vero quaesitorum mendacium est. Etenim primum alimenti principium est os, stomachus et ventriculus; alterum venae ex jecore in ventrem pertinentes, in quibus primis sanguis gignitur; tertium jecur ipsum; quartum post jecur vena cava, in qua prima purus a recrementis sanguis relinquitur. Ab hac jam vena, quemadmodum aliae animantis partes omnes, eodem modo cor alimentum recipit. Non tamen, quum dicunt, unde spiritus suggeritur, ibidem esse animae principem facultatem, deinde ad id assumunt, ex corde spiritum suppeditari, ipsis concedendum est. Etenim hic quoque rursus, si animalem spiritum ex corde

τὸ ζητούμενον αὐτὸ λαμβάνουσιν· εἰ δὲ τὸ ζωτικὸν, οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθήσει τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἀμφοτέροις ὑπάρχειν. Ἐρασίστρατος οὖν οὐχ ἁπλῶς, ὥσπερ οὗτοι, τὸ ζητούμενον λαμβάνων, ἀλλὰ μετὰ κατασκευῆς λόγων οὐκ ὀλίγων ἐκ μὲν τῆς κεφαλῆς φησι τὸ ψυχικὸν, ἐκ δὲ τῆς καρδίας τὸ ζωτικὸν ὁρμᾶσθαι πνεῦμα. εἰ δ᾽ οὐδέτερον μὲν τούτων τῶν πνευμάτων ἠρωτῆσθαι κατὰ τὸν λόγον ἐροῦσι, τὸ δὲ ἀνάλογον τῇ ξηρᾷ καὶ ὑγρᾷ τροφῇ, τὸ προσαγορευόμενον ὑλικὸν, ἀκούσονται καὶ περὶ τοῦδε παρ᾽ Ἱπποκράτους· ἀρχὴ τροφῆς πνεύματος στόμα, ῥῖνες, βρόγχος, πνεύμων καὶ ἡ ἄλλη διαπνοή. οὔκουν οὔτε τούτων τῶν λόγων ἰσχυρὸς οὐδεὶς, οὔθ᾽ ὅταν ὁ Διογένης εἴπῃ· ὃ πρῶτον τροφῆς καὶ πνεύματος ἀρύεται, ἐν τούτῳ ὑπάρχει τὸ ἡγεμονικὸν, ὃ δὲ πρῶτον τροφῆς καὶ πνεύματος ἀρύεται, ἡ καρδία. τὸ γὰρ πρῶτον ἐρωτήσομεν ὅπως λέγει. εἰ μὲν γὰρ ὡς ὄργανον (264) πρῶτον, οὐδαμῶς ἡ καρδία τροφῆς καὶ πνεύματος ἀρύεται πρώτη, ἀλλὰ τροφῆς μὲν στόμα,

oriri dicunt, quaeſitum ipſum ſumunt; ſi vitalem, non neceſſario ſequetur, idem utriſque eſſe principium. Eraſiſtratus igitur non ſimpliciter, quemadmodum hi, id quod quaeritur aſſumens, ſed longo verborum contextu, ex capite animalem, ex corde vitalem ſpiritum proficiſci affirmat. Quod ſi horum ſpirituum neutrum in ſermone attingi dicunt, ſed dictum materialem, qui ſicco humidoque alimento proportione reſpondet, audient hoc quoque ab Hippocrate: *Principium alimenti ſpiritus os eſt, naſus, aſpera arteria, pulmo aliuſque perſpiratus.* Igitur nulla harum rationum valida eſt, nec quam affert Diogenes: *Quod primum alimentum ſpiritumque haurit, in hoc princeps facultas animae exiſtit, quod autem primum alimentum et ſpiritum haurit, cor eſt.* Nam, quomodo intelligat primum, diſcutiemus. Si enim ut inſtrumentum primum, nequaquam cor alimentum ſpiritumque haurit primum, ſed nutrimentum quidem os, ſtomachus,

στόμαχος, κοιλίη, πνεύματος δὲ στόμα, ῥῖνες, βρόγχος, πνεύμων· εἰ δ᾽ ὡς ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεώς ἐστι τοῖς ἀρυομένοις, ἀληθὲς μὲν τὸ πρότερον λῆμμα, τοῦ δευτέρου δ᾽ ἀντιληψόμεθα, φάσκοντες αὐτὸ τὸ ζητούμενον ἑτοίμως λαμβάνειν αὐτόν. ἡμεῖς μὲν γὰρ ἀπὸ κεφαλῆς πεμφθήσεσθαι τὴν ἀρχὴν ὁμολογοῦμεν τῆς κινήσεως, ἐπειδὰν ἐσθίειν, ἢ πίνειν, ἢ ἀναπνεῖν βουλώμεθα. ὁ Διογένης δὲ τοῦτο λαβὼν χωρὶς ἀποδείξεως ἀμφισβήτησιν πεποίηκεν ἰδίαν. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἑαυτοῦ τοῖς λόγοις ἐχρήσατο. τὸ, φησὶ, κινοῦν τὸν ἄνθρωπον τὰς κατὰ προαίρεσιν κινήσεις ψυχική τίς ἐστιν ἀναθυμίασις, πᾶσα δὲ ἀναθυμίασις ἐκ τῆς τροφῆς ἀνάγεται, ὥστε τὸ κινοῦν πρῶτον τὰς κατὰ προαίρεσιν κινήσεις καὶ τὸ τρέφον ἡμᾶς ἀνάγκη ἓν καὶ ταὐτὸν εἶναι. ὅταν ταῦτα ὁ Διογένης γράφῃ, περὶ μὲν οὖν τοῦ τὴν οὐσίαν εἶναι τῆς ψυχῆς ἀναθυμίασιν, εἴτ᾽ οὖν ἐκ τροφῆς, εἴτ᾽ ἐκ πνεύματος, οὐδὲν ἔν γε τῷ παρόντι φήσομεν ἀμφισβητεῖν, ἵνα μὴ τὰ πάντα λυπῶμεν τὸν ἄνδρα, περὶ δὲ τοῦ, ταὐτὸν εἶναι τὸ κινοῦν

venter, fpiritum vero os, nares, guttur, pulmo. At fi quod unde principium motus ineft partibus haurientibus, vera quidem prior fumptio, fecundam autem reprobabimus, affumere ipfam dicentes prompte id, quod ab initio quaerebatur. Siquidem nos motus initium a capite tranfmitti fatemur, quum edere, aut bibere, aut refpirare volumus. At Diogenes, hoc affumpto citra demonftrationem, ambiguitatem propriam peperit; eodem pacto et fuis rationibus eft ufus, dum ait: *Quod movet hominem voluntariis motibus, animalis quaedam evaporatio eft; omnis autem evaporatio ex nutrimento attollitur; proinde quod primum movet motibus voluntariis, et quod nutrit, neceffe eft unum et idem effe.* Quum haec Diogenes fcribat, de eo quidem, quod animae fubftantia fit evaporatio, five ex alimento, five ex fpiritu, nihil ad praefens ambigendum dicimus, ne omnino homini fimus molefti; de eo autem,

Ed. Chart. V. [110. 111.] Ed. Baſ. I. (264.)

πρῶτον ἡμᾶς τὰς κατὰ προαίρεσιν κινήσεις καὶ τὸ τρέφον, ἀντιληψόμεθα. τοὐναντίον γὰρ ἅπαν ἐξ ὧν ὑπέθετο περαίνεσθαι φήσομεν, ἐξ αἵματος μὲν ὁμολογοῦντες *** καὶ αὐτὸς ἐπιλανθανόμενος τῶν οἰκείων δογμάτων αἷμά φησιν εἶναι τὴν ψυχὴν, ὡς Ἐμπεδοκλῆς καὶ Κριτίας ὑπέλαβον. εἰ δέ γε ἕποιτο Κλεάνθει, καὶ Χρυσίππῳ, καὶ Ζήνωνι, τρέφεσθαι μὲν ἐξ αἵματος φήσας τὴν ψυχὴν, οὐσίαν δ' αὐτῆς ὑπάρχειν τὸ πνεῦμα, πῶς ἔτι ταὐτὸν ἔσται τὸ τρέφον τε καὶ κινοῦν, εἴπερ τρέφει μὲν τὸ αἷμα, κινεῖ δὲ τὸ πνεῦμα; ὥστε πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀτόποις καὶ ἀπέραντός ἐστιν ὁ τοῦ Διογένους λόγος. [111] ὃ γὰρ ἐπιφέρει τοῖς ὑποτεθεῖσι λήμμασιν, οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἕπεται. δειχθήσεται δὲ ἐπὶ πλέον ὑπὲρ αὐτοῦ διὰ τῶν ἑξῆς ὑπομνημάτων. ἐν μὲν γὰρ τῷ παρόντι δοκῶ μοι καιρὸν εἶναι καταπαύειν ἐνταῦθα τὸ βιβλίον. ὑποσχόμενος γὰρ περὶ τῶν ἐναργῶς φαινομένων ὑπάρχειν τῇ καρδίᾳ τὸν λόγον ἐν τῷδε τῷ γράμματι ποιήσασθαι,

quod idem ſit movens nos primum juxta arbitrium et nutriens, refragabimur; quippe ex his, quae ſuppoſuit, omnino contrarium concludi dicemus, ex ſanguine conſitentes fieri evaporationem. Diogenes, etiam ipſe ſuorum dogmatum oblitus, ſanguinem eſſe ait animam, ut Empedocles et Critias exiſtimarunt. Si autem Cleanthem, Chryſippum et Zenonem ſequatur, qui animam ex ſanguine nutriri dixerunt, ſubſtantiam autem ipſius eſſe ſpiritum, quomodo adhuc idem erit id quod nutrit, et id quod movet, ſiquidem ſanguis nutrit, ſpiritus autem movet? Quapropter praeter alia abſurda etiam indefinita eſt et nequit concludi Diogenis oratio; nam quod infert praepoſitis ſumptionibus, non neceſſario ſequitur, de quo ſubſequentibus commentariis agetur. Siquidem impraeſentiarum tempeſtivum mihi videtur huic libro finem imponere. Quum enim eſſem pollicitus de iis, quae manifeſto videntur cordi ineſſe, hoc commentario verba fa-

τί ἂν ἔτι δεοίμην ἐφάπτεσθαι τοιούτων ἐπιχειρημάτων, ὧν δόγματα μᾶλλον, οὐ τὸ φαινόμενον ἐκ τῆς ἀνατομῆς, ἡ ἀρχὴ τῆς συστάσεώς ἐστιν;

cere, quid amplius opus habeam hujusmodi argumenta attingere, quorum initium dogmatis potius quam eo, quod apparet ex diffectione, conftituatur?

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΝ ΚΑΙ ΠΛΑΤΩΝΑ ΔΟΓΜΑΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Ed. Chart. V. [111.] Ed. Baſ. I. (264.)

Κεφ. α'. Ὅτι μὲν ἀναγκαῖόν ἐστιν οὐ φιλοσόφοις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἰατροῖς, ὅσοι γε μὴ ἀλογίστως ἅπτονται τῆς τέχνης, ἐσκέφθαι περὶ τῶν διοικουσῶν ἡμᾶς δυνάμεων, ὁπόσαι τέ εἰσι κατὰ γένος, ὁποία τέ τις ἑκάστη κατ' εἶδος, ἐν τίνι τε μάλιστα τοῦ ζώου μορίῳ καθίδρυται, διὰ τοῦ πρώτου δέδεικται λόγου. ὅτι δ' οἱ κάλλιστα περὶ αὐτῶν ἀποφήναμενοι Πλάτων τε καὶ Ἱπποκράτης εἰσὶν, ἐῤῥέθη

GALENI DE HIPPOCRATIS ET PLATONIS PLACITIS LIBER TERTIVS.

Cap. I. Quod ſane neceſſarium exiſtat non ſolum philoſophis, ſed medicis etiam, quicunque non abſque ratiocinatione artem attingunt, ſpeculari de facultatibus corpus noſtrum regentibus, quot genere ſint, et quales ſecundum ſpeciem ſingulae, quamque potiſſimum animantis partem occupent, primo libro eſt demonſtratum. Quod autem Plato et Hippocrates ii ſunt, qui optime de

μὲν οὐκ ὀλίγα καὶ διὰ τοῦ πρώτου βιβλίου, τελεώτατα δὲ ἐπεξῆλθον τῷ λόγῳ κατὰ τὸ δεύτερον γράμμα, τὰς διαφορὰς ἁπάντων τῶν λημμάτων ἐκθέμενος, οἷς ἐχρήσαντο περὶ τοῦ προκειμένου δόγματος οἱ ἐπιφανέστατοι τῶν φιλοσόφων. ἀναγκαῖον δέ μοι δοκεῖ καὶ νῦν ἔτι περὶ αὐτῶν ἀναμνήσαντι περαίνειν οὕτω τὸν ὑπόλοιπον λόγον. τέτταρας ἔλεγον εἶναι τὰς πάσας διαφορὰς τῶν λημμάτων· ἔνια μὲν γὰρ αὐτῶν ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων τῷ μορίῳ λαμβάνεσθαι κατὰ τὴν τοῦ προβλήματος οὐσίαν, ἔνια δὲ ἀπὸ τῶν [112] ὑπαρχόντων μὲν, οὐ μὴν κατὰ τὸ προβεβλημένον τε καὶ ζητούμενον, ἕτερα δὲ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν μαρτύρων, πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὸ τέταρτον ἀπὸ τῶν σοφιστικῶν λημμάτων, τοῖς τῆς λέξεως σχήμασι πρὸς ἀμφιβολίαν πεπανουργημένον. οὐκ ὀλίγα δὲ ἔγραψα παραδείγματα, ἀφ᾽ ὧν ἕκαστον τῶν λημμάτων ἐφευρίσκεται γένος, αὐτὰ τὰ ῥήματα τῶν χρωμένων αὐτοῖς προστιθέμενος. καὶ δὴ τοὺς λόγους αὐτῶν ἀνατρέπων ἱκανῶς βέλτιον ἐγνώκειν ἐν αὐτῷ τῷ τρίτῳ γράμματι τόν τ᾽ ἀριθμὸν καὶ τὰς οὐσίας τῶν ἀρετῶν διδάσκειν.

ipfis pronunciarunt, non paucis quidem priore etiam libro expofui, abfolutiffime vero fecundo libro fermone fum executus, differentias omnium fumptionum exponens, quibus clariffimi philofophi in propofito dogmate ufi funt. At operae pretium mihi videtur, etiamnum impraefentiarum mentione de ipfis facta, reliquam difputationem ita finire. Referebam, quatuor in univerfum fumptionum effe differentias; nonnullas enim ipfarum ab iis, quae parti infunt, juxta problematis fubftantiam defumi; aliquas vero ab iis fane, quae infunt, non tamen fecundum id, quod propofitum eft, ac de quo quaeftio habetur; alias a teftibus externis; praeterea etiam quartam differentiam a fophifticis fumptionibus procedere, vocabuli figuris ad ambiguitatem dolofe conftructam. Porro non pauca exempla defcripfi, unde unumquodque fumptionum genus adinvenitur, eadem verba eorum, qui ipfis utuntur, adjiciens. Ac jam rationes ipforum evertens longe fatius cenfui in hoc tertio libro et numerum et fub-

κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπέρχεταί μοι τῶν ἀρετῶν μνημονεύσαντι τὸ λέγειν τὸν ἀριθμὸν καὶ τὰς διαφορὰς τῶν συμβεβηκότων. καί τίς γε τῶν ἐπιφανεστάτων σοφιστῶν μοι φήσας, ὡς οὐ δυνατὸν ἀνατρέπειν, ὅσαπερ ὁ Χρύσιππος ἔγραψε περὶ τοῦ τὴν καρδίαν μόνην ἐν τῷ σώματι τοῦ ζώου ἀρχὴν εἶναι τοῦ ἡγεμονικοῦ, κατὰ τοῦτο τὸ τρίτον ὑπόμνημα ἐπεξελθεῖν με τῷ λόγῳ τά γ᾽ ἐλλείποντα παρεβίασεν. ἴσως μὲν οὖν τοῦτο αἴτιον αὐτὸ γενήσεται τοῦ ἐπαίνου, ἐπεί τοι οἱ μνημονεύοντες τῶν εἰρημένων ἐν τῷ δευτέρῳ λόγῳ γινώσκουσιν ἡμᾶς τὸ ἰσχυρόν τε καὶ γενναῖον ὧν ὁ Χρύσιππος εἶπεν· ἀνατρέποντας, ἐάσαντάς τε τὰ ἀσθενέστατα, ἐπιδεικνύειν αὐτοῦ τὰ σφάλματα. λέγω δὴ, ὅτι ὁ Χρύσιππος κατὰ τὸν πρῶτον αὐτοῦ περὶ ψυχῆς λόγον τῶν μερῶν αὐτῆς τοῦ ἡγεμονικοῦ μνημονεύειν ἀρχόμενος, ἔνθα δεικνύναι πειρᾶται, τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς ἐν τῇ καρδίᾳ μόνῃ περιέχεσθαι, οὑτωσὶ λέγει· ἡ ψυχὴ πνεῦμά ἐστι σύμφυτον ἡμῖν συνεχὲς παντὶ τῷ σώματι διῆκον, ἔστ᾽ ἂν ἡ τῆς ζωῆς συμμετρία παρῇ ἐν τῷ σώματι. ταύτης οὖν τῶν μερῶν ἑκάστῳ διατεταγμένον μορίῳ, τὸ

ftantias facultatum docere. Pari modo fubit mihi facultates recordanti enumerare numerum et difcrimina accidentium; atque clariffimorum fophiftarum aliquis profeffus, Chryfippi fcripta de eo, quod cor folum in animantis corpore animi principis fit origo, non poffe everti, hoc tertio commentario ea, quae defunt, oratione perfequi coëgit. Forfan igitur haec ipfa mihi laudis occafio fuerit, quandoquidem, qui in memoria habent ea, quae fecundo libro funt comprehenfa, norunt, validas nos et generofas Chryfippi rationes confutaffe, et relictis infirmioribus errores ejus indicaffe. Dico fane, Chryfippum primo fuo de anima libro principis ipfius partis mentionem facere, illinc exordientem, ubi principium animae in folo contineri corde oftendere conatur, hifce nimirum verbis. *Anima fpiritus eft nobis infitus continuufque, totum corpus permeans, quamdiu vitae commoderatio in illo adfuerit. Inter hujus itaque partes fingulis defti-*

διῆκον αὐτῆς εἰς τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν φωνὴν εἶναι, τὸ δὲ εἰς ὀφθαλμοὺς ὄψιν, τὰ δὲ εἰς ὦτα ἀκοὴν, τὰ δὲ εἰς ῥῖνας ὄσφρησιν, τὸ δ᾽ εἰς γλῶτταν γεῦσιν, τὸ δ᾽ εἰς ὅλην τὴν σάρκα ἁφὴν, καὶ τὸ εἰς ὄρχεις ἕτερόν τιν᾽ ἔχον τοιοῦτον λόγον σπερματικὸν, εἰς ὃ δὲ συμβαίνει πάντα ταῦτα, ἐν τῇ καρδίᾳ εἶναι, μέρος ὂν αὐτῆς τὸ ἡγεμονικόν. οὕτω δὲ ἐχόντων αὐτῶν, τὰ μὲν λοιπὰ συμφωνεῖται, περὶ δὲ τοῦ ἡγεμονικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς διαφωνοῦσιν, ἄλλοι ἐν ἄλλοις λέγοντες αὐτὸ εἶναι τόποις. οἱ μὲν γὰρ περὶ τὸν θώρακά φασιν εἶναι αὐτὸ, οἱ δὲ περὶ τὴν κεφαλήν. κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ ταῦτα διαφωνοῦσι, ποῦ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ θώρακός ἐστιν, οὐ συμφωνοῦντες αὐτοῖς. Πλάτων δὲ καὶ τριμερῆ τὴν ψυχὴν φήσας εἶναι, τὸ μὲν λογιστικὸν ἔλεγεν ἐν τῇ κεφαλῇ εἶναι, τὸ δὲ θυμοειδὲς περὶ τὸν θώρακα, τὸ δὲ ἐπιθυμητικὸν περὶ τὸν ὀμφαλόν. οὕτω φαίνεται διαφεύγειν ὁ τόπος ἡμᾶς, οὔτ᾽ αἰσθήσεως ἐκφανοῦς γενομένης, ὅπερ ἐπὶ τῶν λοιπῶν συντετύχηκεν, οὔτε τῶν τεκμηρίων, δι᾽ ὧν ἄν τις συλλογίσαιτο τοῦτο.

natas partibus ea, quae in afperam arteriam pertingit, vox eft; quae in oculos, vifus; quae in aures, auditus; quae in nares, olfactus; quae in linguam, guftus; quae in totam carnem, tactus; et quae in teftes, aliam quandam ejufmodi rationem feminariam obtinet. At locus, in quem haec omnia conveniunt, cor eft, ubi animae principatus confiftit. Quae quum ita fe habeant, de reliquis fane inter ipfos convenit, de animae vero principatu diffentiunt, dum alii in aliis effe locis ipfum afferunt; nonnulli fiquidem in thorace ipfum effe tuentur, nonnulli in capite; in iis autem ipfis rurfus diffentiunt, dum non conftat inter ipfos, quanam in capitis parte et thoracis habeatur. Plato autem triplicem effe animam profeffus, ratiocinatricem in capite, irafcibilem circa thoracem, appetitricem circa umbilicum effe dicebat. Ita nos locus fubterfugere videtur, quum nec fenfui evidenter appareat, quod in reliquis accidit, neque conjecturis deprehendatur, quibus id aliquis poffit colligere;

οὐδὲ γὰρ ἂν ἀντιλογία ἐπὶ τοσοῦτον προῆλθεν καὶ ἐν ἰατροῖς καὶ ἐν φιλοσόφοις. αὕτη πρώτη ῥῆσις γέγραπται ὑπὸ Χρυσίππου περὶ ἡγεμονικοῦ κατὰ τὸ πρότερον περὶ ψυχῆς. τὸ μὲν γὰρ ἥμισυ μέρος αὐτῷ τῆς βίβλου τὸ πρότερον ὑπὲρ οὐσίας ψυχῆς ἔχει τὴν σκέψιν. κατὰ δὲ τὸ ἐφεξῆς ἥμισυ τὸ ἀπὸ τῆς γεγραμμένης ῥήσεως ἀρχόμενον ἐπιδεικνύναι πειρᾶται, τὸ τῆς ψυχῆς ἡγεμονοῦν ἐν καρδίᾳ περιέχεσθαι. τὴν (265) μὲν οὖν ἀρχὴν τοῦ λόγου δίκαιον ἀγάσασθαι· σαφῶς τε γὰρ ἅμα καὶ ἀκριβῶς, ὡς ἐχρῆν εἰπεῖν ἀρχόμενον ἄνδρα τηλικούτου δόγματος, εἴρηται Χρυσίππῳ. καὶ γὰρ, ὅτι Πλάτων τρία μέρη τῆς ψυχῆς ἐτίθετο, καὶ ἅ τινα ταῦτα, εἴρηκε, καὶ καθ᾽ οὕς τινας τόπους ἐν τοῖς ζώοις καθιδρυμένα, καὶ ὅτι λόγῳ χρὴ διασκέψασθαι περὶ τοῦ δόγματος ἐκφυγόντος τὰς αἰσθήσεις. τὰ δ᾽ ἐφεξῆς οὐκ ἔθ᾽ ὁμοίως ἔχει. δίκαιον γὰρ ἦν, οἶμαι, πρῶτον μὲν εἰπεῖν, ὑπὸ τίνων πιθανῶν ἀναπεισθεὶς ὁ Πλάτων οὕτως ἐδόξαζεν, ἔπειτα δὲ ἐξελέγξαι καὶ διαβαλεῖν αὐτὰ, κᾀπὶ τούτῳ τὴν ἑαυτοῦ κατασκευάσαι δόξαν,

neque enim eouſque et inter medicos et inter philoſophos controverſia proceſſiſſet. Haec prima verba a Chryſippo prodita ſunt de principatu animae in primo de eadem libro; nam dimidia libri ipſius pars prior de animae ſubſtantia ſpeculationem continet, reliqua pars, quae a commemoratis verbis incipit, animae principatum contineri in corde demonſtrare conatur. Principium itaque orationis admirari juſtum eſt; quippe tum manifeſte, tum exacte, ut conveniebat virum dicere tanti dogmatis principem, a Chryſippo dictum eſt. Etenim, quod Plato tres animae partes ſtatuerit, et quaenam hae ſint, quibuſque locis in animantibus collocarentur, expoſuit, item quod ratione de placito, quod ſenſus effugit, conſiderare oporteat. Quae ſubſequuntur, non ita ſimili modo habent. Aequum namque erat (meo judicio) primum exponere, quibus rationibus Plato perſuaſus ita cenſuerit, deinde redarguere eas et evertere, poſtea ſuam ipſius

οὐκ ἐκ πι[113]θανῶν ἐπιχειρημάτων, οἷοις ἔθος ἐστὶ χρῆσθαι σοφισταῖς τε καὶ ῥήτορσιν, ἀλλ' ἐξ ἐπιστημονικῶν τε καὶ ἀποδεικτικῶν, ἃ δὴ μεταχειρίζεσθαι πρέπει φιλοσόφοις ἀνδράσιν ἀλήθειαν σπουδάζουσιν. ἆρ' οὖν οὕτως ὁ Χρύσιππος ἔπραξεν, ἢ πᾶν τοὐναντίον; ἐπελάθετο μὲν, ὡς μηδὲ προειρηκὼς ὅλως τι περὶ τῆς τοῦ Πλάτωνος δόξης, ἄρχεται δ' ἐπιχειρεῖν ἀπὸ τοῦ γένους τῶν λημμάτων, ὃ κατὰ μαρτύρων δόξαν ἢ πλήθους, οὐ κατὰ τὴν τοῦ πράγματος φύσιν ἄξιον πιστεύεσθαι. παραγράψω δὲ καὶ τὴν ῥῆσιν αὐτὴν ὧδέ πως ἔχουσαν· περὶ ὧν ἑξῆς ζητήσομεν παραπλησίως ἀπὸ τῆς κοινῆς ὁρμώμενοι φορᾶς καὶ τῶν κατὰ ταύτην εἰρημένων λόγων. κοινὴν ἐνταῦθα φορὰν ὁ Χρύσιππος εἴρηκε τὸ κοινῇ πᾶσιν ἀνθρώποις δοκοῦν. εἶτ' ἐπιφέρων φησί· καὶ ἐπὶ τούτων ἱκανῶς φαίνονται ἐνηνέχθαι ἀπ' ἀρχῆς εἰς τὸ εἶναι τὸ ἡγεμονικὸν ἡμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ. εἶτ' ἐφεξῆς τούτων ἁπτόμενος ἤδη τῶν προχειρημάτων αὐτῶν ὧδέ πως γράφει κατὰ λέξιν· κοινῇ δέ μοι δοκοῦσιν οἱ πολλοὶ φέρεσθαι ἐπὶ τοῦτο, ὡσανεὶ συναισθα-

opinionem ſtatuere, non probabilibus argumentis, quibus uti mos eſt ſophiſtis et rhetoribus, verum ex ſcientificis et demonſtrativis, quae tractare philoſophos veri ſtudioſos decet. Nunquid igitur Chryſippus ita factitavit, an omnino contra? Certe oblitus eſt, ſe quicquam omnino prius de Platonis opinione dixiſſe. Incipit autem ab eo ſumptionum genere argumentari, quod ex teſtium aut vulgi opinione, non ſecundum rei naturam credere dignum eſt. Apponam autem verba ipſa, quae in hunc fere modum habent. *De ſubſequentibus pari modo diſquiremus, a communi inclinatione et ſermonibus ſecundum hanc prolatis exordientes.* Communem inclinationem Chryſippus hic intelligit id, quod communiter omnibus hominibus videtur. Deinde inferens inquit: *Et in his abunde videntur ab initio ad hoc inclinare; ut princeps ſcilicet animae pars in corde ſita ſit.* Deinde rurſus ea ipſa argumenta attingens ita ad verbum ſcribit: *Communiter multi reliqui huc ferri videntur, ceu*

νόμενοι περὶ τὸν θώρακα αὐτοῖς τῶν κατὰ τὴν διάνοιαν παθῶν γιγνομένων, καὶ μάλιστα καθ᾽ ὃν ἡ καρδία τέτακται τόπον, οἷον μάλιστα ἐπὶ τῶν λυπῶν καὶ τῶν φόβων, καὶ ἐπὶ τῆς ὀργῆς, καὶ μάλιστα τοῦ θυμοῦ, ἐκ τῆς καρδίας ἀναθυμιωμένου καὶ ὠθουμένου ἐκτός ἐπί τινα, καὶ ἐμφυσῶντος τὸ πρόσωπον καὶ τὰς χεῖρας, γίγνεται ἡμῖν ἔμφασις. ἐν τούτοις ἤδη πάνυ σφόδρα θαυμάζω τοῦ Χρύσιππου πάνθ᾽ ἅμα συγχέοντός τε καὶ ταράττοντος. εἰρηκώς τε γὰρ ὀλίγον ἔμπροσθεν, ὡς ὁ Πλάτων ἐν τοῖς περὶ τὸν θώρακα τόποις ὑπολαμβάνει τὸ θυμοειδὲς ὑπάρχειν, εἶτ᾽ ἀφ᾽ ὧν κινηθεὶς ἐπὶ τοῦθ᾽ ἧκεν ὑπερβὰς εἰπεῖν, ὑπερβὰς δὲ καὶ τὸ διαβαλεῖν αὐτὰ, κατασκευάζειν εὐθὺς ἄρχεται τὰ δοκοῦντα αὐτῷ πρώτου πάντων τῶν ἐπιχειρημάτων μνημονεύων, δι᾽ ὧν δείκνυται τὸ θυμοειδὲς ἐν τοῖς κατὰ τὸν θώρακα τόποις ὑπάρχον. οὐ γὰρ δὴ ἐξ ἄλλων πραγμάτων φαινομένων, ἢ ἐξ ὧν εἴρηκεν ὁ Χρύσιππος νῦν, ἐναργέστερον ἄν τις ἀποδείξειεν, ἐκ θώρακός τε καὶ καρδίας ὁρμᾶσθαι τὸν θυμόν. ὡσανεὶ γὰρ, φησὶν, ἀναθυμιωμένου τοῦ θυμοῦ ἐκ τῆς καρδίας καὶ ὠθουμένου ἐκ-

in thorace mentis affectiones oboriri fentientes, praefertim quo in loco cor eft collocatum, quemadmodum in triftitia, metu et ira, praefertim autem iracundia, dum ex corde vaporis modo erumpit, foraſque aliquo propellitur, et faciem manuſque inflans, nobis fit confpicua. In his Chryſippum non poſſum non demirari, qui omnia ſimul confundat perturbetque. Quum enim paulo ante dixiſſet, Platonem putare, vim iraſcibilem in thoracis regionibus conſiſtere, deinde ea, quibus incitatus huc pervenit, dicere ſuperſedit, quumque omiſiſſet eadem reprehendere, ſuam ſtatim opinionem aperire incipit, primum omnium eorum argumentorum in memoriam revocans, quibus animam iraſcibilem in thorace haberi oſtendit. Neque enim aliis rebus apparentibus, quam ex iis, quae Chryſippus protulit, nunc evidentius demonſtraveris, ex thorace et corde iracundiam proficiſci; *nam veluti*, inquit, *ſi iracundia ex corde evaporet et foras ali-*

τὸς ἐπί τινα, καὶ ἐμφυσῶντος τὸ πρόσωπόν τε καὶ τὰς χεῖρας, γίγνεται ἡμῖν ἔμφασις. ἐν ταύτη τῇ ῥήσει συγχωρεῖν ἔοικεν ὁ Χρύσιππος τῷ παλαιῷ λόγῳ ζέσιν τινὰ τῆς ἐμφύτου θερμότητος ὑπολαμβάνοντι γίγνεσθαι κατὰ τὴν καρδίαν ἐν τοῖς θυμοῖς, ᾗ ζέσει τό τε διαφυσᾶσθαι τὸ πρόσωπον ἕπεται, καὶ σύμπαν ἐρεύθειν τε καὶ θερμαίνεσθαι τὸ σῶμα, καὶ σφοδρῶς πηδᾶν τὴν καρδίαν σὺν ταῖς κατὰ τὸ ζῶον ἁπάσαις ἀρτηρίαις. ἆρ' οὖν ὁ Πλάτων ἕτερόν τί φησιν, ἐπειδὰν ἐν Τιμαίῳ γράφῃ· τὴν δὲ καρδίαν ἅμα τῶν φλεβῶν καὶ πηγὴν τοῦ περιφερομένου κατὰ πάντα τὰ μέλη σφοδρῶς αἵματος εἰς τὴν δορυφορικὴν οἴκησιν κατέστησαν, ἵν' ὅτε ζέσειε τὸ τοῦ θυμουμένου τοῦ λόγου παραγγείλαντος, ὅταν ἄδικος περὶ αὐτὰ γίγνηται πρᾶξις ἔξωθεν, ἤ καί τις ἀπὸ τῶν ἔνδοθεν ἐπιθυμιῶν ὀξέως διὰ πάντων τῶν στενωπῶν πᾶν ὅσον αἰσθητικὸν ἐν τῷ σώματι, τῶν τε παρακελεύσεων καὶ ἀπειλῶν αἰσθανόμενον, γίγνηται ἐπήκοον. ἔτι δὲ τούτοις ἐφεξῆς καὶ τάδε γράφει. τῇ δὲ δὴ πηδήσει τῆς καρδίας ἐν τῇ τῶν δεινῶν προσδοκίᾳ καὶ τῇ τοῦ θυμοῦ ἐγέρσει προγινώσκοντες, ὅτι οἷα διάπυρός γε

quo propellatur, faciemque et manus inflet, nobis apparet; in his verbis Chryfippus confentire videtur veterum fententiae, qui fervorem innati caloris aliquem in corde per iracundiam oboriri dicunt; quo fervore accidit, ut et facies inlletur, totum corpus rubefcat calefcatque et vehementer cor una cum omnibus animantis arteriis fubfiliat. An itaque Plato diverfum quiddam his dicat, quum in Timaeo fcribit: *Cor, venarum et fanguinis per omnia membra vehementer difcurrentis fontem, in regione ftipata collocarunt, ut, quando iracundiae vis exardefcit, ratione nunciante, fi quid extrinfecus iniufte fiat, vel intus aliqua concupifcentia turbet, fubito per meatus omnes quamvis anguftos, quicquid in corpore fenfus eft compos, juffa minafque fentiat, pareatque imperanti.* Praeterea fecundum haec ita fcribit: *At dum cor malorum expectatione et iracundia excitata fubfultat, praenofcen-*

ἡ τοιαύτη πᾶσα ἔμελλεν οἴκησις γίγνεσθαι τοῦ θυμουμένου, ἐπικουρίαν. αὐτῇ μηχανώμενοι τὴν τοῦ πνεύμονος ἰδέαν ἐνεφύτευσαν. ὥστε, ὦ φίλτατε Χρύσιππε, τὰ Πλάτωνος δόγματα γράφεις, ἐπειδὰν ἐκ τῆς καρδίας ἀναθυμιᾶσθαί τε καὶ πρὸς τὸ ἐκτὸς ὠθεῖσθαι καὶ τὸ πρόσωπον ἐμφυσᾷν λέγῃς τὸν θυμόν.

Κεφ. β΄. [114] Οὐ μὴν τοῦτό γ' ἦν σοι τὸ ἀμφισβητούμενον, εἰ τὸ θυμούμενον τῆς ψυχῆς ἐν καρδίᾳ κατῴκισται, ἀλλ' εἰ τὸ λογιζόμενον, ὅπερ ἐχρῆν ἀποδείξαντα μὴ πολλὰ κάμνειν ὑπὲρ τοῦ θυμουμένου, μηδ' ἐμπιπλάναι τὸ βιβλίον ἐπῶν ποιητικῶν, ὧν ἐφεξῆς γράφεις ὧδί.

Ὅς γε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο
Ἀνδρὸς ἐνὶ στήθεσσιν ἀέξεται ἠΰτε καπνός.

καὶ πάλιν·

Ὁ θυμὸς αὐτὸν τῶν φρενῶν ἐξῆρεν ἄνω.

καὶ πάλιν·

Πηδῶν δ' ὁ θυμὸς ἔνδοθεν μαντεύεται.

tes totam ejufmodi regionem irafcentis partis veluti igneam fore, praefidium ipfi molientes pulmonis ideam inferuerunt. Quapropter, cariffime Chryfippe, Platonis dogma fcribis, quum ex corde iracundiae vim incendi, et foras propelli, faciemque inflari dicas.

Cap. II. Quanquam de hoc non ambigebas, num irafcens animae facultas cordi ineffet, fed an rationalis; quo demonftrato, non multum de irafcente laborare te oportebat, neque librum verfibus poëticis replere, quos in eum modum deinceps recitas:

Dulcior ira viri permulto melle fluente
Augefcit, calidus tanquam alto in pectore fumus.

Ac rurfus:

Ipfum ira detulit fupra praecordia.

Ac iterum:

Verum animus faliens intus dat praefagia.

Ed. Chart. V. [114.] Ed. Baf. I. (265.)

καὶ μυρία ἕτερα τοιαῦτα παρ' ὅλον τὸ γράμμα, κατασκευάζοντα τὸ θυμούμενον ὑπάρχειν ἐν τῇ καρδίᾳ, δέον μὴ τοῦτο δεικνύειν, ἀλλὰ τὸ λογιζόμενον, ἢ νὴ Δία, εἴπερ ἀδύνατος ἦν ἄντικρυς ἐπιδεικνύναι τοῦτο, πειρασθῆναι γοῦν ἐπιχειρῆσαι δεῖξαι, καθ' ἓν τοῦτο τὸ μόριον εἶναι τό τε θυμούμενον τῆς ψυχῆς καὶ τὸ λογιζόμενον. ὁ δέ γε τουτὶ μὲν οὐδ' ἐπεχείρησε πρᾶξαι κατ' οὐδὲν μέρος τοῦ βιβλίου, χρῆται δὲ διὰ παντὸς ἐξ ἑτοίμου λαμβάνων. εὐθὺς γοῦν ἐν τοῖς ἐφεξῆς οὕτω γράφει. τῆς μὲν ὀργῆς γιγνομένης ἐνταῦθα, εὔλογον καὶ τὰς λοιπὰς ἐπιθυμίας ἐνταῦθ' εἶναι, καὶ νὴ Δία τὰ λοιπὰ πάθη, καὶ τοὺς διαλογισμοὺς, καὶ ὅσον τούτοις ἐστὶ παραπλήσιον. οὐδὲν γὰρ ἀναγκαῖον, ἔνθα τὰ πάθη, καὶ τοὺς διαλογισμοὺς ἐνταῦθ' ὑπάρχειν, ὡς, εἴ γε τοῦτ' ἐκ προχείρου τις ἀξιώσειε λαμβάνειν, αὐτὸ τὸ ζητούμενον λήψεται. Πλάτωνος μὲν γὰρ λέγοντος, οὐκ ἐκ ταὐτοῦ μέρους ὁρμᾶσθαι λογισμόν τε καὶ θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν, Ζήνωνος δὲ ἐν καρδίᾳ καθιδρύοντος ἅπαντα, προσῆκον ἦν, οἶμαι, καὶ Χρυσίππῳ καὶ παντὶ τῷ μετὰ

Aliaque id genus infinita toto libro tractat, dum irafcibilem facultatem in corde effe tuetur, quum non opus fit oftendere, fed an rationalis in eo habeatur; aut per Jovem, fi hoc non poterat manifefto oftendere, faltem conari debebat pro virili in hac una parte et irafcibilem et rationalem animae facultatem effe demonftrare. Atqui hoc ille ne aggreffus quidem eft in ullo libri loco facere, fed per totum eo utitur, ex procinctu affumens. Statim enim in fubfequentibus ita fcribit. Quum hic ira nafcatur, ratio eft etiam reliquas cupiditates indidem exiftere, adeoque reliquos affectus et ratiocinationes, ad haec quicquid eft his perfimile. Neque enim neceffarium eft, ubi affectus habentur, illic etiam ratiocinationes effe; quare, fi quis hoc prompte et citra examen affumendum putaverit, id, de quo eft quaeftio, fumetur. Quum enim Plato affirmet, non ex eadem proficifci parte ratiocinationem, iracundiam et cupiditatem, Zeno autem in corde omnia collocet, officium meo judicio erat Chry-

Πλάτωνα καὶ Ζήνωνα κρίνοντι τὰ δόγματα τῶν ἀνδρῶν, προσθεῖναι θατέρῳ μὲν αὐτῶν ἀπόδειξιν, θατέρῳ δ᾽ ἔλεγχόν τινα. τὸ δὲ χωρὶς ἀποδείξεως ἀποφήνασθαι, καθάπερ ὁ Χρύσιππος ἐποίησεν, ὡς, ἔνθ᾽ ἂν ᾖ τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς, ἐνταῦθα καὶ τὸ λογιστικὸν ὑπάρχειν, τοσούτου δεῖ φιλοσόφῳ προσήκειν, ὥστ᾽ οὐδ᾽ οἱ ῥήτορες, οὐδ᾽ οἱ σοφισταὶ πράττουσιν αὐτό· πειρῶνται γοῦν κἀκεῖνοι πίστεσί τισι πιθαναῖς χρῆσθαι. τὸ δὲ ἕκαστον τῶν ζητουμένων ἐξ ἑτοίμου λαμβάνειν οὔτε σοφισταῖς, οὔτε ῥήτορσιν, οὔτε διαλεκτικοῖς, οὔτ᾽ ἀποδεικτικοῖς, οὐδ᾽ ὅλως οὐδενὶ τῶν πάντων προσήκει. κάλλιον οὖν ἦν, οἶμαι, καθάπερ ὁ Πλάτων ἀποδεῖξαι προὐθυμήθη τὸ ἑαυτοῦ δόγμα, καὶ τὸν Χρύσιππον οὕτω πειρασθῆναι τὸ τοῦ Ζήνωνος ἀποδεῖξαι, καὶ μὴ πλῆθος ἐπῶν παραγράφειν ἐξ ἁπάντων τῶν ποιητῶν ἐκλέγοντα, δεικνύντων ὀργὴν, καὶ θυμὸν, καὶ φόβον, καὶ δειλίαν, καὶ θράσος, καὶ θάρσος, καὶ καρτερίαν, ὅσα τ᾽ ἄλλα τοιαῦτα, τὰ μὲν ἐνεργείας τινὰς εἶναι,

fippi et cujuflibet, qui poft Platonem et Zenonem virorum placita examinat, alteri demonftrationem annectere, alteri reprehenfionem aliquam. At citra demonftrationem fententiam dicere, quemadmodum Chryfippus factitavit, puta, ubi animae pars affectionibus obnoxia exiftit, illic et ratiocinatricem effe, tantum a philofophi munere abeft, ut etiam nec rhetores nec fophiftae idem faciant; quippe illi probabili quadam ratione fidem aftruere conantur. Singula autem quae difquiruntur, ex procinctu et inconfiderate affumere neque ad fophiftas, neque ad rhetores, neque ad dialecticos, neque ad innitentes demonftrationibus, neque omnino ad ullum omnium pertinet. Pulchrius enim erat mea fententia, ut Plato fuum ipfius dogma demonftrare inftituit, ita Chryfippum quoque Zenonis placitum pro virili oftendiffe, et non verfuum multitudinem ex omnibus poëtis felectam afcribere, qui indicent, iram, iracundiam, metum, timiditatem, temeritatem, audaciam et conftantiam aliaque ejus generis partim quidem actiones quafdam, partim autem

τὰ δὲ παθήματα τῆς καρδίας. τί γὰρ αὐτῷ βούλεται ταυτὶ τὰ ἔπη τὰ ἐξ Ὁμήρου συνειλεγμένα;

Κραδίη δέ οἱ ἔνδον ὑλάκτει.

καί·

Στῆθος δὲ πλήξας κραδίην ἠνίπαπε μύθῳ·
Τέτλαθι δὴ κραδίη, καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης.

καί·

Ὡς πυκιναῖς στήθεσσιν ἀναστενάχιζ' Ἀγαμέμνων
(266) Νειόθεν ἐκ κραδίης, περὶ γὰρ δὴ ἐν νηυσὶν Ἀχαιῶν.

καί·

Ἀλλά μοι οἰδάνεται κραδίη χόλῳ.

καί·

[115] Ἥρῃ δ' οὐκ ἔχαδε στῆθος χόλον, ἀλλὰ προσηύδα.

καί·

Ἀλλά τε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον, ὄφρα τελέσσῃ,
Ἐν στήθεσσιν ἑοῖσιν.

ἐν ἅπασι γὰρ τούτοις οὐ τὸ λογιστικὸν, ἀλλὰ τὸ θυμοει-

cordis esse affectiones. Quid igitur sibi volunt versus hi ex Homero collecti?

Cor ipsi intus latrat.

Et:

Pectore percusso verbis cor increpat ira:
Suffer et haec, cor, nam graviora aliquando tulisti.

Item:

Pectore prudenti sursum suspiria duxit
Ex corde imo Agamemnon Graecis navibus astans.

Ad haec:

Sed mihi bile tumet cor.

Et:

Juno non iram tenuit sub pectore, at inquit.

Praeterea:

Verum et post etiam sub pectore continet iram,
Donec perficiat.

In his omnibus non rationalis, sed irascibilis animae fa-

δὲς ἐν τῇ καρδίᾳ περιέχεσθαι δηλοῦται, ὥσπερ, οἶμαι, κᾀν τοῖσδε.

Χόλος, ὅστ' ἐφέηκε πολύφρονά περ χαλεπῆναι.

καί·

Ὅστε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο
Ἀνδρῶν ἐν στήθεσσιν ἀέξεται ἠΰτε καπνός.

καί·

Κραδίη ἄληκτον πόλεμον πολεμίζειν, ἠδὲ μάχεσθαι.

καὶ πρὸς τούτοις ἔτι·

Οἵ γύοισι θάρσος ἐνὶ στήθεσσιν ἔθηκε.

καί·

Δῦε δ' ἄχος κραδίην Λαερτιάδεω Ὀδυσῆος.

καί·

Ἐν δ' ἄρα οἱ στήθεσσι μένος πατρώϊον ἧκε.

καὶ

— — Αὐτὰρ Ἀχιλλεὺς
Δεινὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔχει μεγαλήτορα θυμόν.

cultas in corde contineri significatur, quemadmodum in his quoque, ut arbitror.

Atque ira hunc quamvis sapientem invasit adurens.

Et:

Dulcior hic multo quam mel quod defluit instar
Fumi in pectoribus conscendet protinus imis.

Et:

— — Cor appetit intus
Bellum agere incessans, pugnamque subire diurnam.

Et:

Atque animum audacem ipsi in pectore dii posuerunt.

Et:

Cor Laërtiadae dolor ast invasit Ulyssis.

Et:

Pectoribus robur validum patris indidit ipsi.

Et:

— — Sed pectore Achilles
Gnarum animum et grandem virtutibus obtinet intus.

καί·

— — Σοὶ δ' ἄληκτόν τε κακόν τε

Θυμὸν ἐνὶ στήθεσσι θεοὶ θέσαν εἵνεκα κούρης.

καί·

Ὣς Αἰνείᾳ θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι γεγήθει.

καί·

Πρῆσεν ἐνὶ στήθεσσιν ἐρισθενέος Διὸς ἀλκὴν

Γνώμεναι.

καὶ πρὸς τούτοις ἔτι·

Καὶ δέ μοι αὐτῷ θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι φίλοισι

Μᾶλλον ἐφορμᾶται πολεμίζειν ἠδὲ μάχεσθαι.

καί·

Ἐπὶ δ' αὐτὸς ἄϋσε μάλα μέγα, τοῖσι δὲ θυμὸν

Ἐν στήθεσσιν ἔθελξε, φόβου δ' ἐμνήσατο Ἕκτωρ.

καί·

Νέστορ, ἔμ' ὀτρύνει κραδίη καὶ θυμὸς ἀγήνωρ.

καί·

Οἵ περὶ μὲν πρόφρων κραδίη καὶ θυμὸς ἀγήνωρ.

Et:

— — Durumque malumque

Dii posuere animum tibi pectore virginis ergo.

Et:

Sic Aeneae animus gavisus pectore in ipso.

Et:

Et Jovis exarsit positum sub pectore robur

Noscere.

Ad haec:

Atque mihi ipsi animus bellum pugnamque subire

Permultum ardescit nunc nunc in pectore caro.

Rursus:

Ipse autem valide clamans in pectore mulsit

His animum, ast Hector coepit meminisse timoris.

Rursus:

Incitat, o Nestor, cor me atque animus generosus.

Et:

Est illi prudens cor atque animus generosus.

καί·

Ὦ γέρον, εἴθ', ὡς θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι φίλοισι,
Ὥς τοι γούναθ' ἕποιτο.

καί·

Οἶσθα γὰρ, οἷος θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι γυναικός.

καί·

— — Σὸν δὲ φίλον κῆρ
Τετλάτω ἐν στήθεσσι κακῶς πάσχοντος ἐμοῖο.

καί·

Ὥς φάτο, τοῖσι δὲ θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ὄρινε.

καί·

Τηλέμαχος δ' ἐν μὲν κραδίῃ μέγα πένθος ἄεξεν.

καί·

Ὥς φάτ' ἐνὶ στήθεσσι καθαπτόμενος φίλον ἦτορ.

καί·

Τῷδε μάλ' ἐν ἐπίσῃ κραδία σημαίνεται τλησυῖα.

πάντα μὲν γὰρ ταῦτα τὰ ἔπη καὶ πρὸς τούτοις ἔτι μυρία

Et:

O ſi, clare ſenex, genua haud minus ipſe valenter
Poſſideas, quam animum retines in pectore caro.

Et:

Noſti etenim, qualis muliebri in pectore ſuevit
Eſſe animus.

Et:

Atque tuum charum cor, me patiente dolores,
Sufferat.

Et:

Fatus ſic, animum tandem his in pectore movit.

Et:

Telemachus magnum luctum ſub corde recepit.

Et:

Sic dixit placans animum ſub pectore carum.

Et:

Huic cor in requie manſit deterrima paſſum.

Omnes enim hi verſus, et praeterea infiniti alii, ſi nu-

ἕτερα τὸ πλῆθος ὧν Χρύσιππος παρατίθεται τὸ θυμοειδὲς ἐν τῇ καρδίᾳ φησὶν ὑπάρχειν. ἐγὼ δὲ εἰ πάντα παραγράφοιμι, πληρώσω τὸ βιβλίον, ὥσπερ καὶ ὁ Χρύσιππος ἐπλήρωσεν. ἀλλ' ἐξ Ὁμήρου μὲν ἱκανὰ καὶ ταῦτα· τῶν δ' ἐξ Ἡσιόδου παραγραφέντων ὑπὸ Χρυσίππου, παμπόλλων καὶ αὐτῶν ὄντων, ἀρκέσει μοι δυοῖν ἢ τριῶν ἐπιμνησθῆναι παραδειγμάτων ἕνεκα.

Τοῦδε γὰρ ἀέξετο θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι φίλοισι.

καί·

Οἷον ἐνὶ στήθεσσι χόλον θυμαλγέ' ἔχουσα.

καί·

Πάντων ἐν στήθεσσιν ἀέξετο θυμὸς ἀγήνωρ.

ἐν οἷς ἐγὼ μὲν ἐκπλήττομαι τῆς μεγαλοψυχίας τὸν Χρύσιππον. δέον γάρ, ὡς ἄνθρωπον ἀνεγνωκότα τοσούτους ποιητάς, καὶ γινώσκοντα σαφῶς ἅπασι τοῖς δόγμασιν αὐτοῦ μαρτυροῦντας ἄλλοτε κατ' ἄλλα τῶν ἐπῶν, ὥσπερ καὶ Πλούταρχος ἐπέδειξεν ἐν τοῖς τῶν Ὁμηρικῶν μελετῶν, ἐκλέγειν μὲν ἐξ αὐτῶν ὅσα μαρτυρεῖ τῷ σπουδαζομένῳ πρὸς

merum ſpectes, quos Chryſippus apponit, iraſcibilem facultatem in corde haberi oſtendunt. Ego autem ſi omnia aſcribam, librum, quemadmodum Chryſippus, replebo: verum ex Homero haec quidem ſufficiunt. Eorum autem, quae ex Heſiodo Chryſippus permulta et ipſa adjecit, abunde mihi erit, ſi duo triave exempli gratia citavero.

Namque ubi ſuccrevit animus ſub pectore caro.

Et:

Iram animum graviter cruciantem pectore geſtans.

Et:

Cunctorum crevit in corde animus generoſus.

In quibus ſane ad Chryſippi magnanimitatem obſtupeſco. Quum enim conveniat hominem, qui tot poëtas perlegerit ſciatque manifeſto omnibus ipſos placitis aſſentientes alias in aliis verſibus, quemadmodum et Plutarchus in omnibus Homericis exercitationibus oſtendit, deligere quidem ex ipſis, quae placitum, cui ipſe ſtudet, atteſtantur,

αὐτοῦ δόγματι, παραλείπειν δὲ τὰ μαχόμενα, καὶ πᾶν ἐνίοτε κατασκευάζοντα τοὐναντίον, ὁ δ' ὁμοίως ἑξῆς ἁπάντων μέμνηται. τὰ μὲν γὰρ τοιαῦτα τῶν ἐπῶν ἅπαντ' ἐχρῆν ὑπ' αὐτοῦ παραλελεῖφθαι, δι' ὧν δὲ νοῦν καὶ φρένας καὶ διάνοιαν καὶ λογισμὸν εἶπέ τις ἐν καρδίᾳ περιέχεσθαι, συνάγειν ἔδει, καθάπερ ἔχει καὶ τὰ τοιαῦτα.

Τότε δὴ στηθέων θ' ἅμα φρένας ἐξέλετο Ζεύς.

καί·

Ἔγνως, Ἐννοσίγαιε, ἐμὴν ἐν στήθεσι βουλήν.

καί·

Αἰεί τοι τοιοῦτον ἐνὶ στήθεσσι νόημα.

καί·

— — Οὔ μοι τοιοῦτον ἐνὶ στήθεσσι νόημα.

[116] ὥσπερ γὰρ τοῦ προτέρου γένους τῶν ἐπῶν, δι' ὧν ἐν τῇ καρδίᾳ δείκνυται τὰ τῆς ψυχῆς πάθη, παμπόλλη τις ἀφθονία παρὰ τοῖς ποιηταῖς ἐστιν, οὕτως οὐδὲ θατέρου ὀλίγα, ἐν οἷς τὸ λογιζόμενον ἐν καρδίᾳ τις ὅσον ἐπὶ τοῖς ποιηταῖς ἐπιδεῖξαι δυνήσεται.

relinquere autem pugnantia, et quae interim totum contrarium aſtruunt, ille ex aequo omnium deinceps meminit: nam ejuſmodi verſus omnes ab eo praetermiſſos eſſe oportebat, quibus autem mentem, intellectum, cogitationem et rationem in corde contineri aliquis dixerit, ea colligere, quemadmodum et haec innuunt.

Juppiter exemit tunc ipſi ex pectore mentem.

Et:

Conſilium, Neptune, meum hoc in pectore noſti.

Et:

Et tibi perpetuo eſt ſententia pectore talis.

Et:

— — *Non mihi ſtat talis ſententia pectore.*

Sicut enim prioris verſuum generis, quibus in corde animae affectus oſtenduntur, infinita apud poëtas eſt copia, ita neque alterius pauca, quibus rationalem vim in corde ſitam, quantum ad poëtas, aliquis oſtendere poterit.

Ed. Chart. V. [116.] Ed. Baf. I. (266.)

Κεφ. γ'. Ταῦτ' οὖν ἐχρῆν ἐκλέγειν μόνα τὸν Χρύσιππον, εἴπερ ὅλως κατὰ μάρτυρας ἐγνώκει διαιρεῖν τὸν ἀγῶνα. τὸ δὲ πλείω μὲν ἐκεῖνα, ταυτὶ δ' ἐλάττω γράψαι, τῷ μὲν τὸ ἀληθὲς τῆς ἱστορίας ἐπιδεικνύντι καλῶς ἂν γίγνοιτο· πλείω γὰρ ὄντως ἐστὶν ἐκεῖνα· τὸ δ', ὅπερ ὁ Χρύσιππος σπουδάζει, κατασκευάζειν ἐπιχειροῦντι πρὸς ἐναντιώματος ἂν εἴη, καὶ μάλισθ' ὅσα φανερῶς ἐπιτιμῶντα ποιεῖ τὸν λογισμὸν τῷ θυμῷ, καθάπερ καὶ τάδε.

Στῆθος δὲ πλήξας κραδίην ἠνίπαπε μύθῳ·
Τέτλαθι δή, κραδίη, καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης.

ταυτὶ γὰρ Ὅμηρος ἐποίησε τὸν Ὀδυσσέα λέγοντα πρὸς ἑαυτόν, ἡνίκ' ἐφ' οἷς ἑώρα κατὰ τὴν οἰκίαν πραττομένοις ὑπὸ τῶν θεραπαινῶν ἀνέζεσέ τε τὸ κατὰ τὴν καρδίαν αὐτοῦ θερμόν, ἔμελλέ τε νικήσας ὁ θυμὸς τὸν λογισμὸν ἐπ' ἄκαιρον κόλασιν ἄξειν αὐτὸν τῶν γυναικῶν. ὃν γὰρ ἱππεὺς πρὸς ἵππον, ἢ κυνηγέτης πρὸς κύνα λόγον ἔχουσιν, τοῦτον ὁ λογισμὸς πρὸς θυμόν. ἄρχειν μὲν γὰρ ἐν

Cap. III. Haec igitur fola Chryfippum feligere conveniebat, fi omnino teftibus litem dirimere ftatuerat. At plura quidem illa, pauciora vero haec fcribere, ei, qui hiftoriae veritatem oftendat, probe fuccefferit; plura enim illa vere inveniuntur; ei vero, qui, quod Chryfippus ftudet, tueri aggrediatur, adverfabuntur, praefertim quae manifefto iracundiae adverfantem increpantemque faciunt rationem, veluti et haec fonant.

Pectora fed feriens, ipfum cor increpat ira:
Suffer et haec, cor, nam graviora aliquando tulifti.

Haec fi quidem Ulyffem ad fe dicentem Homerus introduxit, quum ob ea, quae a famulis domi agi videret, calor in corde ipfius effervefceret, et animus five iracundia, ratione devicta, ad intempeftivam mulierum punitionem ipfum jam vi praecipitem actura effet. Quam enim eques ad equum, aut venator ad canem rationem obtinent, hanc ratio ad iracundiam. Equidem imperare in

ἅπασι καὶ κρατεῖν ἐστι δικαιότερον τὸ φύσει κρεῖττον, ἱππεὺς μὲν ἵππου, κυνηγέτης δὲ κυνὸς, λογισμὸς δὲ θυμοῦ, συμβαίνει δ᾽ οὐκ ἀεὶ νόμῳ φύσεως διοικεῖσθαι τὴν συζυγίαν, ἀλλ᾽ ἵππος μὲν ἐνίοτε δυσπειθὴς οὐ κατὰ κόσμον ἐκφερόμενος συναπήνεγκεν αὐτῷ τὸν ἀναβάτην ἀῤῥωστίᾳ δυνάμεως ἢ ἐπιστήμης ἱππικῆς ἀμαθίᾳ νικηθέντα, θυμὸς δὲ ἰσχυρὸς καὶ ἐπὶ τιμωρίαν ἄκαιρον ἐξορμήσας σφοδρότερον ἔστιν ὅτε συνεπεσπάσατο λογισμὸν ἄῤῥωστον ἢ ἀμαθῆ. εἰ μὲν γὰρ καὶ ῥώμην καὶ ἐπιστήμην ἔχοι, κρατήσει πάντως ὅ τε λογισμὸς τοῦ θυμοῦ καὶ ὁ ἡνίοχος τοῦ ἵππου· εἰ δ᾽ ἤτοι θατέρου τούτων ἢ ἀμφοῖν στεροῖτο, κίνδυνος ἐνταῦθα τοῦ φύσει κρείττονος ἐπικρατῆσαι τὸ χεῖρον, ὥσπερ ἐν Σκύθαις τε καὶ Γαλάταις καὶ πολλοῖς ἄλλοις βαρβάροις ἔθνεσιν ὁ θυμὸς κρείττων τοῦ λογισμοῦ, παρ᾽ ἡμῖν δὲ ἔν τε παισὶ καὶ τοῖς ἀπαιδεύτοις ἀνθρώποις. Ὅμηρος δὲ δὴ τοῦτ᾽ αὐτὸ ἐπιδεῖξαι βουλόμενος Ἕκτορα μὲν καὶ Ἀχιλλέα καί τινας ἑτέρους τοιούτους θυμῷ

omnibus et praevalere juftius eft id, quod natura praecellit, equitem fane equo, venatorem autem cani, rationem iracundiae. At non femper accidit tale conjugium lege naturae adminiftrari, verum equus nonnunquam contumax non pro decoro elatus infefforem virium imbecillitate aut equeftris fcientiae ignorantia victum fimul cum ipfo abripit, iracundia autem valens et ad importunam punitionem vehementius erumpens nonnunquam rationem imbecillem aut ignaram una fecum attrahit. Si enim robur fcientiamque habeat, vincet nimirum et ratio iram, et auriga equum. Quod fi vero aut alterutro aut utroque privetur, periculum ibi eft, ne id, quod deterius eft, natura praeftantius devincat. Quemadmodum fane in Scythis et Galatis aliifque barbaris gentibus permultis animus rationem vincit, apud nos autem in pueris et imperitis hominibus. Homerus autem id ipfum profecto volens indicare Hectorem, Achillem et quofdam alios ejufmodi iracundiae infervientes adole-

δουλεύοντας ὑποτίθεται νεανίσκους· Ὀδυσσέα δὲ καὶ Πολυδάμαντα καὶ Νέστορα τῷ λογισμῷ κρατοῦντας τοῦ θυμοῦ, πολλάκις μὲν οὕτως ἰσχυρῶς, ὡς μηδ᾽ ἐξορμῆσαι πρὸς ἄλογόν τινα πρᾶξιν τὸν θυμὸν, ἔστιν ὅτε δ᾽ ὁρμῶντα μὲν, ἀλλ᾽ ὑπὸ τοῦ λογισμοῦ κατεχόμενον, ὥσπερ κἂν τοῖσδε τοῖς ἔπεσιν Ὀδυσσέα πεποίηκεν. ἅπαντα δ᾽ ἐφεξῆς αὐτὰ παραγράψω.

Ἔνθ᾽ Ὀδυσεὺς μνηστῆρσι κακὰ φρονέων ἐνὶ θυμῷ
Κεῖτ᾽ ἐγρηγορέων· ταὶ δ᾽ ἐκ μεγάροιο γυναῖκες
Ἤισαν, αἳ μνηστῆρσιν ἐμισγέσκοντο πάροιθεν,
Ἀλλήλοισι γέλωτα καὶ εὐφροσύνην παρέχουσαι.
Τοῦ δ᾽ ὠρίνετο θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι φίλοισι.
Πολλὰ δὲ μερμήριζε κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμὸν,
Ἠὲ μεταΐξας θάνατον τεύξειεν ἑκάστῃ,
Ἦ ἔτ᾽ ἐῷ μνηστῆρσιν ὑπερφιάλοισι μιγῆναι
Ὕστατα καὶ πύματα· κραδίη δέ οἱ ἔνδον ὑλάκτει.
Ὡς δὲ κύων ἀπαλοῖσι περὶ σκυλάκεσσι βεβῶσα
[117] Ἄνδρ᾽ ἀγνοιήσασ᾽ ὑλάει μέμονέν τε μάχεσθαι,

fcentes inducit; Ulyffem vero, Polydamantem et Neftorem ratione iracundiam continentes, fubinde quidem tam valide, ut ne animus quidem ad irrationalem aliquam actionem proruperit, interim vero erumpat quidem, fed a ratione contineatur, quemadmodum in his verfibus Ulyffem expreffit. Omnia vero deinceps ea afcribam.

Tunc fponfis meditans animo mala divus Ulyffes
Decubuit vigil; interea famulae egrediuntur
Aedibus, ac venerem cum fponfis turpiter extra
Exercent, largo rifu fefe exhilarantes.
Hic ira exagitabatur fub pectore caro,
Et mente atque animo verfabat plurima, cuique
Mortem ne infiliens confcifceret illico, fponfis
Extremum an fineret mifceri: latrat at intus
Huic cor, ut catulos obiens canis ipfa tenellos
Ignotum allatrat, nec non pugnare parata eft:

Ὣς ῥα τοῦ ἔνδον ὑλάκτει ἀγαζομένου κακὰ ἔργα.
Στῆθος δὲ πλήξας κραδίην ἠνίπαπε μύθῳ·
Τέτλαθι δή, κραδίη, καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης,
Ἤματι τῷ, ὅτε τοι μένος ἄσχετος ἤσθιε Κύκλωψ
Ἰφθίμους ἑτάρους, σὺ δὲ ἔτλης, ὄφρα σε μῆτις
Ἐξάγαγ' ἐξ ἄντροιο οἰόμενον θανέεσθαι.
Ὣς ἔφατ' ἐν στήθεσσι καθαπτόμενος φίλον ἦτορ.

(267) εἰ μὴ σαφῶς ἐν τούτοις Ὅμηρος ἐκδιηγεῖται μάχην θυμοῦ πρὸς λογισμὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ, καὶ νίκην μὲν τοῦ λογισμοῦ, τοῦ θυμοῦ δ' εὐπείθειαν πρὸς αὐτόν, οὐδ' ἄλλ' οὐδὲν ἄν τις ἡμῖν συγχωρήσειεν ἐκμανθάνειν τοῦ ποιητοῦ. τῶν γὰρ οὕτως ἐναργῶς λεγομένων εἰς ἀμφιβολίαν ἀχθέντων, οὐδὲ τοῖς ἄλλοις ἂν ἔχοι τις ὅ τι χρήσαιτο. τὰς γὰρ θεραπαίνας ἁμαρτανούσας ὁρῶν Ὀδυσσεὺς ὑπὸ μὲν τοῦ θυμοῦ βιαίως εἵλκετο πρὸς τὴν τιμωρίαν αὐτῶν, ὑπὸ δὲ τοῦ λογισμοῦ κατείχετο τὴν ἀκαιρίαν ἐκδιδάσκοντος. ἐπεὶ δ' οὐκ ἠδύνατο ῥαδίως πείθειν ὁ λογισμὸς τὸν θυμὸν ἀνα-

Latrat ſic intus, male fert dum turpia facta.
Pectora percutiens ira cor increpat idem:
Suffer et haec, cor, nam graviora aliquando tuliſti,
Quum in ſocios Cyclops praeclaros impius eſſet:
Attamen haec toleraſti, dum te educeret antro
Metis, quando tibi mortem rebare paratam.
Sic inquit placans cariſſima pectore corda.

Niſi clare Homerus in hiſce percenſet iracundiae pugnam cum ratione in viro prudenti, et victoriam rationis, iracundiae autem in ipſam obſequium, neque aliud quicquam aliquis nobis ex poëta condiſci conceſſerit. Quum enim ea, quae tam evidenter dicuntur, in ambiguitatem fuerint deducta, neque aliis ſane quomodo uſus ſit intellexeris. Quippe ancillas peccantes conſpiciens Ulyſſes iracundia violenter ad ipſarum punitionem rapiebatur; a ratione vero detinebatur, ut quae intempeſtivum eſſe edoceret. Verum quia ratio non facile potuit perducere animum, ut in tempus magis idoneum punitio-

βάλλεσθαι τὴν τιμωρίαν εἰς ἐπιτηδειότερον καιρὸν, σφοδρότερον αὐτῷ προσφέρεται, καθάπερ ἵππον ἐκφερόμενον ἡνίοχος ἀντισπῶν βιαίως ἰσχυρῷ χαλινῷ, καὶ δὴ καὶ ταῦτά φησι πρὸς ἑαυτὸν, καρτέρει κατὰ τὸ παρὸν, ὦ γενναιοτάτη καρδία, καθάπερ που καὶ πρότερον ἐκαρτέρησας ἐπὶ Κύκλωπα, ὁρῶσα τοὺς ἑταίρους ὑπ' αὐτοῦ διαφθειρομένους. ἐμοὶ μὲν δὴ τούτων τῶν ἐπῶν εὐκαιρότατα μὲν ὁ Πλάτων δοκεῖ μνημονεύειν ἐν τετάρτῳ πολιτείας, ἀκαιρότατα δ' ὁ Χρύσιππος, ἔτι δὲ μᾶλλον ὧν Εὐριπίδης ἐποίησε λέγουσαν τὴν Μήδειαν, ἡνίκα καὶ κατὰ τὴν ἐκείνης ψυχὴν ὁ λογισμὸς ἐστασίαζε πρὸς τὸν θυμόν. ᾔδει μὲν γὰρ, ὡς ἀνόσιόν τι καὶ δεινὸν ἔργον ἐργάζοιτο τῇ τῶν παίδων ἐπιχειροῦσα σφαγῇ, καὶ διὰ τοῦτ' ὤκνει τε καὶ ἀνεβάλλετο, καὶ οὐκ εὐθὺς ὁρμήσασα ἔπραξε τοὔργον. αὖθις δ' αὐτὴν ὁ θυμὸς, ὥσπερ τις ἵππος δυσπειθὴς νικήσας τὸν ἡνίοχον, ἐπὶ τοὺς παῖδας εἷλκε βίᾳ. καὶ ἔπειτα πάλιν ὁ λογισμὸς ἀντέσπα τε καὶ ἀπῆγεν, εἶτ' αὖθις ἀνθεῖλκεν ὁ θυμὸς, εἶτ' αὖθις ὁ λογισμός. ὥστε πολλάκις ἄνω καὶ κάτω πρὸς ἀμφοῖν ἀγομένη ὡς συνεχώ-

nem differret, vehementius ab ea abripitur, veluti equum ferocius se efferentem auriga valido freno violenter retrahens. Quinetiam haec secum ait, Contine, o cor generosissimum, in praesentia, quemadmodum etiam prius adversus Cyclopem continuisti, videns socios ab eo consumi. Plato sane horum versuum admodum tempestive in quarto de Republica libro meminisse videtur, Chrysippus autem nimis quam intempestive ac inepte; multo autem magis eorum, quos Euripides Medeam dicentem finxit, quum etiam in illius anima ratio adversus iracundiam pugnaret; noverat enim, quod impium aliquod et grave opus perpetraret, filiis occidendis manum admoliens; eoque detrectabat differebatque, et non statim concitata id designavit. Rursus ipsam iracundia, velut equus quidam ferox ac pertinax aurigam superans, ad filios vi trahebat; deinde iterum ratio retrahebat abducebatque; postea rursus iracundia in diversum agebat; inde iterum ratio; ut subinde sursum et deorsum ab utrisque impulsa

ρησε τῷ θυμῷ, τηνικαῦτα ποιεῖ λέγουσαν ὁ Εὐριπίδης αὐτήν·

Καὶ μανθάνω μὲν, οἷα δρᾷν μέλλω κακά,
Θυμὸς δὲ κρείττων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων.

μανθάνει μὲν δή πού τι τὸ μέγεθος ὧν μέλλει δράσειν κακῶν, ὑπὸ τοῦ λογισμοῦ διδασκομένη, κρείττονα δ' εἶναί φησι αὐτοῦ τὸν θυμὸν, καὶ διὰ τοῦθ' ὑπ' ἐκείνου πρὸς τοὔργον ἀπάγεσθαι βιαίως, ἔμπαλιν Ὀδυσσεῖ τῷ λογισμῷ τὸν θυμὸν ἐπισχόντι. βαρβάρων μὲν γὰρ καὶ ἀπαιδεύτων ἀνθρώπων ἔθετο παράδειγμα τὴν Μήδειαν Εὐριπίδης, οἷς ὁ θυμὸς ἰσχυρότερος τοῦ λογισμοῦ· Ἑλλήνων δὲ καὶ πεπαιδευμένων, οἷον περ αὖ πάλιν ὁ ποιητὴς ὑπέθετο τὸν Ὀδυσσέα, κρείττων ὁ λογισμὸς τοῦ θυμοῦ. πολλάκις μὲν οὖν ὁ λογισμὸς εἰς τοσοῦτον τοῦ θυμοειδοῦς μέρους τῆς ψυχῆς κρείττων ἐστὶν, ὡς μηδέποτε μάχην αὐτοῖς γίγνεσθαι πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ τὸν μὲν ἄρχειν, τὸν δὲ ἄρχεσθαι. καὶ τοῦτο μὲν τοῖς εἰς τέλος ἥκουσι φιλοσοφίας ὑπάρχει. πολλάκις δ' ὁ θυμὸς τοῦ λογισμοῦ κρατεῖ τοσοῦτον, ὡς

iracundiae concesserit, hanc Euripides tunc loquentem ita introducit:

Equidem scio, quae sum patratura mala,
Potentior sed ira consiliis meis.

Novit quidem magnitudinem malorum, quae est perpetratura, a ratione edocta, verum iracundiam ea fortiorem esse inquit, et propterea ab illa violenter ad opus abduci. Ulysses autem contra ratione iracundiam coërcuit; etenim barbarorum indoctorumque hominum exemplar Euripides Medeam posuit, quibus iracundia ratione valentior est, Graecorum autem et eruditorum imaginem rursus poëta Ulyssem statuit, in quibus ratio iracundiam vincit. Saepe igitur in alio irascibilem animae partem ratio superat, ut ne pugna quidem unquam ipsis inter se oboriatur, sed haec dominetur, illa obtemperet; atque hoc iis adest, qui ad summum philosophiae perveniunt. Rursus iracundia subinde rationem ita vincit, ut imperet et

V 2

ἄρχειν τε καὶ ἡγεῖσθαι διὰ παντός. ὁρᾶται δ' ἔν τε πολλοῖς τῶν βαρβάρων τοῦτο καὶ τῶν παίδων τοῖς φύσει θυμικοῖς, ἔτι δὲ θηρίων οὐκ ὀλίγοις, καὶ ἀνθρώπων τοῖς θηριώδεσιν. ἔστιν ὅτε δὲ οὐδέτερον εἰς τοσοῦτον ἰσχυρότερόν ἐστιν, ὡς ἐφέλκεσθαι παραχρῆμα θάτερον, ἀλλ' ἐναντιοῦταί τε πρὸς ἄλληλα καὶ διαμάχεται, καὶ νικᾷ τῷ χρόνῳ θάτερον, ἐπ' Ὀδυσσέως μὲν ὁ λογισμὸς, [118] ἐπὶ Μηδείας δ' ὁ θυμὸς, ὡς δύο ὄντα αὐτὰ μόρια τῆς ψυχῆς, ἢ, εἰ μὴ μόρια, πάντως γε δυνάμεις τινές. ὁ δὲ Χρύσιππος οὔτε μόρια ψυχῆς ταῦτ' εἶναι νομίζων, οὔτε δυνάμεις ἀλόγους ἑτέρας τῆς λογικῆς, ὅμως οὐκ ὀκνεῖ τῶν Ὀδυσσέως τε καὶ Μηδείας ἐπῶν μνημονεύειν, ἐναργῶς καταβαλλόντων τὴν δόξαν αὐτοῦ. πῶς ἂν οὖν τις ἔτι διαλέγοιτο τοιούτοις ἀνδράσι μήτε τῶν ἐναργῶς φαινομένων φροντίζουσιν, ὡς ἤδη πολλάκις ἔδειξα, καὶ τῶν ἐξελεγχόντων τὰ δόγματ' αὐτῶν ὡς μαρτυρούντων μνημονεύουσιν; ἐμπέπλησται γὰρ ὁ περὶ ἡγεμονικοῦ λόγος ὑπὸ Χρυσίππου γεγραμμένος ἐπῶν ποιητικῶν ἤτοι τὰ πάθη περὶ τὸν θώρακά τε καὶ τὴν καρδίαν

ducat perpetuo; id quod in multis barbaris et pueris natura iracundis, insuper in ferarum non paucis, et hominibus belluinis videre licet. Est quum ne alterum quidem usque adeo valens sit, ut statim alterum attrahat, sed adversantur invicem pugnantque, et temporis spatio alterum vincit, in Ulysse quidem ratio, in Medea autem iracundia, ceu duae ipsae animae partes, aut, si non partes, certe facultates quaedam. At Chrysippus neque partes animae hasce ratus, neque facultates brutas a rationali diversas, tamen non dubitat Ulyssis et Medeae versuum meminisse, qui evidenter opinionem ipsius subvertunt. Quomodo igitur aliquis adhuc cum talibus viris disputet, qui neque manifesto apparentia curant (ut jam frequenter ostendi) et coarguentium ipsorum dogmata ceu attestantium meminerunt? Nam liber de principe animae facultate a Chrysippo conscriptus scatet versibus poëticis, qui vel affectus in pectore et corde conti-

συνίστασθαι μαρτυρούντων, ἢ δύο εἶναι τῆς ψυχῆς δυνάμεις ὅλῳ τῷ γένει διαφερούσας ἀλλήλων, τὴν μὲν ἄλογον, τὴν δὲ λογικήν. ὥσπερ γὰρ ἐξ Ὁμήρου καὶ Ἡσιόδου βραχέα παρεθέμην ὀλίγῳ πρόσθεν ὧν ὁ Χρύσιππος ἔγραψεν, οὕτω ἐξ Ὀρφέως καὶ Ἐμπεδοκλέους καὶ Τυρταίου καὶ Στησιχόρου καὶ Εὐριπίδου καὶ ἑτέρων ποιητῶν ἐπῶν μνημονεύει παμπόλλων ὁμοίαν ἐχόντων ἀτοπίαν, οἷον καὶ ὅταν εἴπῃ Τυρταῖον λέγοντα·

Αἴθωνος δὲ λέοντος ἔχων ἐν στήθεσι θυμόν.

ὅτι μὲν γὰρ ἔχει ὁ λέων θυμὸν, ἀκριβῶς ἅπαντες ἄνθρωποι καὶ πρὶν ἀκοῦσαι Τυρταίου γιγνώσκομεν, οὐ μὴν Χρυσίππῳ γ᾽ ἔπρεπε παραθέσθαι τὸ ἔπος ἀφαιρουμένῳ τοὺς λέοντας τὸν θυμόν. οὐδὲν γὰρ, ὡς οἴεται, τῶν ἀλόγων ζώων οὔτε τὸ θυμοειδὲς, οὔτε τὸ ἐπιθυμητικὸν, οὔτε τὸ λογιστικὸν ἔχει, ἀλλ᾽, ὡς εἴρηταί μοι καὶ κατὰ τὸ πρῶτον γράμμα, παρὰ πᾶσαν τὴν ἐνέργειαν ἀφαιροῦνται τῶν εἰρημένων ἁπάντων αὐτὰ σχεδὸν ἅπαντες οἱ Στωϊκοί. Τυρταῖος δέ γε,

neri affirment, vel duas effe animae facultates toto genere invicem differentes, hanc irrationalem, illam rationalem. Quomodo enim ex Homero et Hefiodo pauca ante paululum appofui, quae Chryfippus confcripfit, ita is ex Orpheo, Empedocle, Tyrtaeo, Stefichoro, Euripide aliifque poëtis multorum verfuum meminit fimili abfurditate fcatentium, veluti etiam quum Tyrtaeum dicentem citat:

Iram ferventis geftans in corde leonis.

Quod namque leo iram habet, accurate omnes homines, etiam priusquam audiviffemus Tyrtaeum, novimus; non tamen Chryfippo verfum adjungere decorum erat, qui leonibus iram adimit. Nullum enim, ut autumat, brutum animal vel irafcibilem vim, vel concupifcentem, vel rationalem obtinet, fed, veluti a me dictum eft fuperiori libro, Stoïci fere univerfi in omni functione fupra dicta omnia eis auferunt. Tyrtaeus autem, quemadmodum et

καθάπερ οὖν καὶ Ὅμηρος καὶ Ἡσίοδος, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν ἅπαντες οἱ ποιηταὶ σφοδρότατον ἔχειν φασὶ τοὺς λέοντας τὸν θυμὸν, ὥστε καὶ τῶν ἀνθρώπων ὅστις ἂν ᾖ θυμοειδέστατος, εἰκάζουσι λέοντι, καὶ χωρὶς δὲ τῶν ποιητῶν ἅπαντες ἄνθρωποι τοὺς θυμικωτάτους λέοντας ὀνομάζουσιν. οὕτως οὐδὲ τοῖς ἀθληταῖς παύονται καθ' ἑκάστην ἡμέραν οὕτως ἐγκελευόμενοι· καὶ τοὐναντίον ἔοικεν ἅπαν ἢ βούλεται συμπίπτειν τῷ Χρυσίππῳ. τῶν γὰρ ἀπὸ τῆς φύσεως αὐτοῦ τοῦ ζητουμένου πράγματος ἐπιχειρημάτων ἀποχωρῶν ἑκάστοτε, καὶ ῥητορικῶς μᾶλλον ἢ φιλοσόφως ἐν πλήθει μαρτύρων τὸ νικᾷν θέμενος, ὑπ' αὐτῶν ὧν ἐπικαλεῖται προπαραδίδοται.

Κεφ. δ'. Καὶ γὰρ οὖν, ὅταν εἴπῃ, διὰ τοῦτο λέγεσθαί τινας ἀκαρδίους, ὅτι πεπιστεύκασιν ἅπαντες ἄνθρωποι τὸ ἡγεμονικὸν τῆς ψυχῆς ἐν τῇ καρδίᾳ περιέχεσθαι, θαυμάζειν ἄξιον τἀνδρὸς, εἰ μὴ ἄχρι τοσούτου παρακολουθεῖ τοῖς λεγομένοις, ὡς γνωρίζειν, ὅτι μηδένα τῶν ἀνοήτων τε καὶ ἀσυνέτων ἀκάρδιον ὀνομάζουσιν, ἀλλ' ἐκείνους μὲν ἅπαντας,

Homerus et Hefiodus, breviterque omnes poëtae vehementiffimam iram leones habere affirmant. Quapropter etiam hominem, quicunque maxime fuerit iracundus, leoni affimilant. Jam vero praeter poëtas univerfi homines eos, qui ferociffimi et maxime iracundi funt, leones nuncupant; ita neque athletis ceffant quotidie nomen hoc attribuere. Et Chryfippo contra quam velit accidere videtur; nam dum ab argumentis rei, quae a natura ipfius difquiritur, ubique recedit, et rhetorice magis quam philofophice in teftium multitudine victoriam ponit, ab ipfis, quos citat, proditur.

Cap. IV. Etenim quum pronunciet, ideo nonnullos excordes dici, quod univerfi homines animae principatum in corde contineri crediderint, virum demirari fatis nequeo, quod non eatenus affequitur ea, quae dicuntur, ut cognofcat, nullum ftolidum ac imprudentem excordem nominari; fed illos omnes, quando dicteriis in-

ἐπειδὰν σκώπτωσιν, οὐκ ἔχειν ἐγκέφαλόν φασιν, τοὺς ἀτόλμους δὲ καὶ δειλοὺς ἀκαρδίους ὀνομάζουσιν. ἐξελέγχεται τοίνυν κἀνταῦθα τὸ τοῦ Χρυσίππου δόγμα πρὸς αὐτῶν ὧν ἐπικαλεῖται μαρτύρων, ἐν ἐγκεφάλῳ μὲν ὑπολαμβανόντων εἶναι τὸ λογιζόμενον, ἐν καρδίᾳ δὲ τὸ θυμοειδές. ἀλλὰ νὴ Δία θαυμασίως ὅπως ἐξηγεῖται τοὔνομα τὸ ἀκάρδιον, ἢ τίνι διανοίᾳ λέγουσιν οἱ πολλοὶ, συνάπτων εὐθὺς αὐτῷ καὶ τὸ ἄσπλαγχνον· ἔχει δὲ ἡ ῥῆσις [119] ὧδε. παραβάλλουσί δὲ τοῖς εἰρημένοις καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν λεγομένων, οἷον τοὺς ἀσπλάγχνους, καθ᾽ ὅ φαμεν μὴ ἔχειν τινὰς ἐγκέφαλον καὶ ἔχειν, οὕτως ἡμᾶς ὑπονοοῦντες λέγειν καὶ μὴ ἔχειν καρδίαν τινὰς καὶ ἔχειν κατὰ τὰ προειρημένα, τῶν μὲν ἀσπλάγχνων τάχα λαμβανομένων κατὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ἔνδον συναλγοῦν κατὰ τὰ ἐναντία, καὶ ἀπὸ τῆς καρδίας οὕτως αὐτῶν κοινότερον λεγομένων, τοῦ δ᾽ ἐγκεφάλου λαμβανομένου, ἤτοι κατὰ τὰ αὐτὰ ὁμοίου τινὸς ὄντος, ἢ διὰ τὸ καὶ τοῦτον ἔχειν τινὰ κυρίαν τοῖς σπλάγχνοις ὁμοίαν. ἡ μὲν ῥῆσις αὕτη. χρὴ δ᾽ αὐτὴν ἀναγνῶναί τινα καὶ τρὶς καὶ τετράκις

ceſſant, non habere cerebrum inquiunt; meticuloſos autem et timidos excordes appellant. Ita et hic Chryſippi dogma ab ipſis coarguitur, quos in teſtimonium adducit, dum putant. in cerebro quidem eſſe rationem, in corde autem iracundiam: ſed per Jovem mirum eſt, quomodo nomen excors interpretetur, aut quo ſenſu vulgus proferat; mox ei conjungit eviſceratum: habent autem verba ipſius in hunc modum: *Conferunt praedictis etiam hujuſmodi ex his quae dicuntur eviſceratos, quatenus dicimus, aliquos non habere cerebrum et habere; ita nos ſentientes dicere, et non habere cor aliquos, et habere ſecundum praedicta, ut eviſcerati forſan accipiantur, eo quod nihil intus habeant condolens, juxta contraria etiam a corde ſic ipſis communius appellatis, cerebrum vero capiatur, vel quod in eodem ſimile quoddam exiſtat, vel quia etiam hoc facultatem quandam habeat viſceribus ſimilem.* Ita quidem verba ſonant. Convenit autem aliquem legere ea ter

ἐπὶ σχολῇ πολλῇ ἀκριβῶς προσέχοντα τὸν νοῦν τοῖς λεγομένοις. οὕτω γὰρ μόνως, οἶμαι, πεισθήσεται τὸ κατὰ τὴν παροιμίαν λεγόμενον ὑπάρχειν αὐτῇ, τὸ, ΛΑΒΕ ΜΗΔΕΝ, ΚΑΙ ΚΡΑΤΕΙ ΚΑΛΩΣ. ἔγωγ᾽ οὖν ἐν πολλοῖς (268) πολλάκις βιβλίοις ἀνεγνωκὼς ῥήσεις, ἐν αἷς ὀνόματα καὶ ῥήματα συνάπτεται μηδεμίαν ἔχοντα διάνοιαν, οὐδαμόθεν τοῦτ᾽ ἀκριβούμενον εἶδον οὕτως, ὡς κατὰ τήνδε τὴν νῦν ἡμῖν προγεγραμμένην λέξιν. αἴνιγμα γάρ ἐστιν ὁ λόγος τοῦ Χρυσίππου θαυμαστῇ τινι καταπεπλεγμένον ἀσαφείᾳ μετὰ συντομίας ἀκαίρου. καίτοι τήν γε συντομίαν οὐδὲ καθ᾽ ἕνα τῶν ἑαυτοῦ λόγων ἐζήλωκεν, ἀλλ᾽ οὕτω μακρός ἐστιν, ὡς πολλάκις ἐν ὅλῳ βιβλίῳ πολυειδῶς ὑπὲρ τῶν αὐτῶν ἄνω τε καὶ κάτω τοὺς λόγους ἑλίττειν. τὸ μὲν δὴ τῆς ἀσαφείας αὐτῷ σύνηθες, ἀσθενείᾳ τῆς ἑρμηνευτικῆς δυνάμεως ἑπόμενον. καί μοι δοκεῖ καὶ αὐτὸς αἰσθανόμενος αὐτῆς τρὶς καὶ τετράκις ὑπὲρ τῶν αὐτῶν ἐπὶ πλεῖστον ἐκτείνειν τοὺς λόγους οὐκ ὀκνεῖ. τὸ δὲ τῆς βραχυλογίας ἀηθές τε καὶ σπανίως ὑπ᾽ αὐτοῦ γιγνόμενον, ἐν οἷς ἂν μάλιστα

quaterque multo otio, mente iis, quae dicuntur, diligenter adhibita; hac enim sola ratione, puto, persuadebitur, id quod communi proverbio dicitur, dictis ipsius inesse, scilicet: NIHIL ACCIPE, ET CONTINE PROBE. Ego enim quum in multis saepe libris orationes legissem, in quibus nomina ad verba nullo sensu connectuntur, nusquam hoc tam accurate expressum vidi, sicut in hac modo citata sententia. Aenigma enim est oratio Chrysippi, mirabili quadam obscuritate cum intempestiva brevitate implicitum; quanquam brevitatem ne in uno quidem ipsius libro imitatus sit, sed adeo prolixus est, ut saepe in toto libro multifariam de eisdem sursum et deorsum sermones implicet. Jam sane obsuritatis vitium ipsi familiare est, quod interpretatricis facultatis infirmitatem sequitur. Ac mihi videtur etiam ipse id sentiens ter et quater de eisdem rebus non detrectare sermones in longissimum producere; brevitati autem non assuevit, et raro eam usurpat, in quibus potissimum orationibus errorem suo-

λόγοις ἄφυκτον αἰσθάνηται τὸ σφάλμα τῶν ἑαυτοῦ δογμάτων. βούλεται γὰρ, οἶμαι, παρατρέχειν αὐτὸ διὰ ταχέων, ἄλλο ὑπομένων ἐξελέγχεσθαι. καί μοι δοκεῖ, καθάπερ ἐν τοῖς ἄλλοις λόγοις ἀγωνίζεται σαφῶς ἑρμηνεύειν, οὕτως ἐν οἷς ἐξελέγχεται συγκρύπτειν τὸν λόγον ἀσαφείᾳ μετὰ βραχυλογίας, ἵνα δηλαδὴ δοκῇ μὲν ἀπολελογῆσθαι πρὸς τοὔγκλημα, καὶ μὴ παρεληλυθέναι τελέως αὐτὸ, μηδὲν δὲ ἡμεῖς ἔχωμεν ἀντιλέγειν τοῖς εἰρημένοις, ὧν οὐδ' ὅλως μανθάνομεν. αὐτίκα γέ τοι κατὰ τὴν προγεγραμμένην ῥῆσιν, ἐν ᾗ τὸ ἄσπλαγχνον καὶ τὸ μὴ ἔχειν ἐγκέφαλον ὅπως οἱ πολλοὶ λέγουσιν ἐξηγεῖται, ἐμοὶ μὲν δοκεῖ τοιόνδε τι δηλοῦν. ἀσπλάγχνους μὲν καλοῦσιν ἐνίους ἐν ἴσῳ τῷ ἀκαρδίους, ἐπειδὴ σπλάγχνον ἡ καρδία, τὸ δ' ἐγκέφαλον μὴ ἔχειν ἐν ἴσῳ τῷ ἄσπλαγχνον εἶναι λέγουσιν, ἐπειδὴ καὶ οὗτος σπλάγχνον τ' ἐστὶ καὶ κύριον. οὐ μὴν προσίενταί γε πάντες οἱ Στωϊκοὶ τὴν τοιαύτην ἐξήγησιν, ἀλλ' ἕτερον μέν τι λέγεσθαί φασιν, οὐ δηλοῦσι δὲ αὐτὸ, τῶν ἐσωτερικῶν ὑπάρχον δηλονότι, καὶ ἐπιτιμῶσιν ἡμῖν εὐθέως ὡς προπετῶς

rum dogmatum sentit inevitabilem; vult enim (ut opinor) brevibus ipsum percurrere aliud coargui sustinens. Et mihi videtur, quemadmodum in aliis orationibus contendit manifeste interpretari, ita in quibus redarguitur sermonem obscuritate cum brevitate occultare, ut videlicet putetur ad crimen objectum respondisse, et non omnino ipsum praeteriisse, nos autem nihil possimus productis contradicere, quae nequaquam intelligimus. Statim sane in praeposita oratione, qua evisceratum, et non habere cerebrum, quomodo vulgo dicant, exponit, mihi quidem tale quippiam videtur innuere. Eviseratos vocant nonnullos perinde ut excordes, quoniam viscus cor est; non autem habere cerebrum idem valere dicunt ac evisceratum, quoniam hoc quoque viscus est et principale. Non tamen recipiunt omnes Stoïci hujusmodi expositionem, sed aliud quiddam dici affirmant, id tamen non ostendunt, ex penitioribus nimirum existens, ac increpant nos statim, ceu praecipiti modo contradicentes,

ἀντιλέγουσι, πρὶν γνῶναι τὸ λεγόμενον. οἱ δὲ καὶ λοιδοροῦντες σφοδρότερον ἀνεισάκτους τε καὶ φιλονείκους ἀποκαλοῦσιν, οὔ φασί τε διδάξειν τὸ λεγόμενον ἀπαιδεύτους ἀνθρώπους. καίτοι τά γ' ἄλλα καὶ μὴ βουλομένων ἡμῶν διεξέρχονται μακρῶς. ἀλλ' ὅταν, ὡς εἶπον, ἐπί τι τοιοῦτον ἀφίκωνται, μηδεμίαν ἔχον εὐπορίαν φλυαρίας, οἱ μὲν γράφοντες τὰ βιβλία ταχέως θ' ἅμα καὶ σαφῶς παρατρέχουσιν, οἱ δ' ἐξηγούμενοι τὰ τούτων συγγράμματα φθόνου μᾶλλον ὑπόνοιαν εἰς τοὺς ἀκούοντας ἐκπέμπειν ἕτοιμοι γίγνονται, προσποιούμενοι μὴ βούλεσθαι διδάσκειν ἡμᾶς, ἤπερ ὁμολογοῦντες νενικῆσθαι. ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀσπλάγχνους τε καὶ ἀνεγκεφάλους ἤδη παρέλθωμεν, ἵνα μὴ λυπῶμεν ἐπὶ πλέον τοὺς περὶ τὸν Χρύσιππον ἐναργῶς καταμαρτυρουμένους ὑφ' ὧν ἐπικαλοῦνται μαρτύρων· [120] ὅθεν δ' ἀπελίπομεν, ἐκεῖσε πάλιν ἐπανέλθωμεν. ἐμπλήσας ὁ Χρύσιππος ὅλον τὸ βιβλίον ἐπῶν Ὁμηρικῶν καὶ Ἡσιοδείων, καὶ Στησιχορείων, Ἐμπεδοκλείων τε καὶ Ὀρφικῶν, ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἐκ τῆς τραγῳδίας, καὶ παρὰ Τυρταίου, καὶ τῶν

priuſquam id, quod dicitur, cognoſcamus. Alii etiam conviciis agentes acrius rudes nos et contentioſos appellant, nec ineruditos homines docere ſe velle id, quod proponitur, inquiunt; etſi alia etiam nobis invitis prolixe recenſeant. Verum quum (ut dixi) ad hujuſmodi quippiam pervenerint, ubi nulla eſt nugacitatis occaſio, qui ſane libros conſcribunt, celeriter ſimul et manifeſto percurrunt; qui autem horum commentarios interpretantur, ad invidiae potius ſuſpicionem in auditores tranſmittendam prompti redduntur, dum nolle ſe docere nos ſimulant, quam ad ſe victos eſſe confitendum. Verum eviſceratos et excerebratos jam praetergrediamur, ne amplius negotium faceſſamns Chryſippo manifeſte reprehenſo ab iis, quos ipſe teſtes citat, ac ubi deſiimus, eo revertamur. Quum Chryſippus totum librum repleviſſet verſibus Homericis, Heſiodicis, Steſichoriis, Empedocleis, et Orphicis, quumque praeterea non pauca ex tragoedia et ex Tyrtaeo

ἄλλων ποιητῶν οὐκ ὀλίγα παραθέμενος, εἶτα μὴ συνεὶς τῆς θαυμαστῆς δὴ ταύτης ἀπεραντολογίας, (τοῦτο γὰρ αὐτῇ μᾶλλον ἡγοῦμαι προσήκειν τοὔνομα,) ταῦτα κατὰ λέξιν ἐπιφέρει· ταυτὶ μὲν φήσουσιν ἀδολεσχίαν εἶναι γραώδη, τυχὸν δὲ καὶ γραμμάτων διδασκάλου βουλομένου στίχους ὅτι πλείστους ὑπὸ τὸ αὐτὸ διανόημα τάξαι. καλῶς εἶπες, ὦ Χρύσιππε, ταῦτα, κάλλιον δ' ἦν, εἰ μὴ μόνον εἶπες, ἀλλὰ καὶ παντάπασιν ἐφυλάξω τὴν γραώδη ταύτην ἀδολεσχίαν. τί γὰρ ἂν εἴη γραωδέστερον, ἢ ἀδολεσχότερον, ἢ γραμματιστῇ πρεπωδέστερον, ἢ πόῤῥω μᾶλλον ἀπεληλαμένον ἀποδείξεως προσηκούσης ἀνδρὶ φιλοσόφῳ, τοῦ μνημονεύσαντα κατ' ἀρχὰς εὐθὺς τοῦ Πλάτωνος δόγματος ἐᾶσαι μὲν τοῦτο καὶ ἀποῤῥῖψαι παντάπασιν, οὐδ' ὡς ὑπὸ τῶν μετ' αὐτὸν κατεσκεύασται προσγράψαντα, παρελθεῖν δὲ καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἠρωτημένους ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν λόγους ἀντιλογίαν τε καὶ λύσιν, ἐφ' ᾗ δίκαιον ἦν αὐτὸν ἀποδείξεσι χρησάμενον ἐπιστημονικαῖς ἐμπεδῶσαι τὸ ἑαυτοῦ δόγμα, ποιητῶν δὲ μεμνῆσθαι, καὶ πλῆθος ἰδιωτῶν καλεῖν μαρτυρῆσον, καὶ τί

aliisque poëtis appofuiffet, non advertens poftea mirificam hanc loquendi infinitatem (hoc enim ei nomen convenire magis autumo) haec ad verbum adducit: *Haec fane anilem garrulitatem effe dicent, forte etiam literarum magiftri, qui verfus quamplurimos fub eodem fenfu ftatuere velit.* Recte dixifti, o Chryfippe, haec; praeftaret autem, fi non folum dixiffes, fed etiam anilem hanc loquacitatem evitaffes. Quid enim effet anilius, aut nugacius, aut grammatiftae decentius, aut magis alienum a demonftratione, quae viro philofopho convenit, quam, placiti Platonis mentione ftatim ab initio facta, finere quidem hoc et prorfus abjicere, non autem, ut a pofteris ipfius id adftruatur, fcribere, fed controverfiam folutionemque, quam in verbis viri movent, relinquere, propter quam aequum erat ipfum demonftrationibus fcientificis ufum placitum ipfius impedire, poëtarum autem meminiffe, et indoctorum multitudinem in teftimonium

λέγουσιν αἱ γυναῖκες, γράφειν, οὐδ᾽ οὖν οὐδὲ ἐν αὐτοῖς οἷς καλεῖ μάρτυσιν εὐτυχοῦντα; καὶ γὰρ οἱ ποιηταὶ καὶ κατ᾽ αὐτοῦ λέγουσιν ἅπαντες τὰ πλείω καὶ οἱ ἰδιῶται. τίς γοῦν οὐκ ἔγραψε ποιητὴς, ἐπιθυμεῖν τε καὶ θυμοῦσθαι πολλὰ τῶν ζώων ἀνθρώπου σφοδρότερον; τίς δ᾽ ἰδιώτης οὐχ οὕτω χρῆται τοῖς ὀνόμασιν, ὡς τὸ Πλάτωνος βούλεται δόγμα, τὸ μὲν ἀκάρδιον ἐν ἴσῳ τῷ δειλὸν καὶ ἄτολμον καὶ ἄναν-δρον ὀνομάζων, καρδίαν δὲ λαβεῖν ἐγκελευόμενος, ἐπειδὰν εἰς ἀνδρείαν πρᾶξιν ἐπεγείρῃ τὸν πέλας, ἐπεγγελῶν δὲ τοῖς ἀνόητον εἰποῦσιν, ἀνεγκεφάλους καὶ ἀσυνέτους ὀνομάζων αὐτοὺς, ἑτέρους δ᾽ ἀγχίνους καὶ ἔννους φάσκων, οὓς ἂν ὡς συνετοὺς ἐπαινῇ, ἀσπλάγχνους δὲ ἀποκαλῶν τοὺς μὴ ἐλεοῦντας μηδένα, μήτε φιλοῦντας, μήθ᾽ ὅλως φροντίζον-τας ἢ ἐπαινούντων ἢ ψεγόντων, ἢ ἀδικούντων ἢ ὠφε-λούντων, ἀλλ᾽ ὥσπερ λίθους ἀναισθήτους ὑπάρχοντας; οὓς γὰρ ἂν εἰς ἀναισθησίαν παντελῆ σκῶψαι βουληθῶσιν, ἀσπλάγχνους ὀνομάζουσιν, ὥσπερ τοὺς ἀνάνδρους μὲν ἀκαρδίους, ἀνεγκεφάλους δὲ τοὺς ἄφρονας. ἐπεὶ δ᾽ ἐστὶν καὶ τρίτον τι

citare, et quae dicant mulieres, fcribere, neque iis ipfis (quos citat) teftibus quod cupit affequi? Etenim poëtae contra ipfum univerfi pronunciant, plura etiam idiotae. Quis igitur poëta non fcripfit, multa animalia vehemen-tius homine et concupifcere, et irafci? Quis vero idiota non fic utitur nominibus, ut Platonis dogma exigit, ex-cordem aeque ut timidum et meticulofum et non virum appellans, cor autem capere adhortans, quum ad viri-lem actionem proximum incitat? quum eos irridet, qui fatuum quid dixerunt, excerebratos et imprudentes nuncupans, alios callidos et mentis compotes, quofcun-que ceu prudentes commendet, evifceratos autem, qui nullius mifereantur, neque ament, neque omnino curent vel laudem, vel vituperium, vel injuriam, vel commodum, fed veluti lapides fenfuum expertes fint; quos enim ut nullo prorfus fenfu praeditos mordere voluerint, evifce-ratos dicunt, quemadmodum non viros excordes, exce-rebratos autem dementes. At quia tertium quoque vifcus,

Ed. Chart. V. [120.] Ed. Bas. I. (268.)

σπλάγχνον, τὸ ἧπαρ, ἐν ᾧ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἵδρυται τῆς ψυχῆς, καὶ χρὴ καὶ τούτῳ συμμετρίαν τινὰ τῶν οἰκείων ὑπάρχειν κινήσεων, εἰ μέλλοι τελέως κεκοσμῆσθαι τὴν ψυχὴν ὁ ἄνθρωπος, εἴη ἂν καὶ ὁ κατὰ τοῦτ' ἀναίσθητος, ὡς ἐπὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς δύο, καὶ μοχθηρῶς διακείμενος ἄσπλαγχνος ὀρθῶς ὀνομαζόμενος. ὁ δ' ἐναντίος αὐτῷ μεγαλόσπλαγχνος λέγεται, καθάπερ ὁ Εὐριπίδης εἰσάγει τὴν Μήδειαν ὄντως μεγαλόσπλαγχνον, ἁπάσας τὰς τῶν τριῶν σπλάγχνων δυνάμεις τε καὶ κινήσεις ἰσχυρὰς ἔχουσαν. ἐπιθυμητικωτάτην μὲν γὰρ προτίθεται τὴν γυναῖκα, καὶ θυμικωτάτην ἅμα καὶ λογίσασθαι δεινήν. ἱκανὰ δὲ γνωρίσματα τοῦ μὲν ἐπιθυμητικοῦ τῆς ψυχῆς, εἰς ὅσον ἀμέτρου κινήσεως ἀφῖκται, τὰ περὶ τὸν ἔρωτα τοῦ Ἰάσονος, ὑφ' οὗ νικηθεῖσα προὔδωκεν ἅμα καὶ κατέλιπε τοὺς οἰκείους, ἐπηκολούθησε δὲ καὶ τελέως ἐπίστευσεν ἑαυτὴν ἀνθρώπῳ ξένῳ· τοῦ δὲ θυμικοῦ τῆς σφοδρότητος, οἷά περ τοὺς παῖδας ἐμήνισεν, οὐ σμικρὰ γνωρίσματα· τοῦ δὲ λογιστικοῦ τῆς συνέσεως, (ὑποτίθεται γὰρ κἀν τούτοις αὐτὴν ὁ Εὐριπίδης οὐ τὴν τυχοῦσαν,)

jecur, exiſtit, in quo concupiſcens animae facultas conſiſtat, huic etiam commoderationem quandam propriorum motuum ineſſe oportet, ſi homo in totum ornari anima debet. Jam etiam in hoc inſenſilis, ut in aliis duobus, ſimul prave affectus eviſceratus recte vocatur, quemadmodum, qui e diverſo habet, viſceratus (megaloſplanchnus); quomodo Euripides Medeam introduxit, magnis revera viſceribus donatam, quae validas trium viſcerum facultates motuſque haberet; etenim maxime concupiſcentem mulierem proponit, maximeque iracundam ſimul et ratiocinando vehementem. Abunde autem ſunt concupiſcentis animae, quatenus a moderato motu abſceſſit, indicia in Iaſonis amore, a quo victa prodidit ſimul et reliquit domeſticos, ſecuta autem eſt et omnino ſe homini peregrino concredidit. Iraſcibilis autem animae vehementiae, quia filios occidit, non mediocria ſunt argumenta. At rationalis intelligentiae (fingit enim in his quoque ipſam Euripides non vulgarem) indicia magna,

οὐ σμικρὰ σημεῖα τὰ πρὸς τὸ τιμωρήσασθαι τοὺς ἐχθροὺς ἐπινοηθέντα, καὶ ὅσα πρὸς ἑαυτὴν διεξέρχεται, καὶ στέλλουσα καὶ πείθουσα τὸν θυμὸν ἀποχωρεῖν ἔργων ἀνοσίων. ὥστ᾽ εὐλόγως ἐπ᾽ αὐτῆς ὁ Εὐριπίδης εἶπε·

> [121] *Τί ποτ᾽ ἐργάσεται*
> *Μεγαλόσπλαγχνος, δυσκατάπαυστος*
> *Ψυχὴ δηχθεῖσα κακοῖσι;*

αὕτη μὲν οὖν μεγαλόσπλαγχνος, ἄσπλαγχνος δὲ καὶ μικρόσπλαγχνος, ᾧ φαῦλα, καὶ μικρὰ, καὶ βραδυκίνητα, καὶ δυσκίνητα τὰ τρία τῆς ψυχῆς μόρια. μεταξὺ δέ μοι τῶν λόγων ὧν διεξέρχομαι τὸ παραστὰν οὐκ ὀκνήσω φράσαι· λέλεκται δὲ ὑπὸ τῶν παλαιῶν φιλοσόφων, ὡς οὐκ ἐνδέχεταί τινα διαλεγόμενον ἀδολέσχοις ἀνθρώποις ἀποσχέσθαι τελέως ἁπά(269)σης ἀδολεσχίας. ἔγωγ᾽ οὖν ἠναγκάσθην ὑπὸ τοῦ Χρυσίππου προσχυθεὶς ἀδολεσχίας ἐξηγεῖσθαι τάς τε τῶν ἰδιωτῶν καὶ τὰς Εὐριπίδου φωνάς, ὃ μήποτ᾽ ἂν ἑκὰν ἐτόλμησα πρᾶξαι περὶ τηλικούτου δόγματος ἀποδείξεις γράφων. οὐχ ὅπως γὰρ Εὐριπίδης, ἢ Τυρταῖος, ἤ τις ἄλλος ποιη-

quae puniendis hoftibus excogitata apparent, item quae apud fe ipfam perfequitur, et fubmittens perfuadenfque animo iracundo, ut ab impiis operibus recederet. Quare Euripides merito de ipfa dixit:

> *Quidnam faciet anima*
> *Vifcofa atque irrequieta,*
> *Oeftro irritata malorum?*

Haec itaque magnis donata vifceribus. Evifceratus et parum vifceratus dicitur, cui tres animae partes pravae, exiguae, motu et tardae et difficiles infunt. Interea vero orationum, quas pertracto, id quod mihi fe offert non dubitabo efferre; dictum eft autem a veteribus philofophis, fieri non poffe, ut aliquis, qui cum hominibus garrulis differit, ab omni prorfus loquacitate abftineat. Ego igitur coactus fum a Chryfippi garrulitate adductus et idiotarum et Euripidis voces interpretari; quod nunquam libens aufus effem facere tanti dogmatis demonftrationes perfcribens. Non folum enim Euripides aut Tyrtaeus, aut

τής, ἢ καὶ παντάπασιν ἰδιώτης ἱκανὸς πιστεύεσθαι περὶ δόγματος ἁπάσης ἀποδείξεως χωρὶς, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ἁπάντων ἰατρῶν ὁμολογουμένως ἄριστος Ἱπποκράτης, ὥσπερ οὐδὲ ὁ πρῶτος ἁπάντων φιλοσόφων Πλάτων. οὐδὲ γὰρ ἂν ῥαγεῖεν ὑπὸ φθόνου σύμπαντες οἱ μετ' αὐτὸν, οὐδ' ἂν ὑπὸ φιλονεικίας ἀναίσχυντα σοφίζωνται, καθάπερ οἱ περὶ τὸν Χρύσιππον, ἢ τὴν δόξαν ὑπερβάλλεσθαί ποτε δυνήσονται τοῦ Πλάτωνος, ἢ τὸν τῶν ἀποδείξεων μιμήσασθαι κόσμον. ἀλλ' ὅμως οὐδὲ τούτοις τοῖς ἀνδράσι τοσοῦτον ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἐπιστήμῃ τὴν ψυχὴν κεκοσμημένοις οὐδεὶς νοῦν ἔχων ἁπλῶς εἰποῦσιν ἀξιοῖ πιστεύειν, ἀλλ' ἀναμένει τὴν ἀπόδειξιν. ὁ δέ γε Χρύσιππος ὧν μὲν οὗτοι λέγουσιν ἀποδείξεων ὑπὲρ τοῦ προκειμένου δόγματος οὔτε ἐμνημόνευσεν οὐδεμιᾶς, οὔτ' ἐξελέγχειν ἐπεχείρησεν, οὐκ αἰδεῖται δὲ Τυρταῖόν τε καὶ Στησίχορον ἐπικαλούμενος μάρτυρας, οὓς εἰ καὶ ζῶντας ἤρετό τις περὶ τούτων τῶν δογμάτων ἐπιστήμης ἀμφισβητοῦσιν, ἐξωμολογήσαντο ἂν εὖ οἶδ' ὅτι μηδὲν ἐπαΐειν αὐτῶν,

alius quidam poëta, aut certe etiam idiota fidem de placito facere citra omnem demonſtrationem abunde poteſt, ſed ne ipſe quidem Hippocrates, omnium medicorum conſenſu praeſtantiſſimus, quemadmodum neque Plato, omnium philoſophorum princeps. Haud enim ſi vel omnes ipſius poſteri invidia rumpantur, neque ſi contentionis ſtudio impudentia commententur, quemadmodum Chryſippi ſectatores, aut opinionem Platonis ſuperare unquam poterunt, aut ornatum demonſtrationis imitari. Attamen neque his viris adeo ſuper alios ſcientiis animam ornatis nemo mentis compos ſimpliciter loquentibus dignatur fidem accommodare, ſed demonſtrationem expectat. Chryſippus autem, quas quidem hi dicunt demonſtrationes de dogmate propoſito, earum ne unius quidem aut meminit, aut reprehendere aggreſſus eſt. Interim non veretur Tyrtaeum et Steſichorum teſtes citare, quos ſi etiam vivos aliquis interrogaret, an de horum ſcientia dogmatum ambigerent, faterentur nimirum una voce, nihil ſe ipſorum ſenſiſſe; ipſi autem potius, arbitror, a

Ed. Chart. V. [121.] Ed. Baf. I. (269.)

αὐτοὶ δὲ μᾶλλον ἂν, οἶμαι, παρὰ Χρυσίππου τι μαθεῖν, ἢ παρ᾽ αὐτῶν ἀποδεικνύειν ἠξίωσαν. εἶτα δηλαδὴ Χρύσιππος ἂν ἐπὶ τοὺς ἰδιώτας ἦγεν αὐτούς, ὁ σοφὸς ἐπὶ τοὺς ἀμαθεῖς, ὁ σώφρων ἐπὶ τοὺς μαινομένους, ὁ λόγων ἀκολουθίαν εἰδὼς ἐπὶ τοὺς διαφερομένους πρός ἀλλήλους τε καὶ ἑαυτοὺς κατὰ πάντα καιρὸν ἐν λόγοις τε ἅμα καὶ πράξεσιν. ἀλλ᾽ εἰ καὶ μαίνονται τὰ πάντα καὶ διαφέρονται πρὸς ἀλλήλους τε καὶ ἑαυτοὺς ἅπαντες οἱ ἰδιῶται, τοῦτο γοῦν, οἶμαι, σῶφρον ἔχουσι, τὸ μὴ καλεῖν ἐφ᾽ ἃ λέγουσι τοὺς καταμαρτυρήσοντας ἑαυτῶν. ἡ δὲ Χρυσίππου σοφία καὶ τῆς τῶν ἰδιωτῶν ἀμαθίας ἐπέκεινα προελήλυθεν· ἐπικαλεῖται γὰρ μάρτυρας, ὑφ᾽ ὧν κατακρίνεται. τούτου χάριν ἠναγκάσθην κἀγὼ νῦν ἀδολεσχεῖν, ἵν᾽ ἐπιδείξω τὸν Χρύσιππον ἐν ἅπασι μέγιστα σφαλλόμενον. οὔτε γὰρ ἐμνημόνευσεν οὐδεμιᾶς τῶν ὑπὸ Πλάτωνός τε καὶ Ἱπποκράτους εἰρημένων ἀποδείξεων, οὔτε ἀντεῖπεν, οὔτ᾽ αὐτός τινα εἶπεν ἑτέραν ἀπόδειξιν, οὔτε οἶδεν, οὓς χρὴ καλεῖν μάρτυρας. ἐπεδείξαμεν οὖν ἤδη καὶ διὰ τοῦ πρώτου βιβλίου περὶ τῆς πρὸς ἑαυτὸν ἐναντιολογίας

Chryfippo nonnihil difcere, quam ex ipfis demonftrare maluerint; deinde Chryfippus fcilicet ad idiotas ipfos duceret, fapiens ad ineruditos, prudens ad infanientes, orationum confequentiae peritus ad eos, qui inter fe et apud feipfos omni tempore verbis fimul et operibus difcrepant. Verum licet infaniant in omnibus et invicem apudque feipfos omnes idiotae difcrepent, hoc faltem, puto, prudentiae habent, ne ad ea, quae dicunt, in teftimonum adducant, qui contra ipfos pronuncient fententiam. At Chryfippi fapientia idiotarum infcitiam longe fuperat; citat enim teftes, a quibus damnatur. Hujus gratia coactus fum ego quoque impraefentiarum effe loquacior, ut oftendam, Chryfippum in omnibus graviffime errare. Neque enim ullius demonftrationis a Platone et Hippocrate confcriptae meminit, neque contradixit, neque ipfe aliam quampiam demonftrationem protulit, neque novit, quos oporteat teftes vocare. Jam oftendimus etiam priori libro, quomodo Chryfippus ipfe fibi adverfetur.

τοῦ Χρυσίππου· πρόδηλος δὲ καὶ νῦν ἐστιν ἡ ἀναισθησία τἀνδρὸς, ἃ χρῆν ἀποκρύπτειν ἐναργῶς καταβάλλοντα τὸν λόγον αὐτοῦ, ταῦτ᾽ οὐ μόνον ἀποκρύπτοντος, ἀλλὰ καὶ μαρτυρεῖν ὑπολαμβάνοντος.

Κεφ. ε΄. [122] Ἀποχωρήσαντες οὖν ἤδη τῶν τοιούτων, ἴδωμεν ἑξῆς ἅπαντας οὓς ἐρωτᾷ λόγους, ἐπὶ τὴν ἀρχὴν αὖθις ἀνελθόντες ἅπαντος τοῦ λόγου, πρὸς τὸ μηδὲν παρελθεῖν. παραθήσομαι δὲ τὴν ῥῆσιν ἅπασαν, εἰ καὶ μακροτέρα πώς ἐστιν, ἔχουσαν ὧδε. τῆς μὲν οὖν ὀργῆς γιγνομένης ἐνταῦθα, εὔλογον καὶ τὰς λοιπὰς ἐπιθυμίας ἐνταῦθ᾽ εἶναι, καὶ ἤδη τὰ λοιπὰ πάθη, καὶ τοὺς διαλογισμοὺς, καὶ ὅσα τούτοις ἐστὶ παραπλήσια. σαινόμενοι δὲ φήμῃ οἱ πολλοὶ τούτων, πολλὰ κατὰ τὴν ἀλήθειαν ἐπιλέγουσι τοιαῦτα ἐχόμενοι τῆς ῥηθείσης φορᾶς. πρῶτον μὲν γὰρ, ἵνα πάντες ἐντεῦθεν ἄρξωμαι, κατὰ τοῦτό φασιν ἀναβαίνειν τινὲς τὸν θυμὸν, καὶ καταπίνειν τὴν χολήν τινας ἀξιοῦσι λέγοντές τε καταπίνεσθαί τινα αὐτοῖς σπαράγματα, καὶ μὴ καταπίνεσθαι κατὰ τὴν τοιαύτην φορὰν λέγομεν. οὕτω δὲ λέγεσθαι,

Conſtat in praeſentia quoque viri ſtupiditas, qui non modo non celat, quae conveniebat celare, utpote evidenter ſermonem ſuum ſubvertentia, ſed etiam haec ſibi atteſtari cenſet.

Cap. V. Itaque jam a talibus digreſſi videamus deinceps orationes quas proponit univerſas, toto ſermone ad caput iterum reducto, ne aliquid omittatur. Apponam autem totam ſeriem, etiamſi longior ſit; habet ea in hunc modum. *Quum itaque ira indidem oriatur, ratio eſt etiam reliquas cupiditates indidem haberi, reliquoſque jam affectus, et ratiocinationes, item quae his ſunt conſimilia. Moti autem fama plerique horum multa ejuſmodi vere dicta addunt, praedictam inclinationem ſecuti. Primum etenim omnes, ut inde incipiam, hac ratione dicunt nonnullis animum ſeu iracundiam conſcendere et deſcendere, nonnullis bilem; dicentes quoſdam ab ipſis caedes devorari, et non devorari ex hujuſmodi impetu dicimus; ſic autem dicitur et nihil ipſis*

καὶ μηδὲν αὐτοῖς τούτων καταβαίνειν, καὶ ὅτι καταπιὼν τὸ ῥηθὲν, ἀπῆλθεν. ὅ τε Ζήνων πρὸς τοὺς ἐπιλαμβανομένους, ὅτι πάντα τὰ ζητούμενα εἰς τὸ στόμα φέρειν ἔφησεν, ἀλλ᾽ οὐ πάντα καταπίνεται, οὔτε τῆς καταπόσεως ἄλλως ἂν οἰκειότερον λεγομένης, οὔτε τῆς καταβάσεως τῶν ῥηθέντων, εἰ μὴ περὶ τὸν θώρακα τὸ ἡγεμονικὸν ἡμῶν ἦν, εἰς ὃ ταῦτα πάντα φέρεται. ἐν γοῦν τῇ κεφαλῇ ὄντος αὐτοῦ γελοίως ῥηθήσεται καὶ ἀλλοτρίως καταβαίνειν. ἀναβαίνειν δ᾽ ἂν οἶμαι οἰκειότερον αὐτῶν λεγομένων, καὶ οὐ καταβαίνειν τὸν προειρημένον τρόπον τῆς κατὰ τὴν ἀκοὴν αἰσθήσεως καταφερομένης περὶ τὴν διάνοιαν, ἐὰν ᾖ περὶ τὸν θώρακα, οἰκείως κατάβασις ῥηθήσεται· ἐὰν δὲ περὶ τὴν κεφαλὴν, ἀλλοτριώτερον. ἐν τούτοις πάλιν ὁ Χρύσιππος οὐκ αἰσθάνεται τοὺς ἰδιώτας ἐφ᾽ ἑαυτὸν καλῶν· τὸ γὰρ ἀναβαίνειν τὸν θυμὸν, ἢ καταβαίνειν τὴν χολὴν, ὅσα τ᾽ ἄλλα τοιαῦτα λέγεται, μαρτυρεῖ τοῖς τὸν θυμόν τε καὶ ὅλως τὰ πάθη κάτω που τετάχθαι νομίζουσιν, ὥσπερ ἐν τῇ κεφαλῇ τὸν λογισμόν. τηνικαῦτα γὰρ οἶδα καὶ τὸ μὴ

horum descendere, et quod qui deglutivisset praedictum, discessit, et Zeno ad eos qui imparatum et incautum aggressi erant, omnia, quae quaeruntur, in os ferre dixit, sed non omnia deglutire, quum neque deglutitio aliter proprie magis appelletur, neque praedictorum descensus, nisi in thorace animae princeps facultas esset, quo omnia haec ferantur. Si itaque in capite habeatur, ridicule dicetur et improprie descendere, ascendere autem mea sententia proprie magis ipsa dicerentur, et non descendere, secundum praedictum modum sensu audiendi ad intellectum delato; si in thorace existat, proprie descensus dicetur, si autem in capite, magis improprie. In his rursus Chrysippus imprudens idiotas contra se vocat; nam ascendere iracundiam, aut descendere bilem, quaeque alia ejusmodi dicuntur, iis attestantur, quia iracundiam summatimque affectus infra sitos esse existimant, quemadmodum in capite rationem; tunc enim

καταβαίνειν ἑαυτοῖς τὰ εἰρημένα λέγοντας τοὺς πολλοὺς, οὐκ ἐπειδὰν μὴ παρακολουθῶσι, μηδὲ μανθάνωσι τῶν λεγομένων, ἐπειδὰν λέγηται μέν τινα ὡς ὀργὴν, ἢ λύπην, ἢ θυμὸν, ἤ τι τοιοῦτον πάθος ἐγκαλεσόμενα, μὴ φροντίζῃ δὲ αὐτῶν ὁ ἀκούων, μηδὲ κινῆται κατὰ πάθος. αὕτη μὲν οὖν ἡ ἀδολεσχία τοῦτο τὸ πέρας ἐχέτω. μετὰ ταῦτα δ᾽ ὁ Χρύσιππος τοιᾶσδ᾽ ἑτέρας μέμνηται. αἱ δὲ γυναῖκες καὶ μᾶλλόν τι τούτων ἐμφαίνουσιν. εἰ γὰρ μὴ καταβαίνει αὐταῖς τὰ λεγόμενα, πολλάκις τὸν δάκτυλον κατάγουσι ἕως τοῦ κατὰ τὴν καρδίαν τόπου, οὐ φάσκουσαι καταβαίνειν ὧδε τὰ εἰρημένα. τοῦτο τὸ ἐπιχείρημα τοῖς ἔμπροσθεν ὁμογενές ἐστιν, δύο ἕτερα προσειληφὸς ἐπιχειρήματα πάνσοφα, τό τε γυναῖκας εἶναι τὰς λεγούσας αὐτὰ, καὶ μὴ, ὥσπερ τὰ πρόσθεν, τοὺς ἄνδρας, τό τε καὶ τῇ δείξει δηλοῦν ὥσπερ ὀρχουμένας, ἅπερ ὁ λόγος ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν ἐδήλου. ἀλλά τοι κἀνταῦθα, γενναιότατε Χρύσιππε, κατὰ σαυτοῦ καλεῖς τὰς γυναῖκας μάρτυρας. οὐδὲ γὰρ αὗται λέγουσιν οὕτως, οὐδ᾽

novi plerosque non descendere sibi commemorata affirmantes, non quum nequeunt assequi, neque intelligunt, quae dicantur, sed quando dicuntur nonnulla, ceu iram, aut moerorem, aut iracundiam, aut ejusmodi aliquem affectum provocatura, is autem, qui audit, nullam de ipsis habet curam, neque affectu movetur. Haec igitur loquacitas hunc finem habeat. Postea Chrysippus aliarum ejusmodi meminit. *Mulieres etiam magis aliquid horum repraesentant. Si enim ea, de quibus est sermo, non ipsis descendunt, saepe digitum adusque cordi vicinum locum deducunt inducentes eo non descendere jam commemorata.* Hoc argumentum prioribus consimile est, duobus aliis admodum sapientibus argumentis assumptis; nempe mulieres esse, quae haec dicunt, et non, quemadmodum antea, viros; item indicando significare ceu tripudiantes, quae oratio in viris indicabat. Atqui hic etiam, generosissime Chrysippe, contra teipsum mulieres in testimonia adducis. Neque enim hae in eum modum

ὀρχοῦνται ταῖς χερσὶν, ὡς εἴρηκας, ἐπειδὰν ἀρνῶνται συνιέναι τῶν λεγομένων, ἀλλ' ὅταν ὑπὸ λοιδορίας, ἢ ἀπειλῆς, ἤ τινος τοιούτου μήτε ὀργίζεσθαι φάσκωσι, μήτε θυμοῦσθαι, μήθ' ὅλως ἀγανακτεῖν· ὅπερ οὐδ' αὐτὸν, οἶμαι, λανθάνει τὸν Χρύσιππον. ἀντιφθεγγόμενος γοῦν κἀνταῦθα ἑαυτῷ μετ' ὀλίγον ὡδί πως γράφει. ἀφ' ἧς τε φορᾶς λέγομεν μὴ καταβαίνειν τὰ λεγόμενα, εἴτε ἀπειλὰς, εἴτε λοιδορίας, ὥστε καθικέσθαι καὶ ἅπτεσθαι αὐτῶν, [123] καὶ οὕτως κινεῖσθαι τὴν διάνοιαν ἀπὸ τῆς φορᾶς ταύτης, καὶ βαθείας τινάς φαμεν εἶναι, τὸ διὰ μηδὲν τῶν τοιούτων ἐφικέσθαι καταβῆναι αὐτῶν. ὅτι μὲν οὖν ἐπὶ τῶν ἀπειλούντων ἢ λοιδορούντων λέγεται τὸ μὴ καταβαίνειν εἰς τὸ στῆθος τὰ εἰρημένα, καὶ αὐτὸς ὁ Χρύσιππος μαρτυρεῖ. προσέῤῥιψε δὲ τῷ λόγῳ τὸ τῆς διανοίας ὄνομα, δέον εἰπεῖν θυμοῦ. τὸ μὲν γὰρ λογίζεσθαί τε καὶ νοεῖν τὰ λεγόμενα, καὶ τὸ μαχόμενον ἢ ἀκόλουθον ἐπίστασθαι τῆς λογιστικῆς δυνάμεως ἔργον· τὸ δὲ ἐπὶ λοιδορίαις ἢ ἀπειλαῖς μήτ' ὀργισθῆναι μήτε

dicunt, neque manibus articulant (ut dixisti), quum negant se dicta intelligere, verum quando ob convicia, aut minas, aut hujusmodi quippiam neque irasci dicunt, neque excandescere, neque omnino indignari, quod neque ipsum, puto, latet Chrysippum. Itaque et hic secum discordans paulo post scribit: *A quo impetu dicimus non descendere, quae dicuntur, sive minas, sive convicia, ut deorsum veniant, attingantque ipsas, atque sic mentem commoveri hoc delationis impetu, item profundas quasdam esse pronunciamus, eo quod nihil hujusmodi possit in ipsis descendere.* Quod igitur minitantibus aut conviciantibus dicitur non descendere in pectus ea, quae dicta sunt, etiam ipse Chrysippus testatur; adjecit autem orationi mentis vocabulum, quum oporteret dicere iracundiae. Etenim ratiocinari, et quae dicuntur considerare, item pugnantiam aut consequentiam rerum novisse, rationalis facultatis opus est; ob convicia autem aut minas neque irasci neque excandescere irascibilis proprium

θυμωθῆναι τῆς θυμοειδοῦς ἴδιον. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τοῖς ἐφεξῆς ὁ Χρύσιππος λέγει. μεταξὺ δὲ ταύτης τῆς τε νῦν γεγραμμένης ῥήσεως καὶ ἧς ὀλίγον ἔμπροσθεν ἔγραψα περὶ τῶν γυναικῶν, ἑτέρα ῥῆσίς ἐστιν, ἣν ἤδη παραγράψω, πρὸς τὸ μηδὲν ὅλως ὑπερβαίνειν δοκεῖν· ἔχει δὲ ὧδε. τούτοις δ' ἀκολούθως ἀνεμεῖν τέ τινάς φαμεν τὰ φανέντα αὐτοῖς, καὶ ἔτι τὸν βαθὺν λέγομεν πολλῶν τοιούτων συμφώνως τοῖς εἰρημένοις, καταπιόντες (270) γὰρ ὅμοιον εἰπεῖν, ὅτι ἡμέρα ἐστὶ, καὶ ἐναποθέμενοι τοῦτο εἰς τὴν διάνοιαν, καὶ πάλιν ἐκεῖνο λέγοντες, ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμέρα, μενόντων τῶν πραγμάτων, οὐκ ἀλλοτρίως οὐδ' ἀνοικείως ἀνεμεῖν λέγονται. τοῦτο τὸ ἀνεμεῖν ἐγὼ μὲν οὐδὲ ἤκουσά τινος λέγοντος, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποπτύσαι, καὶ ἐκπτύσαι, καὶ ἐκβαλεῖν, καὶ ἀποῤῥῖψαι, καὶ ἀποθέσθαι λέγουσιν, ἐπειδὰν λέγωσί τινα δοξῶν ἀποστῆναι μοχθηρῶν. εἰ δ' ἄρα καὶ τὸ ἐξεμέσαι λέγοιτο πρός τινων, εἴη ἂν ταὐτὸν τῷ ἀποπτύσαι, καὶ ἀποῤῥῖψαι, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐκ μεταφορᾶς λεγομένοις ὁμοίως ἔχον. ὅτι δ' οὐ μόνον ἀνδρὶ φιλοσοφοῦντι τῶν

exiſtit; verum haec quidem in ſequentibus Chryſippus tradit. Sed inter haec quae modo expoſita ſunt verba, et quae paulo ante de mulieribus ſcripſi, alia habentur, quae nunc apponam, ne quicquam prorſus praetergredi videar. Habet autem hunc in modum: *Poſt haec revomere nonnullos dicimus ea, quae ipſis apparuerunt. Praeterea profunditatem dicimus multorum ejuſmodi commemoratis ſimiliter; nam ubi devoraverint hujuſmodi dictum, dies eſt, et repoſuerint hoc in animum, rurſuſque illud dicentes, dies non eſt, rebus manentibus non abſurde neque improprie revomere dicuntur.* Ego ſane hoc revomere nullum audivi dicentem, ſed magis expuere, emittere, abjicere, et deponere dicunt, quum ſignificent, aliquem a pravis recedere opinionibus. Quod ſi vero etiam evomere a quibuſdam dicatur, idem nimirum erit, quod expuere, abjicere, et aliis ſimile, quae ex tralatione ſumuntur. At quod nullum hujuſmodi argumentum non ſolum viro

τοιούτων ἐπιχειρημάτων οὐδέν ἐστι μεταχειριστέον, ἀλλ᾽ οὐδὲ ῥητορικῷ, δέδεικται μὲν ἤδη μοι καὶ διὰ τῶν ἔμπροσθεν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ νῦν ἔνεστιν ἐνδείξασθαι διὰ βραχέων, ἀναμνήσαντα τῶν ῥητορικῶν τεχνῶν, ἃς ἐκεῖνοι γράφουσι, διδάσκοντες ἡμᾶς τόπους ἐπιχειρημάτων εἰς ἑκάστην ὑπόθεσιν. οὐδενὸς γὰρ τοιούτων μνημονεύουσιν, οἵων ὁ Χρύσιππος ἐνέπλησε τὰ ἑαυτοῦ συγγράμματα. ἀλλὰ γὰρ εἴπερ πᾶσαν ῥῆσιν ἀκριβολογεῖσθαι βουληθείην, ὡς μηδὲν τῶν ἁμαρτημάτων ἀνέλεγκτον παραλιπεῖν, εἰς ἄπειρον ἄν τι μῆκος ἐκταθείη τὸ βιβλίον. ἀφέμενος οὖν ἤδη τῶν προγεγραμμένων, ἐπὶ τὰ ἐφεξῆς τρέψομαι, δι᾽ ὧν ὁ Χρύσιππος ἄρχεται παρατίθεσθαι τὰς τῶν ποιητῶν μαρτυρίας, μεταξὺ παρεντιθεὶς αὐτῶν ὀλίγους λόγους ἑαυτοῦ, πολλάκις μὲν ὥσπερ ἐξήγησιν ὧν ἡ ῥῆσις βούλεται, πολλάκις δ᾽ ὥσπερ ἐπιτομήν τινα καὶ οἷον καθόλου τι κεφάλαιον. ἀρξάμενος οὖν ἀπό τινος Ἐμπεδοκλείου ῥήσεως ἐξηγεῖταί τε αὐτὴν καί τινων κατὰ τὴν ἐξήγησιν ἀξιολογωτέρων ἄρχεται

philofophiae ftudiofo, fed ne rhetorico quidem tractandum fit, oftenfum etiam eft a me antea; quin etiam impraefentiarum paucis liceat indicare, revocatis in memoriam rhetoricis artibus, quas illi tradunt, docentes nos, ex quibus locis ad unumquodque propofitum argumenta defumantur. Nullius fiquidem ejufmodi meminerunt, qualibus Chryfippus commentarios fuos replevit. At enim fi omnem dictionum feriem accurate perfequi vellem, ut nihil ex vitiis relinquatur indifcuffum indictumque, liber in infinitum extenderetur. Quare jam iis, quae praediximus, omiffis, ad fubfequentia divertemur, per quae Chryfippus poëtarum teftimonia apponere incipit, pauca interim verba fua interponens, faepe ceu interpretationem eorum, quae feries vocum innuit, faepe ceu compendium aliquod et veluti fummam quandam univerfalem. Aufpicatus itaque ab aliqua Empedoclis fententia, tum exponit ipfam, tum quofdam inter exponendum memoratu digniores fermones incipit, inter quos eft et ille,

λόγων, ἐν οἷς ἐστι καὶ ὁ περὶ τῆς φωνῆς, οὗ κατὰ τὸ δεύτερον ἐμνημόνευσα τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων, ἐν ᾧ βιβλίῳ πάντας ἔδοξέ μοι κάλλιον εἶναι παραθέσθαι τοὺς λόγους, οἳ τὸ πιθανὸν ἔχουσι, καὶ οὐχὶ ἀπόβλητοι τελέως εἰσὶν, οὐδὲ γυναῖκας, οὐδὲ ἰδιώτας, οὐδὲ ἐτυμολογίας, ἢ φορὰς χειρῶν, ἢ ἐπινεύσεις, ἢ ἀνανεύσεις κεφαλῆς, ἢ ποιητὰς ἐπικαλοῦνται μάρτυρας· ἐφ' ὧν καὶ μόνων ἐγνώκειν καταμεῖναι, μὴ προσθεὶς αὐτοῖς ταυτὶ τὰ νῦν μοι γραφόμενα. δόξαν δὲ τοῖς ἑταίροις ἄμεινον εἶναι, μηδ' ὅσα παντάπασιν ἠδολέσχηται τῷ Χρυσίππῳ, μηδὲ ταῦθ' ὑπερβῆναι παντελῶς, ἀλλ' ἐπισημήνασθαί τε τὴν ἀτοπίαν αὐτῶν, ἐπιδεῖξαί τε πρὸς τὸ μηδὲν πλέον ἀνύειν αὐτὰ κατὰ τῶν Στωϊκῶν δογμάτων παρειλημμένα, διὰ τοῦτο προσέθηκα πάντα ταῦτα κατὰ τόδε τὸ βιβλίον. περὶ μὲν δὴ τῆς φωνῆς οὐδὲν ἔτι δέομαι λέγειν ἐν τῷδε, σύμπαντα τὸν τόπον ἱκανῶς ἐξειργασμένος ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ. [124] ὅσα δὲ ἐφεξῆς ἔτι τοῦ περὶ ταύτης λόγου κατὰ τὸ τοῦ Χρυσίππου βιβλίον εἰρημένα, τούτων ἤδη μνημονεύσω. ἔστι δὲ

in quo de voce tractatur, cujus fermonis fecundo harum commentationum libro mentionem feci; ubi fatius mihi visum eft omnes rationes exponere, quae probabile continent, et non omnino funt repudiandae, neque mulieres, neque idiotas, neque etymologias, aut manuum lationes, aut inclinationes reclinationesve capitis, aut poëtas in teftes advocant. In quibus etiam folis permanere decreveram, non ea ipfis adjiciens, quae nunc mihi fcribuntur; quum autem amicis melius effe vifum fit, non, quae omnino Chryfippus effutivit, eadem prorfus praetermittere, fed tum abfurditatem ipforum prodere, tum oftendere, haec non modo nihil ipfum juvare, fed et contra Stoïcorum placita adduci adverfus Stoïcorum dogmata affumpta, ideo omnia ifta ifto libro appofui. De voce equidem non opus eft verba adhuc facere impraefentiarum, quum univerfum modum fuperiori libro abunde tradiderim. Quae autem deinceps in libro de ipfa Chryfippus prodiderit, eorum nunc meminero. Sunt autem ea, quae

Ed. Chart. V. [124.] Ed. Baf. I. (270.)

τά τε κατὰ τὰς φορὰς τῶν χειρῶν, ὅτε ἐφαπτόμεθα τῶν στέρνων ἡμᾶς αὐτοὺς δεικνύντες, ἔτι τε τὰ κατὰ τὴν ἐγὼ φωνὴν, ἃ δὴ κἀν τοῖς ἐτυμολογικοῖς εἶπεν ἔχειν τι φάσκων αὐτὰ δεικτικὸν ἐκ τοῦ φαινομένου διὰ τὸ κατὰ τὴν πρώτην ἐν αὐτῇ συλλαβὴν, ὡς ἐπὶ τὸ στῆθος ἀπάγεσθαι τήν τε κάτω γένυν καὶ τὸ χεῖλος. εἴρηταί μοι καὶ περὶ τούτων ἤδη κατὰ τὸ δεύτερον τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων κἀν τοῖς περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος. ὅμοια δὲ τοῖς τοιούτοις ἐπιχειρήμασι καὶ τὰ κατὰ τὴν ἐτυμολογίαν εἰσὶ τοῦ τῆς καρδίας ὀνόματος, ἑξῆς τῶν προειρημένων ὑπὸ τοῦ Χρυσίππου γεγραμμένα κατὰ τὸ πρῶτον περὶ ψυχῆς, ὧδέ πως ἔχοντα. τούτοις πᾶσι συμφώνως καὶ τοὔνομα τοῦτ᾽ ἔσχηκεν ἡ καρδία κατά τινα κράτησιν καὶ κυρείαν, ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῇ εἶναι τὸ κυριεῦον καὶ κρατοῦν τῆς ψυχῆς μέρος, ὡς ἂν κρατία λεγομένη. τὸ μὲν ὡς πρὸς τὴν ζωὴν ἡμῶν κυριώτατον εἶναι τὸ σπλάγχνον οὐδ᾽ ἡμεῖς ἀμφισβητοῦμεν, ὦ γενναιότατε Χρύσιππε, οὐ μὴν ἁπλῶς γε κυριώτατον εἶναι συγχωροῦ-

ex manuum lationibus petuntur, quum pectora attingimus, nos ipfos oftendentes; praeterea quae de voce ego protulit; quae fane etiam in etymologicis pofuit, habere aliquid dicens, quod ex evidenti demonftret, eo quod in prima ejus fyllaba inferiorem maxillam et labrum veluti ad pectus adduci contingat. Dictum a me de his eft etiam in fecundo horum commentariorum volumine, item in libris de nominum rectitudine. Jam vero hujusmodi argumentis fimilia funt, quae ex ratione nominis cordis fumuntur, poft praedicta a Chryfippo primo de anima libro hunc in modum perfcripta: *His omnibus concorditer nomen etiam hoc, cor, refpondet, ex quadam praecellentia et dominio, quia princeps et imperatrix animae facultas, veluti dominium dicta, in eo confiftat, hoc fane, quod ad vitam noftram vifcus fit principaliffimum.* Neque nos, o praeclare Chryfippe, ambigimus, non tamen abfoluto fermone principaliffimum effe conce-

μεν. οὐ γὰρ ἄρχειν αὐτὸ καὶ δεσπόζειν τῶν ἄλλων ἡ φύσις ἔνειμεν, ὅταν γε προσηκόντως διοικῆσαι τὰ κατὰ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἐγκεφάλῳ μὲν ἄρχειν, ὑπακούειν δὲ τῇ καρδίᾳ, καθάπερ ἡμεῖς ἀποδείκνυμεν. ἐφεξῆς δὲ τοῖς εἰρημένοις ὁ Χρύσιππος τάδε γράφει. ὁρμῶμεν κατὰ τοῦτο τὸ μέρος, καὶ συγκατατιθέμεθα τούτῳ, καὶ εἰς τοῦτο συντείνει τὰ αἰσθητήρια πάντα. ταῦτα τὰ κεφάλαια μόνα τῶν ἐπιστημονικῶν ἐστι, καὶ εἴπερ ἀπέδειξεν ὁ Χρύσιππος αὐτὰ, τότ' ἂν ἐπῃνοῦμέν τε τὸν ἄνδρα καὶ τοῖς δόγμασιν ἐπειθόμεθα τῶν Στωϊκῶν. ἐπεὶ δ' ἀποδεῖξαι μὲν οὐκ ἐπεχείρησεν, ἀπεφήνατο δὲ μόνον, ἡμεῖς δὲ πρόσθεν μὲν ἤδη περὶ τῶν αὐτῶν ἀπεδείξαμεν, ὡς οὔτε κατὰ τὴν καρδίαν γίγνεται, καὶ πάντων αὐτῶν ἐγκέφαλός ἐστιν ἀρχὴ, καὶ διὰ τῶν ἐφεξῆς δὲ οὐδὲν ἧττον ἀποδείξομεν, οὐκ ἔτ' ἂν οἶμαι δίκαιον εἶναι τοῖς Χρυσίππου πιστεύειν δόγμασιν, ἀλλὰ τοῖς Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος. ταυτὶ μὲν οὖν τὰ κεφάλαια, τὸ σύμπαν κῦρος ἐν αὐτοῖς ἔχοντα περὶ τῶν προκειμένων ἡμῖν δογμάτων, οὕτως ταχέως ὁ Χρύσιππος παρέδραμεν,

dimus. Non enim dominari ipſum et praeeſſe aliis natura tribuit, quum convenienter ea, quae in homine ſunt, adminiſtrantur, veram cerebro imperare, cordi obedire donavit, quemadmodum nos oſtendimus. Poſt ea, quae dicta ſunt, Chryſippus deinceps haec ſcribit: *Ex hac parte motus impetum habemus, et hac aſſentimus, in eandem quoque omnia ſenſus inſtrumenta pertinent.* Haec capita ſolum ſcientificorum exiſtunt: quae ſi Chryſippus demonſtraſſet, tunc hominem laudaremus, et Stoïcorum placitis auſcultaremus. Quoniam vero demonſtrare non aggreſſus eſt, ſolum autem pronunciavit, et nos jam antea de his eiſdem oſtendimus, neque in corde fieri, ſed omnium ipſorum originem eſſe cerebrum, nihiloque minus per ea, quae ſequuntur, demonſtrabimus, non amplius aequum eſſe puto, ut Chryſippi placitis, ſed Hippocratis et Platonis fidem habeamus. Haec igitur capita, totam ſummam de propoſitis nobis dogmatibus in ſe comprehendentia, tam celeriter Chryſippus tranſcurrit, ut tantum

Ed. Chart. V. [124.] Ed. Baf. I. (270.)

ὡς ἐπιμνησθῆναι μόνον· ἐν οἷς δὲ οὐ χρὴ, μηκύνει περιττῶς. ἑξῆς δὲ περί τε φωνῆς μνημονεύει καὶ νεύρων ἀρχῆς, ὑπὲρ ὧν ἀμφοτέρων εἴρηταί μοι κατὰ τὰ πρόσθεν ὑπομνήματα, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν ἀκάρδιον ἐξηγεῖται προσηγορίαν, ὑπὲρ ἧς ἔμπροσθεν ἤδη μοι λέλεκται, τοσοῦτον δὲ ἐπισημανοῦμαι καὶ νῦν ἀπ᾽ αὐτῆς τῆς λέξεως τοῦ Χρυσίππου μαρτυρούσης οἷς προεῖπον· ἔχει δὲ ὧδε. κατὰ τοῦτο καὶ εὐκάρδιοι λέγονταί τοι εἶναί τινες καθάπερ εὔψυχοι, καὶ καρδίαν ἀλγεῖν οἵ κηδόμενοί τινων, ὡς ἂν κατὰ τὴν καρδίαν τῆς κατὰ τὴν λύπην ἀλγηδόνος γιγνομένης. ἐν ταύτῃ γὰρ τῇ ῥήσει σαφῶς ὁ Χρύσιππος ἐμαρτύρησεν ἡμῖν, ὡς οὐδέποτε τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς οὐδεὶς τῶν ἰδιωτῶν ἐν καρδίᾳ νενόμικεν ὑπάρχειν, οὐδ᾽ ὁ ἀκάρδιος τὸν ἄψυχον, ὡς οἴεται ὁ Χρύσιππος, ἀλλὰ τὸν ἄτολμον δηλοῖ παρ᾽ αὐτοῖς. οὕτω δὲ καὶ τὴν καρδίαν ἀλγεῖν τὸ λυπεῖσθαι λέγουσιν, ὡς καὶ τοῦτ᾽ αὐτὸς μαρτυρεῖ διὰ τῆς αὐτῆς ταύτης ῥήσεως τῆς νυνὶ γεγραμμένης, ἐν ᾗ φησιν· ὡς ἂν κατὰ τὴν καρδίαν τῆς κατὰ τὴν λύπην ἀλγηδόνος γιγνομένης. οὕτως ἐν

meminerit; ubi autem non oportet, fuperflue prolixus eft. Deinde vero vocis et nervorum principii mentionem facit; de quibus utrifque fuperioribus commentariis tractatum a me eft. Poftea dictionem excordem interpretatur, de qua jam prius differui. Tantillum vero praeterea in praefentia adnotabo ex ipfa Chryfippi dictione, quae atteftatur ea, quae praedixi; habet autem hunc in modum. *Hac ratione etiam bene cordati dicuntur aliqui effe, quemadmodum bene animofi, et cor dolere, qui nonnulla curant, tanquam in corde triftitiae dolor oriatur.* Hac enim fententia manifefto Chryfippus teftatus eft nobis, quod nunquam rationalem animae vim ullus idiotarum in corde haberi exiftimaverit; neque excors inanimatum (ut opinatur Chryfippus), fed timidum apud ipfos fignificat. Pari modo cor dolere pro angi ac triftari dicunt, veluti et hoc ipfe teftatur eadem in hac dictionum ferie modo comprehenfa, ubi pronunciat: tanquam in corde triftitiae dolor nafcatur. Similiter in

ἅπασι τοῖς λόγοις ὁ Χρύσιππος οὐκ αἰσθάνεται τὰ πάθη τῆς ψυχῆς ἐν τοῖς κάτω τῆς κεφαλῆς μέρεσιν ὑπάρχειν κατασκευάζων, οὐ τὸ λογιζόμενον, ἢ ἐπιστήμην δεχόμενον, ἢ ἀλήθειαν σπουδάζον. οὕτω δὲ κἀπειδὰν ἐπιφέρων εἴπῃ, τὸ γὰρ ὅλον, καθάπερ ἐν ἀρχῇ εἶπον, εὖ μάλ' ἐμφαίνουσιν οἵ τε φόβοι καὶ αἱ λῦπαι κατὰ τοῦτο τὸ μέρος γιγνόμεναι, [125] μαρτυρεῖ κἀνταῦθα τῷ τοῦ Πλάτωνος λόγῳ. καὶ διὰ τῶν ἑξῆς δὲ κατὰ τὸν παραπλήσιον τρόπον οὐκ αἰσθάνεται κατασκευάζων, ὡς ἐν τῇ καρδίᾳ τὸ θυμοειδὲς ἵδρυται τῆς ψυχῆς. ἥ τε γὰρ ἐν τοῖς φόβοις πάλσις τῆς καρδίας ἐκφανής ἐστι καὶ ἡ εἰς τοῦτο τῆς ὅλης ψυχῆς συνδρομὴ, οὐκ ἄλλως ἐπιγεννηματικῶς γιγνομένων αὐτῶν, καθάπερ ἄλλοις ἄλλου συμπάσχειν πεφυκότος, καθ' ὃ καὶ συνιζάνουσιν εἰς αὐτοὺς, συναγόμενοι πρὸς τοῦτο, ὡς ἂν τὸ ἡγεμονικὸν, καὶ κατὰ τὴν ὡς ἂν αὐτῶν τούτου φυλακτικήν. καὶ τὰ τῆς λύπης πάθη ἐνταυθοῖ που εὐφυῶς γίγνεται, οὐδενὸς ἄλλου συμπάσχοντος οὐδὲ συναλγοῦντος τόπου. ἀλγηδόνων γάρ τινων κατὰ ταῦτα γιγνομένων σφοδρῶν, ἕτερος μὲν οὐδεὶς

omnibus orationibus Chryfippus imprudens ac infcius animi affectus partibus cerebro inferioribus ineffe aftruit, non rationalem animam, aut fcientiae capacem, aut veritatis ftudiofam. Sic vero etiam, quum inferens dicit: *Nam in totum, quemadmodum per initia dixi, admodum oftendunt et metus et triftitia eadem in parte provenientes.* Atteftatur hic quoque Platonis fententiae. Item per fubfequentia perfimili modo non intelligit, fe adftruere, quod irafcens vis in corde collocetur. *Etenim in metu cordis palpitatio evidens eft, et in hanc partem totius animae concurfus; quum alioquin non accidentaliter ea eveniant, tanquam aliud aliis affectum communicare foleat; in quo etiam confidunt circa ipfum ut principale in fe contracti, tanquam ab ipfo confervari debeant: triftitiae quoque affectus indidem natura oboriuntur, nullius alterius confortio, neque loci dolentis confenfu. Quippe doloribus nonnullis vehementibus eorum*

ἐμφαίνει τόπος τὰ πάθη ταῦτα, ὁ δὲ περὶ τὴν καρδίαν μάλιστα. ταῦτα πάντα (271) φήσομεν ἀληθῶς ὑπὸ τοῦ Χρυσίππου λέγεσθαι, καὶ παρακαλέσομέν γε τοὺς ἀπ᾽ αὐτοῦ μεμνῆσθαί τε αὐτῶν καὶ μηκέτι παρ᾽ ἡμῶν ἑτέραν ἐπιζητεῖν ἀπόδειξιν ὑπὲρ τοῦ τοὺς φόβους, καὶ τὰς λύπας, καὶ πάνθ᾽ ὅσα τοιαῦτα πάθη κατὰ τὴν καρδίαν συνίστασθαι, ἀλλὰ τοῦτο μὲν καὶ παρ᾽ αὐτῶν ὁμολογούμενον λαμβάνεται τῶν Στωϊκῶν. οὐ μόνον γὰρ Χρύσιππος, ἀλλὰ καὶ Κλεάνθης καὶ Ζήνων ἑτοίμως αὐτὰ τιθέασιν. ἐκεῖνο δ᾽ ἐπισκέπτεσθαι χρὴ μόνον, ἐν ᾧ τὴν πᾶσαν ἀμφισβήτησιν εἶναι συμβέβηκεν, εἰ καὶ τὸ λογιζόμενόν ἐστιν ἐνταῦθα. εἰ γὰρ ὥσπερ τὸ θυμοειδὲς, ἐναργῶς ἐπιδείκνυται δι᾽ ὧν ὁ Χρύσιππος ἤδη πολλάκις εἴρηκε λόγων περιεχόμενον ἐν τῇ καρδίᾳ. ἡμεῖς δὲ εἰ περὶ τοῦ λογιζομένου παραπλησίας ταύταις ἢ καὶ σφοδροτέρας ἔτι προσθείημεν ἀποδείξεις ὑπὲρ τοῦ κατὰ τὴν κεφαλήν τε καὶ τὸν ἐγκέφαλον ὑπάρχειν αὐτὸ, τί ἄλλο ἢ τὸ Πλάτωνός τε καὶ

caufa infeftantibus, alius quidem nullus locus affectiones has oftendit, cordis autem regio maxime. Haec omnia vere a Chryfippo dici affirmabimus, adhortabimurque ipfius fectatores eorum meminiffe, et non amplius a nobis aliam requirere demonftrationem de eo, quod metus, triftitiae, omnefque id genus affectus in corde confiftant; verum hoc etiam ab ipfis Stoïcis confeffum affumitur; non folum enim Chryfippus, fed Cleanthes quoque et Zeno haec prompte conftituunt. Illud autem infpicere folum convenit, in qua omnem dubitationem effe contingit, an etiam pars animae rationalis inibi habeatur. Si enim quemadmodum animofa, manifefto his verbis, quae Chryfippus jam fubinde protulit, oftenditur in corde contineri. Nos autem fi et de rationali perfimiles his aut etiam vehementiores adhuc demonftrationes appofuerimus de eo, quod in capite et cerebro ipfa exiftat, quid aliud quam Platonis et Hippo-

Ed. Chart. V. [125.] Ed. Baſ. I. (271.)

Ἱπποκράτους ἀποδειχθήσεται δόγμα, τὰς ἀποδείξεις ἀμφοτέρας ἡμῶν συνθέντων;

Κεφ. ϛ'. Ἴσως οὖν ἄμεινον, ἐπειδὴ κατὰ τοῦτο τοῦ λόγου γεγόναμεν, ἀναμνῆσαι τῶν ἐπιστημονικῶν ἀποδείξεων, ὑπὲρ ὧν ἐπὶ πλέον ἐν τῷ πρὸ τούτου διελέχθην ὑπομνήματι, τὰ λήμματα δεικνὺς, ἐξ ὧν ἄν τις ἀποδείξειε τὸ προκείμενον. ἦν δ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιον ἐκ τῶν ὑπαρχόντων καὶ συμβεβηκότων ἑκατέρῳ τῶν σπλάγχνων κατὰ τὴν οὐσίαν τοῦ ζητουμένου πράγματος ἄρχεσθαι χρῆναι. καὶ δὴ τὰ ὑπάρχοντά τε καὶ συμβαίνοντα καθ' ἑκάτερον ἰδίᾳ πάντα διήλθομεν ἔμπροσθεν. ἦν δὲ καὶ τούτων κεφάλαια ταῦτα· πρῶτον μὲν, ὡς τῶν αἴσθησίν τε καὶ κίνησιν τὴν κατὰ προαίρεσιν ἅπασι τοῖς τοῦ ζώου μέλεσι παραγόντων ὀργάνων, ἅπερ ὀνομάζεται νεῦρα, τὸν ἐγκέφαλον ἀρχὴν ὑπάρχειν συμβέβηκεν, ὥσπερ τῶν ἀρτηριῶν τὴν καρδίαν· ἔπειτα δ', ὅτι, θλιφθεισῶν μὲν ἢ τρωθεισῶν τῶν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον κοιλιῶν, ὅλον τὸ ζῶον αὐτίκα γίνεται καρῶδες, οὐ μὴν ἀπόλλυταί γε οὔτε ἡ κατὰ τὰς ἀρτηρίας, οὔτε ἡ κατὰ τὴν

cratis placitum oſtendetur, quum nos utraſque demonſtrationes compoſuerimus?

Cap. VI. Forte igitur praeſtiterit, quoniam in hunc ſermonem incidimus, demonſtrationes ſcientificas in memoriam revocare, quibus de ſuperiori commentario diffuſius diſputavi, aſſumptiones oſtendens, unde aliquis propoſitum demonſtraverit. Erat autem id caput, ab iis, quae inſunt acciduntque utrique viſceri, ſecundum rei, de qua eſt quaeſtio, ſubſtantiam ordiri oportere; ac ſane, quae inſunt acciduntque utrique, privatim omnia ſupra ſumus executi. Porro horum capita haec quoque erant. Primum quidem, quod inſtrumentorum tum ſenſum tum motum arbitrarium omnibus animalis partibus diſpenſantium, qui nervi appellantur, cerebrum originem ac principium eſſe contigit, veluti arteriarum cor. Deinde, quod, contuſis aut vulneratis cerebri ventriculis, totum animans actutum torpidum evadit, non tamen interit vel arteriarum

καρδίαν κίνησις, ὥσπερ γε κἀπειδὰν ὁμοίως τὴν καρδίαν διαθῶμεν, αἱ μὲν κατὰ τὰς ἀρτηρίας κινήσεις παραβλάπτονται, τὸ δὲ ὅλον ζῶον οὔτε εἰς αἴσθησιν οὐδεμίαν οὔτε κίνησιν οὐδὲν φαίνεται βλαπτόμενον. ἐπεδείξαμεν δὲ καὶ ὡς οὐδέτερον οὐδετέρῳ χορηγεῖ τῶν εἰρημένων δυνάμεων, οὔθ᾽ ἡ καρδία τῷ ἐγκεφάλῳ τῆς αἰσθητικῆς τε καὶ κατὰ προαίρεσιν κινητικῆς, οὔθ᾽ ὁ ἐγκέφαλος τῇ καρδίᾳ τῆς σφυγμικῆς, ἀλλ᾽ ἔστιν ἑκάτερον τῶν μορίων ἑκατέρας δυνάμεως οἷον πηγή τις. ἐνδείκνυται δ᾽ ὁ λόγος ἤδη καὶ τὴν ἀπὸ τῶν νοσημάτων μαρτυρίαν, ὑπὲρ ἧς ἐν τοῖς ἑξῆς ἐπὶ πλέον ἐροῦμεν. ἐγκεφάλου μὲν γὰρ πάσχοντος, [126] ἕτοιμον παραφρονῆσαί τε καὶ ἀκίνητον καὶ ἀναίσθητον γενέσθαι τὸ ζῶον, καρδίας δὲ, συγκοπῆναι μὲν καὶ ἀπολέσθαι, τῶν προειρημένων δ᾽ οὐδὲ ἓν παθεῖν. εἴπερ οὖν οὕτως ταῦτ᾽ ἔχει, καθάπερ ἔχει, καὶ οἱ λέγοντες, ἐκ καρδίας πεφυκέναι τὰ νεῦρα, λέγειν μὲν δύνανται τοῦτο καὶ γράφειν, ὥσπερ καὶ ἄλλα πολλὰ λέγουσί τε καὶ γράφουσιν, οὐ μὴν ἐπί γε τῶν ζώων ἐναργῶς δεικνύναι.

vel cordis motus, quemadmodum, ubi cor fimiliter affectum fuerit, arteriarum motus laeduntur, totum vero animal nullam neque fenfus neque motus noxam experiri videtur. Infuper oftendimus, neutrum commemoratas facultates alteri fubminiftrare, neque cor cerebro fentientem motricemque pro arbitrio, neque cerebrum cordi pulfatricem, fed eft utraque pars utriufque facultatis veluti fons aliquis. Jam ratio oftendit quoque a morbis teftimonium, de quo in fubfequentibus copiofius agemus: cerebro etenim patiente, prompte defipere animal et motus fenfufque expers reddi, at corde affecto, in fyncopen prolabi et interire, praedictorum autem ne unum quidem perpeti. Itaque, fi in eum modum haec fe habent, quemadmodum habent, et qui ex corde nervos prodire tuentur, dicere quidem hoc poffunt et fcribere, quemadmodum etiam alia pleraque et dicunt et fcribunt, non tamen in animantibus evidenter oftendere.

τὴν μὲν γὰρ λεγομένην ἀρχὴν, ἀφ' ἧς τὰ νεῦρα πέφυκεν, ἐγκέφαλον ἀναγκαῖον ὑπάρχειν· ὅσα δὲ Χρύσιππος ἐπὶ πλεῖστον μηκύνων ἐπὶ τῆς καρδίας διεξῆλθεν, οὐ τὸ λογίζεσθαι δείκνυσι τὸ σπλάγχνον, ἀλλὰ τὸ θυμοῦσθαι, καὶ τὸ φοβεῖσθαι, καὶ τὸ λυπεῖσθαι, καὶ πάνθ' ὅσα τοῦ θυμοειδοῦς τῆς ψυχῆς ἐστιν ἔργα τε καὶ πάθη.

Κεφ. ζ'. Ὅπερ οὖν εἶπον ἤδη πρόσθεν ἐν τῷδε τῷ γράμματι, τοῦτο καὶ νῦν ἀναγκαῖον ἀναμνῆσαι, ὅτι ὁ Χρύσιππος ἐν τῇ μετὰ τὰς προγεγραμμένας ῥήσεις λέξει προχείρως πάλιν ἐξ ἑνὸς ἄρχεσθαι μόνου τὰς δυνάμεις ἀμφοτέρας λαμβάνει, μηδὲ μίαν ἀπόδειξιν, ἢ παραμυθίαν, ἢ πιθανότητα τῷ λόγῳ προστιθείς· ὡς ἐξ αὐτῆς φανερὸν ἔσται τῆς λέξεως αὐτοῦ τόνδε τὸν τρόπον ἐχούσης. ἀτόπως οὖν αὐτὸ κατὰ ταῦτα ἐξαχθησόμενον, ἐάν τε μὴ φῶσι τὴν λύπην καὶ τὴν ἀγωνίαν ἀλγηδόνας εἶναι, ἐάν τε ἀλγηδόνας, ἐν ἄλλῳ γίνεσθαι τόπῳ ἢ τῷ ἡγεμονικῷ. τὰ δὲ αὐτὰ καὶ ἐπὶ τῆς χαρᾶς καὶ ἐπὶ τοῦ θάρσους ἐροῦμεν, ἅπερ ἐμφαίνει περὶ τὴν καρδίαν γινόμενα. ὃν τρόπον γὰρ, ὅταν τὸν

Siquidem, quod principium dicitur, a quo nervi proveniunt, cerebrum exiſtere neceſſe eſt. Quae autem Chryſippus impendio prolixus de corde diſſeruit, non ratiocinari viſcus indicant, ſed iraſci, timere, et triſtari, ac omnia quae iraſcibilis animae tum opera, tum affectus exiſtunt.

Cap. VII. Id profecto, quod jam antea hoc in libro dixi, nunc etiam repetere eſt neceſſarium, quod Chryſippus in oratione poſt citata verba prompte rurſus aſſumit, ex uno ſolo utraſque facultates ordiri, ne una quidem demonſtratione, aut perſuaſione, aut probabilitate orationi adjecta, ut ex ipſa ſententia conſtabit, quae hunc in modum ſonat. *Abſurde itaque id ex his ducendum, ſive non dicant triſtitiam et timorem dolores eſſe, ſive dolores in alio loco gigni, quam in animae principatu. Eadem etiam de gaudio et confidentia dicemus, quae in corde generari videntur.* Nam quomodo, quum pede aut

πόδα πονῶμεν ἢ τὴν κεφαλὴν, περὶ τούτους τοὺς τόπους ὁ πόνος γίνεται, οὕτως συναισθανόμεθα καὶ τῆς κατὰ τὴν λύπην ἀλγηδόνος περὶ τὸν θώρακα γινομένης, οὔτε τῆς λύπης οὐκ οὔσης ἀλγηδόνος, οὔτε ἐν ἑτέρῳ τινὶ τόπῳ ἢ τῷ ἡγεμονικῷ αὐτῆς γινομένης. πρὸς ταύτην τὴν ῥῆσιν δίκαιον ἀποκρίνασθαι τῷ Χρυσίππῳ καθ᾽ ἕκαστον ὧν ἐρωτᾷ κεφαλαίων, εὐθέως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τὸ πρῶτον ἀναλαβόντας, ἔνθα φησὶ, τὴν λύπην καὶ τὴν ἀγωνίαν καὶ τὴν ὀδύνην ἀλγηδόνας ὑπάρχειν. εἴτε γὰρ ἐρωτῶν ἡμᾶς οὕτως εἴποι τις, ὡς Χρύσιππος εἴρηκεν, εἴτε ἀποφαινόμενος, ἐπαινέσομεν αὐτοῦ τὸν λόγον, καὶ φήσομεν, ἀγωνίαν καὶ λύπην καὶ ὀδύνην ἀλγηδόνας εἶναι τῷ γένει, μᾶλλον δ᾽, εἰ χρὴ τοῖς ὀνόμασι κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων χρήσασθαι συνήθειαν, ὀδύνας τε καὶ ἀλγηδόνας οὐδέτερον ἀλλήλων διαφέρειν, ὥσπερ οὐδὲ κίονα οὐδὲ στύλον, οὐδ᾽ ὦπας καὶ ὀφθαλμούς· ἀγωνίας μέντοι καὶ λύπης οἷον γένος εἶναί τι τὴν ἀλγηδόνα. τὸ δ᾽ ἐν τῷ ἡγεμονικῷ τόπῳ τὰς ἀλγηδόνας γίνεσθαι, τοῦτ᾽ οὐκ ἔτι τῷ Χρυσίππῳ συγχωρήσομεν αὐτῷ τὴν ἀλγηδόνα κατά γε τὸ

capite laboramus, in his locis dolor gignitur, ita etiam tristitiae dolorem in thorace oborientem percipimus, quum neque tristitia non sit dolor, neque in alio quodam loco quam animae principis ipsa obveniat. Adversus haec verba aequum est Chrysippo respondere juxta singula capita, quae discutio, priori statim ab initio repetito, ubi affirmat, tristitiam, timorem et dolorem cruciatus existere. Sive enim aliquis nos interrogans ita dicat, quemadmodum Chrysippus dixit, sive pronuncians sententiam, laudabimus illius sermonem dicemusque, timorem, tristitiam et dolorem cruciatus esse genere, imo, si oportet secundum Graecorum consuetudinem uti nominibus, dolores et cruciatus nihil inter se differre, quemadmodum neque columnam et pilam, neque lumina et oculos; timoris vero et tristitiae veluti genus esse quoddam cruciatuum. In principis animae facultatis loco dolores oboriri, id nondum Chrysippo concedemus, doloremque in princi-

ἡγεμονικὸν συνίστασθαι. δίκαιος οὖν ἐστιν ἐπιδεῖξαι καθ᾽ ἓν καὶ ταὐτὸν σπλάγχνον ἀμφοτέρας ᾠκισμένας τὰς δυνάμεις. καίτοι τί λέγω καθ᾽ ἓν καὶ ταὐτόν; οὐ γὰρ πρὸς Χρύσιππον οὕτω χρὴ ποιεῖσθαι τὸν λόγον, ἀλλὰ πρὸς Ἀριστοτέλην, συγχωροῦντα μὲν, εἶναι πλείους δυνάμεις ἡμῶν ἐν τῇ ψυχῇ τῷ γένει διαφερούσας, οὐ μὴν ἐν ἄλλῳ γε καὶ ἄλλῳ σπλάγχνῳ καθιδρῦσθαι· πάντων γὰρ ἀρχὴν εἶναι βούλεται καρδίαν. ὁ δὲ Χρύσιππος οὐδὲ τὰς δυνάμεις αὐτὰς διαλλάττειν ἀλλήλων ὁμολογεῖ, οὐδ᾽ ἑτέρᾳ μέν τινι δυνάμει θυμοῦσθαι τὸ ζῶον, ἑτέρᾳ δ᾽ ἐπιθυμεῖν, ἑτέρᾳ δὲ λογίζεσθαι. οὔκουν οὐδ᾽ ἡμᾶς οὕτω χρὴ προβάλλειν αὐτὸ, καθάπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴπομεν, ἐπιδεῖξαι [127] παρακαλοῦντας, ὡς ἐν ταὐτῷ τόπῳ τοῦ ζώου καὶ τὸ θυμοειδές ἐστι καὶ τὸ λογιστικὸν καὶ τὸ ἐπιθυμητικόν. τὸ τοίνυν πρότερόν τε τούτου καὶ γενικώτερον ζήτημα τοῦτο παρακαλέσομεν ἢ Χρύσιππον ἤ τινα τῶν ἀπ᾽ αὐτοῦ καταστήσασθαί τε καὶ ἀποδεῖξαι. τοῦτο δ᾽ ἐστὶ τὸ τῆς αὐτῆς εἶναι δυνάμεως ἔργα τό τε λογίζεσθαι καὶ τὸ θυμοῦσθαι καὶ τὸ βρωμάτων τε

patu animae confiftere. Aequum itaque eft oftendere, in uno eodemque vifcere utrafque habitare facultates. At vero quid dico in uno et eodem? Non enim ad Chryfippum ita facere verba convenit, fed ad Ariftotelem, qui quidem plures in anima noftra facultates genere diverfas effe concedit, non tamen in alio atque alio vifcere collocari. Omnium namque principium cor effe vult; Chryfippus autem neque facultates ipfas inter fe differre profitetur, neque alia quadam facultate animal irafci, alia concupifcere, alia ratiocinari; quare neque nos ita id ipfum propone reconvenit, quemadmodum antea diximus, oftendere adhortantes, quomodo in eodem animantis loco et irafcibilis animae facultas fit et rationalis et concupifcens. Itaque adhortabimur vel Chryfippum, vel ejus fectatorem, ut priorem hanc ct generaliorem quaeftionem conftituat et demonftret. Haec autem eft, ejufdem facultatis opera exiftere ratiocinari, irafci,

καὶ πομάτων καὶ ἀφροδισίων ἐπιθυμεῖν. ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐπί τε τῶν ἄλλων ζώων ἐναργῶς ἐπιδείκνυμεν αὐτὰ κεχωρισμένα, καὶ προσέτι τῶν παίδων οἳ λογισμῷ μὲν ἥκιστα χρῶνται, θυμοῖς δὲ καὶ ἐπιθυμίαις ἰσχυροτάταις ὥσπερ τὰ θηρία δουλεύουσι. καὶ ἡμῶν γ' αὐτῶν ὁ μὲν τῷ λογισμῷ μάλιστα χρώμενος ἥκιστ' ἐπιθυμητικός τ' ἐστὶ καὶ θυμικός, ὁ δ' ὑπό τινος τῶν ἀλόγων τῆς ψυχῆς μορίων ἀρχόμενος ἥκιστα χρῆται λογισμῷ. καὶ τῆς Μηδείας δ' ἀναμνηστέον ἐν τούτῳ τῆς Εὐριπίδου, καὶ τοῦ Ὁμηρικοῦ Ὀδυσσέως, ἐν οἷς ἐστασίασε μὲν ἑκάτερα πρὸς ἄλληλα τῆς ψυχῆς τὰ μόρια, δηλοῦντα σαφῶς, ὡς οὐχ ἕν ἐστιν, ἐνίκησε δὲ ἐπὶ τοῦ σοφωτέρου τὸ βέλτιον, ἐπὶ δὲ τῆς ἀπαιδεύτου τε καὶ βαρβάρου τὸ χεῖρον. καὶ ἐπὶ πολλῶν ἀνθρώπων τοιαῦτ' ἐστι γινόμενα κατὰ τὴν ψυχὴν, τοῦ λογισμοῦ ποτὲ μὲν τῷ θυμοειδεῖ μαχομένου, ποτὲ δὲ τῷ ἐπιθυμητικῷ. ὁ δὲ Χρύσιππος ἅμα τοῖς ἄλλοις Στωϊκοῖς ἐπὶ μὲν (272) τῶν ἀλόγων ζώων ὁμόσε χωρεῖ πρὸς τὸ δόγμα, μηδ' ἐπιθυμεῖν φάσκων· καί μοι περὶ τῆς ἀναισχυντίας τοῦ λόγου πρόσθεν

cibos potusque ac venerem appetere. Nos siquidem quum in aliis animantibus evidenter ea distincta esse ostendimus, tum praeterea in pueris, qui ratione minime utuntur, iracundiae autem et concupiscentiis validissimis tanquam ferae inserviunt. Jam inter nos ipsos qui ratione maxime utitur, minime concupiscit et irascitur; qui vero irrationali cuipiam animae parti obnoxius est, minime ratione utitur. Ad haec Medeae Euripidis et Ulyssis Homerici impraesentiarum habenda est mentio, in quibus utraeque animae partes inter se contendebant, innuentes manifesto, non unam existere. Vicit autem in prudentiore pars animae potior, in indocta et barbara deterior. Ac in plerisque hominibus hujusmodi secundum animam eveniunt, ratione nonnunquam cum parte irascibili pugnante, nonnunquam cum appetente. At Chrysippus una cum aliis Stoicis in brutis animalibus prope recedit ad dogma, ne appetere quidem ea pronuncians. Ac mihi de sermonis impudentia prius dictum est:

εἴρηται· ἐπὶ δὲ τῶν παίδων ἄνω καὶ κάτω περιπλέκουσιν, οὐχ ὡσαύτως μὲν ἅπαντες, ἀναισχυντοῦντες δὲ καὶ παρὰ τὸ φαινόμενον ἀποφαινόμενοι πάντες. εἰρήσεται δέ μοι καὶ περὶ τούτων ἐπὶ πλέον ἐν τοῖς ἐφεξῆς. ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τῶν κατὰ τὴν ψυχὴν παθῶν τῆς διαφορᾶς οὐδὲν ὁμολογούμενον οὔτε τοῖς ἐναργέσιν οὔτ᾽ ἀλλήλοις λέγουσιν, οὔθ᾽ ἕκαστος ἑαυτῷ. περὶ ὧν ἁπάντων ἔγνωκα κατὰ τὸν ἑξῆς λόγον τὸν δ᾽ διελθεῖν· οὑτοσὶ γὰρ ὁ τρίτος οὐκ οἶδ᾽ ὅπως παρενέπεσε διὰ τὰς τῶν Στωϊκῶν ἔρεις ἀξιούντων, μὴ ὅσα τῶν ὑπὸ Χρυσίππου γεγραμμένων, ἀλλὰ πρὸς ἅπαντα τὴν ἀντιλογίαν ποιεῖσθαι. ἐγὼ δ᾽ ὧν μὲν καὶ αὐτὸς ὁ Χρύσιππος ᾔσθετο περιττῶς εἰρημένων ὑφ᾽ ἑαυτοῦ, καὶ τάχ᾽ ἄν τῳ δοξάντων, ὡς αὐτός φησιν, ὑπὸ γραμματιστοῦ τινος ἢ γραὸς ἀδολεσχούσης εἰρῆσθαι, βέλτιον ᾤμην εἶναι μηδ᾽ ὅλως μνημονεύειν. τὰ δ᾽ ἄλλα σύμπαντα δίχα τέμνων, ἐν μὲν τῷ πρὸ τούτου διῆλθον, ἅπερ ἦν ἁπάντων ἰσχυρότατα, τοῖς δὲ περὶ τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν ζητουμένοις ἐγνώκειν ἀναθεῖναι κατὰ τόδε τὸ γ᾽ τῶν ὑπομνημάτων.

in pueris autem ultro citroque cavillantur, non fimiliter omnes, fed impudentia et praeter id quod apparet pronunciando omnes fibi refpondent. Dicturus fum autem de his uberius poftea. Pari modo etiam de animae affectuum differentia nihil dicunt, in quo cum evidentibus, aut inter fe ipfos conveniant, aut unufquifque fecum. De quibus omnibus decrevi fubfequenti libro quarto tractare. Hic enim tertius haud fcio quomodo interruptus eft propter Stoicorum contentiones, qui non aliquibus eorum, quae Chryfippus prodidit, fed univerfis contradicere compulerunt. Ego vero eorum quidem, quae Chryfippus etiam fenfit fuperfluo a fe dicta, ac quae forfan alicui (ut ipfe ait) a grammatifta quodam aut anu garrula videntur effutita, fatius putavi effe non omnino meminiffe. Reliquis autem univerfis bifariam partitis, fuperiori libro percenfui, quae omnium erant validiffima. Ea vero, quae de animae affectibus quaeruntur, hoc tertio commentationum libro ftatueram expe-

τοῦτο μὲν οὖν, ἐὰν ὁ θεὸς ἡμᾶς σώζῃ, πάντως πράξομεν. ἐπεὶ δ᾽ ἐν τῷ νῦν ἐνεστῶτι λόγῳ μνημονεῦσαι πάντων διέγνωμεν ὧν εἶπεν ὁ Χρύσιππος ἐν τῷ προτέρῳ περὶ ψυχῆς ἡγεμονικοῦ διαλεγόμενος, ἑξῆς ἂν εἴη καιρὸς ἤδη συνάπτειν τοῖς εἰρημένοις τὰ λοιπά. συνεχὴς οὖν τῇ προγεγραμμένῃ ῥήσει τοῦ Χρυσίππου τοιάδε τίς ἐστι, καθ᾽ ἣν ἔτι φορὰν καὶ τὰ τοιαῦτα λέγεται πάντα. ἡψάμην σου τῆς καρδίας ὥσπερ τῆς ψυχῆς, καὶ ἅπτομαι τῆς καρδίας λέγομεν, οὐχ ὡς ἀντιπαρέλθοιέν τινες ἡμᾶς ἐπὶ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῶν σπλάγχνων λέγοντες καὶ τοῦ ἥπατος, ἀλλὰ τοῖς προειρημένοις παραπλησίως. ἐκεῖνα γάρ μοι δοκεῖ λέγεσθαι, ὡς ἄν τις ἔφη, τῶν ἐντός σου ἅπτομαι διϊκνουμένης τῆς κακοποιΐας ἐπὶ τοσοῦτον. τῇ δὲ καρδίᾳ καθάπερ ἂν τῇ ψυχῇ χρώμεθα. καὶ τούτων ἔσται ἔμφασις ἐφιστᾶσι μᾶλλον, ὅτι καὶ ταῦτα πρὸς τῷ μηδὲν ἀποδεικνύειν, ἀλλ᾽ ἰδιώτας ἐπικαλεῖσθαι μάρτυρας, οὐδὲ περαίνει τι τῶν προκειμένων, ἀλλὰ τὸ παθητικόν τε καὶ ἄλογον τῆς ψυχῆς, οὐ τὸ λογιζόμενον ἐνδείκνυται κατὰ τὴν καρδίαν ὑπάρχειν, ἄντικρυς δῆλον·

dire. Hoc itaque (fi deus nos fervet) omnino faciemus. At quia impraefentiarum meminiffe omnium decrevimus, quae Chryfippus priore libro de principe animae facultate differens prodidit, tempeftivum deinceps jam fuerit commemoratis reliqua adjungere. Cohaeret itaque talis quidem Chryfippi fententia fuperius commemoratae, fecundum quam infuper lationis impetum et ejufmodi omnia dicuntur. *Attigi cor tuum ficuti animam, et attingo cor dicimus, non aeque dicentes, quod aliqui nos penetraverint in cerebro et in vifceribus et in jecore, fed praedictis fimiliter. Illa enim mihi videntur dici, tanquam aliquis proferat, interiora tua attingo, maleficio eousque perveniente.* Corde autem quemadmodum anima utimur, atque haec innotefcent obfervantibus magis, quod in his, praeter quod nihil demonftrat, et idiotas vocat teftes, nihil ex propofitis concludit. Verum quod patibilis et irrationalis animae pars, non rationalis in corde habeatur oftendat, aperte conftat;

ὅθεν οὐδ᾽ ἐπὶ πλέον ἐν αὐτοῖς χρὴ διατρίβειν, ὁμοίαν [128] ἔχουσιν ἀτοπίαν οἷς ἤδη πολλάκις ἔδειξα. μετὰ δὲ τὴν προγεγραμμένην ῥῆσιν ἑτέρα τις ἐφεξῆς ἐστιν, ἐν ᾗ τοὺς ἀσπλάγχνους τε καὶ τοὺς οὐκ ἔχοντας ἐγκέφαλον ἐξηγεῖται πῶς λέγονται, περὶ ἧς αὐτάρκως ἔμπροσθεν εἴρηται. μετὰ δὲ ταῦτα τοιάνδε τινα γράφει ῥῆσιν· κατὰ τοιάνδε μοι δοκοῦσι μάλιστα φορὰν καὶ οἱ τιμωρητικώτερον πρός τινας φερόμενοι ὁρμᾷν ἐπὶ τὸ ταύτην ἐκσπάσαι, καθ᾽ ἣν φορὰν ἐπιτείνοντες καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν σπλάγχνων ὁμοειδῶς φέρονται. ἐνταῦθα πάλιν ὁ Χρύσιππος οὐκ οἶδ᾽ ὅπως ἀγνοεῖ κατασκευάζων ἕτερόν τι τοῦ προκειμένου σκέμματος. οἱ γὰρ ἀπειλοῦντές τισιν ὥσπερ ἐκκόψαι τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐνίοτε λέγουσιν, ἢ κατάξαι τὴν κεφαλὴν, ἢ συντρῖψαι τὰ σκέλη, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἔστιν ὅτε καὶ τὴν καρδίαν ἐκσπάσαι φασὶν ἐν ἴσῳ τῷ ἀποκτεῖναι. ἀλλὰ τί τοῦτο πρὸς τὰ παρόντα; τὸ γὰρ ἀποτεμεῖν ἐνίοτε τὰ ὦτα καὶ τὴν ῥῖνα καὶ διασπάσαι πολλάκις ἄλλους

quapropter neque longius ipfis immorari convenit, quum fimilem habeant abfurditatem iis, quae jam fubinde indicavi. Poft praefcriptam fententiam alia quaedam fubfequitur, qua evifceratos et nullo praeditos cerebro exponit, quomodo dicantur; de qua abunde fupra difputatum eft. Ab his hujufmodi quaedam tradit: *Ob talem potiffimum propenfionem videntur mihi etiam, qui majore ulcifcendi ftudio in quofdam feruntur, ad hoc evellendum impelli, quo impetu magis intenfo etiam ad reliqua vifcera fimiliter feruntur.* Hic rurfus Chryfippus haud novi quomodo ignorat fe diverfum quiddam a propofita confideratione aftruere. Nam qui minitantur quibufdam, ceu oculos ipforum nonnunquam evellere dicunt, aut confringere caput, aut comminuere crura; eodem modo interdum cor quoque extrahere dicunt, eodem fignificatu, quo eft occidere. Sed quid hoc ad praefentia pertinet? Nam amputare nonnunquam aures et nafum, item dif-

Ed. Chart. V. [128.] Ed. Bas. I. (272.)

ἀπειλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι. καὶ πού τις εὐχομένη παρὰ τῷ ποιητῇ γυνὴ τάδε λέγει·

— — τοῦ ἐγὼ μέσον ἧπαρ ἔχοιμι
Ἐσθέμεναι προσφῦσα — —

τί οὖν οὐ καὶ τὸ ἧπαρ ἀρχὴν τῆς ψυχῆς ἀποφαινόμεθα, φίλτατε Χρύσιππε, καὶ ταῦθ' Ὅμηρον ἔχοντες μαρτυροῦντα, τηλικοῦτον ποιητὴν, ᾧ μᾶλλον ἦν σε πιστεύειν δίκαιον, ἢ ταῖς ἰδιώταις; οὗτος μέν γε πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔτι καὶ ταῦθ' ὑπὲρ ἥπατος ἔγραψε·

Καὶ Τιτυὸν εἶδον γαίης ἐρικυδέος υἱὸν
Κείμενον ἐν δαπέδῳ, ὃ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα.
Γῦπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἧπαρ ἔκειρον
Δέρτρον ἔσω δύνοντες, ὃ δ' οὐκ ἀπαμύνετο χερσί.
Λητὼ γὰρ εἵλκυσε Διὸς κυδρὴν παράκοιτιν
Πυθώδ' ἐρχομένην διὰ καλλιχόρου Πανοπῆος.

ἐν τούτοις ὁ ποιητὴς ἐναργῶς ἐνδείκνυται, τὸ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμητικὸν μέρος ὑπάρχειν ἐν ἥπατι. διότι γὰρ, φησὶν,

cerpere frequenter aliis minantur homines. Et quaedam mulier apud poëtam precando haec dicit:

— — Hujus ego medium hepar haberem
Vescendum incumbens — —

Cur igitur non etiam jecur animae initium, cariſſime Chryſippe, pronunciamus, praeſertim quum Homerum, tantum poëtam, ejus rei teſtem habeamus, cui juſtius erat te fidem adhibere, quam idiotis? Hic ſane praeter alia adhuc etiam haec de jecinore prodidit:

Et Tityum vidi, clarae telluris alumnum,
Porrigitur cui tota novem per jugera corpus.
Hinc atque hinc geminos roſtro urget vultur adunco,
Immortale jecur tondens; jacet ille ſupinus,
Nec depellendi manibus datur ulla poteſtas.
Latonae namque auſus erat tentare cubile,
Quum Pytho Panopei peteret per amoena vireta.

In his poëta manifeſto concupiſcentem animae facultatem jecinori ineſſe indicat. Quod enim, ait, Tityus

ἐπεθύμησεν ὁ Τιτυὸς ὑβρίσαι τὴν Λητὼ, διὰ τοῦτο γῦπες αὐτοῦ κείρουσι τὸ ἧπαρ, ὡς εἰς αὐτὸ μάλιστα τιμωρούμενοι τὸ κατάρξαν τῆς ὕβρεως. ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν ἐπαινῶ τὸν Χρύσιππον, ἑκόντα σιωπήσαντα τὸ καταβάλλον αὐτοῦ τὴν δόξαν. ἐν οἷς δ' ἤτοι περαίνει μηδὲν, ἢ καθ' ἑαυτοῦ καλεῖ τοὺς μαρτυρήσαντας, ἐνταῦθα νομίζω μὴ συνιέναι τῶν ἀκολουθούντων τε καὶ μαχομένων ἀλλήλοις πραγμάτων, ὥσπερ γε κἂν τοῖς ἑξῆς τῶν προγεγραμμένων, ἐν οἷς φησι· καὶ τὰ τῶν ὀργιζομένων δὲ πάθη περὶ τὸν θώρακα φαίνεται γινόμενα καὶ τὰ τῶν ἐρώντων, ὥστε καὶ τὴν ἐπιθυμίαν μάλιστα γίνεσθαι περὶ τούτους τοὺς τόπους. ἐφ' ἑκάστῃ τῶν τοιούτων ῥήσεων ἐπιφθέγγεσθαι προσήκει· τί οὖν, ὦ Χρύσιππε, τοῦτο πρὸς τὸ λογιστικὸν, ὑπὲρ οὗ ζητοῦμεν; οὐ γὰρ δὴ περὶ τῶν ὀργιζομένων ἢ ἐπιθυμούντων ἡ ἀμφισβήτησις ἦν, εἰ κατὰ τὸν θώρακά τε καὶ περὶ τὸν θώρακα τοῖς οὕτως ἔχουσι κινεῖται τὰ πάθη, ἀλλ' εἰ καὶ τὸ λογιζόμενον ἐνταῦθά ἐστιν. ἐφεξῆς δὲ τούτων τάδε γράφει· εὖ μάλα δὲ παριστᾶσι τὸ λεγόμενον, ὡς ἔφην, καὶ αἱ ἐν

Latonam conftuprare cupierit, ideo vultures jecur ipfius rodunt, tanquam illatae contumeliae poenam in id potiffimum rejicientes. Sed hic quidem laudo Chryfippum, quod fua fponte fubticuerit id, quod opinionem ejus fubvertit; in quibus autem vel nihil concludit, vel contra fe teftes citat, ibi autumo hominem non intelligere rerum confequentiam ac inter fe pugnantiam, quemadmodum in his, quae commemorata fubfequuntur hoc modo: *Et irafcentium affectus in thorace oboriri apparent, item amantium. Quapropter etiam concupifcentia in his potiffimum locis accidit.* In unaquaque hujufmodi ferie acclamare convenit: Quid igitur hoc, o Chryfippe, ad vim rationalem, de qua eft quaeftio? Non enim de irafcentibus aut concupifcentibus erat dubitatio, an in thorace et circa thoracem ita habentibus affectiones moveantur, fed an etiam rationalis vis indidem habeatur. Poft haec autem fic fcribit: *Admodum confirmant id, quod*

Ed. Chart. V. [128. 129.] Ed. Baf. I. (272.)

αὐτοῖς γινόμεναι μελέται καὶ ῥήσεων καὶ τῶν παραπλησίων. ἐν ᾧ γὰρ ταῦτα πάντα συντελεῖται, πάντως εὔλογον ἐν ἐκείνῳ καὶ τὴν τοῦ λόγου διέξοδον γίνεσθαι, καὶ λέγειν ἡμᾶς καὶ διανοεῖσθαι κατ' ἐκεῖνο. ἀληθῆ ταῦτα γράφεις, ὦ Χρύσιππε. καθ' ὃ γὰρ ἐν ἑαυτοῖς μελετῶμεν, ἢ καὶ μετὰ σιγῆς διεξερχόμεθα διανοούμενοι, τοῦτό ἐστι τὸ λογιζόμενον. ἀλλὰ πότερον ἐγκέφαλος ἢ καρδία τὸ διανοούμενόν ἐστιν, ὃ ἀπ' ἀρχῆς ἐζητοῦμεν, ἐχρῆν ἀποδεῖξαί σε καὶ μὴ τὸ πρῶτον λῆμμα [129] λαβόντα πρὸς ἁπάντων ὁμολογούμενον ἡγεῖσθαί τι παρ' αὐτοῦ πλέον ἕξειν εἰς τὴν τῶν ζητουμένων εὕρεσιν. οὐδεὶς γοῦν ἐστιν, ὃς οὐχ ὁμολογήσει, καθ' ὃ σκεπτόμεθα καὶ διαλεγόμεθα, κατὰ τοῦτο τὸ μόριον εἶναι τὸ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικόν. ἀλλ' οὐ τοῦτ' ἦν τὸ ζητούμενον, ἀλλ' εἰ καρδία τοῦθ' ὑπάρχει τὸ μόριον, ὅπερ οὐκ ἀπέδειξας, εἰ μή πω ἄρα φῂς αἰσθάνεσθαι κατὰ τὴν καρδίαν λογιζομένου. ἀλλ' ἐν ἀρχῇ γε τοῦ λόγου παντὸς ἔφησθα κατὰ λέξιν ὧδε. οὕτω φαίνεται διαφεύγειν ὁ τόπος ἡμᾶς, οὔτε αἰσθήσεως ἐκφανοῦς γινομένης, ὅπερ ἐπὶ τῶν

dicitur, ut aiebam, etiam meditationes in ipſis factas tum verborum, tum ſimilium. In quo enim haec omnia perficiuntur, ibi plane conſentaneum eſt ſermonis explicationem fieri, ac indidem nos dicere et meditari. Haec vera, o Chryſippe, ſcribis. In qua enim parte apud nos meditamur, aut cum ſilentio quoque cogitando percenſemus, haec eſt rationi dicata: verum cerebrumne, an cor pars ſit, quae intelligit (quod per initia quaerebamus), demonſtraſſe te oportebat, et non priore lemmate ſumpto, quod apud omnes in confeſſo eſt, putare te aliquid ab eo amplius ad eorum, quae diſquiruntur, inventionem habiturum. Nemo enim eſt, qui non fateatur, in qua conſideramus et diſſerimus, in ea parte principem eſſe animae facultatem. Sed non hoc erat, quod inquiritur, verum an cor haec ſit pars, quod non demonſtraſti, niſi forte dicas, te ſentire in corde, dum ratiocinaris. Atqui inter initia totius ſermonis hunc in modum dixiſti: *Ita locus nos ſubterfugere videtur, dum neque ſenſus evi-*

λοιπῶν συντέτευχε, οὔτε τῶν τεκμηρίων, δι᾽ ὧν ἄν τις συλλογίσαιτο τοῦτο, οὐδὲ γὰρ ἂν ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ἀντιλογία προῆλθε καὶ ἐν ἰατροῖς καὶ ἐν φιλοσόφοις. ὁ ταῦθ᾽ εἰπὼν Χρύσιππος, εἰ πάλιν ἐν ταὐτῷ βιβλίῳ φάσκοι, τῶν διαλογισμῶν ἡμᾶς αἰσθάνεσθαι κατὰ τὴν καρδίαν γινομένων, οὔθ᾽ ἑαυτοῦ δόξει μεμνῆσθαι, καὶ καταψεύδεσθαι τῶν ἐναργῶν. οὐ μὴν τοιοῦτός γ᾽ ὁ ἀνὴρ, ὥστ᾽ οὐκ ἂν εἴποι δι᾽ αἰσθήσεώς τινος ἐπιγινώσκειν ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν προειρημένων ἕκαστον γινόμενον. καὶ μὴν εἰ μὴ δι᾽ αἰσθήσεως, ἀλλὰ δι᾽ ἀποδείξεώς τινος ἡδέως ἂν ἀκούσαιμεν αὐτῆς. ἐμοὶ μὲν δὴ δοκεῖ τῷ περὶ τῆς φωνῆς λόγῳ καὶ νῦν προσχρῆσθαι. τεκμαίρομαι δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐπιφερομένων. ἀπὸ γὰρ τῆς διανοίας, φησὶ, δεῖ λέγειν, καὶ ἐν ἑαυτῷ λέγειν ἢ φωνὴν διεξιέναι, καὶ καρδίαν νοεῖσθαι, καὶ ἐν (273) ἑαυτοῖς φωνὴν διεξιέναι, καὶ ἐκτὸς ἐκπέμπειν. ὁμολογούμενον γάρ τι λαμβάνων, ὡς τοῦ αὐτοῦ μορίου τὸ λέγειν εἴη καὶ τὸ ἐν ἑαυτῷ λέγειν, εἶτα προσλαμβάνων, αὐτὸ τῆς καρδίας ἔργον εἶναι τὸ λέγειν, ἐξ ἀμφοῖν ἔχει περαινόμενον, ἐν τῇ καρδίᾳ

dens apparet, quod in reliquis contigit, neque conjecturae ſint, quibus aliquis hoc poſſit colligere; neque enim eousque controverſia inter medicos et philoſophos proceſſiſſet. Haec locutus Chryſippus, ſi rurſus in eodem libro dicat, nos ratiocinationes in corde oborientes percipere, neque ſui ipſius videbitur meminiſſe, et contra evidentia mentiri; non eſt tamen vir talis. Quare non dicet, ex ſenſu quodam ſingula praedicta in corde fieri, ſe agnoſcere. Attamen ſi non ſenſu, ſed demonſtratione aliqua, quam lubens eam audiverim. Mihi ſane videtur ſermone de voce etiam nunc uſus eſſe, quod ex iis, quae infert, conjicio; nam ab intellectu (inquit) dicere oportet, et apud ſe ipſum dicere, aut vocem explicare, et corde cogitare, et apud ſe vocem proferre, et foras emittere. Etenim confeſſum aliquod capiens, tanquam ejuſdem partis ſit dicere et apud ſe dicere, deinde aſſumens, idem cordis opus eſſe dicere, ex ambobus concludit, in corde fieri,

γίνεσθαι τὸ ἐν ἑαυτῷ λέγειν. ἀλλ' ἡμεῖς γε κατὰ τὸ πρὸ τούτου γράμμα τὸν ὑπὸ τοῦ Ζήνωνος ἐρωτηθέντα λόγον ὑπὲρ τοῦ τὴν φωνὴν ὑπὸ τῆς καρδίας ἐκπέμπεσθαι μοχθηρὸν ἐπεδείξαμεν, ὥστε καὶ ὁ νῦν ἐρωτώμενος ὑπὸ τοῦ Χρυσίππου λόγος ἅμα ἐκείνῳ συναναιρῆται. ἐπισκεψώμεθα οὖν ἤδη τὸν ἑξῆς. οἰκείως δὲ τούτῳ καὶ οἱ στεναγμοὶ ἐντεῦθεν προΐενται. καὶ τοὺς στεναγμούς, ὦ Χρύσιππε, καὶ τὰς φωνὰς ἐκ τοῦ θώρακος μὲν φήσομεν ἐκπέμπεσθαι καὶ τοῦ πνεύμονος, οὐ μὴν οὐδ' ἐκ τῆς καρδίας, ὥσπερ οὐδὲ τὰς φωνάς. ἀποδέδεικται γὰρ ἡμῖν ὑπὲρ ἑκάστου τούτων ἐν ἑτέροις οὐχ ἁπλῶς, οὐδ' ὥσπερ ὑπὸ σοῦ νῦν, οὐδεμίαν ἀπόδειξιν προσθέντος. ἐφεξῆς δὲ τοῖσδε πλῆθος ἐπῶν ὁ Χρύσιππος γράφει τῶν πλείστων ἑαυτῷ μαχομένων, ὡς ἔμπροσθεν ἔδειξα. τὰ δὲ μεταξὺ τῶν ἐπῶν ἐστι μὲν ὀλίγιστα, περιέχεται δέ τις κατὰ ταῦτ' ἐναντιολογία τοῦ Χρυσίππου πρὸς ἑαυτόν, ἣν ἐν τῷ μετὰ τοῦτ' ἐπιδείξω βιβλίῳ, καθ' ὃ περὶ τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν ἔγνωκα ποιήσασθαι τὸν λόγον. ἐν δὲ τῷ παρόντι τῶν ῥήσεων αὐτῶν ἐπιμνησθήσομαι μόνον

ut aliquis apud fe dicat. Verum nos fuperiori libro rationem a Zenone propofitam, cur vox ex corde ederetur, pravam oftendimus. Quapropter etiam nunc ratio a Chryfippo propofita fimul cum illa fublata eft abolitaque. Itaque fequentem jam infpiciamus. *Huic autem conforme eft, quod gemitus quoque inde procedunt.* At gemitus, o Chryfippe, et voces ex thorace quidem et pulmone dicemus emitti, non tamen ex corde, quemadmodum nec voces; demonftravimus namque haec fingula alibi, non fimpliciter, nec, quemadmodum tu, nulla demonftratione adhibita. Ab his verfuum multitudinem Chryfippus citat, ex quibus plurima fecum pugnant, uti antea oftendi. In iis autem, quae verfibus interjecta funt, quamvis pauciffima exiftant, Chryfippus ipfe fibi adverfatur: quod fubfequenti libro oftendam, ubi de animi affectibus fermonem inftituere decrevi. In praefentia verborum folum ipfius mentionem facturus

ἐχουσῶν ὧδε. ὁ δὲ ποιητὴς πλεονάζων ἐν τούτοις διὰ πολλῶν παρίστησιν, ὅτι καὶ τὸ λογιστικὸν καὶ τὸ θυμοειδὲς περὶ τοῦτόν ἐστι τὸν τόπον, συνάγων ὡς ταὐτὸν αὐτὰ, καθάπερ καὶ δεῖ ποιῆσαι. φανερῶς γὰρ ἐνταῦθα συγχωρεῖ μὲν, ἕτερόν τι παρὰ τὸ λογιστικὸν εἶναι τό τε θυμοειδὲς καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν, ἐν δὲ τῇ καρδίᾳ κατῳκίσθαι φησὶν, ὅπερ Ἀριστοτέλους ἐστὶν, οὐ τῶν Στωϊκῶν δόγμα. καὶ διὰ τῶν ἑξῆς δὲ προειπὼν, ἐν οἷς ὁ ποιητὴς ἐν τῇ καρδίᾳ τὸ λογιζόμενον ὑπάρχειν ἀποφαίνεται, μετὰ ταῦτ᾽ ἐπιφέρει· ὅτι δὲ καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἐνταῦθα, διὰ τούτων ἐμφαίνει·

Οὐ γάρ πώποτέ μ᾽ ὧδε θεᾶς ἔρος οὐδὲ γυναικὸς
Θυμὸν ἐνὶ στήθεσσι περιπροχυθεὶς ἐδάμασσεν.

εἶτ᾽ ἐφεξῆς· ὅτι δὲ τὸ θυμοειδὲς ἐνταῦθά πού ἐστι, τὰ τοιαῦτα ἐμφαίνει πλείονα ὄντα·

Ἥρης δ᾽ οὐκ ἔχαδε στῆθος χόλον, ἀλλὰ προσηύδα.

καί·

Χόλον, ὅστ᾽ ἐφέηκε πολύφρονά περ χαλεπῆναι.

ſum, quae hunc in modum habent. *Poëta paulo in his prolixior multis adſtruit, et rationalem vim et iraſcibilem hoc in loco conſiſtere, congregans in idem ipſas, quemadmodum et faciendum eſt;* manifeſte enim inibi concedit, diverſum quiddam ab anima rationali eſſe et iraſcibilem et concupiſcentem. In corde autem habitare affirmat, quod Ariſtotelis, non Stoicorum dogma eſt; deinde praefatus quaedam, ubi poëta in corde rationem haberi pronunciat, ita infert ex conſequentibus: *Quod vero et concupiſcibilis hic reſideat, hinc conſtat:*

Nunquam alias animum languenti in pectore noſtrum
Seu dea ſeu mulier tanto devinxit amore.

Poſtea rurſus adducit: *Quod iraſcibilis facultas inibi habeatur, hujuſmodi plura declarant:*

Non iram Juno tenuit ſub pectore, at inquit.

Et:

Atque ira hunc quamvis ſapientem adurens.

[130] ἐν τοῖς τοιούτοις ἅπασιν ὁ Χρύσιππος ὁμολογεῖ, δυνάμεις τινὰς εἶναι τῆς ψυχῆς τήν τε θυμοειδῆ καὶ τὴν ἐπιθυμητικὴν ἑτέρας τῆς λογιστικῆς. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, ὡς ἔφην, ἐν τῷ τετάρτῳ διαλέξομαι γράμματι. τὰ δ' ὑπόλοιπα τῶν κατὰ τὸ Χρυσίππου βιβλίον ἐπιδραμὼν, ἐνταῦθά που καὶ αὐτὸς ἤδη καταπαύσω τὸν ἐνεστῶτα λόγον. μετὰ δὲ τὸ πλῆθος τῶν ἐπῶν ἐφεξῆς ὁ Χρύσιππος περί τε φωνῆς καὶ λόγου καὶ νεύρων ἀρχῆς, ὅσα τε τούτοις συνέζευκται, διῆλθεν, ἃ δὴ καὶ μόνα τῶν κατὰ τὸ βιβλίον ἔπρεπεν ἀνδρὶ φιλοσόφῳ, περὶ ὧν καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ πρὸ τούτου λόγῳ διεληλύθαμεν, ὑπερβάντες τὰ περιττῶς ἠδολεσχημένα.

Κεφ. η'. Νυνὶ μέντοι κατὰ τοῦτο τὸ βιβλίον, ἐπειδὴ καὶ ταῦτ' ἔδοξε προσθεῖναι, τά τ' ἄλλα τὰ προηγούμενα διῆλθον, ἑξῆς τε προσθήσω τὸν περὶ τῆς Ἀθηνᾶς λόγον. αἰσθόμενος γὰρ ὁ Χρύσιππος ἐναντιούμενον τοῖς ἑαυτοῦ δόγμασι τὸν περὶ τῆς θεᾶς μῦθον ἀπὸ τῆς τοῦ Διὸς κεφαλῆς ὑπειλημμένης γεγενῆσθαι, τοιάδε λέγει· παραγράψω γὰρ

In his omnibus Chryfippus fatetur, facultates quafdam effe animae irafcibilem et concupifcibilem, a rationali diverfas; fed de his (ut dixi) quarto libro differam. Reliqua vero eorum, quae in Chryfippi volumine funt, practergreffus, hic etiam ipfe jam praefentem librum finire cogito. A verfuum multitudine Chryfippus deinceps de voce, ratione et nervorum principio, quaeque his conjuncta funt, percenfuit, quae etiam fola in libro comprehenfa viro philofopho conveniebant; fuper quibus nos quoque fuperiori libro tractavimus, praetergreffi fupervacanea loquacitate tractata.

Cap. VIII. Nunc vero hoc in libro, quoniam et haec vifum eft apponere, et alia, quae praecedunt, fum executus, hic deinceps fermonem de Minerva adjiciam. Nam quum Chryfippus fentiret, fabulam de dea, quae ex Jovis capite creata effe putatur, fuis ipfius dogmatis adverfari, hujufmodi adfert. Afcribam enim totam ipfius

ἅπασαν τὴν ῥῆσιν αὐτοῦ, εἰ καὶ μακροτέρα πώς ἐστιν. ἀκούω δή τινας λέγειν παραμυθουμένους πρὸς τὸ ἐν τῇ κεφαλῇ εἶναι τὸ ἡγεμονικὸν τῆς ψυχῆς μέρος. τὸ γὰρ τὴν Ἀθηνᾶν, μῆτιν οὖσαν καὶ οἷον φρόνησιν, ἐκ τῆς κεφαλῆς γενέσθαι τοῦ Διὸς σύμβολόν φασιν εἶναι τοῦ ταύτῃ τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι· οὐ γὰρ ἄλλως ἂν ἐν τῇ κεφαλῇ γενέσθαι μῆτιν καὶ φρόνησιν, εἰ μὴ τὸ ἡγεμονικὸν ἐν ταύτῃ ἐστί· πιθανοῦ μέν τινος ἐχόμενοι, διαμαρτάνοντες δ᾽, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, καὶ ἀγνοοῦντες τὰ περὶ τούτων ἱστορούμενα, περὶ ὧν οὐ χεῖρόν ἐστιν ἐπὶ πλέον εἰπεῖν ἐν τοῖς ἐνεστῶσι ζητήμασι. φασὶ δ᾽ οἱ μὲν οὕτως ἁπλῶς, ἐκ τῆς τοῦ Διὸς κεφαλῆς αὐτὴν γενέσθαι, οὐδὲ προσιστοροῦντες τὸ πῶς ἢ κατὰ τίνα λόγον. ὁ δὲ Ἡσίοδος ἐπὶ πλέον λέγει ἐν ταῖς θεογονίαις, τινῶν μὲν ἐν τῇ θεογονίᾳ γραφόντων τὴν γένεσιν αὐτῆς, πρῶτον μὲν Μήτιδι συγγενομένου τοῦ Διὸς, δεύτερον δὲ Θέμιδι, τινῶν δὲ ἐν ἑτέροις ἄλλως γραφόντων τὴν γένεσιν αὐτῆς, ὡς ἄρα, γενομένης ἔριδος τῷ Διῒ καὶ

orationem, etsi prolixior est: *Audio sane, quosdam verba facere, ut ostendant, principem animae facultatem in capite contineri; nam Minervam, quae consilium est et veluti prudentia, ex Jovis capite natam esse, argumentum ferunt ejus, quod principatus animae hic consistat. Non enim alioquin dicerent, in capite natum esse consilium et prudentiam, nisi principatus animae ibidem consisteret. Tales sane, qui hoc dicunt, probabile quiddam habent, sed meo judicio aberrant et ignorant, quae de his narrantur, de quibus nihil mali fuerit copiosius in praesentibus quaestionibus agere. Porro affirmant alii ita simpliciter, ex Jovis capite ipsam provenisse, ne adjicientes quidem narrando, quomodo aut qua ratione. Hesiodus autem uberius in deorum generationibus persequitur; nonnullis in theogonia generationem ejus scribentibus, primum ut Jupiter cum Metide coierit, deinde cum Themide; nonnullis autem alibi aliter originem ejus tradentibus, ut videlicet, contentione inter Jovem et*

τῇ Ἥρᾳ, γεννήσειεν ἡ μὲν Ἥρα δι' ἑαυτῆς τὸν Ἥφαιστον, ὁ δὲ Ζεὺς τὴν Ἀθηνᾶν ἐκ τῆς Μήτιδος καταποθείσης ὑπ' αὐτοῦ. ἡ μὲν γὰρ εἰς αὐτὸν κατάποσις τῆς Μήτιδος καὶ ἔνδον τοῦ Διὸς τῆς Ἀθηνᾶς γένεσις κατ' ἀμφοτέρους τοὺς λόγους ἐστίν. διαφέρουσι δ' ἐν τῷ, πῶς ταῦτα συνετελέσθη, πρὸς τὸν ἐνεστῶτα λόγον, ὅθεν ὡς ὄντος τοιούτου. τὸ γὰρ κοινὸν ἐν αὐτοῖς ὑπάρχον μόνον χρήσιμόν ἐστι πρὸς τὰ ἐνεστῶτα. λέγεται δ' ἐν μὲν τῇ θεογονίᾳ οὕτω·

Ζεὺς δὲ θεῶν βασιλεὺς πρώτην ἄλοχον θέτο Μῆτιν,
Πλεῖστα θεῶν εἰδυῖαν ἰδὲ θνητῶν ἀνθρώπων.
Ἀλλ' ὅτε δή ῥ' ἤμελλε θεὰν γλαυκῶπιν Ἀθήνην
Τέξεσθαι, τότ' ἔπειτα δόλῳ φρένας ἐξαπατήσας
Αἱμυλίοισι λόγοισιν ἑὴν ἐγκάτθετο νηδύν·
Ὡς δ' οἱ συμφράσσαιτο θεὰ ἀγαθόν τε κακόν τε.

εἶτα προελθών φησιν οὕτως·

Αὐτὸς δ' ἐκ κεφαλῆς γλαυκώπιδα γείνατ' Ἀθήνην,
Δεινήν, ἐγρεκύδοιμον, ἀγέστρατον, ἀτρυτώνην,
Πότνιαν, ᾗ κέλαδοί τ' ἅδον, πόλεμοί τε μάχαι τε.

Junonem orta, Juno sane ex se Vulcanum procreaverit, Jupiter autem Minervam ex Metide, quam deglutierat. Nam quod Metis deglutita fuerit, et intra Jovem fuerit Minervae generatio, in utrorumque sermonibus habetur. Differunt autem in eo, quomodo haec facta fuerint; quod praesenti sermoni nihil facit, nam quod commune in ipsis habetur, solum praesentibus conducit. Scribitur autem in theogonia ad eum modum:

Juppiter ipse deum prima pro conjuge Metin
Sumpsit, doctrina superantem hominesque deosque.
Sed glaucis oculis divam paritura Minervam
Ab Jove tum demum decepta est mente dolosis
Ac blandis verbis, qui Pallada condidit alvo,
Quo dea consuleret patri pravumque bonumque.

Deinde progressus ita concinit:

Ex capite ipse suo generavit Pallada glaucam,
Quae gravis horrendas acies invicta gubernat,
Cui strepitus pugnaeque placent et bella verendae.

στήθεσι γὰρ αὐτοῖς ἔνδον εὔδηλον ὅτι ἀπέθετο τὴν Μῆτιν, καὶ οὕτως φησὶν αὐτὴν γεννῆσαι κατὰ τὴν κεφαλήν. ἐν δὲ τοῖς μετὰ ταῦτα πλείω διεληλυθότος αὐτοῦ, τοιαῦτ᾽ ἐστὶ τὰ λεγόμενα·

[131] Ἐκ ταύτης ἔριδος ἡ μὲν τέκε φαίδιμον υἱὸν
Ἥφαιστον τέχνησιν ἄνευ Διὸς αἰγιόχοιο,
Ἐν πάντων παλάμησι κεκλημένον οὐρανιώνων.
Αὐτὰρ ὅ γ᾽ Ὠκεανοῦ καὶ Τηθύος ἠϋκόμοιο
Κούρῃ νόσφ᾽ Ἥρης παρελέξατο καλλιπαρήου,
Ἐξαπατῶν Μῆτιν, καί περ πολυΐδριν ἐοῦσαν.
Συμμάρψας δ᾽ ὅγε χερσὶν ἑὴν ἐγκάτθετο νηδὺν,
Δείσας, μὴ τέξῃ κρατερώτερον ἄλλο κεραυνοῦ.
Τοὔνεκά μιν Κρονίδης ὑψίζυγος αἰθέρι ναίων
Κάππιεν ἐξαπίνης. ἡ δ᾽ αὐτίκα Παλλάδ᾽ Ἀθήνην
Κύσατο· τὴν μὲν ἔτικτε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε
Πὰρ κορυφὴν Τρίτωνος ἐπ᾽ ὄχθῃσι ποταμοῖο.
Μῆτις δ᾽ αὖτε Ζηνὸς ὑπὸ σπλάγχνοις λελαθυῖα
Ἧστο Ἀθηναίης μήτηρ τέκτηνα δικαίων,

Nam pectore ipſo Metin repoſuiſſe intus manifeſto conſtat, atque ita ipſam et capite generaſſe tradit. Poſt illa quum plura ipſe recenſuiſſet, ejuſmodi ſubnectit:

Vulcanum ex lite hac peperit Saturnia natum
Artibus inſignem Aegiocho ſine conjuge magno.
Artibus inſignis divos ſupereminet omnes.
Rurſus et Oceani crinitae et Thetyos ille
Abſente accepit pulchra Junone puellam.
Decipit hic Metin, licet haec verſuta pareret,
Quam propria manibus complexam condidit alvo.
Fortius hic metuens aliud ne fulmen obiret,
Hanc ideo alta librans Saturnius aetheris hoſpes
Protinus abſorpſit; concepit et ipſa Minervam
Protinus, et peperit cuſtos hominumque deumque
Vertice apud ripas fluvii Tritonis opacas.
At rurſum latitans Jovis intra viſcera Metis
Palladis inſedit mater gnara illa deorum

Πλεῖστα θεῶν εἰδυῖα καταθνητῶν τ᾽ ἀνθρώπων.
Ἔνθα θεὰ παρέλεκτο Θέμις παλάμαις, περὶ πάντων
Ἀθανάτων ἐκέκαστο Ὀλύμπια δώματ᾽ ἐχόντων.
Αἰγίδα ποιήσασα φοβέστρατον ἐντὸς Ἀθήνη,
Σὺν τῇ ἐγείνατό μιν πολεμήϊα τεύχε᾽ ἔχουσαν.

ταῦτα προειπὼν ὁ Χρύσιππος ἑξῆς αὐτοῖς συνάπτων τάδε γράφει. τὰ μὲν οὖν περὶ τῆς Ἀθηνᾶς λεγόμενα τοιαῦτά ἐστιν, ἄλλου τινὸς συμβόλου ποιοῦντ᾽ ἔμφασιν. πρῶτον μὲν γὰρ ἡ Μῆτις λέγεται ὡσανεί τις φρόνησις καὶ περὶ τῶν κατὰ τὸν (274) βίον τέχνη, ἣ τὰς τέχνας δεῖ καταπίνεσθαι καὶ ἐναποτίθεσθαι, καθ᾽ ὃν λόγον καὶ τὰ λεγόμενά τινας καταπίνειν φαμέν. διὰ δὲ τὴν κατάποσιν συνηκολουθηκότως λέγεται, καὶ εἰς τὴν κοιλίαν ἀποτίθεσθαι αὐτά. μετὰ ταῦτα τὴν καταποθεῖσαν τοιαύτην τέχνην τίκτειν εὔλογον ἐν αὐτῷ παραπλησίαν τῆς τικτούσης μητρός· πρός τε τούτοις τὰ ὑπὸ τῶν ἐπιστημονικῶν τικτόμενα ἐν αὐτοῖς. πῶς δ᾽ ἂν ἐκπορεύοιτο, καὶ διὰ τίνος μάλιστα, πάρεστι σκοπεῖν. φανερὸν γὰρ, ὅτι λόγῳ ἐκφέρεται διὰ τοῦ στόματος κατὰ τὴν

Atque hominum inventrix sapiens justique bonique.
Tunc dea concubuit Themis artibus inclyta justis
Prae cunctis divis superas habitantibus aedes;
Aegida quae fecit terrentia castra fugantem,
Pallada congenerans arma intus bellica habentem.

Haec praefatus Chrysippus, deinde continuato sermone haec prodit. *Quae igitur de Minerva dicuntur, hujusmodi sunt, quae alterius cujusdam argumenti significationem praebent. Primum enim Metis dicitur tanquam prudentia quaedam et rerum vitae necessariarum ars, qua artes deglutire oportet et reponere; qua ratione etiam dicta nonnullos devorare dicimus; propter deglutitionem autem merito dicuntur ea in ventriculum quoque reponi. Postea deglutitam ejusmodi artem parere in ipso persimilem matri parienti, ratio est. Ad haec ea, quae ex scientificis apud sese pariunt, quomodonam egrediantur, et per quod, considerare licet. Constat enim, quod oratione per os juxta caput efferantur, pari modo hic ca-*

Ed. Chart. V. [131.] Ed. Baf. I. (274.)

κεφαλὴν ἐξ ἴσου, οὕτως τῆς κεφαλῆς λεγομένης, ὃν τρόπον προβάτου κεφαλὴ λέγεται, καὶ τὰς κεφαλὰς ἀφαιροῦσί τινων, καθ᾽ ὃν λόγον παραγινόμενον καὶ ἐκ τῆς κορυφῆς λέγεται γενέσθαι τῶν τοιούτων παραλλαγῶν κατὰ σύμβολον γινομένων πλειόνων, καὶ χωρὶς δὲ τῆς ἱστορίας ταύτης ἀπ᾽ αὐτοῦ μόνον τοῦ γενέσθαι ταύτην κατὰ τὴν κεφαλὴν, τὰ παραπλήσιά τις λέγοι· οὐ γὰρ ἐν τῇ κεφαλῇ φησιν αὐτὴν γενέσθαι, εἰ μή τινες διαστρέφοντες ἢ παραλλάττοντες τὸν λόγον ἐξελθεῖν ταύτῃ, γινομένην δ᾽ ἄλλως ἔροιντο· ὥστε μᾶλλον καὶ τοῦτο σύμβολον πρὸς τὸν ἕτερον εἶναι, ὡς ἔφην. τὰ γὰρ ἐν αὐτοῖς γινόμενα τεχνικὰ κατὰ τὴν κεφαλὴν ἐξιόντα μάλιστα ἀποσημαίνει τὸν προειρημένον λόγον. αὕτη μὲν ἡ τοῦ Χρυσίππου ῥῆσις. ἐπεὶ δ᾽ ἐστὶ πάνυ μακρὰ, καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἴσως τινὲς οὐκ ἀκριβῶς αὐτῆς ἅπαντα τὸν νοῦν καταμανθάνουσιν, ἐγὼ πειράσομαι διὰ βραχέων εἰπεῖν, ἃ βούλεται δηλοῦν. οὐ μάχεταί μοι, φησὶν, ὁ μῦθος λέγων, ἐκ τῆς Διὸς κεφαλῆς γεγεννῆσθαι τὴν Ἀθηνᾶν, φρόνησιν ὑπάρχουσαν. οὐ γὰρ αὐτὸ τοῦτο μόνον εἴρηται κατ᾽ αὐτὸν, ἀλλ᾽ ὅτι καταπιὼν τὴν Μῆτιν

pite nuncupato, quomodo ovis caput dicitur, et capita nonnullis adimunt; qua ratione proficifcens et ex vertice nafci dicitur, quum plures hujufmodi immutationes figni ratione fiant, ac citra hiftoriam hanc abeo folum, quod haec ex capite nata fit, perfimilia quis dixerit; non enim in capite ipfam generari dicit, nifi quidam pervertentes immutantesque fermonem, egredi hic natam aliter dicant. Quare potius et hoc fignum alterius eft, ut dixi; nam artificia, quae in nobis ipfis nafcuntur, ex capite potiffimum prodeuntia, praedictum fermonem declarant. Haec Chryfippi oratio eft. Quoniam vero admodum longa eft, eoque forfan nonnulli non exacte totam ipfius mentem intelligunt, ego breviter explicare conabor, quae fibi velit. Non pugnat mecum (inquit) fabula, quae Minervam, prudentiam exiftentem, ex Jovis capite prognatam effe refert; non enim hoc ipfum in ea folum dictum eft, fed quod

ὁ Ζεὺς, καὶ ὥσπερ ἐγκύμων ἐξ αὐτῆς γενόμενος, τὴν γεννηθεῖσαν ἐν αὐτῷ κόρην ἀπεκύησε διὰ τῆς κεφαλῆς. εἰρῆσθαι δ' οὕτω φησὶ τὰ κατὰ τὸν μῦθον, ἐπειδὴ τὰς τέχνας ἁπάσας ἐν τῇ καρδίᾳ συνισταμένας διὰ τὸν λόγον εἰς τὸ φανερὸν ἐκφερόμενοί τινες λόγοι διὰ τῆς κεφαλῆς ἐξίασιν. ἔστι γὰρ καὶ τὸ στόμα τῆς κεφαλῆς μόριον. οὐ γὰρ τὸ τετριχωμένον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ μετὰ τὸν τράχηλον ἄνωθεν ἅπαν ὀνομάζεσθαι κεφαλὴν, καθ' ὃ σημαινόμενον ἀποτμηθῆναί τινος λέγομεν τὴν κεφαλήν. εἰ δὲ μὴ διὰ τοῦ στόματος τοῦ Διὸς, ἀλλ' ἐκ τῆς κορυφῆς ἐμυθολόγησεν ἐξεληλυθέναι τὴν Ἀθηνᾶν, οὐδὲν ἄτοπον εἶναί φησι, τοιούτων παραλλαγῶν κατὰ σύμβολον γινομένων πλειόνων. ἐν τούτοις τοῖς λόγοις ὁ Χρύσιππος τὰ μὲν ἄλλα πι[132]θανῶς τε ἅμα καὶ εὐμηχάνως ἐξηγεῖται τοῦ μύθου, προσαρμόττων αὐτὸν τῷ Στωϊκῷ δόγματι· τὸ δὲ συνέχον τε καὶ κυριώτατον τοῦ λόγου παντὸς, ὑπὲρ οὗ δίκαιον ἦν ἀγωνίσασθαι, μάλιστα διὰ ταχέων παρέδραμεν, ὡς κἂν τοῖς πρόσθεν ἐποίησεν ἐξηγούμενος, ὅπερ οἱ πολλοὶ λέγουσι, τοὺς

Jupiter, deglutita Metide, et veluti praegnans ex ea factus, generatam in se puellam ex capite peperit. Dictam autem sic esse fabulam, inquit, quandoquidem artes universas in corde consistentes per rationem sermones nonnulli in lucem elati per caput exeunt. Est enim os capitis quoque pars. Quippe non pilosa duntaxat portio, sed totum etiam, quod post cervicem superne habetur, caput nominatur, quo significatu cujuspiam caput amputari dicimus. At si non ex ore Jovis, sed ex vertice Minervam prodiisse fabulata est, nihil absurdi dicunt esse, quum plures hujusmodi immutationes aliquid judicandi ratione fiant. In his orationibus Chrysippus reliqua sane probabiliter simul et industrie fabulam exponit, Stoico dogmati ipsam accommodans; principalissimum autem et totius sermonis summam continens, pro quo aequum erat contendere potissimum, breviter praetercurrit, sicut in prioribus factitavit, exponens quod vulgus dicit, alios non habere, alios ha-

μὲν οὐκ ἔχειν, τοὺς δ᾽ ἔχειν ἐγκέφαλον. ὡς γὰρ ἐν ἐκείνοις αὐτὸ τὸ ζητούμενον τάχιστα παρῆλθεν, ἐν τοῖς ἔξωθεν αὐτοῦ μηκύνας ἐπὶ πλεῖστον, οὕτω κἀνταῦθα τὸ συνέχον αὐτὸ τοῦ λόγου διὰ ταχέων παρέδραμεν ἀρκεσθεὶς εἰπεῖν, διὰ τοῦτ᾽ ἐκ τῆς κορυφῆς γεγεννῆσθαι τὴν Ἀθηνᾶν, οὐκ ἐκ τοῦ στόματος, τοιούτων παραλλαγῶν κατὰ σύμβολον γινομένων πλειόνων. ἐχρῆν γὰρ αὐτὸν ἢ μηδ᾽ ὅλως ἧφθαι τοῦ μύθου, μηδέν γ᾽ ἀναγκαῖον ἔχοντος ἀνδρὶ φιλοσόφῳ πρὸς ἀπόδειξιν δόγματος, ἢ ἁπτόμενον, ὅπερ ἦν μάλιστα τὴν ἀντιλογίαν συνέχον, ἀκριβῶς ἅπασαν ἐξελθεῖν, καὶ εἰ πλειόνων ἔχρῃζε λόγων, οὐκ ὀκνήσαντα τοὺς πολλοὺς προςγράψαι. βουλόμενος δ᾽ ἄν τις, οἶμαι, καὶ τοὺς τοιούτους ἑτέρως ἐξηγεῖσθαι, πολλὰς ἐπιχειρημάτων ἀφορμὰς ἐκ τῶν κατὰ τὰς ἀνατομὰς φαινομένων δύναιτο λαμβάνειν, ὑπὲρ ὧν ἐπὶ πλέον μὲν ἐν τοῖς ἑξῆς ἀναγκαῖον ἔσται διελθεῖν, ἐπειδὰν περὶ τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος ὁ λόγος ἡμῖν γίνηται, διὰ βραχέων δ᾽ ἂν καὶ νῦν αὐτὰ μόνον εἴποιμι τὰ κεφάλαια τῶν μελλόντων ἀποδειχθήσεσθαι. ὥσπερ γὰρ αὐτὸ τὸ

bere cerebrum. Ut enim illic id, quod quaeritur, percurrit obiter, in acceſſoriis et ad rem non ſpectantibus diutiſſime immoratus, ita hic quoque ipſam ſermonis ſummam breviter attigit, contentus dicere, ideo Minervam ex vertice, non ex ore, fuiſſe procreatam, quod plures hujuſmodi immutationes ſymboli ratione fiant. Conveniebat autem ipſum aut non omnino attigiſſe fabulam, quae nihil homini philoſopho ad dogmatis demonſtrationem neceſſarium continet, aut, ſi attingeret, quod maxime ad controverſiam pertineret, exacte totum explicaſſe et, ſi pluribus verbis opus eſſet, non detrectare multa aſcribere. Nam ſi quis (ut arbitror) et hujuſmodi aliter volet interpretari, multas argumentorum occaſiones ex iis, quae in diſſectionibus apparent, poterit deſumere, ſuper quibus iterum plenius tractare erit neceſſarium, ubi de animali ſpiritu verba fecero. Compendioſe etiam in praeſentia ipſa duntaxat capita illorum, quae demonſtraturus ſum, perſtringam. Quemadmodum

σῶμα τῆς καρδίας ἐξ ἑαυτοῦ διαστελλόμενόν τε καὶ συστελλόμενον ἐν μέρει τὰς ὕλας τε ἕλκει καὶ αὖθις ἐκπέμπει, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὁ ἐγκέφαλος, ἐπειδὰν προέληται τοῦ περιεχομένου κατὰ τὰς ἑαυτοῦ κοιλίας πνεύματος, ὃ δὴ καὶ ψυχικὸν ὀνομάζομεν, ἐπιπέμψαι τινὶ μορίῳ, τὴν εἰς τοῦτ' ἐπιτήδειον κίνησιν κινηθεὶς οὕτως ἐπιπέμπει. γένεσις δὲ τῷ πνεύματι τῷδε τῷ κατὰ τὰς κοιλίας αὐτοῦ τάχα μέν τις ὀλίγη καὶ ἐκ τῶν εἰς αὐτὰς περαινομένων γίγνεται φλεβῶν, τὴν πλείστην δὲ καὶ κυριωτάτην αἱ κατὰ τὸ δικτυοειδὲς πλέγμα τὸ κατὰ τὴν τοῦ ἐγκεφάλου βάσιν ἀρτηρίαι χορηγοῦσιν, αἵτινες ἀπὸ τῆς καρδίας ἀναφέρονται. ὥστ', εἴ τις βούλοιτο τοῖς ἀληθέσι συνάπτειν τὸν μῦθον, ἐν τοῖς κάτω μέρεσι κυηθεῖσαν τὴν φρόνησιν, τοῦτ' ἔστι τὸ πνεῦμα τὸ ψυχικὸν, ἐν τῇ κεφαλῇ φασι τελειοῦσθαι, καὶ μάλιστά γε κατὰ τὴν κορυφὴν, ὅτι κατὰ ταύτην ἐστὶν ἡ μέση καὶ κυριωτάτη τῶν ἐγκεφάλου κοιλιῶν. ἐγὼ μὲν οὖν, ὥσπερ ὁ Πλάτων αὐτὸς εἶπε, τὰ τοιαῦτα πάντα μυθολογήματα ἄλλως μὲν χαρίεντα ἡγοῦμαι, λίαν δὲ δεινοῦ καὶ ἐπιπόνου

enim ipfum cordis corpus fua virtute dilatatum et contractum viciffim materias et attrahit et rurfus expellit, pari modo cerebrum, ubi ftatuerit fpiritum in ventriculis ipfius contentum, quem fane animalem quoque nominamus, parti cuipiam tranfmittere, motu ad id idoneo incitatum ita diftribuit. Hunc autem fpiritum, qui in ventriculis ipfius eft, fortaffe quidem paucum etiam venae ad ipfos pertinentes generant; copiofiffimum vero et principaliffimum arteriae plexum retiformem, qui ad cerebri bafim eft, perreptantes fuppeditant, quae a corde furfum feruntur. Quare fi quis fabulam veris volet connectere, in partibus inferioribus prudentiam conceptam, hoc eft fpiritum animalem, in capite natura perfici, praefertim in vertice, quoniam in hoc medius et principaliffimus cerebri finus habetur. Ego itaque, ficut Plato ipfe dixit, omnes ejufmodi fabulas aliter quidem gratas puto, fed viri effe admodum difficilis, laboriofi

καὶ οὐ πάνυ εὐτυχοῦς ἀνδρὸς, κατ' ἄλλο μὲν οὐδὲν, ὅτι δ' αὐτῷ ἀνάγκη μετὰ τοῦτο τὸ τῶν Ἱπποκενταύρων εἶδος ἐπανορθοῦσθαι, καὶ αὖθις τὸ τῆς Χιμαίρας, καὶ ἐπιῤῥεῖ δὲ ὄχλος τοιούτων Γοργόνων καὶ Πηγάσων, καὶ ἄλλων ἀμηχάνων πλήθη τε καὶ ἀτοπώτερα λόγων τινῶν φύσεων, αἷς εἴ τις ἀπιστῶν προσβιβᾷ κατὰ τὸ εἰκὸς ἕκαστον, ἅτε ἀγροίκῳ τινὶ σοφίᾳ χρώμενος, πολλῆς αὐτῷ σχολῆς δεήσει. ταύτην τὴν ῥῆσιν ἐχρῆν ἀνεγνωκότα τὸν Χρύσιππον ἀποκεχωρηκέναι τῶν μύθων, καὶ μὴ κατατρίβειν τὸν χρόνον ἐξηγούμενον αὐτῶν τὰς ὑπονοίας. ἂν γὰρ ἅπαξ εἰς τοῦτ' ἀφίκηταί τις, ἀνάριθμον πλῆθος ἐπιῤῥεῖ μυθολογημάτων, ὥσθ' ὅλον ἀπολέσει τὸν βίον, εἴ τις ἐπεξέρχοιτο πάντα. ἄμεινον δ' ἦν, οἶμαι, τὸν ἀληθείας ὄντως ἐφιέμενον ἄνδρα, μὴ τί λέγουσιν οἱ ποιηταὶ σκοπεῖν, ἀλλὰ τῶν ἐπιστημονικῶν λημμάτων, ὑπὲρ ὧν ἐν τῷ δευτέρῳ γράμματι διῆλθον, ἐκμαθόντα τὴν τῆς εὑρέσεως ὁδὸν, ἐφεξῆς μὲν ἀσκῆσαί τε καὶ γεγυμνάσθαι κατὰ ταύτην, ὅταν δ' ἱκανῶς ἴδῃ τὰ κατὰ τὴν ἄσκησιν αὐτῷ προήκειν, τηνικαῦτα ἀφικόμενον

et non ita felicis, non alia quidem ratione, quam quia ipsi necesse est postmodum Hippocentaurorum speciem ad aliquam rectitudinem reducere et rursus Chimaerae, et iam affluet turba hujusmodi Gorgonum, Pegasorum, et aliarum fatuitatum copia, absurdioresque sermones quarundam naturarum, quibus si quis fidem derogans unumquodque ad aliquam convenientiam adducat, tanquam rustica quadam sapientia utens, multum ipse otii requiret. Hac oratione perlecta, conveniebat Chrysippum a fabulis recessisse, et non tempus conterere opiniones ipsarum exponendo. Si enim huc semel aliquis devenerit, innumerabilis fabularum copia affluet; quapropter totam perdet vitam, si quis omnia persequatur. Satius autem erat, opinor, hominem veritatis omnino cupidum non, quid poëtae dicant, considerare, sed, scientificarum sumptionum, de quibus secundo libro tractavi, inventionis via percepta, deinceps in ea se experiri ac exercitare; ubi vero abunde jam se exercuerit, tunc ad singula proble-

ἐφ' ἕκαστον τῶν προβλημάτων ἐπισκέπτεσθαι περὶ τῶν εἰς τὰς ἀποδείξεις αὐτοῦ λημμάτων, [133] τίνα μὲν ἐξ αἰσθήσεως ἁπλῆς, τίνα δ' ἐξ ἐμπειρίας, ἤτοι τῆς κατὰ τὸν βίον, ἢ τῆς κατὰ τὰς τέχνας, τίνα δὲ ἐκ τῶν πρὸς νόησιν ἐναργῶν χρὴ λαβόντα περαίνειν ἐξ αὐτῶν ἤδη τὸ προκείμενον. εἰ ταύτην τὴν ὁδὸν ὁ Χρύσιππος ἐτράπετο, παρελθὼν τὴν κατὰ τοὺς μύθους τε καὶ τὰς ἐτυμολογίας, ἀνανεύσεις τε καὶ κατανεύσεις κεφαλῆς, καὶ χειρῶν κινήσεις, καὶ χειλῶν σχήματα, καὶ ποιητῶν μαρτυρίας ἅμα γυναιξὶ καὶ τοῖς ἄλλοις ἰδιώταις, αὐτὸς ἂν εὕρισκε τἀληθὲς, ἡμῶν τε τὸν χρόνον οὐκ ἂν ἀπώλλυεν, ἐπιδεικνύντων αὐτῷ μηδὲ ἐν οἷς ἐπικαλεῖται μάρτυσι, μηδὲ ἐν τούτοις τι πλέον ἔχοντι. καὶ γὰρ οἱ ποιηταὶ τὰ πλείω κατὰ τῶν δογμάτων αὐτοῦ λέγουσι, καὶ οἱ μῦθοι, καὶ οἱ ἰδιῶται, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος, οὓς ὡς ἑαυτῷ μαρτυροῦντας ἐν τῷ προτέρῳ περὶ ψυχῆς ἔγραψε. ταῦτ' ἐστὶν, ἃ παρελελοίπειν ἐγὼ κατὰ τὸ πρὸ τούτου βιβλίον ὧν εἰρήκει Χρύσιππος ἐν τῷ περὶ τοῦ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικοῦ λόγῳ, νομίζων, εἰ κἀκεῖνος οὐκ ᾐδέσθη πλεονάζειν ἐν αὐτοῖς,

mata pervenientem confiderare, quaenam fumptionum ad demonftrationes ipforum ex fenfu fimplici, quae vero ab experientia aut vitae, aut ejus, quae in artibus eft, quae rurfus ex evidentibus intellectui capientem concludere jam ex ipfis id, quod propofitum eft, oportet. Si hanc viam Chryfippus ingreffus omififfet fabulas, etymologias, reclinationes declinationesfque capitis, manuum motus, labrorum figuras, poëtarum teftimonia una cum mulieribus et aliis idiotis, ipfe nimirum veritatem inveniffet, et nobis tempus non periiffet, dum oftendimus ei, neque in quibus citat teftimonia, neque in his quicquam fe amplius habere. Siquidem poëtae plurima contra ipfius cognata dicunt, et fabulae, et idiotae, et alii finguli, quos ut fibi atteftantes priori libro de anima produxit. Haec funt, quae ego reliqueram ex libro fuperiori, quae Chryfippus in tractatu de animae principatu tradiderat, putans, etfi ille non revereatur eis diutius, quam par fit,

ἐμοὶ γοῦν προσήκειν ἀποχωρῆσαι τῆς τοιαύτης ἀδολεσχίας. ἐπεὶ δ᾽, ὡς ἔφην, ἔδοξε τῶν ἑταίρων τισὶ ὑπὸ φιλοτιμίας κινηθεῖσιν ἐπιμνησθῆναί με καὶ τῶν τοιούτων (275) λόγων, ἐκείνοις χαριζόμενος ἔγραψα καὶ τουτὶ τὸ βιβλίον, ὅσον οἷόν τ᾽ οὖν ἐμοὶ μετὰ τοῦ διὰ ταχέων παρέρχεσθαι τὰ περιττῶς ὑπὸ τοῦ Χρυσίππου γεγραμμένα, καὶ τῶν χρησίμων τῇ προκειμένῃ πραγματείᾳ προτιθεὶς οὐκ ὀλίγα.

immorari, mihi certe convenire ab hujufmodi garrulitate recedere. At quia (ut dixi) vifum eft quibufdam familiaribus honoris ftudio commotis, hujufmodi orationum mentionem ut facerem, illis gratificans hunc quoque librum fcripfi, ita ut, quatenus mihi fieri licuit, prolixius a Chryfippo dicta breviter tranfcurrerem, et non pauca utilia huic operi praefarer.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΝ ΚΑΙ ΠΛΑΤΩΝΑ ΔΟΓΜΑΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Ed. Chart. V. [133. 134.] Ed. Baf. I. (275.)

Κεφ. α'. Τῶν μὲν λόγων τοῦ μήκους οὐχ ἡμᾶς αἰτιατέον, ἀλλὰ τοὺς ἐμπλήσαντας ἃ συνέγραψαν βιβλία μοχθηρῶν ἐπιχειρημάτων. ἅπερ εἰ μέν τις ἅπαντα παρέρχοιτο, τάχ' ἂν ὑποπτευθείη τῷ μὴ δύνασθαι λύειν αὐτὰ μᾶλλον, οὐ τῷ καταφρονεῖν, [134] αἱρεῖσθαι τὴν βραχυλογίαν· εἰ δ' ἀκολουθῶν ἐξελέγχοι πάντα, κίνδυνος εἰς τοσαύτην ἐμπεσεῖν μακρολογίαν, ὡς μηδέποτε κεφαλὴν ἐπιθεῖναι

GALENI DE HIPPOCRATIS ET PLATONIS PLACITIS LIBER QVARTVS.

Cap. I. Quod disputatio nostra longius producta sit, non ego accusandus venio, sed ii, qui libros a se conscriptos pravis repleverunt argumentis. Haec si quis omnia praetereat, forsan in suspicionem veniet, non posse ea dissolvere potius quam brevitatem velle amplecti. Si vero ordine omnia coarguat, periculum est, ne in eam incidat prolixitatem, ut nunquam finem huic

τῆδε τῇ πραγματείᾳ. ταῦτά τοι κἀγὼ βουληθεὶς ἑκάτερον τῶν ἐγκλημάτων ἐκφυγεῖν, εὑρηκέναι μοι δοκῶ μέσην τινὰ καὶ σύμμετρον ὁδὸν, ἴσον ἀφεστῶσαν ἐλλιποῦς τε βραχυλογίας καὶ περιττῆς μακρολογίας. ἐάσας γὰρ ἅπαντας τοὺς ἄλλους Στωϊκοὺς, ὅσα Χρύσιππος ἔγραψεν εἰς τὸ περὶ τῶν διοικουσῶν ἡμᾶς δυνάμεων δόγμα, ταῦτ᾽ ἔγνων χρῆναι προχειρισάμενος μόνα παραβάλλειν αὐτὰ τοῖς ὑφ᾽ Ἱπποκράτους τε καὶ Πλάτωνος εἰρημένοις. παμπόλλων δ᾽ ἐπιχειρημάτων γεγραμμένων αὐτῷ περὶ τοῦ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς ἐν τοῖς κατὰ τὸν θώρακα τόποις συνίστασθαι, περὶ δὲ τοῦ τὸ λογιζόμενον ἐνταῦθ᾽ ὑπάρχειν οὐδὲ μιᾶς ἀποδείξεως εἰρημένης, ἀλλ᾽ ἑτοίμως ἀεὶ λαμβάνοντος τἀνδρὸς, ἔνθα τὰ πάθη τῆς ψυχῆς συνίσταται, ἐνταῦθα καὶ τὴν διάνοιαν ὑπάρχειν, εἴρηται μὲν ἤδη μοι πρὸς αὐτὸν οὐκ ὀλίγα καὶ διὰ τῶν ἔμπροσθεν, εἰρήσεται δὲ καὶ νῦν ὅσον ὑπόλοιπον. εἰ μὲν οὖν ἀεὶ τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν ὁ Χρύσιππος ἔγραψε, καὶ μὴ διεφέρετο πρὸς αὑτὸν ἐν τοῖς πλείστοις δόγμασιν ἐπαμφοτερίζων, οὐδ᾽ ἂν ἐμοὶ μακρὸς ὁ τῆς ἀντιλογίας ἐγίνετο

operi imponat; quae duo crimina quum ego quoque devitare cuperem, inveniſſe mihi videor mediam quandam et mediocrem viam, aeque diſtantem a deficienti brevitate et ſupervacanea prolixitate. Omiſſis enim omnibus aliis Stoïcis, quae Chryſippus ad placitum de gubernantibus nos facultatibus aſſerendum prodidit, haec ego cenſui, ubi prius notiora omnibus reddidiſſem, cum Hippocraticis et Platonicis conferenda. Porro quum permulta argumenta literis mandaverit de eo, quod animae affectus in thoracis regionibus conſiſtant, quod autem rationalis facultas ibi contineatur, ne una quidem demonſtratione adhibita, ſed hoc ſemper lemmate ex promptu citato, ubi animi affectus conſiſtunt, inibi etiam intellectum eſſe, produxi ſane adverſus ipſum jam antea quoque non pauca, quod autem reliquum eſt, etiam in praeſentia perſequar. Si igitur ſemper eadem de eiſdem tradidiſſet, nec ipſe ſecum diſſenſiſſet plurimis in dogmatis tergiverſans, neutiquam ego ſermonem contradicendo longius produxiſſem.

Ed. Chart. V. [134.] Ed. Baf. I. (275.)

λόγος. ἐπεὶ δ' ἄλλοτε ἄλλα περὶ τῶν αὐτῶν εὑρίσκεται γράφων, οὐκ ἔτι ῥᾴδιον οὔτε τὴν γνώμην ἑρμηνεῦσαι τἀνδρὸς, οὔθ' ὅπη σφάλλεται δεικνύναι. περὶ γοῦν τῶν διοικουσῶν ἡμᾶς δυνάμεων ἐν τῷ προτέρῳ περὶ τῆς ψυχῆς εἰπὼν, ὡς ὁ Πλάτων ὑπελάμβανε, τὸ μὲν λογιστικὸν ἐν τῇ κεφαλῇ τετάχθαι, τὸ δὲ θυμοειδὲς ἐν τῇ καρδίᾳ, τὸ δὲ ἐπιθυμητικὸν περὶ τὸν ὀμφαλὸν, ἐν τοῖς ἑξῆς αὐτὸς εἰς τὴν καρδίαν πειρᾶται τὰ τρία συνάγειν. ἔχουσι δὲ αἱ ῥήσεις ὧδε. ὁ δὲ ποιητὴς πλεονάζων ἐν τούτοις διὰ πολλῶν παρίστησιν, ὅτι καὶ τὸ λογιστικὸν καὶ τὸ θυμοειδὲς περὶ τοῦτόν ἐστι τὸν τόπον, συνάπτων εἰς ταὐτὸν καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν, καθάπερ καὶ ἔδει ποιῆσαι. εἶτα ἐπιφέρων φησί· ὅτι μὲν γὰρ τὸ λογιστικόν ἐστιν ἐνταῦθα, διὰ τούτων ἐμφαίνεται·

Ἄλλο δ' ἐνὶ στήθεσσι νόος καὶ μῆτις ἀμύμων.
Ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθεν.

Quoniam vero alias alia de eifdem fcribere deprehenditur, non amplius facile eft neque viri fententiam interpretari, neque, quomodo erret, oftendere. Quum itaque libro priore de anima facultates corpus noftrum regentes fecundum Platonis fententiam explicaffet, rationalem quidem in capite effe collocatam, irafcibilem in corde, concupifcibilem circa umbilicum, in fubfequentibus ad cor tres reducere conatur. Habent autem verba ipfius ad hunc modum: *Poëta in hifce redundans multis affirmat conftituitque, facultatem rationalem et irafcibilem in hoc effe loco, conjungens eodem etiam concupifcibilem, quemadmodum quoque faciendum erat.* Deinde ita inferens ait: *Quod enim rationalis facultas inibi confiftat, ex his, quae fequuntur, conftat:*

Verum aliud mens eft in pectore, nemo fidelis.
et:

Aft animum nunquam fuafit fub pectore verbis.

εἶτ᾽ ἐφεξῆς ἔπη παραθέμενος πλείω, μετὰ ταῦτά φησιν· ὅτι δὲ καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἐνταῦθα, ἐκ τούτων ἐμφαίνει·

Οὐ γάρ πώποτ᾽ ἔμ᾽ ὧδε θεᾶς ἔρος οὐδὲ γυναικὸς
Θυμὸν ἐνὶ στήθεσσι περιπροχυθεὶς ἐδάμασσε.

καὶ μετ᾽ ὀλίγα πάλιν· ὅτι δὲ καὶ τὸ θυμοειδὲς ἐνταῦθα αὐτῷ ἐστι, τὰ τοιαῦτα ἐμφαίνει πλείονα ὄντα·

Ἥρη δ᾽ οὐκ ἔχαδε στῆθος χόλον, ἀλλὰ προσηύδα.

καὶ ἔτι·

Καὶ χόλον, ὅστ᾽ ἐφέηκε πολύφρονά περ χαλεπῆναι·
Ὅστε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο
Ἀνδρῶν ἐν στήθεσσιν ἀέξεται, ἠΰτε καπνός.

ἐναργέστατα καὶ σαφέστατα διὰ τῶν τοιούτων ἐνδεικνύμενος, ὡς ὑπολαμβάνει καὶ αὐτὸς ὁμοίως Ἱπποκράτει καὶ Πλάτωνι, δυνάμεις τῆς ψυχῆς ὑπάρχειν ἑτέρας παρὰ τὸν λογισμὸν, τήν τ᾽ ἐπιθυμητικὴν καὶ τὴν θυμοειδῆ, καὶ καθ᾽ ἕτερον μόνον τοῦτο διαφερόμενος αὐτοῖς, καθ᾽ ὅσον ἐν τῇ καρδίᾳ πᾶσαν εἶναί φησιν, ὡς Ἀριστοτέλης ὑπελάμβανεν, οὐκ ἐν τοῖς τρισὶ σπλάγχνοις, ἐγκεφάλῳ, καὶ ἥπατι, καὶ καρδίᾳ.

Deinde rurfus pluribus appofitis verfibus inquit: Quod et concupifcibilis ibidem fit, ex his liquet:

Nunquam alias animum languenti in pectore noftrum
Seu Dea feu mulier tanto devinxit amore.

Iterum paulo poft: Quod etiam irafcibilis eundem locum occupet, ejufmodi multa declarant:

Pectore non iram Juno fuppreffit, at inquit.

Item:

Atque ira invafit fapientem quamlibet urens,
Dulcior et multo quam mel quod defluit, inftar
Fumi in pectoribus confcendit protinus imis.

Quibus verbis evidentiffime ac manifeftiffime indicat, quam ipfe fimiliter Hippocrati et Platoni opinatus fit, facultates animae alias effe praeter rationem, nempe concupifcibilem et irafcibilem, ac in altero folum hoc ab ipfis difcrepat, puta quod in corde omnem effe affirmet, quae Ariftotelis erat opinio, non in tribus vifceribus, ce-

Ed. Chart. V. [134. 135.] Ed. Baf. I. (275.)

ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν δυνάμεων ἔργα τε καὶ τὰ πάθη διὰ τῶν ἐπῶν ὡς ἔγραψεν, αὐτάρκως ἐνεδείξατο, διὰ μὲν τοῦ φάναι·

Οὐ γάρ πώποτ᾽ ἔμ᾽ ὧδε θεᾶς ἔρος οὐδὲ γυναικὸς
Θυμὸν ἐνὶ στήθεσσι περιπροχυθεὶς ἐδάμασσεν,

ὡς ὁ ἔρως πάθος εἴη τῆς ἐπιθυμητικῆς δυνάμεως· ἐν δὲ τῷ λέγειν·

Ἥρη δ᾽ οὐκ ἔχαδε στῆθος χόλον, ἀλλὰ προσηύδα,

[135] ὡς ὁ χόλος τῆς θυμοειδοῦς. διαφερέτω δ᾽ ἔν γε τῷ παρόντι μηδὲν, εἴτε ἔργα τῶν δυνάμεων, εἴτε πάθη τὰ τοιαῦτα πάντα λέγοιμεν, ὕστερον γὰρ ὑπὲρ αὐτῶν ἀκριβῶς ἐπισκεψόμεθα. κατὰ μὲν τὸ πρότερον περὶ ψυχῆς βιβλίον ὁ Χρύσιππος οὐχ ὅπως ἀντιλέγει μηδεμίαν εἶναι τῆς ψυχῆς δύναμιν ἢ ἐπιθυμητικὴν ἢ θυμοειδῆ, ἀλλὰ καὶ τὰ παθήματ᾽ αὐτῶν ἐκδιδάσκει, καὶ τόπον ἀπονέμει τοῦ σώματος ἕνα· κατὰ δὲ τὰ περὶ τῶν παθῶν ἅπαντα τά τε τρία, δι᾽ ὧν ἐπισκέπτεται τὰ λογικὰ περὶ αὐτῶν ζητήματα, καὶ προσέτι τὸ θεραπευτικὸν, ὃ δὴ καὶ ἠθικὸν ἐπιγράφουσί

rebro, jecinore et corde. Imo etiam facultatum opera et affectus verfibus quemadmodum fcripfit, abunde oftendit, hoc pacto:

Non effufus amor mihi divae aut foeminae adegit
Sic animum.

Hoc pacto amor concupifcibilis facultatis affectus fuerit. Quum autem inquit:

Non iram Juno fuppreffit corde, fed inquit;

fic animofae facultatis erit. Refert autem in praefentia nihil, five opera facultatum, five affectus ejufmodi omnia dicantur. Poftea enim de ipfis accurate confiderabimus. Chryfippus priore quidem de anima libro non folummodo non refragatur, nullam effe animi facultatem aut concupifcibilem aut irafcibilem, fed etiam affectus ipfarum edocet, et unum corporis locum attribuit. Omnibus vero his, in quibus de affectibus tractat, in tribus item, quibus rationales de ipfis quaeftiones confiderantur, ad haec et in quo medendi ratio, quam partem moralem nonnulli

Ed. Chart. V. [135.] Ed. Baf. I. (275.)

τινες, οὐκ ἔθ᾽ ὁμοίως εὑρίσκεται γιγνώσκων, ἀλλὰ τὰ μὲν ὡς ἐπαμφοτερίζων γράφει, τὰ δὲ ὡς μηδεμίαν ἡγούμενος εἶναι δύναμιν τῆς ψυχῆς μήτε ἐπιθυμητικὴν μήτε θυμοειδῆ. κατὰ μὲν γὰρ τὴν ἐξήγησιν τῶν ὁρισμῶν τοῦ πάθους ἐμφαίνει τινὰ δύναμιν ἄλογον ἐν τῇ ψυχῇ τῶν παθῶν αἰτίαν ὑπάρχειν, ὡς ὀλίγον ὕστερον ἐπιδείξω τὴν ῥῆσιν ἐξηγησάμενος αὐτοῦ· ἐν δὲ τοῖς ἐφεξῆς, ἔνθα ζητεῖ, πότερα κρίσεσιν ἐπιγίγνεται τὰ πάθη, προφανῶς ἀποχωρεῖ τῆς Πλάτωνος δόξης, ὅς γ᾽ οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἐν τῇ διαιρέσει τοῦ προβλήματος ἠξίωσε καὶ ταύτης ἐπιμνησθῆναι. καίτοι τοῦτο πρῶτον εὐθὺς ἐγκαλέσειεν ἄν τις αὐτῷ παρὰ τὸ τῆς διαιρέσεως ἐλλιπὲς ἐσφαλμένῳ. τὸ γάρ τοι πάθος, οἷον ὁ ἔρως, ἤτοι κρίσις τίς ἐστι, ἢ κρίσεσιν ἐπιγιγνόμενον, ἢ κίνησις ἔκφορος τῆς ἐπιθυμητικῆς δυνάμεως. οὕτω δὲ καὶ ὁ χόλος ἤτοι κρίσις, ἢ ἑπόμενόν τι ταύτῃ πάθος ἄλογον, ἢ κίνησις σφοδρὰ τῆς θυμοειδοῦς δυνάμεως. ὁ δέ γ᾽ οὐδ᾽ οὕτως ἐγχωρῶν εἰς τρία τέμνεσθαι τὸ πρόβλημα μεταχειρί-

inſcribunt, non item ſimiliter cognoſcere deprehenditur verum alia tanquam in utramque partem declinans conſcribit, alia ceu ne unam quidem animae facultatem eſſe, neque concupiſcibilem, neque iraſcibilem autumans. Etenim in affectus definitionum expoſitione oſtendit, facultatem quandam irrationalem in anima affectuum cauſam exiſtere, ut paulo poſterius indicabo verba ipſius interpretatus. In ſubſequentibus, ubi quaerit, utrum affectus judiciis ſuperveniant, palam a Platonis opinione recedit, quippe qui neque in problematis diviſione hujus quoque meminiſſe dignatus eſt, quanquam hoc primum ſtatim aliquis poſſit ipſi objicere, quod in diviſione parum abſoluta deliquerit. Siquidem affectus, exempli gratia amor, vel judicium quoddam eſt, vel judicio accidens, aut motus aberrans concupiſcibilis facultatis: ſic etiam ira vel judicium, vel affectus quidam irrationalis hoc ſubſequens, aut motus vehemens facultatis iraſcibilis. At hic neque eo modo, ac ſi problema poſſet

ζεται τὸν λόγον ἐπιδεικνύναι πειρώμενος, ὡς ἄμεινον εἴη κρίσεις ὑπολαμβάνειν αὐτὰ, καὶ οὐκ ἐπιγινόμενά τινα ταῖς κρίσεσιν, ἐπιλαθόμενος ὧν αὐτὸς ἐν τῷ προτέρῳ τῷ περὶ ψυχῆς ἔγραψε, τὸν μὲν ἔρωτα τῆς ἐπιθυμητικῆς εἶναι δυνάμεως, τὸν δὲ χόλον τῆς θυμοειδοῦς.

Κεφ. β'. Ὥσπερ δ' ἐν τούτοις ἐπελάθετό τε ἅμα τῶν ἑαυτῷ γεγραμμένων, οὐκ ἠξίωσέ τε πρὸς τὸ τῶν παλαιῶν ἀντειπεῖν δόγμα, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν τοῖς ὁρισμοῖς τῶν γενικῶν παθῶν, οὓς πρώτους ἐξέθετο, τελέως ἀποχωρεῖ τῆς γνώμης αὐτῶν, τὴν λύπην ὁριζόμενος δόξαν πρόσφατον κακοῦ παρουσίας, τὸν δὲ φόβον προσδοκίαν κακοῦ, τὴν δ' ἡδονὴν δόξαν πρόσφατον ἀγαθοῦ παρουσίας. ἄντικρυς γὰρ ἐν τούτοις τοῦ λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς μόνου μέμνηται, παραλείπων τό τ' ἐπιθυμητικὸν καὶ τὸ θυμοειδές· καὶ γὰρ τὴν (276) δόξαν καὶ τὴν προσδοκίαν ἐν τῷ λογικῷ μόνῳ συνίστασθαι νομίζει. κατὰ μέντοι τὸν τῆς ἐπιθυμίας ὅρον, ἣν ὄρεξιν ἄλογον εἶναί φησιν,

triſariam partiri, aggreditur rationem, dum conatur oſtendere, melius eſſe, ut judicia ipſa putentur, et non judiciorum quaedam accidentia, oblitus quae ipſe priore de anima libro prodidit, nempe amorem concupiſcibilis eſſe facultatis, iram iraſcibilis.

Cap. II. Quemadmodum autem in his et oblitus eſt eorum ſimul, quae ipſe conſcripſit, et adverſus veterum dogma contradicere non eſt dignatus, pari modo in generalium affectuum definitionibus, quas priores expoſuit, tandem a ſententia ipſorum recedit, triſtitiam definiens recentem mali praeſentis opinionem, metum expectationem, voluptatem recentem boni praeſentis opinionem. Manifeſto enim in his rationalis animae duntaxat meminit, relicta concupiſcibili et iraſcibili, quoniam opinionem expectationemque in rationali ſola conſiſtere autumat; in cupiditatis vero finitione, quam appetitum irrationalem eſſe pronunciat, attingit ſane aliquo modo,

ἐφάπτεται μέν πως ὅσον ἐπὶ τῇ λέξει τῆς ἀλόγου κατὰ τὴν ψυχὴν δυνάμεως, ἀποχωρεῖ δὲ κἀνταῦθα κατὰ τὴν ἐξήγησιν αὐτῆς, εἴγε καὶ ἡ ὄρεξις, ἣν κατὰ τὸν ὁρισμὸν παρέλαβε, τῆς λογικῆς ἐστι δυνάμεως. ὁρίζεται γοῦν αὐτὴν ὁρμὴν λογικὴν ἐπί τι ὅσον χρὴ ἧδον. ἐν μέντοι δὴ τούτοις τοῖς ὅροις ὁρμὰς καὶ δόξας καὶ κρίσεις ὑπάρχειν οἴεται τὰ πάθη, κατὰ δέ τινας τῶν ἐφεξῆς Ἐπικούρῳ καὶ Ζήνωνι μᾶλλον, ἢ τοῖς ἑαυτοῦ δόγμασιν ἀκόλουθα γράφει. τήν τε γὰρ λύπην ὁριζόμενος μείωσιν εἶναί φησιν ἐπὶ φευκτῷ δοκοῦντι ὑπάρχειν, τὴν δ' ἡδονὴν ἔπαρσιν ἐφ' αἱρετῷ δοκοῦντι ὑπάρχειν. [136] καὶ γὰρ αἱ μειώσεις, καὶ αἱ ἐπάρσεις, καὶ αἱ συστολαὶ, καὶ αἱ διαχύσεις, (καὶ γὰρ τούτων ἐνίοτε μέμνηται,) τῆς ἀλόγου δυνάμεώς ἐστι παθήματα ταῖς δόξαις ἐπιγιγνόμενα. τοιαύτην δέ τινα τὴν οὐσίαν τῶν παθῶν Ἐπίκουρος καὶ Ζήνων, οὐκ αὐτὸς ὑπολαμβάνει. ὃ καὶ θαυμάζειν ἐπέρχεταί μοι τἀνδρὸς, ἐν ἐπαγγελίᾳ λογικῆς τε ἅμα καὶ ἀκριβοῦς διδασκαλίας οὐκ ἀκριβοῦντος. καὶ γὰρ οὐκ αὐτὰ ταῦτα μόνον αὐτὸς ἑαυτῷ διαφέρεται φανερῶς,

quantum ad dictionem attinet, irrationalem animae facultatem; defcifcit autem et hic in ipfius expofitione, fiquidem appetitus etiam, quem in definitione affumpferat, facultatis rationalis exiftit. Definit itaque ipfum rationalem impetum ad aliquid, quatenus licet, jucundum. In his autem definitionibus impetus, opiniones et judicia affectus effe autumat; in quibufdam vero fubfequentibus Epicuro et Zenoni magis, quam fuis ipfius dogmatis confentanea fcribit; nam moeftitiam definiens demiffionem effe ait propter rem, quae fugienda videtur, voluptatem elationem propter rem, quae eligenda putatur, fiquidem demiffiones, elationes, contractiones et diffufiones (horum enim interdum meminit) irrationalis facultatis affectus funt, opinionibus fupervenientes. At hujufmodi quandam affectuum fubftantiam Epicurus et Zeno, non ipfe exiftimat; quod etiam admirari mihi fubit de viro, qui in rationalis fimul et exquifitae doctrinae profeffione non exquifite agat. Etenim non eadem haec folum ipfe fibi re-

Ed. Chart. V. [136.] Ed. Baf. I. (276.)

ἀλλὰ κἀπειδὰν ὑπὲρ τῶν κατὰ τὸ πάθος ὁρισμῶν γράφων ἄλογόν τε καὶ παρὰ φύσιν κίνησιν ψυχῆς αὐτὸ φάσκῃ, καὶ πλεονάζουσαν ὁρμὴν, εἶτα τὸ μὲν ἄλογον ἐξηγούμενος τὸ χωρὶς λόγου τε καὶ κρίσεως εἰρῆσθαι φάσκει, τῆς δὲ πλεοναζούσης ὁρμῆς παράδειγμα τοὺς τρέχοντας σφοδρῶς παραλαμβάνει· ταυτὶ γὰρ ἀμφότερα μάχεται τῷ κρίσεις εἶναι τὰ πάθη. εἰσόμεθα δ' ἐναργέστερον αὐτὰς τὰς ῥήσεις αὐτοῦ παραγράψαντες. ἔχει δ' ἡ μὲν ἑτέρα τόνδε τὸν τρόπον. δεῖ δὲ πρῶτον ἐντεθυμῆσθαι, ὅτι τὸ λογικὸν ζῶον ἀκολουθητικὸν φύσει ἐστὶ τῷ λόγῳ, καὶ κατὰ τὸν λόγον, ὡς ἂν ἡγεμόνα πρακτικόν. πολλάκις μέντοι καὶ ἄλλως φέρεται ἐπί τινα, καὶ ἀπό τινων ἀπειθῶς τῷ λόγῳ ὠθούμενον ἐπὶ πλεῖον, καθ' ἣν φορὰν ἀμφότεροι ἔχουσιν οἱ ὅροι τῆς παρὰ φύσιν κινήσεως ἀλόγως οὕτως γινομένης, καὶ τοῦ ἐν ταῖς ὁρμαῖς πλεονασμοῦ. τὸ γὰρ ἄλογον τουτὶ ληπτέον ἀπειθὲς λόγῳ, καὶ ἀπεστραμμένον τὸν λόγον, καθ' ἣν φορὰν καὶ ἐν τῷ ἔθει τινάς φαμεν ὠθεῖσθαι, καὶ ἀλόγως

pugnantia manifeſto adfert; verum etiam ubi de affectus definitionibus ſcribens irrationem et praeter naturam animae motum ipſum pronunciat, impetum quoque redundantem, deinde irrationale exponens, id quod ſine ratione et judicio eſt, dictum affirmat, redundantis autem impetus exemplum currentes vehementer aſſumit. Haec namque ambo pugnant cum eo, quod affectus ſint judicia. Sciemus autem clarius, ubi ipſa auctoris verba appoſuerimus. Habent autem altera in hunc modum: *Primum conſiderandum eſt, animal rationale natura rationem ſequi, ac ſecundum rationem tanquam ducem activum. Saepe vero etiam aliter ad quaedam fertur, et a quibuſdam rationi inobediens longius propellitur; quem lationis modum utraque habet deſinitio, et illa ſcilicet, quae motum praeter naturam, qui tam irrationaliter accidit, et quae in impetu abundantiam obtinet; nam irrationale hoc ſumendum eſt rationi immorigerum et ab ea averſum; qua latione etiam per conſuetudinem aliquem propelli dicimus, et irratio-*

Ed. Chart. V. [136.]

φέρεσθαι ἄνευ λόγου κρίσεως, οὐχὶ εἰ δια
ται, καὶ παριδών τι κατὰ τὸν λόγον, ταῦτ
ἀλλὰ μάλιστα καθ' ἣν ὑπογράφει φορὰν
λογικοῦ ζώου κινεῖσθαι, οὕτως κατὰ τὴν φ
τὸν λόγον. ἡ μὲν οὖν ἑτέρα τῶν τοῦ Χρύσ
γουμένη τὸν πρότερον τῶν ὅρων τοῦ πάθους
τὴν δ' ὑπόλοιπον, ἐν ᾗ τὸν ἕτερον ὅρον ἐξηγ
ἐφεξῆς τῇδε κατὰ τὸ πρῶτον σύγγραμμα πε
παραθήσομαι. κατὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ πλεοναι
ρηται, διὰ τὸ τὴν καθ' αὑτοὺς καὶ φυσικὴν
τρίων ὑπερβαίνειν. γένοιτο δ' ἂν τὸ λεγόμενο
ριμώτερον, οἷον ἐπὶ τοῦ πορεύεσθαι καθ' ὁρμ
τῶν σκελῶν κίνησις, ἀλλὰ συναπαρτίζει τι τῇ
στῆναι, ὅταν ἐθέλῃ, καὶ μεταβάλλειν. ἐπὶ
καθ' ὁρμὴν οὐκέτι τοιοῦτον γίνεται, ἀλλὰ π
ὁρμὴν ἡ τῶν σκελῶν κίνησις, ὥστε ἐκφέρεσ
βάλλειν εὐπειθῶς οὕτως εὐθὺς ἐναρξαμένο
παραπλήσιον καὶ ἐπὶ τῶν ὁρμῶν γίνεσ

*nabiliter fine rationis judicio ferri, neq
bunde feratur, ac praetergressus aliquid fec
ea notamus, fed praecipue dum eum cir
tum, fecundum quem animal rationale i
natum non fit, fed fecundum rationem pc*
tera Chryfippi oratio priorem affectus defin
hic definit. Reliqua, ubi alteram definition
poft hanc primo de affectibus libro con
apponetur hoc modo. *Etiam exuperanti
eft, eo quod propriam eorum et natural
moderationem tranfgrediatur, fiet auten
per haec manifeftius, veluti in eundo juxt
non excellit crurum motus, fed aliquo pa
aequat, ita ut et fiftat, quum velit, et mu
tibus autem juxta animi arbitrium non
fit, fed crurum motus praeter animi im
ut efferantur et non obfequenter mutent
cepta; quibus puto etiam aliquid perfimil*

κατὰ λόγον ὑπερβαίνειν συμμετρίαν, ὥσθ', ὅταν ὁρμᾷ, μὴ εὐπειθῶς ἔχειν πρὸς αὐτὸν, ἐπὶ μὲν τοῦ δρόμου τοῦ πλεονασμοῦ λεγομένου παρὰ τὴν ὁρμὴν, ἐπὶ δὲ τῆς ὁρμῆς παρὰ τὸν λόγον. συμμετρία γάρ ἐστι φυσικῆς ὁρμῆς ἡ κατὰ τὸν λόγον, καὶ ἕως τοσούτου, καὶ ἕως αὐτὸς ἀξιοῖ. διὸ δὴ καὶ τῆς ὑπερβάσεως κατὰ τοῦτο καὶ οὕτως γινομένης πλεονάζουσά τε ὁρμὴ λέγεται εἶναι καὶ παρὰ φύσιν καὶ ἄλογος κίνησις ψυχῆς. αἱ μὲν τοῦ Χρυσίππου ῥήσεις αὗται. σκεψώμεθα δ' ἀκριβέστερον ὑπὲρ ἑκατέρας αὐτῶν ἀπὸ τῆς προτέρας ἀπαρξάμενοι, καθ' ἣν ἐξηγεῖται, πῶς εἴρηται τὸ πάθος ἄλογος καὶ παρὰ φύσιν κίνησις ψυχῆς. ἐπειδὴ γὰρ ἠπίστατο δύο σημαινόμενα πρὸς τῆς ἄλογος φωνῆς, ὧν τὸ ἕτερον βούλεται μόνον δηλοῦσθαι κατὰ τὸν ὅρον, τὸ χωρὶς κρίσεως, ὀρθῶς ἐποίησε μηδεμίαν ὑπολιπόμενος ἀμφιβολίαν, ἀλλ' αὐτὸς δηλώσας, ὅτι τὴν κατὰ τὸ πάθος ὁρμὴν ἄλογον εἶναί φησι, καθ' ὅσον ἀπέστραπται τὸν λόγον, [137] καὶ ἀπειθεῖ τῷ λόγῳ, καὶ χωρὶς κρίσεως γίνεται. διὰ μὲν οὖν τοῦ ἀπεστράφθαι φάναι τὸν λόγον ἐγκρίσει

petibus fieri, eo quod rationalem excedant modum, ut, quum appetunt, non ei sint morigeri, in cursu quidem redundantia quoad impetum dicta, in impetu autem quoad rationem, nam naturalis appetentiae modus ex ratione habetur, atque eousque pervenit, quousque ipsa censet; quare etiam excessus, qui in hoc atque ita fit, et redundans impetus, praeterque naturam, et irrationalis animae motus esse dicitur. Haec sane Chrysippi verba sunt. Inspiciamus autem accuratius utramque ipsorum seriem, a priore exorsi, qua exponit, quomodo affectus dictus sit irrationalis et praeter naturam animi motus. Quum enim scivisset, duo voce irrationalis significari, quorum alterum duntaxat in definitione vult indicari, nempe sine judicio, recte factitavit, qui ne unam quidem ambiguitatem reliquerit, sed ipse ostenderit, quod eum qui in affectu impetum animi irrationalem esse pronunciat, quatenus a ratione sit aversus, et eidem repugnet, sineque judicio accidat. Hoc igitur dicto, quo a ratione esse

Ed. Chart. V. [137.] Ed. Baſ. I. (276.)

τὴν κατὰ τὸ πάθος ἄλογον κίνησιν τῶν ἀψύχων τε καὶ τῶν ἀλόγων ζώων. κινεῖται μὲν γὰρ καὶ λίθος καὶ ξύλον ἐνίοτε, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῶν ἀψύχων, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς ἀπεστραμμένον τὸν λόγον, οὐθ᾽ ὡς ἀπειθοῦν. ᾧ γὰρ τὴν ἀρχὴν μὴ μέτεστι τοῦ πείθεσθαί τε καὶ ἕπεσθαι τῷ λόγῳ, τοῦτο πῶς ἂν ἢ ἀπειθεῖν, ἢ ἀπεστράφθαι ποτὲ δύναιτο τὸν λόγον; ἀλλ᾽ ὅλως μὴ χρῆσθαι λέγοιτο ἂν εἰκότως. ἀπεστράφθαι δὲ καὶ ἀπειθεῖν λεχθήσεται τὸ φύσιν μὲν ἔχον ἕπεσθαί τε καὶ πείθεσθαι, παρὰ φύσιν δέ ποθ᾽ ἑτέρως φερόμενον. ἐκ μὲν δὴ τῶν τοιούτων δείκνυται τὸ μήτ᾽ ἀψύχῳ τινὶ μήτ᾽ ἀλόγῳ ζώῳ πάθος ἐγγίνεσθαι ψυχικόν. ἐπειδὰν δὲ γράφῃ, χωρὶς λόγου καὶ κρίσεως γίγνεσθαι τὴν κατὰ τὸ πάθος κίνησιν, εἶτα συνάπτων ἐφεξῆς λέγῃ, οὐχὶ εἰ διημαρτημένως φέρεται, καὶ παριδών τι κατὰ τὸν λόγον, καὶ ἀπεστραμμένως τε καὶ ἀπειθῶς αὐτῷ, διορίζει τῶν ἁμαρτημάτων τὰ πάθη καὶ πάνυ δεόντως. τὰ μὲν γὰρ ἁμαρτήματα μοχθηραὶ κρίσεις εἰσὶ, καὶ ὁ λόγος ἐψευσμένος

averſum protulit, irrationalem qui in affectione motum ab inanimis irrationalibuſque animalibus ſegregavit. Movetur ſiquidem et lapis et lignum interdum, aliaque ſingula inanimata, ſed non ut a ratione averſa, neque ut eidem immorigera. Cujus enim neutiquam intereſt, ut obtemperet ſequaturque rationem, hoc quomodo repugnare aut averti unquam a ratione poterit? ſed omnino non uti ratione merito dicetur: averſum autem eſſe et non obſequi id dicetur, quod naturam quidem habet ſequendi obtemperandique, ſed interdum praeter ſui naturam alio modo fertur. Hinc ſane monſtratur, neque inanimato cuidam, neque irrationali animanti affectum innaſci animalem. Quum autem ſcribit, ſine ratione et judicio affectionis motum fieri, deinde conjungens iterum dicit, nequaquam ſi errabunde feratur, et praetergrediatur aliquid ſecundum rationem, et averſus et immorigerus ei, affectus ab erroribus diſtinguit, idque perdecenter. Etenim errores prava ſunt judicia, et ratio veritatem

τῆς ἀληθείας καὶ διημαρτημένος. τὸ δὲ πάθος ἔμπαλιν οὐδὲν μὲν ἡμαρτημένον, οὐδὲ παρορώμενον κατὰ τὸν λογισμόν, ἀπειθὴς δέ ἐστι τῷ λόγῳ κίνησις ψυχῆς. ὁ μὲν γὰρ ὑπὲρ τοῦ σῶσαι τὴν πατρίδα τῆς ζωῆς καὶ τῶν τέκνων καταφρονήσας, καὶ ἤτοι παραδοὺς ἑτέροις ἀποσφάττειν, ἢ αὐτὸς ὑπομείνας σφάξαι, τῇ γε τοῦ καλοῦ φαντασίᾳ τοῦτο δρᾷ καὶ λογισμῷ τινι χρησάμενος. ἡ Μήδεια δ᾽ ἔμπαλιν οὐ μόνον ὑπ᾽ οὐδενὸς ἐπείσθη λογισμοῦ κτείνειν τοὺς παῖδας, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἅπαν ὅσον ἐπὶ τῷ λογισμῷ μανθάνειν φησὶ, οἷα δρᾷν μέλλει κακὰ, τὸν θυμὸν δὲ εἶναι κρείττονα τῶν βουλευμάτων, τουτέστιν οὐχ ὑποτετάχθαι καὶ πείθεσθαι καὶ ἕπεσθαι καθάπερ τινὶ δεσπότῃ τῷ λόγῳ τὸ πάθος, ἀλλ᾽ ἀφηνιάζειν, καὶ ἀποχωρεῖν, καὶ ἀπειθεῖν τῷ προστάγματι, ὡς ἑτέρας τινὸς ἔργον ἢ πάθημα δυνάμεως ὑπάρχον, οὐ τῆς λογιστικῆς. πῶς γὰρ ἂν ἢ ἀπειθεῖν ἑαυτῷ τι δύναιτο, ἢ ἀποστρέφεσθαι ἑαυτὸ, ἢ μὴ ἕπεσθαι ἑαυτῷ; ταυτὶ μὲν οὖν ἅπαντα πρὸς τῷ μηδὲν ἔχειν μεμπτὸν ἔτι καὶ ἀληθῶς τε καὶ διωρισμένως καὶ

ementita et errori implicita. Affectus contra nullum quidem erratum, neque praetermiſſum in ratiocinatione, ſed eſt animi motus rationi inobediens. Nam qui, ut patriam ſervet, liberorum vitam contemnit, vel aliis jugulandos tradit, vel jugulare ipſe ſuſtinet, honeſti imaginatione hoc facit et ratiocinatione quadam uſus. Medea autem e contrario non ſolum a nulla perſuaſa eſt ratiocinatione, ut filios interimeret, ſed etiam contra in totum (quantum ad ratiocinationem attinet) ſcire ſe ait, cujuſmodi factura ſit mala, verum iracundiam conſiliis eſſe potentiorem, hoc eſt, non ſubjici et obtemperare et obſequi rationi tanquam dominae cuidam affectum, ſed diffidere et recedere et averſari mandatum, ceu alterius cujuſdam opus aut affectus virtutis exiſtat, non ratiocinatricis. Quomodo enim vel non obtemperare ſibi ipſi aliquid poſſit, vel a ſe ipſo averti, aut non ſe ipſum ſequi? Haec igitur omnia, praeterquam quod nihil accuſatione dignum habeant, praeterea etiam tum vere, tum di-

κατὰ τὴν Πλάτωνος εἴρηται γνώμην. παραπλησίως δὲ καὶ τὰ κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ δευτέρου τῶν ὅρων ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγραμμένα, δι᾽ ἧς ἐμνημόνευσε καὶ τῶν τρεχόντων ὠκέως, οἳ μηδ᾽ εἰ στῆναι βούλοιντο, παραχρῆμα δύναιντο πράττειν αὐτό. σαφῶς γὰρ κἀνταῦθα ἔνδειξις γίγνεται δυνάμεως ἑτέρας παρὰ τὸν λόγον, ὑφ᾽ ἧς ἀπο(277)τελεῖται τὰ παθήματα. γνοίημεν δ᾽ ἂν ἐναργέστερον, εἰ τὴν αἰτίαν ἐξεύροιμεν, ὑφ᾽ ἧς συμβαίνει μὴ δύνασθαι στῆναι παραχρῆμα πολλοὺς τῶν θεόντων. ἡ δ᾽ εὕρεσις ἐξ αὐτοῦ γένοιτ᾽ ἂν ἡμῖν τοῦ μὴ πᾶσιν οὕτως συμβαίνειν, ἀλλ᾽ ὅσοι δι᾽ ὁμαλοῦς τινος ἢ κατάντους φέρονται. τῶν μὲν γὰρ ἀνάντη χωρία διαθεόντων οὐκ ἔτι οὕτω τοῦτο συμπίπτει· παραχρῆμα γοῦν ἵστανται βουληθέντες, ὡς ἂν τῆς ῥοπῆς τοῦ σώματος μὴ φερούσης αὐτοὺς βιαίως κάτω, καθάπερ ἐκείνους ἔφερε. σύνθετος γὰρ αὐτῶν ἔνεστιν ἡ τῆς φορᾶς αἰτία, ἡ μέν τις ὡς ζώων ὑφ᾽ ὁρμῆς κινουμένων, ἡ δ᾽ ὡς ἀψύχων σωμάτων τῷ βάρει ῥεπόντων. οὕτω γοῦν καὶ λίθοι πολλάκις ὀρῶν καταφέρονται στῆναι μεταξὺ μὴ δυνάμενοι, πρὶν ἐξικέσθαι

ſtincte, tum juxta Platonis ſententiam ſunt pronunciata; conſimiliter etiam ea, quae in expoſitione ſecundi definitionum libri ab ipſo ſunt perſcripta, qua meminit itidem celeriter currentium, qui ne ſi ſiſtere quidem velint, ſtatim id poſſint facere. Clare enim et hic alia facultas praeter rationem oſtenditur, a qua affectiones abſolvuntur. Cognoſcemus id evidentius, ſi cauſam invenerimus, unde fit, ut non ſubito multi currentium poſſint conſiſtere. Porro inveniemus eam inde, quod non omnibus ita eveniat, ſed quiper planam quandam aut declivem feruntur viam; etenim eorum, qui per acclivia currunt loca, nulli hoc evenit, ſtatim namque conſiſtunt, ubi voluerint, tanquam mole corporis ipſos, non vi deorſum ferente, quemadmodum illos rapiebat. Quippe compoſita ineſt ipſorum lationis cauſa; una tanquam animalium, quae animae impetu moventur, altera tanquam inanimatorum corporum, quae pondere inclinant; ita namque et lapides ſubinde e montibus deferuntur, conſiſtere interea impotentes, priuſ-

πρός τι χωρίον ὁμαλὸν ἢ κοῖλον. ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο τὸ παράδειγμα δυνάμεώς ἐστιν ἔνδειξις ἑτέρας παρὰ τὸν λογισμὸν, ἀλόγου τὴν φύσιν, οἷα πέρ ἐστιν ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασι τὸ βάρος. [138] ὅτι δ᾽ οὐ δύνανται διὰ τοῦτο στῆναι βουληθέντες, οὐ μόνον ἐκ τῆς τῶν αναντῶν τε καὶ καταντῶν χωρίων διαφορᾶς ἔνεστι μαθεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐν αὐτοῖς τοῖς ὁμαλέσι διαφόρου κινήσεως. ὁ μὲν γὰρ εἰς τοὐπίσω τὴν ῥοπὴν τοῦ σώματος ποιησάμενος ἐν τῷ τρέχειν αὐτοκράτωρ ἐστὶ τοῦ στῆναι, ὁ δ᾽ εἰς τὸ ἔμπροσθεν ὑπ᾽ ἐκείνης κωλύεται. καὶ δι᾽ αὐτό γε τοῦτο οὕτω θέουσιν ἅπαντες, ὑπ᾽ αὐτῆς τοῦ πράγματος τῆς φύσεως διδασκόμενοι συντελεῖν τὴν εἰς τὸ πρόσω ῥοπὴν τῷ τάχει τῆς κινήσεως. ὥσπερ οὖν ἐπὶ τοῦ παραδείγματος, ὦ γενναιότατε Χρύσιππε, τοῖς μὲν μηδὲν ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸ σῶμα βάρους εἰς τάχος κινήσεως ὠφελουμένοις ἕτοιμον τὸ στῆναι, τοῖς δ᾽ ἐκ διττῆς αἰτίας τὸ τάχος γεννῶσιν οὐκ ἔθ᾽ ἡ βούλησις ἱκανὴ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τῶν τῆς ψυχῆς ὁρμῶν, ὅταν μὲν ὁ λογισμὸς μόνος ἔχῃ τὴν αἰτίαν, ἐπ᾽ αὐτῷ παῦσαι τὴν ὁρμήν·

quam ad locum aliquem planum aut cavum pervenerint. Quapropter etiam in hoc exemplo facultas altera praeter ratiocinationem oftenditur, natura irrationabilis, cujufmodi eft in animalium corporibus gravitas. Quod autem ejus caufa, quum velint, non poffunt confiftere, non folum ex acclivium decliviumque locorum differentia licet condifcere, fed etiam ex differenti in ipfis planis regionibus motu. Etenim qui retrorfum corporis inclinationem inter currendum molitur, fiftendi potens eft et fui juris, qui vero in anteriorem partem, ab illa impeditur; et hac ipfa de caufa hoc pacto omnes currunt ab ipfa rei natura edocti, corporis inclinationem in anteriora celeritati motus conferre. Quemadmodum igitur exempli gratia, praeclare Chryfippe, iis, qui nihil a corporis pondere ad motus celeritatem juvantur, in promptu eft, ut fiftant, illis vero, qui ex duplici caufa celeritatem generant, non amplius voluntas fatis eft, eodem modo in animi impetu, quum ratiocinatio fola caufam habuerit, promptum eft

ὅταν δ᾽ ἤτοι θυμὸς ἢ ἐπιθυμία τις αὐτῷ προσέλθῃ, δυνάμεις ἄλογοί τε καὶ παραπλήσιαι τῷ κατὰ τὸ σῶμα βάρει, παραχρῆμα μὲν οὐχ οἷόν τε στῆναι, χρόνῳ δ᾽ ἂν ἴσως γένοιτο καὶ τοῦτο, καθάπερ ἐπὶ τῶν θεόντων. τὸ δ᾽ ἴσως τῷ λόγῳ προσέθηκα διὰ τὴν τῶν κατὰ μέρος αἰτίων, ὅσα τε κινεῖ τὴν ὁρμὴν, ἄνισον δύναμιν. ἐπειδὴ γὰρ καὶ λογισμὸς αὐτὴν κινεῖ, καὶ ἐπιθυμία, καὶ θυμὸς, ἡ μὲν ὑφ᾽ ἑνὸς αὐτῶν συστᾶσα, τῶν ἄλλων ἡσυχαζόντων, ὑπ᾽ ἐκείνου μόνου δεσπόζεται. ὥστ᾽, εἰ μὲν ὑπὸ τοῦ λογισμοῦ γένοιτο, καὶ καταπαύειν αὐτὴν καὶ αὖθις ἐπεγείρειν οἷόν τε διὰ μόνου τοῦ βουληθῆναι, εἰ δ᾽ ὑπὸ θυμοῦ τινος ἢ ἐπιθυμίας, ὅταν ἐκεῖνα λωφήσῃ, εἰ δ᾽ ὑφ᾽ ἑκατέρων ἐνεργούντων γίγνοιτο, λογισμοῦ θ᾽ ἅμα καί τινος ἀλόγου δυνάμεως. εἰ μὲν οὖν ἀντισπῶντος τοῦ λογισμοῦ, κρατήσει τὸ ἰσχυρότερον, εἰ δὲ συνεκθέοντος, οὐδέποτε παύσεται. λέγω δὲ συνεκθεῖν τῷ πάθει τὸν λογισμὸν, ὅταν, ἅπερ ἐκεῖνο πράττει, καὶ ὁ λογισμὸς δοξάζῃ, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἀκολάστων. δοξάζουσι γὰρ ἀγαθὸν εἶναι μέγιστον οὗτοι τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἡδίστων,

propter ipſam ceſſare impetum; ubi vero aut iracundia, aut cupiditas quaedam ei acceſſerit, vires irrationales et corporis gravitati perſimiles, ſtatim quidem neutiquam poſſe conſiſtere, ſed temporis ſpatio forte hoc quoque fiet, quemadmodum in currentibus. Forte autem orationi appoſui propter particularium cauſarum ac eorum, quae impetum movent, vim inaequalem. Quandoquidem enim et ratiocinatio ipſum movet, et cupiditas, et iracundia, ſiquidem ab uno ipſorum conſtituatur, aliis quieſcentibus, ab illo ſolo regitur; quare, ſi a ratione fiat, et compeſcere ipſum, et rurſus excitare ſola voluntate licet; ſin ab iracundia quadam et cupiditate, quum illa ceſſaverint; ſin ab utriſque operantibus fiat, ratione ſimul et irrationali quadam facultate, ratione quidem renitente, quod valentius eſt praecellet, ſimul autem concurrente, nunquam ceſſabit. Dico autem ſimul concurrere affectui rationem, quum, quae ille facit, etiam ratio opinatur; quemadmodum in intemperantibus et protervis (qui autumant, bonum eſſe maximum dele-

ἑκουσίως ἑπομένου κατὰ τὴν ψυχὴν αὐτῶν τοῦ λογισμοῦ τῇ ἐπιθυμίᾳ. ἀντιτείνειν δέ φημι τὸν λογισμὸν τῷ πάθει, μὴ δοξάζοντος μὲν τἀνθρώπου, καλὸν ἢ ἀγαθὸν εἶναι τὴν ἀπόλαυσιν τῆς προκειμένης ἡδονῆς, ἑλκομένου δέ πως ἐπ' αὐτὴν διὰ τὴν τῆς ἐπιθυμητικῆς δυνάμεως ἰσχυρὰν κίνησιν. ἀλλ' εἰ μὲν ὁ λογισμὸς κρατήσειεν, ἐγκρατὴς ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν ἑαυτοῦ παθῶν ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπός ἐστι τε καὶ λέγεται, εἰ δ' ἐπιθυμία, τοὐναντίον τῷδε πρόσρημα λαβὼν ἀκρατὴς ὀνομάζεται. ὅταν δ' ὑπὸ τοῦ λογισμοῦ μόνου πρὸς τὴν τῶν ἡδέων ἄγηται χρῆσιν, ὁ τοιοῦτος σώφρων καλεῖται, σκοπὸν τῆς αἱρέσεως αὐτῶν οὐ τὴν ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ τὴν ὠφέλειαν πεποιημένος, ὥσπερ γε καὶ ἀκόλαστος ὁ πρὸς τῆς ἐπιθυμίας μόνης ἀγόμενος, ἀκολουθοῦντος αὐτῇ τοῦ λόγου, καθάπερ τινὸς οἰκέτου. τῇ τοιαύτῃ συμπλοκῇ τῶν τὰς ὁρμὰς κινούντων αἰτίων μαρτυρεῖ καὶ τὸ τοῦ Χρυσίππου παράδειγμα. τῶν μὲν γὰρ πρὸς ἄναντες θεόντων ἡ λογικὴ μόνη δύναμις ἡγεῖται, τῶν δ' ἀκουσίως ἐπὶ κρημνὸν φερομένων ἡ ἄλογος, ἥνπερ δὴ τὸ βάρος τοῦ σώματος ἔφαμεν

ctabilium fruitionem) ratio in anima ipforum cupiditatem ultro fequitur. At reniti ac repugnare affectui rationem dico, quum homo non opinatur, propofitae voluptatis fruitionem honeftum aut bonum effe, trahitur autem quodammodo ad eam propter valentem concupifcibilis facultatis motum. Verum fi ratio fuperaverit, talis homo tum fui tum fuorum affectuum continens et eft et dicitur; fin autem cupiditas, contrariam huic appellationem fortitus incontinens nominatur. Quum vero a ratione fola ad fuavium ufum ducitur, talis temperans vocatur, hoc confilio ea deligens, non ut fruatur, fed ut juvetur, quemadmodum etiam protervus, qui a fola cupiditate ducitur, ratione tanquam famulo quodam ipfam fubfequente. Ejufmodi caufarum impetus animi excitantium complexui atteftatur etiam Chryfippi exemplum. Etenim adverfus acclive currentes fola vi rationali ducuntur, qui autem inviti ad praecipitium feruntur, irrationali, quam fane corporis pondus effe diximus, in de-

ὑπάρχειν, τῶν δ᾽ ἐς τὸ κάταντες θεόντων ἀμφότεραι. οὕτω δὲ καὶ τῶν ἐφ᾽ ὁμαλοῦς, εἰ πρόσω ῥέποιεν, ὡς, εἴγε ἀνανεύοιεν ὀπίσω, θέοιεν μὲν ἂν οὕτω γε τῶν ἑτέρων ἧττον, ἵσταιντο δ᾽ ἂν, ὁπότε βουληθεῖεν. ὥστε οὐδὲν ἄχρι γε τῆς τῶν ὅρων ἐξηγήσεως ὁ Χρύσιππος ἐναντίον ἀπεφήνατο τοῖς παλαιοῖς.

Κεφ. γ΄. [139] Ὁπόταν δ᾽ ἐφεξῆς ἐπισκέπτηται, πότερον κρίσεις τινὰς ἢ κρίσεσιν ἑπόμενα χρὴ νομίζειν εἶναι τὰ πάθη, καθ᾽ ἑκάτερα μὲν ἀποχωρεῖ τῶν παλαιῶν, πολὺ δὲ μᾶλλον ἐν τῷ τὸ φαυλότερον ἡγεῖσθαι. καὶ γὰρ Ζήνωνι κατά γε τοῦτο, καὶ ἑαυτῷ, καὶ πολλοῖς ἄλλοις μάχεται τῶν Στωϊκῶν, οἳ οὐ τὰς κρίσεις αὐτὰς τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐπὶ ταύταις ἀλόγους συστολὰς, καὶ ταπεινώσεις, καὶ δείξεις, ἐπάρσεις τε καὶ διαχύσεις ὑπολαμβάνουσιν εἶναι τὰ τῆς ψυχῆς πάθη. Ποσειδώνιος μέν γε τελέως ἀπεχώρησεν ἀμφοτέρων τῶν δοξῶν, οὔτε γὰρ κρίσεις, οὔτε ἐπιγινόμενα κρίσεσιν, ἀλλ᾽ ὑπὸ τῆς θυμοειδοῦς τε καὶ ἐπιθυμητικῆς δυνάμεως ἡγεῖται γίγνεσθαι τὰ πάθη, κατὰ πᾶν ἀκολουθήσας τῷ παλαιῷ λόγῳ. καὶ πυνθάνεταί γε τοὺς περὶ

clive currentes utrisque. Pari modo qui in plano currunt, si prorsum tendant; nam si retrorsum renitantur, current quidem aliis minus, sed, ubi voluerint, sistentur. Quare nihil Chrysippus usque ad definitionum expositionem veteribus contrarium pronunciavit.

Cap. III. Quum autem deinceps inspicit, judiciane quaedam, an quae judicia sequantur, affectus esse putandum sit, utrobique a veteribus recedit, sed multo magis dum quod deterius est eligit. Etenim Zenoni in hoc et sibi et multis aliis Stoicis repugnat, qui non judicia ipsa animi, sed irrationales quae post haec contractiones, submissiones, ostentationes, elationes et diffusiones animi affectus esse existimant. Verum Posidonius ab utraque opinione recessit, ut qui neque judicia, neque judiciis supervenientia affectus esse, sed hos ab irascibili et concupiscibili facultate fieri autumet, veterem sermonem ex

τὸν Χρύσιππον οὐκ ὀλιγάκις ἐν τῇ περὶ παθῶν ἑαυτοῦ πραγματείᾳ, τίς ἡ τῆς πλεοναζούσης ὁρμῆς ἐστιν αἰτία. ὁ μὲν γὰρ λόγος οὐκ ἂν δύναιτό γε πλεονάζειν παρὰ τὰ ἑαυτοῦ πράγματά τε καὶ μέτρα. πρόδηλον οὖν, ὡς ἑτέρα τις ἄλογός ἐστι δύναμις αἰτία τοῦ πλεονάζεσθαι τὴν ὁρμὴν ὑπὲρ τὰ μέτρα τοῦ λόγου, καθάπερ τοῦ πλεονάζεσθαι τὸν δρόμον ὑπὲρ τὰ μέτρα τῆς προαιρέσεως ἄλογος ἡ αἰτία, τὸ βάρος τοῦ σώματος. ἀλλ' οὐ τοῦτο θαυμαστὸν, εἰ πολλοῖς ἐναντία λέγει Χρύσιππος, ὥσπερ οὐδ' ὅτι τῆς ἀληθείας ἀπέσφαλται, (συγγνώμη γὰρ ἀνθρώπῳ γε ὄντι καὶ ἁμαρτάνοντι ὡραῖόν τι,) ἀλλ' ὅτι μήτε ἐπεχείρησεν ὅλως τὰ πρὸς τῶν παλαιῶν εἰρημένα διαλύσασθαι, καὶ πρὸς αὐτὸν διαφέρεται, νυνὶ μὲν γίνεσθαι νομίζων τὰ πάθη ἄνευ λόγου καὶ κρίσεως, νυνὶ δ' οὐ μόνον κρίσεσιν ἕπεσθαι φάσκων, ἀλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο κρίσεις εἶναι. τὸ γὰρ μηδ' ὅλως ἐφάπτεσθαι κρίσεως ἐναντιώτατον δήπου τῷ κρίσιν εἶναι τὸ πάθος, εἰ μὴ νὴ Δία βοηθῶν τις αὐτῷ φαίη, πλείω ση-

toto ſecutus. Ac Chryſippi ſectatores ſubinde in commentario ſuo de affectibus interrogat, quae ſuperantis impetus ſit occaſio, quum ratio praeter ipſius tum opera tum modum nequeat excellere; quapropter conſtat, aliam quandam irrationalem vim cauſam exiſtere, cur animi impetus praeter rationis modum redundet, quemadmodum gravitatem corporis cauſam eſſe rationis expertem, ob quam ſupra arbitrii menſuram abundet. Sed mirum hoc non eſt, ſi Chryſippus multis dicat contraria, quemadmodum neque quod a veritate aberraverit; condonandum enim eſt ei, quum homo ſit et juvenile quiddam peccet; verum quod neque aggreſſus ſit omnino ea, quae veteribus dicta ſunt, diſſolvere, et ſecum ipſe pugnet, dum nunc ſine ratione et judicio affectus ſieri arbitratur, nunc non ſolum judicia ſubſequi affirmat, ſed id ipſum eſſe judicia; ſiquidem neutiquam attingere judicium maxime nimirum contrarium eſt ei, quod affectus ſit judicium; niſi per Jovem ſuccurrens ei aliquis affirmet, plura

μαίνειν τὸ τῆς κρίσεως ὄνομα, καὶ κατὰ μὲν τὴν ἐξήγησιν τοῦ ὅρου τὴν οἷον περίσκεψιν εἰρῆσθαι κρίσιν, ὡς εἶναι τὸ ἄνευ κρίσεως ἴσον τῷ ἄνευ περισκέψεως, ἔνθα δὲ κρίσεις εἶναί φησι τὰ πάθη, τὰς ὁρμάς τε καὶ τὰς συγκαταθέσεις ὀνομάζεσθαι κρίσεις. ἀλλ' εἴπερ τοῦτό τις δέξαιτο, πλεονάζουσα συγκατάθεσις ἔσται τὸ πάθος, καὶ πάλιν ὁ Ποσειδώνιος ἐρήσεται τὴν αἰτίαν, ὑφ' ἧς πλεονάζεται, πρὸς τῷ καὶ μέγιστον ἁμάρτημα κατὰ τὴν διδασκαλίαν ἡμαρτῆσθαι τῷ Χρυσίππῳ. εἰ γὰρ ἐν αὐτῷ δὴ τούτῳ τὸ κῦρος τοῦ δόγματός ἐστιν, ἐν τῷ διαστείλασθαι τὴν ὁμωνυμίαν καὶ δεῖξαι, κατὰ τί μὲν σημαινόμενον ἄνευ κρίσεως γίνεται τὰ πάθη, κατὰ τί δὲ κρίσεις εἰσὶν, ὁ δ' οὐδὲ καθ' ἓν τῶν τεττάρων βιβλίων, ἃ περὶ τῶν παθῶν ἔγραψεν, ἐποίησεν αὐτὸ, πῶς οὐκ ἄν τις αὐτὸν δικαίως μέμψαιτο; τάχα μὲν γὰρ οὐδὲ βραχυλογίαν τις ἄκραν ἐζηλωκὼς ὀρθῶς ἂν ὑπερβαίνοι (278) τὰ οὕτως ἀναγκαῖα, πολὺ δ' οὖν μᾶλλον, ὅταν ἐπὶ μήκιστον ἐκτείνῃ τοὺς λόγους, ὥσπερ ὁ Χρύσιππος. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων καὶ μικρὸν ὕστερον ἐπισκεψόμεθα.

judicii nomen significare, et in definitionis expositione veluti circumspectionem dictum esse judicium, ut sit idem sine judicio et sine circumspectione, ubi vero judicia esse affectus dicit, et impetus et assensus nominari judicia. At si quis hoc receperit, redundans assensus erit affectus, rursusque Posidonius interrogabit, ex qua causa redundet; praeter quod etiam maximum peccatum in docendi lege Chrysippus commiserit. Si enim in hoc ipso caput dogmatis est, ut aequivocationem distinguat ostendatque, quo in significatu sine judicio affectus fiant, in quo autem judicia sint, is vero ne in uno quidem libro ex quatuor, quos scripsit de affectibus, id fecit, quomodo non quis eum jure accusaverit? Forsan enim ne summam quidem dicendi brevitatem aliquis aemulatus recte tam necessaria praetergrederetur; multo magis, quum longissime sermones protenderet, quemadmodum Chrysippus. Sed de his etiam paulo posterius considerabimus.

Κεφ. δ'. Περὶ δὲ τοῦ μὴ φροντίζειν τῆς πρὸς ἑαυτὸν ἐναντιολογίας αὐτὸν ἔχων ἔτι μυρία λέγειν, ἃ τάχ' [140] ἂν καὶ ὕστερον, εἰ μακροτέρας ἐπιλαβοίμην σχολῆς, εἰς μίαν ἀθροίσαιμι πραγματείαν ἅπαντα, παραλιπὼν τἄλλα μόνων τῶν οἰκείων τοῖς νῦν προκειμένοις μνημονεύσω. τὴν τοίνυν ἐπιθυμίαν ἐν τῷ πρώτῳ περὶ παθῶν ὁρισάμενος ὄρεξιν ἄλογον, αὐτὴν πάλιν τὴν ὄρεξιν ἐν ἕκτῳ τῶν κατὰ γένος ὅρων ὁρμὴν λογικὴν εἶναί φησιν ἐπί τι, ὅσον χρὴ, ἧδον αὐτῷ. οὕτω δὲ αὐτὴν ὁρίζεται κἀν τοῖς περὶ τῆς ὁρμῆς. ὥστε τὸν τῆς ἐπιθυμίας ὅρον ἀναπτυσσόμενον γίγνεσθαι τοιοῦτον· ἐπιθυμία ἐστὶν ὁρμὴ λογικὴ ἐπί τι, ὅσον χρὴ, ἧδον αὐτῷ, ἄλογος. ἀλλὰ τὸ μὲν ἐν διαφέρουσιν ἤτοι βιβλίοις ἢ χωρίοις βίβλων ἀναισθήτως ἔχειν τῆς ἐναντιολογίας ἧττον δεινόν· ὅταν δ' ἐν αὐτοῖς οἷς φθέγγεταί τις ἐναντία τε καὶ παντοίως μαχόμενα συμπλέξῃ, συγχεῖ καὶ ταράσσει τὴν διδασκαλίαν ἐν τῷδε καὶ πολλὴν ἀπορίαν παρέχει τοῖς ἐξελέγχειν αὐτὰ πειρωμένοις, ὥσπερ ἂν εἰ καὶ

Cap. IV. De eo autem, quod nihili faciat, ſi ipſe ſibi contradicat, quum infinita adhuc poſſem afferre, quae forſan etiam poſtea plus nactus otii in unum conferam commentarium omnia, nunc omiſſis aliis eorum duntaxat, quae proprie ad inſtitutum praeſens pertinent, comminiſcar. Itaque cupiditatem quum primo de affectibus definiviſſet appetitum irrationalem, ipſum rurſus appetitum ſexto generalium definitionum libro appetentiam ſeu impetum rationalem ad aliquid eſſe pronunciat, quantum convenit, ei jucundum. Hoc modo ipſam definit etiam in libris de animi impetu, ut cupiditatis definitio aperta et explicata talis fiat: Cupiditas eſt impetus rationalis ad aliquid, quantum convenit, ei jucundum, rationis expers. Verum quod in diverſis vel libris vel librorum locis contradictionem non percipiat, minus grave eſt; quum autem in eiſdem, quae loquitur aliquis, contraria et omnino repugnantia connectat, diſciplinam in eo et confundit, et perturbat, magnamque dubitationem iis, qui illa conantur redarguere, exhibet; veluti ſi

Ed. Chart. V. [140.] Ed. Bas. I. (278.)

οὕτω τις εἴποι γε, καταβὰς ἄνω, καὶ διαλεχθεὶς τῷ λίθῳ, καὶ πλεύσας διὰ μέσης τῆς πέτρας, ἀνελθεῖν εἰς τὸν βυθὸν τῆς λίμνης. ἄν τε γὰρ ὡς οὐ καταβάντα διελέγχῃς, φάσκων αὐτὸν ἄνω μεμενηκέναι καταβάντα, τοῦτ᾽ αὐτὸ δήπου φήσει καὶ αὐτὸς εἰρηκέναι κατὰ τὸν λόγον ἐν τῷ προσθεῖναι τὸ ἄνω, ἄν θ᾽, ὡς οὐδενὶ διαλέχθῃ, καὶ τοῦτ᾽ εἰρῆσθαι φήσει, ταὐτὸ γὰρ εἶναι τὸ λίθῳ διαλέγεσθαι τῷ μηδὲ λίθῳ, τῷ λίθῳ γὰρ οὐδεὶς διαλέγεται. καὶ τἄλλα οὕτως ἅπαντα σοφιστικῶς ἐπανορθοῦσθαι δυνήσεταί τις. ὥστε κατ᾽ ἀρχὰς εὐθὺς δεῖν ἀποδρᾶναι λόγων εἶδος τοιούτων, ἐν ᾧ χρὴ τοὺς ἀκούοντας οὐχ ἃ σημαίνεται συνήθως ὑφ᾽ ἑκάστου τῶν ὀνομάτων μανθάνειν, ἀλλ᾽ ἕτερ᾽ ἄττα. τοιοῦτον γάρ τι καὶ ὁ Χρύσιππος ἀξιώσει, ἐπειδὰν μὲν ἄνευ κρίσεως λέγῃ τις γίνεσθαι τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, ἀκούειν ἡμᾶς ἀξιῶν, ὅτι μετὰ κρίσεώς τε γίνεται καὶ κρίσεις εἰσίν· ἐπειδὰν δ᾽ ἄνευ λόγου καὶ ἄλογα, τὸ μήτ᾽ ἄλογα, μήτ᾽ ἐν ἀλόγῳ τινὶ δυνάμει τῆς ψυχῆς, ἀλλ᾽ ἐν τῇ λογιζομένῃ καὶ λογικά·

quis etiam in eum modum dicat: Descendit sursum, et disputavit cum lapide, et navigans per mediam petram ascendit in profundum stagni. Sive enim, tanquam qui non descenderit, arguas, dicens eum sursum mansisse, quum descendisset, idem hoc nimirum et ipse referet se in oratione dixisse, dum apposuerit sursum; sive, tanquam cum nullo disseruisset, aeque hoc dictum esse affirmabit; nam idem esse cum lapide disserere, quod ne cum lapide quidem; nam cum lapide nemo disserit. Aliaque ita omnia sophistice corrigere poterit aliquis; quare per initia statim oportet hujusmodi orationum speciem repudiare, in qua convenit auditores, non quae consueto modo a singulis nominibus significantur, sed alia quaedam intelligere. Tale siquidem aliquid etiam Chrysippus censebit, quum sane sine judicio animi affectus aliquis dicat fieri, inaudire nos volens, quod cum judicio fiant, et judicia sint; quum autem sine ratione fieri dicat, et irrationales, censens nos intelligere, neque irrationales esse, neque in irrationali quadam facultate animi, sed in ratiocinante, et

Ed. Chart. V. [140.] Ed. Baf. I. (278.)

τὸ γὰρ κρίνειν ταύτης ἔργον ὑπάρχειν· ἐπειδὰν δ' ἀπειθῶς τε καὶ ἀπεστραμμένως τοῦ λόγου, τὸ μηδεμίαν ἐπιζητεῖν ἑτέραν ἐν τῇ ψυχῇ δύναμιν, ἧς κινουμένης ἀπειθῶς τῷ λόγῳ γίγνεσθαι τὰ πάθη· μηδὲν γὰρ εἶναί τινα τοιαύτην, ὥς ἔνιοι τῶν φιλοσόφων ὑπολαμβάνουσιν ἐπιθυμητικήν τε καὶ θυμοειδῆ προσαγορεύοντες, τὸ ὅλον γὰρ εἶναι τὸ τῶν ἀνθρώπων ἡγεμονικὸν λογικόν. εἰ μὲν γὰρ εἰς πρόβλημά τις ἀπὸ στόματος ἐπικαίρου λέγοι, κάλλιον μὲν καὶ τούτῳ διωρισμένως τε χρῆσθαι καὶ σαφῶς τοῖς ὀνόμασιν, ἕξει δ' οὖν ὅμως συγγνώμην αὐτοῦ τὰ σφάλματα. τὸ δ' ἐπιστημονικὴν καὶ λογικὴν πραγματείαν ἐπαγγειλάμενον γράφειν ἀπειθῆ μὲν τῷ λόγῳ τινὰ κίνησιν ὀνομάζειν, ἀξιοῦν δ' ἡμᾶς ἀκούειν αὐτὴν λογικήν, ἢ ἀπεστράφθαι μὲν τὸν λόγον, εἶναι δ' οὐδὲν ἄλλο ἢ λόγον τε καὶ κρίσιν αὐτήν, οὐκ οἶδ' εἰ μὴ τῆς μεγίστης μέμψεως ἄξιος ὑπάρχει ἄνθρωπος, μὴ συγχωρῶν ἐπὶ ταὐτοῦ λέγειν αἰσχύνεσθαι καὶ αἰδεῖσθαι, μηδ' ἥδεσθαι καὶ χαίρειν, ἀλλ' ἀκριβοῦν ἅπαντα καὶ μέχρι

rationabiles existere; etenim judicare hujus opus esse; quum autem contumaciter et invita ratione fieri dicat aliquis, volens nos ne unam quidem aliam in anima facultatem inquirere, qua mota contumaciter rationi affectus fiant; nihil siquidem esse hujusmodi quandam facultatem, ut nonnulli philosophorum autumant concupiscibilem et irascibilem appellantes, totum namque esse, quod hominibus dominetur, rationem. Si enim problema aliquis memoriter enumeret et commentetur, praestat etiam huic distinctis clarisque uti nominibus; nihilominus tamen erroribus ipsius venia daretur. At si quis scientificum opus et rationale pollicitus scribere contumacem in rationem motum quendam nominet, velit autem nos inaudire ipsum rationalem, aut aversum quidem esse a ratione dicat, velit tamen nihil aliud esse quam rationem ipsumque judicium, haud novi, an maxima accusatione homo ille dignus sit, dum non concedit de eodem dici pudere et revereri, neque delectari et gaudere: sed qui exquisite omnia etiam usque ad nomina

τῶν ὀνομάτων ἀξιῶν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγράμμασιν, ὃ μικρὸν ἔμπροσθεν οὐκ ἐκ λόγου καὶ κρίσεως ἔφησε γίγνεσθαι, προελθὼν ἐν λόγῳ καὶ κρίσει συνίστασθαί φησιν, ἐνὸν ἐκφυγεῖν μὲν ἁπάσας τὰς οὕτως ἀκαίρους τε ἅμα καὶ παρὰ τὸ τῶν Ἑλλήνων ἔθος ἀναπιμπλαμένας ὁμωνυμίας, ἀκριβῶσαι δὲ καὶ διαρθρῶσαι τὸν λόγον Ἑλληνικοῖς τε καὶ σαφέσιν ὀνόμασιν. [141] τὸ γοῦν ἄλογον ὡσαύτως ἀφώνῳ τε καὶ ἀτραχήλῳ διχῶς ἅπαντες ἄνθρωποι λέγουσιν, καὶ τρίτον οὐδέν ἐστιν ἐπ᾽ αὐτῶν σημαινόμενον εὑρεῖν οὔτε παρὰ τοῖς νῦν Ἕλλησιν, οὔτε παρὰ τοῖς παλαιοῖς, εἴ τι χρὴ τεκμαίρεσθαι τοῖς βιβλίοις αὐτῶν. ἄφωνον δὲ δή πως λέγουσι καὶ ἀτράχηλον· ἀναγκάζει γὰρ ἡμᾶς τὰ ῥήματα ἡ Χρυσίππειος ἑρμηνεία καὶ ταῦτ᾽ ἐξηγεῖσθαι· τὸ μὲν, οἶμαι, στερήσει φωνῆς ἢ τραχήλου, τὸ δὲ κακώσει. εἰ μὲν γάρ τις φάσκει, τοὺς ἰχθῦς ἀφώνους ὑπάρχειν, ἢ τὰ φυτὰ, τῷ μηδ᾽ ὅλως ἔχειν φωνὴν οὕτως αὐτὰ προσαγορεύει· εἰ δέ τις ἄφωνον εἶναι λέγοι τὸν κιθαρῳδὸν ἢ τὸν κήρυκα, κάκωσίν τινα ἐνδείκνυται τῆς φωνῆς τἀνθρώπου, ἢ γὰρ μικρόφωνον,

disquirere censet, idem in commentariis, quod paulo antea non ex ratione et judicio dixit fieri, progressus in ratione et judicio inquit consistere, quum liceret omnes inopportunas hujusmodi et praeter consuetudinem Graecorum refertas aequivocationes fugere et accurate articulateque sermonem tum Graecis tum manifestis nominibus illustrare; nam irrationale perinde ut mutum et collo carentem bifariam omnes homines dicunt, ac tertium nullum est in eis significatum invenire neque apud Graecos hujus tempestatis, neque apud veteres, si quid ex libris ipsorum conjiciendum est. Porro mutum et collo carentem (cogit enim nos Chrysippica interpretatio haec quoque verba exponere) appellant quodammodo partim (ut opinor) vocis aut colli privatione, partim vitio. Si enim dicat aliquis, pisces mutos esse aut stirpes, eo, quod omnino vocem non habeant, ita nuncupat; si vero mutum citharoedum dicas aut praeconem, vitium aliquod vocis hominis osten-

ἢ τραχύφωνον, ἢ μελάμφωνον, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον εἶναί φησιν αὐτὸν, οὐ μὴν παντελῶς γ᾽ ἐστερῆσθαι φωνῆς. οὕτω δὲ καὶ ἀτραχήλους τινὰς ὀνομάζουσιν ἀνθρώπους, οὐ μὰ Δία ὥσπερ τοὺς ἰχθῦς ἀτραχήλους ἄν τις εἴποι, διότι μηδ᾽ ὅλως αὐτοῖς ὑπάρχει τράχηλος. οὐδεὶς γὰρ ἂν οὕτως γε ἄνθρωπος ἀτράχηλος εἴη, ὡς ἐστερῆσθαι τὸ πάμπαν τραχήλου, ἀλλὰ τῷ μικρὸν ἔχειν τὸν τράχηλον ὀνομάζονταί τινες οὕτως. καὶ μένει κἀνταῦθα τὰ παραπλήσια δύο σημαινόμενα, καθάπερ ἐπὶ τῆς ἄφωνος προσηγορίας. οὕτω δὲ καὶ ἄπους, καὶ ἀσκελὴς, καὶ ἀκοίλιος, καὶ ἄπλευρος, καὶ ἄχειρ, καὶ πάνθ᾽ ὅσα τοιαῦτα, ποτὲ μὲν ἀναιρούσης τῆς α΄ φωνῆς τὸ σημαινόμενον ἑκάστου τῶν ὀνομάτων, οὗ προτάττεται, ποτὲ δ᾽ οὐκ ἀναιρούσης. οὕτως εὑρίσκω καὶ τὸ ἄλογον ὄνομα παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἅπασιν εἰρημένον ὑπό τε τῶν νῦν ἀνθρώπων λεγόμενον. ἐπειδὰν μὲν γὰρ ἢ τὸν ἰχθῦν τις ἢ τὸν καρκῖνον ἄλογον εἶναι φάσκῃ, παντάπασιν ἀναιρεῖ τὸ σημαινόμενον ἐκ τῆς ἄλογος φωνῆς· ἐπειδὰν δὲ τόδε τι τὸ ὑπὸ τοῦδε λεγόμενον ἐπιμεμφόμενοι φάσκωσιν

ditur; aut enim exigua voce praeditum, aut afpera, aut obfcura, aut hujufmodi aliud quippiam ipfum effe dicis, non tamen omnino voce effe deftitutum. Simili ratione etiam collo privatos quofdam homines nominant, non per Jovem quemadmodum pifces privatos dixerit aliquis, quod neutiquam ipfis infit collum, (nemo enim hoc pacto atrachelus fuerit, ut in totum collo careat,) fed quo dexiguum habent collum, nonnulli fic appellantur; ac manent etiam hic perfimiles duo fignificatus, quemadmodum in dictione mutus. Ita vero etiam fine pede, fine ventre, fine latere, fine manu, atque omnia ejufmodi, nonnunquam dictione ά fignificatum cujufque nominis, cui praeponitur, tollente, interim non tollente. Ita invenio etiam irrationale nomen apud veteres omnes dictum effe, item ab hujus faeculi hominibus dici. Quum etenim vel pifcem aliquis vel cancrum irrationalem effe dicit, omnino tollit fignificatum ex voce irrationalis. Quum vero aliquid, quod ab aliquo dicitur, incufantes vocitant

ἄλογον, οὐχ ὡς οὐδένα λόγον ἔχον, ἀλλ᾿ ὡς μεμπτέον καὶ πονηρῶς ἔχον οὕτως ὀνομάζουσιν. ἄλλο δὲ τρίτον ἢ καὶ νὴ Δία τέταρτον, ὡς οὗτοι βιάζονται, σημαινόμενον οὐκ ἔστιν ἐν ἔθει τοῖς Ἕλλησιν, ὃ ἐξηγεῖσθαι τὴν φωνὴν ἐπαγγέλλονται. δηλοῖ δὲ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ Χρύσιππος ἐν τῇδε τῇ ῥήσει. διὸ καὶ οὐκ ἄπο τρόπου λέγεται ὑπό τινων τὸ τῆς ψυχῆς πάθος εἶναι κίνησις παρὰ φύσιν, ὡς ἐπὶ φόβου ἔχει καὶ ἐπιθυμίας καὶ τῶν ὁμοίων. πᾶσαι γὰρ αἱ τοιαῦται κινήσεις τε καὶ καταστάσεις ἀπειθεῖς τε τῷ λόγῳ εἰσὶ καὶ ἀπεστραμμέναι· καθ᾿ ὃ καὶ ἀλόγως φαμὲν φέρεσθαι τοὺς τοιούτους, οὐχ οἷον κακῶς ἐν τῷ διαλογίζεσθαι, ὡς ἄν τις εἴποι κατὰ τὸ ἔχειν ἐναντίως πρὸς τὸ εὐλόγως, ἀλλὰ κατὰ τὴν τοῦ λόγου ἀποστροφήν. ἐναργῶς ἐν τούτοις ὁ Χρύσιππος ἐνδείκνυται τὰ δύο σημαινόμενα τῆς ἄλογον φωνῆς, ἅπερ καὶ ὄντως ἐστὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησι, τὸ μὲν ἕτερον, ᾧ τὸ εὔλογον ἐναντίον ἐστὶ, τὸ δ᾿ ἕτερον, ᾧ μηδὲν μέτεστι λόγου. τὸ μὲν οὖν ἀντικείμενον τῷ εὐλόγῳ ἁμάρτημά ἐστι καὶ κρίσις μοχθηρά· τὸ δ᾿ ἕτερον, ὃ χωρὶς

irrationale; non ceu nullius rationis compos, fed veluti culpandum praveque affectum fic vocitant. Aliud vero tertium vel etiam per Jovem quartum, ut hi vi cogunt et detorquent fignificatum, non eft in Graecorum confuetudine, qui interpretari vocem profitentur. Innuit hoc quoque ipfe Chryfippus his verbis: *Quare etiam non abs re dicitur a quibufdam, animi affectum motum effe praeter naturam, ut in metu habet, cupiditate et fimilibus. Omnes enim hujufmodi motus et conftitutiones immorigerae funt rationi et averfae: quapropter et irrationabiliter dicimus tales ferri, non veluti male in ratiocinando fic aliquis dixerit, in eo, quod fecus habeat, quam bona ratio exigat, verum fecundum rationis averfionem.* Manifefto his Chryfippus indicat duo fignificata dictionis irrationalis, quae etiam vere apud Graecos habentur, alterum, cui bona ratio contraria eft, alterum, quod nihil rationis participat. Proinde quod bonae rationi opponitur, peccatum eft et judicium pravum; alterum, quod fine

λόγου γίγνεται παντὸς, ἡ κατὰ τὸ πάθος ὁρμὴ καὶ κίνησις. εἰ δέ γε ἦν πλείω τὰ σημαινόμενα τοῦ ἄλογον ὀνόματος, οὐκ ἂν ὤκνησεν οὐδὲ περὶ ἐκείνων εἰπεῖν, ἐπιδεικνὺς, ὡς οὐδὲ καθ' ἓν αὐτῶν ἄλογον εἰρῆσθαι τὸ τῆς ψυχῆς πάθος, ἀλλὰ κατὰ μόνον ὅπερ αὐτὸς ὠνόμασε τὸ κατὰ τὴν ἀποστροφὴν τοῦ λόγου γινόμενον. ὅσα μὲν γάρ τις ἔκρινε κακῶς, οὐκ ἀπέστραπται τὸν λόγον, ἀλλ' ἔσφαλται κατ' αὐτόν· ὅσαι δ' ὁρμαὶ κατὰ θυμὸν ἢ ἐπιθυμίαν ἀποτελοῦνται, μὴ προσχρώμεναι λόγῳ, ταύτας ἀλόγους ὀνομάζει κατὰ τὸ ἕτερον τῶν σημαινομένων, ἐν ᾧ τὴν α' φωνὴν ἀποφάσκειν (279) τε καὶ ἀναιρεῖν ἐλέγομεν τὸ σημαινόμενον τῆς μετ' αὐτοῦ τεταγμένης. ἡ γὰρ ἀπειθὴς λόγῳ κίνησις ψυχῆς ἄλογός ἐστι κατὰ τοῦτο τὸ σημαινόμενον, [142] ἐν ᾧ τὸ μηδὲ ὅλως χρῆσθαι λόγῳ περιέχεται. ὡς εἴγε χρώμεθα λόγῳ, καὶ κατ' αὐτὴν οὐκ ὀρθῶς ὁ Χρύσιππος εἶπεν, ἔν τε τῷ πρώτῳ περὶ παθῶν, οὐχὶ διημαρτημένως φέρεται, καὶ παριδών τι κατὰ τὸν λόγον, ἀλλ' ἀπεστραμμένως τε καὶ ἀπειθῶς αὐτῷ, καὶ πάλιν ἐν τῷ θεραπευτικῷ τῶν παθῶν,

omni ratione fit, eft fecundum affectum impetus motusque. Quod fi plura effent fignificata nominis irrationale, non detrectaffet utique de illis verba facere, oftendens, quod in nullo alio ipforum irrationalis dictus fit animi affectus, verum in illo folum, quod ipfe nominavit, id quod juxta rationis averfionem fit. Quae enim male quis judicavit, in iis non a ratione averfus eft, fed in ea erravit. At qui impetus ex iracundia aut cupiditate abfolvuntur, non utentes ratione, hos irrationales nominat fecundum alterum fignificatum, in quo vocem ά negare et tollere poftpofitae fibi dictionis fignificatum dicebamus, nam inobfequens rationi motus animi irrationalis eft in eo fignificatu, quo neutiquam ratione uti comprehenditur. Nam fi utamur ratione etiam in eo, non recte dixit Chryfippus in primo de affectibus libro, non, inquiens, errabunde fertur, et praetergreffus aliquid in ratione, fed invita ipfa et in eam contumaciter ei. Rurfus commentario de curandis affectibus eadem fane haec,

Ed. Chart. V. [142.] Ed. Baf. I. (279.)

αὐτὰ δὴ ταῦτα τὰ μικρῷ πρόσθεν μοι παραγεγραμμένα διὰ τῆς ῥήσεως, ἐν ᾗ τὸ μὲν ἐναντίως τῷ εὐλόγως λεγόμενον ἄλογον οὐκ ἔφασκεν ἐν τῷ τοῦ πάθους ὁρισμῷ σημαίνεσθαι, θάτερον δὲ τὸ ἀπειθές τε καὶ ἀπεστραμμένον τὸν λόγον. ἐπιφέρων γοῦν φησιν· οἷαι καὶ ἀκρατεῖς αἱ τοιαῦται καταστάσεις εἰσὶν, ὡς ἂν οὐ κρατούντων ἑαυτῶν, ἀλλ᾽ ἐκφερομένων, καθάπερ οἱ τῷ τόνῳ τρέχοντες προσεκφέρονται, οὐ κρατοῦντες τῆς τοιαύτης κινήσεως. οἱ δὲ κατὰ τὸν λόγον κινούμενοι ὡς ἂν ἡγεμόνα καὶ τούτῳ οἰακίζοντες, κἂν ὁποιοσοῦν ᾖ, κρατοῦσιν ἤτοι ἀπαθεῖς εἰσι τῆς τοιαύτης κινήσεως καὶ τῶν κατ᾽ αὐτὴν ὁρμῶν. ἐνταῦθα γὰρ πάλιν τὸ κἂν ὁποιοσοῦν ᾖ προκείμενον ἐπὶ τοῦ λόγου σαφῶς ἐνδείκνυται τὸν ἀπὸ τῶν ἁμαρτημάτων διορισμὸν τοῦ πάθους. εἴτε γὰρ ὑγιὴς εἴη καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος, εἴτε μοχθηρός τε καὶ ψευδὴς, ὁ κινούμενος κατ᾽ αὐτὸν οὐκ ἂν ποτε γένοιτ᾽ ἐν πάθει. κατὰ μὲν γὰρ τὸν ἀληθῆ προσηκόντως τε καὶ κατωρθωμένως κινεῖται, κατὰ δὲ τὸν ψευδῆ μοχθηρῶς τε καὶ διημαρτημένως. ἵνα γὰρ ὁ λόγος ἡγεμών ἐστιν, ἢ ἀρετὴ

quae paulo prius a me ad verbum praefcripta funt, ubi irrationale, quod contrarie ei, quod bona ratione eft, dicitur, non pronunciabat, in affectus definitione fignificari, fed alterum inobfequentem et averfum a ratione. Subinferens itaque inquit: *Cujufmodi etiam incontinentes tales conftitutiones exiftunt, tanquam fefe non continerent, fed efferrentur; quemadmodum qui valide currunt, ultro efferuntur, talem motum non continentes. At qui fecundum rationem moventur, tanquam ducem, etiam hac gubernantes, qualifcunque ea quoque fuerit, continent, vel certe non ab ejufmodi motu afficiuntur, ejufque impetuofis elationibus.* Hic enim rurfus illud, qualifcunque fit, in ratione propofitum, manifefto vitiorum ab affectu diftinctionem indicat. Sive enim fana et vera extiterit ratio, five prava et mendax, is, qui fecundum ipfam movetur, nunquam in affectum inciderit, fiquidem fecundum veram decenter et recte movetur, fecundum falfam prave et vitiofe. Ubi enim ratio dux eft, aut virtus fequitur, aut

ἕπεται, ἢ ἁμάρτημα, πάθος οὐδέποτε. τὸ γοῦν οἰηθῆναι τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι, καθάπερ ὁ Ἐπίκουρος, ἡμαρτημένος τε λόγος ἐστὶ καὶ ψευδής, ἁπάσας τε τὰς ἐνεργείας καὶ κατὰ μέρος κινήσεις ἐκ τῆς ψυχῆς, ὅσαι τῆς ἡδονῆς ὡς τέλους στοχάζονται μοχθηρῶς, μοχθηρὰς μὲν ἐξ ἀνάγκης ἔχει καὶ διημαρτημένας, οὐ μὴν ἤδη γέ πω καὶ πάθη· τὸ γὰρ ἴδιον τοῦ πάθους αὐτὸ δὴ τοῦτ᾽ ἔστι τὸ χωρὶς λόγου κινεῖσθαι τὴν ψυχήν. ὅθεν καὶ δεόντως ὁ Χρύσιππος ἔγραψεν· οἱ δὲ κατὰ λόγον κινούμενοι ὡς ἂν ἡγεμόνα καὶ τούτῳ οἰακίζοντες τὰς κατὰ μέρος δηλονότι κινήσεις τῆς ψυχῆς κρατοῦσι τῶν κατ᾽ αὐτὰς ὁρμῶν ἀνάλογον τοῖς περιπατοῦσιν, ἀλλ᾽ οὐχ ὑπ᾽ αὐτῶν ἐκφέρονται βιαίως, ὥσπερ οἱ κατὰ πρανοῦς θέοντες. συνάπτων γοῦν τῇ προγεγραμμένῃ ῥήσει καὶ ταυτὶ προσγράφει· οἱ δέ γε κατὰ τὸν λόγον κινούμενοι ὡς ἂν ἡγεμόνα καὶ τούτῳ οἰακίζοντες, καὶ ἐὰν ὁποιοσοῦν ᾖ, κρατοῦσι τῶν κινήσεων καὶ τῶν κατ᾽ αὐτὰς ὁρμῶν, ὥστε πεισθῆναι ἐάν περ ἐνδείκνυται αὐτὸς παραπλησίως τοῖς περιπατοῦσιν. οὐκ ἀρκεσθεὶς δὲ τούτοις ἐπιφέρει· διὸ καὶ

vitium, affectus nunquam. Itaque putare, voluptatem bonum existere, quemadmodum Epicurus, peccans vitiosaque et falsa ratio est, omnesque actiones et particulares animi motus, qui voluptatem tanquam finem respiciunt prave, pravos sane necessario et aberrantes facit ac vitiosos, non tamen jam affectus quoque; quippe proprium affectus hoc ipsum est, ut anima citra rationem moveatur. Unde etiam decenter Chrysippus scripsit: *Qui autem secundum rationem tanquam ducem moventur, et hac particulares scilicet animi motus gubernant, impetus in eis continent simili iis modo, qui obambulant, sed non violenter ab ipsis efferuntur, quemadmodum qui in declivi currunt.* Connectens itaque suprascriptae sententiae haec quoque ascribit: *At qui secundum rationem tanquam ducem moventur, et hac etiam, qualiscunque sit, gubernantes, motus impetusque eorum continent, ita ut pareant, si modo ipsa indicet, similiter iis, qui obambulant.* Non contentus autem his adducit: *Quapropter*

Ed. Chart. V. [142. 143.] Ed. Baf. I. (279.)

αἱ οὕτως ἄλογοι κινήσεις πάθη τε λέγονται καὶ παρὰ φύσιν εἶναι, ἅτ᾽ ἐκβαίνουσαι τὴν λογικὴν σύστασιν. πῶς οὕτως; ἢ δηλονότι χωρὶς λόγου παντὸς, καὶ ἀπεστραμμέναι τὸν λόγον, ὃν ἡγεμόνα ἔδωκεν ἡμῖν ἡ φύσις ἁπασῶν τῶν κατὰ μέρος ἐνεργειῶν; οὐχ ἡγεῖται δ᾽ ἐν τοῖς πάθεσιν· ὅθεν ἐκβεβηκέναι φησὶ τὴν λογικὴν σύστασιν ἁπάσας τὰς κατὰ πάθος κινήσεις, ὀρθότατα λέγων. εἰ γὰρ ἡ μὲν λογικὴ τοῦ ζώου σύστασις ἡγεμόνα κέκτηται τὸν λόγον, οὐ κρατεῖ δ᾽ οὗτος οὐδ᾽ ἡγεῖται τῶν κατὰ τὸ πάθος κινήσεων, ἐκβέβηκε τὴν λογικὴν φύσιν ὁ κατὰ πάθος κινούμενος. καὶ μὴν, εἴπερ οὐ λόγος ὁρμῆς ἡγεῖται, ἀποκρινάσθωσαν ἡμῖν οἱ περὶ τὸν Χρύσιππον, ὅ τί ποτέ ἐστι τὸ ἡγούμενον. οὐ γὰρ δή γε ἀποχρήσει αὐτοῖς εἰπεῖν, ὡς οὔτε λόγος, οὔτε ἄλλη δύναμις οὐδεμία. συγχωροῦσι γὰρ οὕτως ἀναίτιόν τινα κίνησιν, ὃ παντὸς μᾶλλον φυλάττεσθαι παραινοῦσι, καὶ μέμφονταί γε τὸν Ἐπίκουρον, ἐπειδάν τινα τοιαύτην ὑποτίθηται. εἴπερ οὖν μηδὲν ἀναιτίως γίγνεται, [143] καὶ τοῦτ᾽ ἔστιν ἁπάντων σχεδόν τι τῶν φιλοσόφων

etiam tam irrationales motus et affectus, et praeter naturam esse dicuntur, tanquam rationalem dispositionem egredientes. Quo pacto? An certe sine omni ratione, et ab ea aversi, quam natura omnium particularium functionum ducem nobis dedit? Non praeest autem in affectibus; unde rationalem constitutionem universos affectus motiones excessisse dicit, rectissime scribens. Si enim rationalis animi constitutio ducem nacta est rationem, non autem haec dominatur, neque motibus secundum affectum praeest, is, qui pro affectu movetur, rationalem egressus est naturam. Atqui si non ratio impetui praeest, respondeant nobis Chrysippi sectatores, quid tandem sit, quod praeest. Non enim sufficiet ipsis dicere, quod neque ratio, neque ulla facultas alia. Concedunt namque ita motum quendam causae expertem, quod multo magis vitandum statuunt, accusantque Epicurum, quum hujusmodi quendam proponit. Si igitur nihil sine causa fit et hoc omnibus prope philosophis communiter in confesso est,

Ed. Chart. V. [143.] Ed. Baf. I. (279.)

ὁμολόγημα κοινὸν, οὐ Χρυσίππου μόνον, ἢ Ἀριστοτέλους, ἢ Πλάτωνος, ἀποκρινάσθωσαν ἡμῖν, ἥ τίς ποτ᾽ ἐστὶν αἰτία τῆς κατὰ πάθη κινήσεως. οὐ γὰρ δὴ ὁ λόγος γε νῦν ἡγεμὼν οὐδ᾽ αἴτιος αὐτοῖς ὑπάρχει, καθάπερ ἔν τε τοῖς ἁμαρτήμασι καὶ κατορθώμασιν. ὁ μὲν οὖν Ποσειδώνιος, ὡς ἂν, οἶμαι, τεθραμμένος ἐν γεωμετρίᾳ καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων Στωϊκῶν ἀποδείξεσιν ἕπεσθαι συνειθισμένος, ᾐδέσθη τήν τε πρὸς τὰ σαφῶς φαινόμενα μάχην καὶ τὴν αὐτὴν πρὸς αὐτὸν ἐναντιολογίαν τοῦ Χρυσίππου, καὶ πειρᾶται μὴ μόνον ἑαυτὸν τοῖς Πλατωνικοῖς, ἀλλὰ καὶ τὸν Κιττιέα Ζήνωνα προσάγειν· οἱ δ᾽ ἄλλοι Στωϊκοὶ σχεδὸν ἅπαντες οὐκ οἶδ᾽ ὅπως ἕπεσθαι μᾶλλον οἷς ἐσφάλη Χρύσιππος ὑπομένουσιν, ἢ τἀληθὲς αἱρεῖσθαι.

Κεφ. ε΄. Καὶ οἵ γε νῦν αὐτῶν ἐνδοξότατοι, πυνθανομένων ἡμῶν ἑκάστοτε, τίνα ποτὲ χρὴ τίθεσθαι τὴν αἰτίαν τῆς κατὰ τὰ πάθη κινήσεως, ἄνω μὲν καὶ κάτω τοὺς λόγους ἑλίττουσιν, ἀποσαφοῦσι δ᾽ οὐδὲν, ἀλλ᾽ ἐνίοτε μὲν τὸν ἡμαρτημένον λόγον φασὶν καὶ τὴν δόξαν τὴν ψευδῆ τῶν

non Chryſippo ſolum aut Ariſtoteli aut Platoni, reſpondeant nobis, quae tandem affectuum motus cauſa exiſtat. Non enim jam ratio dux neque cauſa ipſis eſt, quemadmodum in peccatis et recte geſtis. Itaque Poſidonium (uti puto) in geometria educatum et magis, quam alii Stoici, demonſtrationes ſequi aſſuetum puduit Chryſippi, qui manifeſto apparentibus repugnet et ſibi ipſe contradicat, ac conatur non modo ſeipſum, ſed etiam Cittieum Zenonem Platonicis adducere: reliqui vero Stoici prope univerſi haud novi quomodo ſequi potius ea, in quibus Chryſippus aberravit, ſuſtinent, quam verum deligere.

Cap. V. Ac hujus tempeſtatis inter eos clariſſimi, interrogantibus nobis frequenter, quae tandem affectuum motus cauſa ſtatuenda ſit, ſurſum et deorſum ſermones implicant, ſed nihil manifeſto expediunt. Verum interim peccantem rationem dicunt falſamque opinionem

Ed. Chart. V. [145.] Ed. Bas. I. (279.)

κατὰ τὰ πάθη κινήσεων αἴτιον ὑπάρχειν, δυσωπούμενοι δ' αὖθις ὑπὸ τῶν Χρυσίππου ῥήσεων ὑποχωροῦσί τε τούτων, καὶ κινήσεις τινὰς ἀναιτίους ὑποτίθενται, καὶ μένουσιν οὐδέποτ' ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀποκρίσεων, ἀλλ' Εὐρίπου δίκην ἑκάστοτε μεταῤῥέουσιν, ἀπὸ μὲν τοῦ τὸν λόγον τε καὶ τὴν δόξαν αἰτιᾶσθαι τῶν παθῶν ἐπὶ τὸ χωρὶς αἰτίας οὑτωσί πως κινουμένην τὴν ψυχὴν ἐμπίπτειν τοῖς πάθεσιν, ἀπὸ δ' αὖ τῆς εἰκαίας τε καὶ ἀναιτίου κινήσεως ἐπὶ τὰ λογικὰς εἶναι τὰς κινήσεις τῶν παθῶν. ὁ γὰρ ἔλεγχος ἑκατέρων τῶν ἀποκρίσεων ἐκ προχείρου παρακείμενος οὐκ ἐᾷ καταμένειν ἐπ' οὐδετέρας αὐτῶν, ἐν μὲν τῷ τὰς κατὰ τὰ πάθη κινήσεις ὑπὸ τοῦ λόγου γίγνεσθαι φάσκειν οὐκ ἐχόντων αὐτῶν ἁμάρτημα διακρῖναι πάθους, ἐν δὲ τῷ καὶ τοῦτον ἀφελεῖν εἰς ἀναίτιόν τινα κίνησιν ἐμπιπτόντων, ἐνὸν αὐτοῖς ἐξ ἑτοίμου φυγεῖν ἀμφοτέρας τὰς ἀτοπίας, τὴν μὲν τοῦ μὴ δύνασθαι διορίσαι πάθους ἁμάρτημα, χωρίζοντας τοῦ λόγου τὰ πάθη, τὴν δὲ τοῦ γίνεσθαί τι χωρὶς αἰτίας, ὁμολογήσαντας, ἀλόγους τινὰς εἶναι δυνάμεις ἐν τῇ ψυχῇ.

motuum secundum affectus causam esse pronunciant. At quum rursus Chrysippi dictis molestentur, et his cedunt, et motus quosdam causarum expertes statuunt, manentque nunquam in eisdem responsionibus, sed Euripi modo frequenter resluunt, resiliuntque ab eo, quod ratio opinioque affectus causet, ad id, quod sine causa sic quodam modo mota anima in affectus incidat, ab eo rursus, quod motus vanus et expers causae sit, ad id, quod affectuum motus rationales sint; siquidem reprehensio utriusque responsionis ex procinctu apposita non sinit alterutri ipsorum immorari, cum dicendo quidem, affectuum motus a ratione fieri, nequeant vitium ab affectu discernere, dum autem hanc adimunt, in motum quendam causae expertem incidant, quum liceat ipsis ex facili ambas absurditates subterfugere; hanc, quod nequeant vitium ab affectu segregare, separante ratione affectus; illam, quod fiat aliquid sine causa, confessi, irrationales quasdam fa-

τῶν κατ' αὐτὴν παθῶν αἰτίας. οὐ μόνον τοίνυν οἱ ἄλλοι, ἀλλὰ καὶ ὁ Χρύσιππος αὐτὸς ἐν τοῖς περὶ παθῶν συγγράμμασιν ἐπ' οὐδεμιᾶς ὁρίζει βεβαίως δόξης, ἀλλ' ἀεὶ σαλεύει καθάπερ ἐν κλύδωνι. καὶ γὰρ καὶ χωρὶς λόγου παντὸς γίγνεσθαί φησι τὰ πάθη, καὶ αὖθις τῆς λογικῆς εἶναι δυνάμεως μόνης, ὥστε διὰ τοῦτο μηδὲ ἐν τοῖς ἀλόγοις ζώοις συνίστασθαι, καὶ χωρὶς κρίσεως γίνεσθαι, καὶ αὖθις κρίσεις εἶναι. ἐμπίπτει δέ ποτε καὶ εἰς τὸ φάσκειν, εἰκῆ γίνεσθαι τὰς κατὰ τὰ πάθη κινήσεις, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ ἀναιτίως, εἴ τις ἀκριβῶς ἐξετάζοι τὸ ῥῆμα. αἷς γοῦν ὀλίγον ἔμπροσθεν γέγραφε ῥήσεσιν ἐφεξῆς φησιν· οἰκείως δὲ τῷ τῶν παθῶν γένει ἀποδίδοται καὶ ἡ πτοιὰ κατὰ τὸ ἐνσεσοβημένον τοῦτο καὶ φερόμενον εἰκῆ. ἀλλ' εἰ μὲν τὸ ἀναιτίως εἰκῆ λέγεις, ὦ Χρύσιππε, καὶ σεαυτῷ μάχῃ, καὶ Ἀριστοτέλει, καὶ Πλάτωνι, καὶ ταῖς ἁπάντων ἀνθρώπων ἐννοίαις, καὶ πολὺ πρότερον αὐτῇ τῶν πραγμάτων τῇ φύσει, μηδενὸς ἀναιτίως γίγνεσθαι δυναμένου. [144] εἰ δὲ τὸ χωρὶς λόγου σημαίνει σοι τὸ εἰκῆ, τὸ (280) μὲν ἄλογον οὕτω

cultates in anima affectuum ipsius causas esse. Non solum igitur alii, sed etiam Chrysippus ipse in commentariis de affectibus in nulla haeret firmiter opinione, verum semper ceu in unda fluctuat. Quin etiam sine omni ratione fieri dicit affectus, et rursus rationalis solius esse facultatis; ut propterea neque in irrationabilibus animalibus consistant, et sine judicio fiant, rursusque sint judicia. Incidit autem nonnunquam, ut etiam dicat temere affectuum motus fieri; quod nihil aliud est, quam sine causa, si quis exacte verbum examinet. Verbis itaque paulo superius scriptis subjungit: *Merito autem affectuum generi etiam timor attribuitur, secundum quod incutitur vel temere accidit.* At si sine causa temere dicis, o Chrysippe, et tibi ipse refragaris, et Aristoteli, et Platoni, et omnium hominum sententiis, multoque prius ipsi rerum naturae, quum nihil sine causa possit fieri. Quod si citra rationem significat tibi temere, dictio irrationale

γε μετειλημμένον ἂν εἴη, τὸ δ' ἐξ ἀρχῆς ζητούμενον ἔτι μένει. τὴν παράλογον ταύτην κίνησιν, ὑπὸ λόγου μὲν μὴ γινομένην, ὑπ' αἰτίας δέ τινος γινομένην, ἐρωτῶμέν σε, τίς ἐδημιούργησεν αἰτία; ἡμεῖς μὲν γάρ φαμεν ἐνίοτε μὲν τὴν θυμοειδῆ δύναμιν, ἐνίοτε δὲ τὴν ἐπιθυμητικήν. σὺ δὲ οὔτε ταῦτα ὁμολογεῖς, οὔτε τὴν λογικὴν εἰπεῖν τολμᾷς, ἀλλ' εἰκῇ γίνεσθαι φήσας ἀπηλλάχθαι νομίζεις τοῦ ζητήματος, οὐκ εἰδὼς, ὅτι πᾶν, ὅ τι περ ἂν εἰκῇ καὶ ἀπὸ ταὐτομάτου γίνεσθαι λέγηται, κατὰ τὴν ὡς πρὸς ἡμᾶς γνῶσιν οὕτω προσαγορεύεται, ταῖς δ' ἀληθείαις οὐδὲν αὐτῶν οὕτω γίγνεται, καθάπερ καὶ ὁ θειότατος Ἱπποκράτης εἶπεν· ἡμῖν μὲν αὐτόματον, αἰτίᾳ δ' οὐκ αὐτόματον. οὕτω δὲ καὶ τὸ πλεονάζουσαν ὁρμὴν εἶναι τὸ πάθος ἐξηγούμενος ὁ Χρύσιππος ἔν τε τῷ περὶ παθῶν ἠθικῷ κἀν τῷ πρώτῳ τῶν λογικῶν, ὑπὲρ τὴν τοῦ λόγου συμμετρίαν γίνεσθαί φησιν τὴν ὑπερβολὴν τῆς κινήσεως, οὐ μὴν τήν γ' αἰτίαν αὐτῆς προστίθησιν. ἐχρῆν δέ γε κἀνταῦθα μὴ περιπλέκειν καὶ ταράττειν τὸν λόγον εἰς περιττὸν ἐκτείνοντα μῆκος, ἀλλὰ τοῦ

ſio tranſumpta erit, at quod ab initio quaerebatur, adhuc manet. Hunc motum praeter rationem, qui a ratione quidem non fit, ſed a cauſa aliqua, interrogamus te, quae cauſa effecit? Nos enim affirmamus interim vim iraſcibilem, interim concupiſcibilem. Tu autem neque haec fateris, neque rationalem audes dicere, ſed temere fieri locutus liberatum te eſſe a quaeſtione putas, ignarus totum, quodcunque temere et ſua ſponte fieri dicitur, quantum nos cognoſcere poſſumus, ita appellari. Revera autem nihil ipſorum ita fit, quemadmodum et diviniſſimus Hippocrates dixit: *Nobis quidem fortuitum, cauſae autem non fortuitum.* Pari modo, quod affectus redundans ſit animi impetus, Chryſippus exponens tum in libro morali de affectibus tum in primo logicorum motus exceſſum ſupra rationis commoderationem fieri aſſeverat, non tamen cauſam ipſius apponit. Conveniebat enim hic quoque ſermonem non implicare turbareque ſuperflua prolixitate, ſed ubi cauſam, cur impetus

Ed. Chart. V. [144.] Ed. Baf. I. (280.)

πλεονάζεσθαι τὴν ὁρμὴν εἰπόντα τὴν αἰτίαν ἀπηλλάχθαι. ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν εἰς τὸ κάταντες θεόντων ἅμα τῇ βουλήσει τὸ βάρος τοῦ σώματος αἴτιον ὑπάρχει τῆς κινήσεως, οὕτως ἐν τοῖς τῆς ψυχῆς πάθεσιν ὅ τί ποτ᾽ ἄλλο τῇ λογικῇ δυνάμει προσιὸν αἴτιον γίνεται τῆς ἀμέτρου καὶ, ὡς αὐτὸς εἴωθεν ὀνομάζειν, ἐκφόρου κινήσεως, ἐχρῆν αὐτὸν διελθεῖν. ἡ δ᾽ οὖν ῥῆσις ἡ κατὰ τὸ θεραπευτικὸν τῶν παθῶν βιβλίον ὧδ᾽ ἔχει· οἰκείως δὲ καὶ ὁρμὴ πλεονάζουσα λέγεται εἶναι τὸ πάθος, ὡς ἄν τις ἐπὶ τῶν ἐκφερομένων κινήσεων πλεονάζουσαν κίνησιν εἴποι, τοῦ πλεονασμοῦ ἐν αὐτῇ γινομένου κατὰ τὴν τοῦ λόγου ἀποστροφὴν καὶ τὸ ἄνευ τοῦ πλεονασμοῦ τούτου σωστικόν. ὑπερβαίνουσα γὰρ τὸν λόγον ἡ ὁρμὴ καὶ παρὰ τοῦτον ἀθρόως φερομένη οἰκείως τ᾽ ἂν πλεονάζειν ῥηθείη καὶ κατὰ τοῦτο παρὰ φύσιν γίγνεσθαι καὶ εἶναι ἄλογος, ὡς ὑπογράφομεν. ὑπερβαίνουσα, φησὶ, τὸν λόγον ἡ ὁρμὴ καὶ παρὰ τοῦτον ἀθρόως φερομένη τὴν κατὰ τὸ πάθος ἔκφορον ἀπεργάζεται κίνησιν. οὔκουν ὁ λόγος αἴτιος, ὦ Χρύσιππε, τῆς ἐκφόρου τε καὶ

animi redundet, expediviſſet, ceſſare. Sicut enim in iis, qui in declive currunt, una cum voluntate corporis gravitas motus cauſa exiſtit, ita in animi affectibus quaenam alia rationali facultati accedens cauſa immodici et (ut ipſe ſolebat nominare) elati motus efficiatur, oportebat ipſum percenſuiſſe. Verba igitur in libro de medendis affectibus in hunc modum habent: *Proprie etiam impetus animi redundans affectus eſſe dicitur, tanquam ſi quis in elatis motibus redundantem motum dicat, redundantia in eo oboriente ſecundum rationis averſionem et id quod ſine redundantia hac fit facile conſiſtens. Excedens enim rationem impetus et praeter hanc univerſim latus proprie redundare dicetur, et ſecundum hoc praeter naturam fieri, et eſſe irrationalis, ut ſubſcribimus.* Excedens (inquit) rationem impetus et praeter hanc raptim latus ſecundum affectum elatum efficit motum; ob quod ratio, o Chryſippe, elati et immodici mo-

ἀμέτρου κινήσεως. αὐτὸς γὰρ ὁμολογεῖς, αὐτὴν γίνεσθαι παρὰ τὸν λόγον, οὐκ ἐγχωρεῖ δ' ἅμα τε παρὰ τὸν λόγον γίνεσθαί τι καὶ ὑπὸ τοῦ λόγου, πάντως δ' ὑπό τινος αἰτίας. οὐκ ἔστι δ' ἐκείνη λογική, ἄλογος ἄρα τις ἡ τὸ πάθος ἐργαζομένη δύναμις. καὶ τάχ' οὐχ ὑπ' ἄλλων, ἀλλὰ τοῖς αὐτῶν πτεροῖς ἁλισκόμεθα, καίτοι γ' ἐνὸν ἡμῖν λέγειν, ὦ γενναιότατε Χρύσιππε, δυοῖν θάτερον, ἢ ὡς οὐδὲν διαφέρει πάθος ἁμαρτήματος, ἢ ὡς ἐπιγίνεται τοῖς ἁμαρτήμασι τὰ πάθη. τούτων γὰρ ὁποτερονοῦν εἰπόντες οὐκ ἀναγκαζόμεθα τὴν αἰτίαν οὐκ ἀποκρίνεσθαι τῆς παρὰ τὸν λόγον ἀμέτρου κινήσεως. ἀλλὰ τούτων μὲν οὐδέτερον ὑπέμεινας εἰπεῖν, αἰδούμενος ἐναντία λέγειν τοῖς ἐναργῶς φαινομένοις, αὐτὸς δὲ πρὸς αὐτὸν ἐναντιολογούμενος οὐκ αἰσθάνῃ παρὰ τὸν λόγον γίνεσθαι φάσκων τινὰς κινήσεις, καὶ ἀπεστράφθαι τὸν λόγον καὶ ἀφηνιάζειν αὐτὸν, κἄπειτα μικρὸν ὕστερον τὰς αὐτὰς ταύτας ὑπὸ λογικῆς γίνεσθαι δυνάμεως φάσκων. ἡ δ' αὐτὴ μάχη κἂν ἐν τῷ κρίσεις τε φάσκειν εἶναι τὰ πάθη τῆς ψυχῆς καὶ χωρὶς κρίσεως

tus caufa non eft. Ipfe namque confiteris, eum praeter rationem fieri. At non poteft aliquid fimul et praeter rationem et a ratione fieri, omnino autem ab aliqua caufa; illa vero non eft rationalis; irrationalis igitur quaedam eft facultas, quae affectum efficit; et forfan non ab aliis, fed nostris ipforum pennis capimur; et fi liceat nobis dicere, Chryfippe generofiffime, alterutrum, vel quod nihil affectus a vitio differat, vel quod vitiis affectiones superveniant. Horum enim quodcunque dixerimus, non cogimur caufam immodici praeter naturam motus refpondere. Verum neutrum horum dicere fustinuifti, reveritus contraria iis, quae manifefto apparent, enunciare. Ipfe vero imprudens tibimet contradicis, praeter rationem inquiens motus quofdam fieri, et averti a ratione, et ab ea diffidere, deinde paulo pofterius eofdem hos a rationali facultate fieri pronuncians. Similiter tecum pugnas, dum animi affectus elle judicia

γίνεσθαι. τὴν μὲν οὖν ἐκ τοῦ πρώτου περὶ παθῶν ῥῆσιν, ἔνθα φησὶν χωρὶς κρίσεως γίνεσθαι τὰ πάθη, παρεθέμην ἔμπροσθεν. ὅτι δὲ καὶ κατὰ τὸ θεραπευτικὸν αὐτοῦ βιβλίον, ὃ δὴ καὶ ἠθικὸν ἐπιγράφεται, τῆς αὐτῆς δόξης ἔχεται, μαθεῖν ἔστιν ἐκ τῆσδε τῆς ῥήσεως. [145] οὐ γὰρ ἐν τῷ κρίνειν ἀγαθὰ ἕκαστα τούτων λέγεται ἀῤῥωστήματα ταῦτα, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐπὶ πλέον ἐκπεπτωκέναι πρὸς ταῦτα τοῦ κατὰ φύσιν. ἴσως δ᾽ ἄν τινος ἐν τῇδε τῇ ῥήσει λέξαντος, οὐκ ἀπεστέρηκε μὲν τοῦ κρίσιν εἶναι τὸ ἀῤῥώστημα, οὐ μὴν ἐν αὐτῇ γε μόνῃ τῇ ψευδεῖ κρίσει τὴν γένεσιν αὐτοῦ τίθεται, ἀλλὰ προσέρχεσθαί φησι τὸ ἐπὶ πλέον, ἐκ τῶν ἐπιφερομένων ἡ γνώμη τοῦ Χρυσίππου καταφανήσεται, ὅθεν οὐκ ἀλόγως γυναικομανεῖς τινες λέγονται καὶ ὀρνιθομανεῖς. εἰ γὰρ δὴ μὴ μάτην ἐγκείσεται τὸ τῆς μανίας ὄνομα τῷ τοῦ ἀῤῥωστήματος προσαρτήματι, μανία δ᾽ ὑπὸ τῆς ἀλόγου κατὰ τὸ σῶμα γίνεται δυνάμεως, οὐδὲν ἧττον τὸ ἀῤῥώστημα τῶν λογικῶν. ἀλλὰ νὴ Δία ἴσως ἄν τις φήσειε,

et fine judicio fieri tueris. Ea itaque verba ex primo de affectibus libro, ubi affectus fieri fine judicio affirmat, fuperius appofui. Quod autem etiam in libro ipfius de medendis affectibus, qui moralis quoque infcribitur, eandem opinionem referat, ex hifce verbis eft condifcere: *Non enim in judicando fingula bona eorum dicuntur infirmitates hae, fed ex eo, quod nimium in his a naturali lege exciderint.* Si quis autem forte in hac dictionum ferie dicet, infirmitatem non privavit, quo minus fit judicium, non tamen in ipfo folo mendaci falfoque judicio generationem ejus ftatuit, fed procedere ait nimium a naturali modo ex iis, quae adducuntur, fententia Chryfippi manifeftabitur, unde non fine ratione nonnulli mulierum amore et avium ftudio infani dicuntur. Si enim non fruftra imponetur infaniae nomen infirmitatis appendiculo, infania autem ab irrationali facultate oritur in corpore, nihil minus quam infirmitas rationalium. Sed per Jovem forfan aliquis dixerit, infaniam non pro-

τὸ μανιῶδες οὐ διὰ τὴν ἄλογον γίνεσθαι δύναμιν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐπὶ πλέον ἢ προσῆκεν ἐξῆχθαι τήν τε κρίσιν καὶ τὴν δόξαν, ὡς εἰ καὶ οὕτως ἔλεγεν, ἀῤῥωστήματα γίνεσθαι κατὰ τὴν ψυχὴν, οὐχ ἁπλῶς τῷ ψευδῶς ὑπειληφέναι περί τινων, ὡς ἀγαθῶν ἢ κακῶν, ἀλλὰ τῷ μέγιστα νομίζειν αὐτά· μηδέπω γὰρ ἀῤῥώστημα τὴν περὶ τῶν χρημάτων εἶναι δόξαν, ὡς ἀγαθῶν, ἀλλ' ἐπειδάν τις αὐτὰ μέγιστον ἀγαθὸν εἶναι νομίζῃ καὶ μηδὲ ζῆν ἄξιον ὑπολαμβάνῃ τῷ στερηθέντι χρημάτων· ἐν τούτῳ γὰρ συνίστασθαι τήν τε φιλοχρηματίαν καὶ τὴν φιλαργυρίαν ἀῤῥωστήματα οὔσας. ἀλλὰ τῷ ταῦτα φάσκοντι Ποσειδώνιος ἀντιλέγων ὧδέ πώς φησι· τοιούτων δ' ὑπὸ τοῦ Χρυσίππου λεγομένων, διαπορήσειεν ἄν τις, πρῶτον μὲν, πῶς οἱ σοφοὶ, μέγιστα καὶ ἀνυπέρβλητα νομίζοντες εἶναι ἀγαθὰ τὰ καλὰ πάντα, οὐκ ἐμπαθῶς κινοῦνται ὑπ' αὐτῶν ἐπιθυμοῦντές τε ὧν ὀρέγονται καὶ περιχαρεῖς γινόμενοι ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς, ὅταν τύχωσιν αὐτῶν. εἰ γὰρ τὸ μέγεθος τῶν φαινομένων ἀγαθῶν ἢ κακῶν κινεῖ τὸ νομί-

pter irrationalem facultatem nafci, fed quod amplius, quam convenit, eductum fit judicium opinioque; quemadmodum fi etiam ita dixiffet, infirmitates in anima fieri fimpliciter, non quod falfo de quibufdam ceu bonis aut malis exiftimaverit, fed quod maxima ea putaverit. Nondum enim infirmitatem effe de divitiis tanquam bonis opinionem, fed quum quis eas maximum effe bonum arbitretur et ne vita quidem dignum cenfeat divitiis deftitutum; in hoc enim confiftere divitiarum argentique ftudium, quae infirmitates funt. Sed haec pronuncianti Pofidonius contradicens hunc in modum ait: *Hujusmodi autem, quae a Chryfippo dicuntur, inquirere aliquis poterit; primum quidem, quomodo fapientes, qui maxima et infuperabilia bona honefta omnia effe putant, non fecundum affectum ab eis moventur, exoptantes quae appetunt, et exultantes facti ea propter, ubi fuerint affecuti. Si enim magnitudo apparentium bonorum malorumve movet, ut putet aliquis, fe-*

ζειν καθῆκον καὶ κατ᾽ ἀξίαν εἶναι παρόντων αὐτῶν ἢ παραγινομένων, καὶ μηδένα λόγον προσίεσθαι περὶ τοῦ ἄλλως δεῖν ὑπ᾽ αὐτῶν κινεῖσθαι, τοὺς ἀνυπέρβλητα νομίζοντας εἶναι τὰ περὶ αὑτοὺς τοῦτ᾽ ἔδει πάσχειν, ὅπερ οὐχ ὁρᾶται γινόμενον. ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τοὺς προκόπτοντας ἢ μεγάλας βλάβας ὑπὸ τῆς κακίας ὑπολαμβάνοντας παρεῖναι, ἔδει δὲ καὶ ὑποφέρεσθαι φόβοις, καὶ λύπαις περιπίπτειν μὴ μετρίαις, ὅπερ οὐδ᾽ αὐτὸ συμβαίνει. τούτοις δ᾽ ἐφεξῆς ὁ Ποσειδώνιος καὶ τάδε γράφει· εἴτε πρὸς τῷ μεγέθει τῶν φαινομένων καὶ τὴν ἀσθένειαν τῆς ψυχῆς αἰτιάσοιντο, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς μὲν σοφοὺς τὸ παράπαν ἐροῦσιν ἀπηλλάχθαι τῶν παθῶν, τοὺς δὲ φαύλους, ὅτε ἀσθενεῖς ὦσι μὴ κατὰ τὴν κοινὴν ἀσθένειαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπὶ πλεῖον ἐῤῥυκυῖαν, οὐδ᾽ οὕτως λέλυται τὸ ζητούμενον. ὅτι γὰρ διὰ τὴν νόσον τῆς ψυχῆς ἐν τοῖς πάθεσι γίνονται, πάντες ὁμολογοῦσι· πῶς μέντοι γε κινηθείσης, καὶ πῶς κινούσης, ζητεῖται μὲν, οὐχ ὑποδείκνυται δέ. εἶτ᾽ ἐφεξῆς καὶ τάδε γράφει· οὐ μόνον δ᾽ οἱ ἐπὶ πλέον ἐῤῥυκυῖαν ἔχοντες τὴν κακίαν

cundum officium et dignitatem eſſe praeſentiam ipſorum aut adventum, et nullam rationem admittat de eo, quod aliter conveniat ab ipſis moveri; eis, qui inſuperabilia ſua eſſe ſtatuunt, hoc accidere oportebat; quod non videtur fieri. Similiter qui procedunt peccantque, aut magna incommoda a malitia venire autumant, eos decebat tum metu labaſcere, tum moeſtitia non mediocri concidere; quod nec ipſum contingit. Poſt haec deinde Poſidonius in eum modum tradit: *Si praeter apparentium magnitudinem animi quoque imbecillitatem accuſent, et propterea ſapientes liberos ab affectibus eſſe dicant, pravos autem, quum imbecilles ſint, non ſecundum communem imbecillitatem, ſed magis diffuſam, neque ſic quaeſtio ſoluta eſt; quod namque propter animi morbum affectibus infeſtantur, apud omnes in confeſſo eſt. Quomodo vero commoti animi aut commoventis, inquiritur ſane, ſed non ſubindicatur.* Inde rurſus haec itidem prodit: *Non ſolum qui magis diffluenti laborant malitia, et in lapſus*

καὶ ἐν ταῖς εὐεμπτωσίαις ὄντες ἐμπίπτουσιν εἰς τὰ πάθη, ἀλλὰ πάντας οἱ ἄφρονες, ἕως ἂν ἔχωσι τὴν κακίαν, καὶ εἰς μεγάλα πάθη καὶ εἰς μικρὰ ἐμπίπτουσι. καὶ τούτων ἑξῆς τάδε· τὸ δ' ὑπολαμβάνειν, κατ' ἀξίαν εἶναι τῶν συμβεβηκότων οὕτως κεκινῆσθαι, ὥστε ἀποστρέφεσθαι τὸν λόγον, μέγα πάθος ἐμφαίνει, οὐ καλῶς ὑπολαμβάνειν ἐστί. γίνεται δὲ καὶ διὰ σύμμετρον καὶ μικρόν. ἐχόμενα δὲ τούτων ὁ Ποσειδώνιος καὶ τάδε γράφει· δυοῖν τε τὴν αὐτὴν ἀσθένειαν ἐχόντων καὶ τὴν ὁμοίαν λαμβανόντων φαντασίαν ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ ὁ μὲν ἐν πάθει γίνεται, ὁ δὲ οὔ, καὶ ὁ μὲν ἧττον, ὁ δὲ μᾶλλον. [146] καὶ ἐνίοτε ὁ ἀσθενέστερος (281) μεῖζον ὑπολαμβάνων τὸ προσπεπτωκὸς οὐ κινεῖται, καὶ ὁ αὐτὸς ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὅτε μὲν ἐν πάθεσι γίνεται, ἔστιν ὅτε δ' οὔ, καὶ ὅτε μὲν μᾶλλον, ὅτε δ' ἧττον. οἱ οὖν ἀήθεις μᾶλλον πάσχουσιν ἐν φόβοις, ἐν λύπαις, ἐν ἐπιθυμίαις, ἐν ἡδοναῖς, καὶ οἱ κακώτεροι συναρπάζονται ταχέως ὑπὸ τῶν παθῶν. ἐφεξῆς δὲ τούτων ὁ Ποσειδώνιος ῥήσεις τε ποιητικὰς παρατίθεται καὶ ἱστορίας παλαιῶν πράξεων μαρτυρούσας οἷς λέγει. καὶ μετὰ ταῦτα

facilitate confiftunt affectibus affliguntur, verum omnes dementes, quousque malitiam retineant, et in magnos affectus et in exiguos incidunt. Poftea in hanc fententiam fcribit: *Putare autem, decorum exigere in accidentibus, ita commotum esse, ut a ratione avertatur, magnum affectum indicat, neque recte putare est; fit autem et propter mediocrem et exiguum.* Continua his Pofidonius mox ifta commemorat: *Quum duo fimul eandem imbecillitatem obtinent et fimilem capiunt imaginationem boni aut mali, alius affectui implicatur, alius non; hic minus, ille magis; et nonnunquam imbecillior majus fuscipiens accidens non movetur, atque idem in eisdem nunc affectibus movetur, nunc non; interim magis, interim minus. Infueti igitur magis afficiuntur metu, triftitia, cupiditatibus et voluptatibus, et pejores corripiuntur celeriter ab affectibus.* Ab his Pofidonius verba poëtica apponit et hiftorias veterum geftorum, quae dictis ipfius atteftantur, et poft haec inferens ait: *Aliud ma-*

ἐπεφέρων φησί· τὸ μὲν ἄρα κακὸν ὑπὸ τοῦ ἀσυνήθους ταχὺ συναρπάζεται, τὸ δ᾽ ἐναντίως ἠγμένον χρόνῳ μετασυνεθιζόμενον· ἐν οἷς αἱ μὲν ὑπολήψεις ἴσαι πολλάκις καὶ τὰ τῆς ἀσθενείας, τὰ πάθη δ᾽ οὔτ᾽ ἐπ᾽ ἴσης οὔτ᾽ ἴσα γίγνεται. καὶ μὴν καὶ τούτων ἑξῆς τοιάσδε τινὰς ἐρωτήσεις ἐρωτᾷ· παραγράψω δὲ καὶ ταύτας αὐτοῖς ὀνόμασι, κἂν μακρότεραί πως αἱ ῥήσεις ὦσι. διὰ τί δέ τινες τῶν μεγάλων νομιζόντων, καί περ ἀσθενεῖς ὄντες ταῖς γνώμαις, βουλεύονταί τε καὶ συμφράδμονας ἄλλους παραλαμβάνουσιν, ὡς ὁ διαγρυπνῶν Ἀγαμέμνων; οὗτος γὰρ διὰ τὴν τροπὴν εὐθὺς ἅμα τοῖς ἄλλοις ἀριστεῦσιν ἀῤῥήτῳ τινὶ πένθει βέβλητο κατὰ τὸν ποιητήν. λωφήσαντός δὲ τοῦ πάθους, καί περ τῆς τῶν συμβεβηκότων ὑπολήψεως ἅμα καὶ τῆς τῶν λογισμῶν ἀσθενείας διαμενούσης, οὐδαμῶς ἡσυχάζειν ἐδοκίμαζεν.

Ἥδε δέ οἱ κατὰ θυμὸν ἀρίστη φαίνετο βουλή,
Νέστορ᾽ ἔπι πρῶτον Νηλήϊον ἐλθέμεν ἀνδρῶν,
Εἴ τινά οἱ σὺν μῆτιν ἀμύμονα τεκτήναιτο,
Ἥτις ἀλεξίκακος πᾶσιν Δαναοῖσι γένοιτο.

lum utique ab inconfueto celeriter corripitur, aliud autem contrario modo inducitur temporis fpatio in affuetudinem veniens, in quibus opiniones aequales fubinde et imbecillitates, affectus neque aequaliter neque aequales fiunt. Quin etiam fecundum haec tales quafdam disputationes introducit; afcribam autem eas ad verbum, etfi prolixiores fint. *Cur nonnulli, qui magni putantur, licet imbecilles fenfibus fint, confulunt et confiliarios alios adhibent, quemadmodum vigilans Agamemnon? Hic enim propter fuperatum exercitum ftatim una cum aliis principibus ineffabili quodam luctu perculfus apud poëtam; ceffante autem affectu, licet accidentium opinio fimul cum rationum imbecillitate permaneret, nequaquam conquiefcere probabat.*

Optima fed vifa eft animi fententia cunctis,
Neftora Neliaden primarium adire virorum,
Si quod confilium laudabile conderet una
Omnibus ac poffet Danais praeftare falutem.

ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Νέστωρ θεασάμενος διὰ τῆς ὁρμῆς πόῤῥωθεν προσιόντα τίς ἐστιν ἐπερωτᾷ, δηλώσας μετά τινος σχετλιασμοῦ φησί·

Πλάζομαι ὧδ᾽, ἐπεὶ οὔ μοι ἐπ᾽ ὄμμασι νήδυμος ὕπνος
Ἱζάνει, ἀλλὰ μέλει πόλεμος καὶ κήδε᾽ Ἀχαιῶν.
Αἰνῶς γὰρ Δαναῶν περιδείδια, οὐδέ μοι ἦτορ
Ἔμπεδον, ἀλλ᾽ ἀλαλύκτημαι, κραδίη δέ μοι ἔξω
Στηθέων ἐκθρώσκει, τρομέει δ᾽ ὕπο φαίδιμα γυῖα.

εἰ μὲν δὴ τὴν καρδίαν σαλευόμενος οὕτως ὑπὸ τοῦ φόβου πάρεστι συμβουλευσόμενος, οἱ ἐν τοῖς πάθεσιν ὄντες, οὐ κατ᾽ ἀξίαν τῶν συμβεβηκότων καθήκειν νομίζοντες μηδένα λόγον προσίεσθαι, κινοῦνται κατὰ τὰ πάθη· εἰ δὲ μηκέτι φοβούμενος, ἀνανεούμενος δὲ τὰ ἐν τῷ φόβῳ ταῦτά φησι, διὰ τί ποτε, τῆς αὐτῆς ὑπολήψεως καὶ ἀσθενείας ὑποκειμένης, οἱ μὲν ἀποκλίνουσι τὸν λόγον, οἱ δὲ προσίενται, διαπορήσειεν ἄν τις εὐλόγως. τὸ δ᾽ αἴτιον τοῦ πάθους παντὸς οὐκ εἴρηκεν. ἑξῆς τούτοις ὁ Ποσειδώνιος καὶ τάδε φησί· τὸ δὲ δὴ μὴ μόνον ἀποστρέφεσθαι τὸν λόγον ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις, ὥς φησιν, ἀλλὰ καὶ προσυπολαμβάνειν, ὅτι, εἰ

Poftquam vero et Neftor ipfe a longinquo advenientem confpexiffet, quis fit interrogavit: indicans cum quadam miferatione ait:

Sic erro, quoniam dulcis mihi fomnus ocellis
Haud fedet, at bellum eft Graecorum et funera curae;
Nam Danais valde metuo, neque tuta mihi mens
Aftat, quum pavitat, verum cor profilit extra
Pectus follicitum, claros tremor occupat artus.

Si jam in corde ita commotus metu adeft confulturus, ii, qui afficiuntur non fecundum dignitatem accidentium, decorum putantes nullam rationem admittere, fecundum affectus moventur. At fi non amplius timens, fed renovans timorem haec ait, quid tandem, ipfa fufpicione et imbecillitate fubjecta, alii declinant rationem, alii affumunt, jure aliquis dubitaverit. At caufam totius affectus non explicuit. Poft haec Pofidonius ita quoque ait: *At non folum averti a ratione in cupiditatibus, ut refert, fed et exiftimare, etfi*

καὶ μὴ συμφέρον ἐστὶ, καὶ οὕτως ἑκτέον, μάχην περιέχει φέρεσθαί τε, ὡς ἐπὶ μέγα συμφέρον, καὶ διὰ τὸ μέγεθος αὐτοῦ, εἰ καὶ ἀσύμφορόν ἐστιν, ἄξιον ἡγεῖσθαι τοῦ μεγέθους αὐτοῦ, εἰ καὶ μηδὲν ἔχει μέγεθος, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον, ὅμως ἀντέχεσθαι οὕτως αὐτοῦ. ἔστω γὰρ τοὺς λέγοντας, ὅτι οὐκ ἔστι συμφέρον ἀποστρέφεσθαι, καὶ τοὺς ἐπαγγελλομένους δείξειν, ὅτι ἀσύμφορόν ἐστι, λήρους ἡγεῖσθαι, καὶ διὰ τὸ μέγα ὄφελος εἶναι τὸ διωκόμενον. ἀλλ᾽ ἐκεῖνό γε ἀπίθανον, διὰ τὸ μέγα αὐτὸ ἀγαθὸν ὑπολαμβάνειν οἴεσθαι δεῖν, κἂν ᾖ μέγιστον κακὸν, ὅμως αὐτὸ λαμβάνειν ἐπιφωνοῦντας, ἐὰν ἀπολέσθαι τοῦτό μοι νῦν συμφέρῃ. τούτου γὰρ τὴν αἰτίαν οὐ πιθανόν ἐστιν ἐν τῇ ὑπολήψει κεῖσθαι τοῦ μέγα ἀγαθὸν ὑπάρχειν, ἐφ᾽ ὃ ὠθοῦνται. ζητητέον δέ. ἐγὼ μὲν οὐκ ἔχω πρὸς ταῦτα οὐ δὴ ἀποκρίνασθαι τῷ Ποσειδωνίῳ, [147] νομίζω δὲ μηδ᾽ ἄλλον τινὰ ἕξειν, εἴ γε χρὴ τεκμαίρεσθαι τῇ τε φύσει τῶν πραγμάτων αὐτῇ καὶ τοῖς νῦν οὖσι Στωϊκοῖς. οὐκ ὀλίγων γὰρ οὐδὲ τῶν ἐπιτυχόντων

non utile ſit aliquid et ſic habendum; in illud tanquam utile ferri repugnantiam habere; et propter ejus magnitudinem, quamvis inutile ſit, magnitudine dignum exiſtimare, etſi magnitudinem non habeat, imo et contrarium, ſimiliter tamen ipſum amplecti; finge enim, eos, qui dicunt, quod non commodum ſit averti, et eos, qui promittunt oſtendere, quod incommodum ſit, fatuos putare, et quod magna ſit utilitas, id perſequi, ſed illud improbabile, eo quod magnum ipſum bonum exiſtimet putare oportere, quamvis maximum ſit malum, tamen ipſum capere, acclamantes, ſi pereundum eſſet, hoc mihi nunc conducit; hujus enim cauſam non probabile eſt in opinione ſitam eſſe, quod magnum bonum exiſtat id, ad quod pelluntur. Quae omnia diſquirenda veniunt. Ego ſane ad haec quid Poſidonio reſpondeam non habeo, neque alium quenquam habiturum autumo, ſi ab ipſa rerum natura et hujus ſaeculi Stoicis conjectura ſumenda eſt. Siquidem ne unum quidem ex multis nec iis vul-

Ed. Chart. V. [147.] Ed. Baf. I. (281.)

ἐν τοῖς καθ᾽ ἡμᾶς χρόνοις γεγονότων, οὐδενὸς αὐτῶν οὐδὲν ἤκουσα πιθανὸν εἰπόντος εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Ποσειδωνίου προβληθείσας ἀπορίας. ἀλλὰ περὶ μὲν ἐκείνων καὶ αὖθις ἐροῦμεν.

Κεφ. ς'. Ὅτι δ᾽ ὁ Χρύσιππος οὐχ ἅπαξ ἢ δὶς, ἀλλὰ πάνυ πολλάκις αὐτὸς ὁμολογεῖ, δύναμίν τινα ἑτέραν εἶναι τῆς λογικῆς ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων αἰτίαν τῶν παθῶν, ἔνεστιν ἡμῖν ἐκ τῶν τοιούτων καταμαθεῖν, ἐν οἷς αἰτιᾶται τῶν πραττομένων οὐκ ὀρθῶς ἀτονίαν τε καὶ ἀσθένειαν τῆς ψυχῆς· οὕτω γὰρ αὐτὰς ὀνομάζει, καθάπερ γε καὶ τἀναντία, τὸ μὲν εὐτονίαν, τὸ δ᾽ ἰσχύν. ὅσα γὰρ οὐκ ὀρθῶς πράττουσιν ἄνθρωποι, τὰ μὲν εἰς μοχθηρὰν κρίσιν ἀναφέρει, τὰ δ᾽ εἰς ἀτονίαν καὶ ἀσθένειαν τῆς ψυχῆς, ὥσπερ γε καὶ ὧν κατορθοῦσιν ἡ ὀρθὴ κρίσις ἐξηγεῖται μετὰ τῆς κατὰ τὴν ψυχὴν εὐτονίας. ἀλλὰ τοιούτων ὥσπερ ἡ κρίσις ἔργον ἐστὶ τῆς λογικῆς δυνάμεως, οὕτως ἡ εὐτονία ῥώμη τε καὶ ἀρετὴ δυνάμεως ἑτέρας παρὰ τὴν λογικὴν, ἣν αὐτὸς ὁ Χρύσιππος ὀνομάζει τόνον, ἀφίστασθαί τέ φησιν

garibus noſtra tempeſtate natis audivi, qui aliquid probabile ad dubitationes a Poſidonio propoſitas adferret. Sed de illis quidem rurſus diſſeremus.

Cap. VI. At quod Chryſippus non ſemel aut bis, verum ſaepe admodum fatetur, diverſam a ratiocinatrice facultatem quandam eſſe in animis hominum cauſam effectuum, licet nobis ex hujuſmodi condiſcere, ubi cauſam eorum, quae fiunt parum recte, ſtatuit animi infirmitatem imbecillitatemque; ſic enim ipſas nominat, ſicut et contraria, hoc firmitatem, illud robur. Quae enim non recte homines faciunt, partim ad pravum judicium refert, partim ad infirmitatem animi ac imbecillitatem; ſicut et eis, quae recte adminiſtrant, rectum judicium praeeſt cum bono animi robore. Sed talium quemadmodum judicium opus eſt facultatis rationalis, ita firmitas, robur virtuſque facultatis eſt diverſae a ratiocinatrice, quam ipſe Chryſippus appellat firmitatem ſeu

ἔστιν ὅτε τῶν ὀρθῶς ἐγνωσμένων ἡμῖν, ἐνδόντος τοῦ τόνου τῆς ψυχῆς, καὶ μὴ παραμείναντος ἕως παντὸς, μήτ᾽ ἐξυπηρετήσαντος τοῖς τοῦ λόγου προστάγμασιν, ἐναργῶς ἐν τοῖς τοιούτοις ἐνδεικνύμενος, οἷόν τι τὸ πάθος ἐστίν. ἤδη δὲ καὶ ῥῆσιν αὐτοῦ τινα παραγράψω περὶ τούτων ἐκδιδάσκουσαν· ἔστι δ᾽ ἐκ τοῦ περὶ παθῶν ἠθικοῦ. ἔτι δὲ καὶ κατὰ τοῦτ᾽ ἴσως οἱ ἐπὶ τοῦ σώματος λέγονται τόνοι ἄτονοι καὶ εὔτονοι εἶναι κατὰ τὸ νευρῶδες, τῷ δύνασθαι ἡμᾶς ἢ ἀδυνατεῖν ἐν τοῖς διὰ τούτων ἐπιτελουμένοις ἔργοις. καὶ ὁ ἐν τῇ ψυχῇ λέγεται τόνος, ὡς εὐτονία καὶ ἀτονία. καὶ ἐφεξῆς· ὥσπερ γὰρ ἐν τρόμῳ καὶ ἀνθέξει τινὶ καὶ τῶν παραπλησίων ἤδη, ἃ διὰ τῶν νεύρων ἐνεργεῖται, ἔστι τις ἐπιτελεστικὴ κατάστασις καὶ ἐνδοτικὴ, τῶν νεύρων προεκλελυμένων καὶ ἀνειμένων, ἀναλόγως καὶ ἐπὶ ψυχῆς ἐστι τοιοῦτον νευρῶδες, καθ᾽ ὃ καὶ κατὰ μεταφορὰν ἀνεύρους τινὰς λέγομεν, καὶ νεῦρα ἔχειν. εἶθ᾽ ἑξῆς ἐξηγούμενος αὐτὸ τοῦτο τάδε γράφει· ὁ μὲν δειμῶν ἐπιγινομένων ἀφίσταται, ὁ δὲ κέρδους ἢ

robur, ac recedere ait nonnunquam ab iis, quae recte nobis decreta funt, robore animi remittente, neque continuo perfeverante, neque morem gerente rationis imperiis, evidenter in hujufmodi oftendens, qualis res fit affectus. Jam vero et verba ipfius nonnulla de his afcribam; funt autem ex morali de affectibus libro. *Praeterea etiam in hoc forfan corporis robur dicitur invalidum et validum effe nervofi generis ratione, quod in operibus per hoc obeundis poffimus aut non poffimus aliquid. Item in anima robur dicitur, tanquam bonum robur, et invalidum.* Ac iterum: *Quemadmodum enim in tremore et prehenfione alicujus et fimilibus, quae per nervos efficiuntur, perfectrix quaedam eft conftitutio et concedens, nervis prius refolutis et relaxatis, refpondet etiam in animo talis nervorum ratio, fecundum quam et per tranflationem enerves quosdam dicimus, et nervos habere.* Deinde rurfus hoc ipfum exponens ita fcribit: *Alius metu oboriente difcedit, alius lucro aut damno il-*

ζημίας φερομένης ἐξελύθη καὶ ἐνέδωκεν, ὁ δὲ καθ' ἕτερα τοιαῦτα οὐκ ὀλίγα. ἕκαστον γὰρ τῶν τοιούτων τρέπεταί τε καὶ δουλοῦται ἡμᾶς, ὡς ἐνδιδόντας αὐτοῖς, καὶ φίλους, καὶ πόλεις προδιδόναι, καὶ αὑτοὺς εἰς πολλὰς καὶ ἀσχήμονας πράξεις ἐπιδιδόναι, τῆς πρὸς θέατρα φορᾶς ἐκλυθείσης. οἷος εἰσῆκται καὶ τῷ Εὐριπίδῃ ὁ Μενέλαος· σπασάμενος γὰρ τὴν μάχαιραν φέρεται ἐπὶ τὴν Ἑλένην ὡς ἀναιρήσων, ἰδὼν δὲ καὶ καταπλαγεὶς εἰς τὸ κάλλος ἐξέβαλε τὴν μάχαιραν, οὐδὲ ταύτης ἔτι δυνάμενος κρατεῖν, καθὰ καὶ ἡ ἐπίπληξις αὐτῆς εἴρηκεν αὐτῷ· σὺ δ' ὡς ἐσεῖδες μαστὸν ἐκείνης, ἐκβαλὼν ξίφος φίλημ' ἐδέξω προδότιν αἰκάλλων κύνα. ἅπαντα εἴρηται ὀρθῶς τῷ Χρυσίππῳ, μάχεται δὲ τῷ κρίσεις εἶναι τὰ πάθη. κρίνας γοῦν ὁ Μενέλαυς ἀποκτεῖναι τὴν Ἑλένην καὶ σπασάμενος τὸ ξίφος, ἐπειδὴ πλησίον ἧκεν αὐτῆς, ἐκπλαγεὶς τοῦ κάλλους διὰ τὴν ἀτονίαν καὶ ἀσθένειαν τῆς ψυχῆς [148] (τοῦτο γάρ ἐστιν, ὃ κατασκευάζει παρ' ὅλον τὸν λόγον ὁ Χρύσιππος) οὐ μόνον ἀπέῤῥιψε τὸ ξίφος, ἀλλὰ καὶ καταφιλεῖ τὴν γυναῖκα, καί,

lato recessit remisitque, alius in aliis similibus non paucis. Singula enim hujusmodi pervertunt subiguntque nos in servitutem, ceu ipsis concedentes, et amicos et urbes prodere, ipsosque in multas et indecoras actiones porrigere, impetu ad theatra soluto; qualis introductus est etiam Euripidi Menelaus. Nam arrepto gladio ad Helenam fertur tanquam occisurus. Posteaquam autem vidisset, et ad pulchritudinem ejus obstupuisset, abjecit gladium, neque hunc adhuc continere potens, sicut et increpatio ipsius ei dixit: Tu ubi mammam illius inspexisti, abjecto gladio osculum accepisti, proditori blandiens cani. Quae omnia recte dicta sunt a Chrysippo, sed pugnant cum eo, quod affectus sint judicia. Quum enim Menelaus Helenam occidere decrevisset traxissetque gladium, quum propius accessisset, attonitus ob ejus pulchritudinem propter infirmitatem imbecillitatemque animi (hoc enim Chrysippus toto libro nititur) non solum gladium abjecit, sed etiam mulierem osculatur, et,

Ed. Chart. V. [148.] Ed. Bas. I. (281. 282.)

ὥσπερ ἂν εἴποι τις, αὐτὸν δοῦλον ἐγχειρίζει, οὐ μεταπεισθεὶς ὑπὸ λόγου τινὸς, ὡς ἑτέραν κτήσασθαι κρίσιν, ἀλλ' ἀκρίτως τε καὶ ἀλόγως ὁρμήσας ἐπὶ τἀναντία τοῖς ἐξ ἀρχῆς κεκριμένοις. ὅθεν καὶ αὐ(282)τὸς ὁ Χρύσιππος ἐπιφέρων ἐρεῖ· διὸ πάντων τῶν φαύλων οὕτω πραττόντων ἀποστατικῶς καὶ ἐνδοτικῶς κατὰ πολλὰς αἰτίας ἀσθενῶς καὶ κακῶς ἕκαστα πράττειν ἂν λέγοιτο. τὸ μὲν οὖν ἀποστατικῶς μὲν τοῦ λόγου, τοῖς πάθεσι δ' ἐνδοτικῶς ἁπάντων τῶν φαύλων πραττόντων, ἀσθένειάν τινα καὶ ἀτονίαν ἐμφαίνεσθαι κατὰ τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἀληθέστατα λέγεται. τὸ δὲ κατὰ πολλὰς αἰτίας, ὃ δὴ καὶ αὐτὸς προσέθηκεν ἐν τῇ ῥήσει, καλῶς μὲν εἴρηται πρὸς αὐτοῦ, κάλλιον δ' ἦν, εἰ καὶ τὰς πολλὰς ταύτας αἰτίας, αἵτινές ποτ' εἰσὶν, ἐφεξῆς αὐτὸς διεληλύθει. εἰ γάρ τις προσέχοι τὸν νοῦν, οὐδὲν οὕτως εὑρήσει συνέχον τὴν περὶ τῶν παθῶν πραγματείαν, καὶ μάλιστα τὴν θεραπευτικὴν, ἐν ᾗ ταῦτ' ἔγραψεν, ὡς τὸ πάσας γνῶναι τὰς αἰτίας, ὑφ' ὧν ἀποχωροῦσι τῶν ἐξ ἀρχῆς κρίσεων οἱ κατὰ πάθος τι πράττοντες. ὃ δέ γε τοσούτου

veluti aliquis dixerit, seipsum servum tradit, non persuasus ab aliqua ratione, ut aliud acquireret judicium, verum citra judicium citraque rationem, impetu ad contraria ductus iis, quae initio statuerat. Unde et Chrysippus ipse inferens ait: *Quocirca omnibus ignavis ita facientibus descifcendo et succumbendo secundum multas causas imbecilliter et male singula fieri dicentur.* Desciscendo igitur a ratione, affectibus autem succumbendo omnibus vilibus agentibus, imbecillitatem quandam et infirmitatem in anima ipsorum ostendi verissime dicitur; at secundum multas causas, quod et ipse in oratione apposuit, bene sane ab eo dictum est, sed praestitisset, si etiam multas has causas, quae tandem sint, ipse pertractasset. Si quis enim animum attendat, nihil inveniet, in quo summa tractationis de affectibus et praecipue curativae, in qua haec ipse prodidit, ita consistat, ut in cognitione omnium causarum, propter quas, qui aliquid secundum affectum faciunt, a judiciis initio institutis recedunt. Hic autem

δεῖ συμπάσας ἀκριβῶς ἐκδιδάσκειν, ὥστ' οὐδ' αὐτὴν ταύτην, ἧς μέμνηται νῦν, ἐδήλωσε σαφῶς. οὐ γὰρ δὴ ἀποχρήσει γ' ἡμῖν εἰπεῖν, ὡς ἡ τῆς ψυχῆς ἐστιν ἀσθένεια· κοινὴ γὰρ αὕτη γε κατὰ πάντα τὰ πάθη καὶ μία. Χρύσιππος δὲ πολλάς εἶναί φησιν αἰτίας τὰς ἐξελεγχούσας δηλονότι τὴν ἀσθένειαν τῆς ψυχῆς, ὥσπερ ἐπὶ μὲν τοῦ Μενέλεω τὸ κάλλος τῆς Ἑλένης, ἐπὶ δὲ τῆς Ἐριφύλης τὸν χρυσὸν, ἐπ' ἄλλου δέ τινος ἄλλο. μυρία γάρ ἐστι τὰ κατὰ μέρος, ὑφ' ὧν ἐξίστανται τῆς ἀρχαίας κρίσεως οἱ κατὰ πάθος ζῶντες. ἀλλ' οὐ χρὴ τῶν μυρίων τούτων μνημονεύειν, ἀλλ' εἰς ὀλίγα κεφάλαια τὸν λόγον ἄγειν, ὡς ὁ Πλάτων ἐποίησε, βασιλικόν μέν τι λέγων εἶναι καὶ δεσποτικὸν ἐπιστήμην, καὶ μήποτε ἂν ἁμαρτεῖν μηδένα κατὰ μηδὲν, ἐπιστήμης παρούσης, τοὺς μέντοι μεταπεισθέντας, ἢ ἐπιλαθομένους αὐτῶν, ἢ βιασθέντας, ἢ δελεασθέντας, ἐξαμαρτάνειν ἄλλον ἐν ἄλλῃ πράξει. ἀλλὰ τὸ μὲν ἐπιλαθέσθαι καὶ τὸ μεταπεισθῆναι πάθος οὐδέπω, καθάπερ οὐδὲ τὸ μηδὲ ὅλως ἔχειν ἐπιστήμην· ἀμαθία γὰρ τοῦτο καὶ

tantum abeſt, ut omnes exacte edoceat, ut ne hanc ipſam quidem, cujus in praeſentia meminit, aperte indicaverit. Non enim ſufficiet nobis dicere, animi eſſe imbecillitatem, quippe communis haec in omnibus affectibus et una exiſtit. Chryſippus autem multas eſſe cauſas dicit, quae imbecillitatem ſcilicet animi coarguant, quemadmodum in Menelao pulchritudinem Helenae, in Eriphyle aurum, in alio quodam aliud. Infinita enim ſunt particularia, propter quae a veteri judicio ii, qui ſecundum affectum vivunt, digrediuntur: verum horum innumerabilium mentio facienda non eſt, ſed in pauca capita ſermo cogendus, quemadmodum Plato factitavit, regium quiddam et dominatorium eſſe dicens ſcientiam, et nec ullum unquam in aliqua re, ſcientia praeſente, aberrare, dimotos autem a propoſito vel oblitos, aut coactos, aut deceptos, alium in alia actione errare. Sed omnino oblitum eſſe et dimotum a propoſito affectus nondum eſt, quemadmodum neque omnino ſcientiam habere; id namque in-

ἄγνοιά ἐστιν, οὐ πάθος. εἰ δέ τις ὑπὸ θυμοῦ βιασθεὶς ἢ δελεασθεὶς ὑφ' ἡδονῆς ἀπέστη τῶν ἐξ ἀρχῆς κεκριμένων, ἀσθενὴς μὲν ἡ ψυχὴ τούτῳ καὶ ἄτονος, ἡ κίνησις δ' αὐτῆς τὸ πάθος ἐστὶν, ὥσπερ που καὶ ἡ τοῦ κατὰ τραγῳδίαν ὑποκειμένου Μενέλεω ψυχὴ δελεασθεῖσα πρὸς τῆς ἐπιθυμίας ἐξέστη τῶν κεκριμένων, ἡ δέ γε Μήδεια βιασθεῖσα πρὸς τοῦ θυμοῦ, περὶ ἧς καὶ αὐτῆς οὐκ οἶδ' ὅπως ὁ Χρύσιππος οὐκ αἰσθάνεται καθ' ἑαυτοῦ τῶν Εὐριπίδου μεμνημένος ἐπῶν·

Καὶ μανθάνω μὲν, οἷα δρᾷν μέλλω κακὰ,
Θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων.

οὐ γὰρ μανθάνειν ἐχρῆν εἰρηκέναι τὸν Εὐριπίδην, εἰ τοῖς τοῦ Χρυσίππου δόγμασιν ἔμελλε μαρτυρήσειν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἐναντιώτατον, ἀγνοεῖν τε καὶ μὴ μανθάνειν, οἷα δρᾷν μέλλει κακά. τὸ δὲ γινώσκειν μὲν αὐτὸ, νικᾶσθαι δ' ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, τί ἄλλο ἐστὶν, ἢ δύο ἀρχὰς εἰσάγοντος ἀνθρώπου τῶν τῆς Μηδείας ὁρμῶν; ἑτέραν μὲν, ᾗ γιγνώσκομέν τε τὰ πράγματα καὶ ἐπιστήμην ἔχομεν αὐτῶν, ἥτις ἐστὶν ἡ

ſcitia ignorantiaque, non affectus eſt. At ſi quis iracundia compulſus aut voluptate deceptus ab iis, quae initio ſtatuerat, receſſerit, imbecillis quidem huic anima et infirma eſt, motus autem ipſius affectus eſt, veluti etiam anima Menelai, qui in tragoedia introducitur, a cupiditate decepta receſſit ab iis, quae inſtituerat. Jam Medea iracundia compulſa, de qua haud novi quomodo Chryſippus Euripidis verſuum imprudens contra ſeſe meminerit:

Ego equidem novi, patrabo quae mala,
Potentior ſed ira eſt conſiliis meis.

Non enim intelligere Euripidem dixiſſe oportebat, ſi Chryſippi dogmatis erat atteſtaturus, verum id, quod maxime contrarium eſt, ignorare neque ſcire, quae factura erat mala. At cognoſcere quidem id, ab iracundia autem vinci, quid aliud eſt quam duo principia Medeae perturbationum introducere? alterum, quo res cognoſcimus, et ſcientiam ipſarum habemus, quae rationalis eſt

λογικὴ δύναμις, ἑτέραν δ' ἄλογον, ἧς ἔργον τὸ θυμοῦσθαι. αὕτη μὲν οὖν Μηδείας ἐβιάσατο τὴν ψυχήν· ἡ δὲ ἑτέρα ἡ ἐπιθυμητικὴ τὴν τοῦ Μενέλεω δελεάσασα κατηνάγκασεν ἀκολουθεῖν οἷς αὐτὴ προσέταττε. [149] Χρύσιππος δ' οὔτε τῆς ἐν τούτοις ἐναντιώσεως αἰσθάνεται, καὶ μυρία ἕτερα γράφει τοιαῦτα, καθάπερ ἐπειδὰν λέγῃ· ἔστι δ', ὡς οἶμαι, κοινότατον ἡ ἄλογος αὕτη φορὰ καὶ ἀπεστραμμένη τὸν λόγον, καθ' ὃ καὶ θυμῷ φαμέν τινας φέρεσθαι. καὶ πάλιν· διὸ καὶ ἐπὶ τῶνδε τῶν ἐμπαθῶν ὡς περὶ ἐξεστηκότων ἔχομεν, καὶ ὡς πρὸς παρηλλαχότας ποιούμεθα τὸν λόγον, καὶ οὐ παρ' ἑαυτοῖς, οὐδ' ἐν ἑαυτοῖς ὄντας. καὶ ἐφεξῆς δὲ πάλιν ἐξηγούμενος αὐτὰ ταῦτα· ἡ δὲ παραλλαγὴ γίγνεται καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ ἀναχώρησις οὐ κατ' ἄλλο τι ἢ τὴν τοῦ λόγου ἀποστροφὴν, ὡς προείπομεν. τῷ τε γὰρ θυμῷ φέρεσθαι, καὶ ἐξεστηκέναι, καὶ οὐ παρ' ἑαυτοῖς, οὐδ' ἐν ἑαυτοῖς εἶναι, καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτα φανερῶς μαρτυρεῖ τῷ κρίσεις εἶναι τὰ πάθη, κἀν τῇ λογικῇ δυνάμει τῆς ψυχῆς συνίστασθαι, καθάπερ καὶ τὰ οὕτως ἔχοντα.

facultas, alterum irrationale, cujus opus eſt iraſci. Hoc itaque Medeae animam compulit; alterum, quod concupiſcibilem Menelai animam decipiens ſequi adegit ea, quae ipſum imperabat. At Chryſippus neque contrarietatem in his percipit, et infinita alia id genus prodit, velnti quum dicit: *Eſt meo judicio res communiſſima irrationalis haec animi latio et a ratione averſa, veluti et nonnullos iracundia ferri dicimus.* Ac rurſus: *Quare etiam in his ita affectu motis ceu de egreſſis ſentimus, et tanquam ad immutatos verba facimus, et qui nec apud ſe, nec in ſe ſunt.* Deinde etiam rurſus eadem exponit: *Immutatio fit et ex ſe digreſſio non in alia quadam re, quam rationis averſione, ſicuti praediximus. Nam iracundia ferri, et exceſſiſſe, et non apud ſe, neque in ſe eſſe, omniaque id genus atteſtantur manifeſto, affectus judicia eſſe, et in rationali animae facultate conſiſtere, quemadmodum quae ita ſe ha-*

διὸ καὶ τοιαύτας ἔστιν ἀκοῦσαι φωνὰς ἐπί τε τῶν ἐρώντων καὶ τῶν ἄλλως σφόδρα ἐπιθυμούντων, καὶ ἐπὶ τῶν ὀργιζομένων, ὅτι τε τῷ θυμῷ θέλουσι χαρίζεσθαι, καὶ ἐᾷν αὐτοὺς, εἴτ' ἄμεινον, εἴτε μὴ, καὶ μηθὲν λέγειν αὐτοῖς, καὶ ὡς τοῦτο ἐκ παντός γε τρόπου ποιητέον, καὶ εἰ διαμαρτάνουσι, καὶ εἰ ἀσύμφορόν ἐστιν αὐτοῖς. καὶ γὰρ καὶ τὰ οὕτως ὑπὸ τοῦ Χρυσίππου λεγόμενα τὴν θυμοειδῆ δύναμιν ἑτέραν τινὰ τῆς λογιζομένης ἐνδείκνυται, καὶ τὴν ὁρμὴν τοῦ ζώου ποτὲ μὲν ὑπ' ἐκείνης ἄρχεσθαι διδάσκει, ποτὲ δ' ὑπὸ τῆς ἐπιθυμητικῆς, ὅταν γ' ἐν πάθει καθεστήκῃ, καθάπερ, ὅταν ἔξω πάθους, ὑπὸ τῆς λογικῆς. ὅμοια δὲ τοῖς προγεγραμμένοις καὶ τὰ οὕτως ὑπὸ τοῦ Χρυσίππου λεγόμενα, καθάπερ ἔχει καὶ τάδε· οἵας μάλιστα φορὰς καὶ οἱ ἐρώμενοι ἀξιοῦσι πρὸς ἑαυτοὺς ἔχειν τοὺς ἐραστὰς, ἀπερισκεπτότερον καὶ ἄνευ ἐπιστροφῆς λογικῆς ἱσταμένους, καὶ ἔτι τοῦ παραινοῦντος λόγου αὐτοῖς ὑπερβατικοὺς ὄντας, μᾶλλον δ' οὐδ' ὅλως ὑπομονητικοὺς ἀκοῦσαί τινος τοιούτου. καὶ γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα τῇ παλαιᾷ δόξῃ μαρτυρεῖ,

bent. Quocirca hujusmodi voces audire licet in amantibus et alioqui vehementer appetentibus irascentibusque, quod iracundiae volunt gratificari, et sinere ipsos, sive melius, sive non, ac nihil eis dicere, item quod hoc omni modo faciendum sit, etsi peccent, vel ipsis incommodum sit. Quin etiam, quae hunc in modum a Chrysippo dicuntur, irascibilem facultatem diversam quandam a ratiocinatrice ostendunt; et impetum animantis nonnunquam ab illa incipere docet, interim a concupiscibili, quum in affectu consistit, veluti, quum extra affectum, a rationali. Respondent autem praedictis et quae sic a Chrysippo dicuntur, quemadmodum haec quoque habent: *Cujusmodi maxime impetus et amantes volunt apud se amatores habere inconsideratius et sine aliqua conversione rationali subsistentes, et praeterea rationis ipsos admonentis transgressores, imo neutiquam ejusmodi quiddam audire tolerantes; etenim ejusmodi omnia veteri opinioni attestan-*

καθάπερ καὶ τὰ ἐφεξῆς αὐτῶν τάδε. οὕτως τε μακρὰν ἀπέχουσιν ἀπὸ τοῦ λόγου, ὡς ἂν ἀκοῦσαι ἢ προσέχειν τινὶ τοιούτῳ, ὥστε μηδὲ τὰ τοιαῦτα ἄπο τρόπου ἔχειν γ᾽ αὐτοῖς λέγεσθαι·

Κύπρις γὰρ οὐδὲν νουθετουμένη χαλᾷ.
Ἂν γὰρ βιάζῃ, μᾶλλον ἐντείνειν φιλεῖ.
Νουθετούμενος δ᾽ ἔρως μᾶλλον πιέζει.

καὶ γὰρ καὶ ταῦτα καὶ τὰ ἐφεξῆς λεγόμενα τῷ παλαιῷ μαρτυρεῖ δόγματι περὶ τῆς τῶν παθῶν γενέσεως· ἔχει δ᾽ οὕτως. ὅτι δ᾽ ὥσπερ ἄκαιρον ἐπιτιμητὴν καὶ οὐκ ἐπιγνώμονα τοῖς γινομένοις ἐν τῷ ἐρᾷν ἀποκλίνουσι τὸν λόγον, καθάπερ ἄνθρωπον ἀκαίρως δοκοῦντα νουθετεῖν, ἡνίκα δὴ καὶ οἱ θεοὶ δοκοῦσιν αὐτοῖς ἀφιέναι ἐπιορκεῖν. καὶ ἔτι τὰ τούτων ἑξῆς. ἔτι μᾶλλον ἐξείη, φησὶν, αὐτοῖς τὸ ἐπιὸν ποιεῖν ἀκολουθοῦσι τῇ ἐπιθυμίᾳ. ἐνταῦθα μέν γε καὶ μὰ τὸν Δία σαφῶς εἶπεν ἀκολουθοῦσι τῇ ἐπιθυμίᾳ, καθάπερ ἔμπροσθεν ἔφην τῷ θυμῷ. λόγῳ δ᾽ οὔτ᾽ ἐν τούτοις οὔτ᾽ ἐν

tur, ficuti etiam poft haec, quae deinceps fequuntur: tamque longe a ratione abfunt, ut audiant aut attendant id genus aliquod, ut nec injuria haec de illis dici poffint:

Nam diva Cypris admonita laxat nihil;
Si namque cogas, amplius haec intenditur,
Amorque caftigatus infeftat magis.

Item haec, et quae fequuntur deinceps, veteri placito atteftantur de affectuum generatione; habent autem in hunc modum. *Quoniam tanquam inopportunum objurgatorem et non arbitrum eorum, quae fiunt in amando, rationem refugiunt, ceu hominem, qui intempeftive admonere videatur, quum et dii videantur ipfis permittere, ut pejerent.* Infuper quae fequuntur. Ad haec magis licuerit ipfis (inquit) id quod fingruit facere cupiditatem fequentibus. Hic sane per Jovem dixit fequentibus cupiditatem, quemadmodum antea dixi iracundiam. Rationem vero neque in his neque in alio

ἄλλῳ τινὶ τῶν ἑξῆς ἀκολουθεῖν φήσει τοὺς ἐν πάθει καθεστηκότας, ἀλλ' ἀπεστράφθαι διὰ παντὸς αὐτὸν, καὶ φεύγειν, καὶ μὴ προσίεσθαι, καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτα. καὶ μὲν δὴ καὶ ὅταν μνημονεύῃ τοῦ Μενανδρείου ἔπους, ἐν ᾧ φησι, τὸν νοῦν ὑποχείριον ἔχων εἰς τὸν πίθον δέδωκα, φανερῶς κἀνταῦθα μαρτυροῦσαν ἀπόφασιν τῇ παλαιᾷ δόξῃ παρατίθεται, καθάπερ κἀπειδὰν ἐξηγούμενος τὸ μὴ παρ' ἑαυτοῖς εἶναι μηδ' ἐν ἑαυτοῖς λέγῃ ταυτί· οἰκείως δὲ καὶ ἐκφέρεσθαι λέγονται οἱ οὕτως ὀργιζόμενοι τοῖς ἐπὶ τῶν δρομέων προεκφερομένοις παραπλησίως κατὰ τὸ πλεονάζον, [150] τῶν μὲν παρὰ τὴν ἐν τῷ τρέχειν ὁρμὴν, τῶν δὲ παρὰ τὸν ἴδιον λόγον. οὐ γὰρ ἂν οὕτως οἵ γε κρατοῦντες τῆς κινήσεως καθ' ἑαυτοὺς ἂν κινεῖσθαι λέγοιντο, ἀλλὰ κατ' ἄλλην τινὰ βίαν ἔξωθεν (283) αὐτῶν. ὁμολογεῖ κἀνταῦθα βίαν τινὰ τὴν κινοῦσαν εἶναι πᾶσι τοῖς πάθεσιν ὁρμὰς ὀρθότατα γινώσκων, πλὴν ὅτι τὴν βίαν ἔξωθεν αὐτῶν ἔφησεν εἶναι, δέον οὐκ ἔξωθεν, ἀλλ' ἐν τοῖς ἀνθρώποις ὑπάρχειν εἰπεῖν. οὐ γὰρ δι' αὐτὸ λέγομεν αὐτοὺς ἑαυτοῖς ἔξω καθεστηκέναι, καὶ μὴ ἐν ἑαυτοῖς εἶναι, διότι τὸ

quodam affectu commotos sequi dicit, sed aversari omnino ipsam, fugere et non assumere, atque omnia ejus generis. Quin etiam, quum Menandri carminis meminit, in quo dicit, *Mentem subditam habens in dolium transmisi*, manifesto hic quoque sententiam veteri opinioni suffragantem apponit, veluti quum exponens non apud se, neque in se esse, haec profert: *Proprie vero etiam efferri dicuntur, qui sic irascuntur, similiter iis, qui in cursu efferuntur quoad excessum, horum quidem in currendi impetu, eorum vero in propria ratione.* Non enim, qui hoc pacto moventur, ex se ipsis moveri dicentur, sed secundum aliam quandam vim extrinsecus adhibitam. Fatetur hic quoque, vim quandam omnibus affectibus adesse motricem, impetus rectissime intelligens, nisi quod vim extra ipsos esse dixit, quum conveniebat non extrinsecus, sed in hominibus esse dicere. Quippe non ideo dicimus, ipsos extra se consistere, neque in se ipsis esse,

βιαζόμενον αὐτοὺς ὁρμᾷν κατὰ τὸ πάθος ἔξωθέν ἐστιν, ἀλλ' ὅτι παρὰ φύσιν ἔχουσιν, εἴγε τὸ λογικὸν τῆς ψυχῆς, ᾧ κρατεῖν καὶ ἄρχειν τῶν ἄλλων ἦν κατὰ φύσιν, οὐ κρατεῖ νῦν, ἀλλὰ κρατεῖται καὶ ἄρχεται πρὸς τῶν ἀλόγων τῆς ψυχῆς δυνάμεων· ὅπερ, οἶμαι, καὶ διὰ τῶν τοιούτων παραδειγμάτων ὁ Χρύσιππος κατασκευάζων οὐκ αἰσθάνεται. παρατίθεται γοῦν τὸν Εὐριπίδου γεγραμμένον Ἡρακλεῖ πρὸς Ἄδμητον διάλογον. ἔχει δ' ὧδε·

Τί δ' ἂν προκόπτοις, εἰ θέλοις στένειν ἀεί;

ταυτὶ μὲν Ἡρακλῆς λέγει, ὁ δ' Ἄδμητος ἀποκρίνεται·

Ἔγνωκα κ' αὐτὸς, ἀλλ' ἔρως τις ἐξάγει.

δῆλον γὰρ ὅτι τῆς ἐπιθυμητικῆς δυνάμεως, οὐ τῆς λογικῆς ὁ ἔρως πάθος ὑπάρχων ἐξάγει τὴν ὅλην ψυχὴν, καὶ ἄγει τὸν ἄνθρωπον εἰς ἐναντίας πράξεις ὧν ἐξ ἀρχῆς ἐκεκρίκει. παρατίθεται δὲ καὶ τὰ τοῦ Ἀχιλλέως πρὸς τὸν Πρίαμον εἰρημένα·

Ἄνσχεο μηδ' ἀλίαστον ὀδύρεο σὸν κατὰ θυμόν·
Οὐ γάρ τι πρήξεις ἀκαχήμενος υἷος ἑῆος,

quia id, quod ipſos ſecundum affectum irruere cogit, extrinſecus eſt, ſed quia praeter naturam habent. Siquidem rationalis animae pars, quam continere et imperare aliis erat ſecundum naturam, non continet nunc, ſed continetur et gubernatur ab irrationabilibus animi potentiis, quod etiam hujuſmodi exemplis Chryſippus imprudens aſtruit. Itaque apponit ex Euripidis ſcriptis dialogum Herculis ad Admetum, qui ita habet:

Sed quid revolvis? an ſemper moerere vis?

Haec quidem Hercules dicit, Admetus autem reſpondet:

Et ipſe novi, verum amor me concitat.

Conſtat enim, quum concupiſcibilis facultatis, non rationalis, amor ſit affectus, totum animum educere, hominemque in contrarias actiones rapere iis, quae initio ſtatuerat. Item Achillis dicta ad Priamum apponit:

Suſtineas, animo nec inevitabile plores;
Nil ſiquidem efficies lugendo funera nati,

Οὐδέ μιν ἀνστήσεις, πρὶν καὶ κακὸν ἄλλο πάθησθα.
ταῦτα μέν φησι λέγειν αὐτὸν παρ' αὐτῷ διαλεγόμενον, οὕτω γὰρ ἔγραψεν αὐτοῖς ὀνόμασιν, ἐξίστασθαι δ' οὐκ ὀλιγάκις ἐκ τῶν αὐτῶν τούτων κρίσεων ἐν τοῖς συμπίπτουσιν, καὶ μὴ κρατεῖν ἑαυτοῦ νικωμένου ὑπὸ τῶν παθῶν. καὶ γὰρ οὖν κἀνταῦθα τό τε τῶν κρίσεων ἐξίστασθαι, καὶ τὸ μὴ κρατεῖν ἑαυτοῦ, καὶ τὸ ποτὲ μὲν εἶναι παρ' ἑαυτῷ, ποτὲ δ' οὒ, καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτα, τοῖς τε φαινομένοις ἐναργῶς ὁμολογεῖ καὶ τῇ παλαιᾷ δόξῃ περὶ παθῶν τε καὶ ψυχῆς δυνάμεων, οὐ μὴν οἷς ὑπέθετο Χρύσιππος. ὁμοίως δ' εἴρηται καὶ τὰ τοιαῦτα κατὰ τὸ περὶ τῶν παθῶν βιβλίον· τὸ γὰρ δὴ σεσοβημένον καὶ παρηλλαχὸς ἐν ἡμῖν καὶ ἀπειθὲς τῷ λόγῳ οὐχ ἧττον ἐπὶ τῆς ἡδονῆς καταγίνεται. καὶ πάλιν· οὕτω γὰρ ἐξιστάμεθα, καὶ ἔξω γινόμεθα ἑαυτῶν, καὶ τελέως ἀποτυφλούμεθα ἐν τοῖς σφαλλομένοις, ὥστ' ἔστιν ὅτε σπόγγον ἔχοντες ἢ ἔριον ἐν ταῖς χερσὶν τοῦτον διαράμενοι βάλλομεν ὡς δή τι περανοῦντες δι' αὐτῶν. εἰ δ' ἐτυγχάνομεν μάχαιραν ἔχοντες ἢ ἄλλο τι, τούτῳ ἂν ἐχρησά-

Quem neque restitues, mala ni sis altera passus.
Haec quidem dicere ipsum ait secum disserentem. Item scripsit ad verbum, recedere non raro ab ipsis his judiciis aliquem in iis, quae accidunt, nec continere se, quum ab affectibus vincitur. Etenim hic quoque a judiciis recedere, et non se continere, et interdum esse apud se, interdum non, ac omnia id genus tum evidentibus manifesto respondent, tum veterum opinioni et de affectibus et animae facultatibus, non tamen iis, quae Chrysippus proposuit. Similiter dicta sunt et hujusmodi in libro de affectibus: *Nam quod perturbatum est, immutatumque in nobis, et rationi inobsequens, non minus in voluptate conversatur.* Ac rursus: *Sic enim recedimus, et extra nos rapimur, et in totum excaecamur in iis, quae deliquimus; quapropter interdum spongiam aut lanam in manibus habentes hanc vastatam projicimus, tanquam aliquid per eas absolventes. At si fiat, ut gladium vel aliud quippiam habeamus, hoc usi fuerimus similiter.*

μεθα παραπλησίως. καὶ ἑφεξῆς· πολλάκις δὲ κατὰ τὴν τοιαύτην τυφλότητα τὰς κλεῖς δάκνομεν, καὶ τὰς θύρας τύπτομεν, οὐ ταχὺ αὐτῶν ἀνοιγομένων, πρός τε τοὺς λίθους ἐὰν προσπταίσωμεν, τιμωρητικῶς προσφερόμεθα καταγνύντες καὶ ῥιπτοῦντες αὐτοὺς εἴς τινας τόπους, καὶ ἐπιλέγοντες καθ᾽ ἕκαστα τούτων ἀτοπώτατα. ὡσαύτως δὲ κἀν τοῖς ἑξῆς φησιν· ἐννοήσειε δ᾽ ἄν τις ἐκ τῶν τοιούτων καὶ τὴν ἐν τοῖς πάθεσιν ἀλογιστίαν, καὶ ὡς ἐν τοῖς τοιούτοις ἀποτυφλούμεθα καιροῖς, ὡς ἂν ἕτεροί τινες γεγονότες τῶν προδιαλελογισμένων. ὅλως δ᾽, εἴ τις ἐκλέγοι πάντα καὶ παραγράφοι νῦν, ὅσα κατὰ τὸ περὶ παθῶν εἴρηται βιβλίον αὐτῷ, μαχόμενα μὲν οἷς αὐτὸς ὑπέθετο δόγμασιν, ὁμολογοῦντα δὲ τοῖς τε φαινομένοις ἐναργῶς καὶ τῇ Πλάτωνος δόξῃ, μῆκος ἂν ἄμετρόν τι γένοιτο τοῦ βιβλίου. μεστὸν γάρ ἐστιν αὐτῷ τὸ γραμμάτων τε καὶ κρίσεων ἐξίστασθαι λέγοντι, [151] καὶ τῶν προδιαλελογισμένων διὰ τὸν θυμὸν, ἢ τὴν ἐπιθυμίαν, ἢ τὴν ἡδονὴν, ἤ τι τοιοῦτον μανιωδῶς τε κινεῖσθαι, καὶ οὐκ ἐν ἑαυτῷ, οὐδὲ παρ᾽ ἑαυτῷ εἶναι,

Ac deinceps: *Saepe vero in hujusmodi caecitate claves mordemus, et fores pulſamus, quum non celeriter aperiuntur. Item in lapides ſi illidimus, puniendi ſtudio efferimur, damnantes projicientesque ipſos in aliqua loca, et acclamantes in ſingulis his abſurdiſſima quaeque.* Pari modo in ſubſequentibus ait: *Conſideraverit aliquis ex hujusmodi rationis penuriam in affectibus, et quo pacto in talibus excaecamur temporibus, tanquam alieni facti ab iis, qui prius ratione utebantur.* In totum, ſi quis omnia eligat aſcribatque nunc, quae in libro de affectibus comprehenſa ſunt, pugnantia quidem iis dogmatis, quae ipſe ſtatuit, conſentanea autem et manifeſto apparentibus et Platonis opinioni, in immenſum liber excreverit; librum enim ipſe replevit, dum homines a judiciis recedere dicit, et ab iis, quae prius ratione erant inſtituta, propter iracundiam, aut cupiditatem, aut voluptatem, aut ejusmodi quippiam, ac furioſe agitari, et

τετυφλῶσθαί τε τὴν διάνοιαν, ἀλογίστως τε φέρεσθαι, καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτα. τὰς μὲν δὴ τοιαύτας ῥήσεις αὐτοῦ τινὶ κατὰ σχολὴν ἐκλέγειν ἐπιτρέπω.

Κεφ. ζ'. Δεδειγμένου δὲ ἤδη σαφῶς αὐτῶν τοῦ τύπου, μεταβήσομαι δὴ ἐπί τινα τῶν ὑπὸ τοῦ Ποσειδωνίου πρὸς τὸν Χρύσιππον ἀντειρημένων. ὁ γοῦν ὅρος οὗτος, φησὶν, ὁ τῆς ἄσης, ὥσπερ οὖν καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν παθῶν, ὑπό τε Ζήνωνος εἰρημένοι καὶ πρὸς τοῦ Χρυσίππου γεγραμμένοι, σαφῶς ἐξελέγχουσι τὴν γνώμην αὐτοῦ. δόξαν γὰρ εἶναι, πρόσφατον τὸ κακὸν αὐτῷ παρεῖναι, φησὶ τὴν λύπην. ἐν ᾧ καὶ συντομώτερον ἐνίοτε λέγοντες ὧδέ πως προφέρονται· λύπη ἐστὶ δόξα πρόσφατος κακοῦ παρουσίας. εἶναι μὲν δὴ τὸ πρόσφατόν φησι τὸ ὑπόγυον κατὰ τὸν χρόνον, ἀξιοῖ δὲ τὴν αἰτίαν αὐτῶν ῥηθῆναι, δι' ἣν ἡ τοῦ κακοῦ δόξα πρόσφατος μὲν οὖσα συστέλλει τε τὴν ψυχὴν καὶ λύπην ἐργάζεται, χρονισθεῖσα δ' ἢ οὐδ' ὅλως, ἢ οὐκ ἔθ' ὁμοίως συστέλλει. καίτοι οὐδὲ τὸ πρόσφατον ἐχρῆν ἐγκεῖσθαι κατὰ

non in fe, neque apud fe effe, excaecarique animo, irrationabiliter ferri, atque omnia ejus generis. Sane ejusmodi verba ipfius alicui per otium feligere committo.

Cap. VII. Quum autem manifefte jam figura ipforum demonftrata fit, digrediar ad nonnulla, quae Pofidonius contra Chryfippum protulerit. Itaque, *Definitio*, inquit, *moeftitiae, quemadmodum etiam multae aliae affectuum tum a Zenone dictae, tum a Chryfippo fcriptae, manifefte fententiam ejus coarguunt. Nam moeftitiae effe recentem opinionem, quod malum fibi adfit, pronunciat.* In qua etiam compendiofius nonnunquam dicentes hunc in modum proferunt: Moeftitia eft opinio recens mali praefentis. Effe fane recens dicit, quod proximum tempore; caufam vero ipfum dicere Pofidonius exigit, propter quam mali opinio, quum recens eft, animum fubmittat triftitiamque efficiat, inveterata autem aut neutiquam, aut non adhuc fimiliter contrahat; etfi ne recens quidem in finitione apponi conveniebat, modo

τὸν ὅρον, εἴπερ ἀληθῆ τὰ Χρυσίππου. κατὰ γὰρ τὴν γνώμην αὐτοῦ μᾶλλον τοῦ μεγάλου κακοῦ, ἢ ἀνυπομονήτου, ἢ ἀκαρτερήτου, καθάπερ αὐτὸς εἴωθεν ὀνομάζειν τὴν λύπην, εἰρῆσθαι [ἔδει] δόξαν, οὐ προσφάτου. ἔνθα καὶ διχόθεν ὁ Ποσειδώνιος ἀντιλέγει τῷ Χρυσίππῳ, κατὰ μὲν τοῦτον τὸν δεύτερον ὁρισμὸν ἀναμιμνήσκων τῶν τε σοφῶν καὶ τῶν προκοπτόντων, ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται· οἱ μὲν γὰρ ἐν μεγίστοις ἀγαθοῖς, οἱ δ᾽ ἐν μεγίστοις κακοῖς ἑαυτοὺς ὑπολαμβάνοντες εἶναι, ὅμως οὐ γίνονται διὰ τοῦτ᾽ ἐν πάθει· κατὰ δὲ τὸν πρῶτον ἐρωτᾷ τὴν αἰτίαν, δι᾽ ἣν οὐχ ἡ τῆς τοῦ κακοῦ παρουσίας δόξα τὴν λύπην, ἀλλ᾽ ἡ πρόσφατος ἐργάζεται μόνη, καί φησι, διότι πᾶν τὸ ἀμέτρητον καὶ ξένον ἀθρόως προσπίπτον ἐκπλήττει τε καὶ τῶν παλαιῶν ἐξίστησι κρίσεων, ἀσκηθὲν δὲ καὶ συνεθισθὲν καὶ χρονίσαν ἢ οὐδ᾽ ὅλως ἐξίστησιν, ὡς κατὰ πάθος κινεῖν, ἢ ἐπὶ μικρὸν κομιδῇ, διὸ καὶ προενδημεῖν [δεῖν] φησι τοῖς πράγμασι, καὶ μήπω παροῦσιν οἷον παροῦσι χρῆσθαι. βούλεται δὲ τὸ προενδημεῖν ῥῆμα τῷ Ποσειδωνίῳ τὸ οἷον προανα-

Chrysippi dicta vera sint. Nam secundum ipsius sententiam potius magni mali, vel impatibilis, vel intolerabilis, sicut ipse nominare consuevit, tristitiam dictam esse opinionem, non recentis; ubi et bifariam Chrysippo Posidonius contradicit, in hac quidem secunda definitione mentionem faciens et sapientum et providorum, veluti prius comprehensum est. Alii siquidem in maximis bonis, alii in maximis malis dum se esse putant, tamen propterea affectui non implicantur. In prima definitione causam quaerit, cur non mali praesentis opinio tristitiam, sed recens solum efficiat, aitque: omne immodicum et peregrinum subito irruens et excedere et a veteribus recedere facit opinionibus, usitatum vero et consuetum inveteratumque aut nullo pacto immutat, ut secundum affectum moveat, aut parum admodum; quare etiam domesticum ac familiare sibi facere dicit, rebus non praesentibus tanquam praesentibus uti. Significat autem Posidonio verbum hoc προενδημεῖν quasi effingere et effor-

πλάττειν τε. καὶ προτυποῦν τὸ πρᾶγμα παρ' ἑαυτῷ τὸ μέλλον γενήσεσθαι, καὶ ὡς πρὸς ἤδη γενόμενον ἐθισμόν τινα ποιεῖσθαι κατὰ βραχύ. διὸ καὶ τὸ τοῦ Ἀναξαγόρου παρείληφεν ἐνταῦθα, ὡς ἄρα, τινὸς ἀπαγγείλαντος αὐτῷ, τεθνάναι τὸν υἱὸν, εὖ μάλα καθεστηκότως εἶπεν, ᾔδειν θνητὸν γεννήσας, καὶ ὡς τοῦτο λαβὼν Εὐριπίδης τὸ νόημα τὸν Θησέα πεποίηκε λέγοντα·

Ἐγὼ δὲ παρὰ σοφοῦ τινος μαθὼν
Εἰς φροντίδας νοῦν συμφοράς τ' ἐβαλλόμην,
Φυγάς τ' ἐμαυτῷ προστιθεὶς πάτρας ἐμῆς
Θανάτους τ' ἀώρους καὶ κακὰς ἄλλας ὁδοὺς,
Ὥστ', εἴ τι πάσχοιμ' ὧν ἐδόξαζόν ποτε,
Μή μοι νεαρὸν προσπεσὸν ψυχὴν δάκοι.

οὕτω δὲ εἰρῆσθαί φησι καὶ τὰ τοιαῦτα·

[152] Εἰ μὲν τόδ' ἦμαρ πρῶτον ἦν κακουμένῳ,
Καὶ μὴ μακρὰ δὴ διὰ πόνων ἐναυστόλουν,
Εἰκὸς σφαδάζειν ἦν ἂν ὡς νεόζυγα
Πῶλον, χαλινὸν ἀρτίως δεδεγμένον·

mare sibi rem, quae futura est, et tanquam cum iam facta consuetudinem quandam paulatim inire. Quocirca etiam Anaxagorae dictum assumpsit hic, quomodo, quum aliquis ei filium mortuum esse nunciasset, admodum constanter dixit: Novi mortalem me procreasse; et quemadmodum hoc sumpto sensu Euripides Theseum loquentem introduxit:

A sapiente aliquo perdoctus ego
In curas animum et calamitates indidi,
Atque exulem me proposui a patria mea, ac mortes
Immaturas et vias malas alias,
Ut, si quid paterer ex iis quae putaveram
Aliquando, animum non morderent recentia.

Ita dicta etiam haec esse pronunciat:

Si hic primus esset malorum dies mihi,
Et non diu vexarer in laboribus,
Forsan reniterer ut pullus iugo recens
Subditus, excutiens fraenum susceptum nuper;

Νῦν δ᾽ ἀμβλύς εἰμι καὶ κατηρτυκὼς κακῶν.
Ἔσθ᾽ ὅτε τὰ τοιαῦτα μακρὸς
Χρόνος μαλάξει, νῦν δ᾽ ἔθ᾽ ἡβάσκει κακόν.

ὅτι δ᾽ ἐν τῷ χρόνῳ μαλάττεται τὰ πάθη, κἂν αἱ δόξαι μένωσι τοῦ κακόν τι αὐτοῖς γεγονέναι, καὶ ὁ Χρύσιππος ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ παθῶν μαρτυρεῖ γράφων ὧδε· ζητήσαι δ᾽ ἄν τις καὶ περὶ τῆς ἀνέσεως τῆς λύπης, πῶς γίνεται, πότερον δόξης τινὸς μετακινουμένης, ἢ πασῶν διαμενουσῶν, καὶ διὰ τί τοῦτ᾽ ἔσται. εἶτ᾽ ἐπιφέρων φησί· δοκεῖ δέ μοι ἡ μὲν τοιαύτη δόξα διαμένειν, ὅτι κακὸν αὐτὸ, ὃ δὴ πάρεστιν, ἐγχρονιζομένης δ᾽ ἀνίεσθαι ἡ συστολὴ (284) καὶ, ὡς οἶμαι, ἡ ἐπὶ τὴν συστολὴν ὁρμή. τυχὸν δὲ καὶ ταύτης διαμενούσης, οὐχ ὑπακούσεται τὰ ἑξῆς διὰ ποιὰν ἄλλην ἐπιγινομένην διάθεσιν δυσλόγιστον τούτων γινομένων. οὕτω γὰρ καὶ κλαίοντες παύονται, καὶ μὴ βουλόμενοι κλαίειν κλαίουσιν, ὅταν μὴ ὁμοίας τὰς φαντασίας τὰ ὑποκείμενα ποιῇ, καὶ ἐνίστηταί τι ἢ μηθέν. ὃν τρόπον γὰρ ἡ θρήνων παῦσις γίνεται, καὶ

At nunc malis obdurui et occallui.
Haec interim emollescent longo tempore,
Malum pubescit nunc.

Quod autem in processu temporis affectus mitigatur, etsi manserit opinio, quod malum aliquod ipsis evenerit, idem Chrysippus secundo de affectibus testatur, hunc in modum scribens; *Quaesierit etiam aliquis de remissione tristitiae, quomodo fiat, utrum opinione quadam dimota, an omnibus permanentibus, et propter quid hoc erit.* Deinde inferens inquit: *Videtur mihi hujusmodi opinio permanere, quoniam malum est ipsum, quod jam adest, quum autem ea immoratur, contractio remitti, ac mea sententia ad contractionem impetus. Forte etiam hac permanente non subaudient reliqua, quum haec propter certam aliam supervenientem dispositionem discussu difficilem fiant; ita namque et plorantes cessant, et nolentes plorare plorant, quum similes imaginationes subiecta faciant, et instet aliquid aut nihil. Quomodo enim lamentationes*

κλαυθμοὶ, τοιαῦτα εὔλογον καὶ ἐπ᾽ ἐκείνων συντυγχάνειν, ἐν ταῖς ἀρχαῖς μᾶλλον τῶν πραγμάτων κινούντων, καθάπερ ἐπὶ τῶν τὸν γέλωτα κινούντων γίνεσθαι ἔφην, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις. ὅτι μὲν οὖν ἐν τῷ χρόνῳ παύεται τὰ πάθη, καίτοι τῆς δόξης διαμενούσης, αὐτὸς ὁ Χρύσιππος ὁμολογεῖ· διὰ τίνα μέντοι τὴν αἰτίαν τοῦτο γίνεται, δυσλόγιστον εἶναί φησιν. εἶθ᾽ ἑξῆς ἕτερα παραπλησίως γινόμενα γράφει, περὶ ὧν οὐδ᾽ αὐτῶν δηλονότι τὴν αἰτίαν ἐπαγγέλλεται γινώσκειν. ἀλλ᾽ οὐ Ποσειδώνιός γε, Χρύσιππε, τὰς αἰτίας τῶν τοιούτων ἀγνοεῖν φησιν, ἀλλ᾽ ἐπαινεῖ καὶ ἀποδέχεται τὰ ὑπὸ τῶν παλαιῶν εἰρημένα, ἃ ἐφεξῆς ἐρῶ. σὺ δ᾽ οὔτ᾽ ἐκείνων μνημονεύσας, οὔτ᾽ ἄλλην αὐτὸς εἰπὼν, οἴει λελῦσθαι τὸ ζητούμενον, ἂν ὁμολογήσῃς ἀγνοεῖν τὴν αἰτίαν. καίτοι τό γε συνέχον ὅλην τὴν πραγματείαν τήν τε τῶν λογικῶν ζητημάτων καὶ τὴν θεραπευτικὴν τῶν παθῶν οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ τὸ τὰς αἰτίας ἐξευρεῖν, ὑφ᾽ ὧν γίνεταί τε καὶ παύεται τὰ πάθη. οὕτω γὰρ ἄν τις, οἶμαι, καὶ τὴν γένεσιν αὐτῶν κωλύσειε, καὶ γενομένας παῦσαι δυνηθείη. συναναιρεῖσθαι

cessant et ploratus, ita ratio est etiam in illis accidere, per initia magis rebus moventibus, veluti in his, qui risum movent, fieri dixi, atque his similia. Quod igitur tempore affectus cessant, opinione licet permanente, ipse Chrysippus confitetur; cur autem id fiat, ratione id difficile comprehendi posse dicit. Deinde alia similiter accidentia scribit, quorum neque ipsorum causam cognoscere promittit. At Posidonius, o Chrysippe, eiusmodi rerum causam non ignorare se refert, sed veterum dicta, quae deinceps percensebo, laudat et recipit. Tu neque illorum memor, neque aliam ipse prolocutus, putas quaestionem esse solutam, si causam nescire fatearis, quanquam totius operis et rationalium quaestionum et de medendis affectibus nihil aliud summam continet quam causas adinvenire, ex quibus affectiones et fiant et desinant. Ita namque aliquis meo iudicio tum, ne ipsae generentur, prohibebit, tum generatas sistere poterit. Etenim ratio est, siquid judico, una cum causis generatio-

Ed. Chart. V. [152.] Ed. Bas. I. (284.)

γὰρ εὔλογον οἶμαι ταῖς αἰτίαις τάς τε γενέσεις καὶ τὰς ὑπάρξεις τῶν πραγμάτων. ταῦτά τοι καὶ ἀπορεῖς κατὰ τὸ περὶ τῶν παθῶν βιβλίον τι καὶ γράψαι τοιοῦτον ἡμῖν, ᾧ προσέχοντες τὸν νοῦν κωλύσομέν τε τῶν παθῶν ἕκαστον γίνεσθαι καὶ γενόμενον ἰασόμεθα, καίτοι καὶ τοῦ Πλάτωνος θαυμαστῶς γράψαντος, ὡς καὶ ὁ Ποσειδώνιος ἐπισημαίνεται θαυμάζων τὸν ἄνδρα, καὶ θεῖον ἀποκαλεῖ, ὡς καὶ πρεσβεύων αὐτοῦ τά τε περὶ τῶν παθῶν δόγματα, καὶ τὰ περὶ τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων, ὅσα τε περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι τὴν ἀρχὴν ἢ γενόμενα παύεσθαι τάχιστα τῆς ψυχῆς τὰ πάθη γέγραπται πρὸς αὐτοῦ. συνῆφθαι δὲ καὶ τὴν περὶ τῶν ἀρετῶν διδασκαλίαν τούτοις φησὶ, καὶ τὴν περὶ τοῦ τέλους, καὶ ὅλως πάντα τὰ δόγματα τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας ὥσπερ ἐκ μιᾶς μηρίνθου δεδέσθαι τῆς γνώσεως τῶν κατὰ τὴν ψυχὴν δυνάμεων, αὐτός τε δείκνυσιν, ὡς ὑπὸ θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας γίγνεται τὰ πάθη, καὶ διὰ τίνα τὴν αἰτίαν ἐν τῷ χρόνῳ καθίσταται, κἂν αἱ δόξαι τε καὶ αἱ κρίσεις ἔτι μένωσι τοῦ κακὸν ὑπάρχειν αὐτοῖς ἢ γεγονέναι, προσχρῆται δ' εἰς τοῦτο μάρτυρι καὶ αὐτῷ τῷ Χρυσίππῳ

nes et rerum exiſtentias tolli. Hac ratione etiam non habes in ſecundo de affectibus libro ejusmodi aliquid nobis perſcribere, cui animum advertentes et prohibemus ſingulos affectus oriri, et ortis medebimur, quanquam id Plato admirabili modo ſcripſerit, quemadmodum et Poſidonius indicat admirans virum; divinum quoque appellat, ceu maxima reputans ipſius dogmata de affectibus, deque animae facultatibus, et quae de eo, quod neutiquam affectus animi oboriantur, vel oborti citiſſime deſinant, ab ipſo ſcripta fuere. Conjunctam vero de virtutibus diſciplinam his eſſe contendit, item eam, quae de fine, ac in totum omnia moralis philoſophiae placita, veluti ex uno vinculo cognitionis animae virium ſit alligata; ipſeque indicat, quomodo ab iracundia et cupiditate affectus proveniant, quaque de cauſa tempore ſubſidant, etſi opiniones adhuc et judicia permaneant de eo, quod malum ipſis ſit aut fuerit obortum. Ad hoc citat teſtem

κατὰ τὸ δεύτερον περὶ τῶν παθῶν ὡδέ πως γράφοντι· περὶ δὲ τῆς λύπης, [153] καὶ ὡς ἂν ἐμπλησθέντες τινὲς, ὁμοίως φαίνονται ἀφίστασθαι, καθάπερ καὶ ἐπὶ Ἀχιλλέως ταῦτα λέγει ὁ ποιητὴς πενθοῦντος τὸν Πάτροκλον·

Ἀλλ' ὅτε δὴ κλαίων τε κυλινδόμενός τ' ἐκορέσθη,

καὶ,

Οἱ ἀπὸ πραπίδων ἦλθ' ἵμερος ἠδ' ἀπὸ γυίων,

ἐπὶ τὸ παρακαλεῖν ὥρμησε τὸν Πρίαμον τὴν τῆς λύπης ἀλογίαν αὐτῷ παριστάς. εἶτ' ἐφεξῆς ἐπιφέρει καὶ ταῦτα· καθ' ὃν λόγον οὐκ ἂν ἀπελπίσαι τις οὕτως τῶν πραγμάτων ἐγχρονιζομένων, καὶ τῆς παθητικῆς φλεγμονῆς ἀνιεμένης, τὸν λόγον παρεισδυόμενον, καὶ οἱονεὶ χώραν λαμβάνοντα παριστάναι τὴν τοῦ πάθους ἀλογίαν. ἐναργῶς γὰρ ἐκ τούτοις ὁ Χρύσιππος ὁμολογεῖ, τήν τε παθητικὴν φλεγμονὴν ἀνίεσθαι κατὰ τὸν χρόνον, ἔτι τῆς ὑπολήψεώς τε καὶ δόξης μενούσης, ἐμπίπλασθαί τε τῶν παθητικῶν κινήσεων τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τοῦτο παῦλάν τινα λαμβάνοντος τοῦ πάθους καὶ ἡσυχάσαντος, τὸν λόγον ἐπικρατέστερον γίνε-

etiam Chryfippum ex fecundo de affectibus libro, hifce verbis: *Verum de triftitia, quod repleti nonnulli fimiliter ab ea recedere apparent, quemadmodum et de Achille Patroclum lugente haec poëta fcribit:*

Aft hic jam lacrymis quum effet fatur atque querelis,

item,

Et defiderium luctus a mente receffiffet,

ad Priamum hortandum cum impetu properavit moeftitiae irrationabilitatem pacans. Deinde rurfus haec adducit: *Qua ratione non defperabit aliquis, rebus ita perdurantibus et inflammatione affectuum remittente, rationem ingredientem et veluti locum capientem affectionis irrationabilitatem fiftere.* Manifefto fiquidem Chryfippus in his confitetur, et affectus inflammationem temporis fpatio remitti, fufpicione adhuc et opinione permanente, et homines affectuum motionibus repleri, ac ideo, quum affectus exiguam quietem fubit, rationem fuperiorem

σθαι. ταῦτα γὰρ ἀληθῆ μέν ἐστιν, εἴπερ τινὰ καὶ ἄλλα, μάχεται δὲ ταῖς ὑποθέσεσιν αὐτοῦ, καθάπερ καὶ τὰ ἐπιφερόμενα τόνδε τὸν τρόπον ἔχοντα. λέγεται δὲ καὶ τοιαῦτα εἰς τὴν μεταβολὴν τῶν παθῶν·

— — λαιψηρὸς δὲ κόρος στυγεροῖο γόοιο.

καὶ ἔτι τὰ τοιαῦτα εἰς τὸ κατὰ τὴν λύπην ἀγωγόν·

— — τοῖς δὲ δυστυχοῦσί πως

Τερπνὸν τὸ κλαῦσαι κἀποδύρασθαι τύχας.

καὶ ἔτι τούτων ἐφεξῆς·

Ὣς φάτο, τοῖσι δὲ πᾶσιν ὑφ' ἵμερον ὦρσε γόοιο.

καί·

Τὸν αὐτὸν ἀνέγειρε γόον, ἄναγε πολύδακρυν ἀδονάν.

ἔτι δὲ ἀμέλει πάμπολλα καὶ ἄλλα τοιαῦτα παρὰ τῶν ποιητῶν ἀθροῖσαι μαρτύρια τοῦ καὶ λύπης, καὶ δακρύων, καὶ κλαυθμῶν, καὶ θρήνου, καὶ νίκης, καὶ τιμῆς, καὶ πάντων τε τῶν τοιούτων ἐμπίπλασθαι τοὺς ἀνθρώπους, ἐφ' οἷς οὐδὲν χαλεπόν ἐστι συλλογίζεσθαι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐν τῷ χρόνῳ παύεται μὲν τὰ πάθη, κρατεῖ δὲ τῶν ὁρμῶν

evadere. Haec namque vera quidem funt, fi quae alia, verum cum ipfius hypothefibus difcordant, quemadmodum etiam quae inferuntur, hoc modo prolata. Dicuntur etiam ejusmodi ab affectuum mutatione:

Luctus continuo moefti fatur eft.

Praeterea ejusmodi ad triftitiae diductionem: *Infelicibus delectabile quodammodo eft plorare et fortunas deflere.* Infuper his deinde fubdit:

Sic ait, at defiderium patris obvenit illi
Deflendi.

Et:

Eundem fufcitavit luctum, reduxit curas lacrymabiles.

Denique plura adhuc alia id genus a poëtis colligere teftimonia licet ejus, quod homines triftitia, lacrymis, ploratibus, gemitu, victoria, honore et omnibus ejusmodi repleantur, propter quae nihil negotii eft colligere caufam, ob quam temporis fpatio affectus definunt, ratio

Ed. Chart. V. [163.] Ed. Baf. I. (284.)

ὁ λόγος. ὡς γὰρ ἐφίεται τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς οἰκείων τινῶν ὀρεκτικῶν, οὕτως καὶ τυγχανόντων αὐτῶν ἐμπίπλαται, κἀν τούτῳ τὴν ἑαυτῶν κίνησιν καθίστησιν, ἥτις ἐκράτει τῆς ὁρμῆς τοῦ ζώου, καὶ καθ᾽ ἑαυτὴν ἦγεν ἐφ᾽ ὅ τι παρήγετο. οὔκουν ἀσυλλόγιστοι τῆς παύλας τῶν παθῶν εἰσιν αἱ αἰτίαι, καθάπερ ὁ Χρύσιππος ἔλεγεν, ἀλλὰ καὶ πάνυ σαφεῖς τῷ γε μὴ βουλομένῳ φιλονεικεῖν τοῖς παλαιοῖς. οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐναργές ἐστιν, ὡς τὸ δυνάμεις τινὰς ἐν ταῖς ἡμετέραις εἶναι ψυχαῖς ἐφιεμένας φύσει, τὴν μὲν ἡδονῆς, τὴν δὲ κράτους καὶ νίκης, ἃς ἐναργῶς ὁρᾶσθαί φησι κἀν τοῖς ἄλλοις ζώοις ὁ Ποσειδώνιος, ὥσπερ καὶ ἡμεῖς ἐπεδείξαμεν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ πρώτου γράμματος. ἐπιμέμφεται δ᾽ ὀρθῶς τοῦ Χρυσίππου κἀν τῷ φάναι· τυχὸν δὲ, τῆς ὁρμῆς διαμενούσης, οὐχ ὑπακούσεται τὰ ἑξῆς διά ποιὰν ἄλλην ἐπιγινομένην διάθεσιν. ἀμήχανον γάρ εἶναί φησι, παρεῖναι μὲν τὴν ὁρμὴν, ὑπ᾽ ἄλλης δέ τινος αἰτίας κωλύεσθαι τὴν κατ᾽ αὐτὴν ἐνέργειαν. ὅθεν κἀπειδὰν λέγῃ, οὕτω γὰρ καὶ

autem cupiditatum impetui dominatur. Ut enim pars animae affectibus obnoxia peculiaria quaedam appetibilia concupifcit, ita etiam ipfis, quum accidunt, repletur; atque in hoc fuum ipfius motum fiftit, qui animalis impetu praeerat, et ut fecum ducebat, quocunque ferebatur. Quare affectuum quietis caufae incomprehenfibiles non funt, quemadmodum Chryfippus dictitabat, fed etiam admodum manifeftae ei, qui cum veteribus nolit contendere. Nihil enim tam clarum eft, quam vires quasdam in noftris animis ineffe natura concupifcentes, hanc voluptatem, illam dominium et victoriam; quas evidenter etiam in aliis animantibus videri Pofidonius affirmat, quemadmodum nos quoque ftatim ab initio primi libri oftendimus. Accufat autem recte Chryfippum in eo, quod dicit: Forte impetu permanente non obedient reliqua ob certam aliam oborientem difpofitionem. Fieri fiquidem non poffe ait, ut impetus quidem animi adfit, ab alia vero caufa quadam ipfius actio impediatur. Unde, quum

κλαίοντες παύονται, καὶ μὴ βουλόμενοι κλαίειν κλαίουσιν, ὅταν ὁμοίας τὰ ὑποκείμενα φαντασίας ποιῇ, τὴν αἰτίαν ἐρωτᾷ κἀνταῦθα ὁ Ποσειδώνιος, δι᾿ ἣν καὶ οἱ πολλοὶ μὴ βουλόμενοι πολλάκις κλαίουσιν, ἐπισχεῖν μὴ δυνάμενοι τὰ δάκρυα, καὶ ἄλλοι κλαίειν ἔτι βουλόμενοι φθάνουσιν ἔτι παυόμενοι ἤτοι διὰ τὰς παθητικὰς κινήσεις σφόδρα ἐγκειμένας, ὡς μὴ κρατεῖσθαι πρὸς τῆς βουλήσεως, ἢ παντελῶς πεπαυμένας, ὡς μηκέτ᾿ ἐπεγείρεσθαι δύνασθαι πρὸς αὐτῶν. οὕτω γὰρ ἥ τε τοῦ λόγου μάχη τε καὶ διαφορὰ [154] πρὸς τὸ πάθος εὑρεθήσεται, καὶ τῆς ψυχῆς αἱ δυνάμεις ἐναργῶς σωθήσονται, οὐ μὰ Δία, ὡς Χρύσιππός φησι, διά τινας αἰτίας ἀσυλλογίστους τούτων γινομένων, ἀλλὰ διὰ τὰς ὑπὸ τῶν παλαιῶν εἰρημένας. οὐ γὰρ Ἀριστοτέλης μόνον ἢ Πλάτων ἐδόξαζον οὕτως, ἀλλ᾿ ἔτι πρόσθεν ἄλλοι τέ τινες καὶ ὁ Πυθαγόρας, ὡς καὶ ὁ Ποσειδώνιός φησιν, ἐκείνου πρώτου τε εἶναι λέγων τὸ δόγμα, Πλάτωνα δ᾿ ἐξεργάσασθαι καὶ κατασκευάσαι τελεώτερον αὐτό. διὰ τοῦτο τοίνυν καὶ τὰ ἔθη φαίνεται πλεῖστον δυνάμενα καὶ ὅλος ὁ

dicit: Sic enim et plorantes cessant, et nolentes plorare plorant, quum similes subjecta imaginationes efficiant: causam hic quoque rogat Posidonius, cur etiam plerique non volentes subinde plorant et lacrymas cohibere nequeunt, ac alii plorare adhuc volentes protinus cessant, ob motiones affectibus subditas vehementer ita inhaerentes, ut non evincantur a voluntate, aut ita omnino cessantes, ut ab ipsis excitari nequeant. Ita enim, quomodo ratio et pugnet cum affectu, et ab eo differat, invenietur, animique vires manifesto servabuntur, non per Iovem, ut Chrysippus ait, propter causas aliquas incomprehensibiles his accidentibus, verum ob eas, quae a veteribus sunt expositae. Quippe non Aristoteles tantum aut Plato sic opinabantur, sed adhuc priores, aliique nonnulli, et Pythagoras, ut etiam Posidonius inquit, illius et primi dogma esse pronuncians, Platonem autem elaborasse fecisseque ipsum absolutius. Propterea igitur et consuetudines, et omnino tempus ad affectuum motus plurimum

Ed. Chart. V. [154.] Ed. Bas. I. (284. 285.)

χρόνος εἰς τὰς παθητικὰς κινήσεις. ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἔθεσιν οἰκειοῦται κατὰ βραχὺ τὸ τῆς ψυχῆς ἄλογον, οἷς ἂν ἐντρέφηται, κατὰ δὲ τὸν χρόνον, ὡς προείρηται, παῦλα γίνεται τῶν παθῶν ἐμπιπλαμένων τῶν ἀλόγων τῆς ψυχῆς δυνάμεων, ὧν ἐπεθύμουν ἔμπροσθεν. αἱ δὲ λογικαὶ γνώσεις τε καὶ κρίσεις καὶ ὅλως ἐπι(285)στῆμαι πᾶσαι καὶ τέχναι διὰ τὸν χρόνον αὐτὸν μόνον ψιλὸν οὔτε δύσλυτοι φαίνονται γίγνεσθαι, καθάπερ οἱ κατὰ πάθος ἐθισμοί, οὔτε μετατίθεσθαί τε καὶ παύεσθαι, καθάπερ ἡ λύπη καὶ ἄλλα πάθη. τίς γὰρ τοῦ τὰ δὶς δύο τέσσαρα εἶναι διὰ τὸν χρόνον ἐμπλησθεὶς ἀπέστη καὶ μετεδόξασεν; ἢ τίς τοῦ μὴ πάσας εἶναι τὰς ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ κύκλου; καθ' ἕκαστόν τε τῶν ἄλλων θεωρημάτων οὐδείς ἐστιν ὅστις ἐμπλησθεὶς ἀπέθετο τὴν παλαιὰν δόξαν, ὥσπερ ἀποτίθεται τὸ κλαίειν τε καὶ λυπεῖσθαι, καὶ στένειν, οἰμώζειν τε καὶ θρηνεῖν, ὅσα τε ἄλλα τοιαῦτα, κἂν αἱ περὶ τῶν γεγενημένων ὡς κακῶν ὅμοιαι διαμένωσιν ὑπολήψεις. ἱκανὰ μὲν οὖν ἀμέλει καὶ ταῦτα πρὸς ἔνδειξιν ὧν οὐκ ὀρθῶς

posse videntur; etenim consuetudine irrationabilitas animae inolescit in quocunque educetur. Tempore autem, ut praedictum est, affectus conquiescunt, repletis irrationabilibus animi facultatibus his, quae antea desiderabant. At rationales cognitiones, judicia et summatim scientiae omnes artesque propter solum ipsum tempus nudum neque difficiles ad dissolutionem fieri apparent, quemadmodum secundum affectum consuetudines, neque transponi et cessare, sicuti tristitia aliique affectus. Quis namque ab eo, quod bis duo sint quatuor, expletus temporis processu recessit aliterque putavit? Vel quis de eo, quod omnes ex centro circuli aequales existant? In singulisque aliis speculationibus nullus est qui expletus veterem abjecit opinionem, quemadmodum deponit sistitque plorare, tristari, suspirare, lugere, lamentari, quaeque hujus generis sunt alia, etsi de praeteritis tanquam malis opiniones permaneant. Sufficerent quidem igitur et haec ad indicationem eorum, quae non recte Chrysippus tra-

Ed. Chart. V. [154.] Ed. Baſ. I. (285.)

ἔγραψεν ὁ Χρύσιππος ὑπέρ τε τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν, καὶ πολὺ πρότερον ἔτι περὶ τῶν ἐργαζομένων αὐτὰ δυνάμεων· οὐ μὴν ἀλλὰ διὰ τοῦ πέμπτου γράμματος ἔγνωκα περὶ τῶν αὐτῶν ἔτι διαλεχθῆναι, παραλείπων μὲν τὰ πλεῖστα τῶν οὐκ ὀρθῶς εἰρημένων αὐτῷ, μόνων δὲ ἐκείνων μνημονεύων, ἐν οἷς ἐναντιολογεῖται πρὸς ἑαυτὸν, ἐναντία τε τολμᾷ φθέγγεσθαι τοῖς ἐναργῶς φαινομένοις. ἐπιμνησθήσομαι δ᾽ ἐν αὐτοῖς ἔτι καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Ποσειδωνίου πρὸς τὸν Χρύσιππον ἀντειρημένων.

didit de animae affectibus, et multo adhuc prius de facultatibus ipſos efficientibus; attamen libro quinto de eisdem inſuper diſſerere decrevi, relinquens quidem plurima non recte ab eo dicta, illorum vero duntaxat memor, in quibus ſibi ipſe adverſatur, contrariaque audet evidenter apparentibus proferre. Caeterum indidem ea pariter, quae Poſidonius adverſus Chryſippum litteris mandaverit, in memoriam ſum reducturus.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΝ ΚΑΙ ΠΛΑΤΩΝΑ ΔΟΓΜΑΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

Ed. Chart. V. [155.] Ed. Bas. I. (285.)

Κεφ. α'. Ὁ περὶ τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς λόγος ἀναγκαῖος μὲν ἦν ἡμῖν ἐσκέφθαι καὶ δι' ἑαυτόν· ἀναγκαιότερον δὲ ἐποίησαν αὐτὸν οἱ περὶ τὸν Χρύσιππον εἰς ἀπόδειξιν τοῦ περιέχοντος τόπου τὸ τῆς ψυχῆς ἡγεμονοῦν προσχρησάμενοι. δείξαντες γὰρ, ὡς μὲν αὐτοὶ νομίζουσιν, ἅπαντα τὰ πάθη συνιστάμενα κατὰ τὴν καρδίαν, ὡς δὲ τἀληθὲς ἔχει, τὰ κατὰ μόνον τὸν θυμὸν, ἔπειτα προσλα-

GALENI DE HIPPOCRATIS ET PLATONIS PLACITIS LIBER QVINTVS.

Cap. I. Sermo de animi affectibus necessarius etiam propter se mihi habitus est; magis autem ipsum necessarium Chrysippi sectatores reddiderunt, qui ad loci principem animae facultatem continentis demonstrationem eo sunt usi. Nam quum ostendissent, quomodo ipsi universos affectus in corde consistere opinentur, ut autem veritas habet, solam iracundiam, deinde ubi assumpsissent,

βόντες, ὡς, ἔνθα ἂν ᾖ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, ἐνταῦθ' ἐστὶ καὶ τὸ λογιζόμενον αὐτῆς, οὕτως ἤδη περαίνουσιν, ἐν τῇ καρδίᾳ τὸ λογιστικὸν ὑπάρχειν. ἡμεῖς δὲ, ὅτι μὲν ἐντεῦθεν ὁρμᾶται τὰ κατὰ τὸν θυμὸν, ἀληθεύειν αὐτούς φαμεν, οὐ μὴν οὐθ' ὅτι καθ' ἕνα τόπον ἀναγκαῖόν ἐστι τό τε θυμούμενον εἶναι καὶ τὸ λογιζόμενον, οὐθ' ὅτι μιᾶς δυνάμεως ἐστὸν ἔργα συγχωροῦμεν, ἀλλ' ἀποδεικνύειν αὐτοὺς ἀξιοῦμεν, ὥσπερ τἄλλα τὰ κατὰ τὸν λόγον, οὕτω καὶ ὅτι τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἀναγκαῖόν ἐστιν εἶναι τῶν τε παθῶν καὶ τοῦ λογισμοῦ. Χρύσιππος μὲν οὖν ἐν τῷ πρώτῳ περὶ παθῶν ἀποδεικνύναι πειρᾶται, κρίσεις τινὰς εἶναι τοῦ λογιστικοῦ τὰ πάθη, Ζήνων δ' οὐ τὰς κρίσεις αὐτὰς, ἀλλὰ τὰς ἐπιγιγνομένας αὐταῖς συστολὰς καὶ λύσεις, ἐπάρσεις τε καὶ τὰς πτώσεις τῆς ψυχῆς ἐνόμιζεν εἶναι τὰ πάθη. ὁ Ποσειδώνιος δ' ἀμφοτέροις διενεχθεὶς ἐπαινεῖ τε ἅμα καὶ προσίεται τὸ Πλάτωνος δόγμα, καὶ ἀντιλέγει τοῖς περὶ τὸν Χρύσιππον, [156] οὔτε κρίσεις εἶναι τὰ πάθη δεικνύων, οὔτε ἐπιγιγνόμενα κρίσεσι, ἀλλὰ κινήσεις τινὰς ἑτέρων

ubicunque animi affectiones ſint, ibi quoque ratiocinatricem ipſius facultatem haberi, ita jam concludunt, in corde ratiocinatricem exiſtere. Nos vero, quoniam inde iracundia proſilit, vera ipſos dicere affirmamus, non tamen, quod uno in loco et iraſcibilem et ratiocinatricem facultatem eſſe neceſſarium ſit, neque quod unius opera facultatis exiſtant, concedimus; verum demonſtrare ipſos volumus, ſicuti alia, quae ad rationem attinent, ſic etiam, quod neceſſario idem affectuum et rationis principium exiſtat. Chryſippus itaque libro priore de affectibus oſtendere conatur, affectus ratiocinatricis facultatis quaedam eſſe judicia. Zeno non ipſa judicia, ſed ſupervenientes eis contractiones ſolutionesque, elationes et caſus animi affectus eſſe exiſtimavit. Poſidonius autem ab utrisque diſſentiens laudat ſimul et admittit Platonis dogma, adverſaturque Chryſippo, neque judicia eſſe affectus oſtendens, neque ſupervenientia judicio, verum motiones

δυνάμεων ἀλόγων, ἃς ὁ Πλάτων ὠνόμασεν ἐπιθυμητικήν τε καὶ θυμοειδῆ. πολλῶν δ᾽ εἰρημένων αὐτῷ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ παλαιοῦ δόγματος, ἃ μέν ἐστιν ἐπίκαιρα, ταῦτ᾽ ἐν τῷ πρὸ τούτου λόγῳ, τετάρτῳ τῆς ὅλης ὄντι πραγματείας, ἐπειράθην εἰπεῖν διὰ βραχέων ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ γράμματος. ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἔμπροσθεν αὐτὸς ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ διῆλθον, ὅσα τε μάχεται τῶν ἐναργῶς φαινομένων τῷ Χρυσίππου δόγματι, καὶ ὅσα πρὸς ἑαυτὸν ἐναντιολογούμενος εἴρηκεν, οὐκ ἀναμείνας τὸν ἔξωθεν κατήγορον. ἱκανὰ μὲν οὖν ἦν καὶ ἐκεῖνα πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ πλείους εἶναι δυνάμεις, αἷς ἐπιθυμοῦμέν τε καὶ θυμούμεθα καὶ λογιζόμεθα, καὶ μὴ μίαν, ὡς ὁ Χρύσιππος οἴεται. προσκείσεται δ᾽ οὐκ ὀλίγα καὶ κατὰ τοῦτον ἔτι τὸν λόγον, ὅσα ὁ Χρύσιππος αὐτὸς ἐναντιολογούμενος αὑτῷ μαρτυρεῖ τοῖς τ᾽ ἀληθέσιν ἅμα καὶ τῷ παλαιῷ δόγματι. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τὰ κακῶς εἰρημένα παρ᾽ αὐτοῦ, καίτοι πάμπολλα τὸν ἀριθμὸν ὄντα, παρελθεῖν ἔκρινα, πολύβιβλόν τε ἅμα τὴν πραγματείαν ἔσεσθαί μοι νομίζων, εἰ πάντ᾽ ἐξελέγχοιμι καλῶς, πεπεισμένος τε

aliquas aliarum facultatum irrationabilium, quas Plato concupifcibilem et irafcibilem nominavit. Quum autem multa ad veteris placiti demonftrationem prodiderit, quae fane praeclara funt ac opportuna, eadem fuperiori libro, qui totius operis quartus eft, conatus fum breviter ad commentarii calcem explicare. Etenim in prioribus ipfe ex meo ingenio percenfui, quae evidenter apparentia cum Chryfippi placito pugnarent, et quae fibimet contradicens ipfe protulerit, non remoratus accufatorem externum. Suffecerant igitur et illa ad demonftrandum, plures effe facultates, quibus concupifcimus, irafcimur, ratiocinamur, et non unam, veluti Chryfippus autumat. Apponentur autem non pauca etiam in hoc adhuc libro, quae Chryfippus ipfe fibi contraria dicens conteftatur veris fimul et veteri placito. Siquidem alia, quae perperam ab eo funt dicta, quamvis numero permulta, praeterire decrevi, tum quia opus prolixum fore, fi omnia probe coarguam, cenfeo, tum quia perfuafum mihi eft,

ὑπὸ φιλονεικίας τῆς πρὸς τοὺς παλαιοὺς ἐριστικώτερον ὑπὲρ αὐτῶν ἀντεροῦντάς μοι τοὺς ἐπαινοῦντας τὰ Χρυσίππου δόγματα. ἐν οἷς δὲ αὐτὸς ἑαυτὸν καταβάλλει μετὰ τοῦ καὶ μάχεσθαι τοῖς ἐναργῶς φαινομένοις, ἐν τούτοις ἡγοῦμαι τάχα ἂν αἰδεσθῆναί τέ τινα καὶ μεταστῆναι πρὸς τὰ βελτίω, καθάπερ καὶ ὁ Ποσειδώνιος ἐποίησεν, αἰδεσθεὶς συναγορεῦσαι ψευδεῖ φανερῶς δόγματι τῷ τῶν ἄλλων Στωϊκῶν, οἵ γε μέχρι τοσούτου φιλονεικίας ἥκουσιν, ὥστ᾽, ἐπειδὴ τῆς λογικῆς δυνάμεως ἔφασαν εἶναι τὰ πάθη, τοῖς ἀλόγοις ζώοις μὴ μετέχειν αὐτῶν συγχωρεῖν, οἱ πλεῖστοι δ᾽ οὐδὲ τοῖς παιδίοις, ὅτι δηλαδὴ καὶ ταῦτ᾽ οὐδέπω λογικά. τὸ μὲν οὖν οὕτως ἀναισχυντεῖν πρὸς τὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναργῶς φαινόμενα σοφιστῶν ἔργον ἐστὶ, τὸ δὲ μηδὲ ἅπερ ὑπέθεντο δύνασθαι διαφυλάττειν, ἀλλ᾽ ἐναντία γράφειν αὐτῶν, ἀγυμνάστων περὶ λόγον ἀνθρώπων, οἷός περ καὶ ὁ θαυμασιώτατος Χρύσιππος ἐν παμπόλλαις εὑρίσκεται πραγματείαις. ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἄλλων ἑτέρωθι.

eos, qui Chryſippi placita collaudant, prae litigandi ſtudio, quo erga veteres afliciuntur, litigioſius de ipſis mihi contradicturos. At in quibus ipſe ſe dejicit pugnatque cum manifeſto apparentibus, in his puto forſan revereri poſſe aliquem et tranſire ad meliora, quemadmodum et Poſidonius factitavit, reveritus falſo palam dogmati aliorum Stoicorum ſuffragari, qui eo veniunt contentionis, ut, cum rationalis facultatis aſſectus eſſe dixerunt, non concedant, animalia irrationalia eorum habere communionem, plurimi ne pueros quidem, quoniam ſcilicet et hi nondum rationis compotes ſunt. Itaque tam impudenter adverſus ea, quae omnibus hominibus evidenter apparent, reſiſtere ad ſophiſtas pertinet; at quod neque ea, quae ſtatuerunt, tueri poſſint, ſed contraria ipſis ſcribant, hominum eſt in dicendo non exercitatorum, qualis etiam maxime mirabilis ille Chryſippus in multis operibus deprehenditur. Verum de aliis alibi.

Κεφ. β'. Περὶ δὲ τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν, ὡς οὐκ ἔστι τῆς λογικῆς δυνάμεως, ἤδη μέν μοι καὶ τὸ πρὸ τούτου πεπλήρωται βιβλίον ὧν αὐτὸς ἀκούων ὁμολογεῖ, πληρωθήσεται δ᾽ οὐδὲν ἧττον καὶ τοῦτο τὴν ἀρχὴν ἐνθένδε ποιησαμένῳ. τὸ πάθος τῆς ψυχῆς κίνησίν τινα παρὰ φύσιν ἄλογον ὑπάρχειν, οὐχ οἱ παλαιοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ Χρύσιππος ὁμολογεῖ. καὶ μὲν δὴ ὡς ἡ κίνησις αὕτη ταῖς τῶν ἀστείων οὐκ ἐγγίνεται ψυχαῖς, ὡμολόγηται παρ᾽ ἀμφοῖν. ὁποία δέ τίς ἐστιν ἡ τῶν φαύλων ψυχὴ κατά τε τὰ πάθη καὶ πρὸ τῶν παθῶν, οὐκ ἔθ᾽ ὁμοίως ἐξηγοῦνται. Χρύσιππος μὲν γὰρ ἀνάλογον ἔχειν αὐτήν φησι τοῖς ἐπιτηδείοις σώμασιν εἰς πυρετοὺς ἐμπίπτειν, ἢ διαῤῥοίας, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον ἐπὶ μικρᾷ καὶ τυχούσῃ προφάσει. καὶ μέμφεταί γε ὁ Ποσειδώνιος αὐτοῦ τὴν εἰκόνα· χρῆναι γάρ φησιν οὐ τούτοις, ἀλλὰ τοῖς ἁπλῶς ὑγιαίνουσι σώμασιν εἰκάσαι τὴν τῶν φαύλων ψυχήν· εἴτε γὰρ ἐπὶ μεγάλοις αἰτίοις, εἴτ᾽ ἐπὶ μικροῖς πυρέττοιεν, οὐδὲν διαφέρειν ὡς πρὸς τὸ πάσχειν τε αὐτὰ [157] καὶ εἰς πάθος

Cap. II. At de animi affectibus, quod rationalis facultatis non sint, jam sane etiam superior liber repletus est his, quae ipse vel invitus fatetur, nihilominus et hic replebitur, hinc ducto exordio. Affectum animi motionem quandam praeter naturam rationis expertem esse, non veteres tantum, sed Chrysippus quoque concedit. Quin etiam, quod motus hic civilium animis non innascitur, apud utrosque in confesso est. Qualis autem sit pravorum anima tum in affectibus, tum ante affectus, non itidem exponunt. Chrysippus namque ipsam respondere ait corporibus, quae in febres, aut alvi profluvium, aut aliud quoddam ejusmodi levi ac fortuita occasione incidere sunt idonea. At Posidonius similitudinem ipsius damnat; oportere siquidem ait non his, verum simpliciter sanis corporibus pravorum animam assimilare; sive enim ob magnas causas, sive ob parvas febricitent, nihil interesse, ut patiantur ea et in affectum quomodocunque

ἄγεσθαι καθ᾽ ὁτιοῦν, ἀλλὰ τῷ τὰ μὲν εὐέμπτωτα εἶναι, τὰ δὲ δύσπτωτα διαφέρειν ἀλλήλων. οὔκουν ὀρθῶς εἰκάζεσθαί φησιν ὑπὸ τοῦ Χρυσίππου τὴν μὲν ὑγίειαν τῆς ψυχῆς τῇ τοῦ σώματος ὑγιείᾳ, τὴν δὲ νόσον τῇ ῥᾳδίως εἰς νόσημα ἐμπιπτούσῃ καταστάσει τοῦ σώματος· ἀπαθῆ μὲν γὰρ γίγνεσθαι ψυχὴν τὴν τοῦ σοφοῦ δηλονότι, σῶμα δ᾽ οὐδὲν ὑπάρχειν ἀπαθὲς, ἀλλὰ δικαιότερον εἶναι προσεικάζειν τὰς τῶν φαύλων ψυχὰς ἤτοι τῇ σωματικῇ ὑγιείᾳ ἐχούσῃ τὸ εὐέμπτωτον εἰς νόσον, (οὕτω γὰρ ὠνόμασεν ὁ Ποσειδώνιος,) ἢ αὐτῇ τῇ νόσῳ, εἶναι γὰρ μᾶλλον νοσώδη (286) τινὰ ἕξιν, ἢ ἤδη νοσοῦσαν. συμφέρεται μέντοι τῷ Χρυσίππῳ καὶ αὐτὸς, ὡς νοσεῖν τε καὶ λέγειν τὴν ψυχὴν ἅπαντας τοὺς φαύλους, ἐοικέναι τε τὴν νόσον αὐτῶν ταῖς εἰρημέναις τοῦ σώματος καταστάσεσι. λέγει γοῦν ὧδε κατὰ λέξιν· διὸ καὶ ἡ νόσος τῆς ψυχῆς ἔοικεν, οὐχ, ὡς ὁ Χρύσιππος ὑπείληφε, τῇ νοσώδει καχεξίᾳ τοῦ σώματος, καθ᾽ ἣν ὑποφέρεται ῥομβώδεσιν, οὐχὶ περιοδικοῖς, οἷς τ᾽ ἐμπίπτε ιπυρετοῖς, ἀλλὰ μᾶλλον ἔοικεν ἡ ψυχικὴ νόσος ἤτοι σωματικῇ

ducantur, verum eo, quod haec facile, illa difficile incidunt, invicem differre. Non igitur recte a Chryſippo aſſimilari dicit animae ſanitatem corporis ſanitati, morbum vero corporis conſtitutioni, quae facile in morbum incidat; quippe ſapientis animam ſcilicet nullis obnoxiam affectibus fieri, corpus autem nullum illis eſſe liberum; verum juſtius exiſtere, ut pravorum animae vel corporeae ſanitati, quae omnis proclivitatem in morbum habet, (ſic enim appellavit Poſidonius,) vel ipſi morbo aſſimilentur; eſſe enim vel morboſum quendam habitum, vel jam laborantem. Conſentit autem Chryſippo, ut ipſe et aegrotare dicat animo omnes pravos, ſimiletque morbum ipſorum commemoratis corporis conſtitutionibus. Itaque ſic ad verbum ſcribit: *Quare et morbus animi ſimilis eſt, non, quemadmodum Chryſippus exiſtimavit, morboſo corporis habitui pravo, ob quem ſubjiciuntur erraticis nec periodum habentibus febribus, in quas incidunt, ſed magis aſſimilatur animae morbus vel cor-*

ὑγιείᾳ ἐχούσῃ τὸ εὐέμπτωτον εἰς τὴν νόσον, ἢ αὐτῇ τῇ νόσῳ. ἔστι γὰρ ἡ μὲν σωματικὴ νόσος ἕξις ἤδη νοσοῦσα, ἡ δὲ ὑπὸ τοῦ Χρυσίππου λεγομένη νόσος εὐεμπτωσίᾳ μᾶλλον ἔοικεν εἰς πυρετούς. ἐν τούτοις τὸν Ποσειδώνιον ἐπαινῶ μὲν, ὅτι τοῖς ὑγιαίνουσι σώμασιν ὁμοίως ἔχειν φησὶ τὰς τῶν φαύλων ψυχὰς, ὅταν ἔξω παθῶν καθεστήκωσιν, οὐκ ἐπαινῶ δὲ νόσον ὀνομάζοντα τὴν τοιαύτην κατάστασιν. ἐχρῆν γὰρ, εἴπερ ὀρθῶς εἴκαζε, τὰς μὲν τῶν σπουδαίων ψυχὰς ὁμοίως ἔχειν φάναι τοῖς ἀπαθέσι σώμασιν, εἴτ' οὖν ἐστιν, εἴτ' οὐκ ἔστι τινὰ τοιαῦτα, (περιττὸν γὰρ ὡς πρὸς τὴν προκειμένην εἰκόνα διασκέπτεσθαι τοῦτο,) τὰς δὲ τῶν προκοπτόντων τοῖς εὐεκτικοῖς, τὰς δὲ τῶν μετρίων ἀνδρῶν τοῖς ὑγιαίνουσι χωρὶς εὐεξίας, τὰς δὲ τῶν πολλῶν τε καὶ φαύλων τοῖς ἐπὶ σμικρᾷ προφάσει νοσοῦσι, τὰς δὲ τῶν ὀργιζομένων, ἢ θυμουμένων, ἢ ὅλως ἐν πάθει τινὶ καθεστώτων τοῖς ἤδη νοσοῦσιν. ἀλλὰ γὰρ εὐλαβηθῆναί μοι δοκεῖ διαφερόμενος ἐν ἅπασι φωραθῆναι Χρυσίππῳ.

poreae fanitati proclivitatem in morbum cadendi habenti, vel ipfi morbo. Eft enim corporis morbus habitus jam aegrotans. At qui a Chryfippo morbus dicitur, facilitas potius cadendi in febres apparet. In his fane laudo Pofidonium, quod pravorum animas, quum extra affectus conftiterint, fanis corporibus fimiles effe praedicat; non probo autem, quod ejusmodi conftitutionem morbum nominet. Oportebat enim, fi recte fapientum animas vellet affimilare, dicere, fimili corporibus modo, quae ab affectibus funt immunia, ipfas habere, five funt, five non funt quaedam hujusmodi, (fuperfluum enim quantum ad propofitam fimilitudinem hoc confiderare,) at providorum bono habitu praeditis, mediocrium vero virorum fanis fine bona habitudine, vulgarium autem et pravorum iis, qui levi de caufa laborant, fed irafcentium aut furibundorum aut fummatim affectu aliquo obfefforum iis, qui jam aegrotant. Sed enim caviffe mihi videtur, ne in omnibus a Chryfippo diffentiens depre-

τίνα γὰρ ἂν τις ἄλλην αἰτίαν εἴποι τοῦ τὴν νόσον τῆς ψυχῆς ὁμοιοῦν αὐτὸν τῇ καταστάσει τῶν θ᾽ ὑγιαινόντων σωμάτων, τῶν τ᾽ ἤδη νοσούντων; οὐ γὰρ ἀμφοτέροις, ἀλλὰ μόνοις τοῖς νοσοῦσι δικαιότερον ἦν παραβεβλῆσθαι τὰς νοσούσας ψυχάς· ἀδύνατον γὰρ ἓν πρᾶγμα, τὴν νόσον τῆς ψυχῆς, δυσὶν ἐναντίοις ὡμοιῶσθαι πράγμασιν, ὑγιείᾳ τε ἅμα καὶ νόσῳ. εἰ γὰρ δὴ τοῦτο, καὶ τὴν ὑγίειαν ἀναγκαῖον ἔσται τῇ νόσῳ παραπλησίαν ὑπάρχειν, εἴ γε δὴ καὶ τῇ τῆς ψυχῆς νόσῳ προσέοικεν ἑκάτερον αὐτῶν· τὰ γὰρ τῷ αὐτῷ παραπλήσια πάντως που καὶ ἀλλήλοις ἐστὶ παραπλήσια. Χρύσιππος δ᾽ ἀτοπώτερος ἔτι, μηδ᾽ ἐν ταῖς περιοδικαῖς τισι νόσοις καθεστώσαις, οἱονεὶ τριταίων ἢ τεταρταίων πυρετῶν, ὡμοιῶσθαι συγχωρῶν τὴν νόσον τῆς ψυχῆς. γράφει γοῦν ὧδε· ὑπονοητέον τοίνυν, τὴν μὲν τῆς ψυχῆς νόσον ὁμοιοτάτην εἶναι τῇ τοῦ σώματος πυρετώδει καταστάσει, καθ᾽ ἣν οὐ περιοδικῶς, ἀλλ᾽ ἀτάκτως πυρετοὶ καὶ φρίκαι γίνονται, καὶ ἄλλως ἀπὸ τῆς διαθέσεως, καὶ μικρῶν ἐπιγινομένων αἰτίων. οὐκ οἶδα, τί ποτε δόξαν αὐτῷ, τοὺς μὲν ἑτοίμως

hendatur. Quam enim aliam caufam dicas eius, qui animi morbum ipfe conftitutioni corporum tum fanorum tum jam laborantium conftitutioni affimilet? Non enim ambobus, verum folis aegrotantibus animas laborantes comparaffe erat juftius. Quippe una res, puta animi morbus, nequit duabus contrariis rebus, fanitati pariter et morbo, affimilari. Si enim hoc, etiam fanitatem morbo perfimilem effe oportebit, fiquidem animae morbo utrumque ipforum affimilavit. Quippe quae eidem fimilia funt, omnino etiam inter fe fimilia funt. At Chryfippus abfurdius adhuc ne in circuitu quidem morbis quibusdam confiftentibus, veluti tertianis aut quartanis febribus, animi morbum affimilari concedit. Scribit itaque hunc in modum: *Cogitandum igitur, animi morbum febrili corporis conftitutioni effe fimillimum, qua non circuitus modo, fed inordinatae febres horroresque oboriuntur, et praefertim a difpofitione, parvisque fupervenientibus caufis.* Haud novi, quae tandem ipfius fit opinio. Alios

Ed. Chart. V. [157. 158.] Ed. Baſ. I. (286.)

ἔχοντας πρὸς τὸ νοσῆσαι νοσεῖν ἤδη φησὶ, τοὺς δ᾽ ἤδη νοσοῦντας οὐδ᾽ ὅλως νοσεῖν. οἱ γὰρ ἐν τεταρταίαις καὶ τριταίαις περιόδοις ὄντες, ἐπειδὰν μὲν ῥιγῶσί τε καὶ πυρέττωσιν, ἐν πάθει καθεστήκασι, κινουμένης δ᾽ αὐτῶν τῆς νοσώδους κατασκευῆς, ἐπειδὰν μηδὲν τούτων πάσχωσιν, ἀλλ᾽ ἐν τοῖς καλουμένοις διαλείμμασιν ὦσιν, [158] ἔξω τῶν παθῶν εἰσι. τὴν μέντοι νοσώδη κατάστασιν εἰκάζοιτό τις ἂν, οἶμαι, τοῖς ἤτοι πενθοῦσιν, ἢ ἐρῶσιν, ἢ φθονοῦσιν, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον πάσχουσιν. καὶ γὰρ οὗτοι, καθ᾽ ὃν μὲν ἂν χρόνον ἢ ὑπνώττωσιν, ἢ πρὸς ἄλλῳ τινὶ τὴν διάνοιαν ἔχωσιν, ἔξω τῶν παθῶν γίνονται, μετ᾽ ὀλίγον δὲ ἀναμνησθέντες αὐτῶν εἰς παραπλησίαν τινὰ κατάστασιν ἀφικνοῦνται ταῖς καταβολαῖς τῶν πυρετῶν. ὅσοις μέντοι μήτε πένθος ἐνέστηκε, μήτ᾽ ἐπιθυμία τις ὑπόγυιος, ἢ θυμὸς, οὗτοι τοῖς ὑγιαίνουσι τὰ σώματα παραπλησίως ἔχουσιν. ἐπεὶ δὲ καὶ τούτων αὐτῶν ἔνιοι μέν εἰσιν εὐάλωτοι νόσοις, ἔνιοι δ᾽ οὒ, καὶ τῶν τὰς ψυχὰς ὑγιαινόντων οἱ μὲν τούτοις, οἱ δ᾽ ἐκείνοις ὁμοίως ἕξουσιν, οὐ μὴν λεχθήσονταί γε νοσεῖν

proclives ad morbum aegrotare jam dicit, jam vero aegrotantes nequaquam aegrotare. Nam qui in quartanis tertianisque periodis ſunt, quum quidem concutiuntur et ſebricitant, affectu detinentur; quum autem morboſa ipſorum conſtitutio commovetur, nihilque horum ipſi patiuntur, ſed in dictis intervallis exiſtunt, extra affectus ſunt. Morboſam vero conſtitutionem aſſimilaverit aliquis meo judicio iis, qui vel lugent, vel amant, vel invident, vel hujusmodi quodam alio urgentur affectu, ſiquidem, in quocunque tempore vel dormiunt, vel ad aliud quoddam mentem habent, extra affectum feruntur, paulo poſt, ubi ipſorum meminerint, in conſtitutionem quandam febrium inſultibus perſimilem deveniunt. Quibus vero neque luctus obvenit, neque cupiditas quaedam, vel iracundia recens, hi iis, qui corporibus ſani ſunt, ſimiliter habent. Quoniam vero et horum ipſorum nonnulli facile capiuntur morbis, nonnulli minus, et inter eos, qui animo valent, alii his, alii illis ſimiliter habebunt, non tamen

τὰς ψυχὰς, εἴπερ μηδ᾽ ἐκεῖνοι τὰ σώματα. ἀλλὰ νὴ Δία φήσει τις ἴσως τῶν Στωϊκῶν, ὥσπερ οὖν καὶ λέγουσιν, οὐ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν εἶναι τῇ ψυχῇ πρὸς τὸ σῶμα κατά τε τὰ πάθη καὶ τὰ νοσήματα καὶ τὴν ὑγίειαν. τί ποτ᾽ οὖν, ὦ βέλτιστοι, φαίημεν ἂν ἡμεῖς πρὸς αὐτοὺς, εἰκάζετε τοῖς κατὰ τὸ σῶμα πάθεσί τε καὶ νοσήμασι τὰ τῆς ψυχῆς πάθη; τί δὲ Χρύσιππος ἐν τῷ περὶ παθῶν ἠθικῷ γράφει ταυτί; οὔτε γὰρ περὶ τὸ νοσοῦν σῶμά ἐστί τις τέχνη, ἣν προσαγορεύομεν ἰατρικὴν, οὐχὶ δὲ καὶ περὶ τὴν νοσοῦσαν ψυχήν ἐστί τις τέχνη, οὔτ᾽ ἐν τῇ κατὰ μέρος θεωρίᾳ τε καὶ θεραπείᾳ δεῖ λείπεσθαι ταύτην ἐκείνοις. διὸ καὶ, καθάπερ τῷ περὶ τὰ σώματα ἰατρῷ καθήκει τῶν τε συμβαινόντων αὐτοῖς παθῶν ἐντὸς εἶναι, ὡς εἰώθασι τοῦτο λέγειν, καὶ τῆς ἑκάστῳ οἰκείας θεραπείας, οὕτω καὶ τῷ τῆς ψυχῆς ἰατρῷ ἐπιβάλλει ἀμφοτέρων τούτων ἐντὸς εἶναι, ὡς ἔνι ἄριστα. καὶ ὅτι οὕτως ἔχει, μάθοι ἄν τις τῆς πρὸς ταῦτα ἀναλογίας παρατεθείσης ἀπ᾽ ἀρχῆς. ἡ γὰρ πρὸς ταῦτα ἀντιπαρατείνουσα οἰκειότης παραστήσει, ὡς οἴομαι, καὶ τὴν

dicentur animis aegrotare; siquidem ne illi quidem corporibus. Sed per Jovem dicet forsan aliquis Stoicorum, quemadmodum utique dicunt, non eandem esse animae cum corpore proportionem in affectibus, morbis et sanitate. Quidnam igitur, o praestantissimi, nos ad ipsos dixerimus, assimilatis corporis affectibus morbisque animi affectus? Cur autem Chrysippus in libro morali de affectibus haec scribit? *Neque enim circa aegrum corpus ars quaedam est, quam vocamus medicinam, non autem et circa animam aegrotantem ars quaedam habetur, neque hanc in particulari speculatione ac curatione illa inferiorem esse oportet. Quare itidem veluti corporum medico convenit, et intra affectus ipsis evenientes esse (ut consueverunt hoc dicere) et intra peculiarem uniuscujusque curationem, sic et animae medico incumbit, ut quam licet maxime intra haec ambo existat. Et quod ita habeat, didicerit aliquis proportione, quae inter ipsa est ab initio exposita; nam proprietas eorum ad haec comparata*

τῶν θεραπειῶν ὁμοιότητα, καὶ ἔτι τὴν ἀμφοτέρων τῶν ἰατρειῶν πρὸς ἀλλήλας ἀναλογίαν. ὅτι μὲν οὖν ἀναλογίαν τινὲς βούλονται εἶναι τῶν ἐν τῇ ψυχῇ τοῖς κατὰ τὸ σῶμα, δῆλον οἶμαι γεγονέναι, καὶ οὐ μόνον γε διὰ τῆς προγεγραμμένης ῥήσεως, ἀλλὰ καὶ δι' ὧν ἐφεξῆς γράφει τόνδε τὸν τρόπον ἐχόντων· καθάπερ γὰρ καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος θεωρεῖται ἰσχύς τε καὶ ἀσθένεια, εὐτονία καὶ ἀτονία καὶ τόνος, πρὸς δὲ τούτοις ὑγίειά τε καὶ νόσος, εὐεξία τε καὶ καχεξία, καὶ τἄλλα ὅσα τούτοις ἑξῆς καταλέγει πάθη τε καὶ ἀῤῥωστήματα καὶ νοσήματα, κατὰ τὸν αὐτὸν, φησὶ, τρόπον ἀνάλογόν τινα πᾶσι τούτοις καὶ ἐν ψυχῇ λογικῇ συνίσταταί τε καὶ ὀνομάζεται. εἶθ' ἑξῆς ἐπιφέρων φησὶν, ὡς οἴομαι, ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἀναλογίας τε καὶ ὁμοιότητος καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς συνωνυμίας γεγενημένης· καὶ γὰρ καὶ κατὰ ψυχήν τινας λέγομεν ἰσχύειν καὶ ἀσθενεῖν, καὶ εὐτόνους καὶ ἀτόνους εἶναι, καὶ ἔτι νοσεῖν καὶ ὑγιαίνειν, οὕτω πως καὶ τοῦ πάθους καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν ἀῤῥωστήματος λεγομένου, καὶ τῶν τούτοις παραπλησίων. ἐναργῶς γὰρ ἐν τούτοις ὁ Χρύσιππος ἀναλογίαν

confirmabit meo judicio curationum quoque similitudinem, praeterea utriusque medicinae inter se proportionem. Quod itaque nonnulli animae proportionem cum corpore esse volunt, innotuisse arbitror, idque non solum ex superius comprehensa sententia, verum ex his pariter, quae deinceps quoque hunc in modum describit: *Quemadmodum enim in corpore spectatur robur, imbecillitas, firmitas, infirmitas et vis, ad haec sanitas, morbus, bonus malusque habitus, ac alia, quae post haec enumerat, affectus, aegritudines et morbi, pari, inquit, modo, proportione quadam omnibus his et in anima rationali consistunt nominanturque.* Deinde rursus, *Inferam,* inquit, *tanquam, ut puto, ab hujusmodi proportione et similitudine itidem cognominatione in ipsis facta. Etenim animo quosdam valere dicimus et infirmari, validos et invalidos esse, ad haec aegrotare et sanos esse.* Ita etiam affectus ejusque infirmitas dicitur, atque his consimilia. Manifeste enim in his Chrysippus proportionem quandam

τινὰ βούλεται σώζεσθαι τῶν ἐν τῇ ψυχῇ τοῖς κατὰ τὸ σῶμα, καὶ παθῶν πρὸς πάθη, καὶ ἀῤῥωστημάτων πρὸς ἀῤῥωστήματα, καὶ νοσημάτων πρὸς νοσήματα, καὶ ὑγιείας πρὸς ὑγίειαν, καὶ εὐεξίας πρὸς εὐεξίαν, καὶ ἰσχύος πρὸς ἰσχὺν, καὶ ἀσθενείας πρὸς ἀσθένειαν, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν ἁπάντων τῶν συνωνύμως λεγομένων πρὸς ἅπαντα· καὶ γὰρ τοὔνομα, καὶ τὸν λόγον αὐτῶν εἶναι τὸν αὐτὸν, εἴ γε δὴ συνώνυμά φησιν ὑπάρχειν αὐτά. ὥστε, ὅπως ἂν τις ὁρίζηται καθόλου τὴν ἐν τῷ σώματι νόσον, ἀναγκαῖον εἶναι τούτῳ, καὶ τὴν ἐν ψυχῇ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὁρίζεσθαι. ὅτι μὲν οὖν πρόκειται τῷ Χρυσίππῳ ἀναλογίαν ἅπασαν ἐξηγεῖσθαί τε καὶ φυλάττειν, ἐκ τούτων δῆλον. [159] εἰ δὲ ἐπιχειρήσας αὐτὸ ποιεῖν οὐ τυγχάνει τοῦ προτεθέντος, οὐκ ἀποστατέον ἐστὶ τῆς ὁμοιότητος, ἀλλὰ τῇ διδασκαλίᾳ μεμπτέον, ὡς οὐκ ἀληθεῖ. τοῦτο δ' οὐδὲν ἧττον αὐτῇ καὶ κατὰ τὸν ἐφεξῆς ὑπάρχει λόγον ἅπαντα τὸν ἐν τῷ περὶ παθῶν ἠθικῷ. γράφει γοῦν ὧδε· διὸ καὶ κατὰ τρόπον προῆκται Ζήνωνι λόγος. (287) ἡ δὲ τῆς ψυχῆς νόσος ὁμοιοτάτη ἐστὶ

animi affectuum cum iis, quae corpori accidunt, fervare cogitat, vitiorum cum vitiis, affectionum cum affectionibus, morborum cum morbis, fanitatis cum fanitate, boni habitus cum bono habitu, roboris cum robore, imbecillitatis cum imbecillitate, et fummatim omnium, quae fimili nomine dicuntur, cum omnibus. Quippe nomen rationemque ipforum effe eandem, fiquidem fynonyma ipfa effe pronunciat; quapropter, ut quis univerfim corporis morbum definiat, neceffarium huic effe et animi morbum pari modo definire. Quod itaque Chryfippo inftitutum eft, proportionem univerfam et interpretari, et tueri, hinc manifefte conftat. At fi aggreffus ipfum facere non affequitur, quod propofitum eft, haud defiftendum eft a fimilitudine, verum difciplina tanquam minime verax damnanda eft. Id vero nihilominus ipfi ineft in fubfequenti toto fermone, qui in opere morali de affectibus habetur; fcribit itaque hunc in modum. *Quare etiam pro more Zenoni oratio producta eft. Animi morbus*

τῇ τοῦ σώματος ἀκαταστασίᾳ. λέγεται δὲ εἶναι σώματος νόσος ἡ ἀσυμμετρία τῶν ἐν αὐτῷ θερμοῦ, καὶ ψυχροῦ, καὶ ξηροῦ, καὶ ὑγροῦ. καὶ μετ' ὀλίγα· ἡ δ' ἐν τῷ σώματι ὑγίεια εὐκρασία τις καὶ συμμετρία τῶν διηρημένων. καὶ πάλιν ἐφεξῆς· οἶμαι γὰρ εἶναι εὐεξίαν σώματος τὴν ἀρίστην τῶν ῥηθέντων εὐκρασίαν. καὶ πάλιν ἐφεξῆς· λέγεται δὲ καὶ ταῦτα οὐκ ἄπο τρόπου ἐπὶ τοῦ σώματος, διότι ἡ ἐν θερμοῖς, καὶ ψυχροῖς, καὶ ὑγροῖς, καὶ ξηροῖς γενομένη συμμετρία ἢ ἀσυμμετρία ἐστὶν ὑγίεια ἢ νόσος, ἡ δὲ ἐν νεύροις συμμετρία ἢ ἀσυμμετρία ἰσχὺς ἢ ἀσθένεια, καὶ εὐτονία ἢ ἀτονία, ἡ δ' ἐν τοῖς μέλεσι συμμετρία ἢ ἀσυμμετρία κάλλος ἢ αἶσχος. ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὦ γενναιότατε Χρύσιππε, καλῶς ἅπαντα διῆλθες, ἀπόδος δ' ἡμῖν, ὡς ἐπηγγείλω, τὴν ἀναλογίαν τῶν ἐν τῇ ψυχῇ συνωνύμως αὐτοῖς ὠνομασμένων, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς ὑγιείας τε καὶ νόσου. ὥσπερ γὰρ ὑγίεια σώματός ἐστιν ἡ συμμετρία τῶν ἁπλουστάτων αὐτοῦ μορίων, ἃ δὴ καὶ στοιχεῖα προσαγορεύομεν, τοῦ

corporis infirmitati fimillimus eft; dicitur autem corporis morbus effe immoderatio calidi in eo, frigidi, ficci et humidi. Ac paulo poft: *Corporis fanitas bona quaedam temperies et commoderatio commemoratorum.* Ac deinde rurfus: *Puto enim, effe bonam corporis habitudinem optimam dictorum temperiem.* Iterumque deinceps: *Dicuntur autem et haec non abs re in corpore, eo quod in calidis, frigidis, humidis et ficcis eveniens commoderatio aut immoderatio eft fanitas aut morbus. At in nervis commoderatio aut immoderatio robur vel imbecillitas, firmitas vel infirmitas exiftit; in membris autem commoderatio vel immoderatio pulchritudo aut turpitudo eft.* Sed haec, o praeclare Chryfippe, omnia recte percenfuifti; trade autem nobis, ut pollicitus es, proportionem eorum, quae in anima confimili ipfis nomine appellata funt, aufpicatus a fanitate et morbo. Quemadmodum enim fanitas corporis eft commoderatio fimpliciffimarum ejus partium, quae jam et elementa nuncupamus, calidi

θερμοῦ λέγω, καὶ ψυχροῦ, καὶ ξηροῦ, καὶ ὑγροῦ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἴη ἄν, οἶμαι, καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ὑγίεια συμμετρία τις τῶν ἁπλῶν αὐτῆς μορίων· ἃ τίνα ποτ᾽ ἐστὶ, καὶ ὁπόσα, καὶ ὅπως ἔχοντα πρὸς ἄλληλα, διελθεῖν ἀναγκαῖον ἔσται σοι, μέλλοντί γε μηδὲν παραλείψειν ὧν ἐπηγγείλω. καὶ δὴ καὶ ἡ νόσος ἡ τῆς ψυχῆς ὡσαύτως ἀσυμμετρία τις ἔσται καὶ στάσις πρὸς ἄλληλα τῶν αὐτῶν τούτων μορίων, ὧν ἡ συμμετρία τῆς ψυχῆς ἦν ὑγίεια. τὰ δὲ μόρια ταῦτα κατὰ τὸν Πλάτωνα τὸ θυμοειδές ἐστι, καὶ τὸ λογιστικὸν, ἔτι τε πρὸς τούτοις τρίτον τὸ ἐπιθυμητικὸν, ὥστε σώζεσθαι τήν τε τῆς ὑγιείας καὶ τὴν τῆς νόσου κατὰ πᾶν ὁμοιότητα τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα. συμφωνοῦντα μὲν γὰρ ἀλλήλοις τὰ τρία καὶ κατὰ μηδὲν στασιάζοντα τὴν ὑγίειαν τῆς ψυχῆς ἀπεργάζεται, διαφωνήσαντα δὲ καὶ στασιάσαντα τὴν νόσον. ἔστι γὰρ ἡ νόσος ἀνωτέρω καὶ καθόλου μᾶλλον, ὡς μικρὸν ἔμπροσθεν εἴρηται. περιλάβωμεν οὖν αὐτῆς τὴν ἔννοιαν· ἡ τοῦ φύσει συγγενοῦς ἔκ τινος διαφθορᾶς διαφορά· οὕτω γὰρ ἐν Σοφιστῇ Πλάτων ὡρίσατο.

dico, et frigidi, et ficci, et humidi, eodem modo etiam erit animi fanitas commoderatio quaedam fimplicium ipfius partium: quae tandem, et quot, quomodoque invicem fe habeant, perfequi tibi erit neceffarium, fi nihil eorum, quae promififti, es omiffurus. Quin etiam morbus animi fimiliter immoderatio quaedam eft et difcordia ipfarum harum partium inter fe, quarum commoderatio animi erat fanitas. Sunt autem hae partes juxta Platonis fententiam irafcibilis, rationalis, praeterea ad haec tertia concupifcibilis; ut fervetur fanitatis et morbi omnino fimilitudo animi cum corpore; etenim concordes invicem hae tres et in nullo diffidentes fanitatem animi efficiunt, difcordes autem et contendentes morbum; eft namque morbus fuperius quoddam et univerfalius, veluti paulo ante dictum eft. Comprehendimus itaque ipfius notionem hoc pacto: rei natura congenitae diffidium ex aliqua corruptela; fic enim Plato in Sophifta definivit.

ὅτι δ' ἀνωτάτω τ' ἐστὶν ἡ ἀπόδειξις ἥδε, καὶ πάσας τὰς κατὰ μέρος νόσους ἀκριβῶς περιλαμβάνει, τάς τε τῆς ψυχῆς ἡμῶν, καὶ τὰς τοῦ σώματος, καὶ τὰς ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις τε καὶ φυτοῖς, ἤδη δὲ κἂν ταῖς πόλεσιν ὅλαις, οὐ χαλεπὸν καταμαθεῖν. οὕτω γὰρ, οἶμαι, καὶ τὰς στασιαζούσας πόλεις ἐμφυλίῳ πολέμῳ νοσεῖν ἐν ἑαυταῖς λέγομεν, ὡς ἂν εἰς μάχην ἀφιγμένων τῶν ἐν αὐταῖς φύσει συγγενῶν. αὕτη μὲν ἡ γενικωτάτη νόσου πάσης ἔννοια. τῶν δ' ἁπλουστάτων μορίων ἡ πρὸς ἄλληλα στάσις ἧττον ταύτης ἐστὶ γενικὴ, καὶ ταύτης ἔθ' ἧττον, ἐπειδὰν θερμῶν, καὶ ψυχρῶν, καὶ ξηρῶν, καὶ ὑγρῶν ἀμετρία τις εἶναι λέγηται. σώματος γὰρ αὕτη γε μόνου καὶ οὐδενὸς τῶν ἄλλων ἐστὶ νόσος, ὥσπερ γε καὶ ἡ τοῦ λογιστικοῦ στάσις οὐδενὸς τῶν ἄλλων ἐστὶ πλὴν ψυχῆς νόσος. ὁ δὲ Χρύσιππος ἁμαρτάνει διττὰ κατὰ τὴν ἐν τούτοις διδασκαλίαν· πρῶτον μὲν, ὅτι διαφέρεται πρὸς αὐτὸν, ἐν μὲν τῷ περὶ παθῶν ἠθικῷ συνωνύμως ὠνομάσθαι λέγων τὴν ἐν τῇ ψυχῇ νόσον τῇ κατὰ τὸ σῶμα, [160] διὰ δὲ τοῦ πρώτου τῶν

Quod autem ſuprema eſt demonſtratio haec, et omnes particulares morbos exacte comprehendit tum animi noſtri, tum corporis, tum aliorum animantium ſtirpiumque, jam vero eos etiam, qui in civitatibus totis, haud operoſum eſt condiſcere: ſic enim, puto, civili bello oppreſſas civitates inteſtino bello aegrotare in ſeipſis dicimus, tanquam ii, qui congeneres natura in ipſis ſunt, ad pugnam deſcenderint. Haec ſane generaliſſima totius morbi notio eſt; at ſimpliciſſimarum partium invicem ſeditio minus hac eſt generalis, et hac adhuc minus, quum calidi, frigidi, ſicci et humidi immoderatio quaedam eſſe dicitur, corporis enim haec ſolius et aliorum nullius eſt morbus, quemadmodum et ratiocinatricis diſſidium nullius aliorum eſt praeterquam animi morbus. At Chryſippus duplici modo peccat in horum diſciplina: primum quidem, quia ipſe ſecum diſſentit, in opere quidem ethico de affectibus dicens, animi morbum univoce cum corporis morbo appellari, primo autem logicorum

λογικῶν εἰκάζων αὐτὴν εὐλύτῳ καὶ εὐδιαφθάρτῳ ὑγιείᾳ· ἔπειθ᾽ ὅτι μηδ᾽, ὅπερ ἀληθῶς ὑπέσχετο κατὰ τὸ θεραπευτικὸν καὶ ἠθικὸν ἐπιγραφόμενον βιβλίον, ἠδυνήθη δεῖξαι. τί δ᾽ ἐστὶ τοῦτο; τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς ἡ πρὸς ἄλληλα συμμετρία, καθ᾽ ἣν ὑγιαίνειν τε λέγεται καὶ νοσεῖν. πάντα γὰρ αὐτῆς τά τε πάθη καὶ τὰ νοσήματα καθ᾽ ἓν ὑποθέμενος γίγνεσθαι τὸ λογιστικὸν εἰκότως ἀπορεῖ δεικνύναι, τίνων μέν ἐστι μορίων ἡ τῆς ψυχῆς ὑγίεια συμμετρία. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν συμμετρίᾳ μερῶν ὑποθέμενος γίγνεσθαι τὸ κάλλος, ἐν ἀμετρίᾳ δέ τινι τὸ αἶσχος, εἰκότως ἀπορεῖ δεικνύναι, ποίων μὲν τῆς ψυχῆς μερῶν ἡ συμμετρία κάλλος ἐστὶ, ποίων δὲ ἀμετρία αἶσχος. καίτοι γράφει γ᾽ ἐφεξῆς ὧν ὀλίγον ἔμπροσθεν αὐτοῦ παρεθέμην ῥήσεων ὡδί· διὸ καὶ καλὴ ἢ αἰσχρὰ ψυχὴ ἀνάλογον ῥηθήσεται κατὰ συμμετρίαν τέ τινα καὶ ἀσυμμετρίαν τοιῶνδέ τινων μερῶν. ὅτι μὲν οὖν κατὰ συμμετρίαν τέ τινα καὶ ἀσυμμετρίαν τοιῶνδέ τινων μερῶν τῆς ψυχῆς ἢ καλὴν, ἢ αἰσχρὰν

assimilans ipsum solubili et ad corruptionem proclivi sanitati; deinde quoniam neque quod vere pollicitus erat in Therapeutico et Ethico inscripto libro potuit indicare. Quid autem hoc? partium animi inter se commoderatio, qua valere dicitur et aegrotare; omnes enim ipsius tum affectus tum morbos in uno quum statuisset fieri rationali, merito ignorat ostendere, quarum sit partium commoderatio animi sanitas. Pari modo quum in commoderatione partium fieri pulchritudinem constituisset, in immoderatione vero quadam deformitatem, non injuria nescit indicare, qualium animi partium symmetria pulchritudo sit, qualium vero immoderatio deformitas, etsi scribat subinde post ea, quae paulo ante ipsius apposui, hunc in modum: *Quare etiam pulchra vel deformis anima secundum proportionem dicetur pro commoderatione quadam et immoderatione ejusmodi nonnullarum partium.* Quod igitur ex commoderatione quadam et immoderatione hujusmodi nonnullarum animae partium vel pul-

αὐτὴν εἶναι λεκτέον ἐστὶ, καὶ ὑγιαίνουσαν καὶ νοσοῦσαν, ὀρθῶς εἴρηται τῷ Χρυσίππῳ. τίνα δ' ἐστὶ ταῦτα τὰ τῆς ψυχῆς μόρια, μὴ δυνάμενος εἰπεῖν, ὡς ἂν ἐν ἑνὶ μόνῳ τῷ λογιστικῷ καὶ τὴν ὑγίειαν αὐτῆς, καὶ τὴν νόσον, καὶ τὸ κάλλος, καὶ τὸ αἶσχος τιθέμενος, ἀναγκάζεται περιπλέκειν τε τὸν λόγον καὶ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῆς ὡς μερῶν μνημονεύειν. ἐφεξῆς γοῦν οἷς παρεθέμην ὧδὶ γράφει· ἔστι δὲ τῆς ψυχῆς μέρη, δι' ὧν ὁ ἐν αὐτῇ λόγος συνέστηκε, καὶ ἡ ἐν αὐτῷ διάθεσις. καὶ ἔστι καλὴ ἢ αἰσχρὰ ψυχὴ κατὰ τὸ ἡγεμονικὸν μόριον ἔχον οὕτως ἢ οὕτως κατὰ τοὺς οἰκείους μερισμούς. ποίους οἰκείους μερισμοὺς, ὦ Χρύσιππε, προσγράψας ἐφεξῆς ἀπαλλάξεις ἡμᾶς πραγμάτων; ἀλλ' οὔτ' ἐνταῦθα προσέγραψας, οὔτ' ἐν ἄλλῳ τινὶ τῶν σεαυτοῦ βιβλίων, ἀλλ' ὥσπερ οὐκ ἐν τούτῳ τὸ πᾶν κῦρος ὑπάρχον τῆς περὶ τῶν παθῶν πραγματείας, ἀποχωρήσεις τε παραχρῆμα τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, καὶ μηκύνεις τὸν λόγον ἐν τοῖς οὐ προσήκουσι, δέον ἐπιμεῖναι καὶ δεῖξαι, τίνα ποτέ ἐστι τὰ μόρια τοῦ λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς. ἐπειδὴ τοίνυν σὺ

chram vel turpem eſſe, dicere oportet, et ſanam et aegrotantem, recte a Chryſippo pronunciatum eſt. At quae hujusmodi animae partes ſint, quum non poſſit dicere, tanquam in una ſola ratiocinatrice et ſanitatem ipſius, et morbum, et pulchritudinem, et deformitatem conſtituens, cogitur et implicare ſermonem et functionum ipſis tanquam partium meminiſſe. Ab his, quae adjeci, ita ſcribit: *Sunt autem partes animae, per quas ratio in ea conſtituta eſt, et in ipſa ratione diſpoſitio, ac pulchra turpisve eſt anima, prout principalis pars ſe habet ſic vel ſic ſecundum peculiares partitiones.* Quales peculiares partitiones, o Chryſippe, aſcribens deinde nos a negotiis liberabis? Sed neque hic aſcripſiſti, neque in alio tuo libro, ſed, tanquam non in hoc tota ſumma operis de affectibus exiſtat, recedis ſtatim ab ipſius diſciplina, et ſermonem in rebus non ad rem pertinentibus producis, quum referret morari et oſtendere, quae tandem ratiocinatricis animae partes exiſtant. Quoniam igitur tu

παρέδραμες εἴθ᾽ ἑκὼν εἴτ᾽ ἄκων τὸν λόγον, (οὐ γὰρ ἔχω συμβαλεῖν,) ἐγὼ πειράσομαι τοῖς σοῖς δόγμασιν ἑπόμενος ἐξευρεῖν τέ σου τὸ βούλημα καὶ διασκέψασθαι περὶ τῆς ἀληθείας αὐτοῦ, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς προγεγραμμένης ῥήσεως ποιησάμενος ἐχούσης ὧδε.

Κεφ. γ'. Ἔστι δέ γε τῆς ψυχῆς μέρη, δι᾽ ὧν ὁ ἐν αὐτῇ λόγος συνέστηκεν. ἀναμιμνήσκων ἴσως ἡμᾶς τῶν ἐν τοῖς περὶ τοῦ λόγου γεγραμμένων ὧν σὺ διῆλθες, ὡς ἔστιν ἐννοιῶν τέ τινων καὶ προλήψεων ἄθροισμα. ἀλλ᾽ εἴπερ ἑκάστην τῶν ἐννοιῶν καὶ προλήψεων εἶναι μόριον νομίζεις τῆς ψυχῆς, ἁμαρτάνεις διττά. πρῶτον μὲν γὰρ οὐ ψυχῆς ἐχρῆν, ἀλλὰ λόγου ταῦτ᾽ εἶναι μόρια φάσκειν, ὥσπερ οὖν καὶ γράφεις ἐν τῇ περὶ λόγου πραγματείᾳ. οὐ γὰρ δή που ταὐτόν ἐστι ψυχὴ καὶ λόγος· ἄλλως τε καὶ διὰ τῆς προγεγραμμένης ῥήσεως ἐνεδείξω τῶν ἐν τῇ ψυχῇ συνισταμένων, [161] ὡς ἕν τι καὶ ὁ λόγος ἐστίν. οὐ ταὐτὸν δὲ ψυχή ἐστι καὶ τὸ ἐν αὐτῇ συνιστάμενον. ἔπειτα δ᾽, εἰ καὶ τοῦτό τις ἐάσειεν ἀνέλεγκτον, ἀλλά τοι τάς γ᾽ ἐννοίας καὶ προλήψεις

praetermisisti sive volens sive invitus sermonem (non enim possum conjicere), ego conabor, placita tua sequens, tum invenire voluntatem tuam, tum de veritate ipsius considerare, initium ab oratione superius comprehensa sumens, quae hunc in modum habet.

Cap. III. Sunt autem animae partes, per quas ratio in ea consistit. In memoriam forte reducens nobis ea, quae in libris de ratione scripta sunt, per quae tradidisti, quod notionum quarundam et praesumptionum sit collectio. Verum si notiones singulas assumptionesque partes animae esse arbitraris, dupliciter erras. Primum enim non animae, sed rationis has esse partes dicendum erat, quemadmodum sane scribis etiam in opere de ratione; quippe non idem est anima et ratio; tum etiam in hac superius posita oratione ostendisti, rationem unum aliquod esse eorum, quae in anima consistunt. Non idem vero anima est et id, quod in ea consistit. Deinde, si hoc quoque aliquis irreprehensum permiserit, certe notiones

Ed. Chart. V. [161.] Ed. Baf. I. (287. 288.)

οὐ μόρια τῆς ψυχῆς εἶναι λεκτέον, ἀλλ' ἐνεργείας τινάς. οὐδὲν δ' ἐκ τῶν οἰκείων ἐνεργειῶν σύγκειται, οὔτε οὖν ὁ ὀφθαλμὸς, οὔτε τὸ οὖς, οὔτε χεὶρ, οὔτε σκέλος, οὔτ' ἄλλο τῶν πάντων οὐδέν. ἀλλ' εἰσὶν ἐνέργειαι μὲν ὀφθαλμοῦ αἱ τῶν χρωμάτων ἑκάστου διαγνώσεις, λευκοῦ, καὶ μέλανος, καὶ ξανθοῦ, καὶ φαιοῦ, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὥσπερ γε καὶ ὠτός αὖ αἱ τῶν φωνῶν, ὀξείας, καὶ βαρείας, καὶ μεγάλης, καὶ μικρᾶς, καὶ λείας, καὶ τραχείας. οὐ μὴν τά γε μόρια ταῦτ' ἐστὶν οὔτ' ὠτὸς, οὔτ' ὀφθαλμοῦ. ἀλλ' οἶσθα δήπου καὶ σὺ σαφῶς, ὡς (288) κερατοειδής τέ τίς ἐστι χιτὼν, καὶ ῥαγοειδὴς ἕτερος, καὶ ἔτι κρυσταλλοειδές τε καὶ ὑαλοειδὲς ὑγρὸν, ἕτερά τε τοιαῦτα μόρια τῶν ὀφθαλμῶν, ὥσπερ γε καὶ ὠτός ὀστᾶ, καὶ χόνδροι, καὶ νεῦρα, καὶ ὑμένες, ὅσα τε ἄλλα τοιαῦτα. μὴ τοίνυν μηδὲ ἐπὶ τῆς ψυχῆς σύγχει τὰ μόρια ταῖς ἐνεργείαις. αἱ μὲν γὰρ ἔννοιαι καὶ αἱ προλήψεις ἐνέργειαι τῆς ψυχῆς, ὡς αὐτὸς σὺ δι' ἑτέρων ἐκδιδάσκεις, τό τε ἀκουστικὸν πνεῦμα, καὶ τὸ ὀπτικὸν, ἔτι τε πρὸς τούτοις φωνητικόν τε καὶ γεννητικὸν, καὶ πρὸ

et praefumptiones non partes animae, fed actiones quasdam effe dicere oportet. Nihil autem ex propriis functionibus compofitum eft, neque oculus, neque auris, neque manus, neque crus, neque aliud omnium quicquam; verum funt actiones quidem oculi coloris cujusque difcretiones, albi et nigri, flavi et gilvi, aliorumque omnium; ficuti et auris rurfus vocum, acutae, gravis, magnae, parvae, lenis et afperae; non tamen hae funt partes vel auris, vel oculi. Verum novifti fane et tu manifefto, cornu fpecie effe quandam tunicam, et acini fpecie alteram, praeterea humorem et cryftallinum, et vitreum aliasque hujusmodi oculorum partes, quemadmodum et auris offa, cartilagines, nervos, membranas ac id genus alias. Ne igitur in anima partes cum functionibus confundito; fiquidem notiones praefumptionesque animae actiones funt, veluti ipfe tu alibi doces; item auditorius fpiritus viforiusque, praeterea voci et generationi dicatus, ad haec omnia principi animae parti,

πάντων αὐτῶν τὸ ἡγεμονικὸν, ἐν ᾧ καὶ τὸν λόγον ἔφης συνίστασθαι, καθ᾽ ὃ δὴ καὶ μάλιστα μόριον τῆς ψυχῆς αἶσχος καὶ κάλλος ἐγγίνεσθαι λέγεις αὐτῇ. τοῦτ᾽ οὖν τὸ πνεῦμα δύο μὲν κέκτηται μόριά τε καὶ στοιχεῖα, καὶ καταστάσεις, δι᾽ ὅλων ἀλλήλοις κεκραμένα, τὸ ψυχρὸν καὶ θερμόν. εἴπερ δ᾽ ἑτέροις ὀνόμασι καὶ ἀπὸ τῶν οὐσιῶν ἐθέλοι τις αὐτὰ προσαγορεύειν, ἀέρα τε καὶ πῦρ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἰκμάδα τινὰ προσείληφεν ἀπὸ τῶν σωμάτων, ἐν οἷς διαιτᾶται. ἀλλὰ θαυμάζοιμ᾽ ἂν, εἰ τὴν τούτων συμμετρίαν ὑγίειαν ἢ κάλλος εἶναι βουλήσῃ τοῦ ἡγεμονικοῦ. τοῦ μὲν γὰρ σώματος αὐτοῦ τὴν ὑγίειαν ἐν τούτοις τίθεσθαι προσῆκεν, ὡς ἡγεμονικοῦ δὲ ψυχῆς οὐκ ἔτ᾽ ἐν τούτοις οὐδὲ κατ᾽ αὐτὸν σέ. διέφθαρται τοίνυν ἡμῖν ὅλον τὸ παράδειγμα, καὶ ἡ τῆς συνωνυμίας ἐπαγγελία παντάπασιν οἴχεται, μὴ δυνηθεῖσιν ἐπιδεῖξαι τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν τῷ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικῷ νόσον, ἢ ὑγίειαν, ἢ κάλλος, ἢ αἶσχος συνιστάμενα, καθάπερ ἐν ὅλῳ τῷ σώματι. καίτοι τοῦτό γ᾽ ὑπέσχου πρότερον ὀρθῶς γιγνώσκων καὶ φυλάττων.

in quo etiam rationem ajebas confiftere, ex qua potiffimum parte animae deformitatem et pulchritudinem innafci ei refers. Hic, inquam, fpiritus duo quidem poffidet partes et conftitutiones, elementaque per tota invicem temperata, frigidum et calidum; fin aliis quoque nominibus a fubftantia voles ipfa appellare, aërem et ignem; quin imo madorem quendam affumpferunt a corporibus, in quibus pervivifcunt; fed mirarer, fi horum commoderationem, fanitatem aut pulchritudinem principem animae partem effe volueris. Nam corporis ipfius fanitatem in his collocare conveniebat; principalis autem animae partis non item in his, ne ipfo quoque te auctore. Abolitum itaque nobis totum exemplum, et univocationis promiffio omnino evanefcit, dum non poffumus oftendere, eodem modo in principe animae parte morbum aut fanitatem, pulchritudinem aut deformitatem, quemadmodum in toto corpore, confiftere; etfi hoc prius promiferas recte intel-

τὴν ἔννοιαν ἁπάντων τῶν εἰρημένων, οὐ μὴν ἀκολουθῆσαι μέχρι παντὸς ἠδυνήθης, οὐδ᾽ ἐξηγήσω τὴν ἀναλογίαν τε καὶ ὁμοιότητα τῶν κατὰ τὴν ψυχὴν ἐγγιγνομένων τοῖς κατὰ τὸ σῶμα. αὖθις οὖν ἀναλήψομαι τὸν λόγον, ἵνα δή τι πέρας ἱκανὸν νῦν ἀπολάβῃ. τῆς νόσου τὴν ἔννοιαν ἐν μὲν τῷ πρώτῳ περὶ παθῶν συνέχεεν ὁ Χρύσιππος, ἀνάλογον ἔχειν φάμενος τὴν ἐν τῇ ψυχῇ νόσον τῇ τοῦ σώματος καταστάσει, καθ᾽ ἣν εὐεμπτώτως εἰς πυρετοὺς, ἢ διαῤῥοίας, ἤ τι τοιοῦτον ἔχει· κατὰ μέντοι τὸ θεραπευτικὸν ἐφυλάξατο μὲν τὴν ἔννοιαν τῆς νόσου, τῆς πρὸς ἑαυτὸν οὐδὲν φροντίσας ἐναντιολογίας, ἐξηγήσασθαι δ᾽, ὡς ὑπέσχετο, τὴν ἐν τῇ ψυχῇ νόσον ἅμα τοῖς ἄλλοις, οἷς ἀνάλογον ὑπάρχειν αὐτῇ φησι πρὸς τὸ σῶμα, παντάπασιν ἠδυνάτησε μετὰ τοῦ καὶ συγχεῖν εἰς ταὐτὸν τήν θ᾽ ὑγίειαν τῆς ψυχῆς καὶ τὸ κάλλος. ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ σώματος ἀκριβῶς αὐτὰ διωρίσατο, τὴν μὲν ὑγίειαν τῶν στοιχείων ἐν συμμετρίᾳ θέμενος, τὸ δὲ κάλλος ἐν τῇ τῶν μορίων. ἐδήλωσε γὰρ σαφῶς τοῦτο διὰ τῆς προγεγραμμένης ὀλίγον ἔμπροσθεν ῥήσεως, ἐν ᾗ τὴν μὲν

ligens ſervansque omnium dictorum notionem, non tamen perſequi in totum potuiſti, neque interpretatus es tum proportionem, tum ſimilitudinem eorum, quae in anima, cum illis, quae in corpore fiunt. Rurſus itaque ſermonem repetam, ut aliquem finem abunde nunc conſequatur. Morbi notionem in primo de affectibus Chryſippus confundit, reſpondere inquiens animi morbum corporis conſtitutioni, qua facile in febres, aut alvi profluvia, aut hujusmodi aliquid prolabitur. At in therapeutico morbi notionem ſervavit, nihil ſolicitus, quod ipſe ſibi adverſaretur; exponere vero, ut pollicitus erat, animae morbum una cum aliis, quibus reſpondere ipſam ait corpori, omnino non potuit, praeter quod etiam in idem confundit tum ſanitatem animae, tum pulchritudinem; in corpore quidem enim ad amuſſim ea diſtinxit, ſanitatem in elementorum ſymmetria collocans, pulchritudinem in partium commoderatione. Id quod manifeſto indicavit oratione paulo ante commemorata, ubi ſanitatem corporis in

ὑγίειαν τοῦ σώματος ἐν θερμοῖς, καὶ ψυχροῖς, καὶ ξηροῖς, καὶ ὑγροῖς συμμετρίαν εἶναί φησιν, ἅπερ δὴ στοιχεῖα δηλονότι τῶν σωμάτων ἐστὶν, [162] τὸ δὲ κάλλος οὐκ ἐν τῇ τῶν στοιχείων, ἀλλ' ἐν τῇ τῶν μορίων συμμετρίᾳ συνίστασθαι νομίζει, δακτύλου πρὸς δάκτυλον δηλονότι, καὶ συμπάντων αὐτῶν πρός τε μετακάρπιον καὶ καρπὸν, καὶ τούτων πρὸς πῆχυν, καὶ πήχεως πρὸς βραχίονα, καὶ πάντων πρὸς πάντα, καθάπερ ἐν τῷ Πολυκλείτου κανόνι γέγραπται. πάσας γὰρ ἐκδιδάξας ἡμᾶς ἐν ἐκείνῳ τῷ συγγράμματι τὰς συμμετρίας τοῦ σώματος ὁ Πολύκλειτος ἔργῳ τὸν λόγον ἐβεβαίωσε, δημιουργήσας ἀνδριάντα κατὰ τὰ τοῦ λόγου προστάγματα, καὶ καλέσας δὴ καὶ αὐτὸν τὸν ἀνδριάντα, καθάπερ καὶ τὸ σύγγραμμα, κανόνα. τὸ μὲν δὴ κάλλος τοῦ σώματος ἐν τῇ τῶν μορίων συμμετρίᾳ κατὰ πάντας ἰατροὺς καὶ φιλοσόφους ἐστὶν, ἡ δ' ὑγίεια τῶν στοιχείων αὖ πάλιν, ἅττα ποτ' ἂν ᾖ, πρὸς ἄλληλά ἐστι συμμετρία. εἴτε γὰρ ἐξ ὄγκων καὶ πόρων, ὡς Ἀσκληπιάδης ὑπέθετο, τὰ τῶν ζώων σύγκειται σώματα, συμμετρία τούτων ἐστὶν ἡ ὑγίεια·

calido, frigido, ficco et humido commoderationem esse affirmat; quae nimirum corporum sunt elementa. Pulchritudinem vero non in elementorum, sed in partium commoderatione consistere arbitratur, digiti ad digitum scilicet, omniumque ipsorum ad metacarpium et carpum, et horum ad cubitum, cubiti ad brachium, et omnium ad omnia, quemadmodum in Polycleti regula scriptum est. Omnes namque corporis commoderationes quum in illo commentario Polycletus nos docuisset, opere sermonem confirmavit, fabricatus statuam juxta sermonis exordia, et vocans etiam ipsam statuam, veluti et commentarium, regulam. Pulchritudo sane corporis in partium commoderatione secundum omnes et medicos et philosophos consistit; sanitas vero elementorum rursus, quaecunque sint, inter se est commoderatio; sive enim ex corpusculis et meatibus, ut Asclepiades putavit, animantium corpora constant, horum commoderatio est sanitas;

εἴτ᾽ ἐξ ἀτόμων, ὡς Ἐπίκουρος, εἴτ᾽ ἐξ ὁμοιομερῶν, ὡς Ἀναξαγόρας, εἴτ᾽ ἐκ θερμοῦ, καὶ ψυχροῦ, καὶ ξηροῦ, καὶ ὑγροῦ, καθάπερ ὅ τε Χρύσιππος δοξάζει καὶ πάντες οἱ Στωϊκοὶ, καὶ πρὸ αὐτῶν Ἀριστοτέλης, καὶ Θεόφραστος, καὶ πρὸ τούτων ἔτι Πλάτων καὶ Ἱπποκράτης, ἡ τῶν στοιχείων κατὰ πάντα συμμετρία τὴν ὑγίειαν ἐργάζεται. εἰ τοίνυν ἐθέλοι τις ἅπασαν τὴν ἀναλογίαν αὐτῶν κατὰ τὸ σῶμα τοῖς κατὰ τὴν ψυχὴν διασώζειν, ὡς ὑπέσχετο Χρύσιππος, ἐπιδεῖξαι χρὴ τοῦτον ἔκ τινων ἁπλῶς ὡσανεὶ στοιχείων συγκειμένην τὴν ὅλην ψυχὴν, ἵνα ἐν τῇ τούτων πρὸς ἄλληλα συμμετρίᾳ τὴν ὑγίειαν καὶ τὴν νόσον αὐτῆς εὕρῃ γιγνομένην, ὅπερ ὁ Πλάτων ἐποίησε. Χρύσιππος δ᾽ οὔτε ταύτην ἠδυνήθη τὴν ὁμοιότητα διδάξαι, καίτοι ὑποσχόμενος, οὔτε τὴν τοῦ κάλλους τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ εἰς ταὐτὸν συνέχεεν τῇ ὑγιείᾳ τὸ κάλλος. κατὰ γὰρ τοὺς οἰκείους τοῦ λόγου μερισμοὺς καλὴν ἢ αἰσχρὰν ἔφησε γίγνεσθαι ψυχήν. ὑγιαίνουσα δ᾽ ἢ νοσοῦσα πῶς ἂν γένοιτο, παρέλιπεν, εἰς ταὐτὸν, οἶμαι, συγχέων ἄμφω, καὶ μὴ δυνάμενος

ſive ex atomis, ut Epicurus, ſive ex ſimilaribus, ut Anaxagoras, ſive ex calido, frigido, ſicco et humido, quemadmodum et Chryſippus opinatur, omnesque Stoici, atque ante ipſos Ariſtoteles et Theophraſtus, et ante hos adhuc Plato et Hippocrates, elementorum in omnibus commoderatio ſanitatem efficit. Si igitur aliquis volet omnem proportionem eorum, quae in corpore, cum iis, quae in anima ſunt, conſervare, ut promiſit Chryſippus, oſtendere hunc oportet, ex quibus ſimplicibus veluti elementis compoſita ſit tota anima, ut in horum invicem commoderatione ſanitatem et morbum ipſius fieri inveniat, id quod Plato factitavit. Verum Chryſippus neque hanc potuit docere ſimilitudinem, etſi pollicitus, neque pulchritudinis animae, ſed in idem pulchritudinem cum ſanitate confudit. Nam ſecundum proprias rationis partitiones pulchram aut turpem fieri animam dixit: ſana autem vel morbida quomodo ſiat, reliquit, in idem, puto,

ἀκριβῶς τε καὶ ἀρισμένως ὑπὲρ αὐτῶν ἀποφήνασθαι, καθάπερ ὁ Πλάτων ἐποίησεν ἐν ἄλλοις τέ τισι καὶ τῷ Σοφιστῇ, τὴν μὲν τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς πρὸς ἄλληλα στάσιν ἀποφηνάμενος εἶναι νόσον ψυχῆς, τὰς δὲ παραφόρους τε καὶ ἀμέτρους κινήσεις αὐτῆς, τουτέστι τὰς ἐνεργείας τὰς καθ᾽ ὁρμὴν, αἶσχος, ὥσπερ γε τὴν μὲν συμφωνίαν τε καὶ συμμετρίαν πρὸς ἄλληλα τῶν μορίων αὐτῆς ὑγίειαν, τὴν δὲ συμμετρίαν τῶν κινήσεων τὸ κάλλος. ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα τὸ καλὸν ἐν τῇ συμμετρίᾳ τῶν μορίων τὴν γένεσιν ἴσχει, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐνέργεια καλὴ διὰ τὴν τῶν κατὰ μέρος κινήσεων γίγνεται συμμετρίαν. οὕτω γοῦν καὶ ὀρχεῖσθαι, καὶ παγκρατιάζειν, καὶ παλαίειν, καὶ βαδίζειν εὐσχημόνως καὶ καλῶς λέγονταί τινες, ἕτεροι δ᾽ ἀσχημόνως τε καὶ αἰσχρῶς. ἐν μὲν τῇ συμμετρίᾳ τῶν κατὰ μέρος κινήσεων τὸ κάλλος τῶν ἐνεργειῶν ἐστι γνώριμον, κατὰ δὲ τὰς ἀμετρίας τὸ αἶσχος. ἔχουσι δὲ καὶ αἱ τοῦ Πλάτωνος ῥήσεις ἐκ τοῦ Σοφιστοῦ τόνδε τὸν τρόπον· ΞΕ. δύο μὲν εἴδη κακίας περὶ ψυχὴν ῥητέον.

ambo confundens, ut qui nequeat exacte diftincteque de ipfis difputare, quemadmodum Plato fecit tum in aliis quibusdam, tum in Sophifta, partium animae inter fe difcordiam animae morbum effe affirmans, efferatos autem et immoderatos ipfius motus, hoc eft, functiones ex animi impetu profectas, turpitudinem, ficuti et partium ipfius inter fe concordiam commoderationemque fanitatem, motuum vero mediocritatem pulchritudinem. Sicut enim corporis pulchritudo in partium commoderatione generationem obtinet, eodem modo functio propter particularium motuum commoderationem pulchra evadit: ita fane et faltare, et pancratium ludum agere, luctari et ire decenter et pulchre nonnulli dicuntur, alii vero indecore et turpiter. Sane in commoderatione motionum particularium pulchritudo actionum eft cognita, ex immoderatione turpitudo. Platonis verba ex Sophifta fic habent. HOS. *Duae fpecies malitiae in anima dicentur.*

ΘΕ. ποῖα; ΞΕ. τὸ μὲν οἷον νόσον ἐν σώματι, τὸ δ' οἷον αἶσχος ἐγγιγνόμενον. ΘΕ. οὐκ ἔμαθον. ΞΕ. νόσον ἴσως καὶ στάσιν οὐ ταὐτὸν νενόμικας. ΘΕ. οὐδ' αὖ πρὸς τοῦτο ἔχω τί χρή με ἀποκρίνασθαι. ΞΕ. πότερον ἄλλο τι στάσιν ἡγούμενος, ἢ τὴν τοῦ φύσει συγγενοῦς ἔκ τινος διαφθορᾶς διαφοράν; ΘΕ. οὐδέν. ΞΕ. ἀλλ' αἶσχος ἄλλο τι πλὴν τὸ τῆς ἀμετρίας πανταχοῦ δυσειδὲς τῶν ἐν ὄντων γένος; [163] ΘΕ. οὐδαμῶς ἄλλο. οὕτως μὲν ἐν τῷ καθόλου περὶ νόσου τε καὶ αἴσχους, ὁποῖόν τι τὴν φύσιν ἑκάτερον αὐτῶν ἐστιν, ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ Πλάτων. καὶ ὅπως ἐγγίγνονται ταῖς ψυχαῖς ἐφεξῆς διδάσκων, περὶ μὲν τῆς νόσου ταῦτα γράφει. ΞΕ. τί δαί; ἐν ψυχῇ δόξας ἐπιθυμίαις, καὶ θυμὸν ἡδοναῖς, καὶ λόγον λύπαις, καὶ πάντα ἀλλήλοις ταῦτα τῶν φλαύρως ἐχόντων οὐκ ᾐσθήμεθα διαφερόμενα; ΘΕ. καὶ σφόδρα γε. ΞΕ. ξυγγενῆ γε μὴν ἐξ ἀνάγκης ξύμπαντα γέγονε. ΘΕ. πῶς γὰρ οὔ; ΞΕ. στάσιν ἄρα καὶ νόσον τῆς ψυχῆς πονηρίαν λέγοντες ὀρθῶς ἐροῦ-

THE. *Quaenam?* HOS. *Altera veluti morbus in corpore, altera veluti turpitudo innascens.* THE. *Non intelligo.* HOS. *Morbum forsan et discordiam non idem putas?* THE. *Neque ad hoc quid respondendum sit habeo.* HOS. *Utrum aliud quippiam seditionem arbitraris, quam ejus, quod natura connatum est, discordiam ex corruptela quadam provenientem?* THE. *Nihil aliud.* HOS. *Turpitudone aliud quippiam est praeterquam immoderationis undique deformatum genus?* THE. *Nequaquam aliud.* Sic in universum de morbo et turpitudine, quale natura utrumque ipsorum existat, Plato nos docuit, et quomodo animis innascantur deinceps tradens de morbo haec quoque scribit. HOS. *Jam in anima nonne opiniones cum cupiditatibus, et iracundiam cum voluptatibus, et rationem cum dolore, atque omnia inter se haec in prave affectis sentimus dissentire?* THE. *Vehementer sane.* HOS. *Congenera tamen necessario haec sunt universa.* THE. *Cur enim non?* HOS. *Discordiam itaque et morbum animi pravitatem dicentes recte pronunciabi-*

μεν. ΘΕ. ὀρθότατα μὲν οὖν. εἶτ' ἐφεξῆς, ὅπως αἶσχος ἐγγίνεται ψυχαῖς, διεξιὼν φησι· ΞΕ. τί δή; ὅσα κι(289)νήσεως μετασχόντα, καὶ σκοπόν τινα θέμενα, πειρώμενα τούτου τυγχάνειν, καθ' ἑκάστην ὁρμὴν παράφορα αὐτοῦ γίγνεται καὶ ἀποτυγχάνει, πότερον αὐτὰ φήσομεν ὑπὸ συμμετρίας τῆς πρὸς ἄλληλα, ἢ τοὐναντίον ὑπὸ ἀμετρίας αὐτὰ πάσχειν; ΘΕ. δῆλον ὡς ὑπὸ ἀμετρίας. ΞΕ. ἀλλὰ τὴν ψυχήν γε ἴσμεν ἄκουσαν πᾶσαν πᾶν ἀγνοοῦσαν. ΘΕ. σφόδρα γε. ΞΕ. τό γε μὴν ἀγνοεῖν ἐστιν ἐπ' ἀλήθειαν ὁρμωμένης ψυχῆς παραφόρου ξυνέσεως γιγνομένης οὐδὲν ἄλλο πλὴν παραφροσύνη. ΘΕ. πάνυ μὲν οὖν. ΞΕ. ψυχὴν ἄρ' ἀνόητον αἰσχρὰν καὶ ἄμετρον θετέον. οὕτω μὲν ἐν τῷ Σοφιστῇ Πλάτων ἀπεφήνατο, καὶ καθόλου καὶ κατὰ μέρος ὑπὸ ὑγιείας τε καὶ κάλλους, αἴσχους τε καὶ νόσου, καθόλου μὲν ὑπογράψας τὴν ἔννοιαν αὐτῶν, κατὰ μέρος δὲ, ὅπως ἐγγίγνεται ταῖς ψυχαῖς διδάξας. τὰς δ' ἄλλας αὐτοῦ ῥήσεις οὐκ ὀλίγας οὔσας ἐν πολλοῖς τῶν συγγραμμάτων, ἐν

mus. THE. *Rectiffime omnino.* Deinde rurfus, quomodo turpitudo animis innafcatur, pertractans ait: HOS. *Quid autem? Quae motum participant, et fcopum quendam fibi praefigunt, ac, dum hunc contingere nituntur, in unoquoque impetu praeter ipfum feruntur et aberrant, utrum iis dicemus a commoderatione inter fe mutua, vel contra ab incommoderatione haec accidere?* THE. *Nimirum ab immoderatione.* HOS. *Atqui animam novimus omnem non fua fponte quidvis ignorare.* THE. *Plane.* HOS. *Ignorare vero nihil aliud eft quam defipere, quum animae ad veritatem incitatae aberrat intelligentia.* THE. *Profecto quidem.* HOS. *Animam igitur ftultam, turpem et immoderatam effe ftatuendum eft.* Haec fane in Sophifta Plato tradidit et generatim et membratim de fanitate et pulchritudine, turpitudine et morbo, univerfim quidem notione ipforum fubfcripta, membratim vero, quomodo animis innafcantur, tradito. Reliqua ipfius verba non pauca in plerisque commentariis, ubi

Ed. Chart. V. [163.] Ed. Baf. I. (289.)

οἷς ὑπὲρ ὑγιείας τε καὶ κάλλους, αἴσχους τε καὶ νόσου διῆλθεν, οὔ μοι δοκεῖ νῦν εἶναι παρατίθεσθαι καιρός· ἀλλ᾽ ἐπειδὰν ὑπὲρ ὑγιείας τε καὶ νόσων ὁ λόγος ἡμῖν περαίνηται, δεικνύουσιν ὡσαύτως Ἱπποκράτην καὶ τὸν Πλάτωνα γιγνώσκειν ὑπὲρ αὐτῶν, ἐπὶ πλέον ἐν ἐκείνοις τῶν τοιούτων μνημονεύσω ῥήσεων.

Κεφ. δ'. Νυνὶ δ᾽, οὔτε γὰρ ἁπλῶς περὶ κάλλους, ἢ ὑγιείας, ἢ αἴσχους, ἢ νοσημάτων ὁ λόγος, οὔτε περὶ μόνων τῶν τοῦ σώματος, ἀλλὰ περὶ τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς ἡμῖν προὔκειτο, παραλείψω μὲν τἄλλα, τὸ προκείμενον δ᾽ αὐτὸ μόνον ἀναλήψομαι. πρόκειται δὲ δεικνύειν, ὡς οὔτε καθ᾽ ἓν μόριον τῆς ψυχῆς, οὔτε κατὰ μίαν αὐτῆς δύναμιν αἵ τε κρίσεις γίγνονται καὶ τὰ πάθη συνίσταται, καθάπερ ὁ Χρύσιππος ἔφασκεν, ἀλλὰ καὶ δυνάμεις πλείους αὐτῆς εἰσιν ἑτερογενεῖς, καὶ μόρια πλείω. τὸ μὲν δὴ τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς τρεῖς εἶναι τὸν ἀριθμὸν, αἷς ἐπιθυμοῦμέν τε καὶ θυμούμεθα καὶ λογιζόμεθα, καὶ Πυσειδώνιος ὁμολογεῖ, καὶ Ἀριστοτέλης· τὸ δὲ καὶ τοῖς τόποις αὐτὰς ἀλλήλων

de fanitate et pulchritudine, turpitudine et morbo differuit, huc apponere non mihi videtur in praefentia opportunum. Sed quando de fanitate et morbis difputatio nobis concludetur, oftendendo fimiliter Hippocratem et Platonem de ipfis fentire, plenius in illis hujusmodi verborum meminero.

Cap. IV. Nunc autem, quia non abfolute de pulchritudine, aut turpitudine, aut morbis, neque de folis corporis, fed de animi affectibus nobis difputatio propofita eft, reliqua quidem omittam, id autem folum, quod inftitutum eft, repetam. Inftitui vero oftendere, neque in una animae parte, neque in una ipfius facultate tum judicia fieri, tum affectus confiftere, quemadmodum Chryfippus affirmabat, fed etiam facultates ipfius plures effe diverfi generis, et partes plures. Facultates fane animae, quibus concupifcimus, irafcimur, ratiocinamur, tres effe numero et Pofidonius et Ariftoteles fatentur. Quod autem et fedibus ipfae invicem disjunctae fint, et

κεχωρίσθαι, καὶ τὴν ψυχὴν ἡμῶν μὴ μόνον ἔχειν ἐν ἑαυτῇ δυνάμεις πολλὰς, ἀλλὰ καὶ σύνθετον ἐκ μορίων ὑπάρχειν ἑτερογενῶν τε καὶ διαφερόντων ταῖς οὐσίαις, Ἱπποκράτους ἐστὶ καὶ Πλάτωνος δόγμα. καί μοι πολλὰ μὲν ἤδη περὶ τῆς ἀληθείας αὐτοῦ διὰ τῶν ἔμπροσθεν εἴρηται, πολλὰ δ' ἐν τοῖς ἐφεξῆς εἰρήσεται. νυνὶ δ' ἐπὶ τὸν Χρύσιππον αὖθις ἐπάνειμι, μήτε τὰς εἰρημένας δυνάμεις ὁμολογοῦντα κατὰ τὴν ψυχὴν ἡμῶν ὑπάρχειν, [164] ἀλλὰ πᾶσαν ἐνέργειάν τε καὶ πάθος ἐν τῷ λογιστικῷ μόνῳ συνίστασθαι φάσκοντα, μήθ' ὅπως ἰᾶσθαι χρὴ τὰ πάθη γενόμενα, μήθ' ὅπως κωλῦσαι γενέσθαι διδάσκοντα. διηνέχθη μὲν οὖν καὶ περὶ τούτου πρὸς ἑαυτὸν, ὥσπερ καὶ περὶ παμπόλλων ἑτέρων, ἐν μὲν τῷ προτέρῳ περὶ ψυχῆς τιθέμενος, εἶναι ταύτας δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ἃς ἐν τῷ πρὸ τούτου γράμματι παραθέμενος αὐτοῦ τὰς ῥήσεις ἐπέδειξα, κατὰ δὲ τὰ περὶ τῶν παθῶν βιβλία κρίσεις τινὰς ὑπάρχειν τὰ πάθη τοῦ λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς ἀποφηνάμενος. ἀλλ' ἡμεῖς, ἃ μὲν ἀληθῶς εἶπε, μαρτύρια τῶν Ἱπποκράτους τε καὶ Πλάτωνος δογμάτων οὐ τὰ τυχόντα νομίζομεν ὑπάρχειν, εἰρημένα τε

anima nostra non modo multas in se facultates habeat, sed etiam composita ex partibus sit diversi generis et substantia differentibus, Hippocratis est et Platonis placitum, ac a me sane multa jam de veritate ipsius superius dicta sunt, multaque in subsequentibus dicentur. Nunc ad Chrysippum rursus revertor, qui neque commemoratas facultates in anima nostra esse fatetur, sed omnem et actionem et affectum in sola rationali parte consistere tuetur, neque, quomodo affectibus obortis mederi conveniat, neque quomodo, ne fiant, prohibere, edocet. Pugnat itaque et in hoc cum seipso, sicuti in plerisque aliis, in priore sane libro de anima constituens, has animae facultates esse, quas superiori libro appositis ipsius verbis indicavi, in libris autem de affectibus, judicia quaedam esse rationalis animae partis affectus, pronuncians. Sed nos, quae quidem vere dixit, testimonia et Hippocratis et Platonis dogmatum non vulgaria esse putamus, prolataque

πρὸς ἀνδρὸς οὐ συνετοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ σπεύδοντος ἅπαντι τρόπῳ τὸ παλαιὸν δόγμα διαβάλλειν. ἡ γὰρ περὶ τῶν τοιούτων μαρτυρία καταναγκαζομένων ὑπὸ τῆς ἀληθείας εἴωθε γίγνεσθαι. μεταβάντες δὲ πάλιν ἐφ᾽ ἕτερα τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγραμμένων εἰς τὸ προκείμενον ἐπιδείξομεν, ὅπως καὶ τούτων ἔνια μὲν οἷς αὐτὸς εἶπεν οὐ συμφωνεῖ, ἔνια δ᾽ αὖ τοῖς ἐναργέσι μάχεται, τινὰ δὲ κατ᾽ ἄμφω πεπλημμέληται. καὶ πρῶτόν γε πάλιν ἀναλάβωμεν εἰς ὅπερ ἐτελεύτησεν ὁ προγεγραμμένος μοι λόγος, ὡς ὑγίεια καὶ νόσος, αἶσχός τε καὶ κάλλος ψυχῆς ἐν τοῖς μέρεσι γίγνεται αὐτῆς, καὶ ὡς τὰ μέρη ταῦτα ἔννοιαί τε καὶ προλήψεις εἰσὶ, συγχωρήσωμεν αὐτῷ τήν γε πρώτην. ὅτι μὲν γὰρ ὅλως οὐ χρὴ κατὰ τὰς ἐνεργείας τίθεσθαι νόσον ἢ ὑγίειαν, ἀλλ᾽ αἶσχος ἢ κάλλος μόνον, εἴρηταί μοι πρόσθεν· ὅτι δ᾽ οὐδ᾽ εἴτις οὕτω συγχωρήσειε, τὰ γοῦν ἑξῆς ὀρθῶς εἴρηται, νῦν ἐπιδεῖξαι πειράσομαι. εἴπερ γὰρ ἐν τῷ μάχεσθαι δύο κρίσεις ἀλλήλαις ἡ τῶν παθῶν ἐστι γένεσις, ἀνάγκη τῶν δύο τούτων κρίσεων

a viro non prudente tantum, sed etiam quovis modo vetus placitum evertere conante. Quae enim hoc pacto sumuntur testimonia, ab his, qui a veritate coguntur, fieri solent. Digressi rursus ad alia, quae ab eo ad rem propositam scripta sunt, ostendemus, quomodo etiam horum nonnulla iis, quae ipse dixit, non consentiunt, nonnulla rursus evidentibus repugnant, quaedam in ambobus peccant. Ac primum repetamus id, ubi superius comprehensa mihi disputatio desiit, nempe sanitatem et morbum, turpitudinem et pulchritudinem animae in partibus ipsius fieri, partesque has notiones et praesumptiones esse concedamus ei primum. Quod enim omnino non oportet inter actiones morbum vel sanitatem, sed turpitudinem aut solam pulchritudinem collocare, comprehensum a me prius est. Quod autem neque si quis quaesita concesserit, sequentia recte dicta sint, nunc ostendere tentabo. Si enim, dum pugnant duo invicem judicia, affectus generantur, necessitas cogit, ex duobus his judiciis vel alte-

ἤτοι τὴν ἑτέραν μὲν ὑπάρχειν ἀληθῆ, τὴν ἑτέραν δὲ ψευδῆ, ἢ ἀμφοτέρας ψευδεῖς, εἴ τις καὶ τοῦτο συγχωρήσειεν, ἔχει γάρ τινα ζήτησιν λογιστικήν. εἴτε δὲ ἀμφοτέρας ψευδεῖς, εἴτε τὴν ἑτέραν αὐτῶν ἀληθῆ φαίημεν ὑπάρχειν, οὐδαμῶς ἡ μάχη τῶν κρίσεων ἔσται τὸ πάθος. ἀλλ' εἰ μὲν ἰσάζοιέν πως ἀλλήλαις αἱ κρίσεις ὡς πρὸς πίστιν, ἐπέχειν ἀναγκαῖον ἡμᾶς ἔσται περὶ τῆς τοῦ πράγματος ὑπάρξεως, εἰ δ' ἡ ἑτέρα φαίνοιτο μακρῷ πιστοτέρα, συγκατατίθεσθαι μὲν καὶ πράττειν γέ τι κατὰ τὴν συγκατάθεσιν, οὐκ ἀπερισκέπτως δὲ, καθάπερ εἰ καί τις τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν οἰόμενος ὑπάρχειν ἔχοι τι βραχὺ περιέλκον εἰς τοὐναντίον, ἢ εἰ μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν ὑπολαμβάνων ὅμως ἔτι καὶ αὐτὸς ἀντισπῶσαν ἑτέραν ὑπόληψιν ἔχοι πρὸς τὸ μὴ διατεταμένως πιστεύειν, ἢ εἰ, καθάπερ ὁ Πύῤῥων, ἀμφοτέρας ὁμοτίμως τιθέμενος ἐπέχοι περὶ τῆς ἀποφάσεώς τε καὶ συγκαταθέσεως. ἐν οὐδενὶ γὰρ τῶν τοιούτων συνίσταται τὸ πάθος, ὥσπερ καὶ αὐτὸς ὁ Χρύσιππος ἐναργῶς ἐδήλωσε δι' ὧν ἐν τῷ πρὸ τούτου γράμματι παρεθέμην ῥήσεων, ἐν αἷς φησιν,

rum esse verum, alterum falsum, vel utraque falsa, si quis etiam hoc concesserit (habet enim quandam logicam inquisitionem). Sive ambo falsa, sive alterum ipsorum verum esse dixerimus, neutiquam pugna judiciorum erit affectus. Verum si aequaveris aliquo modo inter se judicia quoad fidem, necessarium erit nos animo suspensos esse circa rei existentiam; sin alterum videatur longe fide dignius, assentiri quidem et agere nonnihil juxta assensum, non inconsiderate autem; quemadmodum, si aliquis voluptatem bonum esse putans habeat aliquid, quod in diversum modice retrahat, vel si solum honestum bonum existimans tamen adhuc et ipse habeat opinionem aliam reluctantem, ne plene credat, vel si, quemadmodum Pyrrho, utramque aequaliter ponens contineat se, ne affirmet concedatque. In nullo enim hujusmodi affectus consistit, sicuti et ipse Chrysippus manifeste indicavit verbis, quae superiori libro apposui, ubi ait, Non

οὐχὶ διημαρτημένος φέρεται καὶ παριδών τι κατὰ τὸν λόγον, ὅσα τ᾽ ἄλλα τοιαῦτα προσέγραψε συνίστασθαι τὸ πάθος, ἀλλ᾽ ὅταν ἀπειθὴς ἡ ὁρμὴ γίγνηται τῷ λόγῳ, ὥστε κἀνταῦθα πάλιν ἐναντιολογίαν τινὰ εὑρίσκεσθαι τοῦ Χρυσίππου πρὸς ἑαυτὸν, εἴπερ ἀποχωρίσας τὸ πάθος τῶν διημαρτημένων κρίσεων αὖθις ἐν τῇ τῶν κρίσεων πρὸς ἀλλήλας ἐναντιολογίᾳ τά τε νοσήματα τῆς ψυχῆς καὶ τὰ πάθη συνίστασθαι λέγει. μὴ τοίνυν θαυμάζωμεν ἔτι μηδ᾽ ὅτι τὰς θεραπείας τῶν παθῶν ὀρθῶς μὲν ὁ Πλάτων ἔγραψεν, ὡς ὁ Ποσειδώνιος αὐτῷ μαρτυρεῖ, μοχθηρῶς δ᾽ ὁ Χρύσιππος. ὁ γὰρ μήτε πάσας τὰς αἰτίας τῶν παθῶν ἀποφήνασθαι τολμήσας, ἀλλ᾽ ἐν ταῖς κυριωτάτως ἀπορεῖν ὁμολογήσας, [165] ὡς ἐν τῷ πρὸ τούτου δέδεικται γράμματι, μήτ᾽ ἐν αἷς ἐτόλμησεν εἰπεῖν τι καλῶς ἀποφηνάμενος, οὗτος οὐκ ἂν, οἶμαι, δύναιτο τὴν θεραπείαν αὐτῶν ποιήσασθαι κατὰ τρόπον. ἀλλ᾽, ὅπερ εἶπον ἤδη καὶ πρόσθεν, εἴ τις ἐξελέγχοι τὰ τέσσαρα τοῦ Χρυσίππου βιβλία, πολὺ πλειόνων αὐτῷ δεήσει συγγραμμάτων.

ſi errabunde fertur et praetergreſſus aliquid ſecundum rationem, et caetera, quae hujusmodi adſcripſit, affectum conſtituere, verum quum animi impetus rationi ſit inobſequens, ut et hic rurſus ſibi nonnihil contradicere Chryſippus inveniatur, ſiquidem affectum a judiciis peccantibus ſegregans rurſus in judiciorum invicem pugna et morbos animi et affectus conſiſtere dicit. Ne igitur miremur adhuc, quod affectuum curationes recte quidem Plato conſcripſit, ut Poſidonius ipſi atteſtatur, prave autem Chryſippus. Qui enim neque omnium affectuum cauſas pronunciare auſus eſt, ſed in principaliſſimis dubitare ſe confeſſus eſt, ut in ſuperiori libro oſtenſum eſt, neque, in quibus pronunciare aliquid auſus eſt, recte protulit, hic mea ſententia non poterit curationem ipſorum, ut decet, moliri. Sed, quod dixi jam et antea, ſi quis quatuor Chryſippi libros coarguat, multo pluribus commentariis ei opus erit.

Κεφ. ε'. Ὅσα τοίνυν ἀναγκαιότατα πρὸς τὴν προκειμένην ἡμῖν πραγματείαν ἐστὶ, ταῦτα ἐπέλθωμεν μόνα, καὶ πρῶτόν γε αὐτῶν προχειρισώμεθα τὸ περὶ τῆς τῶν παίδων διοικήσεως. οὔτε γὰρ ὑπὸ λόγου τὰς ὁρμὰς αὐτῶν ἐπιτροπεύεσθαι δυνατὸν εἰπεῖν, (οὐ γὰρ ἔχουσιν ἤδη τὸν λόγον,) οὔθ᾽ ὡς οὐ θυμοῦταί τε καὶ λυπεῖται, καὶ ἥδεται, καὶ γελᾷ, καὶ κλαίει, καὶ τοιαῦθ᾽ ἕτερα πάθη πάσχει μυρία. πολὺ γὰρ δὴ καὶ πλείω καὶ σφοδρότερα τὰ πάθη τοῖς παιδίοις ἐστὶν ἢ τοῖς τελείοις. οὐ μὴν ἀκολουθεῖ γε ταῦτα τοῖς Χρυσίππου δόγμασιν, ὥσπερ οὔτε τὸ μηδεμίαν (290) οἰκείωσιν εἶναι φύσει πρὸς ἡδονὴν ἢ ἀλλοτρίωσιν πρὸς πόνον. ᾄττει μὲν γὰρ ἀδιδάκτως ἅπαντα τὰ παιδία πρὸς τὰς ἡδονὰς, ἀποστρέφεται δὲ καὶ φεύγει τοὺς πόνους. ὁρῶμεν δ᾽ αὐτὰ καὶ θυμούμενα, καὶ λακτίζοντα, καὶ δάκνοντα, καὶ νικᾷν ἐθέλοντα καὶ κρατεῖν τῶν τοιούτων, ὥσπερ ἔνια τῶν ζώων, οὐδενὸς ἄθλου προβαλλομένου παρὰ τὸ νικᾷν αὐτό. φαίνεται δ᾽ ἐναργῶς τὸ τοιοῦτον ἐπ᾽ ὀρτύγων, καὶ ἀλεκτρυόνων, καὶ περδίκων, ἰχνεύμονός τε καὶ ἀσπίδος, καὶ

Cap. V. Quae igitur maxime ad inſtitutum nobis opus neceſſaria ſunt, haec duntaxat perſequemur, ac primum ipſorum proponemus, quod de puerorum inſtitutione dicitur. Neque enim a ratione impetus ipſorum moderari poſſis dicere, ut qui rationem necdum habeant, neque quod non iraſcantur, doleant, gaudeant, rideant, plorent, atque ejusmodi aliis innumeris affectibus implicentur. Multo enim et plures et vehementiores affectus pueris quam adultis oboriuntur (quanquam neque Chryſippi placitis conſentanea ſint); ſicuti neque dicere poſſis, quod nulla propenſio natura ipſis inſit ad voluptatem, aut alienatio ad laborem. Etenim inclinant a nullo docti magiſtro omnes pueri ad voluptates, averſantur autem fugiuntque labores. Videmus autem eos ipſos et iraſcentes, et calcitrantes, et mordentes, ac vincere cupientes et in ejusmodi praevalere, quemadmodum nonnulla animantia, nullo praemio propoſito praeter ipſam victoriam; id quod evidenter apparet in coturnicibus, gallis, perdi-

κροκοδείλου, καὶ μυρίων ἑτέρων. οὕτως οὖν οἰκειοῦσθαι καὶ τὰ παιδία φαίνεται καὶ πρὸς ἡδονὴν, καὶ πρὸς νίκην, ὥσπερ ὕστερόν ποτε δείκνυσιν, ἐπειδὰν προβαίνῃ κατὰ τὴν ἡλικίαν, ὅτι πρὸς τὸ καλὸν ἔχει τινὰ φυσικὴν οἰκείωσιν. αἰδεῖται γοῦν ἁμαρτάνοντα, προϊούσης αὐτοῖς τῆς ἡλικίας, καὶ χαίρει τοῖς καλοῖς ἔργοις, καὶ δικαιοσύνης καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἀντιποιεῖται, καὶ πράττει πολλὰ κατὰ τὰς τῶν ἀρετῶν τούτων ἐννοίας, ἔμπροσθεν, ἡνίκα ἦν ἔτι σμικρὰ, κατὰ πάθος ζῶντα, καὶ τῶν ἐκ τοῦ λόγου προσταγμάτων οὐδεμίαν φροντίδα ποιούμενα. τριῶν οὖν τούτων ὑμῖν οἰκειώσεων ὑπαρχουσῶν φύσει καθ᾽ ἕκαστον τῶν μορίων τῆς ψυχῆς εἶδος, πρὸς μὲν τὴν ἡδονὴν διὰ τὸ ἐπιθυμητικὸν, πρὸς δὲ τὴν νίκην διὰ τὸ θυμοειδὲς, πρὸς δὲ τὸ καλὸν διὰ τὸ λογιστικὸν, Ἐπίκουρος μὲν τὴν τοῦ χειρίστου μορίου τῆς ψυχῆς οἰκείωσιν ἐθεάσατο μόνην, ὁ δὲ Χρύσιππος τὴν τοῦ βελτίστου, φάμενος ἡμᾶς οἰκειοῦσθαι πρὸς μόνον τὸ καλὸν, ὅπερ εἶναι δηλονότι καὶ ἀγαθόν. ἁπάσας δὲ τὰς τρεῖς οἰκειώσεις θεάσασθαι μόνοις τοῖς παλαιοῖς ὑπῆρξε

cibus, ichneumone, aſpide, crocodilo, aliisque infinitis. Sic itaque peculiariter inclinare etiam pueri videntur et ad voluptatem et ad victoriam, quemadmodum paulo poſt oſtendunt, ubi proceſſerint aetate, quoniam ad honeſtum naturalem quandam propenſionem habent: peccantes igitur pudeſiunt, gaudentque honeſtis operibus, et juſtitiam aliasque virtutes amplectuntur, ac faciunt multa ſecundum harum virtutum notiones, prius, quum adhuc eſſent parvi, ex affectu viventes, ac nullam praeceptorum ex ratione curam habentes. Quum itaque hae tres propenſiones nobis natura juxta unamquamque partium animi ſpeciem inſint, ad voluptatem ſane propter concupiſcibilem, ad victoriam vero propter iraſcibilem, ad honeſtum propter ratiocinatricem, Epicurus ſane inſimae animae partis propenſionem ſolum conſpexit, Chryſippus autem optimae, quum dixerit, peculiariter nos affici erga ſolum honeſtum, quod eſt nimirum et bonum. At univerſas tres proprietates perſpicere ſolis veteribus philoſo-

φιλοσόφοις. ἐάσας οὖν τὰς δύο ὁ Χρύσιππος εἰκότως ἀπορεῖν ἐρεῖ τῆς κατὰ τὴν κακίαν γενέσεως, οὔτ' αἰτίαν ἔχων εἰπεῖν αὐτῆς, οὔτε τρόπους τῆς συστάσεως, οὐδ' ὅπως ἁμαρτάνει τὰ παιδία δυνάμενος ἐξευρεῖν, ἅπερ εὐλόγως, οἶμαι, πάντα καὶ ὁ Ποσειδώνιος αὐτοῦ καταμέμφεται καὶ ἐλέγχει. εἰ γὰρ δὴ πρὸς τὸ καλὸν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ᾠκείωται τὰ παιδία, τὴν κακίαν οὐκ ἔνδοθεν οὐδ' ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἔξωθεν μόνον ἐχρῆν αὐτοῖς ἐγγίγνεσθαι. ἀλλὰ μὴν ὁρᾶταί γε, κἂν χρηστοῖς ἔθεσιν ἐντρέφηται καὶ προσηκόντως παιδεύηται, πάντως ἐξαμαρτάνοντά τι, [166] καὶ τοῦτ' αὐτὸ καὶ ὁ Χρύσιππος ὁμολογεῖ. καίτοι γ' ἐνῆν αὐτῷ ὑπεριδόντι τῶν ἐναργῶς φαινομένων αὐτὸ μόνον ὁμολογῆσαι τὸ ταῖς ἰδίαις ὑποθέσεσιν ἀκόλουθον, εἰ καλῶς ἀχθείη τὰ παιδία, πάντως αὐτὰ φάσκοντι σοφοὺς ἄνδρας γενήσεσθαι τοῦ χρόνου προϊόντος. ἀλλ' οὐκ ἐτόλμησε τοῦτό γε καταψεύσασθαι τῶν φαινομένων, ἀλλὰ κἂν ὑπὸ φιλοσόφῳ τρέφηται μόνῳ, καὶ μηδὲν μήτε θεάσηται μήτ' ἀκούσῃ πώποτε παράδειγμα

phis licuit. Relictis itaque duabus, Chryſippus merito ambigere ſe dicit, quomodo pravitas generetur, quum neque cauſam ipſius poſſit dicere, neque conſiſtentiae modos, neque, quomodo pueri peccent, queat invenire, quae bona ratione, opinor, omnia etiam Poſidonius in eo damnat coarguitque. Si enim ad honeſtum protinus ab initio peculiariter pueri ducerentur, malitiam non interius, neque ex ipſis, verum extrinſecus ſolum innaſci ipſis oportebat. Atqui videntur, etiamſi probis moribus educentur et, ut par eſt, erudiantur, omnino aliquid peccare: atque hoc ipſum Chryſippus quoque conſitetur, quamvis liceret ipſi evidenter apparentia praetergreſſo hoc ſolum concedere, quod propriis hypotheſibus erat conſentaneum, ipſos ſcilicet omnino pueros, ſi probe omnino educati fuerint, in viros ſapientes temporis proceſſu evaſuros affirmando; ſed non auſus eſt hoc adverſus evidentia mentiri; verum quamvis ſub philoſopho duntaxat educentur, et nullum neque viderint, neque audi-

κακίας, ὅμως οὐκ ἐξ ἀνάγκης αὐτὰ φιλοσοφήσειν· διττὴν γὰρ εἶναι τῆς διαστροφῆς τὴν αἰτίαν, ἑτέραν μὲν ἐκ κατηχήσεως τῶν πολλῶν ἀνθρώπων ἐγγιγνομένην, ἑτέραν δ᾽ ἐξ αὐτῆς τῶν πραγμάτων τῆς φύσεως. ἐγὼ δὲ ὑπὲρ ἑκατέρας αὐτῶν ἀπορῶ, καὶ πρώτης γε τῆς ἐκ τῶν πέλας γιγνομένης. καὶ γὰρ διὰ τί θεασάμενά τε καὶ ἀκούσαντα παράδειγμα κακίας οὐχὶ μισεῖ τοῦτο καὶ φεύγει τῷ μηδεμίαν οἰκείωσιν ἔχειν πρὸς αὐτὸ, θαυμάζειν ἐπέρχεταί μοι, καὶ πολὺ δὴ μᾶλλον, ἐπειδὰν μήτε θεασάμενα μήτ᾽ ἀκούσαντα πρὸς αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἐξαπατηθῇ. τίς γὰρ ἀνάγκη, τοὺς παῖδας ὑπὸ μὲν τῆς ἡδονῆς ὡς ἀγαθοῦ δελεάζεσθαι, μηδεμίαν οἰκείωσιν ἔχοντας πρὸς αὐτὴν, ἀποστρέφεσθαι δὲ καὶ φεύγειν τὸν πόνον, εἴπερ μὴ καὶ πρὸς τοῦτον ἠλλοτρίωται φύσει; τίς δ᾽ ἀνάγκη, πρὸς μὲν τοὺς ἐπαίνους καὶ τὰς τιμὰς ἥδεσθαί τε καὶ χαίρειν αὐτοῖς, ἄχθεσθαι δὲ καὶ φεύγειν τούς τε ψόγους καὶ τὰς ἀτιμίας, εἴπερ μὴ καὶ πρὸς ταῦτα φύσει τινὰ ἔχουσιν οἰκείωσίν τε καὶ ἀλλοτρίωσιν; εἰ γὰρ μὴ ταῖς φωναῖς, ἀλλὰ τῇ γε δυνάμει τῶν λεγομένων ὁμολογεῖν

verint unquam malitiae exemplum, tamen non necessario ipsos philosophiae incubituros; duplicem namque causam esse perversitatis, alteram ex multorum hominum instructione innascentem, alteram ex ipsa rerum natura. Ego vero de utraque ipsarum dubito, et prima, quae ex familiaribus oboritur. Etenim cur, qui viderint audiverintque malitiae exemplum, non oderint hoc et fugerint, eo quod nullam proprietatem erga ipsum habeant, mirari mihi subit, et multo magis quum, neque viso, neque audito eo, ab ipsis rebus decipiantur. Quae enim necessitas, pueros a voluptate tanquam bono inescari, ne unam quidem propensionem erga ipsam habentes, aversari autem et fugere laborem, si non et ab hoc natura alienati sunt? Quae rursus necessitas, laudibus et honoribus oblectari et ipsis gaudere, odisse autem et fugere reprehensiones et ignominiam, si non etiam ad haec natura inclinationem quandam habent alienationemque? Si enim non verbis, saltem virtute eorum, quae dicuntur, Chrysippus videtur

ἔοικεν ὁ Χρύσιππος, ὡς ἔστιν οἰκείωσίς τέ τις ἡμῖν καὶ ἀλλοτρίωσις φύσει πρὸς ἕκαστον τῶν εἰρημένων. ἐπειδὰν γὰρ λέγῃ, τὰς περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν ἐγγίνεσθαι τοῖς φαύλοις διαστροφὰς διά τε τὴν πιθανότητα τῶν φαντασιῶν καὶ τὴν κατήχησιν, ἐρωτητέον αὐτὸν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἡδονὴ μὲν ὡς ἀγαθὸν, ἀλγηδὼν δ' ὡς κακὸν πιθανὴν προβάλλουσι φαντασίαν· οὕτως δὲ καὶ διὰ τί τὴν μὲν νίκην τὴν ἐν Ὀλυμπιάσιν καὶ τὴν τῶν ἀνδριάντων ἀνάθεσιν ἐπαινούμενά τε καὶ μακαριζόμενα πρὸς τῶν πολλῶν ἀκούοντες ὡς ἀγαθὰ, περὶ δὲ τῆς ἥττης τε καὶ τῆς ἀτιμίας ὡς κακὰ ἑτοίμως πειθόμεθα. καὶ γὰρ καὶ ταῦθ' ὁ Ποσειδώνιος μέμφεται καὶ δεικνύναι πειρᾶται πασῶν τῶν ψευδῶν ὑπολήψεων τὰς αἰτίας ἐν μὲν τῷ θεωρητικῷ διὰ τῆς παθητικῆς ὁλκῆς, προηγεῖσθαι δ' αὐτῆς τὰς ψευδεῖς δόξας, ἀσθενήσαντος περὶ τὴν κρίσιν τοῦ λογιστικοῦ· γεννᾶσθαι γὰρ τῷ ζώῳ τὴν ὁρμὴν ἐνίοτε μὲν ἐπὶ τῇ τοῦ λογιστικοῦ κρίσει, πολλάκις δ' ἐπὶ τῇ κινήσει τοῦ παθητικοῦ. συνάπτει δ' εἰκότως τοῖς λόγοις τούτοις ὁ Ποσειδώνιος τὰ κατὰ τὸν

consentire, quod insit nobis natura inclinatio quaedam et alienatio; quippe quum dicit, perversitates circa bona et mala innasci pravis propter imaginationum probabilitatem et institutionem, causa ab eo roganda est, cur voluptas quidem ut bonum, dolor autem ut malum probabilem objiciunt imaginationem: ita rursus cur victoriam in Olympicis et statuarum erectionem laudari extollique a plerisque audientes, quod bona sint, cladem contra et ignominiam, quod mala sint, facile persuademur. Etenim Posidonius criminatur tentatque ostendere omnium falsarum opinionum causas in speculativo sane per affectuum attractionem, praecedere autem ipsam falsas opiniones, ubi ratiocinatrix circa judicium fuerit imbecillis; oboriri enim animali impetum nonnunquam sane propter ratiocinatricis judicium, saepe vero ob motum partis affectibus obnoxiae. Connectit autem merito his rationibus Posidonius ea, quae in physiognomonia appa-

φυσιογνώμονα φαινόμενα. καὶ γὰρ τῶν ζώων καὶ τῶν ἀνθρώπων, ὅσα μὲν εὐρύστερνά τε καὶ θερμότερα, θυμικώτερα πάνθ᾽ ὑπάρχειν φύσει, ὅσα δὲ πλατυΐσχιά τε καὶ ψυχρότερα, δειλότερα. καὶ κατὰ τὰς χώρας οὐ σμικρῷ τινι διενηνοχέναι τοῖς ἤθεσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς δειλίαν καὶ τόλμαν, ἢ τὸ φιλήδονόν τε καὶ φιλόπονον, ὡς τῶν παθητικῶν κινήσεων τῆς ψυχῆς ἑπομένων ἀεὶ τῇ διαθέσει τοῦ σώματος, ἣν ἐκ τῆς κατὰ τὸ περιέχον κράσεως οὐ κατ᾽ ὀλίγον ἀλλοιοῦσθαι. καὶ γὰρ δὴ καὶ τὸ αἷμα διαφέρειν ἐν τοῖς ζώοις φησὶ θερμότητι, καὶ ψυχρότητι, καὶ πάχει, καὶ λεπτότητι, καὶ ἄλλαις φησὶ διαφοραῖς οὐκ ὀλίγαις, ὑπὲρ ὧν Ἀριστοτέλης ἐπὶ πλεῖστον διῆλθεν. ἡμεῖς δὲ κατά τινα οἰκεῖον καιρὸν ἐπὶ προήκοντι τῷ λόγῳ μνημονεύσομεν αὐτῶν, ἡνίκα ἂν καὶ αὐτὰς τὰς Ἱπποκράτους τε καὶ Πλάτωνος ῥήσεις περὶ τούτων παραγράφωμεν. ἐν δὲ [167] τῷ παρόντι πρὸς τοὺς περὶ τὸν Χρύσιππον ὁ λόγος ἐνέστηκέ μοι, μήτ᾽ ἄλλο γιγνώσκοντας τῶν κατὰ τὰ πάθη, μήθ᾽ ὡς αἱ τοῦ σώματος κράσεις οἰκείας ἑαυταῖς ἐργάζονται τὰς παθητικὰς κινήσεις·

rent. Etenim animalium ac hominum, quae lati pectoris et calidiora funt, omnia naturam habent iracundiorem, quae vero latis coxis conftant et frigidiora funt, timidiorem. Et fecundum varietatem regionum non parum quiddam moribus homines ad timorem et audaciam, vel voluptatis laborisque ftudium differunt, tanquam affectuum animi motibus corporis difpofitionem, quam ex aëris temperatura non modice immutari contingit, fequentibus. Quinetiam fanguinem in animantibus differre calore, frigiditate, craffitie et tenuitate pronunciat, item aliis non paucis differentiis, de quibus Ariftoteles pleniffime tractavit. Nos autem fuo tempore fermonis proceffu mentionem ipfarum faciemus, quando etiam eadem tum Hippocratis tum Platonis verba de iftis afcribemus. In praefentia vero ad Chryfippum oratio mihi inftituta eft, qui neque aliud eorum, quae fecundum affectus fiunt, cognovit, neque quod corporis temperamenta peculiares ipfis affectuum motus efficiunt; ita namque Pofidonius

οὕτως γὰρ ὁ Ποσειδώνιος ὀνομάζειν εἴωθεν. Ἀριστοτέλης δ' ἄντικρυς ἤδη καλεῖ τῶν ζώων ἁπάσας τὰς τοιαύτας τῆς ψυχῆς καταστάσεις, ἐξηγεῖταί τε, καθ' ὅντινα τρόπον ἐπὶ ταῖς διαφερούσαις κρᾶσε σισυνίσταται. διόπερ, οἶμαι, καὶ ἡ τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς ἴασις ἐπ' ἐνίων μὲν εὔκολός τε καὶ ῥᾳδία, διὰ τὸ μήτε τὰς παθητικὰς κινήσεις αὐτοῖς ἰσχυρὰς ὑπάρχειν, μήτε τὸ λογιστικὸν ἀσθενὲς φύσει καὶ ἀσύνετον, ἀλλὰ δι' ἀμαθίαν καὶ μοχθηροὺς ἐθισμοὺς ἐμπαθῶς ἀναγκάζεσθαι ζῆν τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους, ἐνίοις δὲ χαλεπὴ καὶ δύσκολος, ὅταν κινήσεις αἱ κατὰ πάθος, αἱ διὰ τὴν τοῦ σώματος κατασκευὴν ἀναγκαίως γιγνόμεναι, μεγάλαι δή τινες οὖσαι τύχωσι καὶ σφοδραὶ, τό τε λογιστικὸν ἀσθενὲς καὶ ἀσύνετον φύσει. χρὴ γὰρ καὶ τοῦτο μὲν ἐπιστήμην λαβεῖν τῶν ἀληθῶν, καὶ τὰς κατὰ πάθος δὲ κινήσεις ἀμβλυνθῆναι χρηστοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἐθισθεῖσαν, εἴ τις μέλλοι βελτίονα τὸ ἦθος ἀποδείξειν τὸν ἄνθρωπον. (291) οὕτω δὲ καὶ πλάττειν ἐξ ἀρχῆς ἄνθρωπον χρὴ πρὸς τὸ βέλτιστον, ἁπάντων μὲν πρῶτον αὐτῶν τῶν σπερμάτων προνοουμένους, οἷς

nominare confuevit. Ariftoteles autem aperte jam vocat animalium omnia hujusmodi animae conftitutiones, exponitque, quomodo ex diverfis temperamentis conftituantur. Quare mea fententia etiam affectuum animi curatio in nonnullis quidem prompta et facilis eft, eo quod neque affectuum motus ipfis infint validi, neque ratiocinatrix pars imbecillis natura et imprudens, fed propter infcitiam pravasque confuetudines id genus hominum ex affectu vivere cogatur, nonnullis vero difficilis et aegra, quum motus affectuum, qui ex corporis conftitutione neceffario obveniunt, magni extiterint et vehementes, ratiocinatrixque imbecillis facultas et imprudens; quippe et hanc veri fcientiam adipifci oportet, ac affectuum motus retundere, probis inftitutionibus affuefcentem, fi quis hominem moribus praeftantiorem redditurus eft. Sic autem et ab initio hominem ad optimum conformare oportet, ante omnia quidem ipforum feminum ratione habita,

Ed. Chart. V. [167.] Ed. Baf. I. (291.)

ἐφεξῆς τῆς διαίτης, ἣν ἡ κύουσα διαιτήσεται, κατά τε τὰς τροφὰς καὶ τὰ πόματα, καὶ τὰ γυμνάσια καὶ τὰς ἡσυχίας, καὶ τοὺς ὕπνους καὶ τὰς ἐγρηγόρσεις, ἐπιθυμίας τε καὶ θυμοὺς, ὅσα τ᾽ ἄλλα τοιαῦτα, περὶ ὧν ἁπάντων ὁ μὲν Πλάτων ἀκριβέστατα διῆλθεν, ὁ δὲ Χρύσιππος οὐ μόνον αὐτὸς οὐδὲν ἱκνούμενον εἶπεν, ἀλλ᾽ οὐδὲ τῶν ἀπ᾽ αὐτοῦ τινι κατέλιπεν ἀφορμὴν εὑρέσεως, μοχθηρὰν ὑποβαλλόμενος τῷ λόγῳ τὴν κρηπῖδα. ταῦτά τοι καὶ ὁ Ποσειδώνιος αὐτῷ μέμφεται μετὰ τοῦ καὶ θαυμάζειν, ὅσα Πλάτων εἶπεν ὑπὲρ τῆς τῶν παίδων ἔτι τε κυουμένων ἐν τῇ μήτρᾳ διαπλάσεως, ἀποκυηθέντων τε τροφῆς καὶ παιδείας, καὶ γέγραφεν οἷον ἐπιτομήν τινα κατὰ τὸ πρῶτον αὐτοῦ περὶ παθῶν σύγγραμμα τῶν ὑπὸ Πλάτωνος εἰρημένων, ὡς χρὴ τρέφεσθαι καὶ παιδεύεσθαι τοὺς παῖδας ὑπὲρ τοῦ τὸ παθητικόν τε καὶ ἄλογον τῆς ψυχῆς σύμμετρον ἀποφαίνεσθαι ταῖς κινήσεσι καὶ τοῖς τοῦ λόγου προστάγμασιν εὐπειθές. αὕτη γὰρ ἀρίστη παίδων παιδείας παρασκευὴ τοῦ παθητικοῦ τῆς ψυχῆς, ὡς ἂν ἐπιτηδειοτάτη ᾖ πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ λογιστικοῦ. μικρὸν μὲν γὰρ τὰ πρῶτα καὶ

deinde victus, quo gravida utetur, et in alimentis et potionibus, et exercitiis et quiete, et fomno et vigilia; de quibus omnibus Plato accuratiffime differuit, Chryfippus non folum ipfe nihil quod ad rem pertineret dixit, fed ne fuccefforum quidem ipfius alicui inventionis occafionem reliquit, pravam induens fermoni crepidam. Haec utique Pofidonius ei obiicit ac miratur, quae Plato de conformatione infantium, qui adhuc in utero geruntur, tradidit, editorum autem alimento et inftitutione, ac confcripfit veluti compendium aliquod in primo ipfius de affectibus commentario eorum, quae a Platone dicta funt, fcilicet oportere pueros educari et inftitui, ut reddant partem animi affectibus opportunam et irrationalem motibus commoderatam ac rationis mandato morigeram. Hic enim optimus eft in puerorum inftitutione apparatus facultatis animae affectibus obnoxiae, fi ad ratiocinatricis dominium quam maxime idonea fit; exiguam enim pri-

ἀσθενὲς ὑπάρχειν τοῦτο, μέγα δὲ καὶ ἰσχυρὸν ἀποτελεῖσθαι περὶ τὴν τεσσαρεσκαιδεκαετῆ ἡλικίαν, ἡνίκα ἤδη κρατεῖν τε καὶ ἄρχειν αὐτῷ προσήκει καθάπερ ἡνιόχῳ τινὶ τοῦ ζεύγους τῶν συμφύτων ἵππων, ἐπιθυμίας τε καὶ θυμοῦ, μήτ' ἰσχυρῶν ὑπαρχόντων ἄγαν, μήτ' ἀσθενῶν, μήτ' ὀκνηρῶν, μήτ' ἐκφόρων, μήτε δυσπειθῶν ὅλως, ἢ ἀκόσμων, ἢ ὑβριστῶν, ἀλλ' εἰς ἅπαν ἑτοίμων ἕπεσθαί τε καὶ πείθεσθαι τῷ λογισμῷ, τούτου δ' αὐτοῦ τὴν παιδείαν τε καὶ τὴν ἀρετὴν ἐπιστήμην εἶναι τῆς τῶν ὄντων φύσεως, ὥσπερ τοῦ ἡνιόχου τῶν ἡνιοχικῶν θεωρημάτων. ἐν γὰρ ταῖς ἀλόγοις τῆς ψυχῆς δυνάμεσιν ἐπιστήμας οὐκ ἐγγίνεσθαι, καθάπερ οὐδὲ ἐν τοῖς ἵπποις, ἀλλὰ τούτοις μὲν τὴν οἰκείαν ἀρετὴν ἐξ ἐθισμοῦ τινος ἀλόγου παραγίνεσθαι, τοῖς δ' ἡνιόχοις ἐκ διδασκαλίας λογικῆς. ἕπεται δ' αὖθις τοῖσδε καὶ ὁ περὶ τῶν ἀρετῶν λόγος αὐτὸς ἔχων τὸ σφάλμα διττὸν, εἴτ' ἐπιστήμας τις ἁπάσας αὐτὰς, εἴτε δυνάμεις ὑπολάβοι. τῶν μὲν γὰρ ἀλόγων τῆς ψυχῆς μερῶν ἀλόγους ἀνάγκη καὶ τὰς ἀρετὰς

mum et imbecillem hanc esse decet, magnam vero et valentem circa quartumdecimum aetatis annum evadere, quando jam dominari et imperare ipsam convenit tanquam aurigam quendam pari connatorum equorum, cupiditati et iracundiae, dum non valentes nimium sunt, neque imbecillae, neque pigrae, neque effrenes, neque contumaces omnino, vel indecorae, vel contumeliosae, sed in omne promptae tum sequi, tum obedire rationi. Hujus autem ipsius institutionem virtutemque scientiam esse oportet rerum naturae, quemadmodum aurigae speculationem artis aurigandi; nam in brutis animae facultatibus scientiae non solent innasci, sicuti nec equis, sed his sane propria virtus ex consuetudine quadam irrationali proficisci, aurigis autem ex disciplina rationali. Porro sequitur rursus hic etiam de virtutibus sermo duplicem continens errorem, sive scientias quis omnes ipsas, sive vires existimet. Siquidem irrationalium animae partium necesse irrationales quoque virtutes esse,

εἶναι, τοῦ λογιστικοῦ δὲ μόνου λογικήν. ὥστ᾽ εὐλόγως ἐκείνων μὲν αἱ ἀρεταὶ δυνάμεις εἰσὶν, [168] ἐπιστήμη δὲ μόνου τοῦ λογιστικοῦ. Χρύσιππος δὲ μεγάλα σφάλλεται, οὐχ ὅτι μηδεμίαν ἀρετὴν ἐποίησε δύναμιν, (οὐ γὰρ μέγα τὸ τοιοῦτον σφάλμα ἐστὶν, οὐδὲ διαφερόμεθα πρὸς αὐτὸ,) ἀλλ᾽ ὅτι πολλὰς ἐπιστήμας τε καὶ ἀρετὰς εἶναι φήσας μίαν ἔφησεν εἶναι δύναμιν τῆς ψυχῆς. οὐ γὰρ ἐνδέχεται μιᾶς δυνάμεως ἀρετὰς εἶναι πολλὰς, εἴ γε μηδὲ τελειοτάτας πολλὰς ἑνὸς πράγματος. μία γὰρ ἑκάστου τῶν ὄντων ἡ τελειότης, ἡ δ᾽ ἀρετὴ τελειότης ἐστὶ τῆς ἑκάστου φύσεως, ὡς αὐτὸς ὁμολογεῖ. κάλλιον οὖν Ἀρίστων ὁ Χῖος, οὔτε πολλὰς εἶναι τὰς ἀρετὰς τῆς ψυχῆς ἀποφηνάμενος, ἀλλὰ μίαν, ἣν ἐπιστήμην ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν εἶναί φησιν, οὔτε περὶ τῶν παθῶν ἐναντία ταῖς ἰδίαις ὑποθέσεσι γράψας, ὥσπερ ὁ Χρύσιππος.

Κεφ. ϛ'. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἀρετῶν ἐν τοῖς ἑξῆς ἐροῦμεν, ἐπειδὴ καὶ περὶ τούτων ὁ Χρύσιππος ἐπηρεάζει τὸν Πλάτωνα. νυνὶ γὰρ ἐξ ἀκολουθίας τινὸς αὐτῶν ἐμνημόνευσα, τῷ περὶ

ratiocinatricis autem ſolius rationalem: Quapropter merito illarum ſane virtutes facultates ſunt, ſolius autem ratiocinatricis ſcientia. At Chryſippus vehementer errat, non ſolum quod ne unam quidem virtutem facultatem fecerit, (non enim magnus is error eſt, neque in hoc diſſentimus,) ſed quod multas et ſcientias et virtutes eſſe dicens unam eſſe animae facultatem dixerit. Quippe fieri non poteſt, ut unius facultatis multae ſint virtutes, ſiquidem neque perfectiones multae unius rei eſſe poterunt. Una enim cujusque eorum quae ſunt perfectio eſt, at perfectio cujusque naturae virtus eſt, ut ipſe fatetur. Melius itaque Ariſto Chius neque multas eſſe animae virtutes pronunciat, ſed unam, quam bonorum malorumque ſcientiam eſſe tuetur, neque de affectibus contraria ſuis hypotheſibus ſcribit, quemadmodum Chryſippus.

Cap. VI. Verum de virtutibus poſtea agetur, quia etiam in his Chryſippus calumniatur Platonem; nunc enim ex conſecutione quadam de eis mentio facta eſt,

τῶν παθῶν δόγματι καὶ τοῦ περὶ τῶν ἀρετῶν ἐξ ἀνάγκης ἑπομένου, ὥσπερ καὶ ὁ Ποσειδώνιός φησιν, ὧδέ πως γράφων αὐτοῖς ὀνόμασι κατὰ τὸ πρῶτον περὶ παθῶν οὐ μετὰ πολλὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ βιβλίου· νομίζω γὰρ καὶ τὴν περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, καὶ τὴν περὶ τελῶν, καὶ τὴν περὶ ἀρετῶν ἐκ τῆς περὶ παθῶν ὀρθῶς διασκέψεως ἠρτῆσθαι. ὅτι μὲν οὖν τὴν περὶ τῶν ἀρετῶν ὀρθῶς δόξαν ἐζεῦχθαι συμβέβηκε τῇ περὶ τῶν παθῶν, αὐτάρκως ἐνδεδεῖχθαί μοι δοκῶ· ὅτι δὲ καὶ τὴν περὶ ἀγαθῶν τε καὶ τοῦ τέλους, ἀρκεῖ μοι τὰ Ποσειδωνίου παραγράψαι τόνδε τὸν τρόπον ἔχοντα. τὸ δὴ τῶν παθῶν αἴτιον, τουτέστι τῆς τε ἀνομολογίας καὶ τοῦ κακοδαίμονος βίου, τὸ μὴ κατὰ πᾶν ἕπεσθαι τῷ ἐν αὐτῷ δαίμονι συγγενεῖ τε ὄντι καὶ τὴν ὁμοίαν φύσιν ἔχοντι τῷ τὸν ὅλον κόσμον διοικοῦντι, τῷ δὲ χείρονι καὶ ζωώδει ποτὲ συνεκκλίνοντας φέρεσθαι. οἱ δὲ τοῦτο παριδόντες οὔτε ἐν τούτοις βελτιοῦσι τὴν αἰτίαν τῶν παθῶν, οὔτ᾽ ἐν τοῖς περὶ τῆς εὐδαιμονίας καὶ ὁμολογίας ὀρθοδοξοῦσιν. οὐ γὰρ βλέπουσιν, ὅτι πρῶτόν ἐστιν ἐν αὐτῇ τὸ

cum decretum de affectibus decreta de virtutibus necesſario conſequatur, quemadmodum et Poſidonius inquit, ita ſcribens ad verbum in primo de affectibus non multo poſt libri initium: *Puto enim, conſiderationem de bonis et malis, item de finibus, inſuper de virtutibus ſpeculationem ex ea, quae de affectibus eſt, recte pendere.* Quod itaque opinionem de virtutibus recte ei, quae de affectibus eſt, conjungi accidit, abunde a me oſtenſum arbitror. Quod autem et de bonis et de ſine opinio conjuncta eſt, ſufficit mihi Poſidonii verba ſcribere, quae hunc in modum habent: *Affectuum cauſa ſane, hoc eſt diſſenſionis et infelicis vitae, eſt non ſequi per omnia genium nobis inſitum, qui connatus ac ſimilis naturae eſt ei, qui totum mundum gubernat, cum deteriore vero et qui animali peculiaris eſt nonnunquam declinando efferri. Qui vero hoc praeterierunt, neque in his affectuum meliorem cauſam reddiderunt, neque in iis, quae de felicitate et conſenſu ſunt, recte opinantur, quippe qui non vident,*

κατὰ μηδὲν ἄγεσθαι ὑπὸ τοῦ ἀλόγου τε καὶ κακοδαίμονος καὶ ἀθέου τῆς ψυχῆς. ἐν τούτοις φανερῶς ὁ Ποσειδώνιος ἐδίδαξε, πηλίκον ἁμαρτάνουσιν οἱ περὶ τὸν Χρύσιππον, οὐ μόνον ἐν τοῖς περὶ τῶν παθῶν λογισμοῖς, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ τέλους. οὐ γὰρ, ὡς ἐκεῖνοι λέγουσιν, ἀλλ᾽ ὡς ὁ Πλάτων ἐδίδαξε, τὸ τῇ φύσει ζῇν ὁμολογουμένως ἐστίν. ὄντος γὰρ ἐν ἡμῖν τοῦ μὲν βελτίονος τῆς ψυχῆς μέρους, τοῦ δὲ χείρους, ὁ μὲν τῷ βελτίονι συνεπόμενος ὁμολογουμένως ἂν λέγοιτο τῇ φύσει ζῇν, ὁ δὲ τῷ χείρονι μᾶλλον ἑπόμενος ἀνομολογουμένως· ἔστι δ᾽ οὗτος μὲν ὁ κατὰ πάθος ζῶν, ἐκεῖνος δὲ ὁ κατὰ λόγον. οὐκ ἀρκεσθεὶς δὲ τούτοις ὁ Ποσειδώνιος ἐναργέστερόν τε καὶ σφοδρότερον καθάπτεται τῶν περὶ τὸν Χρύσιππον, ὡς οὐκ ὀρθῶς ἐξηγουμένων τὸ τέλος. ἔχει δὲ ἡ ῥῆσις ὧδε· ἃ δὴ παρέντες ἔνιοι τὸ ὁμολογουμένως ζῇν συστέλλουσιν εἰς τὸ πᾶν τὸ ἐνδεχόμενον ποιεῖν ἕνεκα τῶν πρώτων κατὰ φύσιν, ὅμοιον αὐτὸ ποιοῦντες τῷ σκοπὸν ἐκτίθεσθαι τὴν ἡδονὴν, ἢ τὴν ἀοχλησίαν, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον. ἔστι δὲ μάχην ἐμφαῖνον

primum esse in ea, in nulla re duci ab irrationali, infelici et dei experte anima. In his manifesto Posidonius docuit, quantum Chrysippi sectatores aberrent, non solum in disputationibus de affectibus, sed etiam de fine. Non enim est, ut illi dictitant, sed ut Plato tradidit, naturae consentaneam vitam agere. Quum enim in nobis alia potior sit animae pars, alia deterior, qui potiorem sequitur, consentaneam naturae vitam agere dicetur, qui deteriorem magis aemulatur, repugnantem; hic autem ex affectu, ille secundum rationem vivit. Porro non contentus his Posidonius evidentius vehementiusque Chrysippi sectatores attingit, qui non recte finem interpretentur. Habent autem verba in eum modum: *Quae sane praetermittentes nonnulli id, quod est cum consensu naturae vivere, contrahunt in hoc, quod est omne, quod potest fieri, agere causa primorum secundum naturam, simile eis facientes, qui scopum proponunt voluptatem, aut tranquillitatem, aut aliud quippiam ejusmodi.* Hoc

κατ᾽ αὐτὴν τὴν ἐκφορὰν, καλὸν δὲ καὶ εὐδαιμονικὸν οὐδέν. [169] παρέπεται γὰρ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον τῷ τέλει, τέλος δὲ οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ καὶ τούτου διαληφθέντος ὀρθῶς, ἔξεστι μὲν αὐτῷ χρῆσθαι πρὸς τὸ διακόπτειν τὰς ἀπορίας, ἃς οἱ σοφισταὶ προτείνουσι, μὴ μέντοι γε τὸ κατ᾽ ἐμπειρίαν τῶν κατὰ τὴν ὅλην φύσιν συμβαινόντων ζῆν, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ τῷ ὁμολογουμένως εἰπεῖν ζῆν, ἡνίκα μὴ τοῦτο μικροπρεπῶς συντείνειν εἴς τι τῶν διαφόρων τυγχάνει. ἤρκει μὲν οὖν ἴσως καὶ τοῦτο πρὸς ἔνδειξιν τῆς ἀτοπίας ὧν ὁ Χρύσιππος εἴρηκε περὶ τοῦ τέλους ἐξηγούμενος, ὅπως ἄν τις τυγχάνοι τοῦ ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν. ἄμεινον μὴν ἡγοῦμαι καὶ τὰ τούτοις ἑξῆς ὑπὸ τοῦ Ποσειδωνίου γεγραμμένα παραθέσθαι τόνδε τὸν τρόπον ἔχοντα. ταύτην τε δὴ τὴν ἀτοπίαν διέλυσεν ἡ αἰτία τῶν παθῶν ὁραθεῖσα, καὶ τὰς ἀρχὰς ἔδειξε τῆς ἐν τοῖς ὀρεκτοῖς καὶ φευκτοῖς διαστροφῆς, καὶ τοὺς τρόπους τῆς ἀσκήσεως διεῖλε. καὶ τὰ διαπορούμενα περὶ τῆς ἐκ πάθους ὁρμῆς ἐξέφηνεν. οὐ σμικρά γε οὐδὲ τὰ τυχόντα φησὶν ἡμᾶς ἀπολαύσειν ἀγαθὰ, τῆς αἰτίας

autem pugnam ostendit in ipsa prolatione, honestum autem et felix nihil; comitatur enim necessario finem, finis autem non est; sed si hoc recte percipiatur, licet eo uti ad ambiguitates auferendas, quas sophistae producunt; quod equidem non continget de eo, quod est vivere secundum peritiam eorum, quae in tota natura eveniunt; quod idem valet, ac si dicas convenienter naturae vivere, nisi hoc ignave ad aliquam suarum differentiarum vergere contingat. Sufficiebat itaque forsan et hoc ad absurditatis indicationem eorum, quae Chrysippus de fine dixit, exponendo, quomodo quis vitam naturae consentaneam assequatur. Melius tamen puto etiam post haec a Posidonio scripta apponere, quae hocce modo habent: *Hanc sane absurditatem causa affectuum visa dissolvit, ac principia perversitatis in rebus appetendis fugiendisque indicavit, ac modos exercitationis divisit.* Item, quae de affectus impetu dubitantur, declaravit. *Non exigua neque vulgaria inquit nos consecuturos bona, causa affectuum in-*

τῶν παθῶν εὑρεθείσης. εἰς γὰρ τὸ μαθεῖν ἀκριβῶς, οἷόν τι τὸ ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν ἐστιν, ἐκ τῆς τῶν παθῶν αἰτίας εὑρεθείσης ὠφελήθημεν. ὁ μὲν γὰρ κατὰ πάθος οὐχ ὁμολογουμένως ζῇ τῇ φύσει, ὁ δὲ μὴ κατὰ πάθος ὁμολογουμένως ζῇ τῇ φύσει. ἕπεται γὰρ ὁ μὲν τῷ ἀλόγῳ καὶ ἐμπλήκτῳ τῆς ψυχῆς, ὁ δὲ τῷ λογικῷ τε καὶ τῷ θείῳ. καὶ (292) τὰς ἀρχὰς δὲ τῆς ἐν τοῖς αἱρετοῖς τε καὶ φευκτοῖς διαστροφῆς ἐδίδαξεν ἡ αἰτία τῶν παθῶν εὑρεθεῖσα. τὰ γὰρ οἰκεῖα ταῖς ἀλόγοις δυνάμεσι τῆς ψυχῆς ἐξαπατώμενοί τινες ὡς ἁπλῶς οἰκεῖα δοξάζουσιν, οὐκ εἰδότες, ὡς τὸ μὲν ἥδεσθαί τε καὶ τὸ κρατεῖν τῶν πέλας τοῦ ζωώδους τῆς ψυχῆς ἐστιν ὀρεκτὰ, σοφία δὲ καὶ πᾶν ὅσον ἀγαθὸν τε καὶ καλὸν ἅμα τοῦ λογικοῦ τε καὶ θείου. καὶ τοὺς τρόπους δὲ, φησὶ, τῆς ἀσκήσεως ἡ τῶν παθῶν αἰτία γνωρισθεῖσα διωρίσατο. τοὺς μὲν γὰρ ἐν τοιοῖσδε ῥυθμοῖς ἅμα καὶ ἁρμονίαις καὶ ἐπιτηδεύμασι, τοὺς δὲ ἐν τοιοῖσδε διαιτᾶσθαι κελεύσομεν, ὥσπερ ὁ Πλάτων ἡμᾶς ἐδίδαξε, τοὺς μὲν ἀμβλεῖς καὶ νωθροὺς καὶ ἀθύμους ἔν τε τοῖς ὀρθίοις

venta. Nam ut discamus exacte, quale tandem sit vita naturae consentanea, ex inventa affectuum causa adjuti sumus. Siquidem qui ex affectu vivit, non consentaneam naturae vitam agit, qui non ex affectu, consentaneam naturae transigit. Sequitur enim hic irrationalem et attonitam animae partem, ille rationalem et divinam. Porro initia perversitatis in rebus appetendis fugiendisque causa affectuum inventa edocuit; nam propria facultatibus animae irrationabilibus nonnulli decepti quasi simpliciter propria opinantur, ignari, quod voluptas et imperium in proximos animalis partis animae sunt appetibilia, sapientia vero et omne bonum honestumque simul et rationalis et divinae partis est. Modos autem exercitii, inquit, affectuum causa cognita distinxit. Alios enim in hujusmodi numeris pariter et harmoniis studiisque, alios in talibus vivere jubebimus, quemadmodum Plato nos docuit, hebetes quidem et pigros et vecordes tum in

ῥυθμοῖς καὶ ταῖς κινούσαις ἰσχυρῶς τὴν ψυχὴν ἁρμονίαις καὶ τοῖς τοιούτοις ἐπιτηδεύμασι τρέφοντες, τοὺς δὲ θυμικωτέρους καὶ μανικώτερον ἄττοντας ἐν ταῖς ἐναντίαις. ἐπεὶ διὰ τί πρὸς θεῶν (ἐρωτήσω γὰρ ἔτι τοῦτο τοὺς ἀπὸ τοῦ Χρυσίππου) Δάμων ὁ μουσικὸς αὐλητρίδι παραγενόμενος αὐλούσῃ τὸ Φρύγιον νεανίαις τισὶν οἰνωμένοις καὶ μανικά ἄττα διαπραττομένοις ἐκέλευσεν αὐλῆσαι τὸ Δώριον, οἱ δ᾽ εὐθὺς ἐπαύσαντο τῆς ἐμπλήκτου φορᾶς; οὐ γάρ δήπου τὰς δόξας τοῦ λογιστικοῦ μεταδιδάσκονται πρὸς τῶν αὐλημάτων, ἀλλὰ τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς ἄλογον ὑπάρχον, ἐπεγείρονταί τε καὶ πραΰνονται διὰ κινήσεων ἀλόγων. τῷ μὲν γὰρ ἀλόγῳ διὰ τῶν ἀλόγων ἥ τε ὠφέλεια καὶ ἡ βλάβη, τῷ λογικῷ δὲ δι᾽ ἐπιστήμης τε καὶ εὐμαθίας. καὶ ταῦτ᾽ οὖν ἐκ τῆς τῶν παθῶν αἰτίας γνωσθείσης ὠφελεῖσθαί φησιν ἡμᾶς ὁ Ποσειδώνιος, καὶ προσέτι τὰ διαπορούμενα περὶ τῆς ἐκ πάθους ὁρμῆς ἐξέφηνεν. εἶτ᾽ αὐτὸς, ἅττα ποτ᾽ αὐτά ἐστιν, ἐπιφέρων ἐξηγεῖται τόνδε τὸν τρόπον. οἶμαι γὰρ, ὅτι πάλαι βλέπετε, πῶς διὰ λόγου μὲν πεισθέντες κακὸν

rectis numeris, tum harmoniis animam valide moventibus, tum ejusmodi ſtudiis educantes, iracundiores autem et ſuribundos magis tractantes contrariis; quoniam cur per deum immortalem (interrogabo enim adhuc hoc a Chryſippo) Damon muſicus, quum eſſet apud tibicinam Phrygium modulantem adoleſcentibus quibusdam ebrioſis et inſania quaedam peragentibus, Doricum canere juſſit, illi vero ſtatim a motu inſulſo ceſſarunt? Non enim nimirum opiniones ratiocinatricis facultatis docentur a cantionibus tibicinae, ſed affectibus obnoxia pars animae, quum ſit irrationalis, excitatur mitigaturque motibus irrationalibus. Siquidem irrationali ab irrationalibus et commodum et noxa obvenit, rationali vero ex ſcientia bonaque diſciplina. Atque haec ex affectuum cauſa cognita accedere nobis ait et juvare Poſidonius affirmat, et praeterea, quae de affectus impetu ambiguntur, declarare. Deinde ipſe, quae tandem ea ſint, inſerens, hunc in modum exponit: *Puto namque, nuper vos vidiſſe, quo-*

ἑαυτοῖς παρεῖναι ἢ ἐπιφέρεσθαι οὔτε φοβοῦνται οὔτε λυποῦνται, φαντασίας δ᾽ ἐκείνων αὐτῶν λαμβάνονται. πῶς γὰρ ἄν τις λόγῳ κινήσειε τὸ ἄλογον, ἐὰν μή τινα ἀναζωγράφησιν προσβάληται αἰσθητῇ παραπλησίαν; οὕτως οὖν ἐκ διηγήσεώς τινες εἰς ἐπιθυμίαν ἐκπίπτουσιν, καὶ ἐναργῶς ἐγκελευσαμένου του φεύγειν τὸν ἐπιφερόμενον λέοντα, οὐκ ἰδόντες φοβοῦνται. [170] ταῦτά τε οὖν εἴρηται καλῶς τῷ Ποσειδωνίῳ καὶ τὰ τούτων ἐφεξῆς ἔτι, συμπάσας τὰς αἰτίας ἐξηγουμένῳ τῶν ἀπορηθέντων ὑπὸ τοῦ Χρυσίππου, περὶ ὧν κατὰ τὸ πρὸ τούτου γράμμα διῆλθον ἐπὶ τῆς τελευτῆς, ὅθεν μοι δοκῶ καὶ νῦν ἐνταῦθα καταπαῦσαι τὸν λόγον, μίαν ἔτι τὴν ἐφεξῆς αὐτοῦ παραγράψας ῥῆσιν ἔχουσαν ὧδε. καὶ μὴν οἱ προκόπτοντες μεγάλα κακὰ δοκοῦντες ἑαυτοῖς οὐ λυποῦνται· φέρονται γὰρ οὐ κατὰ τὸ ἄλογον τῆς ψυχῆς οὕτως, ἀλλὰ κατὰ τὸ λογικόν. εἶτ᾽ ἐφεξῆς οὗτος, διὰ τί τὰ χρονίζοντα τῶν παθῶν ἡσυχέστερά τε καὶ ἀσθενέστερα γίγνεται, τὴν αἰτίαν ἀποδίδωσιν, ὑπὲρ ἧς ὁ Χρύσιππος ἐν

modo ratione perſuaſi, malum ſibi adeſſe vel inferri, neque timent, neque dolent, imaginationes autem illorum ipſorum capiunt. Quomodo enim aliquis ratione movebit irrationale, ſi non quandam deſcriptionem ſenſibili perſimilem adjecerit? Sic igitur ex narratione nonnulli in cupiditatem incidunt, et manifeſto juſſi fugere incurrentem leonem non videntes extimeſcunt. Haec itaque bene a Poſidonio dicta ſunt, item quae haec ſubſequuntur, univerſas exponente cauſas eorum, de quibus Chryſippus ambigebat; ac ego ſuperiori libro ad calcem de eisdem diſputavi; unde mihi videor etiam nunc in praeſentia finiturus ſermonem, modo unam adhuc ſubſequentem ipſius orationem aſcripſero, quae hunc in modum habet: *At vero providi magna mala ſibi inſtare videntes non dolent, quippe non ſecundum irrationalem animae partem feruntur ita, ſed ſecundum rationalem.* Poſtea rurſus hic, cur affectus temporis ſpatio quietiores imbecillioresque redduntur, cauſam reddit; ſuper qua

τῷ δευτέρῳ περὶ παθῶν ἀπορεῖν ὡμολόγησεν. εἴρηται δὲ περὶ αὐτῆς ὑφ᾽ ἡμῶν ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ τετάρτου, καὶ νῦν εἰρήσεται διὰ βραχέων οἷον ἐπιτομή τις τῆς Ποσειδωνίου ῥήσεως μακρᾶς ὑπαρχούσης. τὸ τοίνυν παθητικὸν τῆς ψυχῆς ἐν τῷ χρόνῳ τοῦτο μὲν ἐμπίπλαται τῶν οἰκείων ἐπιθυμιῶν, τοῦτο δὲ κάμνει ταῖς πολυχρονίαις κινήσεσιν, ὥστε διὰ ἄμφω καθησυχάσαντος αὐτοῦ καὶ μέτρια κινουμένου κρατεῖν ὁ λογισμὸς ἤδη δύναται, ὥσπερ καὶ ἵππου τινὸς ἐκφόρου τὸν ἐπιβάτην ἐξενεγκόντος βιαίως, εἶτα κάμνοντός τε ἅμα τῷ δρόμῳ καὶ προσέτι καὶ ἐμπλησθέντος ὧν ἐπεθύμησεν, αὖθις ὁ ἡνίοχος ἐγκρατὴς καταστα͵ίη. φαίνεται γὰρ τοῦτο πολλάκις γιγνόμενον, καὶ οἵ γε παιδεύοντες τὰ νέα τῶν ζώων, ἐπιτρέψαντες αὐτοῖς κάμνειν τε ἅμα καὶ ἐμπλησθῆναι κατὰ τὰς ἐκφόρους κινήσεις, ὕστερον ἐπιτίθενται. περί τε οὖν τῶν τοιούτων ἠπόρησεν ὁ Χρύσιππος, ὡς ἂν οὐ δυνάμενος εἰς τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς ἀναφέρεσθαι αὐτῶν τὰς αἰτίας, καὶ προσέτι, καὶ γὰρ καὶ τοῦτο δείκνυσιν ἐν τοῖς ἑξῆς ὁ Ποσειδώνιος, οὐ τοῖς φαινομένοις μόνοις,

Chrysippus in secundo de affectibus dubitare se confessus est. Nos de ea ad finem quarti diximus, atque nunc breviter dicemus ceu compendium quoddam Posidonii orationis, quae prolixior est. Itaque pars animae affectibus obnoxia temporis spatio partim repletur propriis cupiditatibus, partim laborat motibus diuturnis; quapropter amborum nomine ea conquiescente et mediocriter mota, superior esse ratio jam potest: quemadmodum et equo effreni insessorem violenter excutiente, deinde laborante simul et cursu, et praeterea etiam repleto iis, quae concupivit, rursus auriga superior evadit; id quod saepe fieri solet. Ac qui juvenilia animantia erudiunt, ubi ipsis concesserint et laborare simul et satiari motibus effrenatis, postea ipsis insident. De ejusmodi igitur Chrysippus haesitavit, ut qui ipsorum causas ad partem animae affectibus deditam non posset referre; praeterea (etenim et hoc in subsequentibus Posidonius ostendit) non eviden-

Ed. Chart. V. [170.] Ed. Bas. I. (292.)

ἀλλὰ καὶ Ζήνωνι καὶ Κλεάνθει διαφέρεται. τὴν μὲν τοῦ Κλεάνθους γνώμην ὑπὲρ τοῦ παθητικοῦ τῆς ψυχῆς ἐκ τῶνδε φαίνεσθαί φησι τῶν ἐπῶν. ΛΟΓ. Τί ποτ᾽ ἔσθ᾽ ὅ τι βούλει, θυμέ; τοῦτό μοι φράσον, Θ. Ἔχω, λογισμὲ, πᾶν ὃ βούλομαι ποιεῖν. ΛΟΓ. Βασιλικόν γε. πλὴν ὅμως εἰπὸν πάλιν. Θ. Ὅσ᾽ ἂν ἐπιθυμῶ, ταῦθ᾽ ὅπως γενήσεται. ταυτὶ τὰ ἀμοιβαῖα Κλεάνθους φησὶν εἶναι Ποσειδώνιος, ἐναργῶς ἐνδεικνύμενος τὴν περὶ τοῦ παθητικοῦ τῆς ψυχῆς γνώμην αὐτοῦ, εἴ γε δὴ πεποίηκε τὸν λογισμὸν τῷ θυμῷ διαλεγόμενον ὡς ἕτερον ἑτέρῳ. ὁ δὲ Χρύσιππος οὔθ᾽ ἕτερον εἶναι νομίζει τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς τοῦ λογιστικοῦ, καὶ τῶν ἀλόγων ζώων ἀφαιρεῖται τὰ πάθη φανερῶς ἐπιθυμίᾳ τε καὶ θυμῷ διοικουμένων, ὡς καὶ Ποσειδώνιος ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιπλέον διεξέρχεται. ὅσα μὲν οὖν τῶν ζώων δυσκίνητ᾽ ἐστὶ καὶ προσπεφυκότα δίκην φυτῶν πέτραις ἤ τισιν ἑτέροις τοιούτοις, ἐπιθυμίᾳ μόνῃ διοικεῖσθαι λέγει αὐτὰ, τὰ δ᾽ ἄλλα τὰ ἄλογα σύμπαντα ταῖς δυνάμεσιν ἀμφοτέραις χρῆσθαι, τῇ τ᾽ ἐπιθυμητικῇ καὶ τῇ θυμοειδεῖ, τὸν ἄνθρωπον

tibus solum, verum et Zenoni Cleanthique repugnat. Cleanthis sane sententiam de parte animi affectibus obnoxia ex his apparere versibus affirmat. RA. Quid tandem est quod cupis, anime? Hoc mihi dicito. IR. Possum, o ratio, quidquid cupio, facere. RA. Id regium. At dic iterum. IR. Ut cupio, ita hoc fiet modo. Hos versus responsorios Cleanthis esse dicit Posidonius, manifesto ostendens suam de affectibus obnoxia parte sententiam, siquidem introduxit rationem iracundiae colloquentem, ceu alterum alteri. At Chrysippus neque diversam animae partem affectibus deditam a rationali arbitratur, et affectus tollit a brutis animantibus, quum manifesto libidine et iracundia gubernentur, quemadmodum et Posidonius de ipsis copiosius pertractat. Quae itaque animantia aegre moventur, et adnata sunt stirpium modo petris aut quibusdam aliis ejusmodi, cupiditate sola gubernari ipsa pronunciat, reliqua vero bruta universa utrisque facultatibus uti, et concupiscibili et irascibili, ho-

δὲ μόνον ταῖς τρισὶ, προσειληφέναι γὰρ καὶ τὴν λογιστικὴν ἀρχήν. ταῦτά τε οὖν ὀρθῶς εἴρηται τῷ Ποσειδωνίῳ καὶ ἄλλα πάμπολλα καθ' ὅλην τὴν περὶ τῶν παθῶν πραγματείαν. ὥσπερ οὖν ὁ Χρύσιππος ἐσφαλμένος ἐν αὐτοῖς, ὡς ἂν τις εἴποι, τοῖς στοιχείοις τῆς περὶ τῶν παθῶν θεωρίας ἐξ ἀνάγκης πάμπολλα κακῶς εἶπεν, οὕτως ἀνάγκη τὸν ἀληθέσι ταῖς ἀρχαῖς χρησάμενον, εἰ μὲν ἀκριβῶς φυλάξειε τὸ πρὸς αὐτὰς ἀκόλουθον, ἅπαν εἰπεῖν ὀρθῶς, εἰ δ' οὐκ ἀκριβῶς, ἀλλὰ τά γε πλεῖστα κατορθῶσαι. δοκῶ μοι καταπαύσειν ἤδη τὸν ἐνεστῶτα λόγον ἐν τῷδε. τὸ γὰρ ἐπισκέπτεσθαι νῦν, ὁποίας τινὸς ἔχεται γνώμης ὁ Ζήνων, οὐ κατὰ τὸν ἐξ ἀρχῆς ἄν μοι προστεθέντα γίγνοιτο σκοπόν. ἕνεκα γὰρ τοῦ μὴ μακρολογεῖν ἀποχωρήσειν ἔφην τῶν ἄλλων Στωϊκῶν, ἐξετάζειν δὲ μόνα τὰ Χρυσίππου. [171] καὶ γὰρ οὐδὲ τί ποτε ἕκαστος ἐγίγνωσκε τῶν φιλοσόφων ὑπὲρ ψυχῆς, ὑπεσχόμην ἐν τῇδε τῇ πραγματείᾳ διελθεῖν, ἀλλ' ὅπως ἀληθείας ἔχει τὰ Πλάτωνός τε καὶ Ἱπποκράτους δόγματα διασκέψασθαι. ὥστε καὶ τὰ πρὸς τὸν Χρύσιππον ἀντειρημένα

minem autem folum tribus, nam et rationale principium hunc affumere. Haec a Pofidonio recte dicta funt, aliaque permulta in toto de affectibus opere. Quemadmodum igitur Chryfippus in ipfis, ut ita dicam, elementis fpeculationis de affectibus errans neceffario multa perperam dixit, ita neceffe eft eum, qui veris utitur principiis, modo accurate ipforum confequentia obfervaverit, totum recte dicere; fin minus accurate, certe plurima bene affirmare. Vifum jam mihi eft praefentem librum hic finire; nam infpicere nunc, qualisnam fententiae fit Zeno, diverfum fuerit ab eo, quod per initia mihi propofui; quippe, ne fierem prolixior, ab aliis Stoïcis me receffurum retuli, fola vero Chryfippi dicta examinaturum. Siquidem neque quid tandem finguli philofophi de anima fentirent, hoc opere perfequi me promittebam, verum quomodo veritatem habeant Platonis et Hippocratis placita examinare. Quare et ea, quae contra Chryfippum protuli, praeter in-

μοι παρὰ τὸ προκείμενον ἐγένετο, καὶ Ζήνων, εἰ μὲν τὰ αὐτὰ βούλοιτο Χρυσίππῳ, τοῖς αὐτοῖς ἐγκλήμασιν ὑπεύθυνος καταστήσεται, εἰ δὲ ταῖς τοῦ Πλάτωνος ἀρχαῖς ἕποιτο Κλεάνθει τε καὶ Ποσειδωνίῳ παραπλησίως, τῆς ἡμετέρας ἂν οὕτω μετέχοι φιλοσοφίας, εἰ δ᾽, ὅπερ ἐγὼ πείθομαι, κρίσεσιν ἐπιγίγνεσθαι τὰ πάθη νομίζει, μέσος ἂν εἴη τῆς τε χειρίστης ὑπὲρ αὐτῶν αἱρέσεως τῆς Χρυσίππου καὶ τῆς ἀρίστης, ἣν Ἱπποκράτης τε καὶ Πλάτων ἁπάντων πρῶτοι μετεχειρίσαντο. Ποσειδώνιος δὲ καὶ Πυθαγόραν φησὶν, αὐτοῦ μὲν τοῦ Πυθαγόρου συγγράμματος οὐδενὸς εἰς ἡμᾶς διασωζομένου, τεκμαιρόμενος δ᾽ ἐξ ὧν ἔνιοι τῶν μαθητῶν αὐτοῦ γεγράφασιν. ἀλλ᾽, ὅπερ εἶπον ὀλίγον ἔμπροσθεν, οὐχ ἱστορίαν δογμάτων παλαιῶν ὁ λόγος διδάξειν ἐπηγγείλατο, μόνα δὲ τὰ πρὸς Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος εἰρημένα διασκέψεσθαι. καί μοι τοῦτο, καθ᾽ ὅσον οἷόν τ᾽ ἦν, περαίνεται διὰ βραχυτάτων. οὐ γὰρ, ὅτι πολύβιβλος ἡ πραγματεία, χρὴ σκο(293)πεῖν, ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰς τὸ πλῆθός τε καὶ τὸ μέγεθος ὧν ἂν ἐπισκεπτώμεθα δογμάτων ἀναφέρειν, ἐξετά-

stitutum producta sunt, et Zeno, si eadem quae Chrysippus sentit, eorundem criminum reus declarabitur; quod si Platonis sequatur principia, veluti Cleanthes et Posidonius, nostrae sic particeps philosophiae erit; si vero, quod ego credo, affectus judiciis supervenire putat, medius erit inter pessimam de ipsis sectam Chrysippi et optimam, quam tum Hippocrates tum Plato omnium primi celebrarunt. Posidonius etiam Pythagoram dicit, quum nullus ipsius Pythagorae commentarius ad nos pervenerit, conjiciens autem ex iis, quae nonnulli ejus discipuli tradiderunt. Sed, quod paulo ante dixi, non historiam veterum dogmatum liber hic docturum me promisit, verum sola, quae Hippocrati et Platoni dicta sunt, inspecturum. Ac mihi hoc, quatenus licet, brevissime absolvitur. Non enim, quia in multos libros opus deductum est, speculari oportet, sed hoc ad multitudinem magnitudinemque eorum quae inspicimus dogmatum referre,

ζειν τε καὶ σκοπεῖν, εἰ περὶ τῶν αὐτῶν ἐνεχώρει βραχύτερον εἰπεῖν ἄνευ τοῦ παραλιπεῖν τι τῶν ἀναγκαίων, ὡς τοῦτό γε καὶ ἐξ αὐτῶν ὧν ἔγραψε Χρύσιππος περὶ παθῶν ἔνεστι καταμαθεῖν. τεττάρων γὰρ βιβλίων οὕτω μεγάλων αὐτῷ γεγραμμένων, ὥσθ᾽ ἕκαστον εἶναι διπλάσιον τῶν ἡμετέρων, ὅμως ἡμεῖς οὐδ᾽ ἐν ὅλοις δύο τὴν περὶ τῶν παθῶν αὐτῷ γνώμην ἐξητάκαμεν εὐθὺς καὶ τῶν τῷ Ποσειδωνίῳ γραφέντων εἰς τὴν αὐτὴν πραγματείαν ἐπιμνησθέντες. ἡ μὲν δὴ πρὸς Χρύσιππον ἀντιλογία τέλος ἐχέτω. νομίζω γὰρ, εἰ μέν τις προσέσχε τὸν νοῦν τοῖς εἰρημένοις, οὐκ ἂν χαλεπῶς αὐτὸν ἐξευρεῖν, ὅσα κατὰ μέρος ἐν ὅλῃ τῇ πραγματείᾳ διημάρτηται, εἰ δέ τις οὐ προσέσχε τούτοις, οὐδ᾽ ἂν ἔτι πλείω γράφηται προσέξει.

Κεφ. ζ΄. Μεταβήσομαι δ᾽ ἤδη πρὸς τὴν ὑπὸ Πλάτωνος εἰρημένην ἐπίδειξιν ἐν τῷ τετάρτῳ τῆς Πολιτείας ὑπὲρ τοῦ τρία τῆς ψυχῆς εἶναι μόρια τὰ καθ᾽ ὁρμὴν ἡμᾶς κινοῦντα. γινώσκειν δὲ χρὴ κἀνταῦθα τὸ μὲν, ὅτι μόρια διαφέροντ᾽ ἀλλήλων ἐστὶν, οὐκ ἀναγκαστικῶς ἀποδεικνύμενον·

examinareque et infpicere, fi de ipfis licet brevius dicere, ita ut nihil neceffarium omittatur, ficut hoc etiam ex ipfis, quae Chryfippus fcripfit de affectibus, licet condifcere; nam quum quatuor libros adeo grandes ipfe confcripferit, ut finguli noftros duplo fuperent, nos tamen ne in integris quidem duobus fententiam ipfius de affectibus explicavimus, ita ut etiam eorum, quae Pofidonius in id opus confcripfit, meminerimus. Jam fane controverfia contra Chryfippum finem habeat. Puto enim, fi quis animum praedictis adhibuerit, haud aegre ipfum adinventurum, quae particulatim in toto opere commiferit errata; fin autem aliquis non hifce attenderit, neque fi plura fcribantur attendet.

Cap. VII. Digrediar jam ad eam quam Plato quarto de Republica pofuit demonftrationem, quod tres animae partes fecundum animae impetum nos moventes habeantur. At fciendum hic quoque eft, id fane non demonftrari neceffario, quod partes fint inter fe differentes; non enim

οὐδὲν γὰρ μᾶλλον τρεῖς εἶναι δυνάμεις ἢ τρία μόρια δείκνυσιν ὁ λόγος· ὅτι μέν γε τρία μόνα σύμπαντ' ἐστὶν, εἴτε μόρια ψυχῆς, εἴτε δυνάμεις, ὑφ' ὧν ὁ βίος ἡμῶν διοικεῖται, βιαστικῶς τε καὶ ἀναντιῤῥήτως ἀποδείκνυται. ὥστε καὶ ἐκ τῶν νῦν λεχθησομένων ἡ μὲν τοῦ Χρυσίππου διαβληθήσεται δόξα, κατασκευασθήσεται δὲ τὸ κοινὸν Ἀριστοτέλους καὶ Πλάτωνος καὶ Ποσειδωνίου δόγμα, τὸ καθ' ἑτέραν μὲν ἡμᾶς δύναμιν λογίζεσθαι, καθ' ἑτέραν δὲ θυμοῦσθαι, κατ' ἄλλην δ' ἐπιθυμεῖν. ὅτι μέντοι καὶ ταῖς οὐσίαις ἀλλήλων ταῦτα διαφέρει, καὶ πολὺ μᾶλλον ὅτι κατὰ διαφέροντας ἵδρυται τόπους, ἐκ μὲν τῶν νῦν λεχθησομένων ἐπιστημονικὴν ἀπόδειξιν οὐκ ἔνεστι λαβεῖν, ἐν δὲ τῷ μετὰ ταῦθ' ὑπομνήματι γραφησομένῳ μοι, τῆς ὅλης πραγματείας ἕκτῳ γενήσεσθαι μέλλοντι, δι' ἐναργῶν λημμάτων ἀποδειχθήσεται κατὰ τὰς Ἱπποκράτους τε καὶ Πλάτωνος μεθόδους. [172] ἰστέον δ', ὅτι καὶ ὁ Πλάτων αὐτὸς ἐπίσταται τὴν δύναμιν τῶν λεχθησομένων ἀποδείξεων. ἄρχεσθαι γοῦν αὐτῶν μέλλων τάδε προὔγραψε. καὶ εὖ ἴσθι, ὦ Γλαύκων,

magis tres esse facultates, quam tres partes, sermo ostendit; quod quidem tres partes sint in totum, sive partes animae, sive facultates, unde vita nostra gubernatur, appelles, argumentis invictis, et quae vel invito fidem faciant, et quibus nemo possit contradicere, demonstratur. Quare etiam ex iis, quae modo dicentur, Chrysippi opinio subvertetur, adstruetur autem commune Aristotelis, Platonis et Posidonii placitum, nempe quod in altera facultate nos ratiocinamur, in altera irascimur, in tertia concupiscimus. Quod vero et substantiis haec inter se differant, et multo magis quod in diversis consistant locis, ex iis sane, quae modo dicentur, scientificam capere demonstrationem non licet, subsequenti autem commentario, qui totius operis sextus est, manifestis sumptionibus secundum Hippocratis et Platonis methodos demonstrabitur. At sciendum venit, ipsum quoque Platonem vim dicendarum demonstrationum callere; incepturus enim ipsas haec praemisit. *At certe scito, o Glauco,*

ὡς ἡ ἐμὴ δόξα, ἀκριβῶς μὲν τοῦτο ἐκ τοιούτων μεθόδων, οἵαις δὴ νῦν ἐν τοῖς λόγοις χρώμεθα, οὐ μή ποτε λάβωμεν. ἄλλη γὰρ μακροτέρα καὶ πλείων ὁδός ἐστι, δι' ἧς ἀποδείκνυται, τρία τῆς ψυχῆς ἡμῶν εἶναι τὰ μέρη, οὐ μόνον τοῖς τόποις τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ ταῖς οὐσίαις, καὶ ταῖς δυνάμεσι, καὶ ταῖς ἐνεργείαις διαφέροντα, ὡς κατὰ τὸν ἑξῆς λόγον ἐπιδείξω, καθ' ὃν καὶ τὴν μέθοδον αὐτὴν, ἣν ἐνταῦθ' αἰνίττεται, μέλλω διεξέρχεσθαι. διὰ τί δὲ, καίτοι μὴ θαῤῥῶν ᾗ μέλλει λέγειν ἀποδείξει, ὅμως χρῆται, πρόδηλον ὑπάρχειν οἶμαι τῷ γε προσεσχηκότι τὸν νοῦν. οἷς δὲ ἀρτίως ἐλέγομεν, ὡς ὅτι μὲν τρεῖς εἰσι δυνάμεις διοικοῦσαι τὸν βίον ἡμῶν, ἐναργῶς ἀποδείκνυται, μὴ μέντοι τὸ, ὅτι διαφέρουσι ταῖς οὐσίαις. πρὸς δὲ τὴν προκειμένην αὐτῶν πραγματείαν ἐν τῇ Πολιτείᾳ, τὴν περὶ δικαιοσύνης τε καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν, (ὑπὲρ ἁπασῶν γὰρ ἐν τοῖς ἑξῆς ποιεῖται τὸν λόγον,) ἤρκει τὸ δειχθῆναι, τρεῖς εἶναι δυνάμεις ἑτερογενεῖς. οὕτω γοῦν καὶ ὁ Ποσειδώνιος ὑπολαβὼν ἀπεχώρησέ τε τοῦ Χρυσίππου καὶ μᾶλλον ἠκολούθησεν

nos, ut mea fert opinio, nunquam ex hujusmodi methodis, quibus nunc in praesenti disputatione utimur, exacte id comprehensuros. Alia enim longior ampliorque via est, qua tres animae nostrae partes esse demonstrantur, non modo locis corporis, sed etiam substantia, viribus actionibusque differentes, ut subsequenti libro ostendam, quo et methodum ipsam, quam inibi obscure significat, sum persecuturus. Cur autem, licet non confidat demonstrationi, quam dicturus est, ea tamen usus sit, constare ei arbitror, qui animum adhibuerit eis, quae nuper dicebamus, quod tres esse facultates vitam nostram gubernantes manifesto ostendit, non autem quod substantia diversae sint. Porro ad propositam ipsis tractationem in libro de Republica, nempe de justitia aliisque virtutibus, (nam de universis subsequenti sermone verba facit,) abunde erat indicasse, tres esse facultates genere diversas. Sic utique et Posidonius opinatus a Chrysippo recessit potiusque

Ed. Chart. V. [172.] Ed. Baf. I. (293.)

Ἀριστοτέλει καὶ Πλάτωνι. προσέθηκα δὲ τῷ λόγῳ τὸ μᾶλλον, ἐπειδὴ κατὰ μέρος εὑρίσκονταί τινα διαφωνοῦντες οἱ τρεῖς ἄνδρες ὑπὲρ τῆς τῶν ἀρετῶν διαφορᾶς, κατὰ δὲ τὸ συμπέρασμα ὁμολογοῦσιν ἀλλήλοις. ἐπιδείξω δὲ καὶ αὐτὸ τοῦτο σαφῶς, ἡνίκ' ἂν ἐν τοῖς ἔπειτα τὸν ὑπὲρ τῶν ἀρετῶν διεξέρχωμαι λόγον. ἐν δὲ τῷ παρόντι τῶν ἐν τῷ τετάρτῳ τῆς Πολιτείας ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος εἰρημένων ἀποδείξεων ἤδη μνημονεύσω, προγράψας τὴν ῥῆσιν, ἀφ' ἧς ἄρχεται τοῦ λόγου· ἔχει δὲ ὧδε. Ταὐτὸν δῆλον ὅτι τἀναντία ποιεῖν ἢ πάσχειν κατὰ ταὐτόν τε καὶ πρὸς ταὐτὸν οὐκ ἐθελήσει ἅμα. εἶθ' ἑξῆς πιστωσάμενός τε τοῦτο καὶ περὶ τῶν δοκούντων μάχεσθαι διελθὼν ἐπιφέρει· Ἆρ' οὖν, ἦν δ' ἐγὼ, τὸ ἐπινεύειν τῷ ἀνανεύειν, καὶ τὸ ἐφίεσθαί τινος λαβεῖν τῷ ἀπαρνεῖσθαι, καὶ τὸ προσάγεσθαι τῷ ἀπωθεῖσθαι, πάντα τὰ τοιαῦτα τῶν ἐναντίων ἀλλήλοις θείης, εἴτε ποιημάτων, εἴτε παθημάτων; οὐδὲν γὰρ ταύτῃ διοίσει. ἀλλ', ἦ δ' ὅς, τῶν ἐναντίων. τί οὖν, ἦν δ' ἐγὼ, διψῆν καὶ πεινῆν, καὶ ὅλως τὰς ἐπιθυμίας, καὶ αὖ τὸ ἐθέλειν, καὶ τὸ βούλεσθαι, οὐ ταῦτα πάντα εἰς ἐκεῖνά ποι ἂν θείης τὰ

Ariftotelem et Platonem fecutus eft. Adjeci autem orationi potius, quoniam in particularibus quibusdam tres hi viri de virtutum differentia diffentire inveniuntur, in conclufione autem inter fe conveniunt. Id quod manifefto oftendam, quum in fubfequentibus fermonem de virtutibus aggrediar; in praefentia vero demonftrationum, quas Plato in quarto de Republica adduxit, jam meminero, praefcripta ferie, a qua difputationem orditur. Habet autem hunc in modum: *Conftat plane, idem contraria facere aut pati fecundum idem et ad idem fimul non poffe.* Deinde, fide hujus facta, etiam de iis, quae videntur pugnare, difputans infert: *Nonne annuere et renuere, cupere aliquid accipere et averfari, admonere et repellere, omnia ejusmodi inter fe contraria pones, five actiones, five paffiones? nihil enim intereft. Certe contraria. Quid igitur, efurire, fitire, et omnino appetere, velle, eligere, nonne haec omnia ad illorum species*

εἴδη τὰ νῦν λεχθέντα; οἷον ἀεὶ τὴν τοῦ ἐπιθυμοῦντος ψυχὴν οὐχὶ ἤτοι ἐφίεσθαι φήσεις ἐκείνου, οὗ ἂν ἐπιθυμῇ, ἢ προσάγεσθαι τοῦτο, ὃ ἂν βούληταί οἱ γενέσθαι; ἢ αὖ οὔ, καθ᾽ ὅσον ἐθέλει τί οἱ πορισθῆναι, ἐπινεύειν τοῦτο πρὸς αὑτήν, ὥσπερ τινὸς ἐρῶντος ἐπορεγομένου αὐτοῦ τῆς γενέσεως; ἔγωγε. τί δέ; τὸ ἀβουλεῖν, καὶ μὴ ἐθέλειν, μηδ᾽ ἐπιθυμεῖν οὐκ εἰς τὸ ἀπωθεῖν καὶ ἀπελαύνειν ἀπ᾽ αὐτῆς καὶ εἰς ἅπαντα τἀναντία ἐκείνοις θήσομεν; πῶς γὰρ οὔ; ἐν ταύτῃ τῇ ῥήσει καὶ ταῖς ἑξῆς ἁπάσαις δείκνυσιν ἕτερον εἶναι μέρος τῆς ψυχῆς τὸ ἐπιθυμοῦν τοῦ λογιζομένου, πῶς καὶ τίνα τρόπον ἐν μὲν τῷ πεινῆν ἐφιέμεθα πληρωθῆναι σιτίων, ἐν δὲ τῷ διψῆν πόματος. ἀλλὰ παῖδες μὲν ὄντες ὁμοίως τοῖς ἀλόγοις ζώοις ἑτοίμως ἐπὶ τὸ πληρωθῆναι ἐχόμεθα, μήτ᾽ εἰ συνοίσει τοῦτο, μήτ᾽ εἰ βλάψει σκοπούμενοι, κατὰ δὲ τὴν ἡλικίαν καὶ τὸν λογισμὸν γενόμενοι, πολλάκις μὲν οὐδ᾽ ὅλως πίνομεν, ἐπειδὰν πεισθῶμεν ἀπὸ τοῦ πόματος βλάβην ἔσεσθαι, πολλάκις δὲ ὀλιγώτερον, ἢ ὅσον ἐπιθυμοῦμεν, εἰ κἀνταῦθα μέλλοι βλάψειν τὸ πλέον,

referes, quae modo diximus? Veluti semper cupientis animam nonne vel appetere illud dixeris, quod cupit, vel sciscere, quod sibi adesse eligit? vel rursus nonne, quatenus aliquid sibi porrigi vult, annuere illud ad se, amantis cujusdam instar, id ut fiat affectantis? Equidem. Quid vero? nolle, aspernari, negligere, non cupere, nonne in rejiciendi repellendique ab ea speciem et in omnia illis contraria constituemus? Quidni? Hac oratione et subsequentibus universis ostendit, animae partem concupiscibilem diversam esse a ratiocinante, quomodo etiam in fame cibis repleri appetimus, in siti potu. Verum pueri quum sumus, instar brutorum animalium prompte ad replectionem ferimur, neque, an id conducet, neque, an oberit, considerantes. Aetate vero et ratione provecti saepe ne bibimus quidem omnino, ubi persuasum habuerimus ex potu noxam secuturam, saepe minus, quam appetimus, si et hic copia obsutura est, interdum

ἐνίοτε δ' ὕδωρ πίνομεν, οἶνον ἐπιθυμοῦντες πιεῖν, ἢ σφοδρῶς ὀρεγόμενοι ψυχροῦ θερμὸν προσφερόμεθα. οἱ δέ γε ἀλόγιστοι τῶν ἀνθρώπων ὡσαύτως τοῖς βρέφεσι καὶ θηρίοις οὔτε τὸν καιρὸν ἀναμένουσιν, οὔτε ποσότητα καὶ ποιότητα τοῦ σώματος ἐπισκέπτονται. [173] τὸ μὲν δὴ μὴ χρῆσθαι λογισμῷ μήτε τὰ θηρία μήτε τὰ βρέφη, καὶ πρὸς τοὺς περὶ τὸν Χρύσιππον ὡμολόγηται· τὸ δὲ ὑπὸ δυνάμεώς τινος ἑτέρας παρὰ τὸν λογισμὸν ἐπὶ τὴν ἀπόλαυσιν ὧν ἐπιθυμοῦσιν ἔρχεσθαι ποτὲ μὲν ὁμολογοῦσιν, ἔστιν ὅτε δ' ἀρνοῦνται, περιπλέκοντες ἄνω καὶ κάτω τοὺς λόγους, ἐνὸν ὡς ἄνδρας ἐραστὰς ἀληθείας ἐκ προχείρου συλλογίζεσθαι, δύναμίν τινα ὑπάρχειν ἄλογον, ἐπὶ τὴν τοῦ σώματος ἀπόλαυσιν ἄγουσαν οὐ τὰ βοσκήματα μόνα καὶ τοὺς παῖδας, ἀλλὰ καὶ τοὺς βοσκήμασιν ὁμοίους ἀνθρώπους. εἰς μὲν οὖν τὴν τοιαύτην ἀπόδειξιν ὁ λόγος ἡμᾶς ἤγαγεν προτέραν ὁ ἐξ ἀκολουθίας τινός, οὐ σμικρὰ συντελοῦσαν οὐδ' αὐτὴν ταῖς ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος λεγομέναις. ἐπὶ δὲ τοὺς ἤδη τελείους ἄνδρας οὐ κατὰ τὴν ἡλικίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ

aquam bibimus vinum concupifcentes, aut frigidam vehementer appetentes calidam affumimus. At rationis expertes homines fimiliter infantibus et feris neque tempus expectant, neque quantitatem qualitatemque corporis fuftinent infpicere. Quod autem nec ferae, nec infantes ratione utuntur, etiam apud Chryfippum in confeffo eft. At quod vi quadam alia praeter rationem ad fruendum iis, quae concupifcunt, alliciuntur, interdum fatetur, interdum negat, implicans furfum et deorfum orationes, quum liceret virum ftudiofum veritatis ex procinctu colligere, vim quandam effe irrationalem, quae ad corporis fruitionem ducat non bruta folum et pueros, fed etiam brutis fimiles homines. Itaque ad hujusmodi demonftrationem primum oratio nos deduxit ex confequentia quadam, ipfamque non parum conferentem iis, quae a Platone dicuntur. Ad viros autem jam perfectos non aetate modo, fed etiam ratione fermone devenientes fpecu-

τὸν λογισμὸν ἀφικόμενοι τῷ λόγῳ θεασώμεθα ἤδη τὴν ἐν αὐτοῖς μάχην τῆς λογιστικῆς δυνάμεως πρὸς τὴν ἐπιθυμητικὴν ἔν τε νόσοις καὶ ἄλλαις πολλαῖς περιστάσεσιν, ἐν αἷς οὔπω δοκεῖ καιρὸς εἶναι προσφέρεσθαι πόμα τὸν διψῶντα, καὶ σιτία τὸν πεινῶντα, καὶ θάλπεσθαι τὸν ῥιγοῦντα, καὶ ψύχεσθαι τὸν θαλπόμενον, ἀφροδισίοις τε χρῆσθαι τὸν ἐπὶ ταῦτ᾽ ὀργῶντα. ἡ μὲν γὰρ ἄλογος ἐν ἡμῖν δύναμις ἐφ᾽ ἕκαστον τῶν ἐπιθυμουμένων ἕλκει τὸν δεόμενον, ὁ δὲ λογισμὸς ἀντισπᾷ καὶ κατέχει τὴν οὐκ ἐν καιρῷ φοράν. καὶ μάχη γε πολλά(294)κις ἑκατέρων ἰσχυρὰ γίγνεται πρὸς ἄλληλα, φανερῶς ἐνδεικνυμένη, διττὴν εἶναι φύσιν ἐν ἡμῖν τῶν στασιαζουσῶν ἀλλήλαις δυνάμεων. εἴπερ γὰρ ἦν μία μόνη, καθάπερ ἐν τοῖς παισὶν, οὐδὲν ἂν ἐκώλυεν ἀκαίρως ἡμᾶς ἀπολαύειν τῶν ἐπιθυμουμένων, ὥσπερ γε καὶ εἰ μόνος ὁ λογισμὸς ἦν, πρὸς οὐδὲν ἀνθέλκειν τε καὶ στασιάζειν εἰθισμένος, οὐδὲν ἂν ἦν πρᾶγμα διψῶντα μὴ πίνειν, ἢ πεινῶντα μὴ ἐσθίειν, οὐδ᾽ ἐγκρατὴς οὐδὲ σώφρων ἂν ὁ μὴ πίνων ὠνομάζετο, καθάπερ οὐδ᾽ ὁ μὴ βαδίζων, εἰ μὴ βούλοιτο. νυνὶ δ᾽, ἐπεὶ διτταί τινές εἰσιν αἱ τὸν ἄνθρωπον

labimur, quo modo ratiocinatrix facultas cum appetente in nobis pugnet tum in morbis, tum in aliis plerisque conftitutionibus, in quibus nondum opportunum videtur fitientem potum affumere, et cibos efurientem, calefieri rigentem, refrigerari incalefcentem, venere uti eum, qui ad illam incitatur. Etenim bruta in nobis facultas ad fingula, quae defiderantur, requirentem allicit, ratio retrahit, et inopportunam commotionem continet, ac pugna frequenter utriusque valida inter fe oboritur, evidenter indicans, duplicem effe in nobis naturam facultatum invicem diffidentium. Si enim una effet fola, quemadmodum in pueris, nihil prohiberet intempeftive nos frui appetibilibus, quemadmodum etiam, fi fola effet ratio, ad nihil retrahere et reniti folita, nullum effet negotium fitientem non bibere, aut efurientem non effe; neque continens neque fobrius, qui non bibit, nominaretur, ficuti nec qui non vadit, nifi velit. Nunc autem, quoniam duplices quaedam

ἐπισπώμεναι δυνάμεις, ἔστι δὲ ἄλογος ἡ τοῦ πόματος ἐπιθυμοῦσα, ἡ δὲ κατέχουσα ταύτην λογικὴ, ἀφροσύνης ἐν τῷ τοιούτῳ καὶ ἐγκρατείας γένεσις. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἡμῖν οὐ σμικρὸν ἐν παρέργῳ δειχθὲν εἰς τὸν περὶ τῶν ἀρετῶν λόγον μνημονευέσθω, μήτ' ἐγκράτειαν εἶναί τι, μήτε σωφροσύνην, ἀναιρεθείσης τῷ λόγῳ τῆς ἐπιθυμητικῆς δυνάμεως. ἐπὶ δὲ τὸ προκείμενον αὖθις ἐπάνειμι, ὡς ἡ τοῦ διψῶντος μὲν, μὴ βουλομένου δὲ πίνειν ψυχὴ κατὰ μέν τινα τῶν ἑαυτῆς δυνάμεων ἢ μερῶν ἐφίεται ποτοῦ, καθ' ἕτερον δέ τι φεύγει καὶ ἀποτρέπεται. ἑνὶ γὰρ καὶ ταὐτῷ προσίεσθαί τι καὶ φεύγειν οὐκ ἐνδέχεται. εἴτε δὲ προσίεσθαι καὶ φεύγειν λέγεις, εἴτε διώκειν, εἴτ' ἐφίεσθαι, διαφέρει οὐδὲν, ὥσπερ οὐδὲ εἰ βούλεσθαι, ἢ ὀρέγεσθαι, ἢ ἀντιποιεῖσθαι, ἢ ἀσπάζεσθαι, ἢ ἐπιθυμεῖν. ἡ γὰρ τῶν τοιούτων ὀνομάτων διαίρεσις οὐδὲν εἰς τὴν παροῦσαν σκέψιν ὀνίνησιν, ἀλλ' αὐτὸ τοὐναντίον ἄκαιρός τ' ἐστὶ καὶ τὴν περὶ τῶν πραγμάτων ζήτησιν εἰς τὴν περὶ τῶν ὀνομάτων ἀμφισβήτησιν ἀπάγει. διὸ καὶ τεχνάζονταί τινες ἐξεπίτηδες ὑπὲρ

funt facultates hominem attrahentes, eft autem bruta potus appetens, quae hanc continet rationalis, incontinentia in hujusmodi et continentia generatur. Verum hoc nobis non exigui momenti obiter demonftratum in fermone de virtutibus memoriae mandetur, neque continentiam effe aliquid, neque temperantiam, fublata rationi concupifcibili facultate. Sed rurfus ad inftitutum redeo: nempe fitientis, non autem volentis bibere anima aliqua ipfius facultate aut parte potum concupifcit, altera vero aliqua fugit et averfatur; uni enim et eidem arripere aliquid et fugere non licet. Sive autem arripere et fugere dicas, five perfequi, five appetere, nihil intereft, quemadmodum neque fi dicas velle, aut affectare, aut amplecti, aut arripere, aut concupifcere; nam hujusmodi nominum divifio nihil ad praefentem fpeculationem conducit, fed e contrario importuna eft et quaeftionem de rebus ad ambiguitatem de nominibus deducit. Quare etiam moliun-

Ed. Chart. V. [173. 174.] Ed. Baf. I. (294.)

τοῦ μηδὲν περανθῆναι πρὸς ἕκαστον τῶν ὀνομάτων ἐνίστασθαι, εἰ μὲν ὀρέγεσθαι πόματος εἴποις τὸν διψῶντα, μὴ συγχωροῦντες ὀρέγεσθαι λέγειν, αἴτιον γάρ τι τὴν ὄρεξιν εἶναι καὶ μόνου τοῦ σοφοῦ, ὑπάρχειν γοῦν αὐτὴν ὁρμὴν λογιστικὴν ἐπί τι ὅσον χρὴ ἥδοντος, ἂν δὲ ἐπιθυμεῖν, οὐδὲ οὕτως ὀνομάζειν συγχωροῦντες· τὸ μὲν γὰρ διψῆν οὐκ ἐν τοῖς φαύλοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀστείοις γίγνεσθαι, τὴν δ' ἐπιθυμίαν αὐτήν τε φαύλην εἶναι καὶ μόνοις τοῖς φαύλοις ἐγγίνεσθαι, εἶναι γὰρ ὄρεξιν ἀθρόως ῥεπτικὴν πρὸς τὸ τυγχάνειν. εἰ δὲ μὴ μακρὸν οὕτως αὐτῆς ὁρισμὸν ποιήσειεν, [174] ἀλλ' ὄρεξίν τε ἄλογον ὑπάρχειν εἰπὼν, ἐπιτιμήσει μάλα σεμνῶς ἀνδρὶ, πολλάκις οὐκ ἐν τῇ τῶν πραγμάτων ἐπιστήμῃ μόνον, ἀλλὰ κᾂν τῇ τῶν ὀνομάτων χρήσει μυρίων διαφέροντι. τοιοῦτοι δ' ἀμέλει καὶ τῶν παλαιῶν ἦσαν οὐκ ὀλίγοι, καθάπερ καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων φησὶν, ὀνόμασι χρώμενοι καινῶς μετωνομασμένοις. δι' οὓς μοι δοκεῖ καὶ νῦν οὐχ ἓν ἁπλῶς γράψαι κατὰ τὸν προκείμενον

tur nonnulli de induſtria, ut nihil concludatur, ſingulis nominibus inſtare. Si enim affectare dicas potum ſitientem, non concedunt, affectare dicendum eſſe. Cauſam namque aliquam affectationem eſſe, et ſolius ſapientis, nempe ipſum eſſe impetum rationalem ad aliquid gaudentis quantum oportet. Si concupiſcere, nec ſic quidem nominandum concedunt. Etenim, ut quis ſitiat, non in pravis ſolum, ſed civilibus quoque provenire, concupiſcentiam vero ipſam et pravam eſſe, et ſolis innaſci pravis, nam eſſe affectationem affatim reptantem ad hoc, ut ſiat. At ſi non longam adeo deſinitionem ipſius fecerit, ſed affectationem irrationalem eſſe dixerit quis, increpabit admodum graviter virum ſubinde non in rerum duntaxat ſcientia, ſed in nominum quoque uſu ab inſinitis evariantem. Tales denique et veterum non pauci fuerunt, quemadmodum et ipſe Plato inquit, nominibus utentes recens tranſnominatis, propter quos mihi viſus eſt etiam nunc non unum ſimpliciter ſcribere nomen in ſermone

Ed. Chart. V. [174.] Ed. Baf. I. (294.)

λόγον ὄνομα, χρήσασθαι δὲ ἐξεπίτηδες ἅπασιν, οἷς ἐγχωρεῖ ταὐτὸν δηλῶσαι πρᾶγμα. τῷ τε γὰρ ὀρέγεσθαι, καὶ τῷ ἐπιθυμεῖν, καὶ τῷ ἐφίεσθαι, καὶ τῷ νεύειν, ἐπορέγεσθαί τε καὶ θέλειν, καὶ βούλεσθαι, καὶ προσάγεσθαι, καὶ μέντοι καὶ τοῖς ἐναντίοις αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἑνὸς πράγματος φαίνεται χρώμενος, τῷ ἀβουλεῖν καὶ μὴ ἐθέλειν. ἐνδείξασθαι γὰρ αὐτῷ πρόκειται καὶ δηλῶσαι σαφῶς, ὃ βούλεται, περὶ τὴν ἀπόδειξιν ἐσπουδακότι, καὶ δουλεύοντι διὰ τῆς λέξεως τῇ μηνύσει τοῦ πράγματος, οὐ τερθρευομένῳ περὶ τὰς συλλαβάς. ἐκ μὲν δὴ τῶν προειρημένων ἕτερον ἐπέδειξε τὸ ἐπιθυμοῦν τοῦ λογιζομένου. παραγράφειν γὰρ ἁπάσας αὐτοῦ τὰς ῥήσεις μακρὸν ἔδοξέ μοι, δυναμένῳ γε παντὶ τῷ βουλομένῳ τὸ ἐφεξῆς ἅπαν ἀναγνῶναι τοῦ βιβλίου χωρίον. εἰ δὲ καὶ τὴν ἐπὶ τῆς τελευτῆς ὁμοῦ τοῦ λόγου δέοι παραγράψαι ῥῆσιν, ὥς ἔμοιγε δοκεῖ χάριν τοῦ σαφεστέραν γενέσθαι τὴν ἐπὶ τὸ δεύτερον κεφάλαιον μετάβασιν, οὐδὲ ταύτην παρήσω· ἔχει δὲ ὧδε. Ἆρα τοῦ διψῶντος ἡ ψυχή, καθόσον διψῇ, οὐκ ἄλλό τι βούλεται ἢ πιεῖν, καὶ τούτου ὀρέγεται, καὶ ἐπὶ τοῦτο ὁρμᾷ; δῆλον δή. οὐκοῦν,

propofito, verum ex induftria uti omnibus, quibus licet eandem rem fignificare. Nam et verbo affectare, et concupifcere, et aggredi, et annuere, et appetere, et velle, et diligere, et adducere, quin etiam contrariis ipforum in una re videtur uti, non diligere, et non velle; quippe inftitutum ipfi erat fententiam fuam oftendere et indicare manifefto, circa demonftrationem ftudiofo et fervienti per dictionem rei fignificatui, non curiofo circa fyllabas. Ex praedictis fane diverfum indicavit appetens a ratiocinante. Afcribere enim omnem ipfius dictionem longum mihi vifum eft, quum liceat unicuique, fi volet, totum fubfequentem libri locum relegere. At fi etiam ad finem fermonis pofita verba neceffe fit apponere, ut mihi videtur, quo ad fecundum caput digreffio fiat manifeftior, neque haec omittam; habent autem in eum modum. *Sitientis igitur anima, quatenus fitit, nihil aliud appetit quam bibere, idque affectat, et ad ipfum fertur. Cla-*

εἴ ποτέ τι αὐτὴν ἀνθέλκει διψῶσαν, ἕτερον ἄν τι ἐν αὐτῇ εἴη αὐτοῦ τοῦ διψῶντος καὶ ἄγοντος ὥσπερ θηρίον ἐπὶ τὸ πιεῖν· οὐ γὰρ δὴ, φαμὲν, τῷ γε αὐτῷ, τὸ αὐτὸ, τῷ ἑαυτοῦ, περὶ τὸ αὐτὸ, ἅμα τἀναντία πράττοι. οὐ γὰρ οὖν. ὥσπερ γε, οἶμαι, τοῦ τοξότου οὐ καλῶς ἔχει λέγειν, ὅτι αὐτοῦ ἅμα αἱ χεῖρες τὸ τόξον ἀπωθοῦνταί τε καὶ προσέλκονται, ἀλλ᾽ ὅτι μὲν ἄλλη μὲν ἡ ἀπωθοῦσα χεὶρ, ἑτέρα δ᾽ ἡ προσαγομένη. παντάπασι μὲν οὖν, ἔφη. πότερον δὴ φῶμέν τινας ἔστιν ὅτε διψῶντας οὐκ ἐθέλειν πιεῖν; καὶ μάλα γ᾽, ἔφη, πολλοὺς καὶ πολλάκις. τί οὖν, ἔφην ἐγὼ, φαίη τις ἂν τούτων πέρι; οὐκ ἐνεῖναι μὲν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν τὸ κελεῦον, ἐνεῖναι δὲ τὸ κωλῦον πιεῖν, ἄλλο ὂν καὶ κρατοῦν τοῦ κελεύοντος; ἔμοιγ᾽, ἔφη, δοκεῖ. ἆρ᾽ οὖν οὐ τὸ μὲν κωλῦον τὰ τοιαῦτα ἐγγίγνεται, ὅταν ἐγγένηται, ἐκ τοῦ λογισμοῦ, τὰ δὲ ἄγοντα καὶ ἕλκοντα διὰ παθημάτων τε καὶ νοσημάτων παραγίγνεται; φαίνεται. οὐ δὴ ἀλόγως, ἦν δ᾽ ἐγὼ, ἀξιώσομεν αὐτὰ διττά τε καὶ ἕτερα ἀλλήλων εἶναι, τὸ

rum eſt omnibus. Si quid ergo ipſam quandoque retrahit ſitientem, aliud quiddam erit in ipſa ab ea parte diverſum, quae ſitit, et quaſi beſtia ad bibendum impellit; neque enim fieri poſſe dicimus, ut idem aliquid eodem ſui circa idem ſimul agat contraria. Non utique. Quemadmodum abſurdum dictu eſt, eandem ſagittarii manum ſimul arcum impellere, et intendendo ad ſe trahere, verum dicendum eſt, alteram eſſe manum, quae impellit, alteram vero, quae contrahit. Omnino ſic eſt. Dicemusne, eſſe aliquos, qui, quum ſitiant, nolint bibere? Multos plane et ſaepe. Quid igitur de his dixerit aliquis, eſſene in horum anima aliquid, quod bibere jubeat, aliquid contra, quod prohibeat, quod quidem cum dominetur, aliud eſt ab eo, quod jubet? Mihi quidem ſic videtur. An non igitur, quod prohibet iſta, ex ratione ineſt, quoties operatur, quae vero ducunt alliciuntque, ex affectibus et morbis proficiſcuntur? Apparet. Merito igitur duo haec et inter ſe diverſa eſſe exiſtimabimus, hoc, quo ratiocina-

μὲν, ᾧ λογίζεται, λογιστικὸν προσαγορεύοντες τῆς ψυχῆς, τὸ δ᾽, ᾧ ἐρᾷ τε καὶ πεινῇ καὶ διψῇ καὶ περὶ τὰς ἄλλας ἐπιθυμίας ἐπτόηται, ἀλόγιστόν τε καὶ ἐπιθυμητικὸν, πληρώσεών τινων καὶ ἡδονῶν ἑταῖρον. διὰ τούτων ἔδειξεν, ἕτερον εἶδος εἶναι ψυχῆς τὸ λογιστικὸν τοῦ ἐπιθυμητικοῦ. ἀλλ᾽, ὡς εἶπον καὶ πρόσθεν, οὔπω μοι πρόκειται δεικνύειν, ὡς ἕτερα τῷ εἴδει ταυτὶ τὰ δύο μέρη τῆς ψυχῆς ἐστιν, ἀλλ᾽ εἴς γε τὸ προκείμενον ἀπόχρη τὸ περαινόμενον ἀναμφισβητήτως, ὅτι μὴ τῆς αὐτῆς ἐστι δυνάμεως τό τε λογίζεσθαι καὶ τὸ σιτίων ἢ ποτῶν ἢ ἀφροδισίων ἐπιθυμεῖν, ὅπερ οὐκ οἶδ᾽ ὅπως ὁ Χρύσιππος ἅμα πολλοῖς Στωϊκοῖς ἠγνόησεν. ἀλλὰ τὸ μὲν ἀγνοῆσαί τι συγγνωστὸν, ὡς καὶ πρόσθεν ἔλεγον, οὐ συγγνωστὸν δὲ τὸ πλημμελῶς οὕτως μεταχειρίσασθαι τὸν λόγον, ὥστε τῶν μὲν τοῖς κωμικοῖς ἢ τραγικοῖς ποιηταῖς εἰρημένων μνημονεύειν εἰς τηλικούτου δόγματος ἀπόδειξιν, ἀνθρώπων οὐδ᾽ ἐπιχειρούντων ἀποδεικνύειν οὐδὲν, ἀλλὰ μόνον, οἷα ἂν αὐτοῖς δόξῃ πρέπειν τῷ λέγοντι προσώπῳ κατὰ τὸ δρᾶμα, κοσμούντων διὰ τῆς ἑρμηνείας,

tur animans, rationale ejus appellantes, illud, quo amat, esurit, sitit et ad alias cupiditates inclinat, brutum et cupidum repletionum quarundam et voluptatum amicum. His indicavit, rationalem animae speciem diversam esse a concupiscibili. Verum, ut dixi etiam prius, nondum mihi institutum est ostendere, quomodo hae duae animae partes specie variant. Sed ad rem propositam abunde est, quod indubitato colligitur, nempe non ejusdem esse facultatis ratiocinari et cibos aut potum aut venerem concupiscere; quod haud novi quomodo Chrysippus una cum multis Stoicis ignoravit. At ignorare aliquid ei condonandum est, sicuti et antea dicebam. Non autem condonandum est, quod tam inepte sermonem tractaverit, ut eorum, quae comicis vel tragicis poetis dicta sunt, ad tanti dogmatis demonstrationem mentionem faciat, quum ejusmodi homines ne conentur quidem demonstrare quicquam, sed solum, quaecunque ipsis convenire dicenti personae videantur, in fabula per interpretationem exor-

[175] τῶν δ᾽ ὑπὸ Πλάτωνος εἰρημένων εἰς τὴν ἀπόδειξιν αὐτοῦ μήτε μνημονεῦσαι, μήτ᾽ ἀντειπεῖν ἐπιχειρῆσαι, ἀλλ᾽ ἐξ ἑτοίμου τε καὶ προχείρου λαμβάνειν, ὡς, ἔνθ᾽ ἂν ᾖ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, ἐνταῦθ᾽ ἐστὶ καὶ τὸ λογιζόμενον. Χρύσιππος μὲν οὖν ἀεὶ τοιοῦτος. ὁ δὲ Πλάτων, ἐπειδὴ διώρισται ἐν τῇ προγεγραμμένῃ ῥήσει τὸ ἐπιθυμητικὸν τοῦ λογιστικοῦ, μετὰ ταῦτα πειρᾶται καὶ τὸ θυμοειδὲς αὐτῶν διορίζειν. ἔχει δ᾽ ἡ ἀρχὴ τῆς ῥήσεως ὧδε. ταῦτα μὲν τοίνυν, ἦν δ᾽ ἐγὼ, δύο μοι ὡρίσθω εἴδη ἐν ψυχῇ ἐνόντα. αὐτοῦ δὲ τοῦ θυμοῦ καὶ ᾧ θυμούμεθα πότερον τρίτον, ἢ τούτων ποτέρῳ εἴη ἂν ὁμοφυές; ἴσως, ἔφη, τῷ ἑτέρῳ τῷ ἐπιθυμητικῷ. ἀλλ᾽, ἦν δ᾽ ἐγὼ, ποτὲ ἀκούσας τι, πιστεύω τοῦτο, ὡς ἄρα Λεόντιος ὁ Ἀγλαΐωνος, ἀνιὼν ἐκ Πειραιέως ὑπὸ τὸ Βόρειον τεῖχος, ἐκτὸς αἰσθόμενος νεκροὺς παρὰ τῷ δημίῳ κειμένους, ἅμα μὲν ἰδεῖν ἐπιθυμοῖ, ἅμα δὲ δυσχεραίνοι καὶ ἀποτρέποι ἑαυτὸν, καὶ τέως μὲν μάχοιτό τε καὶ παρακαλύπτοιτο, κρατούμενος δ᾽ οὖν ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας, διελκύσας τοὺς ὀφθαλμοὺς, προσδραμὼν πρὸς τοὺς

nent, quae vero a Platone ad ipfius demonftrationem dicta funt, neque meminerit, neque refellere aggrediatur, fed ex procinctu in promptuque affumtat, quod, ubicunque animi affectus habeantur, ibidem fit etiam rationale. Chryfippus itaque femper fui fimilis. Plato autem, ubi in praefcripta oratione concupifcibilem facultatem a rationali diftinxiffet, poftea conatur etiam irafcibilem diftinguere. In eum autem modum verba ipfius incipiunt. *Hae itaque duae in anima fpecies definitae infint. Illa autem, quae ad iram pertinet, quave irafcimur, utrum tertia, an alteri eorum cognata? Forte, inquit, ei, quae voluptates cupit, eft cognata. Atqui credo hoc equidem ex eo, quod quondam audivi, quod videlicet, quum Leontius Aglaionis filius ex Piraeeo fub Borealem murum extra civitatem afcendens animadverteret cadavera prope littus jacentia, fimul et videre cupiebat, et horrebat tamen, abfterrebaturque, vultumque tegebat, fecum ipfe pugnans. Cupiditate denique fuperatus, ad cadavera directis et patefactis oculis*

νεκρούς, ἰδοὺ ὑμῖν, ἔφη, ὦ κακοδαίμονες, ἐμπλήσθητε τοῦ κακοῦ θεάματος. (295) ἤκουσα, ἔφη, καὶ αὐτός. οὗτος μέντοι, ἔφην, ὁ λόγος σημαίνει τὴν ὀργὴν χαλεπαίνειν καὶ πολεμεῖν ἐνίοτε ταῖς ἐπιθυμίαις, ὡς ἄλλο ὂν ἄλλῳ. σημαίνει γάρ, ἔφη. πάλιν κἀν τούτοις ὁ Πλάτων ἐπιδείκνυσιν, ὡς ἕτερόν ἐστι τὸ ἐπιθυμητικὸν τοῦ ὀργιζομένου, προσχρώμενος δηλονότι τῷ κατ' ἀρχὰς ὑποκειμένῳ ἀξιώματι, ὡς οὐκ ἐνδέχεται τὸ ἀκριβῶς ἓν καὶ ἁπλοῦν καὶ ἀσύνθετον ὀρέγεσθαί τινος καὶ ἀποτρέπεσθαι, καὶ χαίρειν τῷ αὐτῷ καὶ δυσχεραίνειν, ἀλλ' ἀναγκαῖον, ἕτερον μὲν τὸ ἐπιθυμοῦν θεάσασθαι τοὺς νεκρούς, ἕτερον δὲ τὸ κωλῦον θεάσασθαι, καὶ ὡς τῷ μὲν ἐπιθυμοῦντι πάντως πού τις ἡδονὴ κατὰ τὴν θέαν ἤμελλεν ἔσεσθαι, τῷ δὲ κωλύοντι δυσχέρειά τε καὶ ἀνία. τὸ γὰρ ὀργίζεσθαι τῷ ἐπιθυμοῦντι καὶ δυσχεραίνειν αὐτοῦ ταῖς ὁρμαῖς, καὶ κωλύειν, ἐθέλειν τε ταῖς ἐπιθυμίαις ἐπιτιμᾷν τε καὶ μέμφεσθαι, καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτα, μέρους ἑτέρου τῆς ψυχῆς ἔργον ἐστὶν, οὐκ αὐτοῦ τοῦ ἐπιθυμοῦντος· εἰ δὲ καὶ μὴ μέρους, ἀλλὰ δυνάμεώς γε πάντως ἑτέρας. εἴρηται γὰρ ἤδη γε τοῦτο πολλάκις,

adventavit, dicens, Ecce jam vobis licet, o infelices, desiderium vestrum pulchro explere spectaculo. Audivi et ipse, inquit. Itaque sermo, dicebam, hic testatur, iram interdum succensere et pugnare adversus concupiscentias, tanquam haec inter se diversa sint. Significat, inquit. Iterum his quoque Plato indicat, concupiscibilem facultatem ab irascibili diversam esse, utens nimirum axiomate per initia subjecto, nempe fieri non posse, ut exacte unum et simplex et incompositum affectet quippiam simul et aversetur, gaudeat eodem et molestetur; verum necesse est, ut aliud sit, quod concupiscat spectare cadavera, aliud, quod prohibeat spectare, et quod concupiscenti omnino voluptas quaedam ex spectaculo futura est, prohibenti motestia et dolor. Nam irasci concupiscenti, et graviter ferre ipsius impetus, ac prohibere, velleque voluptates increpare, et de iis conqueri, omniaque id genus alterius partis animae opus sunt, non ipsius concupiscentis; at si non partis, certe facultatis omnino alterius. Dictum

ὡς οὐδέποτε κατὰ τόδε τὸ βιβλίον ἀγωνιζόμεθα πρὸς Ἀριστοτέλην καὶ Ποσειδώνιον, ὁμολογοῦντας μὲν ἑτέροις ἀλλήλων λογίζεσθαί τε καὶ θυμοῦσθαι καὶ ἐπιθυμεῖν ἡμᾶς, οὐ μὴν εἴδεσί γε ἢ μορίοις ψυχῆς, ἀλλὰ δυνάμεσιν. ἐν γὰρ τοῖς ἐφεξῆς λόγοις ἐπιδείξομεν, ὅτι μὴ δυνάμεσι μόνον, ἀλλὰ καὶ μέρεσι τῆς ψυχῆς ἑτέροις ἀλλήλων κατ᾽ εἶδος. ἐν δὲ τῷδε τῷ νῦν ἐνεστῶτι τοῦτ᾽ ἀρκεῖ μόνον ἀποδεῖξαι πρὸς ἔνδειξιν τῆς Χρυσίππου περὶ τὰ τοιαῦτα ῥᾳθυμίας, ὡς αὐτὸς, ἰσχυρῶν λόγων ὑπὸ Πλάτωνος ἠρωτημένων εἰς ἀπόδειξιν τοῦ νῦν ἡμῖν ζητουμένου δόγματος, οὔτ᾽ ἐμνήσθη τινὸς αὐτῶν, οὔτ᾽ ἀντειπεῖν ἐπεχείρησεν, καίτοι πληρώσας λόγων μακρῶν καὶ ποιητικῶν ἐπῶν ὅλον τὸ πρῶτον βιβλίον περὶ ψυχῆς, ἐν ᾧ περὶ ἡγεμονικοῦ διεξῆλθεν. οὐ μόνον δὲ κατὰ τοῦτο τελέως ἐσιώπησε τοὺς τοῦ Πλάτωνος λόγους, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ περὶ παθῶν συγγράμματα, τά τε τρία τὰ λογικὰ καὶ τὰ χωρὶς αἰτιῶν ἰδίᾳ γεγραμμένα ὑπ᾽ αὐτοῦ, τὸ θεραπευτικόν τε καὶ ἠθικὸν ἐπιγραφόμενον. ἐπὶ τὰς ὑπολοίπους οὖν τοῦ Πλάτωνος ῥήσεις ἴωμεν ἐχούσας ὧδε.

enim jam id fubinde, hoc in libro nunquam nos cum Ariftotele et Pofidonio contendere, qui quidem inter fe confentiunt, ratiocinari nos, irafci et concupifcere non fane fpeciebus aut partibus animae, fed facultatibus. Etenim fubfequenti fermone oftendemus, non facultatibus tantum, fed etiam partibus animae inter fe diverfis fpecie. At in praefentia hoc abunde eft folum demonftraffe, ut Chryfippi in his negligentia innotefcat, quomodo ipfe validarum rationum, quas Plato ad dogmatis nunc nobis inquirendi demonftrationem propofuit, neque meminit alicujus ipfarum, neque refellere aggreffus eft, etfi totum ipfius librum primum de anima verfibus poeticis repleverit, ubi de principe parte animae tractavit. Non folum autem in hoc fubticuit Platonis rationes, fed in commentariis quoque de affectibus, tribusque logicis, et in iis, qui privatim fine caufis ab eo fcripti funt; Therapeuticum et Ethicum nuncupant. Itaque ad reliqua Platonis verba ve-

Ed. Chart. V. [175. 176.] Ed. Baf. I. (295.)

οὐκοῦν καὶ ἄλλοθι, ἔφην, πολλάκις αἰσθανόμεθα, ὅταν βιάζωνταί τινα παρὰ τὸν λογισμὸν ἐπιθυμίαι, λοιδοροῦντά τε αὐτὸν καὶ θυμούμενον τῷ βιαζομένῳ ἐν ἑαυτῷ, καὶ ὥσπερ δυοῖν στασιαζόντοιν ξύμμαχον τῷ λόγῳ γιγνόμενον τὸν θυμὸν τοῦ τοιούτου, ταῖς δ᾽ ἐπιθυμίαις αὐτὸν κοινωνήσαντα αἱροῦντος λόγου μηδὲν ἀντιπράττειν. οἶμαι δέ σε οὐκ ἂν φάναι γενομένου ποτ᾽ ἐν σεαυτῷ τοιούτου αἰσθέσθαι, οἶμαι δ᾽ οὐδ᾽ ἐν ἄλλῳ. οὐ μὰ τὸν Δία, ἔφη. [176] κατὰ μὲν οὖν τὴν προτέραν ῥῆσιν ὁ Πλάτων, ἐν ᾗ τοῦ ποθοῦντος θεάσασθαι τοὺς νεκροὺς ἐμνημόνευσεν, ἐναργῶς μὲν ἀπέδειξεν, ἕτερον ὑπάρχειν τὸ θυμούμενον τοῦ ἐπιθυμοῦντος, οὐ μὴν, ὅτι τὸ λογιζόμενον ἕτερον ἀμφοῖν ἐστιν, ἐναργῶς εἶπεν, ἀλλ᾽ ἐνεδείξατο καὶ κατ᾽ ἐκεῖνον μέν πως τὸν λόγον, ἐνταῦθα δ᾽ ἱκανῶς ἐπεξέρχεται. ὅταν γάρ τινα βιάζηταί τις ἐπιθυμία παρὰ τὸν λογισμὸν, ὥσπερ τὸν ἔμπροσθεν εἰρημένον Λεόντιον, ὁ θυμὸς ἐνταῦθα κινεῖται συμμαχῶν τῷ λογισμῷ, καὶ πολλάκις μὲν ἐκράτησεν ἅμα τῷ λογισμῷ τῆς ἀμέτρου κινήσεως τοῦ ἀκολάστου τῆς ψυχῆς εἴδους, καὶ

niamus, quae ita habent. *Nonne et alibi frequenter animadvertimus, quando diſtrahunt aliquem praeter rationem cupiditates, objurgantem ipſum ſeſe et adverſus id ſui, quo trahitur, indignantem, et quaſi duobus diſſentientibus adjutricem rationi iracundiam accurrere, cupiditatibus vero communicantem, quum ſtatuit ratio, nihil moliendum eſſe. Nec te arbitror unquam affirmare vel in te ipſo, vel in alio tale quippiam deprehendiſſe. Non per Jovem.* In priori igitur oratione Plato, ubi deſiderantis videre cadavera meminit, evidenter ſane demonſtravit, iraſcibile et concupiſcibile eſſe diverſa, non tamen rationale ab utrisque eſſe diverſum manifeſto dixit, ſed indicavit aliquo pacto in illo quoque ſermone, hic autem abunde explicat. Quum enim aliquem cogit cupiditas quaedam praeter rationem, ut in comprehenſo ſuperius Leontio, iracundia tunc movetur rationi auxiliaria, ac ſaepe vicit una cum ratione immoderatum motum libidinoſae ac intemperantis animae ſpeciei, et continuit prohibuitque

κατέσχε τε καὶ διεκώλυσεν αὐτὸ, καὶ τῆς ὁρμῆς ἐπέσχεν, ὥσπερ οὖν καὶ ὁ Λεόντιος ἐδυνήθη λοιδορηθεὶς ἑαυτῷ τῆς περὶ τὸ θεάσασθαι τοὺς νεκροὺς ἀκρασίας προελθεῖν μὴ θεασάμενος αὐτούς, ἐνίοτε δ᾽, ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς ἀγχόντων τε καὶ λοιδορουμένων, ἀντιπραττόντων τε καὶ ἀνθελκόντων, ἐκράτησε τὸ ἐπιθυμητικὸν, ὥσπερ ἐπ᾽ αὐτοῦ τοῦδε τοῦ θεασαμένου τοὺς νεκροὺς ὁ Πλάτων διηγεῖται γενέσθαι, συνενδεικνύμενος ἐν τῷ λόγῳ πολλά. καὶ γὰρ, ὅτι τὸ θυμαινόμενον ἕτερόν ἐστι τοῦ ἐπιθυμοῦντος, καὶ ὅτι τὸ λογιζόμενον ἀμφοῖν ἄλλο, καὶ ὡς τὸ θυμαινόμενον οὐδέποτε συμμαχεῖ τῷ ἐπιθυμητικῷ, δι᾽ ἑνὸς ἐνεδείξατο τοῦδε τοῦ προειρημένου παραδείγματος. οὐδεὶς γὰρ ἐπετίμησεν ἑαυτῷ ποτε καὶ ὠργίσθη, διότι τῶν ἀκαίρως ἐπιθυμιῶν ἀφίστασθαι προαιρεῖται. εἴπερ τις γὰρ ἐν νόσῳ τῶν ἀμέτρως συγκαιομένων ὀρεγόμενος πόμα τὸ ψυχρὸν ὁρμὴν πλεονάζουσαν, ἐντεῦθεν περὶ πόματος ψυχροῦ λογισάμενος, ὄλεθρον οἴσειν αὐτῷ τὸ πόμα, ἐσχάτην εἶτ᾽ ἐπισχὼν τὴν ὁρμὴν, καὶ κατὰ τὰς ψυχὰς ἃς ἐπετίμησεν αὐτῷ καὶ ὠργίσθη, διότι καλῶς ἐλογίσατο; οὐδεὶς, ὡς οἶμαι, τῶν πάντων. ἀλλ᾽

ipſam, ab impetuque coarguit. Quemadmodum et Leontius potuit ſibi ipſi conviciatus de ſpectandi cadavera impotentia procedere, ea non contemplatus. Interim vero utriusque animae partibus certantibus, conviciantibus, renitentibus et retrahentibus, concupiſcibilis dominatur, ſicut in hoc ipſo, qui cadavera ſpectavit, Plato fieri recenſet, ſimul in oratione multa indicans. Etenim quod iracundia diverſa eſt a cupiditate, item quod ratio ab utrisque diſcrepat, ad haec quod iracundia nunquam cupiditati auxiliatur, uno hoc commemorato exemplo indicavit. Nullus enim ſe ipſum unquam increpavit et iratus eſt, quod ab intempeſtivis cupiditatibus deſiſtere inſtituerit. Quis enim in morbo ſupra modum aeſtu confectus frigidam potionem appetens magno impetu, deinde cum ratiocinatus, lethale ſibi poculum fore, prohibuerit impetum, ſe corripuit et iratus eſt, eo quod bene rationem inierit? nemo, ut opinor, omnium: ſed ubi ultro ratio

Ed. Chart. V. [176.] Ed. Baf. I. (295.)

ἔνθα μὲν ἂν ἑκὼν ὁ λογισμὸς ἕπηται τῷ ἐπιθυμητικῷ, συνέπεται καὶ τὸ θυμοειδὲς τῷ λογισμῷ· τούτῳ γὰρ ὑπηρετεῖν καὶ συμπράττειν ὥσπερ τις κύων κυνηγέτῃ κατὰ τοῦ τρίτου τῆς ψυχῆς εἴδους ὑπὸ τῆς φύσεως ἐδόθη· ἔνθα δὲ ἐναντιοῦται καὶ στασιάζει καὶ μάχεται, μετὰ τοῦ λογισμοῦ γίγνεται, καὶ τούτῳ συμμαχεῖ. ὅτι δὲ τῷ λογιστικῷ τὸ θυμοειδὲς ἀεὶ κατὰ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ συμμαχεῖ, καὶ διὰ τῆς ἐπιφερομένης ῥήσεως δῆλον ποιεῖται γράφων ὧδε. τί δέ; ἦν δ' ἐγώ, ὅταν τις οἴηται ἀδικεῖν, οὐχ, ὅσῳ ἂν γενναιότερος ᾖ, τοσούτῳ ἧττον δύναται ὀργίζεσθαι, καὶ πεινῶν καὶ ῥιγῶν, καὶ ἄλλο ὁτιοῦν τῶν τοιούτων πάσχων ὑπ' ἐκείνου, ὃν ἂν οἴηται δικαίως ταῦτα δρᾷν; καὶ ὃ λέγω, οὐκ ἐθέλει πρὸς τοῦτον αὐτοῦ ἐγείρεσθαι ὁ θυμός; ἀληθῆ, ἔφη. τί δέ; ὅταν ἀδικεῖσθαί τις ἡγῆται, οὐκ ἐν τούτῳ ζεῖ τε καὶ χαλεπαίνει καὶ συμμαχεῖ τῷ δοκοῦντι δικαίῳ; καὶ διὰ τὸ πεινῆν, καὶ διὰ τὸ ῥιγοῦν, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα πάσχειν, καὶ ὑπομένων νικᾷ καὶ οὐ λήγει τῶν γενναίων, πρὶν ἂν ἢ διαπράξηται, ἢ τελευτήσῃ, ἢ ὥσπερ κύων ὑπὸ

ſequitur appetentiam, conſequitur et iracundia rationem. Huic enim ut ſubſerviat et auxilietur, tanquam canis quidam venatori, contra tertiam animae ſpeciem a natura data eſt. Ubi autem adverſatur ratio appetentiae, diſſidet et pugnat, iracundia a ratione ſtat, et huic opitulatur. Porro quod rationi illa ſemper contra cupiditatem auxiliatur, etiam ſubſequenti oratione manifeſtum reddit, ita ſcribens: *Quid porro? quando quis injuriam inferre ſe putat, nonne, quo generoſior eſt, eo minus poteſt iraſci, dum eſurit, riget, et aliud quodvis tale patitur ab eo, quem jure haec agere cenſet? et quod jam dixi, iracundia iſtius in eum quadammodo non irritatur? Vera loqueris. Quid autem, quando injuriam ſe pati quis putat? nonne tunc fervet, ſatagit, et ſaevit, et auxilium praeſtat ei, quod juſtum videtur, famem, frigus et caetera ejusmodi tolerans, et ad victoriam contendit, neque a generoſo opere ceſſat prius, quam vel tranſegerit, vel obie-*

νομέως, ὑπὸ τοῦ λόγου τοῦ παρ' αὐτῷ ἀνακλιθεὶς πραϋνθῇ; ἐν ταύτῃ τῇ ῥήσει πάλιν ὁ Πλάτων ἐμνημόνευσεν δυοῖν ἀνθρώπων, ἀμφοῖν μὲν ταὐτὰ πασχόντων ὑπό τινος ἄρχοντός τε καὶ κρατοῦντος, ὡς καὶ πεινῇν, καὶ διψῇν, καὶ ῥιγοῦν, ἀλλὰ τοῦ μὲν ἑτέρου δικαίως πεπεισμένου πάσχειν αὐτὰ, τοῦ δὲ ἑτέρου ἀδίκως. εἶτά φησιν, ὡς ὁ μὲν ἕτερος, ὅστις οἴεται δικαίως πάσχειν ταῦτα διὰ τὸ πρότερον αὐτὸς ἀδικεῖν τι, φέρει πρᾴως αὐτὰ καὶ οὐκ ὀργίζεται τῷ δικαίως κολάζοντι, καὶ τοσούτῳ γε μᾶλλον, φησὶ, ὅσῳ περ ἂν ᾖ γενναιότερος. εἴρηκε δὲ τοῦτο περὶ αὐτοῦ τοῦ κολαζομένου. οὗτος γὰρ, ὅσῳ περ ἂν εὐγενέστερος ὑπάρχῃ φύσει, τοσούτῳ μᾶλλον ὑπομένει γενναίως τὰς κολάσεις. ὁ δ' ἕτερος, ὅστις ἂν ἀδικεῖσθαι νομίζῃ, θυμοῦται καὶ χαλεπαίνει, καὶ συμμαχεῖ τῷ δοκοῦντι δίκαια. ταῦθ' ὁσημέραι γενόμενα κἀπὶ τῶν οἰκετῶν ἔστι θεάσασθαι. ὅσοι μὲν γὰρ ἂν αὐτῶν [177] ἢ κλέπτοντες ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον δρῶντες ἁλῶσι, καὶ μαστιγούμενοι, καὶ λιμαγχονούμενοι, καὶ ἀτιμαζόμενοι πρὸς τῶν δεσποτῶν οὐκ ὀργίζονται· ὅσοι δ' ἂν

rit, vel tanquam canis a paſtore; ita denique revocatus ab ea quae in ipſo eſt ratione miteſcat. In hac oratione rurſus Plato meminit duorum hominum, amborum eadem patientium a quodam imperante et dominante, ut et eſuriant, et ſitiant, et algeant, verum ut alter quidem juſte ea pati perſuaſum habeat, alter inique. Deinde ait, quod alter ſane, qui juſte haec pati exiſtimat, quia prius ipſe injuriam aliquam intulerit, aequo animo ea fert, et non iraſcitur juſte punienti, eoque magis, inquit, quo fuerit generoſior; dixit autem hoc de eo, qui punitur. Nam hic, quanto generoſiore fuerit natura, tanto magis generoſe punitiones ſuſtinet: alter vero, qui injuria ſe affici putat, iraſcitur, aegre fert, et defendit id, quod ſibi juſtum videtur. Haec quotidie fieri etiam in domeſticis videre licet. Qui enim ex ipſis aut ſuffurantes, aut hujusmodi aliud quippiam facientes deprehenduntur, ſi caedantur, fame puniantur, et ignominia a dominis afficiantur, non iraſcuntur; qui vero inique aliquid horum aut

οἰηθῶσιν ἀδίκως τι τούτων ἢ πάσχειν, ἢ πεπονθέναι, ἀεὶ τούτων ἔνδον ὁ θυμὸς ἀγριούμενός ἐστι καὶ ποθῶν ἀντιτιμωρήσασθαι τὸν ἀδικοῦντα. δηλοῦται δ' ἐξ ἀμφοτέρων τῶν παραδειγμάτων, ὡς τὸ θυμοειδὲς ὑπὸ τῆς φύσεως ἡμῖν ἐδόθη σύμμαχον τῷ λογιστικῷ. τούτῳ γοῦν δὴ φαίνεται συμμαχοῦν, ὅταν ὑπό τινος ἢ ἔνδοθεν ἢ ἔξωθεν ἀδικεῖσθαί τε καὶ βιάζεσθαι δοξάζῃ. τὸ μὲν οὖν δοξάζειν ἀδικεῖσθαι τοῦ λογιστικοῦ, τὸ δ' ἐπαμύνειν αὐτῷ κατὰ τοῦ βιαζομένου τοῦ θυμοειδοῦς ἴδιον. ἐπειδὰν μὲν οὖν ἀμέτρως ἐπί τι φερόμενον τὸ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμητικὸν ἄκοντα τὸν λογισμὸν ἕλκῃ βιαίως, κατ' ἐκείνου σύμμαχον (296) τῷ λογιστικῷ τὸ θυμοειδὲς γίγνεται· ὅταν δὲ ἔξωθεν ἤ τις ἀδικῶν ἐκεῖνον, ἀντιτιμωρεῖσθαι σπεύδει. ἐπειδὰν δ' ὑπὸ μηδενὸς ἀδικεῖσθαι δοξάζῃ τὸ λογιστικὸν, οὐδ' ὁ θυμὸς ἀναζεῖ τηνικαῦτα, κἂν ὅτι μάλιστα κολάζηται τὸ σῶμα δικαίως ὑπό τινος, ἢ ῥιγοῦν, ἢ πεινῆν, ἢ διψῆν ἀναγκαζόμενον. ᾧ δῆλον, ὡς ταῖς δόξαις ἕπεται τοῦ λογιστικοῦ κατὰ φύσιν ἔχον τὸ θυμοειδές. ἐνδέχεται γάρ ποτε

pati putaverint, aut passos se fuisse, horum iracundia semper intus saevit desideratque vicissim injuriam inferentem punire. Constat iam ex ambobus exemplis, irascibilem animae facultatem a natura nobis inditam esse rationi adjutricem; quam sane videtur adjuvare, quum ab aliquo vel intus vel extrinsecus injuria affici et vi compelli autumat. Itaque autumare, injuria affici, rationalis facultatis est; id autem ulcisci contra eum, qui vim infert, animosae proprium est. Quum igitur concupiscibilis animi facultas immoderate ad aliquid irruens invitam rationem violenter traxerit, irascibilis contra illam rationi opitulatur. Quum autem extrinsecus injuria quis illam afficiat, vicissim punire conatur; ubi rursus a nullo affici injuria ratio putatur, neque tunc iracundia effervescit, etsi quam maxime corpus juste puniatur ab aliquo, vel algere, vel famescere, vel sitire coactum. Unde liquet, iram naturali statu praeditam opiniones rationis sequi. Fieri enim quandoque potest, ut haec quo-

καὶ τοῦτο μοχθηρῶς διακείμενον ἀπειθῶς κινεῖσθαι τῷ λογισμῷ. μετ' ὀλίγα γοῦν καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων ἐνδεικνύμενος τοῦτό φησιν. εἰ, καθάπερ ἐν τῇ πόλει συνεῖχεν αὐτὴν τρία ὄντα γένη, χρηματιστικὸν, ἐπικουρητικὸν, βουλευτικὸν, οὕτω καὶ ἐν ψυχῇ τοῦτο τρίτον ἐστὶ τὸ θυμοειδὲς, ἐπίκουρον ὂν τῷ λογιστικῷ φύσει, ἐὰν μὴ ὑπὸ κακῆς τροφῆς διαφθαρῇ. τίνες μὲν οὖν εἰσιν αἱ διαφοραὶ τοῦ θυμοειδοῦς, οὐκ ἐν καιρῷ νῦν λέγειν. ἐν γὰρ τῷ μετὰ τοῦτον λόγῳ περί τε τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς, ὡς ἐδόκει Πλάτωνι, καὶ περὶ νοσημάτων καὶ ἁμαρτημάτων κατ' αὐτὴν ἁπασῶν, τῆς κακίας ὅπως γίγνεταί τε καὶ θεραπεύεται μετὰ τὸ γενέσθαι, διελθεῖν ἔγνωκα, καὶ δὴ καὶ περὶ κάλλους τε καὶ ὑγιείας αὐτῆς ἁπασῶν τε τῶν ἀρετῶν· οὐ σμικρὰ γὰρ οὐδ' ἐν τούτοις ὁ Χρύσιππος σφάλλεται. νυνὶ δὲ ἔτι μίαν ῥῆσιν ὑπογράψαι βούλομαι τοῦ Πλάτωνος, ἐν ᾗ δείκνυσιν, ἕτερον ὑπάρχειν τὸ θυμοειδὲς τοῦ λογιστικοῦ. γέγραπται δ' ἐφεξῆς τῶν προειρημένων ἐν τῷ τετάρτῳ τῆς

que pravè affecta inobfequens rationi moveatur; quod paulo poft etiam ipfe Plato indicans fcribit. *An, quemadmodum in civitate apparuerunt tria quaedam genera, quae ipfam continent, quaeftuarium, auxiliarium, confultorium, ita et in anima tertia quaedam vis eft iracundia, quae natura ipfa rationi auxiliatur, nifi ex improba educatione fuerit depravata?* Quae igitur irafcibilis animae differentiae fint, non eft tempeftivum nunc dicere, quippe in fubfequenti libro de affectibus animae, ut Platoni vifum eft, et de morbis vitiisque ejusdem univerfis, malitiae quomodo gignantur curenturque, ubi orta funt, percenfere decrevi; quin etiam de pulchritudine et fanitate ipfius, omnibusque virtutibus; non parum enim in his quoque Chryfippus errat. Nunc unam adhuc Platonis orationem fubfcribere cogito, qua indicat, iracundiam a ratione effe diverfam. Scripta eft poft comprehenfa fuperius in quarto de Republica libro hunc in

Πολιτείας τόνδε τὸν τρόπον. καὶ γὰρ ἐν τοῖς παιδίοις τοῦτό γ᾽ ἄν τις ἴδοι, ὅτι θυμοῦ μὲν, εὐθὺς γενόμενα, μεστά ἐστι· λογισμοῦ δ᾽ ἔνιοι μὲν ἔμοιγε δοκοῦσιν οὐδέποτε μεταλαμβάνειν, οἱ δὲ πολλοὶ ὀψέ ποτε. ναὶ μὰ Δί᾽, ἦν δ᾽ ἐγὼ, καλῶς γε εἶπες. ἔτι δ᾽ ἐν τοῖς θηρίοις ἄν τις ἴδοι, ὃ λέγεις, ὅτι οὕτως ἔχει. πρὸς δὲ τούτοις καὶ ὃ ἄνω που ἐκεῖ εἴπομεν, τὸ τοῦ Ὁμήρου μαρτυρήσει, τό,

Στῆθος δὲ πλήξας κραδίην ἠνίπαπε μύθῳ.

ἐνταῦθα γὰρ δὴ σαφῶς ὡς ἕτερον ἑτέρῳ ἐπιπλῆττον πεποίηκεν Ὅμηρος, τὸ ἀναλογισάμενον περὶ βελτίονός τε καὶ χείρονος τῷ ἀλογίστως θυμουμένῳ. ἐν τούτοις ἐναργῶς ὁ Πλάτων ἐπιδείκνυσιν ἕτερον ὑπάρχον τὸ θυμούμενον τοῦ λογιζομένου. οἱ γοῦν παῖδες, ὥσπερ καὶ τὰ θηρία, θυμοῦ μὲν πλήρεις εἰσὶ, λογισμοῦ δὲ ἥκιστα μετέχουσιν. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν θηρίων ἐτόλμησαν ἔνιοι λέγειν, οὔτε θυμὸν, οὔτ᾽ ἐπιθυμίαν ἐνυπάρχειν αὐτῶν ταῖς ψυχαῖς, ἐπὶ δὲ τῶν παίδων οὐκ οἶδ᾽ ὅ τι φήσουσιν. οὐ γὰρ δή γε καὶ τὰ

modum. *Nam in puerulis hoc quivis intelligat, qui ftatim nati iracundia pleni funt, rationis autem aliqui nunquam, multi fero compotes fieri mihi videntur. Per Jovem probe dixifti. Praeterea in beftiis ita effe quisque (ut ipfe dicis) comperiet. Teftatur et Homeri illud, quod fupra adduximus,*

Pectora fed laefo carum cor increpat ira.

In his porro Homerus, tanquam haec inter fe differant, alterum horum objurgare alterum facit; ipfam videlicet rationem de meliori pejorique confultantem irrationalem iracundiae impetum cohibere. Hic evidenter Plato indicat iracundiam diverfam effe a ratione. Nam pueri, quemadmodum et beftiae, iracundia pleni funt, rationis minime compotes. Itaque in feris aufi funt nonnulli dicere, neque iracundiam, neque cupiditatem animis ipforum ineffe. In pueris autem haud fcio quid dicent. Non enim

τούτων πάθη διὰ συλλογισμοῦ χρὴ μαθεῖν, ἀλλ' ἀναμνησθῆναι μόνον αὔταρκες, ὡς οὐκ ἄλλως μὲν νῦν, ἄλλως δὲ παῖδες ὄντες θυμούμεθα. καὶ γὰρ δύναμις ἡ αὐτὴ, καὶ ὁ τρόπος τῆς τοῦ πάθους γενέσεως ὅμοιος. ἓν δὲ μόνον ἐξαίρετον ὑπάρχει τοῖς τελείοις ἀνδράσιν, ὅταν γε μὴ κατὰ πάθος ὦσιν, [178] ἀλλὰ λογισμὸς αὐτῶν ἐξηγῆται τοῦ βίου, κατέχουσιν ἐν πολλαῖς πράξεσι τὸν θυμὸν, ὥσπερ τις νομεὺς κύνα γενναῖον ἀγριώτερον ἐκφερόμενον ἐπὶ τοὺς πέλας. ἐν δὲ τοῖς παισὶν οὐδὲν γίγνεται τοιοῦτον, ὥσπερ οὐδὲ ἐν τοῖς θηρίοις, ὅτι τοῖς μὲν οὐδέπω, τοῖς δὲ οὐδέποτε λογισμὸς ἄρχει τῶν ὁρμῶν. ταῦτα μὲν οὖν ὀρθῶς εἴρηται τῷ Πλάτωνι, καὶ προσέτι τὸ κατὰ τὴν τελευτὴν τῆς ῥήσεως γεγραμμένον, ἔνθα τὸν Ὅμηρον ἐπάγεται μάρτυρα ταυτὶ λέγοντα·

Στῆθος δὲ πλήξας κραδίην ἠνίπαπε μύθῳ.

ἐνταῦθα γάρ φησιν, ὡς ἕτερον ἑτέρῳ πεποίηκεν ἐπιπλῆττον, τὸ ἀναλογισάμενον περὶ τοῦ βελτίονός τε καὶ χείρονος

fane horum quoque affectus ratiocinatione oportet condifcere, fed recordari folum abundo eft, fcilicet non aliter nos nunc, aliter pueros adhuc irafci. Quippe facultas irafcibilis et modus generandi affectus fimilis eft; unumque et folum eximium viris adultis ineft, quum non ex affectu degunt, fed ratio ipforum vitae praeeft, quod fcilicet continent in multis actionibus iracundiam, quemadmodum paftor aliquis canem generofum ferocius in proximos infilientem. At in pueris nihil ejusmodi accidit, quemadmodum neque in beftiis, quoniam his nondum, illis nunquam ratio impetus animi coercet. Haec itaque recte Platoni dicta funt, nec non id, quod in fine orationis fcriptum eft, ubi Homerum teftimonia haec dicentem introducit:

Pectora fed laefo carum cor increpat ira.

Hic enim ait, quomodo alterum cupit alterum caftigare, ipfam videlicet rationem de meliori pejorique confultan-

τῷ ἀλογίστῳ θυμουμένῳ. ἠβουλόμην δ᾽ ἂν καὶ τὸν Χρύσιππον ἀνεγνωκέναι τε τὴν ῥῆσιν αὐτοῦ, προσεσχηκέναι τε τὸν νοῦν αὐτῇ. πάντως γάρ ἄν τι καὶ αὐτὸς ὤνητο μαθὼν, ὁπηνίκα τε προσήκει καλεῖν Ὅμηρον μάρτυρα καὶ περὶ τίνων πραγμάτων. οὔτε γὰρ ἐν ἀρχῇ τῶν λόγων, ἀλλ᾽ ἐπειδὰν ἱκανῶς ἀποδείξῃ τις τὸ προκείμενον, ἀνεπίφθονον ἤδη καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ἐπικαλεῖσθαι μαρτυρήσοντας, οὔτε περὶ πραγμάτων ἀδήλων παντάπασιν, ἀλλ᾽ ἤτοι περὶ φαινομένων ἐναργῶς, ἢ παρακειμένην αἰσθήσει τὴν ἔνδειξιν ἐχόντων, οἷά πέρ ἐστι τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, οὐ μακρῶν λόγων οὐδ᾽ ἀποδείξεων ἀκριβεστέρων δεόμενα, μόνης δὲ ἀναμνήσεως ὧν ἑκάστοτε πάσχομεν, ὡς καὶ Ποσειδώνιος εἶπεν. ὅτι μὲν γὰρ ἐν ἐγκεφάλῳ τὸ λογιζόμενόν ἐστιν, ἢ ἐν καρδίᾳ τὸ θυμούμενον, οὐ μεγάλην μοῖραν πρὸς πίστιν ἐκ τῶν μαρτύρων, ἀλλ᾽ ἀποδείξει χρὴ τὸ πᾶν ἐπιτρέπειν ἐνταῦθα. τὸ δὲ πρότερον εἶναι τοῦ θυμουμένου τὸ λογιζόμενον, οὔτ᾽ ἀποδείξεως δεῖται μακρᾶς, οὔτε

tem irrationalem iracundiae impetum cohibere. Optarem etiam Chryſippum verba haec legiſſe animumque eis adhibuiſſe. Omnino enim aliquid fructus ipſe retuliſſet edoctus, quomodo Homerum citare teſtem conveniat, et quibus de rebus. Neque enim initio ſermonum, ſed ubi abunde quis rem propoſitam demonſtravit, candidum jam eſt etiam antiquiorum citare teſtimonia, neque de rebus omnino obſcuris, ſed vel evidenter apparentibus, vel expoſitam ſenſui indicationem habentibus, cujusmodi ſunt animi affectus, qui non longis ſermonibus, neque demonſtrationibus accuratioribus indigent, verum ſola recordatione eorum, quae nos frequenter patimur, veluti et Poſidonius ajebat. Quod enim in cerebro ratio conſiſtit, vel in corde iracundia, non magnam vim ad fidem faciendam ex teſtibus obtinet, verum demonſtrationi totum hoc committere oportet. Porro quod ratio iracundia ſit prior, neque demonſtrationem requirit longam, neque ſapien-

σοφῶν τῶν μαρτυρησόντων, ἀλλ' ἀρκεῖ μὲν καὶ Ὅμηρος ἐπὶ τοῖς ἀρτίως ῥηθεῖσι μαρτυρῶν, ἀρκεῖ δὲ καὶ Θουκυδίδης λέγων· καὶ οἱ λογισμῷ ἐλάχιστα χρώμενοι θυμῷ πλεῖστα εἰς ἔργον καθίστανται, ἀρκεῖ δὲ καὶ Δημοσθένης εἰπών· ἀλλὰ μὴν, ἄν τις ἄφνω τὸν λογισμὸν φθάσας ἐξαχθῇ, πράξεις ὑβριστικὰς ποιήσει. δι' ὀργὴν δ' ὁ Πλάτων ἔφησε πεποιηκέναι, πρὸς τούτοις οἱ λοιποὶ πάντες, καὶ ῥήτορες, καὶ ποιηταὶ, καὶ μυθολόγοι· διὰ γὰρ τὴν ἐνάργειαν τοῦ πράγματος οὐδείς ἐστιν, ὃς οὐχ οὕτω γιγνώσκει. προσεκτέον οὖν ἐστι τῇ προγεγραμμένῃ τοῦ Πλάτωνος ῥήσει, τῶν τε ἄλλων ἕνεκα καὶ ὅπως ἀσφαλῶς οὐ περὶ μὲν τοῦ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον εἶναι τὸ λογιζόμενον, ἐν καρδίᾳ δὲ τὸ θυμούμενον, ἐπεκαλέσατο μαρτυρήσοντα τὸν Ὅμηρον, ἀλλὰ περὶ μόνου τοῦ διαφέρειν τὸ θυμούμενον τῆς ψυχῆς τοῦ λογιζομένου. τοῦτο μὲν γὰρ ἅπαντες ἄνθρωποι γιγνώσκουσι δι' ἐνάργειαν, ἐκεῖνο δ' οὐκ ἔθ' ὁμοίως ἅπαντες, ἀλλ' ἀποδείξεως αὐτὸ δεῖ. διό μοι δοκῶ κἀγὼ καταπαύειν μὲν ἤδη τὸν

tium teftimonia, fed abunde eft etiam Homeri praeter modo dicta teftimonium. Sufficit et Thucydides inquiens: *Qui ratione minime utuntur, iracundia plerumque in opus rapiuntur.* Satis eft et Demofthenis dictum: *At vero, fi quis repente extra rationem fuerit eductus, actiones contumeliofas obibit.* Propter iram autem Plato dixit feciffe; ad haec reliqui omnes, et rhetores, et poetae, et fabularum fcriptores. Siquidem propter rei evidentiam nemo eft, qui non ita fentiat. Itaque Platonis verbis fupra comprehenfis attendendum eft, tum aliorum caufa, tum quomodo fecure Homerum teftem citaverit, non de eo, quod in cerebro ratio, in corde iracundia confiftat, fed quod folum irafcibilis anima a ratiocinatrice differat; id quod omnes homines propter evidentiam cognofcunt, illud autem non ita fimiliter omnes, fed demonftratione ipfum indiget. Quare mihi vifum eft li-

Ed. Chart. V. [178.] Ed. Baf. I. (296.)

ἐνεστῶτα λόγον, ἐν δὲ τῷ μετ' αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἀπόδειξιν τρέπεσθαι τοῦ καὶ τοῖς τόποις διωρίσθαι τὰ τρία μόρια τῆς ψυχῆς.

brum praefentem jam finire, fubfequenti vero ad id demonftrandum aggredi, quod etiam locis tres animae partes fint diftinctae.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΝ ΚΑΙ ΠΛΑΤΩΝΑ ΔΟΓΜΑΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΚΤΟΝ.

Ed. Chart. V. [179.] **Ed. Bas. I. (296.)**

Κεφ. α'. Προὔκειτο μὲν ἐξ ἀρχῆς ἐπισκέψασθαι περὶ τῶν διοικουσῶν ἡμᾶς δυνάμεων, εἴτ' ἐκ τῆς καρδίας μόνης ὁρμῶνται σύμπασαι, καθάπερ Ἀριστοτέλης τε καὶ Θεόφραστος ὑπελάμβανον, εἴτε τρεῖς ἀρχὰς αὐτῶν τίθεσθαι βέλτιον, ὡς Ἱπποκράτης τε καὶ Πλάτων ἐδόξαζον. ἐπεὶ δὲ Χρύσιππος οὐ περὶ τῶν ἀρχῶν μόνον ἠμφισβήτησε πρὸς τοὺς παλαιοὺς, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν δυνάμεων

GALENI DE HIPPOCRATIS ET PLATONIS PLACITIS LIBER SEXTVS.

Cap. I. Propositum sane mihi erat ab initio de facultatibus corpus nostrum regentibus considerare, ex cordene solo universae proficiscantur, quemadmodum Aristoteles et Theophrastus existimabant, an tria ipsarum principia ponere satius sit, ut Hippocrates et Plato opinabantur. Verum quia Chrysippus non de principiis tantum contra veteres contendit, sed de ipsis etiam faculta-

αὐτῶν, οὔτε τὴν θυμοειδῆ συγχωρήσας ὑπάρχειν, οὔτε τὴν ἐπιθυμητικὴν, ἔδοξε χρῆναι τὴν τούτου προτέραν δόξαν ἐπισκεψαμένους οὕτως ἐπανέρχεσθαι πάλιν ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐξ ἀρχῆς, ὡς ἐγκέφαλός τε καὶ καρδία καὶ ἧπαρ ἀρχαὶ τῶν διοικουσῶν ἡμᾶς δυνάμεών εἰσιν. ἀφῖκται οὖν ὁ λόγος ἤδη πρὸς τοῦτο, καὶ ἀρχὴν ἕξει τὴν τῶν ὀνομάτων ἐξήγησιν, οἷς ἔμπροσθέν τε ἤδη κεχρήμεθα, κἀν τῷ μεταξὺ (297) τούτῳ λόγῳ πολλάκις χρησόμεθα. πρὸς γὰρ τὸ μηδενὸς τῶν εἰρημένων παρακούειν, ἀλλ' ἐν ἅπασι τὸ διωρισμένον τε ἅμα καὶ σαφὲς ἕτοιμον ὑπάρχειν, ἀναγκαιότατόν ἐστιν ἕκαστον τῶν ὀνομάτων ἐφ' ὅτου λέγεται πράγματος ἀκριβῶς ἀφωρίσθαι. καὶ γάρ τοι καὶ λύεσθαί τινα τῶν ἔμπροσθεν ἀναβληθέντων ζητημάτων ἐκ τούτου τοῦ τρόπου συμβέβηκεν, ὥσπερ, οἶμαι, καὶ τόδε, πότερον ἐνερ[180]γείας ἢ πάθη προσαγορευτέον ἐστὶ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ τὸν θυμὸν, ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα. ἡ μὲν οὖν ἐνέργεια κίνησίς ἐστιν δραστικὴ, (δραστικὴν δ' ὀνομάζω τὴν ἐξ ἑαυτοῦ,) τὸ δὲ πάθος ἐν ἑτέρῳ κίνησίς ἐστιν ἐξ ἑτέρου. ὥστε

tibus, ut qui neque irafcibilem, neque concupifcibilem effe concefferit, putavi oportere, opinione ipfius ante infpecta, ita rurfus ad id, quod ab initio propofueram, reverti, nempe cerebrum, cor et jecur facultatum nos regentium effe principia. Huc itaque oratio jam devenit, ac exordium a nominum interpretatione fumet, quibus jam prius ufi fumus, et in medio hoc libro frequenter utemur. Ne enim quicquam eorum, quae dicta funt, perperam inaudiatur, fed in omnibus diftinctum fimul et prompte manifeftum evadat, maxime neceffarium eft, fingula nomina de qua re dicantur, exacte definiviffe. Etenim folvi etiam nonnullas quaeftiones prius huc delatas hoc modo contingit; quemadmodum certe et hanc, utrum actiones an affectus appellare conveniat cupiditatem et iracundiam, aliaque ejusmodi. Actio quidem igitur motus eft efficiens; efficientem autem nomino, qui ex fe eft. Affectus autem motus eft in altero ex altero; ut neceffa-

ἀναγκαῖον μὲν πολλάκις εἰς ἓν ὑποκείμενον τῷ πάθει τὴν ἐνέργειαν συνέρχεσθαι, καὶ κατὰ τοῦτο διαφέρειν μηδὲν, τῷ λόγῳ μέντοι διαφέρειν. ἡ γὰρ ὑπὸ τοῦ τέμνοντος ἐν τῷ τεμνομένῳ διαίρεσις, ἓν καὶ ταὐτὸν ὑπάρχουσα πρᾶγμα, τοῦ μὲν τέμνοντος ἐνέργεια, τοῦ δὲ τεμνομένου πάθος ἐστίν. οὕτως οὖν καὶ ὁ θυμὸς ἐνέργεια μέν ἐστι τοῦ θυμοειδοῦς, πάθημα δὲ τῶν λοιπῶν τῆς ψυχῆς δύο μερῶν, καὶ προσέτι τοῦ σώματος ἡμῶν παντὸς, ὅταν ὑπὸ τοῦ θυμοῦ βιαίως ἄγηται πρὸς τὰς πράξεις. ἓν μὲν δὴ τοῦτο τὸ σημαινόμενον ἑκατέρων τῶν ὀνομάτων, ἕτερον δὲ, τὴν μὲν ἐνέργειαν κατὰ φύσιν τινὰ κίνησιν ἡμῶν νοούντων, τὸ δὲ πάθος παρὰ φύσιν. πολλαχοῦ δὲ τοῦ κατὰ φύσιν λεγομένου, τοῦτ' ἀκούειν χρὴ νῦν, ὃ κατὰ πρῶτον λόγον ὑπὸ τῆς φύσεως γίγνεται. κατὰ πρῶτον δὲ λόγον ἐκεῖνα γίγνεσθαί φαμεν ὑπὸ τῆς φύσεως, ὧν ὥσπερ σκοπῶν ἀντιποιεῖται, καὶ μὴ δι' ἀκολουθίαν τινὰ ἑτέροις ἐξ ἀνάγκης ἕπεται. ἡ τοιαύτη κίνησις κατὰ φύσιν, εἴτ' ἐξ αὐτοῦ κινοῖτο τὸ κινούμενον, εἴθ' ὑφ' ἑτέρου. ἤδη μὲν οὖν οἶμαι σαφὲς εἶναι τὸ λε-

rio quidem faepe in unum fubjectum cum affectu actio conveniat; et in hoc nihil eft differentiae, oratione autem difcrepant. Nam a fecante facta divifio in eo, quod fecatur, una et eadem res cum fit, fecantis quidem actio, ejus autem, quod fecatur, affectus eft. Ita fane et iracundia actio quidem eft irafcibilis animae, affectus autem reliquarum ipfius duarum partium, et praeterea totius noftri corporis, quum ab iracundia violenter ad actiones ducitur. Hoc quidem unum eft fignificatum utriusque nominis. Alterum autem, fi actionem quidem motum quendam naturalem intelligamus, affectum autem praeter naturam. At quum multifariam id, quod fecundum naturam eft, dicatur, hoc inaudiri nunc oportet, quod primaria ratione a natura fit. Primaria autem ratione illa fieri a natura dicimus, quae veluti fcopos natura amplectitur, nec ex aliqua confequentia alia neceffario fequitur. Talis motus eft fecundum naturam, five ex ipfo moveatur id, quod movetur, five ab altero. Conftare itaque

γόμενον, ἀλλ' οὐδὲν χεῖρον ἐπὶ παραδειγμάτων αὐτὸ σαφέστερον ἀπεργάσασθαι. ἡ τῆς καρδίας κίνησις, ἡ μὲν κατὰ τοὺς σφυγμοὺς ἐνέργειά ἐστιν, ἡ δὲ κατὰ τοὺς παλμοὺς πάθος. ἐξ αὐτῆς μὲν γάρ ἐστι καὶ ἡ κατὰ τοὺς παλμοὺς, ἀλλ' οὐ κατὰ φύσιν· ἐξ αὐτῆς δὲ καὶ ἡ τῶν σφυγμῶν, ἀλλὰ κατὰ φύσιν. δεῖ δὲ τοῦ σφυγμὸς ὀνόματος ἀκούειν οὕτως νῦν, ὡς Πραξαγόρας καὶ Ἡρόφιλος ἅπαντές τε σχεδὸν οἱ μετ' αὐτοὺς ἐχρήσαντο μέχρι καὶ ἡμῶν, ὡς ἥ γε παλαιοτέρα χρῆσις, ἣ κἀν τοῖς Ἐρασιστράτου τε καὶ Ἱπποκράτους εὑρίσκεται γράμμασιν, ἑτέρα τίς ἐστι, καὶ λεχθήσεται περὶ αὐτῆς ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα. τὴν μέντοι τῆς καρδίας ἰδίαν κίνησιν ὀνομαζόντων ἡμῶν σφυγμὸν, ὁ παλμὸς μὲν πάθος εἶναι λεχθήσεται κατά γε τὸ δεύτερον τῆς πάθος φωνῆς σημαινόμενον, ὁ σφυγμὸς δ' οὐ πᾶς ἐνέργεια. τὸν γὰρ μείζονα τοῦ κατὰ φύσιν, ἢ μικρότερον, ἢ ὠκύτερον, ἢ βραδύτερον, ἢ πυκνότερον, ἢ ἀραιότερον, ἢ πως ἄλλως ἐξιστάμενον οὐκ ἄν τις ἐνέργειαν εἴποι κατὰ τὸ δεύτερον τῆς ἐνεργείας σημαινόμενον. ἐξ ἑαυτῆς μὲν γὰρ ἐν τοῖς τοιούτοις σφυγμοῖς ἡ καρδία κινεῖται, κατὰ φύσιν δ' οὐ

jam arbitror id, quod dicitur, sed nihil mali fuerit exemplis id reddere manifestius. Cordis motus pulsuum ratione actio est, palpitationum respectu affectus. Ex eodem enim est et palpitationum motus, sed non secundam naturam; ex eodem etiam pulsuum motus, sed secundum naturam. At pulsus nomen ita nunc audiendum est, ut Praxagoras, Herophilus et prope omnes posteri ad nostra usque tempora usi sunt. Nam vetustior usus, qui in Erasistrati et Hippocratis libris invenitur, alius est, et de eo posterius dicetur. Quod si vero cordis peculiarem motum pulsum appellemus, palpitatio quidem affectus esse dicetur pro secunda dictionis affectus significatione; pulsus autem non omnis actio; nam majorem naturali, aut minorem, aut citatiorem, aut tardiorem, aut frequentiorem, aut rariorem, aut alio quodam modo excedentem nemo actionem dixerit pro secundo actionis significatu. Quippe ex se ipso in hujusmodi pulsibus cor movetur, sed non

κινεῖται· ὥστ', εἰ οὕτως ἔτυχεν, οὐδὲν εἶναι θαυμαστὸν ἓν πρᾶγμα καὶ πάθος ὀνομάζεσθαι καὶ ἐνέργειαν, ὥσπερ τὸν μικρότερον τοῦ κατὰ φύσιν σφυγμὸν, οὐ μὴν κατά γε ταὐτὸν σημαινόμενον, ἀλλὰ κατὰ μὲν τὸ πρότερον ῥηθὲν ἐνέργειαν, (ἔστι μὲν γὰρ καὶ ἡ κατὰ τοῦτον τὸν σφυγμὸν κίνησις δραστική) κατὰ δὲ τὸ δεύτερον οὐκ ἐνέργειαν, ἀλλὰ πάθος, ὅτι μὴ κατὰ φύσιν ἐστὶν ἡ κίνησις. οὕτως οὖν ἔχει κἀπὶ τοῦ θυμοῦ καὶ τῶν ἄλλων παθῶν. ἅπαντα γὰρ ἐνέργειαί τινές εἰσι τοῦ παθητικοῦ τῆς ψυχῆς κατά γε τὸ πρῶτον τῆς ἐνεργείας σημαινόμενον, καθ' ὅσον δ' ἔκφοροί τε καὶ ἄμετροι κινήσεις εἰσὶ, καὶ οὐ κατὰ φύσιν, οὐκ ἐνέργειαι λέγοιντ' ἂν ὑπάρχειν, ἀλλὰ πάθη κατὰ τὸ δεύτερον σημαινόμενον. οἷον γάρ τι κατὰ τὴν τῶν ἀρτηριῶν κίνησιν ὁ μέγας σφυγμός ἐστι, τοιοῦτος κατὰ τὴν τοῦ θυμοειδοῦς ὁ θυμὸς, οἷον δ' αὖ πάλιν ὁ μικρὸς σφυγμὸς, τοιοῦτον ἡ ἀθυμία. αὕτη μὲν γὰρ ἐλλιπής ἐστι κίνησις τοῦ θυμοειδοῦς, ὑπερβάλλουσα δὲ καὶ πλεονάζουσα τοῦ προσήκοντος ἡ κατὰ τοὺς θυμούς. ταύτῃ γοῦν ἐνέργειαί τε ἅμα καὶ

ſecundum naturam movetur. Quare, ſi ita eveniat, nihil eſt mirum, unam rem et affectum et actionem appellari, ſicuti minorem naturali pulſum, non tamen eodem ſignificatu, ſed priore dicto actio, (eſt enim et hujus pulſus motus efficiens,) ſecundo autem non actio, ſed affectus, quoniam non ſecundum naturam eſt motus. Sic igitur in iracundia habet, et in aliis affectibus. Omnes ſiquidem actiones quaedam ſunt animae affectibus obnoxiae ex primo actionis ſignificatu. Quatenus autem effrenes et immoderati motus ſunt, neque ſecundum naturam, non actiones eſſe dicentur, ſed affectus ex ſecundo ſignificatu. Qualis enim res in arteriarum motu magnus pulſus eſt, talis in iraſcibilis animae motu iracundia; qualis autem rurſus parvus pulſus, talis timiditas. Hic enim deficiens motus eſt animae iraſcibilis; exuperans autem et amplior, quam convenit, is, qui in iracundia deprehenditur. Hac itaque ratione et actiones ſimul et affectus

πάθη λεχθήσονται καθ' ἕτερόν τε καὶ ἕτερον σημαινόμενον ἥ τε ὀργὴ καὶ ἡ λύπη, καὶ ὁ φόβος, καὶ ἡ ἐπιθυμία, καὶ ὁ θυμὸς, [181] ὅσα τε ἄλλα τοιαῦτα, καὶ προσέτι καθ' ὅσον ὅλον τὸ σῶμα μετὰ τῆς ψυχῆς ἀπάγεται πρὸς αὐτῶν· ἡ κίνησις τοῦ ζώου πάθος ἔσται κατ' ἄμφω τὰ σημαινόμενα. πολλάκις μὲν γὰρ ἕπεται τῷ θυμοειδεῖ τὰ λοιπὰ δύο, πολλάκις δὲ τῷ ἐπιθυμητικῷ, καθάπερ ἑλκόμενά τε καὶ συρόμενα παραπλήσιον τρόπον, ὡσεὶ καὶ ξυνωρίδες ἵππων, ὁ μὲν ἕτερος ἰσχυρότερον ἄξας ἐπισύρει τὸν ἕτερον ἅμ' ἑαυτῷ μετὰ τοῦ σύμπαντος ἅρματός τε καὶ ἡνιόχου, ὁ δ' ἕτερος ὑπ' ἀσθενείας ἕπεται κατεπτηχὼς, αὐτὸς δ' ὁ ἡνίοχος ἀποφέρεται βίᾳ. τηνικαῦτα γὰρ ἡ μὲν κατὰ τὸν ἔκφορον ἵππον κίνησις ἐνέργειά τε καὶ πάθος αὐτοῦ λεχθήσεται, κατὰ μὲν τὸ πρότερον σημαινόμενον ἐνέργεια, (κίνησις γάρ ἐστιν ἐξ ἑαυτοῦ,) κατὰ δὲ τὸ δεύτερον οὐκ ἐνέργεια, παρὰ φύσιν γ' οὖσα κίνησις αὐτῷ, ἀλλ' ἤδη πάθος. ἡ μέντοι τοῦ ἡνιόχου κίνησις οὐδὲ καθ' ἕτερον τῶν σημαινομένων ἐνέργειά ἐστιν, ἀλλὰ κατὰ ἄμφω πάθος, εἴ γε μήτ' ἐξ ἑαυτοῦ, μήτε κατὰ φύσιν ἡ κίνησις αὐτῷ.

dicentur alio atque alio fignificatu ira, dolor, metus, cupiditas, iracundia, aliaque hujusmodi, et praeterea, quatenus totum corpus cum anima ab ipfis abripitur, motus animantis affectus erit utroque fignificatu. Frequenter enim iracundiam reliqua duo fequuntur, faepe vero concupifcentiam, tanquam abftracta compulfaque jugalium equorum inftar, quorum alter valentius impellens alterum attrahit fecum cum toto curru et auriga, alter prae imbecillitate fequitur fubmiffus contractusque, ipfe autem auriga vi aufertur. Tunc enim in effreni equo motus actio et affectus ipfius dicetur, priore quidem fignificatu actio, (motus enim ex fe ipfo eft,) fecundo autem non actio, quum fit motus ei praeter naturam, fed jam affectus; aurigae vero motus ne fecundum alterum quidem fignificatum actio eft, fed fecundum utrumque affectus, fiquidem neque ex fe ipfo, neque fecundum naturam motus ei

πολλαὶ γὰρ τῶν κινήσεων, εἰ καὶ μὴ δραστικαί τινές εἰσι, μήτ᾽ ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλὰ τῷ γε κατὰ φύσιν ὑπάρχειν ἐνέργειαι λέγονται, καθάπερ καὶ ἡ τοῦ σκέλους, ἢ ὅλης τῆς χειρός. ἐξ ἑτέρων γὰρ ἔχει ταῦτα τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως, οὐκ ἐξ ἑαυτῶν, ὥσπερ ἡ καρδία, ἀλλ᾽ ὅμως καὶ ἡ βάδισις ἐνέργεια σκελῶν ἐστι, καὶ λέγεται κατὰ τὸ δεύτερον σημαινόμενον, εἰ καί τινες ὑπ᾽ ἀγυμνασίας τῆς περὶ τὰ σημαινόμενα τὴν βάδισιν οὐ σκελῶν ἐνέργειαν, ἀλλὰ διὰ σκελῶν εἶναί φασιν, ἀληθὲς μέν τι λέγοντες, (ἐπὶ γὰρ τὸ πρότερόν τε καὶ κυριώτερον ἔρχονται σημαινόμενον,) ὅτι μέντοι μόνον οὕτως λέγειν ἀξιοῦσιν, καὶ μὴ συγχωροῦσι καὶ κατὰ θάτερον ἑρμηνεύειν, οὐκ ὀρθῶς ποιοῦσιν. οὕτως οὖν καὶ ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία καὶ πάθος καὶ ἐνέργεια λεχθήσονται. τῶν γὰρ τῆς ψυχῆς συμφύτων δυνάμεων κινήσεις τινὲς ἄμετροί τε καὶ οὐ κατὰ φύσιν οὖσαι, διότι μὲν ἐξ ἑαυτῶν ἐκεῖναι κινοῦνται, διὰ τοῦτ᾽ ἐνέργειαι τῶν δυνάμεών εἰσιν, διότι δ᾽ ἀμέτρως, διὰ τοῦτο πάθη. καὶ τῆς ὅλης μὲν ψυχῆς, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν κινουμένων δυνάμεων

existat. Multi enim motus, etsi non efficientes quidam sint, neque ex se ipsis, sed eo quod secundum naturam sunt, actiones dicuntur, quemadmodum etiam cruris, vel totius manus; ex aliis enim motus initium, non ex se ipsis haec obtinent, quomodo et cor; attamen et incessus crurum actio est, et secundo significatu dicitur, quanquam nonnulli parum exercitati in rerum significationibus incessum non crurum actionem, sed per crura esse pronunciant, ac vere quidem dicentes; nam ad prius principaliusque significatum perveniunt. Quod vero solum ita dicere censent, nec concedunt etiam secundum alterum interpretari, non recte faciunt. Sic itaque et iracundia et concupiscentia tum affectus, tum actiones dicentur; nam insitarum animae facultatum motus quidam et immoderati et praeter naturam quum sint, quoniam ex se quidem illi moventur, ideo facultatum actiones sunt; quoniam vero immoderate, idcirco affectus; ac totius sane animae ipsarumque facultatum utrarumque, dum mo-

ἀμφοτέρων αἱ κινήσεις αὐτῶν παρὰ φύσιν εἰσίν· ταῖς μὲν ἀλόγοις δυνάμεσιν διὰ τὴν ἀμετρίαν, τῇ δ᾽ ὅλῃ ψυχῇ, διότι παρὰ φύσιν, ἐπεὶ οὐχ ὑπὸ τῶν τοῦ παθητικοῦ κινήσεων, ἀλλ᾽ ὑπὸ τῶν τοῦ λογιστικοῦ κρίσεων ἐπιτροπεύεσθαί τε καὶ διοικεῖσθαί φαμεν τὸν βίον ἡμῶν. ὅταν οὖν ἔμπαλιν διοικώμεθα, παρὰ φύσιν τε δηλονότι καὶ διὰ τοῦτο καὶ κατὰ πάθος ὁ τοιοῦτος βίος ἐπιτελεῖται. διὰ ταύτας μὲν ἤδη τὰς αἰτίας, ἄν τ᾽ ἐνέργειάν τις, ἄν τε πάθος εἴπῃ τὸν θυμὸν, ἢ τὴν ἐπιθυμίαν, ἤ τι τῶν ἄλλων τῶν κατὰ ταῦτα παθῶν, οὐ χρὴ μέμφεσθαι τούτῳ, πρὶν ἐρέσθαι τὰ σημαινόμενα ἐκ τῆς φωνῆς, (298) ἐφ᾽ ὅ τι φέρων οὕτως ὠνόμασεν. εὑρίσκεται δὲ καὶ Πλάτων αὐτὸς ἐνίοτε μὲν ἐνεργείας, ἐνίοτε δὲ πάθη προσαγορεύων τό τε διψῆν καὶ τὸ πεινῆν καὶ ὅλως τὰς ἐπιθυμίας καὶ τοὺς θυμούς. καὶ μὲν δὴ καὶ ὡς οὐδὲν διαφέρει πρός γε τὰ παρόντα τὸ οὕτως ἢ ἐκείνως ὀνομάζειν, ἐν τῷ τετάρτῳ τῆς Πολιτείας ὧδέ γράφει. ἆρ᾽ οὖν, ἦν δ᾽ ἐγὼ, τὸ ἐπινεύειν, τὸ ἀνανεύειν, καὶ τὸ ἐφίεσθαί τινος λαβεῖν, τὸ ἀπαρνεῖσθαι, καὶ τὸ προσάγεσθαι, τὸ ἀπωθεῖσθαι, πάντα τὰ τοιαῦτα τῶν

ventur, praeter naturam motus funt, irrationalibus quidem potentiis propter immoderationem, toti autem animae eo, quod praeter naturam, quia non a motibus animae affectibus fubditae, fed a rationalis judiciis vitam noftram regi difpenfarique affirmamus. Quum igitur contra gubernamur, praeterque naturam, eoque etiam fecundum affectum talis vita tranfigatur, propter has fane jam caufas, five actionem, five affectum dicat aliquis iracundiam, aut cupiditatem, aut aliorum fimilium affectuum quempiam, non increpare hunc oportet, priusquam fignificatum ex voce quaefieris, ad quod intendens ita nominarit. Invenitur autem et Plato ipfe nonnunquam actiones, nonnunquam vero affectus appellare fitim, famem, et in totum cupiditates, iracundiamque. Infuper quod nihil ad praefentia refert, hoc an illo modo nomines, in quarto de Republica libro hunc in modum fcribit: *Num igitur annuere, renuere, aggredi aliquid capere, averfari, et adducere, repellere,*

ἐναντίων ἀλλήλοις θείης, εἴτε ποιημάτων, εἴτε παθημάτων; διὰ παραδειγμάτων δ᾽ ἐναργέστερον τοῦτο διδάξαι προελόμενος, ἐπιφέρων φησί· τί οὖν; ἦν δ᾽ ἐγὼ, διψῆν, καὶ πεινῆν, καὶ ὅλως τὰς ἐπιθυμίας, καὶ αὖ τὸ ἐθέλειν, καὶ τὸ βούλεσθαι, οὐ πάντα ταῦτα εἰς ἐκεῖνά ποι ἂν θείης τὰ εἴδη τὰ νῦν δὴ λεχθέντα; οἷον ἀεὶ τὴν τοῦ ἐπιθυμοῦντος ψυχὴν οὐχὶ ἤτοι ἐφίεσθαι φήσεις ἐκείνου, οὗ ἂν ἐπιθυμῇ, [182] ἢ προσάγεσθαι τοῦτο, ὃ ἂν βούληταί οἱ γενέσθαι; ἢ αὖ, καθόσον ἐθέλει τί οἱ πορισθῆναι, ἐπινεύειν τοῦτο πρὸς αὐτὴν, ὥσπερ τινὸς ἐρῶντος ἐπορεγομένην αὐτοῦ τῆς γενέσεως; ἔγωγε. τί δέ; τὸ ἀβουλεῖν, καὶ μὴ ἐθέλειν, μηδ᾽ ἐπιθυμεῖν, οὐκ εἰς τὸ ἀπωθεῖν καὶ ἀπελαύνειν ἀπ᾽ αὐτῆς, καὶ εἰς ἅπαντα τἀναντία ἐκείνοις θήσομεν; αὗται μὲν αἱ τοῦ Πλάτωνος ῥήσεις, οὐ μόνον ὅπερ ἐλέγομεν ἐπιδεικνύουσαι σαφῶς, ὡς τὸ πεινῆν, καὶ τὸ διψῆν, καὶ ὅλως τὸ ἐπιθυμεῖν τινος, ἢ ἐφίεσθαί τε καὶ φεύγειν, εἴτε ποιήματά τις, εἴτε παθήματα, τουτέστιν εἴτε ἐνεργείας, εἴτε πάθη προσαγορεύσειεν, οὐδὲν διαφέρει, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς διδάσκουσαι.

omnia hujusmodi inter ſe contraria poſueris, ſive actiones, ſive paſſiones? Hoc exemplis evidentius docere inſtituens haec inducit. *Quid autem? eſurire, ſitire, et omnino appetere, velle, eligere, nonne haec omnia ad illorum ſpecies referes, quae modo diximus, veluti ſemper cupientis animam? Nonne vel aggredi dices illud, quod appetit, vel adducere, quod ſibi adeſſe eligit? vel rurſus nonne, quatenus aliquid ſibi porrigi vult, annuere illud ad ſe amantis cujusdam inſtar, id ut fiat affectantem? Equidem. Quid vero? nolle, aſpernari, negligere, non cupere, nonne in rejiciendi repellendique ab ea ſpeciem, et in omnia illis contraria referemus?* Haec ſane Platonis verba ſunt, non ſolum quod dicebamus oſtendentia manifeſto, nempe eſurire, ſitire, et omnino appetere aliquid, aut aggredi, et averſari, ſive actionem aliquis, ſive paſſionem, hoc eſt, ſive functionem, ſive affectum appellaverit, nihil intereſſe, ſed etiam de animi partibus docentia.

Κεφ. β'. Διὸ καὶ καλῶς ἂν ἔχοι μὴ παραδραμεῖν αὐτὰς, ἀλλ' ὅλον ἀναλαβεῖν τὸν λόγον, ὃν ἐν τῷ τετάρτῳ τῆς Πολιτείας διῆλθεν, ὑπὲρ τοῦ τρία τὰ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ὑπάρχειν εἴδη. προσέχειν δὲ χρὴ κἀνταῦθα τῷ λεγομένῳ τὸν νοῦν ἀπ' αὐτῶν ἀρξαμένους αὖθις τῶν ὀνομάτων, καὶ μὴ νομίζειν, ἐπιλανθάνεσθαι τὸν Πλάτωνα τῶν ὑφ' ἑαυτοῦ λεγομένων, ἐπειδὰν εἴδη τρία τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἔχειν εἰπὼν αὖθις εἰς τρία μέρη διαιρεῖσθαι φάσκῃ. καὶ γὰρ εἴδη καὶ μέρη ψυχῆς ὀρθῶς ἄν τις ὀνομάζοι τὸ λογιστικὸν, καὶ τὸ θυμοειδὲς, καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν, ὥσπερ εἰ καὶ σώματος εἴδη τις εἰπὼν εἴη φλέβα, καὶ ἀρτηρίαν, καὶ νεῦρον, ὀστοῦν τε καὶ χόνδρον, καὶ σάρκα, καὶ τἄλλ' ὅσα τοιαῦτα, μετὰ ταῦθ' ὡς περὶ μερῶν αὐτῶν διαλέγοιτο. καὶ γὰρ καὶ μέρη τοῦ σώματος ἡμῶν ἀληθῶς ἄν τις εἶναι λέγοι τὰ τοιαῦτα, (συμπληροῦται γὰρ τὸ ὅλον ἐξ αὐτῶν,) καὶ μέντοι καὶ εἴδη τοῦ σώματος οὐδὲν ἧττον, ἐν μόνοις γὰρ τοῖς ὁμοιομερέσι τὸ διαφέρειν εἶδος οὐκ ἔστιν, ἢ τὸ τῆς σαρκὸς μέρος, ἢ τὸ τῆς φλεβὸς, ἢ τὸ τῆς πιμελῆς. οὐδὲ ἀληθὲς εἰπεῖν ἐπὶ τῶν τοιούτων,

Cap. II. Quare etiam bene habet non praeterire ea, sed totum sermonem repetere, quem in quarto de Republica de eo, quod tres animae nostrae species existant, percensuit. At animum et hic iis, quae dicuntur, adhibere convenit, ab ipsis rursus nominibus auspicatos, ac non putare, Platonem suorum ipsius dictorum oblitum fuisse, quandoquidem, ubi tres animam nostram species habere dixisset, iterum in tres dividi partes asseverat. Etenim species et partes animae recte aliquis nominaverit ratiocinatricem, irascibilem et concupiscibilem, quemadmodum, si etiam corporis species dixeris venam, arteriam, nervum, os, cartilaginem, carnem, aliaque ejusmodi, postea de ipsis tanquam partibus disseras; siquidem et partes corporis nostri ejusmodi esse vere dixerit aliquis, ut ex quibus totum absolvatur compleaturque, nec non et species corporis nihilominus; in solis enim similaribus differre specie non invenias aut carnis partem, aut venae, aut pinguedinis; neque in hujusmodi verum fateri possis

ὡς ἐκ τοσῶνδέ τινων εἰδῶν σύγκειται τὸ ὅλον. ἐν δὲ τοῖς ἀνομοιομερέσιν ἡ τῶν εἰδῶν διαφορὰ τὸν ἀριθμὸν ὁρίζει τοῖς μορίοις. τοιοῦτον δέ τι χρῆμα καὶ ἡμῶν τὴν ψυχὴν ὁ Πλάτων εἶναί φησιν, ἐκ τριῶν μερῶν συγκειμένην. εἰκάζει δ᾽ οὕτω τὸ μὲν ἐπιθυμητικὸν θηρίῳ ποικίλῳ τε καὶ πολυκεφάλῳ, τὸ δὲ θυμοειδὲς λέοντι, τὸ δὲ λογιστικὸν ἀνθρώπῳ. αὕτη γὰρ ἡ εἰκὼν οἰκειοτέρα τῆς κατὰ τὸν Φαῖδρον, ἐν ᾗ τῶν εἰδῶν ἱππομόρφω μέν τινε δύο φησὶν ὑπάρχειν, ἡνίοχον δὲ τρίτον. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ τῆς Πολιτείας ἐννάτῳ τῆς προτέρας εἰκόνος ἐμνημόνευσεν, ὡς σαφέστερον ἐνδεικνυμένης, ὁποῖον ἕκαστόν ἐστι τῶν εἰδῶν τῆς ψυχῆς. ὁ μὲν οὖν Πλάτων, καὶ τοῖς τόποις τοῦ σώματος κεχωρίσθαι νομίζων αὐτὰ, καὶ ταῖς οὐσίαις πάμπολυ διαλλάττειν, εὐλόγως εἴδη τε καὶ μέρη προσαγορεύει. ὁ δ᾽ Ἀριστοτέλης τε καὶ ὁ Ποσειδώνιος εἴδη μὲν ἢ μέρη ψυχῆς οὐκ ὀνομάζουσιν, δυνάμεις δ᾽ εἶναί φασι μιᾶς οὐσίας ἐκ τῆς καρδίας ὁρμωμένης. ὁ δὲ Χρύσιππος, ὥσπερ εἰς μίαν οὐσίαν, οὕτω καὶ εἰς δύναμιν μίαν ἄγει καὶ τὸν

nempe totum ex tot quibusdam ſpeciebus conſtare; in diſſimilaribus numerum finit partibus ſpecierum differentia. Talem autem quandam rem animam quoque noſtram Plato ex tribus partibus compoſitam eſſe pronunciat. Aſſimilat autem ſic concupiſcibilem belluae variae et multorum capitum, iraſcibilem leoni, ratiocinatricem homini. Haec enim ſimilitudo familiarior eſt ea, quam in Phaedro habet; ubi duas ſane ſpecies equina quadam forma eſſe ſcribit, aurigam vero tertiam; quin etiam nono de Republica libro prioris meminit comparationis, tanquam manifeſtius oſtendentis, quales ſingulae animae ſint ſpecies. Itaque Plato etiam locis ipſas eſſe ſegregatas et eſſentiis longe diverſas arbitratus merito et ſpecies et partes appellat. Verum Ariſtoteles et Poſidonius ſpecies ſane aut animae partes non nominant, ſed facultates eſſe unius ſubſtantiae ex corde proficiſcentis affirmant. Chryſippus, tanquam ad unam ſubſtantiam, ita et in facultatem unam

θυμὸν, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν. ἀλλ᾽ ὅτι μὲν οὐκ ὀλίγον ἁμαρτάνει τῆς ἀληθείας ὁ ἀνὴρ οὗτος, αὐτάρκως ἡμῖν ἐπιδέδεικται. ὅτι δὲ οἱ περὶ τὸν Ἀριστοτέλην σφάλλονται, μιᾶς οὐσίας τὰς τρεῖς δυνάμεις εἶναι νομίζοντες, ἔν τε τοῖς ἔμπροσθεν ἱκανῶς ἐπιδέδεικται, καὶ οὐδὲν ἧττον ὁ μετὰ τοῦτον λόγος ἀποδείξει. [183] πρότερον δ᾽, ὅτι Πλάτων αὐτὸς εἴδη τε καὶ μέρη ψυχῆς ὀνομάζει τό τε λογιστικὸν, καὶ τὸ θυμικὸν, καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν, ἐξ αὐτῶν τῶν ῥήσεων αὐτοῦ πιστωσόμεθα. ἐν μὲν οὖν τῷ Τιμαίῳ περὶ τῆς ἐπιθυμητικῆς ψυχῆς, ἧς καὶ τὰ φυτὰ μετέχει φύσει, διαλεγόμενος ὧδέ πως γράφει. μετέχει γε μὴν τοῦτο, ὃ νῦν λέγομεν, τοῦ τρίτου τῆς ψυχῆς εἴδους, ὃ μεταξὺ φρενῶν ὀμφαλοῦ τε ἵδρυται. αὖθις δ᾽ ἐν τῷδε τῷ βιβλίῳ περὶ τῆς λογιστικῆς ψυχῆς διαλεγόμενος ὧδέ πώς φησι. τὸ δὲ δὴ περὶ τοῦ κυριωτάτου παρ᾽ ἡμῖν ψυχῆς εἴδους διανοεῖσθαι δεῖ τῇδε, ὡς ἄρα αὐτὸ δαίμονα ὁ θεὸς ἑκάστῳ δέδωκε, ὃ δή φαμεν οἰκεῖν μὲν ἡμῶν ἐπ᾽ ἄκρῳ τῷ σώματι, πρὸς δὲ τὴν ἐν οὐρανῷ συγγένειαν ἀπὸ γῆς ἡμᾶς αἴρειν. συναμφότερα δ᾽ αὖ

tum iracundiam, tum concupiſcentiam deducit. At quod non parum a veritate vir aberret, abunde adeo jam a nobis oſtenſum eſt. Quod autem Ariſtotelis ſectatores fallantur, qui unius ſubſtantiae tres eſſe facultates cenſeant, et ſuperius ſatis declaravimus, et nihilominus nunc ſubſequens ſermo demonſtrabit. Prius autem, quod Plato ipſe ſpecies animae et partes nominat ratiocinatricem, iraſcibilem et concupiſcibilem, ex ipſis ejusdem verbis aſtruemus. In Timaeo igitur de appetente anima, cujus etiam plantae natura participes ſunt, differens hoc pacto ſcribit: *Particeps eſt tamen id, quod nunc dicimus, tertiae animae ſpeciei, quam intra praecordia et umbilicum collocari conſtat.* Rurſus, quum hoc in libro de anima ratiocinatrice diſputat, ita ait: *At de principaliſſima animae noſtrae ſpecie cogitare hic oportet, ſiquidem per eam cuique genium Deus tradiderit; quam ſane in ſummo noſtro corpore habitare dicimus, ad caeleſtem vero cognationem a terra nos attollere.* Utramque ſimul in hoc

Ed. Chart. V. [183.] Ed. Bas. I. (298.)

πάλιν ἐν ταὐτῷ βιβλίῳ τὸ ἐπιθυμητικὸν καὶ τὸ θυμοειδὲς τῇδε τῇ ῥήσει ψυχῆς εἶδος ὠνόμασεν. ἄλλο τι εἶδος ἐν αὐτῷ ψυχῆς προσῳκοδόμουν τὸ θνητὸν, δεινὰ καὶ ἀναγκαῖα ἐν ἑαυτῷ παθήματα ἔχον. ὁμοῦ δ' αὖ πάλιν τὰ τρία μέρη τῆς ψυχῆς ἡμῶν εἴδη προσαγορεύει τῆς ψυχῆς ἐν ταὐτῷ βιβλίῳ, τῷ Τιμαίῳ, κατὰ τήνδε τὴν διήγησιν. ἔστι γὰρ, καθάπερ εἴπομεν πολλάκις, ὅτι τρία τῆς ψυχῆς ἐν ἡμῖν εἴδη κατῴκισται. ὡσαύτως δ' κἀν τῇ Πολιτείᾳ κατὰ μὲν τὸ τέταρτον ὑπὲρ τοῦ θυμοειδοῦς προειρηκὼς, ὡς ἕτερόν ἐστι τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, κἄπειθ' ἐφεξῆς ζητῶν, εἰ καὶ τοῦ λογιστικοῦ διαφέρει, φησίν· ἆρ' οὖν ἕτερον ὂν καὶ τούτου, ἢ λογιστικοῦ τι εἶδος, ὥστε μὴ τρία, ἀλλὰ δύο εἴδη εἶναι ἐν τῇ ψυχῇ, λογιστικόν τε καὶ ἐπιθυμητικόν; οὕτω δὲ καὶ κατὰ τὸ ἔννατον ἔγραψεν ἔν γε τῇδε τῇ ῥήσει. ἀλλ' ἡσυχάσας μὲν τὼ δύω εἴδη, τὸ τρίτον δέ τις κινήσας, ἐν ᾧ τὸ φρονεῖν ἐγγίγνεται. καὶ προσέτι τῇδε. ὅτι δὴ οὖν εἶπον, ἀμφισβητοῦνται ἑκάστου εἴδους αἱ ἡδοναὶ, καὶ αὐτὸς ὁ βίος, μὴ ὅτι πρὸς τὸ κάλλιον καὶ αἴσχιον ζῆν, μηδὲ τὸ χεῖρον

rursus libro appetitricem et irascibilem hac oratione animae speciem nuncupavit. Item quod species animae mortalis, gravesque et necessarias in se affectiones habens, ibidem simul habitet. Pari modo rursus tres animae nostrae partes species animae in eodem libro, Timaeo, in hac enarratione appellat. Est enim, quemadmodum diximus subinde, puta tres auimae species in nobis habitare. Sic etiam libro de Republica quarto, quum praedixisset, irascibilem a concupiscibili esse diversam, ac postea, quum inquireret, an etiam a rationali differat, inquit: *An igitur et iracundia a ratione variat, vel quaedam species rationis, ita ut non tres, sed duas existant in anima species, ratiocinatrix et concupiscibilis?* Ita libro nono in haec verba scriptum reliquit: *Sed pacatis duabus quidem speciebus, tertia autem commota, in qua prudentia gignitur.* Ac praeterea ibidem: *Quemadmodum igitur dixi, cujusque speciei voluptates inter se contendunt, ipsaque vita, non solum ut honestius et turpius,*

καὶ ἄμεινον, ἀλλὰ πρὸς αὐτὸ τὸ ἥδιον καὶ ἀλυπότερον. πῶς ἂν ἤδη μέν τις αὐτῶν ἀληθέστατα λέγοι; τί ἂν ἔτι δέοιμεν ἑτέρας παραγράφειν ῥήσεις; ἱκαναὶ γὰρ καὶ αἵδε δηλῶσαι τὴν γνώμην τἀνδρὸς, ὡς εἴδη ψυχῶν εἶναι βούλεται τὰ τρία ταυτὶ, λογιστικὸν, ἐπιθυμητικὸν καὶ θυμοειδές. ἀμέλει μόνας αὐτὰς εἶναί φησι χωρὶς ἀλλήλων, ἐν μὲν τοῖς φυτοῖς τὴν ἐπιθυμητικὴν, ἐν δὲ τοῖς θεοῖς τὴν λογιστικήν. τὴν μέντοι θυμοειδῆ διὰ τί μόνην οὐχ οἷόν τε κατ᾽ οὐδὲν τῶν σωμάτων εἶναι, προϊὼν ὁ λόγος ἀποδείξει, παραθεμένων ἡμῶν τὴν ἐκ τοῦ Τιμαίου ῥῆσιν, ἔνθα τὴν χρείαν τῆς γενέσεως αὐτῆς διδάσκων ἕνεκα τῆς ἐπιθυμητικῆς γεγονέναι φησὶ βοηθὸν τῇ λογικῇ ψυχῇ, καθάπερ τινὰ κύνα κατὰ τοῦ πολυκεφάλου τε καὶ ἀγρίου θρέμματος, τῆς ἐπιθυμίας. εἰκότως οὖν εἴδη ψυχῆς αὐτὰ προσαγορεύει κατά τε τὰς προγεγραμμένας ῥήσεις καὶ προσέτι πολλὰς ἑτέρας, ὧν οὐκ ἀνάγκη μνημονεύειν, ἐναργῶς ἤδη διὰ τούτων τῆς (299) γνώμης τἀνδρὸς ἐγνωσμένης. εἰ δὲ καὶ μέρη ψυχῆς ἕκαστον αὐτῶν ὀνομάζει, θαυμαστὸν οὐδέν.

aut pejus et melius, sed ut suavius et minus moleste degatur. Quomodo utique cognoscemus, quis ipsorum verissime dicat? quid adhuc alia ascribere verba opus habemus, quum et haec abunde viri sententiam possint significare, nempe quod tres esse animarum species has velit, ratiocinatricem, concupiscibilem et irascibilem? Porro solas ipsas esse sine mutuo consortio tuetur, in stirpibus sane appetentem, in diis ratiocinatricem. Irascibilem vero cur solam non liceat in ullo corpore esse, processus sermonis demonstrabitur, ubi apposuerimus ex Timaeo verba, quibus usum generationis ipsius docens, appetentis causa creatam esse, rationali animae auxiliatricem, ait, tanquam canem quendam contra multorum capitum et agrestem feram, cupiditatem. Merito igitur species animae eas appellat praedictis orationibus, ac praeterea aliis plerisque, quarum non necesse est meminisse, quum evidenter jam per haec sententia viri sit cognita. At si etiam partes animae singulas ipsas nominet, nihil mirum est.

πρῶτον μὲν γὰρ αὐτὸς ἡμᾶς ἐδίδαξεν, ὡς, ὅ τι περ ἂν εἶδος ᾖ, τοῦτο καὶ μέρος ὀνομάζειν ἐγχωρεῖ, μὴ μέντοι τό γε μέρος ἅπαν εὐθὺς καὶ εἶδος εἶναι· δεύτερον δὲ, ὅτι μηδ' ἐγχωρεῖ λέγειν μηδὲν σύνθετον ὁμοιομερὲς, ἑαυτῷ γε συνεχὲς ὅλον ὑπάρχον. ἐξ ὡρισμένων γὰρ τὸν ἀριθμὸν σύγκειται μορίων· οὐδενὸς γὰρ ὁμοιομεροῦς ἀριθμῷ περιλαβεῖν ἐγχωρεῖ τὸ πλῆθος τῶν μορίων. ὅτι μὲν οὖν εὐλόγως ὁ Πλάτων εἴδη τε καὶ μέρη τῆς ψυχῆς ὀνομάζει ταῦτα, μακροτέρων οὐ δέομαι λόγων.

Κεφ. γ'. [184] Ὅτι δὲ τὸ μὲν ἐν τῇ κεφαλῇ καθίδρυται, τὸ δ' ἐν τῇ καρδίᾳ, τὸ δ' ἐν τῷ ἥπατι, τοῦτο ἐξ ἀρχῆς προὔκειτο, καὶ δέδεικται διὰ τῶν ἔμπροσθεν ὑπὲρ τῶν δύο μερῶν. ὑπόλοιπον δὲ ἔτι τὸ ἐπιθυμητικὸν ἰδίας ἀποδείξεως δεόμενον, ἣν ἐν τῷδε διέξιμεν, ἐκεῖνο πρότερον ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου προειπόντες, ὡς οὐκ ἐξ ὁμοίως ἐναργῶν, οὐδ' ἐξ αὐτῆς ἄντικρυς τοῦ ζητουμένου τῆς φύσεως ἡ ἀπόδειξις ἔσοιτο, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἔμπροσθεν, ἀλλ' ἐκ τῶν τούτῳ συμβεβηκότων ἰδίᾳ. τῶν μὲν γὰρ νεύρων βρόχῳ

Primum enim ipfe nos docuit, quod, quaecunque fuerit fpecies, haec etiam pars nominari poffit; non tamen quaelibet pars ftatim et fpecies erit. Secundo autem, quod ne dicendum quidem eft ullum compofitum fimilare, quum fibi ipfi ex toto continuum fit; ex numero enim finitis conftat partibus, nullius autem fimilaris numero comprehendi poteft multitudo partium. Proinde quod bona ratione Plato fpecies et partes animae has appellet, pluribus verbis non opus eft.

Cap. III. Quod autem aliam in capite, aliam in corde, aliam in jecinore collocavit, id ab initio propofitum erat, oftenfumque per fuperiora eft de duabus partibus. Reliquam adhuc concupifcibilem, quae peculiari demonftratione indiget, hoc loco perfequemur, illud prius initio fermonis praefati, quod non ex fimiliter evidentibus, neque ex ipfa manifefto ejus, quod quaeritur, natura demonftratio petetur, quemadmodum in prioribus, fed ex iis, quae proprie huic accidunt. Etenim nervi fi fune

Ed. Chart. V. [184.] Ed. Bas. I. (299.)

διαλαμβανομένων ἢ τεμνομένων, ἐφαίνετο τὰ μὲν ἐγκεφάλῳ συνεχῆ μόρια διασώζοντα τὰς ἀρχαίας δυνάμεις, τὰ δ' ἐπέκεινα τοῦ βρόχου παραχρῆμα καὶ τὴν αἴσθησιν ἀπολλύντα καὶ τὴν κίνησιν. οὕτω δὲ καὶ τῶν ἀρτηριῶν αἱ μὲν τῇ καρδίᾳ συνεχεῖς τὰς ἀρχαίας ἐνεργείας ἐργάζονται, αἱ δ' ὑπὸ τοῦ βρόχου διειργόμεναι τελέως ἄσφυκτοι γιγνόμεναι. καὶ μέντοι καὶ τὰ παθήματα τῆς ψυχῆς, ὅσα κατὰ τοὺς θυμούς τε καὶ τοὺς φόβους συμπίπτει, προφανῶς ἐξιστάντα τὴν καρδίαν ἐφαίνετο τῆς κατὰ φύσιν ἐνεργείας. ἐμνημονεύσαμεν δὲ καὶ ὅσα θλιβόμενος ὁ ἐγκέφαλος ἢ τιτρωσκόμενος εἰς τὰς κοιλίας ἅπαν βλάπτει τὸ σῶμα, καὶ ὡς καὶ ταῦτ' ἐναργῶς ἐνδείκνυται κινήσεώς τε καὶ αἰσθήσεως ἀρχὴν ὑπάρχειν αὐτόν. ἐπὶ δὲ τοῦ ἥπατος οὐδὲν τοιοῦτον ἔχομεν ἐπιδεικνύειν, οὔτ' εἰ γυμνώσαντες αὐτὸ θλίβομεν, οὔτ' εἰ βρόχῳ τὰς φλέβας διαλαμβάνομεν. οὔτε γὰρ ἐναργοῦς ἐστι κινήσεως ἡ ἀρχὴ, καθάπερ ἡ μὲν καρδία τῆς σφυγμικῆς, ὁ δ' ἐγκέφαλος τῆς αἰσθητικῆς τε καὶ προαιρετικῆς, οὔτ' ὀξείας βλάβης αἴτιον, ὡς ἐκείνων ἑκάτερον, ἀλλ' ἐν τῷ χρόνῳ βλάπτεται τὸ ζῶον εἰς ἀτροφίαν τε καὶ

intercipiantur aut dissecentur, partes quidem cerebro continuae principii sui retinere facultates apparent; quae ultra funem habentur, statim et sensum perdunt et motum. Ita sane et arteriae, quae quidem cordi sunt continuae, originis suae functiones obeunt; quae foris intercipiuntur fune, prorsus non pulsant. Quin etiam affectus animae, qui ex iracundia et metu accidunt, palam cor ex naturali functione eripere videntur. Meminimus etiam, quomodo contusum cerebrum aut vulneratum in ventriculis totum corpus offendat, item quomodo haec quoque evidenter demonstrent, et motus et sensus originem ipsum esse cerebrum. At in jecinore nihil hujusmodi possumus ostendere, neque si nudatum ipsum comprimamus, neque si fune venas intercipiamus; neque enim evidentis motus est initium, quemadmodum cor pulsatilis, cerebrum vero sensorii et arbitrarii, neque acutae noxae causa, ut utrumque illud, sed temporis spatio animal offenditur, jecore in totius corpo-

Ed. Chart. V. [184.] Ed. Baf. I. (299.)

ἄχροιαν, ἥπατος ἀτονήσαντος. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ μέρος, εἰς ὅπερ ἂν ἐμβάλλουσαν φλέβα βρόχῳ διαλάβῃς, ἢ καὶ παντάπασιν ἐκκόψῃς, ἀτροφώτερόν τε καὶ ἀχρούστερον ἐν πλέονι χρόνῳ φαίνεται γιγνόμενον, οὐ μὴν ἔν γε τῷ παραυτίκα βλαπτόμενον οὐδὲν, ὅ τι ἄξιον λόγου. τοιαύτης γὰρ δυνάμεως ἀρχὴ τὸ ἧπαρ, οἵα καὶ τοῖς φυτοῖς ὑπάρχει. καλείσθω γὰρ ἔν γε τῷ παρόντι δύναμις, ὕστερον ἐπιδειξόντων ἡμῶν ἀκριβέστερον, ὡς πολλῶν ἐστι δυνάμεων ἀρχὴ τὸ ἧπαρ, καὶ κάλλιον οὐσίαν ψυχῆς ὀνομάζειν, οὐ δύναμιν, ἐν ἑκάστῳ τῶν τριῶν σπλάγχνων περιεχομένην, ἐν ἐγκεφάλῳ μὲν λογιστικὴν, ἐν καρδίᾳ δὲ θυμοειδῆ, κατὰ δὲ τὸ ἧπαρ ἐπιθυμητικὴν, ἢ φυτικὴν, ἢ γεννητικὴν, ἢ, ὡς οἱ περὶ τὸν Ἀριστοτέλην, θρεπτικὴν, ἀφ᾽ ἑνὸς ἑκάστου τοὔνομα θέμενοι, ἀπὸ μὲν τοῦ φύειν φυτικὴν, ἀπὸ δὲ τοῦ τρέφειν θρεπτικὴν, ἀπὸ δὲ τοῦ γεννᾷν γεννητικήν· ὁ δὲ Πλάτων ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἐπιθυμιῶν ἐπιθυμητικήν. οἱ δὲ Στωϊκοὶ οὐδὲ ψυχὴν ὅλως ὀνομάζουσι τὴν τὰ φυτὰ διοικοῦσαν, ἀλλὰ φύσιν. ὀνομαζέτω μὲν οὖν

ris tabem et pallorem elanguefcente. Similiter pars, cuicunque infertam venam vinculo exceperis, vel etiam omnino excideris, macrior alimenti defectu et decoloratior longiori fpatio fieri videtur, non tamen repente noxam mentione dignam experitur. Ejusmodi enim facultatis initium jecur, quale et ftirpibus ineft. Vocetur enim in praefentia facultas, quoniam oftendemus poftea accuratius, quomodo multarum facultatum origo fit jecur; ac melius eft fubftantiam animae nominare, non facultatem, in fingulis tribus vifceribus comprehenfam, in cerebro fane ratiocinatricem, in corde irafcibilem, in jecore appetentem, aut vegetativam, aut generatricem, aut Ariftotelico more nutritiam, ab unaquaque re nomine impofito, a vegetando vegetativam, a nutriendo nutritiam, a generando generatricem; Plato a multitudine cupiditatum concupifcibilem. Stoici ne animam quidem prorfus nominant eam, quae ftirpes difpenfat, fed naturam. Appellet igitur unusquisque, quo-

Ed. Chart. V. [184. 185.] Ed. Baf. I. (299.)

ἕκαστος, ὡς ἂν ἐθέλῃ, περὶ δὲ τῶν ἐναργῶς τοῖς πράγμασι διαφορῶν ἀποδείξει πιστούσθω, καθάπερ ἡμεῖς ἐπὶ μὲν ἐγκεφάλου καὶ καρδίας ἔμπροσθεν ἐποιήσαμεν, ἐφ᾽ ἥπατος δὲ κατὰ τὸν ἐνεστῶτα λόγον ὁρμώμεθα διελθεῖν. ἀρξόμεθα δ᾽ ἀπὸ τῶν ἐναργεστέρων, ἵν᾽ ὥσπερ γυμνασθέντες ἐν τούτοις ῥᾷον ἐξεύρωμέν τι τῶν ἀμυδροτέρων, ἅμα τε προτάσεων εὐπορήσωμεν εἰς αὐτά. ἐναργέστερον δ᾽ ἐστὶν ἀπὸ τῶν φλεβῶν ἄρξασθαι [185] καὶ ζητῆσαι, πότερον καὶ τούτων ἐστὶν ἀρχὴ τὸ ἧπαρ, ὡς ἀρτηριῶν μὲν ἡ καρδία, τῶν νεύρων δ᾽ ὁ ἐγκέφαλος, ἢ, καθάπερ ἔνιοι νομίζουσιν, οὐ ταῖς ἀρτηρίαις μόναις, ἀλλὰ καὶ ταῖς φλεψὶν ἐπιπέμπει τὰς φυσικὰς δυνάμεις ἡ καρδία. κάλλιστον οὖν εἰς τοῦτο περὶ τῆς κατὰ τὰ φυτὰ γεννήσεώς τε ἅμα καὶ διοικήσεως ἐπισκέψασθαι πρότερον· εἰκὸς γάρ που, μόνην ἐκείνοις ὑπάρχουσαν τὴν ζητουμένην δύναμιν ἐναργέστερα τεκμήρια τοῦ μέρους, ὅθεν ὁρμᾶται, παρασχέσθαι. καταβληθέντος εἰς τὴν γῆν σπέρματος οὑτινοσοῦν, εἰ μὲν αὐχμώδης εἴη, πλέον οὐδὲν εἰς φυτοῦ γένεσιν αὐτὸ περιεργάσεται τὸ σπέρμα, πᾶσαν

modocunque volet, de rerum autem differentiis evidentibus demonftratione fidem faciat, quemadmodum nos in cerebro quidem et corde prius fecimus, de jecinore autem in praefenti libro tractare aggrediemur, fed ab evidentioribus incipiemus; nam in his exercitati facilius inveniemus obfcuriora, fimulque propofitiones ad ea nobis fuppeditabuntur. Evidentius autem eft a venis exordiri ac quaerere, utrum etiam harum fit initium jecur, ficuti arteriarum cor, nervorum cerebrum, vel, quemadmodum nonnulli putant, non arteriis folis, fed etiam venis naturales facultates cor diftribuat. Optimum igitur fuerit ad hoc confiderare prius, quomodo ftirpes generentur fimul et difpenfentur; verifimile enim, folam illis infinuatam, de qua quaeritur, facultatem evidentiora indicia partis, unde proficifcitur, praebuiffe. Projecto in terram femine qualicunque, fi fqualida fuerit ac ficca, nihil amplius ad ftirpis generationem ipfum femen molietur, utpote quum

αὐτοῦ τὴν ἔμφυτον ἰκμάδα πρὸς ἑαυτὴν τῆς γῆς ἑλκυσάσης· μετρίως δ᾽ ὑπαρχούσης ὑγρᾶς, μαλακὸν γίνεται τὸ σπέρμα, διοιδίσκεται δὲ κατὰ τὸ περιέχον αὐτὸ σύμφυτον σκέπασμα τὸ οἷον δέρμα, καὶ ῥήγνυται μὲν πρῶτον, ἀεροωθείσης τῆς κατὰ τὸ σπέρμα νοτίδος· εἶθ᾽ ἑξῆς ἀποτείνεται κατὰ τὸ ῥαγὲν ἀποβλάστημά τι λεπτὸν καὶ μαλακὸν εἰς ἄμφω τὰ μέρη, τό τε ἄνω τοῦ σπέρματος ὡς πρὸς τὸν ἀέρα καὶ τὸ κατὰ βάθους τῆς γῆς. καὶ ταῦτα συνεχῆ φαίνεται τὴν αὔξησιν ποιούμενα καὶ φερόμενα διὰ παντὸς εἰς ἅπερ ἀρχῆθεν ὥρμησε. καὶ τοῦ χρόνου προϊόντος εἰ τὸ σπέρμα δένδρου τινὸς εἴη μεγάλου σπέρμα, τὸ μὲν εἰς τὸν ἀέρα φερόμενον αὐτοῦ πρέμνον γίγνεται, τὸ δ᾽ εἰς τὸ βάθος τῆς γῆς ῥίζα, καὶ σχίζεταί γε πολλὰς σχίσεις ἑκάτερον, εἰ πολυσχιδοῦς εἴη δένδρου τὸ σπέρμα. μία μὲν οὖν ἀρχὴ τῆς γενέσεώς ἐστι καὶ τῆς αὐξήσεως ἅπασι τοῦ φυτοῦ τοῖς μέρεσιν ὁ τόπος ἐκεῖνος, ὅθεν ἄνω μὲν τὸ πρέμνον, ἡ δ᾽ ἀρχὴ τῆς ῥιζώσεως κάτω γίγνεται, καὶ φαίνεται καθάπερ ἔκ τινος ἑστίας ἡ διοικοῦσα τὸ δένδρον δύναμις ἐκεῖθεν ὁρμωμένη.

omnem ipfius infitum madorem ad fe terra attraxerit. Quando autem mediocriter humida eft, molle redditur femen intumefcitque juxta ambiens ipfum nativum cutis modo operculum, ac rumpitur quidem primum, madore feminis in aërem converfo, deinde protenditur juxta rupturam germen quoddam tenue et utrobique molle; ac fuperior feminis portio ceu ad aërem, inferior in terram vergit, atque haec perpetuo augefcere videntur, ac femper ferri in quae ab initio inclinabant. Temporis proceffu, fi femen arboris cujusdam magnae fuerit, pars, quae in aërem fertur, caudex ipfius evadit, quae in imum terrae declinat, radix, et utraque portio variis fciffuris divaricatur, fi multifidae arboris femen extiterit. Unum itaque principium generationis et incrementi omnibus ftirpis partibus eft locus ille, unde furfum quidem caudex, initium vero radicis deorfum nafcitur; ac apparet, tanquam ex foco quodam, virtus, quae arborem difpenfat,

Ed. Chart. V. [185.] Ed. Baf. I. (299.)

κινεῖται μὲν οὖν τὰς ἐναντίας κινήσεις, εἰς μὲν τὸ κάτω καὶ τὸ βάθος τῆς γῆς ἔν τε τῷ κατασχίζειν τὸν βλαστὸν πολυμερῶς εἰς πολλὰς τὰς πρώτας ῥίζας αὐξάνειν ἀρχομένας· εἰς δὲ τὸ ἄνω κλάδους μέν τινας ἀποφύουσιν τοῦ στελέχους, ἐκείνους δ᾽ αὖθις εἰς ἑτέρους σχίζουσιν μέχρι τῶν ἐσχάτων καὶ λεπτοτάτων βλαστῶν. καὶ ἔοικε τὸ μὲν ἄνω μέρος ἅπαν, ὅπερ ἐστὶ τὸ δένδρον, ἕνεκεν ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ καρποῦ διαπλάττειν, τὸ κάτω δ᾽ ὑπὲρ τῆς κατὰ τὴν τροφὴν εὐπορίας. ὁποῖον γάρ τι τοῖς ζώοις ἐστὶ τὸ στόμα, τοιοῦτον τοῖς φυτοῖς τὸ πέρας τῆς ῥιζώσεως ἀτεχνῶς φαίνεται δοκεῖ, στοματίων πολλῶν ἑλκόντων ἐκ τῆς γῆς τροφὴν ὑπὸ τῆς φύσεως δεδημιουργημένην. ἄγε δή μοι τὴν εἰκόνα κἀπὶ τὰ ζῶα. καὶ πρῶτον μὲν ἐπίσκεψαι τὴν μεγίστην ἀρτηρίαν, ἥτις ὥσπερ πρέμνον ἐκφύουσα τῆς καρδίας διασχίζεται, τῷ μὲν ἑτέρῳ μέρει τῷ μικροτέρῳ πρὸς τὴν κεφαλὴν ἀναφερομένη, θατέρῳ δὲ τῷ μείζονι κατὰ τῆς ῥάχεως ἐκτεταμένη. θέασαι δ᾽ ἑξῆς ἅπαντ᾽ αὐτῆς τὰ βλαστήματα πάντοσε τοῦ σώματος φερόμενα καθ᾽ ὃν ἐν τῷ πρώτῳ γράμματι λέλεκται

illinc procedere. Movetur itaque contrario motu, deorfum fane et in imam terram, dum in multas primas radices crefcere incipientes germen multifariam difcindit; furfum vero ramos quofdam et caudices producit, illos rurfus in alios findit, usque dum hi in extremos et fubtiliffimos ramulos definant; ac videtur fuperiorem partem totam, quae eft arbor, caufa fui et fructus efformare, inferiorem, ut alimenti fit copia. Quale enim animantibus os eft, tale ftirpibus extremum radicationis plane apparere videtur, ofculis pluribus ex terra alimentum a natura fabricatum elicientibus. Age jam fimilitudinem hanc ad animantia transferas. Ac primum quidem infpicito maximam arteriam, quae caudicis modo ex corde procedens altera parte minore divaricatur ad caput emergens, altera majore per fpinam exporrecta. Contemplare autem deinceps omnes ipfius propagines per totum corpus excurrentes, quemadmodum priore libro expofitum eft; alteram

τρόπον, ἑτέραν δ' ἀρτηρίαν ἐκ τῆς αὐτῆς κοιλίας τῆς καρδίας ἐκφερομένην, τὴν εἰς τὸν πνεύμονα κατασχιζομένην ἀνάλογον τῷ καθήκοντι μέρει τῆς ῥιζώσεως εἰς τὴν γῆν. ὥσπερ γὰρ ἐκ τῆς γῆς τὰ φυτὰ διὰ τῶν ῥιζῶν ἅπασαν ἐπισπῶται τὴν τροφὴν, οὕτως ἐκ τοῦ πνεύμονος ἡ καρ(300)δία τὸν ἀέρα διὰ τῶν εἰρημένων ἀρτηριῶν. αὗται δύο μὲν τῆς καρδίας ἐκπεφύκασιν ἀρτηρίαι, μέγισται τῶν οἰκείων ἀποβλαστημάτων ἑκάτεραι. καὶ καθάπερ ἐν τῷ φυτῷ τὸ μὲν ἐξέχον τῆς γῆς τὸ πρέμνον ἐστὶν ἁπάντων εὐρύτατον τῶν ἄλλων, τὸ δ' εἰς τὰς ῥίζας σχιζόμενον ἁπάντων καὶ τοῦτ' εὐρύτατον τῶν κάτω, τὸ μέσον δ' ἀμφοῖν ἡ ἀρχὴ τοῦ φυτοῦ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ μὲν οἷον στέλεχος ἀρτηρία μεγίστη τῶν καθ' ὅλον ἐστὶ τὸ ζῶον, ἡ δ' εἰς τὸν πνεύμονα τὴν ἔμφυσιν ἔχουσα τῶν ἐν ἐκείνῳ πασῶν, [186] αὐτὴ δὲ ἡ καρδία μέση τ' ἀμφοτέρων ἐστὶ καὶ ἀρχὴ τῶν διοικουσῶν αὐτὰ δυνάμεων. ἀνδρί τε περὶ φύσιν δεινῷ καὶ χωρὶς τῶν εἰρημένων εὔδηλον, ὡς τὰ μείζω τῶν ἐλαττόνων ἀρχαὶ, καθάπερ γε καὶ ἡ πηγὴ τῶν ὀχετῶν, εἰς οὓς διανέμεται. καίτοι τινὲς εἰς τοσοῦτον ἥκουσιν ἀλογίας, ὡς

vero arteriam ex ipſo cordis ſinu provenientem, quae in pulmones non ſecus ac radicis pars in terram pertinens diffunditur. Quemadmodum enim ex terra per radices totum alimentum attrahit arbor, ita ex pulmone cor aërem per dictas arterias haurit. Hae duae ex corde prodeuntes arteriae maximae ſuarum propaginum utraeque. Et veluti in planta, quod extra terram eminet, truncus eſt omnium aliorum latiſſimus, quod in radices diffunditur, omnium et hoc latiſſimum inferiorum, medium autem amborum ſtirpis principium eſt, pari modo arteria, quae veluti caudex apparet, maxima eſt omnium, quae in toto habentur animali, quae in pulmones inſeritur, omnium maxima eſt, quae inibi exiſtunt, ipſum vero cor medium ambarum eſt, et origo facultatum ea gubernantium. Viroque naturae perito etiam ſine praedictis conſtat, majora minorum eſſe principia, ſicuti et fontem rivorum, in quos diſpenſatur: quamvis nonnulli eo veniunt abſurditatis, ut

τῆς ἀρχῆς τὰ μετ᾽ αὐτὴν μείζω νομίζειν, ἐξαπατώμενοι πρὸς τῶν ποταμῶν, οἳ μικροὶ παντάπασι πρὸς ταῖς πηγαῖς ὄντες αὐξάνονται προϊόντες, οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἀεὶ γιγνομένου. τινὲς μὲν γὰρ αὐτῶν ἑτέρους ὑποδεχόμενοι ποταμοὺς εἰκότως αὐξάνονται, τινὲς δ᾽ ὀχετῶν ἀποσχιζομένων σμικρύνονται. ποταμὸς δὲ οὐδεὶς ἐκ μιᾶς ὁρμώμενος πηγῆς ἐλάττονα τὴν κεφαλὴν ἔχει τῶν ἐφεξῆς· εἰ δὲ ἐκ πολλῶν ἀθροίζοιτο πηγῶν, εὔλογον δήπου τὸ ὅλον ἑκάστης αὐτῶν γενέσθαι μείζονα. καὶ χωρὶς δὲ τοῦ παραδείγματος, εἰ τὰ κατὰ τὸ σῶμα τῶν ζώων ἀγγεῖα τὰ μικρότερα τῶν μειζόνων ἀρχὰς θησόμεθα, μαχεῖται πρὸς ἑαυτὸν ὁ λόγος ἐν ἅπαντι μορίῳ τοῦ σώματος ἀναγκαζόμενος ὁμολογεῖν ἀρχὴν εἶναι τῶν ἄλλων τριῶν ὀργάνων, ἀρτηρίας, καὶ νεύρου, καὶ φλεβός. ὥστ᾽, εἰ οὕτως ἔτυχε, τὴν πτέρναν ἢ τὸν δάκτυλον ἀρχὴν εἶναι τῆς μεγίστης ἀρτηρίας, καὶ τῆς κοίλης φλεβός, καὶ τοῦ νωτιαίου· ταυτὶ γὰρ ὥσπερ τινὰ πρέμνα, τὸ μὲν ἀρτηριῶν ἐστι, τὸ δὲ φλεβῶν, τὸ δὲ νεύρων. ὥστ᾽ ἴσως ὁ τοῦτον τὸν λόγον εἰσηγούμενος οὐδὲ τὰ βλαστήματα τῶν δένδρων, οὐδὲ τὰ πέρατα τῶν ῥιζῶν αἰσχύνεται λέγειν ἀρ-

principio ea, quae poſt ipſum ſunt, majora exiſtiment, decepti a fluminibus, quae exigua plane quum prope fontes ſint, augentur progreſſu; id quod non ſemper accidit neceſſario. Quaedam enim ipſorum, dum alia excipiunt flumina, merito augentur, quaedam fluviis varie ſe diffundentibus imminuuntur; flumen autem nullum ex uno procedens fonte minus caput obtinet iis, quae ſubſequuntur. At ſi ex multis colligatur fontibus, ratio eſt nimirum totum unoquoque ipſorum amplius evadere. Ac ſine exemplo, ſi corporis animalium vaſa minora majorum initia ſtatuamus, pugnat ſecum oratio, quae cogit fateri, in omni corporis parte trium aliorum inſtrumentorum, arteriae, nervi et venae, eſſe principium. Quare exempli gratia calx aut digitus initium eſt maximae arteriae, venae cavae et ſpinalis medullae. Haec enim ſunt ceu caudices quidam, alius arteriarum, alius venarum, alius nervorum. Proinde forſitan, qui hanc orationem introducit, neque germina arborum, neque extrema radicum initia ſtir-

χὰς τοῦ φυτοῦ. καίτοι τά γε πέρατα τῶν ῥιζῶν ἀρχαὶ τροφῆς τοῦ δένδρου δύναιτ' ἂν λέγεσθαι παραπλησίως ταῖς εἰς τὴν γαστέρα καθηκούσαις φλεψὶ καὶ ταῖς εἰς τὸν πνεύμονα κατασχιζομέναις ἀρτηρίαις. ἁπλῶς δ' ἅπαντα τῶν φλεβῶν τὰ πέρατα λέγειν ἀρχὰς ἀτοπώτατον. οὔτε γὰρ τῆς τροφῆς οὐδὲν αὐτῶν ἀρχὴ πλὴν τῶν εἰρημένων, οὔτε τῆς διοικούσης δυνάμεως· οὕτως γὰρ ἅπαν ἔσται μόριον ἀρχή. εἰ δέ τινα μὲν ἀρχὰς ἐροῦσι τῶν περάτων, τινὰ δ' οὐκ ἀρχὰς, ἀναπόδεικτον ὑπόθεσιν θήσονται. τί γὰρ μᾶλλον τάδε τῶνδε νομιστέον ἀρχὰς, οἷον τὰ κατ' ἐγκέφαλον τῶν κατὰ πνεύμονα, καὶ τούτων τὰ κατὰ τὸ ἧπαρ, ἢ τὸν σπλῆνα, κἀκείνων τὰ κατ' ἄλλο τι μόριον ἢ σπλάγχνον; ἐγὼ τοῦτον τὸν λόγον οὐδ' ὅτε μειράκιον ὢν ἤκουσα παρὰ τοῦ διδασκάλου Πέλοπος, ἐπιδεικνύναι πειρωμένου τὸν ἐγκέφαλον ἁπάντων τῶν ἀγγείων ἀρχὴν, οὔτ' ἐν τῷ παραχρῆμα προσηκάμην, οὔθ' ὕστερον ἀνασκεπτόμενος ἐπήνεσα. τὰ δ' ἀπὸ τῆς κεφαλῆς καταφέρεσθαι λεγόμενα τέτταρα ζεύγη φλεβῶν ἐμβεβλῆσθαί τέ μοι δοκεῖ

pis dicere vereretur, etſi radicum extrema initia alimenti arboris dici poſſint, quemadmodum venae in ventrem pertinentes et arteriae, quae in pulmones diſperguntur; ſimpliciter autem omnia venarum extrema dicere principia abſurdiſſimum eſt, quum nullum ipſorum praeter comprehenſa ſit neque alimenti neque facultatis diſpenſantis initium; ſic enim omnis pars erit initium. At ſi quaedam extremorum principia dicunt, quaedam vero non principia, hypotheſim ſtatuunt nulla munitam demonſtratione. Cur enim magis haec illorum putanda ſunt principia, veluti quae in cerebro ſunt, eorum quae in pulmone, atque horum quae in jecore aut liene, ac illorum quae in alia quadam parte aut viſcere habentur? Ego quum hunc ſermonem adoleſcentulus a praeceptore Pelope audirem, qui cerebrum omnium vaſorum initium oſtendere conabatur, neque ſtatim ejus ſententiae acceſſi, neque poſtea repetens apud me probavi. Porro quae a capite deferri quatuor venarum paria dicuntur, interſerta mihi

τοῖς ἐπιγεγραμμένοις Ἱπποκράτους συγγράμμασι καὶ διεσκευασμένα φανερῶς. οὐδὲν γὰρ αὐτῶν δείκνυται, καίτοι πολλὰ τὰ περὶ φλεβῶν εἰρημένα τοῖς Ἱπποκράτους, ἅπερ ἡμεῖς ἅπαντα κατὰ τὴν περὶ τῆς Ἱπποκράτους ἀνατομῆς πραγματείαν, ὁμολογεῖται τοῖς ἀνατομικοῖς ἀνδράσι, καὶ δείκνυται καὶ πρὸς ἡμῶν. τὰ τέτταρα δὲ ἐκεῖνα ζεύγη, πρὸς τῷ μηδ᾽ ὑφ᾽ ἑνὸς ἄλλου λέγεσθαι τῶν ἀνατομικῶν, οὐδὲ δείκνυται πρός τινος. ἀλλ᾽ ἔνιοι μὲν τῶν τιθεμένων αὐτὰ πιστεύειν Ἱπποκράτει φασὶ, καίτοι μὴ δυνάμενοι δεικνύειν, ὡς περὶ λόγῳ θεωρητοῦ πράγματος, οὐκ αἰσθητοῦ, διαλεγόμενοι, τινὲς δ᾽ ἐπαγγέλλονται μὲν δείξειν, ἔδειξαν δ᾽ οὐδέποτε. τὸ μὲν οὖν ἐν ἑτέρῳ τινὶ γεγράφθαι βιβλίῳ τῶν πεπλασμένων νόθων τὰ τέσσαρα ζεύγη τῶν φλεβῶν οὐδὲν θαυμαστόν· εὑρίσκεται δὲ καὶ κατὰ τὴν τελευτὴν τοῦ περὶ φύσεως ἀνθρώπου, δευτέρου δὲ τοῦ περὶ διαίτης, ᾧ τὴν ἀνατομὴν τῶν φλεβῶν ἐμβεβλήκασιν, οὐδένα λόγον ἔχουσαν τῇ διαίτῃ συνῆφθαι. πολὺ γὰρ ἦν πιθανώτερον, οὐ τούτῳ τῷ μέρει τοῦ

videntur commentariis, qui Hippocrati inscribuntur, et manifesto adornata; nihil enim de his ostendi potest, etsi pleraque alia de venis ab Hippocrate tradita, quae omnia in opere de anatome Hippocratis conscripsi, anatomicis viris in confesso sunt, et a nobis etiam ostenduntur. Quatuor autem illa paria, praeter quod a nullo anatomicorum dicuntur, neque ostenduntur a quoquam, sed nonnulli eorum, qui ipsa ponunt, credere se Hippocrati pronunciant, quamvis hi ostendere haud possint; ceu de ratione comprehensibili, non sensibili, disputantes, nonnulli ostensuros se promittunt, ostenderunt autem nunquam. Quod igitur in alio quodam libro ex iis, qui spurii sunt, manifesto quatuor venarum paria scribantur, non est mirum. Inveniuntur etiam in fine libelli de natura humana, secundi autem ejus, qui est de victus ratione, cui opusculo anatomen inseruerunt, quae nulla ratione cum victus ratione conjuncta est. Multo enim probabilius erat, non

γράμματος, [187] ἀλλὰ τῷ προτέρῳ συνάπτειν αὐτήν. ἀλλὰ γὰρ ὁ διασκευάζων ᾤετο λήσεσθαι μᾶλλον, ἢ εἰ τῷ τέλει παρέγραψεν. ὅτι δ᾽ οὐδὲ τῷ προτέρῳ μέρει προσαρμόττεσθαι λόγον εἶχεν, εὔδηλόν ἐστιν ἅπασι τοῖς ἀνεγνωκόσι τὸ σύγγραμμα. ζητεῖ γὰρ ἐν αὐτῷ φύσιν ἀνθρώπου τὴν ὡς ἐκ στοιχείων, οὐ τὴν ἐξ ἀνατομῆς φαινομένην. ἀλλ᾽ ὅτι μὲν οὐκ ἔστι γνήσιος οὐθ᾽ Ἱπποκράτους οὔτε Πολύβου τῶν εἰρημένων φλεβῶν ἡ ἀνατομή, καὶ πρὸ ἡμῶν μὲν ἑτέροις ἀποδέδεικται, καὶ ἡμεῖς δ᾽ ἄν, εἰ θεὸς δοίη ποτὲ περὶ τῶν γνησίων Ἱπποκράτους συγγραμμάτων πραγματεύσασθαι, διὰ πλειόνων ἐπιδείξομεν, ἥτις ἐστὶν Ἱπποκράτους γνώμη περὶ φλεβῶν ἀρχῆς, ἣν ἔκ τε τοῦ περὶ τροφῆς ἔνεστι λαβεῖν καὶ ἐκ τοῦ δευτέρου τῶν ἐπιδημιῶν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰσαῦθις ἀναβεβλήσθω. δεῖξαι γὰρ πρότερον ὃ λέγων ἀπέλιπον ἔγνωκα, ὅτι κἀν τοῖς φυτοῖς μὲν ἀρχὴ καὶ γενέσεως καὶ διοικήσεως τὰ μείζω σώματα τῶν μικροτέρων ὑπάρχει, οὐχ ἥκιστα δὲ κἀν τοῖς ζώοις. ἐπάνειμι γὰρ αὖθις ὡς τὸν Πέλοπα συγχωροῦντα τὸν ἐγκέφαλον

huic libri parti, fed priori ipfam connectere. At enim qui hoc fecerit, putabat poffe ita latere magis, fi fini adfcripfiffet. Quod autem neque priori parti hanc adaptandi rationem habebat, conftat omnibus, qui librum legerunt. Quaerit enim in eo naturam hominis, quae ex elementis, non ex diffectione apparet. Caeterum quod non fit germana neque Hippocratis neque Polybi commemoratarum venarum anatome, etiam ante nos alii demonftrarunt, et nos, fi Deus concefferit aliquando de genuinis Hippocratis commentariis tractare, pluribus oftendemus, quae fit Hippocratis fententia de venarum principio, quam ex opere de alimento licet capere, item ex fecundo de morbis vulgaribus. Sed hoc in pofterum differatur. Quippe, quod defii dicere, prius oftendere decrevi, quod et in plantis initium tum generationis tum difpenfationis majora corpora minorum exiftant, et in animantibus confimiliter. Revertor enim rurfus ad Pelopem, qui ce-

ἁπάντων εἶναι τῶν νεύρων ἀρχήν. ὁμολογεῖ γοῦν καὶ αὐτὸς, ἀπ᾽ ἐγκεφάλου φυόμενα δύο νεῦρα διασπείρεσθαι τοῖς κατ᾽ ὀφθαλμοὺς μυσὶν ἐκ μιᾶς καὶ παχείας ἐκφύσεως εἰς μικρὰ καὶ πολλὰ σχιζόμενα. τούτων δ᾽ ἔτι μᾶλλον ἡ ἐφεξῆς συζυγία παχίστη μέν ἐστιν ἐκφυομένη, τέμνεται δ᾽ εἰς πάμπολλα μικρὰ τοῖς περὶ τὸ πρόσωπόν τε καὶ τὸ στόμα διανεμομένη μορίοις, ὥσπερ γε καὶ ἡ μετ᾽ αὐτήν. ἵνα δὲ μὴ τρίβω τὸν χρόνον, ὁ νωτιαῖος ἐξ ἐγκεφάλου ἐκφυόμενος βλαστάνειν αὐτῷ δοκεῖ καὶ εἶναι καθάπερ τι πρέμνον ἀριθμοῦ παμπόλλου νεύρων οἷον κλάδων ἀποφυομένων αὐτοῦ. ταῦτα μὲν οὖν ἀληθῆ τ᾽ ἐστὶ καὶ τοῖς ἐναργῶς ὁρωμένοις ὁμολογούμενα, τὸ δὲ τὰ μικρὰ τῶν μεγάλων ἀρχὰς εἶναι μάχεται μὲν καὶ τοῖς κατὰ τὰ νεῦρα φαινομένοις, (ἀεὶ γὰρ ἐν τούτοις τὰ μείζω τῶν μικροτέρων ἀρχαὶ,) μάχεται δὲ, ὡς εἴρηται, καὶ τοῖς κατὰ τὰ φυτὰ, καὶ προσέτι τοῖς κατὰ τὰς ἀρτηρίας τε καὶ τὴν καρδίαν. ἀναισχυντία πάντως γάρ ἐστιν ἄλλο τι σπλάγχνον ἀρτηριῶν ἀρχὴν ὑποθέσθαι. φαίνονται γοῦν αἱ μὲν ἀρτηρίαι, πρὶν ἐκτμηθῆναι τοῦ ζώου, τὴν

rebrum omnium eſſe nervorum originem concedit. Fatetur igitur et ipſe, nervos duos ex cerebro prodeuntes oculorum muſculis diſtribui, ex uno craſſoque proceſſu in exiguos numeroſosque ramulos exeuntes. His adhuc magis craſſum ſubſequens par exoritur, ſed in plerasque exiguas propagines ſecatur, faciei et oris partibus diſpenſatum, quemadmodum et quod poſt ipſum. At ne tempus conteram, ſpinalis medulla propaginem de ſe mittere ipſi videtur, et eſſe tanquam caudex quidam numeroſae ſubolis nervorum inſtar ramorum ex ea procedentium. Haec itaque vera ſunt et iis, quae evidenter apparent, reſpondent. At quod exigua magnorum ſint initia, pugnat ſane etiam cum iis, quae in nervis conſpiciuntur. Semper enim in his majora minorum ſunt principia. At refragatur, ut dictum eſt, et iis, quae ſtirpes repraeſentant, et praeterea quae arteriae et cor. Impudentia enim omnino eſt aliud viſcus quoddam arteriarum principium ſtatuere, quippe apparent arteriae, priusquam ex animali ex-

Ed. Chart. V. [187.] Ed. Baf. I. (300. 301.)

κίνησιν ἀπολλύουσαι σαφῶς, ἐπειδὰν βρόχῳ διαληφθῶσι μήτι γε δὴ χωρισθεῖσαι καὶ ἐκτὸς γενόμεναι, μόνη δ᾽ ἡ καρδία πάντων τῶν ἐν τῷ ζώῳ μορίων ἐξαιρουμένη μέχρι πλείστου διαφυλάττουσα τὴν κατὰ φύσιν ἐνέργειαν, ὡς ἀρχὴ κινήσεως ἑαυτῇ τε καὶ τοῖς ἀφ᾽ ἑαυτῆς· αἱ δ᾽ ἀρτηρίαι ἀποχωρισθεῖσαι αὐτῆς ἢ βρόχοις ἢ τομαῖς ἅμα τῷ πάθει καὶ τὴν κίνησιν ἀπολλύουσιν. ἀλλ᾽ εἴπερ ἀναίσχυντόν ἐστι τὰς ἀρτηρίας ἑτέρωθεν ἄρχεσθαι φάναι, τὰ μέγιστα μόρια τῶν ἀρτηριῶν ἀρχαὶ τῶν μικροτέρων γενήσονται. εὐρύταται οὖν ἁπασῶν εἰσι τοῦ ζώου ἀρτηριῶν αἱ τῆς καρδίας ἐκφυόμεναι, παχύταται δὲ καὶ τῶν νεύρων αἱ ἀρχαί, (301) καθάπερ ἐν τοῖς φυτοῖς παχύτατον μὲν τὸ πρέμνον ἁπάντων τῶν κλάδων, παχίστη δ᾽ ἡ ῥίζωσις τῶν ῥιζῶν. ὀνομάζω δὲ ῥίζωσιν, ὅπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐδείκνυον τὸ κάτωθεν μέρος ἀρχὴν εἶναι τοῦ φυτοῦ. καί μοι δοκεῖ καὶ ὁ Ἱπποκράτης, ἐντεῦθεν ἐπὶ τὰ ζῶα μεταφέρων τοὔνομα, ῥίζωσιν εἰρηκέναι τῶν μὲν ἀρτηριῶν τὴν καρδίαν, τῶν δὲ φλεβῶν τὸ ἧπαρ. ὡς γὰρ ἀπὸ τῆς ῥιζώσεως τῶν φυτῶν

cindantur, motum perdere manifefto, funiculo interceptae, nondum tamen feparatae forasque eductae. At folum cor omnibus in animali partibus exemptum diutiffime naturalem retinet functionem, ceu initium motus tum fibi, tum iis, quae ab ipfo proficifcuntur. Arteriae autem ab eo fegregatae aut funibus aut fectionibus una cum affectu etiam motum perdunt. At fi impudens eft dicere, arterias aliunde aufpicari, maximae arteriarum partes minorum fient principia. Latiffimae igitur omnium animantis arteriarum exiftunt, quae ex corde proficifcuntur, craffiffima autem et nervorum principia, quemadmodum in ftirpibus craffiffimus fane caudex omnium ramorum, craffiffima vero ipfa radicatio omnium radicum. Nomino autem radicationem inferiorem partem, quam paulo ante indicabam ftirpis effe initium. At mihi videtur etiam Hippocrates inde ad animantia tranferens nomen radicationem dixiffe arteriarum fane cor, venarum autem jecur. Quemadmodum enim a radicatione ftirpium

αἱ ῥίζαι μὲν κάτω, τὸ δὲ στέλεχος ἄνω φύεται, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκ μὲν τῆς καρδίας ἥ τε εἰς τὸν πνεύμονα καὶ ἡ εἰς ὅλον τὸ ζῶον, ἐκ δὲ τοῦ ἥπατος ἥ τ' εἰς τὴν κατὰ τὴν γαστέρα καὶ εἰς τὸ σύμπαν σῶμα. ῥίζαι μὲν οὖν ἐοίκασιν αἱ εἰς τὴν γαστέρα [188] καθήκουσαι φλέβες, ὡς καὶ τοῦτ' αὐτὸς Ἱπποκράτης ἔδειξε, φάμενος· ὡς γὰρ τοῖς δένδροις ἡ γῆ, οὕτω τοῖς ζώοις ἡ γαστὴρ, τὸ δ' οἷον πρέμνον ἡ κοίλη φλέψ ἐστιν, ἐκ μὲν τῶν κυρτῶν τοῦ ἥπατος ἐκπεφυκυῖα, φερομένη δ' ἐκ τοῦ ἥπατος εὐθεῖα πρὸς ἑκάτερα τοῦ ζώου τὰ μέρη, τό τε ἄνω καὶ τὸ κάτω. εὐρύτατον μὲν οὖν αὐτῆς ἐστι τὸ κάτω τοῦ ἥπατος, ἧττον δ' εὐρὺ τὸ διὰ τῶν φρενῶν ἀνατεταμένον, ἔλαττον δὲ ἀμφοτέρων τὸ τῇ καρδίᾳ ἐμφυόμενον. καίτοι, εἴπερ εἴη ἡ καρδία τῆς κοίλης φλεβὸς, ὡς καὶ τῆς μεγάλης ἀρτηρίας, ἀρχὴ, μέγιστον ἂν ἦν, οἶμαι, τὸ συνεχὲς αὐτῆς μέρος.

Κεφ. δ'. Εἰ δέ τις οἴεται τῆς μὲν δυνάμεως ταῖς φλεψὶ χορηγὸν τὴν καρδίαν, τῆς δ' ὕλης τὸ ἧπαρ, ἐντεῦθεν γὰρ ὁρμᾶσθαι τὸ αἷμα, καὶ διὰ τοῦτ' εὐρυτέραν εἶναι τὴν κάτω κοίλην τῆς ἄνω, διότι πλείω μόρια τὰ κάτω τοῦ

radices quidem infra, truncus autem sursum vergit, ita ex corde tum quae in pulmonem, tum quae in totum animal dispergitur, ex jecinore autem et quae in ventrem, et quae in totum corpus diffunditur. Radicibus igitur similes sunt venae, quae ad ventrem pertinent, sicut et hoc Hippocrates ipse indicavit hisce verbis: *Ut enim arboribus terra, sic animantibus venter est*, quoniam veluti truncus cava vena existit, ex gibbis jecinoris partibus producta, verum a jecore recta ad utrasque animantis partes, superiorem et inferiorem, excurrens. Proinde latissima ipsius est quae infra jecur portio, minus autem lata, quae per septum transversum sursum tendit, harum autem utraque minor, quae cordi inseritur; quanquam, si esset cor venae cavae, sicut et magnae arteriae, initium, maxima esset, opinor, ei continua venae portio.

Cap. IV. At si quis putet, cor venis facultatem suppeditare, materiam vero jecur, (inde enim sanguis provenit,) ideoque latiorem esse inferiorem ventriculum superiori, quod plures partes inferiores jecoris existant, qui-

ἥπατός ἐστιν, οἷς ἀναγκαῖόν ἐστιν ἅπασι χορηγεῖσθαι τροφὴν, οὗτός μοι δοκεῖ δι' αὐτῶν ὧν ὑποτίθεται συγχωρεῖν ἃ μὴ βούλεται. τὸ γὰρ ἐξ ἥπατος ὁρμᾶσθαι τὸ αἷμα τί ἄλλο ἐστὶν, ἢ τὴν γεννῶσαν αἷμα δύναμιν ἐν τούτῳ τῷ σπλάγχνῳ περιέχεσθαι; εἴπερ οὖν ἕνεκα μὲν τοῦ τρέφεσθαι τὸ ζῶον ἡ τοῦ αἵματός ἐστι γένεσις, ἐν ἥπατι δὲ γίγνεται τὸ αἷμα, τῆς θρεπτικῆς δυνάμεως ἀρχὴ τοῦτ' ἔσται τὸ σπλάγχνον, οὐχ ἡ καρδία. τὸ γὰρ προνοούμενον ὕλης ἐπιτηδείου πρὸς θρέψιν ἅπαντι τῷ σώματι, τοῦτ' εὔλογον ἀρχὴν εἶναι τῆς θρεπτικῆς τε καὶ φυτικῆς δυνάμεως, ὥσπερ, οἶμαι, κἀν τοῖς φυτοῖς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὃ ῥίζωσιν ἐκαλοῦμεν. ἕλκει τε γὰρ ἐφ' ἑαυτὸ διὰ παμπόλλων ῥιζῶν ἐκ τῆς γῆς τὴν τροφὴν, ἐπιπέμπει τε προκατεργασάμενον ἅπαντι τῷ φυτῷ διὰ τοῦ στελέχους. εἰ γὰρ καὶ τῆς αὐτῆς δυνάμεως, ὥσπερ καὶ τῆς σφυγμικῆς, ἀρχὴν θησόμεθα τὴν καρδίαν, ἐκ τοῦ περιττοῦ τὸ ἧπαρ ἡ μηδὲν μάτην ἐργαζομένη φύσις ἐποίησεν· ἦν γὰρ δή που κατὰ τὴν καρδίαν αἱματοῦσθαι τὴν τροφήν. ἀλλ' ὡς εἰς μέγα τὸ ἔργον οἷον ὑπηρέτην τινὰ

bus neceſſarium eſt omnibus alimentum ſuppeditare, hic mihi videtur per ea, quae ſtatuit, concedere quae non vult; nam ex jecore ſanguinem irrumpere quid aliud eſt, quam facultatem in hoc viſcere contineri ſanguinis effectricem? Si igitur animantis nutriendi gratia ſanguinis eſt generatio, in jecore autem ſanguis gignitur, nutricis facultatis initium hoc viſcus, non cor, erit. Nempe quod materiem idoneam alendo toti corpori proſpicit, hoc bona ratione initium eſt facultatis et nutricis et vegetativae, quemadmodum, opinor, etiam in ſtirpibus illa pars, quam radicationem appellamus. Trahit enim ad ſe per numeroſas radices ex terra alimentum, transmittitque elaboratum prius toti ſtirpi per truncum. Si namque ejusdem facultatis, quemadmodum et pulſatoriae, initium cor ſtatuerimus, ex ſuperfluo jecur natura, quae nihil fruſtra operatur, fabricata eſt; quippe licebat in corde alimentum ſanguinis naturam induere. Verum ceu in magnum opus miniſtri cujusdam inſtar jecur natura cordi

τὸ ἧπαρ ἡ φύσις τῇ καρδίᾳ παρεστήσατο προπαρασκευάσοντα τὴν ὕλην αὐτῇ, καθάπερ ἡ γαστὴρ ἐκείνῳ. πιθανὸς μὲν ὁ λόγος, οὐ μὴν ἀληθής γε. φαίνεται γὰρ οὐχ ὡς ὑπηρέτης ἡγουμένῳ προπαρασκευάζων ἐπιτήδειον ὕλην τὸ ἧπαρ, ἀλλ' ὡς αὐτὸς ὁ ἡγούμενος ἐξουσίαν ἔχων τοῦ διανέμειν αὐτήν. ἐναργῆ δὲ παραδείγματα κατ' αὐτὸ τοῦ ζώου τὸ σῶμα πάρεστι θεάσασθαι. πάντα γοῦν, ὅσα προπαρασκευάζει τὰς ὕλας ἑτέροις, ἐκείνοις αὐτὰς ἀκεραίους φυλάττει, καὶ οὔτ' ἐκ πνεύμονος ἄλλη τις ὁδὸς ἑτέρωσε τέτμηται, πλὴν μιᾶς τῆς εἰς τὴν καρδίαν, οὔτ' ἐκ κοιλίας τε καὶ ἐντέρων ἑτέρωσε, πλὴν εἰς ἧπαρ, οὔτ' ἐκ τοῦ δικτυοειδοῦς πλέγματος ἑτέρωσε, πλὴν εἰς ἐγκέφαλον, οὔτ' ἐκ τῶν τὸ σπέρμα προπαρασκευαζόντων ἀγγείων εἰς ἄλλο τι, πλὴν τῶν ὄρχεων. οὕτω δὲ καὶ οἱ τὸ χολῶδες ὑγρὸν ἀθροίζοντες πόροι πάντες εἰς ἓν ἀγγεῖον ἀποφέρονται, τὴν συνημμένην δηλονότι ἥπατι κύστιν, ἐντεῦθέν τε εἰς τὴν νῆστιν ἐκπέμπουσιν, καθάπερ οἱ νεφροὶ τὸ οὖρον, εἰς τὴν μίαν δηλονότι κύστιν. οὐκοῦν οὐδὲ τὸ ἧπαρ, εἴπερ τῇ καρδίᾳ τὸ αἷμα

adjunxit, qui alimentum prius ipsi praepararet, quemadmodum ventriculus jecori. Probabilis quidem sermo est, non tamen verus. Siquidem apparet, jecur non tanquam minister domino materiam praeparare, sed veluti ipse dominus potestatem habens ipsum distribuendi. Porro evidentia exempla in ipso animantis corpore licet conspicari. Omnia igitur, quae materias aliis praeparant, illis easdem integras tuentur, ac neque ex pulmone alia quaedam via alibi secta est praeter unam in cor pertinentem, neque ex ventriculo et intestinis alio praeterquam in jecur, neque ex plexu retiformi alio quam in cerebrum, neque ex vasis semen praeparantibus in aliud quoddam praeterquam testes. Ita vero meatus omnes biliosum humorem congregantes in unum vas deferuntur, nempe vesicam jecori proximam; inde in jejunum intestinum illum mittunt, quemadmodum renes urinam in unam nimirum vesicam propellunt. Neque igitur jecur, si, ut

προπαρασκευάσον ὑπὸ τῆς φύσεως ἐγένετο, διανέμειν αὐτὸ τῇ παρασκευῇ ἡμίεργον ἐπιστεύθη ἄν. οὔτε γὰρ ὑπηρέτου τὸ τοιοῦτον ἔργον, ἀλλ' ἡγεμόνος καὶ ἄρχοντος, οὔθ' ὕλης ἐλλιπῶς παρεσκευασμένης τὸ πάθος· ὑπηρέτου γάρ ἐστι τὸ παρασκευάζειν μόνον, ὕλης τ' ἐλλι[189]ποῦς ἐστι τὸ μὴ διανέμεσθαι. καὶ μὴν οὔθ' ὡς ὑπηρέτης τὸ ἧπαρ, ἀλλ' ὡς ἄρχων, οὔθ' ὡς ὕλην ἐλλιπῆ τὸ αἷμα διανέμειν πεπίστευται. πάντα γὰρ ὅσα κάτω τοῦ διαφράγματός ἐστι τοῦ ζώου μόρια παρ' ἥπατος ἀναμφισβητήτως ἔχει τὸ αἷμα, καίτοι πλείω τῶν ἡμίσεών ἐστι. μᾶλλον δ' ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ διάφραγμα, καὶ ὁ περικάρδιος ὑμὴν ἅμα τοῖς ἄλλοις ὑμέσι τοῖς πλησίον, ὅσοι τε διαφράττουσι τὸν θώρακα, καὶ ὅσοι περιαλείφουσι τὸν πνεύμονα, τὴν τροφὴν ἐκ τῆς κοίλης ἔχει, πρὶν ἐπὶ τὴν καρδίαν ἀφικέσθαι, διδαχθῶμεν, ὑπὸ τῆς ἀνατομῆς εἰσόμεθα τὰ πλείω τῶν τοῦ ζώου μορίων ἐξ ἥπατος τρεφόμενα προφανῶς τε καὶ ἀναμφισβητήτως. ἐπιδειχθήσεται μὲν γὰρ ὀλίγον ὕστερον, ὅτι καὶ τὸ ἄνω τῆς καρδίας ἅπαν ἐξ ἥπατος ἔχει τὴν τροφήν. ἀλλὰ τό γ'

cordi fanguinem praepararet, a natura creatum eft, diftribuere ipfum femielaboratum credetur; neque enim miniftri tale opus, fed ducis et praefecti, neque materiae non fatis elaboratae affectus, quippe miniftri eft folum praeparare, materiae imperfectae eft non diftribui. Atqui neque ut minifter jecur, fed ut dominus, neque ut materiam imperfectam, fed fanguinem diftribuere creditum eft. Omnes enim quae infra feptum transverfum animantis funt partes a jecore citra controverfiam fanguinem obtinent, etfi plures dimidia ipfarum parte exiftant. Clarius autem, fi et ipfum feptum transverfum et membranam cor integentem una cum aliis membranis viciniis, tum quae thoracem interfepiunt, tum quae pulmonem ambiunt, alimentum haurire ex cava vena, priusquam ad cor perveniat, a diffectione edocti fuerimus, fciemus, plures animalis partes ex jecore nutriri, et palam, et fine controverfia. Oftendetur enim paulo poft, et fuperiorem cordis portionem totam ex jecore alimentum recipere. Sed

ἀναμφισβήτητον ἤδη λαμβανέσθω τὸ τὰ κάτω τῆς καρδίας ἐξ ἐκείνου τρέφεσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ θώρακος ὅλα τὰ κάτω μέρη. μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ καὶ τὰ ἄλλα σύμπαντα τὰ κατὰ τὰς ἀνατομὰς φαινόμενα, καὶ πρῶτόν γε καὶ μέγιστον ἡ κάθαρσις τῶν περιττωμάτων τοῦ αἵματος. ὡς γὰρ συμπεπληρωμένῃ τῇ τοῦ χυμοῦ γενέσει καὶ τὸ προσῆκον εἶδος ἐχούσῃ παρεσκεύασεν ἡ φύσις ὄργανα καθαρτικὰ τῶν περιττωμάτων, νεφροὺς καὶ σπλῆνα καὶ τὴν χοληδόχον κύστιν. οὐδ' ἔστιν ἄλλο τέταρτον οὐδ' ἐπινοῆσαι περίττωμα τροφῆς ἢ ὕλης ἡστινοσοῦν ὑπὸ θερμοῦ μεταβαλλομένης, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα τρία τὸν ἀριθμόν ἐστι. τουτὶ γὰρ δέδεικταί μοι δι' ἑτέρων ἤδη πραγματειῶν, αὖθίς τε δειχθήσεται κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἐπὶ προήκοντι τῷ λόγῳ πραγματείαν. νυνὶ δ' εἴρηται μὲν, ὡς μηδὲν τῶν ἀληθῶν παραλείποιτο, τῆς δ' ἐξ αὐτοῦ πίστεως οὐδὲν δεῖ τοῖς παροῦσιν. ὁμολογεῖται γὰρ ἥ τε τῶν νεφρῶν ἐνέργεια καὶ ἡ τῆς χοληδόχου κύστεως ἐκκαθαίρειν τὸ αἷμα. κατὰ δὲ τὴν καρδίαν οὔτ' ἄλλο τι καθαρτικὸν ὄργανον ἡ φύσις ἐποίησεν,

indubitatum jam sit, inferiorem cordis regionem ex illo nutriri, imo et ipsius thoracis inferiores omnes partes. Attestatur huic sermoni etiam inter alia universa, quae in anatomis apparent, primum et maximum, nempe excrementorum sanguinis expurgatio. Tanquam enim absolutae humoris generationi et congruam speciem obtinenti recrementorum instrumenta purgantia natura fabricata est, renes, lienem, vesicam bilis receptricem, neque licet quartum aliud alimenti excrementum ne cogitare quidem, vel materiae qualiscunque a calore mutatae, verum plurimum tria numero sunt, id quod in aliis jam operibus ostensum est, rursusque ostendetur in praesenti commentario sermonis processu. Nunc autem dictum est, ut nihil veri relinquatur; verum praesentia fidem ex illo non requirunt; quippe constat, quod renum et fellis vesicae functio est sanguinem expurgare. In corde neque aliud quoddam purgans instrumentum natura fecit, neque

οὔτ' ἄλλον ἐργάζεται χυμόν. ὅμοιον γάρ τό τ' ἐν τῇ δεξιᾷ κοιλίᾳ τῆς καρδίας αἷμα καὶ τὸ κατὰ πάσας τὰς φλέβας ὅλῳ τῷ ζώῳ, καθάπερ γε καὶ τὸ κατὰ τὰς ἀρτηρίας ἁπάσας ὅμοιόν ἐστι τῷ κατὰ τὴν ἀριστερὰν κοιλίαν. τουτὶ μὲν οὖν ὡς τὰ πολλὰ λεπτότερόν τ' ἐστὶ καὶ ξανθότερον, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ τἀναντία, παχύτερόν τε καὶ μελάντερον, ἀεὶ μέντοι θερμότερον αὐτό ἐστι. τὸ δὲ κατὰ τὴν δεξιὰν κοιλίαν αἷμα τὴν αὐτὴν ἰδέαν ἔχει τῷ τ' ἄλλῳ παντὶ καὶ τῷ κατὰ τὸ ἧπαρ, ὡς ἂν οὐδὲν ἐξαίρετον ἐπικτώμενον ἐν τῇ δεξιᾷ κοιλίᾳ. μεγίστη δὲ πίστις, ὡς οὐ προπαρασκευάζει τῇ καρδίᾳ τὸ ἧπαρ οὐδένα χυμὸν εἰς τροφὴν τῶν τοῦ ζώου μορίων, ἀλλ' αὐτὸ συμπληροῖ τὴν σύμπασαν ἰδέαν αὐτοῦ, τὸ μίαν εἶναι φλέβα τὴν ἐξ ἥπατος εἰς καρδίαν ἐκφυομένην, ἑτέραν δὲ μηκέτι ἀντεκφύεσθαι κατ' ἄλλο μέρος αὐτῶν, εἰς ὅλον ἅπαξ φέρουσαν τὸ σῶμα τὸν κατεργασθέντα χυμόν, καίτοι γ' ἄλλης μὲν εἰσαγούσης ἀρτηρίας, ἄλλης δ' ἐξαγούσης τὸ πνεῦμα. φαίνεται γὰρ ἡ φύσις οὐ τοῖς αὐτοῖς ἀγγείοις χρωμένη πρός τε τὰς

alium machinata est humorem; similis namque sanguis est et qui in dextro cordis sinu, et qui in omnibus venis per totum animal continetur, quemadmodum et qui in arteriis universis habetur, ei respondet, qui in sinistro sinu existit. Hic itaque plerumque tenuior est et flavior, nonnunquam e contrario crassior et nigrior, semper vero calidior ipse est. At qui in dextro sinu continetur sanguis, eandem speciem habet, quam omnis alius, et is qui in jecore habetur, tanquam nihil singulare ac eximium in dextro sinu acquirat. Maxima autem fides, jecur nullum humorem in animalis partium nutritionem cordi praeparare, sed ipsum universam ejus speciem absolvere, quod una sit vena, quae ex jecore aut corde procedat, altera vero non item contra enascatur ex alia ipsorum parte, quae elaboratum humorem in totum corpus deducat, etsi alia quidem arteria introducat, alia educat spiritum. Videtur enim natura non eisdem uti vasis et

ἡμιεργά(302)στους ὕλας καὶ πρὸς τὰς τελέως κατειργασμένας, οὐδὲ ταῖς αὐταῖς ὁδοῖς. οὐδὲ γὰρ δυνατόν ἐστιν ἅμα τε τὸ ἡμίπεπτον ἐξ ἥπατος εἰς καρδίαν ἀναπέμπεσθαι τροφὴν, ἅμα δὲ τὴν ἤδη κατειργασμένην διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ καταφέρεσθαι, ἀλλ' ἦν ἂν πάντως ἑτέρα μὲν φλὲψ ἡ εἰσάγουσα τὴν ἡμίπεπτον, ἑτέρα δὲ ἡ τὴν ἀκριβῶς κατειργασμένην ἐξάγουσα. νυνὶ δ' εἰσάγει μέν τις, ἐξάγει δ' οὐδεμία πλὴν τῆς εἰς πνεύμονα, περὶ ἧς αὖ ἐπὶ πλέον ἐν τοῖς περὶ χρείας μορίων ἐπισκεψόμεθα, τὴν αἰτίαν ἐρευνῶντες, ἧς ἕνεκεν ἐκ τῆς καρδίας, οὐκ ἐκ τῆς κοίλης, ἐξέφυσεν ἡ φύσις εἰς τὸν πνεύμονα τὴν θρέψουσαν τὸ σπλάγχνον φλέβα.

Κεφ. ε'. [190] Δεῖται δὲ μάλιστα, εἴπερ τις ἄλλος λόγος, καὶ ὁ νῦν ἡμῖν προκείμενος αὐτοῦ τοῦ φαινομένου κατὰ τὰς ἀνατομάς. οὐ μόνον γὰρ οὐδεμία φαίνεται φλὲψ ἐκ καρδίας εἰς τὰ κάτω μόρια φερομένη, πλὴν τῆς ἐξ ἥπατος ἀναφερούσης τὸ αἷμα, ἀλλ' οὐδ' εἰς τὸ ἄνω καρδίας ἀφικνεῖται φλὲψ οὐδεμία. φαίνεται γὰρ ἡ κοίλη φλὲψ ἀπὸ τοῦ ἥπατος εὐθὺ τῶν σφαγῶν ἀναφερομένη, καὶ ταύτης

ad femielaboratas materias et omnino confectas, imo ne eisdem quidem viis. Neque enim fieri poteft, ut fimul femicoctum alimentum ex jecore in cor difpenfetur, fimul jam elaboratum per eandem viam deferatur, verum effet omnino alia quidem vena, quae femicoctum inveheret, alia, quae exacte elaboratum educeret; nunc autem invehit quidem aliqua, nulla autem deducit praeter eam, quae in pulmonem pergit, de qua uberius in libris de ufu partium confiderabimus, caufam indagantes, cur ex corde, non ex cava vena natura in pulmonem inferuit aliam venam, quae vifcus enutriat.

Cap. V. Requirit autem maxime, fi quis alius fermo, certe hic nobis propofitus id, quod in diffectionibus apparet. Non folum enim nulla vena apparet, quae ex corde in inferiores partes deferatur, praeterquam quae ex jecore fanguinem furfum educit, imo neque in fuperiorem cordis regionem vena ulla pervenit, quoniam cava vena a jecore recta ad jugulum emergit, atque hujus

ἀποβλάστημά τι τὸ εἰς τὴν καρδίαν ἐμφυόμενον, οὐκ ἐξ ἐκείνης αὐτή. γνώρισμα δ' ἐναργέστατόν ἐστι τὸ κατὰ μὲν ἀρτηρίαν τὴν μεγάλην τὸ θεωρούμενον, ἄν τινα βουλοίμην οὕτως ἐπὶ τὴν κοίλην ἔρχεσθαι φλέβα. μία γὰρ ἀρτηρία μεγίστη τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας τῆς καρδίας ἐκφύσασα, σαφῆ σχίσιν εἰς ἀμφοτέρας ποιεῖται τὰς ἀρτηρίας, ἥν τε ἄνω πρὸς τὴν κεφαλὴν, ἥν τ' ἐπὶ τὴν ῥάχιν ὁρῶμεν καταφερομένην. οὕτως δ' οὖν ἐχρῆν καὶ τὴν ἐκ τῆς δεξιᾶς κοιλίας ἐκφυομένην φλέβα σαφῆ τὴν νομὴν ἴσχειν εἰς ἄμφω τὰ μέρη. φαίνεται δ' οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀναφερομένης ἐξ ἥπατος εἰς καρδίαν ἀποσχίζεται. πῶς οὖν ἔτι δυνατὸν ἐστι τὴν δεξιὰν κοιλίαν τῆς καρδίας ὑπολαβεῖν εἶναι φλεβῶν ἀρχὴν, ὥσπερ τὴν ἀριστερὰν ἀρτηριῶν; ἐπὶ γὰρ ἀνομοίοις γνωρίσμασιν ἀνόμοιον εἶναι χρὴ καὶ τὴν ἔνδειξιν. εἰ δέ τῳ δοκεῖ μικρὸν εἶναι τὸ τῆς ἐκφύσεως τῶν ἀγγείων γνώρισμα, καίτοι γ' οὐκ ὄντος μικροῦ, ἀλλ' ἐκεῖνό γ' οἶδ' ὅτι οὐ σμικρὸν εἶναί φησι, τὸ πολλὰ τῶν ζώων οὐκ ἔχειν τὴν δεξιὰν κοιλίαν τῆς καρδίας. καίτοι γ' οὐκ ἐνδέχεται τὴν κοίλην φλέβα

ramus quidam eft ille, qui cordi inferitur, et ex illo ipfa non oritur. At nota evidentiffima eft, quae in grandi arteria confpicitur. Hanc quum viderit aliquis, velim fic ad cavam venam pergeret; una namque arteria maxima ex finiftro cordis finu procedens manifefto in utrasque divaricatur arterias, tum eam, quam furfum ad caput, tum eam, quam ad fpinam deferri videmus. Ita igitur conveniebat et venam, quae ex dextro finu enafcitur, manifefto in utrasque partes propagari. Verum non ita apparet, fed ab ea, quae furfum tendit ex jecore in cor, diftribuitur. Quomodo igitur adhuc dextrum cordis ventriculum venarum effe principium, quemadmodum finifteriorem arteriarum, opinari quis poterit? nam in diffimilibus notis diffimilem effe indicationem oportet. At fi alicui videatur exigua effe proceffus vaforum nota, quamvis exigua non fit, certe illam, fat fcio, non exiguam effe dicet, quod multa animalium dextro cordis finu careant; proindeque exiftimari non poteft, cavam venam ex hoc pro-

τῆς κοιλίας ταύτης ἐκφύεσθαι νομίζειν, ὅταν ἐν παμπόλλοις γένεσι ζώων ἧπαρ μὲν ὑπάρχῃ καὶ κοίλη φλὲψ, ἡ κοιλία δ᾽ ἡ δεξιὰ μηδ᾽ ὅλως ᾖ. τίνα τοίνυν ἐστὶ καὶ πόσα τὰ γένη τῶν ζώων, ἐν οἷς φημι τὴν δεξιὰν οὐκ εἶναι τῆς καρδίας κοιλίαν; ἀριθμῷ μὲν οὐκ ἔχω διελθεῖν αὐτά, κοινὸν δ᾽ ἐφ᾽ ἅπασι κεφάλαιον εὗρον ἀνατεμών. πολλὰ ἀσύμβατα μὲν εἰς ἕτερα, πρόσεστι δὲ ἓν αὐτοῖς ἐξαίρετον, ὅπερ οὐχ ἅπασι τυγχάνει τοῖς ἐνύδροις, τὸ μήτ᾽ ἀναπνεῖν ἐξ ἀέρος, μήτ᾽ ἔχειν πνεύμονα. τουτὶ γὰρ ἄχρι τοῦ δεῦρο κατὰ πάντα γένη τῶν ζώων παρεφυλάξατο, συναπόλλυσθαί τε καὶ συγγεννᾶσθαι τῷ πνεύμονι τὴν δεξιὰν κοιλίαν τῆς καρδίας. ἐζήτησα δὲ χρόνῳ παμπόλλῳ καὶ τὴν αἰτίαν αὐτῶν, καὶ γέγραπται τὰ φανένθ᾽ ἡμῖν εὔλογα κατὰ τὴν περὶ χρείας μορίων πραγματείαν. ἐμπίδας μὲν οὖν καὶ μυίας, καὶ σκώληκας, καὶ μελίττας, καὶ μύρμηκας οὔτ᾽ ἀνέτεμον οὔτ᾽ ἀνατεμεῖν ἐπιχειρήσαιμι ἄν. ὅπου γὰρ κἀν τοῖς μεγάλοις ζώοις εὑρίσκω πολλὰ σφαλλομένους τοὺς ἀνατεμόντας, εὔλογον δήπου κατὰ τὰ σμικρότερα μᾶλλον σφαλῆναι.

cedere ventriculo, quum in permultis animalium generibus jecur quidem exiſtat et cava vena, ſinus autem dexter nequaquam. Quae igitur ſint et quot animantium genera, in quibus dextrum non eſſe cordis ſinum affirmem, quum numero ea perſequi nequeam, commune in ipſis caput inveni, diſſectis multis varii generis animalibus. Ineſt autem ipſis eximium, quod non omnibus contingit aquatilibus, puta non reſpirare ex aere, neque habere pulmonem. Hoc enim hucusque in omnibus animantium generibus obſervavi, dextrum cordis ſinum ſimul cum pulmone et perire et generari. Porro disquiſivi longo tempore etiam ipſorum cauſam, ac ſcripſi, quae mihi viſa ſunt conſentanea, in opere de uſu partium. Culices igitur, et muſcas, et lumbricos, et apes, et formicas neque diſſecui neque diſſecare aggrederer. Quum enim in grandibus animalibus multos diſſectorum errores inveniam, conſentaneum eſt ſcilicet in minoribus magis eos aberraſſe.

τῶν γοῦν ἀνατμηθέντων ὑπ' ἐμοῦ μέχρι γε τοῦ δεῦρο σχεδὸν οὐκ ἔστιν ὅτῳ μὴ καὶ καρδία καὶ ἧπαρ ὑπάρχει, καὶ κοίλη φλὲψ, καὶ ἀρτηρία ἡ μεγάλη. καὶ φαίνεται, καθάπερ ἡ ἀρτηρία τῆς καρδίας, οὕτως ἡ φλὲψ τοῦ ἥπατος ἐκφυομένη διὰ παντὸς, κἂν μηδ' ὅλως ἔχῃ δεξιὰν ἡ καρδία κοιλίαν. καὶ διὰ τοῦτο φαίνεται σχιζομένη μετὰ τὸ διελθεῖν τὰς φρένας ὑποκάτω τῆς καρδίας, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ὅταν ἐγγὺς ἥκῃ τῶν σφαγῶν. ἐν ἑτέροις δὲ ζώοις οὐκ ὀλίγοις ἐστὶ μὲν δεξιὰ κοιλία, φαίνεται δ' οὐδὲν ἧττον ἡ κοίλη φλὲψ εἰς μεγάλα δύο σχιζομένη, πρὶν ἐπὶ τὴν καρδίαν ἐξικέσθαι. καὶ τοῦτο πᾶσι [191] μὲν ὑπάρχει σχεδὸν τοῖς πτηνοῖς, ἅπασί τε τοῖς ἕρπουσι, καὶ τῶν βαδιζόντων οὐκ ὀλίγοις. ὥστε τὰ πλεῖστα τῶν ζώων τὴν κοίλην φλέβα προφανῶς ἐξ ἥπατος ἔχει ἀρχομένην. ἐναργῶς γὰρ ὁρᾶται διπλάσιον εὐρὺ τὸ ἐξ ἐκείνου τοῦ σπλάγχνου φυόμενον ἀγγεῖον ἑκατέρων τῶν τμημάτων, ὡς ἅμα δίχα τῆς κοίλης ἐνταῦθα σχισθείσης. εἰ δὲ εὐρύτερόν ποτε θάτερον ἐπί τινος ζώου φαίνοιτο θατέρου τμήματος, ἀλλὰ συναμφότερά γε τῇ κοίλῃ φλεβὶ προφανῶς

Sane nullum fuit eorum, quae ego in hunc usque diem diffecui, in quo non esset cor, jecur, cava vena et magna arteria; ac apparet, quemadmodum arteria ex corde, sic vena ex jecinore perpetuo oriri, etsi neutiquam dextrum cor ventriculum habeat, eoque videtur in ramos scissa, ubi septum transversum subter cor permeaverit, sicuti in aliis, quum propter jugulum venerit. In aliis animantibus non paucis est quidem dexter ventriculus, verum nihilominus cava vena in magnos duos ramos diffindi apparet, priusquam ad cor pervenerit; atque hoc prope omnibus volatilibus inest, omnibusque serpentibus, atque pedestrium non paucis. Quare plurima animantia cavam venam manifesto ex jecore habent exorientem, quippe evidenter apparet utriusque propaginis duplo latum vas, quod ex illo viscere procedit, tanquam simul bifariam cava vena inibi divaricata. Quod si latior quandoque altera propago altera in animali quodam appareat, ambae tamen simul cavae venae palam sunt aequa-

ἐστιν ἴσα, μονονοὺ μετὰ φωνῆς ἑρμηνεύοντα, τὴν μὲν οἷόν τι πρέμνον ὑπάρχειν, αὐτὰ δ᾽ ἀπ᾽ ἐκείνης γεγενῆσθαι σχισθείσης οἷόν περ κλάδους τινὰς ἢ καὶ κλῶνας. οὐ μόνον δ᾽ ἡ κοίλη φλὲψ ἐκ τῶν κυρτῶν τοῦ ἥπατος ἐκπέφυκεν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν σιμῶν ἑτέρα φλὲψ, ἣν οἱ μὲν ὀνομάζουσι πύλας ἥπατος, οἱ δὲ τὴν ἐπὶ πύλαις· οὐ γὰρ δὴ ὅλην γε τὴν φλέβα πύλας ὑπάρχειν, ἀλλ᾽ ὅσον πρῶτον αὐτῆς ἐξίσχει τοῦ ἥπατος, ὅπερ καὶ πάντων εὐρύτατόν ἐστιν. ἀπ᾽ αὐτοῦ γὰρ εἰς ἄμφω τὰ μέρη κατασχίζεται τὸ ἀγγεῖον, εἴς τε τὰ σιμὰ τοῦ ἥπατος ἅπαντα καὶ εἰς τὰ κατὰ τὴν γαστέρα, τὸ καλούμενον ἐπίπλοον. τῶν γὰρ ἐν τούτοις ἅπασι φλεβῶν παμπόλλων οὐσῶν οὐδεμία συνεχής ἐστι τῇ καρδίᾳ. καί τις ἀκούσας τοῦτο τῶν ἀλήθειαν τιμώντων ἀπεθαύμαζέ τε καὶ ἠπίστει τῷ λόγῳ, καὶ δειχθῆναί οἱ τὸ λεγόμενον ἠξίου, καὶ ὡς εἶδε, μεγάλως κατεγίνωσκε τῶν ἀποφηναμένων, ἀρχὴν εἶναι φλεβῶν τὴν καρδίαν. ὥσπερ γὰρ, εἰ μίαν ἡντιναοῦν ἐν ὅλῳ τῷ ζώῳ φλέβα κεχωρισμένην εἰς τοσοῦτον εὑρίσκομεν, ὡς μήτ᾽ αὐτῷ συνάπτειν τῷ ἥπατι μήτε τινὶ τῶν ἀπ᾽ αὐτοῦ

les, tantum non voce declarantes, hanc venam veluti caudicem quendam eſſe, ipſas vero ab ea diſciſſas naſci tanquam ramos quosdam, aut etiam ſurculos. At non ſolum cava vena ex gibbis jecoris partibus proceſſit, verum etiam ex cavis altera vena, quam alii portas jecoris appellant, alii portis vicinam. Non enim totam venam portas eſſe, ſed quantum prima ipſius portio ex jecore emergit, quae etiam omnium latiſſima eſt; nam ab ipſa vas in ambas partes diſpenſatur, tum in cavas jecoris partes omnes, tum in ventris partes et omentum nuncupatum. Venarum, quae plurimae in his omnibus exiſtunt, nulla cordi eſt continua; quod quum aliquis veritatis ſtudioſus audiviſſet, admirabatur, et ſermoni fidem non adhibebat, volebatque id, quod dicitur, ſibi demonſtrari, ac poſtquam vidiſſet, damnabat vehementer eos, qui cor venarum eſſe principium pronunciarunt. Quemadmodum, ſi unam quamlibet in toto animante venam ſegregatam adeo invenerimus, ut neque ipſi conjungatur jecori, neque alicui venarum ab eo pro-

φλεβῶν, οὐκ ἂν ἀπεφηνάμεθα, τῆς φλεβὸς ἐκείνης ἀρχὴν εἶναι τὸ ἧπαρ, οὕτως, ἐπειδὴ νῦν οὐ μίαν οὐδὲ δύο μόνας, ἀλλ' ἀνάριθμόν τι πλῆθος εὑρίσκομεν, οὐδεμίαν ἐχούσας τῇ καρδίᾳ συνέχειαν, οὐκ ἄν, οἶμαι, φαίημεν, ἐκείνων τῶν φλεβῶν ἀρχὴν εἶναι τὴν καρδίαν. εὐλόγως οὖν εἴρηται ῥίζωσις τῶν φλεβῶν εἶναι τὸ ἧπαρ, τῶν ἀρτηριῶν ἡ καρδία, τοῦ δένδρου ὃ καὶ χώρα τοῦ καταβληθέντος σπέρματος. ἐν ἅπασι γὰρ τούτοις ἡ ῥίζωσις ἀρχὴ τοῦ παντός ἐστιν, οὐ τῆς ἐξ ἀρχῆς γενέσεως μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς νῦν διοικήσεως. ὅτι δὲ τὸ φαινόμενον αὐτὸ διὰ τῆς ἀνατομῆς βιάζεται καὶ τοὺς τἀναντία δοξάζοντας ἄκοντας ὁμολογεῖν τἀληθές, ἐκ τοῦδε ἂν μάλιστα μάθοις. οὐδεὶς τῶν ἀνατομικῶν ἀνδρῶν ἐπὶ τὸ γράφειν ἀφικόμενος ἀνατομὴν φλεβῶν ἑτέραν ἀρχὴν διδασκαλίας ἐπιτήδειον ἠδυνήθη ποιήσασθαι παρελὼν τὸ ἧπαρ. ἀλλ' εἴτ' ἀπορεῖν ὑπὲρ ἀρχῆς ἔφησεν, ὡς Ἡρόφιλος, εἴτ' εὐπορεῖν, ὡς ἄλλοι πολλοὶ καὶ ὁ ἡμέτερος Πέλοψ, ὅμως τήν γε διδασκαλίαν ὀλίγου δεῖν ἅπαντες ἐφ' ἥπατος ἐποιήσαντο. καὶ τό γε θαυμασιώτατόν

cedentium, non pronunciaremus, venae illius primordium esse jecur, ita, quoniam nunc non unam, neque duas solum, sed innumerabilem quandam multitudinem inveniamus nullam cum corde habere continuitatem, non, opinor, dixerimus, illarum venarum cor esse principium. Merito igitur dicta est radicatio venarum esse jecur, arteriarum cor, arboris ea pars, quae regioni, in qua semen projectum fuerit, respondet. In omnibus enim his radicatio totius est principium non primariae generationis tantum, sed etiam praesentis dispensationis. Quod autem id ipsum, quod in anatome apparet, cogit etiam contraria opinantes invitos verum fateri, hinc potissimum disces. Nullus anatomicorum, quum dissectionem venarum scribere aggrederetur, aliud initium disciplinae idoneum potuit facere, jecore praetermisso, verum sive dubitare de principio se dixit, ut Herophilus, sive cognitionem ipsius habere, ut alii multi et noster Pelops, tamen disciplinam fere omnes de jecore instituerunt. Ac maxime mirabile et incre-

τε καὶ ἀπιστότατον ὁ Πέλοψ ἔπαθεν. ἐν μιᾷ πραγματείᾳ τῶν τε φλεβῶν ἀρχὴν κατεσκεύασε τὸν ἐγκέφαλον, ἀνατομήν τε γράφων αὐτῶν ἀφ᾽ ἥπατος ἤρξατο, κατὰ μὲν τὸ δεύτερον σύγγραμμα τῶν Ἱπποκρατείων εἰσαγωγῶν εὖ μάλα γενναίως ἀγωνισάμενος ὑπὲρ τοῦ δεῖξαι τὸν ἐγκέφαλον οὐ νεύρων μόνον, ἀλλὰ καὶ φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν ἀρχὴν, ἐν δὲ τῷ τρίτῳ τῆς ἀνατομῆς τῶν φλεβῶν ἀφ᾽ ἥπατος ἀρξάμενος, (303) ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι σχεδὸν ἅπαντες ἀνατομικοὶ εἶναι γράφουσι, πρὸς γὰρ τὴν διδασκαλίαν ἐπιτήδες τουτὶ τὸ σπλάγχνον ἀρχὴν γενέσθαι τῷ λόγῳ. θαυμάζω δ᾽ αὐτῶν, εἰ χωρὶς αἰτίας φυσικῆς ἐπιτήδειον εἶναι νομίζουσι πρὸς τὴν διδασκαλίαν αὐτό. ἐγὼ μὲν γὰρ οἶδα καὶ τοῦθ᾽ ἕν τι τῶν ὡμολογημένων ἅπασιν, ὡς οὐδὲν τῶν γεγονότων τε καὶ γινομένων ἀναίτιόν ἐστιν. [192] εἰ μὲν οὖν ἀπορεῖν ὁμολογοῦσιν ὑπὲρ ἁπάντων τῶν ἀδήλων ὁμοίως τοῖς ἐμπειρικοῖς, οὐδ᾽ ἂν ἐμοὶ πρὸς αὐτοὺς εἴη τις λόγος, οὔτε γὰρ ἀρχὴν αὐτῶν ζητήσουσιν, οὔθ᾽ ὅμως ἀνατεμοῦσιν. εἰ δὲ λόγον ἔχειν φασὶν, ἐξ οὗ τὰ διαφεύγοντα τὴν αἴσθησιν

dibile quid Pelopi accidit, qui in uno opere venarum principium cerebrum astruxit, dissectionemque ipsarum scribens a jecore incepit, in secundo quidem commentario Hippocraticarum introductionum admodum strenue certans, ut cerebrum non modo nervorum, sed etiam venarum et arteriarum principium ostendat, in tertio autem dissectionis venarum a jecore auspicatus, quemadmodum et alii prope omnes anatomici convenienter scribunt, nam ad disciplinam hoc viscus initium fieri putant sermoni. Miror autem ipsos, si citra causam naturalem idoneum ipsum ad disciplinam esse arbitrantur. Ego etenim novi et hoc unum inter ea, quae omnibus in confesso sunt, nempe nihil eorum, quae facta sunt et quae fiunt, causae esse expers. Quod si igitur dubitare se fatentur de omnibus occultis similiter empiricis, neque mihi adversus eos disputatio quaedam erit, ut qui nec initium ipsorum inquirant, neque similiter dissecent. At si rationem se habere affirment, ex qua ea, quae sensum

εὑρίσκουσιν, τί οὐκ αὐτοῦ τούτου πρῶτου οὗ λέγουσιν ἐπεσκέψαντο τὴν αἰτίαν, ἐπιτήδειόν ἐστιν εἰς διδασκαλίαν φλεβῶν ἀνατομῆς ἀρχὴ τῷ λόγῳ γενέσθαι τὸ ἧπαρ ἀναιτίως, ὦ σοφώτατοι; ἢ ὅτι πάντως τῇ φύσει πλεονεκτεῖ, καὶ πρὸς τὴν τῆς διδασκαλίας ἀρχὴν ἐπιτηδειότερόν ἐστι, τίς ἡ πλεονεξία ζητῆσαι δίκαιον, οὐκ ἀργῶς οὐδὲ ῥαθύμως ὑπερβῆναι. τὴν δ᾽ ἀρχὴν τῆς εὑρέσεως αὐτὸ τοῦτο οἶμαι παρέξειν, ὃ πρὸς ἁπάντων ὡμολόγηται τῶν ἀνατομικῶν ἐπιτήδειον εἶναι φασκόντων αὐτὸ πρὸς τὴν τῆς διδασκαλίας ἀρχήν. εἰ γὰρ καὶ μηδενὸς ἄλλου τούτου αὐτοῦ τὸν λόγον ἡμῖν ἀποδοῦναι δυνήσονται τοῦ φάσκειν, ἐπιτήδειον εἰς ἀρχὴν διδασκαλίας ἐστίν, οὔθ᾽ ὅτι τὴν χρόαν ἐρυθρόν ἐστιν, οὔθ᾽ ὅτι διείληπται λοβοῖς, οὔθ᾽ ὅτι καθ᾽ ἑνὸς αὐτῶν ἐπιτέταται τὸ τῆς χολῆς ἀγγεῖον, οὔτε δι᾽ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδὲν, ἀλλ᾽ ὅτι πᾶσαι συνεχεῖς αἱ φλέβες ὑπάρχουσιν αὐτῷ. καὶ μὴν οὔτ᾽ ἄλλου τινός ἐστι τοῦτ᾽ αὐτὸ γνώρισμα πλὴν τῆς ἀρχῆς. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ δι᾽ ἄλλο τι νεύρων ἀνατομῆς ἀδύνατόν ἐστιν ἑτέραν ἀρχὴν ποιήσασθαι δι-

ſubterfugiunt, inveniant: cur non hujus ipſius primum quod dicunt, cauſam inſpexerunt; idoneumne eſt ad diſciplinam, a jecore venarum diſſectionem in ſermone incepiſſe ſine cauſa, o viri ſapientiſſimi? An quoniam omnino natura aliis excellit ad diſciplinae initium accommodatius eſt? Quae autem ſit illius eminentia, inquirere aequum eſt, non otioſe neque ſegniter praeterire. Porro initium inventionis id ipſum puto exhibiturum, quod ab omnibus confeſſum eſt anatomicis, qui affirmant, ipſum ad diſciplinae initium eſſe accommodum. Etſi enim nullius alterius, hujus ſaltem rationem nobis poterunt reddere, cur dicant, idoneum ad diſciplinae initium exiſtere, neque quod colore rubrum eſt, neque quod fibris comprehenſum, neque quod in una ipſarum fellis vas exporrectum eſt, neque propter hujusmodi aliud ullum, ſed quia omnes ei continuae venae exiſtunt. Atqui neque alterius cujusquam haec ipſa nota eſt praeterquam initii; neque enim propter aliud quippiam nervorum diſſectionis alte-

δασκαλίας ἐγκέφαλον ὑπερβάντα, ἢ ὅτι ἀρχὴ τούτων ἐστί. τούτου γὰρ μὴ διδομένου οὐκ ἂν δύναιτό τις ἄλλην ἐξευρεῖν αἰτίαν, οὐδὲ διότι τῶν ἀρτηριῶν τὴν καρδίαν. ἡ γὰρ ὑπὸ τῆς φύσεως ἀρχὴ κατασταθεῖσα καὶ τὴν διδασκαλίαν ἀφ' ἑαυτῆς ἀναγκάζει ποιήσασθαι. οὐδὲ γὰρ, εἴ τις ἐθελήσειεν ὕδατος ἐξηγήσασθαι διανομὴν ἐπεισάκτου πόλει, τὴν ἀρχὴν τῆς διηγήσεως οὐκ ἂν ἄλλοθεν εὕροι ποιήσασθαι παρελθὼν τὴν πρώτην εἴσοδον, ἀλλ' ἀνάγκη πᾶσα τούτῳ προειπόντι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῆς πόλεως, οὗ εἴσω πρότερον ἔξωθεν ἀφικνεῖται τὸ ὕδωρ, ἀπ' ἐκείνου ποιήσασθαι τὴν ἑξῆς ἅπασαν διήγησιν. ὥστ' οὐ χρὴ ζητεῖν ἄλλην μὲν ἀρχὴν τῆς τοῦ πράγματος φύσεως, ἄλλην δὲ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. κατὰ γὰρ τὴν τοῦ πράγματος φύσιν ἡ διδασκαλία γιγνομένη τὴν αὐτὴν ἔχει τῷ διδασκομένῳ τὴν ἀρχὴν, οὐδ' ἔστιν ὀρθῶς διηγήσασθαι βουλομένῳ ἢ γένεσιν τῶν γεγονότων ἢ διοίκησιν τῶν διοικουμένων ἑτέραν ἀρχὴν ἐπιτηδειοτέραν εὑρεῖν τῆς ἀληθοῦς. ἡ μὲν γὰρ τῆς οἰκίας γένεσις ἀναγκάσει πρῶτον μνημονεῦσαι τῶν θεμελίων, ἡ δὲ τῆς νεὼς

rum difciplinae initium facere licet cerebro praetermiffo, quam quia initium horum exiftat. Hoc enim non conceffo, nemo aliam poterit invenire caufam, neque propter quid arteriarum diffectionis cor; nam initium a natura conftitutum etiam difciplinam a fe ipfo cogit fieri; neque enim, fi quis aquae diftributionem, quae in civitatem introducitur, volet exponere, initium narrationis aliunde poterit facere, primo ingreffu praetermiffo, fed neceffitas omnis cogit hunc, regionem illam urbis praefatum, infra quam prius a foris aqua pervenit, ab illa fubfequentem totam narrationem exordiri. Quare inquirendum non eft aliud rei naturae principium, aliud ipfius difciplinae; nam fecundum rei naturam difciplina inftituta idem habet cum eo quod docetur initium, neque licet recte volenti exponere vel generationem factorum, vel diftributionem eorum, quae difpenfantur, aliud principium commodius quam verum adinvenire. Siquidem domus generatio primum cogit meminiffe fundamentorum,

τῆς τρόπεως. οὕτω δὲ καὶ εἰ βουληθείης διηγήσασθαι πόλεως, ἢ ἔθνους, ἢ στρατοπέδου διοίκησιν, ἂν ἀναγκασθείης τῆς πρώτης ἀρχῆς ἐν ἑκάστῳ μνημονεῦσαι. θαυμάζειν οὖν ἄξιον, ὅσοι διδάξαι μὲν ὀρθῶς ἑτέρωθεν ἀρξάμενον ἀδύνατον εἶναί φασιν, ἀγνοεῖν δὲ τὴν ὄντως ἀρχὴν τῶν φλεβῶν. ἀλλήλοις γὰρ ἄμφω συνῆπται ταῦτα, καὶ οὐχ οἷόν ἐστι χωρὶς ἀλλήλων γενέσθαι διασπασθέντα, τὴν ὀρθὴν ἀρχὴν λέγω τῆς διδασκαλίας τῆς ὄντως ἀρχῆς τοῦ πράγματος. ἀλλ' εἴτ' ὀρθῶς διδάσκει τις, ἀπὸ τῆς κατὰ φύσιν ἀρχῆς ἄρχεται, εἴτε δὲ τὴν ὄντως ἀρχὴν οἶδέ τις, τὴν τῆς διδασκαλίας οὐκ ἀγνοεῖ.

Κεφ. ϛʹ. [193] Ἤρκει μὲν οὖν καὶ ταῦτα πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀρχῆς τῶν φλεβῶν, οὐδὲν μὴν ἧττόν ἐστι καὶ τὰ μέλλοντα λεχθήσεσθαι βέβαια γνωρίσματα τοῦ μηδαμῶς εἶναι τὴν καρδίαν μήτε τοῦ τρέφοντος αἵματος ὅλον τὸ σῶμα γεννητικὴν ἀρχὴν, μήτε τῶν ὀργάνων αὐτοῦ. δείξω δὲ ἑκάτερον ἰδίᾳ, καὶ πρότερον, ὡς οὐκ ἔστι τῷ ζώῳ τοῦ θρέψοντος αἵματος ἀρχή. διά. τί δὲ τοῦ θρέψοντος πρόσκειται κατὰ τὸν λόγον αὖθις; διότι ἐδείκνυον, ὡς ἑτέρου τινὸς

navis carinae; ita etiam ſi urbis, aut gentis, aut exercitus gubernationem cogites percenſere, neceſſe erit primi initii in unoquoque meminiſſe. Mirari itaque ratio eſt eos, qui docere ſe quidem recte aliunde ſumpto initio poſſe aſſeverant, ignorare autem verum venarum principium et verum rei initium. Sed ſive recte quis docet, a naturae principio exordietur, ſive verum principium novit aliquis diſciplinae, non ignorat.

Cap. VI. Sufficiunt itaque et haec ad venarum principii demonſtrationem. Jam nihilominus et illa, quae dicentur a me, firma ſunt indicia ejus, quod cor neutiquam ſit neque initium ſanguinis totum corpus nutrientis opifex, neque inſtrumentorum ipſius. Oſtendam autem utrumque ſeorſim, ac prius, quod non ſit animanti ſanguinis nutrientis initium. At cur iterum nutrientis adjectum eſt in oratione? quia oſtendebam, me non negare, in cor-

αἵματος, ἑτέραν χρείαν τοῖς ζώοις παρεχομένου, τῆς γενέσεως οὐκ ἀφαιροῦμεν τὴν καρδίαν, ἀλλὰ τό γε νῦν εἶναι προκείμενον, ὡς, ὑφ᾽ οὗ τρέφεται τὰ σύμπαντα μέλη τοῦ ζώου, τοῦτ᾽ ἐξ ἥπατος, οὐκ ἐκ τῆς καρδίας ὁρμᾶται, δείξειν ἐπαγγέλλομαι τῶν ἐξ ἀνατομῆς φαινομένων ἀρχὴν τῷ λόγῳ ποιησάμενος, ὃ μάλιστα μάχεται τοῖς Ἐρασιστρατείοις, οἳ νῦν ἡμῖν ἐροῦσιν, ὡς παράδοξά τε καὶ καινὰ κατασκευάζουσιν. εἴρηται δὲ τὸ φαινόμενον ὑπὲρ Ἐρασιστράτου κατὰ τὴν τῶν πυρετῶν πραγματείαν, ὡς ὑμένες ἐπιπεφύκασι τοῖς στόμασι τῶν ἀγγείων, οἷς εἰς ὑπηρεσίαν ὑλῶν εἰσαγωγῆς τε καὶ αὖθις ἐξαγωγῆς ἡ καρδία προσχρῆται. τούτους τοὺς ὑμένας ἐτόλμησάν τινες οὐκ εἶναι λέγειν, ἀλλ᾽ ὑπ᾽ Ἐρασιστράτου διεσκευάσθαι δόγματος ἕνεκεν κατασκευῆς. πλὴν εἰς τοσοῦτον ἥκουσι γνώσεως ἅπασι τοῖς ἰατροῖς, ὥστ᾽ ἀρχαῖος ὄντως εἶναι δόξειεν ἂν ὁ μὴ γινώσκων αὐτούς. εἰσὶ δ᾽ ἐπὶ μὲν τῷ στόματι τῆς κοίλης φλεβὸς τρεῖς ἀκίδων γλωχῖσιν ὁμοιότατοι τὴν σύνταξιν, ὅθεν, οἶμαι, καὶ τριγλώχινας ἔνιοι τῶν Ἐρασιστρατείων ἐκάλεσαν αὐτούς· ἐπὶ δὲ τῆς ἀρτηρίας

de generari alium quendam sanguinem, alium animantibus usum exhibentem; sed quod nunc est propositum, eum, a quo omnia animantis membra nutriuntur, ex jecore, non ex corde proficisci, monstraturum polliceor, ab iis, quae ex anatome apparent, sermonem exorsus, quod maxime pugnat cum Erasistrateis, qui nunc nos dicunt paradoxa et nova astruere. Porro dictum est ab Erasistrato id quod apparet in opere de febribus, nempe quod membranae osculis vasorum adhaerescant, quibus ad ministerium materiae introducendae et rursus educendae cor utitur. Has membranas non esse quidam dicere ausi sunt, sed ab Erasistrato effictas dogmatis constituendi gratia. Verumtamen eatenus omnes medici cognoscunt, ut rudis omnino esse videatur, qui non eas noverit. Sunt autem in ostiolo cavae venae tres spiculorum sulcis structura simillimae: unde, puto, etiam trisulcas nonnulli Erasistrateorum ipsas nuncuparunt. At in

τῆς φλεβώδους (οὕτω δὲ ὀνομάζω τὴν ἐκ τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας τῆς καρδίας εἰς τὸν πνεύμονα κατασχιζομένην) ὁμοιότατοι μὲν τὸ εἶδος, ἀριθμῷ δ' οὐκ ἴσοι· μόνῳ γὰρ ταύτῳ τῷ στόματι δυοῖν ὑμένων ἐπίφυσίς ἐστι, τῶν δ' ἄλλων στομάτων ἑκατέρῳ τρεῖς ὑμένες εἰσὶν ἅπαντες σιγμοειδεῖς. ἐξάγει δ', ὡς Ἐρασίστρατός φησιν ἐξηγούμενος τὸ φαινόμενον, ἑκάτερον μὲν τῶν στομάτων αἷμα μὲν εἰς τὸν πνεύμονα ἕτερον αὐτῶν, πνεῦμα δ' εἰς ὅλον τὸ ζῶον ἕτερον. τὸν τῶν ὑμένων, ὡς ἐκείνῳ δοκεῖ, πρὸς ἐναντίας ὑπηρεσίας τῇ καρδίᾳ χρόνον, ἀμοιβαῖς ἐγκαίροις ὑπαλλαττομένας, τοὺς μὲν ἐπὶ τοῖς εἰσάγουσιν τὰς ὕλας ἀγγείοις ἐπιπεφυκότας ἔξωθεν ἔσω φερομένους, ἀνατρέπεσθαι μὲν ὑπὸ τῆς εἰσόδου τῶν ὑλῶν, ἀναπίπτοντας δ' εἰς τὰς κοιλότητας τῆς καρδίας ἀνοιγνύντας τὰ στόματα παρέχειν ἀκώλυτον τὴν φορὰν τοῖς εἰς τὴν αὐτὴν ἑλκομένοις. οὐ γὰρ δὴ αὐτομάτως γε τὰς ὕλας εἰσθεῖν φησιν, ὡς εἰς ἄψυχόν τινα δεξαμενήν, ἀλλ' αὐτὴν τὴν καρδίαν διαστελλομένην, ὥσπερ τὰς τῶν χαλκέων φύσας, ἐπισπᾶσθαι πληροῦσαν τῇ διαστολῇ. ἐπὶ δὲ τοῖς

arteria venofa (fic nomino eam, quae ex finiftro cordis finu in pulmonem difcinditur) fimillimae quidem forma, numero autem impares. Huic enim foli orificio duae membranae adhaerent; aliorum orificiorum utrique tres membranae funt univerfae figmoides. Educit autem, ut Erafiftratus inquit exponens id quod apparet, utrumque oftium, fanguinem in pulmones alterum ipforum, fpiritum vero in totum animal alterum. Quo fit, ut hae membranae (ut illi videtur) contraria cordi minifteria praeftent viciffitudine opportuna alternantes: quae enim vafis materias introducentibus adnatae funt, foris intro tendentes, hoc eft interius ab externis pergentes, attolluntur quidem a materiarum introitu, atque refupinatae in cordis finus, aperientes oras, exhibent facilem ingreffum iis, quae in ipfum trahuntur. Non enim fua fponte materias ingredi inquit, tanquam in folium quoddam inanimatum; fed ipfum cor dilatatum, tanquam fabrorum folles, attrahere et in dilatatione repleri, at eas, quae

ἐξάγουσιν ἀγγείοις τὰς ὕλας ἐλέγομεν ἐπικεῖσθαι, καὶ τοὐναντίον ἡγεῖσθαι πάθος πάσχειν. ἔσωθεν γὰρ ἔξω ῥέποντας, ἀνατρεπομένους μὲν ὑπὸ τῶν ἐξιόντων ἀνοιγνύναι τὰ στόματα, καθ᾽ ὃν ἂν ἡ καρδία λόγον ἐχορήγει τὰς ὕλας· ἐν δὲ τῷ λοιπῷ παντὶ κλείειν ἀκριβῶς τὰ στόματα, μηδ᾽ ἔνια τῶν ἐκπεμφθέντων ἐπανέρχεσθαι συγχωροῦντας. οὕτως δὲ καὶ τοῖς ἐπὶ τοῖς εἰσάγουσι, ὅταν ἡ καρδία συστέλληται, κλείειν τὰ στόματα, μηδὲν τῶν ἑλχθέντων ὑπ᾽ αὐτῆς αὖθις ἔξω παλινδρομεῖν ἐπιτρέποντας. [194] εἴπερ οὖν ἔχει ταῦθ᾽ οὕτως, ἄνδρες Ἐρασιστράτειοι, τὰ μὲν ἄλλα τῶν ἀγγείων ἐάσωμεν ἤδη τῷ λόγῳ, τὸ δ᾽ ἀμφισβητούμενον ἐπισκεψώμεθα, τὴν κοίλην φλέβα τὴν ἐξ ἥπατος εἰς καρδίαν εἰσάγουσαν τὸ αἷμα, ποτέρους ἔχει τοὺς ἐπιπεφυκότας ὑμένας. ἆρ᾽ ἔσωθεν ἔξω ῥέποντας, ἢ τοὐναντίον ἔξωθεν ἔσω φερομένους; ἀλλ᾽ ἴσως οὐδὲ τοῦτο μέγα πρὸς τὸ προπαρεσκευάσθαι (304) μὲν ἐν ἥπατι τὸ αἷμα, φέρεσθαι δ᾽ ἐντεῦθεν εἰς τὴν καρδίαν, ἀπολειψόμενον ἐνταῦθα τὸ λεῖπον τῆς οἰκείας ἰδέας εἰς ἀκριβῆ τελειότητα. καὶ γὰρ καὶ λόγον ἔχει, μη-

vafis materias educentibus incumbere dicebamus, contrario modo affici. Nam ab internis foras tendentes, reclinatas quidem ab exeuntibus ora aperire, quo tempore cor materias diftribuit, in reliquo autem toto claudere omnino oras, neque cor quidpiam quod egreffum fit redire concedentes. Ita vero et illas, quae funt in introducentibus, ubi cor contrahatur, ora claudere nihil attractorum ab eo rurfus recurrere permittentes. Si igitur haec ita fe habent, o viri Erafiftratei, alia vafa jam fermone dimittamus, id autem, de quo ambigitur, infpiciamus, cavam fcilicet venam, quae ex jecore in cor fanguinem invehit, quas habeat obductas membranas, an ab internis foras tendentes, an contra a foris intro vergentes. Sed forte neque hoc magni eft momenti contra id, quod dicitis, fanguinem in jecore prius effe praeparatum, inde autem in cor deferri recepturum inibi refiduum peculiaris fpeciei, ut exacte abfolvatur. Quin etiam rationem habet,

Ed. Chart. V. [194.] Ed. Baf. I. (304.)

δὲν τῶν τελέων τε καὶ μεγάλων ἔργων ἀθρόως δύνασθαι γενέσθαι, μηδὲ ὑφ' ἑνὸς ὀργάνου φυσικοῦ τὸν οἰκεῖον κόσμον ἅπαντα κτήσασθαι. δείξατε οὖν ἡμῖν ἕτερον ἀγγεῖον ἐξάγον ἐκ τῆς καρδίας τουτὶ τὸ κοσμηθὲν αἷμα καὶ διανεμόμενον εἰς ἅπαντα τὰ σώματα, καθάπερ ἡ ἀρτηρία τὸ πνεῦμα. καὶ μὴν τὰ σύμπαντα τέτταρά ἐστι στόματα, δύο καθ' ἑκατέραν κοιλίαν, ἓν μὲν ἐκ τοῦ πνεύμονος εἰσάγον τὸ πνεῦμα, τὸ δ' ἕτερον ἐξάγον μὲν ἄμφω ταῦτα κατὰ τὴν ἀριστερὰν κοιλίαν, ὑπόλοιπα δὲ δύο κατὰ τὴν δεξιὰν, εἰς μὲν τὸν πνεύμονα τὸ ἕτερον αἷμα φερόμενόν τε καὶ διανεμόμενον, εἰς δὲ τὴν δεξιὰν κοιλίαν ἐκ τοῦ ἥπατος εἰσάγον τὸ ἕτερον· ὑπὲρ οὗ σύμπας ὁ λόγος ἐστίν. πέμπτον δ' ἄλλο στόμα οὐκ ἔχει κατὰ τὴν καρδίαν, ᾧ τὸ ἐξ ἥπατος ἀφικόμενον εἰς αὐτὴν αἷμα πρὸς ὅλον ἀποπέμψει τὸ σῶμα. μὴ τοίνυν ἐπιπέμπεσθαι λέγετε τῷ παντὶ σώματι παρὰ τῆς καρδίας αἷμα καὶ πνεῦμα, μηδ' εἶναι τοῦτο τὸ σπλάγχνον, ὡς ἀρτηριῶν, οὕτω καὶ φλεβῶν ἀρχήν. οὔτε γὰρ ἀγγεῖον ἕτερον ἔχετε δεικνύειν ἐκφυόμενον τῆς καρδίας, οὔτ' ἀλ-

nullum perfectum magnumque opus fubito poffe fieri, neque ab uno inftrumento naturali peculiarem ornatum omnia confequi. Oftendite igitur nobis aliud vas, quod ex corde hunc exornatum fanguinem educat et diftribuat per omnia corpora, quemadmodum arteria fpiritum. Atqui univerfa quatuor funt ora; duo in utroque ventriculo; unum ex pulmone fpiritum introducens, alterum educens. Ambo haec in finiftro ventriculo confiftunt, reliqua duo in dextro. In pulmonem fane alterum fanguinem vehit diftribuitque; in dextrum autem ventriculum a jecore alterum introducit, de quo totus fermo eft. Quintum vero aliud os non eft in corde, quo fanguinem ex iecore ad ipfum pervenientem in totum corpus tranfmittat. Ne igitur dicatis, fanguinem et fpiritum ex corde toti corpori diftribui, neque hoc effe vifcus, ut arteriarum, fic etiam venarum originem, neque enim vas alterum oftendere poteftis ex corde procedens, neque

λου τινὸς πλὴν τῶν ὑμένων, οὓς οὐκ ἂν ἡ μηδὲν εἰκῆ ποιοῦσα φύσις ἐν τῷ κυριωτάτῳ σπλάγχνῳ κατέθετο, μὴ μέγιστόν τι μέλλοντας εἰς ὑπηρεσίαν παρέχειν αὐτῷ. καί μοι θαυμάζειν ἐπέρχεται μάλιστα πάντων Ἐρασιστράτου καθ᾿ ἓν βιβλίον τὸ πρῶτον περὶ πυρετῶν ἅμα μὲν ἀρχὴν ἀποφηναμένου καὶ ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν εἶναι τὴν καρδίαν, ἅμα δὲ τοὺς ἔξωθεν ἔσω νεύοντας ὑμένας ἐπὶ τοῖς εἰσάγουσι τὰς ὕλας ἀγγείοις ἐπιπεφυκέναι φάσκοντος. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο δυνατὸν εἰπεῖν, ὡς τοῦ μὲν αἵματος ἀρχὴ τὸ ἧπάρ ἐστι, τῆς διοικούσης δὲ τὰς φλέβας δυνάμεως ἡ καρδία. ὅπου γὰρ οὐδὲ ταῖς ἀρτηρίαις ἐκ καρδίας ἐμπέμπεσθαι διὰ τῶν χιτώνων ὁμολογεῖ τὴν δύναμιν, ἦπού γε ταῖς φλεψὶν ὁμολογήσει; εἴπερ οὖν ἀρχὴν ἐκεῖνό φαμεν εἶναι τὸ μόριον, ὃ τοῖς ἀφ᾿ ἑαυτοῦ πεφυκόσιν ἤτοι τὴν δύναμιν, ἢ πάντως γε τὴν ὕλην χορηγήσει, τὴν καρδίαν οὐχ οἷόν τε φάναι τῶν φλεβῶν ἀρχήν. δύναμιν μὲν γὰρ αὐταῖς οὐ χορηγεῖ κατὰ τὸν Ἐρασίστρατον, ὅτι μηδὲ ταῖς ἀρτηρίαις, ἡ δ᾿ ὕλη τοῦ αἵματος ἐξ ἥπατος ὁρμᾶται σαφῶς. οὐ μὴν, ὅτι πᾶσαι περαίνουσιν εἰς τὴν καρδίαν αἱ φλέβες, ἀρχὴν αὐτῶν οἷόν

alio quodam, praeterquam ex membranis, quas nihil unquam frustra faciens natura in principalissimo viscere haud constituisset, nisi magnum ministerium ipsi fuissent praestiturae. Ac mihi mirari subit omnium maxime Erasistratum, qui libro primo de febribus simul pronunciet, cor esse et arteriarum et venarum principium, simul autem dictitet, membranas a foris intro spectantes vasis materias introducentibus supercrevisse; neque enim hoc licet dicere, quod sanguinis quidem initium jecur sit, virtutis autem venas regentis cor. Nam ubi neque arteriis ex corde facultatem per tunicas emitti fatetur, an venis fatebitur? Quod si initium illam esse partem dicimus, quae a se procreatis aut virtutem aut omnino materiam suppeditabit, cor non liceat venarum dicere principium, quoniam facultatem ipsis auctore Erasistrato non subministrat, quia neque ipsis arteriis. At materia sanguinis ex jecore manifesto proficiscitur. Nec etiam, quoniam omnes in cor venae pertinent, initium earum

τε τὴν καρδίαν αὐτὴν εἰπεῖν· οὐ περαίνουσι γὰρ, ὡς δέδεικται πρόσθεν. ἆρ᾽ οὖν, ὅτι κατὰ τὴν πρώτην διάπλασιν ἐκ καρδίας ἡ γένεσις αὐτῶν ἐστιν, διὰ τοῦτ᾽ ἀρχὴν ἕξουσι τὴν καρδίαν αἱ φλέβες; ἀλλ᾽ οὔτε περὶ τῆς τοιαύτης ἀρχῆς ἡ ζήτησις ἦν, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ γράμματι κατ᾽ ἀρχὰς εὐθέως διώρισται, καὶ πρὸς τῷ μὴ ζητεῖσθαι τὴν τῆς γενέσεως αὐτῶν ἀρχὴν οὐδ᾽ ἀπόδειξίν τινα ἐπεχείρησεν Ἐρασίστρατος εἰπεῖν, ὡς ἐκ καρδίας ἡ φύσις ἐν τῷ διαπλάττεσθαι τὸ ἔμβρυον ἐξέφυσε τὸ φλεβῶδες γένος. οὐ μὴν οὐδ᾽ ἐπὶ νεύρων ἐζήτησε τὴν τοιαύτην ἀρχὴν, ὥσπερ οὐδ᾽ ἐπ᾽ ἀρτηριῶν, ἀλλὰ μόνης τῆς ἐπὶ τοῦ διαπεπλασμένου τελέως ζώου διοικήσεως ἀρχὰς ἀπεφήνατο τῆς μὲν τῶν ἀρτηριῶν ἐνεργείας τὴν καρδίαν, τῆς δὲ τῶν νεύρων τὴν κεφαλήν. [195] οὐκοῦν οὐδὲ φλεβῶν ἑτέρως ἂν ἔλεγεν ἀρχὴν εἶναι τὴν καρδίαν. εἰκότως μὲν οὖν ἀσαφὴς ἡ γνώμη τἀνδρός ἐστιν ἡ περὶ τῶν φλεβῶν, οὐδὲν εἰπόντος ὑπὲρ αἵματος γενέσεως, ἀλλ᾽ ὅλην ταύτην παραλιπόντος ἄσκεπτον τὴν ἐνέργειαν, ἀναγκαιοτέραν οὖσαν μακρῷ τοῖς ζώοις τῆς κατὰ τὴν γαστέρα. ζῆν μὲν

cor ipfum licet dicere; non enim pertinent, ut prius demonftratum eft. Num igitur, quia in prima conformatione ex corde generatio ipfarum eft, ideo principium venae cor habebunt? Sed neque de tali principio erat quaeftio, ut in primo commentario per initia ftatim definitum eft, ac Erafiftratus praeter id, quod generationis ipfarum initium non quaerebamus, ne demonftrationem quidem ullam dicere aggreffus eft ad probandum, quod ex corde natura foetum formando venofum genus profluxerit; fed nec in nervis tale quaefivit principium, quemadmodum neque in arteriis, verum folius in animante abfolute conformato gubernationis principium enunciavit, arteriarum fane functionis cor, nervorum caput. Itaque neque venarum aliter diceret initium cor exiftere. Ob quam rem obfcura eft viri fententia de venis, ut qui nihil de fanguinis generatione prodiderit, fed totam hanc functionem reliquerit inconfideratam, quum fit multo magis neceffaria animantibus, quam ea, quae in ventriculo

γάρ οἷόν τ' ἐστὶν ἡμῖν, εἰ καὶ μηδὲ ὅλως ἡ γαστὴρ τρίβῃ τὰ σιτία, δυναμένοις γε προσφέρεσθαι χυλοὺς, ὡς ἐν πολλοῖς ἔθνεσι γάλα· τεθνάναι δ' ἀναγκαῖον, εἰ ἡ τοῦ αἵματος ἀπόλοιτο γένεσις, ἣν οὔτε εἰ τὸ ἧπαρ, οὔθ' αἱ φλέβες, οὔθ' ἡ καρδία πεπίστευται, σαφῶς ἐτόλμησεν ἀποφήνασθαι· τοσοῦτον ἀποδεῖ προσθεῖναί τινα ἀπόδειξιν τῷ λόγῳ. οὐ μόνον δὲ ταύτην τὴν ἐνέργειαν ἀλλοιοῦσαν τὰ σιτία κατὰ ποιότητα διελθεῖν ὠλιγώρησεν, ἀλλὰ καὶ τὴν θρέψιν ὁμοίως γιγνομένην ἐπιχειρήσας ἐξηγεῖσθαι μᾶλλον πάντων ἢ ἀλλοιώσεως ἐμνημόνευσεν. εἰ δὲ ταύτης ἐμνημόνευσεν, εὐθὺς ἂν, οἶμαι, καὶ τοῦτο συνεπενόησεν, ὅτι πᾶσι τοῖς ὑπό τινος ἀλλοιουμένοις εἰς τὴν τῶν ἀλλοιούντων ἰδέαν ἡ μεταβολὴ γίγνεται. καθάπερ γὰρ τὸ πῦρ ὁμοιῶσαν ἑαυτῷ τὸ ξύλον ἐξ ἑαυτοῦ ἅμα γένεσίν τε καὶ τροφὴν ἴσχει, κατὰ τὸν αὐτὸν ὁρᾶται τρόπον καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα τὴν τροφὴν ἑαυτοῖς ὁμοιοῦντα. δηλοῦται δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν ἡμιπέπτων περιττωμάτων, ὁμοίων ἀεὶ γιγνομένων τοῖς τρεφο-

eſt. Vivere ſiquidem licet nobis, etiamſi neutiquam venter cibos conterat, quum offerre ſuccos poſſimus, ut in multis gentibus lac; mori autem neceſſarium eſt, ſi ſanguinis pereat generatio, quae neque an jecori, neque an venis, neque an cordi concredita ſit, manifeſto auſus eſt pronunciare, tantum abeſt, ut demonſtrationem aliquam ſermoni adjecerit. Verum non modo hanc actionem, quae cibos ſecundum qualitatem alterat, percenſere neglexit, ſed etiam nutritionem ſimiliter fieri exponere aggreſſus omnium magis quam alterationis meminit. Quod ſi vero hujus meminiſſet, ſtatim, puto, etiam hoc conſideraſſet, quod omnia, quae ab aliquo alterantur, in alterantium ſpeciem mutentur. Quemadmodum enim ignis, qui lignum ſibi ipſi aſſimilat, ex eodem ſimul generationem et alimentum obtinet, ſimili videntur modo etiam ſtirpes et animalia alimentum ſibi aſſimilare: id quod innoteſcit ex ſemicoctis recrementis, quae ſimilia ſemper corporibus, quae nutriuntur, quorum ſunt excrementa, red-

μένοις σώμασιν, ὧν ἐστι περιττώματα. φυσικώτερος μὲν οὖν ὁ λόγος ἐστὶ καὶ δεόμενος ἀκοῶν προγεγυμνασμένων ἐν τοῖς περὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων λογισμοῖς, οὓς ἰδίᾳ διήλθομεν ἑτέρωθι, λεχθήσεται δὲ καὶ νῦν ὀλίγον ὕστερον. ἐν δὲ τῷ παρόντι συντελέσαι βούλομαι τὸν ὑπὲρ τῆς Ἐρασιστράτου γνώμης ἅπαντα λόγον, ᾧ ἀποδέδεικται, ὡς κατὰ τὴν πρώτην ἐν τῇ μήτρᾳ τῶν ἐμβρύων διάπλασιν οὐκ ἐκ τῆς καρδίας αἱ φλέβες ἴσχουσι τὴν γένεσιν. ἅπασαι γὰρ αἱ κατὰ τὸ χορίον φλέβες, αἱ συνάπτουσαι τῇ μήτρᾳ τὸ κυούμενον, ἀποβλαστήματ᾽ εἰσὶ μιᾶς μεγίστης φλεβὸς ἐξ ἥπατος ὡρμημένης. αὕτη δ᾽ ὥσπερ τι στέλεχος ἐπὶ πτόρθων παμπόλλων τῶν ἐξ αὐτῆς ἐκπεφυκότων ἀγγείων εἰς τὸ χορίον, ἄχρι πλείστου μὲν ἄσχιστος καὶ μία μένουσα, διεξέρχεται μέγα διάστημα τὸ κατ᾽ αὐτὸ τὸ σπλάγχνον, ἀνίσχουσα δ᾽ ἤδη πρὸς τοὐκτὸς ἕτερον μέγιστον διάστημα διεξέρχεται δίχα σχισθεῖσα διττοῖς, καὶ τοῦτο ὁριζόμενον ἑνὶ μὲν, ᾧ νῦν δὴ πέπαυμαι λέγων, ὅταν ἀνίσχῃ πρῶτον ἔξω τοῦ δέρματος, ἑτέρῳ δ᾽, ὅταν ὑπερκύψῃ τὸν ἀμνειόν. ἡ γὰρ διὰ

duntur. Phyſicus itaque magis ſermo eſt, et requirit auditores prius exercitatos in naturalium facultatum ſpeculationibus, quas privatim alias ſumus perſecuti. Dicetur et de iis hoc opere paulo poſterius. Nam in praesentia abſolvere cogito totum de Eraſiſtrati ſententia ſermonem, quo demonſtratur ex prima in utero foetuum conſormatione, non ex corde venas habere originem. Omnes enim ſecundarum venae, quae utero conceptum annectunt, propagines ſunt unius venae, maximae ex jecore profectae. Haec autem veluti truncus aliquis in ramis permultis vaſorum ex ipſo in ſecundas procedentium, longiſſime integra unaque manens, magnum quod in ipſo viſcere eſt intervallum permeat; emergens autem iam foras alterum maximum ſpatium in duplicem fiſſa ramum pertranſit, atque hoc definitum terminis, uno ſane, quem nunc dicere deſii, quum emergit primum extra cutem, altero, quum ſupergreditur amnium; nam

τούτου διέξοδος ἅπασα τὴν ἀπὸ τοῦ ἥπατος ἐπὶ τὸν ὀμφαλὸν ἐνηνεγμένην φλέβα περιέχει γενομένην εἰς δύο. τρίτη δ᾽ ἄλλη χώρα τὰς δύο ταύτας ἐκδέχεται φλέβας, ἡ κατὰ τὸ χορίον, οὐκέτι μενούσας δύο. σχίζεται γὰρ ἑκατέρα πολυειδῶς εἰς παμπόλλας ἄλλας ἀλλαχόσε τοῦ χορίου διασπειρομένας. αὖθις δ᾽ ἀπ᾽ ἐκείνων ἕτεραί τινες, εἶτ᾽ ἀπ᾽ ἐκείνων ἄλλαι γεννῶνται, καθάπερ οἱ κλῶνες ἀπὸ τῶν πτόρθων, ἄχρις ἂν εἰς μικρότατα τελευτήσωσιν ἀγγεῖα, τὰς οἷον ἐσχάτας φλέβας τὰς τοῦ φυτοῦ. οἰκειότερον δ᾽ ἦν ἄρα, μήτε τὴν ἐκ τοῦ ἥπατος ὁρμηθεῖσαν φλέβα πρέμνῳ προσεικάζειν εἰς πολλοὺς κλάδους σχιζομένῳ, μήτε τὰς ἐσχάτας τελευτὰς βλαστήμασιν, ἀλλὰ ταύτας μὲν αὐτοῖς τοῖς πέρασι τῶν ῥιζῶν τοῖς εἰς τὴν γῆν ἐμπεφυκόσι, τὴν μεγίστην δὲ φλέβα τῇ συμπάσῃ τῆς ῥιζώσεως ἀρχῇ. φαίνονται γάρ πως εἰς τὴν μήτραν αἱ τελευταὶ τῶν φλεβῶν ἐῤῥιζωμέναι τροφὴν ἐξ αὐτῆς αἷμα ἀναφέρειν ἐπὶ τὸ ἧπαρ, ὡς ἀρχὴν ἅπαντος τοῦ φυτοῦ. εἰ δ᾽ οὐ βούλει τὸ ἧπαρ ἀρχὴν θέσθαι, τῇ καρδίᾳ μὲν οὐδαμῶς ἂν ἔχοις ἔτι προσνέμειν τὴν ἀρχὴν, ἀναγκα-

omnis per hoc tranfitus venam a jecore ad umbilicum contractam comprehendit, in duos ramos divaricatam. Tertia alia regio duas has accipit venas in fecundis, non amplius duas permanentes. Finditur enim utraque multifariam in complures alias varie fecundis difperfas. Rurfus ab illis aliae quaedam, deinde ab illis aliae generantur, quemadmodum furculi a ramis, ufque dum in minima vafa veluti extremas venas ftirpis definant. Peculiarius autem erat utique, neque venam a jecore profectam caudici in multos difciffo ramos affimilare, neque extremos fines germinibus, verum has ipfis quidem radicum extremis, quae terrae inferuntur, maximam autem venam univerfo radicationis initio. Apparent enim fines venarum, quafi in utero radicatae, alimentum ex ipfo, fanguinem videlicet, ad jecur tanquam totius ftirpis principium furfum efferre. At fi nolis jecur initium ftatuere, cordi quidem neutiquam poteris adhuc principium attri-

σθήση δὲ πάντα τὰ εἰς τὴν μήτραν ἐμφυόμενα πέρατα τὴν ἀρχὴν ἀποφήνασθαι τῶν φλεβῶν. [196] ἀλλὰ εἰ τοῦτο, καὶ τὴν τῶν ἀρτηριῶν ἀρχὴν ἀναγκαῖον ἔσται σοι τὰ εἰς τὰς μήτρας καθήκοντα πέρατα θέσθαι τὴν καρδίαν ὑπερβάντι. δεῖξον οὖν ἡμῖν ἔτι καὶ τὴν τῶν νεύρων ἀρχὴν ἐκ (305) τῶν αὐτῶν ὁρμωμένην. ἀλλ᾽ ὅμως οὔτ᾽ ἐστί τι νεῦρον ἐκφυόμενον τῆς μήτρας εἰς χορίον, οὔτ᾽ ἐν τῷ χορίῳ φαινόμενον, οὔτε κατὰ τὸν ὀμφαλὸν ἢ ἔξωθεν ἔσω χωροῦν, ἢ ἔσωθεν ἔξω προερχόμενον. οὐδὲ γὰρ ἦν ὅλως χρεία τὴν τῶν νεύρων ἀρχὴν τοῦ γεννωμένου συναφθῆναι τῇ μήτρᾳ, καθάπερ τὴν τῶν ἀρτηριῶν τε καὶ φλεβῶν. αὗται μὲν γὰρ δέονται τῶν ἐκ τῆς κυούσης ὑλῶν, ἡ δ᾽ ἀρχὴ τῶν νεύρων οὐ δεῖται. δέδεικται δὲ κἀν τοῖς ἔμπροσθεν ἤδη λόγοις ὑπὲρ τοῦ τὰ μέγιστα τῶν ἀγγείων ἀρχὰς εἶναι τοῖς ἐλάττοσιν. ὥστε καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἥπατος ἐκφυομένη φλὲψ ἀρχὴ ταῖς κατὰ τὸ χορίον ἁπάσαις ἐστὶν, ὥσπερ γε καὶ ἡ ἐκ τῆς καρδίας ἀρτηρία. καὶ γὰρ καὶ αὕτη ταῖς κατὰ τὸ χορίον ἁπάσαις

buere,' cogeris autem omnia qnae in uterum inferuntur extrema initium venarum pronunciare. At fi hoc fiat, etiam arteriarum originem neceffe erit extremas illas, quae in vulvam pertinent, corde praetermiffo ftatuere. Oftende igitur nobis praeterea, nervorum etiam principium ex his ipfis procedere. At neque eft aliquis nervus ex utero emanans in fecundas, neque in fecundis apparens, neque juxta umbilicum vel extrinfecus intro procedens, vel ab internis foras excurrens; neque enim erat omnino neceffe, nervorum principium eius, quod gignitur, utero effe commiffum, quemadmodum arteriarum venarumque initium. Hae fiquidem materias ex ea, quae uterum fert, requirunt, initium vero nervorum non requirunt. Oftenfum eft etiam in prioribus jam fermonibus, quomodo maxima vafa minorum fint principia. Proinde et vena ex jecore procedens omnium, quae fecundas perreptant, initium exiftit, ficuti et arteria, quae ex corde proficifcitur. Etenim haec quoque omni-

χορηγεῖ τῆς οἰκείας δυνάμεως, οὐκ ἐκεῖναι ταύτῃ. ἐκ γὰρ τοῦ σπέρματος ἡ ἀρχὴ τοῖς ἐμβρύοις ἐστὶ τῶν διοικουσῶν αὐτὰ δυνάμεων, οὐκ ἐκ τῆς μήτρας. ἀμέλει κᾂν βρόχῳ διαλάβῃς, ἢ τοῖς σαυτοῦ δακτύλοις πιέσῃς τὰς κατὰ τὸν ὀμφαλὸν ἀρτηρίας, ἀσφύκτους ὄψει παραχρῆμα τὰς κατὰ τὸ χορίον ἁπάσας, οὗ τοὐναντίον ἐφαίνετ᾽ ἄν, εἰ τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως αὐταῖς ἡ μήτρα παρεῖχεν. ἔοικα δὲ διατρίβειν ἐπὶ πλέον ἐν πράγματι σαφεῖ τε ἅμα καὶ τοῖς ἀνατομικοῖς σχεδὸν ἅπασιν ὡμολογημένῳ. καὶ γὰρ ὅπως διαιρεῖν χρὴ τῆς κυούσης τὸ ἐπιγάστριον, καὶ ὅπως γυμνὸν ἐργάζεσθαι τὸ ἔμβρυον, ἔτι τῇ μήτρᾳ προσεχόμενον, οὐχ ἡμέτερον εὕρημά ἐστιν, ἀλλὰ πολλοῖς τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται. τοῖς δ᾽ αὐτοῖς τούτοις ὡμολόγηται καὶ ὅτι τὸ κυούμενον ἐν ἑαυτῷ τὰς ἀρχὰς ἔχει τῶν διοικουσῶν αὐτὰ δυνάμεων, ὥστε τούτου μὲν ἀποχωρεῖν ἤδη προσήκει, τοῦ ζητεῖν, εἴτε τὸ ἔμβρυον ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀρχὴν ἔχει τῶν φλεβῶν, εἴθ᾽ ἡ μήτρα τῆς κυούσης, ἐπισκέπτεσθαι δ᾽, ἐξ ὅτου τῶν σπλάγχνων αὗται πεφύκασιν. ἑτοίμη δ᾽ εὕρεσις ἐκ τῶν ἐν ταῖς

bus, quae in secundis sunt, propriam facultatem suppeditat, non illae huic, quippe ex semine infantibus provenit initium facultatum eos regentium, non ex utero. Porro, si fune interceperis, aut tuismet digitis umbilici arterias compresseris, omnes, quae in secundis habentur, statim pulsu videbis destitutas; cujus contrarium appareret, si motus initium ipsis uterus exhiberet. Videor autem diutius immorari in re manifesta simul et anatomicis propemodum omnibus confessa; etenim, quomodo dividendum sit foeminae in utero gerentis abdomen, et quomodo infans nudus reddatur, utero adhuc affixus, non nostrum inventum est, sed a multis vetustioribus expositum. Apud hos ipsos in confesso est etiam, quod conceptus facultatum, quae ipsum gubernent, in se ipso habeat principia; quare digredi jam convenit ab ea inquisitione, utrum foetus in se venarum habeat initium, an vulva gravidae, inspicere autem, quo ex viscere hae processerint. Prompta autem est inventio ex iis, quae in dissectio-

ἀνατομαῖς φαινομένων. εἰς ὃ γὰρ ἅπασαι περαίνουσιν αἱ κατὰ τὸ χορίον, ἐκεῖθεν πεφύκασιν. ἀλλὰ μὴν ἐναργῶς τοῦτό γε φαίνεται πᾶσι τοῖς ὀφθαλμοὺς ἔχουσιν, εἰς μίαν ἅπασαι συνιοῦσαι φλέβα τὴν ἐκ τοῦ ἥπατος ἐκπεφυκυῖαν, ὥσπερ γε καὶ αἱ ἀρτηρίαι πᾶσαι πρὸς τὴν μεγάλην ἀρτηρίαν τὴν κατὰ ῥάχιν. ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν ὥσπερ ἔξωθεν τοῦ ἐμβρύου διέισιν ἡ ἀρτηρία καθ' ὅλον τὸν ἀμνειὸν, οὕτω καὶ μέχρι τῆς κατὰ ῥάχιν ἀρτηρίας δύο διαμένουσαι προέρχονται. συνέρχονται δ' εἰς φλέβα μίαν αἱ κατὰ τὸν ὀμφαλὸν ὁρμώμεναι δύο φλέβες. αὕτη μὲν οὖν ἡ φλὲψ εὐθὺ τοῦ ἥπατος ἀφικνεῖται τὰς δύο ἀρτηρίας, οὔτ' ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτὴν ἄντικρυς, οὔτ' ἐπὶ τὴν μεγάλην ἀρτηρίαν ἡ φορά. περιλαβοῦσαι γὰρ ἑκατέρωθεν τὴν κύστιν εἰς τὸ κάταντες ἔρχονται, μέχρι περ ἂν ἐντύχωσι ταῖς ἐπὶ τὰ σκέλη τοῦ κυουμένου φερομέναις ἀρτηρίαις. ἀλλ' ἐπεὶ τῆς κατὰ τὴν ὀσφὺν ἀφώρμηνται τῆς μεγάλης ἀρτηρίας, διὰ τοῦτ' ἔνιοι τῶν ἀνατομικῶν ὡς ἐκείνην αὐτὰς ἔφασαν περαίνειν, εἰ μὲν ἀκριβολογεῖταί τις, οὐκ ἀληθεύοντες, εἰ δὲ, ὡς εἴρηται, νῦν ἀκούει τῶν λεγομένων, οὔτε ἀκριβοῦντες τοῦ φαινομένου τὴν

nibus apparent; nam in quod omnes ſecundarum venae terminantur, inde procedunt. Atqui manifeſto hoc apparet omnibus, qui oculos habent: univerſae in unam coëunt venam ex jecore profectam, ſicuti et arteriae omnes ad magnam ſpinae arteriam concurrunt; ſed hic ſane, quemadmodum extra foetum permeat arteria per totum amnium ita etiam uſque ad ſpinae arteriam duae permanentes procedunt. Venae autem duae per umbilicum excurrentes in unam venam coëunt, quae recta ad jecur accedit; duae autem arteriae neque ad cor ipſum manifeſto, neque ad magnam arteriam deferuntur; nam utrobique veſicam circumplexae in declive pergunt, uſque dum arteriis inciderint, quae ad crura foetus feruntur. Sed quoniam ex magna lumborum arteria defluxerunt, ideo nonnulli anatomicorum ad illam has terminari dixerunt. Quod ſi quis exacte conſideret, vera non dicunt; ſin autem quis, ut dictum eſt, nunc intelligat ea, quae recenſentur, neque exacte eius, quod apparet,

Ed. Chart. V. [196. 197.] Ed. Bas. I. (305.)

διήγησιν, οὔτε μέγα τι σφαλλόμενοι. θαυμαστὸν οὖν εἶναί μοι δοκεῖ τῶν ἀνδρῶν ὅσοι τὰς μὲν ἀρτηρίας ἁπάσας τὰς κατὰ τὸ χορίον τε καὶ τὸν ὀμφαλὸν ἐκ τῆς καρδίας πεφυκέναι φασὶν, καίτοι οὔτ᾽ ἐξ ἐκείνης ἐκφυομένας, οὔτ᾽ ἐκ τῆς μεγάλης τῆς κατ᾽ ὀσφὺν, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν ἀπ᾽ ἐκείνης εἰς τὰ σκέλη πεφυκυιῶν ἕτερα. [197] δίκαιον ἦν, οἶμαι, τὸ ἧπαρ ἀρχὴν τίθεσθαι τῶν κατὰ τὸν ὀμφαλόν τε καὶ τὸ χορίον ἁπασῶν φλεβῶν, ὥσπερ καὶ τὴν καρδίαν ἐθέμεθα τῶν ἀρτηριῶν. ὅσα γὰρ ἀγγεῖα τῶν ἐξ ἑτέρου πεφυκότων ἐκπέφυκε, τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἐκείνοις ἔχει. πολὺ μᾶλλον οὖν τὸ ἧπαρ ἀρχὴν τῶν φλεβῶν ἐστι θετέον, ἢ τὴν καρδίαν τῶν ἀρτηριῶν, ὅσον ἐπὶ τοῖς ἐξ ἀνατομῆς φαινομένοις, ἐναργέστερα γὰρ αὐτῷ τὰ τῆς ἀρχῆς ὑπάρχει γνωρίσματα. μὴ τοίνυν μηδὲ ἐκεῖνό σε λανθανέτω, διότι πάντως ἂν ἔσφυζον αἱ φλέβες, εἴπερ ἐκ τῆς καρδίας ἐπεφύκεισαν.

Κεφ. ζʹ. Ὁ λόγος δ᾽ οὐκ ἔτι μοι πρὸς Ἐρασίστρατον ἢ τοὺς Ἐρασιστρατείους ἐστὶν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἡγουμένους, οὐ, διότι πληροῦνται πνεύματος αἱ ἀρτηρίαι, διὰ τοῦτο δια-

narrationem tractant, neque multum adeo aberrant. Mirabile igitur mihi videtur de viris, qui arterias quidem omnes, tum secundas, tum umbilicum perreptantes, ex corde provenisse dicunt, quum neque ex illo procedant, neque ex magna per lumbos excurrente, sed ex iis, quae ab illa in crura enascuntur. At aequum erat, arbitror, jecur principium ponere omnium et umbilicum et secundas perreptantium venarum, sicuti et cor arteriarum statuimus. Quae enim vasa ex iis, quae ab alio nata sunt, prodierunt, idem cum illis initium obtinent. Multo magis ergo jecur venarum initium poni debet, quam cor arteriarum, quantum ad ea pertinet, quae ex dissectione apparent, quippe quoniam evidentiora ei insunt principii indicia. Sed nec illud quoque te lateat, quod omnino pulsarent venae, si ex corde ducerent originem.

Cap. VII. Disputatio autem non amplius mihi cum Erasistrato aut Erasistrateis est, sed adversus eos, qui putant, non quia spiritu arteriae implentur, ideo elevari

Ed. Chart. V. [197.] Ed. Bas. I. (303.)

στέλλεσθαί τε καὶ σφύζειν αὐτὰς, ἀλλὰ, διότι διαστέλλονταί τε καὶ σφύζουσι, διὰ τοῦτο πληροῦσθαι. κοινὸν μὲν οὖν τουτὶ τὸ δόγμα πολλῶν τ' ἐστὶ καὶ δοκίμων ἀνδρῶν, ὥσπερ γε καὶ ὅτι τὴν δύναμιν ἐκ τῆς καρδίας οἱ χιτῶνες τῶν ἀρτηριῶν τοῦ διαστέλλεσθαι καὶ συστέλλεσθαι λαμβάνουσιν. ἀπεσχίσθησαν δ' οὖν οὐκ οἶδ' ὅπως αὐτῶν ἐν τῷδε Πραξαγόρας τε καὶ Φιλότιμος ὁμολογήσαντες τἄλλα, καὶ νομίζουσι τὸ πάμπαν ἐξ ἑαυτῶν σφύζειν τὰς ἀρτηρίας, ὥστε καὶ εἰ σάρκα τις ἐκτέμὼν ζώου καταθείη παλλομένην ἐπὶ τῆς γῆς, ἐναργῶς ὁρᾶσθαι τὴν κίνησιν τῶν ἀρτηριῶν. οὔκουν ἐβουλόμην ἐς τοσόνδε διαμαρτεῖν τοῦ φαινομένου τηλικούτους ἄνδρας, ὡς μὴ δύνασθαι διορίσαι παλμὸν σφυγμοῦ. χρὴ δ', οἶμαι, γιγνώσκεσθαι μὲν καὶ τοῦτο τοῖς ἀνδράσι, γιγνώσκεσθαι δὲ καὶ ὡς, εἰ μόνην ἐκτέμοις ἀρτηρίαν, οὐ κινεῖται, καθάπερ οὐδ' εἰ βρόχῳ διαλάβοις ἔτι συνημμένην τῇ καρδίᾳ. καίτοι θαυμαστὸν, ἡνίκα μὲν ἐστιν ἔξω τοῦ ζώου, μὴ μόνον τῆς καρδίας, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν ἄλλων ἁπάντων μορίων ἀφηρημένης συμπνοίας, ἀκωλύτως σφύζειν αὐτὴν, ἡνίκα δὲ

ipsas et pulsare, sed quia elevantur pulsantque; ideo repleri. Commune igitur hoc placitum multorum et insignium virorum est, sicuti etiam quod facultatem ex corde tunicae arteriarum dilatandi et contrahendi suscipiunt. In quo haud novi qua ratione desciverint ab eis Praxagoras et Philotimus, quum in aliis consentiant; arbitrantur tamen, arterias plane ex se ipsis pulsare; proindeque, si quis carnem ex animali excisam palpitantem in terram dejiciat, evidenter arteriarum motum viderit. Nollem profecto eatenus aberrare tales viros ab eo, quod apparet, ut non possint palpitationem a pulsu distinguere. Hoc quidem, si quid iudico, eos viros novisse oportebat, non ignorasse autem et illud, quod, si solam excideris arteriam, non movetur, quemadmodum neque si vinculo interceperis, adhuc cordi connexam. Atqui mirabile, quum quidem extra animal est, non solum cordis, sed aliarum omnium partium ablato consortio, citra impedimentum

συνῆπται πᾶσιν, ἄσφυκτον γίγνεσθαι βρόχῳ διαληφθεῖσαν. ἀλλ' οὐδὲ γὰρ ἔξω, θαυμασιώτατε Πραξαγόρα, πάλλεται διὰ παντὸς ἐκτεμνομένη τοῦ ζώου. καίτοι τί περὶ τούτου φιλοτιμοῦμαι διελέγχειν αὐτόν; ἀρκεῖ γὰρ ἐπιδεῖξαι μόνας τὰς ἀρτηρίας ἀκινήτους τε καὶ ἀσφύκτους ἀκριβῶς γενομένας, ὅταν ἐκτμηθῶσι τοῦ ζώου. παρὰ τῆς καρδίας οὖν αὐταῖς τὸ κινεῖσθαι. καὶ τοῦτ' ὀρθῶς μὲν εἶπε καὶ ὁ Ἐρασίστρατος, οὐκ ὀρθῶς δ' ἐξηγήσατο τῆς κινήσεως τὴν γένεσιν. οὐ γὰρ ὡς ἀσκὸς ἐμφυσώμενος ὑπὸ τῆς καρδίας ἐκθλιβούσης τὸ πνεῦμα πληροῦται τῶν ἀρτηριῶν ἑκάστη, τῷ συνῆφθαι δ' αὐτῇ καὶ ἐξ ἐκείνης πεφυκέναι τῆς αὐτῆς ὅλῳ τῷ σπλάγχνῳ κεκοινώνηκε δυνάμεως. ὅτι δ' ὅλον σφύζει τῆς καρδίας τὸ σῶμα, διαστελλόμενόν τε καὶ συστελλόμενον ἐξ ἑαυτοῦ, σχεδὸν ἤδη τοῦτο καὶ διὰ τῶν ἀνατομῶν γνωρίσεις, τηνικαῦτα τὸ δεξιὸν αὐτοῦ μέρος ἀναπτύξας. γυμνοῦται δ' ἡ καρδία χωρὶς τοῦ συντμηθῆναι τὸν θώρακα τοῦ ξιφοειδοῦς ἐκκοπέντος, ᾧ ἐγγὺς ἤρτηται τὸ περικάρδιον σκέπασμα. τριττὴ δὲ αὕτη τοῦ θώρακός ἐστιν εὐρυχωρία κατὰ μέσα τὰ στέρνα,

ipſam pulſare; quando autem commiſſa eſt omnibus, pulſu deſtitui, fune interceptam. Sed neque extrinſecus, admirande Praxagora, ſemper palpitat ex corde excíſa. Verum quid in hoc ipſum coarguere contendam? Satis enim eſt oſtendiſſe ſolas arterias et motu et pulſu omnino deſtitutas, quum ex animante fuerint exemptae; a corde igitur ipſis motus eſt, atque id recte etiam dixit Eraſiſtratus, non recte autem motus generationem expoſuit. Etenim ſingulae arteriae non quaſi uter, qui inſlatur, a corde ſpiritum exprimente replentur, verum quod ei commiſſae ſint, et ex illo proceſſerint, ejusdem cum toto viſcere facultatis evaſerunt compotes. Quod autem totum cordis corpus pulſat dilatatum contractumque ex ſe ipſo, fere jam hoc etiam ex diſſectionibus cognoſces, tunc ubi dextram ipſius partem explicueris. Caeterum cor nudatur thorace non diſſecto, modo cartilago xiphocides fuerit excíſa, prope quam ſuſpenſum eſt cordis involucrum pericardium. Porro tertia haec thoracis capa-

μηδετέρα οὖσα τῶν ὑπολοίπων δυοῖν. ἐὰν οὖν ἅμα τε τοῦτο ποιήσῃς καὶ τέμῃς ὄρθιον, ὡς εἴρηται, τὸν δεξιὸν θώρακα, τῆς δεξιᾶς κοιλίας τῆς καρδίας ἐναργῶς ὄψει τὸν σφυγμόν. οὐ λήσεταί σε οὐδὲ τὸ καταφυόμενον εἰς αὐτὴν ἀγγεῖον, ὅπερ ἐστὶν ἀποβλάστημα τῆς κοίλης, ὁμοίως ταῖς ἀρτηρίαις σφύζον. [198] εἴτε δὲ τῷ δέχεσθαι δύναμιν ἐκ τῆς καρδίας ἄχρι τοῦ βράττεσθαι ἐπιῤῥέουσαν, εἴτε τοῦ αἵματος τῆς ἐπὶ τἀναντία φορᾶς τῇ κατὰ τὸ δεξιὸν οὖς, εἴτε ἄλλῳ τινὶ τρόπῳ τὴν κίνησιν ταύτην ἡ κοίλη φλὲψ λαμβάνει, περιττὸν ἐν τῷ παρόντι σκοπεῖν. ἱκανὸν γὰρ εἰς τὰ προκείμενα τὸ μηδ' ὅλως σφύζειν αὐτὴν, ὥσπερ τὴν μεγάλην ἀρτηρίαν ἅμα ταῖς ἄλλαις ἁπάσαις ταῖς κατὰ τὸ σῶμα. ὅτι μὲν οὖν οὔτε τῆς πρώτης γενέσεως τῶν φλεβῶν, οὔτε τῆς μετὰ ταῦτα διοικήσεώς ἐστιν ἀρχὴ ἡ καρδία, δέδεικται σαφῶς.

Κεφ. η'. Ὑπόλοιπον (306) δ' ἐστὶν, ὑπὲρ οὗ ἐδόξασάν τινες ἄτοπον μὲν ἱκανῶς, ὅμως δὲ ἀρέσαν ἐνίοις τῶν ἐνδόξων ἰατρῶν, ἐξηγήσασθαι μὲν πρότερον, ἐπιδεῖξαι δ' ἔτι,

citas est in medio pectore, a reliquis duabus diversa. Si igitur et hoc feceris et rectum, ut dictum est, dextrum thoracem secueris, dextri cordis sinus pulsum evidenter contuebere. Non latebit te etiam vas ei insertum, quod est propago cavae venae, quemadmodum et arteria pulsans. An vero facultatem ex corde recipiat, adeo ut eo usque ebulliat, influentem, an eo, quod sanguis in contrariam partem in dextra auricula feratur, sive alio quodam modo motum hunc cava vena suscipiat, superfluum est in praesentia considerare. Abunde enim ad institutum est, quod neutiquam sic ipsa pulsat, quemadmodum magna arteria simul cum aliis universis corpus percurrentibus. Quod igitur neque primae venarum generationis, neque gubernationis post haec initium cor sit, manifesto ostensum est.

Cap. VIII. Reliquum est, id, quod nonnulli opinati sunt, absurdum sane admodum, verumtamen nonnullis nobilium medicorum gratum, interpretari prius, deinde

καθ᾽ ὅ τι διήμαρται. φασὶ γὰρ, ὥσπερ ὁδοῦ τις ἀρχὴ λέγεται, κατὰ τὸν αὐτὸν ἐγχωρεῖν τρόπον εἶναί τινα καὶ φλεβῶν ἀρχὴν, οὐδὲν κωλῦον, εἰ καὶ τελευτὴν ὀνομάζει τις αὐτήν: ἐν γὰρ τῷ πρός τι τὴν τοιαύτην ἀρχὴν εἶναι τὰς Ἀθήνας. ἀλλὰ κατὰ τοῦτόν γε τὸν τρόπον οὐχ ἡ καρδία μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἄλλο μόριον ἀρχή τε ἅμα δύναται καὶ τελευτὴ λέγεσθαι τῶν εἰς αὐτὸ καταφερομένων ἀγγείων. οὕτως οὖν καὶ ἡ καρδία τῆς κοίλης φλεβὸς οὐδὲν ἂν μᾶλλον ἀρχὴ ἢ τελευτὴ νομίζοιτο. τῆς δ᾽ ἐπὶ ταῖς πύλαις οὐδαμῶς ἂν ἀρχὴ ἢ τελευτὴ νομίζοιτο, μήτ᾽ αὐτῆς ἐκείνης τῆς φλεβὸς εἰς τὴν καρδίαν περαινούσης, μήτε τῶν ἀπ᾽ αὐτῆς ἀποσχιζομένων μηδεμιᾶς, οὐκοῦν οὐδὲ τῶν καθ᾽ ὅλον τὸ σῶμα φλεβῶν. ὥστε διαμαρτάνουσιν οἱ μηδὲν ὧν οἴδασι δέον ὁδῶν μνημονεύοντες· ἄχρηστος γὰρ ἡ τοιαύτη ζήτησις τοῖς ὑποθεμένοις γε, χρήσιμον ὑπάρχειν αὐτήν. τὸ μὲν δὴ ἧπαρ ἀρχή τε ἅμα καὶ τελευτὴ συναπασῶν ἔσται τῶν φλεβῶν, ἄλλο δ᾽ οὐδὲν οὔτε σπλάγχνον οὔτε μέρος, ὅτι μηδὲ συνεχεῖς εἰσιν αἱ καθ᾽ ὅλον τὸ σῶμα φλέβες ἑτέρῳ τινὶ

oftendere, in quo aberrarint. Ajunt enim, ficut viae quoddam initium dicitur, ita poffe quoddam et venarum effe principium, quod tamen nihil prohibet quin et finem ipfum quis nominet, quippe quod in ratione ad aliquid ejusmodi principium Athenas effe dicimus; fed hoc pacto non cor folum, fed quaelibet alia pars initium fimul et finis dici poteft vaforum in ipfam decurrentium. Sic igitur et cor cavae venae nihilo magis initium quam finis putaretur; venae autem ad portas fitae nequaquam initium aut finis diceretur, dum neque illa ipfa vena in cor defiuit, neque earum quae ab ea propagantur ulla, quare neque earum quae in univerfo funt corpore venarum. Quapropter errant, qui viarum mentionem faciunt, quarum convenientem notitiam non habent: inutilis hujusmodi quaeftio eft iis, qui utilem ipfam effe ponunt. Jecur etenim principium fimul et finis univerfarum venarum erit; aliud autem nullum, neque vifcus, neque pars, quoniam totius corporis venae nulli alteri parti ne-

Ed. Chart. V. [198.] Ed. Baf. I. (306.)

μορίῳ. πάλιν οὖν ἄνωθεν ἐπὶ κεφαλαίων ἀναλάβωμεν τὸν λόγον. εἰ τὴν τῆς πρώτης γενέσεως ἀρχὴν τῶν φλεβῶν ζητεῖς, ἧπάρ ἐστιν· εἰ τῆς κατὰ τὴν ὕλην διοικήσεως, ᾗ τρέφεται τὸ σύμπαν σῶμα, καὶ δυνάμεως, οὐδ᾽ οὕτως ἄλλο τι σπλάγχνον εὑρήσεις ἐπιτηδειότατον ἀρχὴν νομισθῆναι. φημὶ γὰρ καὶ τὰς φύσει παρελθὼν ἀρχὰς, εἰ τὴν ὡς διδασκαλίας ἀρχὴν, ἢ τὴν ὡς ὁδὸν, ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως ἐθέλοις σκοπεῖσθαι, πᾶσαν ἐπίνοιαν ἀρχῆς ἐπιτήδειόν ἐστι δέξασθαι τὸ ἧπαρ. εἰ γὰρ ὄντως τε καὶ φύσει τῶν φλεβῶν ἐστιν ἀρχὴ, θαυμαστὸν τοῦτο κατὰ πάντα τρόπον ἀρχὴν αὐτῶν εὑρίσκεσθαι. ἆρ᾽ οὖν ἤδη καταπαύωμεν ἐνταυθοῖ τὸν λόγον, ἢ προστιθῶμεν αὐτῷ κεφάλαιον ἕν τι τῶν ἔμπροσθεν ἀναβληθέντων, ἡνίκ᾽ ἐλέγομεν, οὐκ ἄν τινα γεγυμνασμένον ἐν τοῖς περὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων λογισμοῖς ἄλλο γενέσεως αἵματος ἀποφαίνεσθαι σπλάγχνον αἰτιώτερον ἥπατος; ἄμεινον ἴσως ἐστὶν ὑπὲρ τοῦ πάντ᾽ εἰρῆσθαι προσθεῖναι, κἂν ὅτι μάλιστα τὸ προκείμενον ἐξ ἀρχῆς ἀποδεδειγμένον ὑπάρχει τελέως. ὅτι μὲν ἀλλοιοῦται τὸ τρέφον εἰς τὴν τοῦ τρεφο-

continuae quidem exiftunt. Rurfus igitur ex fuperioribus fermonem ad caput repetamus. Si primae generationis exordium venarum requiris, jecur eft; fi materiae difpenfationis, qua univerfum corpus nutritur, et facultatis, ne fic quidem aliud vifcus reperias, quod aptius initium cenfeatur, duo etiam et naturalia praetergreffus initia, fi tanquam difciplinae initium, vel tanquam viae, vel quocunque alio modo confiderare voles, omnem principii notionem recipere jecur eft idoneum. Si enim vere et natura venarum eft principium, nihil mirum omni modo principinm ipfarum inveniri. An igitur jam fermonem hic finiemus, an apponemus ei caput unum ex iis, quae fuperius diftuleramus, quum diceremus, nullum in naturalium facultatum fpeculationibus exercitatum aliud generationis fanguinis vifcus caufam magis quam jecur pronunciare. Satius forfan eft, ut omnia dicta fint, hoc adjicere, licet quam maxime res propofita ab initio abfolute fit demonftrata, nempe id, quod nutrit, alterari in

μένον μεταβαλλόμενον οὐσίαν, ἡμῖν τε δι' ἑτέρων ἀποδέδεικται καὶ σχεδὸν ὑπὸ τῶν ἀρίστων ἰατρῶν τε καὶ φιλοσόφων ἀποδέδεικται. ὅτι δ', εἴπερ ὁ ἐκ τῆς γαστρὸς εἰς ἧπαρ ἀναδιδόμενος χυμὸς αἷμα φαίνεται γιγνόμενος, [199] ἀναγκαῖον ὑπὸ τῆς οἰκείας οὐσίας τοῦ ἥπατος ἐγγίγνεσθαι τὴν ἀλλοίωσιν αὐτήν, τοῦτ' οὐκέτι σύμπαντες ὁμολογοῦσιν, ἀλλ' ἡγοῦνταί τινες, αὐτοὺς τῶν φλεβῶν τοὺς χιτῶνας ἐργάζεσθαι τὸ αἷμα. καίτοι γ', εἰ ἐκκενώσαις αὐτούς, οὐδὲν ὑμενώδους ἢ νευρώδους οὐσίας θεάσῃ διαφέροντας. ὥσπερ οὖν, εἴ τις ὑπὸ νεύρων, ἢ ὑμένων, ἢ ὀστῶν, ἢ χόνδρων, ἢ πιμελῆς, ἢ ὅλως ἀναίμου σώματος ἔφασκε γίγνεσθαι τὸ αἷμα, κατέγνωμεν ἂν ἑτοίμως αὐτοῦ, κατὰ τὸν αὐτόν, οἶμαι, τρόπον, εἰ καὶ τοῖς τῶν φλεβῶν χιτῶσι κατὰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν ἀναφέροι γένεσιν αἵματος. οὐ γὰρ ἐρυθρὸν ἐκεῖνοί γε χυμόν, ἀλλὰ λευκὸν καὶ γλίσχρον ἐργάζεσθαι πεφύκασιν, ἐξ οὗ ἥ τε γένεσις αὐτοῖς ἐστιν, ἥ τ' αὔξησίς τε καὶ θρέψις. ἀποδέδεικται δὲ περὶ τούτων ἐν τῷ προτέρῳ περὶ σπέρματος γράμματι. καὶ μήν, εἴπερ εἰς ὁμοίαν ἰδέαν τῷ μεταβάλλοντι

ejus substantiam transiens, quod nutritur; id quod nos alibi, et prope praestantissimi tum medici tum philosophi demonstrarunt. Porro quod, si humor, qui ex ventriculo in jecur distribuitur, sanguis fieri apparet, necessarium sit mutationem ipsam a propria jecoris substantia effici, id non ita omnes consentiunt, verum opinantur nonnulli, ipsas venarum tunicas sanguinem efficere, licet, si ipsas inanieris, nihil a membranosa nerveave substantia differre videas. Quemadmodum igitur, si quis a nervis, aut membranis, aut ossibus, aut cartilaginibus, aut pinguedine, aut summatim ab exangui corpore sanguinem gigni diceret, promte eum damnaremus, eodem, opinor, modo, si etiam ad venarum tunicas ex sua ipsarum natura sanguinis generationem referas. Non enim rubrum illum humorem, sed album et viscosum reddere idoneae sunt, unde et generatio ipsis est, et incrementum, et nutritio. Demonstratum vero est de his priore de semine libro; et sane, si id, quod mutatur, in similem speciem ei, quod

τὸ μεταβαλλόμενον ἀφικνεῖται, τῆς τοῦ ἥπατος αὐτοῦ σαρκὸς οὐδὲν ἂν εὕροις ἐπιτηδειότερον εἰς αἵματος γένεσιν. εἰ γὰρ παχυνθείη τὸ αἷμα, σὰρξ ἥπατος ἀκριβὴς ἀπεργασθήσεται. πολλὰ δ' ἀγνοήσαντες, οἶμαι, τῶν φυσικῶν οἱ πλεῖστοι πράγμαθ' ἡμῖν παρέχουσιν, ὧν ἄλλα τέ τινά ἐστι καὶ τὰ διὰ τῆς περὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων πραγματείας ἀποδεδειγμένα. περιστέλλεται γὰρ ἡ γαστὴρ τοῖς σιτίοις, ἕλκουσα τὸν οἰκεῖον ἑαυτῇ χυμὸν ἐξ αὐτῶν, ἔστ' ἂν ἀπολαύσασα καὶ τελέως ἐμπλησθεῖσα διώσηται τὸ περιττὸν ἅπαν εἰς τὴν νῆστιν. ἐντεῦθεν δ' αὖθις ἕλκει τὸ ἧπαρ εἰς ἑαυτὸ προκατειργασμένον αὐτὸν ἐν τῇ γαστρὶ κατὰ τὸν ἔμπροσθεν χρόνον, οὐ μὰ Δία τῆς γαστρὸς ἕνεκα τοῦ ἥπατος ἀλλοιούσης αὐτὸν, ἀλλὰ ἀδύνατον εἰς ταὐτὸν ἀλλήλοις ἰόντα δύο σώματα μὴ δρᾷν καὶ πάσχειν εἰς ἄλληλα. δέδεικται γὰρ δὴ καὶ τοῦθ' ἡμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ πραγματείᾳ, καὶ ὡς τὸ ἰσχυρότερον νικᾷ καὶ μεταβάλλει θάτερον. ὥσπερ οὖν τὸ τῆς γαστρὸς λείψανον ἐπιτήδειον γίνεται τῷ ἥπατι, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τοῖς μεθ' ἧπαρ ἅπασι τὸ τούτου πάλιν

mutat, pervenit, jecoris ipfius carne nihil ad fanguinis generationem accommodatius reperias. Si enim fanguis fuerit incraffatus, exacta jecoris caro efficietur. At naturalium plurimi interpretes multa quum ignorent, tum alia nonnulla, tum ea, quae de naturalibus facultatibus opere demonftravimus, negotium nobis faceffunt. Nam ventriculus cibis circumdatur, peculiarem fibi humorem ex ipfis eliciens, donec fruitus et omnino repletus fuperfluum totum ad jejunum inteftinum propellat. Inde rurfus jecur ad fe trahit ipfum, in ventriculo priori tempore elaboratum, non per Jovem ventre jecoris caufa ipfum alterante, fed fieri nequit, ut, quum duo corpora in idem mutuo coëunt, non in fe agant patianturque; nam et hoc a nobis in illo commentario oftenfum eft, et quomodo fortius vincit et alterum immutat. Sicut igitur ventris reliquum jecori fit idoneum, ita hujus rurfus ipfius fuperfluum iis quae poft jecur habentur omnibus;

αὐτοῦ περιττόν, οὐδ' οὖν οὐδ' αὐτοῦ τοῦ ἥπατος ἐκείνων ἕνεκεν ἀλλοιώσαντος τὴν τροφὴν, ἀλλὰ καθ' ὃν εἴρηκα τρόπον, ἡνίκα μεταβάλλοντός τε καὶ ἀλλοιοῦντος ἐπιτηδειότερα ἐν τῷδε γίγνεται τοῖς μεθ' ἧπαρ μορίοις. ὡς γὰρ αὐτὸ διὰ τῶν φλεβῶν εἵλκυσεν ἐκ γαστρός τε καὶ τῶν ἐντέρων τὴν τροφὴν, οὕτως, ὅσα μετ' ἐκεῖνο τέτακται, δι' ἄλλων ἕλκει φλεβῶν εἰς ἑαυτὰ, κἄπειτ' αὖθις ἕτερα, καὶ τοῦτο ὑπάρχει γιγνόμενον, ἄχρι περ ἂν εἰς ἅπαν ἀφίκηται τοῦ ζώου μόριον ἡ τροφὴ, παρασκευάζει δ' ἕκαστον ἀεὶ καὶ προπέττει τὸ μεθ' αὑτὸ κατὰ τὸ συνεχὲς τῆς διαδόσεως. οὕτως οὖν καὶ τὸ ἧπαρ παρομοιοῖ τὸν ἐκ τῆς κοιλίας ἀναδοθέντα χυλὸν ἑαυτῷ, τουτέστι τῇ σαρκί τε καὶ τῇ οὐσίᾳ τῇ ἑαυτοῦ, τῷ καλουμένῳ πρὸς ἐνίων ἰατρῶν παρεγχύματι. ἕκαστον γὰρ τῶν ὀργανικῶν τοῦ ζώου μορίων, σύνθετον ὑπάρχον ἐξ ἑτέρων ἁπλουστέρων μορίων, πάντως ἴδιόν τι τοιοῦτον ὑπάρχει κατὰ τὴν οὐσίαν, οἷον οὐκ ἄλλο καθ' ὅλου τοῦ ζώου τὸ σῶμα. τὸ γοῦν τῆς γαστρὸς σῶμα τὸ ἴδιον οἷον οὐκ ἄλλο τῶν πάντων ἐστίν· ὡσαύτως δὲ καὶ

quum neque jecur ipfum illorum caufa alimentum alteret, fed quo dixi modo, quum mutaret alteraretque, id accommodatius interea redditur partibus poft jecur fitis; fiquidem, uti ipfum per venas ex ventriculo et inteftinis alimentum attraxit, ita, quae poft illud conftituta funt, per alias ad fe venas alliciunt, deinde rurfus alia: atque hoc fieri folet, usque dum in omnem animantis partem alimentum pervenerit; ac praeparat unumquodque femper ac praecoquit ei, quod fequitur, fecundum diftributionis continuitatem. Sic igitur et jecur fuccum ex ventriculo diftributum fibi ipfi, hoc eft carni et ipfius fubftantiae (quod a nonnullis medicis parenchyma dicitur), affimilat. Singulae enim inftrumentariae animantis partes quum ex aliis fimplicioribus conftent partibus, omnino peculiari quadam ejusmodi fubftantia conftant, quali non aliud totius animantis corpus. Sane ventriculi corpus proprium, quale non aliud omnium exiftit. Similiter

τὸ τοῦ σπληνὸς, ἐγκεφάλου τε καὶ νεφρῶν, καὶ γλώττης, καὶ ὀφθαλμῶν, καὶ κύστεων, καὶ μητρῶν. ἀρτηρίαι μὲν οὖν καὶ νεῦρα καὶ φλέβες ἐμφύονται τοῖς ὀργάνοις ἕνεκα χρείας κοινῆς, ὡσαύτως δ' ἐνίοις αὐτῶν ὑμένες τε καὶ σύνδεσμοι. τὸ δ' ἴδιον ἑκάστου σώματος χωρὶς τούτων ἐστὶ, διὸ καὶ τὴν ἐνέργειαν ἐξαίρετον ἢ τἄλλα κέκτηται. κατὰ μὲν γὰρ τὸ κοινὸν ἀνάγκη δήπου καὶ τὴν ἐνέργειαν εἶναι κοινήν. οὐ γὰρ οἷόν τε παρὰ τοὺς τόπους τοῦ σώματος ὑπαλλάττεσθαι φλεβὸς, ἢ ἀρτηρίας, ἢ νεύρου τὴν ἐνέργειαν, [200] ἀλλ' ἄν τε κατὰ τὴν πτέρναν, ἄν τε κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ἀρτηρίαν ἐννοήσῃς, εὐθὺς αὐτῆς συνεπινοήσεις τὴν κοινὴν ἁπασῶν ἀρτηριῶν ἐνέργειαν· ὡσαύτως δὲ καὶ νεύρῳ, καὶ φλεβὶ, καὶ ὀστῷ, καὶ χόνδρῳ, καὶ ὑμένι, καὶ συνδέσμῳ, καὶ πιμελῇ. κατὰ δὲ τὸ ἴδιον εἶδος ἑκάστης οὐσίας ἰδίαν ἀναγκαῖον εἶναι τὴν ἐνέργειαν. οἷον γάρ ἐστι τὸ τοῦ πνεύμονος σῶμα κατὰ τὴν οὐσίαν, οὐκ ἂν εὕροις ἕτερον, οὐδ' οἷον ἐγκεφάλου οὐδὲν ἄλλο τοιοῦτον, ὥσπερ οὐδὲ ὁποῖον ἡ καρδία σῶμα κατὰ τὴν οὐσίαν ἐστὶν, οὐδὲν ἀκριβῶς ἄλλο

et lienis, cerebri, renum, linguae, oculorum, veſicae et uteri; arteriae vero, nervi et venae inſtrumentis inſeruntur communis uſus gratia; ita vero nonnullis ipſorum membranae et ligamenta. Proprium autem cujusque corporis ſine his exiſtit; quare etiam actionem eximie diverſam ab aliis poſſident. Siquidem ex communi neceſſe eſt ſcilicet actionem communem quoque eſſe; non enim poteſt ex corporis loco venae, aut arteriae, aut nervi actio immutari; verum ſive in calce, ſive in cerebro arteriam conſideraveris, ſtatim ipſius communem omnium arteriarum functionem ſimul perpendes; ſimili ratione nervi, venae, oſſis, cartilaginis, membranae, ligamenti et pinguedinis. At ſecundum propriam uniuscujusque ſubſtantiae ſpeciem propriam neceſſe functionem eſſe. Quale enim pulmonis corpus ſubſtantia eſt, non reperies aliud; neque, quale cerebri, ullum ejusmodi aliud; quemadmodum neque, quale cordis corpus ſubſtantia exi-

τοιοῦτον ὑπάρχει. καὶ νεφροὶ δὲ καὶ σπλὴν ἑκάτερον αὐτῶν οἷον οὐκ ἄλλο. καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἐνέργεια καθ᾽ ἕκαστον ἴδιος ἐπὶ τῷ τῆς οὐσίας ἰδίῳ, καὶ ἡ τοιάδε σὰρξ ἰδιότητα πολλὴν ἔχει παρὰ τὰς ἄλλας σάρκας. ἐν ὀφθαλμῷ δὲ τί δεῖ καὶ λέγειν, ὡς ἴδιον ἐξαίρετον, καὶ οὐδ᾽ ἐγγὺς οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἐοικός ἐστι τὸ κρυσταλλοειδὲς, ὅτε καὶ τὸ τῆς ἐνεργείας τῆς κατ᾽ αὐτὸ μηδενὶ προσέοικεν; οὐδὲν οὖν θαυμαστόν ἐστιν, οὐδὲ τὸ τοῦ ἥπατος ἴδιον σῶμα κατὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν κεκτῆσθαι τὴν ἐνέργειαν· ἐρυθρότατον μὲν γάρ ἐστιν, ὥστε (307) τὸ αἷμα καὶ τῷ πεπῆχθαι μόνον αὐτοῦ διαφέρον· θρόμβου μὲν γὰρ ἡ πῆξις ὑπὸ τοῦ περιέχοντος γίγνεται, σβεννύουσα μὲν ἐξ αὐτοῦ τὴν θερμότητα, μελαίνουσα δὲ διὰ τὴν ψύξιν. οὐχ οὕτως δὲ κατὰ τὸ ἧπαρ, ἀλλ᾽ ὑπό γε τῆς ἐμφύτου θερμασίας, κοσμούσης αὐτὸ μᾶλλον ἢ φθειρούσης. ἀλλοιοῦται μὲν γὰρ ἑκατέρως τὸ αἷμα, κἂν θρόμβος γένηται, κἂν ἥπατος σάρξ. ἀλλ᾽ ἡ μὲν εἰς θρόμβον ἀλλοίωσις ὁδὸς ἐπὶ φθοράν ἐστιν, ἡ δ᾽ εἰς τὴν

ſit, nullum exacte aliud tale reperias. Item renes et lien, utrumque ipſum, quale non aliud. Atque ideo actio cujusque propria eſt propter ſubſtantiae proprietatem. Jam caro in his multam proprietatem praeter alias carnes obtinet. In oculo autem quid etiam dicendum eſt quod peculiare corpus eximiumque cryſtallinus humor ſit, nulli aliorum vel propemodum ſimile, quoniam et actionis ipſius proprium nulli reſpondet? Nihil itaque mirum eſt jecoris proprium corpus ſecundum ipſius naturam actionem acquiſiviſſe, ut quod maxime rubrum ſit veluti ſanguis, et ſolum eo, quod coagulatum ſit, ab eo differens; grumi ſiquidem coagulatio ab ambiente fit, extinguente eo quidem ipſius calorem, denigrante autem propter refrigerationem. At non ita etiam in hepate accidit, ſed ab inſito calore, qui exornet id eo magis, quam corrumpat. Alteratur enim utroque modo ſanguis, et ſi grumus evaſerit, et ſi jecoris caro. Verum in grumum alteratio via ad corruptionem eſt, in jecoris

ἥπατος οὐσίαν ἐνέργεια φύσεως. οὐδ' ἔστιν οὐδὲν ὁμοιότερον εὑρεῖν αἵματι τῆς ἥπατος ἰδέας. εἴρηται μὲν οὐ καλῶς οὐδ' ὑπὸ τῶν εἰπόντων, τῇ πρώτῃ καὶ νεοπαγεῖ σαρκὶ παραπλήσιον γίγνεσθαι στάξαν εἰς ὕδωρ χλιαρὸν αἷμα· πολὺ δὲ δὴ μᾶλλον ἡ συμμετρία τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἀκριβῆ περιτίθησιν αὐτῷ τὸν κόσμον. εἴπερ οὖν ἕκαστον μόριον ἐξ ὁμοιοτάτου κατὰ τὴν οὐσίαν ἑαυτῷ τρέφεται χυλοῦ, καὶ τοῦτον παρασκευάζειν ἑαυτῷ πέφυκεν, ἀλλοιοῦν τε καὶ μεταβάλλειν ἡ τοῦ αἵματος γένεσις, ἔργον τῆς ἥπατος σαρκός. αὕτη δ' ἐστὶν, ὡς ἐδείχθη, τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ σῶμα. διὸ τῶν ἄλλων ἀποκριθὲν ἕν τι τῶν σπλάγχνων ἐστὶ μονογενές. μετέχει μὲν οὖν καὶ ἡ καρδία τοῦ τοιούτου χρώματος, ἀλλ' οὐκ εἰς ὅσον ἧπαρ· ὑγρότερον γάρ ἐστι τὸ σπλάγχνον τοῦτο τῆς καρδίας, καὶ διὰ τοῦτ' ἐρυθρότερόν τε καὶ μαλακώτερον, ἡ δὲ ξηροτέρα τε καὶ θερμοτέρα τοῦ ἥπατος ὑπάρχει. οὕτως γὰρ ἤμελλεν ἅμα τε σκληροτέρα γενήσεσθαι καὶ κινήσεσθαι διττὴν κίνησιν ὁμοίως ταῖς ἀρτηρίαις, ἵν' ἐκ μὲν τῆς τοιαύτης κινήσεως ἡ συμμετρία φυλάττηται τῆς ἐμφύτου

autem substantiam actio naturae; neque est quicquam sanguini similius invenire, quam jecoris speciem. Dictum sane non recte est ab iis, qui asseverant, sanguinem tepidum in aquam destillatum primae et recens compactae carni similem effici. Sed multo magis nativi caloris commoderatio exactum ornamentum ei circumdat. Si igitur singulae partes ex succo simillimo sibi substantia nutriuntur, atque hunc praeparare sibi natura possunt, et alterare et mutare, sanguinis generatio opus jecoris ipsius carnis existit. Haec autem est, ut ostendi, corpus ipsius peculiare; quocirca ab aliis segregatum aliquod viscus sui generis est. Itaque compos est etiam cor hujusmodi coloris, sed non quantum jecur; quippe hoc viscus corde humidius est, eoque rubrum magis et mollius, cor autem siccius calidiusque jecore existit. Ita enim futurum est simul durius, et duplici motu arteriis similiter agitabitur, ut ex hujusmodi motu nativi caloris symmetria conserve-

θερμασίας, ὡς ἐν τῷ περὶ χρείας σφυγμῶν ἐπεδείξαμεν. ἡ σκληρότης δὲ τὴν δυσπάθειαν αὐτῇ παρέχει συνεχέσι τε κινήσεσι καὶ σφόδρα ἰσχυραῖς ἐνίοτε παρεσκευασμέναις ὑπὸ τῆς φύσεως. ὅθεν οὐδὲ τὸ ἴδιον αὐτῆς αἷμα τοιοῦτόν ἐστιν, οἷόν περ τὸ τοῦ ἥπατος, ἀλλ' ὅσῳ θερμότερον τὸ σπλάγχνον τοῦ σπλάγχνου, τοσούτῳ ξανθότερον, ὅπερ ἴδιον αἵματος ξηροτέρου, καθάπερ τοῦ ὑγροτέρου τὸ ἐρυθρόν. εἴρηται δὲ καὶ ὑπὸ Πλάτωνος μὲν ἐν Τιμαίῳ περὶ τῆς τῶνδε τῶν χρωμάτων γενέσεως, ἀτὰρ οὖν καὶ ἡμεῖς αὖθις ἐξηγησάμεθά τε καὶ ἀπεδείξαμεν, ὡς ἀληθῶς εἴρηται πάντα, γεγραφότες ὑπὲρ αὐτῶν ἰδίᾳ καθ' ἕτερον λόγον. ἀλλὰ νῦν γε τὸ προκείμενον ἡμῖν περαίνωμεν. αἵματος ὑγροῦ μὲν τὴν κρᾶσιν, ἐρυθροῦ δὲ τὴν χρόαν ἡ πρώτη μὲν ἐν ἥπατι γένεσις, ὀχετοὶ δὲ παράγοντές τε καὶ διανέμοντες αὐτὸ παντὶ τῷ σώματι φλέβες. αἵματος δὲ ξανθοῦ καὶ λεπτοῦ καὶ λεπτομεροῦς καὶ πνευματώδους ἡ μὲν πρώτη γένεσις ἐν τῇ τῆς καρδίας ἀριστερᾷ κοιλίᾳ, [201] διανέμουσι δὲ καὶ παράγουσιν εἰς ὅλον τὸ ζῶον αἱ ἀρτηρίαι τὸ τοιοῦτον αἷμα.

tur, ut in opere de pulſuum uſu oſtendimus. At durities ipſius ne facile afficiatur efficit motibus et continuis et valentiſſimis nonnunquam a natura praeparatis; unde neque proprius ipſius ſanguis talis eſt, qualis jecoris, ſed quanto calidius viſcus viſcere eſt, tanto flavior ille; quod proprium ſanguinis ſiccioris exiſtit, ſicuti et humidioris rubrum. Porro dictum eſt et a Platone in Timaeo de colorum horum generatione. Seorſim et nos exponemus rurſus demonſtrabimusque, omnia vere eſſe dicta, ſcribentes de ipſis particulatim in alio commentario. Sed nunc, quod nobis erat inſtitutum, finiemus. Sanguinis humidi temperamento, rubri autem colore prima ſane in jecore eſt generatio; rivi autem venae id toti corpori traducunt diſtribuuntque. At ſanguinis flavi, tenuis, ſubtilis, ſpirituoſi prima ſane in ſiniſtro cordis ſinu eſt origo, verum talem arteriae diſpenſant in totumque corpus deducunt; id quod uberius in commen-

Ed. Chart. V. [201.] Ed. Baf. I. (307.)

δέδεικται δὲ καὶ περὶ τούτων ἐπὶ πλέον ἐν τοῖς τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασιν. ὥσθ᾽ ἅμα μὲν, ὅπερ ἀνεβαλόμην ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις ἐρεῖν αὖθις ὑπὲρ τοῦ κατὰ τὴν καρδίαν αἵματος, τὰ νῦν εἴρηται, ἅμα δὲ, ὡς ἐσφάλησαν οἱ καὶ τὴν καρδίαν ἀρχὴν εἰπόντες εἶναι τῶν φλεβῶν, ἐπιδέδεικται. εἴπερ γὰρ αἵματός τινος, εὐθὺς δήπου καὶ φλεβῶν ἐνόμισαν, ὥσπερ μὴ καὶ τῶν ἀρτηριῶν ἐχουσῶν αἷμα λεπτομερέστατον καὶ θερμότατον. ὡς οὖν ἀρτηριῶν, οὕτως καὶ τοῦ πνευματώδους τε καὶ τοῦ ζέοντος αἵματος ἀρχή τε καὶ πηγὴ τοῖς ζώοις ἐστὶν ἡ καρδία, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ θυμοειδὲς ἐνδείκνυται τῆς ψυχῆς ἐν αὐτῇ κατῳκῆσθαι. ταῦτ᾽ ἄρα καὶ ὁ Πλάτων τὴν καρδίαν ἔλεγεν πηγὴν τοῦ περιφερομένου κατὰ πάντα μέλη σφοδρῶς αἵματος. οὐ ταὐτὸν γάρ ἐστιν ἢ πηγὴν αἵματος ἁπλῶς εἰπεῖν, ἢ προσθεῖναι τοῦ περιφερομένου σφοδρῶς. τὸ μὲν γὰρ ἐξ ἥπατος ὁρμώμενον οὐ περιφέρεται σφοδρῶς, ὅτι μήτε πνευματῶδές ἐστι, μήθ᾽ ὅλως σφύζουσιν αἱ περιέχουσαι φλέβες αὐτό· τὸ δ᾽ ἐκ τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας τῆς καρδίας ὁρμώμενον θερμότε-

tariis de naturalibus facultatibus oftenfum eft. Quare fimul, quod in fuperioribus fermonibus de cordis fanguine iterum dicere diftuleram, in praefentia expofui, fimulque, quod erraverint, qui cor venarum principium effe pronunciarunt, indicatum eft. Si enim fanguinis cujusdam, ftatim nimirum et venarum cenfuerunt, tanquam non etiam arteriae fanguinem fubtiliffimum calidiffimumque haberent. Vt igitur arteriarum, fic et fpirituofi fervidique fanguinis initium et fons animantibus cor ineft; et ideo irafcibilis anima ibidem habitare oftenditur. Hac ratione itaque et Plato cor fanguinis, qui per omnia membra vehementer rapitur, fontem appellabat. Non idem enim eft, aut fontem fanguinis fimpliciter dicere, aut apponere, qui valide circumfertur. Nam ex jecore proficifcens fanguis non valide circumfertur, quoniam neque fpirituofus eft, neque omnino venae eum continentes pulfant. At qui ex finiftro cordis finu provenit,

ρόν τε τοῦδε καὶ πνευματῶδες ἱκανῶς ἐστιν, ὡς ἂν σφυζόντων αὐτοῦ τῶν ἀγγείων. καλεῖται δ' ὑπὸ μὲν τῶν παλαιοτάτων ἰατρῶν καὶ φιλοσόφων καὶ τουτὶ τὸ γένος τῶν ἀγγείων ὡσαύτως θατέρῳ φλὲψ, ὑπὸ δὲ τῶν ἄλλων ἀρτηρία μὲν τὸ σφύζον, τὸ δὲ ἄσφυκτον φλέψ. ὅτι δ' οὕτως ὠνόμαζον οἱ παλαιοὶ, δέδεικται μὲν ἤδη πολλοῖς τῶν ἔμπροσθεν, ἐπιδέδεικται δὲ καὶ πρὸς ἡμῶν ἑτέρωθι. νυνὶ δὲ τοσοῦτον μόνον, ὅσον εἰς τὰ παρόντα χρήσιμον, ὑπομνήσω. τῆς κατὰ τὸν ἀγκῶνα καὶ μάλιστα τὸν ἀριστερὸν ἀρτηρίας ὅταν ἡ κίνησις ἐκ γενετῆς ὑπάρχῃ ταχεῖά τε ἅμα καὶ μεγάλη καὶ εὔτονος, ἰσχυρὰν μὲν ἐνδείκνυται τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ θυμοειδῆ δύναμιν, ἀκμαῖον δὲ καὶ ζέον τὸ κατ' αὐτὴν θερμὸν, ὅπερ ὀνομάζειν μανιῶδές τε καὶ ὀξύθυμον ἔθος. ὁ τοίνυν Ἱπποκράτης ὀνομάζων φλέβα τὴν ἀρτηρίαν ταύτην ὧδέ πως γράφει κατὰ τὸ δεύτερον τῶν Ἐπιδημιῶν· ᾧ δ' ἂν ἡ φλὲψ ἡ ἐν ἀγκῶνι σφύζῃ, μανικὸς καὶ ὀξύθυμος, ᾧ δ' ἂν ἀτρεμέῃ, τυφώδης. ὅτι δὲ καὶ τὸ σφύζειν ὄνομα καὶ ὁ σφυγμὸς ἐπὶ τῆς σφοδρᾶς εἰς τοσοῦτον τῶν ἀρτηριῶν

calidior hoc et spirituosus admodum est, ut cujus vasa pulsent. Vocatur autem a vetustissimis medicis philosophisque hoc vasorum genus alteri similiter vena, ab aliis vero arteria id, quod pulsat, quod pulsus expers est, vena. Porro quod veteres sic nominabant, multi jam, qui ante me fuerunt, ostendere, nec non ego alio in loco indicavi. Nunc tantillum, quantum ad praesentia conducit, meminero. Arteriae, quae cubitum et praesertim sinistrum excurrit, quum motus ex generatione est citatus simul et magnus validusque, robustam in corde facultatem irascibilem innuit, calorem vero in eo vigentem et fervidum, quem nominare furiosum iracundumque consuetudo est. Itaque Hippocrates appellans venam arteriam hanc, ita scribit in secundo Epidemiorum libro: *Cui vena in cubito pulsat, is furiosus et iracundus erit; cui autem lente, torpidus.* Quod et pulsare verbum et ab eo deductum nomen pulsus in vehementi adeo arteriarum motu, ut, priusquam manus admoveatur,

κινήσεως, ὡς καὶ πρὶν ἐπιλαβεῖν τὴν ἀφὴν αἰσθητὴν εἶναι τἀνθρώπῳ τὴν κίνησιν, ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἐλέγετο, καὶ δι' ἄλλων μὲν ἀποδέδεικται, καὶ νῦν δ' οὐχ ἥκιστα φαίνεται διὰ τῆς πρὸς τὸ ἀτρεμέειν ἀντιθέσεως, καὶ τὸν τυφώδη δὲ, δηλονότι τὸν ἐναντίον τῷ μανικῷ ἢ καὶ ὀξυθύμῳ καὶ ἀόργητον. ὥσθ' οἷον ὁδοῦ τι πάρεργον ἡμῖν οὐ σμικρὸν ἤνυσται κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ τῆς φλεβὸς ὀνόματος ἐπιδείξασιν Ἱπποκράτην πρότερον Πλάτωνος ἐν καρδίᾳ τιθέμενον ἀρχὴν τῆς θυμοειδοῦς δυνάμεως. ἀλλὰ τούτου μὲν καὶ μετ' ὀλίγον ἐπιμνησθήσομαι. πρὸς δὲ τὴν τοῦ Πλάτωνος λέξιν ἐπάνειμι, καθ' ἣν τὰς ἀρτηρίας ὀνομάζων φλέβας ἔλεγε, τὴν δὲ καρδίαν ἅμα τῶν φλεβῶν πηγὴν καὶ τοῦ περιφερομένου κατὰ πάντα τὰ μέλη σφοδρῶς αἵματος. ἐπειδὴ γὰρ οὐδέπω τὸ σφύζον ἀγγεῖον, ὥσπερ νῦν, ἀρτηρία προσηγόρευται, μόνας δὲ τὰς κατὰ τὸν πνεύμονα, τὰς ὑπὸ τῶν νεωτέρων τραχείας ὀνομασθείσας, οὕτως ἐκάλουν, εὐλόγως ὁ Πλάτων εἰς διορισμὸν, ὁποίων ἄν τινων βούληται φλεβῶν εἶναι τὴν καρδίαν ἀρχὴν, προσέθηκε καὶ πηγὴν τοῦ περιφε-

ſit homini ſenſibilis, a veteribus dicebatur, etiam per alios demonſtratum eſt, ac nunc quoque maxime apparet ex oppoſitione, quae facta eſt ad verbum quiete moveri, et nomen torpidum, nimirum contrarium furioſo, vel etiam iracundo, quod videlicet iracundum non eſt. Quare obiter et praeter inſtitutum in expoſitione nominis venae non exiguum quidpiam a nobis confectum eſt, qui oſtenderimus, Hippocratem ante Platonem iraſcibilis facultatis initium in corde ſtatuiſſe. Sed hujus quoque paulo poſt meminero. Ad Platonis verba revertor, quibus arterias nominans venas dicit, cor autem et venarum et ſanguinis, qui per omnia membra valide defertur, fontem. Quandoquidem enim pulſans vas nondum, quemadmodum nunc, arteriae nomen ſortitum erat, ſolae autem pulmonis, quae a recentioribus aſperae nominatae ſunt, ita nuncupabantur, bona ratione Plato ad diſtinctionem, qualiumnam principium cor eſſe vellet, adjecit etiam

φομένου κατὰ πάντα τὰ μέλη σφοδρῶς αἵματος. εἰς τί μὲν οὖν ἐστι τοῦτο τὸ αἷμα τοῦ ζώου χρηστὸν, αὖθις εἰρήσεται. τὸ δὲ ἐξ ἥπατος ὁρμώμενον εἰς τροφὴν παρεσκεύασται τοῖς τοῦ σώματος ἅπασι μέρεσιν. ὅθεν, οἶμαι, καὶ ὁ Πλάτων ὑπὲρ ἐκείνου διαλεγόμενος ἔφη· οἷον [202] φάτνην ἐν ἅπαντι τούτῳ τῷ τόπῳ τῆς τοῦ σώματος τροφῆς τεκτηναμένου. καὶ μέντοι καὶ ἐκ τοῦ λέγειν, τουτὶ μὲν τὸ καθ' ἧπαρ εἶδος τῆς ψυχῆς σιτίων τε καὶ ποτῶν ἐπιθυμητικὸν ὑπάρχειν, οὐ μὴν ἐπί γε τῆς καρδίας οὐδὲν ἔτι προσθεῖναι τοιοῦτον, δῆλός ἐστιν ἐκ μὲν τῆς γαστρὸς εἰς ἧπαρ βουλόμενος ἀναφέρεσθαι τὴν τροφὴν, ἐκεῖθεν δὲ ἐπὶ τὴν καρδίαν ἰέναι τι μέρος εἰς τὴν τοῦ κατ' ἐκείνην αἵματος γένεσιν. ἀλλ' ὅτι μὲν οὐκ ἐκ τῶν κατὰ τὴν γαστέρα χωρίων τῆς τροφῆς ἀνάδοσις εἰς τὴν καρδίαν εὐθέως, ἀλλ' εἰς ἧπαρ γίγνεται, πρότερον αὐτάρκως ἀποδεδειγμένον ἐν τοῖς περὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων, οὐδὲν ἔτι δέομαι νῦν ἐπεξέρχεσθαι, προσθεῖναι δ' ἄμεινον τῷ λόγῳ τοσόνδε. θερμὸν μὲν ἱκανῶς ἀναγκαῖον εἶναι τὸ θυμοειδὲς σπλάγχνον, οὐκ ἐξ ἀνάγκης δὲ

fontem fanguinis, qui rapide per omnia membra circumfertur. Ad quid autem hic in animali fanguis conducat, poftea dicetur. Qui vero ex jecore provenit, in alimentum omnibus corporis partibus praeparatus eft; unde, puto, etiam Plato de illo differens inquit: *Ubi quoddam quafi praefepe ad totius corporis alimoniam fabricati.* Iam ex eo, quod dicit, hanc fane in jecore animae fpeciem, quae efculenta poculentaque concupifcit, exiftere, nec de corde quicquam ejusmodi adhuc apponat, innuit, ex ventriculo in jecur referri velle alimentum, illinc ad cor ire quandam ejus portionem ad fanguinis in eo generationem. Verum quod non ex ventris regionibus alimentum in cor ftatim, fed in jecur prius diftribuitur, quum abunde in libris de naturalibus facultatibus demonftratum fit, nihil praeterea opus habeo impraefentiarum repetere, fatius autem eft fermoni tantillum adjicere. Calidum fane affatim neceffario effe vifcus irafcibile, non

θερμὸν ἱκανῶς τὸ ἐπιθυμητικὸν, ἀλλ᾽ ἐν φυτοῖς μὲν καὶ πάμπολυ τοῦ θυμοειδοῦς ἀπολειπόμενον, ἐν ζώοις δ᾽ οὐ τοσοῦτον μὲν, ὅμως δ᾽ οὐκ ὀλίγον. οὔτε γὰρ ἂν οὕτως θερμὸν εἰργάζετο χυμὸν, εἰ μὴ καὶ αὐτὸ τοιοῦτον ὑπῆρχεν, οὔτ᾽ ἀσφύκτους ἂν εἶχε τὰς φλέ(308)βας, εἰ ζεούσης θερμασίας ἦν ἀρχή. ταῦτ᾽ ἄρα καὶ Ἱπποκράτης ἐνδεικνύμενος ἔγραφε· ῥίζωσις φλεβῶν ἧπαρ, ῥίζωσις ἀρτηριῶν καρδίη· ἐκ τουτέων ἀποπλανᾶται εἰς πάνθ᾽ αἷμα, καὶ πνεῦμα, καὶ θερμασίη διὰ τούτων φοιτᾷ· αἷμα μὲν ἐξ ἥπατος ἀποπλανᾶσθαι λέγων, πνεῦμα δ᾽ ἐκ καρδίας, θερμασίαν δ᾽ ἐξ ἀμφοῖν. ὅθεν οὐδὲ διήνεγκεν ἢ φλεβῶν ἀρχὴν εἰπεῖν τὸ ἧπαρ, ἢ αἵματος, ἢ τῆς ἐπιθυμητικῆς ψυχῆς, ἀλλ᾽ οἰκειότερόν πως ἰατρῷ μὲν ἐπὶ τοῖς σωματικοῖς ὀργάνοις, φιλοσόφῳ δ᾽ ἐπὶ ταῖς ψυχικαῖς δυνάμεσι ποιεῖσθαι τὴν διδασκαλίαν, ἕπεται δὲ ἐπιδειχθέντι θατέρῳ θάτερον. καὶ τοίνυν φαίνονται γεγραφότες οὕτως ὑπὲρ αὐτῶν Ἱπποκράτης καὶ Πλάτων, ὁ μὲν ὑπὲρ τῶν σωματικῶν ὀργάνων τὸν πλείω λόγον ποιησάμενος, ὁ δ᾽ ὑπὲρ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων.

autem neceffario calidum vehementer appetens; fed in ftirpibus quidem permultum irafcibili inferius, in animalibus non tantum quidem, fed tamen non parum; neque etiam adeo calidum efficeret humorem, nifi id fimul ejusmodi fuerit, neque pulfus expertes haberet venas, fi ferventis effet caloris initium. Haec utique et Hippocrates indicans confcripfit: *Venarum jecur radicatio, arteriarum cor; ex his difpergitur in omnia fanguis, fpiritus, calor per haec tranfit;* fanguinem fane ex jecore proficifci dicens, fpiritum ex corde, calorem ex utrisque; unde nihil differt venarum principium dicas jecur, aut fanguinis, aut appetentis animae; fed familiarius medico de corporeis inftrumentis, philofopho de animae facultatibus difciplinam inftituere. Alterum autem alterius demonftrati comes eft. Itaque videntur in hunc modum de ipfis Hippocrates et Plato fcripfiffe, ille de corporis inftrumentis longiore fermone facto, hic vero de animae facultatibus. Quapropter Hippocrates inquit:

διὰ τοῦτ᾽ οὖν ὁ μὲν Ἱπποκράτης ἐρεῖ, ῥίζωσις φλεβῶν ἧπαρ, ἀνατομήν τε γράφει φλεβῶν τήνδε· ἡπατῖτις ἐν ὀσφύϊ μέχρι τοῦ μεγάλου σπονδύλου κάτωθεν, καὶ σπονδύλοισι προσδιδοῖ ἐντεῦθεν μετέωρος δι᾽ ἥπατος, καὶ διὰ φρενῶν εἰς καρδίαν. καὶ ἡ μὲν ἰθεῖα ἐς κληῖδας, ἐντεῦθεν δ᾽ αἱ μὲν εἰς τράχηλον, αἱ δ᾽ ἐπ᾽ ὠμοπλάτην, αἱ δ᾽ ἀποκαμφθεῖσαι κάτω περὶ παρασπονδύλου καὶ πλευρᾶς ἀποκλίνουσιν, ἐξ ἀριστερῶν μὲν μία ἐγγὺς κληΐδων, ἐκ δεξιῶν δὲ ἐπί τι ταύτης χωρίον. ἄλλη δὲ σμικρὸν κατώτερον ἀποκαμφθεῖσα, ὁκόθεν μὲν ἐκείνη ἀπέλιπε, προσέδωκε τῇσι πλευρῇσιν. ἐπὰν δὲ τῆς ἐπ᾽ αὐτῆς καρδίας προστύχῃ ἀποκαμπτομένη εἰς τὰ ἀριστερὰ, ἀποκαμφθεῖσα δὲ κάτω ἐπὶ σπονδύλους καταβαίνει, ἔστ᾽ ἂν ἀφίκηται ὅθεν ἤρξατο μετεωρίζεσθαι ἀποδιδοῦσα τῇσι πλευρῇσι τὴν ἐπίλοιπον ἁπάσαις, καὶ ἔνθεν ἀποσχίδας παρ᾽ ἑκάστην διδοῦσα, μιᾶς δ᾽ οὖσα. ἀπὸ μὲν τῆς καρδίας ἐπί τι χωρίον ἐν τοῖσιν ἀριστεροῖσιν μᾶλλον ἐοῦσα, ἔπειτα ὑποκάτω τῆς ἀρτηρίας, ἔστ᾽ ἂν καταναλωθῇ καὶ ἔλθῃ ὅθεν ἡ ἡπατῖτις ἐμετεωρίσθη, πρότερόν γε πρὶν ἐνταῦθα ἐλθεῖν παρὰ τὰς ἐσχάτας δύο

Radicatio venarum jecur eft, diffectionemque venarum hanc defcribit. *Jecoraria in lumbis usque ad maiorem vertebram ab inferiori parte etiam vertebris communicatur, inde fublimis per jecur et feptum transverfum ad cor, atque recta ad claviculas pergit; inde aliae in cervicem; aliae ad fcapulas; aliae reflexae inferius circa notham vertebram et costam declinant; ex finiftris una prope claviculas; ex dextris ad aliquam hujus regionem. Alia paulo inferius deflexa, unde illa defiit, annectitur coftis; ubi autem, quae ad ipfum cor pertinet, occurrerit, in finiftram deflectit; ubi deflexerit, inferius ad vertebras defcendit, unde inceperat attolli, coftis reliquam omnibus impertiens; inde propagines fingulis, una quum fit, exhibens. A corde quidem in locum aliquem pergit, in finiftris magis inhaerens, deinde fubter arteriam, donec infumpta fuerit, eatque unde jecoraria elevata eft; priusquam illuc veniat, juxta*

Ed. Chart. V. [202. 203.] Ed. Baf. I. (308.)

πλευρὰς ἐδιχώθη, καὶ ἡ μὲν ἔνθεν, ἡ δὲ ἔνθεν τῶν σπονδύλων ἐλθοῦσα κατηναλώθη. ἡ δ᾽ εὐθεῖα ἀπὸ τῆς καρδίας πρὸς κληῗδας τείνουσα ἄνωθεν τῆς ἀρτηρίας ἐστὶ, καὶ ἀπὸ ταύτης ὥσπερ καὶ παρ᾽ ὀσφὺν κάτωθεν τῆς καρδίας, καὶ ἀπὸ ταύτης ἀΐσσει εἰς τὸ ἧπαρ, ἡ μὲν ἐπὶ πύλας καὶ λοβὸν, ἡ δ᾽ ἐς τὸ ἄλλο ἑξῆς ἀφώρμηκε σμικρὸν κάτωθεν φρενῶν. φρένες δὲ προσπεφύκασι τῷ ἥπατι, ἃς οὐ ῥηΐδιον χωρίσαι. δισσαὶ δ᾽ ἀπὸ κληΐδων αἱ μὲν ἔνθεν, αἱ δ᾽ ἔνθεν ὑπὸ στῆθος ἐς ἦτρον. ὅπη δ᾽ ἐντεῦθεν, οὔπω οἶδα. φρένες δὲ κατὰ τὸν σπόνδυλον τὸν κάτω πλευρέων, ᾗ νεφρὸς ἐξ ἀρτηρίας ταύτῃ ἀμφιβεβηκώς. [203] ἀρτηρίαι δὲ ἐκ τούτου ἐκπεφύκασιν, ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἀρτηρίη τόνον ἔχουσα. ταύτῃ δὲ παλινδρομήσασα ἀπὸ καρδίης ἡ ἡπατῖτις ἔληγεν. ἀπὸ δὲ τῆς ἡπατίτιδος διὰ τῶν φρενῶν αἱ μέγισται δύο, ἡ μὲν ἔνθεν, ἡ δὲ ἔνθεν φέρονται μετέωροι, πολυσχιδεῖς τε διὰ τῶν φρενῶν εἰσιν, ἀμφὶ ταύτας αἷς καὶ πεφύκασιν, ἄνω δὲ φρενῶν αὗται μᾶλλον ἐκφανέες. οὕτως

extremas duas coſtas ſcinditur atque altera ſoboles hinc, altera illinc ad vertebras tendens inſumitur. Quae autem recta a corde ad claviculas tendit, ſupra arteriam habetur, et ab hac, ſicuti quae juxta lumbos eſt, ſubter cor exporrigitur, hinc in jecur emergit, partim ad portas et lobum, partim in aliam ejus partem, a paulo inferiore phrenum parte. Phrenes autem jecori cohaerent, quas haud facile eſt ſeparare. Duae a claviculis, haec illinc, illa hinc ſub pectus ad pectinem pertingit, quo vero inde pergat, nondum novi. Phrenes ad vertebram, quae ſubter coſtas eſt, habentur, vel qua renes ex arteria prodeunt, iſthac comprehenduntur. Arteriae autem ex his procedunt, hinc et illinc robur aſſumentes. Hac autem recurrens a corde jecoraria deſinit, verum a jecoraria per ipſas phrenes grandes duae venae, partim hinc, partim illinc, feruntur ſublimes, multifariamque per phrenes diviſae ipſas amplectuntur circumeuntque. At ſupra phrenes hae magis conſpicuae ſunt.

μὲν ὁ Ἱπποκράτης ἔγραψεν τὴν ἀνατομὴν τῶν ἐξ ἥπατος ἐκφυομένων φλεβῶν, ἐνδεικνύμενος ἐντεῦθεν εἶναι τὴν ἀρχὴν αὐτήν. ἐξηγησάμεθα δὲ τὴν ῥῆσιν ἑτέρωθί τε κἀν τῷ δευτέρῳ τῆς Ἱπποκράτους ἀνατομῆς. ὁ δὲ Πλάτων οὐ κατὰ τὰς φλέβας, ἀλλὰ κατὰ τὴν διοικοῦσαν αὐτὰς δύναμιν ἀφ' ἥπατος ὁρμωμένην ἐν Τιμαίῳ διαλεγόμενος ὧδέ πως ποιεῖται τὴν τοῦ λόγου διέξοδον. τὸ δὲ δὴ σιτίων τε καὶ ποτῶν ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς, καὶ ὅσων ἔνδειαν διὰ τὴν τοῦ σώματος ἴσχει φύσιν, τοῦτο εἰς τὸ μεταξὺ τῶν τε φρενῶν καὶ τοῦ εἰς τὸν ὀμφαλὸν ὅρου κατῴκισαν, οἷον φάτνην ἐν ἅπαντι τούτῳ τῷ τόπῳ τῇ τοῦ σώματος τροφῇ κεκτημένοι, καὶ κατέδησαν δὴ τὸ τοιοῦτον ἐνταῦθα, ὡς θρέμμα ἄγριον. τρέφειν δὲ δὴ συνημμένον ἀναγκαῖον, εἴπερ τι μέλλει τὸ θνητὸν ἔσεσθαι γένος. καὶ μικρὸν προελθὼν τοῦτο δή φησιν· ὁ θεὸς ἐπιβουλεύσας αὐτοῦ τὴν ἥπατος ἰδέαν συνέστησεν. ἐπὶ μὲν δὴ τοῦδε τοῦ σπλάγχνου καθάπερ νειμάμενοι τοὺς λόγους, ὁ μὲν ὑπὲρ τῶν ὀργάνων, ὁ δὲ ὑπὲρ τῆς διοικούσης αὐτὰ δυνάμεως διελέχθη. ἐπὶ δὲ τῆς

Hoc pacto sane Hippocrates dissectionem venarum ex jecore procedentium conscripsit, indicans illinc esse ipsum initium. Exposuimus autem ipsius verba tum alibi, tum in secundo de Hippocratis anatome. At Plato non de venis, sed de facultate ipsa dispensante, quae a jecore ducit originem, in Timaeo differens hoc modo disputationem persequitur. *At eam animae partem, quae cibum potumque et reliqua omnino, quibus corpus indiget, concupiscit, media regione inter septum transversum et umbilici terminum collocarunt, quoddam quasi praesepe ad totius corporis alimoniam fabricati, ac ibidem illam animae vim, seu feram agrestem, illigarunt, quam sane corpus suum alere necessarium est, si mortale genus aliquamdiu permansurum est.* Et paulo progressus, *Quod,* inquit, *deus perpendens, hanc ipsius jecoris speciem constituit.* In hoc sane viscere tanquam dispartiti disputationem, hic de instrumentis, ille de virtute ipsa guber-

καρδίας ἑκατέρως ἀμφότεροι μετεχειρίσαντο, Πλάτων μὲν ἐν Τιμαίῳ γράφων ὧδε. τὴν δὲ δὴ καρδίαν ἅμα τῶν φλεβῶν πηγὴν καὶ τοῦ περιφερομένου κατὰ πάντα τὰ μέρη σφοδρῶς αἵματος εἰς τὴν δορυφορικὴν οἴκησιν κατέστησαν, ἵν', ὅτε ζέσειε τὸ τοῦ θυμοῦ μένος, τοῦ λόγου παραγγείλαντος, εἴ τις ἄδικος περὶ αὐτὰ γίγνηται πρᾶξις ἔξωθεν, ἢ καί τις ἀπὸ τῶν ἔνδοθεν ἐπιθυμιῶν, ὀξέως διὰ πάντων τῶν στενωπῶν πᾶν ὅσον αἰσθητικὸν ἐν τῷ σώματι τῶν παρακελεύσεων καὶ ἀπειλῶν αἰσθανόμενον γίγνοιτο τὸ ἐπήκοον, καὶ ἕποιτο πάντη, καὶ τὸ βέλτιστον οὕτως ἐν αὐτοῖς πᾶσιν ἡγεμονεῖν ἐῷ. Πλάτων μὲν οὖν οὕτως ἀμφοτέρους τοὺς λόγους ἔμιξεν εἰς ταὐτὸ, τούς τε περὶ θυμοειδοῦς ψυχῆς καὶ τοὺς περὶ τῆς καρδίας καὶ τῶν ἀπ' αὐτῆς πεφυκότων ἀγγείων. Ἱπποκράτης δ' αὖ πάλιν οὐδ' αὐτὸς ἀπέχεται τοῦ περὶ τῆς τοιαύτης εἰπεῖν τι, μάλιστα μὲν ἐν ᾗ μικρὸν πρόσθεν ἔγραψα ῥήσει, καθ' ἣν ἐκ τοῦ σφυγμοῦ τῆς κατ' ἀγκῶνα φλεβὸς ἐτεκμαίρετο περὶ τῶν τῆς ψυχῆς ἠθῶν, ἤδη δὲ κἀν τῷ θεραπεύειν ἀχροίας τε καὶ ἰσχνότητας ἐν κατε-

nante differuit. De corde autem similiter ambo tractarunt. Plato sane in Timaeo in eum modum scribens: *Cor, et venarum et sanguinis, qui per omnes partes vehementer circumfertur, fontem, in domicilium munitum constituerunt, ut, quum iracundiae vehementia ferveret, ratione hortante, si quid inique in eis fiat extrinsecus, vel etiam ab internis cupiditatibus, statim per omnes angustos meatus, quicquid sensus est particeps in corpore, jussa minasque sentiens, fiat propitium, et obsequatur undequaque, praestantissimumque in ipsis omnibus principatum gerere sinat.* Plato igitur utrumque sermonem in idem sic miscuit, tum qui de irascibili anima est, tum qui de corde et vasis ab eo procedentibus. Hippocrates autem rursus ipse ab hujusmodi dicto abstinet, praesertim in superiori oratione, qua ex pulsu venae cubiti conjiciebat de animi moribus, jam vero dum curat pravum corporis colorem et gracilitatem in habitu refrigerato,

ψυγμέναις ἕξεσι σώματος. ἐπιτήδευσιν γάρ φησιν ὀξυθύμου ἐμποιεῖν καὶ χροιῆς ἀναλήψιος ἕνεκα καὶ ἐκχυμώσιος. ἐξηγεῖσθαι γοῦν σοι δόξει ταῦτα Πλάτων ἐν οἷς φησιν ἐπὶ τῆς καρδίας, ἵν', ὅτε ζέσειε τὸ τοῦ θυμοῦ μένος. οἱ δὲ μετ' αὐτὸν φιλόσοφοι καὶ ὁρισμὸν τοῦτον ἐποιήσαντο τοῦ θυμοῦ, ζέσιν εἶναι φάσκοντες αὐτὸν τοῦ κατὰ τὴν καρδίαν θερμοῦ. καὶ μὲν δὴ καὶ ὁπότε περὶ γενέσεως πυρετοῦ διαλεγόμενος ὁ Ἱπποκράτης φησίν· αὔξεται μὲν γὰρ ψύχων τοὺς πόδας ἐξαπτόμενος ὑπὸ τοῦ θώρακος, καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν ἀναπέμπων οἷα φλόγα· τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἀρχὴν οἶδε τὴν καρδίαν. ἀλλὰ γὰρ οὐ πρόκειταί μοι κατὰ τήνδε τὴν πραγματείαν οὔτε ἀθροίζειν ἁπάσας τῶν ἀνδρῶν τὰς ῥήσεις, οὔτ' ἐξηγεῖσθαι, μέλλοντί γε δι' ἑτέρων ὑπομνημάτων ἰδίᾳ ποιεῖσθαι τὰς ἐξηγήσεις· ὅπερ δὲ ἐναρχόμενος εἶπον, ἐπισκέψασθαί τε καὶ κρῖναι τὰ δόγματα μόνον, εἴτε κατὰ πάντα ἀλλήλοις ὁμολογοῦσιν, εἴτε καὶ μή. καταπαύειν ἤδη καιρὸς ἐν τῷδε καὶ τόνδε τὸν λόγον, ἀρχῆς τοῦ ἥπατος ἀποδεδειγμένου καὶ φλεβῶν, καὶ αἵματος, καὶ τῆς

quippe iracundiam dicit studiose excitandam tum coloris recipiendi gratia, tum effusionis humorum. Interpretari itaque haec Plato videtur, ubi inquit: *In corde quum iracundiae vehementia efferbuerit.* At post eum philosophi hanc quoque iracundiae finitionem statuerunt, dicentes, *ipsam caloris in corde fervorem esse.* Quin etiam quum de febris generatione Hippocrates differit, *Augescit enim,* inquiens, *pedes refrigerans, incensa a thorace, et in caput emittit veluti flammam,* nativi caloris initium cor novit. Verum institutum non est in hoc opere omnia horum virorum verba colligere, neque interpretari, quum in aliis commentariis privatim ea sim expositurus, sed, quod (ab initio dixi, considerare indicareque dogmata tantum, in omnibusne inter se consentiant, an non. Tempestivum jam est hic etiam librum praesentem finire, quum jecur et venarum, et sanguinis, et concupiscibilis

ἐπιθυμητικῆς ψυχῆς. [204] ἐπεὶ δ' οὐ μόνον Ἱπποκράτης καὶ Πλάτων οὕτως ἐδόξαζον, ἀλλὰ καὶ τῶν ποιητῶν, οἷς ὡς μάρτυσι χρῆται Χρύσιππος, οὐχ οἱ φαυλότατοι, ἔγνωκα ἔτι καὶ τοῦτο προσθεῖναι τῷ λόγῳ διὰ τὴν θαυμαστὴν αὐτοῦ σοφίαν, ὃς ἀποχωρῶν ἑκάστοτε τῶν ἐπιστημονικῶν ἀποδείξεων ποιηταῖς καὶ μυθολογήμασι καὶ γυναιξὶν εἰς πίστιν δογμάτων χρῆται, οὐ μὴν οὐδὲ αὐτὸ τοῦτ' αἰσθανόμενος, ὡς ἀντιμαρτυροῦσιν αὐτῷ καὶ τἀναντία τίθενται σύμπαντες αὐτοὶ, καθάπερ ἔμπροσθεν ἔδειξα, τὸν μὲν θυμὸν ἐν τῇ καρδίᾳ, τὸν λογισμὸν δ' ἐν ἐγκεφάλῳ περιέχεσθαι πεπιστευκότες. ὅτι δὲ καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἐν ἥπατι κατοικίζουσιν, ἐνῆν μέν μοι καὶ τοῦτο διὰ πλειόνων πιστοῦσθαι μαρτύρων, ὅπως δὲ μὴ δόξαιμι σπουδάζειν, ἃ φεύγειν παραινῶ, καὶ τρίβειν τὸν χρόνον ἀχρήστοις πράγμασιν, Ὁμήρου μνημονεύσω, τὸν (309) Τιτυὸν εἰς Ἅιδου κολαζόμενον εἰσάγοντος, ἐφ' οἷς ἀκολασταίνειν ἐπεχείρησεν εἰς τὴν Λητώ·

animae principium esse demonstraverim. Quoniam vero non solum Hippocrates et Plato sic opinati sunt, sed etiam poëtarum, quorum ceu testimoniis utitur Chrysippus, non pessimi censuerunt, hoc praeterea adjicere sermoni oportet propter admirabilem ipsius sapientiam, qui recedens subinde a scientificis demonstrationibus poëtis, fabulis et mulieribus ad fidem dogmatum faciendam utitur, non tamen hoc ipsum percipiens, quod contra se ipsum testantur, et contraria omnes ipsi ponunt, quemadmodum prius indicavi, iracundiam in corde, rationem in cerebro contineri credentes. Quod autem et concupiscibile in jecore collocant, licebit mihi et hoc pluribus approbare testibus. Ne autem videar affectare, quod fugere adhortor, et tempus rebus inutilibus conterere, Homeri mentionem faciam, qui Tityum apud inferos poenam subeuntem introducit eo, quod Latonam sollicitaverat impudice:

Καὶ Τιτυὸν εἶδον, γαίης ἐρικυδέος υἱὸν,
Κείμενον ἐν δαπέδῳ, ὁ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα,
Γῦπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἧπαρ ἔκειρον
Δέρτρον ἔσω δύνοντες, ὁ δ' οὐκ ἀπαμύνετο χερσί.
Λητὼ γὰρ εἵλκυσε Διὸς κυδρὴν παράκοιτιν,
Πυθῶδ' ἐρχομένην διὰ καλλιχόρου Πανοπῆος.

οὐ τὴν καρδίαν ἢ τὸν ἐγκέφαλον ἤ τι τῶν ἄλλων μορίων ἐσθιόμενον ἐποίησε τοῦ Τιτυοῦ, δι' ἐρωτικὴν ἐπιθυμίαν ἐξυβρίζειν ἐπιχειρήσαντος, ἀλλὰ τὸ ἧπαρ μόνον, εἰς τὸ τῆς ὕβρεως αἴτιον σπλάγχνον κολάζεσθαι φάμενος αὐτὸν, ὥσπερ ἦν εὔλογον. οὕτω γοῦν εἰώθασι καὶ νῦν ποιεῖν οἱ τοὺς ἁμαρτάνοντας οἰκέτας καταδικάζοντες, τῶν μὲν ἀποδιδρασκόντων τὰ σκέλη καίοντές τε καὶ κατασχάζοντες καὶ παίοντες, τῶν δὲ κλεπτόντων τὰς χεῖρας, ὥσπερ γε καὶ τῶν γαστριμάργων τὴν γαστέρα, καὶ τῶν φλυαρούντων τὴν γλῶτταν, ἁπλῶς δ' εἰπεῖν ἐκεῖνα κολάζοντες τὰ μόρια, δι' ὧν ἐνεργοῦσι τὰς μοχθηρὰς ἐνεργείας. εἰ δ' ἄλλην τινὰ αἰτίαν ἔχει τις εἰπεῖν.

Et Tityum vidi clarae telluris alumnum,
Porrigitur cui tota novem per jugera corpus.
Hinc atque hinc geminus roſtro urget vultur adunco
Immortale jecur tondens; jacet ille ſupinus,
Nec depellendi manibus datur ulla poteſtas.
Latonae namque auſus erat tentare cubile,
Quum Pytho Panopei peteret per amoena vireta,

Non cor aut cerebrum aut aliquam aliam particulam Tityi propter amatoriam cupiditatem contumeliam inferre auſi, ſed jecur tantum arrodi finxit, contumeliae cauſa viſcere ipſum puniri inquiens, quemadmodum erat conſentaneum. Sic itaque et nunc factitare ſolent, qui famulos peccantes puniunt, eorum ſane, qui fugitivi ſunt, crura urentes, ſcarificantes et ferientes, eorum, qui furantur, manus, quemadmodum et guloſorum ventrem, et garrientium linguam, ſummatim illas punientes partes, quibus pravas obeunt actiones. At ſi aliam quandam

τῶν ἐπαινούντων τὰ Χρυσίππου, δι' ἣν οὕτως Ὅμηρος ἐποίησε κολαζόμενον τὸν Τιτυὸν, ἡδέως ἂν ἀκούσαιμι. μὴ λεγόντων μέντοι μηδ' εὑρισκόντων, εὔλογον οἶμαι πρὸ Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος ἐπαινεῖν Ὅμηρον οὕτω δοξάζοντα, καὶ μάρτυρα τίθεσθαι καὶ αὐτὸν, ὧν ἡμεῖς δι' ἀποδείξεως ἐπιστωσάμεθα.

cauſam dicere quis eorum, qui Chryſippi ſcripta laudant, poſſit, cur ita Homerus Tityum puniri effinxerit, libenter audivero. Quod ſi non dicunt neque inveniunt, aequum puto prae Hippocrate et Platone Homerum laudare ſic opinantem, et teſtem etiam ipſum citare eorum, quae nos per demonſtrationem cognovimus.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΝ ΚΑΙ ΠΛΑΤΩΝΑ ΔΟΓΜΑΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ.

Ed. Chart. V. [205.] Ed. Baf. I. (309.)

Κεφ. α'. Οὐκ ἐγὼ τοῦ μήκους τῆς πραγματείας αἴτιος, ὡς καὶ πρόσθεν εἶπον, ἀλλ' οἱ ψευδῶν λόγων ὧν ἠρώτησαν ὑπὲρ ἡγεμονικῆς ψυχῆς οὐκ ὀλίγας πληρώσαντες βίβλους, ἃς εἰ μὲν ἀνελέγκτους τις εἴασεν, ὥσπερ ἐγνώκειν ἐγὼ τότε κατ' ἀρχὰς, οὐκ ἂν ἐδόκει βεβαίως ἀποδεδεῖχθαι τἀληθὲς, εἰ δὲ ἐξήλεγχε πάντας ἑξῆς ἐπιὼν, ὡς μηδένα παραλιπεῖν, εἰς μῆκος οὐκ ἀναγκαῖον ἐκτείνεσθαι συνέβαινε

GALENI DE HIPPOCRATIS ET PLATONIS PLACITIS LIBER SEPTIMVS.

Cap. I. Non ego prolixi operis auctor fum; fed ii, qui falfis rationibus, quas de animae principatu in argumentis proponunt, non paucos libros repleverunt, quos nifi quis coarguat, ficuti ego per initia ftatueram, neutiquam videretur verum valide demonftraffe, fin autem reprehendat, omnes deinceps aggreffus, ut nullum praetermiferit, in prolixitatem non neceffariam totum

τὴν ὅλην πραγματείαν. ἐπειδὴ τοίνυν τῶν πρώτων ἤδη ὑπομνημάτων οὐκ ὤκνουν τινὲς ἐπαινεῖν, ὡς ἀληθεῖς, οὓς Χρύσιππός τε καὶ ἄλλοι τινὲς ὑπὲρ ἡγεμονικῆς ψυχῆς ἠρώτησαν λόγους, ἔδοξε τοῖς ἑταίροις, οἷς μάλιστα χαριζόμενος ἔγραφον ταῦτα, προσθεῖναι τὰς λύσεις αὐτῶν. ἀναγκαῖον γὰρ ὂν ἢ μηκῦναι κατὰ τὴν πραγματείαν, ἢ μὴ δοκεῖν ἀποδεδειχέναι τελέως ὑπὸ τριῶν ἀρχῶν διοικούμενον τὸ ζῶον, αἱρετώτερον ἔδοξεν εἰς μῆκος ἐκτεῖναι. καὶ μέντοι καὶ τὸ τέλος αὐτὸ τοῦ γιγνομένου δείκνυσιν ὀρθῶς ἡμᾶς ἑλομένους ἅπαντας ἐλέγξαι τοὺς ἠρωτημένους λόγους. οὔτε Στωϊκὸς ἔτι φιλόσοφος, οὔτε Περιπατητικὸς, οὔτε ἰατρός τις ὁμοίως θρασὺς, ὡς πρόσθεν εἴρηται, ἔσται, ἀλλ' ἔνιοί γε καὶ φανερῶς ἐπὶ τὸν ἀληθῆ μετέστησαν λόγον· ἰατροὶ μὲν ἐξ ἐγκεφάλου συγχωροῦντες ἐπιῤῥεῖν αἰσθήσεώς τε καὶ κινήσεως δύναμιν ἅπασι τοῖς κατὰ τὸ ζῶον μέλεσι, φιλόσοφοι δὲ τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς ἐνταῦθ' ὑπάρχειν. ἠδέσθησαν γὰρ ἐναργῶς ὑπὸ τῆς ἀνατομῆς ἐλεγχθέντες θα[206]τέρου τῶν

opus produceretur. Quoniam igitur primorum jam commentariorum disputationes nonnulli commendare non dubitarent tanquam veras, quas Chryfippus et alii quidam de animae principatu propofuerunt, vifum mihi eft, familiaribus, quibus potiffimum gratificans haec confcripfi, folutiones ipfarum apponere. Neceffarium enim quum fit, aut prolixum effe in hoc opere, aut videri non demonftraffe perfecte, quod animal a tribus principiis gubernetur, malui eligere prolixitatem. Quin etiam finis ipfe rei oftendet, recte nos elegiffe omnes quaeftionum illarum fermones reprehendere. Neque enim Stoïcus adhuc philofophus, neque Peripateticus, neque medicus aliquis fimiliter audax, ut prius dixi, erit, verum nonnulli etiam manifefto ad veri partes tranfierunt, medici quidem ex cerebro concedentes fenfus motusque facultatem omnibus in animante membris influere, philofophi autem ratiocinatricem animam inibi confiftere. Reveriti enim funt palam ex anatome reprehenfi alteram fumptionum

λημμάτων προηγουμένως, ᾧ χρώμενοι ψευδῶς συνελογίζοντο προστιθέντες αὐτῷ τὸ πρὸς ἁπάντων ὁμολογούμενον, καθ᾽ ὅ φασιν, ἔνθα τῶν νεύρων ἡ ἀρχὴ, ἐνταῦθ᾽ εἶναι τὸ ἡγεμονικὸν, ὅπερ καὶ ἀληθές ἐστιν. ἀλλ᾽ ἥ γε προσληφθεῖσα δεομένη μὲν ἐξ ἀνατομῆς εὑρεθῆναι, κατεψευσμένη δ᾽ ὑπ᾽ ἐκείνων, οἰομένων ἐκ τῆς καρδίας ὁρμᾶσθαι τὰ νεῦρα, ψευδὲς εἰκότως εἰργάζετο τοῦ παντὸς λόγου τὸ συμπέρασμα, καί τινές γε τῶν οὐκ ἀλήθειαν, ἀλλ᾽ ἅπερ ἐξ ἀρχῆς ἔθεντο στεργόντων, ἐπιχειρήσαντες ἀνατρέπειν πᾶσιν ὁμολογούμενον ἔμπροσθεν λῆμμα, καταγέλαστοι τελέως ἐφάνησαν. ἐδείχθη γὰρ ἀπ᾽ αὐτῆς τοῦ ζητουμένου πράγματος τῆς οἰκείας φύσεως ἢ οὐσίας, ἢ ὅπως ἄν τις ὀνομάζειν ἐθέλῃ τὴν πίστιν ἔχον ἡγεμονικὸν, ἁπάντων νοούντων καὶ λεγόντων τὸ κατάρχον αἰσθήσεώς τε καὶ τῆς καθ᾽ ὁρμὴν κινήσεως. ἐδείχθη δὲ καὶ ὡς αὐτὸς ὁ λόγος ἀρχαῖς μέν ἐστιν μόνον οὐκ ἐνδόξοις, οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἐπιστημονικοῖς τοῖς λήμμασι κεχρημένος, ὅπερ ἴδιόν ἐστιν ἀποδεικτικῆς μεθόδου. οὐ μόνον δὲ τοὺς περὶ ψυχῆς ἡγεμονικοῦ λόγους ἠρωτημένους

propositarum, qua utentes falso collegerunt, apponentes ei, quod apud omnes in confesso est, secundum quod dicunt, ubi nervorum principium, ibi esse animae principatum; quod et verum est, sed assumptio cum ex anatome inveniri deberet, ementita autem ab illis sit, qui ex corde nervos proficisci putant, falsam merito totius disputationis conclusionem effecit; et nonnulli, qui non veritatem, sed quod ab initio statuerunt amant, aggressi sumptionem, quae omnibus prius in confesso erat, pervertere, ridiculos plane se praebuerunt; nam ab ipsa rei, de qua est quaestio, peculiari natura vel substantia, vel quomodocunque appellare voles, demonstrata est fidem habere, dum omnes et sentiant et dicant, animae principatum praeesse et sensui et motui arbitrario. Indicatum etiam est, quomodo idem sermo initiis quidem probabilibus solum non satis habet, imo et scientificis sumptionibus usus, quod proprium est methodi demonstratoriae. Verum non modo disputationes de principatu animae

Ed. Chart. V. [206.] Ed. Baf. I. (309.)

ὑπ᾽ αὐτῶν ἐλέγχοντες ἐμηκύναμεν, ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς ὑπὸ Χρυσίππου γεγραμμένα, τοῦτο μὲν ἐν τοῖς λογικοῖς ὑπομνήμασι τρισὶ, τοῦτο δ᾽ ἐν τῷ θεραπευτικῷ, μετὰ τοῦ καὶ δεικνύειν αὐτὸν ἑαυτῷ διαφερόμενον τὸν Χρύσιππον. ἐπεμνήσθημεν δὲ καὶ τῶν Ποσειδωνίου συγγραμμάτων, ἐν οἷς ἐπαινεῖ τὸν παλαιὸν λόγον, ἐλέγχων τὰ Χρυσίππῳ κακῶς εἰρημένα περί τε τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς καὶ τῶν ἀρετῶν τῆς διαφορᾶς. ὥσπερ γὰρ ἀναιρεῖται τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, εἰ μόνον εἴη τὸ λογιστικὸν τῆς ψυχῆς αὐτῆς, μηδενὸς μήτ᾽ ἐπιθυμητικοῦ μήτε θυμοειδοῦς ὄντος, οὕτω καὶ τῶν ἀρετῶν πλὴν φρονήσεως αἱ λοιπαὶ πᾶσαι. καίτοι κἀνταῦθ᾽ εἴ τις ἐπεξέρχοιτο τῷ λόγῳ, τάς τε περὶ τῆς ψυχῆς διαφορὰς τῶν ἀρετῶν ἐν τέτταρσι βιβλίοις ὑπὸ Χρυσίππου γεγραμμένας βασανίζων, ὅσα τε καθ᾽ ἓν ἄλλο διῆλθεν, ᾧ δείκνυσι ποιὰς εἶναι τὰς ἀρετὰς, ἐλέγχων τὸν Ἀρίστωνος λόγον, οὐχ ἑνὸς ἢ δυοῖν, ἀλλὰ τριῶν ἢ τεττάρων ἂν δεηθείη βιβλίων. ἔστι μὲν γὰρ κἀνταῦθα λόγος εἷς βραχὺς ἐπιστημονικὸς ἐλέγχων τὸν Χρύσιππον

inftitutas ab ipfis coarguendo longiores facti fumus, fed et ea, quae de affectibus animi Chryfippus prodidit partim in logicis commentariis tribus, partim in medicatorio, fimul oftendendo, Chryfippum ipfum fibi diffentire. Item commemini, quae Pofidonius confcripferit, quibus antiquum fermonem laudat, reprehendens, quae Chryfippus perperam de animae affectibus et facultatum differentia memoriae mandavit. Quemadmodum enim affectus ab anima tolluntur, fi fola effet via ratiocinatrix ipfius animae, quum nulla neque concupifcibilis, neque irafcibilis exifteret, fic et virtutes praeter prudentiam reliquae omnes. Verum fi hic quoque fermone perfequatur aliquis tum animae virtutum differentias, ea, quae quatuor libris a Chryfippo explicata funt, disquirens, tum quae uno alio enarravit ille, ubi quales effe virtutes oftendit, Ariftonis fermonem reprehendens, non uno aut duobus, fed tribus aut quatuor libris indigeret. Eft etenim et hic oratio una brevis fcientifica, Chryfippum

οὔτε τἀληθῆ πρεσβεύοντα καὶ μηκύνοντα περιττῶς. ἀλλ' οἱ μήτε παιδευθέντες ἐν ἀποδεικτικῇ μεθόδῳ, μήθ' ὅλως γνόντες, ὁποία τίς ἐστι, μόνῳ δὲ τῷ μεγέθει καὶ πλήθει τῶν ὑπὸ Χρυσίππου γραφέντων βιβλίων προσέχοντες τὸν νοῦν ἀληθῆ νομίζουσι πάνθ' ὑπάρχειν αὐτά. καὶ γὰρ καὶ ὄντως ἐστὶ τὰ πλεῖστα αὐτῶν ἀληθῆ, καὶ μάλιστά γε τὰ κατ' ἐκεῖνο τὸ βιβλίον, ἐν ᾧ δείκνυσι ποιὰς εἶναι τὰς ἀρετάς. ἀλλ' ὅτι τῷ μίαν ὑποθεμένῳ δύναμιν ὑπάρχειν ἐν τῇ ψυχῇ, τὴν λογικήν τε καὶ κριτικὴν ὀνομαζομένην, ἀνελόντι δὲ τὴν ἐπιθυμητικήν τε καὶ θυμοειδῆ, καθάπερ ὁ Χρύσιππος ἀνεῖλε, μάχεται τὰ κατὰ τοῦτο τὸ βιβλίον εἰρημένα ταυτί, μέμψαιτ' ἄν τις αὐτῷ· τὸ μέντοι καταβάλλεσθαι τὴν Ἀρίστωνος αἵρεσιν ἀληθῶς ὑπὸ τῶν γεγραμμένων οὐκ ἄν τις μέμψαιτο. νομίζει γὰρ ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος, μίαν οὖσαν τὴν ἀρετὴν ὀνόμασι πλείοσιν ὀνομάζεσθαι κατὰ τὴν πρός τι σχέσιν. ὁ τοίνυν Χρύσιππος δείκνυσιν οὐκ ἐν τῇ πρός τι σχέσει γενόμενον τὸ πλῆθος τῶν ἀρετῶν τε καὶ κακιῶν, ἀλλ' ἐν ταῖς οἰκείαις οὐσίαις ὑπαλλαττομέναις κατὰ

coarguens; qui neque vera profitetur, et supra modum prolixus est. Verum qui neque in methodo demonstrativa eruditi sunt, neque omnino cognoscunt, qualis sit, soli vero magnitudini et copiae librorum Chrysippi animum advertunt, vera censent omnia existere. Siquidem plurima ipsorum omnino vera sunt, et praesertim in illo libro, in quo ostendit quales esse virtutes. At quia ei, qui statuit, unam esse in anima facultatem, rationalem et judiciariam nominatam, tollitque concupiscibilem et irascibilem, quemadmodum Chrysippus autumabat, repugnant haec, quae hoc in libro comprehensa sunt, accusaverit quis ipsum merito. Quod autem Aristonis secta vere a praescriptis subvertatur, nulla eum accusatione dignum aliquis existimaverit. Putat enim vir ille, virtutem, una quum sit, pluribus nominibus appellari ratione, qua ad aliquid refertur. Igitur Chrysippus multitudinem virtutum et vitiorum non in respectu ad aliud sitam esse ostendit, sed in propriis substantiis, secundum qualitates

τὰς ποιότητας, ὡς ὁ τῶν παλαιῶν ἠβούλετο λόγος. ὅπερ καὶ αὐτὸ βραχὺ παρατρέψας ὁ Χρύσιππος ἑτέραις λέξεσι διῆλθε, ποιὰς εἶναι τὰς ἀρετὰς, τοῖς τ' ἐπιχειρήμασιν οὐ πρέπουσι τῷ τὸ λογικὸν εἶναι μόνον τῆς ψυχῆς τεθειμένῳ, τὸ παθητικὸν δ' ἀνῃρηκότι. πῶς οὖν ἐγὼ τοῦ μήκους τῶν λόγων αἴτιος, ἐὰν ἀναγκασθῶ νῦν ἐπιδεικνύειν, ἀλλοτρίας αἱρέσεως ἐπιχειρήμασι χρώμενον τὸν Χρύσιππον [207] εἰκότως καταβαλεῖν τὴν Ἀρίστωνος δόξαν; οἱ γὰρ μήτε γνόντες, (310) οἷόν τι πρᾶγμά ἐστι μέθοδος ἀποδεικτικὴ, μήτ' ἀσκηθέντες ἐν αὐτῇ, μήτε ἀλήθειαν τιμῶντες, οὗτοι δικαιότεροι τοῦ μήκους τῶν λόγων ἔχειν τὴν αἰτίαν. οὗτοι γάρ εἰσι καὶ οἱ πρὸς ἅπασαν ἀπόδειξιν ἀεὶ λογιζόμενοι καὶ στροφὰς ἀσχήμονας στρεφόμενοι χάριν τοῦ δοκεῖν ἀτελῆ τὸν ὅλον ὑπάρχειν λόγον, ὅπου καὶ νῦν, ἐκ πολλοῦ γεγραμμένων τῶν πρὸ τούτου βιβλίων ἔτεσί τε πολλοῖς βεβασανισμένων ὑπὸ τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν ἔκ τε τοῦ Περιπάτου καὶ τῆς Στοᾶς, ἐξαίφνης τις ἀνεφάνη τῶν Περιπατητικῶν ὑμένας εἶναι λέγων τοὺς ἀπὸ τῆς καρδίας εἰς ἐγκέφαλόν τε

variantibus, ut veterum fententia volebat; id quod et paucis fere mutatis Chryfippus aliisque dictionibus quales effe virtutes percenfuit, argumentis nimirum non congruis ei, qui vim tantum rationalem animae ftatuerit et eam, quae affectibus obnoxia est, (patheticen) fuftulerit. Quomodo igitur ego prolixitatis difputationum auctor fum, fi cogar nunc oftendere, alterius fectae argumentis Chryfippum utentem Aristonis opinionem merito evertere? Nam qui neque noverunt, qualis res fit methodus demonftrativa, neque exercitati funt in ea, neque veritatem in pretio habent, hi juftius prolixitatis difputationum caufam fuftinent. Hi enim funt, qui ad omnem femper demonftrationem ratiocinantur et tergiverfationes indecentes moliuntur, ut tota ratio imperfecta effe videatur, quandoquidem et nunc, quum libri jampridem confcripti fint, annisque multis a viris optimis, tum Peripateticis, tum Stoicis, examinati, repente aliquis Peripateticorum apparuerit, qui membranas a corde profici-

καὶ μήνιγγας ἀναφερομένους, ὑφ᾽ ὧν ἡ ψυχικὴ δύναμις ἀνακομίζεται. καὶ ταῦτ᾽ ἐπιχειρεῖ λέγειν ἄνθρωπος οὐδ᾽ ὅλως ἀνατομῆς ἁψάμενος. ἐπεὶ δὲ πρὸς ἡμῶν ἐδέδεικτο καὶ διὰ τῶν ἔμπροσθεν, ὡς τοῖς νεύροις ἐγκέφαλος ἐπιπέμπει δυνάμεις, οἷον πηγή τις ὑπάρχων αὐτὸς, οὐκ ἐκ καρδίας λαμβάνων, ὡς μὲν ἔνιοι, δι᾽ αὐτῶν ὧν ἔφασαν νεύρων, ὡς δ᾽ ἄλλοι, διὰ τῶν καρωτίδων ἀρτηριῶν, ἠναγκάσθημεν οὖν αὖθις ἡμεῖς ἐπιδεικνύναι μήθ᾽ ὑμένας ἀναφερομένους ὅλως ἐκ καρδίας εἰς κεφαλὴν, εἰ δὲ καί τινες τῶν κατὰ τὸν τράχηλον ὑμένων ἐκ καρδίας μὴ εἶναι φάσκοιεν διατέμνοντές τε πάντας αὐτοὺς, ἐκκόπτοντές τε μηδὲν τοῦ ζώου βλαπτομένου. σκεπάσματα γάρ εἰσιν οἱ ὑμένες, ἔνθα περ ἂν ὑπάρχωσι, μορίων, μηδεμίαν ἐνέργειαν ἢ χρείαν ἑτέραν ἔχοντες, ὁποίαν ἀρτηρίαι καὶ νεῦρα καὶ φλέβες. ὥσπερ οὖν ἐν τούτοις οὐκ ἐγὼ τοῦ μήκους τῶν λόγων αἴτιος, ἀλλ᾽ ὅσοι μήτ᾽ ἠσκήθησαν ἐν ἀποδεικτικῇ μεθόδῳ, μήτ᾽ ἀληθείας ἐρῶσιν, οὕτω κἀπὶ τοῦ πλήθους τῶν ἀρετῶν

scentes in cerebrum et meningas sursum tendentes dicitet, a quibus animalis facultas dispensatur. Atque haec dicere aggreditur homo, qui neutiquam anatomen attigerit. At quia a nobis indicatum est etiam superius, cerebrum nervis facultates transmittere, quasi fons quidam sit ipsum, non ex corde, quemadmodum nonnulli, per eos quos dixerunt nervos, assumens, ut autem alii, per arterias carotidas, coacti sumus nos iterum ostendere, neque membranas omnino ex corde ad caput efferri, et si nonnullae circa cervicem membranae sunt, ex corde tamen eas non esse dicant, dum praeciduntur exciduntur que animali illaeso. Nam membranae tegumenta sunt, in quacunque parte fuerint, nullam aliam actionem ac usum habentes, qualem arteriae, nervi et venae. Quemadmodum igitur in his prolixitas disputationum in me referenda non est, sed in eos, qui neque in methodo demonstrativa exercitati sunt, neque veritatem amant, ita et in virtutum multitudine ratio quidem scientifica

ὁ μὲν ἐπιστημονικὸς λόγος ἐλάχιστος, οἱ δ' ἐξ ἀμαθίας τε καὶ φιλονεικίας ὁρμώμενοι πολλοί. τίς οὖν ὁ ἐπιστημονικὸς λόγος; ὁ ἀπ' αὐτῆς δηλονότι τῆς τοῦ πράγματος οὐσίας ὁρμώμενος, ὡς ἐν τῇ περὶ τῆς ἀποδείξεως ἐδείχθη πραγματείᾳ. χρὴ γὰρ ἄρξασθαι μὲν ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν ἀρετὴν ἐννοίας, μεταβῆναι δ' ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν τῆς οὐσίας εὕρεσιν ἐπισκοπούμενον, εἴτε μία τῆς κατὰ ψυχὴν ἀρετῆς, εἴτε πλείους εἰσὶν αἱ οὐσίαι κατὰ τὸ κοινότατον τῶν σημαινομένων, ὡς ἐν τοῖς περὶ τῆς ἀποδείξεως εἴρηται βιβλίοις, ἀκουόντων ἡμῶν τοῦ τῆς οὐσίας ὀνόματος, ὅπερ ἐστὶν οἷον ὕπαρξις, ὥς φασιν, ἡ βελτίστη τελειότης τῆς ἑκάστου φύσεως. ἀλλ' εἴπερ τι τοιοῦτον πρᾶγμά ἐστιν, ἡ ἀρετὴ μία καθ' ἕκαστον ὑπάρξει τῶν ὄντων. εἴπερ γὰρ τὸ βέλτιστον ἓν, καὶ ἡ τελειότης ἐστὶ μία, κατὰ μὲν τὸ λογιστικὸν μέρος τῆς ψυχῆς ἐπιστήμην ἀναγκαῖον εἶναι τὴν ἀρετὴν, καὶ εἴπερ ἓν τοῦτό ἐστι μόνον ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ λογιζόμενον, οὐ χρὴ ζητεῖν ἀρετὰς πολλάς· εἰ δὲ καὶ τὸν θυμὸν, ἀναγκαῖον ἔσται κἀκείνου γενέσθαι τὴν ἀρετήν. οὕτω δὲ εἰ

brevissima et una; quae autem ex inscitia et contentione, permultae. Quae vero oratio scientifica est? nimirum quae ab ipsa rerum natura proficiscitur, ut in opere de demonstrationibus ostensum est. Convenit enim auspicari a virtutis notione, inde autem ad essentiae inventionem devenire, inspiciendo, num una animae virtutis, an plures sint essentiae secundum significatum communissimum, ut in libris de demonstratione tractatum est, ubi nos essentiae nomen accipimus, quod est veluti substantia, ut inquiunt, optima absolutissimaque cujusque naturae perfectio. Verum si hujusmodi quaedam res est virtus, una in singulis erit rebus. Si enim praestantissimum unum, et perfectio una est, in rationali quidem animae parte, scientiam esse virtutem necesse est: et si una haec est sola in animis nostris ratiocinandi facultas, non oportet multas quaerere virtutes: quod si iracundiam, concedamus necessarium erit et illius fieri virtutem. Ita vero si

καὶ τρίτον ἄλλο πρὸς τούτοις εἴη τὸ ἐπιθυμητικὸν, ἑξῆς μὲν αὗται τρεῖς, ἄλλη δ' ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλας αὐτῶν σχέσεως γίγνεται τετάρτη. ἆρα μήτι μακρὸς ὁ λόγος οὐδαμῶς, ὥσπερ οὐδ' ἄλλος οὐδεὶς τῶν ἐπιστημονικῶν. ἀλλὰ μακρὰ λέγειν ἡμᾶς ἀναγκάζουσιν οἱ ληροῦντες μακρὰ, καθάπερ ἀμέλει καὶ νῦν ἀναγκαῖόν ἐστιν, εἰ καὶ μὴ τελέως μακρὰ, μέτρια γοῦν ἔτι διελθεῖν ὑπὲρ τῶν τῆς ψυχῆς ἀρετῶν. εἰ γὰρ, ὡς ἔμπροσθεν δέδεικται, ἕτερον μέν ἐστι τὸ λογιζόμενον, ἕτερον δὲ τὸ ἐπιθυμοῦν, ἄλλο δὲ τὸ θυμούμενον, ἔσται τις ἀρετὴ καθ' ἕκαστον αὐτῶν μία. κάλει τοίνυν, εἰ βούλει, τὴν μὲν ἐν τῷ λογιζομένῳ σοφίαν, ἢ φρόνησιν, ἢ ἐπιστήμην, ἢ ὅ τι περ ἂν ἄλλο σοι δόξῃ, τὴν δ' ἐν τῷ θυμουμένῳ πάλιν ἀνδρείαν, ἢ ὅ τι περ ἂν ἄλλο βουληθῇς· [208] οὐ γάρ μοι μέλει τῶν ὀνομάτων, ἀλλ' ὅτι μίαν αὐτὴν ἀναγκαῖον εἶναι. κάλει δ', εἴπερ ἐθέλεις, καὶ τὴν ἐν τῷ λοιπῷ τῷ ἐπιθυμητικῷ γιγνομένην ἀρετὴν σωφροσύνην, αὖθις ἡμῶν ἐπισκεπτομένων περὶ τῆς κατ' αὐτὴν Ἀριστοτέλει τε καὶ Πλάτωνι γεγενημένης διαφωνίας, οὐ μεγάλης

et tertia alia praeter haec ſit concupiſcibilis, deinceps ſane hae tres erunt, porro alia ex mutua earum inter ſe habitudine quarta efficitur. Itaque diſputatio nequaquam prolixa eſt, quemadmodum neque alia ulla ſcientifica: verum prolixe dicere nos cogunt, qui prolixe garriunt, ſicuti ſane et nunc neceſſarium eſt, ſi non omnino longa, certe mediocria de animae virtutibus diſſerere. Nam ſi, ut prius oſtenſum eſt, alia facultas ratiocinatrix, alia concupiſcibilis exiſtit, alia iraſcibilis, una quaedam in ſingulis ipſis virtus erit. Vocato igitur, ſi libet, eam, quae in ratiocinatrice eſt, ſapientiam, aut prudentiam, aut ſcientiam, vel quodcunque aliud tibi videbitur; eam, quae in iraſcibili rurſus habetur, virilitatem, vel quodcunque aliud volueris; non enim mihi nomina curae ſunt, ſed quod unam ipſam eſſe neceſſarium ſit. Nuncupato, ſi libet, virtutem in reliqua concupiſcibili naſcentem temperantiam: ſed nos, quomodo Ariſtoteles et Plato in ea diſſenſerint, (quae ſane diſcor-

ὑπαρχούσης. ἐπεὶ δ' ἕκαστον μόριον τῆς ὅλης ψυχῆς τὸ κατὰ τὴν ἀξίαν ἑαυτοῦ κάλλος ἔχει, τὴν ψυχὴν ὅλην εἰκότως ἂν εἴποις δικαίαν. ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀλόγοις μέρεσιν αὐτῆς ἕξεις τέ τινές εἰσι καὶ δυνάμεις μόνον αἱ ἀρεταὶ, κατὰ δὲ τὸ λογικὸν οὐχ ἕξις μόνον ἢ δύναμίς ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ἐπιστήμη ἡ ἀρετή. μόνῳ γὰρ τούτῳ τῷ μέρει τῆς ψυχῆς ἐπιστήμης μέτεστι, τὰ δὲ ἄλλα δυνάμεις μέν τινας καὶ ἕξεις βελτίους τε καὶ χείρους κτᾶσθαι δύναται, μετασχεῖν δ' ἐπιστήμης ἀμήχανον αὐτοῖς, ἄχρι περ ἂν μηδὲ λόγου. τὸ μὲν οὖν ἀληθὲς οὕτω βραχύ.

Κεφ. β'. Μεταβῶμεν δ' ἑξῆς ἐπὶ τὸ διημαρτημένον. ἔστι γὰρ οὐδ' αὐτὸ μακρὸν ἀνδρὶ κατὰ φύσιν ἔχοντι. νομίσας γοῦν ὁ Ἀρίστων, μίαν εἶναι τῆς ψυχῆς δύναμιν, ᾗ λογιζόμεθα, καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς ἔθετο μίαν, ἐπιστήμην ἀγαθῶν καὶ κακῶν. ὅταν μὲν οὖν αἱρεῖσθαί τε δέῃ τἀγαθὰ καὶ φεύγειν τὰ κακὰ, τὴν ἐπιστήμην τήνδε καλεῖ

ſtia haud ita magna eſt,) alias disquiremus. At quoniam ſingulae partes totius animae ſecundum ſuam ipſarum dignitatem pulchritudinem obtinent, totam animam merito dixeris juſtam. Proinde virtutes ipſae in partibus ipſius irrationalibus habitus quidam ſunt et facultates tantummodo; in rationali aut non habitus ſolum aut facultas eſt, ſed etiam ſcientia, aut virtus. Sola enim haec animae pars ſcientiae compos eſt, aliae autem facultates ſane quasdam et habitus meliores pejoresve comparare poſſunt, ſcientiae autem fieri participes nequaquam, quatenus neque etiam rationis. Verum igitur ipſum adeo exiguum eſt.

Cap. II. Sed poſt reprehenſionem ad erratum deinceps tranſeamus. Erit enim hoc non prolixum viro, qui ſecundum naturam ſit affectus. Arbitratus igitur Ariſton, unam eſſe animae facultatem, qua ratiocinamur, etiam virtutem animae unam ponebat, ſcientiam bonorum et malorum. Quum igitur deligere oportet bona et vitare mala, hanc ſcientiam vocat temperantiam; quum autem

σωφροσύνην· ὅταν δὲ πράττειν μὲν τἀγαθὰ, μὴ πράττειν δὲ τὰ κακὰ, φρόνησιν· ἀνδρείαν δ', ὅταν τὰ μὲν θαῤῥῇ, τὰ δὲ φεύγῃ· ὅταν δὲ τὸ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ νέμῃ, δικαιοσύνην. ἑνὶ δὲ λόγῳ γινώσκουσα μὲν ἡ ψυχὴ χωρὶς τοῦ πράττειν τἀγαθά τε καὶ κακὰ σοφία τ' ἐστὶ καὶ ἐπιστήμη, πρὸς δὲ τὰς πράξεις ἀφικνουμένη τὰς κατὰ τὸν βίον ὀνόματα πλείω λαμβάνει τὰ προειρημένα, φρόνησίς τε καὶ σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη καὶ ἀνδρεία καλουμένη. τοιαύτη μέν τις ἡ Ἀρίστωνος δόξα περὶ τῶν τῆς ψυχῆς ἀρετῶν. ὅ γε μὴν Χρύσιππος οὐκ οἶδ' ὅπως ἀντιλέγειν ἐπιχειρεῖ τἀνδρὶ, τὴν κοινὴν πρὸς ἑαυτὸν ὑπόθεσιν ἀκριβῶς διαφυλάττοντι. καλῶς γὰρ ἅπαντα γιγνωσκόντων τε καὶ πραττόντων ἡμῶν ἂν ὁ βίος διοικοῖτο κατ' ἐπιστήμην, κακῶς δὲ καὶ ψευδῶς γιγνωσκόντων τε καὶ πραττόντων κατ' ἄγνοιαν, ὡς αὐτὸς ὁ Χρύσιππος βούλεται. καὶ διὰ ταῦτα μία μὲν ἀρετὴ γίγνοιτ' ἂν ἡ ἐπιστήμη, μία δ' ὡσαύτως καὶ ἡ κακία, προσαγορευομένη καὶ ἥδε ποτὲ μὲν ἄγνοια, ποτὲ δ' ἀνεπιστημοσύνη. ἐὰν οὖν τις τὸν θάνατον, ἢ τὴν πενίαν, ἢ τὴν νόσον ὡς

agere bona, non agere mala oportet, prudentiam; virilitatem autem, quum alia audaciter aggreditur quis, alia fugit; quum autem fecundum dignitatem unicuique diftribuit, juftitiam. Summatim cognofcens quidem anima, non autem agens bona et mala, fapientia eft et fcientia; at ubi ad actiones vitae pervenit, nomina plura fumit praedicta, prudentia, temperantia et juftitia virilitasque. Hujusmodi fane Ariftonis opinio eft de animae virtutibus. At Chryfippus haud novi quomodo contradicere conatur viro, qui communem ad ipfum hypothefin exacte tuetur. Pulchre enim omnia quum fcimus facimusque nos, vita gubernatur fecundum fcientiam, at fi male et falfo tum cognofcamus, tum agamus, fecundum ignorantiam, ut ipfe Chryfippus vult; et propterea una virtus fiet fcientia, unum etiam fimiliter vitium nuncupatum; atque haec nonnunquam ignorantia, nonnunquam infcitia. Si igitur quis mortem, aut paupertatem, aut morbum

κακὰ δεδιὼς ᾖ, δέον θαῤῥεῖν, ὡς ἐπὶ ἀδιαφόροις, ἐνδείᾳ μὲν ἐπιστήμης αὐτὸν τίθενται ἀγνοεῖν τἀληθὲς, ὡς ἂν Ἀρίστων τε καὶ Χρύσιππος εἴποι, κακίαν δ' ἔχει ψυχῆς, ἣν ὀνομάζουσι δειλίαν· οἷς ἐναντίαν ἀρετὴν αὐτοί φασιν εἶναι τὴν ἀνδρείαν ἐπιστήμην οὖσαν, ὧν χρὴ θαῤῥεῖν, ἢ μὴ θαῤῥεῖν, τουτέστιν ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν τῶν ὄντως δηλονότι τοιούτων, οὐ κατὰ ψευδῆ δόξαν ὑπειλημμένων, οἷά πέρ ἐστιν ὑγίεια, καὶ πλοῦτος, καὶ νόσος, καὶ πενία. τούτων γὰρ οὐδὲν οὔτ' ἀγαθὸν οὔτε κακὸν εἶναί φασιν, ἀλλ' ἀδιάφορα πάντα. καὶ τοίνυν, εἰ τὸ μὲν ἡδὺ νομίσας τις ἀγαθὸν, τὸ δ' ἀνιαρὸν κακὸν, ἀκολουθῶν τῇ δόξῃ τῇδε, τοῦ μὲν τὴν αἵρεσιν ποιοῖτο, τοῦ δὲ τὴν φυγὴν, ἀμαθής ἐστιν οὐσίας ἀγαθοῦ, καὶ διὰ ταῦτ' ἀκόλαστος. ἐν ἁπάσαις γὰρ πράξεσιν αἱρουμένων ἡμῶν τὸ φαινόμενον ἀγαθὸν, φευγόντων δὲ τὸ φαινόμενον κακὸν, [209] ἐχόντων δὲ φύσει τὰς ὁρμὰς ταύτας ἐφ' ἑκάτερον, ἡ φιλοσοφία διδάσκουσα τὸ κατ' ἀλήθειαν ἀγαθόν τε καὶ κακὸν, ἀναμαρτήτους ἐργάζεται. Χρύσιπ-

tanquam mala veritus fit, quum oporteret audenti esse animo, tanquam ea indifferentia fint, ad defectum quidem scientiae id referunt: ignorat enim veritatem, ut Ariston et Chrysippus dicerent, animi autem vitio obnoxius est, quod vocant timiditatem: his contrariam virtutem ipsi affirmant virilitatem, quae scientia est eorum, quibus oportet confidere, aut non confidere, hoc est bonorum et malorum, quae revera hujusmodi sunt, non falsa opinione existimata, qualia sunt sanitas, divitiae, morbus, paupertas; horum enim nullum neque bonum neque malum esse pronunciant, sed indifferentia omnia; unde si suave ratus quis bonum, molestum autem malum, sequens opinionem hanc, hoc deligat, illud fugiat, hoc ad ignorationem substantiae boni spectat, et inde etiam intemperans redditur. Quum enim in omnibus functionibus quod videtur bonum deligamus, et quod videtur malum vitemus, habeamusque natura impetus hos ad horum utrumque, philosophia, quae vere bonum malumque docet, a peccatis immunes reddit. At Chrysippus haud

πος δὲ οὐκ οἶδ᾽ ὅπως, ὥσπερ οἱ ἰδιῶται λόγων, τῇ διαφορᾷ τῶν φωνῶν, οὐ τοῖς τυγχάνουσιν αὐταῖς πράγμασι προσέχει τὸν νοῦν, ἕτερόν τι νομίζων δηλοῦσθαι καθ᾽ ἑκάστην τῶνδε τῶν φωνῶν, αἱρετέον, ποιητέον, θαῤῥητέον ἀγαθόν. (311) ἔστι δ᾽ οὐχ ἕτερον, ἀλλ᾽ ἐν ἁπάσαις ταὐτὸν, ὅπερ ἐκ τῆς ἀγαθὸν δηλοῦται. τοῦτο γάρ ἐστι μόνον, ὅπερ ἂν ἕλοιτό τις, ἢ πράξειεν, ἢ θαῤῥήσειεν, ὥσπερ γε καὶ τὸ κακὸν, ὃ μήτε ἂν ἕλοιτο, μήτε πράξειε, μήτε θαῤῥήσειεν. ὡς οὖν ὁ λέγων, ἔχειν ἡμᾶς ὀφθαλμοὺς, οὐχ ἕτερόν τι λέγει τοῦ φάσκοντος, ἔχειν ἡμᾶς ὦπας, ἢ ὄμματα, καθάπερ οὐδ᾽ εἰ τούτων ἀποχωρήσας τῶν ὀνομάτων ἡμᾶς ἔχειν φαίη μόριον ὀπτικὸν, ἢ μόριον ὁρατικὸν, ἢ ὄργανον ὁρατικὸν, οὕτως ὁ λέγων, ἔχειν ἡμᾶς ἐπιστήμην ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν, οὐχ ἕτερόν τι λέγει φάσκοντος ἐπιστήμην αἱρετέων καὶ οὐχ αἱρετέων, ἢ ποιητέων καὶ οὐ ποιητέων, ἢ θαῤῥαλέων καὶ οὐ θαῤῥαλέων ἔχειν ἡμᾶς. ἁπάσαις γὰρ ταύταις ταῖς λέξεσιν ἀγαθὸν καὶ κακὸν λέγει καὶ κατ᾽ αὐτὸν τὸν

ſcio quomodo idiotarum inſtar in oratione differentiae vocum, non ipſis quae inſunt rebus animum attendit, diverſum quippiam putans ſignificari in ſingulis his dictionibus, deligendum, faciendum, bonum, et cui confidendum, quod tamen diverſum non eſt, ſed in omnibus idem, quod ex dictione bonum ſignificatur; id enim ſolum eſt, quod aliquis eligat, aut faciat, aut cui fidat, quemadmodum malum, quod neque eligat, neque faciat, neque cui fidat. Ut enim qui dicit, nos habere oculos, non aliud quid habere nos dicit, quam luminaria, aut lumina, quemadmodum neque ab his digreſſus nominibus habere nos dicat partem viſivam, aut partem viſoriam, aut inſtrumentum viſorium, ita qui dicit, habere nos ſcientiam bonorum malorumque, non diverſum quid dicit ab eo, qui pronunciat ſcientiam eligibilium et non eligibilium, aut faciendorum et non faciendorum, aut quibus fidendum et non fidendum: quippe his dictionibus bonum malumque explicat etiam auctore

Χρύσιππον, εἴ γε δὴ τὸ ἀγαθὸν αὐτὸ μόνον ἐστὶν αἱρετέον, καὶ ποιητέον, καὶ θαῤῥητέον. ὥστε τὴν τῶν ἀγαθῶν ἐπιστήμην ἐν διαφόροις ὕλαις ἢ πράξεσιν ἐργαζομένην ὀνόματα πλείω λαμβάνειν, ἕκαστον ἐν τῷ πρός τι κατὰ τὴν ὕλην ἢ τὴν πρᾶξιν ὑφιστάμενον. ὥσπερ οὖν τὸν περὶ τῆς ψυχῆς ἡμῶν μερῶν λόγον ὁ Πλάτων ἑνὶ λόγῳ βραχεῖ περιέλαβεν ἐπιστημονικῷ κατὰ τὸ τέταρτον τῆς Πολιτείας, οὕτω καὶ περὶ τῶν ἀρετῶν αὐτῆς ἐφεξῆς ἐδίδαξε διὰ βραχέων. ἐν δέ γε τῷ Λάχητι παρέγραψεν· εἴ τις ἐπιστήμας εἶναι νομίζει τὰς ἀρετὰς, οὐ πολλαὶ γίνοιντ' ἂν, ἀλλὰ καὶ μία γνῶσις ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν. οὐκοῦν οὔτε Πλάτων οὔτ' ἐγὼ πολυλογίας αἴτιος, καθάπερ οὐδ' Ἀρίστων, ἀλλ' ὁ μακροὺς μὲν ἀποτείνων λόγους ἐκ λημμάτων ἀρχομένους ἤτοι διαλεκτικῶν μόνον, οὐ μὴν ἐπιστημονικῶν, ἢ οὐδὲ τοιούτων, ἀλλ' ἤτοι ῥητορικῶν, ἢ σοφιστικῶν. ἐπιδέδεικται δέ μοι τοῦτο κατὰ τὸ δεύτερον ὑπόμνημα τῆσδε τῆς πραγματείας, δεικνύντι τὴν διαφορὰν τῶν λημμάτων, ὅπερ οὐ τοῦ προκειμένου ἐστὶ σκέμματος. οὕτως οὖν κἂν τοῖς περὶ τῆς

Chrysippo, siquidem bonum ipsum solum est eligendum, faciendum, et ei fidendum. Quare bonorum scientia, quae in diversis materiis aut actionibus administratur, nomina plurima sumit, quorum unumquodque ratione ad aliquid in materia aut actione subsistit. Quemadmodum igitur de partibus animae nostrae disputationem Plato una brevi et scientifica ratione complexus est in quarto de Republica libro, sic etiam de virtutibus ipsius deinceps breviter docuit. At in Lachete ascripsit: *Si quis scientias esse virtutes existimet, non multae erunt utique, sed et una, bonorum videlicet malorumque cognitio.* Neque igitur Plato, neque ego prolixitatis auctor sum, quemadmodum neque Ariston, sed qui longos producit sermones ex sumptionibus vel dialecticis solum, non tamen scientificis, vel neque ejusmodi, sed vel rhetoricis, vel sophisticis exordientes. Ostendi autem hoc in secundo hujus operis commentario, indicans sumptionum differentiam, quod non est propositae speculationis. Sic igitur

Ed. Chart. V. [209. 210.] Ed. Bas. I. (311.)

τῶν ἀρετῶν διαφορᾶς ὁ Χρύσιππος ἀποχωρῶν τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ ἀποδεικτικῶν λημμάτων ἐν τοῖς ὑπολοίποις ἀλᾶται τρισὶ γένεσιν, ὡς ἔν γε τῷ ποιὰς εἶναι τὰς ἀρετὰς ἐπιστημονικῶν μᾶλλον ἅπτεται, καταβαλλόντων μὲν ὄντως τὸν Ἀρίστωνος λόγον, οὐ μὴν τῇ γε οἰκείᾳ πρεπόντων ὑποθέσει.

Κεφ. γ'. Διὰ τοὺς ἀγανακτοῦντας οὖν ἐπὶ τῷ μήκει τῆς ἐνεστώσης πραγματείας ἑτέρωθι μὲν ἰδίᾳ περὶ τῆς τῶν ἀρετῶν διαφορᾶς αὖθις ἔγνωκα ποιήσασθαι τὸν λόγον, ἐν δὲ τῷ παρόντι διὰ τοὺς φιλομαθεῖς ἐπείγοντάς με τὰ λείποντα προσθεῖναι τοῖς ἐνεστῶσιν ἐπὶ τὰ συνεχῆ τοῖς εἰρημένοις ἀφίξομαι. δέδεικται μὲν γάρ, ὡς ἡ τοῦ γεγεννημένου ζώου διοίκησις ὑπὸ τριῶν ἀρχῶν γίνεται, μιᾶς μὲν τῆς ἐν τῇ κεφαλῇ κατῳκισμένης, ἧς ἔργα καθ' ἑαυτὴν μὲν ἥ τε φαντασία, καὶ μνήμη, καὶ νόησις, καὶ διανόησις, ἐν δὲ τῷ πρός τι τῆς τ' αἰσθήσεως ἡγεῖσθαι [210] τοῖς αἰσθανομένοις τοῦ ζώου μέρεσι καὶ τῆς κινήσεως τοῖς κινουμένοις καθ' ὁρμήν, ἑτέρας δὲ τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ καθι-

et in libris de virtutum differentia Chrysippus recedere a scientificis et demonstrativis sumptionibus et in reliquis tribus generibus vagari deprehenditur, ut in eo, quod virtutes sint quales, scientificas magis attingit, quae omnino Aristonis opinionem evertunt, non tamen propriae hypothesi conveniunt.

Cap. III. Itaque illorum causa, qui ob longitudinem praesentis operis indignantur, alibi separatim de virtutum differentia rursus sermonem instituere decrevi. Impraesentiarum vero propter studiosos, qui me reliqua praesentibus adjicere compellunt, ad ea, quae jam dictis proxima sunt, deveniam. Siquidem ostensum est, quomodo nati animalis dispensatio a tribus obeatur principiis; uno in capite collocato, cujus opera per se quidem imaginatio, memoria, intellectio cogitatioque, in relatione autem ad aliud, sensum partibus animalis sensilibus impartiri, motumque his, quae moventur, arbitrarium; altero autem in corde consistente, cujus opera per se

δρυμένης, ἧς ἔργα καθ' ἑαυτὴν μὲν ὁ τόνος ἐστὶ τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ μόνιμον ἐν οἷς ἂν ὁ λογισμὸς κελεύσῃ, καὶ τὸ ἀήττητον, κατὰ πάθος δὲ οἷον ζέσις τῆς ἐμφύτου θερμασίας, ποθούσης τιμωρήσασθαι τῆς ψυχῆς τηνικαῦτα τὸν ἀδικεῖν δόξαντα, καὶ καλεῖται τὸ τοιοῦτον θυμὸς, ἐν δὲ τῷ πρός τι θερμασίας ἀρχὴ τῆς κατὰ μέρος εἶναι μορίοις ἀρτηρίαις τε κινήσεως σφυγμικῆς, τῆς δ' ὑπολοίπου δυνάμεως ἐν ἥπατι καθιδρυμένης ἔργα τὰ περὶ τὴν θρέψιν ἅπαντα κατὰ τὸ ζῶον, ὧν μέγιστον μέρος ἡμῖν τε καὶ πᾶσι τοῖς ἐναίμοις ζώοις ἐστὶν ἡ τοῦ αἵματος γένεσις. τῆς δ' αὐτῆς ταύτης δυνάμεως καὶ ἡ τῶν ἡδέων ἐστὶν ἀπόλαυσις, ἐν ᾗ σφοδρότερον τοῦ δέοντος κινουμένη τήν τ' ἀκρασίαν καὶ τὴν ἀκολασίαν ἐργάζεται. ἡ μὲν οὖν ἀπόδειξις ἡ δεικνῦσα, τὴν τῶν νεύρων ἀρχὴν εἶναι κατὰ τὴν κεφαλὴν, εὐθὺς ἔχει καὶ τὸ μέρος αὐτῆς συνενδεικνύμενον. ὄντων γὰρ τοῦ λόγου δυοῖν λημμάτων, ἑνὸς μὲν κατὰ τὴν τοῦ προβλήματος ἔννοιαν, ἢ οὐσίαν, ἢ φύσιν, ἢ ὅπως ἂν ἐθέλῃς ὀνομάζειν, ἑτέρου δὲ φαινομένου διὰ τῆς ἀνατομῆς·

robur eft animi et firmitas in iis, quaecunque ratio juſſerit et invictus animus, ſecundum affectum autem veluti fervor nativi caloris, anima tunc eum, qui injuriam inferre viſus eſt, punire deſiderante, ac vocatur hujusmodi iracundia, in relatione ad aliud caloris initium particularis in partibus arteriisque motus pulſatilis. Reliquae autem virtutis in jecore collocatae opera ſunt nutritioni dicata omnia in animante, quorum maxima pars tum nobis tum omnibus ſanguineis animantibus ineſt, ſanguinis generatio. Ejusdem autem hujus virtutis etiam ſuavium fruitio eſt, qua vehementius, quam par eſt, mota intemperantiam libidinemque efficit. Itaque demonſtratio, nervorum principium eſſe in capite, indicans ſtatim habet et partem ipſius ſimul indicatam; nam quum duae ſint rationis ſumptiones, una ſecundum ejus, quod proponitur, notionem, vel ſubſtantiam, vel naturam, vel quomodocunque voles nominare; altera, quae ex anatome

τούτῳ τῷ φαινομένῳ μετ᾽ ἀκριβείας γιγνωσκομένῳ συνδιαγιγνώσκεται τῆς κεφαλῆς τὸ μέρος, ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῶν νεύρων ἐστὶν, οὐχ αἱ μήνιγγες, ἀλλ᾽ ἐγκέφαλος. ἕκαστον γὰρ τῶν ἀποφυομένων νεύρων τριπλοῦν τὴν οὐσίαν ἐστὶ, τὸ μέσον μὲν τοῦ αὐτοῦ, καὶ διὰ βάθους, ὅπερ ἀνάλογόν ἐστι τῇ τῶν δένδρων ἐντεριώνῃ, τὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως ἔχον ἐξ ἐγκεφάλου, περιεχόμενον δ᾽ ἐν κύκλῳ πρώτῃ μὲν τῇ τῆς λεπτῆς μήνιγγος ἀποφύσει, δευτέρᾳ δὲ τῇ τῆς παχείας. Ἐρασίστρατος δ᾽, ἄχρι πολλοῦ τὴν ἔξωθεν μοῖραν ὁρῶν μόνην τοῦ νεύρου τὴν ἀπὸ τῆς παχείας μήνιγγος ὁρμωμένην, ἀπ᾽ ἐκείνης ᾤετο πεφυκέναι σύμπαν τὸ νεῦρον, καὶ μεστά γε τὰ πλεῖστα τούτου τῶν συγγραμμάτων ἐστὶν ἀπὸ τῆς περιεχούσης τὸν ἐγκέφαλον μήνιγγος πεφυκέναι φάσκοντος τὰ νεῦρα. ἀλλ᾽ ὅτε πρεσβύτης ὢν ἤδη καὶ σχολὴν ἄγων μόνοις τοῖς τῆς τέχνης θεωρήμασιν ἀκριβεστέρας ἐποιεῖτο τὰς ἀνατομὰς, ἔγνω καὶ τὴν οἷον ἐντεριώνην τῶν νεύρων ἀπ᾽ ἐγκεφάλου πεφυκυῖαν. ἔχει δὲ ἡ ῥῆσις αὐτοῦ τόνδε τὸν τρόπον. ἐθεωροῦμεν δὲ καὶ τὴν φύσιν τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ ἦν ὁ μὲν

apparet, evidenti hac exacte cognita, ſimul cognoſcitur, capitis partem, unde nervorum eſt principium, non membranas eſſe, quae meninges dicuntur, ſed cerebrum. Unusquisque enim enaſcentium nervorum triplici praeditus eſt ſubſtantia; nam ipſorum pars media et profundior, quae proportione reſpondet arborum medullae, initium generationis ex cerebro obtinet. Comprehenditur autem circulatim primo tenuis membranae proceſſu, ſecundo craſſioris. Ac Eraſiſtratus tamdiu exteriorem nervi partem ſolam videns, quae a craſſiore membrana proficiſcitur, ab illa totum nervum procedere autumabat; ac plurimi hujus libri pleni ſunt, quibus dicat, nervos a membrana cerebrum ambiente proficiſci. At quum ſenex eſſet iam et vacaret ſolis artis ſpeculationibus, exactiores moliebatur diſſectiones. Noverat etiam veluti medullam nervorum a cerebro profectam. Habent autem ejus verba hunc in modum. *Speculabamur autem et naturam cerebri; ac erat ſane cerebrum bipartitum,*

ἐγκέφαλος διμερὴς, καθάπερ καὶ τῶν λοιπῶν ζώων, καὶ κοιλίαν παρὰ τῷ μήκει τῷ εἴδει κειμένην, συντέτρηντο δ᾽ αὗται εἰς μίαν κατὰ τὴν συναφὴν τῶν μερῶν. ἐκ δὲ ταύτης ἔφερεν εἰς τὴν ἐπεγκρανίδα καλουμένην, καὶ ἐκεῖ ἑτέρα ἦν μικρὰ κοιλία, διεπέφρακτο δὲ ταῖς μήνιγξιν ἕκαστον τῶν μερῶν. ἥ τε γὰρ ἐπεγκρανὶς διεπέφρακτο αὐτὴ καθ᾽ ἑαυτὴν, καὶ ὁ ἐγκέφαλος παραπλήσιος ὢν νήστει καὶ πολύπλοκος, πολὺ δ᾽ ἔτι μᾶλλον τούτου ἡ ἐπεγκρανὶς πολλοῖς ἑλιγμοῖς καὶ ποικίλοις κατεσκεύαστο. ὥστε μαθεῖν τούτων τὸν θεωροῦντα, ὅτι, ὥσπερ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ζώων, ἐλάφου τε καὶ λαγωοῦ, καὶ εἴ τι ἄλλο κατὰ τὸ τρέχειν πολύ τι τῶν λοιπῶν ζώων ὑπεραίρει τοῖς πρὸς ταῦτα χρησίμοις, εὖ κατεσκευασμένοις μυσί τε καὶ νεύροις, οὕτω καὶ ἄνθρωπος, ἐπειδὴ τῶν λοιπῶν ζώων πολὺ τῷ διανοεῖσθαι περίεστι, πολὺ τοῦτ᾽ ἔστι πολύπλοκον. ἦσαν δὲ καὶ ἀποφύσεις τῶν νεύρων πᾶσαι ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ καθ᾽ ὅλον εἰπεῖν ἀρχὴ φαίνεται εἶναι τῶν κατὰ τὸ σῶμα ὁ ἐγκέφαλος. ἥ τε γὰρ ἀπὸ τῶν

quemadmodum et reliquorum animalium; et ventriculum juxta longitudinem situm habebat, hi vero perforati erant in unum juxta partium commissuram. Ex hoc autem tendebat ad cerebellum appellatum, illicque alter erat minor ventriculus, obsepta autem membranis unaquaeque pars; nam cerebellum interseptum est ipsum per se, et cerebrum, quod simile est intestino jejuno et vehementer implicitum. Multo adhuc magis hoc cerebellum plerisque anfractibus et diversis constructum est; ut hinc liceat condiscere spectatorem, quod, sicuti in reliquis animalibus, cervo, lepore, et si quod aliud in currendo multum reliqua animantia superat, utilibus ad haec bene constructis, tum musculis, tum nervis, sic etiam homini, quoniam reliquis animantibus multum intelligendo praecellit, vehementer hoc est implicitum. Erant autem et processus nervorum omnes a cerebro; ac, ut summatim dicam, cerebrum initium esse apparet eorum, qui in corpore sunt nervi; nam sensus, qui a

ῥινῶν γιγνομένη αἴσθησις συντέτρητο ἐπὶ τοῦτον καὶ ἀπὸ τῶν ὤτων. ἐφέροντο δὲ καὶ ἐπὶ τὴν γλῶσσαν καὶ ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποφύσεις ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου. ἐνταῦθα ὁ Ἐρασίστρατος ὁμολογεῖ καὶ πρότερον ἀγνοούμενον ἑαυτῷ [211] σαφῶς ἑωρακέναι τηνικαῦτα, τῶν νεύρων ἕκαστον ἐξ ἐγκεφάλου φυόμενον. ἀκριβῶς δὲ καὶ περὶ τῶν τεττάρων αὐτοῦ κοιλιῶν ἔγραψεν, ἃς οὐδ᾽ αὐτὸς ἔτει τῷ πρότερον εἶδεν. εἰ δὲ κἀπὶ τῶν ζώντων ζώων ἐπεποίητο τὴν πεῖραν, ἣν ἡμεῖς οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δὶς, ἀλλὰ πάνυ πολλάκις ἐποιησάμεθα, βεβαίως ἂν ἔγνω τὴν μὲν σκληρὰν καὶ παχεῖαν μήνιγγα σκέπης ἕνεκεν γεγενημένην ἐγκεφάλου, τὴν δὲ μαλακὴν καὶ λεπτὴν καὶ τούτου μὲν αὐτοῦ χάριν, ἔτι δὲ μᾶλλον ὑπὲρ τοῦ συνδεῖν ἅπαντα τὰ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ἀγγεῖα, τὰς ἀρτηρίας καὶ τὰς φλέβας. τίνα δέ ἐστιν, ἃ χρῆναί φημι τεθεᾶσθαι κατὰ τὰς ἀνατομὰς εἰς τὴν τῶν τοιούτων δογμάτων εὕρεσιν, ἐπὶ πλέον μὲν ἐν ταῖς ἀνατομικαῖς ἐγχειρήσεσι λέγεται, (312) μνημονεύσω δὲ καὶ νῦν αὐτῶν τοσούτου μέρους, ὅσον εἰς τὰ παρόντα μάλιστ᾽ ἐστὶ χρήσιμον.

naribus provenit, ad hoc foramen pertingit, item ab auribus venientes. Ferebantur etiam ad linguam et ad oculos processus a cerebro. Hic Erasistratus fatetur, quod prius ipsi erat incognitum, manifesto tunc vidisse nervos singulos ex cerebro procedentes. Exacte enim de quatuor ipsius ventriculis scripsit, quos ne ipse quidem anno priore viderat. At si in viventibus etiam animantibus experimentum fecisset, quod nos non semel neque bis, sed admodum frequenter fecimus, firmam habuisset durae et crassae membranae cognitionem, quod cerebri contegendi gratia procreata sit, mollis autem et tenuis etiam hujus ipsius gratia, praeterea ut omnia cerebri vasa, arteriae nimirum et venae, colligarentur. Porro quaenam spectanda in dissectionibus ad hujusmodi dogmatum inventionem putem, uberius in administrationibus anatomicis explicatur. Meminero etiam nunc ipsorum, quantum ad praesentia potissimum conducat. Exciso capitis osse,

ἐκκοπέντος τοῦ τῆς κεφαλῆς ὀστοῦ, ζῶντος ἔτι τοῦ ζώου, καὶ γυμνῆς τῆς παχείας μήνιγγος γενομένης, ἐὰν ἑκατέρωθεν τῆς μέσης εὐθείας, καθ᾽ ἣν ἐγκαταβαίνει τῷ ἐγκεφάλῳ διπλουμένη, δι᾽ ἀγκίστρων ἀνατείνας αὐτὴν, ἢ τέμῃς μόνην, ἢ ἐκτέμῃς ὅλην, οὔτ᾽ ἀναίσθητον, οὔτ᾽ ἀκίνητον γίγνεται τὸ ζῶον, ὥσπερ οὐδ᾽ εἰ τὸ σκέπον αὐτῆς μέρος ὅλον τὸν ὄπισθεν ἐγκέφαλον ἢ τέμνεις μόνον, ἢ ἐκτέμνεις. οὐ μὴν οὐδ᾽ εἰ τὸν ἐγκέφαλον αὐτὸν ὁπωσοῦν ἐκτέμνοις, οὐδ᾽ οὕτως τὸ ζῶον ἀκίνητον ἢ ἀναίσθητον γίγνεται, πρὶν ἐπί τινα τῶν κοιλιῶν αὐτοῦ τὴν τομὴν ἐξικέσθαι. μάλιστα μὲν οὖν ἡ ὀπίσω βλάπτει τὸ ζῶον, ἐφεξῆς δὲ ἡ μέση. τῶν προσθίων δὲ ἑκατέρα βραχυτέραν ἐργάζεται τὴν βλάβην, καὶ μᾶλλον μὲν ἐπὶ τῶν πρεσβυτέρων ζώων, ἧττον δ᾽ ἐπὶ τῶν νέων. τὰ δ᾽ αὐτὰ ταῖς εἰς τὰς κοιλίας τομαῖς αἱ κατ᾽ αὐτῶν ἐργάζονται θλίψεις, ἃς οὐδ᾽ ἐπιτηδευόντων, ἀλλὰ καὶ πάνυ φυλαττομένων ὁρῶμεν ἐνίοτε γιγνομένας ἐπὶ τῶν ἀνατιτρωμένων ἀνθρώπων, ὅταν τὰ τῆς κεφαλῆς ὀστᾶ καταγῶσιν. ἐκ τούτων οὖν τῶν φαινομένων ἴσως ἂν τις ὑπονοήσειε, τὸ

vivente adhuc animali, et crassiore membrana denudata, si utrobique medio rectitudinis, qua cerebro haec plexu duplici incumbit, per hamulos ipsam elevatam aut solam incideris, aut totam excideris, neque insensile, neque immobile animal evadit; quemadmodum neque si obtegentem ipsius partem totum posterius cerebrum, aut tantum incideris, aut excindas; non tamen, etsi cerebrum ab ipsis quomodocunque excindas, sic quoque animans motus aut sensus expers redditur, priusquam ad aliquem ventriculum ipsius sectio perveniat. Maxime igitur posterior ventriculus animal offendit, deinde medius; uterque autem prior minorem laesionem perficit, ac magis sane in animalibus aetate provectioribus, minus autem in junioribus. Contusiones quoque illud idem, quod sectiones ad ventriculos usque pervenientes, efficiunt, quas non de industria nostra, sed etiam nobis admodum caventibus, videmus nonnunquam fieri in iis, qui perforantur, quum ossa capitis fracta fuerint. Ex his igitur apparentibus

κατὰ τὰς κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου πνεῦμα δυοῖν θάτερον, εἰ μὲν ἀσώματός ἐστιν ἡ ψυχὴ, τὸ πρῶτον αὐτῆς ὑπάρχειν, ὡς ἂν εἴποι τις, οἰκητήριον, εἰ δὲ σῶμα, τοῦτ᾽ αὐτὸ πνεῦμα τὴν ψυχὴν εἶναι. ἀλλ᾽ ὅταν γε, συναχθεισῶν τῶν κοιλιῶν, ὀλίγον ὕστερον αὖθις αἰσθάνηται καὶ κινῆται τὸ ζῶον, οὐκ ἔθ᾽ οἷόν τε φάναι, τῶν εἰρημένων ὑπάρχειν τουτὶ τὸ πνεῦμα. βέλτιον οὖν ὑπολαβεῖν, ἐν αὐτῷ μὲν τῷ σώματι τοῦ ἐγκεφάλου τὴν ψυχὴν οἰκεῖν, ἥτις ποτ᾽ ἂν ᾖ κατὰ τὴν οὐσίαν· οὔπω γὰρ περὶ τούτου σκέψις ἥκει· τὸ πρῶτον δ᾽ αὐτῆς ὄργανον εἴς τε τὰς αἰσθήσεις ἁπάσας τοῦ ζώου καὶ προσέτι τὰς καθ᾽ ὁρμὴν κινήσεις τοῦτ᾽ εἶναι τὸ πνεῦμα, διὸ καὶ κενωθὲν, ἄχρις ἂν αὖθις ἀθροισθῇ, τὴν μὲν ζωὴν οὐκ ἀφαιρεῖσθαι τὸ ζῶον, ἀναίσθητον δὲ καὶ ἀκίνητον ἐργάζεσθαι. καίτοι γε, εἴπερ ἦν αὐτὸ ἡ τῆς ψυχῆς οὐσία, συνδιεφθείρετ᾽ ἂν αὐτῷ κενουμένῳ παραχρῆμα τὸ ζῶον. εὔλογον οὖν γεννᾶσθαι μὲν τουτὶ τὸ πνεῦμα κατὰ τὰς κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖσε τελευτᾷν ἀρτηριῶν τε καὶ φλεβῶν οὐκ ὀλίγον πλῆθος, ἐξ οὗ τὰ καλούμενα χο-

forsitan aliquis suspicetur, spiritum in ventriculis cerebri contentum, duorum alterum, siquidem anima est incorporea, primum ipsius, ut ita dicam, domicilium existere, sin autem corpus, hunc ipsum spiritum animam esse. Verum quum conjunctis ventriculis paulo post rursum sentiat moveaturque animal, non amplius licet dicere praedicta, hunc esse spiritum. Praestat igitur existimare, in ipso corpore cerebri animam habitare, cujuscunque tandem sit substantiae, (nondum enim de hoc venit consideratio,) primum autem ipsius organum tum ad universos animantis sensus, tum etiam ad arbitrarios motus hunc esse spiritum. Quare et evacuatus, usque dum rursus recolligatur, vita non privat animal, sed sensus motusque reddit expers. Atqui si is esset animae substantia, simul cum eo, ubi evacuatur, animal protinus periret. Merito igitur generatur hic spiritus in cerebri ventriculo, ac ideo illuc desinit arteriarum venarumque copia non exigua, ex qua

ροειδῆ πλέγματα γέγονεν, ὄργανον δ', ὡς ἔφην, εἶναι τὸ πρῶτον αὐτὸ τῆς ψυχῆς. ἔτι δ' ἂν μᾶλλον ἐλπίσαις γίγνεσθαι τὸ πνεῦμα τοῦτο, τῶν ἀγγείων ἀναπνεόντων αὐτὸ, καὶ μάλιστα τῶν ἀρτηριῶν, εἰς τὰς κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου, τὸ δικτυοειδὲς ἰδὼν πλέγμα γιγνόμενον ἐκ τῶν ἐρχομένων εἰς τὴν κεφαλὴν ἀρτηριῶν, ὅταν πρῶτον ὑπερβᾶσαι τὸ κρανίον ἐντὸς αὐτοῦ γένωνται κατὰ τὴν καλουμένην ἐγκεφάλου βάσιν. ἐνταῦθα γὰρ οὐκ ὀλίγην χώραν ἡ φύσις οἷον θαλάμην [212] τινὰ τῷ δικτυοειδεῖ τῷδε παρεσκεύασε πλέγματι περιεχομένην ὑπὸ τῆς παχείας μήνιγγος, εἰς ἣν χώραν ἀπὸ τῶν καρωτίδων ὀνομαζομένων ἀρτηριῶν οὐ σμικρά τις ἀφικνουμένη μοῖρα, καθ' ἑκάτερον μέρος ἓν ἀγγεῖον, εἶτα κατασχιζόμεναι πολυειδῶς οὐχ ἁπλοῦν ἐργάζονται καὶ τὸ δίκτυον, ἀλλ' ἐπ' ἀλλήλοις κείμενα πολλὰ μετὰ τοῦ συνῆφθαί τε καὶ συμπεφυκέναι πάντα. καὶ πάλιν γε κατὰ τοῦ πλέγματος τοῦδε τηλικούτου ζεύγους ἀρτηριῶν ἐκφυομένου, ἡλίκον ἐξ ἀρχῆς ἦν τὸ παρὰ τῶν καρωτίδων ἧκον, εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἀναφέρεται τά τ' ἄλλα] μέρη διαπλέκον αὐτοῦ παμπόλλαις ἀπονεμήσεσι καὶ τὰ κατὰ τὰς κοιλίας ἐργαζόμενα πλέγμα-

plexus choroïdes, ut vocant, efformati ſunt, inſtrumentum vero, ut dixi, eſt primum ipſum animae. Praeterea magis ſperaveris, ſpiritum hunc fieri, vaſis ipſum expirantibus et praeſertim arteriis in cerebri ventriculos, plexum retiformem ex arteriis in caput venientibus fieri conſpicatus, quando primum ſupergreſſae calvariam intro conduntur juxta cerebri baſin. Ibi enim non exiguam regionem natura veluti thalamum quendam retiformi huic plexui praeparavit, qui a craſſiore membrana continetur, in quam regionem ab arteriis carotidibus appellatis haud parva quaedam portio pervenit, utrobique ſingula vaſa, deinde multifariam propagatae non ſimplex efficiunt rete, ſed multa ſibi invicem ſuperpoſita, eaque commiſſa connataque omnia. Ac rurſus in plexum hunc tanto pari arteriarum enaſcente, quantum ab initio erat, id, quod a carotidibus venit, in cerebrum effertur, tum alias partes multis ipſius ramis implicans, tum illas, quae ventri-

τα. τὸ μὲν οὖν κατὰ τὰς ἀρτηρίας πνεῦμα ζωτικόν ἐστί τε καὶ προσαγορεύεται, τὸ δὲ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ψυχικὸν, οὐχ ὡς οὐσία ψυχῆς ὑπάρχον, ἀλλ' ὡς ὄργανον πρῶτον αὐτῆς οἰκούσης κατὰ τὸν ἐγκέφαλον, ὁποία τις ἂν ᾖ τὴν οὐσίαν. ὥσπερ δὲ τὸ ζωτικὸν πνεῦμα κατὰ τὰς ἀρτηρίας τε καὶ τὴν καρδίαν γεννᾶται, τὴν ὕλην ἔχον τῆς γενέσεως ἔκ τε τῆς εἰσπνοῆς καὶ τῆς τῶν χυμῶν ἀναθυμιάσεως, οὕτω τὸ ψυχικὸν ἐκ τοῦ ζωτικοῦ κατεργασθέντος ἐπὶ πλέον ἔχει τὴν γένεσιν. ἐχρῆν γὰρ δήπου μᾶλλον ἁπάντων αὐτὸ μεταβολῆς ἀκριβοῦς τυχεῖν. εἴπερ οὖν τό τε σπέρμα καὶ τὸ γάλα, καίτοι γ' ἀπολειπόμενα τῇ δυνάμει τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος, ὅμως ἡ φύσις ἀκριβῶς κατεργάζεσθαι δεομένη πολυχρόνιον αὐτοῖς ἐμηχανήσατο τὴν ἐν τοῖς πεπτικοῖς ὀργάνοις διατριβὴν, καὶ διὰ τοῦτο τῷ μὲν σπέρματι τὴν πρὸ τῶν ὄρχεων ἕλικα παρεσκεύασε, τῷ δὲ γάλακτι τὸ μῆκος τῶν εἰς τοὺς τιτθοὺς ἰόντων ἀγγείων, εἰκότως καὶ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ἐκ τοῦ ζωτικοῦ πνεύματος ἐργαζομένη τὸ ψυχικὸν οἷον λαβύρινθόν τινα ποικίλον ἐδημιούργησε πλησίον

culorum plexus efficiunt. Itaque arteriarum ſpiritus vitalis eſt et appellatur, animalis autem in cerebro, non tanquam animae ſubſtantia ſit, ſed ſicut organum primarium ipſius in cerebro habitantis, qualiſcunque ſit ſubſtantiae. Quemadmodum autem vitalis ſpiritus in arteriis et corde generatur, materiam generationis habens ex inſpiratione et humorum vapore, ita animalis ex vitali magis elaborato habet originem. Conveniebat enim nimirum omnium maxime hunc accuratam mutationem conſequi. Si igitur et ſemen et lac, quamvis virtute ab animali ſpiritu abſint, tamen natura exacte ea elaborare deſiderans fecit, ut ea diutius in concoquendi inſtrumentis immorarentur, ac propterea ſemini circumvolutionem anfractumque ante teſticulos praeparavit, lacti vero longitudinem vaſorum ad mammas tendentium, merito etiam id cerebro ex vitali ſpiritu animalem efficienti veluti labyrinthum quendam varium plexum retiſormem prope

ἐγκεφάλου τὸ δικτυοειδὲς πλέγμα. τοῦτό τε οὖν αὐτὸ, τῆς κατασκευῆς τῶν μορίων ἐνδειξαμένης, ἐδιδάχθημεν, ὅτι τε τὸ ψυχικὸν πνεῦμα μήτ' οὐσία ψυχῆς ἐστι μήτε οἶκος αὐτῆς, ἀλλ' ὄργανον πρῶτον, ἐκ τοῦ κενωθέντος αὐτοῦ κατὰ τὰς τρώσεις αὐτίκα μὲν οἷόν περ νεκρὸν γίγνεσθαι τὸ ζῶον, ἀθροισθέντος δὲ αὖθις ἀναβιώσκεσθαι. καὶ πάνθ' ἁπλῶς, ὅσα περ εἴρηταί τε καὶ μέλλει λεχθήσεσθαι, τὰ μὲν ἐκ τῆς τῶν μορίων κατασκευῆς, τὰ δὲ ἐκ τῶν ἑπομένων συμπτωμάτων ἐπὶ ταῖς τομαῖς ἢ θλίψεσιν ἔχει τὴν εὕρεσιν. αὐτίκα γέ τοι τῶν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον πόρων οἱ μὲν διὰ τῆς καλουμένης χώνης εἰς ὑπερῴαν καθήκουσιν, οἱ δ' εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ῥινὸς τελευτῶσιν, οἱ δ' ἐν τοῖς ὀπτικοῖς φαίνονται νεύροις. καί τις ἄλλος εἰς γῆς ἐμβάλλει τῇ πρώτῃ γενέσει τοῦ νωτιαίου, καθ' ὃ μέρος μάλιστα τῆς παχείας μήνιγγος τρωθείσης ὁ πόρος ὅλος γίγνεται γυμνὸς ἅμα τῷ πέρατι τῆς ὄπισθεν ἐγκεφάλου κοιλίας, ὅπερ οὐχ ἥκιστα τὸν Ἐρασίστρατον ἠπάτησεν, ὡς οἰηθῆναι, διὰ τὴν τῆς μήνιγγος τρῶσιν ἀκίνητον αὐτίκα γίγνεσθαι τὸ ζῶον. ἑώρα γὰρ ἐπὶ

cerebrum fabricata eſt. Atque hoc ipſum ſtructura partium indicante docti ſumus, quod animalis ſpiritus neque ſubſtantia animae ſit, neque domicilium ipſius, ſed inſtrumentum primarium, inde videlicet, quod, ipſo per vulnera evacuato, ſtatim veluti mortuum animal redditur, collecto autem reviviſcit; ac omnia ſummatim, quae dicta ſunt dicenturque, partim ex partium ſtructura, partim ex ſymptomatis ſupervenientibus ob ſectiones aut compreſſiones inventionem obtinent. Statim ſiquidem cerebri meatuum alii per infundibulum in palatum deſcendunt, alii in narium initium deſinunt, alii in opticis nervis apparent. Et aliquis alius inſerit ſe primae ſpinalis medullae origini, qua parte potiſſimum, craſſiore membrana vulnerata, totus meatus nudus redditur una cum extremo poſterioris cerebri ſinu; quod maxime Eraſiſtrato impoſuit, qui putaverit, per cerebri membranae vulnus ſtatim immobile reddi animal; videbat enim, in

τῶν κατὰ τὸν πρῶτον σπόνδυλον τιτρωσκομένων βοῶν ἅμα τῷ διαιρεθῆναι τὴν μήνιγγα ἀκίνητον αὐτίκα τὸ ζῶον γινόμενον. ἀλλ᾽ οὐ τῷ πάθει τῆς μήνιγγος, ἀλλὰ τῷ γυμνοῦσθαι τὴν ὀπίσω κοιλίαν γίγνεται τοῦτο. δῆλον δ᾽ ἐστὶν ἐκ τοῦ κατὰ πάντα τἄλλα μέρη τὴν μήνιγγα μηδὲν τοιοῦτον τιτρωσκομένην ἐργάζεσθαι. περὶ μὲν οὖν τῆς ὅλης φύσεως ἐγκεφάλου δι᾽ ἑτέρων λέγεται πραγματειῶν, τὰ μὲν ἐξ ἀνατομῆς φαινόμενα κατὰ τὴν τῶν ἀνατομικῶν ἐγχειρήσεων, ἡ δὲ χρεία τῆς κατασκευῆς ἑκάστου τῶν μελῶν ἐν τῇ περὶ χρείας μορίων εἴρηται, οὐκ ὀλίγα δὲ κἂν τοῖς περὶ τῆς Ἱπποκράτους ἀνατομῆς ὑπομνήμασιν. ἐν δὲ τῷ παρόντι τὰ χρήσιμα μόνα πρὸς τὰ προκείμενα διέρχομαι. τῶν γάρ τοι νεύρων ἐκπεφυκότων ἐγκεφάλου τε καὶ τῶν περικειμένων αὐτῷ μηνίγγων, [213] διὰ μὲν τῆς κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ἀποφύσεως ἥ τ᾽ αἴσθησις ἅπασι τοῖς μέλεσι καὶ ἡ κίνησις χορηγεῖται, ὃ δ᾽ ἑκατέρας τῶν μηνίγγων ἐστὶν ἀποβλάστημα, τὴν αὐτὴν χρείαν παρέχει τοῖς νεύροις, ἥνπερ ἐγκεφάλῳ παρεῖχον ἐκεῖναι. διό, κἂν ἄμφω περιέλῃς, οὐδὲν

bobus circa primam vertebram vulneratis simul atque membrana cerebri divisa fuerit, immobile protinus animal fieri. Verum non membranae affectu, sed quia posterior ventriculus nudatur, id accidit. Constat autem inde, quod in omnibus aliis partibus membrana vulnerata nihil hujusmodi efficiat. Itaque de tota cerebri natura in aliis operibus tractatur; quae ex dissectione apparent, in administrationibus anatomicis; usus structurae cujusque membri in opere de usu partium expositus. Non pauca etiam in commentariis de Hippocratis anatome tractantur. In praesentiarum ea solum, quae ad praesens institutum utilia sunt, persequor; etenim quum nervi ex cerebro et membranis id ambientibus ortum habeant, per partem eam, quae ex cerebro prodit, et sensus omnibus membris et motus suppeditatur. Quae autem utriusque membranae propago est, eundem nervis usum praebet, quem cerebro illae exhibebant. Quare si ambo exemeris, nihil laeditur pars, in quam nervus pertinet;

βλάπτεται τὸ μόριον, εἰς ὃ τὸ νεῦρον ἀφικνεῖται, καθάπερ οὐδ' εἰ τὸν ἐγκέφαλον αὐτὸν ἀφέλοιο τὰς ἔξωθεν μήνιγγας. οὐδὲν γὰρ οὐδ' ἐπὶ ταύταις βλάπτεται τὸ ζῶον ἔν γε τῷ παραυτίκα χρόνῳ. ὕστερον δ' εἰ κατὰ συμπάθειαν ἕπεται κίνδυνος, οὐδὲν τοῦτο ἐστὶ πρὸς τὸ ζητούμενον.

Κεφ. δ'. Πότερον οὖν, ὥσπερ ἐπὶ τῶν κοιλιῶν τοῦ ἐγκεφάλου κενωθέντος τοῦ πνεύματος ὅλον τὸ ζῶον ἀναί-(313)σθητον ἐγίνετο, καὶ διὰ τοῦτ' ἔφαμεν αὐτὸ χρήσιμον ὑπάρχειν εἰς τὰς τῶν μορίων αἰσθήσεις τε καὶ κινήσεις, οὕτως ἡγητέον ἐστὶ, καὶ καθ' ἕκαστον νεῦρον εἶναί τι πνεῦμα, καὶ πότερον ἐγχώριόν τέ τι καὶ σύμφυτον αὐτοῖς εἶναι τοῦτο τὸ πληττόμενον ὑπὸ τοῦ παρὰ τῆς ἀρχῆς ἥκοντος ὥσπερ ἀγγέλου τινὸς, ἢ σύμφυτον μέν ἐστιν αὐτοῖς οὐδὲν, ἐπιῤῥεῖ δ' ἐξ ἐγκεφάλου κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ κινῆσαι προαιρούμεθα τὸ μέρος, ἐγὼ μὲν οὐκ ἔχω προχείρως ἀποφήνασθαι, προκείσθω δ' ἐν κοινῷ σκοπεῖσθαι καὶ ταῦτα μὲν ἄμφω τὰ νῦν εἰρημένα, καὶ πρὸς τοῖσδε τρίτον ἡ κατὰ ποιότητα τῶν συνεχῶν ἀλλοίωσις, ὅπερ

quemadmodum neque fi ipfi cerebro exteriores membranas abftuleris, nihil enim ne ob has quidem animal in praefenti quidem offenditur; quod fi proceffu temporis poftea ex affinitate confenfuque periculum fequitur, nihil hoc facit ad id, quod quaeritur.

Cap. IV. Utrum igitur, quemadmodum in ventriculis cerebri fpiritu inanito totum animal fenfus expers evafit, et propterea dicimus, eum effe utilem tum ad partium fenfus, tum ad motus, ita exiftimandum eft, etiam in fingulis nervis fpiritum effe aliquem, ac utrum hic quafi inteftinus et connatus ipfis fit, qui ab eo, qui a principio venit, tanquam nuncio quodam pulfatus excitatur, an connatus quidem fit ipfis nullus, fed ex cerebro influit eo tempore, quo movere partem volumus, ego fane non poffum prompte pronunciare. Proponantur autem vulgari ratione confideranda et haec ambo modo commemorata, et praeterea tertium, fecundum qualitatem continuorum alteratio; quod obfcure mihi videntur

αἰνίττεσθαί μοι δοκοῦσιν οἱ κατὰ δύναμιν ἐπιῤῥεῖν τινα χωρὶς οὐσίας φάσκοντες. αἱ γὰρ κατ᾽ ἀλλοίωσιν εἰς τὰ συνεχῆ σώματα διαδόσεις τῶν ποιοτήτων ἐπιῤῥοαὶ δυνάμεως ὑπ᾽ αὐτῶν λέγονται, καθάπερ, ὅταν ἐπὶ τοῦ περιέχοντος ἀέρος ἐκ τῆς ἡλιακῆς αὐγῆς ὁρμηθεῖσά τις ποιότης εἰς ἅπαν αὐτοῦ μέρος ἀφικνῆται, διάδοσις αὐτῆς τῆς οὐσίας τοῦ ἡλίου μενούσης κατὰ χώραν. ἐπιδέδεικται γὰρ ἡμῖν τοῦτο κατὰ τὴν περὶ τῆς ἀποδείξεως πραγματείαν. οὔκουν οἷόν τε προχείρως ἀποφήνασθαι, πότερον οὕτως ἐξ ἐγκεφάλου δύναμις ἐπιῤῥεῖ τοῖς μέλεσι διὰ νεύρων, ἢ τῆς τοῦ πνεύματος οὐσίας παραγινομένης ἄχρι τῶν αἰσθανομένων καὶ κινουμένων μορίων, ἢ μέχρι τινὸς ἐμπιπτούσης τοῖς νεύροις, ὡς ἀλλοιῶσαι σφοδρῶς αὐτὰ, κἄπειθ᾽ οὕτως τῆς ἀλλοιώσεως ἄχρι τῶν κινουμένων μελῶν διαδιδομένης. τοιοῦτον γοῦν τι καὶ κατὰ τὴν ὀπτικὴν αἴσθησιν ἐν τοῖς περὶ τῆς ἀποδείξεως ἐδείχθη γιγνόμενον. ὅτι γὰρ ἐπ᾽ ἐκείνων τῶν νεύρων αὐγοειδὲς φέρεται πνεῦμα, τρήματα ἐχόντων σαφῆ κατά τε τὴν ἄνωθεν ἀρχὴν καὶ τὴν εἰς τοὺς ὀφθαλ-

ſignificare, qui ſecundum facultatem influere quaedam ſine ſubſtantia affirmant. Nam quae per alterationem in continua corpora qualitatum diſtributiones fiunt, facultatis influxus ab ipſis dicuntur, quemadmodum quum in ambiente aëre ex ſolari ſplendore profecta quaedam qualitas, in omnem ipſius partem diſtributio pervenit, ipſa ſolis ſubſtantia in loco ſuo permanente. Oſtenſum enim hoc nobis eſt in opere de demonſtratione. Neque itaque prompte ſic pronunciari licet, utrum ſic facultas ex cerebro partibus per nervos influit, an ſpiritus ſubſtantia usque ad ſenſibiles mobilesque partes proficiſcente, aut aliquo usque nervis incidente, ut vehementer ipſos alteret, deinde ſic alteratione usque ad membra mobilia diſtributa. Hujusmodi etiam quippiam in ſenſu viſorio fieri, in libris de demonſtratione indicatum eſt. Quod enim in illis nervis ſplendidus fertur ſpiritus foramina manifeſta habentibus, tum in ſuperiori initio, tum qua in oculos

μοὺς ἔμφυσιν, ἐν ταῖς τῶν μεγάλων ζώων ἀνατομαῖς ἔστι θεάσασθαι. τὸ μὲν οὖν κάτωθεν καὶ πρὸς τοῖς ὀφθαλμοῖς οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνατομικῶν ἐγνώκασιν, ἡ δ' ἄνωθεν ἀρχὴ τῶνδε τῶν νεύρων σχεδὸν ἅπασιν αὐτοῖς ἠγνόηται κατὰ τὴν εἰς τὸ πλάγιον ἐπιστροφὴν οὖσαν τῶν προσθίων κοιλιῶν, ἑκατέρας γε αὐτῶν στενὴν καὶ προμήκη τὴν κάτω τελευτὴν ἐχούσης, ἔνθα τῶν τῆς ῥινὸς πόρων ἐστὶν ἡ ῥίζα. τὸ δὲ ἄνω πέρας, ὃ πρὸς τὴν μέσην ἀνήκει κοιλίαν εὐρυνόμενον, ἐπιστροφή τις ἐντεῦθεν εἰς τὸ πλάγιον γίγνεται ῥέπουσα βραχὺ πρός τε τὸ κάτω καὶ τὴν βάσιν. οὐ μὴν ἐξικνοῦνταί γ' ἐπ' ἐκείνην, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον στενωθεῖσαι παύονται κέρατος δίκην, οὐκ ἀκριβῶς εὐθέως, ἀλλ' ἀτρέμα πως ἀποστρεφομένου. πρὸς τοῦτο οὖν τὸ πέρας τῶν κοιλιῶν ἀνήκει τῶν ὀπτικῶν νεύρων ἡ ἀρχὴ, [214] τρῆμα δυσθεώρητον ἔχουσα. θεάσῃ δὲ αὐτὸ τριῶν τούτων στοχασάμενος, ἑνὸς μὲν τοῦ μέγα τὸ ζῶον εἶναι, δευτέρου δὲ τοῦ παραχρῆμα μετὰ τὸν θάνατον ἀνατέμνεσθαι, καὶ τρίτου τοῦ τὸν πέριξ ἀέρα φωτεινὸν εἶναι. ἐὰν γὰρ ἐπὶ τούτοις οὕτω παρεσκευα-

inferuntur, in grandium animalium diffectionibus eft confpicere. Inferiorem itaque partem et juxta oculos fitam plurimi diffectores cognoverunt. Superius autem initium horum nervorum prope omnibus ipfius ignoratum eft, quod fit, qua priores ventriculi in obliquum diftorquentur. Quum enim uterque ipforum arctum prolixumque inferiorem finem habeat, ibi narium meatuum radix habetur. Superius autem extremum, quod ad medium pertingit ventriculum dilatatum, converfum quodammodo inde in obliquum porrigitur, paulatim ad infernam regionem et bafin tendens; non tamen ad illam perveniunt, fed paulo poft in anguftum redacti definunt cornu inftar non admodum cito, fed paulatim averfi. Itaque ad hoc ventriculorum extremum emergit opticorum nervorum principium, foramen vix vifibile obtinens. Spectabis autem ipfum haec tria confiderans: unum, ut magnum fit animal; fecundum, ut ftatim poft mortem incidatur; et tertium, ut ambiens aër fit lucidus. Si

σμένοις γυμνώσῃς, ἐπιτηδείως τὸ πέρας τῆς κοιλίας ἀφελὼν, ἅπαντα τὰ κατ' αὐτῆς ἐπικείμενα σώματα χωρὶς τοῦ διασπάσαι τε καὶ θλάσαι τὴν ἔκφυσιν τοῦ νεύρου, θεάσῃ τὸ κατὰ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ τρῆμα. ὅτι μὲν οὖν φέρεταί τι πνεῦμα διὰ τῶν πόρων τούτων ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἥ τε κατασκευή σε διδάσκει καὶ προσέτι τὸ κλεισθέντος μὲν αὐτῶν ἑνὸς εὐρύνεσθαι θατέρου τὴν κόρην, ἀνοιχθέντος δὲ παραχρῆμα πάλιν εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐπανέρχεσθαι μέγεθος. ὅτι τε γὰρ ὑπό τινος οὐσίας διατεινομένου τοῦ ῥαγοειδοῦς χιτῶνος ἐν τῷ πληροῦσθαι τὴν ἔνδον αὐτοῦ χώραν ἀναγκαῖόν ἐστιν εὐρύνεσθαι τῷ κατὰ τὴν κόρην τρήματι καὶ ἄλλως ἀμήχανον, ὅτι τε τὸ τάχος τῆς κενώσεώς τε καὶ πληρώσεως οὐχ ὑγροῦ τινος ἐπιῤῥέοντος, ἀλλὰ μόνης ἐστὶ πνευματικῆς ἔργον οὐσίας, οὐ χαλεπὸν συνιδεῖν. ἐπεὶ δ' ἐς ταὐτὸ ἀμφότεροι οἱ πόροι παραγίγνονται, (καὶ γὰρ καὶ τοῦτ' ἐναργῶς φαίνεται διὰ τῆς ἀνατομῆς,) εἰκός ἐστι, τὴν κοινὴν χώραν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πόρων τὸ πνεῦμα δεχομένην ἐν τῷ μύσαι τὸν ἕτερον ὀφθαλμὸν ἐπιπέμπειν τῷ λοιπῷ σύμπαν αὐτό.

enim his fic praeparatis nudaveris, commode extremo ventriculo ablato, omnia quae ei incumbunt corpora, fic ut non divellas comprimasque nervi proceffum, videbis juxta initium ipfius foramen. Quod igitur fpiritus aliquis per meatus hos ad oculos defertur, et ftructura te docet, et praeterea quod, uno ipforum claufo, alterius pupilla dilatatur, aperto autem ftatim rurfus in naturalem magnitudinem revertitur. Nam quod, cum tunica acini fpeciem referens a fubftantia quadam diftenditur, dum repletur interior ipfius regio, neceffarium eft pupillae foramen dilatari, et alioquin fieri nequit, item quod inanitionis repletionisque celeritas non humoris cujusdam influentis, fed folius fpiritalis opus eft fubftantiae, haud difficile eft contueri. Quoniam vero in idem utrique meatus perveniunt, (etenim et hoc evidenter apparet in diffectionibus,) verifimile eft, communem regionem, ex utrisque meatibus fpiritum recipientem, dum alter oculus clauditur, totum

μέγιστον δὲ μαρτύριον τοῦ λεγομένου καὶ τὸ τῶν ὑποκεχυμένων, οἷς μὲν ἂν εὐρύνηται τὸ τρῆμα, κλεισθέντος θατέρου τῶν ὀφθαλμῶν, ἔτι σώζεσθαι τὴν ὀπτικὴν δύναμιν, οἷς δ' ἂν μὴ γίγνηται τοῦτο, τελέως ἀπολωλέναι, καὶ διὰ τοῦτο, κἂν καλῶς καταχθῇ τὸ ὑπόχυμα, μὴ βλέπειν αὐτούς. ἄλλοις δέ τισι συνέβη μὴ βλέπειν ὑποχύματος χωρὶς, ἐφ' ὧν εἰ κλεισθείη θατέρου τὸ βλέφαρον, ἡ κόρη τὸν ἴσον ὁρᾶται κύκλον ἔχουσα τῷ πρόσθεν, ὡς ἂν μηκέτι πνευματικῆς οὐσίας ἀφικνουμένης εἰς τὸν ὀφθαλμὸν, ὑφ' ἧς διατείνεται πληρούμενος ἔνδοθεν ὁ ῥαγοειδὴς χιτών. εἰκότως οὖν ἐπὶ τούτων ἐμπεφράχθαι τοὺς πόρους τῶν ὀπτικῶν νεύρων ὑπὸ πολλῶν εὐδοκίμων ἰατρῶν εἴρηται. καὶ οἶδά γέ τινα τῶν οὕτω παθόντων διηγούμενον ἡμῖν, ὡς, πρὶν μὲν παθεῖν, ἐπὶ τοῖς ὕπνοις, ἀνοιχθέντων τῶν βλεφάρων, ἑώρα φῶς πολὺ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν, ὅπερ ἀμέλει κἀμοὶ καὶ πολλοῖς ἄλλοις ὑπάρχειν, κατὰ βραχὺ δ' ἔφη μειωθῆναι τό τε φῶς αὐτοῦ μέχρι τοῦ μηδ' ὅλως ἔτι φαίνεσθαι, καὶ τὴν ὀπτικὴν

ipsum alteri transmittere. Porro maximum hujus rei testimonium est et quod suffusorum, quibus sane si foramen dilatetur, clauso altero oculo, facultas adhuc visoria servetur incolumis, quibus autem si hoc non eveniat, omnino perierit, ac propterea, etsi probe suffusio curata fuerit, ipsi non vident. Aliis vero quibusdam accidit, ut non videant, vel citra suffusionem, in quibus si alterius palpebra clausa fuerit, pupilla aequalem priori circulum habere videtur, tanquam non amplius spiritali substantia in oculum perveniente, unde distenditur repleta intrinsecus tunica rhagoides dicta. Merito igitur in his opticorum nervorum meatus obstructi esse a multis praeclaris medicis dicuntur; ac novi quendam ita affectum recensuisse nobis, quod, priusquam pateretur, per somnum apertis palpebris lumen copiosum ante oculos videbat, quod denique et mihi et multis aliis inest. Paulatim autem dicebat decrevisse lumen ipsius, usque dum nihil omnino appareret amplius, et visorium sensum

αἴσθησιν ἀμαυρουμένην ὁμοίως εἰς ἀπώλειαν ἀφικέσθαι παντελῶς. λέουσι δὲ καὶ παρδάλεσι, καὶ τῶν ἄλλων ζώων οἷς αὐγοειδής ἐστιν ἱκανῶς ὁ ὀφθαλμός, ἔνεστί σοι θεάσασθαι νύκτωρ, ὅταν ἐπιστρέψωσι τὴν κόρην ἐπὶ τὴν ῥῖνα, κύκλον αὐγῆς ἐπ' αὐτῆς φαινόμενον, ὡς ἀναλογίσασθαι, τοσοῦτον ἀπὸ τῆς κόρης ἐν τῷ μεταξὺ τὸν ὀπτικὸν ηὐξῆσθαι κῶνον, ἡλίκος ἂν ᾖ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ διαστήματος ὁ κύκλος αὐτῆς. τοῖς μὲν γὰρ μείζονα τοῦτον ἔχουσι φύσει καὶ ὁ τῆς αὐγῆς κύκλος μείζων φαίνεται, τοῖς δ' ἐλάττονα τοσοῦτον ἀνάλογον ἐλάττων, ὅσον κἀκεῖνος. πότερον οὖν, ὥσπερ ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀφικνεῖταί τι πνεῦμα διὰ τῶν ὀπτικῶν νεύρων, οὕτω καὶ κατὰ τἄλλα ἔχει σύμπαντα, καί τις ὁδός ἐστι καθ' ἕκαστον αὐτῶν ἀόρατος ὑπὸ σμικρότητος, ἢ τοῦτο ἀδύνατον ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς νεύροις λεπτοτάτων ὑπάρχειν ἰνῶν; δεήσει γὰρ ἡμᾶς ἐπινοῆσαι τῷ πόρῳ περικείμενον ἐν κύκλῳ τι τοῦ νεύρου σῶμα, λεπτότερον καὶ τῶν ἀραχνίων, ὥστ' αὐτό τε διασπασθήσεται τάχιστα, καὶ ὁ πόρος ἐμφραχθήσεται μόνον οὐ καθ' ἑκάστην ῥοπήν. διὰ ταῦτα μὲν

obſcurari ſimiliter, ita ut in totum interiret. Porro leonibus et pardalibus aliisque animalibus, quibus ſplendidus admodum eſt oculus, licet tibi noctu ſpectare, quum pupillam ad nares converterint, circulum ſplendoris in ipſa apparentem, ut colligas, tantum a pupilla interim viſorium conum increviſſe, quatenus fuerit juxta intervalli proportionem ipſius circulus. Etenim qui hunc natura majorem habent, in iis etiam ſplendoris circulus major apparet; iis, qui minorem, tanto ad portionem minor, quanto etiam ille. Utrum igitur, quemadmodum ad oculos ſpiritus aliquis per nervos opticos pervenit, ita etiam in aliis omnibus habet, ac quaedam via eſt in ſingulis inviſibilis propter parvitatem, an hoc eſſe non poteſt in fibris nervorum tenuiſſimis? Oportebit enim nos conſiderare corpus aliquod nervi etiam araneis tenuius meatui orbiculatim circumdatum. Quapropter ipſum divelletur celerrime et meatus obſtruetur quacunque fere occaſione. Ideo ſane arbitror non omnibus

ἡγοῦμαι μὴ πᾶσι τοῖς νεύροις ὑπάρχειν πόρους. [215] ἴσως οὖν ἐρεῖ τις, εἴπερ ὅλως ἓν νεῦρον οἷόν τ᾽ ἐστὶ διακομίζειν τοῖς κάτω μέλεσι τὰς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς δυνάμεις, ἀκοίλιον ὑπάρχον, ἐγχωρήσειν καὶ πάντα. τί δήποτ᾽ οὖν ὅ γε κατὰ τὴν ἔκφυσιν τοῦ νωτιαίου πόρος αἰσθητός ἐστιν οὕτως, ὡς ἐν τοῖς ὀπτικοῖς νεύροις; ἢ ὅτι τῷ μὲν συνεχεῖ ἡ μετάδοσις ἀσθενὴς γίγνεται τῶν δυνάμεων, καὶ μάλισθ᾽ ὅταν ἤτοι μεῖζον ἢ σκληρότερον ᾖ τὸ δεχόμενον ἢ σφοδροτέρας ἀλλοιώσεως δεόμενον, εἰ δέ γε λεπτομεροῦς οὐσίας ἄχρι τινὸς ἔμπτωσις γίγνοιτο μετὰ βίας τε καὶ πληγῆς, αὐξηθήσεται τὰ τῆς ἀλλοιώσεως; ἐλέχθη γὰρ, ὅτι τοῦτο δὴ τὸ καλούμενον ὑπὸ τῶν πολλῶν διάδοσις δυνάμεως ἀλλοιώσεώς ἐστι μετάδοσις, οἷα καὶ κατὰ τὸν ἀέρα γίγνεται πρὸς τῆς ἡλιακῆς αὐγῆς. οὕτως γοῦν εἰκός ἐστι καὶ τὸ παραγι(314)γνόμενον εἰς ὀφθαλμοὺς πνεῦμα κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἔμπτωσιν ἑνοῦσθαί τε τῷ περιέχοντι καὶ συναλλοιοῦν αὐτὸ πρὸς τὴν ἰδιότητα τῆς ἑαυτοῦ φύσεως, οὐ μὴν ἐπὶ πλεῖστόν γ᾽ ἐκτείνεσθαι.

nervis inesse meatus. Forsan igitur dicet aliquis, si omnino unus nervus membris inferioribus facultates a principio potest proferre sinus expers, poterunt et omnes. Cur igitur et meatus juxta spinalis medullae processum ita sensilis est, ut in visoriis nervis? An quod continuitate virtutum distributio redditur imbecillis, et praesertim quum vel majus, vel durius sit, quod recipit, aut vehementiorem alterationem desiderat, si autem tenuior substantia aliquatenus incidat cum violentia et ictu, augebitur alteratio? Dictum enim est, quod hoc sane, quod a plerisque vocatur distributio facultatis, alterationis sit communicatio; qualis etiam in aëre a solari splendore accidit. Sic utique consentaneum est, etiam spiritum, qui in oculos proficiscitur, primo illapsu uniri cum ambiente, et simul ipsum in suam ipsius naturam alterare, non tamen plurimum extendi.

Κεφ. ε'. Μάλιστα δ' ἂν πεισθείη τις τοῦτο γίνεσθαι μαθὼν, ὅπως εὔλογόν ἐστιν ὁρᾷν ἡμᾶς. ἀρχὴ δὲ καὶ τοῦδε τοῦ λόγου τοιάδε. τὸ βλεπόμενον σῶμα δυοῖν θάτερον ἢ πέμπον τι πρὸς ἡμᾶς ἀφ' ἑαυτοῦ σὺν ἐκείνῳ καὶ τὴν ἰδίαν ἐνδείκνυται διάγνωσιν, ἢ, εἴπερ αὐτὸ μηδὲν πέμπει, περιμένει τινὰ παρ' ἡμῶν ἀφικέσθαι δύναμιν αἰσθητικὴν ἑαυτῷ. πότερον οὖν αὐτῶν ἐστιν ἀληθέστερον, ὧδ' ἂν μάλιστα κριθείη. διὰ τοῦ κατὰ τὴν κόρην τρήματος ὁρῶμεν, ὅπερ εἰ περιέμενε πρὸς ἑαυτὸ παραγενέσθαι τινὰ μοῖραν, ἢ δύναμιν, ἢ εἴδωλον, ἢ ποιότητα τῶν ἐκτὸς ὑποκειμένων σωμάτων, οὐκ ἂν τοῦ βλεπομένου τὸ μέγεθος ἐγνώκειμεν, οἷον ὄρους, εἰ τύχοι, μεγίστου. τηλικοῦτον γὰρ εἴδωλον ἐνέπιπτεν ἂν ἀπ' αὐτοῦ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ἡλίκον ἐστὶν αὐτὸ, ὅπερ παντάπασιν ἄλογον, ἅμα τῷ καὶ κατὰ μίαν ῥοπὴν καιροῦ πρὸς ἕκαστον τῶν ὁρώντων, εἰ καὶ μυρίοι τύχοιεν ὄντες, ἀφικνεῖσθαι. τῷ τε ὀπτικῷ οὐχ οἷόν τε τοσαύτην ῥύσιν ἐκτεινομένῳ λαμβάνειν, ὡς περιχεῖσθαι παντὶ τῷ βλεπομένῳ σώματι. τοῦτο

Cap. V. Praefertim autem credet hoc aliquis fieri doctus, quomodo confentaneum fit nos videre. Porro initium etiam hujus fermonis tale eft. Corpus videns e duobus alterum efficit: aut mittens de fe aliquid ad nos cum illo etiam propriam indicat dignotionem, aut, fi ipfum nihil mittit, expectat aliquam a nobis ad fe venire facultatem fentientem. Utrum igitur ipforum fit verius, hoc potiffimum modo judicabitur. Per pupillae foramen videmus; quod fi expectaffet portionem aliquam, aut facultatem, aut imaginem, aut qualitatem corporum extrinfecus fubjectorum ad fe proficifci, non ejus, quod videtur, magnitudinem cognoviffemus, montis verbi gratia maximi. Tanta enim imago ab eo oculis noftris incidiffet, quanta ipfa eft; quod omnino ratione caret; fimul et eodem temporis momento ad fingulos videntes, etiamfi mille fuerint, pervenirent, quum viforius etiam fpiritus nequeat fluore fuo tantum extendi, ut toti corpori, quod videtur, circumfundatur. Hoc enim fimile

γὰρ ὅμοιόν ἐστι τῷ τῶν Στωϊκῶν σταλαγμῷ κεραννυμένῳ τῇ πάσῃ θαλάττῃ. λείπεται οὖν ἔτι τὸν πέριξ ἀέρα τοιοῦτον ὄργανον ἡμῖν γίγνεσθαι, καθ' ὃν ὁρῶμεν χρόνον, ὁποῖον ἐν τῷ σώματι τὸ νεῦρον ὑπάρχει διὰ παντός. τοιοῦτον γάρ τι πάσχειν ἔοικεν ὁ περιέχων ἡμᾶς ἀὴρ ὑπὸ τῆς τοῦ πνεύματος ἐκπτώσεως, ὁποῖόν τι καὶ πρὸς τῆς ἡλιακῆς αὐγῆς. ἐκείνη τε γὰρ ψαύουσα τοῦ ἄνω πέρατος αὐτοῦ δίδωσιν εἰς ὅλην τὴν δύναμιν, ἥ τε διὰ τῶν ὀπτικῶν νεύρων ὄψις φαινομένη τὴν μὲν οὐσίαν ἔχει πνευματικὴν, ἐμπίπτουσα δὲ τῷ περιέχοντι καὶ τῇ πρώτῃ προσβολῇ τὴν ἀλλοίωσιν ἐργαζομένη διαδίδωσιν ἄχρι πλείστου συνεχοῦς αὐτῷ, δηλονότι τοῦ πέριξ σώματος ὑπάρχοντος, ὡς ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ τὴν ἀλλοίωσιν εἰς ὅλον αὐτὸ διαπέμπειν. ἐναργῶς γὰρ τοιοῦτον φαίνεται κἀπὶ τῆς κατὰ τὸν ἥλιον ὑπάρχον δυνάμεως. θέντες γοῦν τι στερεὸν σῶμα μεταξὺ τὸν ἐφεξῆς ἀέρα βλέπομεν εὐθέως ἀπολλύντα τὴν αὐγὴν, ὡς ἐν τῷ μεταβάλλειν φωτοειδῆ γιγνόμενον, οὐκ ἐν τῷ μεταβεβληκέναι διαμένοντα. μόνιμον γὰρ ἂν ἦν τὸ φῶς ἐν ἑαυτῷ μέχρι πολλοῦ, κἂν

est Stoicorum guttae toti mari temperatae. Relinquitur itaque adhuc, ambientem aërem tale nobis instrumentum fieri, quo tempore videmus, quale in corpore nervus perpetuo existit. Ejusmodi enim quippiam accidere videtur ambienti nos aëri a spiritu, quum excidit, cujusmodi etiam a solis splendore. Ille siquidem supernum ipsius extremum attingens in totam se facultatem communicat, et visus per nervos visorios apparens substantiam habet spiritalem. At incidens ambienti et primo incursu alterationem efficiens tradit ei quam longissime, quod illi continuum est, scilicet ambiens corpus, ut in momento temporis alterationem in totum ipsum transmittat. Evidenter enim hujusmodi apparet in solis virtute; nam, posito quodam solido corpore, in medio subsequentis aëris statim videmus splendorem perire, ceu qui, dum immutatur, lucidus evadat, non autem, quod permutatus ita permaneat. Firmum enim lumen in se diu teneret, etiamsi id, quod illuminat, fuerit ablatum.

Ed. Chart. V. [215. 216.] Ed. Baf. I. (314.)

ἤρθη τὸ φωτίζον. [216] οὕτω δὲ καὶ νεύρου τμηθέντος, ὅσον ἂν ἡ τομὴ χωρήσῃ τῆς πρὸς τὸν ἐγκέφαλον συνεχείας, ἀναίσθητον εὐθέως γίγνεται. φαίνεται γοῦν ὅμοιόν τι πάθος ἀμφοτέροις συμβαῖνον, τῷ τε νεύρῳ καὶ τῷ πέριξ ἀέρι, κατὰ μὲν τὴν ἑαυτῶν φύσιν ἔχουσιν ἤδη τινὰ ὁμοιότητα, πρός τε τὸ μεταβάλλον ὁμοιουμένοις ἀκριβῶς ὡσαύτως τῇ συνεχείᾳ, καὶ τοῦ πάσχειν ἀεὶ δεομένοις, ὥσπερ ὁ πέριξ ἡμῶν ἀὴρ, ὁπότε φωτίζεται. σαφῶς γοῦν ἡ μὲν κατ' αὐτὸν θερμασία μέχρι πολλοῦ διαμένει, κἂν χωρισθῇ τὸ θερμαῖνον, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ ψύξις, οὐκέτι παρόντος τοῦ ψύχοντος, ἡ δ' αὐγὴ παραχρῆμα τῷ φωτίζοντι συναπέρχεται. φαίνεται δὲ καὶ κατὰ τὰς ἀρτηρίας ἡ αὐτὴ φύσις. ὁμοίως γοῦν τοῖς νεύροις καὶ αὗται διατμηθεῖσαί τε καὶ βρόχῳ διαληφθεῖσαι ἄσφυκτοι γίνονται, στερηθεῖσαι οὐχ, ὡς Ἐρασίστρατος οἴεται, τοῦ παρὰ τῆς καρδίας ἐπιπεμπομένου πνεύματος, (δέδεικται γὰρ ἐν ἄλλοις ὑφ' ἡμῶν ἀδύνατον τοῦτο, δειχθήσεταί τε καὶ νῦν ἐν τοῖς ἐφεξῆς, ὡς μηδὲν τῷ λόγῳ λείπειν,) ἀλλὰ τῷ τοὺς χιτῶνας αὐτῶν

Ita vero et nervo fecto, quantum fectio a continuitate cerebri feparaverit, tantum is infenfibilis ftatim redditur. Apparet itaque fimilis aliquis affectus utrisque accidere, et nervo, et ambienti aëri, fecundum fuam naturam fimilitudinem quandam habentibus, dum exacte ad id, quod transmutat, affimilantur, quatenus continui funt, atque etiam ut femper afficiantur indigent, quemadmodum ambiens nos aër quum illuminatur, manifefto ipfius calor diu permanet, etiamfi id, quod calefacit, feparatum fit, fimiliter et refrigeratio, dum non amplius eft, quod refrigerat, fplendor autem ftatim cum eo, quod illuminat, difcedit. Apparet etiam in arteriis eadem natura, uti in nervis; et hae diffectae interceptaeque funiculo non pulfant, deftitutae non, ut Erafiftratus putat, eo qui a corde mittitur fpiritu; nam oftendimus hoc alibi fieri non poffe, oftendeturque etiam nunc in fubfequentibus, ne quicquam fermoni defit; verum quia tunicae ipfarum

Ed. Chart. V. [216.] Ed. Baf. I. (314.)

συνεχεῖς ὑπάρχοντας τῷ τῆς καρδίας σώματι παρ᾽ ἐκείνου τὴν δύναμιν ἐπιῤῥέουσαν ἴσχειν ἀεί. κοινὸν μὲν οὖν ἁπασῶν ἐστι τῶν αἰσθητικῶν δυνάμεων ἀπ᾽ ἐγκεφάλου τὴν ἀρχὴν ἐχουσῶν φέρεσθαι διὰ τῶν νεύρων ἄχρι τῶν οἰκείων ὀργάνων, ὁμοειδὲς δὲ καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν τὸ νεῦρον ὑπάρχειν τῷ ἐγκεφάλῳ, πλὴν ὅσον ἐπιλήθη δυσπαθείας ἕνεκεν εὐθὺς ἐν αὐτῷ τούτῳ, τοσοῦτον ἀπεχώρησε τῆς ἐγκεφάλου φύσεως. ὅσον δὲ ἐσκληρύνθη πιληθὲν, εὐθὺς καὶ διὰ τοῦτ᾽ αὐτὸ δεῖται τῆς ἐκείνου διηνεκοῦς ἐπικουρίας, ὡς, εἴ γε τοιοῦτον ἔμεινεν, οἷόν ἐστιν ὁ ἐγκέφαλος, οὐκ ἂν ἐδεῖτο τῆς ἐξ αὐτοῦ βοηθείας. αἱ γὰρ τῶν οὐσιῶν ἰδιότητες οἰκείας ἑαυταῖς ἔχουσι καὶ τὰς τῶν δυνάμεων ἰδιότητας. εἰς ὅσον οὖν ἕκαστον τῶν αἰσθητικῶν ἰδίως ὀνομαζομένων νεύρων ἀποκεχώρηκε τῆς ἐγκεφάλου φύσεως, εἰς τοσοῦτον καὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. καλεῖται δ᾽ ἰδίως αἰσθητικὰ νεῦρα τὰ τοῖς αἰσθητικοῖς ὀργάνοις ἐπιπεμπόμενα, μαλακώτερα τῶν ἄλλων ὑπάρχοντα τῶν κινούντων τὰ μόρια, προμηθῶς καὶ τοῦτο τῆς φύσεως ἐργασαμένης. ἐπειδὴ γὰρ ἡ μὲν αἴσθησις οὐκ ἄνευ

continuae cordis corpori funt, ab illo influentem facultatem femper obtinent. Commune igitur omnium eft fenfus facultatum, quae a cerebro originem ducunt, per nervos usque ad propria inftrumenta deferri; item quod nervus fubftantia cerebro refpondet, nifi quod quantum, ne effet ad patiendum facilior, ftatim condenfatus eft, tantum a cerebri natura hoc ipfo receffit. Quo vero condenfatus obduruit, eo ftatim etiam propter id ipfum continenter illius praefidium requirit; nam fi talis maneret, quale eft cerebrum, non defideraret ab illo auxilium. Etenim fubftantiarum proprietates fibi fimiles habent et facultatum proprietates. Quantum igitur finguli nervi fenforii proprie dicti a cerebri natura recefferunt, tantum etiam ab ipfius facultate. Vocantur autem proprie fenforii nervi, qui inftrumentis fenforiis immittuntur, molliores aliis, qui partes movent, provide etiam hoc natura quum fecerit. Quoniam fenfus non eft absque

τοῦ διατεθῆναί πως τὸ νεῦρον, ἡ δὲ κίνησις ἐν τῷ δρᾷν μόνῳ τὴν ἐνέργειαν ἔχει, κατὰ λόγον ἁπαλώτερον μὲν τὸ αἰσθητικὸν, σκληρότερον δὲ τὸ κινητικὸν νεῦρον ἐγένετο. μέτεστι δὲ καὶ τοῖς κινητικοῖς ἅπασιν αἰσθήσεως ἁπτικῆς, ἐπειδὴ παχυμερές ἐστι τὸ ταύτης αἰσθητόν. ἔμπαλιν δὲ τούτῳ τὸ τῆς ὄψεως νεῦρον οὐ τῷ τετρῆσθαι μόνον αἰσθητῷ τρήματι τὴν ὑπεροχὴν ἐνδείκνυται τῆς δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ τῇ μαλακότητι, καὶ τῷ μεγέθει, καὶ τῷ δύεσθαι πάλιν ἐν ὀφθαλμοῖς γενόμενον ἐξομοιοῦσθαί τε κατὰ πάντα ἐγκεφάλῳ. καὶ αὐτὸ δὲ τὸ νεῦρον ὅλον ἐστὶν ἐγκεφάλου τε καὶ ὀφθαλμοῦ μεταξύ· τὸ μὲν ἔνδον ἑαυτοῦ μαλακώτερον ἔχει, τὸ δ' ἔξω σκληρότερον, ἀμφοτέρων στοχασαμένου τοῦ δημιουργοῦ, τῆς τε κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν ἀσφαλείας καὶ τοῦ διασώζειν, εἰς ὅσον οἷόν τε, τὴν ἐγκεφάλου φύσιν. εἰκότως οὖν ἁπάντων νεύρων, οὐ μόνον τῶν ἐξ ἐγκεφάλου πεφυκότων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκ τοῦ νωτιαίου, μέγιστον ἀπειργάσθη τὸ τῆς ὄψεως. ἐξαίρετα γὰρ ἐχρῆν αὐτῷ παρὰ τἄλλα ὑπάρχειν πολλὰ, τετρῆσθαί τε διὰ τοῦ βάθους, καὶ μαλακὰ μὲν

hoc, quod quoquo modo afficiantur nervi, motus autem in faciendo solo actionem obtinet, merito sensorius mollior, durior autem motorius nervus factus est. Jam motorii omnes sensus tactus participes sunt, quoniam hujus sensibile crassiorum est partium. E contrario visorius nervus non solum, quoniam sensibili foramine pervius est, excellentiam facultatis indicat, sed etiam mollitie et magnitudine, et quod immergatur rursus in oculis, cerebroque per omnia respondeat. Idem vero nervus totus inter cerebrum et oculum medius consistit: interiorem ipsius partem molliorem habet, externam duriorem. Opifex utrumque commentus est, tum ut inter ambulandum tutus esset, tum ut cerebri naturam, quatenus licet, conservaret. Merito igitur nervorum omnium, non solum ex cerebro procedentium, sed etiam eorum, qui ex spinali medulla exoriuntur, qui ad visum spectat, maximus effectus est; quippe eximia conveniebant ipsi praeter alios adesse, tum ut foraminibus per imum pateat,

εἶναι ταῦτα, σκληρὰ δὲ τὰ πέριξ, ἀφικνεῖσθαί τε δι' αὐτοῦ πολλὴν ἐξ ἐγκεφάλου πνευματικὴν οὐσίαν εἰς τὰς χώρας τῶν ὀφθαλμῶν. τό τ' οὖν τρῆμα πάντως ἐχρῆν ὑπό τινος οὐσίας περιέχεσθαι στεγανῆς, ἥτις ἄνευ τοῦ παχυνθῆναι τὸ νεῦρον οὐκ ἂν ἐγένετο, τό τε πάχος αὐτοῦ διττὴν ἔχει ἰδέαν, μαλακοῦ μὲν ἔνδον, ἔξωθεν δὲ σκληροῦ γενομένου. ὅτι δὲ καὶ τὸν ὀφθαλμὸν οὐκ ὀλίγης ἐχρῆν οὐσίας ἐγκεφάλου μετειληφέναι, πεισθείης ἂν σαφῶς ἀνατεμὼν αὐτόν. εὑρήσεις γὰρ ὑπὸ [217] τοῖς χιτῶσιν ἔνδον ὑγρὰ σφαιροειδῆ διττὰ, τὸ μὲν οὕτω μαλακὸν, οἷαπέρ ἐστιν ὕαλος ἡ μετρίως λυθεῖσα, τὸ δ' οὕτω σκληρὸν, οἷος ὁ μετρίως παγεὶς κρύσταλλος. ὀνομάζεται δ' ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ὑαλοειδὲς μὲν τὸ μαλακώτερον, κρυσταλλοειδὲς δὲ τὸ σκληρότερον, ἀπὸ τῆς πρὸς ὕαλόν τε καὶ κρύσταλλον ὁμοιότητος, οἷς οὐ μόνον ταῖς συστάσεσιν, ἀλλὰ καὶ ταῖς χροιαῖς ἔοικεν· ἀκριβῶς γάρ ἐστι καθαρὰ, καὶ διαυγὴς, καὶ λαμπρά. πρότερον μὲν οὖν ἐκδέχεται τὸν ἐξ ἐγκεφάλου καθήκοντα πόρον εἰς ἑκάτερον αὐτῶν τὸ ὑαλοειδὲς, ἐφεξῆς δ' αὐτῷ τὸ κρυ-

tum ut mollis ſit inibi, durus autem extrinſecus, et per ipſum multa ex cerebro ſpiritalis ſubſtantia in oculorum regiones perveniat. Itaque foramen omnino ſubſtantia quadam ſolida contineri oportebat, quae, niſi craſſeſceret nervus, non utique foret. Craſſities ipſius duplicem habet formam, qui mollis intus, extrinſecus durus generatus eſt. Quod vero et oculum non exiguae cerebri ſubſtantiae participem eſſe conveniebat, credideris manifeſto, ubi ipſum diſſecueris. Invenies enim ſub tunicis intus humores orbiculares duplices, alium ita mollem, cujusmodi eſt vitrum mediocriter ſolutum, alium ita durum, cujusmodi eſt glacies modice concreta. Nominatur autem a medicis mollior vitreus, durior cryſtallinus, a vitri et cryſtalli ſimilitudine, quibus non ſolum ſubſtantia, ſed etiam coloribus reſpondent, ſiquidem exacte purus eſt, pellucidus et ſplendidus. Prius igitur meatum ex cerebro in utrumque ipſorum deſcendentem vitreus excipit, poſt ipſum cryſtallinus, ſimilis paulatim

σταλλοειδὲς ἐοικὸς ἀτρέμα πεπλατυσμένῃ σφαίρᾳ. καὶ τοίνυν ὁ πόρος αὐτὸς ἅμα τῷ περιέχοντι νεύρῳ διεξελθὼν τὸν ἔξωθεν χιτῶνα κατὰ (315) τὸν ὀφθαλμὸν ἄμφω ταῦτα πάσχει κατὰ τὴν πρώτην ἔκπτωσιν, ἣν εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ ποιεῖται, ἐκεῖ μὲν τὸ πνεῦμα κεραννύον τοῖς ὑγροῖς ἕνεκα τοῦ γενέσθαι τὴν οὐσίαν αὐτῶν ὅλην αἰσθητικήν· περιλαμβάνει δ' αὖθις λυθείσῃ τε καὶ πλατυνθείσῃ τῇ κατὰ τὸ νεῦρον οὐσίᾳ τὸ ὑαλοειδὲς ὑγρὸν ἐμφυόμενος κατὰ τὸ πέρας ἑαυτοῦ τῷ μεγίστῳ κύκλῳ τοῦ κρυσταλλοειδοῦς. ὥστε σοι τὸ σχῆμα δόξαι τοῦ πλατυνθέντος νεύρου παραπλήσιον ἀμφιβλήστρῳ γεγονέναι· διὸ καὶ προσηγορεύκασιν ἀμφιβληστροειδῆ χιτῶνα τουτὶ τὸ σῶμα. καὶ εἰ περιελὼν ὅλον αὐτὸ πειραθείης ὁμοῦ πᾶν ἀθροῖσαι μόριον, ἐγκέφαλός σοι φανεῖται, καὶ εἰ δείξαις γέ τινι μὴ τεθεαμένῳ, πόθεν ἠθροίσθη, φήσει μέρος ὑπάρχειν ἐγκεφάλου τὸ δεικνύμενον σῶμα, καὶ ἀπιστήσει κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτὸ περιέχεσθαι. τοσαύτῃ μὲν ὑπεροχῇ τῆς κατασκευῆς ὀφθαλμὸς κέχρηται παρὰ τἄλλα τῶν αἰσθήσεων ὄργανα· καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν, εἰς ὅσον αὐτοῦ τὸ

orbi dilatato. Quapropter meatus ipſe una cum nervo ambiente exteriorem permeans tunicam in oculo ambo haec patitur: qua primum in regionem ipſius excidit, illic ſane ſpiritus humoribus miſcetur, ut ſubſtantia ipſorum tota fiat ſenſibilis; porro amplectitur rurſus ſoluta dilatataque nervi ſubſtantia vitreum humorem ingrediens juxta extremum ipſius maximum cryſtallini circulum. Quapropter tibi figura videbitur nervi dilatati ſimilis reti evaſiſſe, ob idque etiam corpus hoc tunicam appellant retiformem. Quod ſi, toto eo adempto, coneris omnem ſimul partem coacervare, cerebrum tibi apparebit; ac ſi oſtenderis alicui non ſpeculato, unde collectum ſit, dicet, partem eſſe cerebri corpus, quod oſtenditur, ac fidem non adhibebit, in oculis ipſum contineri. Tantam ſane excellentiam ſtructurae oculus praeter alia ſenſuum inſtrumenta aſſecutus eſt; ac mirabile nihil, quanto ipſius primum ſenſibile exactius eſt et ſub-

Ed. Chart. V. [217.] Ed. Baſ. I. (315.)

πρῶτον αἰσθητὸν ἀκριβέστερόν τ᾽ ἐστὶ καὶ λεπτομερέστερον, ἢ τοῖς ἄλλοις, εἰς τοσοῦτον καὶ τῆς ἐγκεφάλου φύσεως αὐτὸ ἐπὶ πλέον ἐκείνων μετειληφέναι. οὔτε γὰρ εὑρήσεις αὐτὴν ἔτι τὴν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον οὐσίαν ἐν οὐδενὶ τῶν ἄλλων ὀργάνων, οὔτε κατὰ τὰς κοιλίας, ὡς ἐν αὐτῷ, πνεύματος ψυχικοῦ τοσοῦτον πλῆθος. εἰκότως δ᾽, ὡς ἔφην, οὕτω κατεσκευάσθη, δεόμενος ὀργάνῳ χρῆσθαι τῷ πέριξ ἀέρι. καὶ γίγνεται δὲ τοιοῦτον ὄργανον αὐτῷ πρὸς τὴν τῶν αἰσθητῶν οἰκείαν διάγνωσιν, οἷον ἐγκεφάλῳ τὸ νεῦρον, ὥσθ᾽, ὃν ἔχει λόγον ἐγκέφαλος πρὸς τὸ νεῦρον, τοιοῦτον ὀφθαλμὸς ἔχει πρὸς τὸν ἀέρα. τὸ δ᾽ οἰκεῖον αἰσθητὸν ὄψεως, ὅπερ καὶ πρῶτον αὐτῆς αἰσθητὸν ὠνόμασα, τὸ τῶν χρωμάτων ἐστὶ γένος. ἐκείνου μὲν γὰρ πρώτου τε καὶ καθ᾽ αὑτὴν καὶ μόνη τῶν ἄλλων αἰσθάνεται, καθάπερ ἡ γεῦσις τῶν χυμῶν. συνδιαγιγνώσκει δ᾽ αὐτῷ τὸ κεχρωσμένον σῶμα, καθάπερ ἡ γεῦσις τὸ τοὺς χυμοὺς ἔχον. ἀλλ᾽ ἡ μὲν γεῦσις ὁμοίως ταῖς ἄλλαις αἰσθήσεσιν ἐπὶ τὸ τοῦ ζώου σῶμα περιμένει παραγενέσθαι τὸ αἰσθητόν· ἡ δ᾽ ὄψις ἐκτείνεται διὰ μέσου τοῦ ἀέρος ἐπὶ τὸ κεχρωσμένον. ὅθεν αὐτῇ μόνῃ συνδιαγιγνώσκειν

tilius quam alia, tanto etiam magis quam illa cerebri naturae eſſe particeps. Neque enim ipſam amplius cerebri ſubſtantiam in ullo alio inſtrumento invenias, neque in ventriculis, ut in ipſo, ſpiritus animalis copiam permultam. Merito autem, ut dixi, ſic conſtructus eſt, inſtrumento uſurus aëre circumfluo. Fit autem tale inſtrumentum ad propriam ſenſilium dignotionem, cujusmodi cerebro nervus eſt. Quocirca, quam habet rationem cerebrum cum nervo, talem oculus habet cum aëre. At proprium viſus ſenſile, quod et primum ipſius ſenſile nominavi, colorum genus eſt. Illud enim primum et per ſe et ſolus inter alios ſentit, quemadmodum guſtus ſapores. At coloratum corpus ſimul cum eo cognoſcit, quemadmodum guſtus, quod ſapores obtinet. Verum guſtus perinde atque alii ſenſus ad animantis corpus ſenſile proficiſci expectat. Viſus per medium aërem ad coloratum extenditur; unde ipſe ſolus

ὑπάρχει τῇ χροιᾷ τοῦ βλεπομένου τό τε μέγεθος αὐτοῦ καὶ τὸ σχῆμα, μηδὲ τούτου δυναμένης αἰσθάνεσθαι αἰσθήσεως ἄλλης, ὅτι μὴ κατὰ συμβεβηκὸς ἐνίοτε τῆς ἁφῆς. ἐξείργασται γοῦν τοσοῦτον ὁ λόγος ἐν τῷ πέμπτῳ περὶ ἀποδείξεως. τῇ δ' οὖν ὄψει πρὸς τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει καὶ θέσιν καὶ διάστημα συνδιαγιγνώσκειν τοῦ κεχρωσμένου σώματος, οὐδενὸς τῶν ἄλλων αἰσθέσθαι δυναμένου. ὅσοι δ' ἐπιχειροῦσι καὶ ὀσφρήσει καὶ ἀκοῇ τὴν θέσιν τὸν ἀτμὸν ἀποπέμποντος σώματος, ἢ τοῦ πλήξαντος τὸν ἀέρα μεταδιδόναι τῆς διαγνώσεως, ὅπως ἁμαρτάνουσιν, οὐ νῦν καιρὸς ἐρεῖν. εἴρηται γὰρ ἐπὶ πλεῖστον ὑπὲρ ἁπάντων τῶν κατὰ τὰς δύο αἰσθήσεις φαινομένων ἐν τῷ πέμπτῳ περὶ τῆς ἀποδείξεως, ὥσπερ γ' ἔφαμεν· ἐν ᾗ πραγματείᾳ γυμνασάμενός τις ἑτοιμότερον ἀκολουθήσει τοῖς νῦν λεγομένοις. ἐπι[218]δέδεικται γὰρ ἐν ἐκείνοις ἅπαντα μαρτυροῦντα τῷ τὸ βλεπόμενον σῶμα καθ' ὃν ἂν ὑπάρχῃ τόπον ὁρᾶσθαι. φαίνεται δὲ τοῦτ' ἐναργῶς καὶ δι' αὐτῆς τῆς αἰσθήσεως· ὅθεν οὐδ' οἱ γεωμετρικοὶ μετ' ἀποδείξεως, ἀλλ' αὐτόθεν ὡς ἐναργὲς αὐτὸ τιθέασι.

una cum colore ejus quod videtur cognofcit et magnitudinem ipfius et figuram, quum ne hoc quidem alius fenfus poflit percipere, nifi per accidens nonnunquam tactus. Itaque difputatio in quinto de demonftratione eatenus producta eft. At vifu praeter alia licet et fitum et intervallum pariter corporis colorati dignofcere, quum nullum aliorum fentire queat. Porro qui aggrediuntur et olfactu et auditu fitum corporis, quod vaporem emittit, aut ferientis aërem dignofcere, quomodo errent, non eft hujus loci dicere. Quippe fufiffime de omnibus, quae ex duobus fenfibus apparent, in quinto de demonftratione expofitum eft, quemadmodum diximus; in quo opere exercitatus aliquis promptius affequetur ea, quae nunc dicuntur. Nam in illis oftenfa funt omnia, quae teftentur, corpus vifibile, quocunque fit loco, videri; id quod evidenter etiam appraret ex ipfo fenfu, unde neque geometrici cum demonftratione, fed per fe tanquam evidens

καίτοι τοῦ γε κατ' εὐθείας ὁρᾶν ἡμᾶς γραμμὰς, ἢ τοῦ τὴν ὄψιν, ἐπειδὰν ἀκριβῶς τινι λείῳ καὶ στίλβοντι προσπέσῃ, κατὰ τὴν ἴσην ἀνακλᾶσθαι γωνίαν ᾗ προσέπεσεν, ἀποδείξεις φέρονταί τινες. εἴπερ οὖν ἡ ὄψις μόνη τῶν ἄλλων αἰσθήσεων αἰσθάνεται τοῦ κινοῦντος αὐτὴν αἰσθητοῦ διὰ μέσου τοῦ ἀέρος, οὐχ ὡς βακτηρίας τινὸς, ἀλλ' ὡς ὁμοειδοῦς τε καὶ συμφυοῦς ἑαυτῇ μορίου, καὶ μόνῃ τοῦτ' ἐξαίρετον αὐτῇ δέδοται μετὰ τοῦ καὶ δι' ἀνακλάσεως ὁρᾶν, εἰκότως ἐδεήθη πνεύματος ἄνωθεν ἐπιῤῥέοντος αὐγοειδοῦς, ὃ προσπίπτον τῷ πέριξ ἀέρι καὶ οἷον ἐπιπλῆττον αὐτὸν ἑαυτῷ συνεξομοιώσει. δεόντως οὖν ἐροῦμεν, αὐγοειδὲς μὲν εἶναι τὸ τῆς ὄψεως ὄργανον, ἀεροειδὲς δὲ τὸ τῆς ἀκοῆς, ἀτμοειδὲς δὲ τὸ τῆς ὀδμῆς, καὶ τὸ μὲν τῆς γεύσεως ὑγρὸν, τὸ δὲ τῆς ἁφῆς γεῶδες. οὐδὲ γὰρ οἷόν τ' ἦν ἑτέρως ἔχειν αὐτὰ τῆς ἐκ τῶν ὁμοίων ἀλλοιώσεως χρῄζοντα, καὶ τοῦτ' ἄρ' ἦν, ὃ βούλεται δηλοῦν ὁ Ἐμπεδοκλῆς ἐν οἷς φησι·

Γαίῃ μὲν γὰρ γαῖαν ὀπώπαμεν, ὕδατι δ' ὕδωρ,

ipſum ponunt, quanquam ejus, quod ſecundum rectas nos videmus lineas, aut quod viſus, ubi exacte laevi cuipiam et lucenti inciderit, ſecundum aequalem reflectatur angulum cui occurrerit, demonſtrationes nonnullae feruntur. Si igitur viſus ſolus ex aliis ſenſibus percipit ſenſile, quod ipſum movet, per medium aërem, non ceu per baculum quendam, ſed partem conſimilem ſpecie et cognatam ipſi, ac ſoli hoc ipſi eximium datum eſt, ſimul quod per reflexum videt, merito opus habuit ſpiritu deſuper influente pellucido, qui ambienti aëri incidens et veluti converberans ipſum ſibi aſſimilabit. Neceſſario igitur dicetur, viſus inſtrumentum eſſe pellucidum ſplendidumque, auditus aëreum, olfactus vaporoſum, guſtus liquidum, tactus terreſtre. Neque enim aliter liceret habere ea, ut quae alterationem ex ſimilibus requirant. Atque hoc utique erat, quod Empedocles his verſibus voluit ſignificare:

Terram equidem terra, ſed aquam ſpectamus aqua, igne

Αἰθέρι δ᾽ αἰθέρα δῖον, ἀτὰρ πυρὶ πῦρ ἀΐδηλον.
αἰσθανόμεθα γὰρ ὄντως τῷ μὲν γεωδεστέρῳ τῶν αἰσθητηρίων, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἀφὴ, τῆς γεώδους φύσεως ἐν τοῖς αἰσθητοῖς, τῷ δ᾽ αὐγοειδεστάτῳ, τῷ τῆς ὄψεως, τῆς αὐγοειδοῦς, καθάπερ γε καὶ τῷ κατὰ τὴν ἀκοὴν ἀεροειδεῖ γιγνομένη τῶν ἰδίων ἀέρος παθημάτων ἡ διάγνωσις ἀποτελεῖται. καὶ μὲν δὴ καὶ τῷ κατὰ τὴν γεῦσιν ὑγρῷ καὶ σπογγοειδεῖ τὴν φύσιν ὄντι τῶν χυμῶν ἡμῖν αἴσθησις γίγνεται. λοιπὸν δ᾽ ἐστὶ τὸ τῆς ὀσφρήσεως ὄργανον, οὐκ ἐν τοῖς κατὰ τὴν ῥῖνα πόροις, ὡς οἱ πολλοὶ νομίζουσιν, ἀλλ᾽ ἐν τοῖς πέρασι τῶν ἐμπροσθίων ἐγκεφάλου κοιλιῶν, εἰς ἅπερ ἀνήκουσιν οἱ κατὰ τὴν ῥῖνα πόροι· κατὰ τοῦτο γάρ τοι τὸ μόριον ἀτμοειδεστάτας εἶναι συμβέβηκε τὰς κοιλίας αὐτοῦ. γέγραπται δὲ τῷ βουλομένῳ καὶ περὶ τοῦδε βιβλίον ἓν ἡμέτερον, ᾧ καὶ τὸ ἐπίγραμμά ἐστι περὶ τοῦ τῆς ὀσφρήσεως ὀργάνου.

Κεφ. ϛ΄. Πέμπτον γὰρ δὴ τοῦτ᾽ ἔστιν αἰσθητήριον, οὐκ ὄντων πέντε στοιχείων, ἐπειδὴ τὸ τῶν ὀσμῶν γένος ἐν τῷ μεταξὺ τὴν φύσιν ἐστὶν ἀέρος καὶ ὕδατος, ὡς καὶ

Confpicuum ignem, fed aëra cernimus aëre clarum.
Percipimus enim fic, fenforio enim magis terreftri, qui eft tactus, terreftrem in fenfibilibus naturam, lucidiffimo vifus lucidam, quemadmodum et aërio auditus fenforio propriorum aëris affectuum dignotio abfolvitur. Quin etiam humido guftatus fenforio et natura fpongiofo humores a nobis percipiuntur. Reliquum eft olfactus inftrumentum, non in narium meatibus, ut multi arbitrantur, fed in priorum cerebri ventriculorum extremis, in quae narium meatus emergunt, fi quidem in hac parte vaporofiffimos ipfius meatus effe contingit. Porro fcriptus eft, fi quis cupiat, etiam de hoc liber unus a nobis, cui titulum indidi De olfactus inftrumento.

Cap. VI. Quintum enim hoc eft fenforium inftrumentum, quum non fint quinque elementa; quoniam odorum genus natura medium eft inter aërem et aquam,

Πλάτων εἶπεν ἐν Τιμαίῳ μετὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν· μεταβάλλοντος γὰρ ὕδατος εἰς ἀέρα, ἀέρος τε εἰς ὕδωρ, ἐν τῷ μεταξὺ γεγόνασιν ὀδμαὶ σύμπασαι. λέγει δὲ καὶ περὶ τοῦ τῆς ὄψεως ὀργάνου, ὅτι πυρός ἐστι τοῦ καθαρωτάτου γένους, ὅπερ αὐτὸς αὐγήν τε καὶ φῶς ὀνομάζει, διαφέρον ἄνθρακός τε καὶ φλογός. φησὶ γοῦν· μετὰ δὲ ταῦτα δεῖ νοεῖν, ὅτι πυρός τε γένη πολλὰ γέγονεν, οἷον φλὸξ τό τ᾽ ἀπὸ τῆς φλογὸς ἀπιὸν, ἃ καίει μὲν οὔ, φῶς δὲ τοῖς ὄμμασι παρέχει, τό τε φλογὸς ἀποσβεσθείσης ἐν τοῖς διαπύροις καταλειπόμενον αὐτοῦ. τούτων οὖν τῶν τριῶν γενῶν τὸ μὴ καῖον μὲν, ὡς αὐτὸς ἔφη, φῶς δὲ τοῖς ὄμμασι παρέχον ἐν τῷ τῆς ὄψεως ὀργάνῳ πλεῖστόν ἐστιν, ὃ καὶ τοῦτο πάλιν αὐτὸς ἐδήλωσεν ἐν ταὐτῷ βιβλίῳ τῷ Τιμαίῳ κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν. τῶν δ᾽ ὀργάνων πρῶτον μὲν φωσφόρα συνετεκτήναντο ὄμματα, τοιᾷδε ἐνδήσαντες αἰτίᾳ· τοῦ πυρὸς ὅσον τὸ μὲν καίειν οὐκ ἔσχε, τὸ δὲ [219] παρέχειν φῶς ἥμερον, οἰκεῖον ἑκάστης ἡμέρας σῶμα ἐμηχανήσαντο γίγνεσθαι. τὸ γὰρ ἐντὸς ἡμῶν

quemadmodum et Plato dixit in Timaeo poſt haec verba: *Mutata enim aqua in aërem, vel aëre in aquam, in medio iſtorum odores fiunt univerſi.* Dicit et de viſus inſtrumento, quod ignis ſit puriſſimi, quem ipſe ſplendorem et lumen nominat, a carbone et flamma variantem. Verba ejus haec ſunt. *Poſt haec ſciendum eſt multa eſſe ignis genera, flammam videlicet et quod a flamma procedit, quod minime urit quidem, lumen autem oculis adfert, quodque, extincta flamma, intra illa, quae accenſa fuerant, remanet.* Ex his itaque tribus generibus quod non urit quidem, ut ipſe dicit, lumen autem oculis exhibet, in viſus inſtrumento plurimum eſt. Quin etiam hoc rurſus in eodem libro Timaeo indicavit ad hunc modum. *Sed ex inſtrumentis faciei primum luciferos exporrexerunt oculorum orbes, hac cauſa ipſos illigantes: ex igne, qui non urit quidem, ſed illuminando ſuaviter, cujusque diei corpus fieri machinati ſunt. Intimum ſiquidem noſtri corporis ignem hujus*

ἀδελφὸν ὂν τούτου πῦρ εἰλικρινὲς ἐποίησαν διὰ τῶν ὀμμάτων ῥεῖν λεῖον καὶ πυκνὸν, ὅλον μὲν, μάλιστα δὲ τὸ μέσον ξυμπιλήσαντες τῶν ὀμμάτων· ὥστε τὸ μὲν ἄλλο, ὅσον παχύτερον, στέγειν πᾶν, τὸ τοιοῦτον δὲ μόνον αὐτὸ καθαρὸν διηθεῖν. ὁποῖον μὲν οὖν τι τὸ τῆς ὄψεώς ἐστιν ὄργανον, ἐν τούτοις ἐδήλωσεν· ὅπως δὲ ὁρῶμεν, ἐν τοῖς ἐφεξῆς συνάπτων γοῦν τοῖς προειρημένοις φησίν· ὅταν μὲν οὖν μεθημερινὸν ᾖ φῶς περὶ τὸ τῆς ὄψεως ῥεῦμα, τότ᾽ ἐκπίπτον ὅμοιον πρὸς ὅμοιον ξυμπαγὲς γενόμενον, ἓν σῶμα οἰκειωθὲν ξυνέστη κατὰ τὴν τῶν ὀμμάτων εὐθυωρίαν, ὅπηπερ ἂν ἀντερείδῃ τὸ προσπίπτον ἔνδοθεν, πρὸς ὃ τὸ ἔξω συνέπεσεν. ὁμοιοπαθὲς δὴ δι᾽ ὁμοιότητα πᾶν γενόμενον, ὅτου τε ἂν αὐτό ποτε ἐφάπτηται, καὶ ὃ ἂν ἄλλο ἐκείνου, τούτῳ (316) τὰς κινήσεις διαδιδὸν εἰς ἅπαν τὸ σῶμα μέχρι τῆς ψυχῆς αἴσθησιν παρέχεται ταύτην, ᾗ δὴ ὁρᾷν φαμεν. αὗται μὲν αἱ τοῦ Πλάτωνος ῥήσεις, αὐγοειδὲς τὸ τῆς ὄψεως ὄργανον εἶναι λέγοντος, αἴσθησίν τε γίγνεσθαι δι᾽ αὐτοῦ τῶν κατὰ τὴν αὐγὴν παθημάτων, ὥσπερ τῶν κατὰ τὸν ἀέρα διὰ

ignis germanum sincerumque per oculos leviter emanare voluerunt; toto nimirum corpore oculi, sed media in primis ejus parte condensata, ut ignis hujusmodi, qui purior est, transeat, crassior vero cohibeatur. Quale igitur sit visus instrumentum, in hisce indicavit: quomodo autem videamus, deinceps praedictis conjungens sequentia ait. *Quum itaque diurnum lumen visus fluori radioque se objicit, tunc simile cum simili compactum unum efficitur corpus cognatum et affine, e directo oculorum situm, videlicet tam intimi quam externi luminis fit concursus. Totum igitur hoc propter similitudinem simili affectui obnoxium, quum quid aliud tangit, vel ipsum ab alio tangitur, motum hujusmodi ad corpus omne, perque id ad animam usque diffundens, sensum efficit, qui visus vocatur.* Haec sane Platonis verba splendidum visus instrumentum esse dicunt, sensumque fieri per ipsum splendoris affectum, quemadmodum et aëris affectum per auditum.

τῆς ἀκοῆς. τῷ γὰρ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον εἰς τὴν τῶν παθημάτων ἀφικνεῖται κοινωνίαν. δύο δὲ σημαινούσης ἁπάσης τῆς τοιαύτης λέξεως, οἵαν καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς ἐποιήσατο λέγων,

Γαίῃ μὲν γὰρ γαῖαν ὀπώπαμεν, ὕδατι δ' ὕδωρ,

ἓν μὲν, ὅτι δι' ὀργάνου τοιοῦδε, δεύτερον δὲ, ὅτι διὰ δυνάμεως τοιᾶσδε, τὸ μὲν, ὡς δι' ὀργάνου, συγχωρητέον ἀληθὲς εἶναι, τὸ δ', ὡς διὰ δυνάμεως, οὐκέτι. τὸ γάρ τοι πρῶτον αἰσθητικὸν, ὅ τι περ ἂν ᾖ, κοινὸν ἁπασῶν ἐστι τῶν κατὰ μέρος αἰσθήσεων, ὡς καὶ τοῦτο Πλάτων ἐν ἄλλοις τέ τισι καὶ μέντοι καὶ Θεαιτήτῳ διδάσκει κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ συγγράμματος, ἔνθα φησί· δεινὸν γάρ που, ὦ παῖ, εἰ πολλαί τινες ἐν ἡμῖν ὥσπερ ἐν δουρείοις ἵπποις αἰσθήσεις ἐγκάθηνται, ἀλλὰ μὴ εἰς μίαν τινὰ ἰδέαν, εἴτε ψυχὴν, εἴθ' ὅ τι δεῖ καλεῖν, πάντα ταῦτα συντείνει, ᾗ διὰ τούτων οἷον ὀργάνων αἰσθανόμεθα, ὅσα αἰσθητά. καὶ κατασκευάζων γε διὰ πλειόνων ἑξῆς ὁ Πλάτων τὸν λόγον ὧδέ φησι· θερμὰ καὶ σκληρὰ καὶ κοῦφα καὶ γλυκέα, δι' ὧν αἰσθάνῃ, ἆρ' αὐτοῦ τοῦ σώματος

Nam fimile cum fimili in affectuum communionem pervenit. At quoniam tota hujusmodi dictio duo fignificat, qualem et Empedocles fecit inquiens,

Terram equidem terra, fed aquam fpectamus aqua ipfa,

unum fane, quoniam per inftrumentum hoc, alterum, quia per virtutem talem, quod fane per inftrumentum, verum effe concedendum eft, quod ceu per virtutem, non item. Etenim primum fenforium, quodcunque fuerit, commune omnium eft partium fenfuum, ficut et hoc Plato quum in aliis quibusdam, tum in Theaeteto docet illa libri parte, ubi inquit: *Grave enim effet, o puer, fi multi in nobis fenfus quemadmodum ligneis equis infiderent, nec omnia haec in unam five ideam, five animam, five quocunque modo vocare libet, tenderent, qua per ifta tanquam inftrumenta, quaecunque fenfibus fubjacent, fentiamus.* Haec copiofius deinceps Plato aftruens ita fcribit: *Dic igitur, ea, per quae fentis, calida et ficca, lenia atque dulcia, nonne corporis partes fingula*

ἕκαστα τίθης, ἢ ἄλλου τινός; οὐδενὸς ἄλλου. ἢ καὶ ἐθελήσεις ὁμολογεῖν, ἃ δι' ἑτέρας δυνάμεως αἰσθάνῃ, ἀδύνατον εἶναι δι' ἄλλης ταῦτ' αἰσθέσθαι, οἷον ἃ δι' ἀκοῆς, δι' ὄψεως, ἢ ἃ δι' ὄψεως, δι' ἀκοῆς; πῶς γὰρ οὐκ ἐθελήσω; εἴ τι ἄρα περὶ ἀμφοτέρων διανοῇ, οὐκ ἂν διά γε τοῦ ἑτέρου ὀργάνου, οὐδ' αὖ διὰ τοῦ ἑτέρου περὶ ἀμφοτέρων αἰσθάνοιο ἄν; οὐ γὰρ οὖν. περὶ δὴ φωνῆς καὶ τῆς χρόας, πρῶτον μὲν αὐτὸ τοῦτο περὶ ἀμφοτέρων διανοῇ, ὅτι ἀμφοτέρω ἐστόν; ἔγωγε. οὐκοῦν καὶ ὅτι ἑκατέρου μὲν ἑκάτερον ἕτερον, ἑαυτῷ δὲ ταυτόν; τί μήν; καὶ ὅτι ἀμφοτέρω δύο, ἑκάτερον δὲ ἕν; καὶ τοῦτο. οὐκοῦν καὶ εἴτε ἀνομοίω, εἴτε ὁμοίω ἀλλήλοιν, δυνατὸς εἶ ἐπισκέψασθαι; ἴσως. ταῦτα δὴ πάντα διά τινος περὶ αὐτῶν διανοῇ· οὔτε γὰρ δι' ἀκοῆς, οὔτε δι' ὄψεως οἷόν τε τὸ κρινὸν λαμβάνειν περὶ αὐτῶν. ἔτι δὲ καὶ τόδε τεκμήριον περὶ οὗ λέγομεν. εἰ γὰρ δυνατὸν εἴη ἀμφοτέρω σκέψασθαι, ἆρ' ἐστὸν ἁλμυρὸν ἢ οὔ, οἶσθ' ὅτι ἕξεις εἰπεῖν, ᾧ ἐπισκέψῃ, καὶ τοῦτο οὔτε ὄψις, οὔτε ἀκοὴ φαίνεται,

ponis, an alterius cujuspiam? Nullius alterius. An etiam voles fateri, quae per aliam facultatem sentis, per alia eadem non posse sentire? veluti quae per auditum, eadem per visum, vel quae per visum, eadem per auditum? Quidni hoc velim? Si quid ergo de utrisque cogitas, non utique per aliud instrumentum, neque etiam per aliud de ambobus id sentis. Non certe. De voce et colore primum quidem id cogitas, quod utraque sunt. Utique. Item quod alterutrum ab alterutro diversum est, et sibimet idem. Et hoc sane. Quid igitur? et quod ambo duo sunt, alterutrum vero unum? Id quoque. Igitur sive dissimilia, sive similia inter se sint, potes inspicere ac judicare? Forte. Haec itaque omnia, per quod potissimum de ipsis existimas, non per auditum, non per visum, commune de illis quicquam accipi potest. Praeterea et hoc indicium ejus est, de quo dicimus. Si enim de utroque licet considerare, salsane sint, an non, utique posses dicere, quo considerares, id neque visum,

Ed. Chart. V. [219. 220.] Ed. Bas. I. (316.)

ἀλλά τι ἄλλο. τί δ' οὐ μέλλει ἥ γε διὰ τῆς γλώττης δύναμις; καλῶς λέγεις. ἡ δὲ δὴ διά τινος δύναμις τό τ' ἐφ' ἅπασι κοινὸν καὶ τὸ ἐπὶ τούτοις δηλοῖ σοι, ᾧ τὸ ἔστιν ὀνομάζεις, καὶ τὸ οὐκ ἔστι, καὶ ἃ νῦν δὴ ἐρωτῶμεν περὶ αὐτῶν, πᾶσι ποιὰ ἀποδώσεις ὄργανα, δι' ὧν αἰσθάνεται ἡμῶν τὸ αἰσθανόμενον ἕκαστα. [220] ἔν τε οὖν τούτοις ὁ Πλάτων, ὥσπερ οὖν κἀν τοῖς ἐφεξῆς, ἐν ἄλλοις τέ τισι διαλόγοις ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὑπὲρ τῆς κοινῆς δυνάμεως, ἥτις ἐξ ἐγκεφάλου διὰ τῶν νεύρων εἰς ἕκαστον τῶν αἰσθητηρίων ἀφικνουμένη τῶν ἐν αὐτοῖς ἀλλοιώσεων αἰσθάνεται. ὡς, εἴ γε δυνατὸν ἦν τοῖς ἰδίοις παθήμασιν αὐτῆς ἄλλο τι συναλλοιωθῆναι παρὰ τὸ φωτοειδὲς ὄργανον, ἢ τοῖς τῶν ἀτμῶν ἑτερόν τι τοῦ ἀτμοειδοῦς, ἢ τοῖς τοῦ ἀέρος ἄλλο τι παρὰ τὸ ἀεροειδὲς, ἢ τοῖς τῶν ὑγρῶν ἑτερόν τι παρὰ τὸ γευστόν τε καὶ πλῆρες χυμῶν, οὐκ ἂν ἐγεγόνει τὰ τῶν αἰσθητηρίων ὄργανα· νυνὶ δ' οὐχ οὕτως ἔχει. τὰ μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἀντιβαίνουσι σώμασιν, ὅσα περ ἦν ἴδια τῆς οἰκείας διαφορᾶς,

neque auditum apparere, sed aliud quippiam. Cur non, si linguae vis id efficiat? Probe dicis. Illa vero potentia per quod tibi ostendit, quod singulis est commune, quodque super singula, quo esse et non esse nominas, et quae modo de ipsis percunctamur, omnibus certa assignabis instrumenta, per quae id, quod sentit, in nobis singula sentiat. Itaque in his Plato, quemadmodum in subsequentibus, aliisque nonnullis dialogis de communi nos facultate edocuit, quae ex cerebro per nervos in singula sensoria perveniens alterationes, quae in ipsis sunt, sentit. Nam si possibile esset propriis ipsius affectionibus diversum quippiam simul alterare praeter instrumentum lucem repraesentans, aut affectibus vaporum diversum quiddam a vaporifero, aut affectibus aëris aliud quiddam praeter quod aëris imaginem refert, aut humorum diversum aliquid ab eo, quod gustat plenumque saporibus est, non facta essent sensoriorum instrumenta. At nunc non sic habet; etenim in corporibus occurrentibus, quaecunque propria erant suae differentiae,

Ed. Chart. V. [220.] Ed. Bas. I. (316.)

ἅπαντι μορίῳ νεύρων μεταλαβόντι δυνατὸν αἰσθάνεσθαι, διότι μηδὲ παθεῖν ἅπαξ ὑπὸ τῆς τοῦ γηΐνου σώματος προσβολῆς ἐπιτήδειόν ἐστιν. ἦν δ' αὐτῶν πρώτη μὲν ἡ κατ' ὀξύτητα καὶ ἀμβλύτητα, δευτέρα δ' ἡ κατὰ θερμότητα καὶ ψυχρότητα, κατὰ συμβεβηκὸς δ' αἱ λοιπαὶ, μέγεθός τε καὶ σχῆμα, καὶ κίνησις, καὶ ἀριθμὸς, αἳ καὶ μετὰ συλλογισμοῦ, καὶ μνήμης, οὐ μόνον τῆς αἰσθήσεως ἐδείχθησαν γινόμεναι κατά τε τὴν ἁφὴν καὶ τὴν ὄψιν ἐν τῇ περὶ τῆς ἀποδείξεως πραγματείᾳ, καθ' ἣν πρώτην ἀξιῶ γεγυμνάσθαι τὸν ἀκριβῶς ἕπεσθαι τοῖς νῦν λεγομένοις ἐφιέμενον. ὥσπερ δὲ τὰ τῆς ἁπτικῆς αἰσθήσεως αἰσθητὰ δι' ἀντιβάσεως, οὕτω τὰ τῆς γευστικῆς δι' ὑγρότητός τε καὶ χυμῶν εἰς γνῶσιν ἥκει. καὶ ἢν ξηρανθεῖσά ποτε τύχῃ σφοδρῶς ἡ γλῶττα, διαφθείρεται τῶν χυμῶν ἡ διάγνωσις, μὴ δυναμένου τοῦ παθόντος αὐτὸ διακρῖναι, τί μὲν ὀξὺ, τί δὲ πικρόν ἐστιν, ἢ δριμὺ, τί δὲ αὐστηρὸν, ἢ στρυφνὸν, ἢ ὅλως στῦφον, ὥσπερ οὐδὲ, τί μὲν γλυκὺ, τί δ' ἁλμυρόν. ἐμφράξεως δὲ γενομένης τῶν πόρων τῆς ῥινὸς, ἡ ἐκ τῶν ὀδμῶν αἴσθησις ἀπολ-

omni parti nervorum participi licet sentire, eo quod ne pati quidem totum a terrestris corporis occursu idoneum est. Erat autem ipsorum primus secundum acutiem et hebetudinem, secundus caliditatis et frigiditatis, ex accidenti vero reliqui, magnitudo, figura, motus et numerus; qui etiam cum ratiocinatione et memoria non solum sensu fieri demonstrati sunt, tum tactus, tum visus, in opere de demonstratione, in quo primum exercitatum esse desidero eum, qui exacte assequi ea, quae nunc dicuntur, cupiat. Quemadmodum autem et tactilis sensus sensilia per renixum, ita gustatorii sensus sensilia per humiditatem et humores in cognitionem veniunt. Et si inarefacta vehementer nonnunquam lingua fuerit, humorum dignotio corrumpitur, dum id, quod affectum est, nequeat discernere, quid acidum, quid amarum, aut acre, quid austerum, aut acerbum, aut in totum astringens, quemadmodum neque quid dulce, quid salsum existat. At narium meatibus obstructis, sensus odorum aboletur, quemadmo-

Ed. Chart. V. [220.] Ed. Baf. I. (316.)

λυται, καθάπερ γε καὶ ἡ τῶν φωνῶν, ἐὰν ἐμφραχθῇ τὰ ὦτα, μὴ διϊκνουμένης εἰς ἑκάτερον τῶν ὀργάνων τῆς οἰκείας ἀλλοιώσεως, εἰς μὲν τὸ ἀτμοειδὲς, ἐκ τῶν ὀδμῶν, (ἀτμὸς γὰρ ἡ τούτων οὐσία,) εἰς δὲ τὸ ἀεροειδὲς ἐκ τῶν φωνῶν, ἐπειδὴ καὶ τούτων ἀήρ ἐστιν ἡ οὐσία. ταῖς τοιαύταις ἐμφράξεσιν ἀνάλογόν ἐστι καὶ τὸ τῶν ὀφθαλμῶν πάθημα· καλεῖται δὲ ὑπόχυσις. ἐμφράττεται δὲ ἐν αὐτῷ τῆς ἡλιοειδοῦς αὐγῆς ὁ κατὰ τὸν ῥαγοειδῆ χιτῶνα πόρος, ὡς μηκέτι συνάπτεσθαι τὸ τῆς ὄψεως ἴδιον ὄργανον τῷ περιέχοντι τὸν ὅλον ὀφθαλμὸν ἔξωθεν ἀέρι. τοῦτ᾽ οὖν αὐτὸ καὶ κατ᾽ ἐκείνην τὴν ῥῆσιν ὁ Πλάτων ἐδήλωσεν, ἔνθα φησί· σωματοειδὲς δὴ καὶ ὁρατὸν αὐτὸ τέλειον γενόμενον εἶναι, χωρισθὲν δὲ πυρὸς, οὐδὲν ἄν ποτε ὁρατὸν γένοιτο, οὐδὲ ἁπτὸν ἄνευ τινὸς στερεοῦ· στερεὸν δὲ οὐκ ἄνευ γῆς, ὅθεν ἐκ πυρὸς καὶ γῆς τὸ τοῦ παντὸς σῶμα ἀρχόμενον συνιστᾶν ὁ θεὸς ἐποίει. ἐκ πυρὸς γὰρ καὶ γῆς πεποιῆσθαί φησι τὸ σῶμα τοῦ παντὸς, ἵν᾽ ὁρατόν τε καὶ ἁπτὸν ᾖ. διὰ τοῦτ᾽ οὖν καὶ τὰ τῶν ζώων σώματα, τὸ μὲν ἁπτικὸν ὄργανον γεῶδές ἐστι, τὸ δ᾽

dum et vocum, si aures obstructae sint, propria alteratione in utrumque instrumentum non perveniente, nempe in vaporificum ex odoribus, (vapor enim horum substantia est,) in aëreum vero ex vocibus, quoniam et horum aër est substantia. Ejusmodi obstructionibus respondet et oculorum affectus; vocatur autem suffusio; in qua obstruitur solaris luminis meatus, qui in tunica rhagoïde habetur, ut proprium visus instrumentum non amplius cum aëre, qui totum extrinsecus oculum ambit, conjungatur. Hoc idem in illa oratione Plato significavit, ubi inquit: *Corporeum autem, visilem, ipsum absolutum evasisse, separatum autem ab igne nihil unquam videri potest, neque sine solido quicquam tangi. Solidum vero absque terra nihil; ideo in operis hujus exordio deus ignem primo terramque creavit.* Ex igne enim et terra mundi corpus factum inquit, ut spectari contrectarique possit. Igitur etiam animantium corpora, tactus organum terre-

ὀπτικὸν πυροειδὲς, ἅπερ ἀλλοιοῦσθαι μὲν ἠδύνατο καὶ χωρὶς αἰσθήσεως, εἰ μὴ μετέσχεν νεύρων, αἰσθάνεται δὲ τῆς ἀλλοιώσεως μετουσία τούτων. οὔκουν ἀλλοίωσίς ἐστιν ἡ αἴσθησις, ὥς ἔνιοί φασιν, ἀλλὰ διάγνωσις ἀλλοιώσεως. οὐ μὴν οὐδ᾽ ἀρκεῖ λείαν ἢ τραχεῖαν ἐν τῷ σώματι γενέσθαι κίνησιν εἰς ἡδονῆς ἢ πόνου γένεσιν, ἀλλὰ χρὴ προσελθεῖν αἴσθησιν ἑκατέρᾳ τῶν τοιούτων κινήσεων. εἰ δὲ καὶ τὴν διάθεσιν αὐτὴν ἐθέλοις καλεῖν ὀδύνην ἢ πόνον, οὔ μοι διαφέρει. μόνον γὰρ ἀξιῶ σε μεμνῆσθαι τοῦ διαφέρειν ἀλλήλων τήν τε διάθεσιν, ἣν ἴσχει τὰ σώματα τῆς φύσεως ἐξιστάμενα, καὶ τὴν αἴσθησιν αὐτῆς, ἐπεί τισί γε, καθάπερ [221] Ἱπποκράτει, κέκληταί ποθ᾽ ἡ αἴσθησις μόνη πόνος, ἔνθα φησίν· ὁκόσοι πονέοντές τι τοῦ σώματος τὰ πολλὰ τῶν πόνων οὐκ αἰσθάνονται, τούτοισιν ἡ γνώμη νοσεῖ. τοὺς γὰρ βεβλαμμένους ὁτιοῦν μέρος οὕτως σφοδρῶς, ὡς, εἰ μὴ παρεφρόνουν, ἀλγεῖν, ὠνόμασε πονοῦντας. ὅτε οὖν φησιν, ὀδύνη γίγνεται καὶ διὰ τὸ θερμὸν, καὶ διὰ τὸ ψυχρὸν, καὶ διὰ τὸ πλέον, καὶ διὰ τὸ ἔλαττον, καὶ ἐν μὲν τοῖσιν

ftre eft, vifus igneum, quae alterari etiam potuiffent fine fenfu, nifi nervos haberent, alterationem autem percipit nervorum perturbatio. Non igitur fenfus eft alteratio, ut nonnulli inquiunt, verum alterationis dignotio. Haud tamen fufficit levem aut afperum in corpore fieri motum ad voluptatis aut laboris generationem, fed utrique id genus motui fenfum accidere convenit. At fi etiam difpofitionem ipfam voles nominare dolorem aut laborem, nihil intereft. Id enim folum meminiffe te velim, difpofitionem, in qua corpora naturae modum excedentia habentur, et fenfum ipfius invicem differre, quoniam nonnulli, quemadmodum Hippocrates aliquando fenfum folum laborem vocat, ubi fcribit: *Qui aliqua parte corporis laborantes plerumque laborem non fentiunt, his mens aegrotat.* Nam laefos quacunque parte tam vehementer, ut, nifi defiperent, dolerent, nominavit laborantes. Quum itaque dicit, „dolor fit et propter calorem et frigiditatem, item propter plus, et propter

ἐψυγμένοισι τοῦ σώματος διὰ τὸ θερμὸν, ἐν δὲ τοῖσι τεθερμασμένοισι διὰ τὸ ψυχρὸν, καὶ τοῖσι τὴν φύσιν διαφθειρομένοισιν ὀδύναι γίγνονται, μὴ νομίσῃς αὐτὸν ἀλλοίωσίν τινα βραχεῖαν φάναι, ἀλλὰ σφοδρᾶς ἀλλοιώσεως αἴσθησιν, ἥτις αἴσθησις οὐ δύναται γενέσθαι χωρὶς τῆς τοῦ πάσχοντος σώματος εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐξαλλαγῆς. ἡ (317) δέ γε βραχεῖα μεταβολὴ τῶν σωμάτων αἴσθησιν μὲν ἐργάζεται διαγνωστικὴν τῆς τοῦ ποιήσαντος δυνάμεως, ὅταν γ᾽ αἰσθητικὸν ὑπάρχῃ δηλονότι τὸ ἀλλοιούμενον, ὀδύνην δ᾽ οὐδέπω παρέχει. πάσχει δ᾽ ἑτοίμως τὰς βραχείας μεταβολὰς ἀπὸ τῶν ὁμογενῶν ἓν ἕκαστον.

Κεφ. ζ΄. Αὐτίκα γέ τοι τὸ τῆς ὄψεως ὄργανον, ἐπειδὴ χρωμάτων ἐχρῆν αὐτὸ διαγνωστικὸν ὑπάρχειν, αὐγοειδὲς ἐγένετο, μόνων τῶν τοιούτων σωμάτων ἀλλοιοῦσθαι πεφυκότων ὑπὸ χρωμάτων, ὡς δηλοῖ καὶ ὁ περιέχων ἀὴρ, ἡνίκα μάλιστα καθαρὸς ὑπάρχῃ, τηνικαῦθ᾽ ὑπὸ χρωμάτων ἀλλοιούμενος. ἰδεῖν γοῦν ἔστιν, ὅταν ἐν ἀέρι τοιούτῳ τις ὑπὸ δένδρῳ κατακείμενος ᾖ, τὸ τοῦ δένδρου χρῶμα περιεχόμενον

minus; et in perfrigeratis quidem corporis partibus propter calorem fane, in excalefactis autem propter frigus; ac iis, quibus natura corrumpitur, dolores oboriuntur;" ne putes, ipfum alterationem quandam exiguam indicare, fed vehementis alterationis fenfum; qui, inquam, fenfus non poteft fieri, nifi corpus affectum in ftatum praeter naturam tranfeat. At exigua corporum immutatio fenfum quidem efficit, qui efficientis facultatem difcernat, quum fenfibile fcilicet id, quod alteratur, exiftat, dolorem vero nondum exhibet. Patiuntur autem fingula prompte exiguas mutationes ex finitimis genere.

Cap. VII. Jam vero vifus inftrumentum, quoniam coloribus difcernendis idoneum ipfum effe conveniebat, fplendidum creatum eft, quod fola hujusmodi corpora a coloribus alterari foleant; quemadmodum indicat etiam aër ambiens, qui, quum maxime purus eft, tunc a coloribus alteratur. Itaque videre licet, quum in aëre ejusmodi aliquis fub arbore decumbat, arboris colorem ipfum

αὐτῷ. καὶ τὸ τοῦ τείχους δὲ χρῶμα πολλάκις ἀὴρ λαμπρὸς ψαύσας ἐδέξατό τε καὶ διεκόμισεν ἐφ' ἕτερον σῶμα, καὶ μάλισθ' ὅταν ᾖ τὸ χρῶμα κυανοῦν, ἢ ξανθὸν, ἢ ὁπωσοῦν ἑτέρως εὐανθές. καὶ μὲν δὴ καὶ ὥσπερ ὑπὸ τῆς ἡλιακῆς αὐγῆς αὐτῷ τῷ ψαῦσαι μόνον ὁ πᾶς ἀὴρ ἀθρόως ὁμοιοῦται, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπὸ τοῦ χρώματος αὐτίκα μεταβάλλεται. ταυτὶ μὲν οὖν ὀρθότατα καὶ πρὸς Ἀριστοτέλους εἴρηται περί τε τῆς παραχρῆμα μεταβολῆς τῶν οὕτως ἀλλοιουμένων, ὡς κινδυνεύειν ἄχρονον εἶναι καὶ ἐπὶ ταύτῃ, καὶ διότι πέφυκεν ὑπὸ χρωμάτων ὁ λαμπρὸς ἀὴρ ἀλλοιούμενος, ἄχρι τοῦ τῆς ὄψεως ὀργάνου διαπέμπειν τὴν ἀλλοίωσιν. οὐ μὴν ὅπως γε τὴν θέσιν, ἢ τὸ μέγεθος, ἢ τὸ διάστημα γνωρίζομεν ἑκάστου τῶν αἰσθητῶν, εἶπεν ὁ Ἀριστοτέλης. ἀλλὰ καὶ συλλογιζόμενοι περὶ τὸ δόγμα πολλοὶ τῶν ἀπ' αὐτοῦ κατάφωροι γίγνονται ψευδόμενοι, μήτ' ὀσμῶν, μήτε φωνῶν συνενδεικνυμένων τὸν τόπον, ὅθεν ἥκουσιν, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ δέδεικται περὶ ἀποδείξεως. καὶ μὲν δὴ καὶ τὸ διὰ τῶν κατόπτρων, ὅσα τε ἄλλα στιλπνὰ σώματα, καὶ

ambientem, et parietis colorem subinde aër splendidus ubi contigisset, suscepit in aliudque corpus transtulit, praesertim ubi color sit caeruleus aut flavus aut quocunque alio modo floridus. Quin etiam, ut a solis splendore solo tactu totus aër statim ei assimilatur, ita a colore protinus mutatur. Haec igitur etiam rectissime ab Aristotele dicta sunt, tum de subita eorum, quae sic alterantur, mutatione, ut periclitetur esse temporis expers; et circa hanc etiam, quia aër splendidus a coloribus alterari consuevit, usque ad visus instrumentum alterationem transmittens; non tamen, quomodo situm, aut magnitudinem, aut intervallum cujusque sensibilis cognoscamus, Aristoteles exposuit. Verum ratiocinantes de placito multi quoque ipsius sectatores deliri redduntur, mentientes, quum neque odorum, neque vocum loci demonstrentur, unde veniant, ut in opere de demonstratione ostensum est. Insuper quod per specula, aliaque lucida corpora interim nos ipsi spectamur, interim alii quidem

μὲν ἡμᾶς αὐτοὺς θεᾶσθαι, ποτὲ δὲ ἄλλους τινὰς ἐκ πλαγίων ἢ ὄπισθεν, ὥσπερ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, πλὴν Πλάτωνος, οὕτω καὶ Ἀριστοτέλει μάχεται, μόνου τοῦ χρώματος δυναμένου κατ᾿ ἀνάκλασιν ἀπὸ τῶν ὁρωμένων ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ὄψιν ἀφικέσθαι, μορφῆς δ᾿ ἢ μεγέθους οὐκέτι. μορφὴν μὲν γὰρ τῆς ποικιλίας τῶν περὶ τὰ μόρια σχημάτων ἐργαζομένης, οὔτ᾿ ἐπινοῆσαι δυνατὸν, ἀπ᾿ αὐτῶν τινα γενέσθαι προσβολὴν τοῖς κατόπτροις, οὔτ᾿, εἰ καὶ γένοιτο, χωρὶς τοῦ κλασθῆναι τὴν ἀνάκλασιν ἐφ᾿ ἡμᾶς ἀφικέσθαι· πιθανώτερα γὰρ ὅσον ἐπὶ τῷδε τὰ κατ᾿ Ἐπίκουρον εἴδωλα· τὸ δὲ μέγεθος ἔτ᾿ ἀδυνατώτερον ἐγκαταβαίνειν τῇ κόρῃ. [222] καίτοι τοῦτό γε τὰς ἁπάντων τῶν ἄλλων καταβάλλον δόξας ὥσπερ τι μικρὸν παρέρχονται, περὶ μὲν τοῦ διαστήματός τε καὶ τῆς θέσεως ἐπιχειροῦντες σοφίζεσθαι, τὴν δὲ τοῦ μεγέθους διάγνωσιν, ὅπως γίγνεται, παρερχόμενοι, καίπερ διαῤῥήδην αὐτῶν ἀνατρέπουσαν τὰς δόξας. ἀδύνατον γὰρ αἰσθέσθαι τοῦ μεγέθους τῶν ὁρατῶν ἄνευ τοῦ θεωρεῖσθαι τὸ βλεπόμενον, ἐν ᾧπερ ἂν ὑπάρχῃ τόπῳ. καίτοι περὶ τῆς ἀνακλάσεως, ἣν ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἐφ᾿ ἡμᾶς ὁ Ἀριστοτέλης

ex obliquo aut retro, quemadmodum aliis omnibus, excepto Platone, ſic etiam Ariſtoteli repugnat, quum ſolus color per repercuſſum ab iis, quae videntur, ad noſtrum viſum perveniat, forma autem aut magnitudo non item. Etenim formam quum efficiat figurarum circa partes varietas, neque cogitare licet, ipſas ſpeculis occurrere, neque, ſi occurrant, ſine flexu ad nos repercuſſum pervenire; probabiliores namque ſunt, quantum ad hoc pertinet, Epicuri imagines; magnitudinem vero minus adhuc poſſibile eſt pupillam ingredi. Hoc tamen omnium aliorum opiniones dejiciens tanquam aliquid parvum praetergrediuntur; de intervallo ſane et ſitu conantur argumentari; magnitudo autem quomodo dignoſci debeat, praetereunt, etſi manifeſte eorum opiniones pervertat. Nemo ſiquidem poteſt magnitudinem rerum viſibilium ſentire, niſi id, quod videtur, contempletur, in quocunque exiſtat loco, etſi de reflexione, quam a ſenſibilibus ad nos Ariſtoteles venire dicit, ratione videtur mihi

ἥκειν λέγει, τῷ λόγῳ δοκεῖ μοι κατανενοηκέναι τὴν ἀτοπίαν, οὐδαμόθι τολμῶν αὐτῇ χρῆσθαι, παρελκόμενος δ' ὡς ἀπίθανον ἀεί. καὶ γὰρ ὅπως ἡ ἶρις γίγνεται, καὶ ὅπως ἅλως ἤτοι περὶ τὸν ἥλιον ἢ τὴν σελήνην, οἵ τ' ἀνθήλιοι καὶ οἱ προήλιοι καλούμενοι, τά τε διὰ τῶν κατόπτρων ὁρώμενα διερχόμενος, εἰς ἀνάκλασιν ὄψεως ἀναφέρει πάντα, μηδὲν διαφέρειν λέγων, ἢ τὴν ὄψιν ἀνακλᾶσθαι νομίζειν, ἢ τὰς ἀπὸ τῶν ὁρωμένων ἀλλοιώσεις τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος, ὁμοιότατον κατά γε τοῦτο σοφιζόμενος Ἀσκληπιάδῃ τῷ τῆς ὁλκῆς ἀντὶ τοῦ τῆς φορᾶς ὀνόματι χρωμένῳ· τὸ γὰρ ἀπίθανον τῆς φορᾶς ὑπειδόμενος ἐπετόλμησε τῇ μεταθέσει τῆς προσηγορίας. οὕτως οὖν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, ἐπειδὴ σαφῶς ἠπίστατο τὰ κατὰ μέρος ἀπιθάνους ἐρεῖν τὰς ὀπτικὰς αἰτίας, εἰ φυλάττοι τὴν ἑαυτοῦ δόξαν, ἐπὶ τὴν ἀλλοτρίαν ἀφίκετο, μηδὲν διαφέρειν λέγων, ὁποτέρως ἂν ἑρμηνεύῃ, καίτοι δικαιότατ' εἴποι πρὸς αὐτὸν ἄν τις· Εἰ μηδὲν διαφέρει λέγειν οὕτως ἢ ἐκείνως, τί καταλιπὼν τὴν ἀληθῆ τε

consideraſſe abſurditatem, nusquam ea uti auſus, verum ceu improbabilem rem ſemper declinat. Quippe quomodo iris fiat, et qua ratione areae vel circa ſolem vel lunam creentur, tum quae praecedunt, tum quae contra ſolem occurrunt, quae anthelii, et quae prohelii dicuntur, item quae per ſpecula videntur, enumerans, ad reflexionem viſus omnia refert, nihil differre inquiens, vel ſi viſum reflecti putes vel alterationes aëris nos ambientis ab iis, quae videntur, ſimiliter omnino hac in re ac Aſclepiades cavillatus, qui attractionis nomine vice lationis utitur, nam improbabilitatem lationis ſubveritus translatione nominis fiduciam ſibi aſcivit. Sic igitur et Ariſtoteles quum manifeſto ſciviſſet, fore, ut particulatim improbabiles diceret viſorias cauſas, ſi ſuam ipſius opinionem tueretur, ad alienam pervenit, nihil intereſſe pronuncians, quomodocunque interpreteris. Etſi optimo jure ad ipſum poſſis dicere: Si nihil refert, hoc vel illo pacto dicere, cur, relicta vera tuaque opinione, aliena

Ed. Chart. V. [222.] Ed. Bas. I. (317.)

καὶ σὴν δόξαν ἀλλοτρίᾳ χρῇ ψευδεῖ; εἰς γὰρ τοὐναντίον σοι περιτραπήσεται τὸ σόφισμα, μηδεμίαν αἰτίαν εἰπόντι τῆς ἀλόγου τῶν δογμάτων μεταλλαγῆς, ὥστε ὑποπτευθήσῃ μᾶλλον ἢ πιστευθήσῃ. καὶ μὴν εἰ, διότι πιθανώτερόν σοι τὸ λέγειν ἐστὶν, διὰ τοῦτο φαίης προσχρῆσθαι δόγμασιν ἀλλοτρίοις, ἐρωτηθήσεται πάλιν αὐτοῦ τοῦ πιθανοῦ τὴν αἰτίαν. εἰ γὰρ ἡ ψευδὴς δόξα τὰς κατὰ μέρος ἁπάσας αἰτίας πιθανωτέρας ἔχει τῆς ἀληθοῦς, ἀπιστηθήσεταί πάντ' αὐτοῦ τὰ τῶν προβλημάτων βιβλία. τὸ μὲν οὖν διὰ μέσου τοῦ ἀέρος ὁρᾷν ἡμᾶς ἐναργές ἐστι καὶ πᾶσιν ὁμολογούμενον, ἡ ζήτησις δὲ ἐπὶ τῷδε γίγνεται, πότερον ὡς δι' ὁδοῦ τινος μέσης ἀπὸ τῶν ὁρωμένων ἀφικνεῖταί τι πρὸς ἡμᾶς, ἢ τοιοῦτον ὄργανον ὁ ἀὴρ ἐστιν ἡμῖν εἰς τὴν τῶν ὁρατῶν διάγνωσιν, οἷόν περ τὸ νεῦρον εἰς τὴν τῶν ἁπτῶν. οἴονται μὲν οὖν οἱ πλεῖστοι, καὶ διὰ τοῦ νεύρου τὴν ἀπὸ τῶν προσπιπτόντων ἀλλοίωσιν ἀναδιδομένην ἐπὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικὸν εἰς διάγνωσιν ἄγειν ἡμᾶς αὐτῶν, οὐκ ἐννοοῦντες, ὡς οὐκ ἂν ἡ τῆς ὀδύνης αἴσθησις ἐγίγνετο κατὰ τὸ τεμνόμενον

uteris falsa? Nam contra te sophisma dirigetur, quum nullam causam habeas, cur citra rationem dogmata transmutaveris, ut suspicionem potius quam fidem astruxeris. Atqui si, quod probabilius tibi dicere sit, ideo dicas alienis te uti dogmatis, interrogabitur rursus ipsius probabilitatis causa. Si enim falsa opinio universas particulares causas probabiliores quam vera obtinet, omnibus tuis problematum libris fides derogabitur. Quapropter per medium aërem videre nos evidens est et omnibus in confesso. At quaestio ob hoc oboritur, utrum ceu per viam quandam mediam ab his, quae videntur, aliquid ad nos pervenit, an hujusmodi instrumentum aër est nobis ad visibilium dignotionem, cujusmodi nervus dignoscendis tactilibus. Putant igitur plerique, etiam per nervum alterationem ab iis, quae accidunt, distributam ad animae facultatem principem nos ad dignotionem ipsorum ducere, non considerantes, quod doloris sensus parti,

ἢ θλώμενον ἢ καιόμενον μόριον, εἰ μὴ καὶ τῆς αἰσθήσεως ἡ δύναμις ἦν ἐν αὐτοῖς. ἔχει δ' ἐναντίως ἢ δοξάζουσιν ἐκεῖνοι τὸ ἀληθές. αὐτό τε γὰρ τὸ νεῦρον ἐγκεφάλου μέρος ἐστὶν, οἷόν περ ἀκρέμων ἢ βλάστημα δένδρου, τό τε μέρος, εἰς ὃ ἐμφύεται, τὴν δύναμιν αὐτοῦ δεχόμενον εἰς ὅλον ἑαυτῷ διαγνωστικὸν γίνεται τῶν ψαυόντων αὐτοῦ. παραπλήσιον οὖν τι κἀπὶ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος γίγνεται. πεφωτισμένος γὰρ ὑφ' ἡλίου τοιοῦτόν ἐστιν ἤδη τὸ τῆς ὄψεως ὄργανον, οἷον τὸ παραγιγνόμενον ἐξ ἐγκεφάλου πνεῦμα· πρὶν φωτισθῆναι δὲ κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ πνεύματος εἰς αὐτὸν ἐκ τῆς βολῆς ἐναποτελουμένην ἀλλοίωσιν ὁμοιοπαθὲς ὄργανον οὐ γίγνεται. μὴ τοίνυν ὡς διὰ βακτηρίας τοῦ πέριξ ἀέρος ὁρᾷν ἡμᾶς οἱ Στωϊκοὶ λεγέτωσαν. ἡ γὰρ τοιαύτη διάγνωσις ἀντιβαινόντων ἐστὶ σωμάτων κατὰ συλλογισμὸν, ἔτι δὲ μᾶλλον οὐ πιλητοῦ αἰσθητικὴ ἡ τοῦ ὄμματος αἴσθησις ἡμῖν ἐστιν, οὔτε [223] τῆς σκληρότητος, ἢ μαλακότητος, ἀλλὰ χρόας, καὶ μεγέθους, καὶ θέσεως, ὧν οὐδὲν ἡ βακτηρία διαγνῶναι δύναται. πολὺ τοίνυν ἄμεινον, ὃ ἐν

quae dividitur, vel contunditur, vel uritur, haud inesset, nisi etiam sensus facultas in ipsis consisteret. Habet se autem veritas secus quam illi opinantur; nam nervus ipse cerebri pars est, veluti surculus aut germen arboris, et pars, in quam inseritur, virtutem ipsius in sese excipiens totam discernit ea, quae ipsam contingunt. Persimile quid etiam in aëre nos ambiente accidit; nam illuminatus a sole tale jam est nobis visus instrumentum, qualis ex cerebro proficiscens spiritus. At prius, quam illuminatus fuerit, ex alteratione, quae a spiritu in ipsum emissione absolvitur, simile affectu instrumentum non efficitur. Ne igitur per ambientem aërem tanquam per baculum videre nos Stoïci dictitent. Nam ejusmodi dignotio corporum est resistentium, atque magis etiam per ratiocinationem; oculorum vero sensus non densum corpus, aut duritiem, vel mollitiem sentit, sed colorem, magnitudinem, et situm, ex quibus nullum baculus potest dignoscere. Multo igitur melius, ut in erratis Epicurus

Ed. Chart. V. [223.] Ed. Baf. I. (317. 318.)

ἐσφαλμένοις Ἐπίκουρος ἀπεφήνατο τῶν Στωϊκῶν. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τῶν ὁρατῶν οὐδὲν ἄγουσιν ἄχρι τῆς ὀπτικῆς δυνάμεως· ὁ δ' Ἐπίκουρος, καὶ πολύ γε τούτου κρεῖττον Ἀριστοτέλης, οὐκ εἴδωλον σωματικὸν, ἀλλὰ ποιότητα δι' ἀλλοιώσεως τοῦ πέριξ ἀέρος ἀπὸ τῶν ὁρατῶν ἄγων ἄχρι τῆς ὄψεως. εὐλαβήθη γὰρ ὅλως αἰσθητικὸν ποιῆσαι τὸν πέριξ ἀέρα, καίτοι τήν γε σάρκα σαφῶς ὁρῶν αἰσθητικὴν γιγνομένην ἐκ τῆς ἀφικνουμένης εἰς αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς δυνάμεως. τί δὲ χαλεπόν ἐστι τὴν ἡλιακὴν αὐγὴν αἰσθητικὴν ὑποθέσθαι, οἷον μάλιστα τὸ κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς πνεῦμα τὸ παραγόμενον ἐξ ἐγκεφάλου προδήλως ὁρᾶται; καὶ γὰρ φωτοειδές ἐστιν. εἰ δὲ καὶ περὶ ψυχῆς οὐσίας ἀποφήνασθαι χρὴ, δυοῖν θάτερον ἀναγκαῖον εἰπεῖν, ἤγουν εἶναι τὸ οἷον αὐγοειδές (318) τε καὶ αἰθερῶδες σῶμα λεκτέον αὐτὴν, εἰς ὃ, κἂν μὴ βούλωνται, κατ' ἀκολουθίαν ἀφικνοῦνται Στωϊκοί τε καὶ Ἀριστοτέλης, ἢ αὐτὴν μὲν ἀσώματον ὑπάρχειν οὐσίαν, ὄχημά τε τὸ πρῶτον αὐτῆς εἶναι τουτὶ τὸ σῶμα, δι' οὗ μέσου τὴν πρὸς τἄλλα σώματα κοινωνίαν λαμβάνει. τοῦτο

Stoicorum pronunciavit. Illi fiquidem nullum vifibile usque ad vim viforiam tradiderunt, Epicurus autem, eoque multo praeftantius Ariftoteles, non imaginem corpoream, fed qualitatem per aëris ambientis alterationem a vifibilibus ad usque vifum traducit. Etenim veritus eft omnino ambientem aërem fentiendi facultatis capacem efficere, quum tamen carnem manifefto fenfus participem fieri confpiciat ex facultate, quae ab initio in ipfam perveniebat. Quid autem negotii eft folis fplendorem fentiendi vim habere ftatuere, qualis maxime fpiritus in oculis manifefto confpicitur, qui ex cerebro defcendit, quum lucidus fit? At fi de animae fubftantia pronunciare oportet, alterutrum neceffario dicetur, aut hanc effe veluti lucidum et aethereum corpus affirmandum; in quam fententiam vel inviti ex confecutione Stoïci et Ariftoteles perveniunt; aut ipfam incorpoream effe fubftantiam, primumque ipfius vehiculum hoc corpus, quo ceu medio cum reliquis corporibus communionem fufcipit. Hoc ita-

μὲν οὖν αὐτὸ δι' ὅλου λεκτέον ἡμῖν ἐκτετάσθαι τοῦ ἐγκεφάλου, τῇ δέ γε πρὸς αὐτὸ κοινωνίᾳ τὸ κατὰ τὰς ὄψεις αὐτῶν πνεῦμα φωτοειδὲς γίγνεσθαι.

Κεφ. η'. Περὶ μὲν οὖν τῆς Ἀριστοτέλους τε καὶ τῶν Στωϊκῶν δόξης ὀλίγον ἀναβάλλομαι, τὸ δὲ τὴν αἴσθησιν τῶν αἰσθητῶν γίγνεσθαι δι' ἀλλοιώσεώς τε καὶ διαγνώσεως ἐξ ὧν εἶπον δῆλον. ἀλλοιοῦται μὲν οὖν τὸ τῆς αἰσθήσεως ὄργανον, ἡ διάγνωσις δ' αὐτοῦ τῆς ἀλλοιώσεως γίγνεται ἐκ μιᾶς δυνάμεως κοινῆς πάντων τῶν αἰσθητηρίων ἐκ τῆς ἀρχῆς ἐπιῤῥεούσης. τὴν δὲ ἀρχὴν αὐτῶν εἴτε κοινὴν αἴσθησιν, εἴτε πρῶτον αἰσθητικὸν ἐθέλοις ὀνομάζειν, οὐ διοίσει. καὶ ταύτην ἔδειξεν ὁ πρόσθεν λόγος ἐγκέφαλον οὖσαν, ἀφ' οὗ πάντα τὰ μόρια αἴσθησίν τε καὶ κίνησιν ἔχει, καθηκόντων ἑτέρων μὲν νεύρων εἰς τὰ τῶν αἰσθήσεων ὄργανα διαγνώσεως ἕνεκα τῶν αἰσθητῶν, ἑτέρων δὲ τῶν κινούντων αὐτὰ, τά γε κινεῖσθαι δεόμενα, καθάπερ ὀφθαλμούς τε καὶ γλῶτταν καὶ ὦτα. καὶ γὰρ οὖν καὶ ταῦτα τοῖς πλείστοις τῶν ζώων κινεῖται, μυῶν τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ περιλαμβανόντων

que ipſum per totum cerebrum exporrectum eſſe dicemus, communione vero ipſius ſpiritum, qui in viſu ipſorum habetur, lucidum evadere.

Cap. VIII. Jam vero de Ariſtotelis et Stoicorum opinione dicere paululum differam, ſenſum vero ſenſilium corporum ex alteratione et dignotione fieri, ea, quae dixi, declarant. Alteratur itaque ſenſus inſtrumentum; dignotio autem ipſius alterationis fit ex una facultate omnium ſenſoriorum communi, quae a principio influit. Porro principium ipſorum ſive communem ſenſum, ſive princeps ſenſorium nuncupare voles, nihil intererit, atque hoc prior diſputatio indicavit eſſe cerebrum, a quo omnes partes ſenſum et motum obtinent, deſcendentibus aliis nervis in ſenſuum inſtrumenta, ut ſenſilia dignoſcantur, aliis moventibus ea, quae moveri deſiderant, veluti oculos, linguam et aures. Quin etiam hae plurimis animantibus moventur, muſculis, qui in capite ſunt, eas com-

αὐτὰ, δι' ὧν αἱ καθ' ὁρμὴν ἅπασαι κινήσεις τοῖς ζώοις εἰσίν. ἐξ ὧν ἁπάντων μαρτυρεῖται, προσηκόντως εἰρῆσθαι, τὸν ἐγκέφαλον ἀρχὴν εἶναι τοῦτο μὲν αἰσθήσεως ἁπάσης τοῖς ζώοις, τοῦτο δὲ τῆς καθ' ὁρμὴν κινήσεως. εἰ δέ γε μὴ διὰ ταῦτα, τίνος ἕνεκα ἄλλου γέγονεν; ἢ διότι τὰς μήνιγγας ἔξωθεν αὐτῷ περιέτεινεν ἡ φύσις, εἴ περ ἐν ἐκείναις μέν ἐστιν ἡ τῆς ψυχῆς ἀρχὴ, μάτην ἐγκέφαλος ἐγένετο; διὰ τί δ' ἑκάστη τῶν κοιλιῶν αὐτοῦ τιτρωσκομένη κίνδυνον ὀξύτατον ἐπιφέρει; διὰ τί δ' ἀπ' αὐτοῦ πάντα πέφυκε τὰ νεῦρα καὶ ὁ νωτιαῖος μυελός; ὃς ὅτι μὲν ἀποβλάστημα τῆς κατὰ τὸν ἐγκέφαλον οὐσίας ἐστὶν, ἐναργῶς φαίνεται διὰ τῶν ἀνατομῶν, ὡς μηδὲ τοὺς μαγείρους ἀγνοεῖν. ὁποίαν δέ τινα τὴν δύναμιν ἔχει, μάθοις ἂν ῥᾳδίως, εἰ πρότερον μὲν ἐπὶ τὴν ἀνατομὴν ἀφικόμενος ἴδοις ἀπ' αὐτοῦ νεῦρα φυόμενα τὸν ἀριθμὸν ἑξήκοντά που, καταμάθοις δ' ἑκάστου τὴν χρείαν, ἐνδειξαμένης [224] τῆς κατασκευῆς αὐτῶν ἅμα τοῖς γιγνομένοις πάθεσιν ἐπὶ ταῖς τομαῖς. ἡ μέν γε κατασκευὴ παραπλησία τοῖς ἀπ' ἐγκεφάλου φυομένοις, τῆς μὲν οἷον ἐντεριώ-

prehendentibus, per quos omnis motus arbitrarius animalibus adminiſtratur. Quae omnia teſtimonia ſunt, convenienter dici, cerebrum eſſe principium partim totius animantium ſenſus, partim motus arbitrarii. At ſi non propter haec, cujusnam alterius cauſa factum eſt? aut cur membranas meningas dictas exterius ei natura circumdedit, ſi in illis quidem animae origo eſt, fruſtra autem cerebrum creatum eſt? Item cur ſinguli ipſius ventriculi vulnerati periculum acutiſſimum inferunt? Cur rurſus ab eo omnes nervi prodierunt, et ſpinalis medulla, quae quod cerebri ſubſtantiae ſoboles ſit et propago, evidenter in diſſectionibus apparet, ut ne coci quidem ignorent? Qualem vero facultatem obtineat, facile diſces, ſi prius ad diſſectionem digrediens nervos ab eo prodeuntes numero ſexaginta conſpicias. Condiſces autem uniuscujusque uſum, ſtructura ipſorum una cum affectibus, qui ob ſectiones accidunt, indicante. Siquidem ſtructura perſimilis eſt iis, quae a cerebro naſcuntur,

νης ἑκάστου τῶν νεύρων ἀπ' αὐτοῦ τοῦ νωτιαίου βλαστανούσης, ἐν κύκλῳ δ' αὐτὸ τῶν μηνίγγων περιλαμβανουσῶν. ἔχει γὰρ δὴ καὶ ὁ νωτιαῖος ὁμοίως ἐγκεφάλῳ τὰς μήνιγγας ἕνεκα τῆς αὐτῆς χρείας, ἃς εἰ καὶ περιέλοις ἑκάστου τῶν ἀποφυομένων νεύρων, οὐδὲν βλάπτεται τὸ μέλος, εἰς ὃ τὸ νεῦρον ἐμφύεται, μαρτυροῦντος καὶ τοῦδε τοῦ φαινομένου, σκεπάσματα μὲν εἶναι τὰς μήνιγγας ἐγκεφάλου τε καὶ νωτιαίου, τὴν δὲ τῆς αἰσθήσεώς τε καὶ κινήσεως δύναμιν ἐν τοῖς ὑπ' αὐτῶν περιεχομένοις ὑπάρχειν. ὅταν οὖν διατέμῃς τὴν ἐντεριώνην τοῦ νεύρου, παραχρῆμα τὸ μέλος, εἰς ὃ τὸ νεῦρον ἀφικνεῖται, φαίνεται παντάπασιν ἀναίσθητόν τε καὶ ἀκίνητον. ὅτι δὲ καὶ ὁ νωτιαῖος αὐτὸς ἀπ' ἐγκεφάλου τὴν ἀρχὴν ἔχει τῶν δυνάμεων, εὔδηλον ἐκ τοῦ, διατμηθέντος αὐτοῦ καθ' ὁτιοῦν μέρος, ὅσον μὲν ἀνωτέρω τῆς τομῆς ἐστιν, ὑγιὲς διαφυλάττεσθαι, τοῦ κατωτέρω δὲ τὴν αἴσθησιν ἀπόλλυσθαι παραχρῆμα καὶ τὴν κίνησιν, ἁπάντων τῶν ἀπ' αὐτοῦ λαμβανόντων τὰ νεῦρα μυῶν ἀναισθήτων τε καὶ ἀκινήτων γιγνομένων. Ἐρασίστρατος μὲν οὖν, εἰ καὶ μὴ πρόσθεν,

dum veluti interior pars cujusque nervi ab ipsa spinali procedit, membranae autem orbiculatim ipsam comprehendunt. Habet enim et spinalis medulla similiter cerebro membranas ejusdem usus gratia; quas si etiam ademeris, singulorum procedentium nervorum nulla pars offenditur, in quam nervus insinuatur, attestante et hoc evidentia, quod scilicet membranae tegumina sint et cerebri, et spinalis medullae, sensus autem et motus vis in iis, quae ab ipsis comprehenduntur, existat. Quum igitur nervi partem medullarem dissecueris, statim membrum, in quod nervus pervenit, sensus motusque omnino expers apparet. Quod autem et spinalis medulla ipsa a cerebro facultatum habeat originem, liquet ex eo, quod, dissecta ipsa quacunque in parte, quae regio supra sectionem habetur, sane conservatur, quae inferius est, sensum statim amittit et motum, dum omnes musculi, qui ab ipsa nervos mutuantur, insensiles immobilesque fiunt. Erasistratus igitur, etsi non antea, certe in senectute

ἀλλ' ἐπὶ γήρως γε τὴν ἀληθῆ τῶν νεύρων ἀρχὴν κατενόησεν. Ἀριστοτέλης δὲ, μέχρι παντὸς ἀγνοήσας, εἰκότως ἀπορεῖ χρείαν εἰπεῖν ἐγκεφάλου. τίνα δ' ἐστὶν, ἃ λέγει, καὶ ὅπως ἐξελέγχεται, μαθεῖν ἔνεστί σοι τὸ περὶ χρείας μορίων ὄγδοον ὑπόμνημα τῆς ἡμετέρας πραγματείας ἀναγνόντι, καθάπερ γε καὶ ὅτι τούτων ἁπάντων τῶν δογμάτων ὧν διῆλθον Ἱπποκράτης ἐστὶν ἡγεμὼν, ἐν ἄλλοις τέ τισι κἀν τοῖς περὶ Ἱπποκράτους ἀνατομῆς ὑπομνήμασι δέδεικται. διὸ καὶ νῦν οὐ γέγραφα τὰς ῥήσεις, ὥσπερ τὰς Πλάτωνος, ὅπως μὴ δὶς ὑπὲρ τῶν αὐτῶν λέγοιμι. τῶν Πλάτωνος δὲ κατ' ἄλλην οὐδεμίαν μεμνημονευκὼς πραγματείαν, εἰκότως ἐν τῇδε παρεθέμην.

verum nervorum principium confideravit. At Ariftoteles perpetuo ignorans merito ufum cerebri nefcit explicare. Porro quae fint illius dicta, et quomodo coarguantur, difcere tibi licet, perlecto octavo operis noftri de ufu partium commentario; quemadmodum etiam, quod horum omnium dogmatum, quae percenfui, Hippocrates princeps exiftit, tum in aliis quibusdam, tum in commentariis de diffectione Hippocratis oftenfum eft. Quare etiam nunc verba ipfius, quemadmodum Platonis, non afcripfi, ne bis de eifdem dicam. Platonis autem, quoniam in alio nullo opere mentionem feci, merito in praefentiarum appofui.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΝ ΚΑΙ ΠΛΑΤΩΝΑ ΔΟΓΜΑΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ.

Ed. Chart. V. [226.] Ed. Bas. I. (318.)

Κεφ. α'. Περὶ τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων ἐπισκέψασθαι προθέμενοι, πρῶτον μὲν ἐδιδάξαμεν, ἀναγκαιότατον ὑπάρχειν ἰατρικῇ τε καὶ φιλοσοφίᾳ, εἴτε πλείους εἰσὶ δυνάμεις αἱ διοικοῦσαι τὸν ἄνθρωπον, εἴτε μία, βεβαίως ἐξευρεῖν· ἐφεξῆς δ' ἐπὶ τὴν ζήτησιν αὐτῶν τραπόμενοι κατὰ τὸν ἀποδεικτικὸν νόμον, ἔννοιαν ὁμολογουμένην ἔφαμεν εἶναι τοῦ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικοῦ τὸ κατάρχον

GALENI DE HIPPOCRATIS ET PLATONIS PLACITIS LIBER OCTAVUS.

Cap. I. De Hippocratis et Platonis placitis tractare instituens primum sane docui, maxime necessarium esse tum medicinae, tum philosophiae, sive plures sint facultates, quae hominem gubernant, sive una, firmiter adinvenire. Deinde ad quaestionem ipsarum conversos lege demonstrativa notionem omnibus confessam animae partem principem esse diximus, id quod praeest sensui

αἰσθήσεώς τε καὶ κινήσεως τῆς κατὰ προαίρεσιν, οὐδὲν ὡς πρὸς τὰ παρόντα διαφέροντος, ἢ κατὰ προαίρεσιν, ἢ καθ᾽ ὁρμὴν εἰπεῖν. εὔδηλον δὲ, ὅτι ἕτεραι μέν εἰσιν αἱ κινήσεις, ἐκτεινόντων τε καὶ συστελλόντων τὰ κῶλα, βαδιζόντων τε καὶ τρεχόντων, ἑστώτων τε καὶ καθημένων, ὅσα τ᾽ ἄλλα τοιαῦτα πραττόντων, ἕτεραι δ᾽ αἱ κατὰ τὴν καρδίαν τε καὶ τὰς ἀρτηρίας, οὐ κατὰ τὴν ἡμετέραν προαίρεσιν ἀποτελούμεναι, καθάπερ καὶ τρίτον ἄλλο γένος κινήσεων, αἱ περὶ τὴν τῆς τροφῆς οἰκονομίαν. ἀλλ᾽ ἀπό γε τῶν προαιρετικῶν ἀρξάμενοι, καθ᾽ ἃς καὶ τὸ καλούμενον ἰδίως ἡγεμονικόν ἐστι τῆς ψυχῆς, ἕνα λόγον ἐδείκνυμεν ἠρωτῆσθαι μόνον ἐπιστημονικῶς, ἀπ᾽ αὐτοῦ τοῦ ζητουμένου τῆς οὐσίας ἔχοντα τὰς προτάσεις, ὄντα τοιοῦτον· ὅπου τῶν νεύρων ἡ ἀρχὴ, ἐνταῦθα καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικόν. αὕτη μὲν ἡ τοῦ λόγου κυριωτάτη πρότασις ὡμολογημένη πᾶσιν ἰατροῖς τε καὶ φιλοσόφοις. ἡ δ᾽ οἷον [226] πρόσληψις αὐτῆς ἀληθὴς μὲν, ἡ ἀρχὴ τῶν νεύρων ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, ψευδὴς δὲ, ἡ ἀρχὴ τῶν νεύρων ἐν τῇ καρδίᾳ, γράφειν μὲν ταύτην τὴν πρότασιν

motuique voluntario; nam ad praefens inftitutum ne quicquam refert motum ex voluntate vel ex appetitione dicere. Conftat autem, quod alii motus funt, dum extendimus contrahimusque crura, imus et currimus, ftamus et fedemus, aliaque id genus agimus, alii motus funt, qui in corde et arteriis non noftro arbitrio perficiuntur, sicuti et tertium motuum genus, quod in alimenti difpenfatione verfatur. Verum a motibus arbitrariis exorfi, in quibus etiam proprie dictus animae principatus eft, unam rationem oftendimus folam ab ejus quod quaeritur fubftantia fcientifice interrogari, quae praepofitiones habet in hunc modum: Ubi nervorum principium, ibi etiam animae principatus. Haec fane rationis principaliffima propofitio omnibus et medicis et philofophis confeffa eft. Haec autem veluti affumptio illius vera fane eft, Principium nervorum in cerebro; falfa autem, Initium nervorum in corde eft; quum fcribere fane hanc propo-

ἢ καὶ λέγειν τοῖς ἀπείροις ἀνατομῆς δυναμένου τινὸς, οὐ μὴν δεῖξαί γε δυναμένου. πάντα γὰρ ἐν τοῖς ζώοις τὰ μόρια νεύρων μετέχει, τὰ μὲν ἄντικρυς ἐξ ἐγκεφάλου παραγιγνομένων εἰς αὐτὰ, τὰ δὲ διὰ μέσου τοῦ νωτιαίου. πρῶτοι οὖν μακρολογίας αἴτιοι κατέστησαν οἱ καταψευσάμενοι τῶν φαινομένων, οὐχ Ἱπποκράτης, ἢ Ἐρασίστρατος, ἢ Εὔδημος, ἢ Ἡρόφιλος, ἢ Μαρῖνος, οἱ μετὰ τοὺς παλαιοὺς ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ τὴν ἀνατομικὴν θεωρίαν ἠμελημένην ἀνακτησάμενοι· ὡς, εἴ γε τὸ φαινόμενον ἐκ τῆς ἀνατομῆς εἶπον, οὐκ ἂν ἐμακρολογοῦμεν, δι' ἀποδείξεως μιᾶς εὑρημένου τοῦ ζητουμένου. μακροτέρων οὖν λόγων ἐδεήθημεν (319) εὐθὺς ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ διὰ τοὺς, ἃ μηδ' ὅλως εἶδον, ὡς ἀκριβῶς ἰδόντας ἐπιχειρήσαντας γράφειν, ἠναγκάσθημέν τε καὶ νεύρων καὶ ἀρτηριῶν ἀνατομὴν ἐπὶ κεφαλαίων ἐν αὐτῷ διελθεῖν. ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ τῶν ἠρωτημένων λόγων περὶ ψυχῆς ἡγεμονικοῦ τοὺς πιθανωτάτους ἀπεδείξαμεν, οὐ κατὰ τὴν ἀποδεικτικὴν μέθοδον ὑπ' αὐτῶν συντεθέντας,

sitionem aut etiam dicere anatomes imperitis aliquis possit, non tamen ostendere. Omnes siquidem in animantibus partes nervorum compotes sunt, hae manifesto ex cerebro in ipsas descendentium, illae per mediam spinae medullam. Primi igitur prolixitatis auctores extiterunt, qui contra evidentia falsa attulere, non Hippocrates, aut Erasistratus, aut Eudemus, aut Herophilus, aut Marinus, qui post veteres anatomicam speculationem interea temporis neglectam restituerunt. Nam si, quod ex anatome apparet, dixissent, non utique prolixi essemus, eo, quod quaeritur, per demonstrationem unam invento. Longioribus itaque verbis statim in primo libro opus habuimus; nam propter eos, qui, quae neutiquam sciebant, tanquam exacte scientes scribere aggressi sunt, coacti sumus et nervorum et arteriarum dissectionem summatim in eo percensere. At in secundo libro ex rationibus, quae de animae principatu interrogatae fuerunt, probabilissimas ostendimus, non secundum ratio-

ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐγγὺς αὐτῶν, οὓς διαλεκτικοὺς ἔθος ἐστὶν Ἀριστοτέλει καλεῖν, ἐνίους δὲ ποῤῥώτερον, οὓς διαιροῦμεν εἴς τε τοὺς ῥητορικοὺς καὶ τοὺς σοφιστικούς. ἔπραξα δὲ τοῦτο καὶ τοῦ ὑποκειμένου μὲν ἕνεκεν αὐτοῦ, καὶ διὰ τοὺς ἑταίρους δὲ βουλομένους ἐκ παραλλήλου τῶν λόγων ἔχειν τὰς διαφορὰς ἐφ᾽ ἑνὸς προβλήματος, ἐσομένης τῆς γυμνασίας ταύτης εἰς πολλὰ χρησίμης. ἐπεὶ δὲ καὶ τοιοῦτόν τινα λόγον ὁ Χρύσιππος ἔγραψεν· ἔνθα τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, ἐνταῦθα καὶ τὸ ἡγεμονικόν· τὰ δὲ πάθη τῆς ψυχῆς ἐν καρδίᾳ· ἐν ταύτῃ ἄρα καὶ τὸ ἡγεμονικόν· ἐδείκνυον αὐτὸ τὸ ζητούμενον αὐτὸν ἐν τῷ κυριωτάτῳ λήμματι λαμβάνοντα. Πλάτωνος γὰρ εἰρηκότος, ἐν μὲν τῇ κεφαλῇ τὸ λογιστικὸν ὑπάρχειν, ἐν δὲ τῇ καρδίᾳ τὸ θυμοειδὲς, ἐν ἥπατι δὲ τὸ ἐπιθυμητικὸν, ἐχρῆν αὐτὸν ἐλέγξαι πρότερον, ὅσα κατασκευάζων ἑαυτοῦ τὸ δόγμα διῆλθεν ὁ Πλάτων, οὐχ ἁπλῶς ἀποφηνάμενον ἀξιοπιστοτέραν ἡγεῖσθαι τὴν ἰδίαν ἀπόφασιν τῶν ὑπὸ Πλάτωνος εἰρημένων λόγων. ἐδείκνυον δὲ καὶ ὡς

nem demonftrativam ab ipfis compofitas, fed alias quidem illis propinquas, quas dialecticas Ariftoteles vocare confuevit, alias autem longius ab his recedentes, quas dividimus in rhetoricas et fophifticas. Feci autem hoc tum rei ipfius fubjectae gratia, tum propter familiares, qui ex mutua collatione rationum habere differentias cupiunt, quum haec exercitatio in una quadam propofita quaeftione ad multa utilis futura fit. Quoniam vero et hujusmodi orationem Chryfippus fcripfit: Ubi animi affectus, ibi etiam principatus; affectus autem animi in corde; ibi igitur et principatus: oftendebam id, quod in quaeftionem vertitur, ipfum in principaliffima fumptione affumi. Nam quum Plato dixiffet, in capite facultatem rationalem exiftere, in corde irafcibilem, in jecore concupifcibilem, conveniebat ipfum prius reprehendere, quae Plato fuum ipfius dogma aftruens percenfuit, non fimpliciter eloquutum fuam ipfius enunciationem fide digniorem cenfere iis, quae a Platone prolata funt. Porro oftendi etiam, quod ne

οὐδ᾽ ἐπεχείρησέ που τῶν ἑαυτοῦ συγγραμμάτων ὁ Χρύσιππος ἀντειπεῖν τοῖς τοῦ Πλάτωνος λόγοις. ἅπαντες μὲν οὖν ὅσοι μηδέπω φιλοσοφίας ἦσαν ἡμμένοι γεωμέτραι, καὶ ἀριθμητικοὶ, καὶ λογιστικοὶ, καὶ ἀστρονόμοι, καὶ ἀρχιτέκτονες, ἔτι τε μουσικοὶ, καὶ γνωμονικοὶ, καὶ ῥητορικοὶ, καὶ γραμματικοὶ, καὶ ὅλως εἴ τις ἐν τέχνῃ λογικῇ γεγύμναστο, πίστιν βεβαίαν ἔσχον, ἐξηλέγχθαι μὲν τοὺς τῶν ἄλλων λόγους, ὅσους ἐγεγράφεσαν ὑπὲρ ἡγεμονικοῦ ψυχῆς, ἀληθεῖς δ᾽ εἶναι τοὺς Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος. ἐπεὶ δὲ τὰ τοῦ Χρυσίππου βιβλία περὶ παθῶν γεγραμμένα, καὶ οἱ ἀπ᾽ ἐκείνου, ὡς ἐν ἐκείνοις ἀπέδειξεν ὁ ἀνὴρ, ἐν τῷ λογιστικῷ τῆς ψυχῆς εἶναι τὰ πάθη, τοὺς θυμοὺς, καὶ τοὺς φόβους, καὶ τὰς λύπας, ὅσα τ᾽ ἄλλα τοιαῦτα, δι᾽ ἐκείνους ἠναγκάσθην ἐπιδεικνύναι μὴ μόνον ψευδῶς εἰρηκότα πολλὰ κατὰ τὰ περὶ τῶν παθῶν βιβλία τὸν Χρύσιππον, ἀλλὰ καὶ μαχόμενα αὐτῷ. καὶ κατὰ τοῦτο προσέθηκα τοῖς πρώτοις δύο βιβλίοις ἕτερα τρία, δείξας εὐθέως ἐν αὐτοῖς, ὅτι καὶ Ποσειδώνιος ὁ ἐπιστημονικώτατος τῶν Στωϊκῶν διὰ τὸ γεγυμνάσθαι κατὰ γεωμετρίαν ἀπέστη τε τοῦ Χρυσίππου καὶ δείκνυσιν ἐν τῇ

aggreſſus quidem ſit Chryſippus in ſuis commentariis Platonis verbis refragari. Itaque omnes, qui nondum philoſophiam attigerunt, geometrae, arithmetici, calculatores, aſtronomi, architectones, praeterea muſici, gnomonici, rhetorici, grammatici, ſummatim ſi quis in arte logica exercitatus ſit, firmam fidem habuerint, aliorum ſane rationes de animae principatu conſcriptas fuiſſe rejectas, Hippocratis autem et Platonis eſſe veras. At quia Chryſippi libri de affectibus extant, in quibus ejus ſectatores affirmant, quod in illis oſtendit vir, in rationali animae parte eſſe affectus, iracundiam, metum, dolorem, aliaque ejus generis, coactus ſum oſtendere, non ſolum falſa multa in libris de affectibus Chryſippum dixiſſe, ſed etiam ſibi repugnantia, ac in hoc appoſui duobus prioribus libris alios tres, indicans ſtatim in his, quod et Poſidonius Stoicorum ſcientiſſimus, quoniam in geometria ſe exercuerit, a Chryſippoque deſcivit, et in

περὶ παθῶν πραγματεία διοικουμένους ἡμᾶς ὑπὸ τριῶν δυνάμεων, ἐπιθυμητικῆς τε καὶ θυμοειδοῦς καὶ λογιστικῆς. [227] τῆς δ' αὐτῆς δόξης ὁ Ποσειδώνιος ἔδειξεν εἶναι καὶ τὸν Κλεάνθην. καὶ μέντοι καὶ τὸν περὶ τῶν ἀρετῶν λόγον ἐπὶ ταύταις ταῖς ἀρχαῖς ὀρθῶς φησι περαίνεσθαι, καὶ δείκνυσιν αὐτὸ τοῦτο διὰ μεγάλης πραγματείας ἰδίᾳ γεγραμμένης αὐτῷ. ὥστ' οὐκ ἐγὼ τοῦ μήκους τῶν λόγων αἴτιος, ἀλλ' οἱ προπετῶς ἐπαινοῦντες τὰ γεγραμμένα Χρυσίππῳ περί τε τοῦ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικοῦ καὶ περὶ παθῶν, ἃ πάντ' ἐγνώκειν ἐγὼ παρελθεῖν ἐάσας ἀνέλεγκτα. θεοὺς δ' ἅπαντας ἐπικαλοῦμαι μάρτυρας, ὡς τοὺς ἀναισχύντους τῶν λόγων ἐλέγχους αὐτὸς αἰδοῦμαι, βέλτιον εἶναι νομίζων ἀγνοεῖσθαι τοῖς πολλοῖς αὐτούς, ὅπως μὴ βλάπτοιντο θεώμενοι φιλοσόφους ἄνδρας, ἃ μηδέποτ' εἶδον, ὡς ἰδόντας γράφοντας· ἧττον γὰρ αἰδοῦνται καὶ αὐτοὶ φωραθῆναι ψευδόμενοι. αἰδεσθῆναι δ' ἔστι καὶ οἳ μὴ γινώσκουσιν, ἐν φιλοσοφίᾳ γεγηρακότες ἄνδρες, ὡς εἷς μόνος οὗτος ἠρώτηται λόγος ἀποδεικτικῷ νόμῳ περὶ ψυχῆς ἡγεμονικοῦ, καθ'

opere de affectibus ostendit, a tribus corpus nostrum facultatibus, concupiscibili, irascibili et ratiocinatrice, gubernari. Cujus opinionis et Cleanthem esse Posidonius indicat. Quin etiam sermonem de virtutibus principiis istis recte absolvi pronunciat, atque id ipsum magno opere seorsim ei conscripto monstrat. Quare non ego disputationis prolixae auctor sum, verum qui temere Chrysippi scripta laudant tum de animae principatu, tum de affectibus; quae omnia statueram ego irreprehensa praeterire. Deos autem omnes testes invoco, quod rationum impudentium refutationes afferre pudebat, praestare existimans, ut vulgus ipsas ignoret, ne offendatur conspiciens, viros philosophos ea, quae nunquam viderunt, tanquam videntes scribere; minus enim pudet etiam ipsum vulgus, ubi in mendacio deprehenditur. Pudor autem est, illos viros, qui in philosophia consenuerint, ignorare, unam solam hanc rationem de animae principatu lege demonstrativa esse interrogatam, in qua vera quidem assumptio

ὃν ἡ μὲν ἀληθὴς πρόσληψίς ἐστιν, ἐγκέφαλον εἶναι τῶν νεύρων ἀρχὴν, ἡ ψευδὴς δὲ, τὴν καρδίαν. ὥστε οὐ μόνον ἐν πέντε βιβλίοις οὐκ ἦν ἀνάγκη γραφῆναι τὸν περὶ ψυχῆς ἡγεμονικοῦ λόγον, ἀλλ' οὐδὲ δι' ἑνὸς ὅλου πρός γε τοὺς μεμαθηκότας, ὁποῖόν τι πρᾶγμά ἐστιν ἀπόδειξις ἐπιστημονικὴ, προσήκουσα μὲν, ὡς ἐγώ φημι, φιλοσόφοις μᾶλλον, ἢ γεωμέτραις, ἀριθμητικοῖς τε καὶ λογιστικοῖς, ἀστρονόμοις τε καὶ ἀρχιτέκτοσιν, οὐ μὴν ἠσκημένοις γ' αὐτοῖς, ὥσπερ ἐκείνοις. διὰ τοῦτ' οὖν Εὐκλείδης μὲν ἐνὶ θεωρήματι τῷ πρώτῳ κατὰ τὸ τῶν φαινομένων βιβλίον ἐπέδειξε δι' ὀλιγίστων ἐπῶν, τὴν γῆν μέσην εἶναι τοῦ κόσμου, καὶ σημείου καὶ κέντρου λόγον ἔχειν πρὸς αὐτὸν, ἣν οἱ μαθόντες οὕτω πιστεύουσι τῷ συμπεράσματι τῆς ἀποδείξεως, ὡς καὶ τὸ τὰ δὶς δύο τέτταρα εἶναι. τῶν φιλοσόφων δ' ἔνιοι τοιαῦτα ληροῦσι περὶ μεγέθους τε καὶ θέσεως γῆς, ὡς αἰδεσθῆναί τινα περὶ τοῦ παντὸς ἐπιτηδεύματος. ὅπου γὰρ οἱ μὲν ἀεὶ παρακελευόμενοι μηδὲν μήτε πράττειν μήτε λέγειν προπετῶς ἔργῳ φαίνονται τοιοῦτοι, τῶν δ' εἰρημένων ἄνωθεν

est, nempe cerebrum nervorum esse originem, falsa autem, cor. Quare non solum in quinque libris non erat necessarium sermonem de animae principatu tradere, imo ne per unum quidem totum ad eos, qui didicerunt, qualis res sit demonstratio scientifica; quae sane, ut ego arbitror, philosophis magis convenit, quam geometris, arithmeticis, logicis, astronomis, et architectonibus, non tamen exercitatis ipsis, quemadmodum illis. Propterea igitur Euclides in theoremate primo in libro apparentium paucis versibus ostendit, terram mundi esse mediam, et signi centrique rationem habere illius collatione; quod qui didicerunt, conclusioni demonstrationis sic fidem adhibent, quemadmodum etiam bis duo esse quatuor. Porro nonnulli philosophi talia de magnitudine et terrae situ nugantur, ut sint, quos deinde totius sui instituti pudeat. Quum enim, qui semper hortantur nihil vel facere vel dicere praepostere, tales in ipso opere apparent, dictorum vero superius artificum nullus quidem se ipsum

ἀντιτεχνιτῶν οὐδεὶς μὲν ἑαυτὸν νομίζει σοφὸν, ὡς ἐκεῖνοι, ταῖς δ' ἀποδείξεσι προσηκόντως χρῶνται, μηδαμόθεν μαχόμενοι, μηδὲ διαφωνοῦντες ἀλλήλοις, μηδὲ ἀναισχύντως ἀποφαινόμενοι περὶ ὧν οὐκ ἴσασι, πῶς οὐκ ἄν τις αἰδεσθείη περὶ παντὸς τοῦ τῆς φιλοσοφίας ἐπιτηδεύματος; οὕτως γοῦν ὁ ἀληθὴς λόγος ἐστὶ βραχὺς, ὡς ἐγὼ δείξω σοι δι' ὀλίγων συλλαβῶν περαινόμενον αὐτὸν ὄντα τοιοῦτον· ἔνθα τῶν νεύρων ἡ ἀρχὴ, ἐνταῦθα τὸ ἡγεμονικόν· ἡ δ' ἀρχὴ τῶν νεύρων ἐν ἐγκεφάλῳ ἐστίν· ἐνταῦθα ἄρα τὸ ἡγεμονικόν. εἷς μὲν οὗτος ὁ λόγος ἐννέα καὶ τριάκοντα συλλαβῶν, ὅπερ ἐστὶ δυοῖν καὶ ἡμίσεως ἐπῶν ἑξαμέτρων. ἕτερος δ' ἐστὶν πέντε τῶν πάντων ἐπῶν· ἔνθα τὰ πάθη τῆς ψυχῆς ἐπιφανέστερον κινεῖ τὰ μόρια τοῦ σώματος, ἐνταῦθα τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς ἐστιν· ἀλλὰ μὴν ἡ καρδία φαίνεται μεγάλην ἐξαλλαγὴν ἴσχουσα τῆς κινήσεως ἐν θυμοῖς καὶ φόβοις· ἐν ταύτῃ ἄρα τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς ἐστιν. εἰ δὲ συνθείης ὡδὶ τούτους τοὺς δύο λόγους, οὐ πλείονες τῶν ὀκτὼ ἑξαμέτρων τὸ συγκείμενον ἐξ αὐτῶν πλῆθος ἔσται. τίνες οὖν

ſapientem, quemadmodum illi, exiſtimat, demonſtrationibus autem convenienter utuntur, nusquam repugnantes, neque diſſentientes invicem, neque de incognitis impudenter pronunciantes, quomodo aliquem haud pudebit de toto philoſophiae ſtudio? Sic itaque vera ratio brevis eſt, ut ego tibi oſtendam, et paucis ſyllabis abſolvitur, quae talis eſt. Ubi nervorum initium, ibi animae principatus; initium vero nervorum in cerebro; ibi ergo principatus. Una quidem haec oratio novem et triginta ſyllabis conſtat, quod eſt duobus verſibus hexametris cum dimidio; altera vero quinque in totum verſibus. Ubi affectus animae evidentius corporis partes movent, inibi pars animae patibilis eſt; atqui cor apparet magnam motus immutationem obtinere in iracundia et metu; inibi igitur patibilis animae pars exiſtit. At ſi has duas orationes compoſueris, non plures hexametris octo compoſitus ex ipſis numerus erit. Qui igitur auctores ſunt, quod quin-

αἴτιοι τοῦ πέντε βιβλία γραφῆναι περὶ τούτων, ἃ διὰ ὀκτὼ στίχων ἡρωϊκῶν ἐπιστημονικὴν ἀπόδειξιν εἶχεν; οὐχ ἡμεῖς δήπουθεν, ἀλλ' οἱ μὴ βουλόμενοι γραμμικαῖς χρῆσθαι ἀποδείξεσι φιλόσοφοι, περὶ ὧν ἔφην αἰδεῖσθαι. τίνες δὲ αἴτιοι τοῦ καὶ τὸ ἕκτον βιβλίον ἐπ' αὐτοῖς γραφῆναι περὶ τῆς τρίτης ἀρχῆς, μακροτέρου μὲν λόγου δεομένης, [228] οὐ μὴν ὥσθ' ὅλον ἓν πληρωθῆναι βιβλίον; οἱ μὴ γεγυμνασμένοι γραμμικῶν ἀποδείξεων ἀκούειν, ἐπεί τοι καὶ τούτου τοῦ σκέμματος ἐν ὀλίγοις κεφαλαίοις ἐστὶν ἡ ἀπόδειξις. ἐδείχθη γὰρ ἔν τε τοῖς φυτοῖς τὰ παχύτατα μέρη τῆς ἀρχῆς αὐτῶν ἐκφυόμενα, καὶ τῶν προδεδειγμένων δυοῖν ἀρχῶν, τῆς τῶν νεύρων καὶ τῶν ἀρτηριῶν, τὰ μὲν οἷον στελέχη πρὸς ταῖς ἀρχαῖς εἶναι, τὰ δὲ ἀνάλογον κλάδοις ἐν τῷ προϊέναι τὰ στελέχη γεννώμενα. τοῦτο μὲν ἓν λῆμμα δι' ἐναργῶν ἀποδείξεων ἐδείχθη· δεύτερον δὲ ἐπ' αὐτῷ, τῆς φυτικῆς ἐν ἡμῖν δυνάμεως, ἣν κοινὴν ἔχομεν πρὸς τὰ φυτὰ, τὰς φλέβας ὑπάρχειν ὄργανα, καθηκουσῶν μὲν εἴς τε τὴν γαστέρα καὶ τὰ ἔντερα λεπτῶν φλεβῶν, ὥσπερ εἰς τὴν γῆν αἱ ῥίζαι τῶν

que de his libri scripti sint, quae octo versibus heroicis demonstrationem habebant scientificam? Haud nos nimirum, sed ii, qui linearibus uti demonstrationibus philosophi nolunt, quorum dixi me pudere. Nonnulli vero auctores sunt, cur sextus liber in ipsis de tertio principio conscriptus sit, quod sane longiorem disputationem requirit, non tamen ut unus totus impleatur liber, nequiquam exercitati lineares demonstrationes audire, quoniam et haec consideratio paucis capitibus demonstratur. Quippe ostensum est, in stirpibus crassissimas partes ex principio ipsarum procedere, et quum duo primordia nervorum arteriarumque prius sint indicata, haec veluti caudices ratione principiorum esse, illa respondere proportione ramis caudicum progressu genitis. Haec sane una sumptio manifestis demonstrationibus indicata est; secunda praeter hanc, vegetantis in nobis facultatis, quam communem cum stirpibus habemus, venas esse instrumenta, dum exiles venae in ventrem et intestina, quem-

δένδρων, ἁπασῶν δὲ ἀπὸ μιᾶς φλεβὸς πεφυκυιῶν, τῆς ἐπὶ πύλαις ἥπατος, αὖθις δὲ (320) ἐκ τοῦ ἥπατος ἐκφυομένης μεγίστης φλεβὸς, ἣν κοίλην ὀνομάζουσιν, ἧς ὥσπερ κλάδοι τινὲς σχίζονται φλέβες ἄλλαι πάντη τοῦ σώματος φερόμεναι. ἐξ ὧν ἐπεραίνετο ἡ τῶν φλεβῶν ἀρχὴ τὸ ἧπαρ ὑπάρχειν, ᾧ πάλιν εἵπετο, καὶ τῆς κοινῆς πρὸς τὰ φυτὰ δυνάμεως ἀρχὴν εἶναι τοῦτο τὸ σπλάγχνον, ἥντινα δύναμιν ὁ Πλάτων ἐπιθυμητικὴν ὀνομάζει. αὕτη μὲν ἀπόδειξις μία τοῦ τὸ ἧπαρ ἀρχὴν εἶναι τῆς ἐπιθυμητικῆς δυνάμεως καὶ τῶν φλεβῶν· ἑτέρα δ' ἐκ τοῦ μηδὲν ἄλλο μόριον εὑρίσκεσθαι κατὰ τὸ ζῶον, ᾧ συμφυεῖς εἰσιν αἱ φλέβες ἅπασαι, λαμβανομένη. τὴν γὰρ ἐκ τῶν κυρτῶν τοῦ ἥπατος ἐκφυομένην φλέβα τὴν κοίλην ἔνιοί φασι τῆς δεξιᾶς ἐν τῇ καρδίᾳ κοιλίας ἐκπεφυκέναι. εἴπερ οὖν ἀπ' ἐκείνης ἀνάλογον κλάδοις αἱ κατὰ τὸ σῶμα πᾶν ἀποσχίζονται φλέβες, εἴη ἂν ἁπασῶν αὐτῶν ἀρχὴ ἡ καρδία. ἀλλ' αἵ γ' ἐκ τῶν σιμῶν τοῦ ἥπατος ἀνάλογον ῥίζαις εἰς τὴν γαστέρα, τήν τε νῆστιν καὶ τὸ λεπτὸν ἔντερον, καὶ τὸ τυφλὸν, καὶ τὸ κῶλον, εἴς τε τὸ ἀπευθυσμένον

admodum in terram arborum radices defcendunt, omnes quidem ab una vena juxta portas jecoris fita procedunt. Rurfus ex jecore maxima vena prodit, quam cavam nuncupant, cujus veluti rami quidam fcinduntur venae aliae per totum corpus difcurrentes. Ex quibus concludebatur, venarum principium effe jecur. Quod rurfus fequebatur etiam communis cum ftirpibus facultatis principium effe hoc vifcus, quam fane facultatem Plato appetentem nominat. Haec demonftratio una eft ejus, quod jecur origo fit facultatis concupifcibilis et venarum; altera fumitur ex eo, quod nulla alia pars in animante reperiatur, cui omnes venae fint connatae. Quippe ex gibba jecinoris parte procedentem venam cavam nonnulli ex dextro cordis finu prodiiffe affirmant. Si igitur ab illa fimiliter ramis totius corporis venae propagantur, effet utique omnium ipfarum principium cor. Verum quae ex cava jecoris regione proficifcuntur, radicum modo in ventrem, jejunum inteftinum, tenue, caecum, colum, rectum

ὀνομαζόμενον, καὶ τὸν σπλῆνα, καὶ τὸ ἐπίπλοον ἥκουσαι φλέβες οὐκ ἀπὸ ταύτης πεφύκασιν, ἀλλ' ἔστιν ἑτέρα φλὲψ ἁπασῶν τούτων ἀρχὴ κατὰ τὰς πύλας τοῦ ἥπατος τεταγμένη. πῶς οὖν ἔτι ἀρχὴ τῶν φλεβῶν ἡ δεξιὰ τῆς καρδίας ἔσται κοιλία, μήτε τῶν εἰρημένων φλεβῶν, μήτε πρὸς αὐταῖς τῶν ἐν τοῖς σιμοῖς τοῦ ἥπατος συναπτομένων τῇ καρδίᾳ; ἧπαρ δὲ καὶ ταύταις ἁπάσαις συνῆπται ταῖς φλεψὶ καὶ ταῖς καθ' ὅλον τὸ σῶμα διὰ τῆς ἐκ τῶν κυρτῶν αὐτοῦ μερῶν ἐκπεφυκυίας, ἣν οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν ἰατρῶν κοίλην ὀνομάζουσι διὰ τὸ μέγεθος, Ἱπποκράτης δὲ καὶ ὅσοι τὰ τούτου πρεσβεύουσιν, ἡπατῖτιν ἀπὸ τοῦ σπλάγχνου προσονομάζουσιν, ὅθεν ἐκπέφυκεν αὕτη. τοιγαροῦν ἤδη σοι δευτέρα περὶ ἥπατος ἀπόδειξις, ὡς ἁπασῶν ἐστι φλεβῶν ἀρχὴ, διὰ τοῦτο δὲ καὶ τῆς θρεπτικῆς δυνάμεως. ἄλλη δ' ἐκ περιουσίας τρίτη τοιάδε τις. ἐὰν τὴν δεξιὰν τῆς καρδίας κοιλίαν ἀρχὴν ὑποθώμεθα τῆς κοίλης φλεβὸς, ἐναντίως ἔσται τῷ φαινομένῳ καὶ ἐν ταῖς τῶν ἰχθύων ἀνατομαῖς εὑρισκομένῳ. οὐδενὸς οὖν αὐτῶν ἡ καρδία δεξιὰν ἔχει κοιλίαν, ὅτι μηδὲ

dictum, lienem et omentum veniunt, non ab hac oriuntur, sed est altera vena omnium harum origo juxta portas jecinoris sita. Quomodo igitur adhuc venarum principium dextri cordis sinus erit, quum neque commemoratae venae, neque praeter ipsas in cava jecoris parte sitae cordi committantur, jecur autem his omnibus venis commissum sit, et illis, quae in totum corpus excurrunt, per illam, quae ex gibba ipsius parte procedit, quam plerique medicorum propter magnitudinem cavam nominant? Hippocrates autem, et qui hujus scripta profitentur, jecorariam a viscere nuncupant, unde ipsa prodiit. Quapropter secunda jam de jecore demonstratio habeatur, nempe quod universarum venarum sit principium, eoque etiam facultatis nutritiae. Alia porro ex abundanti tertia hujusmodi esto. Si dextrum cordis sinum cavae venae principium statuamus, adversabitur ei, quod apparet et quod in piscium dissectionibus invenitur. Quippe nullius ipsorum cor dextrum habet ventriculum, quoniam neque

πνεύμων ἐστὶ τοῖς ζώοις ἐκείνοις. διὰ τί δὲ γεννᾶταί τε καὶ συναπόλλυται πνεύμονι τῆς καρδίας ἡ δεξιὰ κοιλία, δέδεικταί μοι κατὰ τὴν περὶ χρείας μορίων πραγματείαν. ἐκ περιουσίας μὲν, ὡς ἔφην, οὐ σμικρὰ τῷ δόγματι πίστις ἐστὶ καὶ ἐκ τοῦ νῦν εἰρημένου λόγου. προσέρχεται δὲ καὶ ἄλλη τις ὁμοία τῇδε, τὴν εὐθύτητα τῆς κοίλης ἡμῶν ἐπισκεπτομένων. ὁρᾶται γὰρ ἀπὸ τῶν κυρτῶν τοῦ ἥπατος ἄχρι τῶν σφαγῶν ἅπαν μὲν αὐτῆς τὸ δεξιὸν μέρος εὐθείᾳ μιᾷ ἄκλαστον φυλάττον αὐτὴν, ἐκ δὲ τῶν ἀριστερῶν ἀπόφυσις εἰς τὴν δεξιὰν κοιλίαν τῆς καρδίας γιγνομένη, [229] ἥντινα φλέβα νομίζουσιν ἔνιοι τὸ πρέμνον, ὡς ἂν εἴποι τις, εἶναι τῶν καθ' ὅλον τὸ σῶμα φλεβῶν. εἰ δέ περ ἦν ἀληθὲς τοῦτο, πάντως ἂν ἐσχίζετο καὶ αὕτη μετὰ τὴν ἔκφυσιν ὡσαύτως τῇ μεγάλῃ ἀρτηρίᾳ, ἣν ὁμολογουμένως ἁπασῶν τῶν καθ' ὅλον τὸ ζῶον ἀρτηριῶν ἀρχὴν οὖσαν ἰδεῖν ἔστι κατὰ τὸ πρῶτον ἐκφῦναι τῆς καρδίας δίχα σχιζομένην, ὅπως τῶν μερῶν αὐτῆς τὸ μὲν ἕτερον ἄνω, τὸ δὲ ἕτερον ἐνεχθείη κάτω τοῦ σώματος. ὥστε καὶ εἰ ἡ κοίλη φλὲψ τῆς καρδίας

pulmo illis animantibus inest. Cur autem generetur simulque pereat cum pulmone cordis dexter sinus, ostensum a me est in opere de usu partium. Ex abundanti, ut dixi, non parva dogmati fides est etiam ex sermone, qui nunc expositus est. Porro accedit alia adhuc quaepiam huic similis, dum rectitudinem cavae venae nos inspicimus. Nam tota ipsius dextra pars a gibba jecoris regione usque ad jugulum linea una recta inflexilem eam servare videtur; ex sinistris autem processum in dextrum cordis sinum fieri; quam venam aliqui putant truncum seu candicem, ut ita dicam, esse totius corporis venarum. Quod si verum esset, omnino scinderetur et ipsa post exortum magnae arteriae similiter, quam sine controversia omnium in toto animante arteriarum principium videre licet, qua primum ex corde oritur, duplici propagine discindi, ut partium ipsius altera sursum, altera deorsum in corpore educatur. Quare etiam, si cava vena

Ed. Chart. V. [229.] Ed. Bal. I. (320.)

ἐφύετο, πάντως ἂν καὶ αὕτη παραπλησίως τῇ ἀρτηρίᾳ δίχα σχισθεῖσα τῷ μὲν ἑτέρῳ μέρει πρὸς τὰς σφαγὰς ἀνηνέχθη, τῷ δὲ ἑτέρῳ κατηνέχθη πρὸς τὸ ἧπαρ· οὐ μὴ φαινομένου δῆλόν ἐστιν, οὐδὲ ἐκ τῆς καρδίας αὐτὴν ἄρχεσθαι. αὗται τέτταρες ἀποδείξεις εἰσὶν εἰρημέναι κατὰ τὸ τῆς προκειμένης πραγματείας ἕκτον γράμμα τοῖς εἰδόσι, τί ποτ' ἐστὶν ἀπόδειξις, αὐτάρκως. εἴρηται δὲ καὶ ἄλλα τινὰ κατὰ τὸ βιβλίον εἰς πίστιν τοῦ δόγματος, οὐ μὴν ἐπιστημονικήν γε τὴν ἀπόδειξιν ἔχοντα, καθάπερ οἱ πρῶτοι δύο λόγοι. καὶ μέντοι καὶ ἀντιλογία τις εἴρηται πρὸς τοὺς ἑτέρως δοξάζοντας. ὥστε, ὅσον ἐπ' ἐμοὶ, διὰ βραχυτάτων ἤδη τὸ προκείμενον ἀποδέδεικται, καὶ χρὴ τοῦ μήκους τῶν λόγων οὐχ ἡμῖν ἐλέγχουσιν, οὓς ἡμαρτημένους ἔγραψαν ἐκεῖνοι λόγους, ἀλλὰ τοῖς συνθεῖσιν αὐτοὺς μέμφεσθαι. τριῶν οὖν βιβλίων λογικῶν περὶ παθῶν γεγραμμένων Χρυσίππῳ, δυνάμενος ἀντειπεῖν, ἃ πρὸς αὐτὸν διηνέχθην διελέγχων, μηκύνειν, οὐχ ὑπέμεινα τοῦτο πρᾶξαι, καθάπερ οὐδ' ὅσα

ex corde prodiiſſet, omnino haec quoque ſimiliter arteriae bifariam ſciſſa, altera parte ad jugulum emergeret, altera ad jecur deferretur. Quod quum non appareat, clarum eſt, neque ex corde ipſam originem ducere. Hae quatuor demonſtrationes ſunt in ſexto propoſiti operis libro abunde ſatis explicatae iis, qui norunt, quid tandem ſit demonſtratio. Dicta ſunt et alia quaedam in libro ad ſidem dogmatis approbandam, quae tamen ſcientificam demonſtrationem non habent, quemadmodum primae duae rationes. Quin etiam controverſia quaedam ad aliorum opiniones declarata eſt. Quare, quantum ad me attinet, pauciſſimis jam id, quod inſtitui, demonſtratum eſt. Ac prolixitatis verborum non in nos, qui reprehendamus, quas vitioſas illi prodiderunt rationes, ſed in ipſarum auctores culpa rejicienda eſt. Quum itaque tres libri logici de affectibus a Chryſippo ſint traditi, contradicere quum poſſem, et ea, quibus ab ipſo diſſentirem, protrahere, id facere non ſuſtinui, ſicuti nec quae de virtutum dif-

Ed. Chart. V. [229.] Ed. Baf. I. (320.)

περὶ τῆς τῶν ἀρετῶν διαφορᾶς ἔγραψεν ἐν τέτταρσι βιβλίοις, ὑπὲρ ὧν αὐτῷ καὶ ὁ Ποσειδώνιος μέμφεται. ἀλλὰ καὶ περὶ τούτων ἐνδειξάμενος τοῖς ἀκούειν δυναμένοις ἐπιστημονικῶν ἀποδείξεων, ἀνεβαλόμην ἐπὶ σχολῆς αὖθις ἐπιδείξειν, ὅσα καὶ πρὸς αὐτὸν ἐναντιολογούμενος ἔγραψε, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἐναργῶς φαινομένων ἀλήθειαν. ἐκείνη μὲν οὖν ἡ πραγματεία καθ' ἑαυτὴν γέγραπται.

Κεφ. β'. Νῦν δὲ ποθοῦσιν ἔχειν ἤδη πολλοῖς τῶν φίλων τὰ κατάλοιπα τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων ἐνταῦθα τρέψομαι, ἀρχὴν ἀπὸ τῶν φυσικῶν στοιχείων ποιησάμενος. ὀνομάζεται μὲν οὖν στοιχεῖον, ὅπερ ἂν ἐλάχιστον ᾖ μέρος ἐκείνου τοῦ πράγματος, οὗπερ ἂν ᾖ στοιχεῖον. ἐκ γὰρ τοῦ τῆς πρός τι κατηγορίας ἐστὶν ἡ στοιχεῖον φωνὴ, καθάπερ καὶ τοῦ μέρους. τό τε γὰρ στοιχεῖον τινός ἐστι στοιχεῖον, τό τε μέρος τινός ἐστι μέρος. ὥσπερ οὖν τῆς φωνῆς ἡμῶν, ᾗ χρώμεθα διαλεγόμενοι πρὸς ἀλλήλους, τέτταρα καὶ εἴκοσί ἐστι στοιχεῖα, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἁπάντων τῶν γεννητῶν καὶ φθαρτῶν σωμάτων.

ferentia quatuor in libris prodidit, fuper quibus eum et Pofidonius criminatur. Verum de his quoque ubi indicaffem iis, qui fcientificas demonftrationes poffunt audire, cum otio rurfus oftenfurus hoc agere diftuli, quae fibi etiam ipfe et veritati eorum, quae evidenter apparent, refragatus confcripfit. Illud itaque opus per fe elaboratum eft.

Cap. II. Nunc vero, quum plerique amicorum reliqua Hippocratis et Platonis dogmata jam habere defiderent, illuc me convertam, a naturalibus elementis exorfus. Nominatur itaque elementum, quodcunque minima fit pars illius rei, cujus fuerit elementum. Nam ex appellatione ad aliquid vox elementum capitur, quemadmodum et partis; nam et elementum alicujus elementum eft, et pars alicujus pars eft. Sicut igitur linguae noftrae, qua utimur differentes invicem, quatuor et viginti funt elementa, eodem modo omnium, quae generari corrumpique poffunt, corporum minimae partes terra

Ed. Chart. V. [229. 230.] Ed. Baf. I. (300.)

ἐλάχιστα μόρια γῆ καὶ ἀὴρ ἐστιν ὕδωρ τε καὶ πῦρ, ἐλαχίστου δὲ λεγομένου τοῦ μηκέτι τομὴν ἐγχωροῦντος. ἡ μὲν γὰρ κατὰ τὸ μέγεθος τομὴ τοιοῦτον οὐδὲν ἐλάχιστον ἔχει, μόνη δὲ ἡ κατ' εἶδος ἵσταταί ποτε, καθάπερ ἐπὶ τῆς φωνῆς. οὔσης γάρ τινος συνθέτου τοιᾶσδε,

Μῆνιν ἄειδε, θεὰ, Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος.

ὅλη μὲν ἐστιν αὕτη, μέρη δὲ τὸ μῆνιν, καὶ τὸ ἄειδε, καὶ τὸ θεὰ, καὶ τὸ Πηληϊάδεω, καὶ τὸ Ἀχιλῆος. ἕκαστον δὲ τούτων πάλιν εἰς τὰς συλλαβὰς τέμνεται, καὶ τῶν συλλαβῶν αὖθις [230] ἑκάστη διαίρεσιν εἰς τὰ στοιχεῖα λαμβάνει. τῆς γοῦν πρώτης συλλαβῆς τῆς μη συγκειμένης ἐκ δυοῖν στοιχείων, οὐδέτερον αὐτῶν εἰς ἄλλας ἑαυτοῦ φωνὰς ἐλάττους δύναται τμηθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο τὴν μη φωνὴν ἐλαχίστην τε καὶ ἄτμητον εἶναί φαμεν, ὡς καὶ τὸν Δίωνα καλεῖν ἔθος ἐστὶ τοῖς φιλοσόφοις ἄτομον οὐσίαν. οὕτως δὲ καὶ λόγον βραχύτατον εἴρηκεν ὁ Πλάτων τὸν συγκείμενον ἐξ ὀνόματος καὶ ῥήματος, ὡς λόγον δηλονότι καλῶν βραχύτατον αὐτόν. ἕκαστον γὰρ τῶν κατ' εἶδος

ſunt et aër et aqua et ignis. Minimum autem dicitur, quod non amplius ſectionem ſuſtinet; etenim ſecundum magnitudinem ſectio ejusmodi minimum nullum obtinet. Sola autem ſpeciei diviſio quandoque conſiſtit, veluti in voce, quum aliqua compoſita talis exiſtat:

Iram cane, dea, Pelidae Achillis.

Tota quidem haec eſt; partes autem iram, et cane, et dea, et Pelidae, et Achillis. Singula haec rurſus in ſyllabas ſecantur, et ſyllabae iterum ſingulae diviſionem in elementa recipiunt. Itaque primae ſyllabae μη, compoſitae ex duobus elementis, neutrum ipſorum in alias ſui voces minores dividi poteſt. Ideo vocem μη minimam et indiviſibilem eſſe dicimus, ut etiam Dionem vocare mos eſt philoſophis ſubſtantiam individuam. Sic orationem breviſſimam Plato dixit compoſitam ex nomine et verbo, orationem videlicet, quatenus eſt oratio, breviſſimam appellans. Singula enim, quae ſecundum ſpe-

λεγομένων τε καὶ νοουμένων, ὅταν μηκέτι χωρῇ τομὴν εἰς εἴδη πλείω, τοῖς τοιούτοις ὀνόμασι προσαγορεύομεν, βραχύτατον, ἄτμητον, στοιχεῖον. περὶ μὲν οὖν τοῦ στοιχείου ὀνόματος ὅλον ἔχεις γεγραμμένον βιβλίον ἐν τῇ τῶν ἰατρικῶν ὀνομάτων πραγματείᾳ. περὶ δὲ τῆς κατὰ μέγεθος τομῆς τῶν σωμάτων ἐπιδέδεικται τοῖς γεωμετρικοῖς ἀνδράσιν, ὡς οὐδέποτε στῆναι δυναμένης, ἀλλ' ἀεὶ τοῦ τεμνομένου μικρότερον ἑαυτοῦ τὸ μέγεθος ἔχοντος. ἀπολειπομένης δὲ μόνης τῆς κατ' εἶδος τομῆς, ὡμολόγηται πάλιν αὖθις περὶ τῆς καθ' ἕκαστον γένος τῶν ὄντων, ἄτομον εἶδος εἶναί τι τοιοῦτον, ὁποῖόν ἐστιν ἐν τοῖς φυσικοῖς σώμασι στοιχεῖον, ἥ γῆ καὶ τὸ ὕδωρ ὅ τε ἀὴρ καὶ τὸ πῦρ. (321) ἀποδείξεις δὲ τούτων οὐ δέομαι γράφειν ἐνταῦθα, φθάσαντος γραφῆναι ὑπομνήματος ἑτέρωθι περὶ τῶν καθ' Ἱπποκράτην στοιχείων, ὃ σαφέστερον μὲν ἂν ἐγέγραπτο, καθάπερ καὶ ἄλλα πολλά, μὴ πρὸς μόνον ἀποβλέποντι τὸν λαμβάνοντά μου τὸ βιβλίον, ἀλλ' ὡς καὶ τῶν ἀμαθεστέρων ἐκείνου μελλόν-

ciem et dicuntur et intelliguntur, quum non amplius sectionem in plures species concedunt, ejusmodi nominibus appellamus, minimum, insectile, elementum; de cujus nomine totum habes librum in medicinalium nominum opere conscriptum. At de sectione corporum secundum magnitudinem geometrae viri ostenderunt, ceu illa nunquam consistere possit, verum semper id, quod secatur, minorem quam prius magnitudinem habeat. Quum autem sola secundum speciem sectio tandem desinat, in confesso rursus de ea est, in unoquoque rerum genere individuam quandam speciem haberi talem, quale est in naturalibus corporibus elementum terra, aqua, aër et ignis. Horum vero demonstrationes non opus habeo huc ascribere, quum alias commentarium de elementis ex Hippocratis sententia ediderim, quem clarius manifestiusque sane, quemadmodum et alios complures, scripsissem, nisi illius tantum, qui illum a me erat accepturus, non imperitorum quoque, in quorum manus erat venturus,

των ὁμιλήσειν αὐτῷ. πολλῶν δ' ἔχειν φθασάντων, οὐκ ἔτ' ἔδοξέ μοι γράφειν ἄλλο, τῷ εἶναι ὀλίγους τινὰς ἐν αὐτῷ λόγους μακροτέρας ἐξεργασίας δεομένους, ὧν οὐχ ἥκιστα καὶ οὗτος αὐτὸς ὁ νῦν εἰρημένος ὑπὲρ τῆς κατὰ τὸ στοιχεῖον ἐννοίας, ἐπὶ πλεῖστον μὲν ἐξειργασμένος, ὡς ἔφην, ἐν ἑνὶ βιβλίῳ· διὰ κεφαλαίων δὲ νῦν εἴρηται μὲν, ὅσα που μᾶλλον ἂν εἴρητο κἂν τῷ περὶ τῶν καθ' Ἱπποκράτην στοιχείων, εἴπερ αὐτῶν τῶν συλλαβῶν τὸ στοιχεῖον ἐδεῖτο. γεγραμμένου δὲ τῷ Ἱπποκράτει βιβλίου περὶ φύσεως ἀνθρώπου, προστεθέντος δ' αὐτῷ καὶ τοῦ περὶ διαίτης μικροῦ βιβλιδίου, καί τινος παρεντεθείσης ἀνατομῆς φλεβῶν, ἣν ὁ διασκευάσας δοκεῖ μοι προσθεῖναι τῷ περὶ φύσεως ἀνθρώπου καὶ τῷ περὶ διαίτης, ἐξήγησίς ἐστι τὸ ἡμέτερον γράμμα τὸ περὶ τῶν καθ' Ἱπποκράτην στοιχείων τοῦ γεγραμμένου περὶ φύσεως ἀνθρώπου. τὴν δὲ ἐξήγησιν οὐχ οὕτως ἔχει γεγονυῖαν, ὡς εἰώθασιν οἱ τὰς ἐξηγήσεις γράφοντες ποιεῖσθαι καθ' ἑκάστην λέξιν, ἀλλὰ τῶν συνεχόντων τὸ δόγμα μόνων ἅμα

rationem habuissem. Quum autem multi eum jam habeant, non amplius visum mihi est scribere alium, eo quod paucae quaedam in eo disputationes sint, quae longius tractari desiderent, ex quibus maxime et haec ipsa nunc comprehensa de elementi notione, plurimum quidem uno in libro elaborata, ut dixi; in praesentia autem summatim exposita sunt ea, quae magis utique declarata fuissent in libro de elementis secundum Hippocratem, si ipsis syllabis elementum opus habuisset. Porro quum liber de natura hominis ab Hippocrate sit conscriptus, adjectus autem ei exiguus libellus de victus ratione, et quaedam venarum dissectio interposita, quam auctor videtur mihi adjecisse opusculo de natura hominis et de victus ratione, noster de elementis secundum Hippocratem liber expositio est ejus, qui de natura humana proditus est. At expositionem non ita habet descriptam, ut consueverunt, qui interpretationes persequuntur, in singulis dictionibus factitare, sed de eorum duntaxat, quae dogma complectuntur, una cum propriis demonstrationi-

ταῖς οἰκείαις ἀποδείξεσιν, ἃς εἴπερ ἐθέλεις μανθάνειν, ἐπ' ἐκεῖνο μετάβηθι τὸ βιβλίον. ἐγὼ δ' οὐκ εἴωθα πολλάκις τὰ αὐτὰ γράφειν ἐν διαφόροις ὑπομνήμασιν, ἀλλ' ἐνταῦθα τὰς μόνου τοῦ Πλάτωνος παραγράψω ῥήσεις, ἐν αἷς ἠκολούθησε τῷ Ἱπποκράτει, τὰ σώματα ἡμῶν ἐκ γῆς καὶ πυρὸς ἀέρος τε καὶ ὕδατος συγκεῖσθαι λέγων. εἰρημένου δ' αὐτοῦ τούτου καὶ κατὰ ἄλλα βιβλία, νῦν ἡμῖν ἀρκέσει τὴν ἐκ τοῦ Τιμαίου παραγράψαι ῥῆσιν ἔχουσαν ὧδε. τεττάρων γὰρ ὄντων γενῶν, ἐξ ὧν συμπέπηγε τὸ σῶμα, γῆς, πυρὸς, ὕδατός τε καὶ ἀέρος, τούτων ἡ παρὰ φύσιν πλεονεξία καὶ ἔνδεια, καὶ τῆς χώρας μετάστασις ἐξ οἰκείας ἐπ' ἀλλοτρίαν γιγνομένη, πυρός τ' αὖ καὶ τῶν ἑτέρων, ἐπειδή γε πλέω ἑνὸς ὄντα τυγχάνει, τὸ μὴ προσῆκον ἕκαστον ἑαυτῷ προσλαμβάνει, καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτα, στάσεις καὶ νόσους παρέχει. ἐν ταύτῃ τῇ ῥήσει σαφῶς ἐδήλωσεν ὁ Πλάτων, οὐ μόνον ἐκ [231] γῆς καὶ ὕδατος καὶ ἀέρος καὶ πυρὸς γεγονέναι τὰ σώμαθ' ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ διότι διὰ ταῦτα μέτρῳ μὲν ἀλλήλοις κεκραμένα κατὰ φύσιν ἔχομεν,

bus; quas si voles discere, ad illum librum te conferas. Ego autem non consuevi subinde eadem diversis in commentariis scribere, sed hic solius Platonis verba subjiciam, in quibus secutus est Hippocratem, corpora nostra, inquiens ex terra, igne, aëre et aqua constare. Quod ipsum quum in aliis quoque libris tradiderit, in praesentia sufficiet verba ex Timaeo exponere, quae in eum modum habent. *Nam quum quatuor illa sint, ex quibus compactum est corpus; terra, ignis, aqua, aër, horum praeter naturam excessus defectusque, et ex loco proprio in alienum translatio, tum ignis, tum aliorum, quandoquidem plura uno sunt, singula id, quod sibi conveniens non est, assumunt, ac omnia ejusmodi seditiones et morbos exhibent.* In hac oratione Plato palam indicavit, non solum ex terra, aqua, aëre et igne corpora nostra esse procreata, verum etiam quod propter haec mensura quidem invicem temperata secundum naturam

Ed. Chart. V. [231.] Ed. Bas. I. (321.)

ὅπερ ταὐτόν ἐστι τῷ ὑγιαίνομεν, ἐλλείποντος δέ τινος, ἢ πλεονάσαντος, ἢ μεταστάντος εἰς ἀλλοτρίαν χώραν, νοσοῦμεν. ὅτι μὲν οὖν ἥ τε πλεονεξία καὶ ἡ ἔνδεια διαφθείρει τὴν εὐκρασίαν, ἐν ᾗ τῶν πρώτων σωμάτων ἡ ὑγίεια, πρόδηλον· πρόδηλον δ', ὅτι καὶ ἡ μετάστασις, ἐὰν ἐννοήσωμεν, ὡς τοῖς κατὰ τὸν θώρακα καὶ τὰς τραχείας ἀρτηρίας ὀργάνοις αἵματος ἢ τινος ἄλλου χυμοῦ παρεμπεσόντος, συγχεῖσθαι τὴν ἄμεμπτον ὑγίειαν αὐτῶν, ἔν τε τοῖς κατὰ γαστέρα, καὶ ἔντερα, καὶ φλέβας, καὶ σάρκας, ἀερώδους οὐσίας ἀθροισθείσης. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων διὰ τῶν συνεχῶν τῇ προειρημένῃ ῥήσει διδάξει σε τοῦτο λέγων ὧδε· παρὰ φύσιν γὰρ ἑκάστου γιγνομένου καὶ μεθισταμένου, θερμαίνεται μὲν, ὅσα ἂν πρότερον ψύχηται, ξηρὰ δ' ὄντα εἰς ὕστερον γίγνεται ὑγρότερα, καὶ κοῦφα δὴ καὶ βαρέα, καὶ πάσας πάντη μεταβολὰς δέχεται. μόνως γὰρ δή φαμεν κατὰ ταὐτὸν ταὐτὸ, καὶ ὡσαύτως ἀνάλογον προσγιγνόμενον καὶ ἀπογιγνόμενον ἐάσει ταὐτὸν ὂν αὐτῷ σῶον καὶ ὑγιὲς

habemus, quod idem est ac si dicas, sani sumus. Si autem aliquod deficiat, aut redundet, aut in alienum locum transgrediatur, aegrotamus. Quod igitur excessus defectusque bonam temperiem corrumpit, in qua primorum corporum sanitas consistit, omnibus conspicuum est; item quod translatio, si consideremus, quomodo, simul atque thoracis et asperae arteriae instrumentis sanguis aut alius quidam humor coincidit, inculpata ipsorum sanitas aboletur; ad haec in ventre, intestinis, venis et carnibus aërea substantia coacervata. Sed ipse Plato per ea, quae praedictae orationi continua sunt, docebit te id hunc in modum scribens. *Quando enim praeter naturam unumquodque fit, aut transfertur, calefiunt utique, quae ante frigebant, arida madent, gravescunt levia, et caetera omnia similiter permutantur. Solummodo vero dicimus idem aliquid sibimet secundum idem, atque similiter, et debita proportione servata, accedens vel decedens, permittet se idem sibi ipsi sospes integrumque*

μένειν. ὃ δ' ἂν πλημμελήσῃ τι τούτων ἐκτὸς ἀπιὸν ἢ προσιὸν, ἀλλοιότητας παμποικίλας καὶ νόσους φθοράς τε ἀπείρους παρέξεται. ὅτι μὲν οὖν ἐκ γῆς καὶ πυρὸς ἀέρος τε καὶ ὕδατος ἡ τοῦ σώματος ἡμῶν ἐστι σύστασις, ὅτι τε διὰ τὴν τούτων ἔνδειαν, ἢ πλεονεξίαν, ἢ μετάστασιν αἱ νόσοι γίγνονται, σαφῶς ἐδήλωσε.

Κεφ. γ'. Δόξει δ' ἐν τῷ μὴ καλεῖν αὐτὰ στοιχεῖα διαφέρεσθαι πρὸς Ἱπποκράτην. καίτοι γε οὐδὲ ἐκεῖνος ὠνόμασεν αὐτὰ στοιχεῖα, μόνον δ', ὅτι, τούτων συνιόντων καὶ κεραννυμένων, τὰ φυσικὰ γίγνεται σώματα. καὶ τούτων προσωτέρω χωρεῖν ὁ μὲν Ἱπποκράτης οὐδεμίαν ἀνάγκην εἶναί φησι, πρακτικὴν, οὐ θεωρητικὴν μετερχόμενος τέχνην. ὁ δὲ Πλάτων, ὡς ἂν τὴν θεωρητικὴν φιλοσοφίαν ἡγούμενος εἶναι τιμιωτάτην, οὐκ ἠρκέσθη μόναις ταῖς φαινομέναις ἐν τοῖς στοιχείοις δυνάμεσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν ἐπιζητεῖ τῆς γενέσεως αὐτῶν, ἄχρηστον ἰατρῷ σκέμμα. διὰ τί γὰρ ὑγραίνει μὲν τὸ ὕδωρ, καίει δὲ τὸ πῦρ, ἢ διὰ τί ῥεῖ μὲν τὸ ὕδωρ, ἄνω δὲ φέρεται τὸ πῦρ, ἑδραιοτάτη δὲ καὶ

manere. Sed si peccaverit aliquid, praeter haec accedens vel recedens, alterationes perquam varias et morbos interitusque innumerabiles inducet. Quod igitur ex terra, igne, aëre et aqua corpora nostra constant, item quod ob horum defectum, aut redundantiam, aut transmutationem morbi oboriuntur, manifesto indicavit.

Cap. III. Videbitur autem in eo, quod elementa ipsa non vocat, ab Hippocrate dissentire. Atqui neque ille nominavit ea elementa, sed solum, quod his coëuntibus contemperatisque naturalia creantur corpora, atque quod ultra haec procedere Hippocrates quidem nullam sane necessitatem esse dicit, practicam, non theoreticam, artem persequens. Plato autem, tanquam philosophiam theoreticam laudatissimam esse censeat, non contentus fuit solis, quae apparent in elementis, facultatibus, sed etiam causam generationis ipsorum inquirit, speculationem medico inutilem. Cur enim humectet aqua, urat ignis, aut cur fluat quidem aqua, sursum autem ignis feratur, item cur stabilis-

βαρυτάτη τῶν στοιχείων ἐστὶν ἡ γῆ, πρὸς τὰς τῶν νόσων ἰάσεις οὐδὲν συντελεῖ. μόνον γὰρ ἀρκεῖ τῷ φυλάξοντι μὲν τὴν ὑγίειαν, ἰασομένῳ δὲ τὰς νόσους ἐπίστασθαι, διά τε τὴν εὐκρασίαν τοῦ θερμοῦ, καὶ ψυχροῦ, καὶ ξηροῦ, καὶ ὑγροῦ τὴν ὑγίειαν ὑπάρχειν τοῖς ζώοις, ἐπὶ δὲ ταῖς τούτων δυσκρασίαις τὰς νόσους γίγνεσθαι. τὸ δ' ἐκζητεῖν, εἴτ' ἐκ πυραμοειδῶν τῷ σχήματι μορίων σύγκειται τὸ πῦρ, εἴτ' ἄλλη τίς ἐστιν αἰτία, δι' ἣν τέμνει τε καὶ διαιρεῖ τὰ πλησιάζοντα σώματα, τῆς θεωρητικῆς φιλοσοφίας ἔργον ἐστὶν, ἣν μεταχειριζόμενος ὁ Πλάτων, τὰ μὲν τοῦ πυρὸς μόρια πυραμοειδῆ φησιν εἶναι, τὰ δὲ τῆς γῆς κυβοειδῆ, τὸ δὲ καλούμενον ὀκτάεδρον σχῆμα τοῦ ἀέρος ἴδιον εἶναι νομίζει, καθάπερ καὶ τὸ εἰκοσάεδρον ὕδατος. εἰ μὲν οὖν ὀρθῶς ἢ οὐκ ὀρθῶς ἐδόξαζε περὶ τούτων ὁ Πλάτων, οὐκ ἔστι τοῦ νῦν ἡμῖν προκειμένου λόγου. διὰ τί γὰρ οὐκ ὀνομάζει στοιχεῖα γῆν καὶ ὕδωρ, ἀέρα τε καὶ πῦρ, ἐζητοῦμεν λόγον ἡμᾶς δοῦναι, ὡς εἴρηται, οὐκ εἰ ψευδῶς ἕκαστον ὧν εἶπε σχημάτων αὐτοῖς ἀπονέ[232]μει. διαιρεῖ δὲ τῷ λόγῳ πάλιν αὐτὰ ταῦτα

ſima graviſſimaque elementorum ſit terra, ad morborum curationes nihil conducit. Solum enim ſufficit ſanitatem ſervaturo curaturoque morbos ſcire, propter bonam temperiem calidi, frigidi, ſicci et humidi ſanitatem animantibus conſiſtere, ob intemperies autem horum morbos oboriri. Porro inquirere, an ignis ex partibus figurae pyramidalis compoſitus ſit, ſive alia quaedam cauſa exiſtat, propter quam ſecet et proxima corpora dividat, theoreticae philoſophiae opus eſt, quam Plato perſequens ignis ſane partes pyramidis ſpeciem referre ſcribit, terrae cubicam. Figuram autem octonorum ſeſſuum aëris peculiarem eſſe cenſet; quemadmodum eam, quae viginti baſes obtinet, aquae. Num igitur recte, an ſecus de his Plato opinatus ſit, non ad diſputationem nobis nunc propoſitam pertinet. Cur enim non nominet elementa terram, aquam, aërem et ignem, nos quaerebamus, ut expoſitum eſt, non, an falſo ſingulas quas dixit figuras ipſis tribuerit. Caeterum ſermonis proceſſu eadem haec

κατ᾽ ἐπίνοιαν εἴς τε τὴν ὕλην καὶ τὸ σχῆμα. κἀπειδὴ τὸ σχῆμα σύνθετόν ἐστι, τὸ μὲν τῆς πυραμίδος ἐκ τεσσάρων ἰσοπλεύρων τριγώνων, τὸ δὲ ἑξάεδρον τοῦ κύβου τετραγώνων ἕξ, τὸ δὲ ὀκτάεδρον ὀκτὼ τριγώνων ἰσοπλεύρων, ὥσπερ γε καὶ τὸ εἰκοσάεδρον εἴκοσι τριγώνων, πάλιν ἐπισκοπεῖται τῶν τὰ στερεὰ σχήματα περιοριζόντων ἐπιπέδων τὴν τάξιν, καί φησι, τὸ μὲν ἰσόπλευρον τρίγωνον ἐκ τριγώνων ὀρθογωνίων δυοῖν γενέσθαι, τὸ δὲ τετράγωνον ἐκ τεττάρων. ἐπεὶ δὲ μηκέτι ἀνωτέρω προελθεῖν εἶχεν, ὡς ἐν ἐλαχίστοις ἵσταται τούτοις, καὶ διὰ τοῦτ᾽ αὐτὸ προσαγορεύει στοιχεῖα, τὸ μὲν ἕτερον ἰσοπλεύρου τριγώνου, τὸ δ᾽ ἕτερον τετραγώνου. παραγράψω δέ σοι καὶ τὰς ῥήσεις αὐτοῦ, πρώτην μὲν τὴν ἐπὶ τῆς πυραμίδος εἰρημένην, ἔχουσαν ὧδε κατὰ λέξιν. ἄρξει δὴ τότε πρῶτον μὲν εἶδος καὶ σμικρότατον συνιστάμενον. στοιχεῖον δ᾽ αὐτοῦ τὸ τὴν ὑποτείνουσαν τῆς ἐλάττονος πλευρᾶς διπλασίαν ἔχον μήκει. δευτέραν δὲ ἐπὶ τῇδε, τὴν ἐπὶ τοῦ εἰκοσαέδρου, καὶ αὐτὴν οὕτως ἔχουσαν

rursus dividit secundum considerationem et rationem in materiam et figuram; ac quoniam figura composita est, pyramidis sane ex quatuor aequilateribus triangulis, cubi sex bases sive sessus obtinens quadrangulis sex, octo bases continens figura octo triangulis aequilateribus, quemadmodum et viginti bases habens viginti triangulis, iterum inspicit ordinem planorum solidas figuras circumscribentium, ac ait, aequilaterem triangulum ex triangulis rectangulis duobus procreari, quadrangulum ex quatuor. Quoniam vero non ulterius procedere poterat, tanquam in minimis his consistit, atque propter hoc ipsum elementa nuncupat, alterum aequilateris trianguli, alterum quadranguli. Sed ascribam tibi etiam verba ipsius, primum quidem, quae de pyramide hunc in modum ad verbum dicta sunt. *Erit utique prima species et minima constituta; elementum vero ipsius, quod latus substratum breviori latere duplo majus habet. Secunda ad haec, quae in figura viginti basibus composita habetur, ipsamque*

αὐτοῖς ὀνόμασι. τὸ δὲ τρίτον ἐκ δὶς ἑξήκοντα τῶν στοιχείων συμπαγέντων, στερεῶν δὲ γωνιῶν δώδεκα, ὑπὸ πέντε ἐπιπέδων τριγώνων ἰσοπλεύρων, περιεχομένης ἑκάστης εἴκοσι βάσεις, ἔχον τριγώνους ἰσοπλεύρους, γέγονε. νῦν μὲν οὖν τὰ συστατικὰ τρίγωνα τῶν ὁριζόντων ἐπιπέδων τὰ στερεὰ σχήματα κέκληται στοιχεῖα. προελθὼν δὲ καὶ αὐτὰ τὰ (322) περιοριζόμενα σώματα πρὸς τῶν εἰρημένων ἐπιπέδων ὀνομάζει στοιχεῖα, γράφων οὕτως. ἔστω δὴ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ κατὰ τὸν εἰκότα, τὸ μὲν τῆς πυραμίδος γεγονὸς στερεὸν εἶδος, πυρὸς στοιχεῖόν τε καὶ σπέρμα, τὸ αἰσθητὸν τουτὶ πῦρ ἀθρόον ἄθροισμα νομίζειν μικρῶν εἶναι σωμάτων, τὸ σχῆμα πάντων ἐχόντων πυραμίδος. ἐκείνων οὖν ἕκαστον στοιχεῖον εἶναί φησι τοῦ πυρὸς, ὡς εἰ καὶ τοῦ τῶν πυρῶν σωροῦ στοιχεῖον ἔλεγεν εἶναί τις ἕκαστον τῶν πυρῶν· κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τὰ μὲν τῆς φωνῆς στοιχεῖα γεννᾷν πρῶτα μὲν τὰς συλλαβὰς, εἶτ᾽ ἐξ αὐτῶν γεννᾶσθαι τό τ᾽ ὄνομα καὶ τὸ ῥῆμα, καὶ τὴν πρόθεσιν, ἄρθρον τε καὶ σύνδεσμον, ἃ πάλιν ὁ Χρύσιππος ὀνομάζει τοῦ λόγου στοιχεῖα. καὶ

iisdem nominibus sic se habentem. Tertia ex elementis bis sexagintu copulatis, et angulis solidis duodecim, quorum quilibet quinque planis triangulis aequilateris continetur, habens viginti bases triangulas aequilateras, nascitur. Nunc igitur trianguli, qui constituunt plana circumscribentes solidas figuras, elementa vocata sunt. Progressus etiam ipse, quae circumscribuntur corpora a praedictis planis angulis, elementa nominat his verbis. *Igitur esto secundum rectam probabilemque rationem pyramidis species solida ignis elementum et semen, sensibilisque hic ignis cumulata parvorum corporum coacervatio censeatur, quae figuram pyramidis omnia habent.* Illa igitur singula ignis elementum esse affirmant, quemadmodum si etiam tritici acervi elementum unumquodque triticum aliquis esse diceret; eademque ratione et vocis elementa generare primas syllabas, deinde ex ipsis generari nomen, verbum, praepositionem, articulum et conjunctionem, quae rursus Chrysippus appellat orationis ele-

μὲν οὖν σοι, καίτοι γε οὐκ οὔσης ἀνάγκης, διῆλθον, ὅπως μή τις ἐριστικὸς ἐπηρεάζῃ μου τῷ λόγῳ, διαφέρεσθαι φάσκων ἐν τῷ περὶ τῶν στοιχείων δόγματι τὸν Πλάτωνα τῷ Ἱπποκράτει. τὴν ἀρχὴν μὲν γὰρ οὐδ᾽ ὠνόμασεν Ἱπποκράτης στοιχεῖα τὴν γῆν καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸν ἀέρα καὶ τὸ πῦρ, ἀλλ᾽ ἐξ αὐτῶν ἡμᾶς ἔφη συνεστάναι, μηκέτι ζητῶν, διὰ τίνα αἰτίαν ἕκαστον αὐτῶν ἔχει δύναμιν ἰδίαν, ἣν ἐναργῶς ὁρῶμεν ἐν αὐτοῖς ὑπάρχουσαν. ὁ Πλάτων δὲ καὶ τοῦτ᾽ ἐζήτησε πρὸς τῷ συγχωρεῖν, ἐκ τῶν τεττάρων ἅπαντα τὰ γεννητὰ καὶ φθαρτὰ σώματα συμπεπηγέναι.

Κεφ. δ΄. Καὶ μὴν καὶ τὸν τρόπον, ὃν ἐκ τῶν στοιχείων τὰ σώμαθ᾽ ἡμῶν συνίσταται, τὸν αὐτὸν ἀμφότεροι λέγουσιν, οὐ δήπου τῆς γῆς ὕδατι φυραθείσης, εἶτ᾽ ἐν ἡλίῳ θερμανθείσης γεννᾶσθαι τὰ ζῶα φάσκοντες, ἀλλὰ διὰ πλεόνων τῶν μεταξὺ μεταβολῶν. ἐκ μὲν γὰρ τῶν τεττάρων στοιχείων ἥ τε τῶν φυτῶν ἐστι γένεσις, οἵ τ᾽ ἐξ [233] αὐτῶν καρποὶ καὶ τὰ σπέρματα. τροφὴ δὲ ταῦτα πάντα προβάτοις τε καὶ ὑσὶν, αἰξί τε καὶ βουσὶ, καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις,

menta. Haec itaque tibi, etſi non fuerit neceſſitas, retuli, ne aliquis contentioſus ſermoni noſtro inſultet, diſſentire pronuncians in dogmate de elementis Platonem ab Hippocrate, quum ne appellaverit quidem Hippocrates elementa terram, aquam, aërem et ignem; verum ex ipſis nos conſtare ajebat, non amplius inquirens, propter quam cauſam ſingula ipſorum propriam habeant virtutem, quam evidenter in ipſis eſſe conſpicimus. Plato autem et hoc diſquiſivit, praeterquam quod omnia corpora, quae corruptioni et generationi ſubjecta ſunt, ex quatuor illis conflata eſſe admittat.

Cap. IV. Quin etiam, quomodo ex elementis corpora noſtra conſtituuntur, ita ambo affirmant, non ſcilicet terra aqua conſperſa, deinde in ſole calefacta, animalia procreari pronunciantes, ſed mediis pluribus mutationibus. Etenim ex quatuor elementis et ſtirpium generatio eſt, et fructus ex ipſis et ſemina. Alimentum vero haec omnia ovibus, ſuibus, capris, bobus, aliisque ani-

ὁπόσα πόας, ἢ καρποὺς δένδρων, ἢ ἀκρέμονας, ἢ ῥίζας ἐσθίει. τοῖς δ' ἀνθρώποις αὐτά τε ταῦτα τροφαὶ τὰ ζῶα, καὶ γεννᾶται δ' ἐν αὐτοῖς ἐκ τούτων αἷμα, καὶ φλέγμα, καὶ χολαὶ διτταί· πλεῖστον μὲν αἷμα, διὸ καὶ φαίνεται μόνον ἐν ταῖς φλεψίν· ὀλίγον δὲ τῶν ἄλλων ἑκάστου. καὶ τοῦτό ἐστιν αὐτὸ τὸ αἷμα τῆς γενέσεως ἡμῶν ὡς ὕλη, τὸ συγκείμενον μὲν ἐκ τῶν τεσσάρων χυμῶν, κατ' ἐπικράτειαν δ' ὠνομασμένον οὕτως. γεννώμεθα γὰρ ἐξ αὐτοῦ κατὰ τὰς μήτρας κυούμενοι, καὶ τήν τε πρώτην διάπλασιν ἐκ τούτου λαμβάνομεν, ἐφεξῆς δὲ ταύτῃ τῶν διαπλασθέντων μορίων τήν τε διάρθρωσιν καὶ τὴν αὔξησιν καὶ τὴν τελείωσιν. ἀποκυηθέντες δὲ πρῶτα μὲν τῷ γάλακτι τρεφόμεθα, τὴν γένεσιν ἐξ αἵματος ἔχοντες, μετὰ δὲ ταῦτα ταῖς αὐταῖς τελείοις τροφαῖς, ἐξ ὧν πάλιν αἷμα καὶ φλέγμα καὶ χολὴ ξανθὴ καὶ μέλαινα γεννῶνται. διαφερέτω δὲ μηδὲν εἰς τὰ παρόντα ξανθὴν ἢ ὠχρὰν ὀνομάζειν χολήν. ἀλλὰ ταῦτά γε πάντα Ἱπποκράτης ἁπάντων πρῶτος ὧν ἴσμεν ἰατρῶν τε καὶ φιλοσόφων ἀκριβῶς ὡρίσατο, καὶ διὰ τοῦτο τὰ νοση-

mantibus, quae herbas, aut arborum fructus, aut surculos, aut radices comedunt. Hominibus eadem haec animantia alimenta sunt, atque hinc ipsis generantur sanguis, pituita et bilis utraque; plurimus quidem sanguis, quare etiam solus in venis apparet; modicum vero ex aliis singulis. Atque hic est ipse sanguis generationis nostrae ceu materia, ex quatuor humoribus constans, ex dominio vero sic nuncupatus; nam ex eo procreamur in utero concepti, et primam hinc conformationem accipimus, deinde partibus efformatis, articulationem, incrementum et absolutionem in lucem editi recipimus, ac primum lacte nutrimur, originem ex sanguine habentes, deinde perfectis ac solidis ipsis alimentis, unde rursus sanguis, pituita, bilis flava et atra proveniunt. Interfit autem nihil ad praesentem disputationem, flavam an pallidam bilem nomines. Verum haec omnia Hippocrates omnium primus, quorum memoria ad nos pervenit, tum medicorum tum philosophorum accurate definivit, eoque

ματα τῶν πρώτων σωμάτων κατὰ δυσκρασίαν ἔφη γίνεσθαι. τίνα δ' ὀνομάζω πρῶτα σώματα, δηλώσω πρότερον, ὅπως μηδὲν ἀσαφὲς ᾖ κατὰ τὸν λόγον. αὐτὸς μὲν γὰρ Ἱπποκράτης οὐκ ὠνόμασε σῶμα πρῶτον ἢ δεύτερον, ὥσπερ Ἀριστοτέλης· ὁ δὲ Πλάτων δευτέραν μέν τινα σύστασιν εἶπεν εἶναι σωμάτων, πρώτην δ' οὐδ' αὐτὸς ὠνόμασεν, ἀλλ' ἐκ τοῦ δευτέραν τινὰ φάναι δῆλός ἐστι πρὸ αὐτῆς ἑτέραν τιθέμενος, ἣν ὀνόματι τῷ τῶν ὁμοιομερῶν ὁ Ἀριστοτέλης οὕτως ὠνόμασεν, ὡς ἂν ἐπὶ πλέον περί τε τῶν ἐν τοῖς ζώοις μορίων καὶ περὶ τῆς γενέσεως αὐτῶν διελθών. ὅσον γὰρ ἄν τις ἀκριβέστερόν τε καὶ λεπτομερέστερον ἡντιναοῦν φύσιν πραγμάτων ἐξεργάζηται, τοσούτῳ πλεόνων ὀνομάτων αὐτῷ γίγνεται χρεία. τὰ τοίνυν ἐν μιᾷ περιγραφῇ σώματα πολλάκις μὲν ὁμοιομερῆ καλεῖται τῷ πάντ' αὐτὰ τὰ μόρια καὶ ἀλλήλοις ὑπάρχειν ὅμοια καὶ τῷ παντὶ, πολλάκις δ' ἁπλᾶ καὶ πρῶτα. καὶ γὰρ συντίθεται ἐξ αὐτῶν τὰ σύνθετά τε καὶ ὀργανικὰ προσαγορευόμενα, δάκτυλοι, καὶ καρπὸς ὅλος, καὶ πῆχυς ὅλος, καὶ βραχίων

morbos primorum corporum ex intemperie fieri dicebat. Quae autem appellem prima corpora, prius indicabo, ne quicquam in oratione fit obfcurum. Etenim ipfe Hippocrates non appellavit corpus primum aut fecundum, quemadmodum Ariftoteles: Plato autem fecundam quandam corporum confiftentiam effe dicebat; prima vero ne ipfe quidem nominavit, fed ex eo, quod fecundam quandam dixerit, certum eft ante eam pofuiffe eum alteram, quam nomine fimilarium Ariftoteles ita nuncupavit, ut qui plenius de animantium partibus et earum generatione pertractaverit. Quanto enim quis exactius fubtiliusque naturam rerum quamcunque elaborat, tanto pluribus nominibus utatur neceffe eft. Quae igitur in una defcriptione corpora comprehenduntur, fubinde quidem fimilaria vocantur, eo quod omnes ipfae partes et invicem et toti fint fimiles; fubinde vero fimplices et primariae, utpote ex quibus compofitae et inftrumentariae dictae conftent, digiti, carpus totus, cubitus totus, bra-

Ed. Chart. V. [253.] Ed. Bas. I. (322.)

ὕλος. ἀνάλογον δ' αὐτοῖς τὰ κατὰ τὰ σκέλη μόρια, δάκτυλοι καὶ πούς, καὶ κνήμη, καὶ μηρός· καὶ μὴν καὶ ὀφθαλμός, καὶ γλῶττα, καὶ καρδία, καὶ πνεύμων, ἅπαντά τε τὰ σπλάγχνα, καὶ ἡ γαστὴρ, καὶ τὰ ἔντερα τῶν ὀργανικῶν μορίων ἐστὶν, ἐξ ὧν πάλιν ὅλον τὸ σῶμα συντίθεται. πρώτη μὲν οὖν ἐστι γένεσις ἡμῶν ἐκ τοῦ αἵματος τοῦ γινομένου ἐκ τῆς λαμβανομένης τροφῆς εἴσω τοῦ σώματος· ἔστι δὲ καὶ σπέρμα. αἷμα δ' ὀνομάζω τὸ κατ' ἐπικράτειαν οὕτω καλούμενον, ὃ καὶ περιεχόμενον ὁρᾶται κατὰ τὰς φλέβας. ἐκ τούτων δὲ τὰ πρῶτα μόρια γεννᾶται, χόνδρος καὶ ὀστοῦν, καὶ νεῦρον, καὶ ὑμὴν, καὶ σύνδεσμος, καὶ ὅσα τἄλλα τοιαῦτα. κἄπειτ' ἐκ τούτων ὀφθαλμὸς, καὶ γλῶττα, καὶ κεφαλὴ, καὶ τὰ σπλάγχνα, καὶ τὰ κῶλα, καὶ πάλιν ἐκ τούτων ὅλον τὸ σῶμα. καὶ διὰ τοῦθ' Ἱπποκράτης ἐν τῷ περὶ φύσιος ἀνθρώπου τὴν ἐκ τῶν στοιχείων ἕνωσιν ἁπάντων τῶν φυσικῶν σωμάτων κοινὴν εἶπεν ὑπάρχειν, ἐξ ἧς ἐπὶ τὴν τῶν ζώων μετέβη, καὶ τούτων οὐχ ἁπάντων, ἀλλὰ τῶν ἐναίμων, ἐν οἷς ἐστι καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἐφ' ὃν ἑξῆς ὁ λόγος ἔσπευδεν αὐτῷ. καὶ τοίνυν φησὶ ὧδέ πως

chiumque totum. Item quae respondent ipsis proportione, crurum partes, digiti, pes, tibia, femur; item oculus, lingua, cor, pulmo, omniaque viscera, et venter, et intestina ex instrumentariis partibus sunt, ex quibus rursus totum corpus componitur. Prima itaque generatio nostri est ex sanguine, qui ex alimento, quod intra corpus assumitur, fit; est et semen. Sanguinem vero nomino, qui ex dominio sic appellatur, qui etiam in venis contineri videtur. Ex his primariae partes generantur, cartilago, os, nervus, membrana, ligamentum, aliaque ejusmodi. Deinde ex his oculus, lingua, caput, viscera, artus, atque ex his rursus totum corpus. Eoque Hippocrates in libello de natura humana unionem ex elementis omnium naturalium corporum communem esse protulit, ex qua ad animantium unionem digressus est, atque horum non omnium, sed sanguineorum, inter quae et homo existit. Scribit itaque de eo hunc in modum.

ὑπὲρ αὐτοῦ. τὸ δὲ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἐν ἑαυτῷ αἷμα, καὶ φλέγμα, καὶ χολὴν ξανθήν τε καὶ μέλαιναν, καὶ ταῦτά ἐστιν αὐτῷ φύσις τοῦ σώματος, καὶ διὰ ταῦτ᾽ ἀλγέει καὶ ὑγιαίνει. [234] ὑγιαίνει μὲν οὖν μάλιστα, ὅταν μετρίως ἔχῃ ταῦτα τῆς πρὸς ἄλληλα δυνάμεως, καὶ τοῦ πλήθους, καὶ μάλιστα μὲν μεμιγμένα ᾖ· ἀλγέει δ᾽, ὅταν τι τούτων ἔλαττον ἢ πλέον χωρισθῇ τῷ σώματι, καὶ μὴ κεκρημένον ᾖ τοῖσι πᾶσιν. ἀνάγκη γὰρ, ὅταν τι τούτων χωρισθῇ, καὶ ἐφ᾽ ἑωυτοῦ στῇ, οὐ μόνον τὸ χωρισθὲν ἐπίνοσον γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ, ἔνθα ἂν στῇ καὶ ἐπισχεθῇ ὑπερεμπιπλάμενον, ὀδύνην τε καὶ πόνον παρέχειν. καὶ γὰρ, ὅταν τι τούτων ἔξω τοῦ σώματος ἐκρυῇ πλέον τοῦ ἐπιπολάζοντος, ὀδύνην παρέχει, ἢ καὶ νόσον· ἤν τ᾽ αὖθις ἔσω ποιήσηται τὴν κίνησιν, καὶ τὴν μετάστασιν, καὶ τὴν ἀπόκρισιν ἀπὸ τῶν ἄλλων, πολλή γ᾽ αὐτῷ ἀνάγκη διπλῆν τὴν ὀδύνην παρέχειν κατὰ τὰ εἰρημένα, ἔνθα τε ἐξέστη, καὶ ὅθεν ὑπερέβαλεν. αὕτη μὲν ἡ τοῦ Ἱπποκράτους ῥῆσις, ᾗ μοι δοκεῖ βουλόμενος ἀκολουθεῖν ὁ Πλάτων εἰπεῖν ἐκεῖνα

Corpus humanum in ſe continet ſanguinem, pituitam, flavam bilem et nigram; atque haec eſt ipſius corporis natura, et propter ea dolet, et ſanum eſt. Sanum itaque potiſſimum eſt, quum haec moderate habuerint inter ſe facultate et copia, et maxime fuerint temperata. Dolet autem, quum aliquid horum minus aut amplius ſeparatum fuerit in corpore, et non ſit omnibus contemperatum. Neceſſe enim, quum aliquid horum receſſerit, et per ſe conſtiterit, non ſolum locum, ex quo receſſit, morbidum evadere, ſed eum etiam, ubi conſtiterit, retineaturque, nimis repletum, dolorem laboremque exhibere. Etenim quum aliquid horum extra corpus effluxerit plus, quam ſit id, quod ſuperabundat, dolorem exhibet; ſi rurſus intro agatur, transferatur, excernaturque ab aliis, neceſſe omnino eſt, ut duplicem in praedictis dolorem conciliet, et unde exceſſit, et ubi exuperat. Haec ſane Hippocratis oratio eſt, quam mihi videtur Plato imitatus dicere illa,

τὰ μικρὸν ἀνωτέρω γεγραμμένα περί τε τῶν τεσσάρων στοιχείων τῆς γενέσεως ἡμῶν καὶ περὶ τοῦ καθόλου τρόπου τῶν νοσημάτων. ἀρχὴ δὲ τῆς ῥήσεώς ἐστιν ἥδε. τεττάρων γὰρ ὄντων τῶν γενῶν, ἐξ ὧν συμπέπηγε τὸ σῶμα, γῆς, πυρὸς, ὕδατός τε καὶ ἀέρος, ἀκριβέστερον φαίνεται, καὶ μέντοι καὶ χρησιμώτερον ἰατρῷ περὶ αὐτῶν ὁ Ἱπποκράτης γεγραφώς. ἐκ μὲν γὰρ τῶν τεσσάρων στοιχείων φησὶ γεγονέναι τὸ σῶμα, καλῶν τοὐπίπαν ἀπὸ τῶν δραστικῶν ποιοτήτων αὐτὰ, τὸ μὲν ξηρὸν, τὸ δ' ὑγρὸν, καὶ τὸ μὲν θερμὸν, τὸ δὲ ψυχρόν. οὐ μὴν κατ' ἐκεῖνα τὸν περὶ τῶν νοσημάτων λόγον ἐποιήσατο. δυνάμει μὲν γάρ ἐστιν ἐν τοῖς σώμασιν, ἐνεργείᾳ δὲ οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ τὰ ἐξ αὐτῶν γεγονότα διὰ μέσων (323) τῶν τροφῶν, αἷμα καὶ φλέγμα, καὶ ἡ ξανθὴ καὶ μέλαινα χολή· πυρὶ μὲν ἀνάλογον ἡ ξανθὴ χολὴ, ἡ δὲ μέλαινα τῇ γῇ, τὸ δὲ φλέγμα τῷ ὕδατι. καὶ διὰ τοῦτο θερμὴ μὲν καὶ ξηρὰ τὴν δύναμίν ἐστιν ἡ ξανθὴ χολὴ, καθάπερ τὸ πῦρ, ψυχρὰ δὲ ἡ μέλαινα καὶ ξηρὰ παραπλησίως τῇ γῇ, τὸ δὲ φλέγμα ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν, ὥσπερ τὸ ὕδωρ. μόνον δὲ τὸ ἀερῶδες στοιχεῖον ἐν τοῖς

quae paulo fuperius de quatuor elementis noftri generatione, et de generali morborum modo comprehenfa funt. Initium orationis hoc eft. Quum enim quatuor fint genera, ex quibus corpus compactum eft, terra, ignis, aqua et aër, exactius videtur atque etiam utilius medico Hippocrates de his fcripfiffe. Etenim ex quatuor elementis corpus creatum effe dictitat, vocans omnino ea ab efficientibus qualitatibus aliud ficcum, aliud humidum, aliud calidum, aliud frigidum. Non tamen fecundum illa fermonem de morbis habuit. Poteftate etenim funt in corporibus, actu vero non funt, verum ex ipfis procreata alimentorum interventu, fanguis, pituita, flava nigraque bilis. Igni fane refpondet flava bilis, atra terrae, pituita aquae. Ideoque calida et ficca facultate eft flava bilis, quemadmodum ignis, frigida autem atra et ficca terrae confimiliter, pituita vero frigida et humida, quemadmodum aqua. At folum aëreum inftrumentum in

τῶν ζώων σώμασιν ὁρᾶται πλησίον τῆς ἑαυτοῦ φύσεως, ἔν τε ταῖς ἀναπνοαῖς, καὶ κατὰ τοὺς σφυγμοὺς, ἤδη δὲ κἀν τοῖς παλμώδεσι πάθεσιν ἐμφυσήμασί τε καὶ οἰδήμασίν ἐστιν, ἔν τε ταῖς καλουμέναις πνευματώσεσιν. ἡ δ' ἐξ ἁπάντων τῶν τεττάρων στοιχείων σύμμετρος κρᾶσις ἐγέννησε τὸ ἀκριβὲς αἷμα. καὶ βέλτιόν ἐστιν ἐπὶ τῶν χυμῶν λέγειν, ἅπερ ὁ Πλάτων ἐπὶ τῶν στοιχείων ἔγραψεν. ἀλλ' ὁ Ἱπποκράτης προειπὼν, τὸ δὲ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἐν ἑαυτῷ αἷμα, καὶ φλέγμα, καὶ χολὴν ξανθήν τε καὶ μέλαιναν, ἐφεξῆς φησι, καὶ διὰ ταῦτα ἀλγέει καὶ ὑγιαίνει. τὸ μὲν ἀλγέει κατ' ἐξοχὴν μεγάλου νοσήματος ἐπὶ πάντων τῶν παρὰ φύσιν τάσσεται, τὸ δὲ ὑγιαίνει κατὰ τὴν πρὸς τὰ παρὰ φύσιν ἀντίθεσιν πάντα. κἄπειτα πάλιν ἐφεξῆς, ὅπως μὲν ὑγιαίνει, διδάσκων φησίν· ὑγιαίνει μὲν οὖν μάλιστα, ὅταν μετρίως ἔχῃ ταῦτα πρὸς ἄλληλα δυνάμεως καὶ τοῦ πλήθεος, καὶ μάλιστα μεμιγμένα ᾖ. τίνα ταῦτα; οὐ τὰ στοιχεῖα δήπουθεν, ἀλλὰ καὶ τὰ προσεχῶς γεννητικὰ τῶν τοῦ σώματος μορίων, αἷμά καὶ φλέγμα, καὶ δύο χολαί. ἀλγέει

animantium corporibus propinquum ſuae ipſius naturae videtur, et in reſpirationibus, et pulſibus; jam vero et in tremulis palpitantium modo affectibus, inflationibusque, et laxis tumoribus, item in flatibus appellatis. At moderata ex omnibus quatuor elementis temperies exactum ſanguinem produxit; ſatiusque eſt in humoribus dicere, quae Plato in elementis conſcripſit. Verum Hippocrates praefatus, corpus hominis in ſe continet ſanguinem, pituitam, bilem flavam et nigram, deinde ait: *et propter haec dolet, et ſanum eſt.* Dolet ſane, per excellentiam magni morbi, omnibus praeter naturam ponitur; ſanum eſt, per oppoſitionem eorum, quae praeter naturam omnia exiſtunt. Poſtea rurſus, quomodo ſanum eſt, edocens inquit: *Sanum igitur eſt maxime, quum moderate haec invicem facultate et copia habuerint, et praeſertim ſi mixta ſint.* Quae haec? non elementa nimirum, ſed etiam quae partes corporis continenter generant, ſanguis, pituita, et utraque bilis. Dolet autem

δὲ, φησὶν, ὅταν τι τούτων ἔλαττον ἢ πλέον ᾖ, ἢ χωρισθῇ ἐν τῷ σώματι καὶ μὴ κεκρημένον ᾖ τοῖσι πᾶσιν, ὅπερ ὁ Πλάτων παραφράζων ἔφη, καὶ τῆς χώρας μετάστασιν ἐξ οἰκείας ἐπ' ἀλλοτρίαν γιγνομένην. ἀλλ' οὗτος μὲν, ὡς ἔφην, ἁμαρτάνει, προσθεὶς, πυρός τε καὶ τῶν ἑτέρων, ἐπειδὴ καὶ γένη πλέονα ἑνὸς ὄντα τυγχάνει. ταῦτα γὰρ οὐκ ἔστι τὰ μεθιστάμενα καὶ χώραν ἀμείβοντα κατὰ τὰ τῶν ζώων σώματα, φλέγμα δὲ καὶ χολαὶ, καὶ αὐτὸ τὸ αἷμα. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο πολλάκις εἰς ἀλλοτρίαν ἀφικόμενον ἕδραν αἴτιον ὀλεθρίων νοσημάτων γίγνεται. ἄχρι μὲν οὖν [235] τοῦ πλέον ἢ ἔλασσον ἕκαστον τῶν συντιθέντων ἡμᾶς γιγνόμενον, αἱ νόσοι καθίστανται, κοινὸς ὁ λόγος ἐστὶν ἐπί τε τῶν χυμῶν καὶ τῶν στοιχείων. ἐπὶ δὲ τοῦ καθ' ἑαυτό που στάντος ἔν τινι τόπῳ τοῦ σώματος οὐκ ἔθ' ὁμοίως ἐπ' ἀμφοῖν ὁ λόγος ἀληθής. οἱ μὲν γὰρ χυμοὶ σαφῶς ὁρῶνται, καθ' ὅπερ ἂν ἐν τῷ σώματι μόριον στῶσι, νόσους ἐργαζόμενοι· τὰ ἐρυσιπέλατα καὶ τοὺς ἕρπητας ἡ ξανθὴ χολή· τοὺς καρκίνους δὲ ἡ μέλαινα· τὰ δ' οἰδήματα τὸ

ait, quum aliquid horum parcius aut copiofius fuerit, aut in corpore feparatum eft, et non omnibus contemperatum. Quod Plato circumloquens dixit, *et ex loco proprio in alienum translatio.* Verum hic, ut monui, aberrat, qui appofuerit, ignis et aliorum, quoniam et genere plura uno exiftunt. Quippe haec non transferuntur, locumque in animantium corporibus mutant, fed pituita, bilis utraque, ipfeque fanguis; nam et hic fubinde in alienam perveniens fedem lethalium morborum caufa efficitur. Quatenus igitur ampliora aut minora fingula, quae nos componunt, efficiantur, morbi conftituuntur, communis ratio eft tum in humoribus, tum in elementis: in eo autem, quod fecundum fe ipfum in uno corporis loco conftiterit, non item fimiliter in utrisque oratio vera eft. Etenim humores manifefto videntur, quacunque in corporis parte exiftant, morbos efficientes; eryfipelata et herpetas flava bilis; cancros autem atra bilis; oede-

φλέγμα· τὸ δ' αἷμα κατά τε τὸν πνεύμονα καὶ μεταξὺ θώρακός τε καὶ πνεύμονος, ὅταν ἐκχυθὲν τῶν οἰκείων ὀργάνων στῇ σηπόμενον, ἐν τῷ χρόνῳ φθορὰς ἐργάζεται, καὶ κατὰ γαστέρα καὶ κατὰ τὰ μεγάλα τῶν τραυμάτων θρομβούμενον ἐσχάτους κινδύνους ἐπιφέρει. γῆν δ' οὐδαμοῦ καθ' ἑαυτὴν ἰδεῖν ἔστι μόνην ἐν τῷ σώματι ἀθροισθεῖσαν, ὥσπερ οὐδὲ πῦρ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ μόνον, οὐδ' ὕδωρ στοιχεῖον, ἀλλ' ἰχῶράς τινας, ἐπιμιχθέντων ἀλλήλοις τοῦ θ' ὑδατώδους στοιχείου καὶ τοῦ πυρώδους, οὐ μόνον οὐδ' εἰλικρινῶν, ἀλλὰ καὶ πάχους ἰλυώδους τι προσλαβόντων. οὕτω δὲ καὶ τὸ φυσῶδες πνεῦμα γεννᾶται κατὰ τὰ ζῶα, προσλαβούσης γε τῆς ἀερώδους οὐσίας ὑγρὰν ἰκμάδα. καλῶς μὲν οὖν Ἱπποκράτης ἐπὶ τῶν χυμῶν ἔγραψεν τὸ χωριζομένους τε τῶν ἄλλων καὶ καθ' ἓν ὁτιοῦν ἱσταμένους μόριον αἰτίους γίγνεσθαι νοσημάτων· οὐκ ὀρθῶς δὲ ὁ Πλάτων ἐπὶ τῶν στοιχείων εἶπεν αὐτό.

Κεφ. ε'. Περὶ μὲν δὴ τῆς ἐκ στοιχείων γενέσεως, ὑγιείας τε καὶ νόσου τῶν ὁμοιομερῶν, καὶ πρώτων σωμάτων

mata vero pituita; porro sanguis, quum in pulmone et spatio inter thoracem et pulmonem ex propriis instrumentis effusus constiterit, putrescens tempore procedente tabem efficit. Item in ventre et magnis vulneribus in grumum coalescens extrema affert pericula. Terram vero nullibi per se videre est solam in corpore coacervatam, quemadmodum neque ignem etiam per se solum, neque aquam elementum, sed quasdam sanies, invicem permixtis tum aquoso elemento tum igneo, quae non modo non pura sinceraque, sed etiam crassitiem faeculentam assumpserint. Ita vero et flatulentus spiritus in animantibus generatur, aërea substantia humidum madorem assumente. Recte igitur Hippocrates in humoribus scripsit, separatos ab aliis et in una quacunque parte subsistentes morborum fieri auctores. Non recte autem Plato in elementis idem dixit.

Cap. V. Sane, quomodo ex elementis similarium et primorum corporum sanitas morbusque generetur,

ἱκανὰ καὶ ταῦτα, μεταβῶμεν δ' ἐπὶ τὴν ἑξῆς ῥῆσιν ἐν τῷ Τιμαίῳ γεγραμμένην, ἣν φθάνομεν ἐξηγεῖσθαι κατὰ λέξιν οὕτως ἔχουσαν. δευτέρων δὴ συστάσεων αὖ κατὰ φύσιν συνεστηκυιῶν, δευτέρα κατανόησις νοσημάτων τῷ βουλομένῳ συννοῆσαι γίνεται. μυελοῦ γὰρ ἐξ ἐκείνων ὀστοῦ τε καὶ σαρκὸς καὶ νεύρου συμπαγέντος, ἔτι τε αἵματος ἄλλον μὲν τρόπον, ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν γεγονότος, τῶν μὲν ἄλλων τὰ πλεῖστα ᾗπερ τὰ πρόσθεν, τὰ δὲ μέγιστα τῶν νοσημάτων τῇδε χαλεπὰ συμπέπτωκε. τούτοις πάλιν ὁ Πλάτων ὀρθῶς μὲν ἔφη, δευτέραν ἁπάντων στοιχείων εἶναι σύστασιν, μυελοῦ καὶ ὀστοῦ καὶ σαρκὸς καὶ νεύρου· ταῦτα γὰρ ἐκ τῶν χυμῶν γίγνεται τὴν πρώτην ἐχόντων γένεσιν· οὐκ ὀρθῶς δὲ αὐτοῖς συγκατέλεξε τὸ αἷμα πρώτην ἔχον, οὐ δευτέραν σύστασιν. εἰς ἔννοιαν οὖν μοι δοκεῖ καὶ αὐτὸς ἀφικόμενος τῆς ἀνομοιότητος τοῦ αἵματος πρὸς ταῦτα μὴ ἁπλῶς εἰπεῖν, μυελοῦ γὰρ ἐξ ἐκείνων ὀστοῦ τε καὶ σαρκὸς καὶ νεύρου συμπαγέντος, ἔτι τε αἵματος, ἀλλὰ προσθεῖναι τῷ

abunde et haec funt. Digrediamur autem ad fubfequentem orationem in Timaeo confcriptam, quam ante expofuimus, quae hoc pacto habet. *Ex fecundis quoque compofitionibus fecundum naturam conftitutis fecunda morborum confideratio id volenti cuique datur. Quum enim medulla ex illis, et os, et caro, et nervi confliterint, praeterea fanguis alio quidem modo, fed ex eisdem creatus fit, caeteri fane eventus plurimi, quemadmodum fuperiora, contingunt, maximi vero morbi ac graviffimi hoc pacto coincidunt.* His rurfus Plato recte quidem dixit, fecundam omnium elementorum effe conftitutionem medullae, offis, carnis et nervi, (haec enim ex humoribus, qui primam habent generationem, procreantur,) haud recte autem cum ipfis enumeravit fanguinem, quum primam, non fecundam, conftitutionem habeat. Itaque videtur mihi et ipfe ad notionem diffimilitudinis fanguinis ab his perveniens non fimpliciter dicere: Quum enim medulla ex illis, et os, et caro, et nervi confliterint, praeterea fanguinis: adjicere fermoni videtur: fed alio quidem

Ed. Chart. V. [235. 236.] Ed. Baf. I. (323.)

λόγῳ καὶ τὸ, ἄλλον μὲν τρόπον, ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν γεγονότος. ὁμολογεῖ γὰρ ἐν τούτοις, οὐ κατὰ τὴν αὐτὴν σύστασιν ἐκ τῶν τεττάρων στοιχείων ὀστῷ καὶ μυελῷ καὶ σαρκὶ καὶ νεύρῳ γεγονέναι τὸ αἷμα. πρότερον γὰρ αὐτῶν ἐστι κοινὴν τοῖς ἄλλοις χυμοῖς ἔχον τὴν γένεσιν, ἐξ ὧν συνίσταται τὰ πρῶτα σώματα, μυελὸς, καὶ σὰρξ, καὶ νεῦρον, καὶ ὀστοῦν, ἕτερά τε πολλά. βιβλίον γὰρ ὅλον ἐμοὶ γέγραπται περὶ τῆς τῶν ὁμοιομερῶν σωμάτων διαφορᾶς. εἰ δέ τις ἠρώτησε τὸν Πλάτωνα, τίς ἕτερος τρόπος ἐστὶ τῆς τοῦ σώματος γενέσεως, ὃν αἰνίττῃ; θαυμάζοιμ᾽ ἂν, εἰ ἄλλον τινὰ παρὰ τὸν ὑφ᾽ Ἱπποκράτους εἰρημένον ἔσχεν εἰπεῖν. [236] ἐπὶ πλεῖστον γὰρ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐξείργασται τά τε περὶ γενέσεως τῶν χυμῶν, καὶ διαφορᾶς, καὶ δυνάμεως, ὅστις τε καθ᾽ ἥντινα χώραν, ἢ ὥραν, ἢ ἡλικίαν, ἢ σώματος ἕξιν ἐπικρατεῖ. οὐ μὴν ἀναγκαῖον ἦν Πλάτωνι ταῦθ᾽ ὁμοίως Ἱπποκράτει διέρχεσθαι πάντα, καθάπερ οὐδ᾽ Ἱπποκράτει ζητεῖν, διὰ τί λευκὸς μὲν ὁ τοῦ φλέγματος χυμὸς, ἐρυθρὸς δ᾽ ὁ τοῦ

modo, fed ex eisdem creatus eft. Nam fatetur in his, non ex eadem confiftentia quatuor elementorum cum offe, medulla, carne et nervo fanguinem proveniffe, ut qui prior ipfis exiftat, communem aliis humoribus generationem obtinens, ex quibus prima corpora conftituuntur, medulla, caro, nervus, os, aliaque multa. Liber enim totus a me de fimilarium corporum differentia confcriptus eft. At fi quis Platonem interrogaverit, quisnam fit alius corporis generandi modus, quem obfcure indicat, mirarer, fi alium quempiam praeter eum, qui ab Hippocrate traditus eft, poffet dicere. Pleniffime enim vir hic elaboravit ea, quae de humorum generatione, et differentia, et facultate difputantur, item qui in qualibet regione, aut anni tempore, aut aetate, aut corporis habitu excellit. Non tamen neceffarium erat Platoni, haec fimiliter, ac Hippocrates, pertractare omnia, quemadmodum neque Hippocrati quaerere, cur albus quidem pituitae humor,

αἵματος, ἢ ξανθὸς ὁ τῆς πικρᾶς χολῆς, ἢ μέλας ὁ τῆς ὀξείας. ἀφορμὰς μὲν γὰρ αὐτὸς ἔδωκε τῆς τούτων εὑρέσεως, ὥσπερ ὅταν ἐκ τῶν τῆς γλώττης χρωμάτων διαγιγνώσκῃ τὰς ἐν τῷ σώματι διαθέσεις, μελαίνας λέγων αὐτὰς ἀπὸ ἐγκαύσεως λιγνυώδους γίγνεσθαι. καθάπερ γὰρ ἐκτὸς ἡ λιγνὺς κατά τε τοὺς λύχνους, καὶ τὰς δᾷδας, καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν λιπαρῶν γεννᾶσθαι πέφυκεν, οὕτω καὶ κατὰ τὰ σώματα τῶν ζώων πολλάκις, ὑπερωπτημένων τῶν χυμῶν, καὶ μάλιστα τῶν λιπαρῶν, γεννᾶταί τι παραπλήσιον λιγνύϊ. τὸ μὲν δὴ λευκὸν φαίνεσθαι τὸ φλέγμα, διότι κατὰ τὴν γένεσιν αὐτοῦ μικραὶ πολλαὶ πομφόλυγες ἐναπολαμβάνονται, λέγειν Ἱπποκράτης οὐκ ἐτόλμησεν, ὡς μείζονος ἤδη φυσιολογίας, ἢ κατὰ τέχνην ἰατρικὴν, ἀλλ᾽ ὅ γε Πλάτων καὶ τοῦτ᾽ εἶπεν, καὶ περὶ τῆς τοῦ αἵματος χρόας ἐν ταὐτῷ βιβλίῳ διῆλθεν, ἃ νῦν ἐμοὶ γράφειν οὐκ ἀναγκαῖον· ἄμεινον γὰρ, ὡς ἀξιοῦσιν ἔνιοι τῶν φίλων, ἐξηγήσεις ἑτέρωθι ποιήσασθαί με τῶν ἰατρικῶν ἐν τῷ Τιμαίῳ γεγραμμένων. εἰς μὲν γὰρ τἄλλα πολλοῖς ὑπομνήματα γέγραπται, καί τισί γ᾽

ruber autem fanguinis, aut flavus amarae bilis, aut niger acidae. Etenim occafiones horum inventionis ipse praeftitit, ficuti quum ex linguae coloribus corporis difpofitiones cognofcit, nigras dicens ipfas ex aduftione fuliginofa fieri. Quemadmodum enim extrinfecus fuligo in lucernis, facibus aliisque plerisque pinguibus generari folet, ita etiam in animantium corporibus frequenter, humoribus fupra modum aduftis, et praefertim pinguibus, fimile quippiam fuligini gignitur. Quod fane pituita alba appareat, eo quod in generatione ipfius exiguae multae bullae excitantur, Hippocrates dicere aufus non eft, ceu majoris jam naturae contemplationis fit, quam ad artem medicam pertineat. Verum Plato et hoc expofuit, et de fanguinis colore in eodem libro percenfuit, quae nunc mihi fcribere non eft neceffarium. Praeftat enim, ut nonnulli amicorum cenfent, interpretationes medicinalium, quae in Timaeo comprehenfa funt, alio in loco aggredi. Quippe in alia multi commentarios fcripferunt,

αὐτῶν μακρότερον τοῦ προσήκοντος, εἰς ταῦτα δ' ὀλίγοι τε καὶ οὐδ' οὗτοι καλῶς ἔγραψαν. ἀρκεῖ τοιγαροῦν ἔν γε τῷ παρόντι τό γε τοσοῦτον εἰπεῖν, ὡς τοὺς τέτταρας χυμοὺς ὁ Πλάτων αἰτιᾶται τῶν (324) πλείστων νοσημάτων ὡσαύτως Ἱπποκράτει, καὶ καθ' ἕκαστόν γε αὐτῶν ἔγραψεν ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ βιβλίου. παραθήσομαι δέ σοι τὰς ἀρχὰς τῶν ῥήσεων ἀναμνήσεως ἕνεκα. περὶ μὲν οὖν τῆς ἐν ταῖς χολαῖς διαφορᾶς ἀρκέσει παραγράψαι ταῦτα. ὅσον μὲν οὖν ἂν παλαιότατον ὂν τῆς σαρκὸς ταχῇ, δύσπεπτον γιγνόμενον μελαίνει μὲν ὑπὸ πολλῆς συγκαύσεως, διὰ δὲ τὸ πάντη διαβεβρῶσθαι πικρὸν ὂν πάντη χαλεπὸν προσπίπτει τοῦ σώματος ὅσον ἂν μήπω διεφθαρμένον ᾖ. καὶ ποτὲ μὲν ἀντὶ τῆς πικρότητος ὀξύτατον ἔσχε τὸ μέλαν χρῶμα, ἀπολεπτυνθέντος μᾶλλον τοῦ πικροῦ, ποτὲ δ' ἡ πικρότης αὖ βαφεῖσα αἵματι χρῶμα ἔσχεν ἐρυθρότερον, τοῦ δὲ μέλανος τούτῳ συγκεραννυμένου, χλοῶδες. ἔτι δὲ συμμίγνυται ξανθὸν χρῶμα μετὰ τῆς πικρότητος, ὅταν νέα συντακῇ σὰρξ

ac nonnulli ipforum prolixius, quam par eft, in haec autem pauci, neque hi recte fcripferunt. Abunde igitur in praefentia eft tantum dicere, quod Plato humoribus plurimos morbos, fimiliter ac Hippocrates, tanquam auctoribus tribuit, ac de fingulis ipfis ad calcem libri confcripfit. Initia verborum tibi apponam, quo in memoriam revoces. Itaque de utriusque bilis differentia haec afcripfiffe fufficiet. *Portio itaque carnis vetuftiffima ubi colliquefcit, ad concoctionem contumax, nigrefcit prae multa aduftione. Quae vero undequaque erofa eft, penitusque exefa, quum amara exiftat, omnibus corporis partibus nondum corruptis, molefta gravisque incidit, et tunc quidem loco amaritudinis maxime acidum nigrum colorem obtinet, eo, quod amarum fuit, magis extenuato. Tunc vero amaritudo rurfus fanguine tincta colorem habet rubrum magis, nigro autem huic contemperato viridem. Praeterea flavus color cum amaritudine mifcetur quando nova caro ab igne, qui circa*

ὑπὸ τοῦ περὶ τὴν φλόγα πυρός. καὶ τὸ μὲν κοινὸν ὄνομα πᾶσι τούτοις, ἥν τινες ἰατρῶν που χολὴν ἐπωνόμασαν, ἢ καί τις ὢν δυνατὸς εἰς πολλὰ μὲν καὶ ἀνόμοια βλέπειν, ὁρᾷν δὲ ἐν αὐτοῖς ἓν γένος ἐνὸν ἄξιον ἐπωνυμίας πᾶσι. τὰ δ' ἄλλα, ὅσα χολῆς εἴδη λέγεται παρὰ τὴν χρόαν, λόγον ἔσχεν αὐτῶν ἕκαστον ἴδιον. ταῦτα μὲν οὖν τῷ Πλάτωνι γέγραπται περὶ τῆς τῶν χολῶν διαφορᾶς, πάσας αὐτὰς γίγνεσθαι βουλομένῳ, καθάπερ ὁ Ἱπποκράτης εἶπε, διὰ θερμασίας ὑπερβολήν. περὶ δὲ τῶν νοσημάτων, ὅσα διὰ χολὴν γίγνεται, τὸν λόγον ποιούμενος ὁ Πλάτων ὧδέ πως ἄρχεται. ὅσα δὲ φλεγμαίνειν λέγεται τοῦ σώματος, ἀπὸ τοῦ καίεσθαί τε καὶ φλέγεσθαι διὰ χολὴν γέγονε πάντα. καὶ μὴν καὶ περὶ φλέγματος ὧδέ πως ἤρξατο. φλέγμα δ' ὀξὺ καὶ ἁλμυρὸν πηγὴ πάντων νοσημάτων, ὅσα γίγνεται καταῤῥοϊκά. καὶ περὶ μελαίνης χολῆς ἄλλα τέ τινα λέγει καὶ ταῦτα. ἰχὼρ δ' ὁ μὲν αἵματος ὀῤῥὸς πρᾶος, ὁ δὲ μελαίνης χολῆς ὀξὺς καὶ ἄγριος. οὐ μόνος δὲ Πλάτων, ἀλλὰ καὶ Ἀριστοτέλης καὶ Θεόφραστος, οἵ τε ἄλλοι μαθηταὶ Πλάτωνός

flammam eſt, colliqueſcit. Et nomen quidem omnibus his commune, quam nonnulli medicorum bilem nuncuparunt, sed etiam aliquis, qui multa et diſſimilia poſſit diſpicere, ac genus unum in ipſis videre, quod omnibus cognomento dignum ſit. Quae vero aliae bilis ſpecies dicuntur, praeter colorem rationem ſingulis ipſarum propriam obtinent. Haec igitur a Platone ſcripta ſunt de utriusque bilis differentia, qui omnes easdem generari velit, quemadmodum Hippocrates dixit, ex caloris exceſſu. At de morbis, qui ex bile fiunt, Plato ſermonem inſtituens hoc pacto orditur. *Quae autem inflammari dicuntur in corpore, propter uſtionem incendiumque bilis omnia fiunt.* Quin etiam de pituita hoc modo incipit. *Pituita acida atque ſalſa fons omnium morborum eſt, qui deſtillatione creantur.* Ac de atra bile tum alia quaedam, tum haec tradit. *Sanies quidem, ſanguinis ſerum, mitis eſt, atrae vero bilis acida et fera.* Verum non ſolus Plato, ſed etiam Ariſtoteles et Theophraſtus, aliique Platonis et Ariſtotelis

τε καὶ Ἀριστοτέλους, οἳ τὸν περὶ τῶν χυμῶν λόγον ἐζήλωσαν Ἱπποκράτους, ὥσπερ γε καὶ τῶν παλαιῶν ἰατρῶν [237] οἱ δοκιμώτατοι, Διοκλῆς, Πλειστόνικος, Μνησίθεος, Πραξαγόρας, Φιλότιμος, Ἡρόφιλος. Ἐρασίστρατος δὲ δῆλός ἐστι πρὸς τοὺς ἀπὸ Κῶ φιλοτιμούμενος, ὡς ἐν ἑτέροις ἐδείξαμεν, οὐκ ἀλήθειαν τιμῶν, καὶ διὰ τοῦτο δεδιὼς φθέγξασθαι θερμὸν, ἢ ψυχρὸν, ἢ ὑγρὸν, ἢ ξηρόν τινα τῶν χυμῶν. ὁ δ' Ἱπποκράτης ἔν γε τῷ περὶ φύσεως ἀνθρώπου βιβλίῳ τά τ' ἄλλα καὶ τὴν τάξιν τῆς διδασκαλίας ἄμεινον ἐποιήσατο Πλάτωνος. ὅτι τε γὰρ οἱ τέσσαρες χυμοὶ κατὰ φύσιν εἰσὶν, ἀπέδειξεν, οὐδ' ἐπιχειρήσαντος τοῦτο πρᾶξαι τοῦ Πλάτωνος, ὅτι τε κατὰ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους ἄλλος ἐν ἄλλῃ πλεονάζει. παραθήσομαι δέ σοι καὶ περὶ τούτου ὀλίγα τῶν ῥήσεων αὐτοῦ. εἶπον δὲ, ἃ ἂν φήσω τὸν ἄνθρωπον εἶναι, ἀποφανεῖν αἰεὶ ταὐτὰ ἐόντα, καὶ κατὰ νόμον, καὶ κατὰ φύσιν. φημὶ δ', εἶναι αἷμα καὶ φλέγμα καὶ χολὴν ξανθήν τε καὶ μέλαιναν. τουτέων πρῶτον μὲν κατὰ

difcipuli, qui fermonem Hippocratis de humoribus imitati funt; quemadmodum et veterum medicorum probatiffimi, Diocles, Pliftonicus, Mnefitheus, Praxagoras, Philotimus, Herophilus. Erafiftratus autem cum Cois contendere notus eft, ut alibi oftendimus, non veri ftudiofus, eoque veritus pronunciare calidum, aut frigidum, aut humidum, aut ficcum aliquem humorem. At Hippocrates in libro de natura humana praeter alia etiam ordinem difciplinae melius Platone effecit. Quod enim quatuor humores fecundum naturam fint, demonftravit, id quod Plato facere ne aggreffus quidem eft; item quod in anni temporibus alius in alio redundat. Apponam autem tibi etiam de hoc pauca ipfius verba. *Affirmo, quaecunque hominem effe dixerim, haec femper eadem effe me oftenfurum, et fecundum legem, et fecundum naturam; dico autem, effe fanguinem, pituitam, bilem flavam et nigram. Horum primum fecundum*

τὸν νόμον τὰ ὀνόματα διῃρῆσθαί φημι, καὶ οὐδενὶ αὐτέων τωὐτὸ ὄνομα, ἔπειτα κατὰ φύσιν τὰς ἰδέας κεχωρίσθαι, καὶ οὔτε τὸ φλέγμα οὐδὲν ἐοικέναι τῷ αἵματι, οὔτε τὸ αἷμα τῇ χολῇ, οὔτε τὴν χολὴν τῷ φλέγματι. πῶς γὰρ ἂν ἐοικότα εἴη ταῦτ' ἀλλήλοισιν, ὧν οὔτε τὰ χρώματα ὅμοια φαίνεται προσορώμενα, οὔτε τῇ χειρὶ ψαυούσῃ ὅμοια δοκέει εἶναι; οὔτε γὰρ θερμὰ ὁμοίως ἐστὶν, οὔτε ψυχρὰ, οὔτε ξηρὰ, οὔτε ὑγρά. ἀνάγκη τοίνυν, ὅτι τοσοῦτον διήλλακται ἀλλήλων τὴν ἰδέαν τε καὶ τὴν δύναμιν, μὴ ἓν αὐτὰ εἶναι, εἴπερ μὴ πῦρ τε καὶ ὕδωρ ταὐτόν ἐστι. γνοίης δ' ἂν τοῖσδε, ὅτι οὐχ ἓν ταῦτα πάντα ἐστὶν, ἀλλ' ἕκαστον αὐτέων ἔχει δύναμίν τε καὶ φύσιν τὴν ἑωυτοῦ. εἰ γάρ τινι δίδως ἀνθρώπῳ φάρμακον, ὅ τι φλέγμα ἄγει, ἐμεῖταί σοι φλέγμα, καὶ ἢν διδῷς φάρμακον, ὅ τι χολὴν ἄγει, ἐμεῖταί σοι χολήν. κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ χολὴν μέλαιναν καθαίρει, ἢν διδῷς φάρμακον, ὅ τι χολὴν μέλαιναν ἄγει. καὶ ἢν τρώσῃς αὖ σὺ τοῦ σώματος μέρος τι, ὥστε ἕλκος γενέσθαι, ῥυήσεται αὐτῷ αἷμα. καὶ ταῦτα ποιήσει πάντα

legem nomina distingui pronuncio, et nulli ipsorum idem nomen. Deinde secundum naturam species separari, et neque pituitam ullum similem esse sanguini, neque sanguinem bili, neque bilem pituitae. Quomodo enim similia haec essent invicem, quae nec colore ad visum, nec substantia ad tactum similia esse videntur? neque enim calida similiter sunt, neque frigida, neque sicca, neque humida. Quare necesse est, quoniam tantum inter se differunt, specie et facultate non unum ipsa esse; siquidem non ignis et aqua idem sunt. Cognosces autem, quod non unum omnia haec sint, sed singula vim habeant et naturam propriam, hac ratione. Si enim alicui homini dederis medicamentum, quod pituitam educit, evomet tibi pituitam; et si exhibeas medicamentum, quod bilem purgat, evomet tibi bilem. Pari modo et atram bilem purgat, si dederis medicamentum, quod atram bilem elicit. Ac si vulneraveris rursus corporis partem aliquam, ut vulnus fiat, profluet inde sanguis. Atque

Ed. Chart. V. [237.] Ed. Baf. I. (324.)

πᾶσαν ἡμέραν, καὶ νύκτα, καὶ χειμῶνος, καὶ ἦρος, μέχρις ἂν δυνατὸς ᾖ τὸ πνεῦμα ἕλκειν εἰς ἑωυτὸν, καὶ πάλιν μεθιέναι, καὶ δυνατὸς ἔσται, ἔστ' ἂν τινος τούτων στερηθῇ τῶν συγγεγονότων. συγγέγονε δὲ ταῦτα τὰ εἰρημένα. πῶς γὰρ οὐ συγγέγονε; πρῶτον μὲν φανερῶς ἐστιν ἄνθρωπος ἔχων ἐν ἑωυτῷ πάντα ταῦτα ἀεὶ, ἕως ἂν ζῇ, ἔπειτα δὲ γέγονεν ἐξ ἀνθρώπου πάντα ταῦτα ἔχοντος, ἔπειτα τέθραπται ἐν ἀνθρώπῳ πάντα ταῦτα ἔχοντι, ἃ ἐγώ τέ φημι καὶ ἀποδείκνυμι. διὰ τούτων ὁ Ἱπποκράτης ἀπέδειξε τοὺς τέτταρας χυμοὺς κατὰ φύσιν ἐν ἡμῖν εἶναι, καὶ οὐχ, ὥσπερ ἔνιοι νομίζουσι, τὸ αἷμα μόνον, ἐκ περιουσίας γε πάλιν ἐλέγχων διὰ τῶν ἑξῆς τοὺς ἓν ὁτιοῦν τούτων εἰπόντας εἶναι τὸν ἄνθρωπον, ὡς καὶ διὰ τῶν ἔμπροσθεν ἤλεγξε τοὺς ἓν εἰπόντας εἶναι τὸ στοιχεῖον τῶν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ σωμάτων, ὑπὲρ ὧν τῆς ἀποδείξεως, ὡς ἔφην, γέγραπταί μοι κατ' ἐκεῖνο τὸ βιβλίον, ὃ περὶ τῶν καθ' Ἱπποκράτην στοιχείων ἐπιγέγραπται. καὶ τοῦτον οὖν τὸν λόγον ὁ Πλάτων

haec omnia fient quovis die ac nocte, hyeme et vere, usque dum possit spiritum ad se attrahere et rursus emittere, donec aliquo horum connatorum destituatur. Connata autem sunt haec praedicta. Quomodo enim non connata sint? Primum siquidem homo haec omnia semper, quoad vita fruitur, in se continet. Deinde facta sunt ex homine omnia haec possidente. Post nutrita sunt in homine omnia haec obtinente, quae ego et dico et demonstro. His Hippocrates quatuor humores secundum naturam in nobis esse demonstravit, et non, sicut nonnulli putant, solum sanguinem. Item ex abundanti rursus corripit in subsequentibus eos, qui unum aliquod horum hominem esse tuentur, ut etiam superius comprehensis coarguit eos, qui unum elementum generationi et corruptioni subjacentium esse dictitabant; de quorum demonstratione, ut dixi, tractatum a me in illo libro est, qui de elementis secundum Hippocratem inscriptus est. Atque hunc totum sermonem Plato omisit, Hippo-

ἅπαντα παρέλιπεν, ὁ δ' Ἱπποκράτης, ὡς ἔφην, διῆλθε διὰ τῶν ἐφεξῆς τῇ προγεγραμμένῃ ῥήσει. μόνην δ' ἀρκέσει μοι τὴν ἀρχὴν αὐτῆς παραγράψαι, κατὰ λέξιν οὕτως ἔχουσαν. οἱ δὲ λέγοντες, ὡς ἕν ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, δοκέουσί μοι ταύτῃ τῇ γνώμῃ χρῆσθαι. ὁρῶντες τοὺς πίνοντας ἀνθρώπους τὰ φάρμακα ἀπολλυμένους ἐν τῇσι καθάρσεσι, τοὺς μὲν χολὴν ἐμέοντας, τοὺς δέ τινας φλέγμα, τοῦθ' ἕκαστον αὐτῶν ἐνόμισαν εἶναι τὸν ἄνθρωπον, ὅτι καθαιρόμενον εἶδον ἀποθνήσκοντα. καὶ οἱ τὸ αἷμα φάντες εἶναι τὸν ἄνθρωπον τῇ αὐτῇ γνώμῃ χρῶνται. ὁρῶντες ἀποσφαζομένους τοὺς ἀνθρώ-[238]πους, καὶ τὸ αἷμα καταῤῥέον ἐκ τοῦ σώματος, τοῦτο νομίζουσιν εἶναι τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων, καὶ μαρτυρίοισι τούτοισι χρῶνται ἐν τοῖσι λόγοισι. ταῦτα προειπὼν ὁ Ἱπποκράτης ἐφεξῆς ἐλέγχει τὴν δόξαν τῶν οὕτως ὑπολαμβανόντων, ἅπερ εἴ τις μέλλει πάντα ἀναγιγνώσκειν, ἐκ τοῦ περὶ φύσιος ἀνθρώπου βιβλίου πάρεστιν αὐτῷ. τὸ γὰρ σύγγραμμα παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐστί.

crates autem, ut praedixi, in iis, quae ſuperius comprehenſam orationem ſequuntur, percenſuit. Sufficiet autem mihi ſolum ipſius initium aſcribere, quod hunc in modum habet. *Qui hominem unum eſſe ducunt, videntur mihi ita ſentire, quod ex iis, qui aſſumptis medicamentis in purgationibus perierint, alios bilem vomere, alios pituitam, conſpicati, putaverint, unumquodque id eſſe hominem, quod eum, qui purgaretur, morientem rejicere viderent. Item qui ſanguinem eſſe hominem pronunciarunt, ejusdem ſunt ſententiae; nam conſpicientes, in hominibus, qui jugulantur, ſanguinem ex corpore effluere, hunc animam eſſe cenſent, ac teſtimoniis his utuntur inter diſputandum.* Haec praefatus Hippocrates deinde opinionem ita exiſtimantium reprehendit; quae ſi quis omnia volet legere, in libro de natura hominis ei licebit. Nam commentarius in omnium hominum manibus verſatur.

Κεφ. ϛ'. Ἐγὼ δὲ μήκους φειδόμενος ἐπὶ τὰ συνεχῆ τοῦ λόγου τρέψομαι. μετὰ γὰρ τὸ κατασκευάσαι τοὺς τέτταρας χυμοὺς ἡμῖν εἶναι κατὰ φύσιν, ὑπερβάλλοντας δὲ ποσότητι καὶ ἀλλοιωμένους κατὰ ποιότητα νόσων αἰτίους γίγνεσθαι, μετὰ ταῦτα δείκνυσιν ἐν μὲν τῷ χειμῶνι πλεονάζον τὸ φλέγμα, τοῦ δ' ἦρος τὸ αἷμα, καὶ τοῦ θέρους τὴν ξανθὴν χολὴν, καὶ τοῦ φθινοπώρου τὴν μέλαιναν. ἄμεινον δ' ἐστὶν αὐτὴν τὴν ῥῆσιν ὅλην αὐτοῦ παραγράψαι κατὰ λέξιν οὕτως ἔχουσαν. Αὔξεται δ' ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ φλέγμα τοῦ χειμῶνος, τοῦτο γὰρ τῷ χειμῶνι κατὰ φύσιν μάλιστα τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων ψυχρότατόν ἐστι. τεκμήρια δὲ τούτων, ὅτι τὸ φλέγμα ψυχρότατον, εἰ θέλεις ψαῦσαι φλέγματος, καὶ χολῆς, καὶ αἵματος, τὸ φλέγμα εὑρήσεις ψυχρότατον ἐὸν, καίτοι γλισχρότατόν ἐστι, καὶ βίῃ μάλιστα ἄγεται μετά γε χολὴν μέλαιναν. ὅσα δὲ βίῃ ἔρχεται, θερμότερα γίνεται ἀναγκαζόμενα ὑπὸ τῆς βίης. ἀλλ' ὅμως (325) καὶ πρὸς ταῦτα πάντα ψυχρότατον ἐὸν τὸ φλέγμα φαίνεται ὑπὸ τῆς φύσιος τῆς ἑωυτοῦ. ὅτι δ' ὁ χειμὼν πληροῖ φλέγματος τὸ σῶμα, γνοίης ἂν τοῖσδε·

Cap. VI. Ego vero prolixitati parcens ad ea, quae disputationi propria sunt, me convertam. Nam quum astruxisset, quatuor humores nobis esse secundum naturam, excedentes autem quantitate et alteratos qualitate morborum fieri auctores, postea ostendit, hyeme pituitam redundare, vere sanguinem, aestate flavam bilem, autumno nigram. Satius autem est totam ipsius seriem subjungere, quae ita ad verbum habet. *Augescit in homine pituita per hyemem; haec enim hyeme secundum naturam praesertim eorum, quae in corpore sunt, frigidissima est. Indicia horum sunt, nempe pituitae frigidissimae, quod, si pituitam, bilem et sanguinem voles attingere, pituitam reperies frigidissimam, etsi viscosissima sit, et vi potissimum post atram bilem agatur. Quae autem vi eunt, calidiora redduntur a vi coacta. Attamen etiam ad haec omnia frigidissima ex sua natura esse pituita apparet. Porro quod hyems pituita corpus replet, hinc*

Ed. Chart. V. [238.] Ed. Baf. I. (325.)

οἱ ἄνθρωποι πτύουσι καὶ ἀπομύσσονται φλεγματωδέστατον τοῦ χειμῶνος, καὶ τὰ οἰδήματα λευκὰ γίγνονται μάλιστα κατὰ ταύτην τὴν ὥραν, καὶ τἄλλα νοσήματα φλεγματώδεα. τοῦ δ' ἦρος ἔτι μὲν ἰσχυρὸν τὸ φλέγμα ἐστὶν ἐν τῷ σώματι, καὶ τὸ αἷμα αὔξεται. τά τε γὰρ ψύχεα ἐξανίει καὶ τὰ ὕδατα ἐπιγίγνεται, τὸ δ' αἷμα αὔξεται ὑπό τε τῶν ὄμβρων καὶ ὑπὸ τῶν θερμημεριῶν. κατὰ φύσιν γὰρ αὐτέῳ ταῦτ' ἐστὶ μάλιστα τοῦ ἐνιαυτοῦ, ὑγρόν τε γάρ ἐστι καὶ θερμόν. γνοίης δ' ἂν τοῖσδε· οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἦρος καὶ τοῦ θέρεος μάλιστα ὑπὸ τῶν δυσεντεριῶν ἁλίσκονται, καὶ ἐκ τῶν ῥινῶν τὰ αἵματα ῥέει αὐτοῖσι, καὶ θερμότατοί εἰσι καὶ ἐρυθροί. τοῦ δὲ θέρεος τό τε αἷμα ἰσχύει ἔτι, καὶ ἡ χολὴ αἴρεται ἐν τῷ σώματι, καὶ παρατείνει εἰς τὸ φθινόπωρον. ἐν δὲ τῷ φθινοπώρῳ τὸ μὲν αἷμα ὀλίγον γίγνεται· ἐναντίον γὰρ αὐτοῦ τῇ φύσει τὸ φθινόπωρόν ἐστιν· ἡ δὲ χολὴ τὸ θέρος κατέχει τὸ σῶμα καὶ τὸ φθινόπωρον. γνοίης δ' ἂν τοῖσδε· οἱ ἄνθρωποι αὐτόματοι ταύτην τὴν ὥρην χολὴν ἐμέουσι, καὶ ἐν τῇσι φαρμακοποσίῃσι χολωδέστατα καθαί-

cognoveris: homines fpuunt rejiciuntque per nares pituitofiffima hyeme. Item alba oedemata potiffimum in hoc anni tempore proveniunt, aliique morbi pituitofi. Vere autem adhuc valida quidem pituita in corpore exiftit, et fanguis augetur; nam frigora remittunt, et aquae fuperveniunt; fanguis autem augefcit a pluviis et diebus calidis; nam fecundum naturam ipfi haec anni pars eft potiffimum, quippe humida eft et calida, id quod fic cognofces. Vere homines et aeftate potiffimum a dyfenteriis corripiuntur, ex naribus fanguis profluit; calidiffimi ipfi funt et rubicundi; aeftate fanguis invalefcit adhuc, et bilis in corpore attollitur, producíturque in autumnum. At in eo fanguis quidem paucus generatur; contrarius enim ipfius naturae autumnus eft; bilis autem aeftate et autumno corpus occupat; id quod hinc difcere licet. Homines fua fponte hoc anni tempore bilem vomunt, et in medicamentorum purgationibus biliofiffime purgantur.

ρονται. δῆλον δὲ καὶ τοῖσι πυρετοῖσι καὶ τοῖσι χρώμασι τῶν ἀνθρώπων. τὸ δὲ φλέγμα τοῦ θέρεος ἀσθενέστατόν ἐστιν αὐτὸ ἑωυτοῦ. ἐναντίη γὰρ αὐτοῦ τῇ φύσει ἡ ὥρη ἐστὶ, ξηρή τε οὖσα καὶ θερμή. τὸ δ᾽ αἷμα τοῦ φθινοπώρου ἐλάχιστόν ἐστιν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ξηρόν τε γάρ ἐστι τὸ φθινόπωρον καὶ ψύχειν ἄρχεται ἤδη τὸν ἄνθρωπον. ἡ δὲ μέλαινα χολὴ τοῦ φθινοπώρου πλείστη τε καὶ ἰσχυροτάτη ἐστίν. ὅταν δ᾽ ὁ χειμὼν καταλαμβάνῃ, ἥ τε χολὴ ψυχομένη ὀλίγη γίγνεται καὶ τὸ φλέγμα αὔξεται πάλιν ὑπό τε τῶν ὑετῶν τοῦ πλήθεος καὶ ὑπὸ τῶν νυκτῶν τοῦ μήκεος. ἔχει μὲν οὖν ταῦτα πάντα ἀεὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου. ὑπὸ δὲ τῆς ὥρης περιϊσταμένης ποτὲ μὲν πλείω γίγνεται αὐτὰ ἑωυτῶν, ποτὲ δ᾽ ἐλάσσω ἕκαστα κατὰ μέρος τε καὶ κατὰ φύσιν. [239] ὡς γὰρ ὁ ἐνιαυτὸς μετέχει μὲν πᾶσι πάντων, καὶ τῶν θερμῶν, καὶ τῶν ψυχρῶν, καὶ τῶν ξηρῶν, καὶ τῶν ὑγρῶν· οὐ γὰρ ἂν μείνειε τουτέων οὐδὲν οὐδένα χρόνον ἄνευ πάντων τῶν ἐνεόντων ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, ἀλλ᾽, εἰ ἕν τί γε ἐκλείποι, πάντα ἂν ἀφανισθείη, ἀπὸ γὰρ τῆς αὐτῆς ἀνάγκης

Conſtat autem et febribus et hominum coloribus. Pituita vero aeſtate imbecillima eſt ipſa ſui ratione. Contrarium enim ipſius naturae anni tempus eſt ſiccum et calidum. Sanguis porro per autumnum pauciſſimus eſt in homine, quoniam ſiccus eſt autumnus, et refrigerare jam hominem incipit. At atra bilis in autumno plurima valentiſſimaque eſt. Quum vero hyems invadit, bilis refrigerata pauca gignitur, et pituita rurſus augeſcit tum a pluviarum copia, tum a noctium prolixitate. Haec igitur omnia ſemper corpus humanum occupant. At ab anni tempore conſiſtente interdum plura ipſa quam prius gignuntur, interdum pauciora ſingula particulatim et ſecundum naturam. Sic enim annus particeps eſt omnium, et calidorum, et frigidorum, et ſiccorum, et humidorum, quia nullum ex his ullo tempore manſerit ſine omnibus, quae hoc in mundo ſunt. At ſi unum aliquod deficiat, omnia vaneſcent. Etenim ab

πάντα συνέστηκέ τε καὶ τρέφεται ὑπ᾽ ἀλλήλων· οὕτω δὲ καὶ εἴτι ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκλείποι τουτέων τῶν συγγεγονότων, οὐκ ἂν δύναιτο ζῇν ὁ ἄνθρωπος. ἰσχύει δ᾽ ἐν τῷ ἐνιαυτῷ τοτὲ μὲν ὁ χειμὼν μάλιστα, τοτὲ δὲ τὸ ἔαρ, τοτὲ δὲ τὸ θέρος, τοτὲ δὲ τὸ φθινόπωρον. οὕτω δὲ καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τοτὲ μὲν τὸ φλέγμα ἰσχύει, τοτὲ δὲ τὸ αἷμα, τοτὲ δ᾽ ἡ χολὴ, πρῶτον μὲν ἡ ξανθὴ, ἔπειτα δὲ ἡ μέλαινα καλεομένη. μαρτύριον δὲ σαφέστατον· εἰ θέλοις τῷ αὐτῷ ἀνθρώπῳ δοῦναι τὸ αὐτὸ φάρμακον τετράκις τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐμεῖται τοῦ μὲν χειμῶνος φλεγματωδέστερα, τοῦ δ᾽ ἦρος ὑγρότερα, τοῦ δὲ θέρεος χολωδέστατα, τοῦ δὲ φθινοπώρου μελάντατα. ταῦτα περὶ τῆς κατὰ τὰς ὥρας διαφορᾶς εἰπὼν ὁ Ἱπποκράτης, ἐδίδαξεν ἐν αὐτοῖς δυνάμει περὶ τῶν ἡλικιῶν καὶ χωρῶν. ἀεὶ γὰρ ἐν ἅπασιν οἷς ἂν ὑφηγῆται καθ᾽ ὁντιναοῦν λόγον ἐπιβλέπειν κελεύει καὶ ὥρην, καὶ χώραν, καὶ ἡλικίην, καὶ ὅ τι δὲ ἐφ᾽ ἑνὸς τούτων ἀκούεις, μεταφέρειν ἀξιῶν σε τοῦτο καὶ ἐπὶ τὰ λοιπὰ δύο καθ᾽ ὁμοιότητα. τὸν αὐτὸν γὰρ λόγον ἐν ἡλικίαις ὁ παῖς

eadem necessitate omnia constituta sunt, et nutriuntur a sese invicem. Si autem etiam aliquid ex homine desiciat horum connatorum, homo non poterit vivere. Porro in anno tunc quidem hyems invalescit maxime, tunc autem ver, tunc aestas, tunc autumnus. Ita etiam in homine tunc sane pituita invalescit, tunc autem sanguis, tunc bilis, primum quidem flava, deinde nigra dicta. Testimonium hujus manifestissimum est: si voles eidem homini idem medicamentum quater in anno exhibere, evomet quidem hyeme pituitosiora, vere humidiora, aestate biliosissima, autumno nigerrima. Haec de tempestatum differentia locutus Hippocrates docuit in ipsis facultate etiam de aetatibus et regionibus; semper enim in omnibus, quibus sermonem quemcunque recenset, jubet inspicere anni tempus, regionem, aetatem; et quod in uno horum intelligis, id vult te etiam ad reliqua duo juxta similitudinem transferre; eandem siquidem ratio-

ἔχει τῇ τοῦ ἦρος ἐν ὥραις, ὡσαύτως δ᾽ ὁ μὲν νεανίσκος τῇ τοῦ θέρους, ὁ δὲ παρακμάζων τῇ τοῦ φθινοπώρου, καὶ τελευταῖος ὁ γέρων τῇ τοῦ χειμῶνος. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν χωρῶν ἡ μὲν εὔκρατος τῇ τοῦ ἦρος, ἡ δὲ θερμὴ τῇ τοῦ θέρους, ἡ δ᾽ ἀνωμάλως ἔχουσα κατὰ θερμότητα καὶ ψυχρότητα, πλεονεκτοῦσα δ᾽ ὅμως ψυχρότητι καὶ ξηρότητι, τῇ τοῦ φθινοπώρου, ἡ δ᾽ ὑγρὰ καὶ ψυχρὰ τῇ τοῦ χειμῶνος. ταῦτά τε οὖν διδάξας, καὶ πρὸς τούτοις ὅτι τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἐστὶν ἰάματα, τῆς κατὰ τὴν τέχνην μεθόδου τὰ στοιχεῖα παρέδωκεν, οἷς ἐφεξῆς τὰ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς διελθὼν περὶ τῶν πλεοναζόντων καθ᾽ ἑκάστην ὥραν τε καὶ ἡλικίαν νοσημάτων, τὰς οἷον συλλαβὰς ἐπὶ τοῖς στοιχείοις ὑφηγήσατο. παραγράψω δέ σοι καὶ τὰς ῥήσεις αὐτοῦ κατὰ λέξιν ἐχούσας ὧδε. Νοσήματα δὲ πάντα μὲν ἐν πάσῃσιν ὥρῃσιν γίγνεται, μᾶλλον δ᾽ ἔνια κατ᾽ ἐνίας αὐτῶν καὶ γίγνεται, καὶ παροξύνεται· τοῦ μὲν ἦρος τὰ μελαγχολικὰ, καὶ τὰ μανικὰ, καὶ τὰ ἐπιληπτικὰ, καὶ αἵματος ῥύσιες, καὶ κυνάγχαι, καὶ κόρυζαι, καὶ βρόγχοι,

nem in aetatibus habet puer; quam in quatuor temporibus ver habet; eandem juvenis, quam aeftas; eandem fenex, quam autumnus; eandem decrepitus, quam hyems. Similiter etiam ex regionibus temperata veri refpondet; calida aeftati; inaequalis calore et frigiditate, fed redundans tamen frigiditate et ficcitate autumno; humida et frigida hyemi. Haec itaque quum docuiffet, et praeterea, quod contraria contrariorum funt remedia, artis methodi elementa tradidit; poftea, ubi ea, quae in aphorismis funt, pertractaffet de exuperantibus in unoquoque anni tempore et aetate morbis, veluti fyllabas his elementis adjunxit. Afcribam tibi etiam orationem ipfius, quae ad verbum fic habet. *Morbi omnes quidem omnibus temporibus anni accidunt; fed nonnulli magis certis quibusdam et oriuntur et exacerbantur. Vere quidem melancholiae, maniae, epilepfiae, fanguinis profluvia, anginae, gravedines, raucedines, tuffes, lepra, impeti-*

καὶ βῆχες, καὶ λέπρα, καὶ λειχῆνες, καὶ ἀλφοὶ, καὶ ἐξανθήσιες ἑλκώδεες πλεῖσται, καὶ φύματα, καὶ ἀρθριτικά· τοῦ δὲ θέρεος ἔνιά τε τουτέων, καὶ πυρετοὶ συνεχέες καὶ καῦσοι, καὶ τριταῖοι πυρετοὶ, καὶ τεταρταῖοι, ἔμετοί τε καὶ διάῤῥοιαι, καὶ ὀφθαλμίαι, καὶ ὤτων πόνοι, καὶ στομάτων ἑλκώσιες, καὶ σηπεδόνες αἰδοίων, καὶ ἱδρῶα· τοῦ δὲ φθινοπώρου καὶ τῶν θερινῶν τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ τεταρταῖοι, καὶ πλάνητες, καὶ σπλῆνες, ὕδρωπες, φθίσιες, καὶ στραγγουρίαι, καὶ λειεντερίαι, καὶ δυσεντερίαι, καὶ συνάγχαι, καὶ ἄσθματα, καὶ εἰλεοὶ, καὶ ἐπιληψίαι, καὶ τὰ μανικὰ, καὶ τὰ μελαγχολικά· τοῦ δὲ χειμῶνος πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, κόρυζαι, λήθαργαι, βράγχοι, βῆχες, πόνοι στηθέων, πλευρέων, ὀσφύος, κεφαλαλγίαι, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι. ταῦτα περὶ τῶν ὡρῶν εἰπὼν ὁ Ἱπποκράτης, ἐφεξῆς περὶ τῶν ἡλικιῶν ὧδε γράφει. ἐν δὲ τῇσιν ἡλικίῃσι συμβαίνει τοῖσι μὲν μικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοισιν ἄφθαι, ἔμετοι, βῆχες, ἀγρυπνίαι, φόβοι, ὀμφαλοῦ φλεγμοναὶ, ὤτων ὑγρότητες, πρὸς δὲ τὸ ὀδοντοφυεῖν προσάγουσιν οὔλων ὀδαξησμοὶ, πυρετοὶ, σπασμοὶ, διάῤ-

gines, vitiligines, pustulae ulcerosae plurimae, phymata, articulorum dolores. Aestate nonnulli ex his, febres continuae et ardentes, tertianae et quartanae, vomitiones, alvi profluvia, lippitudines, aurium dolores, oris ulcera, genitalium putredines et sudationes. Autumno magna pars aestivorum, atque etiam febres quartanae et erraticae, lienes, aquae subter cutem, tabes, stillicidia urinae, levitates intestinorum et tormina, anginae, asthmata, ilei cruciatus, insania et melancholia. Hyeme pleuritides, peripneumoniae, gravedines, lethargi, raucedines, tusses, dolores pectorum, laterum, lumborum, dolores capitis, vertigines, apoplexiae. Haec de anni temporibus Hippocrates persecutus, deinceps de aetatibus ita scribit. *Per aetates haec accidunt parvis et recens natis puerulis, ulcera oris, vomitus, tusses, vigiliae, pavores, inflammationes umbilici, aurium humiditates. Paulo aetate progredientibus, quum dentire inci-*

ῥοιαι, καὶ μάλιστα ὅταν ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας, καὶ τοῖσι παχυτάτοισι τῶν παιδίων καὶ τοῖσι κοιλίας σκληρὰς ἔχουσι· πρεσβυτέροισι δὲ γιγνομένοισι παρίσθμια, σπονδύλου τοῦ κατὰ ἰνίον εἴσω ὤσιες, [240] ἄσθματα, λιθιάσιες, ἕλμινθες στρογγύλαι, ἀσκαρίδες, ἀκροχορδόνες, σατυριάσεις, χοιράδες, στραγγουρίαι, καὶ τἄλλα φύματα· τοῖσι δ' ἔτι πρεσβυτέροισι καὶ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσι τουτέων τε πολλὰ καὶ πυρετοὶ χρόνιοι μᾶλλον, καὶ ἐκ ῥινῶν αἵματος ῥύσιες. τὰ δὲ πλεῖστα τοῖσι παιδίοισι πάθεα κρίνεται, τὰ μὲν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ μησὶ, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ ἔτεσι, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσιν. ὅσα δ' ἂν διαμείνῃ τοῖσι παιδίοισι, καὶ μὴ ἀπολυθῇ περὶ τὸ ἡβάσκειν, ἢ τοῖσι θήλεσι περὶ τὰς τῶν καταμηνίων ῥήξιας, χρονίζειν εἴωθε. τοῖσι δὲ νεηνίσκοισιν αἵματος πτύσιες, φθίσιες, πυρετοὶ ὀξέες, ἐπιληψίαι, καὶ τἄλλα νοσήματα, μάλιστα δὲ τὰ εἰρημένα. τοῖσι δ' ὑπὲρ τὴν ἡλικίην ταύτην πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, φρενίτιδες, καῦσοι, διάῤῥοιαι,

piunt, gingivarum prurigines, febres, convulsiones, alvi fluores, maxime quum caninos edunt, et iis potissimum pueris, qui corpulentissimi sunt, et alvos habent astrictas. Adultioribus jam tonsillae, vertebrae in occipitio sitae luxatio in partem interiorem, asthmata, calculi, lumbrici teretes, ascarides, verrucae, satyriasis, strumae, urinae stillicidia, aliaque tubercula. Provectioribus adhuc et jam puberibus magna horum pars accidit, atque etiam febres diuturnae potius, et sanguinis e naribus profusiones. Plurimi vero affectus puerorum judicantur aut intra quadragesimum diem, aut intra septimum mensem, aut intra septimum annum, aut quum ad pubertatem itur. Qui autem perdurarint, nec solvi potuerint pubescenti, aut foeminae, quum menstrua erumpunt, eis consenescere assolent. Adolescentibus sanguinis excreationes, tabes, febres acutae, comitiales et reliqui morbi, sed praecipue quos enumeravi. Qui hanc aetatem excesserunt, pleuritides, peripneumoniae, lethargi, phrenitides, ardores, alvi

χολέραι, δυσεντερίαι, αἱμοῤῥοΐδες. τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι δύσπνοιαι, κατάῤῥοι βηχώδεες, στραγγουρίαι, δυσουρίαι, ἄρθρων πόνοι, νεφρίτιδες, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι, καχεξίαι, ξυσμοὶ τοῦ σώματος, ἀγρυπνίαι, κοιλίης καὶ ὀφθαλμῶν καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, ἀμβλυωπίαι, (326) γλαυκώσιες, βαρυηκοΐαι. ταύτην τὴν τάξιν τῆς διδασκαλίας ἐχρῆν πεποιῆσθαι τὸν Πλάτωνα μᾶλλον, εἴ πέρ γε φιλοσόφῳ προσήκει τὸ τάξει καὶ μεθόδῳ χρῆσθαι καὶ διδασκαλίᾳ, καὶ μᾶλλον ἢ τοῖς ἰατροῖς. ἀλλ' ἴσως οὐκ ἠδύνατο περὶ τῶν τοιούτων ἀκριβῶς διελθεῖν ἐμπειρίας δεομένων, αὐτὸς οὐκ ὢν τρίβων τῶν ἔργων τῆς ἰατρικῆς. καὶ κατὰ τοῦτο ἐπαινεῖν αὐτὸν προσήκει, περὶ ὧν ἀκριβῶς οὐκ ἠπίστατο μηδ' ἐπιχειρήσαντα λέγειν. ἀλλ' ἐκεῖνά γε δυνατὸν ἦν αὐτῷ παρ' αὐτῆς τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως μεμαθηκέναι τὰ λελεγμένα κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς ἐν τῇδε τῇ ῥήσει. κατὰ δὲ τὰς ὥρας τοῦ μὲν ἦρος καὶ ἄκρου τοῦ θέρεος οἱ παῖδες καὶ οἱ τούτων ἐχόμενοι τῇσιν ἡλικίῃσιν ἄριστά τε διάγουσι καὶ ὑγιαίνουσι μάλιστα· τοῦ δὲ θέρεος καὶ τοῦ φθινοπώ-

fluores, cholerae, difficultates intestinorum, haemorrhoïdes. Majoribus natu difficultates spirandi, destillationes cum tussi, stillicidia urinae, difficultates urinae, articulorum dolores, nephritides, vertigines, apoplexiae, cachexiae, aspredines totius corporis, vigiliae, alvi, oculorum et narium humiditates, lippitudines oculorum, glaucomata, aurium gravitates. Hunc ordinem disciplinae Platonem fecisse oportebat potius, siquidem philosopho convenit et methodo et disciplina etiam magis quam medicis uti; sed forte non potuit de ejusmodi, quae experientiam requirunt, exacte tractare, ut qui non versatus sit in medicinae operibus: atque hoc nomine laudare ipsum oportet, quod ne aggressus quidem sit dicere de iis, quae exacte non pernoverat: verum illa poterat ab ipsa rerum natura didicisse, quae in Aphorismis in hunc modum dicta sunt. *Per tempora anni pueri, et qui aetate his proximi sunt, vere atque prima aestate optime degunt; senes aestate et autumno aliquamdiu; reli-*

ρου μέχρι μέν τινος οἱ γέροντες, τὸ δὲ λοιπὸν καὶ τοῦ χειμῶνος οἱ μέσοι τῇσιν ἡλικίῃσιν. ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῶν εἰρημένων ἡλικιῶν ἐφ' ἑαυτοῦ καὶ τῶν ὁμοδιαίτων ἐξετάσαι τις δύναται προήκων ἤδη κατὰ τὴν ἡλικίαν, ὡς εἰκὸς ἦν Πλάτωνα προήκειν, ὅτε ἔγραφε τὸν Τίμαιον. ἀμελῶς οὖν ἔσχε περί τε τὴν τῶν αὐτῶν τούτων ἐξέτασιν, ἔτι τε μᾶλλον ὧν ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης περὶ τῶν πλεοναζόντων νοσημάτων ἐν ἑκάστῃ τῶν ἡλικιῶν τε καὶ ὡρῶν, ὡς, εἴγε προσεσχήκει τὸν νοῦν αὐτοῖς, οὐκ ἂν ἐγεγράφει ταῦτα. τὸ μὲν οὖν ἐκ πυρὸς ὑπερβολῆς μάλιστα νοσῆσαν σῶμα συνεχῆ καύματα καὶ πυρετοὺς ἀπεργάζεται, τὸ δὲ ἐξ ἀέρος ἀμφημερινούς, τριταίους δὲ ἐξ ὕδατος διὰ τὸ νωθέστερον ἀέρος καὶ πυρὸς αὐτὸ εἶναι, τὸ δὲ γῆς τέταρτον, ὂν νωθέστατον τούτων, ἐν τετραπλασίαις περιόδοις χρόνου καθαιρόμενον, τεταρταίους πυρετοὺς ποιῆσαν ἀπαλλάττεται μόλις. ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ πρῶτον μὲν ἡμάρτηκε κατὰ τὰ κοινὰ στοιχεῖα ἁπάντων σωμάτων, οὐ κατὰ τῶν ἐναίμων ζώων ποιησάμενος τὴν αἰτιολογίαν τῶν περιοδικῶν πυρετῶν· ἄμεινον γὰρ ἦν, ἃ

quo autumni tempore et hyeme, qui media sunt aetate, melius valent. Proinde haec de commemoratis aetatibus in se ipso et coaetaneis et convictoribus aliquis potest exquirere aetate jam provectior, ut consentaneum erat Platonem provectiorem esse, quum Timaeum conscriberet. Itaque de his ipsis disquisitionem neglexit, magisque adhuc eorum, quae Hippocrates conscripsit de mrobis, quibus singulae et aetates et anni tempora abundant. *Itaque corpus ignis excessu potissimum laborans continuos aestus et febres efficit; quod aëris excessu, quotidianas: aquae, tertianas, eo quod aqua segnior sit, quam ignis et aër; terrae autem elementum quartum, quum sit horum tardissimum, quadruplici temporis circuitu purgatum, quartanas febres molitum, vix discedit.* In hac oratione primum quidem erravit, quod in communia omnium corporum, non in sanguineorum animantium elementa, febrium circuitu redeuntium causam retulit. Satius enim erat, quae etiam ostendere possumus in cor-

καὶ δεῖξαι δυνάμεθα κατὰ τὸ σῶμα πλεονάζοντα, ταῦτ᾽ ἰᾶσθαι· δεύτερον δ᾽, ὅτι τῶν ἀμφημερινῶν καὶ τριταίων πυρετῶν οὐδ᾽ ἐγγὺς ἧκε τῆς ἀληθοῦς αἰτίας. φαίνεται γὰρ ἐναργῶς ἐπὶ μὲν τῶν ἀμφημερινῶν ὁ φλεγματώδης πλεονάζων χυμὸς, ὑγρὸς καὶ ψυχρὸς ὢν, ἐπὶ δὲ τῶν τριταίων ὁ τῆς ξανθῆς χολῆς. πάλιν αὖ καὶ οὗτος ἄκρως θερμὸς καὶ ξηρός. ὥστ᾽ ἐπὶ τούτου μὲν ἐχρῆν εἰρῆσθαι πλεονάζειν τὸ τοῦ πυρὸς στοιχεῖον, ἐπ᾽ ἀμφημερινοῦ δὲ τὸ τοῦ ὕδατος, ὥσπερ ἐν τοῖς τεταρταίοις χυμὸν μὲν τὴν μέλαιναν χολὴν, στοιχεῖον δὲ τὴν γῆν. ὅστις δ᾽ ἑκάστου τῶν εἰρημένων ἀκριβῶς ἐκμαθεῖν βούλεται τὴν φύσιν, ἔν τε τοῖς περὶ κρίσεων ὑπομνήμασι κἀν τοῖς περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν πυρετῶν ἐξειργασμένον τὸν λόγον ἔχει. [241] ἐγὼ δ᾽ οὐκ εἴωθα πολλάκις ὑπὲρ τῶν αὐτῶν τὰ αὐτὰ γράφειν, ἀλλ᾽ ἅπαξ ἢ καὶ δὶς ἐνίοτε τὴν ἀπόδειξιν εἰπὼν ἐν τοῖς ἄλλοις βιβλίοις τῷ συμπεράσματι τῆς ἀποδείξεως χρῶμαι· καθάπερ καὶ περὶ τοῦ τρεῖς εἶναι τὰς ἀρχὰς τῶν διοικουσῶν ἡμᾶς δυνάμεων ἅπαξ ἀποδείξας ἐν τοῖς πρώτοις βιβλίοις τῆσδε τῆς

pore redundare, his mederi; deinde, quoniam ad veram quotidianarum tertianarumque febrium caufam ne prope quidem acceffit. Apparet enim evidenter in quotidianis pituitofus fuperare humor, qui humidus eft et frigidus; in tertianis flavae bilis, et hic rurfus calidus et ficcus. Quare in hac dicendum erat ignis elementum fuperare, in quotidiana aquae, quemadmodum in quartanis humorem quidem atram bilem, elementum vero terram. Porro qui fingulorum, quae dicta funt, naturam exacte volet condifcere, in commentariis tum de crifibus tum de febrium differentiis elaboratam difputationem habet. Ego autem non confuevi frequenter de eisdem eadem fcribere, verum femel vel etiam bis nonnunquam demonftrationem interpretatus, in aliis libris conclufione demonftrationis utor; quemadmodum etiam de eo, quod tria fint principia facultatum corpus noftrum regentium, quum femel in primis hujus operis libris demonftraffem, in

πραγματείας, ἐν ταῖς ἄλλαις ἁπάσαις ἐξ ἑτοίμου λαμβάνω, μόνον ἀναμιμνήσκων ἐνίοις, ὡς ἀποδέδεικται. καὶ νῦν γοῦν ἀρκεῖ τό γε τοσοῦτον ἀναμνῆσαι περὶ τῶν ἐν ἐκείνοις δεδειγμένων, ὡς τοὺς ὀξυτάτους τε καὶ καυσωδεστάτους πυρετοὺς ἡ ξανθὴ χολὴ γεννᾷ, καὶ ὡς τοῦ γένους τῶν καυσωδῶν πυρετῶν ἐστι καὶ ὁ τριταῖος. εἴρηται δ' ἐν ἐκείνοις ἡ αἰτία, δι' ἣν οὐκ ἔστι συνεχὴς, ὥσπερ ὁ καῦσος, ἀλλὰ διαλείπων γίγνεται. τοῦτο οὖν ὁ Πλάτων οὐκ ἀκριβῶς ἔγνω τῆς Ἱπποκράτους τέχνης, καίτοι πειρώμενος ἕπεσθαι τἀνδρὶ, καὶ προσέτι γε περὶ τοῦ λευκοῦ φλέγματος. τὸ μὲν γὰρ πομφολύγων ἐναπολαμβανομένων, ἀοράτων μὲν διὰ σμικρότητα, καθάπερ αὐτὸς ἔφη, συναπασῶν δὲ τὸν ὄγκον παρεχομένων, ὁρατὸν γεννᾶσθαι τὸν τοιοῦτον χυμὸν εὔλογόν τε ἅμα καὶ πιθανόν· τὸ δ' ἐκ συντήξεως ἁπαλῆς σαρκὸς γενέσθαι ποτὲ φλέγμα τῶν ἀτοπωτάτων ἐστὶ, πλὴν εἴ τις Πρόδικος ὑπαλλάττων τοὔνομα τὸν πικρόχολον χυμὸν ὀνομάζει φλέγμα διὰ τὸ νομίζειν, ἀπὸ τοῦ πεφλέχθαι τὴν προσηγορίαν αὐτῷ γεγονέναι. ἀλλ' ὅ γε Πλάτων αὐτὸς οἶδε

aliis omnibus ex parato ſumo, ſolum in memoriam reducens nonnullis, quod id monſtratum eſt. Atque in praeſentia abunde eſt tantum repetere de iis, quae illic oſtenſa ſunt, nempe febres acutiſſimas ardentiſſimasque ex flava bile generari, et ex genere ardentium febrium tertianam quoque exiſtere. Porro explicata in illis cauſa eſt, cur non ſit continua, quemadmodum ardens, ſed intermittens fiat. Haec igitur Plato non accurate novit ex Hippocratis arte, etſi conaretur virum ſequi, ac de pituita praeterea alba. Quod enim ampullae aſſumptae, quae ſigillatim propter parvitatem videri non poſſunt, ut inquit, junctae autem ſimul, et in molem excitatae, viſibilem generant hujusmodi humorem, rationi conſentaneum ſimul eſt et probabile; quod autem ex colliquata molli carne pituita nonnunquam fiat, abſurdiſſimum, niſi quis Prodicus nomen immutans amaram bilem pituitam nuncupet, eo quod ſentiat, appellationem ei inditam eſſe a verbo πεφλέχθαι, quod eſt incenſum eſſe. Verum Plato ipſe

αἵματος, ἢ ξανθὸς ὁ τῆς πικρᾶς χολῆς, ἢ μέλας ὁ τῆς ὀξείας. ἀφορμὰς μὲν γὰρ αὐτὸς ἔδωκε τῆς τούτων εὑρέσεως, ὥσπερ ὅταν ἐκ τῶν τῆς γλώττης χρωμάτων διαγιγνώσκῃ τὰς ἐν τῷ σώματι διαθέσεις, μελαίνας λέγων αὐτὰς ἀπὸ ἐγκαύσεως λιγνυώδους γίγνεσθαι. καθάπερ γὰρ ἐκτὸς ἡ λιγνὺς κατά τε τοὺς λύχνους, καὶ τὰς δᾷδας, καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν λιπαρῶν γεννᾶσθαι πέφυκεν, οὕτω καὶ κατὰ τὰ σώματα τῶν ζώων πολλάκις, ὑπερωπτημένων τῶν χυμῶν, καὶ μάλιστα τῶν λιπαρῶν, γεννᾶταί τι παραπλήσιον λιγνύϊ. τὸ μὲν δὴ λευκὸν φαίνεσθαι τὸ φλέγμα, διότι κατὰ τὴν γένεσιν αὐτοῦ μικραὶ πολλαὶ πομφόλυγες ἐναπολαμβάνονται, λέγειν Ἱπποκράτης οὐκ ἐτόλμησεν, ὡς μείζονος ἤδη φυσιολογίας, ἢ κατὰ τέχνην ἰατρικὴν, ἀλλ᾽ ὅ γε Πλάτων καὶ τοῦτ᾽ εἶπεν, καὶ περὶ τῆς τοῦ αἵματος χρόας ἐν ταὐτῷ βιβλίῳ διῆλθεν, ἃ νῦν ἐμοὶ γράφειν οὐκ ἀναγκαῖον· ἄμεινον γὰρ, ὡς ἀξιοῦσιν ἔνιοι τῶν φίλων, ἐξηγήσεις ἑτέρωθι ποιήσασθαί με τῶν ἰατρικῶν ἐν τῷ Τιμαίῳ γεγραμμένων. εἰς μὲν γὰρ τἄλλα πολλοῖς ὑπομνήματα γέγραπται, καί τισί γ᾽

ruber autem ſanguinis, aut flavus amarae bilis, aut niger acidae. Etenim occaſiones horum inventionis ipſe praeſtitit, ſicuti quum ex linguae coloribus corporis diſpoſitiones cognoſcit, nigras dicens ipſas ex aduſtione ſuliginoſa fieri. Quemadmodum enim extrinſecus fuligo in lucernis, facibus aliisque plerisque pinguibus generari ſolet, ita etiam in animantium corporibus frequenter, humoribus ſupra modum aduſtis, et praeſertim pinguibus, ſimile quippiam fuligini gignitur. Quod ſane pituita alba appareat, eo quod in generatione ipſius exiguae multae bullae excitantur, Hippocrates dicere auſus non eſt, ceu majoris jam naturae contemplationis ſit, quam ad artem medicam pertineat. Verum Plato et hoc expoſuit, et de ſanguinis colore in eodem libro percenſuit, quae nunc mihi ſcribere non eſt neceſſarium. Praeſtat enim, ut nonnulli amicorum cenſent, interpretationes medicinalium, quae in Timaeo comprehenſa ſunt, alio in loco aggredi. Quippe in alia multi commentarios ſcripſerunt,

αὐτῶν μακρότερον τοῦ προσήκοντος, εἰς ταῦτα δ' ὀλίγοι τε καὶ οὐδ' οὗτοι καλῶς ἔγραψαν. ἀρκεῖ τοιγαροῦν ἔν γε τῷ παρόντι τό γε τοσοῦτον εἰπεῖν, ὡς τοὺς τέτταρας χυμοὺς ὁ Πλάτων αἰτιᾶται τῶν (324) πλείστων νοσημάτων ὡσαύτως Ἱπποκράτει, καὶ καθ' ἕκαστόν γε αὐτῶν ἔγραψεν ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ βιβλίου. παραθήσομαι δέ σοι τὰς ἀρχὰς τῶν ῥήσεων ἀναμνήσεως ἕνεκα. περὶ μὲν οὖν τῆς ἐν ταῖς χολαῖς διαφορᾶς ἀρκέσει παραγράψαι ταῦτα. ὅσον μὲν οὖν ἂν παλαιότατον ὂν τῆς σαρκὸς τακῇ, δύσπεπτον γιγνόμενον μελαίνει μὲν ὑπὸ πολλῆς συγκαύσεως, διὰ δὲ τὸ πάντη διαβεβρῶσθαι πικρὸν ὂν πάντη χαλεπὸν προσπίπτει τοῦ σώματος ὅσον ἂν μήπω διεφθαρμένον ᾖ. καὶ ποτὲ μὲν ἀντὶ τῆς πικρότητος ὀξύτατον ἔσχε τὸ μέλαν χρῶμα, ἀπολεπτυνθέντος μᾶλλον τοῦ πικροῦ, ποτὲ δ' ἡ πικρότης αὖ βαφεῖσα αἵματι χρῶμα ἔσχεν ἐρυθρότερον, τοῦ δὲ μέλανος τούτῳ συγκεραννυμένου, χλοῶδες. ἔτι δὲ συμμίγνυται ξανθὸν χρῶμα μετὰ τῆς πικρότητος, ὅταν νέα συντακῇ σὰρξ

ac nonnulli ipforum prolixius, quam par eft, in haec autem pauci, neque hi recte fcripferunt. Abunde igitur in praefentia eft tantum dicere, quod Plato humoribus plurimos morbos, fimiliter ac Hippocrates, tanquam auctoribus tribuit, ac de fingulis ipfis ad calcem libri confcripfit. Initia verborum tibi apponam, quo in memoriam revoces. Itaque de utriusque bilis differentia haec afcripfiffe fufficiet. *Portio itaque carnis vetuftiffima ubi colliquefcit, ad concoctionem contumax, nigrefcit prae multa aduftione. Quae vero undequaque erofa eft, penitusque exefa, quum amara exiftat, omnibus corporis partibus nondum corruptis, molefta gravisque incidit, et tunc quidem loco amaritudinis maxime acidum nigrum colorem obtinet, eo, quod amarum fuit, magis extenuato. Tunc vero amaritudo rurfus fanguine tincta colorem habet rubrum magis, nigro autem huic contemperato viridem. Praeterea flavus color cum amaritudine mifcetur quando nova caro ab igne, qui circa*

ὑπὸ τοῦ περὶ τὴν φλόγα πυρός. καὶ τὸ μὲν κοινὸν ὄνομα πᾶσι τούτοις, ἥν τινες ἰατρῶν που χολὴν ἐπωνόμασαν, ἢ καί τις ὢν δυνατὸς εἰς πολλὰ μὲν καὶ ἀνόμοια βλέπειν, ὁρᾷν δὲ ἐν αὐτοῖς ἓν γένος ἐνὸν ἄξιον ἐπωνυμίας πᾶσι. τὰ δ᾽ ἄλλα, ὅσα χολῆς εἴδη λέγεται παρὰ τὴν χρόαν, λόγον ἔσχεν αὐτῶν ἕκαστον ἴδιον. ταῦτα μὲν οὖν τῷ Πλάτωνι γέγραπται περὶ τῆς τῶν χολῶν διαφορᾶς, πάσας αὐτὰς γίγνεσθαι βουλομένῳ, καθάπερ ὁ Ἱπποκράτης εἶπε, διὰ θερμασίας ὑπερβολήν. περὶ δὲ τῶν νοσημάτων, ὅσα διὰ χολὴν γίγνεται, τὸν λόγον ποιούμενος ὁ Πλάτων ὧδέ πως ἄρχεται. ὅσα δὲ φλεγμαίνειν λέγεται τοῦ σώματος, ἀπὸ τοῦ καίεσθαί τε καὶ φλέγεσθαι διὰ χολὴν γέγονε πάντα. καὶ μὴν καὶ περὶ φλέγματος ὧδέ πως ἤρξατο. φλέγμα δ᾽ ὀξὺ καὶ ἁλμυρὸν πηγὴ πάντων νοσημάτων, ὅσα γίγνεται καταῤῥοϊκά. καὶ περὶ μελαίνης χολῆς ἄλλα τέ τινα λέγει καὶ ταῦτα. ἰχὼρ δ᾽ ὁ μὲν αἵματος ὀῤῥὸς πρᾷος, ὁ δὲ μελαίνης χολῆς ὀξὺς καὶ ἄγριος. οὐ μόνος δὲ Πλάτων, ἀλλὰ καὶ Ἀριστοτέλης καὶ Θεόφραστος, οἵ τε ἄλλοι μαθηταὶ Πλάτωνος

flammam eft, colliquefcit. Et nomen quidem omnibus his commune, quam nonnulli medicorum bilem nuncuparunt, vel etiam aliquis, qui multa et diffimilia poffit difpicere, ac genus unum in ipfis videre, quod omnibus cognomento dignum fit. Quae vero aliae bilis fpecies dicuntur, praeter colorem rationem fingulis ipfarum propriam obtinent. Haec igitur a Platone fcripta funt de utriusque bilis differentia, qui omnes easdem generari velit, quemadmodum Hippocrates dixit, ex caloris exceffu. At de morbis, qui ex bile fiunt, Plato fermonem inftituens hoc pacto orditur. *Quae autem inflammari dicuntur in corpore, propter uftionem incendiumque bilis omnia fiunt.* Quin etiam de pituita hoc modo incipit. *Pituita acida atque falfa fons omnium morborum eft, qui deftillatione creantur.* Ac de atra bile tum alia quaedam, tum haec tradit. *Sanies quidem, fanguinis ferum, mitis eft, atrae vero bilis acida et fera.* Verum non folus Plato, fed etiam Ariftoteles et Theophraftus, aliique Platonis et Ariftotelis

τε καὶ Ἀριστοτέλους, οἳ τὸν περὶ τῶν χυμῶν λόγον ἐζήλωσαν Ἱπποκράτους, ὥσπερ γε καὶ τῶν παλαιῶν ἰατρῶν [237] οἱ δοκιμώτατοι, Διοκλῆς, Πλειστόνικος, Μνησίθεος, Πραξαγόρας, Φιλότιμος, Ἡρόφιλος. Ἐρασίστρατος δὲ δῆλός ἐστι πρὸς τοὺς ἀπὸ Κῶ φιλοτιμούμενος, ὡς ἐν ἑτέροις ἐδείξαμεν, οὐκ ἀλήθειαν τιμῶν, καὶ διὰ τοῦτο δεδιὼς φθέγξασθαι θερμὸν, ἢ ψυχρὸν, ἢ ὑγρὸν, ἢ ξηρόν τινα τῶν χυμῶν. ὁ δ᾽ Ἱπποκράτης ἔν γε τῷ περὶ φύσεως ἀνθρώπου βιβλίῳ τά τ᾽ ἄλλα καὶ τὴν τάξιν τῆς διδασκαλίας ἄμεινον ἐποιήσατο Πλάτωνος. ὅτι τε γὰρ οἱ τέσσαρες χυμοὶ κατὰ φύσιν εἰσὶν, ἀπέδειξεν, οὐδ᾽ ἐπιχειρήσαντος τοῦτο πρᾶξαι τοῦ Πλάτωνος, ὅτι τε κατὰ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους ἄλλος ἐν ἄλλῃ πλεονάζει. παραθήσομαι δέ σοι καὶ περὶ τούτου ὀλίγα τῶν ῥήσεων αὐτοῦ. εἶπον δὲ, ἃ ἂν φήσω τὸν ἄνθρωπον εἶναι, ἀποφανεῖν αἰεὶ ταῦτα ἐόντα, καὶ κατὰ νόμον, καὶ κατὰ φύσιν. φημὶ δ᾽, εἶναι αἷμα καὶ φλέγμα καὶ χολὴν ξανθήν τε καὶ μέλαιναν. τουτέων πρῶτον μὲν κατὰ

difcipuli, qui fermonem Hippocratis de humoribus imitati funt; quemadmodum et veterum medicorum probatiffimi, Diocles, Pliftonicus, Mnefitheus, Praxagoras, Philotimus, Herophilus. Erafiftratus autem cum Cois contendere notus eft, ut alibi oftendimus, non veri ftudiofus, eoque veritus pronunciare calidum, aut frigidum, aut humidum, aut ficcum aliquem humorem. At Hippocrates in libro de natura humana praeter alia etiam ordinem difciplinae melius Platone effecit. Quod enim quatuor humores fecundum naturam fint, demonftravit, id quod Plato facere ne aggreffus quidem eft; item quod in anni temporibus alius in alio redundat. Apponam autem tibi etiam de hoc pauca ipfius verba. *Affirmo, quaecunque hominem effe dixerim, haec femper eadem effe me oftenfurum, et fecundum legem, et fecundum naturam; dico autem, effe fanguinem, pituitam, bilem flavam et nigram. Horum primum fecundum*

Ed. Chart. V. [237.] Ed. Bas. I. (324.)

τὸν νόμον τὰ ὀνόματα διῃρῆσθαί φημι, καὶ οὐδενὶ αὐτέων τωὐτὸ ὄνομα, ἔπειτα κατὰ φύσιν τὰς ἰδέας κεχωρίσθαι, καὶ οὔτε τὸ φλέγμα οὐδὲν ἐοικέναι τῷ αἵματι, οὔτε τὸ αἷμα τῇ χολῇ, οὔτε τὴν χολὴν τῷ φλέγματι. πῶς γὰρ ἂν ἐοικότα εἴη ταῦτ' ἀλλήλοισιν, ὧν οὔτε τὰ χρώματα ὅμοια φαίνεται προσορώμενα, οὔτε τῇ χειρὶ ψαυούσῃ ὅμοια δοκέει εἶναι; οὔτε γὰρ θερμὰ ὁμοίως ἐστὶν, οὔτε ψυχρὰ, οὔτε ξηρὰ, οὔτε ὑγρά. ἀνάγκη τοίνυν, ὅτι τοσοῦτον διήλλακται ἀλλήλων τὴν ἰδέαν τε καὶ τὴν δύναμιν, μὴ ἓν αὐτὰ εἶναι, εἴπερ μὴ πῦρ τε καὶ ὕδωρ ταὐτόν ἐστι. γνοίης δ' ἂν τοῖσδε, ὅτι οὐχ ἓν ταῦτα πάντα ἐστὶν, ἀλλ' ἕκαστον αὐτέων ἔχει δύναμίν τε καὶ φύσιν τὴν ἑωυτοῦ. εἰ γάρ τινι δίδως ἀνθρώπῳ φάρμακον, ὅ τι φλέγμα ἄγει, ἐμεῖταί σοι φλέγμα, καὶ ἢν διδῷς φάρμακον, ὅ τι χολὴν ἄγει, ἐμεῖταί σοι χολήν. κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ χολὴν μέλαιναν καθαίρει, ἢν διδῷς φάρμακον, ὅ τι χολὴν μέλαιναν ἄγει. καὶ ἢν τρώσῃς αὖ σὺ τοῦ σώματος μέρος τι, ὥστε ἕλκος γενέσθαι, ῥυήσεται αὐτῷ αἷμα. καὶ ταῦτα ποιήσει πάντα

legem nomina distingui pronuncio, et nulli ipsorum idem nomen. Deinde secundum naturam species separari, et neque pituitam ullum similem esse sanguini, neque sanguinem bili, neque bilem pituitae. Quomodo enim similia haec essent invicem, quae nec colore ad visum, nec substantia ad tactum similia esse videntur? neque enim calida similiter sunt, neque frigida, neque sicca, neque humida. Quare necesse est, quoniam tantum inter se differunt, specie et facultate non unum ipsa esse; siquidem non ignis et aqua idem sunt. Cognosces autem, quod non unum omnia haec sint, sed singula vim habeant et naturam propriam, hac ratione. Si enim alicui homini dederis medicamentum, quod pituitam educit, evomet tibi pituitam; et si exhibeas medicamentum, quod bilem purgat, evomet tibi bilem. Pari modo et atram bilem purgat, si dederis medicamentum, quod atram bilem elicit. Ac si vulneraveris rursus corporis partem aliquam, ut vulnus fiat, profluet inde sanguis. Atque

πᾶσαν ἡμέραν, καὶ νύκτα, καὶ χειμῶνος, καὶ ἦρος, μέχρις ἂν δυνατὸς ᾖ τὸ πνεῦμα ἕλκειν εἰς ἑωυτὸν, καὶ πάλιν μεθιέναι, καὶ δυνατὸς ἔσται, ἔστ' ἂν τινος τούτων στερηθῇ τῶν συγγεγονότων. συγγέγονε δὲ ταῦτα τὰ εἰρημένα. πῶς γὰρ οὐ συγγέγονε; πρῶτον μὲν φανερῶς ἐστιν ἄνθρωπος ἔχων ἐν ἑωυτῷ πάντα ταῦτα ἀεὶ, ἕως ἂν ζῇ, ἔπειτα δὲ γέγονεν ἐξ ἀνθρώπου πάντα ταῦτα ἔχοντος, ἔπειτα τέθραπται ἐν ἀνθρώπῳ πάντα ταῦτα ἔχοντι, ἃ ἐγώ τέ φημι καὶ ἀποδείκνυμι. διὰ τούτων ὁ Ἱπποκράτης ἀπέδειξε τοὺς τέτταρας χυμοὺς κατὰ φύσιν ἐν ἡμῖν εἶναι, καὶ οὐχ, ὥσπερ ἔνιοι νομίζουσι, τὸ αἷμα μόνον, ἐκ περιουσίας γε πάλιν ἐλέγχων διὰ τῶν ἑξῆς τοὺς ἓν ὁτιοῦν τούτων εἰπόντας εἶναι τὸν ἄνθρωπον, ὡς καὶ διὰ τῶν ἔμπροσθεν ἤλεγξε τοὺς ἓν εἰπόντας εἶναι τὸ στοιχεῖον τῶν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ σωμάτων, ὑπὲρ ὧν τῆς ἀποδείξεως, ὡς ἔφην, γέγραπταί μοι κατ' ἐκεῖνο τὸ βιβλίον, ὃ περὶ τῶν καθ' Ἱπποκράτην στοιχείων ἐπιγέγραπται. καὶ τοῦτον οὖν τὸν λόγον ὁ Πλάτων

haec omnia fient quovis die ac nocte, hyeme et vere, usque dum possit spiritum ad se attrahere et rursus emittere, donec aliquo horum connatorum destituatur. Connata autem sunt haec praedicta. Quomodo enim non connata sint? Primum siquidem homo haec omnia semper, quoad vita fruitur, in se continet. Deinde facta sunt ex homine omnia haec possidente. Post nutrita sunt in homine omnia haec obtinente, quae ego et dico et demonstro. His Hippocrates quatuor humores secundum naturam in nobis esse demonstravit, et non, sicut nonnulli putant, solum sanguinem. Item ex abundanti rursus corripit in subsequentibus eos, qui unum aliquod horum hominem esse tuentur, ut etiam superius comprehensis coarguit eos, qui unum elementum generationi et corruptioni subjacentium esse dictitabant; de quorum demonstratione, ut dixi, tractatum a me in illo libro est, qui de elementis secundum Hippocratem inscriptus est. Atque hunc totum sermonem Plato omisit, Hippo-

ἅπαντα παρέλιπεν, ὁ δ' Ἱπποκράτης, ὡς ἔφην, διῆλθε διὰ τῶν ἐφεξῆς τῇ προγεγραμμένῃ ῥήσει. μόνην δ' ἀρκέσει μοι τὴν ἀρχὴν αὐτῆς παραγράψαι, κατὰ λέξιν οὕτως ἔχουσαν. οἱ δὲ λέγοντες, ὡς ἕν ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, δοκέουσί μοι ταύτῃ τῇ γνώμῃ χρῆσθαι. ὁρῶντες τοὺς πίνοντας ἀνθρώπους τὰ φάρμακα ἀπολλυμένους ἐν τῇσι καθάρσεσι, τοὺς μὲν χολὴν ἐμέοντας, τοὺς δέ τινας φλέγμα, τοῦθ' ἕκαστον αὐτῶν ἐνόμισαν εἶναι τὸν ἄνθρωπον, ὅτι καθαιρόμενον εἶδον ἀποθανόντα. καὶ οἱ τὸ αἷμα φάντες εἶναι τὸν ἄνθρωπον τῇ αὐτῇ γνώμῃ χρῶνται. ὁρῶντες ἀποσφαζομένους τοὺς ἀνθρώ-[238]πους, καὶ τὸ αἷμα καταῤῥέον ἐκ τοῦ σώματος, τοῦτο νομίζουσιν εἶναι τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων, καὶ μαρτυρίοισι τούτοισι χρῶνται ἐν τοῖσι λόγοισι. ταῦτα προειπὼν ὁ Ἱπποκράτης ἐφεξῆς ἐλέγχει τὴν δόξαν τῶν οὕτως ὑπολαμβανόντων, ἅπερ εἴ τις μέλλει πάντα ἀναγιγνώσκειν, ἐκ τοῦ περὶ φύσιος ἀνθρώπου βιβλίου πάρεστιν αὐτῷ. τὸ γὰρ σύγγραμμα παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐστί.

crates autem, ut praedixi, in iis, quae fuperius comprehenfam orationem fequuntur, percenfuit. Sufficiet autem mihi folum ipfius initium afcribere, quod hunc in modum habet. *Qui hominem unum effe ducunt, videntur mihi ita fentire, quod ex iis, qui affumptis medicamentis in purgationibus perierint, alios bilem vomere, alios pituitam, confpicati, putaverint, unumquodque id effe hominem, quod eum, qui purgaretur, morientem rejicere viderent. Item qui fanguinem effe hominem pronunciarunt, ejusdem funt fententiae; nam confpicientes, in hominibus, qui jugulantur, fanguinem ex corpore effluere, hunc animam effe cenfent, ac teftimoniis his utuntur inter difputandum.* Haec praefatus Hippocrates deinde opinionem ita exiftimantium reprehendit; quae fi quis omnia volet legere, in libro de natura hominis ei licebit. Nam commentarius in omnium hominum manibus verfatur.

Κεφ. ϛ΄. Ἐγὼ δὲ μήκους φειδόμενος ἐπὶ τὰ συνεχῆ τοῦ λόγου τρέψομαι. μετὰ γὰρ τὸ κατασκευάσαι τοὺς τέτταρας χυμοὺς ἡμῖν εἶναι κατὰ φύσιν, ὑπερβάλλοντας δὲ ποσότητι καὶ ἀλλοιωμένους κατὰ ποιότητα νόσων αἰτίους γίγνεσθαι, μετὰ ταῦτα δείκνυσιν ἐν μὲν τῷ χειμῶνι πλεονάζον τὸ φλέγμα, τοῦ δ᾽ ἦρος τὸ αἷμα, καὶ τοῦ θέρους τὴν ξανθὴν χολὴν, καὶ τοῦ φθινοπώρου τὴν μέλαιναν. ἄμεινον δ᾽ ἐστὶν αὐτὴν τὴν ῥῆσιν ὅλην αὐτοῦ παραγράψαι κατὰ λέξιν οὕτως ἔχουσαν. *Αὔξεται δ᾽ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ φλέγμα τοῦ χειμῶνος, τοῦτο γὰρ τῷ χειμῶνι κατὰ φύσιν μάλιστα τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων ψυχρότατόν ἐστι. τεκμήρια δὲ τούτων, ὅτι τὸ φλέγμα ψυχρότατον, εἰ θέλεις ψαῦσαι φλέγματος, καὶ χολῆς, καὶ αἵματος, τὸ φλέγμα εὑρήσεις ψυχρότατον ἐὸν, καίτοι γλισχρότατόν ἐστι, καὶ βίῃ μάλιστα ἄγεται μετά γε χολὴν μέλαιναν. ὅσα δὲ βίῃ ἔρχεται, θερμότερα γίνεται ἀναγκαζόμενα ὑπὸ τῆς βίης. ἀλλ᾽ ὅμως (325) καὶ πρὸς ταῦτα πάντα ψυχρότατον ἐὸν τὸ φλέγμα φαίνεται ὑπὸ τῆς φύσιος τῆς ἑωυτοῦ. ὅτι δ᾽ ὁ χειμὼν πληροῖ φλέγματος τὸ σῶμα, γνοίης ἂν τοῖσδε·*

Cap. VI. Ego vero prolixitati parcens ad ea, quae difputationi propria funt, me convertam. Nam quum aftruxiffet, quatuor humores nobis effe fecundum naturam, excedentes autem quantitate et alteratos qualitate morborum fieri auctores, poftea oftendit, hyeme pituitam redundare, vere fanguinem, aeftate flavam bilem, autumno nigram. Satius autem eft totam ipfius feriem fubjungere, quae ita ad verbum habet. *Augefcit in homine pituita per hyemem; haec enim hyeme fecundum naturam praefertim eorum, quae in corpore funt, frigidiffima eft. Indicia horum funt, nempe pituitae frigidiffimae, quod, fi pituitam, bilem et fanguinem voles attingere, pituitam reperies frigidiffimam, etfi vifcofiffima fit, et vi potiffimum poft atram bilem agatur. Quae autem vi eunt, calidiora redduntur a vi coacta. Attamen etiam ad haec omnia frigidiffima ex fua natura effe pituita apparet. Porro quod hyems pituita corpus replet, hinc*

οἱ ἄνθρωποι πτύουσι καὶ ἀπομύσσονται φλεγματωδέστατον τοῦ χειμῶνος, καὶ τὰ οἰδήματα λευκὰ γίγνονται μάλιστα κατὰ ταύτην τὴν ὥραν, καὶ τἄλλα νοσήματα φλεγματώδεα. τοῦ δ' ἦρος ἔτι μὲν ἰσχυρὸν τὸ φλέγμα ἐστὶν ἐν τῷ σώματι, καὶ τὸ αἷμα αὔξεται. τά τε γὰρ ψύχεα ἐξανίει καὶ τὰ ὕδατα ἐπιγίγνεται, τὸ δ' αἷμα αὔξεται ὑπό τε τῶν ὄμβρων καὶ ὑπὸ τῶν θερμημεριῶν. κατὰ φύσιν γὰρ αὐτέῳ ταῦτ' ἐστὶ μάλιστα τοῦ ἐνιαυτοῦ, ὑγρόν τε γάρ ἐστι καὶ θερμόν. γνοίης δ' ἂν τοῖσδε· οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἦρος καὶ τοῦ θέρεος μάλιστα ὑπὸ τῶν δυσεντεριῶν ἁλίσκονται, καὶ ἐκ τῶν ῥινῶν τὰ αἵματα ῥέει αὐτοῖσι, καὶ θερμότατοί εἰσι καὶ ἐρυθροί. τοῦ δὲ θέρεος τό τε αἷμα ἰσχύει ἔτι, καὶ ἡ χολὴ αἴρεται ἐν τῷ σώματι, καὶ παρατείνει εἰς τὸ φθινόπωρον. ἐν δὲ τῷ φθινοπώρῳ τὸ μὲν αἷμα ὀλίγον γίγνεται· ἐναντίον γὰρ αὐτοῦ τῇ φύσει τὸ φθινόπωρόν ἐστιν· ἡ δὲ χολὴ τὸ θέρος κατέχει τὸ σῶμα καὶ τὸ φθινόπωρον. γνοίης δ' ἂν τοῖσδε· οἱ ἄνθρωποι αὐτόματοι ταύτην τὴν ὥρην χολὴν ἐμέουσι, καὶ ἐν τῇσι φαρμακοποσίῃσι χολωδέστατα καθαί-

cognoveris: homines ſpuunt rejiciuntque per nares pituitoſiſſima hyeme. Item alba oedemata potiſſimum in hoc anni tempore proveniunt, aliique morbi pituitoſi. Vere autem adhuc valida quidem pituita in corpore exiſtit, et ſanguis augetur; nam frigora remittunt, et aquae ſuperveniunt; ſanguis autem augeſcit a pluviis et diebus calidis; nam ſecundum naturam ipſi haec anni pars eſt potiſſimum, quippe humida eſt et calida, id quod ſic cognoſces. Vere homines et aeſtate potiſſimum a dyſenteriis corripiuntur, ex naribus ſanguis profluit; calidiſſimi ipſi ſunt et rubicundi; aeſtate ſanguis invaleſcit adhuc, et bilis in corpore attollitur, producuturque in autumnum. At in eo ſanguis quidem paucus generatur; contrarius enim ipſius naturae autumnus eſt; bilis autem aeſtate et autumno corpus occupat; id quod hinc diſcere licet. Homines ſua ſponte hoc anni tempore bilem vomunt, et in medicamentorum purgationibus bilioſiſſima purgantur.

ρονται. δῆλον δὲ καὶ τοῖσι πυρετοῖσι καὶ τοῖσι χρώμασι τῶν ἀνθρώπων. τὸ δὲ φλέγμα τοῦ θέρεος ἀσθενέστατόν ἐστιν αὐτὸ ἑωυτοῦ. ἐναντίη γὰρ αὐτοῦ τῇ φύσει ἡ ὥρη ἐστὶ, ξηρή τε οὖσα καὶ θερμή. τὸ δ' αἷμα τοῦ φθινοπώρου ἐλάχιστόν ἐστιν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ξηρόν τε γάρ ἐστι τὸ φθινόπωρον καὶ ψύχειν ἄρχεται ἤδη τὸν ἄνθρωπον. ἡ δὲ μέλαινα χολὴ τοῦ φθινοπώρου πλείστη τε καὶ ἰσχυροτάτη ἐστίν. ὅταν δ' ὁ χειμὼν καταλαμβάνῃ, ἥ τε χολὴ ψυχομένη ὀλίγη γίγνεται καὶ τὸ φλέγμα αὔξεται πάλιν ὑπό τε τῶν ὑετῶν τοῦ πλήθεος καὶ ὑπὸ τῶν νυκτῶν τοῦ μήκεος. ἔχει μὲν οὖν ταῦτα πάντα ἀεὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου. ὑπὸ δὲ τῆς ὥρης περιϊσταμένης ποτὲ μὲν πλείω γίγνεται αὐτὰ ἑωυτῶν, ποτὲ δ' ἐλάσσω ἕκαστα κατὰ μέρος τε καὶ κατὰ φύσιν. [239] ὡς γὰρ ὁ ἐνιαυτὸς μετέχει μὲν πᾶσι πάντων, καὶ τῶν θερμῶν, καὶ τῶν ψυχρῶν, καὶ τῶν ξηρῶν, καὶ τῶν ὑγρῶν· οὐ γὰρ ἂν μείνειε τουτέων οὐδὲν οὐδένα χρόνον ἄνευ πάντων τῶν ἐνεόντων ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, ἀλλ', εἰ ἕν τί γε ἐκλείποι, πάντα ἂν ἀφανισθείη, ἀπὸ γὰρ τῆς αὐτῆς ἀνάγκης

Conftat autem et febribus et hominum coloribus. Pituita vero aeftate imbecillima eft ipfa fui ratione. Contrarium enim ipfius naturae anni tempus eft ficcum et calidum. Sanguis porro per autumnum pauciffimus eft in homine, quoniam ficcus eft autumnus, et refrigerare jam hominem incipit. At atra bilis in autumno plurima valentiffimaque eft. Quum vero hyems invadit, bilis refrigerata pauca gignitur, et pituita rurfus augefcit tum a pluviarum copia, tum a noctium prolixitate. Haec igitur omnia femper corpus humanum occupant. At ab anni tempore confiftente interdum plura ipfa quam prius gignuntur, interdum pauciora fingula particulatim et fecundum naturam. Sic enim annus particeps eft omnium, et calidorum, et frigidorum, et ficcorum, et humidorum, quia nullum ex his ullo tempore manferit fine omnibus, quae hoc in mundo funt. At fi unum aliquod deficiat, omnia vanefcent. Etenim ab

πάντα συνέστηκέ τε καὶ τρέφεται ὑπ᾽ ἀλλήλων· οὕτω δὲ καὶ εἴτι ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκλείποι τουτέων τῶν συγγεγονότων, οὐκ ἂν δύναιτο ζῇν ὁ ἄνθρωπος. ἰσχύει δ᾽ ἐν τῷ ἐνιαυτῷ τοτὲ μὲν ὁ χειμὼν μάλιστα, τοτὲ δὲ τὸ ἔαρ, τοτὲ δὲ τὸ θέρος, τοτὲ δὲ τὸ φθινόπωρον. οὕτω δὲ καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τοτὲ μὲν τὸ φλέγμα ἰσχύει, τοτὲ δὲ τὸ αἷμα, τοτὲ δ᾽ ἡ χολὴ, πρῶτον μὲν ἡ ξανθὴ, ἔπειτα δὲ ἡ μέλαινα καλεομένη. μαρτύριον δὲ σαφέστατον· εἰ θέλοις τῷ αὐτῷ ἀνθρώπῳ δοῦναι τὸ αὐτὸ φάρμακον τετράκις τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐμεῖται τοῦ μὲν χειμῶνος φλεγματωδέστερα, τοῦ δ᾽ ἦρος ὑγρότερα, τοῦ δὲ θέρεος χολωδέστατα, τοῦ δὲ φθινοπώρου μελάντατα. ταῦτα περὶ τῆς κατὰ τὰς ὥρας διαφορᾶς εἰπὼν ὁ Ἱπποκράτης, ἐδίδαξεν ἐν αὐτοῖς δυνάμει περὶ τῶν ἡλικιῶν καὶ χωρῶν. ἀεὶ γὰρ ἐν ἅπασιν οἷς ἂν ὑφηγῆται καθ᾽ ὁντιναοῦν λόγον ἐπιβλέπειν κελεύει καὶ ὥρην, καὶ χώραν, καὶ ἡλικίην, καὶ ὅ τι δὲ ἐφ᾽ ἑνὸς τούτων ἀκούεις, μεταφέρειν ἀξιῶν σε τοῦτο καὶ ἐπὶ τὰ λοιπὰ δύο καθ᾽ ὁμοιότητα. τὸν αὐτὸν γὰρ λόγον ἐν ἡλικίαις ὁ παῖς

eadem necessitate omnia constituta sunt, et nutriuntur a sese invicem. Si autem etiam aliquid ex homine deficiat horum connatorum, homo non poterit vivere. Porro in anno tunc quidem hyems invalescit maxime, tunc autem ver, tunc aestas, tunc autumnus. Ita etiam in homine tunc sane pituita invalescit, tunc autem sanguis, tunc bilis, primum quidem flava, deinde nigra dicta. Testimonium hujus manifestissimum est: si voles eidem homini idem medicamentum quater in anno exhibere, evomet quidem hyeme pituitosiora, vere humidiora, aestate biliosissima, autumno nigerrima. Haec de tempestatum differentia locutus Hippocrates docuit in ipsis facultate etiam de aetatibus et regionibus; semper enim in omnibus, quibus sermonem quemcunque recenset, jubet inspicere anni tempus, regionem, aetatem; et quod in uno horum intelligis, id vult te etiam ad reliqua duo juxta similitudinem transferre; eandem siquidem ratio-

ἔχει τῇ τοῦ ἦρος ἐν ὥραις, ὡσαύτως δ' ὁ μὲν νεανίσκος τῇ τοῦ θέρους, ὁ δὲ παρακμάζων τῇ τοῦ φθινοπώρου, καὶ τελευταῖος ὁ γέρων τῇ τοῦ χειμῶνος. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν χωρῶν ἡ μὲν εὔκρατος τῇ τοῦ ἦρος, ἡ δὲ θερμὴ τῇ τοῦ θέρους, ἡ δ' ἀνωμάλως ἔχουσα κατὰ θερμότητα καὶ ψυχρότητα, πλεονεκτοῦσα δ' ὅμως ψυχρότητι καὶ ξηρότητι, τῇ τοῦ φθινοπώρου, ἡ δ' ὑγρὰ καὶ ψυχρὰ τῇ τοῦ χειμῶνος. ταῦτά τε οὖν διδάξας, καὶ πρὸς τούτοις ὅτι τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἐστὶν ἰάματα, τῆς κατὰ τὴν τέχνην μεθόδου τὰ στοιχεῖα παρέδωκεν, οἷς ἐφεξῆς τὰ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς διελθὼν περὶ τῶν πλεοναζόντων καθ' ἑκάστην ὥραν τε καὶ ἡλικίαν νοσημάτων, τὰς οἷον συλλαβὰς ἐπὶ τοῖς στοιχείοις ὑφηγήσατο. παραγράψω δέ σοι καὶ τὰς ῥήσεις αὐτοῦ κατὰ λέξιν ἐχούσας ὧδε. Νοσήματα δὲ πάντα μὲν ἐν πάσῃσιν ὥρῃσιν γίγνεται, μᾶλλον δ' ἔνια κατ' ἐνίας αὐτῶν καὶ γίγνεται, καὶ παροξύνεται· τοῦ μὲν ἦρος τὰ μελαγχολικὰ, καὶ τὰ μανικὰ, καὶ τὰ ἐπιληπτικὰ, καὶ αἵματος ῥύσιες, καὶ κυνάγχαι, καὶ κόρυζαι, καὶ βράγχοι,

nem in aetatibus habet puer, quam in quatuor temporibus ver habet; eandem juvenis, quam aestas; eandem senex, quam autumnus; eandem decrepitus, quam hyems. Similiter etiam ex regionibus temperata veri respondet; calida aestati; inaequalis calore et frigiditate, sed redundans tamen frigiditate et siccitate autumno; humida et frigida hyemi. Haec itaque quum docuisset, et praeterea, quod contraria contrariorum sunt remedia, artis methodi elementa tradidit; postea, ubi ea, quae in aphorismis sunt, pertractasset de exuperantibus in unoquoque anni tempore et aetate morbis, veluti syllabas his elementis adjunxit. Ascribam tibi etiam orationem ipsius, quae ad verbum sic habet. *Morbi omnes quidem omnibus temporibus anni accidunt, sed nonnulli magis certis quibusdam et oriuntur et exacerbantur. Vere quidem melancholiae, maniae, epilepsiae, sanguinis profluvia, anginae, gravedines, raucedines, tusses, lepra, impeti-*

καὶ βῆχες, καὶ λέπρα, καὶ λειχῆνες, καὶ ἀλφοὶ, καὶ ἐξανθήσιες ἑλκώδεες πλεῖσται, καὶ φύματα, καὶ ἀρθριτικά· τοῦ δὲ θέρεος ἔνιά τε τουτέων, καὶ πυρετοὶ συνεχέες καὶ καῦσοι, καὶ τριταῖοι πυρετοὶ, καὶ τεταρταῖοι, ἔμετοί τε καὶ διάῤῥοιαι, καὶ ὀφθαλμίαι, καὶ ὤτων πόνοι, καὶ στομάτων ἑλκώσιες, καὶ σηπεδόνες αἰδοίων, καὶ ἱδρῶα· τοῦ δὲ φθινοπώρου καὶ τῶν θερινῶν τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ τεταρταῖοι, καὶ πλάνητες, καὶ σπλῆνες, ὕδρωπες, φθίσιες, καὶ στραγγουρίαι, καὶ λειεντερίαι, καὶ δυσεντερίαι, καὶ συνάγχαι, καὶ ἄσθματα, καὶ εἰλεοὶ, καὶ ἐπιληψίαι, καὶ τὰ μανικὰ, καὶ τὰ μελαγχολικά· τοῦ δὲ χειμῶνος πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, κόρυζαι, λήθαργαι, βράγχοι, βῆχες, πόνοι στηθέων, πλευρέων, ὀσφύος, κεφαλαλγίαι, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι. ταῦτα περὶ τῶν ὡρῶν εἰπὼν ὁ Ἱπποκράτης, ἐφεξῆς περὶ τῶν ἡλικιῶν ὧδε γράφει. ἐν δὲ τῇσιν ἡλικίῃσι συμβαίνει τοῖσι μὲν μικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοισιν ἄφθαι, ἔμετοι, βῆχες, ἀγρυπνίαι, φόβοι, ὀμφαλοῦ φλεγμοναὶ, ὤτων ὑγρότητες, πρὸς δὲ τὸ ὀδοντοφυεῖν προσάγουσιν οὔλων ὀδαξησμοὶ, πυρετοὶ, σπασμοὶ, διάῤ-

gines, vitiligines, pustulae ulcerosae plurimae, phymata, articulorum dolores. Aestate nonnulli ex his, febres continuae et ardentes, tertianae et quartanae, vomitiones, alvi profluvia, lippitudines, aurium dolores, oris ulcera, genitalium putredines et sudationes. Autumno magna pars aestivorum, atque etiam febres quartanae et erraticae, lienes, aquae subter cutem, tabes, stillicidia urinae, levitates intestinorum et tormina, anginae, asthmata, ilei cruciatus, insania et melancholia. Hyeme pleuritides, peripneumoniae, gravedines, lethargi, raucedines, tusses, dolores pectorum, laterum, lumborum, dolores capitis, vertigines, apoplexiae. Haec de anni temporibus Hippocrates persecutus, deinceps de aetatibus ita scribit. *Per aetates haec accidunt parvis et recens natis puerulis, ulcera oris, vomitus, tusses, vigiliae, pavores, inflammationes umbilici, aurium humiditates. Paulo aetate progredientibus, quum dentire inci-*

ῥοιαι, καὶ μάλιστα ὅταν ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας, καὶ τοῖσι παχυτάτοισι τῶν παιδίων καὶ τοῖσι κοιλίας σκληρὰς ἔχουσι· πρεσβυτέροισι δὲ γιγνομένοισι παρίσθμια, σπονδύλου τοῦ κατὰ ἰνίον εἴσω ὤσιες, [240] ἄσθματα, λιθιάσιες, ἕλμινθες στρογγύλαι, ἀσκαρίδες, ἀκροχορδόνες, σατυριάσεις, χοιράδες, στραγγουρίαι, καὶ τἄλλα φύματα· τοῖσι δ᾽ ἔτι πρεσβυτέροισι καὶ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσι τουτέων τε πολλὰ καὶ πυρετοὶ χρόνιοι μᾶλλον, καὶ ἐκ ῥινῶν αἵματος ῥύσιες. τὰ δὲ πλεῖστα τοῖσι παιδίοισι πάθεα κρίνεται, τὰ μὲν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ μησὶ, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ ἔτεσι, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσιν. ὅσα δ᾽ ἂν διαμείνῃ τοῖσι παιδίοισι, καὶ μὴ ἀπολυθῇ περὶ τὸ ἡβάσκειν, ἢ τοῖσι θήλεσι περὶ τὰς τῶν καταμηνίων ῥήξιας, χρονίζειν εἴωθε. τοῖσι δὲ νεηνίσκοισιν αἵματος πτύσιες, φθίσιες, πυρετοὶ ὀξέες, ἐπιληψίαι, καὶ τἄλλα νοσήματα, μάλιστα δὲ τὰ εἰρημένα. τοῖσι δ᾽ ὑπὲρ τὴν ἡλικίην ταύτην πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, φρενίτιδες, καῦσοι, διάῤῥοιαι,

piunt, gingivarum prurigines, febres, convulfiones, alvi fluores, maxime quum caninos edunt, et iis potiffimum pueris, qui corpulentiffimi funt, et alvos habent aftrictas. Adultioribus jam tonfillae, vertebrae in occipitio fitae luxatio in partem interiorem, afthmata, calculi, lumbrici teretes, afcarides, verrucae, fatyriafis, ftrumae, urinae ftillicidia, aliaque tubercula. Provectioribus adhuc et jam puberibus magna horum pars accidit, atque etiam febres diuturnae potius, et fanguinis e naribus profufiones. Plurimi vero affectus puerorum judicantur aut intra quadragefimum diem, aut intra feptimum menfem, aut intra feptimum annum, aut quum ad pubertatem itur. Qui autem perdurarint, nec folvi potuerint pubefcenti, aut foeminae, quum menftrua erumpunt, eis confenefcere affolent. Adolefcentibus fanguinis excreationes, tabes, febres acutae, comitiales et reliqui morbi, fed praecipue quos enumeravi. Qui hanc aetatem excefferunt, pleuritides, peripneumoniae, lethargi, phrenitides, ardores, alvi

χολέραι, δυσεντερίαι, αἱμοῤῥοΐδες. τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι δύσπνοιαι, κατάῤῥοι βηχώδεες, στραγγουρίαι, δυσουρίαι, ἄρθρων πόνοι, νεφρίτιδες, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι, καχεξίαι, ξυσμοὶ τοῦ σώματος, ἀγρυπνίαι, κοιλίης καὶ ὀφθαλμῶν καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, ἀμβλυωπίαι, (326) γλαυκώσιες, βαρυηκοΐαι. ταύτην τὴν τάξιν τῆς διδασκαλίας ἐχρῆν πεποιῆσθαι τὸν Πλάτωνα μᾶλλον, εἴ πέρ γε φιλοσόφῳ προσήκει τὸ τάξει καὶ μεθόδῳ χρῆσθαι καὶ διδασκαλίᾳ, καὶ μᾶλλον ἢ τοῖς ἰατροῖς. ἀλλ᾽ ἴσως οὐκ ἠδύνατο περὶ τῶν τοιούτων ἀκριβῶς διελθεῖν ἐμπειρίας δεομένων, αὐτὸς οὐκ ὢν τρίβων τῶν ἔργων τῆς ἰατρικῆς. καὶ κατὰ τοῦτο ἐπαινεῖν αὐτὸν προσήκει, περὶ ὧν ἀκριβῶς οὐκ ἠπίστατο μηδ᾽ ἐπιχειρήσαντα λέγειν. ἀλλ᾽ ἐκεῖνά γε δυνατὸν ἦν αὐτῷ παρ᾽ αὐτῆς τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως μεμαθηκέναι τὰ λελεγμένα κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς ἐν τῇδε τῇ ῥήσει. κατὰ δὲ τὰς ὥρας τοῦ μὲν ἦρος καὶ ἄκρου τοῦ θέρεος οἱ παῖδες καὶ οἱ τούτων ἐχόμενοι τῇσιν ἡλικίῃσιν ἄριστά τε διάγουσι καὶ ὑγιαίνουσι μάλιστα· τοῦ δὲ θέρεος καὶ τοῦ φθινοπώ-

fluores, cholerae, difficultates intestinorum, haemorrhoides. Majoribus natu difficultates spirandi, destillationes cum tussi, stillicidia urinae, difficultates urinae, articulorum dolores, nephritides, vertigines, apoplexiae, cachexiae, aspredines totius corporis, vigiliae, alvi, oculorum et narium humiditates, lippitudines oculorum, glaucomata, aurium gravitates. Hunc ordinem disciplinae Platonem fecisse oportebat potius, siquidem philosopho convenit et methodo et disciplina etiam magis quam medicis uti; sed forte non potuit de ejusmodi, quae experientiam requirunt, exacte tractare, ut qui non versatus sit in medicinae operibus: atque hoc nomine laudare ipsum oportet, quod ne aggressus quidem sit dicere de iis, quae exacte non pernoverat: verum illa poterat ab ipsa rerum natura didicisse, quae in Aphorismis in hunc modum dicta sunt. *Per tempora anni pueri, et qui aetate his proximi sunt, vere atque prima aestate optime degunt; senes aestate et autumno aliquamdiu, reli-*

ρου μέχρι μέν τινος οἱ γέροντες, τὸ δὲ λοιπὸν καὶ τοῦ χειμῶνος οἱ μέσοι τῇσιν ἡλικίῃσιν. ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῶν εἰρημένων ἡλικιῶν ἐφ᾽ ἑαυτοῦ καὶ τῶν ὁμοδιαίτων ἐξετάσαι τις δύναται προήκων ἤδη κατὰ τὴν ἡλικίαν, ὡς εἰκὸς ἦν Πλάτωνα προήκειν, ὅτε ἔγραφε τὸν Τίμαιον. ἀμελῶς οὖν ἔσχε περί τε τὴν τῶν αὐτῶν τούτων ἐξέτασιν, ἔτι τε μᾶλλον ὧν ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης περὶ τῶν πλεοναζόντων νοσημάτων ἐν ἑκάστῃ τῶν ἡλικιῶν τε καὶ ὡρῶν, ὡς, εἴγε προσεσχήκει τὸν νοῦν αὐτοῖς, οὐκ ἂν ἐγεγράφει ταῦτα. τὸ μὲν οὖν ἐκ πυρὸς ὑπερβολῆς μάλιστα νοσῆσαν σῶμα συνεχῆ καύματα καὶ πυρετοὺς ἀπεργάζεται, τὸ δὲ ἐξ ἀέρος ἀμφημερινούς, τριταίους δὲ ἐξ ὕδατος διὰ τὸ νωθέστερον ἀέρος καὶ πυρὸς αὐτὸ εἶναι, τὸ δὲ γῆς τέταρτον, ὂν νωθέστατον τούτων, ἐν τετραπλασίαις περιόδοις χρόνου καθαιρόμενον, τεταρταίους πυρετοὺς ποιῆσαν ἀπαλλάττεται μόλις. ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ πρῶτον μὲν ἡμάρτηκε κατὰ τὰ κοινὰ στοιχεῖα ἁπάντων σωμάτων, οὐ κατὰ τῶν ἐναίμων ζώων ποιησάμενος τὴν αἰτιολογίαν τῶν περιοδικῶν πυρετῶν· ἄμεινον γὰρ ἦν, ἃ

quo autumni tempore et hyeme, qui media sunt aetate, melius valent. Proinde haec de commemoratis aetatibus in se ipso et coaetaneis et convictoribus aliquis potest exquirere aetate jam provectior, ut consentaneum erat Platonem provectiorem esse, quum Timaeum conscriberet. Itaque de his ipsis disquisitionem neglexit, magisque adhuc eorum, quae Hippocrates conscripsit de mrobis, quibus singulae et aetates et anni tempora abundant. *Itaque corpus ignis excessu potissimum laborans continuos aestus et febres efficit; quod aëris excessu, quotidianas: aquae, tertianas, eo quod aqua segnior sit, quam ignis et aër; terrae autem elementum quartum, quum sit horum tardissimum, quadruplici temporis circuitu purgatum, quartanas febres molitum, vix discedit.* In hac oratione primum quidem erravit, quod in communia omnium corporum, non in sanguineorum animantium elementa, febrium circuitu redeuntium causam retulit. Satius enim erat, quae etiam ostendere possumus in cor-

καὶ δεῖξαι δυνάμεθα κατὰ τὸ σῶμα πλεονάζοντα, ταῦτ᾽ ἰᾶσθαι· δεύτερον δ᾽, ὅτι τῶν ἀμφημερινῶν καὶ τριταίων πυρετῶν οὐδ᾽ ἐγγὺς ἧκε τῆς ἀληθοῦς αἰτίας. φαίνεται γὰρ ἐναργῶς ἐπὶ μὲν τῶν ἀμφημερινῶν ὁ φλεγματώδης πλεονάζων χυμὸς, ὑγρὸς καὶ ψυχρὸς ὢν, ἐπὶ δὲ τῶν τριταίων ὁ τῆς ξανθῆς χολῆς. πάλιν αὖ καὶ οὗτος ἄκρως θερμὸς καὶ ξηρός. ὥστ᾽ ἐπὶ τούτου μὲν ἐχρῆν εἰρῆσθαι πλεονάζειν τὸ τοῦ πυρὸς στοιχεῖον, ἐπ᾽ ἀμφημερινοῦ δὲ τὸ τοῦ ὕδατος, ὥσπερ ἐν τοῖς τεταρταίοις χυμὸν μὲν τὴν μέλαιναν χολὴν, στοιχεῖον δὲ τὴν γῆν. ὅστις δ᾽ ἑκάστου τῶν εἰρημένων ἀκριβῶς ἐκμαθεῖν βούλεται τὴν φύσιν, ἔν τε τοῖς περὶ κρίσεων ὑπομνήμασι κἀν τοῖς περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν πυρετῶν ἐξειργασμένον τὸν λόγον ἔχει. [241] ἐγὼ δ᾽ οὐκ εἴωθα πολλάκις ὑπὲρ τῶν αὐτῶν τὰ αὐτὰ γράφειν, ἀλλ᾽ ἅπαξ ἢ καὶ δὶς ἐνίοτε τὴν ἀπόδειξιν εἰπὼν ἐν τοῖς ἄλλοις βιβλίοις τῷ συμπεράσματι τῆς ἀποδείξεως χρῶμαι· καθάπερ καὶ περὶ τοῦ τρεῖς εἶναι τὰς ἀρχὰς τῶν διοικουσῶν ἡμᾶς δυνάμεων ἅπαξ ἀποδείξας ἐν τοῖς πρώτοις βιβλίοις τῆσδε τῆς

pore redundare, his mederi; deinde, quoniam ad veram quotidianarum tertianarumque febrium caufam ne prope quidem acceffit. Apparet enim evidenter in quotidianis pituitofus fuperare humor, qui humidus eft et frigidus; in tertianis flavae bilis, et hic rurfus calidus et ficcus. Quare in hac dicendum erat ignis elementum fuperare, in quotidiana aquae, quemadmodum in quartanis humorem quidem atram bilem, elementum vero terram. Porro qui fingulorum, quae dicta funt, naturam exacte volet condifcere, in commentariis tum de crifibus tum de febrium differentiis elaboratam difputationem habet. Ego autem non confuevi frequenter de eisdem eadem fcribere, verum femel vel etiam bis nonnunquam demonftrationem interpretatus, in aliis libris conclufione demonftrationis utor; quemadmodum etiam de eo, quod tria fint principia facultatum corpus noftrum regentium, quum femel in primis hujus operis libris demonftraffem, in

πραγματείας, ἐν ταῖς ἄλλαις ἁπάσαις ἐξ ἑτοίμου λαμβάνω, μόνον ἀναμιμνήσκων ἐνίοις, ὡς ἀποδέδεικται. καὶ νῦν γοῦν ἀρκεῖ τό γε τοσοῦτον ἀναμνῆσαι περὶ τῶν ἐν ἐκείνοις δεδειγμένων, ὡς τοὺς ὀξυτάτους τε καὶ καυσωδεστάτους πυρετοὺς ἡ ξανθὴ χολὴ γεννᾷ, καὶ ὡς τοῦ γένους τῶν καυσωδῶν πυρετῶν ἐστι καὶ ὁ τριταῖος. εἴρηται δ' ἐν ἐκείνοις ἡ αἰτία, δι' ἣν οὐκ ἔστι συνεχὴς, ὥσπερ ὁ καῦσος, ἀλλὰ διαλείπων γίγνεται. τοῦτο οὖν ὁ Πλάτων οὐκ ἀκριβῶς ἔγνω τῆς Ἱπποκράτους τέχνης, καίτοι πειρώμενος ἕπεσθαι τἀνδρὶ, καὶ προσέτι γε περὶ τοῦ λευκοῦ φλέγματος. τὸ μὲν γὰρ πομφολύγων ἐναπολαμβανομένων, ἀοράτων μὲν διὰ σμικρότητα, καθάπερ αὐτὸς ἔφη, συναπασῶν δὲ τὸν ὄγκον παρεχομένων, ὁρατὸν γεννᾶσθαι τὸν τοιοῦτον χυμὸν εὔλογόν τε ἅμα καὶ πιθανόν· τὸ δ' ἐκ συντήξεως ἁπαλῆς σαρκὸς γενέσθαι ποτὲ φλέγμα τῶν ἀτοπωτάτων ἐστὶ, πλὴν εἴ τις Πρόδικος ὑπαλλάττων τοὔνομα τὸν πικρόχολον χυμὸν ὀνομάζει φλέγμα διὰ τὸ νομίζειν, ἀπὸ τοῦ πεφλέχθαι τὴν προσηγορίαν αὐτῷ γεγονέναι. ἀλλ' ὅ γε Πλάτων αὐτὸς οἶδε

aliis omnibus ex parato fumo, folum in memoriam reducens nonnullis, quod id monftratum eft. Atque in praefentia abunde eft tantum repetere de iis, quae illic oftenfa funt, nempe febres acutiffimas ardentiffimasque ex flava bile generari, et ex genere ardentium febrium tertianam quoque exiftere. Porro explicata in illis caufa eft, cur non fit continua, quemadmodum ardens, fed intermittens fiat. Haec igitur Plato non accurate novit ex Hippocratis arte, etfi conaretur virum fequi, ac de pituita praeterea alba. Quod enim ampullae affumptae, quae figillatim propter parvitatem videri non poffunt, ut inquit, junctae autem fimul, et in molem excitatae, vifibilem generant hujusmodi humorem, rationi confentaneum fimul eft et probabile; quod autem ex colliquata molli carne pituita nonnunquam fiat, abfurdiffimum, nifi quis Prodicus nomen immutans amaram bilem pituitam nuncupet, eo quod fentiat, appellationem ei inditam effe a verbo πεφλέχθαι, quod eft incenfum effe. Verum Plato ipfe

θερμότατον ὄντα τὸν τῆς τοιαύτης χολῆς χυμὸν ἐν οἷς φησιν· ὅσα δὲ φλεγμαίνειν λέγεται τοῦ σώματος ἀπὸ τοῦ καίεσθαί τε καὶ φλέγεσθαι διὰ χολὴν γέγονε πάντα. καὶ τούτων ἐφεξῆς· λαμβάνουσα μὲν ἀναπνοὴν ἔξω παντοίαν, ἀναπέμπει ζέουσα φύματα, καθειργνυμένη δὲ ἐντὸς, πυρίκαυτα νοσήματα πολλὰ ἐμποιεῖ· δῆλος οὖν ἐστι τῇ συνήθει προσηγορίᾳ κατὰ τοῦ πικροχόλου χυμοῦ χρώμενος, ὥσπερ τοὐπίπαν ἐστὶν ξανθὸς τὴν χρόαν· καὶ ὠχρὸς δ' ἐνίοτε γίγνεται πολλὴν ὀῤῥώδη προσλαβὼν ὑγρότητα. καὶ μέντοι κἀξ αὐτοῦ τοῦ προσθεῖναι τῷ φλέγεσθαι διὰ τὴν χολὴν δῆλός ἐστιν οὐκ ἐν τῇ προσηγορίᾳ σφαλλόμενος, ὥσπερ ὁ Πρόδικος, ἀλλ' ἐν τῇ γνώσει τῆς φύσεως τοῦ χυμοῦ. λέγει δὲ περὶ αὐτοῦ τόνδε τὸν τρόπον. τὸ δ' αὖ μετ' ἀέρος τηκόμενον ἐκ νέας καὶ ἁπαλῆς σαρκός· τούτου δ' ἀνεμωθέντος καὶ ξυμπεριληφθέντος ὑπὸ ὑγρότητος, καὶ πομφολύγων ξυστασῶν ἐκ τοῦ πάθους τούτου, καθ' ἑκάστην μὲν ἀοράτων διὰ σμικρότητα, ξυναπασῶν δὲ τὸν ὄγκον παρεχομένων ὁρατὸν χρῶμα ἐχου-

hujusmodi bilem humorem calidiffimum effe pernovit, in quibus ait: *Quae autem corporis partes incendi dicuntur, a bilis aeftu et flamma omnes infeftantur.* Et poft haec deinceps: *Quae quum refpirat extrinfecus, omnigenas tuberculorum fpecies fervens emittit; intus autem cohibita, igneos morbos plurimos procreat.* Conftat itaque, Platonem confueta amarae bilis appellatione uti, quae in totum flava colore eft, pallida autem nonnunquam efficitur, ubi copiofam humiditatem ferofam affumpferit. Quin etiam ex eo ipfo, quod appofuerit, inflammari ob bilem, certum eft, non in appellatione erraffe ipfum, ficuti Prodicum, fed in naturae humoris cognitione. Dicit autem de eo in hunc modum. *Rurfus mollis recentisque carnis portio quaedam cum aëre colliquefcit; haec autem ubi ventum conceperit, et circumprehenfa ab humiditate, et ampullae ex hoc affectu conftitutae figillatim propter parvitatem invifibiles, univerfae autem in molem coëuntes, vifibilem colorem habeant, ob*

σῶν, διὰ τὴν τοῦ ἀφρσῦ γένεσιν ἰδεῖν λευκόν. ταύτην πᾶσαν τηκεδόνα ἁπαλῆς σαρκὸς μετὰ πνεύματος συμπλακεῖσαν λευκὸν εἶναι φλέγμα φαμέν. καὶ μετ᾽ οὐ πολλὰ δὲ πάλιν οὕτως ὑπὲρ αὐτοῦ γράφει· τὸ δὲ λευκὸν φλέγμα διὰ τὸ τῶν πομφολύγων πνεῦμα χαλεπὸν ἀποληφθὲν, ἔξω δὲ τοῦ σώματος ἀναπνοὰς ἴσχον ἠπιώτερον μὲν, καταποικίλλει δὲ τὸ σῶμα, λεύκας ἀλφούς τε καὶ τὰ τούτων ξυγγενῆ νοσήματα ἀποτίκτει. ἐν ταύτῃ μὲν τῇ ῥήσει καλῶς ἀπεφήνατο περὶ τῶν γινομένων ἀπὸ τοῦ φλέγματος παθῶν· ἡνίκα δ᾽ ἔλεγεν ἔμπροσθεν, τὴν πᾶσαν τηκεδόνα ἁπαλῆς σαρκὸς μετὰ πνεύματος συμπλακεῖσαν λευκὸν εἶναι φλέγμα φαμὲν, οὐκ ὀρθῶς. δέδεικται γὰρ ἥ γε τοῦ φλέγματος γένεσις ἐκ τροφῆς φύσει ψυχροτέρας ἐνδεῶς ὑπὸ τῆς ἐμφύτου θερμασίας κατεργασθείσης ἀποτελουμένη. τηκομένη δὲ σὰρξ ὅμοιόν τι ποιεῖ τὸ σύντηγμα τῇ χρόᾳ τῆς ὠχρᾶς χολῆς, ἐπὶ τὸ λευκότερον ῥέπον, ὡς εἶναι τὸ καλούμενον ὕπωχρον πυῤῥόν. [242] ἔστι δὲ καὶ παχύτερον τὸ σύντηγμα τοῦτο τῆς ὠχρᾶς χολῆς, καὶ δυσωδέστερον, καί τινα γλισχρότητα πολλάκις ἔχον ἐν ἑαυτῷ καὶ

ſpumae generationem aſpectu album, hanc omnem carnis mollis colliquationem cum ſpiritu implicatam albam eſſe pituitam dicimus. Ac non multo poſt rurſus ſic de eadem ſcribit. *Alba vero pituita propter ampullarum ſpiritum difficilis intus incluſa, ad exteriorem cutem reſpirans, mitior quidem, ſed corpus albis vitiliginibus inficit, et harum vicinos morbos procreat.* In hac ſane oratione probe de affectibus pronunciavit, qui a pituita oriuntur; quum autem ſcriberet prius, omnem tenerae carnis colliquationem cum ſpiritu junctam albam eſſe pituitam dicimus, non recte. Quippe oſtenſum eſt, quomodo pituita ex alimento natura frigidiore, minus, quam par eſt, ab inſito calore elaborato, generetur. Caro vero colliquata ſimilem facit colore colliquationem pallidae bilis in albedinem magis vergens, ut is color ſit, qui ſubpallidus fulvus appellatur; eſt autem craſſior haec colliquatio, quam ſit pallida bilis, et pejus olet, nonnullamque viſcoſitatem ſubinde et pinguedinem in ſe continet.

λιπαρότητα. ταῦτα μὲν ἱκανὰ περὶ χυμῶν ἔγνωσται πρός γε τὸ παρὸν, εἰ μέλλοιμεν, ὥς τινες τῶν φίλων ἀξιοῦσιν, ἐξηγεῖσθαι τὰ κατὰ τὸν Τίμαιον ἰατρικῶς εἰρημένα.

Κεφ. ζ'. Καὶ τὰ λοιπὰ δὲ τῶν κατὰ τὸ βιβλίον λόγων διὰ κεφαλαίων ῥηθήσεται συνόψεως ἕνεκεν, ἐν οἷς τε ὁμολογοῦσιν οἱ ἄνδρες ἀλλήλοις, ἐν οἷς τε διαφέρονται, διὰ μακροτέρων τε κατὰ τὴν ἐσομένην ἡμῖν ἐξήγησιν αὖθις εἰρήσεται. λέγοντος οὖν Ἱπποκράτους ἀεὶ τὸ σύμφυτον θερμὸν αἰτιώτατον εἶναι πάντων τῶν φυσικῶν ἔργων, ὁ Πλάτων οὐ θερμὸν, ἀλλὰ πῦρ ὀνομάζει. ἴδωμεν δ', ὅπως ὑπ' αὐτοῦ διοικεῖσθαι (327) λέγει τὰ τῶν ζώων σώματα. πᾶν ζῶον πάντως περὶ τὸ αἷμα καὶ τὰς φλέβας αὐτοῦ θερμότητα ἔχει, οἷον ἐν ἑαυτῷ πηγήν τινα ἐνοῦσαν πυρός. πλὴν μὲν οὖν πάντα καλῶς εἶπεν. οὐ γὰρ ἐκ παρατρίψεως τοῦ κατὰ τὰς ἀρτηρίας πνεύματος ἡ θερμασία γεννᾶται κατὰ τὰ τῶν ζώων σώματα, καθάπερ ἐκτὸς ἐπὶ λίθων τε καὶ ξύλων, ἀλλ' ἔμπαλιν ὑπὸ τῆς συμφύτου θερμασίας αἱ κινήσεις αὐτῶν γίνονται. ὅταν οὖν ψυχῇ τὸ σῶμα διὰ κρύος,

Haec ſane abunde ad praeſens inſtitutum de humoribus cognita ſunt, ſi interpretaturi ſumus, ut nonnulli amicorum cenſent, ea, quae in Timaeo modice dicta ſunt.

Cap. VII. Ac reliquae ſane libri rationes ſummatim compendii gratia explicabuntur, in quibus inter ſe viri conſentiunt, et in quibus diſſentiunt, uberiusque in futura expoſitione iterum dicetur. Quum itaque Hippocrates dicat ſemper inſitum calorem omnium naturae operum eſſe quammaxime cauſam, Plato non calorem, ſed ignem nominat. Videamus autem, quomodo animantium corpora ab eo gubernari pronunciet. Omne animal in ſanguine et venis calorem ſuum prorſus obtinet, ceu in ſe ipſo fontem quendam ignis; itaque omnia probe dixit. Non enim ex attritu arteriarum ſpiritus calor in animantium corporibus generatur, ſicuti foris in lapidibus et lignis, ſed contra ab innato calore motus ipſorum fiunt. Quum igitur corpus perſrigeratum eſt algore, aut medicamento,

ἢ φάρμακον, ἢ οὐδενὸς τῶν ἄλλων ἀλλοιουμένου τῶν κατ᾽ αὐτὸ, παύονται μὲν αὐτίκα αἱ τῶν ἀρτηριῶν κινήσεις, αἵ τε κατὰ τὰ νεῦρα καὶ μῦς. οὐ μὴν πυρός γε πηγὴν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐμφύτου θερμοῦ βέλτιον ἦν εἰρῆσθαι κατὰ τὰ σώματα ἡμῶν, ὡς Ἱπποκράτης ὀνομάζει διὰ παντός. εἴπερ γὰρ ὑπὸ πυρὸς ἡ πέψις γίνεται τῶν σιτίων, ἥ τ᾽ ἀνάδοσις, ἥ θ᾽ αἱμάτωσις, ἥ τε θρέψις, ἄμεινον ἂν ἐπὶ τῶν πυρεττόντων ὀξέως ἐφαίνετο ταῦτα ἐπιτελούμενα. τὸ δ᾽ ἔμφυτον θερμὸν εὔκρατον εἶναι κατὰ μὲν οὐσίαν ἐν αἵματι καὶ φλέγματι τὴν ὕπαρξιν ἔχον μάλιστα, κατὰ δὲ ποιότητα μικτὸν ὂν εὐκράτως ἐκ θερμότητός τε καὶ ψυχρότητος. ἀσφαλέστερον οὖν ὁ Ἱπποκράτης ἔφη· τὰ αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν· πλείστης οὖν δεῖται τροφῆς, εἰ δὲ μὴ, τὸ σῶμα ἀναλίσκεται. γέρουσι δ᾽ ὀλίγον τὸ θερμόν· διὰ τοῦτο ἄρα ὀλίγων ὑπεκκαυμάτων δέονται, ὑπὸ πολλῶν μὲν γὰρ ἀποσβέννυνται. διὰ τοῦτο καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρουσιν οὐχ ὁμοίως ὀξέες, ψυχρὸν γὰρ τὸ σῶμα. κατὰ τοῦτον οὖν τὸν λόγον κἂν τῷ περὶ φύσεως ἀνθρώπου

aut nullo aliorum, quae in ipfo funt, alterato, ceffant quidem protinus arteriarum motus, item in nervis et mufculis. Non igitur ignis fontem, fed potius infiti caloris praeftiterat dixiffe in corporibus noftris, quemadmodum Hippocrates femper nominat. Si enim ab igne ciborum fit concoctio, diftributio, fanguificatio et nutritio, melius utique in febricitantibus acute haec perfici viderentur. Sed infitus calor temperatus eft, fubftantia quidem in fanguine et pituita confiftens potiffimum, qualitate autem mixtus temperate ex caliditate et frigiditate. Tutius igitur Hippocrates dixit: *Qui crefcunt, plurimum innati caloris obtinent; itaque plurimo cibo indigent; alioqui corpus abfumitur. Senibus vero parum caloris ineft, et ob eam rem paucis egent fomitibus, quippe quia multis oppreffi extinguantur. Hinc etiam febres non aeque acutae fenibus accidunt, corpus enim eorum frigidum eft.* Hac igitur ratione etiam in libro de natura hominis

τῇ πρώτῃ τῶν ἡλικιῶν τὸν ἄνθρωπον ἔφη θερμότατον ὑπάρχειν αὐτοῦ, καθάπερ ψυχρότατον ἐν τῇ τοῦ γήρως ἐσχάτῃ. οὐχ ἁπλῶς θερμότατον, ὥσπερ ἐν τοῖς καύσοις πυρετοῖς, ἀλλὰ τῷ ἐμφύτῳ θερμῷ θερμότατον εἴπομεν εἶναι τὸ γεγεννημένον ἄρτι παιδίον τῇ οὐσίᾳ. διὰ τοῦτο οὖν ἐν ἀφορισμοῖς πρῶτον μὲν ἔφη· τὰ αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. ἀλλὰ τοῦτον μὲν ἤδη προὔγραψα τὸν ἀφορισμόν. ἄλλα δ' ὁμολογοῦντα αὐτῷ γράφει κατὰ λέξιν οὕτως· αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται φύσει, καὶ ὕπνοι μακρότατοι. ἐν ταύτῃσιν οὖν τῇσιν ὥρῃσι καὶ τὰ προσάρματα πλείω δοτέον· καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πολὺ, τροφῆς οὖν πλείονος δεῖται. σημεῖον δὲ αἱ ἡλικίαι καὶ οἱ ἀθληταί. τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἔφη πλεῖστον εἶναι χειμῶνος, οὗ τὸ ἐπίκτητον ἐπὶ τοῦ θέρους πλεονάζει. μηκύνειν δ' οὐ χρὴ περὶ τῆς γνώμης αὐτοῦ κατὰ τόνδε τὸν λόγον, [243] τοὺς μὲν ἀφορισμοὺς ἐξηγησαμένου δι' ὑπομνημάτων ἑπτὰ, βιβλίον δ' ἄλλο γεγραφότος πρὸς τοῦ Κοΐντου μαθητὴν Λύκον, ὃς οὐ νοήσας, ὁποῖόν τι τὸ ἐμφυ-

prima aetate hominem calidissimum esse se ipso retulit, sicuti frigidissimum in extrema senecta, non simpliciter calidissimum, quemadmodum in ardentibus febribus, sed insito calore calidissimum esse diximus substantia puerum nuper natum. Propterea igitur in Aphorismis primum quidem scripsit: Qui crescunt, plurimum habent caloris innati. Sed jam prius citavi Aphorismum. Alia vero, quae ipsi consentiunt, ad verbum sic tradit. *Ventres hyeme et vere natura calidissimi sunt, et somni longissimi. Itaque per ea tempora cibi liberalius dari debent. Caloris enim nativi copia magna inest, ut cibus proinde plenior requiratur. Argumento aetates sunt et athletae.* Insitum calorem hyeme esse copiosissimum tradidit, cujus ascititius aestate abundat. Verum in sententia hoc sermone explicanda immorari diutius non oportet, quum Aphorismos commentariis septem exposuerim, alium vero librum adversus Quinti discipulum Lycum conscripserim,

τον θερμὸν ὁ Ἱπποκράτης βούλεται, ἀντεῖπε πρὸς τοὺς εἰρημένους ἀρτίως ἀφορισμούς. νῦν οὖν ἀρκέσει τὰς τοῦ Πλάτωνος παραγράψαι ῥήσεις, ἃς ἐν τῷ περὶ τροφῆς ἀναδόσεως λόγῳ κατὰ τὸν Τίμαιον ἔγραψεν· ἄρχεται δ' αὐτῶν ὧδε. τὸ ἐντεῦθεν ἤδη τὴν ὑδραγωγίαν παρεσκεύασαν τρόπῳ τινὶ τοιῷδε, ὃν κατοψόμεθα ῥᾷον προδιομολογησάμενοι τὸ τοιόνδε· ὅτι πάντα, ὅσα ἐξ ἐλαττόνων συνίσταται, στέγει τὰ μείζω, τὰ δ' ἐκ μειζόνων τὰ σμικρότερα οὐ δύναται. πῦρ δὲ πάντων μερῶν μικρομερέστατον, ὅθεν δι' ὕδατος καὶ γῆς ἀέρος τε καὶ ὅσα ἐκ τούτων συνίσταται διαχωρεῖν, καὶ στέγειν οὐδὲν αὐτὸ δύναται. ταὐτὸν δὴ καὶ περὶ τῆς παρ' ἡμῖν κοιλίας διανοητέον, ὅτι σιτία μὲν καὶ ποτὰ, ὅσα ἂν εἰς αὐτὴν ἐμπέσῃ, στέγει, πνεῦμα δὲ καὶ πῦρ, σμικρομερέστατα ὄντα τῆς αὐτῆς συστάσεως, οὐ δύναται. τούτοις οὖν κατεχρήσατο θεὸς εἰς τὴν ἐκ τῆς κοιλίας ἐπὶ τὰς φλέβας ὑδρείαν, πλέγμα ἐξ ἀέρος καὶ πυρὸς ὂν, οἷον οἱ κύρτοι, ξυνυφηνάμενος. τὸ μὲν οὖν ἀέρι καὶ πυρὶ χρῆσθαι τὴν

qui quum non intelligeret, cujusmodi inſitum calorem vellet, Aphoriſmis nuper citatis contradixit. In praeſentia igitur ſufficiet Platonis verba apponere, quae in Timaeo de alimenti diſtributione diſputans conſcripſit. Orditur ea hoc pacto. *Hinc vero aquaeductum hoc modo deduxerunt, quem facilius perſpiciemus, ſi hoc inter nos primum conveniat, nempe quod, quaecunque ex minutioribus componuntur, ea majora continent, quae vero ex grandioribus, minutiora non poſſunt. Ignis autem prae caeteris omnibus minutiſſimis conſtat particulis; ideoque aquam, aërem, terram, et quae ex his componuntur omnia, penetrat, usque adeo ut nihil ipſum valeat cohibere. Idem quoque de noſtro ventre cogitandum eſt; quippe cibos et potus ingeſtos retinet, ſpiritum vero et ignem, quum ii conſiſtentia tenuiſſimi ſint, cohibere non poteſt. His igitur uſus eſt deus ad irrigationem ex ventre in venas perficiendam; quare reticulum ex aëre et igne inſtar gibboſae lagenae contexuit.* Ideo aëre et igne uti

φύσιν πρὸς πέψιν τροφῆς, αἱμάτωσίν τε καὶ ἀνάδοσιν ὀρθῶς εἴρηται. τὸ δ' ἐξ αὐτῶν πλέγμα γεγονέναι, καὶ μὴ δι' ὅλων κρᾶσιν, οὐκέτ' ἐπαινῶ, καθάπερ οὐδὲ τὸ πῦρ ὀνομάζειν αὐτὸν, ἐνὸν, ὡς Ἱπποκράτης, ἔμφυτον θερμόν. ἀλλ' ἔοικεν οὕτω καλεῖν, ἀναμιμνήσκειν ἡμᾶς βουλόμενος, ὅτι διὰ τὴν τοῦ πυρὸς μίξιν σὺν τοῖς ἄλλοις στοιχείοις ἡ πρὸς τὰ ἐκτὸς ἐκ τοῦ βάθους φορὰ γίγνεται τῆς κατὰ τὸ σῶμα θερμασίας. φαίνεται γοῦν ποτε καὶ μεταλαμβάνων αὐτὸς εἰς τὴν τοῦ θερμοῦ προσηγορίαν τὸ τοῦ πυρὸς ὄνομα, καθάπερ καὶ κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν. τὸ θερμὸν δὴ κατὰ φύσιν εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἔξω πρὸς τὸ συγγενὲς ὁμολογητέον ἰέναι. τούτοις δ' ὁμολογεῖ καὶ τάδε. καὶ διὰ ταῦτα δὴ καθ' ὅλον τὸ σῶμα ἅπασι τοῖς ζώοις τὰ τῆς τροφῆς νάματα οὕτως ἐπίῤῥυτα γέγονε. νεότμητα δὲ καὶ ἀπὸ συγγενῶν ὄντα, τὰ μὲν καρπῶν, τὰ δὲ χλόης, ἃ ὁ θεὸς ἐπ' αὐτὸ τοῦτο ἡμῖν ἐφύτευσεν εἶναι τροφὴν, παντοδαπὰ μὲν χρώματα ἴσχει διὰ τὴν σύμμιξιν· ἡ δ' ἐρυθρὰ πλείστη περὶ αὐτὰ χρόα διαθεῖ,

naturam ad cibi concoctionem, fanguificationem et diftributionem recte dictum eft. Rete autem ex ipfis factum effe, et non per tota temperamentum, minus laudo, ficuti nec quod ignem nominet ipfe, quum liceat, ut Hippocrates ait, infitum calorem; fed videtur ita appellare, ut nos admoneat, propter ignis mixtionem cum aliis elementis calorem corporis foras ex alto efferri. Videtur autem nonnunquam etiam ignis nomen ad calidi appellationem transferre, veluti et in hac oratione. *Calorem fane fecundum naturam putandum eft in regionem fuam extra ad id, quod fibi connatum eft, emanare.* His confentiunt haec quoque: *Et ob hanc rationem per totum omnium animalium corpus alimenti liquores ita fluxiles evaferunt, recenter autem incifi, et a cognatis fuis accepti, partim fructibus, partim germinibus, quae deus alimoniam corporis noftri produxit. Colores quidem propter commiftionem omnigenos obtinent, fed rubens color plurimus in his praevalet, cujus natura ex ignis portione*

τῆς τοῦ πυρὸς τομῆς τε καὶ ἐξομόρξεως ἐν ὑγρῷ δεδημιουργημένης φύσεως, ὅθεν τοῦ κατὰ τὸ σῶμα ῥέοντος τὸ χρῶμα ἔσχεν οἵαν ὄψιν διεληλύθαμεν, ὃ καὶ καλοῦμεν αἷμα. τὴν ἐρυθρὰν χρόαν γεννᾶσθαί φησιν ἐν τῷ αἵματι διὰ τὴν τοῦ πυρὸς ἐξόμορξιν, ὅπερ ἐστὶν οἷον ἐναπόθεσις τῆς αὐτοῦ ποιότητός τε καὶ δυνάμεως. ὥστ᾽ ἐκ κράσεως τοῦ τε πυρώδους στοιχείου καὶ τῆς δεξαμένης ὑγρότητος αὐτὸ γεννᾶσθαί φησι τὸ αἷμα. τῆς δ᾽ ὑγρότητος οὐκ ἀκριβοῦς ὕδατος ὄντος, ἀλλά τι καὶ γεῶδες ἐχούσης, ὡς δηλοῖ τὸ πάχος αὐτοῦ, ἐξ ἁπάντων ἐγεννήθη τὸ αἷμα, προσλαμβάνον ἐξ ἀνάγκης τι καὶ τῆς ἀερώδους οὐσίας, ὡς ἐν ἑτέροις δέδεικται. φαίνεται τοιγαροῦν κἂν τούτοις ὁ Πλάτων ἑπόμενος τῷ Ἱπποκράτει. τὸ γὰρ ἔμφυτον θερμὸν αἴτιον εἶναί φησι τῆς τε κατὰ τὴν γαστέρα πέψεως τῶν σιτίων καὶ τῆς ἐντεῦθεν εἰς ἧπάρ τε καὶ φλέβας ἀναδόσεως, καὶ προσέτι τῆς αἱματώσεως, καὶ τῆς εἰς ὅλον τὸ σῶμα φορᾶς τε καὶ πέψεως.

Κεφ. η΄. [244] Ἐν μέντοι τῇ περὶ ἀναπνοῆς δόξῃ διηνέχθη πρὸς ἑαυτὸν οὐ σμικρὰ, πρῶτον μὲν τῷ διαπνοῆς μᾶλλον

et abſterſione in humido facta provenit. Propterea ejus, quod in totum corpus permanet, color talis aſpectus eſt, qualem diximus, quod etiam ſanguinem appellamus. Rubrum colorem generari dicit in ſanguine propter ignis abſterſionem, quod eſt veluti depoſitio ſuae qualitatis facultatisque. Quare ex ignei elementi et humiditatis ſuſcipientis id temperamento generari ſanguinem affirmat. Quum autem humiditas non exacta aquae ſit, ſed terreſtre etiam aliquid obtineat, ut craſſities ejus innuit, ex omnibus ſanguis procreatus eſt, aſſumens neceſſario ſubſtantiae aëreae quoque nonnihil, ut alibi oſtenſum eſt. Apparet autem et in his Plato Hippocratem ſequi, nam inſitum calorem auctorem eſſe pronunciat ciborum in ventriculo concoctionis, et inde in jecur venasque diſtributionis, praeterea ut ſanguis fiat, et in totum corpus feratur concoquaturque.

Cap. VIII. Sed in opinione de reſpiratione ipſe ab eo non mediocriter diſſentit, primum ſane quod per-

αἰτίαν εἰπεῖν, οὐκ ἀναπνοῆς, εἶτ᾽ οὐδὲ ταύτης ἀμέμπτως, ἀναιρεῖ γὰρ ὁλκὴν, ᾗ πρὸς πολλὰ τῶν φυσικῶν ἔργων ὁ Ἱπποκράτης χρῆται. διὰ τοῦτ᾽ ἠναγκάσθη τῶν ἐνεργειῶν ἐνίας οὐκ ἄνευ τῆς ὁλκῆς γιγνομένας εἰς περίωσιν ἀναφέρειν. ὁποῖον μὲν οὖν τι τῆς ὁλκῆς ἐστιν, ἔνεστί σοι μαθεῖν, αὐλίσκου τὸ μὲν ἕτερον στόμιον εἰς ὕδωρ καθέντι, τὸ δὲ ἕτερον περιλαβόντι τοῖς χείλεσιν. ἕλκοντι γὰρ καὶ μυζῶντι διὰ τῶν χειλέων τὸν ἐκ τοῦ αὐλίσκου ἀέρα, συνακολουθήσει τὸ ὕδωρ. οὕτως δὲ καὶ τὰ παιδία τῇ παρενθέσει τῶν χειλέων ἔκ τε τῶν τιτθῶν ἕλκει τὸ γάλα κἀκ τῶν βομβυλίων τὸ περιεχόμενον ἐν αὐτοῖς ὑγρόν. ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν χαλκέων φῦσαι διαστελλόμεναι τὸν ἔξωθεν ἀέρα διὰ τῶν προσκειμένων αὐταῖς αὐλίσκων ἕλκουσιν ἐκπληρώσαντα τὴν διαστολήν. ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ζώοις ὁ θώραξ διαστελλόμενος ἕλκει διὰ τῆς τραχείας ἀρτηρίας ἀναγκαίως εἰς τὸ στόμα τὸν ἔξωθεν ἀέρα, μικρὸν δ᾽ ὕστερον ἐκθλίβει συστελλόμενος ἐν ταῖς ἐκπνοαῖς. τουτὶ μὲν τὸ ἔργον ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ μυῶν κινήσεως ἐδείχθη προαιρετικόν. τὸ δὲ ἕτερον, ὃ καλεῖται

ſpirationis potius cauſam dicat, quam reſpirationis, deinde neque hujus inculpate, tollit enim attractionem, qua ad multa naturae opera Hippocrates utitur, eoque coactus eſt actionum nonnullas, quae non citra attractionem fiunt, ad circuitum referre. Qualis igitur attractio ſit, licet tibi condiſcere, fiſtulae altero orificio in aquam demiſſo, altero labris comprehenſo. Trahentem namque et ſugentem labris aërem ex fiſtula aqua ſubſequetur. Ita etiam infantes labris impoſitis ex papillis lac extrahunt, et vaſculis anguſti oris, bombyliis dictis, liquorem in ipſis comprehenſum; imo etiam fabrorum folles quum attolluntur, exteriorem aërem per fiſtulas ipſis annexas trahunt, elevationem expleturum. Similiter et animantibus thorax elevatus per aſperam arteriam neceſſario externum aërem in os attrahit, paulo poſt contractus in expirationibus extundit. Hoc ſane opus in ſecundo de muſculorum motu oſtenſum eſt arbitrarium; alterum vero, quod

σφυγμὸς, ὑπό τε τῆς καρδίας καὶ τῶν ἀρτηριῶν γίγνεται, τῇ μὲν διαστολῇ διὰ τῶν εἰς τὸ δέρμα καθηκόντων (328) στομάτων ἑλκουσῶν τῶν ἀρτηριῶν εἰς τὸ σῶμα τὸν ἔξωθεν ἀέρα τριῶν ἕνεκα χρειῶν, ἐμψύξεως, ῥιπίσεως, γενέσεως πνεύματος ψυχικοῦ, τῇ συστολῇ δ' ἐκθλιβουσῶν ὅσον αἰθαλῶδες ἢ καπνῶδες ἐγεννήθη κατ' αὐτὰς τῶν χυμῶν. ἀποδέδεικται δὲ περὶ μὲν ἀναπνοῆς ἐν τῷ περὶ χρείας ἀναπνοῆς ὑπομνήματι, περὶ δὲ σφυγμῶν ἐν τῷ περὶ χρείας σφυγμῶν. ὅτι δ' ὁ θώραξ διαστελλόμενος ἕλκει τὸν ἔξωθεν ἀέρα, κατὰ τὰ περὶ θώρακος καὶ πνεύμονος κινήσεως ὑπομνήματα δέδεικται. τίνες δ' εἰσὶν οἱ διαστέλλοντες αὐτὰ μῦς ἢ τίνες οἱ συστέλλοντες, ἐν τοῖς περὶ τῶν τῆς ἀναπνοῆς αἰτίων ἐδείχθη. τὰ δ' ἕκαστον τούτων τῶν μυῶν νεῦρα κινοῦντα πάντ' ἐκ τοῦ νωτιαίου πέφυκεν, οὐ κατ' ἐμὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ πάντας τοὺς ἀνατομικοὺς, αὐτὸς δ' ὁ νωτιαῖος ἐξ ἐγκεφάλου, ὥστ' ἐκείνου διὰ μέσου τοῦ νωτιαίου τὰ νεῦρα τὰ καθ' ὁρμὴν κίνησιν ἐπιφέρει τοῖς τοῦ θώρακος μυσὶν, ὑφ' ὧν διαστελλόμενος ἕλκει τὸν ἔξωθεν ἀέρα διὰ

vocatur pulfus, a corde et arteriis fit, dilatatione quidem per arteriarum ora in cutem pertinentia, quae externum aërem in corpus trahunt triplicis ufus gratia, refrigerii, eventilationis et fpiritus animalis generationis; contractione vero arteriae extrudunt, quicquid fuliginofum fumofumve ex humoribus in ipfis procreatum eft. Verum de refpiratione in commentario de ufu refpirationis demonftratum eft, de pulfibus autem in commentario de ufu pulfuum. Quod autem thorax elevatus externum aërem trahat, in commentariis de thoracis et pulmonis motu agitatum eft. Qui rurfus ipfos attollant mufculi, aut qui contrahant, in libris de refpirationis caufis oftendi. Caeterum nervi fingulos hos mufculos moventes omnes ex fpinali medulla proceflerunt, non me auctore folum, fed etiam omnibus anatomicis. Ipfa vero fpinalis medulla ex cerebro oritur; quare illius per mediam fpinalem medullam nervi arbitrarium motum thoracis mufculis communicant, a quibus elevatus externum aërem per

τοῦ λάρυγγός τε καὶ τῆς τραχείας ἀρτηρίας εἰς τὸν πνεύμονα, συστελλόμενος δ᾽ ἐκθλίβει διὰ τῶν αὐτῶν. ἥμαρτεν οὖν ὁ Πλάτων μὴ βουληθεὶς ἀκολουθῆσαι τῷ Ἱπποκράτει λέγοντι κατὰ τὸ περὶ φύσεως ἀνθρώπου βιβλίον· καὶ ταῦτα ποιήσει σοι πάντα πάσην ἡμέρην καὶ νύκτα, καὶ χειμῶνα καὶ θέρος, μέχρις ἂν δυνατὸς ᾗ τὸ πνεῦμα ἕλκειν εἰς ἑωυτὸν καὶ πάλιν μεθιέναι. ἕλκει μὲν οὖν ἐς ἑωυτὸν ὁ ἄνθρωπος τὸν ἔξωθεν ἀέρα διὰ τοῦ στόματος εἰς τὸν πνεύμονα, διὰ δὲ τοῦ δέρματος εἰς τὰς ἀρτηρίας, ἀντεκπέμπει δὲ δι᾽ ὧν ἔλαβεν αὖθις. ἡ μὲν οὖν ἑτέρα τῶν ἐνεργειῶν ἀναπνοὴ καλεῖται, διαπνοὴ δ᾽ ἡ διὰ τοῦ δέρματος. ἃς ἀμφοτέρας εἰς ἓν συναγαγὼν ὁ Πλάτων, οὔτε συνημμένας ἀλλήλαις, οὔθ᾽ ὑπὸ μιᾶς δυνάμεως γιγνομένας, ὡς ἐπιδέδεικται δι᾽ ὧν εἶπον ἀρτίως ὑπομνημάτων, τὸν περὶ τῆς ἀναπνοῆς λόγον ἐν Τιμαίῳ συνέθηκεν ἔχοντα κατὰ λέξιν ὧδε. πάλιν δὲ τὸ τῆς ἀναπνοῆς ἴδωμεν πάθος, αἷς χρώμενον αἰτίαις τοιοῦτον γέγονεν, οἷον τανῦν ἐστιν. ὧδ᾽ οὖν, ἐπειδὴ κενὸν οὐδέν ἐστιν, [245] εἰς ὃ τῶν φερομένων δύναιτ᾽ ἂν εἰσελθεῖν τι,

fauces et asperam arteriam in pulmonem attrahit, contractus autem per eadem exprimit. Itaque Plato peccavit, qui Hippocratem sequi noluerit in libro de natura hominis ita scribentem. *Atque haec fient tibi omnia omni die et nocte, hyeme et aestate, quousque spiritum in te ipso possis attrahere et rursus emittere.* Trahit itaque in se externum aërem homo per os in pulmonem, per cutim in arterias. Remittit autem rursus, per quas vias accepit; quapropter altera actionum respiratio vocatur, perspiratio altera, quae per cutem fit. Quas utrasque quum in unum Plato congregasset, neque commissas invicem, neque ab una facultate factas, ut ostensum est commentariis, quos nuper citavi, sermonem de respiratione in Timaeo composuit, qui ad verbum ita habet. *Sed videamus iterum, quibus caussis respiratio hunc in modum, quem nunc cernimus, fuerit instituta: cujus quidem rei talis erit consideratio. Cum vacuum nusquam sit, quo quicquam eorum, quae perferuntur, ingredi queat;*

τὸ δὲ πνεῦμα φέρεται παῤ ἡμῶν ἔξω, τὸ μετὰ τοῦτο ἤδη παντὶ δῆλον, ὡς οὐκ εἰς κενὸν, ἀλλὰ τὸ πλησίον ἐκ τῆς ἕδρας ὠθεῖ. τὸ δὲ ὠθούμενον ἐξελαύνει τὸ πλησίον ἀεὶ, καὶ κατὰ ταύτην τὴν ἀνάγκην πᾶν περιελαυνόμενον εἰς τὴν ἕδραν, ὅθεν ἐξῆλθε τὸ πνεῦμα, εἰσιὸν ἐκεῖσε καὶ ἀναπληροῦν αὐτὴν συνέπεται τῷ πνεύματι, καὶ τοῦτο ἅμα πᾶν οἷον τροχοῦ περιαγομένου γίγνεται, διὰ τὸ κενὸν μηδὲν εἶναι. διὸ δὴ τὸ τῶν στηθῶν καὶ τοῦ πνεύμονος ἔξω μετιὸν τὸ πνεῦμα, πάχιον ὑπὸ τοῦ περὶ τὸ σῶμα ἀέρος εἴσω διὰ μανῶν τῶν σαρκῶν δυόμενον καὶ περιελαυνόμενον γίγνεται πλῆρες. αὖθις δ᾽ ἀποτρεπόμενος ὁ ἀὴρ καὶ διὰ τοῦ σώματος ἔξω ἰὼν ἔσω τὴν ἀναπνοὴν περιωθεῖ κατὰ τὴν τοῦ σώματος καὶ τὴν τῶν μυκτήρων δίοδον. τὴν τοῦ τροχοῦ περιαγωγὴν οὐχ ἁπλῆν δεῖ νοεῖν, ἀλλ᾽ ἐξ ἐναντίων κινήσεων συγκειμένην, ὅταν μὲν ἐπὶ τὸ δέρμα τὸ ἔμφυτον ὁρμήσῃ θερμὸν, ὠθουμένου τε καὶ περιελαυνομένου τοῦ ἐκτὸς ἀέρος εἰς τὸ σῶμα διὰ τοῦ στόματος, ὅταν δ᾽ αὖ πάλιν ὁρμήσῃ διὰ τοῦ στόματος ἔξω φέρεσθαι, περιωθουμένου τοῦ περιέ-

ſpiritus autem e nobis extra effertur; mox autem omnibus conſtat, non in vacuum quidem hunc ſpiritum evolare, ſed proximum ſibi e ſua ſede depellere, depulſum rurſus illum proximum ſibi ſemper extrudere, ac ſecundum neceſſitatem hujusmodi, quicquid in ſedem illam repercutitur atque impellitur, unde excluſus eſt ſpiritus, ingreſſum illuc, replensque ipſam, ſpiritum comitatur, idque totum ſimul revolutione quadam quaſi circumacta rota, quia nusquam ſit vacuum, efficitur. Quamobrem, quum pectus pulmonesque ſpiritum efflaverint, mox aëre corpori circumfuſo, intro per rariores carnes ſubeunte circumactoque locus repletur. Rurſus autem averſus aër et per corpus foras emanans reſpirationem intro retrahit per oris nariumque transitum. Rotae circumvolutionem non ſimplicem intelligere convenit, ſed ex contrariis compoſitam motibus, quando ſane ad cutem nativus calor eruperit, externo aëre in corpus per os impulſo adactoque, quando autem rurſus per os foras eruperit, aëre

χοντος ἡμᾶς ἀέρος εἰς τὸ σῶμα διὰ τοῦ δέρματος, ὡς ἐνέργειαν μὲν εἶναι διὰ τῆς φύσεως ἡμῶν τὴν ἐκπνοὴν καὶ διαπνοὴν, πάθος δὲ τὴν εἰσπνοὴν, οὐ μόνον τὴν διὰ τοῦ στόματος, ἀλλὰ καὶ τὴν διὰ τοῦ δέρματος. ἐν οὐδετέρᾳ δ' αὐτῶν ὁ Πλάτων προσχρῆται τῇ προαιρέσει, καίτοι φανερῶς ἐν ἡμῖν ὄντος καὶ τοῦ θᾶττον καὶ βραδύτερον ἔλαττόν τε καὶ πλέον καὶ πυκνότερον εἰσπνεῦσαί τε καὶ ἐκπνεῦσαι. ἔτι γ' οὖν ὁ λόγος τοῦ Πλάτωνος ἐλέγχεται, καὶ ὅτι μετὰ τὴν συστολὴν τῶν ἀρτηριῶν ἐχρῆν εὐθέως εἰσπνοὴν γίγνεσθαι, μετὰ δὲ τὴν ἐκπνοὴν εὐθέως διαστολὴν τῶν ἀρτηριῶν. φαίνεται δ' οὐχ οὕτω συμβαῖνον, ἀλλ' ἐὰν θελήσωμεν ἐπισχεῖν πλέονι χρόνῳ τὴν ἀναπνοὴν, εὐθέως αἱ ἀρτηρίαι μετὰ τῆς καρδίας κινοῦνται. καὶ μέντοι καὶ διαστέλλονται μὲν εἰσπνεόντων ἐνίοτε, συστέλλονται δ' ἐκπνεόντων, καὶ κατὰ μιᾶς ἀναπνοῆς χρόνον ἑπτάκις, ἢ ὀκτάκις, ἢ καὶ δεκάκις ἡ καρδία μετὰ τῶν ἀρτηριῶν φαίνεται διαστελλομένη τε καὶ συστελλομένη. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ τῆς περιώσεως λόγος ἄτοπος, ὑπὸ γὰρ τῆς ἐκπνοῆς περιελαυνόμενον τὸν ἀέρα φέρεσθαι πάλιν ἔσω διὰ τοῦ δέρματος οὐκ ἀναγ-

nobis circumfluo per cutem in corpus impulfo, ut actio quidem fit per naturam noftram expiratio et perfpiratio, affectus autem infpiratio, non folum quae per os fit, fed etiam quae per cutem. Neque in altera ipfarum Plato utitur arbitrio noftro, etfi manifefto in nobis fit citius, tardius, minus, magis et frequentius infpirare et expirare. Praeterea fermo Platonis coarguitur, et quod poft arteriarum contractionem oportebat ftatim infpirationem fieri, poft expirationem protinus arteriarum elevationem. Verum hoc ita accidere non videtur. At fi velimus longiori tempore refpirationem cohibere, ftatim arteriae cum corde moventur. Quin etiam elevantur infpirantibus nonnunquam, contrahuntur expirantibus, et in unius refpirationis tempore feptics aut octies aut etiam decies cor cum arteriis apparet elevari contrahique. Verum et circumvolutionis ratio abfurda eft, nam ab expiratione aërem intro rurfus per cutem compulfum ferri non

καῖον. ἑπομένης γὰρ τῆς ἐκπνοῆς τῇ συστολῇ τῶν ἀναπνευστικῶν, ἐκείνῃ τῇ συστολῇ ἀκολουθῶν ὁ περικεχυμένος ἡμῖν ἀὴρ χώραν παρέχει τῷ ἐκπνεομένῳ. ὅτι δὲ καὶ τἄλλα, ὅσα τὴν ὁλκὴν ἀναιρῶν εἶπεν ὁ Πλάτων, ἀτόπως ἐπικεχείρηται, κατὰ τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν εἰρήσεται.

Κεφ. θ'. Νυνὶ γὰρ ἀρκεῖ μόνον δεδηλῶσθαι περὶ ὧν ὁμολογεῖται καὶ διαφέρεται τῷ Ἱπποκράτει. προσθῶμεν οὖν αὐτῷ καὶ τἄλλα. φαίνεται γὰρ ἐν τῷ περὶ χρείας ἀναπνοῆς λόγῳ συνακολουθῶν ὁ Πλάτων τῷ Ἱπποκράτει, βουλομένῳ τὴν μὲν εἰσπνοὴν ἐμψύξεως ἕνεκα γίγνεσθαι τῆς ἐμφύτου θερμασίας, τὴν δὲ ἐκπνοὴν ἀποχύσεως καὶ διαπνοῆς τῶν λιγνυωδῶν περιττωμάτων. ἐν ᾗ δὲ ταῦτα λέγει ῥήσει, καὶ περὶ τοῦ φέρεσθαι τὸ ποτὸν εἰς τὸν πνεύμονα διῆλθεν, ἐχούσῃ κατὰ λέξιν οὕτως. τῇ δὲ δὴ πηδήσει τῆς καρδίας ἐν τῇ τῶν δεινῶν προσδοκίᾳ καὶ τῇ τοῦ θυμοῦ ἐγέρσει προγιγνώσκοντες, ὅτι διὰ πυρὸς ἡ τοιαύτη πᾶσα ἔμελλε διοίκησις γενέσθαι τῶν θυμουμένων, ἐπικουρίαν αὐτῇ μηχανώμενοι τὴν [246] τοῦ πνεύμονος ἰδέαν ἐνεφύτευσαν,

necessarium est. Quippe quum expiratio contractionem respiratoriorum instrumentorum sequatur, illam contractionem subsequens aër nobis circumfusus locum praebet ei, quod expiratur. Porro quod et alia, quae tractionem e medio tollens Plato dixerit, absurde sit aggressus, in expositione ipsorum dicetur.

Cap. IX. Nunc enim abunde est ostendisse solum, in quibus consentiat dissentiatque cum Hippocrate. Apponamus igitur ei et reliqua; nam in sermone de usu respirationis Plato videtur Hippocratem imitari, qui inspirationem vult nativi caloris refrigerandi gratia fieri, expirationem vero, ut fuliginosa recrementa effundantur perspirentque. In qua autem oratione haec docet, etiam percensuit, quomodo potus in pulmonem feratur. Verba ipsius haec sunt. *Quum vero cognoscerent cordis saltu in malorum expectatione et iracundiae aestu, quod ejusmodi omnis dispositio irascentium per ignem futura sit, subsidium ipsi molientes pulmonis speciem construxerunt,*

πρῶτον μὲν μαλακὸν καὶ ἄναιμον, εἶτα σήραγγας ἐντὸς ἔχουσαν οἷον σπόγγου κατατετρημένας, ἵνα τὸ πνεῦμα καὶ πόμα δεχομένη ψύχουσα ἀναπνοὴν καὶ ῥαστώνην ἐν τῷ καύματι παρέχοι. εἰ μὲν οὖν ἡγεῖται Πλάτων, ὥσπερ τὸ πόμα καταπίνειν ἡμᾶς εἰς τὸν πνεύμονα, δίκαιός ἐστι καταγιγνώσκεσθαι προφανέστατον πρᾶγμα μὴ γιγνώσκων· εἰ δὲ μέρος τι τοῦ πόματος ἡγεῖτο διὰ τῆς τραχείας ἀρτηρίας παρωθούμενον εἰς τὸν πνεύμονα καταφέρεσθαι, τῶν ἐνδεχομένων τι λέγει, παραπλησίως τε ἄλλων δογματικῶν, περὶ ὧν διαφέρονται πρὸς ἀλλήλους ἰατροί τε καὶ φιλόσοφοι. οὐ ταὐτὸν δ' ἐστὶν ἢ ψεῦδός τι λέγειν, ἢ καταγέλαστον, ἐπείτοι καὶ αὐτὸν τὸν Ἐρασίστρατον ἐδείξαμεν ἔν τε τῷ περὶ χρείας ἀναπνοῆς καὶ σφυγμῶν χρείας τε ἅμα καὶ γενέσεως, ἔτι δὲ καταπόσεώς τε καὶ πέψεως ἐσφαλμένον, ἀλλ' οὐ κατεγελάσαμεν αὐτοῦ, διότι μὴ πᾶν τὸ ψεῦδος εὐθύς ἐστι καὶ καταγέλαστον, ἐπείτοι καὶ περὶ φλεγμονῆς γενέσεως καὶ πυρετοῦ διαγνώσεως ἔν τε τοῖς περὶ φλεβοτομίας λόγοις καὶ ἄλλοις τισὶ θεραπευτικοῖς λογισμοῖς ἐδείχθη

primum quidem mollem et exanguem, deinde autem fistulas intus spongiae modo perforatas habentem, ut spiritum potumque excipiens refrigerium respirationem et refocillationem in aestu exhibeat. Si igitur Plato autumat, omnem nos potum in pulmonem haurire, jure damnatur manifestissimae rei inscius. Si autem partem aliquam potus per asperam arteriam adactam in pulmonem deferri censet, dicit aliquid eorum, quae fieri possunt, similiterque aliorum dogmatum, de quibus inter se et medici et philosophi dissentiunt. Non idem autem est mendacium aliquod dicere, aut ridiculum, quoniam et ipsum Erasistratum ostendimus tum in libro de usu respirationis, tum de pulsuum usu simul et generatione, praeterea deglutitionis concoctionisque, erraffe, sed non ipsum derisimus, quoniam non quodlibet mendacium statim est etiam ridiculum; item nec quia de inflammationis generatione et febris dignotione in libris de missione sanguinis per venas aliisque nonnullis curatoriis disputationibus

ἐσφαλμένος. καὶ μέντοι καὶ τῶν ἀπ᾽ αὐτοῦ τις ἀντιστρέψας τὸν λόγον ἡμᾶς φησι περὶ τούτων, οὐκ Ἐρασίστρατον, ἐσφάλθαι, οὐ μὴν οὔτε ἡμεῖς ἐκείνου καταγελάσομεν, οὔτε ἐκεῖνος ἡμῶν. ἀδήλων γὰρ ὄντων τῶν δογμάτων, καὶ τῇ διὰ τοῦ λόγου πίστει τοῖς μὲν πιθανῶν, τοῖς δ᾽ ἀπιθάνων φαινομένων, ὥσπερ τὸ τοῖς δόξασιν ἀληθὲς εἶναι συναγορεύειν ἀνεμέσητόν ἐστιν, οὕτω καὶ τὸ συγχωρεῖν ἑτέροις ἀντιλέγειν αὐτοῖς· τὸ δὲ σκώπτειν καὶ καταγελᾷν ὡς ἠλίθιον, ὃ δογματικῶς ἀμφισβητεῖται, προπετές. οἷόν ἐστι καὶ τὸ παραῤῥεῖν τι τοῦ πόματος εἰς τὸν πνεύμονα διά τε τοῦ λάρυγγος (329) καὶ τῆς τραχείας ἀρτηρίας, οὐκ ἀθρόον, οὐδὲ διὰ μέσης τῆς εὐρυχωρίας τοῦ ὀργάνου φερόμενον, ἀλλὰ περὶ τὸν χιτῶνα αὐτὸν δροσοειδὲς καταῤῥέον. τοῦτο μὲν οὖν εἴτ᾽ ἀληθές, εἴτε ψεῦδός ἐστιν, ὀλίγον ὕστερον ἐπισκεψόμεθα. τὸν δὲ καταγέλαστον ὄντως λόγον, ὡς οὐκ εἰς τὴν γαστέρα φέροιτο διὰ τοῦ στομάχου τὸ ποτόν, ἀλλ᾽ εἰς τὸν πνεύμονα διὰ τῆς ἀρτηρίας ἅπαν, οὐδαμόθι Πλάτων εἶπεν. ἐν γοῦν αὐτῷ τούτῳ τῷ βιβλίῳ, καθ᾽ ὃ τὴν

aberraffe oftenfus eft. Quin etiam ipfius fectatorum aliquis fermonem invertens nos inquit in his, non Erafiftratum, falfum effe, non tamen neque nos illum derifimus, neque ille nos. Nam quum dogmata obfcura funt, et fide, quae rationibus fit, aliis probabilia, aliis improbabilia videntur, ut opinantibus, verum effe, affentiri culpa vacat, ita etiam concedere aliis, ut ipfis contradicant. At conviciari et deridere tanquam ftultum, de quo dogmatice ambigitur, temerarium; cujusmodi eft, et nonnihil potus in pulmonem confluere, et per laryngem, et per afperam arteriam, non confertim, neque per mediam fpatii laxitatem inftrumenti delatum, fed circa tunicam roris modo defluens. Hoc igitur verumne fit an falfum, paulo poft confiderabimus. At ridiculum revera fermonem, quod non in ventrem per ftomachum potus tendat, fed in pulmonem per arteriam totus, nusquam Plato dixit; nam in ipfo hoc libro, quo commemoratam de potu ora-

προειρημένην περὶ τοῦ πόματος ῥῆσιν ἔγραψεν, εἰς τὴν κοιλίαν ἔφη τὸ πινόμενον ὥσπερ τὰ σιτία φέρεσθαι. καὶ οὐχ ἅπαξ τοῦτ᾽ εἶπεν, ἀλλὰ πάνυ πολλάκις, ὡς ἔνεστί σοι μαθεῖν ἐκ τῶν ῥήσεων αὐτοῦ, πρώτης μὲν τῆσδε μετὰ τέτταρας πρώτους στίχους τῆς προειρημένης ὑπ᾽ αὐτοῦ ῥήσεως γεγραμμένης. τὸ δὲ δὴ σιτίων τε καὶ ποτῶν ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς, καὶ ὅσον ἔνδειαν διὰ τὴν τοῦ σώματος ἴσχει φύσιν, τοῦτο εἰς τὸ μεταξὺ τῶν φρενῶν καὶ τοῦ πρὸς τὸν ὀμφαλὸν ὅρου κατῴκισαν. οὐκ ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ τῷ πνεύμονί φησι τὸ τῶν σιτίων καὶ ποτῶν ἐπιθυμητικὸν, ἀλλὰ κατωτέρω τοῦ διαφράγματος εἶναι. φρένας γὰρ οὐχ οὗτος μόνος, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι παλαιοὶ τὸ διάφραγμα προσηγόρευον. κατωτέρω δὲ τῶν φρενῶν τούτων ἥ τε γαστὴρ κεῖται καὶ τὰ ἔντερα, καὶ τὸ ἧπαρ αὐτὸ, περὶ οὗ νῦν ποιεῖται τὸν λόγον. καὶ μέντοι καὶ μετ᾽ ὀλίγα πάλιν φησί· τὴν ἐσομένην ἡμῖν ποτῶν καὶ ἐδεσμάτων ἀκολασίαν ᾔδεσαν οἱ ξυντιθέντες ἡμῶν τὸ γένος, καὶ ὅτι τοῦ μετρίου καὶ ἀναγκαίου διὰ μαργότητα πολλῷ χρησοίμεθα πλέονι. ἵν

tionem fcripfit, potum, quemadmodum cibos, in ventrem deferri pronunciavit, idque non femel, fed admodum frequenter, ut licet ex verbis ipfius tibi condifcere, primis quidem his poft quatuor primos verfus comprehenfae ab eo fententiae confcriptis. *Eam animae facultatem, quae cibum et potum concupifcit, et reliqua, quibus propter corporis naturam indiget, medias inter phrenas et umbilici terminum regione collocarunt.* Non in corde et pulmone cibi potusque appetitoria, fed infra feptum transverfum effe tuetur. Phrenas enim non hic folus, fed etiam alii veteres feptum transverfum appellarunt. Caeterum infra has phrenas et venter fitus eft, et inteftina, et jecur ipfum, de quo nunc eft mentio. Quin etiam paulo poft rurfus inquit: *Cognofcebant profecto generis noftri fabricatores, nos ad cibum potumque fore intemperatos, ac propter ingluviem plus, quam modus et neceffitas poftularet, ex his fumpturos. Igitur ne inter-*

Ed. Chart. V. [246. 247.] Ed. Baf. I. (329.)

οὖν μὴ φθορὰ διὰ νόσους ὀξείας γίγνοιτο, καὶ ἀτελὲς εὐθὺς τὸ γένος τὸ θνητὸν τελευτῴη, ταῦτα προορώμενοι τὴν γενησομένην πόματος ἐδέσματός τε τὴν ὀνομαζομένην κάτω κοιλίαν ὑποδοχὴν ἔθεσαν. καὶ κατωτέρω δὲ πάλιν ἐν ταὐτῷ συγγράμματι τάδε γράφει. ταὐτὸν δὴ καὶ περὶ τῆς παρ' ἡμῖν κοιλίας διανοητέον, ὅτι σιτία μὲν καὶ ποτὰ, ὅταν εἰς αὐτὴν ἐμπέσῃ, στέγει, [247] πνεῦμα δὲ καὶ πῦρ, μικρομερέστερα ὄντα τῆς αὐτῆς συστάσεως, οὐ δύναται. πάλιν οὖν κἀνταῦθα σαφῶς εἶπεν, εἰς τὴν κοιλίαν ἡμῶν ἀφικνεῖσθαι τά τε σιτία καὶ τὰ πόματα. καὶ τοῦ γ' ἐν αὐτῇ κατὰ τὴν τούτων μίξιν γενομένου χυμοῦ τὴν εἰς τὰς φλέβας ἀνάδοσιν ὑδρείαν ὠνόμασε διὰ τὴν ὑγρότητα, λέγων ἐφεξῆς τοῖς προγεγραμμένοις οὕτως. τούτοις οὖν κατεχρήσατο ὁ θεὸς εἰς τὴν ἐκ τῆς κοιλίας ἐπὶ τὰς φλέβας ὑδρείαν. κἀν τοῖς ἑξῆς δὲ πάλιν οὐ μετὰ πολλὰ τῶν εἰρημένων ᾧδέ πώς φησι. ὅταν γὰρ εἴσω καὶ ἔξω τῆς ἀναπνοῆς ἰούσης τὸ πῦρ ἐντὸς συνημμένον ἕπηται, διαιρούμενον δ' ἀεὶ διὰ τῆς κοιλίας εἰσελθὸν τὰ σιτία καὶ ποτὰ

itus propter morbos acutos oboriretur, et imperfectum mox genus defineret, haec praevidentes inferiorem ventrem appellatum fabricati funt, qui potum cibumque fufcipiat. Rurfus autem paulo inferius eodem in libro haec fcribit. *Idem porro de noftro ventre confiderandum eft, quod cibos et potus ingeftos poteft retinere, fpiritum autem et ignem, quae confiftentia ejus longe funt tenuiora, non poteft.* Rurfus igitur et hic manifefte dixit, cibum potumque in ventriculum noftrum venire, ac humoris, qui in ipfo ex horum mixtione factus eft, in venas diftributionem irrigationem nominavit propter humiditatem, poft fuperius comprehenfa in eum modum fcribens. *His itaque ufus eft deus ad irrigationem ex ventriculo in venas.* Ac deinde iterum non multo poft commemorata hoc pacto inquit: *Quando enim, intro et foras refpiratione meante, ignis interior conjunctus fequitur, divifus femper per ventrem ingreffus cibum potumque*

λάβῃ, τήκει δὴ καὶ κατὰ τὰ σμικρὰ διαιροῦν διὰ τῶν ἐξόδων, ἥπερ πορεύεται διάγον οἷον ἐκ κρήνης ἐπ᾽ ὀχετοὺς ἐπὶ τὰς φλέβας ἀντλοῦν ταῦτα ῥεῖν, ἢ ὥσπερ αὐλῶνος διὰ τοῦ σώματος τὰ τῶν φλεβῶν ποιεῖ ῥεύματα. καὶ διὰ τῶν ἑξῆς δὲ φυλάττειν φαίνεται τὴν αὐτὴν γνώμην, ἔν τε τοῖς περὶ τῆς ἀναπνοῆς καὶ πέψεως λόγοις ἅπασιν. ὥστε τῆς μὲν ἠλιθίου δόξης ἀπήλλακται, καὶ χρὴ τοὺς οἰηθέντας, αὐτὸν οὕτως ἀνόητον ὑπάρχειν, ὡς ὑπολαβεῖν, εἰς πνεύμονα φέρεσθαι τὸ ποτὸν ἅπαν, αὐτοὺς ἐγκαλεῖσθαι μᾶλλον ἐφ᾽ οἷς καταψεύδονται. περὶ δὲ τοῦ φέρεσθαί τι τοῦ πόματος εἰς τὸν πνεύμονα περὶ τὸν ἔνδοθεν χιτῶνα τοῦ τε λάρυγγος καὶ τῆς τραχείας ἀρτηρίας βουλόμενός τις αὐτὸς ἐφ᾽ ἑαυτοῦ πειραθῆναι δύναται, λαβὼν μὲν ἑστὼς τοῦ ὕδατος εἰς τὸ στόμα δαψιλὲς, εἶτα κατακλιθεὶς ὕπτιος, ὑπανοίγων τε βραχὺ τὸ στόμιον τοῦ λάρυγγος· ἐφ᾽ ἡμῖν γάρ ἐστιν ἀνοιγνύναι τε καὶ κλείειν αὐτό. παραῤῥέοντος γάρ τινος εἰς αὐτὸν ἐκ τοῦ στόματος, αἰσθήσεται βραχέος, ὃ δὴ καὶ γαργαλίζει καὶ παροξύνει πλέον γενόμενον. ἀλλὰ καὶ αὐτὴν

caput, liquefacit sane, et minutim dividens tanquam ex fonte quodam educit ad rivos videlicet venarum, quaecunque exhausit, atque per corpus quasi convallem venarum quaedam fluenta facit. Porro subsequentibus tueri videtur eandem opinionem, tum in sermonibus de respiratione et concoctione universis. Quare a stolida opinione recessit; ac oportet eos potius, qui putarunt, ipsum tam esse imperitum rudemque, ut existimaverit, potum omnem in pulmones deferri, criminari, quod mentiantur. Porro, si quis, an potus aliquid in pulmonem secundum interiorem tunicam laryngis et asperae arteriae feratur, ipse in se volet experiri, potest, accepta, dum stat, copiosa aqua in os, deinde decumbens supinus, aperiensque modice laryngis orificium; penes nos enim est id tum aperire, tum claudere. Siquidem, quum aliquid ex ore in ipsum praeterfluit, statim sentictur, quod sane et strangulat, et excruciat amplius effectum. Quin

τὴν ἐρεθιζομένην βῆχα καρτερήσας τις δύναται κατασχεῖν, ὡς αὐτίκα παύσασθαι, βραχέος τοῦ γαργαλίζοντος ὄντος. ἐνίοτε δὲ καὶ βηχίον μικρὸν γενόμενον ἐσκέδασε τὸ γαργαλίζον, οὐδεμιᾶς ἀναπτύσεως γενομένης· ᾧ καὶ δῆλόν ἐστι τὸ ἀθρόον πόμα, καὶ πολὺ, καὶ τοσοῦτον, ὡς καταλαμβάνειν τὰς ὁδοὺς τοῦ πνεύματος, ἐρεθίζειν τὸ ζῶον εἰς βῆχα. τὸ δ' οὕτως ὀλίγον, ὡς περὶ τὸν ἔνδον χιτῶνα τοῦ λάρυγγός τε καὶ τῆς τραχείας ἀρτηρίας ἐκχεῖσθαι δροσοειδῶς, οὔτε ἐρεθίζον, οὐθ' ὅλως αἴσθησιν ἐργαζόμενον ἑαυτοῦ καταφερομένου διὰ τῆς ἀρτηρίας. ἀλλ' εἰ καὶ ζῶον, ὅ τι ἂν ἐθελήσαις, διψῆσαι ποιήσεις, ὡς κεχρωσμένον ὕδωρ ὑπομεῖναι ποιεῖν, εἰ δοίης, εἴτε κυανῷ χρώματι χρώσας, εἴτε μίλτῳ, εἶτ' εὐθέως σφάξας ἀνατέμοις, εὑρήσεις κεχρωσμένον τὸν πνεύμονα. δῆλον οὖν ἐστιν, ὅτι φέρεταί τι τοῦ πόματος εἰς αὐτόν.

et ipſam tuſſim irritantem tolerando aliquis poteſt cohibere, ut ſtatim exiguum, quod ſtrangulat, ceſſet; nonnunquam et tuſſicula oborta id, quod angit, diſcuſſit, ne una quidem ſpuitione facta; quo etiam conſtat, cumulatam potionem multam, tantamque, ut ſpiritus vias intercipiat, animal ad tuſſim irritare, at modicam adeo, ut circa interiorem tunicam laryngis et aſperae arteriae roris modo effundatur, neque irritare, neque omnino ſenſum ſui, quum per arteriam deſertur, praebere. Verum, ſi etiam animal, quodcunque volueris, ſitire facias, ut coloratam aquam bibere ſuſtineat, ac dederis vel caeruleo colore infectam, vel minio, deinde ſtatim jugulatum diſſecueris, pulmonem coloratum offendes. Liquet igitur manifeſto, aliquid ex potu in ipſum deferri.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΝ ΚΑΙ ΠΛΑΤΩΝΑ ΔΟΓΜΑΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΝΝΑΤΟΝ.

Ed. Chart. V. [248.] Ed. Bas. I. (329.)

Κεφ. α'. Ἐπειδὴ περὶ πάντων ὧν ἀμφότεροι λέγουσιν, ὁ Ἱπποκράτης καὶ ὁ Πλάτων, ἐπισκέψασθαι προὔκειτο, λέλεκται δ' ἤδη περὶ τῶν μεγίστην δύναμιν ἐχόντων εἰς ἰατρικήν τε καὶ φιλοσοφίαν, καιρὸς ἂν εἴη τραπέσθαι πρὸς τἄλλα. φαίνεται δ' ἐν αὐτοῖς οὐ σμικρὰν δύναμιν ἔχον ἐπίστασθαι διακρίνειν ἀπ' ἀλλήλων τὰ ὁμοιότατα. οὐ μόνον γάρ, ὅπου κοινωνοῦσιν, ἐπίστασθαι χρήσιμον, ἀλλὰ

GALENI DE HIPPOCRATIS ET PLATONIS PLACITIS LIBER NONVS.

Cap. I. Quoniam de omnibus, quae utrique, Hippocrates et Plato, tradunt, considerare erat institutum, tractatumque a me jam est de iis, quae plurimum possunt tum ad medicinam tum ad philosophiam, tempestivum fuerit, ut ad alia me convertam. Porro videtur in ipsis non parum valere, similitudinem rerum invicem posse discernere. Non solum enim, quomodo inter se conve-

πολλῷ μᾶλλον ἐν οἷς διαφέρονται. τὴν ἀρχὴν οὖν ἀπὸ τούτων ποιησόμεθα, δεικνύντες, ὅτι τε καθόλου περὶ αὐτῶν ὡσαύτως ἀπεφήναντο, διά τε τῶν ἐν εἴδεσι παραδειγμάτων ὁ μὲν τῆς ἰατρικῆς τέχνης, ὁ δὲ τῆς φιλοσοφίας ἐγύμνασαν ἡμᾶς, καὶ τρίτον, ὅτι δι' αὐτῶν ὧν ἐγύμνασαν ἐδίδαξαν ὁδὸν, ᾗ προϊόντες ἐπὶ τὸ προκείμενον ἀφιξόμεθα. καθόλου μὲν οὖν ὁ Ἱπποκράτης ἀπεφήνατο, περὶ ὧν πλάνας καὶ διαπορίας καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἰατροῖς παρέχει, ὁ δὲ Πλάτων ὧδε. δεῖ ἄρα πρῶτον τὸν μέλλοντα ἀπατήσειν μὲν ἄλλον, αὐτὸν δὲ μὴ ἀπατηθήσεσθαι, τὴν ὁμοιότητα τῶν ὄντων καὶ ἀνομοιότητα ἀκριβῶς εἰδέναι. ὅπως δ' ἄν τῳ περιγένοιτο τοῦτο, ὁ Πλάτων σε διδάξει λέγων· ἆρ' οὖν οἷός τέ ἐστιν ἀλήθειαν ἀγνοῶν τις ἑκάστου τὴν ἀγνοουμένου ὁμοιότητα σμικράν τε καὶ μεγάλην ἐν τοῖς ἄλλοις διαγιγνώσκειν; ἀδύνατον. ὅπως δ' ἂν τὴν ἀλήθειαν ἑκάστου τῶν ζητουμένων [249] εὑρίσκοι τις, ἄκουσον ἐμοῦ πρότερον διηγησαμένου σαφῶς τε καὶ διὰ συντόμων, ἃ δ' ἂν

niant, fcire conducit, fed multo magis in quibus differentiant. Itaque initium ab his fumemus, oftendentes, tum quod univerfim illi de ipfis fimiliter pronunciarunt, tum quod exemplis fpecialibus hic artis medicae, ille philofophiae nos exercuit, ac tertium, quod per ea ipfa, quae propofuerunt nobis loco exercitii, viam oftendere, qua procedentes ad inftitutum perveniemus. Generatim itaque Hippocrates protulit ea, de quibus dubitandi errandique occafionem vel optimis medicis praebet, Plato autem hunc in modum. *Convenit igitur primum, ut is, qui decepturus alium eft, ipfe autem non decipiatur, fimilitudinem rerum et diffimilitudinem exacte cognofcat.* Quomodo autem aliquis affequatur id, Plato te docebit inquiens: *Numquid igitur fingulorum veritatis infcius poterit ejus, quod ignoratur, fimilitudinem in univerfis parvam aut magnam dijudicare? Nullus poteft.* Quomodo autem uniuscujusque, quod inquiritur, veritatem invenias, prius me audito et manifefto et compendiofe differentem; ea vero, quae audis, memoriae reconde;

ἀκούσῃς, τῇ μνήμῃ παραθέμενος ἐπὶ τὰς ἐκείνων ἧκε ῥήσεις. ἐγὼ δέ σοί φημι τὴν τῶν ζητουμένων ἀλήθειαν εὑρεθήσεσθαι, πρῶτον μὲν γνόντι τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπ' αὐτὰ ὁδοῦ, ταύτης γὰρ ἁμαρτὼν, εἰς πολλὴν ἄλην τε καὶ πλάνην ἀφίξῃ λόγων. διὰ τῶν αὐτῶν δὲ κριτηρίων, δι' ὧν τὴν ἀρχὴν εὗρες, εὑρήσεις καὶ τὸ μετὰ τὴν ἀρχὴν δεύτερον, εἶθ' ὁμοίως τὸ τρίτον, καὶ ἕκαστον τῶν ἐφεξῆς. πῶς οὖν ἔστι τὴν ἀρχὴν εὑρίσκειν; ἐπειδὴ καὶ ὁ Πλάτων ἐπαινέσας τὴν παροιμίαν, ἐν ᾗ λέγομεν, ἀρχὴ δέ τοι ἥμισυ (330) παντὸς, αὐτὸς προσέθηκε τὸ μέγιστον, εἰπὼν ἀρχὴν παντὸς ἔργου μέγιστον εἶναι, ὥσπερ καὶ ἄλλοι τινὲς, οἱ μὲν οὐ μόνον τὸ ἥμισυ τοῦ παντὸς εἶναι τὴν ἀρχὴν ἔφασαν, ἀλλὰ καὶ πλέον ἢ τὸ ἥμισυ, τινὲς δὲ καὶ τὸ πᾶν δυνάμει. δείξομεν οὖν ἤδη, πῶς ἄν τις εὑρίσκοι τὴν ἀρχὴν τῆς τῶν ζητουμένων εὑρέσεως, ἀναμνήσαντες ἃ διὰ μακρῶν ἔν τε τῇ περὶ τῆς ἀποδείξεως πραγματείᾳ λέλεκται καὶ κατ' ἄλλας τινάς. εἰ μὲν γὰρ οὐδὲν ἡμῖν ἐστι φυσικὸν κριτήριον, οὐδὲ τεχνικὸν

ita ad illorum orationes perpendendas te conferas. Ego te veritatem eorum, quae inquiris, inventurum affirmo, si primum initium viae, quae ad ea ducit, cognoveris; a qua aberrans, in permagnam verborum captionem erroremque decides. Caeterum per eadem judicii instrumenta, quibus principium invenisti, etiam id, quod initium sequitur, reperies, deinde similiter tertium, et unumquodque postea. Quomodo igitur initium licet invenire? quandoquidem et Plato, laudata paroemia, qua dicimus principium dimidium totius, ipse appofuit maximum, principium, inquiens, totius operis maximum, quemadmodum et alii nonnulli non solum dimidium totius principium esse dixerunt, sed etiam amplius quam dimidium, alii vero et totum potentia. Ostendemus igitur jam, quomodo initium inventionis eorum, quae disquiruntur, invenias, iis in memoriam revocatis, quae prolixe tum in opere de demonstrationibus, tum in aliis quibusdam comprehensa sunt. Si igitur nullum nobis inest naturale judicii instrumentum, neque artificiosum, nihil poterimus

οὐδὲν εὑρεῖν δυνησόμεθα· φυσικὰ δ᾽ ἔχοντες, εὕροιμεν ἂν τι καὶ τεχνικόν. ἆρ᾽ οὖν ἔχομέν τινα φυσικὰ κριτήρια κοινὰ πάντες ἄνθρωποι; οὐδὲ γὰρ ἐνδέχεται φυσικὰ λέγειν αὐτὰ τὰ μὴ κοινὰ πάντων ὄντα. χρὴ γάρ δή που τὰ φυσικὰ πρὸς τῷ πάντων εἶναι κοινὰ καὶ τὴν φυσικὴν ἔχειν κοινήν. ἐγὼ μὲν ἔχειν φημὶ πάντας ἡμᾶς φυσικὰ κριτήρια, καὶ τοῦτ᾽ ἀναμιμνήσκων, οὐ διδάσκων, οὐδ᾽ ἀποδεικνὺς, οὐδ᾽ ὡς αὐτὸς εἰρηκὼς λέγω. τίνα δέ ἐστι ταῦτα; τοὺς κατὰ φύσιν ἔχοντας τῶν ὀφθαλμῶν ὁρῶντας τὰ ὁρατὰ, καὶ κατὰ φύσιν ἔχοντας τῶν ὤτων ἀκούοντας τὰ ἀκουστὰ, καὶ γλῶτταν γευομένην χυμῶν, καὶ ῥῖνας ὀσμῶν, καὶ σύμπαν τὸ δέρμα τῶν ἁπτῶν, ἐπὶ δὲ τούτοις τὴν γνώμην, ἢ ἔννοιαν, ἢ ὅ τί ποτ᾽ ἂν ἐθέλῃ τις ὀνομάζειν, ᾧ διαγιγνώσκομεν ἀκόλουθόν τε καὶ μαχόμενον, καὶ ἄλλα, ἃ καταπέπτωκε τούτοις, ἐν οἷς ἐστι καὶ διαίρεσις καὶ σύνθεσις ὁμοιότης τε καὶ ἀνομοιότης, ἀφ᾽ ὧν ὁ παρὼν ὡρμήθη λόγος. ὁ μὲν οὖν Ἱπποκράτης οὕτως ἔγραψε περὶ αὐτῶν· ἢ ὅμοια, ἢ ἀνόμοια ἐξ ἀρχῆς

invenire. At quum naturalia habeamus, invenerimus etiam aliquod artificioſum. Igitur habemus omnes homines quaedam naturalia judicii inſtrumenta communia, neque enim licet naturalia dicere ea, quae non ſunt omnibus communia; nam oportet nimirum naturalia, praeter quod omnibus ſunt communia, etiam naturam habere communem. Ego ſane pronuncio, nos omnes naturalia judicii inſtrumenta habere, idque in memoriam revocans, non docens, neque demonſtrans, neque, tanquam ipſe dixerim, adduco. Quae autem ſunt haec? Oculi ſecundum naturam habentes, qui viſibilia conſpiciunt; aures naturali modo habentes, quae audibilia percipiunt; lingua humorum guſtatrix, nares odorum, et tota cutis tactuum. Ad haec intellectus, vel notio, vel quomodocunque voles appellare, quo conſequentiam repugnantiamque internoſcimus, ac alia, quae his incidunt, in quibus eſt et diviſio et compoſitio, ſimilitudo et diſſimilitudo, a quibus praeſens diſputatio exorſa eſt. Itaque Hippocrates de ipſis hoc pacto ſcripſit. *Similiane an diſſimilia ſint, ab*

ἀπὸ τῶν μεγίστων καὶ ῥήστων, ἀπὸ τῶν πάντως πάντη γιγνωσκομένων, ἃ καὶ ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι ἔστιν, ἃ καὶ τῇ ὄψει, καὶ τῇ ῥινὶ, καὶ τῇ γλώσσῃ, καὶ τῇ γνώμῃ ἔστιν αἰσθέσθαι, οἷς γιγνώσκομεν ἅπασιν ἔστι γνῶναι. ταύτην τὴν ῥῆσιν ἐξηγησάμενος τελέως ἐν τῷ πρώτῳ τῶν εἰς τὸ κατ᾽ ἰητρεῖον ὑπομνημάτων, οὐδὲν ἔτι δέομαι διέρχεσθαι νῦν, ἀλλ᾽ ἀρκέσει τὰ κεφάλαια μόνον αὐτῆς εἰπεῖν, ὅτι πρὸς τὴν τῶν ὁμοίων τε καὶ ἀνομοίων ἀκριβῆ διάγνωσιν ἀφικνεῖσθαι χρὴ, τὴν ἀρχὴν τῆς εὑρέσεως αὐτῶν ποιούμενον ἀπὸ τῶν φυσικῶν κριτηρίων, ἅπερ ἐστὶν αἴσθησίς τε καὶ γνώμη. καλεῖν δ᾽ ἔξεστί σοι, ὡς πολλάκις εἴρηταί μοι πολλαχόθι, καὶ διάνοιαν, καὶ νοῦν, καὶ λογισμὸν, ἢ ὅπως ἂν τις ἐθέλῃ, φυλάττων τὴν ἔννοιαν, ὡς Ἱπποκράτης βούλεται. ὡς γὰρ τῶν αἰσθητῶν αἴσθησίς ἐστι τὸ κριτήριον, οὕτω τῶν νοητῶν ἑτέρα τις δύναμις, ἣν ὅπως ἄν τις ὀνομάζειν βούληται, συγχωροῦμεν αὐτῷ, μή πως ἡμῖν τὸ πάρεργον τοῦ ἔργου μεῖζον γένηται. χρώμεθα γὰρ ὀνόμασι καὶ ὅλως τῇ πρὸς ἀλλήλους διαλέκτῳ χάριν τοῦ δηλῶσαι τὰς κατὰ τὴν

initio a maximis facillimisque, quae ab omnibus ubique cognoscuntur, discimus, quae et videre et audire est, quae etiam visu, naso, lingua et intellectu licet sentire, quae et quibus cognita omnibus licet scire. Hanc orationem interpretatus primo commentariorum in opere de re medica, nihil etiam nunc opus habeo persequi, sed abunde erit capita ipsius solum explicasse, quoniam ad exactam similium dissimiliumque dignotionem pervenire convenit, principio inventionis ipsorum a naturalibus naturae judiciis desumpto, qui sensus sunt et intellectus. Licet autem tibi appellare, ut a me subinde dictum est variis in locis, et intellectum, et mentem, et rationem, vel utcunque velis, modo notionem serves, ut vult Hippocrates. Ut enim sensibilium judex est sensus, ita intelligibilium alia quaedam facultas, quam ut appellare aliquis volet, ei concedimus, ne nobis accessorium ipso opere fiat majus. Utimur enim nominibus et summatim usitata inter nos linguae proprietate, qua animi opi-

ψυχὴν δόξας, ἃς ἐκ τοῦ σκοπεῖσθαι τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν ἐκτησάμεθα. γελοῖον οὖν ἐστι καταλιπόντας τοῦτο περὶ τῶν ὀνομάτων ἁμιλλᾶσθαι. πῶς δέ φησιν ὁ Ἱπποκράτης τὴν τῶν πραγμάτων εὑρίσκεσθαι φύσιν; [250] ἐὰν ἀπὸ τῶν μεγίστων καὶ ῥάστων ἀρξώμεθα· μεγίστων μὲν κατὰ τὴν χρείαν, ῥάστων δὲ κατὰ τὴν ἡμετέραν γνῶσιν. ἡ γάρ τοι φύσις ἄμφω ταῦθ' ἡμῖν ἔδωκεν, αὐτά τε τὰ κριτήρια καὶ τὸ πιστεύειν αὐτοῖς ἀδιδάκτως. αὐτὰ μὲν οὖν τὰ κριτήρια τά τε ὄργανα τῶν αἰσθήσεών ἐστι καὶ αἱ χρώμεναι τοῖς ὀργάνοις δυνάμεις· ἡ δὲ πίστις αὐτῶν ἀδίδακτός τε καὶ φύσει οὐκ ἀνθρώποις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις ὑπάρχουσα. καὶ γὰρ ὁρῶντα τὸν προσιόντα καὶ ἀκούοντα ψόφου τινὸς ἢ φωνῆς ὑποφεύγει μὲν αὐτίκα, μείζονος ὀφθέντος ζώου, μένει δὲ κατὰ χώραν, ἐὰν ἐλάττονός τε καὶ ἀσθενεστέρου τοῦ προσιόντος αἰσθάνηται. εἰ μὲν οὖν ἀπιστεῖ τις τοῖς δι' αἰσθήσεως ἢ νοήσεως ἐναργῶς φαινομένοις, οὐδ' ἐπιχειρεῖν χρὴ συστάσει τέχνης οὐδεμιᾶς· εἰ δὲ φαίνεται τὰ τῶν τεχνῶν ἔργα τῷ βίῳ τῶν

niones ſignificentur, quas ex rerum naturae contemplatione conquiſivimus. Ridiculum igitur eſt, hac relicta, de nominibus contendere. Quomodo autem Hippocrates inquit rerum naturam inveniri? ſi a maximis et facillimis inceperimus; maximis quidem uſu, facillimis autem noſtra cognitione. Etenim natura ambo nobis haec dedit, et ipſa judicii inſtrumenta, et quod ipſis a nullo docti praeceptore credimus. Eadem igitur, quibus judicamus, et inſtrumenta ſenſuum ſunt, et facultates inſtrumentis utentes. At ſides ipſorum citra diſciplinam et natura non hominibus tantum, ſed aliis etiam animantibus ineſt. Etenim, dum conſpiciunt accedentem, audiuntque ſtrepitum aliquem aut vocem, ſubterſugiunt quidem protinus, majore viſo animali, manent autem in loco, ſi minus imbecilliusque accedere ſentiant. Quare, ſi fidem aliquis derogat iis, quae ſenſu aut intellectu manifeſto apparent, eum ne aggredi quidem ullius conſtitutionem artis oportet. At, ſi apparent artium opera vitae homi-

ἀνθρώπων χρήσιμα, πάντως που τοῖς φυσικοῖς κριτηρίοις οἱ πιστεύοντες ἄνθρωποι τὴν κρίσιν αὐτῶν ἐποιήσαντο. καὶ ἡμεῖς εὐτυχέστεροι κατὰ τοσοῦτον ἐκείνων ἐσμὲν, ὅτι τὰ χρήσιμα πολλῷ χρόνῳ μετὰ καμάτων τε καὶ φροντίδων εὑρεθέντα τοῖς πρὸ ἡμῶν αὐτοὶ μανθάνομεν ὀλίγῳ χρόνῳ. ἐὰν οὖν τῷ λοιπῷ τοῦ βίου μὴ κατὰ τὸ πάρεργον ἀσκῶμεν τὰς τέχνας, ἀλλὰ περὶ τὴν τῶν ὁμοίων τε καὶ ἀνομοίων διάγνωσιν ἀεὶ φροντίζωμεν, οὐδὲν κωλύει τῶν ἔμπροσθεν ἡμᾶς γενέσθαι βελτίους. πῶς οὖν γυμνασόμεθα καὶ ἀσκήσομεν ἡμᾶς αὐτούς; ἀπὸ τῶν γνωσθῆναι ῥάστων ἀρξάμενοι, καθάπερ ὁ Ἱπποκράτης εἶπε. ταῦτα γάρ ἐστι τὰ μεγάλην ἔχοντα τήν τε εἰς ὅλον τὸν βίον χρείαν καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα διαφοράν.

Κεφ. β'. Ἐρῶ δὲ καὶ παράδειγμά σοι παρ' ἑκατέρων τῶν ἀνδρῶν ἕνεκα νοήσεως ἐναργεστέρας. ὁ μὲν οὖν Ἱπποκράτης οὕτως φησὶν ἐν Προγνωστικῷ· σκέπτεσθαι δὲ χρὴ ὧδε ἐν τοῖσι τῶν ὑγιαινόντων, μάλιστα δὲ εἰ αὐτὸ ἑαυτῷ, οὕτως γὰρ ἂν εἴη ἄριστον, τὸ δὲ ἐναντιώτατον τοῦ ὁμοίου

num conducibilia, omnino fere naturalibus judiciis fidem accommodantes homines de ipsis judicarunt, ac nos illis tanto feliciores sumus, quod utilia longo tempore cum laboribus et curis inventa antiquis ipsi pauco tempore condiscimus. Si igitur reliquo vitae spatio non perfunctorie artes exerceamus, sed similium dissimiliumque dignotioni semper solicite insistamus, nihil prohibet nos prioribus evadere praestantiores. Quomodo igitur exercebimus nos ipsos? si a cognitu facillimis, quemadmodum Hippocrates praecipit, fuerimus auspicati. Haec enim sunt, quae magnum ad totam vitam habent usum et ad differentiam inter se.

Cap. II. Apponam autem tibi exemplum ex utroque viro, quo cognoscatur res evidentius. Itaque Hippocrates hoc pacto in praesagiis scriptum reliquit. *Considerandum est ita in morbis acutis, primum an aegrotantis facies sanis similis sit, praesertim vero si ipsa sibi, sic enim optime sperandum est; si autem contraria*

δεινότατον. εἴη δ᾽ ἂν τὸ τοιοῦτον ῥὶς ὀξεῖα, ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἐφεξῆς εἰρημένα. φαίνεται γὰρ ἐν τούτοις τὴν ἀρχὴν τῆς διαγνώσεως τῶν προγνωστικῶν χωρίων ἀπὸ τῶν ἐναντιωτάτων τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι πεποιημένος, ἅπερ καὶ μέγιστ᾽ ἐστὶ, καὶ πᾶσι γνωσθήσεται ῥᾴδια. ταῦτα δέ τις προμαθὼν δυνήσεται κατὰ βραχὺ μεταβαίνων ἐπὶ τὰ πλησίον ἀλλήλοις ἀφικέσθαι ποτὲ, καθάπερ ἐπεδείξαμεν ἐν τῷ Προγνωστικῷ πεποιηκότα τὸν Ἱπποκράτην. ἀλλὰ καὶ ὁ Πλάτων οὕτως ἔγραψε περὶ αὐτῶν, ἡνίκα πεποίηκεν ἐν Πολιτείᾳ παρακαλούμενον Σωκράτην ὑπὸ Γλαύκωνός τε καὶ Ἀδειμάντου διελεῖν αὐτοῖς πάντα τὸν περὶ δικαιοσύνης λόγον. ἐπειδὴ γὰρ ἠπίστατο δεησόμενον αὐτὸν εἰς τὸ δεῖξαι τὸ προτεθὲν, ὡς οὐκ ἔστι μία τῆς ὅλης ἡμῶν ψυχῆς ἡ οὐσία, διὰ τοῦτο πρότερον ἐπὶ πόλεως ἀξιοῖ ποιήσασθαι τὸν λόγον. ἔχει δ᾽ ἡ λέξις ὧδε. εἶπον οὖν, ὅπερ μοι ἔδοξεν, ὅτι τὸ ζήτημα, ᾧ ἐπιχειροῦμεν, οὐ φαῦλον, ἀλλ᾽ ὀξὺ βλέποντος, ὡς ἐμοὶ φαίνεται. ἐπειδὴ

fimili permultum, peffime. Erit autem hujusmodi, nares acutae, oculi concavi, aliaque deinceps comprehenfa. Videtur enim in his initium dignotionis praefagientium locorum ab his feciffe, quae maxime naturaliter habentibus funt contraria, quae etiam maxime funt et omnibus cognitu facilia. Porro haec ubi quis praedidicerit, aliquando poterit tranfiens paulatim ad vicina inter fe pervenire, quemadmodum Hippocratem in Praefagiorum libro factitaffe oftendimus; imo etiam Plato de ipfis difputavit, quum in libro de Republica introduxit Socratem a Glaucone et Adamanto interpellari, ut ipfis totum de juftitia fermonem diftingueret. Quoniam enim fciverat rogaturum ipfum, quo propofitum oftenderet, nempe non unam effe totius animae noftrae fubftantiam, ideo prius de civitate verba facere mavult, quae hoc pacto habent. *Dixi igitur, ut mea erat opinio, quaeftionem hanc, quam aggredimur, non effe contemnendam, fed hominis acute cernentis opus, ut mihi videtur. Quoniam igitur*

μὲν οὖν ἡμεῖς οὐ δεινοὶ, δοκῶ μοι, ἦν δ' ἐγὼ, τοιαύτην ποιήσασθαι ζήτησιν αὐτοῦ, οἵαν περ ἂν εἰ προσέταξέ τις γράμματα σμικρὰ πόῤῥωθεν ἀναγνῶναι μὴ πάνυ ὀξὺ βλέπουσιν, ἔπειτά τις ἐνενόησεν, ὅτι τὰ αὐτὰ [251] γράμματά ἐστί που καὶ ἄλλοθι μείζω τε καὶ ἐν μείζονι, ἕρμαιον ἂν ἐφάνη, οἶμαι, ἐκεῖνα πρῶτον ἀναγνόντας οὕτως ἐπισκοπεῖν τὰ ἐλάττω, εἰ τὰ αὐτὰ ὄντα τυγχάνει. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Ἀδείμαντος. ἀλλὰ τί τοιοῦτον, ὦ Σώκρατες, ἐν τῇ περὶ δικαίου ζητήσει καθορᾷς; ἐγώ σοι, ἔφην, ἐρῶ. δικαιοσύνη, φαμὲν, ἔστιν ἑνὸς ἀνδρὸς, ἔστι δέ που πάλιν τῆς ὅλης πόλεως; πάνυ γε, ἦ δ' ὅς. οὐκοῦν μείζων πόλις ἑνὸς ἀνδρός; μείζων, ἔφη. ἴσως τοίνυν πλείων ἂν δικαιοσύνη ἐν τῷ μείζονι ἂν εἴη, καὶ ἐστι καταμαθεῖν. εἰ οὖν βούλεσθε, πρῶτον ἐν ταῖς πόλεσι ζητήσωμεν, ποῖόν τί ἐστιν, ἔπειτα οὕτως ἐπισκεψώμεθα καὶ ἐν ἑνὶ ἑκάστῳ τὴν τοῦ μείζονος ὁμοιότητα, ἐν τῇ τοῦ ἐλάττονος ἰδέᾳ ἐπισκοποῦντες. προγυμνάσας οὖν ἡμᾶς ἐπὶ πόλεως ὁ Πλάτων, καὶ δείξας, ὅτι ἄλλο μέν τι τὸ ἄρχον, ἄλλο δέ τι τὸ προπολεμοῦν, καὶ τρίτον

nos non periti fumus, perinde inveftigandam effe juftitiam, ac fi quis non acute cernentibus literas parvas proculque pofitas legendas mandaffet, deinde animadvertiffet aliquis, easdem literas effe alibi in majori quoque loco majores, atque inde operae pretium cenfuiffet, ut eas primo legentes ita demum minores, an eaedem fint, confiderarent. Ita prorfus, Adimantus inquit. Sed quid tu fimile in hac de juftitia inquifitione vides, o Socrates? Dicam, inquam. Dicimusne, juftitiam hominis unius effe, et dicimusne, etiam totius civitatis? Plane, inquit ille. Atque civitas nonne major uno viro? Major, inquit. Fortaffe autem juftitia amplior in majori ineft, faciliorque cognitu. Quare, fi vultis, primum in civitatibus inquiramus, qualisnam fit. Deinde fic in fingulis confiderabimus, majoris ipfius fimilitudinem in minoris idea contemplantes. Itaque Plato, quum prius nos in civitate exercuiffet, indicaffetque, aliam populi partem dominari, aliam propugnare, tertiam aliam opi-

ἄλλο τὸ δημιουργικὸν ἔθνος ἐν αὐτῇ, μεταβὰς ἐπὶ τὴν ψυχὴν, καὶ κατ᾽ αὐτὴν ἐπιδείκνυσιν ἓν μέν τι μέρος εἶναι τὸ ἄρχον, ὅταν εὖ ἔχῃ, (331) ἕτερον δὲ τὸ ὑπηρετοῦν αὐτῇ, καθάπερ ἐν ταῖς πόλεσιν ὑπηρετεῖ τὸ στρατιωτικὸν, τρίτον δὲ τὸ λοιπὸν, ὃ τοῦ τρέφεσθαι τὸ σῶμα χάριν οἱ δημιουργοῦντες ἡμᾶς προσέθεσαν, κἂν οἱ ἀγύμναστοι τοῦ διακρίνειν ἀπ᾽ ἀλλήλων τὰς ὁμοιότητας ἓν εἶναι νομίζουσιν, οὐ τρία τὰ εἰρημένα μόρια τῆς ψυχῆς. ὅπως οὖν χρὴ γυμνάζεσθαι περὶ τὴν διάκρισιν αὐτῶν, ἐδίδαξεν ὁ Πλάτων ἐπί τε τῆς πόλεως διὰ πάσης σχεδόν τι τῆς Πολιτείας, ἐπί τε τῆς ψυχῆς τὸ μὲν κυριώτατον τῆς διανοίας ἐν τῷ τετάρτῳ βιβλίῳ, τὸ δὲ ἑπόμενον αὐτῇ κατὰ τὰ ἄλλα. καιρὸς οὖν ἤδη καὶ τῶν εἰρημένων αὐτῷ κατὰ τὸν Φαῖδρον ἀκοῦσαι. ἡ ἀπάτη πότερον ἐν πολὺ διαφέρουσι γίγνεται μᾶλλον, ἢ ὀλίγον; ἐν τοῖς ὀλίγον. ἀλλὰ μὴν κατὰ σμικρὸν καταβαίνων μᾶλλον λήσεις ἐλθὼν ἐπὶ τὸ ἐναντίον ἢ κατὰ μέγα. πῶς δ᾽ οὔ; δεῖ ἄρα τὸν μέλλοντα ἀπατήσειν μὲν ἄλλον, αὐτὸν δὲ μὴ ἀπατηθήσεσθαι τὴν ὁμοιότητα τῶν ὄντων

ficem esse in ea, digressus ad animam, etiam in ea ostendit aliam partem esse, quae dominetur, quum bene habet, alteram, quae ipsi ministret, quemadmodum in urbibus ministrat militaris, reliquam vero tertiam, quam alendi corporis gratia opifices nostri apposuerunt, etsi discernendo similitudines inter se imperiti unam esse sentiant, non tres commemoratas animae partes. Quomodo igitur in discretione ipsarum exerceri conveniat, Plato docuit et in civitate per totum fere opus de Republica, et in anima sane principalissimam mentis partem in quarto libro, quae vero eam sequitur, in aliis. Opportunum itaque jam est ea, quae in Phaedro complexus est, audire. *An deceptio in his, quae multum, an quae parum differunt, accidit? In his, quae parum. Atqui, si paulatim transieris, inscius magis ac imprudens ad contrarium venies, quam si multum transilieris. Quidni? Oportet igitur eum, quicunque decepturus alium est, ipse minime decipiendus, similitudinem et dissimilitudinem*

καὶ ἀνομοιότητα ἀκριβῶς διϊδεῖν. ἀνάγκη μὲν οὖν. ἢ οὖν οἷός τ᾽ ἔσται ἀλήθειαν ἀγνοῶν ἑκάστου τὴν τοῦ ἀγνοουμένου ὁμοιότητα μικράν τε καὶ μεγάλην ἐν τοῖς ἄλλοις διαγιγνώσκειν; ἀδύνατον. οὐκ οὖν τοῖς παρὰ τὰ ὄντα δοξάζουσι καὶ ἀπατωμένοις δῆλον ὡς τὸ πάθος τοῦτο δι᾽ ὁμοιοτήτων τινῶν εἰσεῤῥύη; γίγνεται οὖν οὕτω. ἔστιν οὖν ὅπως τεχνικὸς ἔσται μεταβιβάζειν κατὰ σμικρὸν διὰ τῶν ὁμοιοτήτων ἀπὸ τοῦ ὄντος ἑκάστοτε ἐπὶ τοὐναντίον ἀπάγων, ἢ αὐτὸς τοῦτο διαφεύγειν ὁ μὴ ἐγνωρικὼς, ὅ ἐστιν ἕκαστον τῶν ὄντων; οὐ μή ποτε. λόγων ἄρα τέχνην, ὦ ἑταῖρε, ὁ τὴν ἀλήθειαν μὴ εἰδὼς, δόξας δὲ τεθηρευκὼς, γελοίαν τινὰ, ὡς ἔοικε, καὶ ἄτεχνον παρέξεται. ὅτι δ᾽, ὡς Ἱπποκράτης ἔλεγε, τινὰ μέν ἐστι ῥᾷστα γνωσθῆναι, τινὰ δ᾽ οὐκ ἔστι, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῶν ῥᾷστων ποιητέον, ἃ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ὡμολόγηται διὰ τὴν ἐνάργειαν. οὕτω καὶ ὁ Πλάτων ἐγίγνωσκεν· μάθοις δ᾽ ἂν ἐκ τῆσδε τῆς ῥήσεως αὐτοῦ. ἆρ᾽ οὖν οὐ παντὶ δῆλον τό γε τοιόνδε, ὡς περὶ μὲν ἔνια τῶν τοιούτων ὁμονοητικῶς ἔχομεν, περὶ δ᾽ ἔνια στασιαστι-

rerum exquisite dignoscat. Necessarium est. Numquid igitur uniuscujusque veritatis inscius poterit ejus, quod ignorat, similitudinem in universis parvam aut magnam dijudicare? Nequaquam. Ergo illos, qui praeter rerum naturam opinantur, falsique sunt, constat propter similitudines aliquas sic esse affectos. Sic accidit. Non igitur poterit quisquam, si rem quamcunque ignoraverit, artificiose aliquem sensimque a vero in contrarium per similitudines aliquas sigillatim traducere, aut errorem hunc in se ipso vitare? Nunquam. Igitur quicunque veritatem ignorat et opinionibus ducitur, dicendi quoque facultatem, ut videtur, inertem exhibet et ridiculam. Caeterum, ut Hippocrates dixit, alia esse cognitu facillima, aliqua non esse, initium a facillimis faciendum est, quae etiam omnibus hominibus propter evidentiam in confesso sunt. Ita etiam Plato sensit, id quod ex ipsius verbis condiscas. *An non constat cuique, quod in aliis, dum loquimur, idem sentimus omnes, in aliis vero*

κῶς; δοκῶ μὲν ὃ λέγεις μανθάνειν, ἔτι δ' εἰπὲ σαφέστερον. ὅταν τις ὄνομα εἴπῃ σιδήρου ἢ ἀργύρου, ἆρ' οὐ τὸ αὐτὸ πάντες διενοήθημεν; καὶ μάλα. τί δ', ὅταν δικαίου ἢ ἀγαθοῦ; οὐκ ἄλλος ἄλλῃ φέρεται, καὶ ἀμφισβητοῦσιν ἀλλήλοις τε καὶ ἡμῖν αὐτοῖς; πάνυ μὲν οὖν. ἐν μὲν ἄρα τοῖς συμφωνοῦμεν, ἐν δὲ τοῖς οὔ. οὕτω. ποτέρωθεν οὖν εὐαπατητότεροί ἐσμεν, καὶ ἡ ῥητορικὴ ἐν ποτέροις μεῖζον δύναται εἶναι; δηλονότι ἐν οἷς πλανώμεθα. οὐκοῦν τὸν μέλλοντα τέχνην ῥητορικὴν μετιέναι πρῶτον μὲν δεῖ ταῦτα ὁδῷ ηὑρῆσθαι, καὶ εἰληφέναι τινὰ χαρακτῆρα ἑκατέρου τοῦ εἴδους, ἐν ᾧ τε ἀνάγκη τὸ πλῆθος πλανᾶσθαι, καὶ ἐν ᾧ μή. [252] καλὸν γοῦν, ὦ Σώκρατες, εἶδος εἴη ἂν κατανενοηκὼς ὁ τοῦτο λαβών. ἔπειτά γε οἶμαι πρὸς ἑκάστῳ γιγνόμενον μὴ λανθάνειν, ἀλλ' ὀξέως αἰσθάνεσθαι, περὶ οὗ ἂν μέλλῃ ἐρεῖν, ποτέρου ὂν τοῦ γένους τυγχάνει. τί μήν; τί οὖν; τὸν ἔρωτα πότερον φῶμεν εἶναι τῶν ἀμφισβητησίμων, ἢ τῶν μή; ἀμφισβητησίμων δήπου. ἢ οἴει ἄν σοι συγχωρῆσαι

non idem? Quamvis, quod ais, intelligere videor, planius tamen ut dicas cupio. Quando quis ferri nomen aut argenti pronunciat, id omnes protinus intelligimus? Prorfus. Quid, cum jufti vel boni nomen? nonne alius alio fertur, atque cum aliis, atque nobifcum ipfi ambigimus? Magnopere. In aliis ergo confentimus, in aliis diffentimus. Sic eft. Ubinam facilius falli poffumus, et in quibus horum rhetorica plus valet? Nimirum in quibus ambigimus. Oportet igitur eum, qui rhetoricam fit affecuturus, primum haec via adinveniffe, et quendam characterem utriusque fpeciei percepiffe, et ubi neceffe eft multitudinem falli, et ubi non. Praeclaram quandam, o Socrates, agnofceret fpeciem, qui cogitatione id caperet. Deinde arbitror oportere nihil eum fubterfugere, quum ad fingula venerit, fed acute perfentire id, de quo dicturus fit, utrius fit generis. Cur non? Quid porro amorem? utrum ex iis, de quibus ambigitur, an ex iis, de quibus non ambigitur, effe dicimus? Ex iis, de quibus ambigitur, nimirum. An putas eum tibi illa de

εἰπεῖν, ἃ δὴ εἶπες περὶ αὐτοῦ, ὡς βλάβη τέ ἐστι τῷ ἐρωμένῳ καὶ ἐρῶντι, καὶ αὖθις ὡς μέγιστον τῶν ἀγαθῶν τυγχάνει; ἄριστα λέγεις. αὕτη μὲν ἡ ῥῆσις ἐν τῷ Φαίδρῳ γέγραπται, διδάσκοντος αὐτοῦ, μηδεμίαν ἀμφισβήτησιν ἔχειν τὰ τοῖς φυσικοῖς κριτηρίοις ἐναργῶς ὑποπίπτοντα, ἐν οἷς δή τοι μηδ᾽ ὅλως ὑποπίπτει τοῖς κριτηρίοις τούτοις, ἢ ἀμυδρῶς ὑποπίπτει, τὴν ἀμφισβήτησιν γίγνεσθαι, καὶ χρὴ γεγυμνάσθαι κατὰ ταῦτα διακρίνοντα τὰς τῶν πραγμάτων ὁμοιότητας. ἔνια γὰρ οὕτως ἔχει πρὸς ἄλληλα κατὰ τὰς τῶν ἐν αὐτοῖς ὁμοιότητας, ἢ τὴν παραλλαγὴν, ὡς κατά τι μὲν ὑπάρχειν ὅμοια, κατά τι δ᾽ ἀνόμοια. καὶ χρὴ τῶν τοιούτων διαγνωστικὸν τὸν τεχνίτην εἶναι, ὡς ἀκριβῶς τε ἅμα καὶ ταχέως δύνασθαι γνωρίζειν, εἰ ὅμοιά ἐστιν ἀλλήλοις ἢ ἀνόμοια. ὅπερ οὖν ἀεὶ καὶ λέγοντός μου καὶ γράφοντος ἀκούεις, ἀκούσῃ πάντως καὶ νῦν. ἡ καθόλου μέθοδος χωρὶς τοῦ γυμνασθῆναι κατὰ πολλὰ τῶν ἐν μέρει τεχνίτην ἀγαθὸν οὐχ οἷά τέ ἐστιν ἐργάσασθαι. καὶ τοῦτ᾽ ἐπὶ πασῶν ἔνεστί σοι θεάσασθαι τῶν

se dicere concessurum, quae supra dicebas, quod videlicet amato simul atque amanti perniciosum est, ac rursus quod omnium maximum est bonorum? Optime dicis. Haec verba in Phaedro scripta sunt, ubi docet ipse, ne unam quidem dubitationem habere, quae naturalibus judicii instrumentis manifesto subjiciuntur; in quibus vero neutiquam his instrumentis subjiciuntur, aut obscure subjiciuntur, ambiguitatem fieri; ac convenit esse exercitatum eum, qui in his rerum similitudines discernat. Nonnulla enim secundum similitudines vel immutationem eorum, quae ipsis insunt, ita sibi invicem respondent, ut in aliquo sint similia, in aliquo dissimilia; oportetque talia internoscentem esse artificem, ut accurate simul et celeriter queat deprehendere, an inter se similia sint, an dissimilia. Quod igitur semper et dicentem me et scribentem audis, id in praesentia etiam omnino auditurus es. Generalis methodus citra multorum particularium exercitationem bonum efficere artificem non potest: id quod in omnibus ejusmodi licet conspicias, in nonnullis

τοιούτων, ἐπ' ἐνιά γε μὴν οὕτως ἰσχυρὰν δύναμιν ἔχον, ὡς τὴν μὲν καθόλου μέθοδον ἐνιαυτῷ μόνῳ δύνασθαι τελεώτατα μαθεῖν, τὴν δ' ἄσκησιν, εἰ μὴ δι' ὅλου τοῦ βίου γένοιτο, κολούειν εἰς τὰ τῆς τέχνης ἔργα. καὶ φαίνεταί γε σαφῶς οὖσα τοιαύτη τέχνη λογιστική τε καὶ ῥητορικὴ, καὶ ἡ διὰ τῶν ὀργάνων ἐνεργοῦσα μουσική. τοσαύτης μὲν οὖν ἀσκήσεως ἀποδεικτικὴ μέθοδος οὐ δεῖται· χρήζει γοῦν οὐκ ὀλίγης καὶ αὐτή. γυμνάζεσθαι γοῦν χρὴ γυμνασίαν καθ' ἑκάστην ἄσκησιν τέχνης ἐν ὕλαις, ὧν τὰς χρησίμους τῷ βίῳ πράξεις δεόμεθα. κἂν γὰρ ὅτι μάλιστα τὴν φύσιν ἀρίστην τις ἔχων εἰς ὁτιοῦν ἔργον ἀμελήσῃ τῆς ἀσκήσεως, οὐδενὸς τῶν ἀπολειπομένων μὲν τῇ φύσει, πλεονεκτούντων δὲ τῇ κατὰ τὴν ἄσκησιν ἐπιμελείᾳ βελτίων ἐστί. νόησον γοῦν τινα τῇ τε τῶν σκελῶν κατασκευῇ καὶ τῇ τοῦ παντὸς σώματος ῥώμῃ κάλλιστα διακείμενον, ἠμεληκότα δὲ τῆς φύσεως εἰς τοσοῦτον, ὡς πρὸς τῷ μηδέποτε δραμεῖν ἔτι κἂν τῷ περιπατεῖν ἀεὶ βλακεύοντα διατελεῖν, ὡς ἀδύνατόν

tamen adeo validam obtinet vim, ut univerſalem methodum uno anno ſolo abſolutiſſime queas diſcere, exercitationem vero, niſi per totam vitam fiat, ad artis opera parum proficere. Atque apparet manifeſto eſſe talis ars ratiocinatrix et rhetorica, item quae per inſtrumenta operatur muſica. Tanta igitur exercitatione demonſtrativa methodus non indiget, etſi ipſa quoque haud exiguam requirat. Itaque laborandum eſt in unaquaque artis exercitatione circa materias, quarum actiones vitae utiles expetimus. Quamvis enim naturam aliquis vel multo praeſtantiſſimam ad quodcunque opus habeat, exercitationem vero negligat, nullo eorum, qui natura deſtituuntur, exercitationis autem cura ac ſedulitate vincunt, praeſtantior eſt. Conſidera igitur quendam crurum ſtructura et totius corporis robore optime diſpoſitum, ſed qui naturam adeo neglexerit, ut, praeter quod nunquam currat, etiam inter ambulandum ſemper vacillet, nullo modo hic

ἐστι τοῦτον Ὀλυμπιονίκην γενέσθαι χωρὶς τοῦ τὴν ἔμπροσθεν ἀργίαν ἀποθέμενον εἰς ἔθος ἑαυτὸν μεταστῆσαι γυμνασίων τῶν κατὰ φύσιν, οὐδὲ τούτων τῶν τυχόντων, ἀλλὰ μάλιστα οἷά ἐστιν οἰκεῖα σκέλεσιν, ὡς, ἐάν γέ τις παραλαβὼν τὸν οὕτως πεφυκότα μεταβαίνειν μὲν ἐπὶ λεπτοῦ σχοινίου διδάξῃ, πρὸς ξύλον δὲ ὄρθιον ἀναῤῥιχᾶσθαι, καθάπερ οἱ θαυματοποιοὶ διδάσκουσι τοὺς μαθητάς, οὐ μόνον οὐκ ἂν ἕλοιτο νίκην Ὀλυμπιονίκην, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐπιτυχόντων ἀνθρώπων ὠκύτερος ἄν ποτε ὀφθείη. τοῦτ' οὖν Ἱπποκράτει τε καὶ Πλάτωνι γέγραπται, παραδείγματα γράψασιν εἴς τε τὰς τέχνας καὶ πάσας τὰς κατὰ τὸν βίον πράξεις χρήσιμα. παραθήσομαι δὲ ὀλίγα χάριν τοῦ συνοφθῆναι τὴν ἰδέαν αὐτῶν. οὐ μὴν καὶ ἀρκεσθῆναί γε τούτοις ἀξιῶ τοὺς βουλομένους γενέσθαι τεχνίτας κατὰ τὰς τέχνας, ἃς ἂν αὐτοὶ τυγχάνωσιν ἀσκοῦντες, ἀλλὰ γυμνάζεσθαι διὰ παντὸς, ὥσπερ οἱ ῥητορικοὶ γυμνάζονται καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ὑποθέσεις εὑρίσκοντες ἐπιτηδείους εἰς τὴν προκειμένην ἄσκησιν.

in Olympicis victor evadere poterit, nifi, priore fegnitie depofita, ad naturalium exercitationum confuetudinem fe ipfum transferat, neque harum quarumlibet, fed maxime qualis eft cruribus propria. Nam fi quis hoc pacto natum accipiens per funiculum tenuem ambulare doceat, ad lignum autem rectum afcendere, quemadmodum rerum mirabilium geftores illi difcipulos docent, non modo non Olympiorum victoriam retulerit, fed ne vulgaribus quidem hominibus velocior unquam videbitur. Hoc itaque Platoni et Hippocrati proditum eft, qui exempla artibus et omnibus vitae actionibus utilia confcripferunt. Apponam autem pauca, ut fpecies ipforum infpiciatur; non tamen fufficere haec exiftimo iis, qui artifices volunt fieri illarum artium, quafcunque ipfi colant, verum ut exercitentur perpetuo, quemadmodum rhetorici, qui argumenta quotidie propofito inftituto idonea inveniunt.

Ed. Chart. V. [253.] Ed. Baf. I. (331. 332.)

Κεφ. γ'. [253] Εἰλήφθω δὴ παρὰ Πλάτωνος μὲν πρῶτον, ὃ κατὰ τὸ πέμπτον τῆς Πολιτείας ἐδίδαξεν, ἔνθα περὶ τῆς τῶν γυναικῶν φύσεως ἄρχεται τῶν αὐτῶν ἐπιτηδευμάτων τοῖς ἀνδράσιν ἀξιῶν μετέχειν αὐτὰς, ὡς ἂν καὶ τὴν αὐτὴν ἐχούσας φύσιν, εἶτ' αὐτὸς ἀντιλαμβάνεται τοῦ λόγου. φησὶ δ', οὐκ ἂν ἴσως συγχωρῆσαί τινα τὴν αὐτὴν εἶναι φύσιν ἄῤῥενός τε καὶ θήλεος σώματος, ἐπιδείκνυσί τε, κατὰ τί τὴν αὐτὴν ἔφη. ἔχει δ' ὁ σύμπας λόγος αὐτῷ κατὰ τάδε. τὰς θηλείας τῶν φυλάκων κυνῶν πότερα ξυμφυλάττειν οἰόμεθα δεῖν, ἅπερ ἂν οἱ ἄῤῥενες φυλάττωσι, καὶ ξυνθηρεύειν, καὶ τὰ ἄλλα κοινῇ πράττειν, ἢ τὰς μὲν οἰκουρεῖν ἔνδον ὡς ἀδυνάτους διὰ τὸν τῶν σκυλάκων τόκον τε καὶ τροφὴν, τοὺς δὲ πονεῖν τε καὶ πᾶσαν ἐπιμέλειαν ἔχειν περὶ τὰ ποίμνια; κοινῇ, ἔφη, πάντα, πλὴν ὡς ἀσθενεστέραις χρώμεθα, τοῖς δ' ὡς ἰσχυροτέροις. οἷόν τ' οὖν, ἔφην ἐγὼ, ἐπὶ τὰ αὐτὰ χρῆσθαί τινι ζώῳ, ἐὰν μὴ τὴν αὐτὴν τροφήν τε καὶ (332) παιδείαν ἀποδιδῷς; οὐχ οἷόν τε. εἰ ἄρα ταῖς γυναιξὶν ἐπὶ τὰ αὐτὰ χρησόμεθα καὶ τοῖς ἀνδράσι, τὰ αὐτὰ καὶ διδακτέον

Cap. III. Sumatur jam a Platone primum, quod in quinto de Republica docuit, ubi de natura mulierum incipit, eadem ipſis cum viris ſtudia tractare praecipiens; deinde ipſe ſermonem aggreditur aitque, non conceſſurum fore aliquem, eandem eſſe naturam et maris et foeminae corporis, ac oſtendit, in quo eandem dixerit; tota vero ipſius oratio ſic habet. *Utrum inter canes gregis cuſtodes foeminas ipſas cenſemus una eadem cuſtodire debere, et una venari, ac caetera omnia communiter facere? An foeminas quidem intus quaſi domeſtica aſſervare opera, ut quae nequeant alia obire propter ipſum catulorum partum et nutrimentum, maſculos autem labores ſubire, omnemque armenti curam gerere? Communiter his, inquit, omnia tribuimus, niſi quod foeminis ut imbecillioribus, maribus ut robuſtioribus utimur. Fierine poteſt, ut animali aliquo ad eadem utaris, niſi eadem ratione nutriveris erudierisque? Non profecto. Si ergo foeminis ad eadem utemur ac*

αὐτάς. ναί. μουσικὴ μὲν ἐκείνοις καὶ γυμναστικὴ ἐδόθη. ναί. καὶ ταῖς γυναιξὶν ἄρα τούτω τὼ τέχνα, καὶ τὰ περὶ τὸν πόλεμον ἀποδοτέον τε καὶ χρηστέον κατὰ ταὐτά. ἐν τούτοις καθόλου προειπὼν ὁ Πλάτων, ὅτι τῶν αὐτῶν ἁπάντων ἐστὶ μεταδοτέον τῷ θήλει γένει, μετὰ ταῦτα καὶ περὶ γυμνασίων ὅσα γυμνοὶ γυμναζόμεθα, καὶ περὶ τῆς ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχήσεως, ὅσα τε πολέμων ἕνεκα διδάσκεται καὶ ἀσκεῖται, μετέχειν ἀξιοῖ καὶ τὰς γυναῖκας, ἐπ᾽ αὐτῶν δ᾽ ἀντιλαμβανόμενος τοῦ λόγου τάδε φησί. βούλει οὖν, ἦν δ᾽ ἐγώ, ἡμεῖς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἀμφισβητήσωμεν, ἵνα μὴ ἔρημα τὰ τοῦ ἑτέρου λόγου πολιορκῆται; οὐδὲν, ἔφη, κωλύει. λέγωμεν δὴ ὑπὲρ αὐτῶν, ὅτι, ὦ Σώκρατές τε καὶ Γλαύκων, οὐδὲν δεῖ ὑμῖν ἄλλους ἀμφισβητεῖν, αὐτοὶ γὰρ ἐν ἀρχῇ τῆς κατοικήσεως, ἣν οἰκίζετε πόλιν, ὁμολογεῖτε δεῖν κατὰ φύσιν ἕκαστον ἕνα ἓν τὸ αὑτοῦ πράττειν, ὡμολογήσαμεν, οἶμαι. πῶς γὰρ οὔ; ἔστιν οὖν ὅπως οὐ πάμπολυ διαφέρει γυνὴ ἀνδρὸς τὴν φύσιν; πῶς οὐ διαφέρει; οὐκ οὖν ἄλλο καὶ ἔργον ἑκατέρῳ προσήκει προστάττειν τὸ κατὰ τὴν

viris, in eisdem erudire decet. Certe. Musica autem et gymnastica illis concessa est. Sane. Mulieribus igitur artes hae similiter et res bellicae tribuendae sunt, ad eademque his uti decet. In his generatim Plato praefatus, quod omnia eadem muliebri generi distribuenda sunt, postea etiam de exercitiis, quae nudi obimus, et de equitatu, quaeque bellorum causa docentur exercenturque, censet etiam mulieres aggredi. Porro de ipsis sermonem occipiens, haec ait. *Vis ergo, ut nos aliorum causa nonis ipsis adversemur dubitando, num sine defensione, quae sunt rationis alterius, oppugnentur? Nihil prohibet. Dicam igitur sub eorum persona hunc in modum: Nihil opus est, o Socrates atque Glauco, ut alii vobis repugnent; nam inter vos statim a principio condendae civitatis constitit, oportere secundum naturam unumquemque unum quippiam, quod suum esset, peragere. Constitit, quidni? Estne igitur ubi non longe mulier ipsa natura a viro differt? Cur non differat? Ergo nonne opus utrique aliud pro na-*

ἑαυτοῦ φύσιν; τί μήν; πῶς οὖν οὐχ ἁμαρτάνετε νυνὶ, καὶ τἀναντία ὑμῖν αὐτοῖς λέγετε φάσκοντες αὖ τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας δεῖν τὰ αὐτὰ πράττειν, πλεῖστον κεχωρισμένην φύσιν ἔχοντας; ἕξεις τι, ὦ θαυμάσιε, πρὸς ταῦτ᾽ ἀπολογεῖσθαι; ἐν τούτοις εἰπών τινα περὶ τῆς ἀντιλογικῆς δυνάμεως, ἐφεξῆς γράφει τὴν ῥῆσιν τῆς ἀντιλογίας ὧδέ πως. κινδυνεύομεν οὖν ἄκοντες ἀντιλογίας ἅπτεσθαι. πῶς; τὸ τὴν αὐτὴν φύσιν, ὅτι οὐ τῶν αὐτῶν δεῖ ἐπιτηδευμάτων τυγχάνειν, πάνυ ἀνδρείως τε καὶ ἐριστικῶς κατὰ τὸ ὄνομα διώκομεν, ἐπεσκεψάμεθα δὲ οὐδ᾽ ὁτιοῦν, τί εἶδος τὸ τῆς ἑτέρας τε καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως, καὶ πρὸς τί τεῖνον ὡριζόμεθα τότε τὰ ἐπιτηδεύματα ἄλλῃ φύσει ἄλλα, τῇ δὲ αὐτῇ τὰ αὐτὰ ἀπεδίδομεν. οὐ γὰρ οὖν, ἔφη, ἐπεσκεψάμεθα. τοιγάρτοι, εἶπον, ἔξεστιν ἡμῖν, ὡς ἔοικεν, ἀνερωτᾷν ἡμᾶς αὐτοὺς, εἰ ἡ αὐτὴ φύσις φαλακρῶν καὶ κομητῶν, καὶ οὐχ ἡ ἐναντία, καὶ ἐπειδὰν ὁμολογῶμεν, ἐναντίαν εἶναι, ἐὰν φαλακροὶ σκυ-

tura utriusque est tribuendum? Procul dubio. Quomodo igitur aberratis nunc vobisque ipsi contradicitis, quandoquidem affirmatis, viros et mulieres oportere eadem operari, cum tamen natura valde inter se discrepent? Habebisne, o vir mirifice, quid ad haec respondeas? Quum is quaedam de facultate contradictoria dixisset, deinceps subjungit verba contradictionis hunc in modum. *Adducimur sane inviti contradictionem attingere. Qua ratione? quod natura eadem opera eadem tractare non debeat, fortiter admodum et contentiose, si verba inspicias, contendimus. Consideravimus autem nullo pacto, quae species alterius ejusdemve naturae sit, et quorsum respicientes tunc descripserimus, quando diversae naturae studia diversa, eidem vero eadem attribuebamus. Certe nequaquam id cogitavimus. Caeterum licet nobis, ut videtur, a nobis ipsis exquirere, numquid eadem natura calvorum sit et comatorum, an contraria potius; ac postquam concesserimus, esse contrariam, si calvi coria incidant, calceosque conficiant, haudquaquam*

τοτομῶσι, μὴ ἐᾷν κομήτας, ἐὰν δ' αὖ κομῆται, μὴ τοὺς ἑτέρους. [254] γελοῖον μὲν τἂν εἴη, ἔφη. ἆρα καὶ ἄλλο τι, εἶπον ἐγὼ, γελοῖον, ἢ ὅτι τότε οὐ πάντως τὴν αὐτὴν καὶ τὴν ἑτέραν φύσιν ἐτιθέμεθα, ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ εἶδος τῆς ἀλλοιώσεώς τε καὶ ὁμοιώσεως μόνον ἐφυλάττομεν τὸ πρὸς αὐτὰ τεῖνον τὰ ἐπιτηδεύματα; οἷον ἰατρικὸν μὲν καὶ ἰατρικὴν τὴν ψυχὴν ἔχοντα τὴν αὐτὴν φύσιν ἔχειν ἐλέγομεν. ἢ οὐκ οἴει; ἔγωγε. ἰατρικὸν δέ γε καὶ τεκτονικὸν ἄλλην; πάντως που. οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγὼ, καὶ τὸ τῶν ἀνδρῶν καὶ τὸ τῶν γυναικῶν γένος, ἐὰν μὲν πρὸς τέχνην τινὰ ἢ ἄλλο ἐπιτήδευμα διαφέρον φαίνηται, τοῦτο δὴ φήσομεν ἑκατέρῳ δεῖν ἀποδιδόναι, ἐὰν δ' αὐτῷ τούτῳ φαίνηται διαφέρειν, τῷ τὸ μὲν θῆλυ τίκτειν, τὸ δ' ἄῤῥεν ὀχεύειν, οὐδέν τί πω φήσομεν μᾶλλον ἀποδεδεῖχθαι, ὡς πρὸς ὃ ἡμεῖς λέγομεν διαφέρει γυνὴ ἀνδρὸς, ἀλλ' ἔτι οἰησόμεθα δεῖν τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύειν τούς τε φύλακας ἡμῶν καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν. καὶ ὀρθῶς γ', ἔφην. οὐκοῦν μετὰ τοῦτο

sinere comatos homines eadem facere, sin autem comati, calvos nequaquam permittere. At ridiculum id esset, inquit. An ob aliud ridendum istud, quam quod tunc non omnino eandem et diversam naturam posuimus, sed illam duntaxat dissimilitudinis et similitudinis speciem observavimus, quae ad ipsa eadem studia pertinebat? quemadmodum medicum et hominem habentem animum idoneum medicinae studiis naturam eandem habere diximus. An non censes? Equidem. Medicum vero et architectum aliam? Omnino. Quare virorum mulierumque genus si ad artem aliquam aut studium aliud inter se in aliquo differre videantur, hoc utrique assignandum esse dicemus; sin autem hoc ipso duntaxat discrepare invicem videantur, quod foemina quidem concipit, vir gignit, nihilo magis admittemus ostensum fuisse, quantum ad id, de quo nunc nos loquimur, spectat, quod a viro foemina differat, sed adhuc censebimus, tam custodes nostros quam mulieres ipsorum eadem apud nos exercere debere. Recte nimirum. Nonne

κελεύομεν τὸν τὰ ἐναντία λέγοντα τοῦτο αὐτὸ διδάσκειν ἡμᾶς, πρὸς τίνα τέχνην ἢ τί ἐπιτήδευμα τῶν περὶ πόλεως κατασκευὴν, οὐχ ἡ αὐτὴ, ἀλλ' ἑτέρα φύσις γυναικός τε καὶ ἀνδρός. δίκαιόν γ' οὖν. τάχα τοίνυν ἂν, ὅπερ σὺ ὀλίγῳ πρότερον ἔλεγες, εἴποι ἂν καὶ ἄλλος, ὅτι ἐν μὲν τῷ παραχρῆμα ἱκανῶς εἰπεῖν οὐ ῥᾴδιον, ἐπισκεψαμένῳ δὲ οὐδὲν χαλεπόν. εἴποι γὰρ ἄν. βούλει οὖν δεώμεθα τοῦ τὰ τοιαῦτα ἀντιλέγοντός μοι ἀκολουθῆσαι ἡμῖν, ἐάν πως ἡμεῖς ἐκεῖνο ἐνδειξώμεθα, ὅτι οὐδέν ἐστιν ἐπιτήδευμα ἴδιον γυναικὶ πρὸς διοίκησιν πόλεως; πάνυ γε. ἴθι δὴ, φήσομεν πρὸς αὐτὸν, ἀποκρίνου· ἆρ' οὕτως ἔλεγες, τὸν μὲν εὐφυῆ πρός τι εἶναι, τὸν δὲ ἀφυῆ, ἐν ᾧ ὁ μὲν ῥᾳδίως τι μανθάνοι, ὁ δὲ χαλεπῶς, καὶ ὁ μὲν ἀπὸ βραχείας μαθήσεως ἐπιπολὺ εὑρετικὸς εἴη οὗ ἔμαθεν, ὁ δὲ πολλῆς μαθήσεως τυχὼν καὶ μελέτης μηδὲ ἃ ἔμαθε σώζοιτο, καὶ τῷ μὲν τὰ τοῦ σώματος ἱκανῶς ὑπηρετοῖ τῇ διανοίᾳ, τῷ δ' ἐναντιοῖτο. ἆρα

post haec jubemus eum, qui contraria dicit, hoc ipsum nobis ostendere, ad quam artem quodve officium ex iis, quae instituendae civitati conducunt, non eadem sit, sed diversa viri mulierisve natura? Sic utique decet. Forte, quod tu paulo ante dicebas, alius quoque dicere poterit, subito quidem, quantum satis sit, dicere non facile esse, sin autem cogitetur, haud multum difficile. Diceret utique. Vis ergo oremus eum, qui haec nobis opponit, ut aures nobis praebeat, attendatque, si qua ratione ostendere queamus, nullum esse studium ad gubernandam civitatem mulieri proprium? Omnino. Age itaque, dicamus ad eum, responde, numquid ita dicebas, ad aliquod opus aliquem dextro sinistroque ingenio praeditum esse, ex eo intelligi, quod ille facile quippiam addiscit, ille difficile, et hic, si exiguum quid ab aliquo didicerit, ex eo ipse plurimum inveniat, ille vero, cum plura didicerit meditatusque sit, paulo post obliviscitur, atque alteri corporis membra abunde menti subserviunt, alteri contra. An alia praeter haec sunt, quibus homi-

ἀλλ' ἅττα ἐστὶν, ἢ ταῦτα, οἷς τὸν εὐφυῆ πρὸς ἕκαστα καὶ τὸν μὴ ὡρίζου; οὐδεὶς, ἦ δ' ὅς, ἄλλα φήσει. οἶσθά τι οὖν ὑπὸ ἀνθρώπων μελετώμενον, ἐν ᾧ οὐ πάντα ταῦτα τὸ τῶν ἀνδρῶν γένος διαφερόντως ἔχει τοῦ τῶν γυναικῶν; ἢ μακρολογοῦμεν τήν θ' ὑφαντικὴν λέγοντες καὶ τὴν τῶν ποπάνων τε καὶ ἑψημάτων θεραπείαν, ἐν οἷς δή τι δοκεῖ τὸ γυναικεῖον γένος εἶναι, οὗ καὶ καταγελαστότατόν ἐστι πάμπολυ ἡττώμενον; ἀληθῆ λέγεις, ἔφη, ὅτι πολυκρατεῖται ἐν ἅπασιν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὸ γένος τοῦ γένους. γυναῖκες μέντοι πολλαὶ πολλῶν ἀνδρῶν βελτίους εἰς πολλὰ, τὸ δ' ὅλον ἔχει, ὡς σὺ λέγεις. οὐδέν ἐστιν ἄρα, ὦ φίλε, ἐπιτήδευμα τῶν πόλιν διοικούντων γυναικὸς, διότι γυνὴ, οὐδὲ ἀνδρὸς, διότι ἀνὴρ, ἀλλ' ὁμοίως διεσπαρμέναι αἱ φύσεις ἐν ἀμφοῖν τοῖν ζώοιν, καὶ πάντων μὲν μετέχει γυνὴ ἐπιτηδευμάτων κατὰ φύσιν, πάντων δ' ἀνὴρ, ἐπὶ πᾶσι δ' ἀσθενέστερον γυνὴ ἀνδρός. πάνυ γε. τί οὖν ἀνδράσι ταῦτα προστάξομεν, γυναικὶ δ' οὐδέν; ἢ καὶ πῶς; ἀλλ' ἔστι γὰρ, οἶμαι, ὡς

nem aliqua indole bona praeditum a mala praedito distinguis? Nullus alia dixerit. Nostine, aliquid ab hominibus exerceri, in quo non omnia eadem virorum genus et excellentius habeat, quam mulierum genus? An late verbis vagabimur, texendi artificium commemorantes, placentarumque et obsoniorum confectionem, in quibus aliquid esse genus mulierum videtur, ubi maxime ridiculum sane apparet, quum vincitur? Vera loqueris, quia longe in omnibus (ut sic dixerim) genus a genere superatur. Mulieres autem multae multis viris ad multa praestantiores. Totum ita habet, ut dicis. Nullum igitur est, o amice, inter eos, qui civitatem gubernant, studium mulieris proprium, qua mulier est, aut viri proprium, qua vir, sed aeque dispersae in animantibus utriusque naturae, et omnium studiorum natura compos est mulier; item et vir; in omnibus autem foemina imbecillior viro. Sic est prorsus. Quid igitur? viris omnia praecipiemus, mulieri autem nihil? At quomodo? Est utique, ut nos affirmamus, inter mulieres quoque alia medicinae

φήσομεν, καὶ γυνὴ ἰατρικὴ, ἣ δ' οὔ, καὶ μουσικὴ, ἣ δ' ἄμουσος φύσει. τί μήν; γυμναστικὴ δὲ ἄρ' ἢ καὶ πολεμικὴ, ἣ δὲ ἀπόλεμος καὶ οὐ φιλογυμναστική; οἶμαι ἔγωγε. τί δὲ φιλόσοφός τε καὶ θυμοειδὴς, ἣ δὲ ἄθυμος καὶ μισόσοφος; ἔστι καὶ ταῦτα. ἔστιν ἄρα καὶ φυλακικὴ γυνὴ, ἣ δ' οὔ. ἢ οὐ τοιαύτην καὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν φυλακικῶν φύσιν ἐξελεξάμεθα; τοιαύτην μὲν οὖν. καὶ γυναικὸς ἄρα καὶ ἀνδρὸς ἡ αὐτὴ φύσις εἰς φυλακὴν πόλεως, πλὴν ὅσα ἡ μὲν ἀσθενεστέρα, ὁ δ' ἰσχυρότερός ἐστι. φαίνεται. [255] καὶ γυναῖκες ἄρα τοιαῦται τοῖς τοιούτοις ἀνδράσιν ἐκλεκτέαι συνοικεῖν τε καὶ φυλάττειν, ἐπεί πέρ εἰσιν ἱκαναὶ καὶ ξυγγενεῖς αὐτοῖς τὴν φύσιν. πάνυ γε. τὰ δ' ἐπιτηδεύματα οὐ ταὐτὰ ἀποδοτέα ταῖς αὐταῖς φύσεσι; ταὐτά. ἥκομεν ἄρα εἰς τὰ πρότερα περιφερόμενοι καὶ ὁμολογοῦμεν, μὴ παρὰ φύσιν εἶναι ταῖς τῶν φυλάκων γυναιξὶ μουσικήν τε καὶ γυμναστικὴν ἀποδιδόναι. παντάπασι μὲν οὖν. ἐν τούτοις ἅπασιν ἐφ' ἑνὸς παραδείγματος τοῦ τῶν γυναικῶν

apta, alia minime, alia muſicae, alia a Muſis natura abhorret. Quidni? Et alia quidem ad exercitationes gymnaſticas et rem militarem prompta, alia vero ad haec inepta. Sic arbitror. An non una quidem ſapientiae ſtudioſa eſt, altera ſapientiam ſpernit? et una elato animo, altera demiſſo? Et his aſſentior. Eſt ergo et inter foeminas quaedam ad cuſtodiendum idonea, quaedam minime. An non naturam quandam hujusmodi civitatem cuſtodientium virorum elegimus? Ejusmodi certe. Mulieris itaque et viri eadem ad cuſtodiendam civitatem natura, niſi quod haec imbecillior, illa robuſtior exiſtat. Ita apparet. Mulieres itaque tales eligendae ſunt, ut una cum viris et colant et cuſtodiant civitatem, poſtquam idoneae ſunt et natura ipſis cognatae. Omnino. Studia vero nonne eadem eisdem naturis ſunt tribuenda? Eadem. Venimus igitur ad priora illa longo circuitu, fatemurque, non eſſe contra naturam, ut cuſtodum mulieres muſicam et gymnaſticam exerceantur. Prorſus. In his omnibus uno exemplo mulierum exer-

ἐγύμνασεν ἡμᾶς εὑρετικούς τε καὶ διακριτικοὺς εἶναι, κατὰ τί μὲν ὅμοια ταῖς φύσεσίν ἐστι, κατὰ τί δ' ἀνόμοια τὰ παραβαλλόμενα. γυναῖκες γὰρ ἀνδράσιν ὁμοῖαι μέν εἰσιν, καθὸ καὶ αὐταὶ ὑπάρχουσι λογικὰ ζῶα, τουτέστιν ἐπιστήμης δεκτικά· καθ' ὅσον δὲ τὸ μὲν τῶν ἀνδρῶν γένος ἰσχυρότερον ὑπάρχει καὶ εἰς ἅπαν ἔργον τε καὶ μάθημα βέλτιον, αἱ γυναῖκες δ' ἀσθενέστεραί τε καὶ χείρους, ἀνόμοιαί γε κατὰ τοῦτ' εἰσιν· ὥσπερ γε πάλιν ἐναντίως ἔχουσι, καθ' ὅσον αὗται μὲν ὑπάρχουσι θήλειαι, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς κύησιν ἐπιτήδεια ταῖς μὲν γυναιξίν ἐστι μόρι' ἄττα τοῦ σώματος ὑπὸ τῆς φύσεως παρεσκευασμένα, τοῖς δ' ἄῤῥεσιν οὐκ ἔστιν. ὥστ' ἀληθῶς ἄν τις φαίη, κατά τι μὲν ὁμοίως διακεῖσθαι τὰς γυναῖκας τοῖς ἀνδράσι, κατά τι δ' ἐναντίως. ἐπειδὰν μὲν οὖν (333) τις κατὰ τὴν ὁμοιότητα τὴν μετάβασιν ἀπὸ θατέρου ποιῆται πρὸς τὸ ἕτερον, ἀληθεύσει, ἐπειδὰν δὲ κατὰ τὴν ἀνομοιότητα, ψεύσεται, καὶ πολὺ μᾶλλον κατὰ τὴν ἐναντίωσιν. ὡς γὰρ ὁ Ἱπποκράτης ἐν τῷ κατ' ἰητρεῖον ἔγραψε, κελεύων ἡμᾶς ἐξ ἀρχῆς ἢ ὅμοια ἢ ἀνό-

cuit nos, quomodo invenire ac discernere possimus, in quo quidem similia naturis, in quo dissimilia ea, quae conferuntur, existant. Nam mulieres viris similes quidem sunt, quatenus et hae animalia existunt rationalia, hoc est scientiae capacia; quatenus autem virorum genus fortius est, et ad omne opus et disciplinam praestantius, mulieres autem imbecilliores deterioresque, dissimiles in hoc existunt; quemadmodum rursus e contrario habent, quatenus hae quidem sunt foeminae, eoque ad concipiendum idoneae; mulieribus autem certae quaedam sunt corporis partes a natura constructae, masculis autem non sunt. Quare vere aliquis dixerit, in aliquo mulieres viris respondere structura simili, in aliquo contra. Quum igitur aliquis secundum similitudinem ab alio ad aliud transgreditur, vera dicet. Ubi autem secundum dissimilitudinem, mentietur, et multo magis secundum contrarietatem. Ut enim Hippocrates in opere de re medica prodidit, praecipiens nos ab initio, an similia vel dissimilia

μοια σκοπεῖσθαι, προσέθηκε δὲ ἐν τῷ Προγνωστικῷ καὶ τὸ ἐναντίον οἷς ἔλεγεν ἐπὶ τοῦ προσώπου, τὸ δ᾽ ἐναντιώτατον τοῦ ὁμοίου δεινότατον, οὕτως φαίνεται καὶ ὁ Πλάτων τὴν ἀπόδειξιν πεποιημένος ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει.

Κεφ. δ΄. Προσθῶμεν οὖν ἔτι καὶ ἄλλο τῶν ὑφ᾽ Ἱπποκράτους γεγραμμένων παραδείγματος ἕνεκα τοῦ διακρίνειν ἐν τοῖς παραβαλλομένοις ὅσον καθ᾽ ὅμοιόν ἐστι, καὶ ὅσον ἀνόμοιον. ἔστι δ᾽ ἡ λέξις ἐκ τοῦ περὶ ἄρθρων συγγράμματος ὧδέ πως ἔχουσα. γιγνώσκειν δ᾽, εἰ ἐκπέπτωκεν ὁ βραχίων, τοῖσι χρὴ τοῖσι σημείοισι. τοῦτο μὲν, ἐπειδὴ δίκαιον ἔχουσι τὸ σῶμα οἱ ἄνθρωποι, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὰ σκέλη, παραδείγματι χρὴ χρῆσθαι τῷ ὑγιεῖ πρὸς τὸ μὴ ὑγιὲς, μὴ τὰ ἀλλότρια ἄρθρα καθορῶντα, (ἄλλοι γὰρ μᾶλλον ἄλλων ἔξαρθροι πεφύκασιν,) ἀλλὰ τὰ αὐτοῦ τοῦ κάμνοντος, ὂν ἀνόμοιον τὸ ὑγιὲς τῷ κάμνοντι. καὶ τοῦτο εἴρηται μὲν ὀρθῶς. παραξύνεσιν δ᾽ ἔχει πάνυ πολλὴν διὰ τοιαῦτα, καὶ οὐκ ἀρκέει μοῦνον λόγῳ εἰδέναι τὴν τέχνην ταύτην, ἀλλὰ καὶ ὁμιλίῃ ὁμιλέειν. πολλοὶ γὰρ ὑπὸ ὀδύνης, ἢ καὶ ὑπὸ ἀλλοίης

sint, contemplari, apposuit in Opere Prognostico etiam contrarium iis, quae in facie enumeravit: Quod maxime contrarium est simili, pessimum est. Sic et Plato videtur demonstrationem in oratione superius comprehensa fecisse.

Cap. IV. Adjungamus igitur et aliud adhuc ex Hippocratis scriptis exempli gratia, ut discernamus, quid simile et quid dissimile existat. Verba ipsius ex commentario de articulis haec sunt. *An brachium exciderit, his notis cognoscendum est. Hoc sane, quum dextrum habent corpus homines, manus et crura, exemplo convenit uti sano ad non sanum, non alienos articulos inspiciendo, (alii siquidem aliis magis sunt exarticulati,) sed ipsius aegrotantis, an sanum laboranti sit dissimile. Atque hoc sane dictum est recte. Verum deceptionem non exiguam propter talia continet. Ac non satis est sermone tantum persequi hanc artem, verum et usu tractare oportet. Nam multi prae dolore vel alia etiam*

προφάσιος, οὐκ ἐξεστεώτων αὐτοῖσι τῶν ἄρθρων, ὅμως οὐ δύνανται εἰς τὰ ὅμοια σχήματα καθεστάναι, ἐς οἷά περ τὸ ὑγιεινὸν σῶμα σχηματίζεται. προξυνιέναι οὖν καὶ ἐννοεῖν καὶ τὸ τοιόνδε σχῆμα χρή. ἀτὰρ καὶ ἐν τῇ μασχάλῃ ἡ κεφαλὴ τοῦ βραχίονος φέρεται ἐγκειμένη πολλῷ μᾶλλον τοῦ ἐκπεπτωκότος, ἢ τοῦ ὑγιέος. τοῦτο δ᾽ ἄνωθεν κατὰ τὴν ἐπωμίδα κοῖλον φαίνεται τὸ χωρίον, καὶ τὸ τοῦ ἀκρωμίου ὀστέον ἐξέχον φαίνεται, ἅτε ὑποδεδυκότος ἤδη τοῦ ἄρθρου ἐς τὸ κάτω τοῦ χωρίου. παραξύνεσιν μὴν κἂν τούτῳ ἔχει τινά. ἀλλ᾽ ὕστερον περὶ αὐτοῦ γραφήσεται, ἄξιον γὰρ γραφῆς ἐστι. τούτου δὲ τοῦ ἐκπεπτωκότος ὁ ἀγκὼν φαίνεται [256] ἀφεστεὼς μᾶλλον ἀπὸ τῶν πλευρέων, ἢ ἀπὸ τοῦ ἑτέρου. εἰ μέντοι τις προσαναγκάζοι, προσάγεται μὲν, ἐπιπόνως δέ. τοῦτο δ᾽ ἄνωθεν τὴν χεῖρα ἆραι εὐθεῖαν παρὰ τὸ οὖς, ἐκτεταμένου τοῦ ἀγκῶνος, οὐ μᾶλλον δύνανται, ὥσπερ τὴν ὑγιέα, οὐδὲ παράγειν ἔνθα καὶ ἔνθα ὁμοίως. αὕτη μὲν ἡ τοῦ Ἱπποκράτους ῥῆσις ἡ αὐτὴ τῇ κατὰ τὸ Προγνωστικόν. ὡς γὰρ ἐκεῖ τὸ πρόσωπον ἡμᾶς τοῦ νοσοῦντος ἐκέλευσε σκοπεῖ-

occasione, articuli quamvis non excesserint ipsis loco, nequeunt tamen in similes ipsis figuras reverti, ac subsistere, quomodo sanum corpus figuratur. Itaque perpendere prius et considerare etiam talem figuram oportet. Sed in scapulis caput brachii insitum fertur multo magis elapsi, quam sani. Hic autem superiori parte in clavicula cava apparet regio, et os summi humeri excedere videtur, tanquam articulo jam in internam partem submerso; deceptionem tamen etiam in hoc aliquam habet. Verum de hoc postea scribetur, dignum enim est, cujus fiat mentio. Hoc elapso, interior cubitus apparet recedere magis a costis, quam ab altero. Si vero aliquis adigat, adducitur quidem, sed laboriose. In hoc autem manum recta ad aurem cubito extenso attollere non magis possunt, quam sanam, neque circumducere huc et illuc similiter. Haec sane Hippocratis verba sunt similia iis, quae in Opere Prognostico tradit. Quemadmodum enim illic faciem nos aegrotantis jussit inspicere, utrum similis sit an dissimi-

σθαι, πότερον ὅμοιόν ἐστιν ἢ ἀνόμοιον τῷ τῶν ὑγιαινόντων, μάλιστα δ᾽ εἰ αὐτὸ ἑαυτῷ, οὕτως νῦν τὸ ἐκπεπτωκὸς ἄρθρον τῷ ὑγιεῖ παραβάλλει τὴν παραβολὴν ποιούμενος ἐπ᾽ αὐτοῦ τοῦ πεπονθότος ἀνθρώπου· ἀπάτη γὰρ, ἣν παραξύνεσιν ὠνόμασε, γίγνεται πολλάκις, ἐὰν τοῖς ἀλλοτρίοις ἄρθροις παραβάλλῃς αὐτό. καὶ μέντοι καὶ ὡς ἐκ τῶν κατὰ μέρος, εἰ ὅμοιόν ἐστι τῷ κατὰ φύσιν ἔχοντι τό γε πεπονθὸς, ἔνεστι διαγνῶναι, καθάπερ ἐν τῷ Προγνωστικῷ διῆλθεν, οὕτως κἀνταῦθα, τὰ μὲν ἄλλα γράψας καλῶς, ἐν ᾧ δ᾽ ἄν τι σφαλείη διὰ τὴν πρὸς τὸ ἐξηρθρηκὸς ὁμοιότητα, τοῦτ᾽ ἐπισημηνάμενος, ὡς παραξύνεσιν ἔχον καὶ αὐτό. ταπεινὴ γὰρ ἡ ἐπωμὶς οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ἐξηρθρηκότων ἐστὶν, ἀλλὰ κἀπὶ τῶν ἀπόσπασμα κατὰ τὸ ἀκρώμιον ἐχόντων, ὥστε συγχεῖσθαι κατὰ τοῦτο τὴν διάγνωσιν τῶν ἐξαρθρημάτων, εἰς κοινὸν σημεῖον ἀφικνουμένην τοῖς ἀπεσπασμένον ἔχουσι τὸ ἀκρώμιον. ἀλλὰ κἀνταῦθα πάλιν, ὅπερ καθόλου διὰ τοῦ κατ᾽ ἰητρεῖον ἀπεφήνατο, τοῦτο νῦν ἑνὸς εἴδους ἐποίησεν, ἐπιδείξας οὐ μόνον ᾗ ὅμοια τὰ σημεῖα τῶν δύο παθῶν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ

lis ſanis, praeſertim an ipſa ſibi reſpondeat, ita nunc elapſum articulum ſano comparat, comparatione in ipſo affecto homine facta. Deceptio enim, quam falſam notitiam vocant, frequenter accidit, ſi alienis articulis ipſum conferas. Quin etiam ex particularibus, an ſimilis ſit naturaliter habenti affectus, licet dignoſcere; quemadmodum in Opere Prognoſtico percenſuit, ita et hic, alia quidem recte ſcribens; in quo autem quis nonnihil aberraret propter ſimilitudinem ad luxatum, id ſignificans, quomodo et ipſum deceptionem habeat. Humilis enim clavicula non ſolum in luxatis eſt, ſed etiam qui divulſionem in ſummo humero ſuſtinent, ut in hoc confundatur dignotio luxationum, quae ſignum commune ſortitur iis, qui ſummum humerum habent avulſum. Sed hic quoque rurſus, quod generatim in opere de re medica pronunciavit, id nunc unius ſpeciei fecit, oſtendens non ſolum quatenus ſimilia duorum affectuum ſunt,

ἡ ἀνόμοια. κοίλη μὲν οὖν ἡ ἐπωμὶς ἐπ' ἀμφοῖν φαίνεται, τῶν δὲ ἄλλων συμπτωμάτων, ὧν τὸν κατάλογον ἔγραψεν ἐπὶ τῶν ἐξηρθρηκότων ὤμων, οὐδὲν συμβαίνει κατὰ τὰ τῶν ἀκρωμίων ἀποσπάσματα, περὶ ὧν κατὰ τὴν προγεγραμμένην ῥῆσιν οὕτως εἶπε. τούτου δὲ τοῦ ἐκπεπτωκότος ὁ ἀγκὼν φαίνεται ἀφεστεὼς μᾶλλον ἀπὸ τῶν πλευρῶν, ἢ τοῦ ἑτέρου. εἰ μέντοι τις προσαναγκάζοι, προσάγεται μὲν, ἐπιπόνως δέ. τοῦτο δὲ ἄνω ἀεῖραι τὴν χεῖρα ἰθεῖαν παρὰ τὸ οὖς, ἐκτεταμένου τοῦ ἀγκῶνος, οὐ μάλα δύναται, ὥσπερ καὶ τὴν ὑγιέα, οὐδὲ παράγειν ἔνθα καὶ ἔνθα ὁμοίως. ταῦτα μὲν ἐπὶ τῶν ἐξηθρηκότων φαίνεται γιγνόμενα, μηδὲν τοιοῦτον πασχόντων, οἷς ἀπέσπασται τὸ ἀκρώμιον· μόνοις γὰρ αὐτοῖς κοινόν ἐστι τὸ τὴν ἐπωμίδα φαίνεσθαι κοίλην. ἔστι δὲ καὶ κατὰ τοῦτο τὸ κοινὸν οὐ μόνον ὁμοιότης, ἀλλὰ καὶ ἀνομοιότης· φαίνεται γὰρ ὁ τόπος ὢν ταπεινότερος, οὐ μὴν καὶ γεγονώς γε κατὰ ἀλήθειαν ἑαυτοῦ ταπεινότερος, ὡς ἐπὶ τῶν ἐξηρθρηκότων ὤμων. ἐπ' ἐκείνων μὲν γὰρ, τῆς κεφαλῆς τοῦ βραχίονος εἰς τὴν μασχάλην καταπεσούσης, ὁ πρότερον ὑπάρχων

ſed etiam quatenus diſſimilia. Cava igitur clavicula in utrisque apparet. Ex aliis autem ſymptomatis, quae enumeravit in luxatis articulis, nullum in ſummorum humerorum avulſionibus accidit, de quibus ad praeſcripta verba ita ait. *Hoc elapſo, interior cubitus recedere magis a coſtis quam ab altero videtur. Si vero quis compellat, adducitur quidem, ſed cum dolore. In hoc ſurſum manum tollere recta ad aurem cubito extenſo non admodum poteſt, quemadmodum et ſanam ne adducere quidem huc et illuc ſimiliter.* Haec in luxatis fieri apparent, quum nihil ejusmodi accidat iis, quibus ſummus humerus avulſus eſt. Quippe ſolis ipſis commune eſt claviculam apparere concavam. Eſt autem et in hoc commune non modo ſimilitudo, ſed etiam diſſimilitudo. Nam locus videtur eſſe humilior, cum tamen re vera non ſit humilior, quam fuerit affectus, ut in luxatis humeris. In illis enim, capite brachii in ſcapulas delapſo, tumor primum clavicularum loco eminens vere evanuit;

ὄγκος ἐν τῷ κατὰ τὴν ἐπωμίδα τόπῳ κατ᾽ ἀλήθειαν ἀπόλωλεν, ἐν δὲ τοῖς ἀποσπάσμασιν οὗτος μὲν ὁ αὐτὸς διαμένει, μεταστάντος δ᾽ εἰς ὕψος τοῦ ἀκρωμίου, φαντασία ψευδὴς γίγνεται τῆς τοῦ τόπου ταπεινώσεως. ἴσως οὖν ἄμεινόν ἐστι καὶ μίαν ἄλλην ἔτι παραγράψαι ῥῆσιν ἐκ τοῦ περὶ ἄρθρων, ἐν ᾗ καθ᾽ ἓν πάθος ἐπιδείκνυσιν ὁ Ἱπποκράτης ὁμοιότητά τε καὶ ἀνομοιότητα σφάλλουσαν τοὺς πολλοὺς τῶν ἰατρῶν. ὅταν τις ἐξαρθρήσῃ σπόνδυλος εἰς τὸ πρόσω ταπεινὸν, κατὰ τοῦτο γίγνεται τὸ χωρίον τῆς ῥάχεως. ἐνίοτε δὲ, περιθραυσθεισῶν τῶν κατὰ τοὺς σπονδύλους ὀπισθίων ἀποφύσεων, ἐξ ὧν ἡ τῆς ῥάχεως ἄκρα γεννᾶται, κοῖλος καὶ ταπεινὸς ὁ τόπος φαίνεται, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἐξηρθρηκότων εἰς τὸ πρόσω σπονδύλων. ἔστι δὲ τοῦτο μὲν τὸ πάθος εὐιατότατον, ὀλεθριώτατον δὲ τὸ ἕτερον. ἀγνοοῦντας δὲ τῶν ἰατρῶν ἐνίους τὴν διαφορὰν αὐτῶν ὁ Ἱπποκράτης φησὶν οἴεσθαι τεθεραπευκέναι ῥᾳδίως τὴν εἰς τὰ πρόσω τῶν σπονδύλων μετάστασιν. ὀνομάζει δὲ τὴν εἰς τὸ πρόσω ταύτην, οὐ μόνον οὕτως, ἀλλὰ καὶ ἔσω καλῶν, ἔσω μὲν δηλονότι τὸ βάθος τοῦ σώματος, [257] ἔξω δὲ τὸ ἐπιπολῆς ὄπισθέν

in avulſionibus autem hic quidem ipſe permanet, ſed humero ſummo in altum traducto, falſa loci depreſſionis imaginatio oboritur. Forſitan praeſtiterit etiam aliam unam adhuc ſententiam aſcribere ex commentario de articulis, ubi in uno affectu Hippocrates oſtendit ſimilitudinem et diſſimilitudinem plerosque medicos fallere. Quum aliqua vertebra luxata fuerit in anteriora, juxta eam ſpinae locus humilis efficitur; nonnunquam et poſterioribus vertebrarum proceſſibus refractis, unde ſpinae elevatio fit, mancus et depreſſus locus apparet, quemadmodum in vertebris in anteriora luxatis. Eſt autem hic affectus curatu facillimus, alter vero pernicioſiſſimus: quorum differentiam ignorantes nonnullos medicos Hippocrates ait putare vertebrarum in anteriora prolapſum curaſſe ex facili. Nominat porro hunc in priora tranſitum, non ita ſolum, ſed etiam ad interiora, intra ſane profunditatem corporis, extra autem ſuperficiem

τε καὶ πρόσθεν. ἔστι δ' ἡ ῥῆσις αὐτοῦ, καθ' ἣν γέγραπται ταῦτα, αὕτη. ἐκ δὲ τοῦ ὄπισθεν οὐ ῥηΐδιον τοιαύτην ἐξίλασιν γενέσθαι εἰς τὸ εἴσω, εἰ μὴ ὑπέρβαρύ τι ἄχθος ἐμπέσοι. τῶν τε γὰρ ὀστέων τῶν ἐκπεφυκότων ἔξωθεν ἕκαστον τοιοῦτόν ἐστιν, ὥστε πρόσθεν ἂν αὐτὸ καταγείη, πρὶν ἢ μεγάλην ῥοπὴν εἴσω ποιῆσαι, τούς τε ξυνδέσμους βιασάμενον καὶ τὰ ἄρθρα τὰ ἐνηλλαγμένα, ὅ τε αὖ νωτιαῖος πονοίη ἂν, εἰ ἐξ ὀλίγου χωρίου τὴν περικαμπὴν ἔχοι, τοιαύτην ἐξίλασιν ἐξαλλομένου σπονδύλου, ὅ τε ἐκπηδήσας σπόνδυλος πιέζοι ἂν τὸν νωτιαῖον, εἰ μὴ καὶ ἀποῤῥήξειε, πιεσθεὶς δ' ἂν καὶ ἀπολελαμμένος πολλῶν καὶ μεγάλων καὶ ἐπικαίρων ἀπονάρκωσιν ποιήσειεν. ὥστ' οὐκ ἂν μέλοι τῷ ἰατρῷ ὅπως χρὴ τὸν σπόνδυλον κατορθῶσαι, πολλῶν καὶ βιαίων ἄλλων κακῶν παρεόντων. ὥστε δὴ οὐδ' ἐμβαλεῖν οἷόν τε οὔτε κατασείσειν, οὔτ' ἄλλῳ οὐδενὶ τρόπῳ πρόδηλον τῶν τοιούτων, εἰ μή τις διατεμὼν τὸν ἄνθρωπον, ἔπειτα ἐμβαλόμενος ἐς τὴν κοιλίην ἐκ τοῦ εἴσωθεν τῇ χειρὶ ἐς τὸ ἔξω ἀντωθέοι. κἀνταῦθα νεκρῷ μὲν οἷόν τε ποιέειν, ζῶντι

ante et post. Oratio ipsius est haec, qua illa tradidit. *Ex posteriori parte non facile est hujusmodi luxationem in anteriora fieri, nisi pergrave aliquod pondus incidat. Nam ex ossibus extrinsecus enatis unumquodque tale est, ut anterius ipsum frangatur, priusquam multum intro declinaverit, et ligamenta violenter adigens, et articulos e sede sua in aliam motos. Item spinalis medulla laborat, si modice e loco inflectatur, vertebra in eum modum exiliente; item vertebra luxata comprimit spinalem medullam, nisi etiam abruperit, pressa vero et gravata hac, multorum magnorum et insignium membrorum stuporem efficeret. Quare non poterit medicus, quomodo oportet, vertebram dirigere, multis violentisque aliis malis instantibus, ac ideo quod ne inserere quidem liceat, neque conquassare, neque alio ullo modo, constat, nisi quis, dissecto homine, deinde injecta in cavitatem ab interiori parte manu, foras repellat. Atque haec mor-*

δ' οὐ πάνυ. διὰ τί δὲ ταῦτα γράφω; ὅτι οἴονταί τινες ἰητρευκέναι τοὺς ἀνθρώπους (334), οἷσιν ἔσωθεν ἔπεσον σπόνδυλοι τελέως ὑπερβάντες τὰ ἄρθρα. καίτοι ῥηΐστην εἰς τὸ περιγένέσθαι τῶν διαστροφέων ταύτην ἔνιοι νομίζουσι καὶ οὐδὲν δέεσθαι ἐμβολῆς, ἀλλ' αὐτομάτως ὑγιέα γενέσθαι τὰ τοιαῦτα. ἀγνοοῦσι δὲ πολὺ, καὶ κερδαίνουσιν, ὅτι ἀγνοοῦσι. πείθουσι γὰρ τοὺς πέλας, ἐξαπατῶνται δὲ διὰ τόδε· οἴονται τὴν ἄκανθαν τὴν ἐξέχουσαν κατὰ τὴν ῥάχιν ταύτην τοῦ σπονδύλου αὐτὰς εἶναι, ὅτι στρογγύλον αὐτῶν ἕκαστον φαίνεται ψαυόμενον, ἀγνοοῦντες, ὅτι τὰ ὀστέα ταῦτά ἐστι τὰ ἀπὸ τῶν σπονδύλων πεφυκότα, περὶ ὧν ὀλίγῳ ἔμπροσθεν εἴρηται. οἷσι δὲ σπόνδυλοι πολλοὶ προσωτέρω ἄπεισι, στενοτάτην γὰρ πάντων ζώων ἄνθρωπος κοιλίην ἔχει, ὡς ἐπὶ μεγέθει ἀπὸ τοῦ ὄπισθεν εἰς τὸ ἔμπροσθεν, ὅτι καὶ κατὰ τὸ στῆθος. ὅταν οὖν τι τούτων τῶν ὀστέων τῶν ὑπερεχόντων ἰσχυρῶς καταγῇ, ἤν τε ἓν, ἤν τε πλείω, ταύτῃ ταπεινότερον τὸ χωρίον γίνεται, ἢ τὸ ἔνθεν καὶ ἔνθεν. διὰ

tuo licet facere, vivo non admodum. Cur autem haec scribo? quoniam putant nonnulli, homines se sanasse, quibus ab interiore parte vertebrae inciderant, omnino articulos praetergressi. Atqui facillimam curatu distortionem hanc quidam putant, ac nihil indigere injectione, sed sponte sua ejusmodi sanos fieri. Ignorant autem multum, et hoc lucrantur, quod ignorant. Nam proximis suadent, sed propter hoc decipiuntur. Putant, spinam excedentem in dorso hoc vertebras ipsas esse, quoniam singulae rotundae ad tactum apparent, ignorantes, quod ossa haec sint a vertebris profecta, de quibus paulo ante dictum est, at quibus vertebrae multae in anteriora recedunt, arctissimum enim inter omnia animantia homo sinum habet, quantum ad magnitudinem attinet, a posterioribus in anteriora, aliquando etiam in pectore. Quum igitur aliquod ex his ossibus eminentibus valide confractum fuerit, sive unum, sive plura, hac depressior locus efficitur, vel hinc, vel inde; propterea decipiuntur, dum

τοῦτο ἐξαπατῶνται οἰόμενοι, τοὺς σπονδύλους εἴσω οἴχεσθαι. ὅτι δὲ μεγίστην ἔχει δύναμιν ἡ τῶν ὁμοίων τε καὶ ἀνομοίων διάγνωσις, καὶ πᾶς τεχνίτης δεῖται διακρίνειν, εἰ ὅμοια ἢ ἀνόμοια τὰ πράγματά ἐστι, περὶ ἃ διατρίβει, ἀθρεῖν ἔνεστι κἀκ τοῦδε τοῦ παραδείγματος. ἐπειδὴ γὰρ ἐν γυμνασίᾳ κεῖται τὸ πλεῖστον τῆς προκειμένης γνώσεως, οὐκ ἐν τοῖς καθόλου παραδείγμασι χρὴ βλέπειν, ἀλλ᾽ ἐν πολλοῖς τε καὶ ποικίλοις γυμνάζεσθαι, καὶ μάλιστα παρὰ τοῖς ἄριστα μεταχειρισαμένοις τὴν περὶ ταῦτα τέχνην Ἱπποκράτει τε καὶ Πλάτωνι.

Κεφ. ε΄. Δείξαντος οὖν τοῦ Πλάτωνος ἐν τῷ πρώτῳ τῆς Πολιτείας ἐπὶ πλειόνων παραδειγμάτων, ὧν εἰσι καὶ κυβερνῆται καὶ ἰατροὶ, τοὺς τεχνίτας ὧν ἄρχουσι καὶ διοικοῦσιν, ἐκείνοις τὴν ὠφέλειαν, οὐχ ἑαυτοῖς, ἐκπορίζεσθαι, καταγελάσας Θρασύμαχος ποιμένων τε καὶ βουκόλων μνημονεύει, τὸ ἑαυτοῖς συμφέρον, οὐ τὸ τοῖς προβάτοις τε καὶ βουσὶν, ἐκποριζόντων. ἀλλὰ Σωκράτης ἐπιδείκνυσιν, αὐτῶν σκοπὸν εἶναι καὶ τέλος, ἕτερον μὲν τοῖς παρὰ τῇ ποιμαντικῇ τε καὶ βουκολικῇ τέχνῃ, μηδὲν ἄλλο σκοπουμένοις

putant, vertebras intro prolabi. Porro quod maximam vim habet similium et dissimilium dignotio, omnisque artifex desiderat discernere, similesne an dissimiles res sint, circa quas versatur, ex hoc exemplo licet colligere. Quum enim in exercitatione magna pars propositae cognitionis consistat, non in generalibus exemplis videre convenit, sed in multis variisque exercitari, et praesertim quae ab his petita sunt, qui optime horum artem elaboraverunt, qualis est Hippocrates et Plato.

Cap. V. Quum igitur Plato primo libro de Republica ostendisset variis exemplis, ex quorum numero est, et civitatis gubernatores et medicos artificibus, quibus praesunt imperantque, quosque regunt, illis utilitatem, non sibi suppeditare, deridens Thrasymachus pastorum et bubulcorum meminit, qui sibi ipsis commodum, non ovibus et bobus, exhibent. Verum Socrates ostendit, ipsorum scopum et finem esse, alium sane iis, qui in pastoritia et bucolica arte nihil praeter ovium et boum utili-

παρὰ τὴν τῶν προβάτων τε καὶ βοῶν ὠφέλειαν, ἄλλο δὲ τοῖς εἰς πρᾶσιν ἢ θοίνην παρασκευάζουσι τὰ ζῶα. [258] πρόδηλον οὖν, ὅτι καὶ ἰατρὸς, ᾗ μὲν ἰατρός ἐστι, ταύτῃ προνοεῖται τῆς τοῦ σώματος ὑγιείας, ᾗ δὲ δι' ἄλλο τι τοῦτο πράττει, κατ' ἐκεῖνο καὶ τὴν προσηγορίαν ἕξει. τινὲς μὲν γὰρ ἕνεκα χρηματισμοῦ τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἐργάζονται, τινὲς δὲ διὰ τὴν ἐκ τῶν νόμων αὐτοῖς διδομένην ἀλειτουργησίαν, ἔνιοι δὲ διὰ φιλανθρωπίαν, ὥσπερ ἄλλοι διὰ τὴν ἐπὶ ταύτῃ δόξαν ἢ τιμήν. ὀνομασθήσονται τοιγαροῦν, ᾗ μὲν ὑγιείας εἰσὶ δημιουργοὶ, κοινῇ πάντες ἰατροὶ ζέουσι πρὸς τὰς πράξεις ἐπὶ διαφόροις ποιοῦνται σκοποῖς, ὁ μέν τις φιλάνθρωπος, ὁ δὲ φιλότιμος, ὁ δὲ φιλόδοξος, ὁ δὲ χρηματιστής. οὔκουν τοῖς ἰατροῖς τὸ τέλος ἐστὶν ὡς ἰατροῖς ἔνδοξον ἢ πόριμον, ὡς Μηνόδοτος ἐμπειρικὸς ἔγραψεν, ἀλλὰ Μηνοδότῳ μὲν τοῦτο, Διοκλεῖ δ' οὐ τοῦτο, καθάπερ οὐδὲ Ἱπποκράτει καὶ Ἐμπεδοκλεῖ, οὐδ' ἄλλοις τῶν παλαιῶν οὐκ ὀλίγοις, ὅσοι διὰ φιλανθρωπίαν ἐθεράπευον

tatem refpiciunt, alium vero, qui animalia ad epulas et venditionem alunt. Itaque conftat, quod et medicus, quatenus medicus eft, eatenus corporis fanitati profpicit; quatenus autem aliud quid agit, inde appellationem quoque habebit. Nonnulli etiam divitiarum gratia artem medicam tractant; nonnulli propter mulctam ex legibus ipfis impofitam; quidam vero propter humanitatem, quemadmodum alii ob gloriam inde aut honorem comparandum. Nominabuntur igitur, quatenus fanitatis funt opifices, communiter omnes medici; quatenus autem ob diverfa confilia actiones aggrediuntur, hic humanus, ille honoris ftudiofus, alius gloriae, alius divitiarum affectator. Non igitur medicis finis eft tanquam medicis, ut gloriam aut fructum percipiant, ficut Menodotus empiricus fcriptum reliquit, id quod curae fuit Menodoto, Diocli vero minime, quemadmodum nec Hippocrati et Empedocli, neque aliis veterum permultis, qui ob humanitatem benignitatemque naturae aegrotis mede-

τοὺς ἀνθρώπους. γυμνασάμενος οὖν ἐν τοῖς τοιούτοις τις παραδείγμασι, (πάμπολλα δ' ἐστὶ παρ' Ἱπποκράτει καὶ Πλάτωνι,) ῥᾳδίως κατόψεται τά τε ἴδια τέχνης ἑκάστης καὶ τὰ κοινά. πρὸς μὲν γὰρ Θρασύμαχον ἐν τῷ πρώτῳ τῆς πολιτείας Σωκράτης διαλεγόμενος ἔδειξεν ἐπὶ ποιμένων τε καὶ βουκόλων, ὡς κοινωνοῦσι μὲν, καθ' ὅσον εἰσὶ ποιμένες καὶ βουκόλοι, διαφέρονται δὲ, καθ' ὅσον ὁ μὲν ὡς χρηματιστὴς, ὁ δ', ὡς ἵνα κατεδέσηται, κατασκευάζοιεν αὐτὰ πίονα. κατὰ μέντοι τὸ περὶ ἀγμῶν διὰ πλειόνων ἔδειξεν ἡμᾶς διακρίνειν τά τε κοινὰ καὶ τὰ ἴδια· κατὰ δὲ τὰς τέχνας, τουτέστιν εἰ ὅμοιά τ' εἰσὶ καὶ ἀνόμοια. ἓν γάρ ἐστι τῇ δυνάμει τὰ τρία ταῦτα σκέμματα, τό τε περὶ τῶν κοινῶν καὶ ἰδίων, καὶ τὸ διακρίνειν, εἰ ὅμοια ἢ ἀνόμοια τὰ παραβαλλόμενα πράγματά εἰσι, καὶ τρίτον ἐπὶ τούτοις, τί ταὐτὸν ἐν αὐτοῖς ἐστι, καὶ τί ἕτερον. εἰώθασι γὰρ οἱ Ἕλληνες ὅμοια καλεῖν ἐνίοτε τὰ ταὐτόν ἔχοντά τι. καὶ τά γε παραδείγματα κατὰ ταὐτὸν ἐν τοῖς παραβαλλομένοις ἐκέλευσεν ἡμᾶς ὁ Πλάτων ποιεῖσθαι. γειτνιᾷ δέ πως

bantur. Qui igitur in hujusmodi exemplis se exercuerit, cujusmodi valde multa apud Hippocratem et Platonem reperiuntur, facile inspiciet et propria cujusque artis, et communia. Etenim Socrates cum Thrasymacho in primo de Republica disserens ostendit, opiliones et bubulcos communicare inter se, quatenus sunt opiliones et bubulci, differre autem quatenus hic tanquam divitiis inhians, ille ad epulas animalia reddit pinguia. Quin etiam Hippocrates de fracturis plenius docuit discernere ut communia et propria. In artibus autem hoc est, similiane sint, an dissimilia. Unum enim sunt tres hae considerationes, tum quae de communibus et propriis, tum quae discernimus, num similes an dissimiles res, quae comparantur, existant, tertia ad haec, qua speculamur, quid idem in ipsis sit, et quid diversum. Consueverunt enim Graeci similia nonnunquam vocare, quae idem aliquid obtinent. Item exempla secundum idem in iis, quae conferuntur, Plato nos facere praecepit. Vicina est huic

τούτῳ τῷ σκέμματι καὶ τὸ κατὰ τὴν διαιρετικὴν ὀνομαζομένην μέθοδον, ἧς τὴν μὲν γυμνασίαν ὁ Πλάτων ἐν Σοφιστῇ καὶ Πολιτικῷ πεποίηται, τὴν δὲ ἐξ αὐτῆς χρείαν ἐπέδειξεν οὐκ ἐν τούτοις μόνον, ἀλλὰ σαφέστατα μὲν ἅμα καὶ τελεώτατα κατά τε Φίληβον καὶ Φαῖδρον, οὐ μὴν καὶ κατὰ τὴν Πολιτείαν τε καὶ ἄλλα ἄττα τῶν συγγραμμάτων. ἐν μὲν οὖν τῷ Σοφιστῇ καὶ Πολιτικῷ διδάσκει, πῶς ἄν τις ἀντὶ τῆς προσηγορίας ἑρμηνεύοι λόγῳ σαφεῖ τε ἅμα καὶ συντόμῳ τὸ σημαινόμενον αὐτῆς, ὅντινα λόγον ὡρισμένον τε καὶ ὅρον ἐξαιρέτως ἐκάλεσαν οἱ μετὰ Πλάτωνα· ἐν δὲ τῷ Φιλήβῳ καὶ τῷ Φαίδρῳ δείκνυσιν, εἰς τεχνῶν σύστασιν ἀναγκαιοτάτην εἶναι τὴν διαιρετικὴν καὶ συνθετικὴν θεωρίαν, γεγυμνάσθαι τε κελεύει διττῶς κατ᾽ αὐτὴν, ἀπὸ μὲν τοῦ πρώτου καὶ γενικωτάτου καταβαίνοντας ἐπὶ τὰ μηκέτι τομὴν δεχόμενα διὰ τῶν ἐν τῷ μεταξὺ διαφορῶν, δι᾽ ὧν καὶ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν εἰδῶν ἐδεδείχει συνισταμένους ἐν Σοφιστῇ καὶ Πολιτικῷ, ἔμπαλιν δ᾽ ἀπὸ τῶν εἰδικωτάτων πολλῶν ὄντων ἀναβαίνοντας ἐπὶ τὸ πρῶτον γένος κατὰ

contemplationi et ea, quae dividendi conſtat methodo, cujus exercitium Plato in Sophiſta et Politico tractavit, uſum vero ipſius non in his modo, verum clariſſime ſimul et abſolutiſſime in Philebo et Phaedro, quin etiam in commentario de Republica aliisque multis oſtendit. In Sophiſta igitur et Politico docet, quomodo aliquis loco appellationis ſermone interpretatur claro pariter et compendioſo ipſius ſignificatum, quem ſermonem ſinem et definitionem eximie Platonis ſectatores vocarunt. In Philebo autem et Phaedro diviſoriam compoſitoriamque ſpeculationem maxime neceſſariam eſſe ad artium conſtitutionem oſtendit, qui duplici modo in ea exercitari praecipit, a primo ſane et generaliſſimo deſcendentes ad ea, quae non amplius dividi queunt, per differentias in medio conſiſtentes, quibus et definitiones ſpecierum conſtitui in Sophiſta et Politico monſtraverat, contra vero a ſpecialiſſimis, quae multa ſunt, ad primum genus

σύνθεσιν· ὁδὸν μὲν γὰρ εἶναι μίαν ἀμφοῖν, ὁδοιπορίαν δὲ διττὴν, ἀπὸ θατέρου τῶν πρώτων ἐπὶ θάτερον ἐναλλὰξ ἰόντι. λέγει δὲ περὶ αὐτῶν ἐν μὲν τῷ Φαίδρῳ κατὰ τήνδε τὴν λέξιν. ἐμοὶ δὲ φαίνεται τὰ μὲν ἄλλα τῷ ὄντι παιδιᾷ πεπαῖχθαι. τούτων δέ τινων ἐκ τύχης ῥηθέντων δυοῖν εἰδῶν, εἰ αὐτὴν τὴν δύναμιν τέχνῃ λαβεῖν δύναιτό τις, οὐκ ἄχαρι. τίνων δή; εἰς μίαν τε ἰδέαν συνορῶντα ἄγειν τὰ πολλαχῇ διεσπαρμένα, ἵν' ἕκαστον ὁριζόμενος δῆλον ποιῇ, περὶ οὗ ἂν ἀεὶ διδάσκων ἐθέλῃ, ὥσπερ τὰ νῦν δὴ περὶ ἔρωτος ὅ ἐστιν [259] ὁρισθὲν, εἴτε εὖ, εἴτε κακῶς ἐλέχθη. τὸ γοῦν σαφὲς καὶ τὸ αὐτὸ αὐτῷ ὁμολογούμενον διὰ ταῦτα ἔσχεν εἰπεῖν ὁ λόγος. τὸ δ' ἕτερον δὴ εἶδος τί λέγεις, ὦ Σώκρατες; τὸ πάλιν κατ' εἴδη δύνασθαι διατέμνειν κατὰ ἄρθρα, ᾗ πέφυκε, καὶ μὴ ἐπιχειρεῖν καταγνύναι μέρος μηδὲν, κακοῦ μαγείρου τρόπῳ χρώμενον. ταῦτα μὲν οὖν καθόλου περὶ τῆς διαιρετικῆς τε καὶ συνθετικῆς μεθόδου λέλεκται τῷ Πλάτωνι. μεταβὰς δ' ἐπὶ τὴν ῥητορικὴν τέχνην,

per compositionem ascendentes; viam enim esse utriusque unam, sed iter duplex ab altero primorum ad alterum vicissim eunti. Dicit itaque de ipsis in Phaedro ad hunc modum. *Mihi quidem videmur caetera revera lusisse. At si quis duarum specierum, in quas modo fortuna incidimus, vim arte comprehenderit, opus non ingratum fuerit consecutus. Quas species dicis? Ut in unam ideam conspiciens passim dispersa ducat, quo singula definiens manifestum reddat semper id, de quo agitur; quemadmodum nos in praesentia, quid amor sit, definivimus, sive bene, sive male id factum sit. Certe hinc disputatio nostra claritatem in se habuit constantemque sibi ipsi concordiam. Alteram vero speciem quam dicis, o Socrates? Ut rursus secundum species articulatim pro rerum natura incidat, neque imperiti coqui ritu ullo membra confringere aggrediatur.* Haec igitur generatim de dividendi componendique methodo a Platone sunt comprehensa. Digressus autem ad artem rhetoricam

ζεἴη δ' ἂν ἡμῖν ἕν τι τοῦτο παράδειγμα τῆς ὅλης πραγματείας,) τάδε γράφει. ἐπειδὴ λόγου δύναμις τυγχάνει ψυχαγωγία οὖσα, τὸν μέλλοντα ῥητορικὸν ἔσεσθαι ἀνάγκη εἰδέναι, ψυχὴ ὅσα εἴδη ἔχει. ἔστιν οὖν τόσα καὶ τόσα, καὶ τοῖα καὶ τοῖα, ὅθεν οἱ μὲν τοιοίδε, οἱ δὲ τοιοίδε γίγνονται. τούτων δ' οὕτω διῃρημένων λόγων αὖ τόσα καὶ τόσα ἐστὶν εἴδη, τοιόνδε δὲ ἕκαστον. οἱ μὲν οὖν τοιοίδε ὑπὸ τῶν τοιῶνδε λόγων διὰ τήνδε τὴν αἰτίαν εἰς τὰ τοιάδε εὐπειθεῖς, οἱ δὲ τοιοίδε διὰ τάδε δυσπειθεῖς. δεῖ δὴ ταῦτα ἱκανῶς νοήσαντα, μετὰ ταῦτα θεώμενον αὐτὰ ἐν ταῖς πράξεσιν ὄντα τε καὶ πραττόμενα ὀξέως δύνασθαι ἐπακολουθεῖν τῇ αἰσθήσει, ἢ μηδὲν εἶναί πω πλέον αὐτῶν, ὧν τότε ἤκουε λόγων ξυνών. ὅταν δ' εἰπεῖν τε ἱκανῶς ἔχῃ, (335) οἷος ὑφ' οἵων πείθεται, παραγιγνόμενόν τε δυνατὸς ᾖ διαισθανόμενος ἑαυτῷ ἐνδείκνυσθαι, ὅτι οὗτός ἐστι καὶ αὕτη ἡ φύσις, περὶ ἧς τότε ἦσαν οἱ λόγοι, νῦν ἔργῳ παροῦσά σοι, ᾗ προσοιστέον τούσδε ὧδε τοὺς λόγους ἐπὶ τὴν

(erit nobis unum aliquod totius operis exemplum,) haec fcribit. *Quandoquidem dicendi facultas quaedam animi evocatio et oblectatio eft, futurum oratorem neceffe eft, quot fpecies anima habeat, cognofcere. Sunt itaque tot talesque, unde hi tales, illi tales efficiuntur. His ita diftinctis, orationum quoque tot talesque funt fpecies, ejusmodi vero fingulae. Tales igitur talibus quibusdam orationibus certa quadam de caufa ad ejusmodi res facile perfuadentur; aliter autem affecti ob aliquam caufam minime. Oportet itaque eum, qui haec fatis perfpexerit, poftea in ipfis negotiis, quae funt aguntur que, animadverfa acute poffe fenfu affequi, aut nihil amplius quam verba, quae audivit, habet. At quum abunde poteft dicere, quis quibus orationibus capiatur, praefentemque hominem acute percipit eo ingenio praeditum, de quo antea fuerit difputatum, fic ipfum effe talibus orationibus ad talia compellandum, is ita inftructus tum demum perfecte artem hanc erit confecutus,*

τῶνδε πειθώ. πάντα δὴ ταῦτ' ἔχοντι, προσλαβόντι καιροὺς τοῦ πότε λεκτέον καὶ ἐπισχετέον, βραχυλογίας τε αὖ καὶ ἐλεινολογίας καὶ δεινώσεως ἑκάστων τε ὅσα ἂν εἴδη λόγων μάθῃ, τούτων τὴν εὐκαιρίαν τε καὶ ἀκαιρίαν διαγνόντι, καλῶς τε καὶ τελέως ἐστὶν ἡ τέχνη ἀπειργασμένη, πρότερον δ' οὔ. ἀλλ' ὅ τι ἂν αὐτῶν τις ἐλλίπῃ λέγων, ἢ διδάσκων, ἢ γράφων, φησὶ δὲ τέχνην λέγειν, ὁ μὴ πειθόμενος κρατεῖ. ταῦτα οὖν αὐτῷ λέλεκται περὶ τῆς ῥητορικῆς, ἐνταῦθα διδάσκοντι, πῶς ἂν τις αὐτὴν ἄριστα συστήσαιτο μεθόδῳ χρώμενος, οὐ καθάπερ οἱ πολλοὶ δι' ἐμπειρίας τε καὶ τριβῆς. ἔτι τε πρὸς τούτοις κατωτέρω μετὰ τὸ διελθεῖν ἐν τῷ μεταξὺ χρήσιμα πολλὰ συγκεφαλαιούμενος αὐτὰ κατὰ λέξιν οὕτως ἔφη. ὥστ', εἰ μὲν ἄλλο τι περὶ τέχνης λόγων λέγοις, ἀκούοιμεν ἄν, εἰ δὲ μή, οἷς νῦν δὴ διήλθομεν πεισόμεθα, ὡς, ἐὰν μή τις τῶν τ' ἀκουσομένων τὰς φύσεις διαριθμήσηται, καὶ κατ' εἴδη τε διαιρῆται τὰ ὄντα, καὶ μιᾷ ἰδέᾳ ἀδύνατος ᾖ καθ' ἓν ἕκαστον περιλαμβάνειν, οὔπω ἔσται τεχνικός

quum ad superiora haec adjunxerit, ut opportunitatem loquendi tacendique calleat; item quando conveniat uti et quando non breviloquentia, commiseratione, vehementia acriori amplificationeque; caeterum partium orationis, quas didicerit, usum tempestivum vel intempestivum cognoverit, absolute hanc erit artem executus, prius vero minime; in quocunque vero horum defecerit vel dicendo, vel scribendo, licet ex arte verba facere se dicat, ipse, cui non persuadetur, vincit. Haec protulit de rhetorica, docens inibi, quomodo aliquis optime ipsam constituat methodo usus, non, quemadmodum vulgus, experientia et conversatione. Ad haec quum inferius multa interim utilia commemorasset, in caput ipsa redigens ad verbum sic dixit. *Quapropter, si aliud quippiam de arte dixeris, auscultabimus quidem; sin minus, his, quae paulo ante recensuimus, fidem adhibebimus, quod videlicet, nisi quis auditorum ingenia noverit distinxeritque, atque res ipsas in species suas discreverit, rursusque singula specie una comprehenderit, nunquam*

λόγων πέρι, καθόσον δυνατὸν ἀνθρώπῳ. ἐν τούτῳ μὲν τῷ βιβλίῳ διὰ συντόμων ἐδήλωσε περί τε τῆς τῶν τεχνῶν ἁπασῶν καθόλου συστάσεως καὶ περὶ τῆς ῥητορικῆς, ἀκριβέστατα δὲ τὸν λόγον ὅλον ἐν τῷ Φιλήβῳ διῆλθεν. ἐγὼ δὲ ἀπὸ τῶν ἐπικαιροτάτων ἄρξομαι παραγράψας αὐτοῦ πρώτην τήνδε τὴν ῥῆσιν. φωνὴ μὲν ἡμῖν ἐστί που μία διὰ τοῦ στόματος ἰοῦσα, καὶ ἄπειρος αὖ πλήθει πάντων τε καὶ ἑκάστου. τί μήν; καὶ οὐδὲν ἑτέρων γε τούτων ἐσμέν πως σοφοὶ, οὔτε ὅτι τὸ ἄπειρον αὐτῆς ἴσμεν, οὔθ᾽ ὅτι τὸ ἓν ἄλλο τι, ὁπόσα τέ ἐστι καὶ ὁποῖα, τοῦτό ἐστι τὸ γραμματικὸν ἕκαστον ποιοῦν ἡμῶν. ἀληθέστατα. καὶ μὴν καὶ τὸ μουσικὸν οὐ τυγχάνει ποιοῦν, τουτέστι ταὐτόν. πῶς; φωνὴ μέν που καὶ τὸ κατ᾽ ἐκείνην τὴν τέχνην ἐστὶ μία ἐν αὐτῇ. πῶς δ᾽ οὔ; δύο δὲ θῶμεν βαρὺ καὶ ὀξὺ, καὶ τρίτον ὁμότονον. ἢ πῶς; οὕτως. ἀλλ᾽ οὔπω σοφὸς ἂν εἴης τὴν μουσικὴν εἰδὼς ταῦτα μόνα, μὴ εἰδὼς δὲ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, εἰς ταῦτα, οὐδενὸς ἄξιος ἔσῃ. οὐ γὰρ οὖν. ἀλλ᾽,

dicendi artem, quoad homini licet, adipiscetur. In hoc libro succincte egit de generali omnium artium constitutione, et de rhetorica; exactissime vero totum sermonem in Philebo persecutus est. Ego a principalissimis exordiar, prima hac ipsius oratione ascripta. *Vox, inquam, ex ore nobis erumpens una est, et infinitae rursus voces numero et cunctorum pariter et cujusque. Quidni? Neutro tamen horum docti efficimur sapientesque, nec quod ejus infinitum, nec iterum quod ejus unum aliud cognoscimus, item quod et quales fiunt, tenemus; hoc enim unumquemque nostrum grammaticum reddit. Verissima loqueris. Quin etiam id, quod musicum non efficit, hoc est idem. Qua ratione? Una quodammodo et in hac arte vox est. Quidni? Duo item ponenda sunt, grave et acutum, ac tertium, tonus aequivalens. Nonne ita? Ita. Verum tamen nondum musicae peritus eris, si haec sola cognoveris, et ista ignorans, ut ita loquar, nullius eris in musica pretii. Nullius. Sed*

Ed. Chart. V. [259. 260.] Ed. Baf. I. (335.)

ὦ φίλε, ἐπειδὰν λάβῃς, ὁπόσα τὰ διαστήματά ἐστι [260] τὸν ἀριθμὸν τῆς φωνῆς ὀξύτητός τε πέρι καὶ βαρύτητος, καὶ ὁποῖα, καὶ τοὺς ὅρους τῶν διαστημάτων, καὶ τὰ ἐκ τούτων ὅσα συστήματα γέγονεν, ἃ κατιδόντες οἱ πρόσθεν παρέδοσαν ἡμῖν τοῖς ἑπομένοις ἐκείνοις καλεῖν αὐτὰ ἁρμονίας, ἔν τε ταῖς κινήσεσιν αὖ τοῦ σώματος ἕτερα τοιαῦτα ἐνόντα πάθη γιγνόμενα, ἃ δὴ δι᾽ ἀριθμῶν μετρηθέντα δεῖν αὐτά φασι ῥυθμοὺς καὶ μέτρα ἐπονομάζειν, καὶ ἅμα ἐννοεῖν, ὡς οὕτω δεῖ περὶ παντὸς ἑνὸς καὶ πολλῶν σκοπεῖν. ὅταν γὰρ ταῦτά τε λάβῃς, οὕτω τότε ἐγένου σοφός· ὅταν δ᾽ ἄλλο τῶν ὄντων ὁτιοῦν ταύτῃ σκοπούμενος ἕλῃς, οὕτως ἔμφρων περὶ τούτου γέγονας. τὸ δ᾽ ἄπειρόν σε ἑκάστων καὶ ἐν ἑκάστοις πλῆθος ἄπειρον ἑκάστοτε ποιεῖ τοῦ φρονεῖν, καὶ οὐκ ἐλλόγιμον, οὐδ᾽ ἐνάριθμον, ἅτ᾽ οὐκ εἰς ἀριθμὸν οὐδένα ἐν οὐδενὶ πώποτε ἀπιδόντα. κάλλιστα, ὦ Φίληβε, ἔμοιγε τὰ νῦν λεγόμενα εἰρηκέναι φαίνεται Σωκράτης. καὶ ἐμοὶ ταῦτά γε αὐτά. ἀλλὰ τί δή ποτε πρὸς ἡμᾶς οὗτος ὁ λόγος εἴρηται νῦν, καὶ τί ποτε βουλόμενος; ὀρθῶς μέντοι

postquam, o amice, acceperis, quot intervalla vocis numero sunt circa grave atque acutum, et qualia, nec non intervallorum termini, et quotcunque ex his compositiones proveniunt. Quae majores nostri conspicientes nobis eorum sectatoribus, ut hujusmodi quaedam harmonias appellaremus, tradiderunt. In motibus praeterea corporis alios quosdam tales inesse affectus monstrarunt, quos numeris dimensis rhythmos atque mensuras vocari jussere; cogitare praeterea, quod eadem ratione de omni, quod unum est et multa, considerare debemus. Nam quando ista sic accipis, sapiens tunc evadis. Quum vero et aliud quicquam ita considerans capis, sapiens rursus circa illud efficeris. Infinita autem singulorum et in singulis multitudo vagum te incertumque et rationis ac numeri reddit expertem, utpote in nullum cujusque numerum respicientem. Praeclare haec, o Philebe, Socrates mihi dixisse videtur. Mihi quoque: sed quid ad rem hic sermo, quidve sibi vult? Recte id,

τοῦθ' ἡμᾶς, ὦ Πρώταρχε, ἠρώτησε Φίληβος. πάνυ μὲν οὖν, καὶ ἀποκρίνου γε αὐτῷ. δράσω ταῦτα, διελθὼν σμικρὸν ἔτι περὶ αὐτῶν τούτων. ὥσπερ γὰρ ἓν ὁτιοῦν εἴ τίς ποτε λάβοι τούτων, ὥς φαμεν, οὐκ ἐπ' ἀπείρου φύσιν ἀεὶ δὴ βλέπειν εὐθὺς, ἀλλ' ἐπί τινα ἀριθμὸν, οὕτω καὶ τὸ ἐναντίον, ὅταν τις τὸ ἄπειρον ἀναγκασθῇ πρῶτον λαμβάνειν, μὴ ἐπὶ τὸ ἓν τοῦτο εὐθὺς, ἀλλ' ἐπ' ἀριθμὸν αὖ τινα πλῆθος ἕκαστον ἔχοντά τι κατανοεῖν, τελευτᾷν τ' ἐκ πάντων εἰς ἕν. πάλιν δὲ ἐν τοῖς γράμμασι τὸ νῦν λεγόμενον λάβωμεν. πῶς; ἐπειδὴ φωνὴν ἄπειρον κατενόησεν, εἴτε τις θεὸς, εἴτε καὶ θεῖος ἄνθρωπος, ὡς λόγος ἐν Αἰγύπτῳ Θεῦθ τινα τούτων γενέσθαι λέγων, ὃς πρῶτος τὰ φωνήεντα ἐν τῷ ἀπείρῳ κατενόησεν οὐχ ἓν ὄντα, ἀλλὰ πλείω, καὶ πάλιν ἕτερα φωνῆς μὲν, οὖ φθόγγου δὲ μετέχοντά τινος, ἀριθμὸν δέ τινα καὶ τούτων εἶναι. τρίτον δὲ εἶδος γραμμάτων διεστήσατο τὰ νῦν λεγόμενα ἄφωνα ἡμῖν. τὸ μετὰ τοῦτο διήρει τά τε ἄφωνα καὶ ἄφθογγα μέχρις ἑνὸς ἑκάστου, καὶ

o Protarche, Philebus iste quaesivit. Prorsus. Responde igitur ipsi. Faciam quod vultis, ubi de his ipsis paulisper etiam adhuc disputavero. Ut enim, si quis unum aliquid accipit, is, ut diximus, haud mox in infiniti naturam, sed in aliquem numerum descendere debet, ita vicissim, si quis infinitum primo sumere cogitur, nequaquam in unum continuo, sed in numerum quendam, qui multitudinem aliquam habeat, debet intendere, ex omnibusque tandem in unum desinere. Quod vero nunc diximus, rursus in literis conjectari licet. Quomodo? Postquam infinitam vocem cogitavit sive deus aliquis, sive homo divinus, qualis apud Aegyptios Theuth fuisse fertur, primo in ipsa vocis infinitate vocales literas consideravit, quae non una, sed plures sunt, rursusque alias, quae non vocis, sed soni participes essent, atque harum numerum certum similiter definivit. Tertiam deinde speciem literarum distinxit earum, quas nunc mutas vocamus. Postremo liquidas mutasque discrevit,

τὰ φωνήεντα, καὶ τὰ μέσα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἕως ἀριθμὸν αὐτῶν λαβὼν ἑνί τε ἑκάστῳ καὶ σύμπασι στοιχεῖον ἐπωνόμασε. καθορῶν δ', ὡς οὐδεὶς ἡμῶν οὐδ' ἂν ἓν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἄνευ πάντων αὐτῶν μάθοι, τοῦτον τὸν δεσμὸν αὖ λογισάμενος, ὡς ὄντα ἕνα, καὶ ταῦτα πάντα ἕν πως ποιοῦντα, μίαν ἐπ' αὐτοῖς ὡς οὖσαν γραμματικὴν τέχνην ἐπεφθέγξατο προσειπών. ταῦτα μὲν ὁ Πλάτων ἔγραψεν ἐν Φιλήβῳ περὶ συστάσεως τεχνῶν, τῆς κατὰ μέθοδον δηλονότι τὴν λογικὴν, οὐ τῆς ἐκ τῆς πολυχρονίου τηρήσεως, ἐκ τῆς τῶν κατὰ μέρος ἀθροιζομένης ἐμπειρίας. ὅτι δ' οὐκ ἄνευ τοῦ γεγυμνάσθαι περὶ διαίρεσίν τε καὶ σύνθεσιν οἷόν τε γενέσθαι τὴν λογικὴν σύστασιν τῶν τεχνῶν, εὔδηλόν ἐστιν ἐξ ὧν ἄχρι τοῦ δεῦρο λέλεκταί μοι. καὶ μέντοι καὶ καθ' ὅλον τὸ βιβλίον τὸν Φίληβον ἐν τοῖς ἑξῆς ἔργῳ δείκνυσι τὴν μέθοδον ἐπὶ τῆς ἡδονῆς, ἁπάσας αὐτῆς τὰς διαφορὰς διελθών.

Κεφ. ς'. Οὕτω δὲ καὶ ὁ Ἱπποκράτης ἔφθασεν ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων, μεμψάμενος τοὺς Κνιδίους ἰατροὺς

usque singula quaedam, vocalesque et medias eodem modo, donec, earum numero in singulis speciebus et in universis reperto, elementum vocavit. Quumque videret neminem nostrum horum quicquam seorsum perceptarum, nisi omnia ipsa percepisset, hoc vinculum veluti unum quiddam existens, et haec omnia unum facere meditatus, quam unam in his esse artem grammaticam animadvertit, eo nomine appellavit. Haec quidem Plato de artium constitutione in Philebo tradidit, quae juxta methodum scilicet rationalem, non quae ex diutina inquisitione, sed particularium experientia colligitur. Quod autem, nisi in divisione et compositione exercitatio accesserit, nequeat rationalis artium constitutio fieri, palam est ex iis, quae hucusque a me sunt comprehensa. Quin etiam in toto libro Philebo deinceps opere methodum in voluptate ostendit, universas ipsius differentias persecutus.

Cap. VI. Sic autem et Hippocrates factitavit in opere de victus ratione acutorum, accusans medicos

ὡς ἀγνοοῦντας τὰς κατ᾽ εἴδη καὶ γένη διαφορὰς τῶν νοσημάτων, αὐτὸς δὲ δείκνυσι τοὺς διορισμοὺς, καθ᾽ οὓς τὸ δοκοῦν [261] ἓν εἶναι πολλὰ γίγνεται τεμνόμενον, οὐκ ἐπὶ νοσημάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ἐν ᾧ τοὺς πλείστους τῶν ἐνδοξοτάτων ἰατρῶν εὑρεῖν ἔστιν ἐσφαλμένους ἄχρι καὶ τῶν βοηθημάτων. ἔνιοι μὲν γὰρ ἐπὶ τὰς κατὰ μέρος αὐτῶν ἐλθόντες χρείας ἀμέθοδον εἰργάσαντο τὴν διδασκαλίαν, ἔνιοι δὲ τὸ κοινότατον εἰπόντες ἄχρι μὲν τῆς προχείρου φαντασίας μεθοδικώτατον ἐποιήσαντο τὸν λόγον, τῇ ἀληθείᾳ δὲ μοχθηρότατον, ἐντεῦθεν δὲ διεφώνησαν ἀλλήλοις, ἔνιοι μὲν, ὡς οἱ κατὰ βοήθημα τοῦδέ τινος τοῦ πάθους, οἷον, εἰ τύχῃ, πλευρίτιδος, ἀποφηνάμενοι τὴν φλεβοτομίαν, ἔνιοι δὲ τὴν κάθαρσιν, ὥσπερ γε καὶ πυρίαν οἱ μὲν διὰ σπόγγων, οἱ δὲ διὰ τῶν καλουμένων ὑπὸ τῶν ἰατρῶν μαρσίπων, ἤ τινος ἑτέρου. κατα ταὐτὰ δὲ καὶ περὶ λουτρῶν καὶ περὶ ἀλουτίας διηνέχθησαν, ὀξυμέλιτός τε καὶ μελικράτου, καὶ ὕδατος, καὶ οἴνου, καὶ πτισάνης, ἤτοι τοῦ διηθημένου χυλοῦ μόνου διδόντες, ἢ

Cnidios tanquam fpeciales generalesque morborum differentias ignorantes. Ipfe autem indicat diftinctiones, fecundum quas id, quod unum videtur effe, multa fiant, cum dividitur, non in morbis tantum, fed etiam in aliis omnibus; in quo plurimos ex clariffimis medicis in errorem lapfos invenire licet, adeoque in ipfis remediis. Nonnulli fiquidem ad particulares ipforum ufus profecti difciplinam fecerunt ordine carentem. Quidam communiffimum loquuti usque ad promptam imaginationem fermonem fecerunt maxime methodicum, re vera autem vitiofiffimum; inde inter fe diffenferunt, alii quidem, ut qui in remedio certi cujusdam affectus, exempli gratia pleuritidis, fanguinis miffionem pronunciarunt, alii purgationem, quemadmodum et fomentum, hi per fpongias, illi per facculos a medicis dictos, aut per aliud quoddam. Inibi etiam de balneis et balnei abftinentia diffentiunt, oxymel, vel hydromel, aquam, vinum, ptifanam, vel percolatum fuccum duntaxat exhibentes, vel hordeaceum

τῆς κριθώδους μόνης, οἱ δὲ καὶ σιτίων, ἄλλως ἄλλου διορισαμένου, τάς τε διαφορὰς τῶν καμνόντων, καὶ τῶν εἰρημένων ἔδειξε χρῇζον τὸ τῆς πλευρίτιδος πάθος. ὅπως μὲν οὖν αὐτὸς διῆλθεν ἀτακτότερον πρῶτος εὑρίσκων, ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν ἐξήγημαι τοῦ περὶ διαίτης ὀξέων, ὃ τινὲς μὲν ἐπιγράφουσι πρὸς τὰς Κνιδίας γνώμας, ἔνιοι δὲ περὶ πτισάνης, ἑκάτεροι μοχθηρῶς. ἐγὼ δ', ἵνα καὶ τούτου τοῦ λόγου ἔχωσι διὰ συντόμων σαφῆ τὴν διδασκαλίαν οἱ φιλομαθεῖς, οὐκ ὀκνήσω δηλῶσαι τὰ κεφά(336)λαια. τῶν γάρ τοι πλευριτικῶν ἄρτι μὲν ἀρχομένων ὀδυνᾶσθαι τὴν πλευρὰν, ὡς ἂν οὐδέπω τῆς διαθέσεως οὔσης σαφοῦς, ἀποπειρᾶσθαι κελεύει τῶν πυριάσεών τε καὶ θερμασμάτων ὀνομαζομένων, καὶ διῆλθεν αὐτὸς τὴν ὕλην. εἶτα, ἂν μὴ λύηται, σκεψάμενον, εἴτε νεοβρῶτι ἐόντι, καὶ εἴτε ὑποκεχωρηκυίης τῆς κοιλίας, εἴτε μὴ, διδάσκει, τί ποιητέον ἐστίν. ἐὰν δὲ μὴ ὑπείκῃ πρὸς ταῦτα, διορισμοὺς ἔγραψεν τῶν τε φλεβοτομίας δεομένων καὶ τῶν καθάρσεως, ἐπὶ τίνων τε χρὴ μελικράτῳ ποτῷ χρῆσθαι, ἢ ὀξυμέλιτι, ἢ ὕδατι μέχρι

solum; alii et cibos; aliter alio distinguente differentias et aegrotantium, et praedictorum, indicavit, quid pleuritidis affectus requireret. Quomodo igitur ipse enumeraverit inordinatius primus inveniens, commentariis in opere de victus ratione acutorum expono, quod aliqui inscribunt ad Cnidias sententias, quidam de ptisana, utrique male. At ego, ut hujus quoque sermonis manifestam disciplinam studiosi compendiose habeant, non pigebit capita significare. Etenim in pleuriticis nuper incipientibus latus dolere, tanquam dispositione nondum manifesta, tentare jubet fomenta, fotibusque calidis; ac ipse materiam recensuit: deinde, si non solvatur, considerandum, ne paulo antea cibum assumpserit, an alvum dejecerit, vel non, ac, quid faciendum sit, docet. At si his non cesserit, distinctiones scribit eorum, qui sanguinis missione indigent, et qui purgatione; porro in quibus mulsae potu utendum est, aut oxymelite, aut aqua usque ad

κρίσεως, μηδεμίαν διδόντα τροφὴν, ἐπὶ τίνων τε χυλὸν πτισάνης, ἢ τῇ κριθῇ χρηστέον τηνικαῦτα, καὶ σιτία δοτέον ἐστί. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ περὶ οἴνου δόσεως διορίζεται, τίσι τε χρὴ διδόναι, καὶ τίσι μὴ, καὶ ὁπότε, καὶ ὁποῖον. ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ λουτρῶν, ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα. διττῆς δ' οὔσης ἁμαρτίας ἐν ταῖς διαιρέσεσι διὰ τὸ τοὺς μὲν ἐλλιπέστερον τέμνειν, τοὺς δ' ὑπερβάλλειν εἰς οὐκ οἰκεῖον τῷ τεμνομένῳ πλῆθος, ἑκάτερον αὐτῶν ὁ Ἱπποκράτης μεμφόμενος ἐν ἀρχῇ μὲν τοῦ βιβλίου τάδε φησί. τὰς μέντοι πολυτροπίας τὰς ἐν ἑκάστῃσι τῶν νούσων καὶ τὴν πολυσχιδίαν αὐτῶν οὐκ ἠγνόουν ἔνιοι, τοὺς δ' ἀριθμοὺς ἑκάστου τῶν νοσημάτων σάφα ἐθέλοντες φράζειν οὐκ ὀρθῶς ἔγραψαν. μὴ γὰρ καὶ οὐκ εὐαρίθμητον ᾖ, εἰ τουτέῳ τι σημανεῖται τὴν τῶν καμνόντων νοῦσον, τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου διαφέρειν τι, τὸ μὴ ὡυτὸν δὲ νόσημα δοκέειν εἶναι, ἢν μήπω τοὔνομα ἔχῃ. ἐπὶ δὲ τῶν ἰημάτων ἔμπαλιν, ὡς ἐλλιπόντων αὐτῶν, ὧδέ πως φησιν. καὶ οὐ μόνον διὰ τοῦτο οὐκ ἐπαινέω, ἀλλ'

judicationem, nullum dando cibum, in quibus fuccum ptifanae, aut hordeo utendum, tunc et cibi dandi funt. Pari modo etiam de vini exhibitione diftinguit, quibus dandum fit, et quibus non, et quando, et quale. Similiter de balneis aliisque id genus. Porro, quum duplex fit error in divifionibus, quod alii minus, ac conveniat, dividant, alii exuperent fecundum multitudinem, quae ad id, quod fecatur, propria non eft, utrosque Hippocrates accufans initio quidem libri haec tradit. *Varietates morborum et divifionem multijugam aliqui non ignorarunt, numeros autem fingulorum morborum dum manifefte vellent explicare, haud recte fcripferunt, ut qui difficile comprehendi poffint: fi hoc aliquis laborantium aegritudinem alteram ab altera nonnihil differre fignificabit, non folum idem morbus effe videbitur, fi neque idem nomen habeat. Porro in remediis contra, quum ipfi minus, quam par eft, complectantur, in hunc modum ait. Ac non folum ob id non laudo, fed quoniam etiam pau*

Ed. Chart. V. [261. 262.] Ed. Bas. I. (336.)

ὅτι καὶ ὀλίγοισι τὸν ἀριθμὸν τοῖσιν ἄκεσι χρέονται. μετὰ δὲ ταῦτα προλαβὼν τὸν τῷ προβλήματι χρησιμώτατον, οὐ σαφῶς αὐτοῦ τὴν λύσιν ἔγραψεν, καὶ διὰ τοῦτ' ἠγνοήθη πολλοῖς τῶν ἰατρῶν ὅλη τοῦ προβλήματος ἡ δύναμις. ἐξηγησάμην μὲν οὖν ὅλον τὸν λόγον τοῦτον ἐν τῷ πρώτῳ περὶ διαίτης ὀξέων ὑπομνήματι, συντόμως δ' αὐτοῦ καὶ νῦν εἰπεῖν ἀναγκαῖόν ἐστι τὴν δύναμιν. αὐτὸ μὲν τὸ πρόβλημα κατὰ τήνδε τὴν λέξιν ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης. δοκεῖ δέ μοι ἄξια γραφῆς εἶναι, [262] καὶ μάλιστα ὁκόσα τε ἀκαταμάθητά ἐστι τοῖς ἰητροῖσιν, ἐπίκαιρά γ' ἐόντα εἰδέναι, καὶ ὁκόσα μεγάλας ὠφελείας φέρει ἢ μεγάλας βλάβας. ἀκαταμάθητα δ' ἐστὶ καὶ τάδε. διὰ τί δ' ἄρα ἐν τῇσιν ὀξείῃσι νούσοισιν οἱ μέν τινες τῶν ἰατρῶν πάντα ἐς τὸν αἰῶνα διατελοῦσι, πτισάνην διδόντες ἀήθητον, καὶ νομίζουσιν ὀρθῶς ἰητρεύειν, οἱ δέ τινες περὶ παντὸς ποιοῦνται, ὅπως κριθὴν μὲν μηδεμίην καταπίνῃ ὁ κάμνων, (μεγάλην γὰρ βλάβην ἡγέονται εἶναι,) ἀλλὰ δι' ὀθονίου τὸν χυλὸν διηθέοντες διδόασιν. οἱ δ' αὖ τινες αὐτέων οὔτ' ἂν πτισάνην παχεῖαν δοῖεν, οὔτ'

cis numero remediis utuntur. Postea, ubi praesumpsisset id, quod problemati utilissimum est, non manifesto ipsius solutionem conscripsit, atque ideo plerisque medicis tota problematis vis ignoratur. Proinde totum hunc sermonem in primo de victus ratione acutorum commentario sum interpretatus. Nunc autem compendiose exponere vim necessarium est. Ipsum sane problema sic ad verbum scripsit Hippocrates. *Videntur autem digna mihi esse, quae scribantur, et praesertim impercepta medicis, quum sint tamen scitu utilia, item quae magnam utilitatem aut noxam adferunt. Impercepta autem sunt et haec, cur in morbis acutis alii medici in omnem vitam ptisanam non percolatam exhibent, putantque recte se medicari, alii vero magni faciunt, conanturque, ut nullum hordeum aeger devoret, (magnam enim offensionem esse arbitrantur,) sed succum linteo percolatum praebent. Quidam ipsorum neque ptisanam crassam neque succum*

αὖ χυλὸν, οἱ μὲν, μέχρις ἂν ἑβδομαῖος ὁ κάμνων γένηται, οἱ δὲ καὶ διὰ τέλους, ἄχρις ἂν κριθῇ ἡ νοῦσος. μάλα μὲν οὖν οὐδὲ προβάλλεσθαι τὰ τοιαῦτα ζητήματα εἰθισμένοι εἰσὶν οἱ ἰητροὶ, ἴσως δ᾽ οὐδὲ προβαλλόμενα εὑρίσκεται. καίτοι διαβολήν γ᾽ ἔχει ὅλη ἡ τέχνη πρὸς τῶν δημοτέων μεγάλην, ὡς μηδὲ δοκεῖν ὅλως ἰητρικὴν εἶναι. ὥστ᾽ ἔν γε τοῖσιν ὀξυτάτοισι τῶν νοσημάτων τοσόνδε διοίσουσιν ἀλλήλων οἱ χειρώνακτες, ὥστε, ἃ ὁ ἕτερος προσφέρει ἡγούμενος ἄριστα εἶναι, ταῦτα νομίζειν ἤδη τὸν ἕτερον κακὰ εἶναι. καὶ μετ᾽ ὀλίγα· φημὶ δὴ, πᾶν καλὸν εἶναι τοῦτο τὸ σκέμμα ἠδελφισμένον τοῖσι πλείστοισι τῶν ἐν τῇ τέχνῃ καὶ ἐπικαιροτάτοισι. καὶ γὰρ τοῖσι νοσέουσι πᾶσιν ἐς ὑγίειάν τι μέγα δύνασθαι, καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσιν εἰς ἀσφάλειαν, καὶ τοῖσιν ἀσκέουσιν ἐς ἀξίην, καὶ ἐς ὅ τι ἕκαστος ἐθέλοι. τὸ περὶ διαφωνίας, φησὶ, τῶν τεχνιτῶν σκέμμα μεγίστην ἔχει δύναμιν, οὐ μόνοις τοῖς νοσοῦσιν ἐς ὑγιείης κτῆσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὑγιαίνουσιν ἐς φυλακὴν αὐτῆς δηλονότι, καὶ τοῖς ἀσκοῦσιν ἀξίην τοῦ σώματος πρός τε τὴν κτῆσιν αὐτῆς καὶ διαμονήν.

exhibent; alii, usque dum ſeptimanus aeger fuerit, alii etiam in fine, quoad morbus fuerit judicatus. Hujusmodi igitur quaeſtiones ne proponere quidem medici conſueverunt, forſan neque ſi proponantur, inveniunt. Atqui magnam a vulgaribus calumniam tota ars ſuſtinet, ne videatur quidem omnino medicina eſſe, quod in morbis acutiſſimis tantum inter ſe artifices differunt, ut, quae alter adhibet optima eſſe putans, ea jam alter mala eſſe cenſeat. Ac paulo poſt: *Dico autem, perpulchram eſſe hanc ſpeculationem, plurimis et principaliſſimis eorum, quae in arte ſunt, affinitate junctam; nam aegrotantibus omnibus ad ſanitatem aliquid magnum poteſt, et ſanis ad ſecuritatem, exercentibus ad bonam habitudinem, et ad quodcunque unusquisque velit. Speculatio* (inquit) *de artificum diſcordia magnam vim obtinet non ſolis laborantibus ad ſanitatem conciliandam, ſed etiam ſanis ad eam tuendam ſcilicet, exercentibus ad corporis dignitatem tum comparandam, tum retinendam.*

εἶτα προσέθηκε, καὶ ἐς ὅ τι ἕκαστος ἐθέλοι, δηλῶν, ὡς μόνον εἰς ἰατρικὴν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλας τέχνας ἐκτετάσθαι τὸ σκέμμα τὴν λύσιν αὐτοῦ. θαυμάσαι γάρ ἐστι, διά τί τέχνην μετιόντες οἱ ἰατροὶ, καθ' ἣν τῇ πείρᾳ τὰ προσφερόμενα βοηθήματα κριθῆναι δύναται, πότερον ὠφέλησεν, ἢ ἔβλαψεν, ὅμως ἐναντιωτάτας ἀποφάσεις ἐποίησαν περὶ τῶν ὠφελούντων τε καὶ βλαπτόντων. ἐν μὲν γὰρ φιλοσοφίᾳ μὴ πεπαῦσθαι τὰς πλείστας τῶν διαφωνιῶν οὐδὲν θαυμαστὸν, ὡς ἂν μὴ δυναμένων τῶν πραγμάτων ἐναργῶς κριθῆναι τῇ πείρᾳ, καὶ διὰ τοῦτο τινῶν μὲν ἀποφηναμένων ἀγέννητον εἶναι τὸν κόσμον, τινῶν δὲ γεννητὸν, ὥσπερ γε καὶ τινῶν μὲν, οὐδὲν ἔξωθεν αὐτοῦ περιέχειν εἶναι, τινῶν δὲ εἶναι λεγόντων, καὶ τούτων αὐτῶν περιεχόμενόν τι φάντων, ἐνίων μὲν κενὸν ἀποφηναμένων εἶναι τοῦτο, μηδεμίαν οὐσίαν ἔχον ἐν ἑαυτῷ, τινῶν δὲ, κόσμους ἄλλους ἀριθμῷ ἀπεριλήπτους ὡς εἰς ἄπειρον ἐκτετάσθαι πλῆθος. αἰσθήσει γὰρ ἐναργεῖ τὴν τοιαύτην διαφωνίαν ἀδύνατον κριθῆναι. οὐ μὴν ὅμοιόν γε τὸ τῆς ὠφελείας καὶ βλάβης τῶν

Postea adjecit, et ad quod unusquisque velit, indicans non modo ad medicinam, sed etiam alias artes, speculationem, ipsius solutionem extendere. Nam mirari licet, cur artem medici pertractantes, in qua remedia, quae offeruntur, usu possint judicare, utrum prosint, an noceant, tamen maxime contraria de iis, quae prosunt et nocent, pronunciarint. Siquidem in philosophia non sedatas esse plurimas dissensiones nihil miri est; quippe quum res experientia judicari evidenter nequeant, ac ideo nonnulli pronuncient mundum esse non genitum, nonnulli genitum; quemadmodum alii nihil extra ipsius ambitum esse, alii esse dicunt, atque hi ipsi aliquid contineri affirmant, quidam vacuum hoc esse nullam in se continens substantiam dictitant, aliqui vero mundos alios numero incomprehensibiles, ut in infinitum multitudo extendatur; nam ejusmodi discordiam sensu evidenti non licet dijudicare. At secus habet, quod me-

προσφερομένων τοῖς σώμασιν ἰαμάτων, εἰς διαφωνίαν ἀφικόμενον ἐν τοῖς ἰατροῖς, δυνάμενόν γε αὐτῶν κρῖναι τῇ πείρᾳ τό τ' ὠφελοῦν καὶ τὸ βλάπτον. τούτου τοίνυν τοῦ ζητήματος ἡ λύσις οὐ πάνυ τι σαφῶς εἴρηται τῷ Ἱπποκράτει, καὶ διὰ τοῦτο σχεδὸν ἅπαντας ἔλαθε τοὺς ἐξηγησαμένους τὸ βιβλίον. ἔστι δὲ τοιάδε. τῶν νοσούντων ἔνιοι μὲν ἀσιτίας χρήζουσιν, ἄχρις ἂν ἡ νοῦσος κριθῇ, τινὲς δὲ τροφῆς, καὶ τούτων ἔνιοι μὲν τῆς κριθώδους πτισάνης, ἔνιοι δὲ τοῦ χυλοῦ μόνου, καθάπερ γε καὶ στερεωτέρας ἔνιοι, καὶ μέντοι καί τινες μὲν ὀξυμέλιτος ἢ μελικράτου, τινὲς δ' ὕδατος ἢ οἴνου. διὰ τοῦτο τοῖς ἰατροῖς, ὅσοι τῇ πείρᾳ μόνῃ τὴν τέχνην συνεστήσαντο, χρήσιμον ἔδοξεν ἐκεῖνο μόνον, ὃ κατὰ τὴν τύχην αὐτοῖς ἐφάνη πλεονάκις ὠφελῆσαν. οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τοὐναντίον εἶδος ἀφικέσθαι τῆς διαίτης τολμῶσιν, ὡς κἀκείνου πειραθῆναι, τὴν ἀτυχίαν δεδιότες. μόνος οὖν ὁ τήν τε φύσιν εἰδὼς τοῦ κάμνον[263]τος, καὶ τὴν τοῦ νοσήματος διάθεσιν, καὶ τὴν τοῦ προσαχθησομένου βοηθήματος δύναμιν, ἔτι τε τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ χρηστέον

dici de remediorum, quae corpori applicantur, auxilio et noxa inter fe diffentiunt, quum ipfi poffint utile et nocuum ufu experiri ac judicare. Hujus igitur quaeftionis folutio non admodum manifefto ab Hippocrate eft explicata, ac ideo prope univerfos libri interpretes latuit. Eft autem talis. Nonnulli fane aegrotantium inediam requirunt, usque dum morbus fuerit judicatus, nonnulli vero cibum, atque ex his alii hordeaceam ptifanam, alii fuccum folum, quemadmodum et folidiorem aliqui, quin etiam oxymel quidam aut mulfam, quidam vero aquam et vinum. Idcirco medicis, qui experientia fola artem conftituerunt, illud folum vifum eft utile, quod forte fortuna ipfis frequenter profuiffe apparuit. Neque etiam ad contrariam fpeciem victus rationis pervenire audent, ut illam quoque experiantur, improfperum veriti fucceffum. Proinde folus, qui naturam aegrotantis novit, et morbi difpofitionem, et vim auxilii, quod adhibebitur, praeterea tempus, quo utendum ipfo eft, audere poterit, ufus

αὐτῷ, τολμῆσαι δυνήσεται χρησάμενος τῷ λογικῶς ἐπινοηθέντι βοηθήματι τῇ πείρᾳ βεβαιῶσαι τὴν ἐλπίδα. ὥστε μόνος εὑρήσει τῆς τε ἀφωνίας τὴν αἰτίαν καὶ τοὺς διορισμοὺς, οἷς προσέχων τις ἐπὶ τὸ τῷ κάμνοντι συμφέρον ἀφίξεται, τῶν δ᾽ ἄλλων οὐδεὶς γνώσεται τοῦτο. τοῖς τε γὰρ ἐγνωσμένοις διὰ πείρας ἐπιμένοντες ἐκεῖνα μόνα παραλαμβάνουσιν, αἰτιώμενοι φύσιν ἢ τέχνην ἤ τι τοιοῦτον τῆς βλάβης αἴτιον γενέσθαι. τοῦτ᾽ οὖν αὐτὸ καὶ κατὰ τὸ περὶ ἀγμῶν ἐδήλωσεν ὁ Ἱπποκράτης ἐπὶ τῶν μεθ᾽ ἕλκους καταγμάτων ἐν τῇδε τῇ ῥήσει. ἄλλοι δέ τινές εἰσιν, οἳ ὀθονίοισι τὰ τοιαῦτ᾽ ἰητρεύουσιν εὐθέως, καὶ ἔνθεν μὲν καὶ ἔνθεν ἐπιδέουσι τοῖσιν ὀθονίοισι, κατὰ τὸ ἕλκος δὲ αὐτὸ διαλείπουσι, καὶ ἐῶσιν ἀνεψύχθαι. ἔπειτα καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τὸ ἕλκος τῶν καθαρτικῶν τι, καὶ σπλήνεσιν οἰνηροῖσιν, ἢ ἐρίοισιν οἰσυπηροῖσι θεραπεύουσιν. αὕτη ἡ ἴασις κακὴ, καὶ εἰκὸς τοὺς οὕτως ἰητρεύοντας τὰ μέγιστα ἀξυνετέειν καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισι κατάγμασι (337) καὶ ἐν τοῖσι τοιούτοισι. μέγιστον γάρ ἐστι τὸ γινώσκειν, καθ᾽ ὁποῖον τρόπον χρὴ τὴν

auxilio ratione confiderato, fpem experientia confirmare. Quare folus inveniet diffidii caufam et diftinctiones, quibus animum adhibens ad id, quod aegrotanti conducit, perveniet, aliorum vero nullus hoc cognofcit. Nam qui cognitis per experientiam adhaerent immoranturque, illa fola affumunt, caufantes naturam, aut artem, aut hujusmodi aliquid offenfae caufam extitiffe; id quod etiam in opere de fracturis Hippocrates oftendit, nempe in fracturis, quae cum ulcere fiunt, hifce verbis. *At alii quidam funt, qui linteis ejusmodi ftatim medicantur, atque hinc et illinc linteolis deligant. Super ulcus autem ipfum definunt ac finunt refrigerari; deinde ipfi imponunt purgatorium aliquod medicamentum, et fpleniis vino madidis, aut lanis fuccidis curant; qui modus medicandi malus eft, ac verifimile eft ita medentes maxima non intelligere, tum in aliis fracturis, tum in hujusmodi. Maximum enim eft cognofcere, quomodo*

ἀρχὴν βάλλεσθαι τοῦ ὀθονίου, καὶ καθ' ὁποῖον μάλιστα πεπιέχθαι, καὶ οἷά τε ὠφελέονται, ἢν ὀρθῶς τις βάλληται τὴν ἀρχὴν, καὶ πιέζῃ ᾗ μάλιστα χρὴ, καὶ οἷα βλάπτονται, ἢν μὴ ὀρθῶς τις βάλληται, μηδὲ πιέζῃ, ἀλλ' ἔνθεν καὶ ἔνθεν. εἴρηται μὲν οὖν καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν γεγραμμένοισιν, ὁποῖα ἀφ' ἑκατέρου ἀποβαίνει, μαρτυρέει δὲ καὶ αὐτὴ ἡ ἰητρική. ἀνάγκη γὰρ τῷ οὕτως ἐπιδεομένῳ τὸ εἶδος ἐξαείρεσθαι εἰς αὐτὸ τὸ ἕλκος. καὶ γὰρ, εἰ ὑγιὴς χρὼς ἔνθεν μὲν καὶ ἔνθεν ἐπιδεσθείη, ἐν μέσῳ δὲ διαλειφθείη, μάλιστα κατὰ τὴν διάλειψιν οἰδήσειεν ἂν καὶ ἀχροΐσειε. πῶς οὖν οὐχὶ ἕλκος γε ταῦτ' ἂν πάθοι; ἀναγκαίως οὖν ἔχει ἄχροον μὲν καὶ ἐκπεπιεσμένον εἶναι τὸ ἕλκος, δακνῶδές τε καὶ ἀνεκπύητον, ὀστέα δ' ἢ μέλη ἀποστῆναι συστατικὰ γενέσθαι, σφυγμῶδές τε καὶ πυρετῶδες τὸ ἕλκος ἀνείη. ἀναγκάζονται διὰ τὸ εἶδος ἐπικαταπλάσσειν. ἀσύμφορον δὲ καὶ τοῦτο τοῖσιν ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐπιδεομένοισιν. ἄχθος γὰρ ἀνωφελὲς πρὸς τῷ ἄλλῳ σφυγμῷ ἐπιγίγνεται. τελευτῶντες δ' ἀπα-

oporteat lintei principium injicere; et quomodo potissimum comprimere. Item quantum auxilii adferat, si recte quis initium accommodet, ac premat, quo potissimum convenit. Rursus quomodo noceant, nisi recte quis injiciat, neque premat, sed hinc et illinc. Quare dictum a me est etiam in his, quae scripsimus antea, cujusmodi in utroque eveniant; testatur hoc etiam ipsa medicina. Necesse enim est, ut ei, qui sic deligatur, tumor in ipso ulcere attollatur; etenim si cutis sana hinc quidem et illinc deligatur, in medio autem intermittatur spatium, in eo potissimum tumebit et decolorabitur. Quomodo igitur non ulcus haec patietur? Necessario enim ulcus decolor erit et expressum, mordax et sine pure; ossa autem aut artus, quae non erant abscessu laboratura, illo infestabuntur, et ulcus pulsatile et igneum erit. Coguntur autem propter tumorem cataplasma inducere; sed illud quoque his hinc et illinc deligatis est inutile, nam pondus incommodum praeter alium pulsum oboritur: de-

λύουσι τὰ ἐπιδέσματα, ὁπότ᾽ ἂν σφιν πάλιν κοτέῃ, καὶ ἰητρεύσουσι τὸ λοιπὸν ἄνευ ἐπιδέσιος. οὐδὲν δὲ ἧσσον, καὶ ἤν τι ἄλλο τοιοῦτον λάβωσι, τῷ αὐτῷ τρόπῳ ἰητρεύουσιν. οὐ γὰρ οἴονται τὴν ἐπίδεσιν τὴν ἔνθεν καὶ ἔνθεν καὶ τὴν ἀνάψυξιν αἰτίαν εἶναι τοῦ ἕλκους, ἀλλ᾽ ἄλλην τινὰ ἀτυχίην. οὐκ οἴονται, φησὶ, τὴν κακὴν ἐπίδεσιν αἰτίαν εἶναι τῆς βλάβης, ἀλλ᾽ ἄλλην τινὰ ἀτυχίαν· διὰ τοῦτ᾽ οὖν οὐδ᾽ ἀφίστανται τῆς εἰωθυίας αὐτοῖς ἀγωγῆς, ἀλλ᾽ ἐπιμένουσι τοῖς κακῶς ἐγνωσμένοις. αὕτη μοι ἡ τοῦ προβλήματος λύσις ἐστὶ, καθ᾽ ὃ τὴν αἰτίαν ἡμᾶς σκέπτεσθαι τῆς ἐν τοῖς ἰάμασι δεῖ διαφωνίας, ἣν καθόλου περιλαβὼν ἄν τις εἴποι διαφορὰν εἶναι τοῦ γενικῶς νοουμένου τε καὶ λεγομένου καὶ προβαλλομένου πράγματος, ἐάν τι πάθος, ἐάν τε ὕλη τις ᾖ βοηθήματος. λέγω δὲ πάθος μὲν, οἷον τὴν πλευρῖτιν, ἐφ᾽ ἧς ὡς ἐπὶ παραδείγματος ἐποιήσατο τὸν λόγον, ὕλην δὲ μελίκρατον, ἢ οἶνον, ἢ ὕδωρ, ἢ ὀξύκρατον. καθ᾽ ἕκαστον γὰρ τούτων ἰδιαί τινές εἰσι

sinentes autem vincula dissolvunt, quum ipsis rursus facessunt negotium, et reliquum sine deligatura medicantur; nihilo autem minus, etsi aliud quoddam ejusmodi acceperint, eodem modo curantur. Non enim putant, deligaturam, quae hinc et illinc fit, et refrigerationem causam esse ulceris, sed aliam quandam infelicitatem. Non arbitrantur, inquit, malam deligaturam laesionis esse causam, sed aliam quandam infelicitatem; ob quam rem neque recedunt a consueta ipsis traductione, sed male cognitis immorantur. Haec mihi problematis solutio est, in quo causam discordiae in remediis considerare oportet, quam generatim comprehensam dixerit aliquis esse differentiam rei, quae generatim intelligitur, dicitur et proponitur, sive affectus, sive auxilii aliqua sit materia. Dico autem affectum exempli gratia pleuritidem; de qua velut in exemplari sermonem instituit; materiam vero mulsum, aut vinum, aut aquam, aut poscam; nam in his singulis propriae quaedam sunt differentiae, de

διαφοραὶ, περὶ ὧν ἁπασῶν ὁ Ἱπποκράτης, οὐ μόνον δι' ὀλίγων ῥημάτων, ἀλλὰ καὶ σαφῶς ἐδίδαξε τοὺς διορισμοὺς, ὡς ἐχρῆν διαιρεῖσθαι τὰς διαφοράς. ἐμοὶ δὲ ἀρκέσει παραδείγματός τινος ἐξ αὐτῶν μνημονεῦσαι τοῦ περὶ τὸν οἶνον λόγου, κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν εἰρημένου. [264] γλυκὺν τε οἶνον καὶ οἰνώδεα, λευκὸν καὶ μέλανα, καὶ μελίκρατον, καὶ ὕδωρ, καὶ ὀξύμελι τοῖσδε σημαινόμενον χρὴ διορίζειν ἐν τῇσιν ὀξείῃσιν νούσοισιν. ὁ μὲν γλυκὺς ἧσσόν ἐστι καρηβαρικὸς τοῦ οἰνώδεος, καὶ ἧσσον φρενῶν ἁπτόμενος, καὶ διαχωρητικώτερος δή τι τοῦ ἑτέρου κατ' ἔντερον, μεγαλόσπλαγχνος δὲ σπληνὸς καὶ ἥπατος, οὐκ ἐπιτήδειος δ' οὐδὲ τοῖσι πικροχόλοισι, καὶ γὰρ οὖν καὶ διψώδης τοῖσί γε τοιούτοις ἐστὶ, ἀτὰρ καὶ φυσώδης τοῦ ἐντέρου τοῦ ἄνω· οὐ μὴν πολέμιός γε τῷ κάτω ἐντέρῳ κατὰ λόγον τῆς φύσης. καίτοι οὐ πάνυ πορίμη ἐστὶν ἡ ἀπὸ τοῦ γλυκέος οἴνου φῦσα, ἀλλ' ἐγχρονίζει περὶ ὑποχόνδρια. καὶ γὰρ οὖν ἧσσον οὐρητικὸς οὗτος τὸ ἐπίπαν τοῦ οἰνώδεος λευκοῦ. πτυάλου δ' ἀναγωγὸς μᾶλλόν ἐστι τοῦ ἑτέρου ὁ γλυκύς. καὶ οἷσι μὲν

quibus omnibus Hippocrates non solum compendiose, sed etiam manifesto distinctiones edocuit, quemadmodum differentias dividere conveniebat. At mihi exempli cujusdam ex ipsis gratia abunde erit meminisse sermonis de vino ad haec verba conscripti. *Dulce vinum, vinosum, album et nigrum, mulsam, aquam et oxymel. His autem significatum in morbis acutis distinguendum est. Dulce minus quam vinosum caput tentat aggravatque, minusque mentem attingit, et facilius quam alterum per intestinum descendit. Sed lienem et jecur auget, biliosis etiam incommodum, quippe talibus sitim excitat; imo etiam superius intestinum inflat, non tamen inferiori intestino inimicum flatus ratione, etsi non admodum flatus a vino dulci profectus facile penetrabilis sit, sed circa praecordia immoretur. Etenim minus urinam hoc ciet omnino, quam vinosum album. Dulce autem sputum magis educit quam alterum; at quibus si-*

διψώδης ἐστὶ πινόμενος, ἧσσον ἂν τούτοισιν ἀνάγοι, ἢ ὁ ἕτερος οἶνος, οἷσι δὲ μὴ διψώδης, οἶνος ἐπῄνηται μὲν καὶ ἔψεκται τὰ πλεῖστα, καὶ μέγιστα ἤδη ἐν τῇ τοῦ γλυκέος οἴνου διηγήσει. εἰς δὲ κύστιν μᾶλλον πόριμος ἐὼν τοῦ ἑτέρου, καὶ διουρητικὸς δὲ ἂν καὶ καταῤῥηκτικὸς, ἀεὶ πολλὰ πρὸς ὠφέλειαν ἐν ταύτῃσι τῇσι νούσοισι. καὶ γὰρ εἰ πρὸς ἄλλα ἀνεπιτηδειότερος τοῦ ἑτέρου πέφυκεν, ἀλλ' ὅμως κατὰ κύστιν ἡ κάθαρσις ὑπ' αὐτοῦ γιγνομένη ῥύεται, ἢν προτρέπηται, ὁκοῖα δεῖ. καλὰ δὲ ταῦτα τεκμήριά ἐστι τὰ περὶ οἴνου καὶ ὠφελείας, καὶ βλάβης, ὅσα ἀκαταμάθητα ἦν τοῖσιν ἐμοῦ γεραιτέροισι. κιῤῥῷ δ' αὖ οἴνῳ καὶ μέλανι αὐστηρῷ ἐν ταύτῃσι τῇσι νούσοισιν ἐς τάδε ἂν χρήσαιο, εἰ καρηβαρίη μὲν μὴ ἐνείη, μηδὲ φρενῶν ἅψις, μηδὲ τὸ πτύαλον κωλύοι τὸ τῆς ὁδοῦ, μηδὲ τὸ οὖρον ἴσχοιτο, διαχωρήματα δὲ πλαδαρώτερα καὶ ξυσματωδέστερα εἴη. ἐν δὲ τοῖσι τοιούτοισι πρέποι ἂν μάλιστα μεταβάλλειν ἐκ τοῦ λευκοῦ, καὶ ὅσα τούτοισιν ἐμφερέα, προσξυνιέναι δὲ, διότι τὰ μὲν ἄνω πάντα καὶ τὰ κατὰ κύστιν ἧσσον βλάψει, ἢν ὑδαρέ-

tim conciliat potum, his minus quam alterum vinum educit, quibus autem non sitim facit, magis quam alterum educit. At vinum album vinosum laudatur quidem et deprehenditur et saepe et multum in vini dulcis expositione. Verum quum ad vesicam magis quam alterum transeat, urinamque cieat et destillationem, semper multa ad praesidium in his morbis confert. Siquidem, si ad alia minus ideoneum est quam alterum, attamen in vesica purgatio ab eo facta demittit aut promovet, qualia convenit. Caeterum bona haec sunt indicia auxilii et laesionis a vino proficiscentia, quae incognita erant iis, qui me praecesserunt. Porro rufo vino et nigro austero in his morbis ad haec uteris, si capitis gravitas non adsit, neque praecordia attingantur, neque sputum a via prohibeatur, neque urina retineatur, verum, quod dejicitur, lubricum sit et ramentosum. Caeterum in his convenit potissimum mutari ex albo, et quae his sunt similia. Item intelligendum est praeterea, quod omnia superiora et vesicae loca minus offendet, si

στερος ᾖ, τὰ δὲ κατ' ἔντερον καὶ μᾶλλον ὀνήσει, ἢν ἀκρατέστερος ᾖ. κατὰ ταῦτά φησι τὰ περὶ τῆς τῶν οἴνων διαφορᾶς τε καὶ χρήσεως, ἀκαταμάθητα ἦν τοῖσιν ἐμοῦ γεραιτέροισιν. ἐγὼ δὲ ταῦτα διορισμοῖσι διακρίνων τὴν ἐπ' αὐτοῖσι τέχνην συνεστησάμην. οὕτω δὲ καὶ περὶ μελικράτου, καὶ μέλιτος, ὕδατός τε καὶ ὀξυμέλιτος, καὶ πτισάνης, καὶ βαλανείων ἔγραψε τοὺς διορισμοὺς, μεμφόμενος τοὺς ἐπὶ πάντων τῶν ὀξέως νοσούντων ἤτοι κελεύοντας ἢ κωλύοντας ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων χρῆσθαι. πρὸς γὰρ τὸν ἐρόμενον, εἰ δοτέον οἶνον τοῖς πυρέττουσιν, ἀποκριτέον, ὡς τῷδε μέν τινι δοτέον ἐστί. ταὐτὸν δὲ τοῦτο καὶ περὶ ἡδονῆς ὁ Πλάτων ἐποίησε, τινὰς μὲν αὐτῶν φεύγειν ἡμᾶς κελεύων, τινὰς δὲ προσίεσθαι. τὰς μὲν γὰρ ἐπὶ μαθήμασιν ὠφελίμοις τε καὶ καλοῖς, καὶ ὅλως ἁπάσαις ταῖς καλαῖς πράξεσι προσίεσθαι χρὴ, τὰς δ' ἐπ' οἰνοφλυγίαις, ἢ λιχνείαις, ἢ ἀφροδισίοις φεύγειν, ὅσαι δὲ μηδὲν τούτων ἀποκεκριμένον ἔχουσι, μήτε φεύγειν, μήτε διώκειν. εὑρίσκονται δὲ δηλονότι τοῦ γένους τῶν ἡδονῶν αἱ διαφοραὶ κατὰ τὴν διαιρετικὴν

aquofum magis fit. Inteftinum vero etiam magis adjuvabit, fi meracius fit. Hic inquit, quae de vinorum differentia et ufu expofui, incognita me fenioribus fuerunt.; ego autem haec diftinctionibus fegregans artem in ipfis comprehenfam conftitui. Ita etiam de mulfo, melle, aqua, oxymelite, et ptifana, et balneis diftinctiones confcripfit, accufans eos, qui in omnibus acute laborantibus vel jubent, vel prohibent fingulis commemoratis uti. Nam interroganti, an vinum febricitantibus fit exhibendum, refpondcri debet, quod huic quidem alicui dandum fit. Idem vero hoc de voluptate Plato factitavit, quasdam ipfarum fugere nos praecipiens, quasdam vero appetere. Nam difciplinarum utilium honeftarumque, et in totum omnium honeftarum actionum voluptates affectare convenit; ebrietatis autem, aut gulae, aut veneris vitare; quae vero nihil ab his fecretum obtinent, illas neque fugere, neque perfequi. Porro inveniuntur nimirum generis voluptatum differentiae ex methodo divifioria, ut in toto

μέθοδον, ὡς ἐν ὅλῳ τῷ Φιλήβῳ δείκνυσιν ὁ Πλάτων, τὰς διαφορὰς ἁπάσας αὐτῶν διδάσκων. διὰ τοῦτ' οὖν ἔφην παρακεῖσθαι καὶ κοινωνεῖν κατὰ τὴν διαιρετικὴν ὁδὸν εὑρισκόμενα τοῖς κατὰ τὴν ὁμοίου γνῶσιν. ὁμοιότης μὲν γάρ ἐστι ταῖς ἡδοναῖς πρὸς ἀλλήλας. ἡ μὲν κοινότης κατὰ τὸ γένος. ἓν γάρ τοι κοινόν ἐστιν ἐν αὐταῖς, καθ' ὃ τὴν προσηγορίαν ἐκτήσαντο κοινήν. ἕτεραι δὲ κατὰ τὴν ἐν ταῖς ἰδίαις διαφοραῖς ἰδέαν. αἱ μὲν γὰρ ἁπλαῖ ταῖς ἁπλαῖς πρὸς τῷ κοινῷ τῆς ἡδονῆς εἴδει, καὶ τὸ κατὰ τὴν ἁπλότητα προσλαβοῦσαι, μείζονα τὴν ὁμοιότητα προσλαμβάνουσιν. ὥσπερ γε καὶ ἐν τοῖς συνθέτοις αἱ σύνθετοι, καὶ αἱ σωματικαὶ ταῖς σωματικαῖς, αἵ τε ψυχικαὶ ταῖς ψυχικαῖς, αἵ τε ὠφέλιμοι ταῖς ὠφελίμοις, αἵ τε βλαβεραὶ ταῖς βλαβεραῖς, [265] ὥσπερ καὶ αἱ κατὰ τὰς καλὰς πράξεις καὶ αἱ κατὰ τὰς κακὰς ἀλλήλαις ἑκάτεραι. παραπλησίως δὲ καὶ αἱ μὲν κατὰ τὸ λογιστικὸν εἶδος τῆς ψυχῆς ἀλλήλαις, αἱ δὲ κατὰ τὸ θυμοειδὲς, ἢ ἐπιθυμητικὸν, ὁμοίως καὶ αἵδε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀλλήλαις. εἰ δὲ χωρὶς τοῦ τέμνειν εἰς τὰς

Philebo Plato oftendit, differentias omnes ipfarum enumerans. Propterea dixi, affinia effe et communia, quae ex diviforia via inveniuntur, iis, quae ex fimilis cognitione intelligi folent. Etenim fimilitudinem voluptates inter fe obtinent, communitatem fane generatim. Unum namque commune eft in ipfis, ex quo communem fortiuntur appellationem. Aliae vero fecundum peculiarium differentiarum fpeciem; quandoquidem fimplices fimplicibus, praeter communem voluptatis fpeciem etiam eam, quae fimplicitate conftat, confecutae, majorem fimilitudinem affumunt; quemadmodum in compofitis compofitae, corporeae corporeis, animales animalibus, utiles utilibus, noxiae noxiis; quemadmodum etiam quae in honeftis actionibus verfantur, et quae in malis invicem utraeque refpondent. Confimiliter etiam, quae in rationali animae fpecie funt, invicem confentiunt. Item quae in irafcibili aut concupifcibili confiftunt, pariter et hae eodem modo invicem refpondent. At nifi unumquodque

οἰκείας διαφορὰς ἕκαστον τῶν γενῶν ἀποφηνάμενοί τι καθόλου καὶ ἀδιορίστως ἰατροί τε καὶ φιλόσοφοι, πολλὰ τῶν ἐναργῶς φαινομένων ὁσημέραι μαχόμενα ταῖς ἑαυτῶν ἀποφάσεσιν ἴσχουσιν. ὁ γὰρ ἐπαινούμενος ὑπὸ τῶν κατὰ τὰς τέχνας ἁπάντων ἀξιολόγων ἀνδρῶν διορισμὸς ἐκ τοῦ γεγυμνάσθαι κατὰ τὰς δύο ταύτας θεωρίας, ὑπὲρ ὧν ἐν τῷδε τῷ γράμματι διῆλθον, ἀποτελεῖται. λέγω δὲ δύο θεωρίας, τήν τ᾽ ἐκ τῆς τῶν ὁμοίων τε καὶ ἀνομοίων διακρίσεως καὶ (338) τὴν ἐκ τῆς κατὰ διαίρεσίν τε τῶν γενῶν ἄχρι τῶν ἀτόμων ὁδοῦ, τῆς τ᾽ ἀντιστρόφου ταύτης θέσεως, δηλονότι ἐκ τῶν κατὰ μέρος ἐπὶ τὸ πρῶτον γένος ἀνόδου διὰ τῶν ἐν τῷ μεταξὺ διαφορῶν. καὶ ταύτας ἀμφοτέρας τὰς μεθόδους κάλλιστα καὶ ἄριστα τῶν ἔμπροσθεν ἰατρῶν τε καὶ φιλοσόφων Ἱπποκράτης τε καὶ Πλάτων εὗρον, ἐπέδειξάν τε πολλὰ συγγράμματα ψευδῶς λελεγμένα πρὸς τῶν ἀγνοούντων διορίζεσθαι τὰ κοινὰ τῶν ἰδίων. καὶ μέντοι καὶ τὰς διαφωνίας πρόσθεν ἔδειξα ἐντεῦθεν γεγονυίας τοιαύτας, ὁποῖαι παρὰ μὲν τοῖς ἰατροῖς ἐγένοντο περί τε πτισάνης

genus in peculiares differentias ſecent, pronunciantes aliquid generatim et indiſtincte tum medici tum philoſophi, multa, quae evidenter apparent, quotidie iis ipſis, quae tuentur affirmantque, repugnantia tenent. Nam diſtinctio ab omnibus artibus claris viris laudata exercitatione harum duarum ſpeculationum, de quibus hoc libro transegi, abſolvitur. Dico autem duas ſpeculationes, et eam, quae diſcretione ſimilium et diſſimilium conſtat, et eam, quae via juxta diviſionem generum usque ad individua tendit, et reciproco hoc modo, ſcilicet ex particularibus ad primum genus reditu per differentias intercedentes. Atque has utrasque methodos optime atque elegantiſſime inter priores tum medicos tum philoſophos Hippocrates et Plato invenerunt, oſtenderuntque multos commentarios falſo conſcriptos ab iis, qui communia a propriis nequeunt diſtinguere. Quin etiam diſſenſiones prius indicavi illinc tales obortas, quales ſane apud medicos extiterunt

χρήσεως, ὅσα τε ἄλλα προσφέρεται τοῖς νοσοῦσι, παρὰ δὲ τοῖς φιλοσόφοις περὶ τῶν τῆς ψυχῆς ἀρετῶν, ἐνίων μὲν οἰομένων διδακτὰς ὑπάρχειν αὐτὰς, ἐνίων δὲ φυσικὰς ἢ δι᾽ ἐθῶν καὶ ἀσκήσεως κτητάς. εἰ γὰρ διῃροῦντο τὰ τῆς ψυχῆς εἴδη, καὶ σαφῶς ἐγνώκεισαν, ἕτερον μὲν εἶναι τὸ λογιστικὸν, ἕτερον δὲ τὸ ἄλογον, διττὴν ἔχον καὶ τοῦτο τομὴν, οὔτ᾽ ἂν τοῦ λογιστικοῦ τήν γ᾽ ἐπιστήμην ἀφῃροῦντο, τοῖς τ᾽ ἀλόγοις οὐκ ἂν αὐτῆς μετεδίδοσαν. ὥστε κἀκεῖνος ὁ λόγος, ἐφ᾽ ᾧ φησιν ὁ Πλάτων, ἑκάστου τῶν ὄντων, περὶ ὃ τέχνην τινὰ συστήσασθαι βουλόμεθα, τὴν φύσιν τῆς οὐσίας ἀκριβῶς χρὴ γνῶναι, συνῆπταί τε καὶ κοινωνεῖ ταῖς νῦν εἰρημέναις μεθόδοις. ὁ γὰρ γνοὺς, οὐχ ἁπλοῦν ἓν εἶδος ἐν ἡμῖν εἶναι ψυχῆς, ὥσπερ ἐν τοῖς φυτοῖς μὲν τὸ ἐπιθυμητικὸν, ἐν θεοῖς δὲ τὸ λογιστικὸν, ἀνθρώπῳ δ᾽ ἄμφω τε ταῦτα καὶ τρίτον ἐπ᾽ αὐτοῖς τὸ θυμοειδὲς, ἔγνω σὺν τούτῳ τῶν ἀρετῶν τὸν ἀριθμὸν, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν κτῆσιν, ὥσπερ ὁ γνοὺς τὴν φυσικὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος ἡμῶν, ἐν μὲν

de ptisanae usu ac aliis, quae aegrotantibus offeruntur; apud philosophos autem de animae virtutibus, dum nonnulli putant ipsas esse dociles, nonnulli vero naturales, vel moribus et exercitatione acquisitas. Si enim animae species divisissent, manifesto etiam cognovissent, alteram esse rationalem, alteram vero irrationalem, quae et ipsa duplicem habet sectionem; neque scientiam a rationali sustulissent, neque irrationalibus eam concessissent. Quapropter et illa oratio, in qua Plato dicit, Uniuscujusque rei existentis, circa quam artem aliquam constituere cogitamus, naturam substantiae exacte cognitam habere oportet, conjuncta est communisque methodis nuper comprehensis. Nam qui novit, non simplicem unam animae in nobis speciem esse, sicuti in stirpibus appetentem, in diis rationalem, in homine autem ambas esse, et tertiam praeterea irascibilem, novit cum hac virtutum numerum, vim et possessionem, quemadmodum qui naturalem corporis nostri structuram habet perspectam, in similaribus quidem

τοῖς ὁμοιομερέσι συμμετρίαν τῶν στοιχείων, ἐν δὲ τοῖς ὀργανικοῖς ἐκ τῆς τῶν ὁμοιομερῶν ποσότητός τε καὶ πηλικότητος, ἔτι τε διαπλάσεως ἑκάστου καὶ θέσεως ἀποτελεῖσθαι τὸ κατὰ φύσιν ἐν ἑκάστῳ σώματι ζώου, τῆς συμμετρίας δηλονότι καθ' ἑκάστην ζωὴν τῶν εἰρημένων φυλαττομένης οἰκείας, οὗτός γε τῶν νοσημάτων εὐπορήσει τῆς προσηκούσης ἑκάστῳ θεραπείας τε καὶ προφυλακῆς.

Κεφ. ζ'. Εἰκότως οὖν ἔνιοι τὴν τῶν ὁμοίων τε καὶ οὐχ ὁμοίων ἀκριβῆ γνῶσιν αὐτάρκη νομίζουσιν ὑπάρχειν εἰς μεθοδικὴν σύστασιν ἁπάσης τέχνης, εἴ γε καὶ πρὸς τὴν τῶν ἀμφισβητουμένων κρίσιν ἱκανὴ ποδηγός ἐστιν. ὁμοιότητος γὰρ οὔσης πολλῆς ἐνίοις τῶν πιθανῶν μὲν, οὐκ ἀληθῶν δὲ πρὸς τοὺς ὄντας ἀληθεῖς λόγους, ὁ γεγυμνασμένος διακρίνειν ἀπ' ἀλλήλων αὐτοὺς εἴσεται σαφῶς, ὅσον τε χρὴ δόγμασι πιστεύειν [266] ὡς ἀληθέσιν, ὅσων τε καταγινώσκειν ὡς ψευδῶν, ὅσων τε τὸ πιθανὸν ἄδηλον, ὅπως ἀδηλίας ἔχον προσέοικε τῷ ἀπιθάνῳ, ὥσπερ γε καὶ τῶν

elementorum commoderationem, in inſtrumentariis ex ſimilarium quantitate et qualitate, item uniuscujusque conformatione et ſitu naturalem habitum effici, in unoquoque animantis corpore ſymmetria videlicet ſingulorum praedictorum per unamquamque vitae ſubſtantiam conſervata, ipſe morborum curationis cuique convenientis et praeſervationis copiam habebit.

Cap. VII. Merito igitur nonnulli exactam ſimilium et diſſimilium cognitionem ſufficere ad methodicam cujuslibet artis conſtitutionem arbitrantur, ſiquidem etiam ad judicandum de iis, quae in ambiguo ſunt, dux haec eſt abunde faciens. Nam quum multa ſit ſimilitudo quibusdam probabilibus, non autem veris, cum ſermonibus omnino veris, qui eos diſcernere invicem eſt exercitatus, manifeſto ſciet, quantum dogmatis tanquam veris credendum ſit, quantumque derogandum tanquam falſis, et quantum probabile, haud ſcio quam incertum, improbabili reſpondeat; quemadmodum etiam iis, quae aequaliter

ἐπίσης ἀλλήλων, εἴτε ἐν δυσὶν, εἴτε ἐν τρισὶν, εἴτε ἐν πλείοσιν ἡ ἔκτασις γένοιτο, μηδὲν ἡγεῖσθαι πιστότερον. ἀνάγεται δὲ ἡ τούτων κρίσις εἰς φαντασίαν, ὡς μὲν οἱ νεώτεροι τῶν Ἀκαδημαϊκῶν λέγουσιν, οὐ μόνον πιθανὴν, ἀλλὰ καὶ περιοδευομένην καὶ ἀπερίσπαστον, ὡς δ᾽ οἱ περὶ τὸν Χρύσιππον, εἰς καταληπτικὴν, ὡς δὲ κοινῇ πάντες ἄνθρωποι πεπιστεύκασιν, εἰς αἴσθησίν τε καὶ νόησιν ἐναργῆ. διαφέρειν μὲν οὖν ἀλλήλων δοκοῦσιν αἱ εἰρημέναι λέξεις, εἰ δ᾽ ἐπιμελέστερόν τις σκοποῖτο, τὴν αὐτὴν ἔχουσι δύναμιν, ὥσπερ γε κἀπειδάν φησί τις ἀπὸ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν ἄρχεσθαι, καὶ ταύτας τίθεσθαι πρῶτον ἁπάντων κριτήριον ἐξ ἑαυτοῦ πιστόν. ὅτι μὲν γὰρ τὸ πρῶτον κριτήριον ἀναποδείκτως εἶναι δεῖ πιστὸν, ὡμολόγηται πᾶσιν, οὐ μὴν ὅτι γε φυσικὸν εἶναι δεῖ τοῦτο καὶ πάντων ἀνθρώπων κοινὸν, ἐννοοῦσιν ἅπαντες, καὶ οἱ πλεῖστοι προκρίνουσιν ἐνίοτε τοῦ κοινῇ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναργῶς φαινομένου τῇ ἑαυτῶν ὑπολήψει ἐμμένειν, καὶ προσποιοῦνται πεπιστευκέναι βεβαίως

invicem refpondent, five in duobus, five in tribus, five in pluribus fiat extenfio, nihil putandum fide dignius. At horum judicium ad imaginationem reducitur, ut recentiores Academici dicunt, non folum probabilem, fed etiam circumeuntem et immobilem, ut autem Chryfippi fectatores ajunt, ad comprehenforiam, ut communiter omnes homines crediderunt, ad fenfum intellectumque evidentem. Itaque verba praedicta differre inter fe videntur. Si autem accuratius quis infpiciat, eandem vim obtinent, veluti etiam quum quis cenfet a communibus notionibus incipere, atque has primum omnium judicium ex fe ipfo fide dignum conftituere. Quod enim primum judicii locum citra demonftrationem fide dignum effe convenit, omnibus in confeffo eft, non tamen, quod naturale hoc effe oporteat et omnium hominum commune, univerfi intelligunt, et plerique nonnunquam prae eo, quod omnibus ex aequo hominibus evidenter apparet, malunt fuae ipforum adhaerere opinioni, et fimulant

οἷς αὐτοὶ λέγουσιν εἰκῆ ἕνεκα τοῦ κατασκευάζειν τι δόγμα τῶν ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν αἱρέσεως, ὥσπερ γε πάλιν ἕτεροί τινες εἰς τὸ διαβάλλειν τι τῶν ἑτεροδόξων ὑπομένουσιν ἑκουσίως ψεύδεσθαι. τοῖς γὰρ ἑαυτοὺς ἀπό τινος αἱρέσεως ἀναγορεύσασιν ἀγωνίζεσθαι πρόκειται περὶ πάντων τῶν κατὰ τὴν αἵρεσιν, εἰ καὶ μηδεμίαν ἀναγκαίαν ἀκολουθίαν ἔχει πρὸς τὴν στοιχείωσιν, ὥσπερ ἀμέλει κἀπὶ τοῦ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικοῦ δόγματος. τοῦτο γὰρ ἰατροῖς ἐπίστασθαι χρήσιμόν ἐστιν ἕνεκα τοῦ προσφέρειν τὰ βοηθήματα τῷ πεπονθότι τόπῳ, βεβλαμμένου τοῦ λογισμοῦ, φιλοσόφοις δ' οὔτε εἰς τὴν εὕρεσιν τῆς διαφορᾶς τῶν ἀρετῶν οὔτ' εἰς τὴν ἄσκησιν αὐτῶν ἐστι χρήσιμον. ἐάν τε γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ τὸ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικὸν ὑπάρχῃ μόριον, ἐάν τε ἐν τῇ κεφαλῇ, δυνησόμεθα καὶ φρόνησιν κτήσασθαι, καὶ σωφροσύνην, καὶ δικαιοσύνην, καὶ ἀνδρείαν, ἐξ ἄλλων δογμάτων τε καὶ ἀσκήσεων ἐπὶ τὴν κτῆσιν αὐτῶν ἀφικόμενοι. μόνοις οὖν ἐκείνοις τοῖς φιλοσόφοις καὶ τὸ μηδὲν εἰς ἦθός τε καὶ τὰς πολιτικὰς πράξεις χρήσιμον ζητεῖν ἀκόλουθόν ἐστιν, ὅσοι

firmam ſe fidem addidiſſe iis, quae ipſi dicunt veriſimilia, ut dogma aliquod ſectae ipſorum approbent aſtruantque; quemadmodum rurſus alii nonnulli, ut aliquid ſecus opinantium calumnientur, ſponte ſua mentiri ſuſtinent. Nam iis, qui ſe a quadam ſecta appellant, contendere propoſitum eſt de omnibus, quae in ſecta habentur, etſi nullam neceſſariam ad principii elementa habeant conſequentiam, quemadmodum ſane in dogmate de animae principatu. Hoc enim medicis ſcire ex uſu eſt, ut, ratione laeſa, loco affecto auxilia adhibeant, philoſophis autem neque ad inveniendam virtutum differentiam, neque ad exercitationem ipſarum eſt utile. Sive enim in corde princeps animae pars exiſtat, ſive in cerebro, poterimus et prudentiam et temperantiam, juſtitiam et fortitudinem conſequi, ex aliis placitis et exercitationibus ad ipſarum poſſeſſionem pervenientes. Itaque ſolis philoſophis etiam id, quod nihil ad mores civilesque actiones conducit, inquirere conſequens eſt, qui ſpeculatoriam philo-

τὴν θεωρητικὴν φιλοσοφίαν εἵλοντο, καθάπερ γε καὶ εἰ μετὰ κόσμον τοῦτόν ἐστι τι, καὶ εἰ ἔστιν, ὁποῖόν τι τοῦτο, καὶ εἰ ὁ κόσμος οὗτος ἐν ἑαυτῷ περιέχεται, καὶ εἰ πλείους ἑνὸς, καὶ εἰ πάμπολύ τι πλῆθος, ὁμοίως δὲ καὶ εἰ γεννητὸς ἢ ἀγένητος ὅδε ὁ κόσμος ἐστίν· ὥσπερ γε καὶ εἰ, γεγονότος αὐτοῦ, θεός τις ἐγένετο δημιουργὸς, ἢ θεὸς μὲν οὐδεὶς, αἰτία δέ τις ἄλογός τε καὶ ἄτεχνος εἰργάσατο κατὰ τὴν τύχην οὕτως καλὸν αὐτὸν, ὡς εἰ καὶ θεὸς ἐπεστάτει τῇ κατασκευῇ σοφώτατος ἅμα καὶ δυνατώτατος. ἀλλά τά γε τοιαῦτα ζητήματα πρὸς τὸ καλῶς οἰκεῖν τὸν ἴδιον οἶκον, ἢ τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων προνοεῖσθαι προσηκόντως, ἢ συγγενέσι καὶ πολίταις καὶ ξένοις προσφέρεσθαι δικαίως τε καὶ κοινωνικῶς οὐδὲν συντελεῖ. παρεγένοντο δ' ἐπὶ τὴν ζήτησιν αὐτᾶν ἔνιοι τῶν πρακτικῶν ὑποτιθεμένων, τέλος ἐκ τῶν χρησίμως ζητουμένων κατὰ βραχὺ προελθόντες ὡς ἐφ' ὅμοια. οὐ γὰρ δὴ, ὥσπερ γεγονέναι τὸν κόσμον ἢ μὴ γεγονέναι ζητεῖν ἄχρηστον, οὕτω καὶ περὶ προνοίας καὶ θεῶν.

fophiam delegerunt, quemadmodum et an poft mundum hunc fit aliquid, et, fi eft, quale hoc tandem. Item num mundus hic in fe contineatur, et an plures uno, et an copiofa quaedam multitudo. Similiter generatusne an ingenitus mundus hic exiftat. Sicut etiam an geniti ipfius deus aliquis opifex fuerit, an deus nullus quidem, fed caufa quaedam irrationalis et inartificiofa fortuito ipfum adeo pulchrum effecerit. Sic an etiam deus praefit ftructurae mundi fapientiffimus fimul et potentiffimus. Verum hujusmodi quaeftiones nihil conferunt ad domum propriam honefte adminiftrandam, aut civitatis rebus convenienter profpiciendum, vel cognatis et civibus et hofpitibus jufte et communicatorie impartiendum. Proceflerunt autem ad quaeftionem ipforum nonnulli, qui practici ftatuuntur, tandem ex iis, quae utiliter disquiruntur, paulatim tanquam ad fimilia progreffi. Non enim, ficut mundum generatum effe, aut non generatum effe, quaerere inutile eft, ita etiam de providentia et

ὅτι γάρ τι κρεῖττον ἀνθρώπου δυνάμει τε καὶ σοφίᾳ κατὰ τὸν κόσμον, ἅπασιν ἡμῖν ζητεῖσθαι βέλτιον, [267] οὐ μὴν, ὁποῖοί τινές εἰσι τὴν οὐσίαν οἱ θεοὶ, πότερον ἀσώματοι παντάπασιν, ἢ, καθάπερ ἡμεῖς, οὕτως αὐτοὶ μετὰ σωμάτων, ἀναγκαῖον σκοπεῖσθαι. καὶ γὰρ καὶ ταῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ τελέως ἄχρηστ᾽ ἐστὶν εἰς τὰς ἠθικάς τε καὶ πολιτικὰς ὀνομαζομένας ἀρετάς τε καὶ πράξεις, ὥσπερ γε καὶ εἰς τὰς τῶν ψυχικῶν παθῶν ἰάσεις. καὶ γέγραπται περὶ αὐτῶν ὑπὸ Ξενοφῶντος ἄριστα, μὴ μόνον αὐτοῦ τῆς ἀχρηστίας κατεγνωκότος, ἀλλὰ καὶ Σωκράτην φάσκοντος οὕτω φρονεῖν. ὁμολογοῦσι δ᾽ αὐτῷ καὶ οἱ ἄλλοι τοῦ Σωκράτους ἑταῖροι, καὶ Πλάτων αὐτὸς, ὃς τὴν φυσικὴν θεωρίαν τῇ φιλοσοφίᾳ προσθεὶς Τιμαίῳ ἀναφέρει τὸν περὶ αὐτῆς λόγον, οὐχὶ Σωκράτει, καθάπερ καὶ τὴν ἐπὶ πλέον ἐκτεταμένην διαλεκτικὴν εἰς Παρμενίδην τε καὶ τὸν ἑταῖρον αὐτοῦ Ζήνωνα. δι᾽ ὁμοιότητα μέν τινα τοῖς χρησίμοις τῶν λογικῶν καὶ φυσικῶν θεωρημάτων καὶ ἡ τῶν ἀχρήστων προσετέθη ζήτησις. ἀδύνατον γάρ ἐστι μηδ᾽ ὅλως ἐφάψασθαι κατὰ

diis. Quod enim fit aliquid homine praestantius virtute et sapientia in mundo, omnibus nobis disquirere praestat; non tamen, quales dii fint fubftantia, utrum incorporei omnino, an, quemadmodum nos, ita ipfi cum corporibus exiftant, neceffarium eft confiderare. Etenim haec aliaque multa prorfus nihil conducunt ad virtutes actionesque morales et civiles appellatas, quemadmodum etiam ad animi affectuum remedia. Scripfit de iis Xenophon optime, qui non folum inutilitatem ipforum damnaverit, fed etiam Socratem ita fentire pronunciet. Confentiunt ipfi et alii Socratis fodales, et Plato ipfe, qui naturalem fpeculationem philofophiae adjungens Timaeo difputationem de ea defert, non Socrati, ficut etiam dialecticam longius exporrectam ad Parmenidem et fodalem ipfius Zenonem. Sane propter fimilitudinem aliquam utilibus rationalium naturaliumque fpeculationum etiam inutilium quaeftio appofita eft. Neutiquam enim licet vel attingere

τὴν ἠθικήν τε καὶ πολιτικὴν θεωρίαν μήτε τῆς φυσικῆς, μήτε τῆς συλλογιστικῆς, ἀλλὰ καὶ ταῦτα τῶν ἀχρήστων εὑρήσεις. παραπλήσια δὲ (339) πολλὰ τῶν ψευδῶν ἐστιν τοῖς ἀληθέσιν ἔν τε ταῖς ἀρχαῖς τῶν ἀποδείξεων καὶ πᾶσι τοῖς μετὰ ταῦτα, καὶ τὰ σοφίσματα καθ' ὁμοιότητα τῶν πρὸς τοὺς ἀληθεῖς λόγους συντίθενται. διαγιγνώσκειν καὶ διακρίνειν αὐτὰ ἀπ' ἀλλήλων οἱ γεγυμνασμένοι κατὰ τὴν ὕλην ἐκείνην ἴσασι, περὶ ἣν ἡ τέχνη διατρίβει, μετὰ τοῦ δηλονότι καὶ τὴν φυσικὴν ἔχειν ἀγχίνοιαν, ἣν ἐχρῆν μάλιστα κρίνεσθαι κατὰ τὴν ἡλικίαν τῶν παίδων ὑπὸ τῶν ἐν ἑκάστῃ πόλει συνετωτάτων πρεσβυτέρων, ἐκμανθάνειν τε τὴν προσήκουσαν τῇ φύσει τέχνην ἕκαστον, ὡς νῦν γε πολλοὺς ὁρῶμεν τέχνας λογικὰς μετιόντας οὐδ' οἷς αὐτοὶ φθέγγονται παρακολουθοῦντας.

Κεφ. η'. Ὅτι δ' εἰς λογικὰς ἀρχὰς ἀνάγεται παντὸς δόγματος ἡ ἀπόδειξις, ἐπιδέδεικται μὲν ἡμῖν ἐν ἁπάσαις σχεδὸν ταῖς πραγματείαις, ἀλλὰ καὶ νῦν, ἐπειδὴ τὸ διακρίνειν ἀπ' ἀλλήλων δύνασθαι τὰ πράγματα καὶ θεωρεῖν

in morali et civili speculatione sive naturalem, sive ratiocinatricem, sed haec quoque inutilibus adscribuntur. Caeterum multa falsa veris sunt similia et in demonstrationum initiis et omnibus subsequentibus; item sophismata ex similitudine, quam cum veris sermonibus habent, componuntur; sed internoscere ea et invicem discernere noverunt in illa materia, circa quam ars versatur, exercitati nimirum et naturali industria praediti, quam oportebat potissimum in puerili aetate a cujusque civitatis senioribus prudentissimis indicari, ac unumquemque artem naturae congruam ediscere, ut nunc multos videmus artes rationales exercentes, qui ne ea sane, quae ipsi dicunt, assequuntur.

Cap. VIII. Porro quod ad logica principia cujuslibet dogmatis demonstratio reducatur, in omnibus fere operibus a me ostensum est. Sed et nunc, quoniam, ut res invicem discernere possis, et similitudines dissimilitu-

ἀκριβῶς τὰς ἐν ἑκάστοις ὁμοιότητάς τε καὶ ἀνομοιότητας ἐξ ἀρχῆς σκοπεῖσθαι προὐθέμεθα, προσθήσω τι παράδειγμα γυμνασίας ἕνεκεν, ὡς οὐ χρὴ μόνον ἀρκεῖσθαι τῷ δεῖξαι τὸ δεῖν ὑμᾶς γυμνάζεσθαι περὶ τὰ κατὰ μέρος, ἀλλὰ καὶ πράττειν οὕτω. οὐδὲ γὰρ ὁ Πλάτων αὐτὸς οὔθ' Ἱπποκράτης ἠρκέσθησαν τῷ καθόλου τοῦτο συμβουλεύσασθαι, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν παραδειγμάτων ἐγύμνασαν ἡμᾶς ἐν πολλοῖς κατὰ μέρος. προκεχειρίσθω δέ τις ὕλη θεωρίας, ἡ τῆς περὶ ἡμᾶς προνοίας τοῦ δημιουργοῦ, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς κατασκευῆς τοῦ σώματος ποιησαμένοις. ἔνιοι γὰρ κατά τινα τύχην ἄτεχνον καὶ ἄλογον, οὐ κατὰ πρόνοιαν σοφοῦ δημιουργοῦ διαπλάττεσθαί φασιν, ἀμυδρᾷ πρὸς τὴν πίστιν ὧν λέγουσιν ὁμοιότητι χρώμενοι, ὡς ἔνια κατὰ τὸν βίον ὑπὸ τύχης ὅμοια γίνεται τῶν κατὰ τὰς τέχνας. ὁρῶν γάρ τίς τινων τὴν περιγραφὴν ἢ τὸ σχῆμα παραπλήσιον εἶναι λέοντος προσώπῳ, καθάπερ ἐνίων δράκοντος, ἢ ἄλλου τινὸς ζώου, ὥς φασι, καί πού τις πατάξας πέτραν ἀπέῤῥηξεν

dinesque fingulorum exacte fpeculari, ab initio confiderare inftitui, apponam exemplum aliquod exercitationis gratia. Quippe non convenit effe contentum eo, quod oftenfum eft, nos in particularibus exercitari oportere, fed etiam ita facere. Neque enim Plato ipfe neque Hippocrates fatis habuerunt univerfim hoc confuluiffe, fed exemplis quoque particularibus plerisque nos exercitarunt. Promatur autem quaedam materia fpeculationis, quae tractat, an opifex noftri habeat providentiam, principio a ftructura corporis defumpto. Nonnulli enim fortuna quadam artis et rationis experte, non providentia fapientis opificis conformari pronunciant, obfcura ad fidem eorum, quae dicunt, fimilitudine utentes, quemadmodum aliqua in vita a fortuna fimilia redduntur iis, quae juxta artes fiunt. Quum namque aliquis nonnullorum defcriptionem aut figuram leonis afpectui effe perfimilem confpicit, ficuti quorumdam draconis, aut alterius cujusdam animantis, ut inquiunt, ac ubi quis forfan petram feriens, tantum

αὐτῆς τηλικοῦτον, ὡς τὸ καταλειπόμενον ἐοικέναι λέοντος μορφῇ, [268] ἕτερά τε τοιαῦτα λέγουσιν ἅπαξ ἐν μακρῷ χρόνῳ καθ᾽ ὅλην τὴν οἰκουμένην γεγονότα, τῆς δὲ τῶν τεχνῶν φύσεως, ἣν ἅπαντες ἄνθρωποι φύσει ποιοῦνται, καὶ τῆς πρὸς αὐτὰς ὁμοιοτάτης ἡμῶν διαπλάσεως παντάπασιν ἐπιλανθάνονται. καίτοι γε ὁρῶνται ἐνεργοῦντας περὶ τὰς ὕλας. πολλοὺς, οὔτε σκυτοτόμους ὀνομαζομένους, οὔτε τέκτονας, οὔτε πλάστας, ἐάν γε μὴ φαίνηται χρησίμου ἕνεκά τινος ἑκάστου, ὧν ἐκεῖνοι ἐδημιούργησαν, γεγονέναι. ὡς οὐδὲν ἄλλο τέχνης ὑπάρχει γνώρισμα παρὰ τὴν χρείαν ἑκάστου τῶν ἐν τῷ δημιουργηθέντι μορίῳ. ἐὰν μὲν οὖν ὁ τὰ ξύλα τέμνων τε καὶ πρίων καὶ συμπηγνὺς ἀπεργάσηται σκίμποδα, πάντ᾽ ἐπιτήδεια τὰ μόρια ἔχοντα πρὸς τὴν χρείαν, ἧς ἕνεκα πήγνυται, γεγονότα, τεχνίτην φασὶν εἶναι τὸν τοιοῦτον· ἐὰν δ᾽ ἤτοι τοὺς δεξιοὺς πόδας τοῖς ἀριστεροῖς ἀνίσους ἀπεργάσηται κατὰ τὸ μῆκος, ἢ τὸ πάχος, ἢ τὸ σχῆμα διαφέροντας, ἤ τι τοιοῦτον κατὰ τὸ ἐπίκλιντρον, ἢ τὰ διήκοντα ξύλα κατὰ τὸ μῆκός τι τῶν ἄνω μερῶν ἐπὶ τὰ κάτω φαίνηται σφαλεὶς, ἄτεχνον εἶναί φασι. καὶ πολύ γε μᾶλλον, ἂν

ab ea confregit, ut reliqua pars refpondeat leonis formae, aliaque hujusmodi dicunt, quae vel femel longo tempore in univerfo fiunt, artium vero naturae, quam univerfi homines natura moliuntur, et conformationis noftri ipfis fimillimae prorfus oblivifcuntur; at qui vident, multos circa materias operari, qui neque coriarii, neque fabri, neque figuli dicuntur, nifi appareant utilis cujusdam gratia effe, quae illi fabricati funt, quippe quod nulla alia artis nota fit praeter ufum utilitatemque uniuscujusque partis in re fabricata. Si igitur, qui ligna fecat, urit et compingit, lecticam efficiet omnes continentem partes convenientes ufui, propter quem factae compinguntur, ejusmodi effe artificem dictitant; fi vero dextros pedes finiftris effecerit longitudine, aut craffitie, aut figura differentes, aut tale quippiam in lecto, aut lignis pertingentibus longitudine fuperiores partes ad infernas aberraffe videatur, imperitum effe dicunt. Ac multo magis,

τὸ κατασκευαζόμενον ἐκ πολλῶν μερῶν ᾖ συγκείμενον, εἶτα μηδὲν ἐν αὐτοῖς ὁ συμπηγνὺς αὐτὰ σφάλληται, τεχνίτην εἶναί φασι τὸν κατασκευάσαντα, καθάπερ ἐπὶ τῆς ἁμάξης ὁ Ἡσίοδος εἶπεν,

— — ἑκατὸν δέ τε δούραθ' ἁμάξης.

εἴτε γὰρ ὄντως ἑκατὸν, εἴτε ἀντὶ τοῦ πολλὰ τοσαῦτα εἶπεν, ὥσπερ Ὅμηρος,

Τῆς ἑκατὸν θύσανοι παγχρύσεοι ἠερέθοντο.

καὶ διὰ τοῦτο οἱ γραμματικοί φασιν, ἀντὶ τοῦ πολλὰ ἑκατὸν εἰρηκέναι, τῷ μὴ σφαλῆναι κατά τι τῶν μορίων, ἀλλὰ καὶ τὸ μέγεθος αὐτοῖς καὶ τὸ σχῆμα περιθεῖναι τὸ πρέπον, ἐν χώρᾳ τε τῇ προσηκούσῃ τάξαι, καὶ τὴν πρὸς τὰ πλησιάζοντα σύνθεσιν ἀσφαλῆ καὶ δύσλυτον ἐργάσασθαι, τέχνης ἐπιδείγματα πάντες ἡγοῦνται, οὐχὶ παρ' ἀνθρώπου διδαχθέντες οὕτω κρίνειν, ἀλλ' ἔχοντες φύσει τέχνης ἔννοιαν ἀφωρισμένην τύχης. τὸ μὲν γὰρ ἐν ἅπασι κατορθούμενον εἰς τέχνην ἀναφέρουσι, τὸ δὲ καθ' ἓν ἢ δύο τύχης ἔργον,

ſi id, quod apparatur, ex multis conſtet partibus, deinde ſi nihil in ipſis, qui compingit, erroris commiſerit, artificem eſſe conſtructorem ajunt, quemadmodum in curru Heſiodus ſcripſit:

— — *centum lignaque plauſtri.*

Sive enim re vera centum, ſive loco multorum tot dixerit, ſicuti Homerus:

Centum pendebant ex auro fimbriae.

Eoque grammatici dicunt loco multorum centum poſuiſſe, ne in aliqua parte aberraret, ſed etiam magnitudinem ipſis figuramque decentem circumpoſuerit, collocaritque in regione congrua, et compoſitionem cum propinquis tutam et ſolutu difficilem effecerit, artis indicia omnes arbitrantur, non ab homine docti ita judicare, ſed naturâ habentes artis notionem a fortuna ſecretam. Quod etenim in omnibus recte fit, ad artem referunt, quod in uno aut duobus, fortunae, non artis, opus eſſe credidimus.

τὴν θεωρητικὴν φιλοσοφ[illegible] γε καὶ ὁ μετὰ κόσμον τοῦτόν ἐστ[illegible]οῖόν τι τοῦτ, καὶ εἰ ὁ κόσμος οὗτο[illegible], καὶ εἰ πλείους ἑνός, καὶ εἰ πάμπολλ[illegible] δὲ καὶ εἰ γενητὸς ἢ ἀγένητος ὅδε ὁ κό[illegible] γε καὶ εἰ, γεγονὼς αὐτοῦ, θεός τις ἐγέ[illegible]ς, ἢ θεὸς μὲν οὐδείς, αἰτία δέ τις ἄλογός τε [illegible]τεχνος εἰργάσατο κατὰ τὴν τύχην οὕτως καλὸν αὐτόν, ὡς εἰ καὶ θεὸς ἐπεστάτει τῇ κατασκευῇ σοφώτατος ἅμα καὶ δυνατώτατος. ἀλλά τά γε τοιαῦτα ζητήματα πρὸς τὸ καλῶς οἰκεῖν τὸν ἴδιον οἶκον, ἢ τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων προνοεῖσθαι προσηκόντως, ἢ συγγενέσι καὶ πολίταις καὶ ξένοις προσφέρεσθαι δικαίως τε καὶ κοινωνικῶς οὐδὲν συντελεῖ. παρεγένοντο δ' ἐπὶ τὴν ζήτησιν αὐτῶν ἔνιοι τῶν πρακτικῶν ὑποτιθεμένων, τοῖς ἐκ τῶν χρησίμως ζητουμένων κατὰ βραχὺ προελθόντες ὡς ἐφ' ὅμοια. οὐ γὰρ δή, ὥσπερ γεγονέναι τὸν κόσμον ἢ μὴ γεγονέναι ζητεῖν ἄχρηστον, οὕτω καὶ περὶ προνοίας καὶ θεῶν

ſophiam delegerunt, quemadmodum et an poſt mundum hunc ſit aliquid, et, ſi eſt, quale hoc tandem. Item num mundus hic in ſe contineatur, et an plures uno, et an copioſa quaedam multitudo. Similiter generatusne an ingenitus mundus hic exiſtat. Sicut etiam an geniti ipſius deus aliquis opifex fuerit, an deus nullus quidem, ſed cauſa quaedam irrationalis et inartificioſa fortuito ipſum adeo pulchrum effecerit. Sic an etiam deus praeſit ſtructurae mundi ſapientiſſimus ſimul et potentiſſimus. Verum hujusmodi quaeſtiones nihil conferunt ad domum propriam honeſte adminiſtrandam, aut civitatis rebus convenienter proſpiciendum, vel cognatis et civibus et hoſpitibus juſte et communicatorie impartiendum. Proceſſerunt autem ad qua[illegible] nonnulli, qui practici ſtatuuntur, tan[illegible] diſpu- runtur, paulatim tanq[illegible] enim, ſicut mundum gen[illegible] eſſe, quaerere inutile eſt,

τι γάρ τι κρεῖττον ἀνθρώπου δυνάμει τε καὶ σοφίᾳ κατὰ τὸν κόσμον, ἅπασιν ἡμῖν ζητεῖσθαι βέλτιον, [267] οὐ μὴν, ὁποῖοί τινές εἰσι τὴν οὐσίαν οἱ θεοὶ, πότερον ἀσώματοι παντάπασιν, ἢ, καθάπερ ἡμεῖς, οὕτως αὐτοὶ μετὰ σωμάτων, ἀναγκαῖον σκοπεῖσθαι. καὶ γὰρ καὶ ταῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ τελέως ἄχρηστ᾽ ἐστὶν εἰς τὰς ἠθικάς τε καὶ πολιτικὰς ὀνομαζομένας ἀρετάς τε καὶ πράξεις, ὥσπερ γε καὶ εἰς τὰς τῶν ψυχικῶν παθῶν ἰάσεις. καὶ γέγραπται περὶ αὐτῶν ὑπὸ Ξενοφῶντος ἄριστα, μὴ μόνον αὐτοῦ τῆς ἀχρηστίας κατεγνωκότος, ἀλλὰ καὶ Σωκράτην φάσκοντος οὕτω φρονεῖν. ὁμολογοῦσι δ᾽ αὐτῷ καὶ οἱ ἄλλοι τοῦ Σωκράτους ἑταῖροι, καὶ Πλάτων αὐτὸς, ὃς τὴν φυσικὴν θεωρίαν τῇ φιλοσοφίᾳ προσθεὶς Τιμαίῳ ἀναφέρει τὸν περὶ αὐτῆς λόγον, οὐχὶ Σωκράτει, καθάπερ καὶ τὴν ἐπὶ πλέον ἐκτεταμένην διαλεκτικὴν εἰς Παρμενίδην τε καὶ τὸν ἑταῖρον αὐτοῦ Ζήνωνα. δι᾽ ὁμοιότητα μέν τινα τοῖς χρησίμοις τῶν λογικῶν καὶ φυσικῶν θεωρημάτων καὶ ἡ τῶν ἀχρήστων προσετέθη ζήτησις. ἀδύνατον γάρ ἐστι μηδ᾽ ὅλως ἐφάψασθαι κατὰ

diis. Quod enim ſit aliquid homine praeſtantius virtute et ſapientia in mundo, omnibus nobis disquirere praeſtat; non tamen, quales dii ſint ſubſtantia, utrum incorporei omnino, an, quemadmodum nos, ita ipſi cum corporibus exiſtant, neceſſarium eſt conſiderare. Etenim haec aliaque multa prorſus nihil conducunt ad virtutes actionesque morales et civiles appellatas, quemadmodum etiam ad animi affectuum remedia. Scripſit de iis Xenophon optime, qui non ſolum inutilitatem ipſorum damnaverit, ſed etiam Socratem ita ſentire pronunciet. Conſentiunt ipſi et alii Socratis ſodales, et Plato ipſe, qui naturalem ſpeculationem philoſophiae adjungens Timaeo diſputa- [illegible]de ea defert, non Socrati, ſicut etiam dialecticam [illegible]

Ed. Chart. V. [268.] Ed. Baf. I. (339.)

οὐ τέχνης, εἶναι πεπιστεύκασι. τὴν αὐτὴν οὖν ἔννοιαν οἱ ἀνατομικοὶ τῶν ἰατρῶν ἐθαύμασαν ἅπαντες τὴν τέχνην τῆς φύσεως. οὐ γὰρ, ὡς ἔξωθεν ὁρᾶται τὸ σῶμα συγκείμενον ἐκ μερῶν δέκα που καὶ δώδεκα ἢ, εἰ βούλει, καὶ εἴκοσιν, οὕτω καὶ κατ' ἀλήθειαν ἔχει. σύγκειται γὰρ ἐξ ὀστέων πλειόνων ἢ διακοσίων, ὥσπερ γε καὶ μυῶν πολὺ πλειόνων ἢ διακοσίων. εἰς ἕκαστον δὲ τῶν ὀστῶν μὲν ἀφικνεῖται τὸ τρέφον ἀγγεῖον, ὃ καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι φλέβα, τῶν δὲ μυῶν οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀρτηρία, καὶ νεῦρα, ἴσα τε πάντα ἐστὶν ἀκριβῶς τὰ κατὰ τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ ζώου τοῖς κατὰ θάτερον, ὀστοῦν ὀστῷ, καὶ μῦς μυΐ, καὶ φλὲψ φλεβὶ, καὶ νεῦρον νεύρῳ, καὶ ταῖς ἀρτηρίαις ἀρτηρίαι. διὸ καὶ θαυμαστῶς ὁ Ἱπποκράτης ἔφη, τοῦτο μὲν ἐπεὶ δίκαιον ἔχουσι τὸ σῶμα οἱ ἄνθρωποι. μέγιστον γάρ ἐστι σημεῖον τῆς ἐν τοῖς μορίοις δικαιοσύνης καὶ ἡ τοῦ σχήματος ὁμοιότης, ἥ τε τῆς χώρας, καθ' ἣν ἐμφύεται τὰ τρία ταῦτα ὄργανα, τὴν φλέβα λέγω καὶ τὴν ἀρτηρίαν καὶ τὸ νεῦρον ἐν ἑκάστῳ τῶν μυῶν, ἥ τε τῆς ἐν αὐτοῖς σχέσεως ἐναντιότης οὐ δικαιοσύνην

Eadem itaque notione anatomici medici admirati funt omnes artem naturae. Neque enim, tanquam extrinfecus videtur corpus compofitum ex partibus decem et duodecim, aut, fi libet, etiam viginti, fic etiam revera habet. Conftat enim ex offibus pluribus quam ducentis, quemadmodum etiam mufculis paulo pluribus quam ducentis; ad fingula vero offa pervenit vas nutriens, quod homines vocant venam, at ad mufculos non hoc folum, fed etiam arteria et nervi. Pariaque omnia funt ad amuffim in dextra animantis parte fita iis, quae in altera funt, os offi, mufculus mufculo, vena venae, nervus nervo, arteriis arteriae. Quapropter etiam mirifice Hippocrates dixit hoc quidem, quum homines juftum obtinent corpus; maximum enim indicium eft juftitiae in partibus figurae fimilitudo et loci, in quo haec tria inftrumenta inferuntur, venam dico, et arteriam, et nervum in fingulis mufculis; item difpofitionis in ipfis contrarietas non

μόνον ἐν τῇ κατασκευῇ τοῦ σώματος ἐνδείκνυται σαφῶς, ἀλλὰ καὶ δύναμιν ἄκραν τοῦ κατασκευάσαντος αὐτὸ τὸ σῶμα. τοὺς γάρ τοι σκοποὺς τῆς κατασκευῆς ἐὰν ἀριθμήσῃς, εἶθ' ἕκαστον αὐτῶν εὕρῃς κατωρθωμένον, ἐναργῶς σοι φανεῖται τὸ μέγεθος αὐτοῦ, φημὶ τοῦ δημιουργοῦ. οὐ γὰρ ἁπλῶς οὕτως, ὡς ἂν ἀμελῶς τις ἐννοήσειεν, ἰσάριθμόν ἐστι τὸ πλῆθος τῶν ὀστῶν καὶ τῶν μυῶν τοῖς ὀστοῖς τε καὶ μυσὶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς, [269] μεγέθους λέγω καὶ θέσεως, καὶ συνθέσεως, καὶ ἀριθμοῦ, καὶ σχήματος, ὅλης τε τῆς διαπλάσεως, ἅπερ καὶ κατὰ τὰς ἀρτηρίας, καὶ τὰς φλέβας, καὶ τὰ νεῦρα φαίνεται φυλαττόμενα. καὶ γὰρ, ὁποῖον αὐτῶν ἕκαστον εἶναι προσήκει καὶ ὁπηλίκον, ὅπῃ τε μέρος ἐμφυόμενον τοῦ μυὸς, ὅπως τε κατασχιζόμενον, ἀκριβῶς φυλάττεται καθ' ἕκαστον αὐτῶν, ἔτι τε πρὸς τούτοις ἡ πάντων ἰσότης τῶν ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ, τοσούτους ἔχουσα καὶ αὐτὴ τοὺς κατὰ μέρος σκοποὺς, ὅσους καὶ τὰ μόρια. καὶ ταῦτά σοι λέγω μηδέπω μνημονεύων ἑκάστου τῶν σπλάγχνων, ἢ τῶν ἄλλων μορίων, ὅσα κατὰ

justitiam modo in corporis structura manifeste ostendit, sed etiam vim summam ejus, qui corpus ipsum construxerit; nam scopos structurae si numeres, deinde unumquodque ipsorum recte factum invenias, evidenter tibi magnitudo, ipsius opificis dico, apparebit. Neque enim simpliciter ita, veluti si quis negligenter consideret, ossium musculorumque multitudo par est numero ossibus et musculis, sed etiam eorum, quae ipsis insunt, puta magnitudinis, situs, compositionis, numeri, figurae totiusque conformationis, quae et in arteriis, et venis, et nervis servari videntur. Etenim quale unumquodque ipsorum esse convenit, et quantum, et ubi pars musculi inserta, et quomodo etiam in ramos divaricata, exacte in singulis ipsorum conservatur, praeterea omnium paritas sinistrorum cum dextris, tot et ipsa particulares scopos obtinens, quot etiam partes. Atque haec tibi dico nondum mentionem faciens singulorum viscerum, aut aliarum

περιγραφὴν ἰδίαν ὁρᾶται. φαίνεται γὰρ κἀν τούτοις οὐκ ὀλίγοις ἀριθμὸς σκοπῶν ἐν ἑκάστῳ. δυοῖν γοῦν ὀφθαλμῶν ὑπαρχόντων ἡμῖν, ἴσον ἑκατέρῳ τὸ πλῆθος τῶν μορίων ἐστὶ, οὔτε κατὰ σχῆμα παραλλάττον, οὔτε κατὰ τὸ μέγεθος, ἢ τὴν θέσιν, ἢ τὴν διάπλασιν, ἢ τὴν πρὸς τὰ πλησιάζοντα σύνθεσιν καὶ σύμφυσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ κρυσταλλοειδὲς ὑγρὸν ἴσον ἀκριβῶς ἐν ἑκατέρῳ, καὶ τὸ ὑαλοειδὲς ὁμοιότατον κατά τε χρόαν καὶ σχῆμα καὶ σύστασιν. ὀνομάζω δὲ σύστασιν τὴν κατὰ μαλακότητα καὶ σκληρότητα διαφορὰν τῶν μορίων. οὐ μὴν οὐδὲ τῶν ὑμένων τε καὶ χιτώνων οὐδεὶς ἑτέρως ἔχων ἐν ἑκατέρῳ τῶν ὀφθαλμῶν ἐστιν, ἀλλ' ἀκριβῶς ἴσον μὲν τὸ μῆκος, ἴσον δὲ τὸ πάχος ἢ τὴν λεπτότητα, καθάπερ γε καὶ τὴν χρόαν καὶ τὴν σύστασιν οὐδὲ βραχὺ παραλλάττων. οὕτω δὲ καὶ ὁ τῶν μυῶν ἀριθμὸς ἴσος, (340) ὅ τε καθ' ἕκαστον αὐτῶν ὄγκος τοῦ σώματος ἅμα τῷ σχήματι καὶ τῇ χρόᾳ καὶ τῇ συστάσει. τὴν δὲ αὐτὴν εὑρήσεις δικαιοσύνην ἐν ἅπασι τοῖς ὀργανικοῖς τοῦ σώματος μορίοις. οὐ γὰρ μόνον ὅσα διττὰ,

partium, quae particulari descriptione videntur. Nam apparet in his quoque non paucis numerus scoporum cuique conveniens. Quum igitur duo nobis insint oculi, par utrique multitudo partium est, neque figura diversa, neque magnitudine, aut situ, aut conformatione, aut compositione connexuque cum propinquis, sed etiam humor crystallinus aequalis ad amussim in utroque est, item vitreus similitudine et coloris et figurae et consistentiae. Voco autem consistentiam partium in mollitie duritieque diversitatem. Non tamen membranarum et tunicarum ulla secus habens in utroque oculo existit, sed exacte aequalis longitudo, aequalis latitudo, vel tenuitate, sicut et colore et consistentia ne paululum quidem varians. Ita etiam musculorum numerus par; item in unoquoque ipsorum moles corporis respondet una cum figura, colore et consistentia. Jam eandem invenies justitiam in omnibus corporis organicis partibus. Non enim solum quae duplices,

καθάπερ οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ τὰ ὦτα, καὶ αἱ γένυς, οἵ τε νεφροὶ καὶ οἱ ὄρχεις, καὶ αἱ χεῖρες ὅλαι, καὶ τὰ σκέλη, τὴν κατασκευὴν ἀκριβῶς ἔχει τὴν αὐτὴν τὰ δεξιὰ τοῖς ἀριστεροῖς, ἀλλὰ καὶ τῶν μονοφυῶν εἶναι δοκούντων ὅσα διφυῆ κατ᾽ ἀλήθειάν εἰσιν, οἷον ἐγκέφαλος, γλῶττα, γένυς, πνεύμων, θώραξ, καὶ μῆτραι τῶν γυναικῶν, ἕτερά τε τοιαῦτα. καθ᾽ ἕκαστον γὰρ αὐτῶν τὰ δεξιὰ τοῖς ἀριστεροῖς τὸν ἀριθμὸν ἴσον ἔχει τῶν μορίων ἅμα τῷ μεγέθει, καὶ τῷ πάχει, καὶ τῇ λεπτότητι, καὶ τῇ χρόᾳ, καὶ τῇ συστάσει, καὶ τῇ φύσει πάντως ἀπαράλλακτον. οὕτω δὲ καὶ τὸ τῶν ἀρτηριῶν τε καὶ φλεβῶν καὶ νεύρων γένος ἴσα τὰ δεξιὰ τοῖς ἀριστεροῖς πάντως ἐστὶν ἀπαράλλακτά τε κατὰ τὰς τῶν οὐσιῶν ὁμοιότητας. ὥσπερ οὖν ἐπὶ τῶν ἀνθρωπείων παθῶν ποιούμεθα τὰς κρίσεις, οὕτω χρὴ κἀπὶ τῶν θείων ποιεῖσθαι, καὶ θαυμάζειν τὸν τοῦ σώματος ἡμῶν δημιουργὸν, ὅστις ποτέ ἐστι θεῶν. εἰ δ᾽ ἐκ τοῦ μὴ βλέπειν αὐτὸν οὐδ᾽ εἶναι φήσομεν, οὐ φυλάξομεν ἔτι τὴν ὁμοιότητα τῆς πρὸς τὰς τέχνας κρίσεως, ἐφ᾽ ὧν οὐκ ἐκ

quemadmodum oculi, aures, maxillae, renes, teſticuli, manus totae et crura, ſtructuram exacte habent eandem dextrae cum ſiniſtris, ſed etiam ex iis, quae ſimplices eſſe videntur, duplices tamen revera ſunt, exempli gratia cerebrum, lingua, maxilla, pulmo, thorax, uteri foeminarum aliaque id genus. Nam in ſingulis ipſis dextra ſiniſtris parem numerum partium obtinent pariter cum magnitudine, craſſitie, tenuitate, colore, et conſiſtentia, et natura omnino immutabilem. Sic etiam arteriarum, venarum nervorumque genus dextras partes aequales habent ſiniſtris et omnino immutabiles ſecundum ſubſtantiarum ſimilitudines. Quemadmodum igitur de humanis affectibus facimus judicium, ita etiam de divinis facere convenit, ac corporis noſtri opificem admirari, quicunque tandem deorum exiſtat. Si autem, quod non videmus ipſum, ideo neque eſſe dicamus, non adhuc ſimilitudinem judicii ad artes ſervabimus, in quibus non ſpeculando compactam

τῷ θεᾶσθαι τὴν συμπήξασαν τὴν ναῦν ἢ τὸν σκίμποδα τὴν κρίσιν τῆς τέχνης ἐποιούμεθα, παραλιπόντες σκοπεῖσθαι τὴν χρείαν ἑκάστου τῶν μορίων, ἀλλ᾽ ἐν τούτῳ τὸ κῦρος αὐτῆς ἐθέμεθα. γελοῖον γὰρ, εἴ τις ἐν τῷ θεάσασθαι τὸν κατασκευάζοντα τούτων τι τεχνίτην εἶναι νομίζοι, καὶ εἰ ἔνια τῶν μερῶν εὑρίσκοι κακῶς κατεσκευασμένα. γελοῖον δὲ κἂν ἄριστα κατεσκευασμένης τῆς νεὼς, ἢ τῆς οἰκίας, ἢ τῆς κλίνης, ἀγνώστου δ᾽ ὄντος τοῦ κατασκευάσαντος, νομίζειν ἄνευ τῆς τέχνης γεγονέναι τὰ τοιαῦτα, ἢ κατὰ τύχην διακρινόντων ἁπάντων, καὶ τὴν μὲν σπανιάκις ἁμαρτάνειν τοῦ σκοποῦ, τὴν δ᾽ ἐπιτυγχάνειν ὀλιγάκις, ἀχρείαν δὲ καὶ μὴ τεχνικὴν ἡγεῖσθαι τὴν τῆς τοῦ σώματος ἡμῶν κατασκευῆς αἰτίαν εἶναι, φυλάττοντα τὴν ὁμοιότητα τῆς κρίσεως ἐπὶ τῶν ὁρατῶν τεχνιτῶν πρὸς τοὺς μὴ ὁρωμένους. οὐ γὰρ ἔξωθεν ἐπεισάγειν προσήκει κριτήριον εἰς ἐπίσκεψιν ὧν ἅπαντες ἔχομεν φύσει. [270] τούτοις τοῖς κριτηρίοις χρώμενος ὁ Ἱπποκράτης ἔγραψε τάσδε φωνάς· εὐπαίδευτος ἡ φύσις ἐοῦσα, οὐ μαθοῦσα τὰ δέοντα ποιέειν. καὶ ἐν ἄλλαις ἄλλως· φύσιες νούσων οἱ ἰητροί. ὡσαύτως

navim, aut lecticam artis judicium faciebamus, omittentes confiderare uniuscuiusque partis usum, fed in hoc fummam ipfius pofuimus. Ridiculum enim, fi quis in fpeculando eum, qui horum aliquod conftruit, artificem effe cenfeat, etfi quasdam partes male conftructas inveniat. Ridiculum vero, etfi optime conftructa navi, aut domo, aut lecto, incognito autem opifice, putare éiusmodi citra artem effe facta, vel fortuito, judicantibus omnibus, hanc quidem raro a fcopo errare, illam vero affequi raro, inutilem autem et non artificiofam corporis noftri ftructurae caufam effe opinari, fervando judicii fimilitudinem in artificibus, qui videntur, ad eos, qui non videntur. Non enim extrinfecus adducere judicium oportet ad eorum confiderationem, quae omnes natura habemus. His judicii locis Hippocrates utens tradidit haec verba: *Natura quum facile erudiatur, non didicit, quae oportet facere.* Similiter habet et hoc: *Naturae morborum medici.* Nec

ἔχει καὶ τοῦτο· φύσις ἐξαρκέσει παντάπασιν. καλεῖ δ' αὐτὴν καὶ δικαίαν ἐνίοτε, καὶ τὸν ἰατρὸν ὑπηρέτην τε καὶ μιμητὴν αὐτῆς εἶναί φησι, καὶ διὰ παντὸς ἐν τοῖς κατὰ μέρος λόγοις ὑμνεῖ τε καὶ θαυμάζει τὴν δύναμιν αὐτῆς, ἥτις μέν ἐστιν ἡ οὐσία τῆς διαπλαττούσης τε καὶ διοικούσης ἡμᾶς φύσεως, οὐ τολμῶν ἀποφήνασθαι, τὸ δὲ δημιουργικὸν ἡμῶν αἴτιον, ὡς ἔθος ἐστὶν ἅπασιν ἀνθρώποις, ὀνομάζων φύσιν.

Κεφ. θ'. Ἀλλὰ Πλάτων γε καὶ τὸ κατασκευάσαν ἡμᾶς αἴτιον ἀπεφήνατο, τὸν τοῦ κόσμου δημιουργὸν θεὸν, τοῖς ἑαυτοῦ παισὶ κελεῦσαι λόγῳ διαπλάσαι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, λαβόντας μὲν παρ' αὐτοῦ τῆς ἀθανάτου ψυχῆς τὴν οὐσίαν, προσθέντας δ' ἐν αὐτῇ τὸ γεννητόν. ἀλλ' ἐκεῖνό γε χρὴ γινώσκειν ἡμᾶς, ὡς οὐκ ἔστιν ὅμοιον εἶδος ἀποδείξεώς τε καὶ θέσεως τοῦ κατὰ πρόνοιαν θεοῦ τινος ἢ θεῶν ἡμᾶς κατεσκευάσθαι, καὶ τοῦ γνῶναι τὴν οὐσίαν τοῦ κατασκευάσαντος, ὥσπερ οὐδὲ τῆς ψυχῆς ἡμῶν. ὅτι μὲν ἄκρας ἐστὶ σοφίας καὶ δυνάμεως ἡ τοῦ σώματος ἡμῶν κατασκευὴ,

nou et hoc: *Natura sufficiet omnino.* Vocat autem ipsam et justam interim, et medicum ministrum imitatoremque ipsius esse dicit, ac perpetuo in particularibus sermonibus celebrat miraturque ipsius virtutem, quae sane substantia existat naturae conformantis nos et regentis, non ausus pronunciare, opificem vero nostri causam, ut omnibus mos est hominibus, naturam nominans.

Cap. IX. Verum Plato etiam causam, quae nos construxit, mundi opificem deum pronunciavit, qui suis filiis jusserit humanum genus conformare, accepta ab eo immortalis animae substantia, apposito autem in ea, quod generatur. At illud nos scire convenit, non esse similem speciem demonstrationis et positionis eius, quod nos ad providentiam alicuius dei aut deorum compositi simus, et illius, quod opificis substantiam cognoscamus, quemadmodum neque animae nostrae. Quod sane corporis nostri structura summae sit sapientiae et virtutis, paulo ante com-

δι᾽ ὧν ὀλίγον ἔμπροσθεν εἶπον ἐπιδείκνυται. τὰ δὲ περὶ τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς καὶ τῶν διαπλασάντων ἡμᾶς θεῶν, ἔτι τε μᾶλλον ὅσα περὶ τοῦ σώματος ἡμῶν λέγεται παντὸς ὑπὸ τοῦ θειοτάτου Πλάτωνος, ἄχρι τοῦ πιθανοῦ καὶ εἰκότος ἐκτείνεται, ὡς αὐτὸς ἐδήλωσεν ἐν Τιμαίῳ, πρῶτον ἐνάρχεσθαι μέλλων τῆς φυσιολογίας, εἶτα καὶ μεταξὺ κατὰ τὴν διέξοδον λόγου παρεντιθεὶς τὴν ἀπόφασιν. ἄρχεσθαι μὲν οὖν μέλλων αὐτοῦ ὁ Τίμαιος, (τοῦτον γὰρ ὑπέθετο τοὺς περὶ φύσεως τῶν κατὰ τὸν κόσμον ἅπαντα λόγους διερχόμενον,) ὧδέ πως φησι. ἐὰν οὖν, ὦ Σώκρατες, πολλὰ πολλῶν εἰπόντων περὶ θεῶν καὶ τῆς τοῦ παντὸς γενέσεως, μὴ δυνατοὶ γενώμεθα πάντη πάντως ἂν τοὺς αὐτοὺς αὐτῆς ὁμολογουμένους λόγους καὶ ἀπηκριβωμένους ἀποδοῦναι, μὴ θαυμάσῃς, ἀλλ᾽ ἐὰν ἄρα μηδενὸς ἧττον παρεχώμεθα, εἰκότως ἀγαπᾶν χρή, μεμνημένους, ὡς ὁ λέγων, ὑμεῖς τε οἱ κριταὶ φύσιν ἀνθρωπίνην ἔχομεν. ὥστε περὶ τούτου τὸν εἰκότα μῦθον ἀποδεχομένους πρέπει μηδὲν ἔτι πέρα ζητεῖν. οὕτω δὲ καὶ τὰ περὶ ψυχῆς αὐτῷ γεγραμμένα τοῦ πιθανοῦ καὶ εἰκότος ἔχεσθαί φησιν, ὧδέ πως εἰπών. τὰ μὲν οὖν

prehenſis oſtenditur. Porro quae de animae ſubſtantia et diis, qui nos conſormarunt, praeterea quae de toto noſtro corpore dicuntur a Platone diviniſſimo, usque ad probabile ac veriſimile protenduntur, ut ipſe in Timaeo indicavit, primum exorſurus a phyſiologia, deinde etiam inter narrandum ſententiam interponens. Incepturus itaque Timaeus (is enim ſtatuitur de natura mundi totam diſputationem pertractare) hoc modo inquit. *Quum ergo, Socrates, multa de diis mundique generatione a multis dicta ſint, ne mireris obſecro, ſi rationes de his probatiſſimas exactiſſimasque afferre non poſſim. Satis enim factum putare debebis, ſi non minus probabiles, quam quivis alius, rationes attulerim. Aequum eſt meminiſſe, et me, qui diſſeram, et vos, qui judicabitis, nos homines eſſe, ut, ſi probabilia dicantur, nihil ulterius requiratis.* Sic etiam de anima ab eo conſcripta probabile et veriſimile haberi dicit, hunc in modum ſcribens. *De anima igitur, quod*

περὶ ψυχῆς, ὅσον θνητὸν ἔχει, καὶ ὅσον θεῖον, καὶ ὅπῃ, καὶ μεθ᾽ ὧν, καὶ δι᾽ ἃ χωρὶς ᾠκίσθη, τὸ μὲν ἀληθὲς ὡς εἴρηται, θεοῦ ξυμφήσαντος, τότ᾽ ἂν οὕτω μόνως διϊσχυριζοίμεθα. τό γε μὴν εἰκὸς ἡμῖν εἰρῆσθαι, καὶ νῦν ἔτι μᾶλλον ἀνασκοποῦσι διακινδυνευτέον τε φάναι καὶ πεφάσθω. ὥσπερ οὖν ταῦτα περὶ ψυχῆς εἶπεν ἄχρι τοῦ πιθανοῦ καὶ εἰκότος ἡμῖν γιγνώσκεσθαι προειρημένα, καὶ διὰ τοῦτο κἀγὼ τολμηρῶς ἀποφήνασθαι περὶ αὐτῶν οὐ θεωρῶ, κατὰ δὲ τοὐναντίον, ὅτι πλείω τὰ τῆς ψυχῆς ἐστιν εἴδη, καὶ ὅτι τριχῆ κατῴκισται, καὶ ὅτι τὸ μὲν αὐτῶν θεῖόν ἐστιν; ᾧ λογιζόμεθα, τὰ δὲ λοιπὰ δύο παθητικὰ, τὸ μὲν, ᾧ θυμούμεθα, τὸ δὲ, ᾧ τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν ἐπιθυμοῦμεν, ὃ κἀν τοῖς φυτοῖς ἐστιν, ἀποδείξεις ἔχειν φημὶ, καὶ μέντοι καὶ ὅτι τὸ μὲν ἐν ἐγκεφάλῳ κατῴκισται, τὸ δὲ ἐν καρδίᾳ, τὸ δ᾽ ἐν ἥπατι. [271] καὶ γὰρ τούτων εἰσὶν ἀποδείξεις ἐπιστημονικαὶ, καὶ περὶ αὐτῶν ἠγωνισάμην ἐν τοῖς πρώτοις ἓξ ὑπομνήμασι τῆσδε τῆς πραγματείας, οὔτε περὶ τῆς οὐσίας εἰπὼν

mortale habet, et quod divinum, et quomodo, et cum quibus, et propter quae feorfim collocata eft, re vera, ut dictum eft, deo confentiente, tunc quidem fic folum confirmamur. At quod probabile a nobis dictum eft, etiam nunc et poftea adhuc magis confiderantibus affirmare tentandum eft. Itaque ita nunc dictum fit. Quemadmodum igitur haec de anima protulit, quousque probabilia et verifimilia funt, a nobis cognofcuntur; ac ideo audacter de ipfis pronunciare quomodo poffim, non video. Contra autem, quod plures animae fint fpecies, quod triplici fede collocatae fint, item quod divina ex ipfis fit, qua ratiocinamur, reliquae autem duae affectibus obnoxiae, haec, qua irafcimur, illa, qua corporis voluptates appetimus, quae etiam in ftirpibus exiftit, demonftrationes habere me affirmo, quin etiam quod alia in cerebro, alia in corde, alia in jecinore fedem obtineat. Etenim horum demonftrationes funt fcientificae, et de ipfis contendi in primis fex operis huius commentariis, neque de fubftantia trium

Ed. Chart. V. [271.] Ed. Bas. I. (340.)

τι τῶν τριῶν εἰδῶν τῆς ψυχῆς, οὔτε περὶ τῆς ἀθανασίας, οὐδ' ὅλως ζητήσας, πότερα κυρίως ὀνομάζων εἴρηκεν ἐν Τιμαίῳ θνητὰ τὰ δύο μέρη τῆς ψυχῆς, ἢ ταύτην αὐτοῖς ἐπήνεγκε τὴν προσηγορίαν, ἀθανάτοις οὖσιν, ὡς χείροσι τοῦ λογιστικοῦ, καὶ ὡς κατὰ τὰ θνητὰ τῶν ζώων ἐνεργοῦσι μόνον. τὸ γὰρ, ὅτι τριχῆ κατῴκισται τὰ ψυχῆς εἴδη, καὶ ὅτι τοσάσδε τὰς δυνάμεις ἕκαστον αὐτῶν ἔχει, καὶ ὅτι τοιάσδε τινὰς εἴς τε τὴν ἰατρικὴν τέχνην χρήσιμον ὑπάρχειν, εἴς τε τὴν ἠθικήν τε καὶ πολιτικὴν ὀνομαζομένην φιλοσοφίαν, εὐλόγως Ἱπποκράτει τε καὶ ἡμῖν ζητεῖται. πότερον δὲ καὶ τὸ θυμοειδὲς καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἀθάνατα τετύχηκεν ὄντα, καθάπερ ἡγοῦνται πολλοὶ τῶν Πλατωνικῶν, ἢ θνητὰ, κυρίως εἴρηται κατὰ Τίμαιόν τι μᾶλλον, οὐ πάνυ τι χρήσιμον οὔτ' εἰς ἰατρικὴν οὔτε τὴν ἠθικήν τε καὶ πολιτικὴν φιλοσοφίαν ὀνομαζομένην ὑπάρχον, εἰκότως τοῖς ἰατροῖς καὶ πολλοῖς τῶν φιλοσόφων παραλέλειπται. τῆς θεωρητικῆς οὖν φιλοσοφίας ἐστὶ μᾶλλον, ἢ τῆς πρακτικῆς. ἀλλ' ὅτι τὸ βέβαιον αἱ περὶ τούτων ἀποδείξεις οὐκ ἔχουσιν, αὐτὸν ἐπέδειξα τὸν Πλάτωνα διὰ

animae specierum elocutus quicquam, neque de immortalitate, neque omnino disquirens, utrum proprio vocabulo duas animae partes mortales in Timaeo dixerit, an hanc ipsis appellationem indiderit, immortalibus alioqui, sed tanquam pejoribus ratiocinatrice, et in mortalibus tantum animalibus operantibus. Nam quod triplicem sedem animae species occupent, item quod tot vires singulae habeant et tales, medicae arti quum utile sit, morali quoque et civili dictae philosophiae, merito ab Hippocrate et nobis quaeritur. Utrum vero irascibilis et appetitoria immortales sint, quemadmodum multi Platonici opinantur, an mortales, proprie in Timaeo dictum est, quum non admodum conducat aut medicinae, aut morali civilique philosophiae dictae, merito a medicis et plerisque philosophorum omissum est, ut quod theoreticae philosophiae proprium magis sit, quam practicae. Sed quod firmae de his demonstrationes non habeantur, ipsum indicavi Pla-

τῆς ἐν Τιμαίῳ ῥήσεως ὁμολογοῦντα. οὐ μὴν περί γε τῶν ἐν τῷ τετάρτῳ Πολιτείας ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγραμμένων ἔστιν εἰπεῖν, ὡς ἄχρι τοῦ πιθανοῦ προερχομένων μόνον. ἀλλ᾽ ἐμοὶ μὲν ἐπιστημονικαὶ δοκοῦσιν αἱ ἀποδείξεις ὑπάρχειν, ἄλλο μὲν εἶναι τὸ λογιστικὸν, ἄλλο δὲ τὸ θυμοειδὲς, ἄλλο δὲ τὸ ἐπιθυμοῦν ἀποδεικνύντος αὐτοῦ. ᾧ δὴ καὶ δῆλον, (341) ὅπερ ἐξ ἀρχῆς λέγω, χαλεπώτατον εἶναι διακρίνειν τὰς ὁμοιότητας. ὅπου γὰρ αὐτῶν τῶν Πλατωνικῶν πολλοὶ ἐναντίως οἷς ὁ Πλάτων ἀπεφήνατο ἐδόξασαν, πῶς ἄν τις ἐπὶ τοῖς ἄλλοις φιλοσόφοις θαυμάσειεν ἀγνοοῦσι διακρίνειν τὸ πιθανὸν μὲν, οὐκ ἀληθὲς δὲ, τοῦ βεβαίως ἀληθοῦς, ὅπερ οὐκ ἂν ἐγένετο, οὐδὲ μιᾶς ὁμοιότητος οὔσης τοῖς ψευδέσι καὶ πιθανοῖς πρὸς τὰ μετ᾽ ἐπιστήμης δεικνύμενα. μάθοις δ᾽ ἂν ἐναργῶς αὐτὸ τοῦτο κἀκ τοῦ τετάρτου τῆς Πολιτείας. ἀξιώματι γὰρ εἰς τὴν ἀπόδειξιν μέλλων χρῆσθαι τοῦ πλείω τὰ τῆς ψυχῆς ἡμῶν εἶναι μόρια προσέχειν ἀκριβῶς αὐτῷ παρακελεύεται, γιγνώσκων ἐνίους ἀντεροῦντας, ὡς οὐκ ἀληθῆ, διὰ τὸ μὴ

tonem adductis verbis in Timaeo fateri: non tamen de iis, quae in quarto de Republica prodidit, dicere licet; quod solum ad probabile procedant. Sed mihi videntur scientificae demonstrationes esse, quum ipse ostendat, aliud esse rationale, aliud irascibile, aliud appetitorium. Quo etiam constat, quod ab initio dixi, difficillimum esse similitudines discernere. Quum enim ipsorum Platonicorum plerique contrario modo iis, quae Plato pronunciavit, opinati sunt, quomodo quis in aliis philosophis mirabitur, quod probabile quidem, non autem verum, ignorent a firmiter vero distinguere: quod non evenisset, si nulla esset similitudo falsis et probabilibus cum iis, quae cum scientia ostenduntur: id quod evidenter ex quarto de Republica didiceris. Nam axiomate ad demonstrationem usurus, quod plures animae nostrae sint partes, animum diligenter ei attendere praecipit, cognoscens quosdam contradictu-

δύνασθαι ἀντικρίνειν ἀπὸ τῶν ἀληθινῶν τὰ πιθανὰ μὲν, οὐκ ἀληθῆ δὲ, πολλῆς ἐν αὐτοῖς οὔσης ὁμοιότητος. ἐντεῦθεν γάρ τοι καὶ τὸ τῶν δογμάτων πλῆθος ἐγένετο κατ' ἰατρικήν τε καὶ φιλοσοφίαν, οὐ δυναμένων ἁπάντων διορίζειν ἀπὸ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὑπαρχόντων τισὶν, ἢ ἑπομένων, ἢ μαχομένων, ἤ τινα ἄλλην σχέσιν ἐχόντων πρὸς ἄλλα, τὰ τὸ δυνατὸν ἔχοντα μόνον. ὁμοιότης γάρ ἐστι κἀνταῦθα πολλοῖς τῶν ἀναγκαίων πρὸς τὰ δυνατὰ μὲν, ὅσον ἐπὶ τῇ νοήσει, μὴ μέντοι γε ὑπάρχοντα κατὰ ἀλήθειαν. ἀλλὰ καὶ τούτων κἀνταῦθα μόνοις τοῖς γεγυμνασμένοις κατ' αὐτὰ καλῶς τὴν διάγνωσιν οἴονται πεποιῆσθαι, καὶ μόνη γ' ἀρκέσει τοῖς βουλομένοις ἀποδεικτικοῖς γενέσθαι, μετὰ τοῦ δηλονότι συνετοῖς εἶναι φύσει. θαυμάζειν οὖν δίκαιόν ἐστι καὶ μετὰ τοῦτο τὸν Πλάτωνα, μὴ μόνον τὰς μεθόδους εἰπόντα διὰ συντόμων, ἀλλὰ καὶ γυμνάσαντα καθ' ἑκάστην. ἔστι μὲν γὰρ τρία κεφάλαια, πρῶτον μὲν τὸ περὶ διαίρεσιν καὶ σύνθεσιν,

ros, ceu non veris, eo quod nequeant a veris probabilia quidem, fed non vera difcernere, quod multa ipfis infit fimilitudo. Inde enim et dogmatum multitudo oborta eft tum in medicina, tum philofophia, quod omnes nequeant ab iis, quae neceffario quibusdam infunt, aut fequuntur, aut pugnant, aut aliam quandam difpofitionem inter fe obtinent, diftinguere illa, quae poffibile dumtaxat fortiuntur. Similitudo enim et hic eft plerisque neceffariis cum iis, quae poffibilia quidem funt, quantum ad intellectum pertinent, non autem re vera infunt: imo etiam horum hic quoque foli exercitati in eis pulchre dignotionem facere putantur, ac fola fatis erit eis, qui volunt demonftratorii evadere, ubi fimul natura perfpicaces ac ingeniofi fuerint. Mirari igitur juftum eft deinde Platonem, qui non folum methodos compendiofe expofuerit, fed etiam in fingulis nos exercuerit. Sunt etenim tria capita: primum, quod divifione et compofitione conftat; fecundum,

δεύτερον δὲ τὸ περὶ τὴν τῶν ἀκολούθων τε καὶ μαχομένων γνῶσιν, ἐπ᾽ αὐτοῖς δὲ τρίτον τὸ κατὰ τὴν πρὸς ἄλληλα τῶν πραγμάτων μεταβολὴν ἐν τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον, ἴσως τε καὶ ὁμοίως, καὶ ἀνάλογόν ἐστιν ἡ τε ταὐτοῦ καὶ ἡ ἑτέρου γνῶσις, οἷς ἅπασι κοινὰ συμβέβηκε, περὶ ἃ γε[272]γυμνάσθαι χρὴ, τὸ δυνατὸν καὶ ἀναγκαῖον, ἥ τ᾽ ἐν τούτοις ὁμοιότης τε καὶ ἀνομοιότης. οἱ μὲν οὖν σκοποὶ, καθ᾽ οὓς ἕκαστα τούτων ὀρθῶς ἄν τις μεταχειρίζοιτο, παντάπασιν ὀλίγοι, καὶ τὸ κατ᾽ αὐτοὺς γυμνάσιον οὐκ ὀλίγου χρόνου δεόμενον. ἐνδείκνυται δὲ τοῦτο καὶ κατὰ τὸ τέταρτον τῆς Πολιτείας ὁ Πλάτων, ἔνθα βούλεται δεῖξαι τὴν ψυχὴν ἡμῶν, οὐχ ἁπλῆν οὐδὲ μονοειδῆ κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ σύνθετον ἐκ τριῶν μερῶν, ὧν ἕκαστον μὲν ἴδιον ἔχει τὸ εἶδος, οὐ μίαν δὲ δύναμιν, ἀλλὰ πλείους. εἰς γὰρ τὴν ἀπόδειξιν αὐτοῦ χρῆταί τινι τῶν πρὸς νόησιν ἐναργῶν λόγῳ τοιῷδε. δῆλον ὅτι ταὐτὸν τἀναντία ποιεῖν ἢ πάσχειν κατὰ ταὐτόν τε καὶ πρὸς ταὐτὸν οὐκ ἐθελήσει ἅμα. τοῦτο μὲν οὖν τὸ ἀξίωμα, καθ᾽ ὃ τὴν

quod sequentium pugnantiumque cognitione; postea tertium rerum inter se mutatione in maioris et minoris, aequalis et similis ratione. Respondet etiam huic tum eiusdem, tum alterius cognitio; quibus communia omnibus accidunt, in quibus exercere convenit possibile et necessarium, et in his similitudinem et dissimilitudinem. Itaque scopi, secundum quos singula haec recte aliquis aggrediatur, omnino pauci sunt, nempe in ipsis exercitatio, quae non parum temporis requirit. Ostendit hoc etiam quarto de Republica Plato, ubi conatur animam nostram non simplicem, neque uniformem substantia, sed ex tribus partibus compositam ostendere, quae singulae propriam habent speciem, non unam autem vim, sed plures. Nam ad demonstrationem ipsius quodam intellectu evidenti hoc sermone utitur. *Constat plane, idem contraria facere seu pati secundum idem et ad idem simul non posse.* Hoc igitur axioma, quo demonstrationem facere aggreditur.

Ed. Chart. V. [272.] Ed. Baf. I. (541.)

ἀπόδειξιν ἐγχειρεῖ ποιήσασθαι. γιγνώσκων δὲ μὴ παντὶ τὸν εἰρημένον εἶναι λόγον σαφῆ ἐπάγει αὐτὸς οὕτος ὧδε· ἑστάναι εἶπον καὶ κινεῖσθαι τὸ αὐτὸ ἅμα κατὰ τὸ αὐτὸ ἀδύνατον. οὐκ ἀρκεσθεὶς δὲ οὐδὲ τούτῳ διὰ τὸ συντόμως εἰρῆσθαι μακρότερον αὖθις διέρχεται τὸν αὐτὸν λόγον ὧδέ πως γράφων. ἔτι τοίνυν ἀκριβέστερον διομολογησώμεθα, μήπως προϊόντες ἀμφισβητήσωμεν. εἰ γάρ τις λέγοι ἄνθρωπον ἑστηκότα, κινοῦντα δὲ τὰς χεῖράς τε καὶ τὴν κεφαλὴν, ὅτι ὁ αὐτὸς ἕστηκε καὶ κινεῖται ἅμα, οὐκ ἂν, οἶμαι, ἀξιοῖμεν οὕτως λέγειν δεῖν, ἀλλ᾽ ὅτι τὸ μέν τι αὐτοῦ ἕστηκε, τὸ δὲ κινεῖται. οὐχ οὕτως; οὕτω. μετὰ δὲ τοῦτο τὸ παράδειγμα χρησιμώτερον ἕτερον εἰς ἀντιλογίαν τοῦ προκειμένου ἀξιώματος ἐπιφέρων ὧδέ πως γράφει. οὐκοῦν, καὶ εἰ ἔτι μᾶλλον χαριεντίζοιτο ὁ ταῦτα λέγων κομψευόμενος, ὡς οἵ τε στρόμβοι ὅλοι ἑστᾶσί τε ἅμα καὶ κινοῦνται, ὅταν ἐν τῷ αὐτῷ πήξαντες τὸ κέντρον περιφέρωνται, ἢ καὶ ἄλλο ὅτι κύκλῳ περιὸν ἐν τῇ αὐτοῦ

Cognofcens autem, non cuivis praedictum fermonem effe manifeftum, inducit: *Stare fimul atque moveri fecundum idem nunquam poteft.* At quum non fatis haberet, hoc compendiofe et breviter effe dictum, longiorem rurfus eundem fermonem percenfet, hoc pacto fcribens. *Praeterea haec diligentius confirmemus, ne qua procedentibus nobis ambiguitas forte fuboriatur. Si quis enim dixerit, hominem ftantem quidem, moventem vero manus et caput eundem ftare fimul atque moveri, haudquaquam ita dicendum cenfebimus, fed partem quidem eius manere, partem vero moveri. An non ita? Ita.* Poft hoc exemplum utilius alterum ad propofiti axiomatis contradictionem inferens hoc modo tradit. *Quod fi artificiofius ifte luferit afferens, turbinem trochumque totum fimul moveri, et fimul ftare, quando in eodem puncto centrum aculeumque figens revolvitur, vel aliud quicquam dicens idem agere, quum eidem affixum cardini circumfertur,*

ἕδρα τοῦτο δρᾷν, οὐκ ἂν ἀποδεχοίμεθα, ὡς οὐ κατὰ ταὐτὰ αὐτῶν τὰ τοιαῦτα μενόντων τε καὶ φερομένων, ἀλλὰ φαίημεν ἂν, ἔχειν αὐτὰ εὐθύ τε καὶ περιφερὲς ἐν ἑαυτοῖς, καὶ κατὰ μὲν τὸ εὐθὺ ἑστάναι, οὐδαμῇ γὰρ ἀποκλίνειν, κατὰ δὲ τὸ περιφερὲς κύκλῳ κινεῖσθαι, καὶ ὅταν δὲ τὴν ἰθυωρίαν, ἢ εἰς δεξιὰ, ἢ εἰς ἀριστερὰ, ἢ εἰς τὸ πρόσθεν, ἢ εἰς τὸ ὄπισθεν ἐκκλίνει ἅμα περιφερόμενόν τε, οὐδαμῇ ἑστάναι. ταῦτα προειπὼν ὁ Πλάτων σαφέστατα συνάπτων αὐτὸς ἐφεξῆς φησιν· οὐδὲν ἄρα ἡμᾶς τῶν τοιούτων λεγομένων ἐκπλήξει, οὐδὲ μᾶλλόν τι πείσει, ὥς ποτέ τοί τι ἂν τὸ αὐτὸ ὂν ἅμα κατὰ τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ αὐτὸ τἀναντία πάθοι, ἢ καὶ εἴη, ἢ καὶ ποιήσειεν. ἐν τούτοις διορίζει τὰς ἐν τοῖς εἰρημένοις πράγμασιν ὁμοιότητας ἐπιδεικνὺς, ὅπως ἐνδέχεταί τινα τῶν μὴ καθορώντων ἀκριβῶς αὐτὰς οἴεσθαι, τὸν εἰρημένον ὑπ᾽ αὐτοῦ καθόλου λόγον οὐκ εἶναι διὰ παντὸς οὐδ᾽ ἐπὶ πάντων ἀληθῆ· δύνασθαι γὰρ τἀναντία κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον πρὸς τὸ αὐτὸ ποιεῖν ἢ πάσχειν, ἐπὶ τὰ μόρια τὸν λόγον ἀνάγοντα,

nequaquam aſſentiemur, quod non ſecundum eadem ſui haec tunc moveantur et maneant. Dicendum quippe, habere ipſa rectum in ſe atque rotundum, et ſecundum rectum quidem ſtare, quum nulla ex parte declinet, ſecundum vero rotundum circummoveri. Quoties autem, dum quid revolvitur, in rectum quoque devehitur, ſive ad dextram, ſive ad ſiniſtram, vel ante, vel retro, tunc nusquam permanet. Haec praefatus Plato manifeſtiſſime connectens ipſis ſequentia ſcribit. *Quare nulla ex his objectionibus perturbabit perſuadebitque, quod idem quandoque ſimul ſecundum idem atque ad idem contraria ſic vel agat, vel patiatur.* In his praedictarum rerum magnitudines diſtinguit indicans, quomodo poſſit aliquis, qui non accurate ipſas inſpexerit, putare, ſermonem generatim ab eo pronunciatum non eſſe perpetuo neque in omnibus verum; poſſe enim contraria eodem tempore ad idem facere aut pati, rationem ad particulas referendo,

καθάπερ ἐπ' ἀνθρώπου κινουμένου μὲν τοῖσδε τοῖς μορίοις, ἡσυχάζοντος δὲ τοῖσδε. πρόδηλον γὰρ, ὡς οὐ σώζεται τὸ ταὐτὸν ἀκριβῶς ἐν τοῖς τοιούτοις. ἀλλ' ἐάν τις ἐπιδεῖξαι δύναιτο, τὸν δάκτυλον ἡσυχάζειν τε ἅμα καὶ κινεῖσθαι, οὗτος ἂν εἴη τὸ προειρημένον ἀξίωμα διαβεβληκώς. δείξας οὖν ὁ Πλάτων κἀνταῦθα τὴν ὁμοιότητα τοῦ βουληθέντος ἀντειπεῖν κατὰ τὸν εἰρημένον λόγον, ἐφ' ἑτέραν ἀντιλογίαν πιθανωτέραν μεταβὰς, ἐπιδείκνυσι κἀκείνην κατὰ τὸ μὴ δύνασθαι διακρίνειν τὴν ὁμοιότητα τῆς ἀνομοιότητος ἐσομένην. ἐν γὰρ τοῖς στρόμβοις δύναιτ' ἄν τις λέγειν τἀναντία μὴ περὶ ταὐτὸν σῶμα συμβαίνοντα, ὅταν ἐν ἑνὶ τόπῳ πήξαντες τὸ κέντρον περιφέρωνται. ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦτο τὸ παράδειγμά φησιν ὁ Πλάτων, [273] ἕτερον μὲν εἶναι τὸ ἑστὸς τοῦ στρόμβου, ἕτερον δὲ τὸ περιφερόμενον, ὃ δὴ κύκλον προσηγόρευσεν αὐτός. ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ παντὶ σκοπὸν ἡμᾶς ἐδίδαξε τῆς διακρίσεως τῶν οὕτω λεγομένων ἐν διαφορᾷ κινεῖσθαι τοῦ τε ἀκριβῶς λεγομένου ταὐτοῦ, καὶ τοῦ παχέος τε καὶ πλατέος, καὶ οὐκ ἀκριβῶς. ὁ μὲν γὰρ

ſicuti in homine, qui movetur quidem hisce particulis, illis autem conquieſcit. Manifeſtum nempe eſt idem exacte in talibus non ſervari; verum ſi quis oſtendere queat, digitum quieſcere ſimul et moveri, hic utique praedictum axioma calumniatus erit ſubverteritque. Proinde, quum Plato hic quoque monſtraſſet ſimilitudinem eius, qui velit in comprehenſo ſermone refragari ad alteram objectionem probabiliorem progreſſus, oſtendit illam quoque futuram ex eo, quod nequeant ſimilitudinem a diſſimilitudine discernere. Nam in turbine contraria aliquis dixerit, quae non in ipſo corpore eveniunt, quum uno modo ſigens centrum circumſertur. Quin etiam in hoc exemplo Plato dicit aliam turbinis partem eſſe, quae ſtat, aliam vero, quae circumfertur, quem circulum ipſe appellavit. In hoc toto ſermone ſcopum nos docuit diſcretionis eorum, quae ſic dicuntur, in differentia moveri, et eius, quod exacte idem dicitur, et craſſi latique, et non exacte. Siquidem idem

Ed. Chart. V. [273.] Ed. Baf. I. (341. 342.)

αὐτὸς ἵππος οὐ δύναται κατὰ τὸν αὐτὸν ἅμα χρόνον εἰς Ἀθήνας τε καὶ Κόρινθον ἀπιέναι, καθάπερ οὐδ᾽ εἶναι κατὰ τὸν αὐτὸν ἅμα χρόνον Ἀθήνησι καὶ ἐν Κορίνθῳ, οὐδὲ μέλας καὶ λευκὸς εἶναί τε καὶ λέγεσθαι καθ᾽ ἕνα χρόνον τὸν αὐτὸν, εἰ μὴ τὸ μὲν ἥμισυ φέρε τοῦ σώματος λευκὸν αὐτοῦ εἴη, τὸ δ᾽ ἕτερον αὐτοῦ μέλαν, ἀλλ᾽ ὅτι οὔτε τὸ λευκὸν μέρος ἅμα λευκόν τε εἶναι καὶ μέλαν, οὔτε τὸ μέλαν ἅμα μέλαν τε καὶ λευκὸν οἷόν τ᾽ εἶναι. κατὰ τοῦτον οὖν τὸν σκοπὸν ἐπὶ πλέον ἐν τοῖς ἑξῆς γυμνάζων ἡμᾶς διακρίνει τό τε ταυτὸν ἀπὸ τοῦ ἑτέρου καὶ τὸ ὅμοιον ἀπὸ τοῦ ἀνομοίου. κἀπειδὴ ταῦτα ἔπραξεν, αὐτὸς ἐφεξῆς κατὰ λέξιν ὧδέ πως ἔγραψε. μήτοι τις, ἦν δ᾽ ἐγὼ, ἀσκέπτους ἡμᾶς ὄντας θορυβήσῃ, ὡς οὐδεὶς ποτοῦ ἐπιθυμεῖ, ἀλλὰ χρηστοῦ ποτοῦ, καὶ οὐ σίτου, ἀλλὰ χρηστοῦ σίτου, τὰ δ᾽ αὐτὰ ἕκαστα αὐτοῦ ἑκάστου μόνου. εὔδηλον οὖν ὅτι προσθεὶς κατὰ τὸν λόγον (342) εὐθὺς ἐν ἀρχῇ, μήτοι τις, ἦν δ᾽ ἐγὼ, ἀσκέπτους ἡμᾶς ὄντας θορυβήσῃ, διὰ τοῦτο προσέθηκε τὸ ἀσκέπτους, εἰδὼς ὅτι περὶ ἕκαστον τούτων ἐσκέφθαι χρὴ διατρίψαντα καὶ γυμνασάμενον πολυειδῶς. τοιαύτη γὰρ

equus non poteft eodem fimul tempore Athenas et Corinthum adire, quemadmodum ne effe quidem eodem fimul tempore Athenis et Corinthi, neque niger et albus tum effe tum dici uno eodemque tempore, nifi dimidia corporis ipfius pars alba fuerit, altera vero nigra; imo quod neque alba pars fimul nigra et alba effe poteft, neque nigra pariter nigra et alba. Juxta hunc igitur fcopum in fubfequentibus nos exercitans difcernit idem ia diverfo, fimile a diffimili. Et quum haec ipfe feciffet, ita ad verbum deinde confcribit. *Cavendum autem eft, ne quis nos improvidos turbet, inferens neminem potum cupere, fed potum bonum, vel cibum, fed bonum cibum; nempe bona omnes expetunt.* Conftat igitur, quod, ubi ftatim per initia in fermone pofuiffet, ne quis nos improvidos turbet, ideo adjecit improvidos, fciens, verfatum exercitatumque multifariam de fingulis his confideraffe oportere. Talis

τις ἡ περιοδευομένη φαντασία παρὰ τοῖς μετ' αὐτὸν Ἀκαδημαϊκοῖς ὠνομάσθη. καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν ἐκ τῆς πολλῆς τῆς περὶ τὸ προκείμενον πρᾶγμα σκέψεως ἀκριβεστέραν αὐτοῦ γίγνεσθαι τὴν γνῶσιν, ὅπου γε καὶ τῶν ταῖς αἰσθήσεσι διαγιγνωσκομένων ἡ γνῶσις ἀκριβεστέρα τοῖς συνεχῶς αὐτὰ θεωμένοις γίγνεται, καθάπερ ἐπὶ πολλῶν διδύμων φαίνεται, δοκούντων τοῖς μὲν ἀήθεσιν ἀπαραλλάκτων εἶναι, τοῖς δὲ συνήθεσι καὶ πάνυ ῥᾳδίως διακρινομένων. ὥσπερ δὲ ἐπὶ τῶν ἀξιωμάτων αἱ ὁμοιότητες πλάνας καὶ αἱ ἀνομοιότητες παρέχουσι τοῖς ἀγυμνάστοις τε καὶ ἀσκέπτοις, οὕτω καὶ περὶ τῶν ζητουμένων πραγμάτων ἀπάτη γίγνεται πολλάκις οὐχ ἥκιστα καὶ διὰ τὰς ὁμωνυμίας διττὰς οὔσας, ἑτέρας μὲν ἐκ τοῦ τῶν ὁμογλώττων ἔθους, ἑτέρας δ' ἐξ αὐτοῦ τοῦ τῶν διαλέκτων, ὥσπερ ἀμέλει καὶ περὶ τῶν κατὰ τὴν ψυχὴν μερῶν ἡ ζήτησις γέγονεν, ἀποδεικνύντος μὲν τοῦ Πλάτωνος, μὴ δύνασθαι τὸ ταὐτὸ τἀναντία ποιεῖν ἢ πάσχειν κατὰ ταὐτόν τε καὶ πρὸς ταὐτόν. ἐν γὰρ τοῖς ἐπιφερομένοις σαφῶς αὐτὸ τοῦτο διῆλθεν, ὀνομάζων ταὐτὸν τὸ τῆς ψυχῆς εἶδός τε καὶ μέρος. ἔνιοι δὲ τὸ ταὐτὸν

enim circumſpecta imaginatio ab Academicis poſt eum nominata eſt; ac mirum nihil, ex multa circa rem propoſitam conſideratione exactam magis cognitionem ipſius fieri, quandoquidem et ea, quae ſenſibus pernoſcuntur, accuratius ab iis, qui continue ipſa vident, cognoſcuntur, veluti in multis gemellis apparet, qui videntur inconſuetis quidem in nullo eſſe diverſi, conſuetis autem facile admodum diſcernuntur. Quemadmodum in axiomatis ſimilitudines diſſimilitudinesque inexercitatis improvidisque imponunt, ſic etiam res, quae inquiruntur, ſaepe decipiunt plurimum propter aequivocationes, quae duplices ſunt, una ex ſimilis linguae conſuetudine, altera ex ipſis linguae proprietatibus, quemadmodum utique de animae partibus quaeſtio oborta eſt, oſtendente quidem Platone, idem non poſſe contraria facere aut pati in idem et ad idem. Nam in iis, quae ab eo palam inferuntur, hoc percenſuit, eandem animae tum ſpeciem tum partem nominans. Nonnulli

ἐπὶ δυνάμεως εἰρῆσθαί φασιν, ὡς καὶ οὗτος εἶπεν, τὴν αὐτὴν δύναμιν ἐνὶ χρόνῳ πρὸς ἕν τι πρᾶγμα μὴ δύνασθαι τἀναντία ποιεῖν ἢ πάσχειν, οὐδὲ τοῦτ᾽ ἐννοήσαντες, ὅτι τὸ μὲν ποιεῖν ἐπὶ τῆς δυνάμεως ἀκούειν ἐγχωρεῖ, τὸ πάσχειν δ᾽ οὐκ ἐγχωρεῖ. κατὰ γὰρ τὸ δρᾷν ὁ Πλάτων ἀεὶ φαίνεται τὸ τῆς δυνάμεως ὄνομα προσφερόμενος, οὐ κατὰ τὸ πάσχειν. ἕκαστον γὰρ τῶν ὄντων δρᾷν μέν τι δύναται καθ᾽ ἣν ἔχει δύναμιν, ἡγούμενος, οὐ μὴν καὶ πάσχειν κατὰ δύναμιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ ἀσθένειαν μᾶλλον, ὅτε ἰσχυρότερον αὐτοῦ τὸ συντυγχάνον ὑπάρχει. καὶ πρόδηλον δ᾽ ἐξ ὅλου τοῦ λόγου γέγονε, καθότι μοι δέδεικται καὶ διὰ τῆσδε τῆς πραγματείας, ἐν ᾗ περὶ τῶν τῆς ψυχῆς εἰδῶν ἐμνημόνευσα κατὰ τὴν τοῦ Πλάτωνος γνῶσιν τὸν λόγον ποιούμενος, ἓν μὲν λέγειν αὐτὸ, ὅ τί περ ἂν ὑποκείμενον ᾖ κατὰ τὴν ζήτησιν οὐσίαν ἰδίαν ἔχον, ἢ συμβεβηκός. οὐσία δὲ, ἥτις μὴ δύναται τἀναντία περὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἅμα δρᾷν τε καὶ πάσχειν, ἀλλὰ διὰ τὸ τῆς διαιρέσεως ὄνομα, λέγεται μὲν κυρίως, ὅταν ὅλον τι

vero idem de virtute dictum esse affirmant, et, ut ipse dixit, eandem vim uno tempore ad unam quandam rem non posse contraria facere aut pati, ne hoc quidem intelligentes, quod facere quidem de virtute inaudire licet, pati vero non licet. Nam in verbo facere Plato semper nomen virtutis adferre videtur, non in verbo pati. Singula enim, quae sunt, facere aliquid virtute, quam habent, posse arbitratur, non tamen et pati virtute, sed imbecillitate potius, quum id, quod contingit, ipso validius existat, clarumque ex toto sermone evasit, quatenus a me ostensum est etiam hoc opere, ubi animae specierum memini iuxta Platonis sententiam sermonem instituens, unum quidem ipsum dicere, quodcunque subjectum sit in quaestione, peculiarem obtinens substantiam, aut accidens. Substantia vero, quae non potest contraria circa idem eodem tempore pariter facere et pati, sed et divisionis vocabulum dicitur sane proprie, quum totum aliquod continuum

συνεχὲς ὂν τὰ μόρια τέμνηται. λέγεται δὲ [274] καὶ κατὰ τὴν ἀπ᾽ αὐτοῦ μεταφορὰν, ὅταν εἰς διαφορὰς ἢ εἴδη συγχέωνταί τινες ἐν ταῖς τοιαύταις τομαῖς, ὡς οὐ δύνασθαι διακρῖναι τὴν τῆς οὐσίας εἰς τὰ μέρη διαίρεσιν ἀπὸ τῆς τῶν γενῶν τε καὶ διαφορῶν καὶ εἰδῶν διαιρέσεως, ἔτι δὲ μᾶλλον, ὅτε κατὰ τὸ τρίτον σημαινόμενον οἱ διαλεκτικοὶ διαίρεσιν ὀνομάζουσι τὴν τῶν φωνῶν εἰς τὰ σημαινόμενα, καὶ κατ᾽ ἄλλην, ὅταν τὰς φυσικὰς οὐσίας ἐξ ὕλης καὶ εἴδους ἀποίους συγκεῖσθαι λέγωσιν, ὥσπερ δή γε κἀπειδὰν ἐκ τε τῆς ὑποκειμένης οὐσίας ἀποίου καὶ τῶν συμβεβηκότων αὐτῇ. λέγουσι γὰρ ἔνιοι φιλόσοφοι καὶ τὸ τοιοῦτον διαίρεσιν, ὥσπερ καὶ ἀνάλυσιν. οὐ μὴν τάς γε οὐσίας διαιρεῖσθαί φασιν εἰς τὰς ἐν αὐταῖς δυνάμεις, ἀλλ᾽ ἑκάστην ἄτμητον οὖσαν ἐνεργεῖν τι κατὰ τὰς ἐν αὐτῇ δυνάμεις. οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς λέγουσι δύναμιν ἔχειν τινὰ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ προστιθέασι, ποτὲ μὲν τοῦ καίειν, ἢ ψύχειν, ἢ ξηραίνειν, ἢ ὑγραίνειν, ποτὲ δὲ τοῦ φαντασιοῦσθαι, καὶ λογίζεσθαι, καὶ κινεῖν ἑαυτὴν, ἤ τι τῶν ἄλλων, ὅσα τε

in partes fecatur. Dicitur etiam fecundum translationem ab eo fumptam, quum in differentias aut fpecies differcatur. At nonnulli in hujusmodi divifionibus confunduntur, quod nequeant fubftantiae in partes divifionem a generum, differentiarum et fpecierum diftinctione feparare. Praeterea magis, quum iuxta tertium fignificatum dialectici divifionem nominant, quae vocum eft in fignificata. Item fecundum aliam, quum naturales fubftantias ex materia et fpecie qualitatis expertes componi dicunt, quemadmodum fane etiam, quum ex fubjecta fubftantia citra qualitatem et ipfius accidentibus. Dicunt enim quidam philofophi etiam talem divifionem, quemadmodum etiam refolutionem: non tamen fubftantias in ipfarum facultates dividi ajunt, fed unamquamque infectilem fecundum ipfius facultates aliquid efficere. Neque enim abfolute dicunt facultatem habere aliquam fubftantiam, fed opponunt interim calefaciendi, aut refrigerandi, aut ficcandi, aut humectandi, interim imaginandi, ratiocinandi et movendi fe ipfam,

τοιαῦτα κατὰ τὴν λογιστικὴν ψυχὴν ἐνεργοῦμεν, αὐτὴν μὲν οὖσαν μίαν, ἔχουσαν δὲ δυνάμεις πολλὰς, ἃς ἁπάσας ἐν τῇ προειρημένῃ πραγματείᾳ διῆλθον.

aut aliud eiusmodi, quae in ratiocinatrice anima perficimus; quae, inquam, anima, quum una ſit, multas habet facultates, quas univerſas in praedicto opere commemoravi.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΡΟΣ ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ, ΠΟΤΕΡΟΝ ΙΑΤΡΙΚΗΣ Η ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙ ΤΟ ΥΓΙΕΙΝΟΝ.

Ed. Chart. VI. [8.] **Ed. Bas. IV. (287.)**

Κεφ. α'. Οὐκ ἄλλα μὲν, ὦ Θρασύβουλε, παραχρῆμα περὶ τοῦ προβληθέντος ὑπὸ σοῦ ζητήματος εἶπον, ἄλλα δὲ συγγράψασθαι τοῖς ὑπομνήμασιν ἔχω. πάντως γάρ που γινώσκεις, ὡς ἀεὶ τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν διεξέρχομαι, καὶ ὡς οὐδὲν ἐπιχειρῶ λέγειν ὧν οὔτε μέθοδον ἔμαθον, οὔτ' ἐγυμνασάμην πω κατ' αὐτήν. ἀρχὴ τοίνυν εὑρέσεως οὐ τούτῳ μόνῳ τῷ νῦν προκειμένῳ σκέμματι τὸ γνῶναι, τί

GALENI AD THRASYBVLVM LIBER, VTRVM MEDICINAE SIT AN GYMNASTICES HYGIEINE.

Cap. I. Non alia quidem, o Thrasybule, de proposita a te quaestione ex tempore disserui, alia vero in praesentia hisce commentariis traditurus sum; id enim prorsus haud ignoras, me semper eadem de iisdem asserere, neque quicquam tractandum suscipere, cujus neque methodum didicerim, neque in ea me aliquamdiu exercuerim. Inventionis igitur initium non in hac sola nunc

ποτ' ἐστὶ τὸ ζητούμενον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν. αὐτὸ δὲ δὴ τοῦτο τὸ γνῶναι διττόν ἐστιν· ἢ γὰρ τὴν ἔννοιαν μόνην τοῦ πράγματος, ἢ καὶ τὴν οὐσίαν γινώσκομεν. ὅτῳ δ' ἀλλήλων ταῦτα διαφέρει, γέγραπται μὲν ἐπὶ πλέον ἐν τοῖς περὶ ἀποδείξεως, ἵνα περ καὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας μεθόδους ἐξετιθέμεθα, γένοιτο δ' ἂν καὶ νῦν δῆλον ἐξ αὐτῆς τῆς χρήσεως.

Κεφ. β'. Ὄντος γὰρ τοῦ προβλήματος τοῦδε, πότερον ἰατρικῆς ἢ γυμναστικῆς ἐστι τὸ καλούμενον ὑγιεινὸν, καὶ σοῦ διὰ ταῦτα ἀξιώσαντος ἀκοῦσαι τὴν ἐμὴν ὑπὲρ αὐτοῦ δόξαν, ὅτι πολλάκις ἰατροῖς τε καὶ γυμνασταῖς ἔφησθα παραγεγονέναι διαμφισβητοῦσιν, ἀποκρίνεσθαί μοι πρότερον ἠξίωσά σε, τίνα ποτὲ τὴν ἔννοιαν ἑκάστου τῶν ὀνομάτων ἔχεις, ἰατρικῆς τε καὶ γυμναστικῆς καὶ ὑγιεινοῦ, μή που σὺ μὲν ὑπὲρ ἄλλων πραγμάτων ἀκούειν ποθῇς, ἐγὼ δ' ὑπὲρ ἄλλων σοι διαλέγωμαι, κἄπειτα πρὸς τοὔνομα [9] μόνον ὁ λόγος ἡμῶν, οὐ πρὸς αὐτὸ γίγνηται τὸ πρᾶγμα. σὺ μὲν

propofita contemplatione, fed etiam in aliis omnibus fuerit, ante cognofcere, quidnam eft id, quod quaeritur. Hujusmodi vero notitia gemina eft: aut enim folam rei notionem, aut effentiam quoque percipimus. Sed quo hae difcrimine feparentur, ampliter in libro de demonftratione proditum eft, ubi et alias omnes methodos explicavimus; quin et jam in praefentia ex ipfo ufu patefcet.

Cap. II. Hoc enim in dubium revocato, utrum medicae artis an exercitatricis pars ea facultas fit, quae falubris vocata eft, teque meam idcirco hac de re fententiam efflagitante, quum plerumque ad medicos gymnaftasque de hoc ambigentes te acceffiffe diceres te mihi prius refpondere dignum cenfui, quam cujusque iftorum nominum, medicinae videlicet, exercitatoriae et falubris, notionem habeas, ne forte de aliis rebus tu narrationem cupias, ego de aliis tibi fermonem faciam, atque ita ad nomen tantum, non ad rem ipfam, noftra dirigatur oratio. Tu quidem ad hoc fubticuifti, me ipfum

οὖν πρὸς τοῦτ' ἀπεσιώπησας, οἰόμενος ἐμὲ χρῆναι λέγειν ὑπὲρ ἁπάντων ἅπαντα. τὸ δ' ἀληθὲς οὐχ ὧδ' ἔχει· πολλὰ γὰρ ἂν εἴης, οὐχ ἓν προβεβληκώς· πρῶτον μὲν, τί ποτ' ἐστὶν ἰατρικὴ, δεύτερον δὲ, τί ποτε γυμναστικὴ, καὶ τρίτον ἐπὶ τούτοις, τί ποτε τὸ ὑγιεινὸν, ἢ τοῦτο δὴ τὸ μάλιστα προβεβλημένον, ὁποτέρας ἂν εἴη. καίτοι τοῦτ' αὐτὸ τὸ τέταρτον οὐχ ἁπλῶς ἔφασκον δεῖν οὕτως προβάλλειν, ὁποτέρας εἴη αὐτῶν τῶν τεχνῶν τὸ ὑγιεινὸν, ἀλλ' εὐθὺς προστιθέντας, εἴτ' ἴδιον, εἴτ' οἰκεῖον, εἴτε μέρος, εἴθ' ὁπωσοῦν ἄλλως ἐθέλοι τις· ἔσεσθαι γάρ τινα κἀνταῦθα ἀρχὴν τῆς εὑρέσεως τῷ ζητουμένῳ. προβληθέντος γὰρ αὐτοῦ τελέως ὧδέ πως, καὶ νὴ Δί' ἐρωτηθέντος, ἆρά γε τῆς ἰατρικῆς ἐστιν ἢ τῆς γυμναστικῆς τὸ ὑγιεινὸν, ἐπειδὰν δὲ ἑκάστῳ τῶν τριῶν ἐκείνων ὀνομάτων εἴπωμεν τὸ σημαινόμενον, ἰατρικῆς τε καὶ γυμναστικῆς καὶ ὑγιεινοῦ, δεήσει τέταρτον ἐπ' αὐτοῖς ἐξηγήσασθαι τὸ οἰκεῖον, ὅ τι σημαίνει, καὶ τίς ὁ κανὼν αὐτοῦ τῆς διαγνώσεως. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἴδιον αὐτοῦ τοῦ προβλήματος ὑπάρχει· τὸ δ' ἰατρικὴν ἐξηγήσα-

existimans de omnibus omnia dicere debere; sed non ita rei veritas habet, multa enim, non unum, proposuisses; primum, quid sit medicina, secundo, quid exercitatoria, tertio post haec, quid facultas, aut et id ipsum, quod potissimum quaeritur, ad utram praedictarum artium ista pertineat. Atqui istud ipsum quartum non ita simpliciter debere proponi affirmabam, ad utram reduci deberet, sed ita statim addendo, an propria, an affinis, an pars esset, aut quomodocunque aliter quispiam dicere velit, futurum enim et inde aliquod inveniendi quaesiti principium. Namque, si ita perfecte proponatur, ac per Jovem interrogetur, numquid medicinae an gymnasticae affinis sit salubris; quum trium quoque illorum nominum significatum exposuerimus, medicinae videlicet, gymnasticae et salubris; post haec etiam quartum explicare oportebit, affine quid significet, et quae sit ejus dignoscendi ratio. Sed hoc proprium quidem ipsius propositi est; at, medi-

σθαι, τί ποτ᾽ ἐστὶν, καὶ γυμναστικὴν, καὶ ὑγιεινὸν, οὐκ ἴδιον μὲν τοῦ προβλήματος ὑπάρχει, ὁμολογεῖσθαι δ᾽ ἀναγκαῖον. ὅθεν, ἐπειδὴ τοὖθ᾽ ἓν μόνον, ὃ καὶ προὔβαλες, σὺ διελθεῖν ἐβουλήθης τότε, καί σε κινδυνεύειν ἐν ταῖς ἀποκρίσεσιν ἑώρων ὀκνοῦντα, τινὰ τῶν γεγυμνασμένων ἐν λογικῇ θεωρίᾳ φιλοσόφων, ἐπιφανέντα πως τοῖς λόγοις κατὰ τύχην, ἠξίουν ἀποκρίνασθαί μοι. προθύμως δ᾽ ἐκείνου τοῦτο ποιήσαντος, καὶ πάντα ὀρθῶς ἀποκριναμένου, ῥᾳδίως, ὡς οἶσθα, διεπεράνθη τὸ πρόβλημα.

Κεφ. γ΄. Καὶ (288) μὴν κατάδηλος ἦσθα καὶ τότε μὲν εὐθὺς ἱκανῶς χαίρων ἐπὶ τῇ τῶν λόγων μεθόδῳ, καὶ θᾶττον ἢ κατὰ τὴν προσδοκίαν εὑρέθη τὸ ζητούμενον, ἐξ ὑστέρου τε προσκείμενος ἀεὶ λιπαρῶς ἐβιάσω τε καὶ κατηνάγκασας οὐ πάνυ τοί με πρόθυμον ὄντα γράψασθαι τοὺς λόγους. οὔτε γὰρ ἓν τουτὶ τὸ πρόβλημα μόνον ἀκριβῶς ἐρευνηθὲν ᾤμην χρῆναι διασώζειν ἐν γράμμασιν, οὔθ᾽ ὁμοίως τῷδε τὰ λοιπὰ πάντα διεξέρχεσθαι σχολὴν ἦγον. ὅθεν, ὅπερ

cina quid sit, declarare, quid gymnastica, quid salubris, non est ipsius propositi proprium, haec tamen in confesso esse necesse est. Quare, quum unum id, quod et tu proposueras, explicare tunc velles, quumque te in respondendo periclitantem haesitantemque viderem, virum quendam inter philosophos in rationali speculatione versatos non ignobilem, sermonibus nostris fortuito occurrentem, respondere mihi voluisti; quod ille quum prompte fecisset, et ad omnia probe respondisset, facile (ut nosti) proposita quaestio enucleata fuit.

Cap. III. Atqui et tunc confestim ex sermonum illorum artificio magnam te voluptatem cepisse praeferebas, et expectatione celerius quaesitum inventum est, et postea tu me semper magnopere precatus tandem non admodum promptum ad hos sermones scribendos impulisti atque coëgisti; neque enim unum id propositum tantummodo exquisite discussum literis commendandum esse putabam, reliqua vero omnia perinde examinare tempus non supererat. Quamobrem, quod ipse in me ipso facere

αὐτὸς ἐπ' ἐμαυτοῦ πράξας ἔτυχον, ἱκανὸν ᾤμην ἔσεσθαι καὶ πρὸς ὑμᾶς τοὺς φίλους δεῖξαι τὴν ὁδὸν, ᾗ χρώμενος ἄν τις οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα πάντα διαιροῖτο προβλήματα.

Κεφ. δ'. Τὴν γὰρ λογικὴν ὀνομαζομένην παρὰ τοῖς φιλοσόφοις θεωρίαν ὅς τις ἂν ἱκανῶς ἀσκήσῃ, πᾶν οὗτος ὁμοίως δυνήσεται μεταχειρίζεσθαι ζήτημα. τὸ δ' ἄνευ ἐκείνης ἀναγινώσκειν ὑπομνήματα προβλημάτων οὐδὲν ἄλλο ἢ χρόνον ἀπολλύειν ἐστὶν, οὔτε κρίνειν εἰδότα, τίνα μὲν ἐν αὐτοῖς ἀληθῶς εἴρηται, τίνα δὲ ψευδῶς, οὔτε πάντων τῶν γεγραμμένων μνημονεύειν δυνάμενον. ἀλλ' ἐπειδὴ κατέστην ἅπαξ εἰς τὸ λέγειν περὶ τοῦ προβλήματος, ὅπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν ὁ λόγος ἔδειξεν, ἄρχεσθαι δεῖ.

Κεφ. ε'. [10] Καὶ νὴ Δί', εἴ τις ἐρωτηθεὶς, ὅ τί ποτ' ἐστὶν ἰατρικὴ, φαίη τέχνην εἶναι, θεραπευτικὴν μὲν νοσούντων, φυλακτικὴν δὲ ὑγιαινόντων, ἄντικρυς ἂν οὗτος δόξειε τὸ ζητούμενον εἰληφέναι, μέρος αὐτῆς ἀποφαίνων

consuevi, id satis erga vos amicos fore putavi, si viam ostenderem, quam quis ingrediens non id solum, sed etiam reliqua omnia proposita explicare valeat.

Cap. IV. Vocatam enim a philosophis rationalem contemplationem quicunque satis diligenter exercuerit, quodlibet iste quaesitum aeque discutere poterit: at sine illa propositorum commentarios evolvere nihil aliud est, quam operam atque oleum perdere, quum neque distinguere sciat, quae vere in ipsis, quae falso dicta sunt, neque omnia inibi scripta memoria complecti valeat. Caeterum quoniam semel propositum, cujus paulo ante mentionem fecit oratio, declarare aggressus sum, jam incipiendi tempus advenit.

Cap. V. Si quis a quopiam interrogatus, quid sit medicina, artem eam esse aegrorum curatricem sanorumque conservatricem respondeat, nonne per Jovem iste, quod controversum est, tanquam manifestum accepisse videatur, medicinae partem salubrem esse pronuncians?

Ed. Chart. VI. [10.] Ed. Baf. IV. (288.)

τὸ ὑγιεινόν· ὥσπερ αὖ καὶ ὅςτις ἰατρικὴν μὲν ἀῤῥωστούντων μόνον εἶναι λέγει τὴν ἰατρικὴν, ἑτέρῳ τρόπῳ καὶ οὗτος ἐξ ἑτοίμου λαμβάνει τὸ ζητούμενον, ἀφαιρῶν αὐτῆς τὸ ὑγιεινόν. οὕτω δὲ καὶ τὴν γυμναστικὴν εἴ τις ὑγείας φυλακτικὴν φήσειεν, ἐκ προχείρου τὸ ζητούμενον λήψεται· ὥσπερ γε καὶ ὃς ἂν εὐεξίας αὐτὴν ἀποφαίνηται δημιουργὸν, ἑτέρῳ τρόπῳ καὶ ὅδε τὸ ζητούμενον ὡς ὁμολογούμενον θήσεται. χρὴ γὰρ, εἴθ' ὁρισμόν τις τῆς τέχνης εἴθ' ὑπογραφὴν ἐγχειρήσειεν ἀποδιδόναι, μὴ τὸ ζητούμενον ἀναποδείκτως τοῦτον ἀναιρεῖν ἢ τίθεσθαι, ἀλλ' ἑτέρωθέν ποθεν ἐξ ὁμολογουμένων ἀρξάμενον, ἀποδεικνύναι πειρᾶσθαι. ἆρ' οὖν ἄμεινον ἰατρικὴν μὲν εἶναι λέγειν, ἧς τέλος ἡ ὑγίεια, γυμναστικὴν δὲ, ἧς τέλος εὐεξία, καὶ ταύτας τὰς ὑπογραφὰς ἀρχὰς τίθεσθαι τῆς ζητήσεως; ἀλλά τοι καὶ οὕτως ἐκ προχείρου μὲν τῆς γυμναστικῆς ἀφαιρησόμεθα τὸ ὑγιεινὸν, ἐπὶ δὲ αὖ τῆς ἰατρικῆς ἔτ' ἄδηλόν τε καὶ ζητούμενον ἀπολείψομεν. εἰ γὰρ δὴ τέλος ἡ ὑγεία τῆς τέχνης ἐστὶ ταύτης, τάχ' ἂν ἔχοι λαβὴν ὁ λόγος

Quemadmodum rursus, si quis medicinam aegrotantium tantum curam habere confirmet, alio modo et iste id, quod in quaestione versatur, pro concesso accipiet, a medicina salubrem partem detrahens. Ita et exercitatoriam si quispiam sanitatis servatricem statuat, quaesitum pro comperto habuerit; quemadmodum et qui boni habitus eam opificem tradat, diverso modo et ille quaesitum pro certo asseverabit. Sive enim quis artis definitionem, sive descriptionem reddere tentat, quod dubium est, neque confutare, neque asserere sine demonstratione ausit, seu alicunde ex concessis incipiens demonstrare conetur. Numquid igitur ita medicinam definire melius fuerat, eam videlicet esse, cujus finis est sanitas, gymnasticam vero, cujus finis est bonus habitus, atque hujusmodi descriptiones principia investigationis statuere? At sic etiam gymnasticae salubrem, tanquam nihil sit dubium, detrahemus, in medicina vero adhuc obscurum et quaesitum accipiemus. Nam si sanitas artis hujus finis est, forsitan poterit

Ed. Chart. VI. [10.] Ed. Baf. IV. (288.)

εἰς διορισμὸν, οὐ φυλακὴν τῆς οὔσης, ἀλλὰ ποίησίν τε καὶ γένεσιν τῆς οὐκ οὔσης τέλος εἶναι τιθέμενος αὐτῆς. εὐπορία γὰρ εἰς ἑκάτερον ἐντεῦθεν ἐπιχειρεῖν ἐπαγωγαῖς χρώμενον, εἰ μὲν τῆς αὐτῆς τέχνης τό τε ποιῆσαί τι πρότερον οὐκ ὂν καὶ τὸ φυλάξαι σῶον, ἐπειδὰν γένηται, δεικνύναι βουληθείημεν, οἰκοδομικῆς τε καὶ ναυπηγικῆς καὶ τεκτονικῆς τε καὶ χαλκευτικῆς μνημονεύοντες, εἰ δ' ἄλλης μὲν τὸ δημιουργεῖν, ἄλλης δὲ τὸ διαφυλάττειν σῶον, ὑφαντικῆς τε καὶ ῥαπτικῆς, καὶ πρὸς ταύταις σκυτοτομίας τε καὶ νευῤῥαφίας· οὕτω γὰρ ὀνομάζουσιν τὴν τὰ πεπονηκότα τῶν ὑποδημάτων ἐπανορθουμένην. ἄλλου μὲν γὰρ εἶναι δοκεῖ τεχνίτου ποιεῖν ἱμάτιον, ἄλλου δὲ ἠπήσασθαι ῥαγὲν, ὥσπερ αὖ καὶ ὑπόδημα δημιουργῆσαι μὲν τοῦ σκυτοτόμου, πονῆσαν δὲ ἐπανορθώσασθαι τοῦ νευροῤῥάφου. δέδεικται δὲ ἡμῖν ἐν τοῖς περὶ ἀποδείξεως, ὡς οὐ χρηστέον ἐπαγωγαῖς εἰς ἀποδείξεις ἐπιστημονικάς. ὥσθ', ὅστις ἐν ἐκείνοις ἐγυ-

ad diſtinctionem ſermo aſſumere, non praeſentis cuſtodiam, ſed creationem adeptionemque abſentis ejus finem eſſe conſtituens; hinc enim inductionibus utenti in utramque partem argumentandi facultas ſuggeritur. Nam ſi, ejusdem artis officium eſſe, quod prius non erat, efficere, incolumeque, quod factum ſit, conſervare, oſtendere voluerimus, aedificatoriam, navalem, fabrilem atque ferrariam memoria repetemus. Quod ſi ad aliam opus facere, ad aliam id integrum ſervare pertinere declaremus, textoriam ſutoriamque in exempla adducemus, et ad has coriorum diſſectoriam cerdonicamque ſeu veteramentariam (ſic enim eam vocant, quae fracta calceamenta reſtituit) adjiciemus. Siquidem alterius eſſe videtur artificis veſtem facere, alterius eandem dilaceratam integram; quemadmodum et calceum facere ad coriorum diſſectorem ſpectat, fractum autem emendare ad cerdonem veteramentariumve. Verum in libris meis de demonſtratione probatum eſt, ad demonſtrationes ſcientiam gignentes inductiones adhiberi non oportere. Quare qui-

μνάσαιτο, καταφρονήσει μὲν τῆς τοιαύτης ὁδοῦ, ζητήσει δ' ἑτέραν βελτίω· ὁ μὴ γυμνασάμενος δὲ, θάτερον τῶν μερῶν ἑλόμενος, ὁπότερον ἂν βουληθῇ, δι' ὅλης ἡμέρας ἐρίζειν ἕξει.

Κεφ. ϛ'. Τῆς μὲν ἰατρικῆς ὑγιείας ποίησιν, οὐ σωτηρίαν τε καὶ φυλακὴν, ὑποθεμένοις τὸ τέλος, τῆς γυμναστικῆς δὲ τὴν εὐεξίαν, καὶ γὰρ αὖ καὶ ζήτημ' ἄλλο πρὸς τοῖς εἰρημένοις οὐ σμικρὸν ἀναφυήσεται. ἀναγκασθήσεται γάρ τις, οἶμαι, καθάπερ ἐπὶ τῆς ὑγείας, οὕτω κἀπὶ τῆς εὐεξίας ἑτέραν μὲν τὴν φυλακτικὴν αὐτῆς τέχνην ἀποφαίνειν, ἑτέραν δὲ τὴν [11] δημιουργικήν. ἀλλ' εἰ τοῦτο, δύο ἄλλας τέχνας ἐξ ἀνάγκης ζητήσομεν, ἑτέραν μὲν τῆς ἰατρικῆς, τὴν τῆς ὑγείας φυλακτικὴν, ἑτέραν δὲ τῆς γυμναστικῆς, τὴν τῆς εὐεξίας διασωστικήν. καὶ μὲν δὴ καὶ διττῆς οὔσης τῆς εὐεξίας, ὡς ἐν ἄλλοις ἀποδέδεικται, ποτέρας αὐτῶν ἡ γυμναστικὴ δημιουργός ἐστιν, χαλεπὸν ἔσται διελεῖν. ἆρά γε τῆς κατὰ φύσιν, ἢ τῆς ἀθλητικῆς; ἢ δῆλον ὡς δύο ἄλλας ἡμῖν τέχνας ἀναγκαῖόν ἐστι ζητεῖν; καὶ δὴ καὶ σύμπασαι τὸν ἀριθμὸν ἓξ γενήσονται, τρεῖς μὲν αἱ δημιουργοῦσαι τὰ τέλη,

cunque in illis verfatus fuerit, hujusmodi viam afpernabitur, et alteram meliorem veftigabit; qui vero in illis fefe non exercuerit, alterutram, quam voluerit, partem tuendam fufcipiens totum diem altercandi materiam habebit.

Cap. VI. Medicae namque arti fanitatis creationem, non fervationem cuftodiamque, gymnafticae vero bonum habitum finem effe ftatuentibus, alia rurfum difficultas non exigua ultra praedictas exorietur. Cogetur enim, puto, aliquis, quemadmodum fanitatis, ita et boni habitus artem unam fervatricem, alteram opificem conftituere. Id fi fuerit, duas alias artes neceffario difquiremus, unam a medicina diverfam, fanitatis confervatricem, alteram a gymnaftica, boni habitus cuftodem. Quumque duplex fit bonus habitus, ut alibi oftenfum eft, utrius ipforum gymnaftica effectrix erit, diftinguere admodum difficile fuerit, numquid naturalis, an athletici boni habitus. Nonne jam conftat, et duas alias nobis artes quaerendas effe? Atque ita omnes fex numero fuerint, tres

τρεῖς δὲ αἱ φυλάττουσαι. τριῶν γὰρ ὑποκειμένων τελῶν, ὑγιείας, εὐεξίας τῆς κατὰ φύσιν, εὐεξίας τῆς τῶν ἀθλητῶν, εἰς τοσοῦτον ἀνάγκη τὸν ἀριθμὸν ἐξήκειν τὰς τέχνας. καὶ μὴν, εἴπερ τῷ διαφέρειν τὰς εὐεξίας ἀλλήλων τε καὶ τῆς ὑγιείας διαφόρων δεήσονται τῶν τεχνῶν, ἀνάγκη πᾶσα, καὶ τῆς ὑγιείας οὔσης διττῆς, ἑτέρας μὲν τῆς καθ᾽ ἕξιν, ἑτέρας δὲ τῆς κατὰ σχέσιν ὀνομαζομένης, διττὰς εἶναι καὶ τὰς τέχνας. οὐ γὰρ δὴ πλέονι μὲν ἡ εὐεξία τῆς καθ᾽ ἕξιν ὑγείας, ἐλάττονι δὲ τῆς κατὰ σχέσιν ὑπερέχει.

Κεφ. ζ΄. Γνοίης δ᾽ ἂν ἐναργῶς ἑκάστης αὐτῶν ἐπιμελῶς ἀνασκεψάμενος τὴν φύσιν· ἀνασκέψῃ δὲ τόνδε τὸν τρόπον. ἡκέτω τις εἰς ἔννοιάν σοι νῦν ὧν ἐθεάσω πολλάκις ἀῤῥώστων, ἰσχυρῶς μὲν διανοσησάντων, ἀπηλλαγμένων δὲ ἄρτι τοῦ νοσεῖν. οὗτος ἰσχνός τε καὶ ἀδύνατος εἰς τὰς κινήσεις, ὡς ἑτέρων δεῖσθαι τῶν μετακομισόντων. οὗτος ἰάσεως μὲν οὐκ ἔτι χρήζει, μηκέτι γε νοσῶν, ἀναθρέψεως δέ τινος καὶ ῥώμης, ἵν᾽ ἰσχυρός τε ἅμα καὶ πρὸς τὰς

finium effectrices, tresque servatrices; tribus enim finibus positis, sanitate, bono habitu naturali, bono habitu athletico, ad tantum numerum artes ascendere necesse est. Verumenimvero, quum diversis artibus opus sit, eo quod boni habitus inter se et a sanitate differant, ita et gemina sanitas quum sit, una secundum habitum, altera secundum affectionem appellata, geminas et artes esse necesse fuerit; neque enim plus sanitatem secundum habitum, minus sanitatem secundum affectionem bonus habitus excellit.

Cap. VII. Hujusce autem rei notitiam evidentem habueris istorum singulorum diligenter naturam contemplatus; contemplaberis autem ad hunc sane modum. Aegrotantium aliquis eorum, quos saepius videris, tibi in mentem veniat, qui graviter morbo laboraverit, proxime vero convaluerit; iste emaciatus consumptusque esto, et ad motiones imbecillus, ut aliis ipsum adiuvantibus egeat; iste medelam plane amplius morbo jam solutus non requirit, sed refectione ipsi viribusque opus est, ut robustus pariter ad eas quae

κατὰ φύσιν ἐνεργείας γένηται, καὶ φέρειν ἱκανὸς τὰ προσπίπτοντα. δῆλον γὰρ ὡς οὕτω διακείμενος, ὡς διάκειται νῦν, ὁπότε πρότερον ἀπήλλακται τοῦ νοσεῖν, οὔτε θάλπος, οὔτε κρύος, οὔτε ἀγρυπνίαν, οὔτ᾽ ἀπεψίαν, οὔτε ἄλλο τῶν πάντων οὐδὲν ἐνεγκεῖν ἱκανός ἐστιν, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ ῥᾴστου νοσήσει πάλιν, ὡς ἂν οὐκ ἀσφαλῆ τε καὶ μήπω πεπηγυῖαν κεκτημένος τὴν ὑγιεινὴν κατάστασιν. ἀλλ᾽ εἴπερ δύσλυτος γένοιτο καὶ καθ᾽ ἕξιν, οὔπω μέν ἐστιν εὐεξία, (τὸ γὰρ εὖ προσλαβοῦσα τότ᾽ ἂν εὐεξία γένοιτο,) τοῦ μέντοι μεμπτή τις εἶναι καὶ ἄχρηστος διάθεσις ἀπήλλακται. τὸ γὰρ μήτε ἐνεργεῖν δύνασθαι κατὰ τὸν βίον ἱκανῶς ἑτοίμως τε βλάπτεσθαι μεμπτὴ καὶ ἄχρηστος διάθεσις. εἰ δὲ μήτε εἰς τὰς πράξεις ἐμποδίζοιτο, μήθ᾽ ἑτοίμως βλάπτοιτο, (τοιαύτη δέ ἐστιν ἡ καθ᾽ ἕξιν ὑγίεια,) τοῦ μὲν μηκέτ᾽ εἶναι μεμπτὴ καὶ ἄχρηστος εἰς τὰς κατὰ τὸν βίον ἐνεργείας ἀπήλλακται, τὸ δ᾽ ἐπαινετὸν οὔπω κέκτηται, κτήσαιτο δ᾽ ἄν, εἰ καὶ πρὸς τὸ μηκέτ᾽ ἀσθενῶς ἐνεργεῖν

secundum naturam sunt actiones obeundas evadat, et externas injurias illaesus sustineat. Nihil enim dubii est, quin ita affectus, ut modo afficitur, nunc primum aegritudine liberatus, aestum, frigus, vigilias, cruditatem aliudve quicquam ferre non valeat, sed quantumvis levi noxa pulsatus, utpote nondum tutum firmumque salubrem statum adeptus, in morbum sit relapsurus. Quum vero stabilior atque in habitu fuerit, nondum tamen in bonum habitum evasit, (hanc enim particulam, bonus, accipiens tunc bonus habitus efficietur,) sed jam mendosa affectio inutilisque esse desiit; non posse enim satis pro vitae commodis agere ac facile quibusque injuriis violari mendosa inutilisque affectio est. Quod si neque actiones impediantur, neque sit injuriis facile corpus obnoxium, (talis vero est secundum habitum sanitas,) non amplius mendosa est atque ad humanas actiones inutilis, sed illud laudabile atque perfectum nondum adepta; adepta vero tunc fuerit, quum non solum haud debiliter opera-

ἔτι καὶ ῥώμην τινὰ ἀξιόλογον προσλάβοιτο. μέση γὰρ ἡ καθ᾽ ἕξιν ὑγίεια ταῖς ἐνεργείαις ἐστὶ τῆς τε κατὰ σχέσιν ὑγιείας καὶ τῆς εὐεξίας. ἡ μὲν γὰρ κατὰ σχέσιν ἀῤῥώστους ἔχει τὰς ἐνεργείας, ἡ δὲ εὐεξία ῥωμαλέας, ἡ δ᾽ αὖ καθ᾽ ἕξιν οὔπω μὲν εὐρώστους, ἀῤῥώστους δ᾽ οὐκ ἔτι. κἀν τῷδε δῆλον, ὡς, εἰ καὶ μέση τέτακται, πλέον τῆς κατὰ σχέσιν ὑγείας (289) χρήσιμος εἰς πάσας τοῦ βίου τὰς πράξεις ἐστὶν ἡ καθ᾽ ἕξιν, οὐ μὴν ἤδη τὸ κατ᾽ ἀρετὴν ἔχουσα, μόνῃ γὰρ τοῦθ᾽ ὑπάρχει τῇ εὐεξίᾳ. καί μοι νόει κατὰ στίχον τινὰ τὸ μὲν βλάβην ἐνεργείας, ὅπερ ἐν τῷ νοσεῖν γίγνεται, [12] ἕτερον δὲ ἔξω μὲν τῆς βλάβης, ἄχρηστον δ᾽ ὑπ᾽ ἀσθενείας, ὅπερ ἐν τῷ κατὰ σχέσιν ὑγιαίνειν, ἄλλο δὲ τρίτον ἀσθενείας μὲν ἀπηλλαγμένον, εὐρωστίαν δὲ οὔπω κεκτημένον, ὅπερ ἐν τῷ καθ᾽ ἕξιν, ἐφ᾽ ᾧ τέταρτον οἷον ἀρετή τίς ἐστι τῶν ἐνεργειῶν ἡ εὐεξία, καὶ ἡ ἀκρότης τε καὶ ἡ τελειότης αὐτῶν ἡ ἐπ᾽ ἄκρον ἐστὶν αὐτῶν εὐεξία. ἡ τοίνυν εἰς ἕξιν ὑγιεινὴν ἄγουσα τέχνη τὸν ἄνθρωπον

bitur, fed robur praeterea quoddam infigne acceperit. Sanitas namque fecundum habitum inter fanitatem fecundum affectionem et bonum habitum actionibus media eft; nam fanitas fecundum affectionem debiles actiones producit, bonus habitus robuftas, fanitas autem in habitu nondum quidem robuftas, non amplius autem debiles. Atque ita manifeftum eft, quum media fit in habitu fanitas, ipfam ad omnes vitae actiones magis, quam fanitatem in affectione, licet fummam virtutem non habeat, conducere; foli enim bono habitui ea conceffa eft. Atque tu fecundum ordinem quendam ifta cogita: primum actionis noxam, quae in morbo fit; alterum extra noxam quidem pofitum, fed propter imbecillitatem inutile, quod in fanitate fecundum affectionem confiftit; tertium imbecillitate liberatum, non tamen adhuc robuftum, quod fanitas in habitu poffidet; poft id quartum, ceu quaedam actionum virtus, bonus habitus, et fummum ipfarumque perfectio exquifite bonus habitus eft. Ars igitur ad falubrem habitum hominem perducens altera utique ab

ἑτέρα δηλονότι τῆς ἰασομένης αὐτὸν ὑπάρξει, συγκεχωρημένου γε ἅπαξ τοῦ τε τὸ δεῖν ἐπὶ διαφόροις τέλεσιν διαφόρους εἶναι τὰς τέχνας, τοῦ τε τὸ δύο καθ᾽ ἕκαστον, ἑτέραν μὲν τὴν δημιουργοῦσαν, ἑτέραν δὲ τὴν διαφυλάττουσαν. ᾧ καὶ δῆλον, ὡς ἡ περὶ τέλους ἔννοια περιείληφεν ἅπασαν τὴν νῦν ἡμῖν προκειμένην ζήτησιν, καὶ διὰ τοῦθ᾽, ὅσοι τῶν ὁρισμῶν ἀπὸ τοῦ τέλους τὴν σύστασιν ἔχουσιν, οὐ σμικρὰς γεννῶσιν ἀπορίας.

Κεφ. η΄. Ἴσως οὖν ἄμεινον ἐπ᾽ αὐτὴν ἀφικόμενον τὴν οὐσίαν τῆς τέχνης ἀρχὴν τῆς ζητήσεως ἐκείνην ποιήσασθαι. τίς οὖν ἐστιν ἰατρική; εἴποι τις εἶναι ἐπιστήμην ὑγιεινῶν τε καὶ νοσερῶν. ἀλλὰ κἂν τούτῳ δόξει προχείρως εἰλῆφθαι τὸ ὑγιεινὸν, ὡς μέρος δηλονότι τῆς ἰατρικῆς ὑπάρχον. ὅθεν, οἶμαι, τῶν τἀναντία τιθεμένων ἔνιοι μόνων τῶν νοσερῶν ἐπιστήμην εἶναι συγχωρήσουσι τὴν ἰατρικήν. ἀλλ᾽ οὗτοί γε πρῶτον μὲν ἀγνοοῦσιν, ὡς ἔστι μία τῶν ἐναντίων ἁπάντων ἐπιστήμη, καὶ ὅς τις γινώσκει τὰ νοσερὰ, τοῦτον ἀνάγκη πᾶσα μὴ ἀγνοεῖν τὰ ὑγιεινά. τουτὶ μὲν ὡς μεῖζον ἢ κατ᾽ ἐκείνους παρείσθω, λεγέσθω δ᾽ ἤδη τὸ δεύτερον ὧν

ea, quae ipſum curavit, fuerit, ſemel ſcilicet hoc conceſſo, diverſorum finium artes eſſe diverſas, et ſingulorum geminam, effectricem unam, alteram conſervatricem. Ex quo patefactum eſt, finis notione univerſam praeſentem quaeſtionem comprehendi: quocirca et quaecunque definitiones a fine conſtituuntur, non exiguas ambiguitates pariunt.

Cap. VIII. Itaque melius forſitan fuerit ad ipſam artis eſſentiam tranſeuntem illam inquiſitionis principium facere. Quid igitur eſt medicina? Salubrium inſalubriumque ſcientiam quis eſſe reſponderit. Verum et iſte nimis audacter ſalubre tanquam ſcilicet medicinae partem accepiſſe videbitur; unde contrariae ſententiae nonnullos morboſorum tantummodo ſcientiam medicinam eſſe dicturos exiſtimo. At iſti primum ignorant, contrariorum omnium unam eſſe ſcientiam, et quicunque morboſa noverit, hunc et ſalubria non latere neceſſe eſt. Iſtud vero ceu eorum captu majus omittatur, et ſecundum

ἀγνοοῦσιν, ᾧ τάχα ἴσως ἀκολουθήσειεν, ὅτι μὴ περιλαμβάνηται κατὰ τὸν ὅρον τῆς ἰατρικῆς ἐξ ἀνάγκης τὸ ζητούμενον· ἔνεστι γάρ τινι διαστειλαμένῳ τὴν ὁμωνυμίαν, εἶτα δείξαντι, σωμάτων μὲν τῶν ἐχόντων ὑγείαν, καὶ σημείων τῶν δηλούντων, καὶ αἰτίων τῶν ποιούντων ἐπιστήμην εἶναι τὴν ἰατρικὴν, οὐ μὴν τῶν γε φυλαττόντων αὐτὴν ἀντιλαμβάνεσθαι κατὰ τἀναντία τοῦ προβλήματος. ἐοίκασιν οὖν οἱ τὰ τοιαῦτα σοφιζόμενοι μήτε τὸ ζητούμενον ἀκριβῶς ἐπίστασθαι, μήθ᾽ ὅτι καὶ σημεῖον ὑγιεινόν τι λέγομεν, ὃ τοῖς νοσοῦσιν ἐπιφαινόμενον ὑγείας μελλούσης ἐστὶ γνώρισμα, μήτ᾽ αἴτιον, ὃ τοῖς νοσοῦσιν προσαγόμενον ὑγιείας ἐστὶ ποιητικὸν, ὥσπερ ἀμέλει τὰ βοηθήματα σύμπαντα, μήθ᾽ ὡς καὶ τὸ δεδεγμένον ὑγίειαν σῶμα καλοῦμεν ὑγιεινὸν, ὧν πάντων ἐπιστήμην ὁ ἰατρὸς ἔχει, μηδὲ κοινωνούντων τῷ προβλήματι, πλὴν ὀνόματι. καὶ γὰρ, εἰ τῆς τῶν ὑγιαινόντων φυλακῆς ὁ ἰατρὸς ἐπιστάτης ἐστὶν, ἢ γυμναστοῦ τὸ τοιοῦτον ἴδιον, ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν προὔκειτο ζητεῖν, ὥσπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐδείχθη

eorum, quae ignorant, explicemus, quod fortaſſe certe conſequetur intra medicinae definitionem non neceſſario quaeſitum includi; ſiquidem alicui aequivocationem diſtinguenti, poſtea medicinam corporum ſanitate fruentium, notarum indicantium, cauſarum facientium, ſcientiam eſſe demonſtranti, non tamen idcirco ipſam etiam conſervantia tradere atque complecti oſtendere licet, contra atque propoſitum poſtulet. Quamobrem hujusmodi ſophiſtica adducentes neque quod quaeritur exacte percipere videntur, neque quodnam ſalubre ſignum appellemus, quod ſcilicet aegrotantibus adveniens futuram ſanitatem portendit, neque cauſam, quae corpori aegro adhibita ſanitatis eſt procreatrix, qualia nimirum ſunt univerſa remedia, neque quod corpus ſanitate praeditum ſalubre vocamus: quorum omnium nulla cum propoſito praeterquam nominis ſocietate junctorum medicus ſcientiam habet. Etenim ſanorum cuſtodiae medicusne, an duntaxat gymnaſta praeſideat, ab initio nobis propoſita quaeſtio fuit; quod, quemadmodum paulo ante declaravimus, judicium

τὴν κρίσιν ἐν τῇ τοῦ τέλους ἔχειν ζητήσει. πότερον γὰρ ἁπλῶς ὑγίεια τὸ τέλος ἐστὶν τῆς ἰατρικῆς, οὐδὲν διαφέρει, εἴτε ποιοῦντός τινος αὐτὴν οὐκ οὖσαν, εἴτε φυλάττοντος οὖσαν, ἢ τὸ ποιῆσαι μὲν μόνον ἰατρικῆς ἐστιν, τὸ φυλάξαι δὲ τῆς γυμναστικῆς αὐτῆς. οὕτω καὶ περὶ γυμναστικῆς, ἆρά γε εὐεξία τὸ τέλος ἐστὶν, ἢ ὑγίεια, ἢ ποίησις ὁποτέρου τούτων, ἢ φυλακή.

Κεφ. θ'. [13] Κινδυνεύσομεν γὰρ, ὡς ὁ λόγος ἔδειξεν, ἐὰν ὑπερβῶμεν τὴν μίαν, ἑπτὰ ποιῆσαι περὶ τὸ σῶμα τὰς τέχνας, τὴν μὲν πρώτην καὶ σαφεστάτην καὶ σχεδὸν μόνην ἀναμφισβήτητον ἰωμένην τὰ νοσήματα, δύο δ' ἄλλας, τὴν μὲν ἐκ τῆς κατὰ σχέσιν ὑγιείας εἰς τὴν καθ' ἕξιν ἄγουσαν, τὴν δὲ ἐν ταύτῃ φυλάττουσαν, καὶ δύο ἄλλας ὁμοίως περὶ τὴν εὐεξίαν, δημιουργικὴν μὲν τὴν ἑτέραν, φυλακτικὴν δὲ τὴν ἑτέραν, ἔτι τε πρὸς ταύταις ἄλλας δύο περὶ τὴν ἀθλητικὴν εὐεξίαν, ἁπλῶς μὲν γὰρ τὴν ἑτέραν τὴν κατὰ φύσιν ὀνομαζομένην εὐεξίαν, οὐχ ἁπλᾶς δὲ τὴν οὐ φύσει,

in finis exploratione habere diximus. Sanitas enim an simpliciter medicinae finis sit ipsam absentem acquirentis, an praesentem conservantis, nihil refert, neque si acquirere quidem medicinae sit, conservare autem gymnasticae: sic et de gymnastica proponi in quaestionem poterit, num bonus habitus aut sanitas ejus finis sit, aut horum alterutrius creatio sive custodia.

Cap. IX. Periculum enim fuerit, ut proxima demonstravit oratio, ne, si unam excedamus, septem circa humanum corpus artes constituamus, primam et manifestissimam et pene solam controversia carentem, eam scilicet, quae morbos expellit; duas alias, unam a sanitate secundum affectionem ad eam, quae est in habitu, ducentem, alteram in ea conservantem; duas item alias circa bonum habitum pariter sese habentes, effectricem unam, alteram, quae conservat; praeter has etiam duas circa bonum habitum athleticum versantes; simpliciter enim alterum naturalem bonum habitum appellamus, non simpliciter autem eum, qui non naturalis est, athle-

τὴν ἀθλητικὴν, ἀλλ' ἀεὶ μετὰ προσθήκης, ὥσπερ καὶ Ἱπποκράτης, ὁτὲ μὲν ὡδί πως λέγων, διαθέσιος ἀθλητικῆς οὐ φύσει ἕξις ὑγιεινὴ κρείσσων, ὁτὲ δ' αὖ πάλιν, ἐν τοῖς γυμναστικοῖς αἱ ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι σφαλεραὶ, ἀλλ' ἐν τοῖς ἀθλητικοῖς τε καὶ γυμναστικοῖς σώμασιν· ἀκούειν γάρ σε χρὴ, γυμναστικὰ λέγεσθαι νῦν, οὐ τὰ τῶν ὁπωσοῦν γυμναζομένων, οἷον ἤτοι σκαπτόντων, ἢ ἐρεσσόντων, ἢ ἀμώντων, ἤ τι τῶν ἄλλων, ὅσα κατὰ φύσιν ἀνθρώποις ἔργα, πραττόντων, ἀλλ' οἷς αὐτὸ τοῦτ' ἔστιν ἀγώνισμα, τὸ γυμνάζεσθαι κατ' ἀθλητικὴν τῶν ἀντιπάλων ἰσχὺν ἐπασκοῦσιν. διὰ τί μὲν οὖν ἡ τοιαύτη διάθεσις οὐ φύσει, δι' ἑτέρων ἐξηγούμεθα. τὸ δ' οὖν ἐκ τοῦ λόγου χρηστὸν εἰς τὰ παρόντα τοῦτ' ἔστιν αὐτὸ τὸ νῦν εἰρημένον, ὡς ἑπτὰ γενήσονται περὶ τὸ σῶμα τέχναι, ἑτέρα μὲν τῆς ἄκρας εὐεξίας δημιουργὸς, ἑτέρα δὲ τῆς αὐτῆς ταύτης φυλακτική.

ticum inquam, fed cum adjectione femper, quemadmodum et Hippocrates inquit, nonnunquam fic loquens: *Affectu athletico non naturali habitus falubris melior;* interdum vero fic: *In his, qui corpora exercent, habitus ad fummum boni periculofi, in athleticis videlicet ac gymnafticis corporibus.* At de athleticis gymnafticisque vocatis corporibus nunc te intelligere oportet, non de illis, qui quomodolibet exercentur, ut de fodientibus, remos pellentibus, metentibus, aut quippiam aliud ex naturalibus hominum officiis praeftantibus, fed de illis, quibus id ipfum ftudium eft, ut contra athleticas adverfariorum vires exercendo fefe muniant. Quare autem hujufcemodi affectio naturalis non fit, alio loco expofuimus. Ex hac igitur oratione, quod optime ad praefens negotium facit, id ipfum eft, quod proxime diximus, circa humanum corpus feptem artes futuras, unam praetereuntibus, vel per Jovem et novem; cur enim non convenit duas alias artes ftatuere, alteram quidem exquifite boni habitus effectricem, alteram vero ejus ipfius cuftodem, quodque altera eft exquifite bonum

ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς τῶν γυμναστικῶν εὐεξίας, ὅτι χρὴ φεύγειν τε καὶ δεδιέναι τὴν ἀκρότητα, πρὸς Ἱπποκράτους εἴρηται σαφέστατα. τῆς δ᾽ ἁπλῶς λεγομένης εὐεξίας τῆς κατὰ φύσιν οὐχ ὅπως φυλάττεσθαι προσήκει τὸ ἄκρον, ἀλλὰ καὶ παντὶ τρόπῳ σπουδάζειν. οὕτως αἱ σύμπασαι γένοιντ᾽ ἂν ἐννέα περὶ τὸ σῶμα τέχναι, καὶ τούτων ἑπτὰ μὲν, ἃς ἂν καὶ ἐπαινέσειέ τις, αἱ δύο δ᾽ αἱ λοιπαὶ κακοτεχνίαι δηλονότι, καθάπερ καὶ ἡ κομμωτική. ταύτας μὲν οὖν, εἰ βούλει, παραλίπωμεν, ἐπέλθωμεν δ᾽ αὖθις τὰς ἑπτὰ, τὴν μὲν πρώτην ἁπασῶν, ἣν ἰᾶσθαι τὰς νόσους ἐλέγομεν, ἄλλας δ᾽ ἐφεξῆς αὐτῇ, δύο μὲν περὶ τὴν καθ᾽ ἕξιν ὑγίειαν, δύο δὲ περὶ τὴν εὐεξίαν, καὶ δύο ἄλλας περὶ τὴν ἄκραν εὐεξίαν. ἤδη μὲν οὖν καὶ τοῦτο εὔδηλον, ὡς, εἰ καί τις θείη περὶ τὸ σῶμα τέχνην ἓν ἔχουσαν δηλονότι τὸ τέλος, ἀναγκαῖόν ἐστιν τοῦτον μέχρι τῶν ἑπτὰ προϊέναι, καὶ ὡς οὐδὲν ἄλλο τὸ τέλος τοῦτ᾽ ἔστιν παρὰ τὴν ὑγίειαν.

Κεφ. ι΄. Ἄμεινον δ᾽ ἴσως ἀκριβέστερον ἐπεξελθεῖν τῷ λόγῳ, πρῶτον μὲν τοῦτο ἀναμνήσαντας, ὃ μηδεὶς ἀγνοεῖ,

habitum efficiens, altera confervans? Quod vero gymnaftici boni habitus fummitatem fugere vererique oporteat, ab Hippocrate clariffime teftatum eft; fed fimpliciter boni habitus appellati, qui fecundum naturam eft, fummum non folum vitare non convenit, imo totis viribus ad ipfum niti decet. Itaque omnes circa corpus noftrum artes novem fuerint; quarum feptem quis laudare poterit, reliquas duas potius vitiofas artes appellaverit, qualis et illa eft, quae comptoria dicitur. Has igitur, fi placet, dimittentes iterum feptem reliquas enumeremus, omnium primam, quam morbos pellere dicebamus, alias vero deinceps, duas circa fanitatem in habitu, duas circa bonum habitum, duas circa fumme bonum habitum. Jam fane et ex his patet, nifi quis circa corpus artem unum habentem finem ftatuat, eum ad feptem usque artes accedere neceffe effe, nihilque aliud hunc finem effe, quam fanitatem.

Cap. X. Sed melius forfitan fuerit accuratiorem fermonem facere, illud in primis, quod nemo ignorat,

Ed. Chart. VI. [13. 14.] Ed. Baf. IV. (289.)

τὰς μὲν κακοτεχνίας τὸ φαινόμενον ἀγαθὸν ἐκποριζομένας ἑκάστῳ τῶν ὄντων, [14] τὰς τέχνας δὲ τὸ κατ' ἀλήθειαν ἐν αὐτοῖς ὑπάρχον, ἐφεξῆς δὲ τούτῳ λέγοντας, ὡς, εἴπερ ἡ κομμωτικὴ καλουμένη νόθου κάλλους ἐστὶ δημιουργὸς, αὕτη μὲν ἂν εἴη κακοτεχνία τε καὶ κολακεία, τέχνη δέ τις ἑτέρα συστήσεται περὶ τὸ γνήσιόν τε καὶ ὄντως ἀληθινὸν κάλλος, ὅπερ ἐστὶν εὔχροιά τε καὶ εὐσαρκία καὶ συμμετρία τῶν μορίων, ἃ τῇ κατὰ φύσιν εὐεξίᾳ συμβέβηκεν. καὶ τὴ Δία ἄλλον μὲν λόγον τῆς γυμναστικῆς διωρισάμεθα, καὶ νῦν δ' ἂν ἴσως ἐπὶ κεφαλαίων οὐδὲν ἂν εἴη χεῖρον ὑπὲρ αὐτῶν εἰπεῖν, ἀρχὴν τῷ λόγῳ τήνδε ποιησαμένους.

Κεφ. ια'. Ἤτοι γὰρ τὸ κατὰ φύσιν ἐνεργεῖν ἑκάστῳ τῶν μορίων ὑγιαίνειν ἐστὶν, ἢ τοῦτο μὲν ἐξ ἀνάγκης ἕπεται τῇ κατὰ φύσιν τοῦ σώματος κατασκευῇ, τὸ δ' ὑγιαίνειν αὐτὸ τοῦτ' ἔστι τὸ κατὰ φύσιν κατεσκευάσθαι. τούτων ὁπότερον ἂν ἐθελήσῃς ὑποθέμενος ὑγίειαν, (οὐδὲν γὰρ εἰς τὰ παρόντα διαφέρει,) τῶν ἑξῆς λόγων οὕτως ἄκουε προσέχων

memoria repetentem, improbas artes apparens bonum unicuique eorum, quae sunt, artes autem verum ipsis inhaerens bonum comparare, ac deinceps dicentem, quod, si vocata comptoria adulterinam pulchritudinem conciliat, haec utique ars vitiosa adulatrixque fuerit, altera vero quaedam ars circa legitimam veramque prorsus pulchritudinem versabitur, quae in vegeto colore, carnis moderata copia membrorumque congrua proportione consistit, quae naturalem bonum habitum consequuntur. Sed de gymnastico bono habitu alibi seorsum verba feci; nunc autem et fortasse de eodem per capita loqui melius fuerit id sermoni principium statuentem.

Cap. XI. Sive enim secundum naturam operari unicuique membrorum idem quod bene valere est, sive id necessario naturalem corporis apparatum consequitur, ipsumque bene valere nihil est aliud, quam secundum naturam instructum esse, istorum utrumvis sanitatem constituens, (nihil enim nostra interest,) sequentem oratio-

τὸν νοῦν. πότερα τοῦ κατεσκευάσθαι κατὰ φύσιν ἕκαστον τῶν μορίων, ἢ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ χρήζομεν; ἐμοὶ μὲν πάντες δοκοῦσιν οὐδ' ἂν ὅλως θελῆσαι μόριον ἔχειν οὐδὲν ἀργὸν ἔργου τινὸς, οὔτ' οὖν ὀφθαλμοὺς μὴ βλέποντας, οὔτε ῥῖνας ὀσμᾶσθαι μὴ δυναμένας, οὔτε σκέλη μὴ βαδίζοντα, οὔτ' ἄλλο τῶν πάντων οὐδὲν ἢ μηδ' ὅλως ἐνεργοῦν, ἢ κακῶς ἐνεργοῦν. οὐδενὸς γὰρ ἁπάντων, ὧν χρήζομεν, ἀτελοῦς χρήζομεν, οὔτ' οἰκίας, οὔθ' ὑποδήματος, οὔτε σκίμποδος, οὔθ' ἱματίου, ἀλλ' ἅμα τε χρήζομεν καὶ τελείου χρήζο(290)μεν. οὕτως οὖν οὐδὲ τοῦ περιπατεῖν ἀσθενῶς καὶ ἀῤῥώστως, οὐδὲ τοῦ βλέπειν ἢ ἀκούειν ἀμβλέως, οὔτ' ἄλλου τῶν πάντων οὐδενὸς ἐλλιποῦς ὀρεγόμεθα. τίς γὰρ εὔχροιαν, ἢ εὐσαρκίαν, ἢ κάλλος ἁπλῶς τοῦ σώματος, ἢ ῥώμην ἐλλιπῆ σχεῖν εὔχεται; καὶ μὴν, εἴπερ οὐκ ἐλλιποῦς ἐνεργείας, ἀλλὰ τελείας χρήζομεν, οὐδὲ τῆς κατασκευῆς τοῦ σώματος, ἀφ' ἧς ἐνεργοῦμεν, ἐλλιποῦς δεησόμεθα. τούτων δ' ἦν θάτερον ὑγίεια· δῆλον οὖν ὡς οὐδεὶς ἀτε-

nem ita animum advertens accipito. Numquid naturali cujusque membri apparatu, an ejus opera indigemus? Mihi profecto ita perfuadeo, neminem membrum ignavum officioque proprio carens habere velle, neque igitur caecutientes oculos, neque nares odorari nequeuntes, neque crura torpentia, neque aliud quodpiam membrorum aut nihil penitus, aut depravate agens, habere cupiat: nullo enim eorum omnium, quibus egemus, imperfecto egemus, neque domo, neque calceo, neque fcamno, neque vefte, fed fimul egemus, et perfecto egemus. Itaque infirme debiliterque ambulare non petimus, neque obtufe cernere, vel audire, neque aliud quicquam deficiens mancumque expetimus. Quis enim coloris bonitatem, carnis molem, aut abfolute corporis pulchritudinem roburve imperfecta defiderat? Quocirca, fi actionem non depravatam, fed perfectam requirimus, neque corporis conftitutionem, a qua operamur, imperfecte votis expofcemus; atque ita quum horum alterutrum fanitas fit, nullus procul dubio mutilam fani-

λοῦς ὑγιείας, ἀλλ' ὡς ἔνι μάλιστα τελειοτάτης ἅπαντες χρῄζομεν.

Κεφ. ιβ'. Εἰ μὲν οὖν ἄλλο τι τὴν εὐεξίαν οἴεταί τις εἶναι παρὰ τὴν τελείαν ὑγίειαν, ἄλλην μὲν τέχνην ὑγιείας, ἄλλην δ' εὐεξίας ζητείτω· εἰ δὲ ἓν καὶ ταὐτόν ἐστιν ἄμφω, μίαν ἀνάγκη καὶ τέχνην εἶναι. πῶς οὖν ἓν καὶ ταὐτόν ἐστιν εὐεξία τε καὶ ἡ παντελὴς ὑγίεια; πρῶτον, εἴπερ τὴν ταύτης αἰτίαν κατασκευὴν τὴν αὐτὴν δήπου καὶ τῆς εὐεξίας εἶναι πεπιστεύκαμεν, ἄμφω ταὐτὸν ἔσται· δεύτερον δὲ ἐξ αὐτῆς τῆς οὐσίας. εὐεξία μὲν γὰρ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ εὖ ἔχουσα ἕξις, ἡ δὲ ἕξις διάθεσίς ἐστι μόνιμος, ὥστε, οὗπερ ἕξις, τούτου καὶ εὐεξία, πρός τι δ' ἄμφω. λέγεται δ' οὖν τις ἕξιν ἔχειν ἐν γραμματικῇ, καὶ ἄλλος ἐν ἀριθμητικῇ, καὶ ἄλλος ἐν γεωμετρίᾳ, καὶ ἄλλος ἐν ἀστρονομίᾳ, καὶ καθ' ἕκαστον τῶν ὄντων, ὅταν ἡ διάθεσις δύσλυτος ᾖ, ἕξις ὀνομάζεται. [15] διαφερέτω δὲ μηδὲν ἔν γε τῷ παρόντι, διάθεσιν ὀνομάζειν, ἢ σχέσιν. εἴπερ οὖν, οὗπερ ἕξις, τούτου

tatem, fed quam fieri poteft abfolutiffimam firmiffimamque exoptaverit.

Cap. XII. Igitur, fi aliud quidpiam bonum habitum a perfecta fanitate quis autumet, aliam fanitati, aliam bono habitui artem praeficiat: fin unum atque idem utrumque eft, unam et utrique artem praefidere necesse eft. At quomodo unum idemque bonus habitus atque abfoluta fanitas fuerit? Primum, fi apparatum hujufce caufam eundem et boni habitus effe crediderimus, ambo idem erunt; fecundo ex ipfa effentia id percipiemus. Bonus fiquidem habitus nihil eft aliud, quam bene fe habens habitus: habitus autem affectio ftabilis eft: quare, cujus eft habitus, ejus eft etiam bonus habitus, ambo vero ad aliquid funt. Dicitur itaque aliquis in grammatica habitum habere, alius in arithmetica, in geometria alius, alius in aftronomia, et in re qualibet, quum affectio bene adhaerens altiusque defixa fuerit, habitus nominatur. Nihil autem in praefentia referat affectionem aut habitudinem appellare. Quamobrem, fi et ejus eft

καὶ εὐεξία, τινὸς δὲ ἡ ἕξις δηλονότι, καὶ ἡ εὐεξία τινὸς, καὶ τοῦ αὐτοῦ γε, οὗ καὶ ἡ ἕξις. ἀλλ' ἡμῖν νῦν οὐ περὶ τῆς γεωμετρικῆς ἕξεως, ἢ μουσικῆς, ἢ γραμματικῆς, ἀλλὰ περὶ τῆς ὑγιεινῆς ὁ λόγος ἐστίν. οὐκοῦν, ὅταν εἴπωμεν εὐεξίαν, οὐ γραμματικὴν, ἢ μουσικὴν, ἢ γεωμετρικὴν, ἀλλ' ὑγιεινὴν λέγομεν. εὐθὺς δὲ αὐτὸ τοῦτο παρορῶσιν οἱ πολλοὶ καὶ νομίζουσιν, τὸ τῆς εὐεξίας ὄνομα τῷ τῆς ὑγιείας ὁμοίως λέγεσθαι. καίτοι τὸ μὲν τῆς ὑγιείας ὄνομα διαθέσεώς τινός ἐστιν, τὸ δὲ τῆς εὐεξίας οὐχ ἁπλῶς τὴν διάθεσιν, ἀλλὰ τὸ κατ' αὐτὴν ἄριστόν τε καὶ μόνιμον ἐνδείκνυται. ἀρίστη ἐστὶν ἕξις ἐκείνης τῆς διαθέσεως, ἣν ὑγίειαν ὀνομάζομεν, ἡ εὐεξίαν. οὐκοῦν (αὖθις γάρ που καὶ αὖθις ἀνάγκη ταὐτὸν εἰπεῖν, εἰ μέλλει τις ἐξαιρήσεσθαι τῶν πολλῶν ἄγνοιαν παλαιάν,) οὔτε διαθέσεως, οὔτε κατασκευῆς, οὔτ' ἐνεργείας ἐστὶ τὸ τῆς εὐεξίας ὄνομα δηλωτικὸν, ὥσπερ οὖν οὐδὲ τὸ τῆς ἕξεως, ἀλλὰ τοῦτο μὲν αὐτοῦ μόνου τοῦ

bonus habitus, cujus eſt habitus, alicujus autem habitus eſt, alicujus ergo et bonus habitus erit, et ejusdem, cujus habitus. At nobis in praeſentia non de geometrico, muſico, aut grammatico, ſed de ſalubri habitu ſermo proponitur. Quum bonum igitur habitum dicemus, non grammaticum, muſicum, aut geometricum, ſed ſalubrem habitum dicemus. Atqui ſtatim id ipſum vulgares negligunt, et boni habitus ſanitatisque nomina idem ſignificare arbitrantur, quum tamen ſanitatis nomen affectionis cujusdam nomen ſit, boni vero habitus nomen non affectionem ſimpliciter, ſed quod in ea optimum permanensque eſt maniſeſtat: quandoquidem ejus affectionis, quam ſanitatem dicimus, praeſtantiſſimus habitus eſt bonus habitus. Non igitur (idem enim iterum atque iterum inculcare neceſſe eſt, quum quis multorum inveteratam ignorantiam ſtirpitus evellere cupiat); non, inquam, affectionem, non conſtitutionem, non actionem boni habitus nomen ſignificat, quemadmodum neque ſimpliciter habitus, ſed habitus quidem ſolam ipſam permanentiam ſtabilitatemque

Ed. Chart. VI. [16.] Ed. Bas. IV. (290.)

δυσλύτου τε καὶ μονίμου τῆς διαθέσεως, ἡ δ' εὐεξία πλέον οὐδὲν αὐτῷ προστίθησι τοῦ εὖ. σύγκειται οὖν ἐκ τοῦ τῆς ἕξεως ὀνόματος τὸ εὖ προσλαβόντος, ὅπερ εἰώθαμεν ἐπαινοῦντες ἅπασιν ἐπιφέρειν, ὅσα καλῶς καὶ κατὰ τὴν οἰκείαν ἀρετὴν διάκειται. τίνος οὖν ὀρεγόμεθα, καὶ τί τῷ σώματι διὰ παντὸς ὑπάρχειν βουλόμεθα; πότερον διάθεσιν ὑγιεινὴν αὐτὸ τοῦτο μόνον ἴσχειν, ἢ τοῦτό γε παραπλήσιον τῷ ζητεῖν, ἆρά γε οἰκίας μοχθηρᾶς καὶ μελλούσης ὅσον οὔπω καταπεσεῖν χρήζομεν, ἢ καὶ πρὸς τὴν χρείαν, ἧς ἕνεκα γέγονεν, ἄριστα διακειμένης καὶ ὡς ἔνι μάλιστα πολυχρονιωτάτης; οὐδεὶς γάρ ἐστιν οὔτ' ἐλλιπῶς οὔτ' ὀλιγοχρονίως ὑγιαίνειν βουλόμενος. ἀλλ' οὐδ' ἐστί τις ὅλως τέχνη σκοπὸν ἔχουσα τὸ χεῖρόν τε καὶ ὀλιγοχρονιώτερον, ἀλλ', ὅπερ ἂν ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης ἄριστόν τε μέλλῃ καὶ πολυχρονιώτατον ἔσεσθαι, τοῦτο ταῖς ποιητικαῖς ἁπάσαις τέχναις ὁ σκοπός. οὐ μὴν οὐδὲ τέλος ἄλλο τι παρὰ τὴν ἐπιτυχίαν ἐστὶ τοῦ σκοποῦ, καὶ δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων,

affectionis ostendit: bonus vero habitus nihil ei plus quam bonitatem adjicit. Igitur ex hoc nomine habitus, et ex hac adjectione, bonus, componitur, quam omnibus, quae laudamus, apponere consuevimus, quaecunque probe et secundum propriam suam virtutem constituta sunt. Quid igitur appetimus, aut quid nostro corpori prorsus inesse precamur? numquid salubrem affectionem id ipsum solum? an hoc idem est, ac si quaeras, num infirmas aedes ac propediem ruituras expetimus? aut ultra usum, cujus causa structae sunt, elegantissime quoque compositas, et quam longissimo tempore duraturas? Nemo profecto reperiatur, qui non integre et non longi temporis spatio sanitate frui percupiat. Quin etiam nulla omnino ars est, quae sibi id, quod deterius est ac brevioris temporis, proponat, sed quod in eadem materia est optimum atque longissimo temporis curriculo permansurum. Id sane omnibus effectivis artibus propositum est; neque etiam finis plane aliud quippiam, quam propositi consequutio fuerit. Atque jam ex dictis aper-

ὡς καὶ τέλος ἕν ἐστιν τῆς περὶ τὸ σῶμα τέχνης καὶ σκοπὸς εἷς. εἴτ᾽ οὖν ἀρτιότητά τις ἐθέλει τὸν σκοπὸν τοῦτον ὀνομάζειν, εἴτ᾽ εὐεξίαν, εἴθ᾽ ὑγείαν, εἴτε τὴν κατὰ φύσιν κατασκευὴν τοῦ σώματος, εἴτε τὴν κατὰ φύσιν ἐνέργειαν, εἴτε διάθεσιν, ἢ κατασκευὴν, ἀφ᾽ ἧς ἐνεργοῦμεν τελέως ταύτας τὰς κατὰ φύσιν ἐνεργείας, οὐδὲν εἴς γε τὰ παρόντα δέομαι διαιρεῖν.

Κεφ. ιγ΄. Ἓν γάρ μοι πρόκειται δεῖξαι, τὸ πᾶσαν τέχνην καὶ σκοποῦ καὶ τέλους ἐφίεσθαι. τέλος δ᾽ ἐν ἑκάστῳ τῶν ὄντων ἕν, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ τὸ κατ᾽ ἐκείνην τὴν οὐσίαν ἀγαθόν. ἀμπέλου γοῦν οὐκ ἄλλο μὲν τελειότης, ἄλλο δὲ τὸ ἀγαθὸν, οὐ μὴν οὐδ᾽ ἄλλο τι παρὰ τοῦτο πρόκειται σκοπεῖσθαι τῇ περὶ τὰς ἀμπέλους τέχνῃ, καθάπερ οὐδὲ τῇ περὶ τὰς ἐλαίας, ἀλλὰ καὶ ἥδε τὴν τελειότητα τῆς τῆς ἐλαίας φύσεως ἔχει τὸν σκοπόν. ἓν δή τι τῶν ὄντων ἐστὶ τό τ᾽ ἀνθρώπου σῶμα, καί τίς ἐστιν καὶ τοῦδε πάντῃ τελειότης, ἣν καὶ παροῦσαν φυλάττειν, καὶ

tum est, artis circa corpus versantis finem esse unum propositumque unum: sive propositum hoc quispiam integritatem nominet, sive bonum habitum, sive sanitatem, sive naturalem corporis constitutionem, sive naturalem actionem, aut affectum, aut constitutionem, per quam integre atque absolute his naturales functiones obimus, nihil in praesentia distinguere opus est.

Cap. XIII. Siquidem unum mihi ostendendum proponitur, omnes videlicet artes propositum finemque appetere, finem vero uniuscujusque rei unum esse, qui nihil aliud sit, quam secundum illam substantiam bonum. In vite igitur non aliud quidem perfectio est, aliud vero bonum, neque aliud praeter id quippiam ars vitium cultum tradens sibi speculandum proponit. Itidem et ars oleas excolere docens olearum naturae perfectiones sibi propositum statuit. Verum enim vero una quaedam res est humanum corpus, et quaedam quoque hujusce omnino perfectio est, quam et praesentem custodire, absentem

ἀποῦσαν ἀνασώζεσθαι πρόκειταί τινι τέχνῃ. [16] ταύτης δ' εἴπερ τι κατωτέρω ποιήσομεν ἕτερον τέλος, ὁ προειρημένος ἡμᾶς ἐκδέξεται λόγος. ἔσται γὰρ ἡ μὲν τῆς εὐεξίας, ἡ δὲ ἄκρας εὐεξίας, ἑτέρα δὲ τῆς ὑγιεινῆς ἕξεως, καὶ τετάρτη τις ἄλλη τέχνη σχέσεως ὑγιεινῆς δημιουργὸς, ἔξωθεν δὲ τούτων ἄλλη πέμπτη τῆς ἀθλητικῆς εὐεξίας. εἰ δὲ καὶ δημιουργεῖν μὲν ἄλλαις τὰ τέλη, φυλάττειν δ' ἄλλαις ἐπιτρέψομεν, οὐ ταύτας μόνον, ἀλλὰ καὶ σὺν αὐταῖς ἄλλας τοσαύτας ἐπιζητήσομέν τε καὶ συστησόμεθα περὶ τὸ σῶμα τέχνας.

Κεφ. ιδ'. Ὡι καὶ δῆλον, ὡς οὔτε πολλὰ τὰ τοῦ σώματος ἀγαθὰ χρὴ ποιεῖν, οὔτ' ἄλλην μέν τινα αὐτοῦ δημιουργὸν, ἄλλην δὲ φύλακα. τῷ μὲν δὴ σκοπεῖσθαι δυναμένῳ διὰ κεφαλαίων τὸ σύμπαν οὐδὲν ἔτι προσδεῖ· τῷ δὲ τοῦτο μὴ δυναμένῳ δρᾶν, ἢ καὶ πάντ' ἐξαλεῖψαι τῆς διανοίας, ὅσα τοῖς κακῶς ὑπειλημμένοις ἕπεται, δεομένῳ, παμπόλλων ἔθ' ἡγοῦμαι δεῖν. ὅτι τε γὰρ οὐχ ἓν ἐστιν τὸ τοῦ σώματος ἀγαθὸν, ἀλλὰ καὶ ὑγίειά τε καὶ ῥώμη καὶ κάλλος, ὅτι τε δυνατὸν ἑτέραν μὲν εἶναι δημιουργὸν τού-

revocare alicujus artis officium eſt. Hujus autem ſi alterum quendam inferiorem finem conſtituam, antedictus nos excipiet ſermo: erit enim haec boni habitus, illa ſumme boni habitus, alia ſalubris habitus, et quarta inſuper ars ſalubris habitudinis opifex, et praeter has athletici boni habitus effectrix quinta. Quod ſi aliis quidem artibus fines inducere, aliis autem eos conſervare permiſerimus, non has modo, verum etiam alias totidem circa corpus artes inveſtigabimus conſtituemusque.

Cap. XIV. Ex quo efficitur, neque multa corporis bona eſſe ponenda, neque aliam ejusdem opificem, aliam vero cuſtodem artem eſſe ſtatuendam. Ei ſane, qui poteſt omnia per capita contemplari, non pluribus opus eſt; qui vero id facere nequeat, vel et omnia ex animo delere, quaecunque ex male perceptis ſequuntur, opus habeat, longiore, puto, adhuc oratione indiget. Illa ſane confutanda ſunt, quod non unum ſit corporis bonum, ſed omnia haec, ſanitas, robur et pulchritudo, quodque ars

του τέχνην, ἑτέραν δὲ φυλακτικήν, καὶ ὅσα ἄλλα τούτοις ἑπόμενα κακῶς ἐγνώκασιν ἔνιοι, διελέγξαι χρή. καὶ πρῶτόν γε, ὅτι τοῦ σώματος ἓν ἀγαθόν ἐστιν, διελθεῖν ἄμεινον πρώτως τε καὶ κυρίως λεγόμενον, ἐφ᾽ ὃ πάντα τὴν ἀναφορὰν ἔχει. τὰ δ᾽ ἄλλα τὰ λεγόμενα σώματος ἀγαθὰ, τὰ μὲν ὡς μόρια ἐκείνου λέγεται, τὰ δ᾽ ὡς αἴτια, τὰ δ᾽ οἷον καρπός τις. ὥσπερ γὰρ τὸ κάλλος ἥ τ᾽ εὔχροια καὶ ἡ εὐσαρκία καὶ ἡ συμμετρία, καθάπερ καὶ ἄλλα τινὰ, συμπληροῖ, τί κωλύει καὶ τὸ τοῦ σώματος ἐξ ὑγείας καὶ ῥώμης καὶ κάλλους συμπληροῦσθαι; τί δὲ κωλύει πάλιν αὐτοῦ μὲν τοῦ σώματος ἀγαθὸν εἶναι τὴν ὑγίειαν, οἷον δὲ καρπόν τινα τὸ κάλλος αὐτοῦ καὶ τὴν ἐνέργειαν ὑπάρχειν; τί δὲ κωλύει, τὴν μὲν ἐνέργειαν εἶναι τὸ πρῶτον ἀγαθὸν τοῦ σώματος, αἰτίαν δ᾽ αὐτοῦ τὴν ὑγίειαν; οὐ γὰρ ἐξ ἄλλων μέν τινων ὑγιαῖνον ἀκριβῶς ἔσται σῶμα, δι᾽ ἄλλων δ᾽ ἰσχυρὸν, ἢ καλὸν αὐτὸ μέλλει ποιήσειν· εὐθὺς δὲ τοῦτο καὶ ἀκριβῶς ὑγιεινόν.

una id procreare poſſit, altera conſervare, et quaecunque alia ab his orientia nonnulli perperam decreverunt: atque in primis unum eſſe corporis bonum primarie et proprie dictum, ad quod reliqua omnia referuntur, explicare melius eſt: alia vero corporis bona vocata, nonnulla ut partes illius dicuntur, alia ut cauſae, alia ut fructus quidam. Quemadmodum enim pulchritudinem vividus color, moderata carnis moles, membrorum commoderatio et alia quaedam integrant, quidni et corporis bonum ex ſanitate, robore et pulchritudine conſletur? Item quid prohibet ipſius corporis bonum eſſe ſanitatem, ſed veluti fructum quendam ejus pulchritudinem et actionem? Quid obſtat praeterea primum corporis bonum actionem eſſe, ejus vero cauſam ſanitatem? Neque enim per alia exquiſite ſaneſcet corpus, per alia robuſtum aut pulchrum evadet: ſtatim vero id etiam exacte ſalubre eſt.

Κεφ. ιε΄. Ὥστε καὶ διὰ τοῦτο μία τέχνη περὶ τὸ σῶμα. τὰ γὰρ αὐτὰ πράττοντες ἰσχυροί τε ἅμα κατὰ τὰς ἐνεργείας ἐσόμεθα, καὶ καλλίους ὀφθῆναι, καὶ ὑγιεινότεροι, καὶ εὐεκτικώτεροι, καθάπερ εἰ καὶ σφαλείημέν τι περὶ τὸ σῶμα, καὶ τῶν ἐνεργειῶν τὴν ῥώμην καταλύσομεν, καὶ τῷ κάλλει λυμανούμεθα, καὶ τὴν εὐεξίαν καθαιρήσομεν, καὶ τὴν ὑγίειαν μειώσομεν· ἅπαντα γὰρ ταῦτα συναυξάνεταί τε καὶ συμμειοῦται προσηκόντως. ἡ γάρ τοι κατὰ φύσιν ἐνέργεια δεῖται τῆς κατὰ φύσιν τοῦ σώματος κατασκευῆς, ὑφ᾽ ἧς γίνεται, λόγον αἰτίας ἐχούσης πρὸς αὐτήν. ὥστ᾽ οὐκ ἐνδέχεται πρότε(291)ρον τὸ μὲν ἕτερον αὐτῶν εἶναι, τὸ δ᾽ ἕτερον μὴ παρεῖναι. καὶ μὲν δὴ καὶ συναυξάνεται καὶ συμμειοῦται ἀμφότερα. βελτίω μὲν δὴ γινόμενα, τὸ μὲν εὐεξία, τὸ δὲ ῥώμη κέκληται. τὸν αὐτὸν γὰρ καὶ ἡ ῥώμη πρὸς τὴν ἐνέργειαν ἔχει λόγον, ὅνπερ ἡ εὐεξία πρὸς τὴν ὑγείαν. ἑκάτερον γὰρ ἑκατέρῳ γίνεται, καὶ ὥσπερ ἡ εὐεξία τινός ἐστιν, οὕτως καὶ ἡ ῥώμη. τῆς μὲν γὰρ κατὰ φύσιν, εἴτε κατασκευῆς

Cap. XV. Quare et ex hoc unam circa corpus artem esse convincitur: eadem enim facientes simul et robusti ad agendum erimus, et visu pulchriores, et salubriores, meliorisque habitus efficiemur; quemadmodum contra, si qua in corpus noxa inciderit, et actionum firmitas labascet, et pulchritudo marcescet, et bonus habitus tolletur, sanitasque ipsa violabitur: haec enim omnia merito simul augentur, simulque decrescunt. Naturalis etenim actio naturali corporis eget apparatu, a quo rationem causae erga ipsam habente producitur. Quocirca illud fieri non potest, ut istorum alterum adsit, alterum vero absit: ambo praeterea haec simul augentur atque decrescunt: quumque in melius proficiunt, hic bonus habitus, ille robur appellatur; eadem namque ratione robur actioni, qua bonus habitus sanitati, comparatur, utrumque enim ab utroque producitur, sicutque alicujus bonus habitus est, ita et robur; naturalis nam-

εἴτε διαθέσεως [17] ὀνομάζειν ἐθέλοις, ἀρετή τις ἡ εὐεξία, τῆς δὲ ἐνεργείας ἡ ῥώμη. ταὐτὸν δ᾿ ἀρετή τε καὶ τελειότης ἐστὶν καὶ τὸ καθ᾿ ἕκαστον τῶν ὄντων ἀγαθὸν, ὅπερ αὐτοῦ πρώτως τε καὶ ἁπλῶς ἀγαθὸν ὀνομάζεται. καὶ μὲν δὴ καὶ χείρω γίγνεται διὰ τῶν αὐτῶν ἀμφότερα. καὶ ἡ μὲν ὑγιεινὴ διάθεσις, ὥσπερ ἔμπροσθεν εἴπομεν, εὐεξία προσαγορεύεται, εἰ δ᾿ αὖ τις ἐνεργῶς ἀσθενὴς, ῥώμης ἀῤῥωστία τε καὶ ἀσθένεια. καὶ δὴ καὶ κάλλος μὲν τοῖς προτέροις, αἶσχος δὲ τοῖς δευτέροις ἐξ ἀνάγκης ἕπεται. πάντ᾿ οὖν ταῦτα καὶ συναύξεται, καὶ συμμειοῦται, καὶ τελειοῦται, καὶ καθαιρεῖται πάνθ᾿ ἅμα, καὶ τὸ βλάπτον ὁτιοῦν ἓν ἐξ αὐτῶν εὐθὺς καὶ τἄλλα σύμπαντα βλάπτει, τό τ᾿ ὠφελοῦν ὡσαύτως ἅπαντα ὠφελεῖ. καὶ δῆλον, ὡς καὶ διὰ τοῦτο μίαν ἀνάγκη τέχνην εἶναι περὶ σύμπαντα ταῦτα. τί δὴ τούτων ἐστὶ τὸ πρῶτόν τε καὶ ἁπλῶς ἀγαθὸν τοῦ σώματος, οὐδὲν μὲν ἐγείρει, τό γε νῦν εἶναι, λέγειν, ἵνα δὲ μηδὲ τοῦτ᾿ ἐνδέῃ, προσθήσω. σώματος

que ſive apparatus, ſive actionis, utcunque vocare libet, virtus quaedam eſt bonus habitus, actionis vero naturalis virtus robur eſt, idem autem eſt virtus, perfectio et cujusque rei bonum, quod illius primum atque ſimpliciter bonum nominatur. Ambo ſane et propter eadem deteriores melioresve redduntur, bonus namque habitus ſalubris, ut ante dictum eſt, affectio nominatur. Si quis rurſus manifeſte debilis ſit, roboris infirmitas imbecillitasque dicetur: pulchritudo praeterea priora, poſteriora deformitas neceſſario comitatur. Haec plane omnia ſimul creſcunt, ſimul minuuntur, et perficiuntur ſimul omnia, ſimulque delentur; quodque iſtorum unum laeſerit, quicquid fuerit, ſtatim et reliqua omnia laedit; contra quod juvat, pariter et omnia juverit. Atqui ex dictis jam unam circa haec omnia artem neceſſario verſari eluceſcit. Quod iſtorum autem princeps ſimpliciterque corporis bonum ſit, nihil in praeſentia attinet dicere; ſed tamen, ne id quoque ſermoni deficiat, ſubjungam. Corporis

ἀγαθὸν ἁπλῶς καὶ πρῶτον, οὗ μάλιστα δεόμεθα, τελειότης τῆς ἐνεργείας ἐστὶν, ὅπερ δὴ ῥώμην τε καὶ ἰσχὺν ὀνομάζουσιν, ἐλλειπτικῶς ἑρμηνεύοντες· ἐχρῆν γὰρ αὐτοὺς, οὐ ῥώμην ἁπλῶς, ἀλλ' ἐνεργείας ῥώμην, οὐδ' ἰσχὺν ἁπλῶς, ἀλλ' ἐνεργείας ἰσχὺν εἰπεῖν. ἑξῆς δὲ τούτων δεύτερον οὐχ ἁπλῶς οὐδὲ καθ' ἑαυτὸ τοῦ σώματος ἀγαθὸν, ἀλλ' ὅτι γε τὸ πρῶτόν τε καὶ καθ' ἑαυτὸ τοιούτου δεῖται πάντως εἰς γένεσιν. οἷον ἡ τῆς ὑγιείας ἐστὶν εὐεξία, ἣν καὶ αὐτὴν πάλιν ἐλλειπτικῶς ὀνομάζοντες ἀφορμὴν σοφισμάτων παρέχουσιν· δέον γὰρ εὐεξίαν ὑγείας εἰπεῖν, οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἁπλῶς εὐεξίαν ὀνομάζουσιν. ἕπεται δ' ἐξ ἀνάγκης τῇδε τὸ κάλλος, ἄλλο τι γένος· ἕπεται ἐκείνοις τρίτον ἀγαθὸν σώματος. ὥστε οὔτε ὁμογενῆ τὰ τοῦ σώματος ἀγαθὰ, καθάπερ οὐδὲ τὰ τῆς ψυχῆς, οὔθ' ὁμοίως λέγεται ἅπαντα, ἀλλὰ τὸ μὲν ὡς πρῶτόν τε καὶ καθ' ἑαυτὸ, τὸ δ' ὡς αἴτιον ἐκείνου, τὸ δ' ὡς ἐξ ἀνάγκης ἑπόμενον. τίνος οὖν τούτων τῶν τριῶν ἡ περὶ τὸ σῶμα τέχνη πρώτη ἐστὶ δη-

bonum abfolutiffimum atque primarium, quo egemus potiffimum, actionum perfectio eft, quod fane robur vimque imperfecte enunciantes nominant, fiquidem eos oportebat non robur fimpliciter, fed actionum robur, neque vim fimpliciter, fed actionum vim nuncupare. Deinceps vero poft fecundum non fimpliciter neque per fe corporis bonum, fed quoniam primo et per fe hujusmodi bono ad fui creationem actionum robur indiget, fanitatis eft bonus habitus, quem et ipfum iterum imperfecte nominantes cavillationibus anfam praebuere; fanitatis enim bonum habitum quum dicere debeant, non ita, fed abfolute bonum habitum vocant. Hunc neceffario pulchritudo fequitur, aliud quoddam ab illis et tertium corporis bonum. Quare corporis bona aeque ac animae neque unius generis funt neque fimiliter omnia dicuntur, fed unum quidem ut primum atque per fe, alterum tanquam illius caufa, tertium vero ut neceffario confequens. Igitur cujus horum trium ars corpus gubernans

μιουργός; ἆρά γε τῆς ὑγιείας, ἢ τῆς ἐνεργείας, ἢ τοῦ κάλλους; ὅτι μὲν γὰρ ἐξ ἀνάγκης ὠφελήσει τε καὶ ποιήσει τὰ τρία, κἂν ἓν ἐξ αὐτῶν ὁτιοῦν ὠφελῇ, πρόδηλον ἤδη γέγονεν. εἴτε γὰρ τὴν ἐνέργειαν, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὴν ὑγιειάν τε καὶ τὸ κάλλος· ἡ μὲν γὰρ οὐχ οἵα τέ ἐστιν χωρὶς τῆς ποιούσης αὐτὴν αἰτίας γενέσθαι, τὸ κάλλος δ' ἐξ ἀνάγκης ἕπεται· εἴτε τὴν ὑγίειαν, εὐθὺς καὶ τὴν ἐνέργειαν, καὶ τὸ κάλλος· ἄμφω γὰρ ἦν ταύτης ἔγγονα· καὶ μὴν εἰ τὸ κάλλος ποιοῖ, πάντως που καὶ τὴν ὑγίειαν προπεποίηκεν, εἰ δὲ τοῦτο, καὶ τὴν ἐνέργειαν.

Κεφ. ιϛ'. Ἀλλὰ τί τὸ πρώτως ἐστὶν ὑπὸ τοῦ τεχνίτου γιγνόμενον, ὃ λόγος ἐπόθει θηρᾶσαι. καὶ δὴ φαίνεται σαφῶς ἤδη διὰ τῶν εἰρημένων ἡ μὲν τέχνη τὴν ὑγίειαν ἐργαζομένη, ταύτῃ δ' ἐξ ἀνάγκης ἐνέργειά τε καὶ τὸ φυσικὸν κάλλος ἀκολουθεῖ. ὅπου γὰρ πρῶτον ἐνεργῶν ὁ τεχνίτης ἵσταται, τοῦτ' ἔστιν αὐτοῦ τὸ τέλος, ἵσταται δὲ ἐν τῷ τὴν κατὰ φύσιν ἐργάσασθαι διάθεσιν, ἀφ' ἧς ἐνεργοῦμεν, ὅπερ

primarius opifex eſt? num ſanitatis, an actionis, an pulchritudinis? Supra enim jam patuit, etiamſi iſtorum uni tantum, quodcunque malis, profueris, neceſſario cunctis tribus profuturum. Nam ſi actionem juvabis, et ſanitatem, et pulchritudinem neceſſario juvabis; quandoquidem ea ſine cauſa ipſam producente conſiſtere nequit, pulchritudo vero neceſſario ſubſequitur. Item ſi ſanitati proderis, illico et actioni et pulchritudini proderis, etenim utraque ab ea profluit: qui vero pulchritudinem creat, procul dubio et ſanitatem ante creaverat: ſi eam, itidem et actionem.

Cap. XVI. Verum quod primum ab artifice fiat, ſermo noſter veſtigare cupiebat. Atqui jam ex ſupra poſitis manifeſte ars ſanitatem efficere videtur, hanc vero naturalis pulchritudo actioque ſequatur neceſſe eſt; quod enim primum artifex quum fecerit acquieſcit, id ejus plane finis eſt: at naturali affectione, per quam agimus, reſtituta conquieſcit, ea vero ſanitas erat: quam quum

ην ὑγίειαν, ταύτην δ' ἐργασάμενος οὐδὲν ἔτι πονεῖ περὶ τὴν ἐνέργειαν, ἢ τὸ κάλλος, ἕπεται γὰρ ἐξ ἀνάγκης ἐκεῖνα, κᾂν ὁ τεχνίτης μὴ θέλῃ, [18] καὶ κωλῦσαί γ' αὐτὰ τῷ τεχνίτῃ παντάπασιν ἀδύνατον, ἅπαξ γε τὴν ὑγίειαν ἐργασαμένῳ, αὐτὴν μέντοι τὴν ὑγίειαν ἐπ' αὐτῷ κωλύειν ἐστίν. εἰ δέ γέ πη διαφθείρειεν αὐτὴν, οὐκ ἔστιν ἐπ' αὐτῷ τὴν κατὰ φύσιν ἐνέργειαν ἢ τὸ κάλλος ἐκπορίσαι τῷ σώματι. τὴν οὖν περὶ τὸ σῶμα τέχνην, ἥτις ἂν ᾖ, περὶ μὲν τὴν ὑγίειαν ἁπάντων πρώτην τε καὶ καθ' ἑαυτὴν πραγματεύεσθαι φατέον, ἐφεξῆς δὲ κατά τι συμβεβηκὸς τήν τ' ἐνέργειαν καὶ τὸ κάλλος, οὐ μὴν ἀτελές γέ τι τούτων οὐδὲν, οὐδ' ἐλλιπὲς, ἀλλὰ τέλεα, καὶ πλήρη, καὶ ἄκρα. ὅπως μὲν οὖν ἐστι πολλὰ τοῦ σώματος ἀγαθὰ, καὶ πῶς ἓν, ὅτι τε μὴ πάντων ὡσαύτως ἡ περὶ τὸ σῶμα τέχνη πεφρόντικεν, ἀλλὰ τοῦ μὲν καθ' αὐτὸ, τοῦ δὲ κατὰ συμβεβηκὸς, αὐτάρκως δέδεικται.

Κεφ. ιζ'. Διὰ τί δ' οὐκ ἐνδέχεται κατ' οὐδεμίαν ὕλην ἄλλην μὲν τέχνην τοῦ τέλους δημιουργὸν, ἑτέραν δ' εἶναι

induxit, nihil ultra circa actionem pulchritudinemve laborat, accedunt enim hae vel invito artifice, ipsisque aditum intercludere, quum semel sanitatem creaverit, prorsus nequit. Ipsam plane sanitatem impedire in ipso artifice positum est: quod si ipsam corruperit, naturales actiones aut pulchritudinem corpori adipisci nullo unquam pacto valebit. Artem itaque corpus tractantem, qualiscunque sit, circa sanitatem omnium primam atque per se negotiari asserendum est, deinceps accidit, ut de actione pulchritudineque curam habeat; neque vero ullum istorum imperfectum mancumque est, sed perfecta, cumulata ac summa sunt. Quomodo igitur plura sint corporis bona, quomodo unum, quodque non omnium aeque ars corporis curam habeat, sed unius per se, et accidenti aliorum, abunde dissertum est.

Cap. XVII. Jam vero et illa ostendere conabor, quare in nulla ars materia una finis effectrix, altera

τὴν φυλάττουσαν, ἤδη καὶ ταῦτα πειράσομαι δεικνύναι. καὶ πρῶτον μὲν, ὡς οὐδὲ τὸ παράδειγμα αὐτοῖς ὁμολογεῖ τὸ σφέτερον, ἐπιδείξω, μετὰ ταῦτα δὲ, ὡς οὐδὲ ἡ τῶν πραγμάτων αὐτῶν φύσις. εἴπερ γὰρ ἄλλης μέν ἐστι τέχνης ὑπόδημα ποιήσασθαι, τὸ δ᾽ ἠπήσασθαι τοῦτο πάθὸν ἑτέρας, οὔπω τὴν τρίτην ἐνταῦθα τέχνην ἐπέδειξαν ἡμῖν, τὴν φυλακτικήν. ὡσαύτως δὲ κἀπὶ τῶν ἱματίων, εἴπερ ἑτέρας μέν ἐστι τέχνης ἠπήσασθαι, δημιουργῆσαι δ᾽ ἑτέρας, ἡ τρίτη κἀνταῦθα τίς ἐστιν ἡ φυλακτικὴ, λέγειν οὐχ ἕξουσιν. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἡμετέρων σωμάτων, καὶ ὅλως τῶν ὑπὸ φύσεως διοικουμένων, ἡ μὲν, οἷον δημιουργικὴ, ἡ φύσις ἐστὶν ἀνάλογον ὑφαντικῇ τε καὶ σκυτοτομικῇ, τὸ πονῆσαν δ᾽ ἐπανορθοῦται γεωργός τε καὶ ἰατρός· ἀνάλογον οὖν καὶ οἶδε τῷ ῥάπτοντι τὰ ἱμάτια καὶ τῷ τὰ παλαιὰ τῶν ὑποδημάτων ἐπανορθουμένῳ. τὸ δὲ φυλάττειν ἱμάτιον ἢ ὑπόδημα καταθέμενον ἐπὶ τῆς οἰκίας, ὅπως μὴ κλαπείη πρός τινος, ἢ ὑπὸ μυῶν καταβρωθείη, τάχα μὲν οὐδὲ τέχνης ἐστὶν οὐδεμιᾶς, ἀλλ᾽ ἐπιμελείας μόνης. εἰ δ᾽ ἄρα

conſervatrix reperiatur: ſtatimque ab initio neque illorum exemplum, qui in hac fuere ſententia, neque rerum praeterea ipſarum naturam ipſis favere declarabo. Si alterius enim artis eſt calceum conficere, alterius labefactatum reſarcire, nondum tertiam hic artem conſervatricem nobis oſtenderunt: pariter et in veſtibus, ſi alterius quidem artis eſt eas reſarcire, alterius autem conficere, quaenam et in his tertia ſit ars conſervatrix, explicare non poterunt. In noſtris profecto corporibus, univerſimque in his, quae a natura reguntur, veluti effectrix utique natura eſt, textoriae coriariaeque proportione reſpondens. Vitioſum autem corpus inſtaurant agricola et medicus, qui et ipſi veſtes facienti et veteres calceos inſtauranti ſimiles ſunt. Veſtem autem calceumve in conclavi reponendo cuſtodire, ne aut a quopiam ſurripiatur, aut a muribus erodatur, id neque ullius forſitan artis, ſed ſolius eſt diligentiae. Quod ſi horum conſervatricem

καὶ τέχνην τινὲς εἶναι βούλονται φυλακτικὴν αὐτῶν, αἱ τοιαῦται τέχναι τοῖς ἀνθρώποις ἡ στρατηγική τέ εἰσι καὶ ἡ πολιτική, καὶ πρὸς ταύταις ἥ τε τῶν θυρωρῶν, εἰ βούλει, καὶ τῶν ἄλλων φυλακῶν. ἵνα γὰρ μήτε ἐπὶ τοῖς πολεμίοις ὦμεν, ἢ ὅλως τοῖς πονηροῖς ἀνθρώποις, μήτ᾽ ἐπὶ τοῖς θηρίοις, οἰκίας τε καὶ πόλεις οἰκοδομησάμεθα, καὶ τείχη περιεβαλόμεθα, καὶ στρατηγοὺς καὶ ἄρχοντας ἀπεδείξαμεν. ἀλλ᾽ οὐ τοιαύτην τινὰ ἐζητοῦμεν τέχνην ὑγιείας φυλακτικήν, ἀλλ᾽ ἥτις, οἶμαι, περὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου πραγματευομένη τι, μὴ κατὰ συμβεβηκός, ἀλλὰ καθ᾽ αὑτό, σῶον αὐτὸ καὶ ὑγιαῖνον ἀποδείκνυσιν. ἑκάστη δὲ τῶν νῦν εἰρημένων οὐκ αὐτὴ καθ᾽ αὑτὴν ὑγιείας ἐστὶ φύλαξ, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ συμβέβηκεν τῷ μὴ σφαγέντι μήθ᾽ ὑπὸ θηρίου καταβρωθέντι φυλάττεσθαι τὴν ὑγίειαν, ὥσπερ οὖν καὶ ὅλην τὴν ζωήν, διὰ τοῦτο κατά τι συμβεβηκός, οὐ πρώτως, οὐδὲ κατὰ τὸν ἴδιον λόγον, ἑκατέρα τῶν τοιούτων τεχνῶν ὑγιείας γίγνεται φύλαξ.

Κεφ. ιη΄. [19] Ἡ πρώτη οὖν ὑγίειαν φυλάττουσα κατὰ

artem esse quidam velint, tales apud homines artes sunt imperatoria reique publicae gubernatoria, et praeter has, si placet, ostiariorum caeterorumque custodum: ut enim ne inter hostes, aut prorsus ne inter sceleratos homines ferasque bestias versaremur, aedes civitatesque construximus, et muros circumdedimus, imperatores ac principes creavimus. Sed non istarum similem sanitatis conservatricem artem conquisivimus, sed eam, quae (ut puto) in humanum corpus aliquid agens, non ex accidenti, sed per se incolume ipsum valensque praestet: at proxime dictae singulae non ipsae per se sanitatem custodiunt, sed eo, quia homini non jugulato neque a fera discerpto sanitatem servari, quemadmodum et totam vitam, contigit: idcirco ex quodam accidenti, non primo, neque ex sua ipsius ratione, harum utraque artium sanitatem conservat.

Cap. XVIII. Igitur sanitatem praecipue ex sui ra-

τὸν ἑαυτῆς λόγον ἐν τίσιν ἕξει τὴν πραγματείαν; ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, μήτ᾽ ἐν τοῖς οὐκ ἐξ ἀνάγκης ὁμιλοῦσι τῷ σώματι, μήτε ἐξ ἀνάγκης ἐν τοῖς οὐδὲν διατιθεῖσιν, ἀλλ᾽ ἐν οἷς τε διατρίβει πάντως τὸ σῶμα, κᾂν ἡμεῖς μὴ βουλώμεθα, καὶ τούτων τοῖς ὠφελεῖν ἢ βλάπτειν δυναμένοις, ἐν τούτοις τε καὶ περὶ ταῦτα πραγματεύεσθαι. ξίφεσι μὲν οὖν, καὶ θηρίοις, καὶ κρημνοῖς, καὶ βρόχοις οὐκ ἐξ ἀνάγκης περιπίπτει τὸ σῶμα, ἀλλὰ τῷ περιέχοντι (292) ἀέρι κατὰ διττὸν τρόπον ἐξ ἀνάγκης ὁμιλεῖ, καὶ πάντη περικεχυμένῳ, καὶ διὰ τῆς εἰσπνοῆς ἑλκομένῳ. καὶ μὲν δὴ καὶ ὕπνος, καὶ ἐγρήγορσις, ἡσυχία τε καὶ κίνησις ἐκ τῶν τοιούτων ἐστὶν, ἀνάγκη γὰρ ἢ ὑπνοῦν, ἢ ἐγρηγορέναι, ἢ ἡσυχάζειν, ἢ κινεῖσθαι, ὥσπερ οὖν καὶ λιμώττειν, καὶ ἐσθίειν, καὶ διψῆν, ἢ πίνειν, ἤ τινα μεταξὺ τούτων ἔχειν κατάστασιν. αἱ δὲ τῆς κοίτης διαφοραὶ καὶ τῶν ἱματίων οὐκ ἀναγκαῖαι πᾶσαι. κλίνη γὰρ ἐλεφαντόπους οὐδὲν οὔτ᾽ ὠφελεῖ τὴν ὑγίειαν, οὔτε βλάπτει, κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ σκίμπους εὐτε-

tione conſervans quibus continebitur? Ut mea quidem fert ſententia, neque illis, quae non neceſſario corporibus noſtris adhaerent, neque illis, quae nullam in partem neceſſario corpora noſtra permutant, ſed illis, quibus, velimus nolimus, corpus noſtrum omnino utitur, et eorum illis, quae juvare aut officere valeant: in iis, inquam, et circa haec tuendae sanitatis artem verſari arbitramur. In gladios enim, aut feras, aut laqueos, aut praecipitia non neceſſario corpora noſtra incurrunt, ſed in ambiente aëre duplici ratione verſantur, et quoniam corpori undique circumfuſus eſt, et quoniam per inſpirationem ducitur. Atqui ſomnus et vigilia, quies item et motio in horum numero ponitur: neceſſe namque eſt aut dormire, aut vigilare, quieſcere aut motu exerceri, perinde eſurire et cibum capere, ſitire ac bibere, aut inter haec mediam obtinere conſtitutionem. Cubilium autem diſcrimina ac veſtimentorum non omnia neceſſaria ſunt. Eburneis namque pedibus lectulus aut grabatus ignobilis nihil ſanitati prodeſt, aut officit, neque

λῆς, καὶ ἱματίοις εὐτελέσιν ἢ πολυτελέσιν, ἢ τοῖς σκεύεσιν ὑαλίνοις, ἢ χρυσοῖς, ἢ ἀργυροῖς, ἢ ξυλίνοις χρῆσθαι, καὶ παῖδας ἔχειν εὐμόρφους ἢ αἰσχροὺς τοὺς ὑπηρετουμένους, ἢ μηδ' ὅλως ἔχειν, ἀλλ' ἑαυτῷ διακονεῖσθαι. ταῦτα μὲν γὰρ οὐδὲν οὔτ' ὠφελεῖν οὔτε βλάπτειν ἡμᾶς πέφυκεν, οὔτε καθ' ἑαυτὰ καὶ πρώτως, οὔτε κατὰ συμβεβηκός. ἀὴρ δὲ θερμὸς ἢ ψυχρὸς, ἐδέσματά τε καὶ πόματα, καὶ ἠρεμία, καὶ κίνησις, ἐγρήγορσίς τε καὶ ὕπνος ἐξ ἀνάγκης ὠφελεῖ καὶ βλάπτει κατὰ τὴν ἑαυτῶν δύναμιν. ἱμάτιον δὲ τρύχινον ἐν χειμῶνι, καὶ βαρὺ καὶ πνιγῶδες ἐν τῷ θέρει βλάπτει μὲν ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς τῷ τε κρύει καὶ θάλπει τιμωρεῖται.

Κεφ. ιθ'. Ταῦτ' οὖν, ὅσα καθ' αὑτὰ δύναμιν ἔχει βλάβης τινὸς ἢ τῆς ὠφελείας, ὁ τῆς ὑγείας προνοούμενος ἐπισκοπεῖται. πῶς καὶ τίνα τρόπον; ἐπειδὰν μὲν ἱκανῶς ἤδη τὸ σῶμα κενώσεως ἔχῃ, καὶ κίνδυνος ἥκῃ βλάβης αἰσθητῆς, τρέφεσθαι κελεύων· ἐπειδὰν δὲ ξηραίνηται μᾶλλον

vilium aut sumptuosarum vestium usus: non vitrea vasa, aut aurea, aut argentea, aut lignea possidere: non liberos habere formosos, aut deformium servorum turbae dominari, aut servis plane carentem ipsum sibi ministrare. Ista mehercule prodesse nobis vel obesse ipsorum ratione atque primario, aut ex accidenti, neutiquam apta sunt. At calidus aër aut frigidus, esca et potus, requies et motio, vigiliae somnique suis ipsorum viribus necessario corporibus nostris utilitatem aut noxam afferunt. Vestimentum lacerum ac leve hyeme, grave autem aestuosumque aestate laedit quidem ex necessitate, ex accidenti vero frigore et calore divexat.

Cap. XIX. Haec itaque, quaecunque per se laedendi juvandique potestatem habent, sanitatis curam habens speculatur. At quomodo, quave ratione? Posteaquam satis abunde corpus inanitum est, sensilisque nocumenti discrimen impendet, alimentum sumere jubens; postquam

τοῦ μετρίου, καὶ κίνδυνος ἢ κἀντεῦθεν ἤδη βλαβῆναι, πίνειν ἀξιῶν· οὕτω δὲ καὶ γυμνάζων, ἐπειδὰν ῥῶσαι μὲν βούληται τὴν διοικοῦσαν ἡμᾶς δύναμιν, ἐκκαθᾶραί τε τὰ κατὰ λεπτοὺς πόρους, ἡσυχάζειν δὲ προστάττων, ἐπειδὰν ἤτοι κάμνειν πρὸς τῶν γυμνασίων αἴσθηται, ἢ διαφορεῖσθαι τὸ σῶμα πέρα τοῦ προσήκοντος, ἀλλὰ καὶ τὴν γαστέρα λαπάττων μὲν, ἣν ἴσχηται, κατέχων δὲ, ἢν ἐκταράττηται, καὶ τὰ ἄλλα δὴ πάντα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἕκαστα πραγματευόμενος, ἑνὶ κεφαλαίῳ τῷδε προσέχων τὸν νοῦν, ἐπειδὰν μὲν ἀκριβῶς ἔχῃ καὶ ὑγιῶς τὸ σῶμα, μηδὲν νεωτερίζειν, ἐπειδὰν δὲ κατά τι τῆς ἀκριβοῦς ἐξιστῆται συμμετρίας, εὐθὺς ἀντεισάγειν τὸ λεῖπον, πρὶν μεγάλην γενέσθαι τὴν εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐκτροπὴν, ὥσπερ ἂν εἰ τὰς κρόκας ἐκρεούσας ἱματίου τινὸς, οὐχ ἅμα πάσας οὐδ᾽ ἀθρόας, ἀλλὰ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν μίαν, ὁ τοῦτο ἔργον πεποιημένος ἴσωτο παρεδρεύων, ὡς λανθάνειν τοὺς πολλοὺς τὴν ἐπανόρ[20]θωσιν ὑπὸ σμικρότητος. τοιοῦτον γάρ τινα χρὴ καὶ τὸν τοῖς ὑγιαίνουσιν ἐφεστῶτα τεχνίτην εἶναι, σμι-

ultra modum exaruit, atque hinc jam noxae periculum inflat, potum accipere praecipiens; item et corpus exercens, quum nostri moderatricem facultatem robustam praestare, excrementaque angustis meatibus intrusa eruere voluerit, quietem vero imperans, quum exercitatione corpus lassari, aut ultra quam conveniat digeri senserit; alvum praeterea ducens, quum suppressa est, nimis autem citatam cohibens; aliaque in hunc modum omnia agens, et in summa id ante oculos habens, ut in corpore exacte sano ac valido nihil novare audeat, quum vero aliquantulum exquisitam moderationem transierit, continuo, quod deficit, priusquam latius malum serpat, resarciat, perinde ac si subteminis fila ex aliqua veste non simul omnia, sed singulis diebus singula excidentia, qui huic rei praeest, assidens illico reponat, adeo ut hujusmodi correctio atque emendatio multorum notitiam prae exiguitate subterfugiat. Talem medius fidius et bene valentibus praefectum artificem esse opus est, minimae cujus-

κρᾶς διαφθορᾶς καὶ βλάβης αἰσθητικόν τε ἅμα καὶ ἐπανορθωτικόν. εἰ δέ γ' ἀπαθὲς ἔμενε πάντῃ τὸ σῶμα καὶ τοιοῦτον, οἷόν περ ὁ ποιήσας αὐτὸ τεχνίτης ἀπέλιπεν, οὐκ ἂν ἐδεῖτο τοῦ διαπαντὸς ἐπανορθουμένου. νυνὶ δ' ἐπειδὴ διαῤῥεῖ τε καὶ φθείρεται, δεῖταί τινος ἐπιστάτου παρεδρεύοντος, ὃς καὶ γνωριεῖ τὸ κενούμενον, ὁποῖόν τ' ἐστὶν καὶ ὁπόσον, ἰάσεταί τε παραχρῆμα, τοιοῦτόν τε καὶ τοσοῦτον ἕτερον ἀντεισάγων. ἀποῤῥεῖ τὸ κατὰ φύσιν ὑγρόν; ἐπάρδειν χρὴ τὴν ἴσην ὑγρότητα, πόμα παρέχοντα. διαφορεῖται τὸ θερμόν; ἀντεισάγειν χρὴ τοσοῦτον ἕτερον. ἐκκενοῦται τὸ στερεόν; ἤδη καιρὸς τρέφειν. ἑνὶ λόγῳ τὸ διαφορούμενον καὶ ἀπολλύμενον ἐπανορθοῦσθαι κατὰ βραχὺ πρὸ τοῦ τοῖς πολλοῖς γενέσθαι κατάφωρον.

Κεφ. κ'. Ὥσπερ οὖν εἰ δύο τινὲς πίθω ὄντε τετρημένω πολλαχόθι, μεστὼ μὲν ἄμφω τὰ πρῶτα, κενουμένω δ' ὁμοίως ὑπὸ τῶν ἐκροῶν, εἴη δὲ τῷ μὲν ἐπιστατῶν τις ἀεὶ προσεδρεύων, ἐπαντλῶν ἴσον ἑκάστοτε τῷ κενουμένῳ,

que differentiae ac noxae obfervatorem juxta atque emendatorem. Verum fi ex toto integrum illaefumque corpus duraret taleque, quale ipfum ab initio creator fabricatus reliquit, nequaquam correctore femper eguiffet. At nunc, quum diffluat femper atque difpereat, aliquo praefente obfervatore indiget, qui et quod diffipatur, quantum qualeque fit, cogniturus eft, illicoque tale ac tantum viciffim reponens inftaurabit. Infitum humidum dilabitur; tantumdem humoris, potum exhibens, irrigato. Calidum digeritur; tantumdem caloris addito. Solidum confumitur; jam alendi inftat occafio. Ut femel dicam, quod difcutitur atque evanefcit, ingeri paulatim atque reponi, antequam in multorum notitiam veniat, opus eft.

Cap. XX. Igitur quemadmodum, fi duo cogites dolia multis in locis foraminibus terebrata, ambo aeque ab initio plena, pariterque per illa fpiramina hac atque illac perfluentia, horumque alterius quidam curam gerens femperque affidens tantum viciffim ingerat, quantum ela-

θατέρῳ δὲ, πρὶν ἱκανῶς ἐκκενωθῇ, μηδεὶς παρείη, τηνικαῦτα δ᾽ ἐξαίφνης ἐπιστάς τις ἀθρόως πληρώσειεν, εὔδηλον ὡς τὸν μὲν ἕτερον τῶν πίθων οὐδέποτε ἐκκενοῦσθαί τε καὶ πληροῦσθαι, τὸν δ᾽ ἕτερον ἄμφω ταῦτα πάσχειν οἱ πολλοὶ τῶν θεωμένων ἐροῦσιν, οὕτως ἔχει κἀπὶ τῶν ὑγιαινόντων τε καὶ νοσούντων σωμάτων. ἐπανορθοῦται μὲν ἄμφω ταῦτα μία τέχνη καὶ καθ᾽ ἕνα τρόπον, ἀντεισάγουσα τὸ λεῖπον; ἡ διαφορὰ δὲ ἐν τῷ ποσῷ τῆς ἐπανορθώσεως, οὐκ ἐν τῷ ποιῷ.

Κεφ. κα΄. Καὶ μὴν ἡ κατὰ τὸ ποσὸν ἐν τοῖς γιγνομένοις διαφορὰ μιᾶς ἐστι τέχνης· εἰ δέ γ᾽ ἄλλης ἔσεσθαι μέλλοι, πάντως χρὴ παραλλάξαι τῷ ποιῷ. εἰ δ᾽, ὅτι τοῦ μὲν ἔφθασεν ἐκρυῆναι πολλὰ, πρὶν ἀφικέσθαι τὸν τεχνίτην, ὁ δ᾽ ἕτερος, ἀεὶ παρεδρεύοντος εὐτυχήσας αὐτῷ, μεστὸς διαφυλάττεται, τούτου χάριν ἡγῇ διττὸν εἶναι τὸν τρόπον τῆς ἐπανορθώσεως, οὐκ ὀρθῶς ἔγνωκας. οὐ γὰρ ἄλλη μὲν τέχνη μίαν ἀντεισάγει κρόκην ἐκρυεῖσαν, ἄλλη

bitur, alterum vero, antequam valde inanitum eft, nemo cuftodiat, poftea quifpiam repente fuperveniens femel totum impleat, clariffime conftat, doliorum iftorum primum neque inaniri neque repleri unquam, alterum vero ambo haec pati a multis infpectantibus teftatum iri: ita quoque in fanis aegrotisque corporibus res habet. Utrumque enim vitium ars una modo uno emendat, quod deficit fcilicet inftaurans: in quanto vero, non in quali, emendationis differentia verfatur.

Cap. XXI. Atqui fecundum quantum in his quae fiunt, differentia ad unam artem pertinet; quod fi alterius artis effe debeat, prorfus qualitate differat oportet. Quod fi propterea geminum effe emendationis modum arbitraris, quod ab uno dolio multum prius effluxerit, quam artifex cuftos accefferit, alterum cuftodem femper aftantem, quae fua bona fortuna fuit, nactum plenum confervatur, haud recte fentis. Neque enim alia ars unum fubteminis filum, quod exciderit, reponit,

δὲ τρεῖς, ἢ τέτταρας, ἢ πεντακοσίας, οὐδ᾽ ἄλλη μὲν τέχνη σμικρόν τι τοῦ τοίχου πονῆσαν ἐπανορθοῦται, μεῖζον δ᾽ αὐτοῦ πάθος ἑτέραν ἐπιζητεῖ τέχνην· ἐπὶ γὰρ τῷ τρόπῳ ᾧ γέγονεν ἕκαστον τῶν ὄντων, τούτῳ καὶ φθειρόμενον ἐπανορθοῦται. κρόκαι στήμοσι διαπλακεῖσαι ποιοῦσιν ἱμάτιον. ἆρ᾽ οὖν ἢ παθεῖν ἔξω τούτων ἱμάτιον, ἢ ἰαθῆναι δυνατόν; δεῖ δὴ πάντως, εἴ γε πάσχει τι πάθος, ἤτοι στήμονα παθεῖν, ἢ κρόκην, ἢ συναμφότερα, ἴασίν τε μίαν εἶναι τὴν κρόκην ἀεὶ διαπλεκομένην τῷ στήμονι μιμήσει τῆς γενέσεως.

Κεφ. κβ΄. [21] Ἀλλ᾽ αἱ κατὰ μέρος ἐνέργειαι τοὺς πολλοὺς ἐξαπατῶσιν, οὐ δυναμένους θεάσασθαι τὸ καθόλου. μεθόδου γὰρ ἤδη λογικῆς τὸ τοιοῦτον, ἣν οὔτ᾽ ἔμαθον, οὔτ᾽ ἤσκησαν οἱ τολμῶντες ἑκάστης ἡμέρας εἰς τὰ προβλήματα λέγειν. ἄμεινον γὰρ ἦν, εἴπερ ᾔδεσαν ἐκείνην, διδάξαι τοὺς μαθητὰς ἅπαξ, οὐ μυρία προβλήματα διέρχεσθαι. ὁ μὲν γὰρ ἐκείνην μαθὼν οὐδὲν ἔτι δεῖται τῶν μυρίων, ἑαυτῷ γε πάντα καλῶς διαιρεῖσθαι δυνάμενος·

alia tria aut quatuor aut quingenta, neque alia ars parietis particulam ruentem fulcit communitque, alia magnam ejus partem collapsam restituit: quo enim modo res unaquaeque a principio constructa est, eodem etiam corrupta instauratur. Subtemen stamini intertextum vestem facit. Num igitur praeter haec vestis pati, aut praeter haec emendari potest? Opus plane est, si quid vestis damni faciat, aut stamen, aut subtemen, aut utrumque pati, unamque esse emendandi viam, quae subtemen semper stamini implicet, quo ejus ab initio compositionem imitetur.

Cap. XXII. Sed singulares actiones multis imponunt universale contemplari nequeuntibus. Id enim rationalis methodi munus est, quam neque didicerunt, neque pertractarunt isti, qui quotidie de propositis blaterantes disputare audent. Satius enim, siquidem eam novissent, ipsis foret eam semel discipulos docere, non infinita proposita discutere; nam qui eam rite percepit, non amplius infinitis eget, sibi ipsi omnia recte dividere

Ed. Chart. VI. [21.] Ed. Baf. IV. (292.)

ὁ δ' ἀγνοῶν ἔτι τὴν μέθοδον πρὸς τῷ μὴ γιγνώσκειν, εἰ κακῶς εἴρηται τὰ μυρία, παμπόλλων ἔτι προβλημάτων, ὧν οὐκ ἀκήκοεν, ἐπιδεής ἐστιν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὁδοῦ τι πάρεργον ἡμῖν εἰρήσθω πρός γε τοὺς ἑκάστης ἡμέρας εἰς τὰ προβλήματα λέγοντας τοῖς μαθηταῖς, οὔτε δ' αὐτοὺς εἰδότας ὅ τι λέγουσιν, ἔστ' ἂν ἀμαθεῖς τε ἅμα καὶ ἀγύμναστοι τοῦ κριτηρίου. καὶ γὰρ οὖν κἀνταῦθα πότερον ταῖς κατὰ μέρος ἐνεργείαις ἢ ταῖς καθόλου διακριτέον ἐστὶ τὰς τέχνας ἀπ' ἀλλήλων, ἢ τοῦτο μὲν οὐχὶ, τοῖς σκοποῖς δὲ καὶ τοῖς τέλεσιν, ἢ μηδὲ τούτοις, ἀλλὰ ταῖς ὕλαις τε καὶ τοῖς ὀργάνοις, καὶ ταῖς ἀρχαῖς, καὶ τῇ θεωρίᾳ μηδ' ὅλως σκεψάμενοι, ληροῦσιν ὑπὲρ ὧν οὐκ ἴσασιν. ἄμεινον οὖν ἴσως ἐστὶ καὶ ἡμᾶς, ἐπειδή περ ἅπαξ ὑπέστημέν σοι τὸν ἆθλον τοῦτον ἐκτελέσαι, διελθεῖν τι καὶ περὶ τῶν ῥηθέντων ἁπάντων ὡς οἷόν τε διὰ βραχυτάτων, ἀρξαμένους αὖθις ἀπὸ τῶν κατὰ μέρος ἐνεργειῶν.

Κεφ. κγ'. Ἔστιν οὖν τις ἐνέργεια κατὰ μέρος, ᾗ χρώμενοι τὰ βλέφαρα τῶν ὀφθαλμῶν ἀναῤῥάπτομεν, ἑτέρα

valens. At eam methodum ignorans, praeterquam quod infinita perperamne dicta fint haud dignofcit, permultorum adhuc propofitorum, quae non audivit, inops eft. Verum haec obiter adverfus eos dicta fint, qui quotidie in propofita difcipulis audientibus ediflerunt, neque ipfi, quid dicant, intelligentes, quousque imperiti inexercitatique in judicatorio inftrumento fuerint. Nam et hoc loco, quo inter fe artes diftinguendae fint, fingularibusne actionibus, an univerfalibus, an non ita, fed propofitis finibusque, aut neque his, fed materiis, inftrumentis, principiis et contemplatione, minime confiderantes de his nugantur, quae ignorant. Igitur et nos forfan melius fuerit, poftquam femel id certamen conficere tibi polliciti fumus, quam breviffime poterimus, aliquid et de antedictis omnibus difputare, iterum a fingularibus actionibus incipientes.

Cap. XXIII. Eft igitur quaedam fingularis actio, qua utentes oculorum palpebras confuimus; altera vero

δὲ τῇδε μηδὲν ἐοικυῖα, δι' ἧς ὑποχύματα παράγομεν, ἄλλαι δὲ τρίτη καὶ τετάρτη, μήτ' ἀλλήλαις τι, μήτε ταῖσδε προσεοικυῖαι, καθ' ἃς ὀστοῦν κατεαγὸς ἐκ μὲν τῆς κεφαλῆς ἐκκόπτομεν, ἐν ἄλλῳ δὲ μέρει τοῦ σώματος, οἷον βραχίονι καὶ πήχει, κατατείναντές τε καὶ διαπλάσαντες ἐπιδοῦμεν. ὧν ἁπασῶν ἐνεργειῶν ἀποκεχώρηκε πάμπολλα, κήλης χειρουργία, καὶ ταύτης ἡ τῶν κιρσῶν, καὶ πασῶν ὁμοῦ τῶν εἰρημένων ἡ τοῦ κατὰ τὴν κύστιν λίθου. καὶ τούτων μὲν ἔτι τὰ πλεῖ(293)στα μετὰ σμίλης ἐνεργοῦμεν· ὑπαλεῖψαι δ' ὀφθαλμὸν, ἢ ἄρθρον ἐμβαλεῖν, ἢ καταπλάσαι τι μέρος, ἢ καθετῆρι χρῆσθαι καλῶς, ἢ σικύαν κολλῆσαι, γίνεται μὲν ἄνευ σμίλης, ἀποκεχώρηκε δὲ καὶ ἀλλήλων πάμπολλα καὶ τῶν προειρημένων, ὥσπερ γε καὶ τὸ φλέβα τεμεῖν, καὶ ἀρτηρίαν διελεῖν, καὶ ἀποσχάσαι τὸ δέρμα, καὶ παρακεντῆσαι τοὺς ὑδεριῶντας ἀλλήλων διενήνοχε καὶ συμπάντων τῶν προειρημένων. καὶ αὗται μὲν ἔτι καὶ πρὸς ταύταις ἕτεραι μυρίαι χειρουργίαι τινὲς ἐνεργοῦνται

hujus minime assimilis, per quam suffusiones detrahimus; aliae quoque tertia et quarta neque inter se ulla ex parte, neque harum similes sunt, per quas confractum os de capite excindimus, sed in alia corporis parte, utpote humero atque cubito, in adversum tendentes atque conformantes deligamus. Ab omnibus vero aliis actionibus longo intervallo ea dissentit, quae circa herniam fit, chirurgica operatio; a qua illa, quae circa varices, ab omnibusque simul antedictis vesicae calculi extractio; atque horum multa etiam scalpello absolvimus; at oculum sublinere, articulum in proprium situm reponere, conformare aliquod membrum, cathetere recte uti, cucurbitulam affigere, sine scalpello quidem omnia praestantur, sed inter se longissime et a proxime dictis evariant; quemadmodum et venam aperire, et arteriam secare, cutem scarificare, hydropicos pungere inter se et ab omnibus antedictis distant. Atque hae quidem etiam ac praeter has aliae infinitae chirurgicae operationes per se

δι᾽ αὐτῶν. τῶν δὲ φαρμακευόντων ὅλως ἕτερον τὸ γένος ἀλλήλων τε καὶ προσέτι τῶν κατὰ χειρουργίαν. οὐδὲν γὰρ ἔοικεν ἐλλεβόρου πόσις καὶ ἐδωδὴ σιτίων οὐδ᾽ ἀσιτία κλυστῆρι, καὶ τρίψις λουτρῷ. τούτων δ᾽ ἐπιπλέον ἀποκεχώρηκεν ἕλκος πλῦναί τε καὶ καθῆραι, καὶ φάρμακον ὑγρὸν ἐπιθεῖναι καὶ αὖθις ξηρὸν, αἰωρηθῆναί τε καὶ περιπατῆσαι καὶ παλαῖσαι, καὶ σκαμμωνίαν ἢ μελίκρατον πιεῖν. [22] οἷς ἅπασιν οὐδὲν ἔοικεν ἡ τῶν σφυγμῶν τε καὶ τῆς θερμασίας διάγνωσις, καίτοι δι᾽ ἄκρων τῶν χειρῶν ἐνεργοῦμεν, καθάπερ, οἶμαι, καὶ ἡ τῶν ἐν τοῖς ἀφισταμένοις μέρεσιν περιεχομένων ὑγρῶν, ἢ τῶν ὄγκων τῶν ὑδερικῶν, ἢ γαγγλίων, ἢ ἀθερωμάτων, ἢ μελικηρίδων, ἢ στεατωμάτων. οὐ γὰρ ταῖς αὐταῖς ἐπιβολαῖς τε καὶ κινήσεσιν τῶν δακτύλων, καὶ μεταγωγαῖς, καὶ θλίψεσιν, ἀλλ᾽ ἐνίοτε πάμπολυ διαφερούσαις ἐπὶ τῶν εἰρημένων χρώμεθα. κινδυνεύομεν γοῦν ὅλης τῆς ἡμέρας οὐδὲν ἄλλο λέγειν, ἢ τῶν ἐνεργειῶν τὰς διαφοράς· οὕτω πάμπολυ τὸ πλῆθος αὐτῶν ἐστιν.

fiunt. Medicamentis autem utentium porro alterum genus eft et a feipfo et ab his, quae manu fiunt, difcrepans. Siquidem veratri potio ciborumque efus nulla focietate participant, neque inedia clyfterisque ufus, neque frictio et lavatio: ab his vero longius diftant ulcus eluere ac purgare, et medicamentum liquidum, item et aridum imponere, geftari praeterea, deambulare, luctari, fcammonium aut mulfam bibere. Quorum omnium neutiquam fimilis eft pulfus arteriarum calorisque dignotio, quamvis extremis manibus agamus; quemadmodum (ut reor) et humorum abfcedentibus fedibus contentorum perceptio, aut tumorum hydropicorum, aut gangliorum, aut atheromatum, aut meliceridum, aut fteatomatum; neque enim eodem digitorum injectu, aut eadem motione, et traductione, et preffione, fed nonnunquam longe differentibus ab enumeratis utimur. Quamobrem periculum eft, ne totum diem abfumamus nihil aliud quam actionum differentias recenfentes: adeo ipfarum numerofa multitudo eft.

Κεφ. κδ'. Ἀλλ' ἤδη κἀκ τούτων ἱκανῶς ἄν τις γνωρίζοι, πηλίκον ἁμαρτάνουσιν, ὅσοι ταῖς κατὰ μέρος ἐνεργείαις ἡγοῦνται χρῆναι διακρίνειν τὰς τέχνας. οὐδεὶς γοῦν οὕτως ἠλίθιος οὐδ' ἔμπληκτός ἐστιν, ὃς ἀφαιρήσεται μὲν τῆς ἰατρικῆς τὰς εἰρημένας ἐνεργείας, ἄλλην δέ τινα καθ' ἑκάστην αὐτῶν ἐπιστήσει τέχνην, ἤτοι κηλοτομικὴν, ὡς νῦν ὀνομάζουσί τινες, ἢ λιθοτομικὴν, ἢ παρακεντητικήν. εἰ γὰρ ὅτι μάλιστα τόνδε μέν τινα κηλοτομικὸν εἶναί φασι, παρακεντητικὸν δὲ τόνδε, λιθοτόμον δὲ τόνδε, πάντας γοῦν ἰατροὺς αὐτοὺς ὀνομάζουσιν, ὥσπερ, οἶμαι, καὶ τοὺς ἀπὸ μορίων τινῶν ὠνομασμένους, ὧν ἐξαιρέτως προνοοῦνται. καὶ γὰρ οὖν καὶ τούτους ὀφθαλμικούς τε καὶ ὠτικοὺς καὶ ὀδοντικοὺς ἰατροὺς ὀνομάζουσιν, ἑτέρους δ' ἀπὸ τῆς ὕλης προσηγόρευσαν, ἤτοι διαιτητικοὺς καὶ φαρμακευτικοὺς, ἢ καὶ νὴ Δία βοτανικούς· εἰσὶ δ' οἳ καὶ οἰνοδότας καὶ ἐλλεβοροδότας ἰατρούς τινας ἐκάλεσαν ἐκ τοῦ πολλάκις αὐτοὺς θεάσασθαι τοιαύταις ὕλαις χρωμένους. ἔχουσι γὰρ, οἶμαι,

Cap. XXIV. Verum jam et ex his abunde quis noverit, quantum aberrent illi, qui per fingulas actiones artes esse diftinguendas arbitrentur. Nullus igitur adeo fatuus adeoque attonitus eft, qui a medicina modo propofitas actiones diducat, et aliam quampiam artem fingulis ipfis praeficiat, aut herniae diffectoriam, ut nunc quidam nominant, aut calculi detractoriam, aut punctoriam; etfi enim quam maxime hunc herniae diffectorem, illum punctorem, alium calculi detractorem esse dicant, omnes tamen iftos communi nomine medicos appellant perinde, ut eos, puto, qui a quibusdam membris, quorum praecipue curam gerunt, vocitantur: hos namque ocularios, auricularios, dentarios medicos nominant: nonnullis vero a materia nomina indiderunt, diaeteticos, et medicamentarios, aut per Jovem etiam herbarios vocantes: quidam praeterea et nonnullos medicos vini datores et veratri datores appellarunt, quod eos crebro talibus remediis utentes confpexerint. Omnibus enim, ut reor,

λογικὰς ἀρχὰς ἅπαντες ἄνθρωποι φύσει, καὶ γιγνώσκουσιν οἱ μὲν μᾶλλον, οἱ δὲ ἧττον, ὡς ἔστιν ἕν τι καὶ ταὐτὸν ἐν ταῖς ἐνεργείας, ἔστι δέ τι καὶ διαφέρον. οὗ μὲν οὖν ἕνεκα γίγνονται, ταὐτὸν ὑγεία παρὰ πᾶσιν ὁ σκοπὸς, ὁ τρόπος δὲ οὐχ εἷς ἁπασῶν, ἀλλ' εἰς ἀριθμὸν ἐξήκει πάμπολυν. εἰ μὲν δή τις, ὥσπερ καὶ Πλάτων ἑκάστου τὸν τρόπον τε καὶ καθόλου σκοπὸν μίαν ἐπιστήσας τέχνην, εἶτ' εἰς εἴδη τε καὶ διαφορὰς τέμνων αὐτὴν, αὖθις ἐκείνων τῶν τμημάτων ἕκαστον ὀνομάζει τέχνην, οὕτως καὶ αὐτὸς ἐθελήσειε διαιτητικήν τινα, καὶ φαρμακευτικὴν, καὶ χειρουργικὴν ὀνομάζειν τέχνην, οὐκ ἂν ἔχοιμι τούτῳ γε οὐδὲν ἐγκαλεῖν. οὕτω δὲ κἂν τῶν εἰρημένων ἕκαστον τέμνων, οἷον τὴν δίαιταν εἴς τε τὰ προσφερόμενα, καὶ κενούμενα, καὶ ποιούμενα, καὶ ἔξωθεν προσπίπτοντα, καθ' ἕκαστον αὐτῶν ἰδίαν τινὰ τέχνην ἐπιστήσειεν, οὐδ' ἂν τούτῳ τι μεμφοίμην. οὐδὲ γὰρ οὐδ' εἰ πάλιν αὐτὰ ταῦτα τέμνοι πολυειδῶς ἄχρι τῶν κατὰ μέρος, οὐκ ἂν κωλύσαιμι λέγειν αὐτὸν, ὡς ἐν τοῖς

hominibus rationalis difciplinae principia naturaliter infita funt, cognofcuntque hi quidem magis, illi vero minus, in actionibus aliquid effe idem, aliquid diverfum. Id quidem, cuius caufa fiunt, idem eft, fanitas videlicet apud omnes commune propofitum, modus autem non omnium unus, fed in numerum ingentem excrefcit. Verumenimvero fi quispiam, ut facit Plato, uniuscujusque modum et univerfalem fcopum unam artem ftatuens, deinde in fpecies differentiasque ipfam diducens, rurfus illas partes fingulas artem appellet, perinde et ipfe aliquam diaeteticam, et medicamentariam, et chirurgicam velit artem appellare, nihil fane fuerit, quod ipfi vitio vertam. Ita etiam, fi modo propofitas fingulas partiens, ut diaetam in ea, quae affumuntur, evacuantur, et bibuntur, et exterius incidunt, iftorum fingulis propriam quandam artem praeficiat, neque iftum accufaverim. Iterum, fi haec quoque eadem multiformiter ufque ad particularia partiatur, minime ipfum impediam, quin in his, quae affumuntur, aliam

προσφερομένοις ἄλλη μέν ἐστι τέχνη φαρμάκων, ἄλλη δ' ἐδεσμάτων, ἄλλη δὲ πομάτων, καὶ καθ' ἕκαστον αὐτῶν ἐδέσματος τοῦδε καὶ τοῦδε, καὶ πόματος τοῦδε καὶ τοῦδε, καὶ φαρμάκου τοῦδε καὶ τοῦδε, συγχωρήσαιμ' ἂν ἰδίαν εἶναι λέγειν τὴν τέχνην, εἰ δ' οἴεται ταύτας ἀλλήλων διαφέρειν τὰς τέχνας, ὡς ἀριθμητικὴν, εἰ τύχοι, ῥητορικῆς, ἢ ταύτην οἰκοδομικῆς τε καὶ τεκτονικῆς, οὐκ ἂν ἔτι συγχωρήσαιμι. ταύταις μὲν γὰρ οὐχ εἷς ἐστι σκοπὸς, ἐκείναις δὲ ταῖς ὀλίγον ἔμπροσθεν εἰρημέναις εἷς κοινὸς ἁπάσαις πρόκειται σκοπὸς, ὑγίεια. ὥσπερ οὖν ἐπὶ τῆς ῥητορικῆς, μιᾶς οὔσης τέχνης, ἄλλην μέν τινα προοιμίου, διηγήσεως δ' ἄλλην, καὶ πίστεών γε [23] καὶ τῶν καλουμένων ἐπιλόγων ἄλλην εἶναι συγχωρήσω τέχνην, εἴ μοι μόνον ἕν γε τοῦτο φυλάττοιτο, μιᾶς εἶναι τέχνης αὐτὰ, εἴτ' εἴδη βούλει καλεῖν, εἴτε μέρη, κατὰ τὸν αὐτὸν, οἶμαι, τρόπον ἔχει κἀπὶ τῆς ἰατρικῆς· ἄλλην μέν τινα τέχνην ἐρῶ χειρουργικὴν, ἄλλην δὲ διαιτητικὴν, ἄλλην δὲ φαρμακευτικὴν, εἰ τοῦθ' ἕν μοι φυλάττοιτο μόνον, ὡς εἷς ταύταις ἁπάσαις σκοπὸς, δι' ὃν ἀναγκάζονται μιᾶς

medicamentorum artem esse dicat, aliam ciborum, aliam potionum: quin etiam in istis singulis hujus illiusque cibi, hujus illiusque potus, atque huius illiusque medicamenti propriam esse artem dicere concessero. Verum si has inter se artes, quemadmodum arithmeticam, exempli causa, ab oratoria, aut hanc ab aedificatoria et fabrili differre autumet, non amplius istud concessero, quum istae nullum commune propositum habeant; paulo vero supra enumeratis unum est commune propositum, sanitas scilicet. Quemadmodum igitur in oratoria, quae una est ars, aliquam quidem exordii, narrationis aliam, argumentationum perorationumque aliam esse artem dixero, si mihi solum id unum, unius esse artis ea, sive species dixeris, sive partes, concessum fuerit: ad eundem, arbitror, modum et in medicina res habet; aliam enim artem chirurgicam dixero, aliam diaeteticam, aliam medicamentariam, unum id modo mihi servetur, harum omnium unum esse propositum, propter quod unius esse artis partes coguntur: res

εἶναι τέχνης μόρια. τὰ γοῦν ἀνομοιότατα συνάγειν οὕτως φαίνεται καὶ συνδεῖν καὶ ἀναγκάζειν εἰς μίαν ἅπαντα τέχνην συντελεῖν. ἐκκόπτει τις ἢ ἀποκόπτει τὸ σεσηπὸς, ἄλλος δ' ἀνατρέφει τε καὶ σαρκοῖ τὸ κοῖλον. ἐναντίον μὲν οὕτως καὶ πάντα διαφέροντα δόξει τὰ πράγματα ὑπάρχειν. αἵ τε γὰρ ἐνέργειαι διαφέρουσι πολὺ, καὶ τὸ γινόμενον ὑπ' αὐτῶν ἐναντίον. ὁ μὲν γὰρ καὶ τῶν ὄντων ἀφαιρεῖ τι, τῷ δ' ἔργον γεννῆσαί τινα οὐσίαν οὐκ οὖσαν. ἀλλ' οὐδετέρῳ γε τοῦτ' αὐτὸ πρόκειται καθ' αὑτὸ, τῷ μὲν ἐκκόψαι τι, τῷ δὲ γεννῆσαι, ὥσπερ οὐδὲ καῦσαί τι καὶ τεμεῖν, οὐδ' ἄλλο τῶν πάντων οὐδὲν αὐτὸ δι' ἑαυτὸ μεταχειρίζεταί τις, ἀλλ' ὡς ἄνευ τούτου τυχεῖν ὑγιείας οὐ δυνάμενος, ἐφ' ἣν ἐπείγονται μὲν ἅπαντες, οὐ μὴν ταῖς αὐταῖς ὁδοῖς χρώμενοι. διὰ μὲν δὴ τὸ κοινὸν τοῦ σκοποῦ πάντες ἰατροὶ καλοῦνται, διὰ δὲ τὸ τῆς ἐνεργείας ἢ τῆς ὕλης ἢ τοῦ μορίου διάφορον ἤτοι χειρουργὸς, ἢ φαρμακευτὴς, ἢ ὀφθαλμικός· χειρουργὸς μὲν ἀπὸ τῆς ἐνεργείας, φαρμακευτὴς δὲ ἀπὸ τῆς ὕλης, ὀφθαλμικὸς δ' ἀπὸ τοῦ μορίου. τῷ γὰρ καὶ τὰ

enim dissimillimas ita coniungere atque connectere et cogere, ut in unam omnes artem conspirent, manifesto videtur. Excindit aliquis aut abscindit putrem partem, alius autem reficit, carnemque in cavo vulnere procreat: contrariae quidem res, totaque, ut aiunt, diametro distare videbuntur; actiones enim longe differunt, ipsarumque effectus contrarii sunt: ille enim eorum, quae sunt, aliquid perdit, iste vero novam aliquam substantiam gignit: sed neutri id ipsum per se proponitur, aut illi quicquam destruere, aut huic generare; quemadmodum neque urere aliquid, neque secare, neque aliud quicquam ipsum propter se facere quispiam aggreditur, sed tanquam sine hoc sanitatem assequi non valens, ad quam omnes, diversis tamen itineribus ingredientes, properant, ob commune utique propositum omnes medici vocati, sed propter actionis aut materiae aut membri differentiam hic chirurgus, iste medicamentarius, ille ocularius appellatur, chirurgus ab actione, medicamentarius a materia, ocularius a membro.

μόρια θεραπευόμενα διαφέρειν ἀλλήλων οὐκ ὀλίγον, αὐτούς τε τοὺς θεραπεύοντας ἐνεργείαις τε καὶ ὕλαις χρῆσθαι διαφόροις, οἱ μὲν ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν, οἱ δ' ἀπὸ τῶν μορίων, οἱ δ' ἀπὸ τῶν ὑλῶν ὠνομάσθησαν ὀφθαλμικοί τε καὶ χειρουργικοὶ καὶ φαρμακευταὶ, κοινῇ δ' ἅπαντες ἀπὸ τοῦ τέλους ἰατροί. δέδεικται γὰρ ἔμπροσθεν, ὡς ἅπασα τέχνη περὶ τὸ τῆς ὑποβεβλημένης οὐσίας ἀγαθὸν ἔσπευκεν, ἔνθ' ἕν τι καθ' ἑκάστην αὐτῶν ἐστιν τὸ πρῶτον ἀγαθόν. εἰ δ', ὅτι καλῶς ἀναῤῥάπτων ὅδε τις τὰ βλέφαρα κακῶς, εἰ τύχοι, φαρμακεύει, καί τις ἄριστος ὢν ἐν φαρμακείᾳ διαιτᾷν ὀρθῶς οὐκ ἐπίσταται, καὶ τοῦτ' ἄλλος ἠσκηκὼς οὐκ ἐγυμνάσατο τὰς χεῖρας, ἑτέρας ἀλλήλων πάντῃ τὰς τέχνας ὑποληψόμεθα, πρῶτον μὲν οὐ τρεῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τριακοσίας οὕτω γε ποιήσομεν· ὁ μὲν γάρ τις καθετῆρι χρῆται καλῶς, ὁ δὲ κλυστῆρι, φλεβοτομεῖ δ' ἄλλος, ἀρτηριοτομεῖ δ' ἕτερος· εἶθ', ὅταν εὑρεθῇ τις ἅπαντα καλῶς ποιῶν, οὕτως αὖ πάλιν ἅπασαι μία γενήσονται. καὶ μὴν ἑκατέρως

Quum enim, quae curantur membra, non parum invicem differant, curatoresque ipſi actionibus ac materiis diverſis utantur, ideo nonnulli ab actionibus, alii a membris, a materiis alii cognominantur, ocularii, manuarii ac medicamentarii, univerſimque omnes a fine medici. Supra enim explicatum eſt, omnes artes in ſubjectae ſubſtantiae bono verſari, *eique operam dare*, et in ſingulis ipſarum unum quoddam primum bonum reperiri. Caeterum quod quiſpiam palpebras exempli cauſa bene ſuens perperam medicamenta propinet, alius medicamentis optime utens rationem victus non rite praecipiat, in hoc alius egregie verſatus manus non bene exerceat, ſi diverſas propterea ac penitus ſeparatas artes opinemur, ſtatim ſane non tres modo, verum etiam trecentas ſic artes ſtatuemus. Iſte namque cathetere perite utitur, ille clyſtere, alius venam ſecare eſt idoneus, arteriam alius; deinde, quum aliquis haec omnia inſigniter adminiſtrans inventus fuerit, rurſum omnes illae artes in unam coibunt. Atqui utrum-

Ed. Chart. VI. [23. 24.] Ed. Baſ. IV. (293. 294.)
μοχθηρὸν, ἢ διὰ τὴν ἀφυΐαν τῶν τεχνιτῶν εἰς πολλὰς κατακερματίζειν τὴν μίαν, ἢ διὰ τὴν εὐφυΐαν εἰς μίαν ἄγειν τὰς πολλάς. ὁ μὲν γὰρ πρό(294)τερος λόγος οὔτε τὴν ῥητορικὴν ἐάσει μίαν εἶναι τέχνην, οὔτε τὴν ἀριθμητικὴν, ἢ γεωμετρίαν, ἢ μουσικὴν οὐδ᾽ ἄλλην τινὰ τῶν ἀξιολόγων, ἃς διὰ τὸ μέγεθος οἱ πολλοὶ τῶν μεταχειριζομένων ἀδυνατοῦσιν ὅλας ἐκμανθάνειν· ὁ δὲ δεύτερος εἰς μίαν ἀνάξει τέχνην ἐνίοτε τὰς μηδαμῶς κοινωνούσας· εἰ γὰρ ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος ἀριθμητικός τε ἅμα καὶ γραμματικὸς εἴη καὶ φιλόσοφος, ἐξέσται τινὶ μιᾶς εἶναι νομίζειν ἁπάσας μόρια.

Κεφ. κε΄. [24] Μὴ τοίνυν μήτε τῷ πλήθει τῶν ἐργαζομένων τὰς τέχνας, ἀλλὰ τοῖς προκειμένοις σκοποῖς διαιρώμεθα, μήτ᾽ εἰς τὰς κατὰ μέρος ἐνεργείας ἀποβλέπωμεν, ἀλλ᾽ εἰς τὰς καθόλου. κοινὸν γὰρ ἕν ἐπὶ πάσαις ταῖς κατὰ μέρος ἐνεργείαις ἑκάστῃ τῶν τεχνῶν εὑρήσεις τι· διὸ καί τι πάμπολυ δοκοῦσαι διαφέρειν ὅμως οὐ κεκώλυνται μιᾶς εἶναι τέχνης μόρια. τὸ γοῦν ὑφαίνειν ἱμάτιον οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν,

que vitioſum eſt, aut propter artificum inſcitiam artem unam in multas diſcerpere, aut propter eorumdem excellentiam multas in unam conjungere. Prior namque ſermo neque rhetoricam, neque arithmeticam, neque geometriam, neque muſicam, neque aliam quampiam illuſtrem artem unam eſſe concedet, quas multi tractantes propter earum magnitudinem totas complecti nequiverunt; ſecundus autem artes interdum nullius cognationis participes in unam acervabit. Nam ſi idem homo arithmeticus ſimul, grammaticus atque philoſophus fuerit, poterit quiſpiam unius artis has omnes eſſe partes exiſtimare.

Cap. XXV. Itaque ne agentium multitudine, ſed propoſitis conſideratis artes diſtinguamus, neque in ſingulas actiones, ſed in univerſas inſpiciamus. Commune enim quoddam in ſingulis cuiuſque artis actionibus invenies, per quod, quamvis longo intervallo diſtare videantur, nihilominus tamen eas unius eſſe artis partes nihil impedit. Veſtes igitur texere nihil aliud eſt quam ſubtemen ſta-

Ed. Chart. VI. [24.] Ed. Baf. IV. (294.)

ἢ κρόκας στήμοσι διαπλέκειν. ἆρ᾽ οὖν ἕτερόν τι τοῦδε τὸ ῥάπτειν ἐστίν; οὐδαμῶς. ἀλλὰ κἀν τούτῳ διαπλέκονται κρόκαι στήμοσιν· ὡς, εἴ γε καὶ κατ᾽ ἀρχὰς εὐθὺς ἐβούλετό τις ἄνευ τῆς ὑφαντικῆς ἐνεργείας ἑτέρῳ τρόπῳ διαπλέξαι τὰς κρόκας τοῖς στήμοσιν, ἤτοι καθὸ νῦν ἠπῶνται τὰ ῥαγέντα τῶν ἱματίων, ἢ καθὸ τοὺς ταλάρους, ἢ τὰς σπυρίδας, ἢ τὰ δίκτυα πλέκουσι, ἐποίησεν ἂν οὐδὲν ἧττον ἱμάτιον, ἀλλ᾽ ἐν χρόνῳ παμπόλλῳ. στοχαζόμενοι τοίνυν οὐχ ἁπλῶς τοῦ τέλους, ἀλλὰ τοῦ θᾶττον ἐξικέσθαι πρὸς αὐτὸ, τὴν διὰ τῶν ἱστῶν ἐπενόησαν ὑφαντικὴν, οὐκ ἐν τῷ καθόλου τῶν εἰρημένων διαλλάττουσαν, ἀλλ᾽ ἐν τῷ κατὰ μέρος. οὕτως δὲ κἀπὶ τῆς ἰατρικῆς ἀνάριθμα μὲν οὖν, ὡς οὕτως φάναι, τὰ κατὰ μέρος, ἀλλὰ τό γε καθόλου πᾶσιν ἔργον κοινόν. ὅ τε γὰρ ἀφαιρῶν τι τοῦ σώματος ὡς περιττὸν, ὅ τε προσθεὶς ὡς λεῖπον, ἓν ἄμφω ποιοῦσι καθόλου, τὴν κατὰ φύσιν ἐκπορίζοντες τῷ σώματι συμμετρίαν, ἥτις ἦν ὑγίεια. οὕτω δὲ καὶ ὁ θερμαίνων, καὶ ὁ ψύχων, καὶ ὁ ξηραίνων, καὶ ὁ ὑγραίνων.

mini implicare: num igitur, quam istud, aliud est suere? neutiquam; verum et in suendo subtemina staminibus intertexuntur: nam et si ab initio statim quispiam sine textorio opere aliter subtemina staminibus innectere voluisset, aut eo modo, quo nunc lacera indumenta sarciunt, aut quo cistas, aut sportulas, aut retia fabricantur, nihilo secius vestimentum, sed multo longiori tempore confecisset. In finem itaque non simpliciter collimantes, sed celerius ad ipsum pervenire studentes, hanc telas conficientem artem, textoriam scilicet excogitarunt, non universim, sed ex parte a supra positis differentem. Idem et in medicinali arte contingit. Innumera sane (ut ita dixerim) singularia sunt, sed generale quoddam opus omnibus commune est: nam et corpori aliquid ut supervacuum detrahens, aut aliquid, quod deficiat, adjiciens, unum uterque in universum praestat, corpori scilicet naturalem modum comparans, qui nihil aliud est quam sanitas: perinde vero et calefaciens, et refrigerans, et siccans, ac madefaciens.

Κεφ. κς'. Ὡς γὰρ, εἰ καὶ κατ' ἀρχὰς εὐθὺς οἷόν τ' ἦν ἡμῖν γεννῆσαι ζῶον, οὐκ ἄλλῳ μὲν οὖν ἄν τινι λόγῳ τὴν γένεσιν αὐτοῦ τὴν πρώτην, ἄλλῳ δ' ἂν ἐποιούμεθα τὴν ἐπανόρθωσιν, οὕτως, ἐπεὶ μηδέτερον τούτων αὐτῶν πρῶτοι ποιοῦμεν, ἀλλ' ἡ φύσις ἐστὶν ἡ καὶ δημιουργοῦσα πρώτη τὸ ζῶον καὶ νῦν ἰωμένη νοσοῦν, οὐκ ἄλλῳ μὲν τρόπῳ τὴν τροφὴν ἐπὶ τῶν κυουμένων, ἄλλῳ δὲ νῦν ἐπίσταται, ἀλλὰ καὶ ταῦθ' ὁμοίως ἐργάζεται, καὶ τρέφει, καὶ διακρίνει, καὶ ἀποκρίνει, καὶ πάνθ' ἁπλῶς εἰπεῖν ὡσαύτως ἐργάζεται νῦν τε καὶ τότε. ὅτι δὲ ὁ ἰατρὸς τῆς φύσεώς ἐστιν ὑπηρέτης, ἡ δὲ πρώτη τέχνη τις ἐκείνης, καὶ ὅτι καλῶς εἴρηται, φύσις ἐξαρκεῖ παντάπασιν, ἀλλὰ καὶ ὡς τὰς νόσους αὐτῶν κρίνει, καὶ ὡς εἰσὶν αἱ φύσεις τῶν νούσων ἰατροὶ, παλαιοῖς ἀνδράσιν αὐτάρκως εἰρημένα, τί ἂν ἔτι δεοίμην ἐγὼ διέρχεσθαι; τὸ γὰρ εἰς τὰ παρόντα χρήσιμον ἀναμιμνήσκω μόνον, ὡς οὐκ ἄλλης μὲν τέχνης τὸ ποιεῖν, ἄλλης δ' ἐπα-

Cap. XXVI. Quemadmodum enim, fi ab initio nos confeftim animal creare potuiffemus, non alia quidem ulla ratione ejus primam formationem inftituiffemus, alia vero emendationem adhiberemus, haud fecus, pofteaquam neutrum horum nos primi efficimus, fed natura eft et primaria animalis opifex, et in praefentia aegroto fanitatem comparat, non alia profecto ratione carnem prius generavit, alia vero nunc, neque alia quidem ratione foetui, alia in praefentia in lucem edito alimentum fuppeditat, verum etiam fimiliter nunc operatur, alit, digerit, excernit, omniaque, ut femel dicam, in praefentia, ut prius, eadem ratione miniftrat. Medicum autem naturae effe miniftrum, primariamque effe illius artem quandam, ac rite celebre effe dictum illud, Natura in omnibus auxiliatur, quin etiam naturam morbos judicare, naturas morborum effe medicatrices, a priscis fapientibus abunde tradita, quid ego iterum fupervacue repetam? Quod enim in praefentia utile eft, in memoriam tantum revoco, non alterius artis effe opus facere, alterius vitiatum corrigere,

νορθοῦσθαι τὸ πεπονθὸς, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς. εἰ δὲ καὶ μὴ τῆς αὐτῆς, ἀλλὰ τὴν ἰατρικὴν ἐδείξαμεν ἔμπροσθεν, οὐχ ὥσπερ τὴν ἱματιουργικὴν εἰς οὐσίαν ἄγουσαν, ὃ πρότερον οὐκ ἦν, ἀλλὰ τῇ τὰ πεπονηκότα τῶν ἱματίων ἐπανορθουμένῃ προσεοικυῖαν. ἐδείξαμεν οὖν καὶ ὡς τὸ φυλάττειν ὁτιοῦν διττόν ἐστιν, καὶ ὡς θάτερον αὐτοῦ γένος, ἐξ οὗ ἐστι καὶ τὸ προκείμενον ἡμῖν νῦν τὸ ὑγιεινὸν, ἐπανορθοῦται κατὰ βραχὺ τὰ πονοῦντα. καὶ ταῦτα λανθάνει τοὺς πολλοὺς, ὡς ἕτερον ὂν τῷ γένει τοῦ θεραπευτικοῦ.

Κεφ. κζ΄. [25] Τὸ δ᾽ οἴεσθαι, τέλος εἶναί τινι τοῦτ᾽ αὐτὸ, τὸ ποιεῖν οἰκίαν, ἢ ἱμάτιον, ἢ σκεῦος, ἢ ὑγίειαν, ἀνθρώπων ἐστὶ μὴ δυναμένων ἀπὸ τοῦ τέλους αὐτοῦ διακρῖναι τὴν τοῦ τέλους ἐνέργειαν. οὐ γὰρ οἰκοδομεῖν οἰκίαν αὐτὸ δὴ τοῦτο τέλος ἐστὶ τῆς οἰκοδομικῆς, ἀλλ᾽ οἰκία, καθάπερ οὐδ᾽ ὑφαίνειν ἐσθῆτα, καὶ ναῦν συμπήττειν, καὶ σκίμποδα, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, ἀλλ᾽ αὐτὸ τὸ δημιουργηθὲν, ὃ δὴ καὶ παυσαμένων τῆς ἐνεργείας τῶν τεχνιτῶν ἔτι διαμένει. καὶ ταύτῃ γε διήνεγκαν αἱ ποιητικαὶ τέχναι

fed eiufdem. Quod fi et non eiufdem, at fupra medicinam oftendimus non artis veftes facientis aemulam quicquam, quod prius non effet, procreare, fed artis laceras tritafque veftes farcientis affimilem. Explicavimus item, confervationem effe duplicem, alterumque genus, fub quo et praefens de tuenda fanitate tractatio reponitur, parum labefactata corrigere; idque multos fubterfugit, tanquam fit a curativo genere diffidens.

Cap. XXVII. Caeterum id ipfum alicui finem effe putare, domum extruere, aut veftem, aut vas, aut fanitatem facere, hominis eft non potentis finis actionem ab ipfo fine diftinguere: quandoquidem non domum extruere id ipfum ipfius aedificatoriae finis eft, fed domus, quemadmodum neque veftem texere, aut navem coagmentare, aut grabatum aliorumve unumquodque fabricare, fed ipfum opus, quod quiefcentibus iam a labore artificibus adhuc permaneat. Atque ita effectivae artes ab activis tan-

Ed. Chart. VI. [25.] Ed. Bas. IV. (294.)

τῶν μόνον πρακτικῶν, ὅτι τῶν μὲν πρακτικῶν, ὅταν ἐνεργοῦσαι παύσωνται, πέπαυται καὶ τὸ τέλος. οὐδὲν γοῦν ἔστι δεῖξαι τῆς ὀρχηστικῆς παρ᾽ αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν, οἷον τῆς τεκτονικῆς τὸν σκίμποδα, καὶ τῆς οἰκοδομικῆς τὴν οἰκίαν, καὶ τῆς ἰατρικῆς τὴν ὑγείαν. οὐκ οἰκοδόμησις οὖν, ὥσπερ ὄρχησις, ἐστι τὸ τέλος τῆς οἰκοδομικῆς, ἀλλ᾽ οἰκία, τῆς ἐνεργείας ἕτερόν τι. κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ τῆς ὑφαντικῆς οὐθ᾽ ὕφανσις, οὔθ᾽ ὑφαίνειν, οὔτ᾽ ἐσθῆτος ποίησις ἢ γένεσις, ἀλλ᾽ ἐσθής. ὡσαύτως δὲ οὐδὲ ποίησις, ἢ γένεσις, ἢ ἐπανόρθωσις ὑγιείας ἐστὶ τὸ τέλος τῆς ἰατρικῆς, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐνέργειά τις, ἥ γε καθόλου τῆς τέχνης, καθάπερ αἱ κατὰ μέρος ἦσαν ἐν τῷ τέμνειν καὶ καίειν, καὶ κατατείνειν ἄρθρα καὶ κῶλα, καὶ διαπλάττειν, καὶ ἐπιδεῖν, καὶ τούτων ἔτι ἀνωτέρω καὶ γενικώτεραι, χειρουργεῖν, καὶ φαρμακεύειν, καὶ διαιτᾷν, ἀλλ᾽ ὑγεία τέλος ἐστὶν, ὃ καὶ παυσαμένου τῆς ἐνεργείας τοῦ τεχνίτου δεικνύειν ἔχομεν. οὐδ᾽ οὖν οὐδὲ τὸ φυλάττειν ὑγείαν ἢ ἐπανορθοῦσθαι τέλος, οὐδ᾽ ὅλως τὸ ὑγιάζειν, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐνέργεια, τέλος δ᾽

tum diſſentiunt: activae namque quum ab agendo deſierint, finis quoque una deſiit. Nihil itaque in ſaltatoria praeter ipſam actionem oſtendere poſſumus, ut in fabrili grabatum, in aedificatoria domum, in medicina ſanitatem. Non igitur aedificatio, quemadmodum ſaltatoriae ſaltatio, aedificatoriae finis eſt, ſed domus, res ab actione diverſa; itidem textoriae neque textura, neque texere, neque veſtis confectio aut generatio, ſed veſtis. Pari ratione neque productio neque generatio neque correctio ſanitatis medicinae finis eſt, verum haec omnia actio quaedam artificis communis eſt, quemadmodum particulares erant ſecare, urere, articulos et artus in adverſum trahere, efformare, deligare; et ſupra has etiam atque communiores manu operari, medicamento uti, et rationem victus praecipere: verum ſanitas ipſa finis eſt, quem iam quieſcente artifice demonſtrare valemus. Quare neque ſanitatem cuſtodire, aut vitiatam emendare, aut prorſus amiſſam recuperare finis eſt, ſed omnia haec actiones ſunt, finis autem eſt

ὑγεία. τὴν δὲ κοινὴν καὶ γενικὴν ἐπὶ πάσαις ταῖς κατὰ μέρος ἐνεργείαις ἄλλος μὲν ἄλλως ὀνομάζει, δηλοῦσι δ' ἅπαντες ἓν καὶ ταὐτὸν, ὅ θ' ὑγιάζειν λέγων, ὅ θ' ὑγίειαν ποιεῖν, ὅ τε ποίησιν ὑγείας, ὅ τε ὑγίανσιν. ἑτέρῳ δὲ τρόπῳ καὶ οἵδε ταὐτὸν τούτοις λέγουσιν, ὅ τε τὴν ἴασιν τῶν νοσημάτων εἰπὼν, ἢ τὴν θεραπείαν, ἢ τὴν θεράπευσιν τῶν νοσούντων, ἢ τὸ ἰᾶσθαι νὴ Δία, ἢ τὸ τὰς νόσους ἐκκόπτειν, ἢ τὸ τὴν ὑγείαν ἀντεισάγειν, ὅ τε πάντα τὰ δέοντα πράττειν, ὅ τε τὰς νοσοποιοὺς αἰτίας ἐξάγειν. οὐδεὶς γὰρ τούτων τὸ τέλος, ἀλλὰ τὴν πρὸ τοῦ τέλους ἐνέργειαν λέγει, καθάπερ εἰ καὶ πρακτική τις ἦν ἡ τέχνη περὶ τὸ σῶμα παραπλησίως ὀρχηστικῇ τε καὶ ὑποκριτικῇ.

Κεφ. κη'. Ἐπεὶ τοίνυν πολυειδῶς ἀποδέδεικται τὸ μὴ δεῖν κρίνειν τὰς τέχνας ταῖς κατὰ μέρος ἐνεργείαις, ἀλλ' εἰς τὰς καθόλου τε καὶ πλησίον τοῦ τέλους ἀνάγειν, εἶτ' αὐτῶν ἐκείνων πειρᾶσθαι διορίζειν τὸ τέλος, ἑξῆς ἴδωμεν,

ſanitas. At communem generalemque ſupra omnes haſce particulares actionem alius ſane alio appellat nomine, omnes tamen unum idemque ſignificant: et qui ſanare dicit, et qui ſanitatem facere, et qui ſanitatis effectionem, et qui ſanationem, hi quoque idem, quod proxime poſui, ſed alio modo dicunt; et medicationem morborum dicentes, aut curationem, aut aegrorum medelam, aut mediusfidius mederi, aut morbos extirpare, aut ſanitatem morbo pulſo inducere; item omnia, quae conveniant, facere dicentes, et qui morbificas cauſas ſe expellere ajunt. Nemo enim iſtorum finem, ſed, quae finem praecedit, actionem dicit, perinde atque ſi circa corpus quaedam activa ſaltatoriae hiſtrionicaeque ſimilis verſaretur.

Cap. XXVIII. Verumenimvero, poſteaquam multis rationibus artes non ex particularibus actionibus eſſe judicandas aſſertum eſt, ſed in univerſales ac proxime ad finem eſſe recurrendum, deindeque ab illis ipſis fines diſtinguere eſſe tentandum, in ſequenti diſputatione ea eſt

Ed. Chart. VI. [25. 26.] Ed. Baf. IV. (294. 295.)

εἰ καὶ περὶ τὰς ὕλας αὐτῶν ὁμοίως ἔχει. φαίνεται γοῦν ὕλη τε μία πολλαῖς ὑποβεβλημένη τέχναις, καὶ τέχνη μία παμπόλλαις ὕλαις χρωμένη. ξύλον μὲν γὰρ ὕλη κοινὴ καὶ ναυπηγῷ, καὶ τέκτονι, καὶ μηχανοποιῷ, καὶ οἰκοδόμῳ, καὶ ἄλλοις μυρίοις, καὶ πηλὸς δὲ πολλῶν τεχνῶν ἐστιν ὕλη, καὶ λίθοι, καὶ τἄλλα σύμ[26]παντα. ἰατρικῆς δ' αὖ τέχνης μιᾶς οὔσης ὕλαι μυρίαι, τό τε σῶμα αὐτὸ τὸ τὴν ὑγείαν δεχόμενον, ἐδέσματά τε καὶ πόματα, καὶ φάρμακα σύμπαντα καὶ διαιτήματα. ταυτὶ μὲν οὖν ἰατρῶν ὕλαι, τὸ σῶμα δ', ὡς ἐξ οὗ τὸ τέλος, ἢ ἐν ᾧ. δῆλον οὖν, ὡς οὐκ ἐκ τῶν ὑλῶν χρὴ κρίνειν τὰς τέχνας· οὐδὲ γὰρ, εἴ τις ἑτέρας μὲν τὰς κοινὰς ὕλας καὶ, ὡς ἂν εἴποι τις, κατὰ συμβεβηκὸς, ἑτέρας δὲ τὰς οἰκείας τε καὶ προσεχεῖς ὑποθέμενος ἑκάστῃ τῶν τεχνῶν, ᾗ μέν ἐστι φυσικὸν σῶμα τὸ ἡμέτερον, ὕλην αὐτὸ φαίη τις φυσικῆς ἐπιστήμης ὑπάρχειν, ᾗ δὲ (295) ὑγιεινόν ἐστιν, τῆς ἰατρικῆς, ᾗ δ' εὐεκτικὸν ἢ εὐεξίας δεκτικὸν, τῆς γυμναστικῆς, οὐδ' οὕτω ἑτέρῳ τινὶ πλὴν τῷ τέλει

difficultas excutienda, numquid et de ipfarum materiis eadem fit ratio habenda. Itaque materia una pluribus artibus fubjici, unaque ars permultis uti materiis videtur; quandoquidem lignum navium artifici, et fabro lignario, et machinarum ftructori, et aedes fabricanti, infinitisque aliis communis materia eft, creta quoque multarum eft artium materia, et lapides, aliaque univerfa. Rurfus autem medicae artis, una quum fit, infinitae materiae funt, et corpus ipfum fanitatem accipiens, et cibi ac potus, et medicamenta omnia et vocata diaetemata. Haec igitur medicorum materiae, corpus autem tanquam id, ex quo finis aut in quo. Conftat igitur, non ex materiis artes effe judicandas: neque enim, fi quispiam alias communes materias, utque aliquis dixerit, per accidens, alias vero proprias atque propinquas fingulis artibus fubjiciens, quatenus corpus noftrum naturale eft, phyficae fcientiae fubjectum effe dicat, quatenus falubre, medicinae, quatenus boni habitus aut boni habitus capax, exercitatoriae, propterea alio quopiam, quam fine, artes diftinguit.

διακρίνει τὰς τέχνας. τὸ γὰρ ὑγιεινὸν τόδε τι λέγειν σῶμα γιγνώσκοντός ἐστιν ἤδη τὸ τέλος. οὐ μὴν οὐδ᾽ εἰ τοῖς θεωρήμασι διακρίνει τις τὰς τέχνας, ἑτέρωθί ποθι ἄρχεται, ἢ τοῦ δυνάμει τοῦ τέλους· τὰ γὰρ οἰκεῖα τῶν τεχνῶν ἑκάστης θεωρήματα τὸ τέλος ὁρίζει τε καὶ κρίνει. ταῦτα γοῦν οἰκεῖα τῆς τέχνης ἐστὶν, ἃ γιγνώσκων τις εἰς τὸ τέλος ὠφελεῖται. καὶ γραμματικῆς τε καὶ μουσικῆς, καὶ τεκτονικῆς, καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστης, ὅσα μὲν ἂν ἢ αὐτὸ τὸ τέλος ἄντικρυς, ἢ αὐτὸ τὸ βέλτιον, ἢ τὸ θᾶττον ἐν αὐτῷ δύνηται παρέχειν, οἰκεῖα τῆς τέχνης ἐστίν· ὅσα δ᾽ οὐδὲν ὠφελεῖ πρὸς τὴν τοῦ τέλους ποίησιν, οὐκ οἰκεῖα.

Κεφ. κθ'. Πανταχόθεν οὖν ὁ λόγος ἐπὶ τὸ τέλος ἔρχεσθαι κελεύει, καὶ τούτῳ κρίνειν τὰς τέχνας, διὰ τοῦτο γὰρ ἐν ταῖς ἐνεργείαις καθόλου, καὶ τοῖς οἰκείοις θεωρήμασι, καὶ ταῖς ἀρχαῖς. ἐξαλλάττονται γὰρ οὖν καὶ αἵδε, καὶ τὰ τέλη τῶν τεχνῶν. ἡ γὰρ ὑγεία τὸ τέλος ἐστὶν, ἐν θερμοῖς δ᾽ αὕτη, καὶ ψυχροῖς, καὶ ὑγροῖς, καὶ ξηροῖς.

Nam corpus aliquod falubre dicere ejus, qui iam finem cognofcat, officium eft. Neque etiam fi quis praeceptis artes disjungat, aliunde quam a fine poteftate fumit initium; propria namque cujusque artis praecepta finis conftituit atque dijudicat; quippe haec artis propria funt, quae dignofcens aliquis ad finem affequendum proficit. Siquidem grammaticae, muficae, fabrilis et aliarum cujusque artium quaecunque praecepta aut finem ipfum evidenter, aut quod in ipfo melius celeriusve eft, praebere valent, haec artis propria funt; quae vero ad finem affequendum conferunt nihil, ea nequaquam artis propria dicenda funt.

Cap. XXIX. Itaque omni ex parte ad finem properare, ab eoque artes judicare praecipit ratio; propter hunc enim et communibus actionibus, et propriis praeceptis atque principiis differunt; nam haec et fecundum artium fines evariant. Quandoquidem fanitas finis eft, haec vero in calidis, frigidis, humidis ficcisque confiftit.

ἐν τούτοις δηλονότι καὶ ἡ τῆς ὕλης ἀρχὴ, καὶ ἡ τῆς θεωρίας ἀρχὴ περὶ τὴν τούτου γνῶσιν, ἀλλ᾽ οὐχ ὡσαύτως ἰατρῷ τε καὶ φυσικῷ. καὶ τοῦτο δ᾽ αὐτὸ τὸ οὐχ ὡσαύτως ἀπὸ τοῦ τέλους τῶν ἐπιστημῶν ἐγνώσθη τε καὶ διεκρίθη, καὶ προσηκόντως ἀεὶ τὸ τέλος ὁ λόγος ἐξευρίσκει κανόνα τε καὶ κριτήριον ἁπάντων τῶν κατὰ τὰς τέχνας. ἡ γάρ τοι σύστασις ἁπάσης τέχνης τὴν ἀρχὴν ἐντεῦθεν εἴληφεν. οὔτε γὰρ ἰατρικὴν ἄν τις ἔσπευσεν συστήσασθαι, μὴ προποθηθείσης ὑγείας, οὔτε οἰκοδομικὴν, εἰ μὴ κἀνταῦθα οἰκίας ὠρέχθη, οὐθ᾽ ὑφαντικὴν, εἰ μὴ πρότερον ἐσθῆτος. ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ τὰς τέχνας ἁπάσας συνιστᾶσα τὴν ἀρχὴν ἐντεῦθεν εἴληφεν. ἐπιδέδεικται δ᾽ ἑτέρωθι, πῶς ἄν τις, ὑποκειμένου τοῦ τέλους, τὴν τέχνην αὐτοῦ κατὰ μέθοδον ἐξευρίσκοι, καὶ χρὴ πρότερον ἐν ἐκείνῳ γυμνάσασθαι τῷ λόγῳ τὸν ἀκριβῶς θέλοντα τοῖς ἐνεστῶσιν ἀκολουθεῖν. εἴσεται γὰρ ἐναργῶς ὑπὸ μίαν τε καὶ τὴν αὐτὴν θεωρίαν ἄμφω πίπτοντα τὰ μόρια, τὸ ὑγιεινὸν καὶ τὸ θεραπευτικόν. ἐγὼ δ᾽ ἂν εἰς τόδε τὸ γράμμα πάντα μεταφέρων τὰ

In iſtis plane et materiae et contemplationis circa hujus cognitionem principium verſatur, ſed diſſimili ratione medicus phyſicusque id tractat. Quod ipſum diſſimiliter ſcilicet a ſcientiarum fine cognitum eſt atque diſtinctum. Neque ab re ſemper finem ratio invenit, omnium, quae in artibus continentur, regulam atque judicem. Nam cujusque artis conſtitutio inde ſumit initium. Quis enim medicinam conſtituere properaſſet, niſi ſanitatis bonum prius optaviſſet? aut aedificatoriam, niſi et hic domum? aut textoriam, niſi veſtem prius expetiviſſet? Quin et ars reliquas omnes conſtituens hinc et ipſa accepit initium. Alibi vero a nobis oſtenſum eſt, quo quiſpiam modo propoſito fine ſuam ipſius artem per methodum comperiat. Eumque, qui praeſentem librum exacte intelligere cupiat, in illo prius verſatum eſſe neceſſe eſt; ita enim evidenter cognoverit, ſub unam eandemque contemplationem utramque partem incidere, ſalubrem videlicet atque curatricem. Verum ſi ego, quae in aliis voluminibus a me latiſſime

δι' ἑτέρων ἐπὶ πλεῖστον ἠκριβωμένα λάθοιμ' ἂν ἐμαυτὸν ὑπὲρ τὰς Μενεμάχου καὶ Μηνοδότου βίβλους ἀποτείνας αὐτό.

Κεφ. λ'. [27] Ἀλλ' ὅτι μὲν ἡ περὶ τὸ τοῦ σώματος ἀγαθὸν τέχνη μία πάντως ἐστὶν, ἔκ τε τῶν εἰρημένων ἔμπροσθεν αὐτάρκως οἶμαι δεδεῖχθαι, κἀκ τῶν ἑξῆς ῥηθησομένων οὐδὲν ἧττον δειχθήσεται. οὐ μὴν ὅ τί γε προσήκει ὀνομάζειν αὐτὴν, ἤδη πω πέφανται. τάχα γὰρ οὔτ' ἰατρικὴν, οὔτε γυμναστικὴν, ἀλλ' ἕτερόν τι· τάχα δ' οὐκ ἔστιν ὅλως ὄνομα τῆς τέχνης ἐκείνης, ὥσπερ οὐδ' ἄλλων πολλῶν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὀλίγον ὕστερον ἐπισκεψόμεθα. τὸ δ' οὖν ἓν μὲν εἶναι τὸ τοῦ σώματος ἡμῖν ἀγαθὸν, ὅ τί περ ἂν ᾖ, καθάπερ καὶ τῶν ἄλλων ἁπασῶν οὐσιῶν, εἶναι δὲ καὶ τέχνην αὐτοῦ μίαν, εἴπερ τι καὶ ἄλλο τῶν πάντων, ἀληθὲς εἶναί φημι, καὶ τὴν αὐτήν γε μέθοδον ἀμφοῖν ὑπάρχειν. μιᾶς οὖν οὔσης περὶ τὸ τοῦ σώματος ἀγαθὸν τέχνης, ἤδη σκοπώμεθα σύμπαντ' αὐτῆς τὰ μόρια· πάντως γάρ που

diligenterque explicata funt, in hunc omnia librum conferre velim, Menemachi Menodotique libros me huius prolixitate fuperaturum ignorarem.

Cap. XXX. Caeterum artem circa corporis bonum verfantem prorfus unam effe ex antedictis (ut arbitror) fatis declaratum eft, atque ex dicendis in pofterum nihilo fecius declarabitur, non tamen, quo ipfam nomine appellare oporteat, jam adhuc manifeftum eft. Neque enim forfan medicativa, neque exercitatoria, fed aliud quippiam appellanda eft; forfan autem et in totum ars illa, quemadmodum et pleraeque aliae, nomine caret; fed hoc quidem paulo pofterius fpeculabimur. Verum unum effe humani corporis bonum, quicquid illud fit, ficut aliarum etiam omnium fubftantiarum, effe autem et de ipfo artem unam, fiquid unquam aliud, et id quoque verum effe confirmo, necnon et eandem utrique methodum ineffe. Quum una igitur ars circa humani corporis bonum verfetur, in praefentia omnes ejus partes fpeculemur; nam fic et ejus,

Ed. Chart. VI. [27.] Ed. Baf. IV. (295.)

κατοψόμεθα καὶ τὸ καλούμενον ὑγιεινὸν, ἥντινα ἔχει τὴν δύναμιν, ἵνα κἀνταῦθα μεθόδῳ τινὶ ποιώμεθα τὴν τομὴν, ἐπισκεψόμενοι τὸ γένος τῆς περὶ τὸ σῶμα τέχνης. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἐν αὐτῷ μόνῳ τῷ θεωρῆσαι τὸ τέλος αὐτῆς ἐστὶν, ὥσπερ τῆς ἀριθμητικῆς τε καὶ ἀστρονομικῆς καὶ φυσικῆς, ἀλλά τι καὶ πράττει περὶ τὸ σῶμα, παντὶ δῆλον· ὅτι δ' οὐδ' ἐν αὐτῷ τῷ πράττειν τελευτᾷ, καθάπερ ἡ ὀρχηστικὴ, μηδὲν, ὅταν ἐνεργοῦσα παύσηται, δεῖξαι δυναμένη, καὶ τοῦτ' εὔδηλον εἶναι νομίζω. δῆλον οὖν, ὡς ἤτοι τῶν ποιητικῶν, ἢ τῶν κτητικῶν ἐστι τεχνῶν, ἐπειδὴ μήτε τῶν θεωρητικῶν εὑρέθη μήτε τῶν πρακτικῶν. ἀλλ' οὐκ ἔστι τῶν κτητικῶν, ὥσπερ ἡ ἀσπαλιευτική τε καὶ ἡ ἀγκιστρευτικὴ, καὶ τὸ σύμπαν εἰπεῖν ἡ θηρευτική. χειροῦνται γὰρ αὗται τῶν ὄντων τι καὶ κτῶνται, ποιοῦσι δ' οὐδὲν αὗται πρότερον οὐκ ὄν. ἐκ λοιπῶν οὖν τῶν ποιητικῶν ἐστιν ἡ περὶ τὸ σῶμα τἀνθρώπου τέχνη. διττὸν δὲ καὶ τούτων ἐστὶ τὸ ἔργον· ἢ γὰρ ὅλον τι ποιοῦσι πρότερον

quae falubris vocatur, quae fit poteftas, prorfus dignofcemus, ut in hac etiam parte methodo aliqua utentes fectionem faciamus, genus artis corpus noftrum tractantis contemplaturi. At non in fola ipfa contemplatione finem ejus fitum effe, ficut arithmeticae, aftronomiae ac phyficae, fed quiddam etiam et circa corpus ipfum facere, neminem praeterit: quod neque vero in ipfa actione defínat, quemadmodum faltatoria, poftquam agere defiit, nihil oftendere valens, et id quoque omnibus conftare arbitror. Igitur in confeffo eft, eam inter effectivas aut acquifitivas effe collocandam, poftquam neque inter contemplativas, neque inter activas inventa eft; fed neque inter acquifitivas numeratur, qualis eft ars illa, quae arundine, et quae hamo pifces captat, utque in univerfum dicam, qualis eft venatoria; aliquid enim eorum, quae funt, iftae capiunt ac poffident, nihil autem, quod prius non effet, ipfae faciunt. Inter reliquas igitur effectrices humani corporis ars reponitur. Iftarum vero duplex officium eft: aut enim aliquod integrum, quod prius

οὐκ ὂν, ἢ κατὰ μέρος ἐπανορθοῦνται πεπονηκός. ἀλλ' ἡ ζητουμένη νῦν τέχνη ποιεῖν μὲν ἀδύνατος ὅλον ἀνθρώπου σῶμα, κατὰ μέρη δ' ἐπανορθοῦσθαι δύναται παραπλησίως τῇ τῶν ἱματίων ἀκεστικῇ, καὶ οὐδ' ἐνταῦθα πάντα τὸν αὐτὸν ἐκείνῃ τρόπον. ἡ γὰρ φύσις οὕτω γε καὶ ποιεῖ τὸ σῶμα, καὶ αὖθις ἐπανορθοῦται κάμνον, ὡς ἡ περὶ τὴν ἐσθῆτα τέχνη. ταύτης δ' ὑπηρετική τίς ἐστιν ἡ νῦν ζητουμένη. συγχωρείσθω οὖν, ἵν' ὁ λόγος προΐῃ, καλεῖν ἡμᾶς αὐτὴν ἐπανορθωτικήν. ἀλλ' ἤτοι κατὰ μεγάλα τὴν ἐπανόρθωσιν, ἢ κατὰ σμικρὰ ποιεῖται. τὸ μὲν δὴ κατὰ μεγάλα μόρια αὐτῆς ἰατρικόν τε καὶ θεραπευτικὸν ὀνομαζέσθω, τὸ δὲ κατὰ σμικρὰ φυλακτικόν. ἔστι μὲν οὖν καὶ αὐτοῦ τοῦ κατὰ μεγάλα παμπόλλη τις ἡ διαφορά· πᾶν γὰρ ποσὸν εἰς ἀνάριθμόν τι πλῆθος ἐγχωρεῖ τέμνειν. ἀλλ' ἐπειδὴ μὴ πρόκειται νῦν ὑπὲρ αὐτῶν λέγειν, ἀφείσθω μὲν τοῦτο, τεμνέσθω δὲ τὸ κατὰ σμικρά. δοκεῖ δὲ καὶ τοῦτο τέμνεσθαι διαφοραῖς ἐπισήμοις τριχῶς. ἢ γὰρ τὸν ἄκρως τε καὶ τελέως ὑγιαίνοντα παραλαβὸν ἐν τούτῳ φυλάττει, καὶ

non erat, efficiunt, aut ex parte vitiatum corrigunt. At quae nunc quaeritur ars totum hominis corpus moliri nequit, fed per partes inftaurare poteft, perinde ut veftium ars fartoria, neque ad eundem, ut haec, penitus modum. Natura namque et corpus fabricatur, et ipfum imbecillum rurfus confirmat, ut ars veftiaria; ipfius vero naturae miniftra eft ars, quae in praefentia difquiritur. Concedatur igitur, ut procedat oratio, nos ipfam correctivam appellare. Sed aut multum corrigit, aut pauxillum. Quae ejus pars multum femel corrigit, medicativa curativaque nuncupetur; quae vero pauxillum, confervativa. Ejus ipfius quoque, quae multum femel inftaurat, permultae funt differentiae: omnis enim quantitas in multitudinem innumerabilem fecari poteft. At quia de ipfis dicere non eft nobis in praefentia propofitum, haec fane pars dimittatur, illa vero, quae pauxillum emendat, dividatur. At haec quoque infignibus differentiis tripartito diftingui videtur. Aut enim exacte perfecteque valentem accipiens

τουτὶ μὲν αὐτὸ τὸ τμῆμα προσαγορεύουσιν εὐεκτικόν· ἕτερον δ᾽ ἀναθρεπτικὸν τῶν νενοσηκότων, ὃ δὴ καὶ καλοῦσιν ἔνιοι τῶν νεωτέρων ἰατρῶν ἀναληπτικόν· [28] ἐν τῷ μέσῳ δ᾽ ἀμφοῖν ἐστι τὸ καλούμενον ὑπ᾽ αὐτῶν ἰδίως ὑγιεινόν· κοινῶς γὰρ καὶ τοῦτο φυλακτικὸν ἅμα καὶ ὑγιεινὸν ὀνομάζεται. ταῦτ᾽ οὖν τὰ τρία μόρια τοῦ φυλακτικοῦ τὰ νῦν εἰρημένα, τὸ ἀναληπτικὸν, τὸ ὑγιεινὸν, τὸ εὐεκτικὸν, ἔστι μὲν τοῦ κατὰ σμικρὰ ἐπανορθωτικοῦ μέρους τῆς τέχνης, ἀλλήλων δὲ διαφέρει τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον· μᾶλλον μὲν κατὰ σμικρὰ τὸ εὐεκτικὸν, ἧττον δὲ αὐτοῦ τὸ ὑγιεινὸν, ἐκείνου δ᾽ ἧττον κατὰ σμικρὰ ἐπανόρθωσιν ποιεῖται τὸ ἀναληπτικόν. ἔνιοι δὲ καὶ τέταρτον ἐν τούτῳ τῷ φυλακτικῷ τμῆμα προστιθέασιν, τὸ καλούμενον ὑπ᾽ αὐτῶν ἰδίως προφυλακτικὸν, ἀντίστροφον ἔχον δύναμιν τῷ τοὺς ἐκ νοσημάτων ἄρτι πεπαυμένους ἀνακομίζοντι. δῆλον δ᾽ ὡς ἄμφω ταῦτα ἐπαμφοτερίζει πως τοῖς ἐναντίοις μορίοις ὅλης τῆς τέχνης, λέγω δὲ τὸ κατὰ μεγάλα καὶ τὸ κατὰ μικρά. τὸ μὲν γὰρ θεραπευτικὸν ὅτι κατὰ μεγάλα, πρόδηλον παντὶ,

in hoc ipſum gradu conſervat, hanc autem partem euecticam vocant; alteram eorum, qui iam morbum evaſerunt, refectricem, quam ſane et nonnulli recentiorum medicorum analepticen appellant; inter utramque pars ea collocatur, quae ab ipſis proprie ſalubris nominatur, nam vulgo et conſervativa ſimul et ſalubris dicitur. Tres igitur hae partes conſervativae modo enumeratae, analeptice, ſalubris et euectice, ſunt quidem omnes ſub ea medicinae parte, quae exigua vitia tollit, inter ſe autem ratione majoris minorisque diſſentiunt; magis enim parva caſtigat euectice; minus vero ſalubris; hac adhuc minus parva emendat analeptice. Quidam vero et quartam particulam adjecerunt in hac conſervativa, quae ab ipſis proprie prophylactice vocata fuit, facultatem ei oppoſitam habentem, quae a morbo proxime liberatos recreat. Haſce autem ambas ancipitis quodammodo eſſe naturae inter contrarias totius artis partes nemo ambigit, dico autem inter eam, quae magna vitia, et eam, quae parva diſſolvit. Curativa ſane pars quod magna vitia, euectice

τὸ δ᾽ εὐεκτικόν τε καὶ ὑγιεινὸν ὅτι κατὰ σμικρὰ, καὶ τοῦτ᾽ εὔδηλον. ἐν τῷ μέσῳ δ᾽ ἀμφοῖν ἐστι τὸ ἀναληπτικὸν ὀνομαζόμενον καὶ τὸ προφυλακτικὸν, ὡς μὲν πρὸς τὸ ὑγιεινὸν οὐ κατὰ σμικρὰ τὴν ἐπανόρθωσιν ποιούμενον, ὡς δὲ πρὸς τὸ θεραπευτικὸν οὐ κατὰ μεγάλα. καί μοι δοκοῦσιν οὐδ᾽ ὅσοι ταῦτ᾽ ἄμφω τὰ μόρια προσαγορεύουσιν, οὐδέτερα κακῶς δοξάζειν. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἕτερος λόγος.

Κεφ. λα΄. Ἐν δὲ τῷ νῦν προκειμένῳ σκέμματι τοῦ φυλακτικοῦ μέρους τῆς περὶ τὸ σῶμα τέχνης ὑποκείσθω τριττὰ τμήματα, τὸ μὲν ἐπὶ τῶν κατὰ (296) σχέσιν ὑγιαινόντων σωμάτων τεταγμένον, τὸ δ᾽ ἐπὶ τῶν καθ᾽ ἕξιν, τὸ δ᾽ ἐπὶ τῶν εὐεκτούντων. καὶ τὸ μὲν ἀναληπτικὸν ὀνομαζέσθω, μηδὲν γὰρ ὑπὲρ ὀνόματος αὐτοῖς νῦν διαφερώμεθα, τὸ δ᾽ ὑγιεινὸν, τὸ δ᾽ εὐεκτικὸν, ἐπὶ μὲν τὸ βέλτιον ἄγοντα τὰ πρότερα δύο, φυλάττον δ᾽ ἐν αὐτῷ τὸ εὐεκτικόν. καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων, ἀναμνησθῶμεν τοῦ προκειμένου σκέμματος· ἦν δ᾽, ὡς οἶμαι, τοιόνδε,

autem atque salubris quod parva discutiat, id quoque perspicuum est; in medio vero ambarum interstitio instaurativa nominata atque praeservatoria positae sunt, si ad salubrem euecticenque comparentur, non exigua vitia emendantes, si ad curativam, non magna. Propterea et quicunque ambas has partes neutras appellaverunt, haud male mihi sensisse visi sunt. Sed de his alia est habenda oratio.

Cap. XXXI. In praesenti autem contemplatione de conservatrice artis humanum corpus gubernantis parte tria divisionis membra supponantur, unum de corporibus secundum habitudinem valentibus, alterum de iis, quae in habitu sana sunt, tertium de bono habitu praeditis. Primumque instaurativum appelletur; nihil enim in praesentia cum illis de nomine digladiemur; secundum salubre; tertium euecticum; duo priora in melius ducentia, in optimo statu tertium conservans. Atque his ita positis ab initio agitatae quaestionis meminerimus: erat autem (ut existimo)

Ed. Chart. VI. [28.] Ed. Bas. IV. (296.)

πότερον ἰατρικῆς ἐστιν ἢ γυμναστικῆς μόριον τὸ καλούμενον ὑγιεινόν. εὐλόγως οὖν εὐθὺς ἀπ᾽ ἀρχῆς ἔφαμεν, ὡς εἰς ὁρισμὸν ἐμπίπτει τὸ σύμπαν ζήτημα. τί ποτε γάρ ἐστιν ἰατρική, καὶ τί ποτε γυμναστική, γνόντες οὐκ ἂν ἔτι χαλεπῶς εὕροιμεν, ὁποτέρας αὐτῶν ἐστι τὸ ὑγιεινόν. αὐτὸ μὲν γὰρ ὅ τί ποτ᾽ ἐστὶν τὸ ὑγιεινὸν, ἤδη μοι δοκῶ πεφάνθαι σαφῶς· ἢ γὰρ τὸ φυλακτικὸν ἅπαν, ἢ τῶν τούτων τι μορίων τριῶν ὑπαρχόντων ἐν τῷ μέσῳ, ὃ περὶ τὴν καθ᾽ ἕξιν ὑγίειαν ἀναστρέφεται. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ λοιπὸν ὑπὲρ ὀνόματος ἡ ζήτησις εἶναι, τὸ δὲ πρᾶγμ᾽ αὐτὸ μηκέτ᾽ ἀμφισβήτησιν ἔχειν, ἔστ᾽ ἂν ὁμολογῆταί τε καὶ μένῃ τὰ προδεδειγμένα. καὶ δὴ διελθὼν αὐτὰ διὰ κεφαλαίων ἐπὶ τὴν τῶν ὀνομάτων ἐξήγησιν οὕτω τρέψομαι. φημὶ δὴ, καθάπερ ἀμφιεσμάτων ἀγαθῶν καὶ οἰκίας τε καὶ ὑποδημάτων, οὕτω καὶ τοῦ σώματος εἶναί τινα τέχνην, ἧς μιᾶς οὔσῃ δύο ταῦθ᾽ ὑπάρχειν μόρια, δημιουργοῦν μὲν τὸ ἕτερον, ἐπανορ-

hujusmodi, utrum ad medicativam an ad gymnasticam pars salubris vocata pertineret. Non absque ratione igitur inter initia sermonis nostri diximus, omnem quaestionem sub definitionem cadere: nam quid sit medicina, quid gymnastica, quum noverimus, non amplius difficile fuerit invenire, ad utram ipsarum salubris referatur. Ipsa quidem salubris quidnam sit, jam mihi manifeste explicavisse videor; aut enim tota pars conservatoria, aut ex illis tribus partibus una, quae in medio versatur inter euecticen scilicet vocatam atque analepticen, et est circa sanitatem in habitu. Mihi quidem reliquum nihil aliud quam de nomine controversia esse videtur, res ipsa autem in obscuro versari tantisper, dum superius declarata concedantur ac fixa permaneant. Atqui quum ipsa strictim atque per capita recensuero, mox ad nominum interpretationem me convertam. Quemadmodum igitur bonorum vestimentorum, aedium atque calceorum, perinde et corporis unam quandam artem esse constituo, cujus, una quum sit, duas tamen has esse partes, unam efficientem,

θούμενον δὲ θάτερον, καὶ ταῦθ' ὑπάρχειν ἄμφω τῇ φύσει πρότερον, συνεργάζεσθαι δ' εἰς τὸ ἕτερον αὐτῶν τὸ ἐπανορθωτικὸν ἀνθρωποτέραν τέχνην, ἧς εἶναι διττὰ μόρια, θεραπευτικὸν μὲν ἢ ἰατρικὸν τὸ ἕτερον, φυλακτικὸν δὲ θάτερον· ὀνομάζεσθαι δὲ τὸ φυλακτικὸν τοῦτο καὶ ὑγιεινόν· εἶναι δ' αὐτοῦ τρία τμήματα, τὸ μὲν ἀναληπτικὸν, τὸ δ' εὐεκτικὸν, τὸ δ' ὁμωνύμως τῷ παντὶ προσαγορευόμενον ὑγιεινόν. [29] εἴτ' οὖν τὸ σύμπαν φυλακτικὸν, εἴτε τὸ μόριον αὐτοῦ ζητεῖ τις, ὁποτέρας ἐστὶ τέχνης, ἆρα ἰατρικῆς, ἢ γυμναστικῆς, ὅλον αὐτὸ χρὴ τὸ πρᾶγμα διελθόντα, καθάπερ ἐγὼ νῦν ἐποίησα, λέγειν οὕτως ἐφεξῆς, ὡς, μιᾶς οὔσης τῆς περὶ τὸ σῶμα τέχνης, ἔξεστιν, εἰ βούλει, καλεῖν αὐτὴν ἰατρικήν· εἰ δ' οὐκ ἐθέλεις οὕτω γυμναστικήν, εἰ δ' οὐδὲ τοῦτο, τὴν ὅλην ἀνώνυμον εἰπὼν εἶναι, τὸ μὲν ἕτερον αὐτῶν τμῆμα κάλει ἰατρικὴν, τὸ δ' ἕτερον γυμναστικήν· εἰ δὲ μηδ' οὕτως ἐθέλεις, ὑγιεινήν τινα τέχνην, τὴν ἀντιδιαιρουμένην τῇ θεραπευτικῇ, καὶ ταύτης, εἰ βούλει, μέρη διαιτητικὴν εἰπὲ καὶ γυμνα-

corrigentem alteram, amboque haec naturae prius inesse, sed ipsarum alteri, corrigenti scilicet, humanam artem opitulari; quae et ipsa bipartito dividitur in curatricem partem seu medicatricem atque in alteram conservatricem, quae et salubris vocatur. Ipsius vero tres partes sunt, analeptice, evectice ac toti generi cognominis salubris. Itaque sive de tota conservatrice parte, sive de ejus parte quispiam quaerat, ad utram artem pertineat, ad medicatricemne, an ad corporis exercitatoriam, totam rem prius (ut nunc ego feci) perstringentem ita deinde ipsum explicare opus est. Quod una corporis ars quum sit, licet volenti eam medicinam appellare; sin hoc non placeat, exercitatoriam; sin id quoque displiceat, totam artem nomine carere dicens unam ejus partem medicinam, alteram exercitatoriam appellato; si neque id probas, salubrem quandam artem curativae ex diverso oppositam, ejusque partes (si velis) diaeteticam gymnasti-

στικήν. εἰ γὰρ καθ' ἕκαστον ἐξηγήσῃ τῶν ὀνομάτων, οὕτως ἀκολουθήσει τὸ σύμπαν.

Κεφ. λβ'. Ἰώ, φασί τινες ἐπὶ τούτοις, ἀλλ' οὐχ, ὡς ἂν ἐγὼ φάναι βουληθῶ, διαιρεῖσθαι χρὴ περὶ τῶν ὀνομάτων, ἀλλ' ὡς ὀρθῶς ἔχει διελθεῖν. αὖθις οὖν ἡμῖν ἐστι καὶ τούτοις ἀποκριτέον ὡδί πως. εἰ μέλλεις μνημονεύειν, ὦ οὗτος, ὡς οὐκ ἔτι περὶ πραγμάτων ἡ σκέψις, ἀλλ' ἐξήγησιν ὀνομάτων μοι προβέβληκεν, οὐδὲ τοῦτ' ἀναδύομαι. φημὶ δή σοι περὶ τῶν ὀνομάτων, οὐ μόνον τούτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, οὐδὲν ἔχειν εἰπεῖν σοφὸν, ἀλλ' εἴτ' ἐκ τῆς τῶν Ἀσσυρίων ᾖ φωνῆς τοὔνομα, παρὰ τῶν Ἀσσυρίων αὐτῶν μανθάνειν χρῆναι τὸ πρᾶγμα, καθ' οὗ τὸ ὄνομα λέγουσιν, εἴτ' ἐκ τῆς τῶν Περσῶν, ἢ Ἰνδῶν, ἢ Ἀράβων, ἢ Αἰθιόπων, ἢ ὅλως ὡντινωνοῦν, ἐκείνων πυνθάνεσθαι. τὸ γὰρ ὄνομα ῥηθὲν αὐτὸ καθ' αὑτὸ μόνον οὐδὲν ἐνδείκνυται. τὸ μὲν οὖν ἐμὸν ἀκήκοας. εἰσὶ δὲ οἳ λέγουσιν ἐνδείκνυσθαι σφίσιν τοὔνομα, καὶ τούτου ἐγὼ

camque dicito. Singula enim nomina ſi interpretabere, ita univerſum, quod quaerebas, adeptus fueris.

Cap. XXXII. At his auditis quidam, Heus vir bone, dicunt, non quemadmodum tu ſtatuere volueris, diſtinguenda ſunt nomina, ſed ut recte habet, partitio facienda eſt. Iterum igitur iſtis ita reſpondendum eſt: Heus tu, meminiſſe debes, noſtram non amplius de rebus eſſe contemplationem, ſed nominum explanationem nobis eſſe propoſitam, neque ad hoc etiam tergiverſamur, ac de nominibus non his ſolum, ſed et de aliis omnibus illud in universum pronuncio, nihil eruditum in medium adduci poſſe. Sed ſive Aſſyriorum linguae vocabulum ſit, ab ipſis Aſſyriis res diſcenda eſt, cui nomen illud indiderunt, ſive ſit Perſarum linguae, aut Indorum, aut Arabum, aut Aethiopum, aut omnino aliorum quorumcunque, illos percontari oportet; nomen enim ipſum per ſe ſolum prolatum nihil indicat. Meam igitur ſententiam accepiſti. Caeterum nonnulli aſſerunt, ipſis nomen aliquid ſignificare.

πάμπολλα συναθροίσας ὀνόματα Κελτῶν καὶ Θρᾳκῶν καὶ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ἐκέλευον ἐφ' ἑκάστου λέγειν τὸ δηλούμενον πρᾶγμα· τῶν δὲ ἐν τῇ τῶν Ἑλλήνων φωνῇ μόνῃ δύνασθαι τοῦτο ποιεῖν εἰπόντων, ἑξῆς προὔτεινα λιμένα, τῶν δ' εἰπόντων, ἵνα περ αἱ νῆες ὁρμῶσιν, ἀλλὰ Θετταλούς γε ἔφην τὴν ὑφ' ἡμῶν προσαγορευομένην ἀγορὰν οὕτως ὀνομάζειν. οἱ δὲ ἠρνοῦντο τὴν τῶν Θετταλῶν ἐπίστασθαι διάλεκτον, ὥσπερ οὐκ αὐτὸ δὴ τοῦτο ὁμολογοῦντες, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἐλέγετο, μηδὲν τῶν ὀνομάτων, ἐφ' οὗ κεῖται πράγματος, ἄλλως δύνασθαι μαθεῖν, ἢ παρ' αὐτῶν τῶν θεμένων διδαχθέντα. πρὸς μὲν δὴ τοὺς οὕτως ἐμπλήκτους ἕτερός μοι γέγραπται λόγος ἰδίᾳ, τῷ δὲ τὰ πράγματα αὐτὰ μαθεῖν θέλοντι μάλιστά τε καὶ πρῶτα, καὶ τοῦθ' ὡς ἔργον χρηστὸν σπουδάζοντι, τῷ τε τὰ ἐπ' αὐτοῖς ὀνόματα τῆς πρὸς ἀλλήλους ἕνεκα διαλέκτου μαθεῖν ἐπιποθοῦντι τὴν τῶν Ἑλλήνων ἐξηγήσομαι χρῆσιν, οὐδ' οὖν τούτων ἁπάντων ἐπὶ πᾶσιν ὀνόμασιν, (τουτὶ μὲν γὰρ ἑρμηνευτικῆς τινός ἐστιν

unde hujufce rei caufa ego permulta Celtarum, Thracum, Myforum Phrygumque nomina colligens juffi, ut a fingulis rem fignificatam manifeftarent: illis autem in fola Graecorum lingua id fe poffe facere dicentibus, hoc vocabulum λιμένα (latine portum dicas) propofui; illis vero locum, ubi naves in ftatione quiefcunt, fignificare affirmantibus, At Theffali, refpondi, quod a nobis forum rerum venalium dicitur, ita nominant. Sed ifti Theffalicam linguam fcire fe negabant, tanquam fane illud ipfum non confitentes, quod ab initio dicebatur, nullum nomen cui rei inditum fit, aliter poffe cognofci, nifi ab ipfis impofitoribus edoctus fueris. Caeterum adverfus ita dementes alia mihi oratio feparatim fcripta eft; res ipfas vero difcere volenti, et praecipue ac maxime huic veluti optimo operi ftudenti, rerum praeterea nomina mutuae locutionis caufa percipere cupienti ufum Graecorum interpretabor. Neque id horum nominibus omnibus faciam: id namque enarratoriae cujufdam aut grammaticae peritiae

ἢ γραμματικῆς ἐμπειρίας,) ἀλλὰ τῶν Ἀττικῶν μὲν μάλιστα, δεύτερον δ᾽ ἤδη καὶ τῶν Ἰωνικῶν ἔχειν ἐμπειρίαν ὁμολογήσω τινὰ καὶ τῶν Δωρικῶν ὀνομάτων, ὥσπερ γε καὶ τῶν Αἰολικῶν. ἀλλ᾽ ἐν ταύταις μὲν ταῖς διαλέκτοις ἀγνοεῖν μᾶλλον ἢ γιγνώσκειν τὰ πλεῖστα, τῆς Ἀτθίδος δ᾽ αὖ γινώσκειν τὰ πλείω ἢ ἀγνοεῖν ὁμολογήσαιμ᾽ ἄν. εἰ δὲ βούλει σὺ καὶ περὶ τῶν ὀνομάτων εἰπεῖν, Ὅμηρος μέν φησιν·

Ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων
Ἰούς τ᾽ ἐκτάμνειν, ἐπί δ᾽ ἤπια φάρμακα πάσσειν,
Φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά,
Ἰητρὸς δὲ ἕκαστος ἐπιστάμενος περὶ πάντων.

ὡς τῆς ἰατρικῆς τέχνης ἰωμένης τὰ κάμνοντα σώματα διά τε φαρμάκων καὶ χειρουργίας.

Κεφ. λγ'. [30] Εἰ δ᾽ ἔτι καὶ τρίτον ἄλλο μόριον ἰάσεως ὑπῆρχεν τὸ διαιτητικὸν ἐν τοῖς καθ᾽ Ὅμηρον χρόνοις, ἐγὼ μὲν οὐκ ἔχω συμβαλεῖν, ὁ δ᾽ ἐμοῦ πρεσβύτερός τε ἅμα καὶ τὰ τῶν Ἑλλήνων πράγματα πιθανώτερος ἐπίστασθαι, Πλάτων ὁ φιλόσοφος, οὐ πάνυ τι χρῆσθαί φησι τοὺς πα-

munus eft: fed Attica potiffimum nomina, fecundo et Ionica me cognofcere fatebor, nonnulla etiam Dorica atque Aeolica; fed in hifce linguis plura me ignorare quam fcire, in Attica vero plura me fcire quam ignorare concedam. Quod fi tu et de nominibus loqui velis, Homerus utique canit:

Vir medicus multis aliis tibi dignior efto,
Dira venena trahens, et pharmaca mitia fundens,
Multa falubria mifcens, et letalia multa,
Doctior eft cunctis medicus mortalibus unus.

utpote arte medica languida corpora medicamentis chirurgicaque opera curante.

Cap. XXXIII. An vero et alia tertia medicationis pars diaetetica appellata Homeri temporibus extaret, ego nulla id conjectura affequi poffum. Sed me antiquior, et quem magis Graecorum res noffe verifimile eft, Plato philofophus, antiquos Asclepiadas hac medicinae parte non

λαιοὺς Ἀσκληπιάδας τούτῳ τῷ μέρει τῆς τέχνης. ἀλλ' ὅτι γε τῆς ἰατρικῆς ἐστιν μέρη ταῦτα τὰ τρία, καὶ ὡς ἡ τὰ παρὰ φύσιν ἔχοντα σώματα θεραπεύουσα τέχνη πρὸς ἁπάντων Ἑλλήνων ἰατρικὴ καλεῖται, σχεδὸν οὐδεὶς ἀντιλέγει. γυμναστικῆς δὲ τέχνης οὔπω μὲν ἦν τοὔνομα καθ' Ὅμηρον, οὐδὲ καλεῖταί τις ὅλως γυμναστὴς, ὥσπερ ἰατρὸς, ὅπου γε καὶ παρὰ Πλάτωνι τὸ μὲν τῆς γυμναστικῆς ὄνομα οὐ πολλάκις εὑρεῖν ἔστιν, παιδοτρίβην μέντοι καλεῖ μᾶλλον, ἢ γυμναστὴν τὸν τεχνίτην αὐτῆς. ἤρξατο γὰρ ὀλίγον ἔμπροσθεν τῶν Πλάτωνος χρόνων ἡ τέχνη τῶν γυμναστῶν, ὅτε περ καὶ τὸ τῶν ἀθλητῶν ἐπιτήδευμα συνέστη. πάλαι μὲν γὰρ εἷς ἀνὴρ ἐργαστὴς τῶν κατὰ φύσιν ἔργων ἀληθῶς εὐεκτικὸς, εἰς ἀγῶνα καταβαίνων, οὐ πάλην μόνον, ἀλλὰ καὶ δρόμον ἠγωνίζετο, καί τις ἐνίκα πολλάκις εἷς ἄμφω τε ταῦτα καὶ ἀκοντίζων, καὶ τοξεύων, καὶ δισκοβολῶν, καὶ ἅρματος ἐπιστατῶν, ὕστερον δὲ διεκρίθη, καὶ οἷόν περ ἔτι πεποίηκεν Ὅμηρος Ἐπειὸν, εἰς μὲν πάντα τὰ κατὰ φύσιν ἔργα πάντων ὕστατον, πρῶτον δ' εἰς πυγμὴν, ἧς ἐν

admodum usos esse asseverat. Verum medicinae tres has esse partes, artemque male habentia corpora curantem ab universa Graecia medicinam appellari, nemo fere est qui eat insitias. Gymnasticae autem artis nomen Homeri seculo nondum repertum erat, neque quisquam omnino gymnasta, ut medicus, vocabatur. Quemadmodum neque etiam apud Platonem gymnasticae nomen frequenter reperire licet, sed paedotribam magis quam gymnastam hujusce artis professorem appellat: nam paulo ante Platonis tempora gymnastarum ars exorta est, quo etiam tempore et athletarum exercitatio emersit. Priscorum enim seculis vir unus operarius naturalia munia exequens vere bono habitu robustus, in certamen descendens, non lucta modo, sed etiam cursu certavit, atque etiam duobus his et jaculo praeterea et arcu et disco et cursu alios unus superavit; postea vero haec disjuncta sunt, qualemque Homerus unum Epeum fecit ad cuncta quidem secundum naturam munia obeunda omnium ignavissimum, sed

ἄθλοις μόνοις ἡ χρεία, τοιοῦτοι πάντες ἐγένοντο, μήτ᾽ ἀρῶσαι, μήτε σκάψαι, μήθ᾽ ὁδὸν ἀνύσαι, μηδ᾽ ἄλλο μηδὲν εἰρηναῖον ἔργον, ἔτι δὲ μᾶλλον πολέμιον ἐργάσασθαι καλῶς δυνάμενοι.

Κεφ. λδ΄. Τὴν τούτων τῶν ἀνθρώπων εὐεξίαν ἔμπροσθεν ἐμεμψάμεθα, καὶ τὴν ἐπιστατοῦσαν αὐτοῖς ὁμοίως γυμναστικὴν, ἄλλην δ᾽ εὐεξίαν ἐπῃνέσαμεν, ἀσφαλῆ τε ἅμα καὶ πρὸς τὰς κατὰ φύσιν ἁπά(297)σας ἐνεργείας χρηστὴν, ἧς ὗλαι ποιητικαί τε ἅμα καὶ φυλακτικαὶ δύο ἐστὸν, ἥ θ᾽ ὑγιεινὴ προσαγορευομένη δίαιτα καὶ γυμνάσια. τεττάρων γὰρ οὐσῶν τῶν πασῶν ὑλῶν κατὰ γένος, ὑφ᾽ ὧν ἀλλοιοῦται τὸ σῶμα, χειρουργίας, καὶ φαρμακείας, καὶ διαίτης, καὶ γυμνασίων, ἡ μία μὲν ἄχρηστος τοῖς νοσοῦσιν, αἱ δύο δὲ τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσιν. ὁ μὲν γὰρ νοσῶν, εἰς πολλὰ καὶ φαρμάκων, καὶ χειρουργίας, καὶ διαίτης δεόμενος, εἰς οὐδὲν δεῖται γυμνασίων· ὁ δ᾽ ὑγιαίνων ἀκριβῶς γυμνασίων μὲν χρήζει καὶ διαίτης τινὸς, οὔτε δὲ φαρμάκων οὔτε χειρουργίας προσδεῖται.

ſtrenuum pugilem, qua arte in ſolis certaminibus uſus eſt, tales omnes evaſerunt, neque arare, neque fodere, neque iter facere, neque aliud quicquam pacis, ac multo minus belli opus egregie praeſtare valentes.

Cap. XXXIV. Horum hominum bonum habitum in ſuperioribus vituperavimus, artemque pariter gymnaſticam ipſos inſtruentem, aliumque bonum habitum laudavimus tutiſſimum juxta et ad omnes naturales actiones maxime idoneum; cujus materiae effectivae ſimul et conſervativae duae ſunt, et ſalubris vocata victus ratio, et exercitatio. Quatuor namque genere quum ſint omnes materiae, a quibus corpus noſtrum alteratur, chirurgia, pharmacia, exercitationes ac victus ratio, una eſt aegrotis inutilis, duae vero ſecundum naturam ſeſe habentibus. Aegrotans namque, in multis medicamina, manuum operam victusque rationem poſtulans, nulla ex parte exercitatione eget: exquiſite vero ſanus corpus exerceat, et certa quadam victus ratione utatur neceſſe eſt, ſed medicamenta aut chirurgiam non requirit.

Ed. Chart. VI. [511.] Ed. Bas. IV. (297.)

Κεφ. λε΄. [31] Τῆς οὖν ὑγιεινῆς τέχνης μέρος ἐστὶν ἡ γυμναστική. καὶ αὐτάρκως ὑπὲρ ἀμφοῖν ἡμᾶς ἐδίδαξεν Ἱπποκράτης, ὅσα τε χρὴ γινώσκειν ἀέρων τε πέρι, καὶ χωρίων, καὶ ὑδάτων, καὶ ἀνέμων, καὶ ὡρῶν, ὡσαύτως ἐδεσμάτων τε πέρι, καὶ πομάτων, καὶ ἐπιτηδευμάτων, ἀκριβέστατα γράψας ἅπαντα· συμπληροῦται γὰρ ἐκ τούτων ἡ δίαιτα. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπέρ τε καιροῦ, καὶ ποσότητος, καὶ ποιότητος, οὐ γυμνασίων μόνον, ἀλλὰ καὶ τρίψεως αὐτάρκως διεξῆλθεν. ἔοικε δὲ Πλάτων ἀπὸ μέρους ὀνομάζειν τὸ σύμπαν μόριον, οὐχ ὑγιεινὴν τέχνην, ἀλλὰ γυμναστικὴν προσαγορεύων, ὅτι τε ἐξαίρετον ἴδιον ὑπάρχει τοῖς ὑγιαίνουσιν, ὡς ἂν μηδ᾽ ὅλως αὐτῷ χρωμένων τῶν νοσούντων, ὅτι τε τοῦτο μόνον ἐνόμιζεν ἐπιστάτου δεῖσθαι. τὸ μὲν γὰρ ὑγιαῖνον ἀκριβῶς σῶμα, ταῖς κατὰ φύσιν ὀρέξεσιν χρώμενον, οὔτ᾽ ἐν ταῖς ποιότησιν, οὔτ᾽ ἐν τῷ καιρῷ τῆς χρήσεως ἐξαμάρτοι ἄν τι περὶ τὰ σιτία. περὶ μὲν δὴ τούτου λόγος ἕτερος. ἀλλ᾽ ὅτι γε καὶ Πλάτων ἑτέραν μὲν οἶδε τὴν ὡς μέρος τῆς περὶ τὸ σῶμα τέχνης γυμναστικήν, ἑτέραν δὲ τὴν νῦν εὐδο-

Cap. XXXV. Salubris igitur artis pars gymnaftica, abundeque de utroque praecepit Hippocrates, quaecunque de aëris natura, locorum, aquarum, ventorum annique temporum nofcenda funt, item de cibis, potibus atque vitae inftitutis accuratiffime omnia perfcribens: ex iftis enim diaeta completur: haud fecus et de idoneo tempore, magnitudine ac qualitate non exercitationis tantum, fed etiam frictionis fatis differuit. Plato a parte totum cognominare vifus eft, non falubrem artem, fed exercitatoriam appellans, tum quia exercitatio benevalentium praecipua ac propria eft, tanquam nullo pacto ipfa aegrotis utentibus, tum quod eam folam moderatore egere judicavit: quandoquidem exquifita fanitate fruens corpus, naturalibus appetitionibus utens, neque in quali, neque ufus tempore quicquam in fumendis cibis erroris committet. Sed de hoc alibi fermo habendus eft. Quod autem et Plato aliam gymnafticam ut artis corpus regentis partem noverit, aliam vero, quam nunc homines celebrant, ex

κιμοῦσαν, ἐκ τῶνδ᾽ ἂν μάλιστα μάθοις. ὑπογράψω γάρ σοι τὰς ῥήσεις αὐτοῦ· πρώτην μὲν τὴν ἐκ Γοργίου, τόνδε τὸν τρόπον ἔχουσαν. δυοῖν ὄντοιν πραγμάτοιν, δύο λέγω τέχνας. τὴν μὲν ἐπὶ τῇ ψυχῇ πολιτικὴν καλῶ, τὴν δὲ ἐπὶ τῷ σώματι μίαν μὲν οὕτως ὀνομάσαι οὐκ ἔχω σοι, μιᾶς δ᾽ οὔσης τῆς τοῦ σώματος θεραπείας, δύο μόρια λέγω, τὴν μὲν γυμναστικὴν, τὴν δὲ ἰατρικήν. ἐνταῦθα μὲν οὖν, ὅτι τε μία τοῦ σώματός ἐστιν ἡ θεραπευτικὴ τέχνη, δύο ἔχουσα τὰ πρῶτα μόρια, σαφῶς ἐδήλωσεν ὁ Πλάτων· ὅτι δὲ τῶν μὲν μορίων αὐτῆς ἐστιν ὀνόματα, τῆς δ᾽ ὅλης οὐκ ἔστιν, ὅτι τε καὶ πρὸς τὸ βέλτιστον ἀποβλέπει, καὶ ὡς ἡ εὐεξία τοῦτ᾽ ἔστιν, ἐκ τῶν τοιῶνδε φανερὸν, ὧν ἕκαστα ἐν ταὐτῷ διῆλθεν. σῶμά που καλεῖς τι καὶ ψυχήν. πῶς γὰρ οὔ; οὐκοῦν καὶ τούτοιν οἴει τινὰ εἶναι ἑκατέρου εὐεξίαν; ἔγωγε. τί δέ; δοκοῦσαν μὲν εὐεξίαν, οὖσαν δ᾽ οὔ; οἷον δὲ τοῖον λέγω. πολλοὶ δοκοῦσιν εὖ ἔχειν τὰ σώματα, οὓς οὐκ ἂν ῥᾳδίως αἴσθοιτό τις, ὅτι οὐκ εὖ ἔχουσιν, ἄλλος ἢ ἰατρός τε καὶ

his quifpiam comprehendere poterit; tibi enim eius verba fubjiciam, primaque ea, quae in Gorgia ad hunc modum fe habent. *Duae res quum fint, duas effe artes dico, unam animae, quam civilem appello, alteram corporis, quam et ipfam unam quo nomine appellem, non habeo; fed una quum fit corporis curatio, duas partes nomino, gymnafticam unam, medicatricem alteram.* Hoc loco unam effe artem corpus curantem, quae duas principes partes habeat, dilucide Plato monftravit, partesque ipfius effe nominatas, totam vero nomine carere, in optimumque refpicere, qui et bonus habitus dicitur, ex hifce declaratur; quorum fingula in eodem libro explicavit. *Corpus fane vocas aliquid et animam. Quidni? Igitur et iftorum amborum quendam effe bonum habitum non putas? Ego quidem. Quid vero? apparentem bonum habitum, fed non vere bonum? Quod autem dico, tale eft. Plerique corpore bene habere videntur, quos haud facile quispiam non bene habere fentiat, nifi medi-*

τῶν γυμναστικῶν τις. ἔν τε τοῖς ἑξῆς, ὅτι τε πρὸς τὸ βέλτιστον μὲν ἀποβλέπουσιν οἶδε, πρὸς δ᾽ αὖ τὸ ἥδιστον ὅ ὀψοποιός τε καὶ ὁ κομμωτὴς, αὐτός γε διεξέρχεται.

Κεφ. λς΄. Τὴν μὲν γὰρ τῶν τοὺς ἀθλητὰς γυμναζόντων γυμναστικὴν, ὑποδυομένην μὲν ὀνόματι σεμνῷ, κακοτεχνίαν δὲ οὖσαν, οὔπω μὲν εἰς τοσοῦτον ἀποκεχωρηκυῖαν τοῦ κατὰ φύσιν, εἰς ὅσον αὐτὴν νῦν προαγηόχασιν, ἤδη δ᾽ ἀρχομένην οὐ πρὸς τὸ βέλτιον ἀποβλέπειν, ἀλλ᾽ ἁπλῶς ὡς ἰσχὺν τῶν ἀντιπάλων καταβλητικὴν, ἐν τῷ τρίτῳ τῆς Πολιτείας ἐμέμψατο λέγων ὡδί. καὶ μὰ τὸν Δία, ἦ δ᾽ ὅς, σχεδόν τί γε πάντων μάλιστα, εἴ γε περαιτέρω γυμναστικῆς ἡ περιττὴ αὕτη ἐπιμέλεια τοῦ σώματος· καὶ γὰρ καὶ πρὸς οἰκονομίας, καὶ πρὸς στρατείας, καὶ πρὸς ἑδραίους ἀρχὰς ἐν πόλει δύσκολος. τὸ δὲ δὴ μέγιστον, ὅτι καὶ πρὸς μαθήσεις ἀστινασοῦν καὶ ἐννοήσεις τε καὶ μελέτας πρὸς ἑαυτὸν χαλεπὴ, κεφαλῆς τινας ἀεὶ διατάσεις καὶ [32] ἰλίγγους

cus aut gymnasticorum aliquis fuerit. Et in sequentibus, optimum istos intueri, quod vero sit jucundissimum, ab obsoniorum conditore, qui comptor dicitur, spectari, ipse late declarat.

Cap. XXXVI. Sed gymnasticam illam, qua instituuntur athletae, gravi quidem nomine decoratam, sed flagitiosam artem, nondum eousque extra naturae limites progressam, quousque eam nunc protulerunt, jam vero non optimum finem, sed absolute virium, quibus adversarii prosternantur, incrementum sibi proponere incipientem, in tertio de Republica libro vituperavit in hunc modum differens. *Profecto per Jovem,* inquit ille, *omnium fere potissimum, siquidem ultra gymnasticam supervacua ista corporis diligentia producatur: nam et domui gubernandae, et militiae, et sedentariis magistratibus in civitate gerendis incommoda est; praecipuum vero ac maximum, quod ad omnes disciplinas, cogitationes ac meditationes capessendas per se ipsam difficilis est, capitis semper aliquas distentiones atque ver-*

ὑποπτεύουσα καὶ αἰτιωμένη ἐκ φιλοσοφίας ἐγγίνεσθαι. ὥστε, ὅπη αὐτη, ἀρετῇ ἀσκεῖσθαι καὶ δοκιμάζεσθαι πάντη ἐμπόδιος. κάμνειν γὰρ οἴεσθαι ποιεῖ ἀεὶ, καὶ ὠδίνοντα μήποτε λέγειν περὶ τοῦ σώματος. ἔτι δὲ σαφέστερον ἐν τοῖς ἑξῆς, ὡς οὐκ ἰσχὺν καταβλητικὴν οἴεται τέλος εἶναι τῆς γυμναστικῆς, ἀλλὰ τὴν πρὸς τὰς κατὰ φύσιν ἐνεργείας χρείαν, ἐνεδείξατο λέγων ὡδί. αὐτά γε μὴν τὰ γυμνάσια καὶ τοὺς πόνους πρὸς τὸ θυμοειδὲς τῆς φύσεως βλέπων, κἀκεῖν᾽ ἐπεγείρων πονήσει μᾶλλον, ἢ πρὸς ἰσχὺν, οὐχ ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἀθληταὶ ῥώμης ἕνεκα σιτία καὶ πότους μεταχειρίζονται. δῆλος οὖν ἐξ ἁπάντων ὁ Πλάτων ἐστὶν τὴν Ἱπποκράτους ἀκριβῶς φυλάττων γνώμην ὑπὲρ τῆς γυμναστικῆς τέχνης ταύτης, ἧς τὸ τέλος ἐστὶν ἡ τῶν ἀθλητῶν εὐεξία. μέμφεται γὰρ αὐτὴν ὡς ἄχρηστον εἰς τὰς πολιτικὰς πράξεις ἁπάσας, ὅπερ ἑνὶ λόγῳ περιλαβὼν ἐκεῖνος ὡδί πως ἀπεφήνατο· διαθέσιος ἀθλητικῆς οὐ φύσει ἕξις ὑγιεινὴ κρείσσων. ὅτι δὲ καὶ σφαλερὰ πρὸς ὑγίειαν ἡ μά-

tigines reformidans, fapientiaeque ftudium eorum ortus caufam afferens. Quare, ubi ipfa adeft, in virtute exerceri atque probari undique impedimentum objicit: efficit enim, ut homo femper fe aegrotum opinetur, neque de corporis habitu queri unquam definat. Adhuc inferius evidentius gymnafticae finem non vires adverfarios profternentes, fed ufum ad naturales actiones effe confirmavit ita dicens: *Ipfas quidem exercitationes ac labores ad irafcibilem naturae partem refpiciens illamque excitans fubibit potius quam virium rationem habens, nec quemadmodum alii athletae roboris caufa cibos potufque adhibebit.* Undique igitur Platonis fententia perfpicua eft, Hippocratis mentem de huiufmodi arte gymnaftica exquifite obfervantis, cuius finis eft athletarum bonus habitus; ipfam enim tanquam ad omnia civilia negotia inutilem vituperat: quod brevi oratione ille complexus ita pronunciavit. *Affectione athletica non naturali falubris habitus melior eft.* Quod ipforum vero maxime ex-

λιστα κατωρθωμένη διάθεσις αὐτῶν ἐστιν, ἐφ᾽ ἣν σπεύδουσι, καὶ ὡς καὶ τοῦτ᾽ ἐγίνωσκον Ἱπποκράτης τε καὶ Πλάτων, εἴρηται μὲν καὶ δι᾽ ἄλλων.

Κεφ. λζ. Οὐ μὴν ἀλλ᾽, ἐπειδή περ ἅπαξ κατέστην εἰπεῖν τι περὶ τῆς μοχθηρᾶς εὐεξίας τε καὶ γυμναστικῆς, ὑπομνησθήσομαι καὶ τούτων ὡς ἔνι μάλιστα διὰ βραχυτάτων. τῆς ὑγιείας ἐν συμμετρίᾳ τινὶ τεταγμένης, ἀμετρίας ἐστὶ δημιουργὸς ἡ τοιαύτη γυμναστικὴ, πολλὴν καὶ πυκνὴν αὔξουσα σάρκα καὶ πλῆθος αἵματος ὡς ἔνι μάλιστα γλισχροτάτου παρασκευάζουσα. βούλεται γὰρ οὐ τὴν ἰσχὺν αὐξῆσαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ὄγκον τε καὶ τὸ βάρος τοῦ σώματος, ὥστε καὶ ταύτῃ χειροῦσθαι τὸν ἀνταγωνιστήν. οὔκουν ἔτι χαλεπὸν οὐδὲν ἐξευρεῖν, ὡς διὰ τοῦτο ἄχρηστός τε πρὸς τὰς κατὰ φύσιν ἐνεργείας ἐστὶν καὶ ἄλλως σφαλερά. ὅπερ γὰρ ἐν ἁπάσαις ταῖς ὄντως τέχναις ἀγώνισμά ἐστι μέγιστον εἰς ἄκρον ἀφικέσθαι τοῦ σκοποῦ, τοῦτ᾽ ἐν ταύτῃ μοχθηρότατόν ἐστιν, ὡς φυσικήν τινα διάθεσιν, ἀλλ᾽,

eellens affectio, ad quam potiffimum properant, ad fanitatem periculofa eft, quodque id Hippocrati Platonique ignotum non fuit, et alibi a nobis dictum eft.

Cap. XXXVII. Caeterum, quoniam femel de hoc non vere bono habitu, deque vitiofa gymnaftica fermonem inftitui, et haec de his, quam pauciffimis potero, perftringam. Quum in quadam moderatione fanitas fita fit, hujufmodi gymnaftica intemperiem exceffumque molitur, multam et folidam carnem procreans, fanguinisque copiam quam tenaciffimi adaugens. Neque enim vires tantum, fed etiam molem pondusque corpori adjicere conatur, ut hac etiam ratione adverfarius opprimi valeat. Neque igitur amplius reperire difficile eft, artem hanc omnibus naturalibus actionibus ideo effe inutilem, et alioqui periculis obnoxiam. Quod enim in omnibus veris artibus maximum ftudium eft ad fummum ejus, quod appetitur, pervenire, id in ifta peffimum eft, quum eum affectum, qui ex fententia Hippocratis praeter naturam

ὡς Ἱπποκράτης ἔλεγεν, οὐ φύσει κατασκευαζούσῃ. τὰ μὲν γὰρ τῆς φύσεως ἀγαθὰ προϊόντα τε καὶ ἐπιδιδόντα καὶ αὐξανόμενα γίνεται βελτίω, τὰ δ᾽ οὐ φύσει πάντα τοσούτῳ χαλεπώτερα, ὅσῳ καὶ μείζω. ὅθεν ἄφωνοί τινες αὐτῶν ἐξαίφνης, ἕτεροι δ᾽ ἀναίσθητοι, καὶ ἀκίνητοι, καὶ τελέως ἀπόπληκτοι γίνονται, τοῦ παρὰ φύσιν ὄγκου τοῦδε καὶ τοῦ πλήθους ἀποσβέσαντός τε τὴν ἔμφυτον θερμασίαν, ἐμφράξαντός τε τὰς διεξόδους τοῦ πνεύματος· ὅσοι δ᾽ ἂν αὐτῶν τὰ πρᾳότατα πάθωσιν, ἀγγεῖον ῥήξαντες ἐμοῦσιν ἢ πτύουσιν αἷμα. τοὺς μὲν δὴ τῆς τοιαύτης εὐεξίας δημιουργοὺς, ὧν ἐστι τὰ θαυμαστὰ ταυτὶ συγγράμματα, νῦν ὑπὸ τῶν τὰ ὦτα κατεαγότων περιφερόμενα, τελέως ἤδη τοῦδε τοῦ γράμματος ἀποδιαπομπησόμεθα. γινώσκεις γὰρ δή που καὶ σὺ, Θρασύβουλε φίλτατε, μηδ᾽ ἀποκρίσεως αὐτοὺς ἀξιουμένους ὑπ᾽ ἐμοῦ. τί γὰρ ἂν καὶ πλέον εἴη τοῖς χθὲς μὲν καὶ πρώην πεπαυμένοις τοῦ παρὰ φύσιν ἐμπίπλασθαί τε καὶ κοιμᾶσθαι, τόλμης δ᾽ εἰς τοσοῦτον ἥκουσιν, ὥσθ᾽, ὑπὲρ ὧν οὐδὲ τοὺς ἱκανῶς ἠσκηκότας ἀκολου-

eft, tanquam naturalem adipifci contendat. Siquidem naturae bona, quo procedunt magis, crefcunt atque augentur, eo meliora evadunt; non naturalia vero omnia tanto deteriora funt, quanto majora. Unde iftorum nonnulli repente obmutescunt; alii fenfum motumque amittunt ac penitus attoniti fiunt, mole ifta praeter naturam ac multitudine infitum calorem extinguente, liberumque fpiritui tranfitum intercludente; quicunque autem ex ipfis mitiora patiuntur, effracto vafe fanguinem vomunt aut expuunt. Hujufce igitur boni habitus opifices, quorum haec mirabilia funt volumina, quae a corruptas aures habentibus in praefentia circumferuntur, jam prorfus ab hoc noftro libro ablegemus, fiquidem tu quoque, cariffime Thrafybule, cognofcis, iftos neque dignos effe putari, ut a me refponfionem accipiant. Quid enim iftis plus erit, qui heri aut nudiustertius praeter naturam crapulari atque dormire defierunt, ad tantumque audaciae pervenerunt, ut de rebus illis temere impudenterque contendant, de quibus neque illi facile pronun-

θίας τε καὶ μαχομένων διάγνωσιν ἔχει εὐπετῶς ἀποφήνασθαι, περὶ τούτων ἀναισχύντως διατείνεσθαι; τί μάθοιεν ἂν οὗτοι βα(298)θὺ καὶ σοφὸν καὶ ἀκριβὲς ἀκούσαντες θεώρημα; θαυμαστὸν μὲν τἂν ἦν, εἰ τοῖς μὲν [33] ἐκ παίδων ἀσκουμένοις ἐν τοῖς ἀρίστοις μαθήμασιν οὐχ ἅπασιν ὑπάρχει κριταῖς ἀγαθοῖς εἶναι τῆς τοιαύτης θεωρίας, ὅσοι δ᾽ ἀσκοῦνται μὲν, ὥστ᾽ ἐν ἄθλοις νικᾷν, ἀφυεῖς δὲ ὄντες κἀκεῖ στεφάνων μὲν ἠτύχησαν, ἐξαίφνης δ᾽ ἀνεφάνησαν γυμνασταὶ, τούτοις ἄρα μόνοις ὑπάρξει νοῦς περιττός. καὶ μὴν ἐγρήγορσις μᾶλλον καὶ φροντὶς οὐκ ἀμαθῆ ἢ ὕπνος ὀξὺν τὸν νοῦν ἀπεργάζονται, καὶ τοῦτο πρὸς ἁπάντων σχεδὸν ἀνθρώπων ᾄδεται, διότι πάντων ἐστὶν ἀληθέστατον,

Παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον.

ἴσως οὖν ἡ κόνις ἔτι μόνη σοφίαν αὐτοῖς ἐδωρήσατο. τὸν μὲν γὰρ πηλὸν, ἐν ᾧ πολλάκις ἐκυλινδοῦντο, τίς ὑπολαμβάνει σοφίας εἶναι δημιουργὸν, ὁρῶν γε καὶ τοὺς σῦς ἐν αὐτῷ διατρίβοντας; ἀλλ᾽ οὐκ ἐν τοῖς ἀποπάτοις εἰκὸς, ἐν

ciare audent, qui jamdiu earum cohaerentiam pugnantemque naturam assequi studuerunt? Quodnam isti profundum, eruditum graveque praeceptum audientes condiscere potuerunt? Mirandum esset medius fidius, si, quum neque illi omnes, qui a primis pueritiae temporibus in optimis disciplinis versati sunt, boni contemplationis hujusce judices esse valeant, illi, qui sese in certaminibus ad vincendum exercuerunt, degeneres autem et ibi victoria caruerunt, ac repente gymnastae effecti sunt, soli mentis acumine praecellent. Atqui vigilia cogitatioque non rudis magis quam somnus perspicax ingenium reddunt, idque ab omnibus fere hominibus, quoniam omnium verissimum est, adagium decantatur:

Crassus venter subtilem mentem non parit.

Forsan igitur pulvis adhuc solus sapientiam ipsis comparavit; nam lutum, in quo crebrius volutati sunt, quis sapientiae conditorem esse arbitretur, et sues cernens in ipso convolvi? At non in latrinis, inter quas quotidie

οἷς διημέρευον, ἀγχίνοιαν φύεσθαι. καὶ μὴν παρὰ ταῦτ᾽ οὐδὲν ἄλλο πρότερον ἔπραττον· ὅλον γὰρ ἑωρῶμεν αὐτῶν τὸν βίον ἐν ταύτῃ τῇ περιόδῳ συστρεφόμενον, ἢ ἐσθιόντων, ἢ πινόντων, ἢ κοιμωμένων, ἢ ἀποπατούντων, ἢ κυλινδουμένων ἐν κόνει τε καὶ πηλῷ.

Κεφ. λη΄. Τούτους οὖν ἀποπέμψαντες, (οὐ γὰρ κακοτεχνίας, ἀλλὰ τέχνας ἥκομεν ἐπισκεψόμενοι,) τοὺς τῆς ὄντως γυμναστικῆς ἐπιστήμονας ἤδη καλῶμεν, Ἱπποκράτην τε καὶ Διοκλέα, καὶ Πραξαγόραν, καὶ Φιλότιμον, Ἐρασίστρατόν τε καὶ Ἡρόφιλον, ὅσοι τ᾽ ἄλλοι τὴν ὅλην περὶ τὸ σῶμα τέχνην ἐξέμαθον. ἤκουσας δή που ἀρτίως Πλάτωνος λέγοντος, ὡς οὐδέν ἐστιν ἴδιον ὄνομα. μὴ τοίνυν ζήτει ἓν ὄνομα κατὰ πάσης τῆς περὶ τὸ σῶμα τέχνης, οὐ γὰρ εὑρήσεις· ἀλλ᾽ εἴπερ ποτὲ καταστα[ί]ης ὑπὲρ αὐτῆς εἰπεῖν, ἀρκείτω σοι Πλάτωνα μιμησαμένῳ διελθεῖν, ὡς μιᾶς οὔσης τῆς τοῦ σώματος θεραπείας δύο μόρια λέγω, τὴν μὲν γυμναστικήν, τὴν δὲ ἰατρικήν, ὑγιαινόντων μὲν δηλονότι τὴν γυμναστι-

vitam traduxerunt, par eſt ingenii ſolertiam procreari; atqui praeter haec nihil aliud ipſi prius agebant. Omnem enim ipſorum vitam in hoc circo verſari conſpeximus, aut edentium, aut bibentium, aut dormientium, aut ventrem exonerantium, aut ſeſe in pulvere lutoque volventium.

Cap. XXXVIII. His itaque dimiſſis, (veras enim artes et non vitioſas contemplaturi in hunc ſermonem incidimus,) legitimae gymnaſticae auctores jam accerſamus, Hippocratem, Dioclem, Praxagoram, Philotimum, Eraſiſtratum atque Herophilum, et quicunque alii totam artem ad corpus pertinentem didicerunt. Proxime vero Platonem dicentem audiviſti, ejus nullum eſſe proprium nomen. Ne igitur totius artis corpus curantis unum nomen quaerito, neque enim invenies. Verum, ſi forte de ipſa ſermonem habere inſtitueris, contentus ſis, Platonem imitatus, ita differere: *Una quum ſit corporis curatio, duas ejus partes appello, unam gymnaſticen, alteram curatricem,*

κήν, νοσούντων δὲ τὴν ἰατρικήν. ἀλλ' ἐκεῖνο μᾶλλον ἐπισκέψεως ἄξιον, ὅτι μὴ τὴν ὑγιεινὴν τέχνην ὁ Πλάτων ἀντιδιεῖλε τῇ ἰατρικῇ, καθάπερ ἐποίησαν οἱ προειρημένοι πάντες ἄνδρες, ὧν, εἰ βούλει, μνημονεύσωμεν ἑνὸς, ἐπειδὴ καὶ πρόχειρα πᾶσίν ἐστιν αὐτοῦ τὰ συγγράμματα. λέγει τοίνυν Ἐρασίστρατος ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ὑγιεινῶν· οὔτε γὰρ ἰατρὸν εὑρεῖν ἔστιν, ὅστις δέδωκεν αὑτὸν εἰς τὴν περὶ τῶν ὑγιεινῶν πραγματείαν. εἶτ' ἐφεξῆς· αἱ μὲν γὰρ παρά τι πάθος γιγνόμενον ἀπεψίαι καὶ αἱ τούτων θεραπεῖαι εἰς ἰατρικὴν, καὶ οὐκ εἰς τὴν τῶν ὑγιεινῶν πραγματείαν πίπτουσιν. εἶτ' αὖθις ἔτι προελθών· εἰ δέ τις εἴη φαυλότης περὶ τὸ σῶμα, δι' ἣν τὰ προσφερόμενα αἰεὶ διαφθαρήσεται, καὶ οὕτως εἰς τὴν αὐτὴν κακοχυμίαν τοῖς προϋπάρχουσιν ἥξει, τὴν τοιαύτην διάθεσιν ἰατροῦ καὶ οὐχ ὑγιεινοῦ λύειν. εἶτ' ἐφεξῆς· τὸ λέγειν περὶ τούτων ἢ λύειν ταύτας ἰατροῖς καὶ οὐχ ὑγιεινοῖς ἐπιβάλλει. φαίνεται γὰρ οὗτος οὐ μόνον ὑγιεινήν τινα ὀνομάζων τέχνην ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, ἀλλὰ

fanorum quidem gymnafticen, aegrorum vero curatricem. Sed illud magis confideratione dignum, Platonem non falubrem artem curatrici in partitione oppofuiffe, quemadmodum antedicti omnes viri fecerunt: quorum unius (fi placet) meminero, quoniam ejus libri paffim celebrantur. Inquit igitur Erafiftratus in primo De tuenda fanitate: *Neque enim medicus inveniri poteft, qui fefe ad tractanda falubria contulerit.* Deinde fubjungit: *Cruditates enim ab aliquo affectu provenientes et ipfarum curationes ad medicativam, non ad falubrium tractationem rediguntur.* Deinde iterum progrediens addit: *Si quod vero in corpore vitium extiterit, propter quod affumpta femper corrumpentur, atque ita in aeque malos fuccos, ac funt priores, convertuntur, hujusmodi affectionem medici eft, non tuendae fanitatis magiftri, diffolvere.* Item paulo poft: *Praecipere de his, aut has difcutere, medicos, non falubres, decet.* Videtur enim ifte non artem quandam folum, perinde ut alii omnes, fed etiam ejus

καὶ τὸν τεχνίτην αὐτῆς ὑγιεινὸν, ὥσπερ, οἶμαι, καὶ τὸν τῆς ἰατρικῆς ἰατρὸν, ἵνα τῆς περὶ τὸ σῶμα θεραπευτικῆς τέχνης, ἧς οὐδὲν ἦν ὄνομα τοῖς Ἕλλησιν ἴδιον, εἰς δύο τὰ πρῶτα τμηθείσης, ὥσπερ αὐτὰς τὰς τέχνας ἰατρικήν τε καὶ ὑγιεινὴν, οὕτως καὶ τοὺς τεχνίτας αὐτῶν ὀνομάζωμεν ὑγιεινόν τε καὶ ἰατρόν. ὡσαύτως δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἰατρῶν ἐχρήσαντο τοῖς ὀνόμασιν.

Κεφ. λθ'. [34] Ἀλλ', ὡς ἔοικεν, οὔπω κατὰ Πλάτωνα σύνηθες ἦν τοῖς Ἕλλησιν οὔτε ὑγιεινὴν τὴν τέχνην, οὔτε τὸν ἐπιστήμονα καλεῖν ὑγιεινόν. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τὸ τοῦ Ἱπποκράτους ὑγιεινὸν ὑγιεινὸν, ἀλλὰ τὸ μέν τι περὶ διαίτης ἐπιγέγραπται, τὸ δέ τι περὶ ὑδάτων, καὶ ἀέρων, καὶ τόπων. τάχα δ', ὡς ἔφην, οὐδὲ χρείαν εἶναι διαίτης ὁ Πλάτων ἐνόμιζεν τοῖς ὑγιαίνουσιν, ἀλλ' ἀρκεῖν μόνην γυμναστικήν. οὐδὲ γὰρ τὸ ἀναληπτικὸν μόριον ἢ τὸ προφυλακτικὸν ἴσως ἡγεῖται προσήκειν τῇ γυμναστικῇ. μέσα γὰρ, ὡς ἔφην, αὐτὰ τεταγμένα δυνατόν ἐστιν, ὁποτέρῳ τις βούλεται, προσνέμειν. ἀλλ' εἰ καὶ ταῦτά τις τοῖς ἰατροῖς ἐπιτρέψειεν,

profefforem falubrem appellare, quemadmodum, ut cenfeo, et medicativae profefforem medicum vocat: ut artis corpus curantis, cujus nullum proprium apud Graecos nomen erat, in duas principes partes diftributae, ficut ipfas partes medicativam falubremque, ita et earum profeffores medicum falubremque appellemus. Eodem modo autem et plerique alii medici nominibus ufi funt.

Cap. XXXIX. Caeterum, ut videtur, Platonis temporibus nondum Graeci aut artem ipfam, aut ejus profefforem falubrem appellare confueverant. Neque enim Hippocratis liber falubris falubris infcribitur, fed alter de ratione victus, alter de aquis, aëre et locis infcribitur. Forfitan autem, ut proxime retuli, neque fanis opus effe ratione victus Plato opinabatur, fed ipfis gymnafticam folam fufficere; neque enim inftaurativam partem aut praefervativam ad gymnafticam fortaffe pertinere exiftimabat: medias enim ipfas (ut dixi) collocatas, utri volueris, adjicere potes. Quod fi et ipfa medicativae adjungas,

ὀλίγον ἐστὶ τὸ ὑγιεινὸν, ἀέρων τε πέρι, καὶ ὑδάτων, καὶ χωρίων, καὶ γυμνασίων, καὶ σιτίων ἐπισκοπούμενον· καίτοι γε οὐδὲ περὶ σιτίων ἁπάντων, ἀλλ᾽ ὅσα τοῖς ὑγιαίνουσιν ἁρμόττει μόνον. τάχα δ᾽, ἐπειδὴ καὶ τὰ τῶν ἀέρων τε καὶ χωρίων καὶ ὑδάτων ἔφθανεν ἤδη γιγνώσκεσθαι τοῖς ἰατροῖς, ὡς ἂν καὶ πρώτου τοῦ θεραπευτικοῦ μορίου συστάντος, οὐδὲν ἔτι προσεπιμαθεῖν αὐτῶν ἐνέλιπεν εἰς τὸ μὴ μόνον ἰατροῖς, ἀλλὰ καὶ ὑγιεινοῖς γενέσθαι, πλὴν τῆς περὶ τὰ γυμνάσια τέχνης. οὔκουν οὐδὲ ἀπεικὸς, οὐδ᾽ ἀπὸ μόνου τοῦ προσαγορευθέντος ὀνομασθῆναι τὸ σύμπαν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὑπὲρ ὀνόματός ἐστιν, οὐ περὶ πράγματος σκοπεῖσθαι.

Κεφ. μ′. Καὶ εἴ τις, ὅπερ καὶ πρόσθεν εἶπον, αὐτὸ δὴ τοῦτο γιγνώσκων, ὅτι μὴ καὶ περὶ πράγματος ὁ λόγος, ἀλλ᾽ ὀνόματός ἐστιν, ἐμὲ κελεύσειεν ἀποφαίνεσθαί τι καὶ περὶ τοῦδε, βέλτιον ὀνομάζειν ἐρῶ τοὺς δύο τὰ πρῶτα μόρια φάσκοντας τῆς ὅλης τέχνης ὑγιεινόν τε καὶ θεραπευτικὸν, εἴ γ᾽ ἐν ταῖς μεθόδοις ταῖς διαιρετικαῖς ἐμάθομεν

exigua erit falubris portio de aëre, aqua, locis, exercitationibus cibisque tantum confiderans; atqui neque de cibis omnibus, fed de illis tantum, qui ad fecunda fruentes valetudine pertinent. Quin etiam fortaffe, quum aëris, regionum aquarumque notitiam medicus praeoccupaffet, utpote curativa parte ante conftituta, nihil amplius de ipfis non folum medicis, fed etiam falubribus inftituendis, praeter artem exercitationum rationem tradentem difcendum fuperat. Quam ob rem neque abfurdum fuit et a parte nomen habente totum appellari. Verum haec de nomine eft, non de re difputatio.

Cap. XL. At fi quifpiam (quod et fupra pofui) id ipfum perfpiciens, non de re, fed de vocabulo inftitutum effe fermonem, me et de hoc aliquid dicere praecipiat, melius eos facere dixero, qui duas totius artis principes partes falubrem curativamque appellant; quandoquidem in dividendi methodis didicimus ejufdem ge-

Ed. Chart. VI. [34.] Ed. Baf. IV. (298.)

ἀντιδιαιρεῖν ἀλλήλοις ὁμογενῆ πράγματα. τῷ γὰρ, εἰ τύχοι, τῶν ζώων εἰπόντι τὰ μὲν ἐναέρια, τὰ δ᾽ ἔνυδρα, προσθεῖναι τούτοις τὰ λογικὰ προφανῶς ἄτοπον. ἡ μὲν γὰρ προτέρα διαίρεσις ἔμπυρά τε καὶ ἔγγεια προσκεῖσθαι ποθεῖ· ταῦτα γὰρ ἀνάλογόν ἐστι τοῖς ἐναερίοις τε καὶ ἐνύδροις· ἡ δ᾽ αὖ δευτέρα τοῖς λογικοῖς ἀντιδιαιρεῖσθαι βούλεται τὰ ἄλογα. κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ τῷ μὲν θνητῷ τὸ ἀθάνατον, ἀγρίῳ δὲ τὸ ἥμερον, καὶ πεζῷ τὸ πτηνὸν καὶ τὸ νηκτόν· ἐσχάτη γὰρ ἀτοπία τῶν ζώων, εἰ τύχοι, τὰ μὲν ἀθάνατα λέγειν εἶναι, τὰ δὲ πεζὰ, τὰ δὲ δίποδα. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τῆς περὶ τὸ σῶμα τέχνης, εἴ τις ἐθέλοι τέμνων ἐξευρίσκειν τὰ μόρια, τὸ μὲν τοὺς νοσοῦντας ἰώμενον ἰατρικῆς τέχνης λεχθήσεται, τὸ δὲ τῶν ὑγιαινόντων προνοούμενον ὑγιεινῆς. καὶ τούτου γ᾽ ἔτι κάλλιον, ὡς ἡμεῖς ἔμπροσθεν ἐλέγομεν, τῆς περὶ τὸ σῶμα τέχνης ἐπανορθωτικῆς τινος οὔσης, τὸ μὲν κατὰ μεγάλα τὴν ἐπανόρθωσιν ποιούμενον ἰατρικόν τε καὶ ἰατρικὴ ὀνομασθήσεται, τὸ δὲ κατὰ σμικρὰ, καὶ διὰ τοῦτο λανθάνον, εἰ

neris res per oppofita membra partiri. Exempli namque gratia de animalibus dicens alia effe aërea, alia aquatilia, fi addat, alia rationabilia, perabfurdum evidenter faceret: nam prior partitio ignea terreftriaque adjici poftulat; haec enim proportione aëriis aquatilibusque refpondent; rurfus autem fecunda in dividendo rationalibus irrationalia opponi requirit, ac eadem ratione mortali quidem immortale, fero manfuetum, pedeftri volucre natatileque opponitur: extremae namque abfurditatis eft animalium aliqua immortalia effe dicere, aliqua pedeftria, aliqua bipeda. Ad eundem fane modum in arte, quae circa corpus occupatur, fi quis eam partiens invenire partes quaerat, et aegros curantem medicativam, et fanis confulentem falubrem appellabit. Quin imo etiam melius, ut et nos antea dicebamus, ars corporis-curam habens emendatrix quum fit, qua parte magna vitia corrigit, medicativa feu medicatrix nominabitur, qua vero exiguas noxas tollit, ideoque prae exiguitate, num etiam ab initio cor-

τὴν ἀρχὴν ἐπανορθοῦται, φυλακτικόν. ἔτι δὲ κάλλιον ὀνομάσεις ἀπὸ τῶν ὑλῶν αὐτὰ, νοσερὸν μὲν τὸ ἕτερον, ὑγιεινὸν δὲ θάτερον. εἰ δ᾽ αὖ πάλιν ἐθέλοις τέμνειν τὸ ὑγιεινὸν ἢ φυλακτικὸν, (εἴρηται γὰρ, ὡς ἑκατέρως ἐγχωρήσει προσαγορεύειν,) ἀπὸ μὲν τῆς ὑποκειμένης ὕλης εἰς τρία τεμεῖς, ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται, τό τ᾽ ἀναληπτικὸν ὀνομαζόμενον, καὶ τὸ κατ᾽ εἶδος ὑγιεινὸν, καὶ πρὸς τούτοις τὸ εὐεκτικόν. ὑποβέβληται γὰρ [35] ἡ ἴδιος ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων ὕλη, τῷ μὲν τὸ κατὰ σχέσιν ὑγιαῖνον σῶμα, τῷ δὲ τὸ καθ᾽ ἕξιν, τῷ τρίτῳ δὲ τὸ καλούμενον εὐεκτικόν· συμβέβηκε γὰρ ὁμωνύμως λέγεσθαι τοῖς μορίοις τῆς τέχνης αὐτὰ τὰ σώματα. κατὰ δὲ τὰς ὕλας τῶν βοηθημάτων εἴπερ ἡ τομή σοι γένοιτο, τετραχῇ διαιρήσεις τὴν φυλακτικήν τε καὶ ὑγιεινὴν ταύτην τέχνην. ἔσται γὰρ αὐτῆς ἡ μὲν ἐν προσφερομένοις, ἡ δὲ ἐν ποιουμένοις, ἡ δὲ ἐν κενουμένοις, ἡ δὲ ἐν τοῖς ἔξωθεν προσπίπτουσιν ἀναστρεφομένη· διὰ τούτων γὰρ ἡ ὑγίεια φυλάττεται. τὸ μὲν οὖν ἐν (299) τοῖς προσφερομένοις τῆς ὑγιεινῆς τέχνης μέρος ἐδεσμάτων τ᾽ ἐστὶ καὶ πομάτων

rigat, fenfum fubterfugiens, confervatrix dicetur. Quin etiam aptius a materiis has partes morbidam unam, falubrem alteram appellaveris. Quod fi rurfus velis falubrem feu confervativam partiri, (utroque enim modo licere appellare dictum eft,) a fubjecta ipfam materia in tria diduces, ut fupra retulimus, in analepticen dictam et in falubrem fecundum fpeciem, praeterea et in boni habitus effectricem; nam fingulis dictis partibus propria materia fubjicitur, uni fecundum habitudinem valens corpus, alteri fecundum habitum, tertiae bono habitu praeditum; accidit enim ipfa corpora eodem cum partibus artis nomine appellari. Quod fi fecundum auxiliorum materias artem hanc falutarem confervatricemque diftribuas, in quatuor partes fecabitur; una fiquidem in affumptis, altera in iis, quae fiunt, tertia in iis, quae evacuantur, quarta in forinfecus occurfantibus verfatur; per haec enim fanitas cuftoditur. Pars igitur falubris artis in iis, quae affumuntur, verfans ciborum potionumque ad fanitatis

ἐπιστήμη τῶν εἰς ὑγιείας φυλακὴν ἀνηκόντων, τὸ δ᾽ ἐν τοῖς κενουμένοις ἱδρώτων τε καὶ διαχωρημάτων, οὔρων τε καὶ ὅλως ἁπάντων τῶν ἐκ τοῦ σώματος ἡμῶν ἐκκενοῦσθαι δεομένων, τὸ δὲ τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων ἀέρος, ὕδατος, ἅλμης, θαλάττης, ἐλαίου τῶν τε ἄλλων ἁπάντων τῶν τοιούτων. ἔτι δὲ τὸ τέταρτόν τε καὶ λοιπὸν ὅπερ ἐν τοῖς ποιουμένοις ἐτέτακτο μέρος τῆς τέχνης ἐν γυμνασίοις ἐστὶ καὶ τοῖς καλουμένοις ἐπιτηδεύμασιν. καὶ γὰρ ἐγρήγορσις, καὶ ἀγρυπνία, καὶ ὕπνος, καὶ ἀφροδίσιά τε καὶ θυμὸς, καὶ φροντὶς, καὶ λουτρὸν ἐκ τούτου τοῦ γένους ἐστὶν, καὶ χρὴ διαγινώσκειν τῶν ὑγιεινῶν ἑκάστου τῶν εἰρημένων ποσότητά τε καὶ ποιότητα, καὶ καιρόν.

Κεφ. μα΄. Πολλοστὸν οὖν μέρος γίνεται τῆς ὑγιεινῆς τέχνης ἡ περὶ τῶν γυμνασίων ἐπιστήμη. δικαιότερον γὰρ, οἶμαι, καλεῖν ἐστι γυμναστικὴν τέχνην, ἥτις ἂν ἐπιστήμη τῆς ἐν ἅπασι τοῖς γυμνασίοις ᾖ δυνάμεως, ὡς τό γε περὶ τῶν κατὰ τὴν παλαίστραν ἐπίστασθαι μόνον ἐσχάτως πω μικρόν ἐστι, καὶ πᾶσιν ἥκιστα χρήσιμον. ἐρέσσειν οὖν ἀμει-

custodiam pertinentium scientia est; quae vero in iis, quae evacuantur, sudores, dejectiones, urinas, in universumque omnia, quae corpus nostrum excernere debet, considerat; quae exterius incidentium est, aërem, aquam, salsuginem, mare, oleum, aliaque hujusmodi omnia speculatur. At quarta pars artis, quae superest, in iis quae aguntur posita, exercitationibus appellatisque studiis continetur: expergefactio namque et vigilia, somnus, venus, ira, curae, lavatio ex hoc genere sunt. Atque singulorum enumeratorum salubrium quantitas, qualitas, occasio dignoscenda est.

Cap. XLI. Quantula igitur salubris artis pars est de exercitationibus scientia? rectius enim puto gymnastica ars appellabitur, quae omnium exercitationum facultatis cognitio est. Nam quae ad palaestram solum pertinent, cognoscere perquam exiguum est, omnibusque mortalibus minime utile. Quandoquidem navigare, fode-

νόν ἐστι, καὶ σκάπτειν, καὶ θερίζειν, καὶ ἀκοντίζειν, καὶ τρέχειν, καὶ πηδᾷν, καὶ ἱππάζεσθαι, καὶ κυνηγετεῖν, ὁπλομαχεῖν τε καὶ σχίζειν ξύλα, καὶ βαστάζειν, καὶ γεωργεῖν, ἅπαντά τε τἄλλα κατὰ φύσιν ἐργάζεσθαι κρεῖττον, ἢ κατὰ παλαίστραν γυμνάζεσθαι. καί σοι πάρεστιν ἤδη σκοπεῖν, οὐ μόνον ὅτι πολλοστόν ἐστι μόριον ὑγιεινῆς τέχνης ἡ γυμναστική, ἐλάχιστον δ᾽ αὖ πάλιν ἐστὶ τῆς γυμναστικῆς τὸ περὶ τῶν κατὰ παλαίστραν μόριον, ὅτι τε τούτῳ παράκειται τὸ τῶν ἀθλητῶν ἐπιτήδευμα, καὶ διαθέσεώς τινος ἀπεργαστικὸν, οὐ φύσει, καὶ κακοτεχνίαν ἐπιστατοῦσαν ἔχον, ὑποδυομένην μὲν τέλει χρηστῷ τῆς εὐεξίας, ἄλλο δ᾽ ἔτι μᾶλλον ἢ εὐεξίαν ἐργαζόμενον, ἀλλὰ ὅτι τῆς μὲν τοιαύτης κακοτεχνίας οἱ δυστυχῶς ἀθλήσαντες ἐξαίφνης ἐπιστήμονες ἀναφαίνονται, τῆς δ᾽ ὄντως γυμναστικῆς Ἱπποκράτης καὶ ὁ προειρημένος ἅμ᾽ αὐτῷ χορὸς ἐπιστήμων ἐστίν. ὥσπερ δ᾽ ἐν τοῖς κατὰ ἰατρικὴν οὐχ ἅπασιν ὀρθῶς ἅμα εἴρηται πάντα, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδὲ περὶ γυμνασίων. ἀλλὰ νῦν οὐ πρόκειται διελέγχειν τοὺς κακῶς ὑπὲρ αὐτῶν

re, metere, jaculari, currere, saltare, equitare, venari, armis certare, ligna findere, bajulare, et agrum colere, omniaque alia secundum naturam facere, quam lucta exerceri, melius est. Unde tibi iam intueri licet, non modo salubris artis portiunculam esse gymnasticam, sed etiam gymnasticae minimam esse particulam luctandi studium; huicque cognata athletarum professio, et affectionis cujusdam non naturalis effectiva, vitiosamque artem sibi propositam habens, optimum quidem boni habitus finem prae se ferentem, sed omnia alia potius quam bonum habitum producentem. At huius improbae artis isti misere luctati repente scientissimi evaserunt, verae autem legitimaeque gymnasticae Hippocrates et nuper cum ipso enumeratus illustrium virorum coetus peritus est. Quemadmodum vero ad curativam partem pertinentia non rite omnia ab omnibus simul tradita sunt, perinde et de exercitationibus non vera omnia praecepta tradidere. Verum in praesentia perperam de ipsis loquutos

ἐγνωκότας, ἀλλ' ἐξηγεῖσθαι τοὔνομα τῆς γυμναστικῆς, ὡς ἔστιν ἐπιστήμη τις ἥδε τῶν ἐν γυμνασίοις δυνάμεων, ὥσπερ ἡ φαρμακευτικὴ τῶν ἐν φαρμάκοις· ἄμφω γὰρ ταῦτα τὰ μόρια τὴν κλῆσιν ἀπὸ τῶν ὑλῶν ἔσχηκεν ὁμοίως τοῖς ἄλλοις οἷς ὀλίγον ἔμπροσθεν εἶπον.

Κεφ. μβ'. [36] Καὶ δῆλον ὡς, ὅσοι τὴν γυμναστικὴν ἀντιδιαιροῦσι τῇ ἰατρικῇ, κακῶς γινώσκουσιν. ἡ μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς ὕλης, ἡ δ' ἀπὸ τῆς καθόλου τε καὶ γενικῆς ἐνεργείας ὠνόμασται. πρῶται μὲν γάρ εἰσιν αἱ κατὰ μέρος ἐνέργειαι, καθῆραι δι' ἐλλεβόρου καὶ σκαμμωνίας, εἰ τύχοι, καὶ τεμεῖν φλέβα, καὶ ὀστοῦν ἐκκόψαι, καὶ ἀσιτῆσαι προστάξαι, καὶ δοῦναι τροφήν· ἐπ' αὐταῖς δ' ἕτεραι γενικώτεραί τε καὶ ἤδη καθόλου, φαρμακεῦσαι, καὶ χειρουργῆσαι, καὶ διαιτῆσαι, καὶ τούτων ἁπασῶν κοινὴ, τὸ ἰάσασθαι, καθάπερ, οἶμαι, πάλιν ἐπὶ ταῖς περὶ τὰ ὑγιαίνοντα γιγνομέναις ἐνεργείαις ἁπάσαις κοινὴ ἡ φυλακή. καὶ ὅστις ἀντιδιαιρεῖται τῷ ἰατρικῷ τὸ φυλακτικὸν, ὁμογενῶν ποιεῖται τὴν

castigare propositum non est, sed gymnasticae nomen declarare, quod scilicet haec facultatum in exercitationibus positarum, quemadmodum et medicamentaria facultatum in medicamentis repertarum, scientia quaedam est: ambae enim hae partes a materiis denominationem sortitae sunt, sicut et aliae, quas paulo ante recensui.

Cap. XLII. Atque hinc eos male sentire constat, qui in dividenda tota arte gymnasticam medicativae opponunt; illa namque a materia, haec a generali communique actione appellationem habet. Nam primae actiones singulares sunt, veratro aut scammonia exempli causa purgare, venam aperire, os excidere, inediam indicere, cibum exhibere; post has aliae communiores ac jam universales, medicari, manus opera uti, rationem victus instituere, omnibusque istis commune mederi, quemadmodum, ut puto, iterum actionibus circa sana corpora accommodatis omnibus communis est conservatio. Ac quisquis per divisionem medicativo conservativum opponit,

ἀντίθεσιν, ἄμφω γὰρ ἀπὸ τῆς ἐνεργείας ὠνόμασται, καθάπερ αὖ πάλιν ἀπὸ τῆς ὑποκειμένης ὕλης τό τε νοσερὸν καὶ ὑγιεινόν. ἀπὸ δὲ τῆς τῶν βοηθημάτων ὕλης τό τε φαρμακευτικὸν ὠνόμασται καὶ τὸ γυμναστικόν· τὸ μὲν γὰρ τοῦ νοσεροῦ τε καὶ ἰατρικοῦ μέρος ὑπάρχει, τὸ δὲ τοῦ ὑγιεινοῦ τε καὶ φυλακτικοῦ.

Κεφ. μγ'. Προσέχειν δ' ἐνταῦθα τὸν νοῦν χρὴ, μή πη λάθωμεν τὸν αὐτὸν ἀποδείξαντες τῷ γυμναστικῷ τὸν ἐπιστάτην τοῦ παλαίσματος καὶ μόριόν τι ποιήσαντες ὅλης τῆς γυμναστικῆς τὴν ὡς ἂν εἴποι τις παλαιστρικήν. ὁ γὰρ ἐπιστάμενος τά τε παλαίσματα σύμπαντα καὶ τῶν τρίψεων ἁπάσας καλῶς ἐργάζεσθαι τὰς κατὰ μέρος ἐνεργείας ἀνάλογόν ἐστι σιτοποιῷ, καὶ μαγείρῳ, καὶ οἰκοδόμῳ, δημιουργεῖν μὲν ἐπισταμένοις ἄρτους τε καὶ ὄψα καὶ οἰκίας, οὐ μὴν ἐπαΐουσί γ' οὐδὲν οὐδὲ γινώσκουσιν, ὅ τί τε χρηστὸν ἐν αὐτοῖς καὶ μὴ χρηστὸν, ἥντινά τε δύναμιν ἔχον ἕκαστον αὐτῶν ἐστι πρὸς ὑγίειαν. ἡ μὲν οὖν προνοουμένη τοῦ σώματος ἡμῶν τέχνη μία, καθάπερ εἴρηται πολλάκις,

cognatorum oppofitionem facit: utrumque enim ab actione nominatum eft, quemadmodum rurfum a fubjecta materia morbofum atque falubre, ab auxiliorum autem materia medicamentarium ac gymnafticum, hoc eft exercitatorium; illud enim morbofi et medicativi pars eft, hoc falubris et confervativi.

Cap. XLIII. Caeterum hoc loco diligenter mentis acies exercitanda eft, ne gymnafticum palaeftraeque praefectum eundem nos efficere, totiusque gymnafticae partem quandam luctatoriam (ut ita dicam) conftituere nos praetereat, quandoquidem et qui luctae et frictionum omnes fingillatim actiones rite obire valeat, ifte panifici, coquo, aedificatori proportione refpondet, facere quidem panes, obfonia, aedes fcientibus, minime tamen, quid in ipfis optimum fit, quid non optimum, intelligentibus, quamve facultatem ipforum unumquodque ad fanitatem habeat, non dignofcentibus. Nempe ars, quae corpus humanum curat, ut crebro ante repetitum fuit, una eft, aliae vero

αἱ δ᾽ ἄλλαι τὰς ὕλας ταύτῃ παρασκευάζουσιν. οὔτε γὰρ, οἷς ἄμεινόν ἐστιν ὑποδεδέσθαι μὲν, καὶ ἀνυποδέτους εἶναι, σκυτοτόμος οἶδεν, οὔθ᾽ οἷς ὑποδεδέσθαι μὲν, ἀλλὰ τοῖον ἢ τοῖον ὑπόδημα. τοῦτο μὲν γὰρ Ἱπποκράτης γιγνώσκει, καὶ κελεύει γε τῷδέ τινι φορεῖν ἀρβύλας τὰς πηλοπάτιδας, οὐ μὴν αὐτός γε δημιουργήσει τὰς ἀρβύλας, οὐ μᾶλλον, ἢ ὁ στρατηγὸς τὸ κράνος, καὶ τὸν θώρακα, καὶ τὸ δόρυ, καὶ τὴν ἀσπίδα, καὶ τὴν μάχαιραν, καὶ τὰς κνημῖδας. οὐδὲ γὰρ ὁ οἰκοδόμος οἶδεν ὑψηλῆς πέρι καὶ ταπεινῆς οἰκήσεως, οὐδ᾽ ἔτι πρὸς ἀνατολὴν ἢ δύσιν ἐστραμμένης, οὐδέ γε τῆς πρὸς βοῤῥᾶν τε καὶ ψυχρᾶς, ἢ νοτίου καὶ θερμῆς, οὐδὲ σκοτεινῆς ἢ φωτεινῆς, οὐδὲ καταγαίου τε καὶ ὑπερώου, καὶ νοτερᾶς, καὶ ξηρᾶς, ἀλλ᾽ ὅλως ἀγνοεῖ, τίνα μὲν ὠφέλειαν ἕκαστον τούτων ἔχει, τίνα δὲ βλάβην, ὥσπερ γε καὶ ὁ σιτοποιὸς οὐκ οἶδεν, ὅτῳ χρὴ καθαρὸν ἄρτον διδόναι, καὶ ὅτῳ συγκόμιστον, οὐδὲ ὅτῳ πολὺν, ἢ ὀλίγον, οὐδ᾽ ἐν ὅτῳ καιρῷ, κατασκευάζει μέντοι καλῶς αὐτούς.

huic materias comparant; neque enim alutarii cerdones, quibus calceatis, quibus fine calceis ambulare melius fit, noverunt; fed neque quibus calceis uti quidem melius eft, quo tamen calceorum genere uti debeant, compertum habent. Id autem Hippocrati haud ignotum eft: cuidam enim arbylis lutum calcantibus calceari praecepit, non tamen ipfe arbylas conficeret, quemadmodum neque imperator galeam, loricam, haftam, clypeum, gladium, aut ocreas conderet. Praeterea neque aedificator de excelfa aut humili domo quicquam novit, aut de converfa ad occidentem aut orientem, aut ad aquilonem vergente et frigida, aut ad auftrum et calida, aut tenebricofa, aut illuftri, aut de humili ejus parte five fuperiore, aut de humida vel ficca, fed quam utilitatem illa fingula, quamve noxam afferant, prorfus ignorat, perinde ut panifex etiam, cuinam puriffimus panis, cui furfuraceus, cui multus aut paucus, quove tempore fit dandus, ignorat, ipfos vero panes egregie conficit.

ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ μάγειρος ἢ φακῆν, ἢ πτισάνην, ἢ χόνδρον, ἢ τεῦτλον, ἤ τι τῶν ἄλλων ἐπίσταται σκευάζειν, οὐκ εἰδὼς οὐδενὸς αὐτῶν τὴν δύναμιν. αἱ μὲν δὴ τοιαῦται τέχναι τὰς ἁπάσας ὕλας παρασκευάζουσι τῇ θεραπευτικῇ τοῦ σώματος, ὥσπερ αὐταῖς ταύταις ἕτεραι, τῷ μὲν σιτοποιῷ τοὺς πυροὺς ὁ γεωργὸς, καὶ κλίβανον ὁ ἰπνοπλάστης, καὶ ὁ ὑλοτόμος τὰ ξύλα, καὶ ὁ τέκτων τὸν ἄβακα, τῷ τέκτονι δ' αὐτῷ πάλιν ἄλλος μὲν ἀξίνην, ἄλλος δὲ στάθμην, ἄλλος δ' αὖ τὰ ξύλα· [37] καὶ σκυτοτόμῳ δὲ κατὰ ταὐτὰ τὴν μὲν σμίλην ἡ χαλκευτικὴ, τὰ σκύτη δὲ βυρσοδεψικὴ, τὸν καλόποδα ἡ τεκτονική· καὶ οἰκοδόμῳ δὲ λατύποι τε καὶ λιθοτόμοι, καὶ πλινθουργοὶ, καὶ τέκτονες, οἱ μὲν λίθους, οἱ δὲ πλίνθους, οἱ δ' ἐπιτήδεια ξύλα προπαρασκευάζουσιν. αἱ μὲν οὖν τοιαῦται τέχναι σύμπασαι προσδέονταί τε ἀλλήλων καὶ παρασκευάζουσι ταῖς τελεωτέραις τάς θ' ὕλας αὐτὰς, ἐξ ὧν ἐργάζονται τὸ τέλος, ὄργανά τε χρηστὰ, δι' ὧν ἐκείνας κοσμοῦσιν.

Κεφ. μδ'. Ἁπάσαις δ' αὐταῖς ἐφέστηκεν, οἷον ἀρχιτεκτονική τις, ἡ θεραπευτικὴ τοῦ σώματος, καὶ κελεύει τῇ

Eadem ratione et coquus lentem, hordeum, alicam, betam, aut aliorum aliquid, nullius ipsorum vires cognoscens, esui tamen apta reddere peritus est. Id genus artes materias omnes arti corporis curatrici subministrant, quemadmodum his ipsis aliae, panifici quidem frumentum agricola, furnum furnifex, arborum succisor ligna; faber lignarius abacum, fabro lignario autem ipsi rursum alius asciam, amussim alius, item alius ligna; at alutario cerdoni itidem cultrum fabrilis ars, coria pellium concinnatrix, pedis effigiem lignaria, aedium quoque structori sculptores lapicidae, laterum figuli et fabri lignarii, illi quidem lapides, isti lateres, hi vero ligna idonea praeparant. Omnes igitur id genus artes mutua ope indigent, et perfectioribus materias ipsas, ex quibus finem assequuntur, suppeditant, et instrumenta optima, per quae illas adornant, efficiunt.

Cap. XLIV. Omnibus his autem, ceu quaedam architectonica ars, corporis curativa praesidet, siquidem

μὲν οἰκοδομικῇ τοιάνδε τινὰ τὴν οἰκίαν, τῇ δὲ σκυτοτομικῇ τὸ ὑπόδημα, καὶ τῇ μὲν σιτοποιητικῇ τὸν ἄρτον, τῇ δ᾽ αὖ μαγειρικῇ τοὖψον, ἑκάστῃ τε τῶν ἄλλων, ὡς ἑκάστη πέφυκεν. ἀλλὰ ταύτης τῆς περὶ τὸ σῶμα θεραπευτικῆς ἡ ὑγιεινὴ μόριον ἦν, καὶ ταύτης τετραχῇ τεμνομένης, ἑνὸς τῶν μορίων ἦν γυμναστικὸν μόριον. αὕτη τοίνυν οἷον ἀρχιτεκτονική τίς ἐστιν τοσῶνδε τεχνῶν, ἱππευτικῆς μὲν, ὅταν ἱππάζεσθαι δέῃ, διδάσκουσα μέτρον καὶ καιρὸν καὶ ποιότητα, κυνηγετικῆς δὲ καὶ συμπάσης θηρευτικῆς, ὅταν αὖ τούτων ἡ χρεία καλῇ, κατὰ ταὐτὰ δὲ ταῦτα καὶ σκαπτόντων, καὶ θεριζόντων, καὶ ὑλοτομούντων, καὶ ἐρεσ-(300)σόντων, καὶ ὀρχουμένων, καὶ πᾶν ὁτιοῦν ἐνεργούντων ἐπιστατεῖ τε καὶ ἄρχει καὶ προστάττει.

Κεφ. με΄. Μία τῶν τοιούτων ἐστὶ τεχνῶν καὶ ἡ περὶ τὰ παλαίσματα· καλῶμεν δ᾽ αὐτὴν, εἰ βούλει, παιδοτριβικήν· αὕτη μὲν οὐδ᾽ ἐπαΐουσα τῶν πρὸς ὠφέλειάν τε καὶ βλάβην τοῦ σώματος εὐσχήμονας δὲ καὶ πολυειδεῖς, καὶ καταβλητικὰς, καὶ ἀπόνους ἐξευρίσκουσα λαβάς τε ἅμα καὶ

aedificatoriae, ut tales quafdam aedes extruat, praecipit; cerdonicae, calceum; panifici, panem; culinariae, obfonium; aliisque fingulis, ut quaeque apta eft, quid actura fit, imperat. Sed hujusce artis corpus curantis falubris appellata pars eft, cujus quadripartito divifae partis unius gymnaftica pars eft. Ea igitur tot artium veluti quaedam princeps habetur, equeftri fane, quando equitareo porteat, venatoriae fimiliter, et univerfim cuilibet alii animalia captanti, quum ipfarum ufus poftulat, modum, occafionem qualitatemque demonftrans; haud abfimili ratione et fodientibus, et metentibus, et ligna caedentibus, et navigantibus, et faltantibus, et quodcunque aliud agentibus praefidens ipfa dominatur atque imperat.

Cap. XLV. Una quaedam inter id genus artes et illa eft, quae in luctationibus verfatur: appellemus autem eam, fi lubet, paedotribicam. Haec enim eorum nihil intelligens, quae ad utilitatem noxamque corporis faciunt, decentes, varias, fternendi vim habentes, facilesque ac minimo labore apprehenfiones fimul ac motiones, haud

κινήσεις οὐδὲν ἧττον τῆς ὀρχηστικῆς. ἀλλ' ἐκείνη μὲν οὐκ ἀντιποιεῖται τῆς περὶ τὸ σῶμα θεραπείας· ἡ δὲ παιδοτριβικὴ οὐκ οἶδ' ὅπως ὑπ' ἀναισθησίας ἐσχάτης, οἷον ἐμπληκτός τις οἰκέτης, ἐπανίσταται δεσπότῃ χρηστῷ, τῇ γυμναστικῇ, καθάπερ εἰ καί τις ὁπλίτης, ἢ ἱππεὺς, ἢ τοξότης, ἢ σφενδονήτης, ἢ ἀκοντιστὴς ἀντιλέγοι τῷ στρατηγῷ παρατάττοντί τε καὶ ὁπλίζοντι, καὶ πρὸς τὸν πόλεμον ἐξάγοντι καὶ αὖθις ἡσυχάζειν κελεύοντι· μαίνοιτο γὰρ ἄν που κἀκεῖνος, εἰ τὸν στρατηγὸν, εἰς τὰς κατὰ μέρος ἐνεργείας προκαλούμενος, εἶτα βελτίων εὑρισκόμενος, ἢ κοινωνεῖν ἀξιοῖ τῆς ἀρχῆς, ἢ μέρος ἀποφαίνοι τὴν αὐτοῦ τέχνην τῆς στρατηγικῆς. μαίνοιτο δ' ἂν οὐδὲν ἧττον, οἶμαι, καὶ ὁ παιδοτρίβης, ἢ κοινωνεῖν γυμναστικῆς, ἢ μέρος ἔχειν αὐτῆς οἰόμενος· ὑπηρέτης γάρ ἐστι μόνον, ὥσπερ γε ὁ στρατιώτης τῆς στρατηγικῆς, οὕτως καὶ ὁ παιδοτρίβης. αὐτὸς γὰρ, ᾗ μὲν γυμνάζει, τῆς γυμναστικῆς, ᾗ δ' ἀσκεῖ τέχνην παλαισμάτων, ἑτέρας αὖ τινός ἐστιν ἐπιτηδεύσεως ὑπηρέτης, ἣν μὲν ἐγὼ ὀνομάζω

minus quam faltatoria, comperit. Verum haec corporis curationem non ufurpat: at ista paedotribica, nefcio quomodo, prae nimia fenfus hebetudine, veluti fervus attonitus, in optimum herum, gymnasticam fcilicet infurgit, quemadmodum fi quis gravis armaturae miles, aut eques, aut fagittarius, aut funditor, aut jaculator imperatori aciem ftruenti, armanti et in proelium educenti rursumque receptui canenti pertinax adverfetur: infaniret enim et ifte, fi imperatorem ad privatas actiones provocans atque laceffens, in iifque praeftantior inventus, aut communicari fibi imperium dignum putaret, aut fuam ipfius artem imperatoriae partem exiftimaret: nihilo fecius, arbitror, et paedotriba infaniat, aut gymnasticam fcire fe, aut eius partem poffidere fibi fi perfuaferit, quum minifter tantum fit: ut enim miles artis imperatoriae, fic paedotriba gymnafticae minifter eft; ipfa namque quatenus exercet, exercitatoriae, quatenus vero luctandi artem exercet, alterius cujufdam profeffionis minifter eft, quam ego proftratoriam appello. Non folum

καταβλητικήν. οὐ μόνον δ' αὐτοὺς οὕτως καλοῦσιν οἱ τοὺς ἀθλητὰς ἀσκοῦντες, ἀλλὰ γυμναστὰς ὀνομάζουσιν. καίτοι κατά γε τὴν ἀλήθειαν ἕτερον μέν ἐστιν παιδοτριβική, καθάπερ ἡ τοξευτική, καταβλητικὴ δὲ οἷόν περ ἡ στρατηγική, γυμναστικὴ δὲ οἷον ἡ ἰατρική, καὶ διτταῖς ὑπηρετεῖ τέχναις, ἐφεστώσαις ἑκάστη τῶν τοιούτων. [38] οὕτω γὰρ καὶ ἡ σκυτοτομικὴ τὸ μὲν, ὡς στρατιώτῃ τινὶ χρηστὸν ὑπόδημα, παρὰ τῆς στρατηγικῆς ἐκδιδάσκεται, τὸ δὲ, ὡς εἰς ὑγίειαν ἐπιτήδειον, ὑπὸ τῆς περὶ τὸ σῶμα τέχνης ἐργάζεσθαι κελεύεται. ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ μαγειρικὴ τὸ μὲν εἰς ὑγίειαν ὄψον ἰατρῷ τε καὶ ὑγιεινῷ παρασκευάζει, τὸ δ' εἰς ἡδονὴν, τέχνῃ μὲν οὐκ ἔτι τοῦτό γε οὐδεμιᾷ, κολακείᾳ δέ τινι τὸ τέλος οὐ τὴν ὑγείαν, ἀλλὰ τὴν ἡδονὴν πεποιημένῃ. καὶ δὴ οὖν καὶ παλαιστικὴ τὸ μὲν εἰς ὑγείαν χρηστὸν ὑγιεινοῖς τε καὶ γυμνασταῖς παρασκευάζει, τὸ δὲ εἰς διάθεσιν ἀθλητικὴν ἐκείνῃ τῇ κακοτεχνίᾳ τῇ πολλάκις εἰρημένῃ, τῇ καλούσῃ μὲν ἑαυτὴν γυμναστικὴν, κάλλιον δ' ἂν ὀνομασθείη καταβλητική. καὶ γὰρ οὖν καὶ ὀνομάζουσιν αὐτὴν οἱ Λάκωνες καββαλικὴν, καὶ καββαλικώτερον ἑαυτῶν

autem eos ita appellant, qui athletas exercent, fed etiam gymnaftas; nihilominus fecundum rei veritatem aliud eft ars paedotribica, quemadmodum fagittatoria; proftratoria vero, qualis eft imperatoria; at gymnaftica, qualis eft medicina, duabusque artibus praepofitis hae fingulae defferviunt. Ita enim et alutaria, ut militi alicui optimum calceum paret, ab arte imperatoria docetur, ut ad fanitatem vero idoneum ftruat, ab arte corporis gubernatrice admonetur. Nec non et culinaria falutare obfonium medico falubrique concinnat, quod vero ad voluptatem, non amplius id arti cuipiam, fed adulationi potius cuidam finem fibi non fanitatem, fed voluptatem proponenti. Igitur et luctatoria id, quod ad fanitatem optimum eft, falubribus et gymnaftis vocatis praeparat; quod autem ad affectionem athleticam pertinet, illi vitiofae arti faepius a me repetitae, fe ipfam quidem gymnafticam appellanti, rectius autem proftratoriae nuncupatae. Lacones utique et ipfam cabbalicen nominant, cumque magis cabbali-

γέ φασιν εἶναι τὸν ἐν ταύτῃ τεθραμμένον, οὐκ ἰσχυρότερον.

Κεφ. μς'. Ὅπου γε καὶ ἡ ὑγιαίνουσα πολιτεία μισεῖ τοῦτο τὸ ἐπιτήδευμα καὶ βδελύττεται, πάσης μὲν τῆς εἰς τὸν βίον ἰσχύος ἀνατρεπτικὸν ὑπάρχον, οὐκ εἰς ἀγαθὴν δὲ τοῦ σώματος ἄγον διάθεσιν. ἐγὼ γοῦν ἐπειράθην ἐμαυτοῦ πολλάκις ἰσχυροτέρου τῶν ἀρίστων εἶναι δοκούντων καὶ πολλοὺς στεφανίτας ἀγῶνας ἀνῃρημένων ἀθλητῶν. ἔν τε γὰρ ὁδοιπορίαις ἁπάσαις ἄχρηστοι τελέως ἦσαν, ἔν τε ταῖς πολεμικαῖς πράξεσιν, ἔτι δὲ μᾶλλον ἐν πολιτικαῖς τε καὶ γεωργικαῖς, εἰ δέ που καὶ φίλῳ νοσοῦντι παραμεῖναι δέοι, πάντων ἀχρηστότατοι συμβουλεῦσαί τε καὶ συσκέψασθαι, καὶ συμπρᾶξαι ταῦτα μὲν, ἥπερ γε καὶ οἱ σύες. ἀλλ' ὅμως οἱ τούτων ἀτυχέστατοι καὶ μηδεπώποτε νικήσαντες ἐξαίφνης ἑαυτοὺς ὀνομάζουσιν γυμναστὰς, εἶτ', οἶμαι, καὶ κεκράγασιν. οὐδὲν ἧττον τῶν συῶν ἐκμελεῖ καὶ βαρβάρῳ φωνῇ. τινὲς δ' αὐτῶν καὶ γράφειν ἐπιχειροῦσιν

cum, non qui robuſtior, ſed qui magis in hac arte verſatus fuerit, nominant.

Cap. XLVI. Verum enim vero omnis bene inſtituta reſpublica hoc genus artis odit ac deteſtatur, quae omne vitae robur vimque proſternat, haud in bonam affectionem corpora traducens. Ego utique plerumque multis athletis, qui praeſtantiſſimi eſſe videbantur, quique multas in certaminibus coronas meriti ſunt, me ipſum valentiorem eſſe expertus ſum; quandoquidem in omnibus itineribus faciendis, in militaribus actionibus, magis praeterea in civilibus atque ruſticis negotiis inutiles prorſus reperiebantur. Si quando vero et amico aegrotanti aſſiſtere uſu veniret, in conſulendo, ſimul ſpeculando, auxiliando omnium erant ignaviſſimi, atque hac ratione a ſuibus quidem minime ingenio differunt. Nihilominus tamen inter hos infeliciſſimi nullaque unquam victoria inſignes repente ſeipſos gymnaſtas nominant: deinde, ut arbitror, inconcinna barbaraque voce non minus quam ſues vociſerantur. Nonnulli autem ipſorum et de ſri-

ἢ περὶ τρίψεως, ἢ εὐεξίας, ἢ ὑγείας, ἢ γυμνασίων, εἶτα προσάπτεσθαι τολμῶσι καὶ ἀντιλέγειν οἷς οὐδ᾽ ὅλως ἔμαθον, οἷος ὁ πρώην μὲν Ἱπποκράτει ἐγκαλῶν, ὡς οὐκ ὀρθῶς ἀποφηναμένῳ περὶ τρίψεως· ἐπεὶ δ᾽ ἡμᾶς ἀφικομένους ἠξίωσάν τινες τῶν παρόντων ἰατρῶν τε καὶ φιλοσόφων ἅπαντα διελθεῖν αὐτοῖς τὸν λόγον, εἶτ᾽ ἐφαίνετο ἁπάντων πρῶτος ὑπὲρ αὐτῆς Ἱπποκράτης ἀποφηνάμενος ἄριστα, παρελθὼν εἰς τὸ μέσον ἐξαίφνης ὁ αὐτοδίδακτος ἐκεῖνος γυμναστὴς, ἐκδύσας παιδάριον, ἐκέλευσεν ἡμᾶς τρίβειν τε τοῦτο καὶ γυμνάζειν, ἢ σιωπᾷν περὶ τρίψεως καὶ γυμνασίων, εἶτ᾽ ἐφεξῆς ἐβόα· Ποῦ γὰρ Ἱπποκράτης εἰσῆλθεν εἰς σκάμμα; ποῦ δ᾽ εἰς παλαίστραν; ἴσως οὐδ᾽ ἀναχέεσθαι καλῶς ἠπίστατο. οὗτος μὲν οὖν ἐκεκράγει τε καὶ ἄλλως οὐδὲ σιωπῶν ἀκούειν ἐδύνατο καὶ μανθάνειν τὰ λεγόμενα, ἡμεῖς δὲ κατὰ σχολὴν τοῖς παροῦσιν διελέχθημεν, ὡς ὅμοιον ὁ κακοδαίμων ἐκεῖνος ἐργάζοιτο μαγείρῳ τε καὶ σιτοποιῷ περὶ πτισάνης ἢ ἄρτου διαλέγεσθαι τολμῶντι, κἄπειτα φά-

ctione, aut de bono habitu, aut de fanitate, aut de exercitationibus volumina fcribere aggrediuntur; deinde de illis agere contradicereque audent, quae nullo unquam tempore didicerunt, ut quidam proxime in Hippocratem invectus, tanquam non recte de frictione tractantem. Verum nonnulli qui aderant medici et philofophi ad me venientes, ut totam ipfis hujufce rei rationem explicarem, a me petiverunt: quod quum feciffem, omnium primus Hippocrates hunc locum optime tractaffe vifus eft. Tunc gymnafta ille fponte nullo docente eruditus in medium repente prodiens, puerumque exuens, nos eum juffit fricare atque exercere, aut de frictione exercitationibusque tacere; deinde clamans dixit: Quando enim unquam Hippocrates in caveam ludorum, quando in palaeftram defcendit, qui neque forfan rite oleum infundere fciebat? Ad hunc fane modum ifte vociferabatur, et alioqui neque tacens audire, nec quae dicebantur intelligere poterat. At nos praefentibus per otium differebamus, improbum illum hominem perinde facere, ut coquus ac panifex de ptifana ac pane difputare audentes, deinde

σκοντι· ποῦ γὰρ Ἱπποκράτης ἐν μαγειρείῳ διέτριψεν, ἢ ἐν μύλωνι; σκευασάτω γοῦν μοι πλακοῦντα, καὶ ἄρτον, καὶ ζωμὸν, καὶ λοπάδα, ἔπειθ᾽ οὕτως ὑπὲρ αὐτῶν διαλεγέσθω.

Κεφ. μζ΄. [39] Τί ποτ᾽ οὖν, φήσεις, ἰατροὺς ὀνομάζομεν Ἱπποκράτην τε καὶ τὸν ἀπ᾽ αὐτοῦ χορὸν, εἴπερ οὐ κατὰ πάσης τῆς περὶ τὸ σῶμα τέχνης τοὔνομα φέρομεν, ἀλλὰ κατὰ μόνου τοῦ μέρους αὐτῆς, ὃ τοὺς κάμνοντας ἰᾶται; φαίνεται μὲν γὰρ ὅλην μεταχειρισάμενος τὴν τέχνην, ὡς μηδὲ τὸ περὶ τὰ γυμνάσια μέρος αὐτῆς ἀπολιπεῖν. ὅτι, πρώτου συστάντος ὅλης τῆς τέχνης μέρους τοῦ θεραπευτικοῦ, διότι καὶ μάλιστα κατήπειγεν, ὕστερον δὲ κατὰ πολλὴν σχολὴν αὐτῷ προστεθέντος τοῦ φυλακτικοῦ τε καὶ ὑγιεινοῦ προσαγορευομένου, τὴν ὅλην τέχνην ἀπὸ τοῦ μέρους ὀνομασθῆναι συνέβη, καθάπερ ἐπ᾽ ἄλλων πολλῶν ἐγένετο. καὶ γὰρ γεωμέτρας ὀνομάζομεν οὐ τοὺς περὶ τῶν ἐπιπέδων σχημάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς περὶ τῶν στερεῶν ἐπισταμένους, οὐδ᾽ ἔστιν οὐδ᾽ εἷς νῦν, ὥσπερ γεωμέτρης, οὕτως καὶ στερεομέτρης ὀνομαζόμενος, ἀλλ᾽ ἐκλέλοιπε τοὔνομα· κα-

clamitantes: Quando Hippocrates in culina aut pistrino versatus est? Paret igitur mihi placentam, aut panem, aut jusculum, aut concham condiat, atque ita deinde de ipsis sermonem faciat.

Cap. XLVII. Igitur fortasse dixeris: Cur Hippocratem, omnemque ab ipso manantem chorum medicos nominamus, siquidem non universae arti corporis gubernatrici, sed soli ejus parti, quae laborantibus opitulatur, id nomen indidimus? Videtur enim totam artem complecti, ut neque eam partem, quae de exercitationibus est, negligat. Hanc hujusce rei fuisse causam suspicor, quoniam, quum prima totius artis pars curativa, quod et maxime necessaria esset, constituta sit, deinde post multum otium conservativa salubrisque vocata ei adjecta fuerit, totam artem a parte denominari contigit, quemadmodum et in aliis plerisque solet. Quandoquidem et geometras appellamus non circa planas solum figuras, verum etiam circa solida versantes; nullusque his temporibus invenitur, qui, ut geometra, sic et stereometra nominetur, sed nomen

Ed. Chart. VI. [39.] Ed. Baf. IV. (300.)

θάπερ καὶ τὸ τῶν ὑγιεινῶν, οὐ τῶν σωμάτων, οὐδὲ τῶν διαιτημάτων λέγω τῶν ὑγιεινῶν, ἀλλὰ τῶν ἐπισταμένων ἀνδρῶν ταῦτα, τῶν ὑπ' Ἐρασιστράτου τοῖς ἰατροῖς ἀντιδιῃρημένων. ὡσαύτως δὲ καὶ τριηράρχας μὲν ὠνόμαζον οἱ παλαιοὶ τοὺς ἄρχοντας τῶν τριήρων, νῦν δ' ἤδη πάντας οὕτως καλοῦσιν τοὺς ὁπωσοῦν ἡγουμένους στόλου ναυτικοῦ, κἂν μὴ τριήρεις ὦσιν αἱ νῆες. ὅμοιόν τι τούτῳ περὶ τὴν ἰατρικὴν ἐγένετο καὶ τοὺς ἰατρούς· ἀπὸ γὰρ τοῦ πρώτου συστάντος μέρους, ὅλην τε τὴν περὶ τὸ σῶμα τέχνην ὀνομασθῆναι συνέβη τοῦ χρόνου προϊόντος ἰατρικὴν, αὐτόν τε τὸν ἐπιστήμονα τῆς τέχνης ἰατρόν. οὔκουν οὐδ' ἀπεικός ἐστιν ἐρωτηθέντα τινὰ νῦν, ἥστινός ἐστι τέχνης μέρος τὸ ὑγιεινὸν, ἀποκρίνασθαι τῆς ἰατρικῆς. ἐκταθείσης γὰρ ἐπὶ πλέον τῆς προσηγορίας καὶ μηκέτι τὸ μέρος, ἀλλ' ὅλην τὴν περὶ τὸ σῶμα τέχνην σημαινούσης, Ἱπποκράτης τε δικαίως καὶ οἱ νῦν ἅπαντες ἰατρὸν ὀνομάζουσιν, ἴσασί τε μόρια τῆς τέχνης αὐτῆς δύο τὰ μέγιστα, θεραπευτικόν τε καὶ ὑγιεινόν· αὐτοῦ δ' αὖ πάλιν τοῦ ὑγιεινοῦ μέρους ἴσασι τὸ γυμναστι-

defecit, ut etiam falubrium, non corporum, non ciborum dico falubrium, fed virorum ifta fcientium, ab Erafiftrato medicis ex adverfo diftinctorum. Pariter et trierarchas veteres triremium principes nuncupant, nunc vero iam omnes utcunque navalis exercitus duces, etfi triremes non fint naves illae, eo nomine appellant. Hujufce rei quoddam fimile circa medicinam atque medicos evenit; a prima enim conftituta parte ut et ipfa tota corporis gubernatrix ars medicina, ipfe artis profeffor medicus nominaretur, tempore procedente effectum eft. Quamobrem neque abs re nunc quifpiam interrogatus, cujufnam artis pars facultas, quae tuendae fanitatis notitiam tradit, medicinae refpondere poterit; latius namque fufo et amplificato vocabulo, neque dum partem, fed integram humani corporis artem fignificante, Hippocrates et omnes, qui hac tempeftate florent, jure medici nomen invenerunt, artisque ipfius duas maximas partes agnofcunt, curatricem fcilicet atque falubrem. Rurfusque falubris ipfius partem effe gymnafticam fciunt, quemad-

κόν, ὡς καὶ πρόσθεν ἐπιδέδεικται. καθάπερ οὖν Ἱπποκράτης καὶ Διοκλῆς καὶ Πραξαγόρας καὶ Φιλότιμος καὶ Ἡρόφιλος ὅλης τῆς περὶ τὸ σῶμα τέχνης ἐπι(301)στήμονες ἦσαν, ὡς δηλοῖ τὰ γράμματα αὐτῶν, οὕτως αὖ πάλιν οἱ περὶ Θέωνα καὶ Τρύφωνα τὴν περὶ τοὺς ἀθλητὰς κακοτεχνίαν μεταχειρίσαντες, καθάπερ αὖ καὶ τὰ τούτων δηλοῖ συγγράμματα, παρασκευήν τέ τινα γυμνάσιον ὀνομαζόντων, καὶ αὖθις ἕτερόν τι μερισμὸν, ἔπειτα ἄλλό τι τέλειον, ἀποθεραπείαν δ' ἄλλο, καὶ ζητούντων, εἴτε κατὰ τὴν τοιαύτην περίοδον ἀσκητέον ἐστὶ καὶ γυμναστέον τὸν ἀθλητὴν, εἴτε ἀμφισβητούντων, ἀκούσω μέρος εἶναι τῆς ἑαυτῶν τέχνης τὸ ὑγιεινόν. ὅπου γὰρ οὐδὲ τῆς ὄντως γυμναστικῆς μέρος ἐστὶν, ἀλλ' ἔμπαλιν ἐκείνη μέρος ὑγιεινοῦ, τί χρὴ περὶ τῆς τούτων κακοτεχνίας ἀμφιβάλλειν, ἣ μήτε μέρος ἐστὶν ὅλως τῆς περὶ τὸ σῶμα τέχνης, ἐπιτηδεύματός τε προέστηκεν, οὐχ ὑπὸ Πλάτωνος μόνον ἢ Ἱπποκράτους, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἰατρῶν τε καὶ φιλοσόφων ἀτιμαζομένου;

modum a nobis fupra differtum eft. Itaque ficut Hippocrates, Diocles, Praxagoras, Philotimus atque Herophilus totam corporis praefidem artem, ut ipforum teftantur volumina, callebant, ita fane e diverfo Theon atque Trypho vitiofam illam athletarum artem tractantes, quemadmodum item et ipforum libri declarant, praeparationem quoddam exercitium nominantes, rurfum aliud partitionem, aliud vero perfectum, item aliud apotherapiam, quaerentesque, num fecundum talem circuitum fatigare atque exercere athletam oporteat, aut fecundum alium modum; profecto et eorum me capit admiratio, qui hoc tempore athletas exercent, quando eos, falubrem facultatem fuae ipforum artis partem effe, dicere audio. Quando enim haec neque verae gymnafticae pars, fed contra falubris facultatis illa pars fit, quid opus eft de vitiofa iftorum arte dubitare? Quae quum neque artis corpus curantis ullo modo pars effe poffit, cuidam praeterea exercitationi praefidet, quae non folum a Platone atque Hippocrate, verum etiam ab aliis omnibus medicis atque philofophis contemnitur.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΙΑ ΜΙΚΡΑΣ ΣΦΑΙΡΑΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ.

Ed. Chart. VI. [505.] Ed. Bas. IV. (301.)

Κεφ. α'. Πηλίκον ἀγαθόν ἐστιν εἰς ὑγείαν, ὦ Ἐπίγενες, γυμνάσια, καὶ ὡς χρὴ τῶν σιτίων ἡγεῖσθαι αὐτὰ, παλαιοῖς ἀνδράσιν αὐτάρκως εἴρηται, φιλοσόφων τε καὶ ἰατρῶν τοῖς ἀρίστοις· ὅσον δ' ὑπὲρ τὰ ἄλλα τὰ διὰ τῆς μικρᾶς σφαίρας ἐστὶν, τοῦτο οὐδέπω τῶν πρόσθεν ἱκανῶς οὐδεὶς ἐξηγήσατο. δίκαιον οὖν ἡμᾶς, ἃ γινώσκομεν, εἰπεῖν. ὑπὸ σοῦ δὲ κριθησόμεθα, τοῦ πάντων ἠσκηκότος ἄριστα τὴν ἐν αὐτοῖς τέχνην. χρήσιμα δ' ἱκανῶς εἰρῆσθαι ἂν δόξειε καὶ τοῖς ἄλλοις, οἷς ἂν μεταδῷς τοῦ λόγου, γενησόμενα. φημὶ γὰρ, ἄριστα μὲν ἁπάντων γυμνάσια εἶναι τὰ μὴ μόνον

GALENI DE PARVAE PILAE EXERCITIO.

Cap. I. Quantum ad sanitatem conferant exercitia, o Epigenes, quodque ipsa opus sit cibaria praecedere, ab antiquis viris praestantissimis tum philosophis tum medicis sufficienter traditum est; quantum vero illa, quae parva pila fiunt, caeteris excellant, hoc nondum satis priorum quispiam explicavit. Aequum igitur est, quae agnoscimus, ea nos verbis explicare. A te autem judicabimur, qui omnium optime ejus artem exercueris; at et caeteris satis utilia dicta esse videbuntur, quibus libellum hunc fueris impertitus. Dico namque, optima omnium

τὸ σῶμα διαπονεῖν, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν τέρπειν δυνάμενα. καὶ ὅσοι κυνηγεσίαν καὶ τὴν ἄλλην θήραν ἐξεῦρον, ἡδονῇ καὶ τέρψει καὶ φιλοτιμίᾳ τὸν ἐν αὐτοῖς πόνον κερασάμενοι, σοφοί, τινες ἄνδρες ἦσαν καὶ φύσιν ἀνθρωπίνην ἀκριβῶς καταμεμαθηκότες. τοσοῦτον γὰρ ἐν αὐτῇ δύναται ψυχὴν κινῆσαι, ὥστε πολλοὶ μὲν ἀπηλλάγησαν νοσημάτων, ἡσθέντες μόνον, πολλοὶ δ' ἑάλωσαν ἀνιαθέντες. οὐκ ἔστι δ' οὕτως ἰσχυρόν τι τῶν κατὰ τὸ σῶμα παθημάτων, ὡς κρατεῖν τῶν περὶ τὴν ψυχήν· οὔκουν οὐδ' ἀμελεῖν χρὴ τῶν ταύτης κινήσεων, ὁποῖαί τινες ἔσονται, πολὺ δὲ μᾶλλον ἢ τῶν τοῦ σώματος ἐπιμελεῖσθαι, τά τ' ἄλλα καὶ ὅσῳ κυριώτερον σώματος ἡ ψυχή. τοῦτο μὲν δὴ κοινὸν ἁπάντων γυμνασίων τῶν μετὰ τέρψεως, ἄλλα δ' ἐξαίρετα τῶν διὰ τῆς μικρᾶς σφαίρας, ἃ ἐγὼ νῦν ἐξηγήσομαι.

Κεφ. β'. [506] Πρῶτον μὲν ἡ εὐπορία. εἰ γοῦν ἐννοήσαις, ὅσης δεῖται παρασκευῆς τε ἅμα καὶ σχολῆς τά τ' ἄλλα πάντα τὰ περὶ θήραν ἐπιτηδεύματα καὶ τὰ κυνηγέσια,

esse exercitia, quae non modo corpus exercere, verum etiam animam oblectare possint; et quicunque eam, quae per canes fit, venationem aliamque ferarum capturam adinvenerunt, voluptate, oblectamento et cupiditate laudis proprium laborem temperantes, sapientes quidam viri et humanae naturae plane peritissimi extitere; tantum enim in ipsa potest motio animae, ut et multi prae sola laetitia morbos evaserint, multi etiam prae moerore aegrotaverint. Neque ulla est tam vehemens corporis affectio, ut affectiones animae vincat: non igitur parvi pendere oportet hujus motiones, qualesnam sint, imo vero longe magis quam corporis motus observare, tum aliis de causis, tum quod corpore dignior sit anima. Hoc igitur omnium, quae cum voluptate conjunctae sunt, exercitationum commune; alia vero earum sunt propria, quas nobis ex parva pila comparamus; quae nos nunc exponemus.

Cap. II. Primum quidem adest paratus facilitas. Si igitur consideraveris, quanto egeant apparatu simul et otio tum caetera omnia venandi exercitia, tum quae

σαφῶς ἂν μάθοις, ὡς οὔτε τῶν τὰ πολιτικὰ πραττόντων οὐδενὶ, οὔτε τῶν τὰς τέχνας ἐργαζομένων δυνατὸν μεταχειρίζεσθαι τὰ τοιαῦτα γυμνάσια. καὶ γὰρ πολλῶν ταῦτα δεῖται καὶ σχολὴν ἄγοντος οὐκ ὀλίγην ἀνθρώπου· τοῦτο δὲ μόνον οὕτω φιλάνθρωπον, ὡς μηδὲ τὸν πενέστατον ἀπορεῖν τῆς ἑαυτοῦ παρασκευῆς· οὐ γὰρ δικτύων, οὐδ' ὅπλων, οὐδ' ἵππων, οὐδὲ κυνῶν θηρευτικῶν, ἀλλὰ σφαίρας μόνης δεῖται, καὶ ταύτης μικρᾶς· οὕτω δ' εὔγνωμον εἰς τὰς ἄλλας πράξεις, ὥστ' οὐδεμιᾶς αὐτῶν ὀλιγωρεῖν ἀναγκάζει δι' αὐτό. καίτοι τί ἂν εὐπορώτερον γένοιτο τοῦ καὶ τύχην ἀνθρωπίνην ἅπασαν καὶ πρᾶξιν προσιεμένου; τῶν μὲν γὰρ ἀμφὶ τὰς θήρας γυμνασίων τῆς χρήσεως οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἡ εὐπορία· πλούτου τε γὰρ δεῖται τὴν παρασκευὴν τῶν ὀργάνων ἐκπορίζοντος καὶ ἀργίας σχολῆς τὸν καιρὸν ἐπιτηρούσης. τούτων δὲ τῶν ὀργάνων παρασκευὴ καὶ τοῖς πενεστάτοις, ὡς εἴρηται, εὔπορος, ὅ τε καιρὸς τῆς χρήσεως καὶ τοὺς ἱκανῶς ἀσχόλους ἀναμένει. τὸ μὲν δὴ τῆς εὐπορίας αὐτοῦ τηλικοῦτον ἀγαθόν. ὅτι δὲ καὶ πολυαρκέστατον τῶν ἄλλων

per canes fit venatio, manifeste didiceris, neque civilibus addictos negotiis, neque artifices ipsos ad hujuscemodi exercitia accedere posse. Multa enim haec atque hominem non pauco otio incumbentem exposcunt; hoc autem solum adeo familiare est, ut ne pauperrimus quidem ejus indigeat apparatu; non enim retibus, non armis, non equis, non venatoriis canibus, sed pila sola, eaque parva opus est. Ita vero ad caeteras actiones aequa est, ut earum nullam omittere per se cogat: quid vero eo commodius esse possit, quod et humanam fortunam omnem et actionem admittit? nam venaticorum exercitiorum usus nobis non adest facilitas; divitias enim instrumentorum apparatum suppeditantes, otiumque liberum opportunitatem spectans exigunt; parvae autem pilae exercitationis instrumentorum apparatus etiam pauperrimis (ut dictum est) facilis existit, atque utendi occasio plurimum negotiis addictos expectat. Id sane est facilitatis hujus exercitationis magnum commodum. Eam vero aliarum om-

γυμνασίων, ᾧδ᾽ ἂν μάλιστα μάθοις, εἰ σκέψαιο καθ᾽ ἕκαστον αὐτῶν, ὅ τι τε δύναται καὶ οἷόν τι τὴν φύσιν ἐστίν. εὑρήσεις γὰρ ἢ σφοδρὸν, ἢ μαλακὸν, ἢ τὰ κάτω μᾶλλον, ἢ τὰ ἄνω κινοῦν, ἢ μέρος τι πρὸ τῶν ἄλλων, οἷον ὀσφὺν, ἢ κεφαλὴν, ἢ χεῖρας, ἢ θώρακα, πάντα δ᾽ ἐξ ἴσου τὰ μέρη τοῦ σώματος κινοῦν καὶ δυνάμενον ἐπί τε τὸ σφοδρότατον ἀνάγεσθαι καὶ ἐπὶ τὸ μαλακώτατον ὑφίεσθαι, τῶν μὲν ἄλλων οὐδὲν, τοῦτο δὲ μόνον, τὸ διὰ τῆς σμικρᾶς σφαίρας γυμνάσιον, ὀξύτατον ἐν μέρει καὶ βραδύτατον γενόμενον, σφοδρότατόν τε καὶ πρᾳότατον, ὡς ἂν αὐτός τε βουληθῇς καὶ τὸ σῶμα φαίνηται ἐμμένον. οὕτω δὲ καὶ τὰ μέρη κινεῖν μὲν ἔστιν αὐτοῦ πάνθ᾽ ὁμοῦ, εἰ τοῦτο συμφέρειν δόξειεν, ἔτι δὲ πρὸ ἄλλων ἄλλα, εἰ καὶ τοῦτό ποτε δόξειεν. ὅταν γὰρ συνιστάμενοι πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀποκωλύοντες ὑφαρπάσαι τὸν μεταξὺ διαπονῶσι, μέγιστον αὐτὸ καὶ σφοδρότατον καθίσταται, πολλοῖς μὲν τραχηλισμοῖς, πολλαῖς δ᾽ ἀντιλήψεσι παλαιστικαῖς ἀναμεμιγμένον, ὥστε κεφαλὴν μὲν καὶ αὐχένα πονεῖσθαι τοῖς τραχηλισμοῖς, πλευρὰς δὲ καὶ

nium uberrimam eſſe, hinc potiſſimum didiceris, ſi in unaquaque ipſarum vim et naturam conſideraveris; vel enim vehementem, vel mollem, vel ſurſum magis quam deorſum, partemve prae caeteris aliquam, ut lumbos, caput, manus, aut thoracem, moventem comperies. Quae autem omnes corporis partes aequaliter moveat, poſſitque et in ſummam vehementiam attolli, et in minimam motionem deprimi, aliarum nullam invenies, illa ſola excepta, quae ex parva pila habetur exercitatio, quae concitatiſſima viciſſim et tardiſſima ſit, vehementiſſima et moderatiſſima, prout ipſe volueris et corpus tolerare videatur. Sic vero et ſimul omnes ejus partes movere quidem licet, ſi conferre videatur, praeterea vero prae aliis alia, ſi hoc etiam videatur commodum. Quum enim invicem congredientes et interjectam pilam excipi prohibentes laboraverint, maximum id vehementiſſimumque *exercitium* exiſtit, quod quidem multis colli obverſionibus, multis vero comprehenſionibus palaeſtricis commixtum, proindeque caput quidem et cervix colli obverſionibus, latera

θώρακα, καὶ γαστέρα, ταῖς τε τῶν ὀμμάτων μετάρσεσι, καὶ θέσεσι, καὶ ἀπώσεσι, καὶ ἀποστηρίξεσι, καὶ ταῖς ἄλλαις παλαιστικαῖς λαβαῖς. τούτῳ δὲ καὶ ὀσφὺς τείνεται σφοδρῶς, καὶ σκέλη ἑδραῖα τῆς βάσεως ἐν τῷ τοιούτῳ πόνῳ· τὸ δὲ καὶ προβαίνειν καὶ εἰς τὰ πλάγια μεταπηδᾷν οὐ μικρὸν σκελῶν γυμνάσιον.

Κεφ. γ'. Ἀλλ' εἰ χρὴ τἀληθὲς εἰπεῖν, μόνον ἐστὶ δικαιότατον κινοῦν πάντ' αὐτῶν τὰ μόρια. τοῖς μὲν γὰρ προσιοῦσιν ἕτερα νεῦρα καὶ μύες, τοῖς δ' ὑποβαίνουσιν ἕτερα διαπονεῖται [507] πλέον, οὕτω δὲ καὶ τοῖς εἰς πλάγιον μεθισταμένοις ἄλλα. καὶ ὅστις καθ' ἓν εἶδος κινήσεως κινεῖ τὰ σκέλη, καθάπερ οἱ θέοντες ἀνωμάλως, καὶ οὕτως ἀνίσως τὰ μέρη γυμνάζει τοῖς εἰς τὸ πλάγιον μεθισταμένοις. ἀλλὰ καὶ ὡς τοῖς σκέλεσιν, οὕτω καὶ χερσὶ τὸ γυμνάσιον τοῦτο δικαιότατον, ἐν παντὶ σχήματι λαμβάνειν ἐθιζομένων τὴν σφαῖραν. ἀνάγκη γὰρ ἐνταῦθα τὴν ποικιλίαν τῶν σχημάτων ἄλλοτ' ἄλλους τῶν μυῶν τείνειν σφοδρότερον, ὥστε πάντας ἐν μέρει πονοῦντας ἴσην ἔχειν ἀνάπαυ-

vero, thoraxque, et venter, faciei translationibus, positu-ris, repulſionibus ac obnixibus aliisque palaeſtricis pre-henſionibus laborant. Hoc autem exercitio lumbi vehe-menter, ac crura inceſſus fundamenta ejusmodi labore tenduntur: progreſſiones denique et obliqui ſaltus non parvum eſt crurum exercitium.

Cap. III. At ſi veritas dicenda ſit, id ſolum omnes corporis partes aequiſſime movet; dum enim procedimus aut recedimus, aut nos in obliquum transferimus, alii atque alii nervi ac muſculi plus fatigantur. Quicunque etiam uno motionis genere crura movet, quemadmodum qui ſine ratione curſitant, ſic quoque non ſecus, quam qui crebro ſeſe in obliquum transferunt, partes inaequa-liter exercet; verum quemadmodum cruribus, ſic et brachiis exercitatio haec ſumma cum juſtitia proprium partitur opus, ſiquidem in omni ſigura pilam excipere conſueverunt. Hic enim neceſſe eſt ſigurarum varietatem alios atque alios muſculos vehementius tendere, adeo ut omnes viciſſim laborantes intermiſſionem his habeant ae-

Ed. Chart. VI. [507.] Ed. Baf. IV. (301. 302.)

λαν τοῖς ἡσυχάζουσιν τὸν χρόνον τῶν ἐνεργούντων, καὶ οὕτως ἐν μέρει πάντας ἐνεργοῦντάς τε καὶ ἀναπαυομένους οὔτ᾽ ἀργοὺς μένειν τὸ πάμπαν, οὔτε κόποις ἁλίσκεσθαι μόνους πονοῦντας. ὄψιν δὲ ὅτι γυμνάζειν δεῖ, μαθεῖν ἔνεστιν ὑπομνησθέντας, ὡς, εἰ μή τις ἀκριβῶς τὴν ῥοπὴν τῆς σφαίρας, ὅποι φέροιτο, προαισθάνοιτο, διαμαρτάνειν τῆς λαβῆς ἀναγκαῖον αὐτῷ. ἐν τούτῳ δὲ καὶ τὴν γνώμην ἴσην τῇ φροντίδι τοῦ τε μὴ καταβαλεῖν καὶ τοῦ διακωλῦσαι τὸν μέσον, ἢ αὐτὸν ὑφαρπάσαι ἐν τούτῳ (302) κατασταίη. φροντὶς δὲ μόνη καταλεπτύνει, μιχθεῖσα δέ τινι γυμνασίῳ καὶ φιλοτιμίᾳ εἰς ἡδονὴν τελευτήσασα τὰ μέγιστα τὸ σῶμα πρὸς ὑγίειαν καὶ τὴν ψυχὴν εἰς σύνεσιν ὀνίνησιν. οὐ σμικρὸν δὲ καὶ τοῦτο ἀγαθὸν, ὅταν ἄμφω τὸ γυμνάσιον ὠφελεῖν δύνηται, καὶ σῶμα, καὶ ψυχὴν, εἰς τὴν ἰδίαν ἑκατέρου ἀρετήν. ὅτι δ᾽ ἀσκεῖν ἄμφω δύναται τὰς μεγίστας ἀσκήσεις, ἃς μάλιστα μετιέναι τοῖς στρατηγικοῖς οἱ πόλεως βασιλεῖς νόμοι κελεύουσιν, οὐ χαλεπὸν κατιδεῖν. ἐπιθέσθαι

qualem, qui, dum alii operantur, quiefcunt, atque ita viciffim omnes operantes et quiefcentes neque fegnes omnino relinquantur, neque foli laborantes laffitudine corripiantur. Quod autem et oculos exercere oporteat, hinc videre licet, fi animadvertimus, quod, nifi quis, quo vergat pila, diligenter praeviderit, quo minus eam attingat, ipfum aberrare neceffe eft. In hoc autem et confilium aequale folicitudini patet: opus eft tum illam ne humi incaffum dejiciat, tum ut verfantem in medio eandem affequi prohibeat, vel ipfe transmiffam rurfus excipiat. Atqui folicitudo corpus fola quidem extenuat, cuipiam vero exercitio ac laudis defiderio commiffa, utpote in laetitiam definens, ad bonam corporis valetudinem atque animi prudentiam plurimum confert. Neque vero parvum eft hoc commodum, quod ambo, corpus videlicet atque animum, pro utriusque virtute juvare poffit. Quod autem maximis ambo exercitiis afficere poffit, ad quae militum imperatores potiffimum accedere civitatis reginae leges jubent, videre non eft difficile. Hoftem

γὰρ ἐν καιρῷ, καὶ λαθεῖν ἐπιθέμενον, καὶ ὀξυλαβῆσαι τὴν πρᾶξιν, καὶ σφετερίσασθαι τὰ τῶν ἐναντίων, ἢ βιασάμενον, ἢ ἐξ ἀδοκήτου ἐπιθέμενον, καὶ φυλάξαι τὰ κτηθέντα, τῶν ἀγαθῶν στρατηγῶν ἔργα· καὶ τὸ σύμπαν φάναι, φύλακά τε καὶ φῶρα δεινὸν εἶναι χρὴ τὸν στρατηγὸν, καὶ ταῦτα τῆς τέχνης αὐτῆς ὅλης τὸ κεφάλαιον. ἆρ᾽ οὖν ἄλλό τι γυμνάσιον οὕτω προεθίζειν ἱκανὸν, ἢ φυλάττειν τὸ κτηθὲν, ἢ ἀνασώζειν τὸ μεθιστάμενον, ἢ τῶν ἐναντίων τὴν γνώμην προαισθάνεσθαι; θαυμάζοιμ᾽ ἂν, εἴ τις εἰπεῖν ἔχοι. τὰ πολλὰ γὰρ αὐτῶν αὐτὸ τοὐναντίον· ἀργοὺς γὰρ, καὶ ὑπνηλοὺς, καὶ βραδεῖς τὴν γνώμην ἐργάζεται. καὶ γὰρ καὶ ὅσοι κατὰ παλαίστραν πονοῦσιν, εἰς πολυσαρκίαν μᾶλλον ἢ ἀρετῆς ἄσκησιν φέρονται· πολλοὶ γοῦν οὕτως ἐπαχύνθησαν, ὡς δυσχερῶς ἀναπνεῖν. ἀγαθοὶ δ᾽ ἂν οὐδ᾽ οἱ τοιοῦτοι πολέμου γενέσθαι στρατηγοὶ, ἢ βασιλικῶν, ἢ πολιτικῶν πραγμάτων ἐπίτροποι· θᾶττον ἂν τοῖς γε συσὶν ἢ τούτοις τὶς ὁτιοῦν ἐπιτρέψειεν. ἴσως δὲ οἰήσει με δρόμον ἐπαινεῖν, καὶ τἄλλα ὅσα λεπτύνει τὸ σῶμα γυμνάσια. τὸ δ᾽ οὐχ

etenim opportune invadere, atque invadendo latere, et datam occaſionem momento arripere, adverſariorumque res vel vi, vel inconſulto ſibi ſuas facere, ac parta tueri, optimi eſt imperatoris: atque, ut ſimpliciter dicam, exercitus imperator et cuſtos et fur egregius eſſe debet, artis enim illius univerſae haec eſt ſumma. Numquid igitur aliud quodpiam exercitium aeque idoneum ſit, hominum ut inſtituat aut parta defendere, aut erepta recuperare, aut propoſitum adverſarii praevidere? mirum profecto, ſi quis dixerit, aliud quodpiam inveniri. Multa namque ipſorum contrarium efficiunt; ignavos ſiquidem et ſomnolentos ac ſenſu hebetes reddunt; etenim quicunque in palaeſtra laborant, ad craſſitudinem potius quam ad virtutis ſtudium excitantur; multi ſiquidem craſſitiem adeo contraxerunt, ut vix reſpirare poſſint. Hujuſmodi ſane homines nec militiae, nec regiis negotiis aut civilibus utiliter praeſici poſſent; ſuibus potius quam illis rem quamlibet mandare quis poſſit. Forſitan autem exiſtimaveris, me curſum et quaecunque corpus extenuant

οὕτως ἔχει· τὴν γὰρ ἀμετρίαν ἐγὼ πανταχοῦ ψέγω, καὶ πᾶσαν τέχνην ἀσκεῖν φημι χρῆναι τὸ σύμμετρον, καὶ εἴ τι μέτρου στερεῖται, τοῦτ' οὐκ εἶναι καλόν. οὐκοῦν οὐδὲ δρόμους ἐπαινῶ τῷ καταλεπτύνειν τὴν ἕξιν καὶ τῷ μηδεμίαν ἄσκησιν ἀνδρείας ἔχειν. οὐ γὰρ δὴ τῶν ὠκέως φευγόντων τὸ νικᾷν, ἀλλὰ καὶ τῶν συστάδην κρατεῖν δυναμένων· οὐδὲ διὰ τοῦτο Λακεδαιμόνιοι πλεῖστον ἐδύναντο, τῷ τάχιστα θεῖν, ἀλλὰ τῷ μένοντας ἀναιρεῖν. εἰ δὲ πρὸς ὑγίειαν ἐξετάζοις, ἐφ' ὅσον ἀνίσως γυμνάζει τὰ μέρη τοῦ σώματος, ἐπὶ τοσοῦτον οὐδ' ὑγιεινόν. ἀνάγκη γὰρ οὕτω [508] τὰ μὲν ὑπερπονεῖν, τὰ δ' ἀργεῖν παντελῶς. οὐδέτερον δ' αὐτῶν ἀγαθὸν, ἀλλ' ἄμφω καὶ νόσων ὑποτρέφει σπέρματα, καὶ δύναμιν ἄῤῥωστον ἐργάζεται.

Κεφ. δ'. Μάλιστα οὖν ἐπαινῶ γυμνάσιον, ὃ καὶ σώματος ὑγίειαν ἐκπορίζει, καὶ μερῶν εὐαρμοστίαν, καὶ ψυχῆς ἀρετὴν παρὰ τούτοις· τοῦτο δὲ τὸ διὰ τῆς μικρᾶς σφαίρας ὑπάρχει. καὶ γὰρ εἰς πάντα ψυχὴν δυνατὸν

exercitia probare. Verum hoc fecus habet; ego enim, quod immodicum eft, ubique damno, artemque omnem modice tractandam cenfeo; quod fi quid menfura caruerit, pulchrum illud haud quaquam fatebor. Curfus igitur minime laudaverim, quippe qui corporis habitum extenuent, hominemque ad fortitudinem nullatenus affuefaciant; non enim celeriter fugientibus victoria debetur, fed iis, qui cominus valeant obdurare; neque, quod celerrime currerent, Lacedaemonii plurimum potuerunt, fed quod hoftes perfiftendo trucidarent. Quod fi, curfus quam bonae profit valetudini, quaefieris, quatenus corporis partes inaequaliter exercet, eatenus falubris non eft cenfendus. Neceffe eft enim in hoc alia quidem nimis fatigari, alia vero penitus torpere, quorum neutrum conducit, imo vero ambo morborum gignunt femina, viresque imbecillas reddunt.

Cap. IV. Exercitium igitur id potiffimum commendaverim, quod bonam corporis valetudinem ac partium concinnitatem unaque animi virtutem praeftare poffit, quale illud eft, quod in parva pila confiftit. Animum

ὠφελεῖν, καὶ τοῦ σώματος τὰ μέρη δι᾽ ἴσου μάλιστα γυμνάζει πάντα, ὃ καὶ μάλιστα εἰς ὑγείαν συμφέρει, καὶ συμμετρίαν ἕξεως ἐργάζεται, μήτ᾽ ἄμετρον πολυσαρκίαν, μήθ᾽ ὑπερβάλλουσαν ἰσχνότητα φέρον, ἀλλ᾽ εἴς τε τὰς ἰσχύος δεομένας πράξεις ἱκανὸν, καὶ ὅσαι τάχους χρήζουσιν, ἐπιτήδειον. οὕτω μὲν οὖν, ὅσον ἐν αὐτῷ, σφοδρότητος οὐδενὶ τῶν πάντων κατ᾽ οὐδὲν ἐλλείπεται. τὸ δὲ πρᾳότατον ἴδωμεν αὖθις· ἔστι γὰρ ὅτε καὶ τούτου δεόμεθα, διά τε ἡλικίαν, ἢ μηδέπω φέρειν ἰσχυροὺς πόνους, ἢ μηκέτι δυναμένην, καὶ κάματον ἐπανεῖναι βουληθέντες, ἢ ἐκ νόσων ἀνακομιζόμενοι. δοκεῖ δέ μοι κἂν τούτῳ πλέον ἔχειν ἑτέρου παντός· οὐδὲν γὰρ οὕτω πρᾷον, εἰ πρᾴως αὐτὸ μεταχειρίζοιο. δεῖ δὲ μέσως μένοντα τηνικαῦτα χρῆσθαι, μηδενὶ συμμέτρου ἀποστάντα, τὰ μὲν ἠρέμα προβαίνοντα, τὰ δὲ καὶ κατὰ χώραν μένοντα, μὴ πολλὰ διαγυμνασάμενον· ἐπὶ τῷδε τρίψεσι μαλακαῖς δι᾽ ἐλαίου καὶ λουτροῖς θερμοῖς

etenim undique juvare poteſt, omnesque corporis partes pari modo maxime exercet, id quod et ad bonam valetudinem plurimum confert, et corporei habitus commenſurationem efficit, utpote quod craſſitiem nullam immodicam aut gracilitatem afferat, quin potius actionibus robore aut celeritate indigentibus ſufficiens ſit atque idoneum. Sic igitur, quantum ad vehementiam attinet, nullo omnium eſt inferius. Mollitiem autem deinceps videamus; hac enim aliquando indigemus, aut propter aetatem, quae maximos labores vel junior nondum ferre, vel antiquior jam facta non etiam ſuſtinere valeat; aut quod laſſitudini conſulere velimus; aut quod a morbo convaleſcamus; in ea quoque (ut mihi quidem videtur) reliqua cuncta excellit; nullum eſt enim adeo lene, modo leviter ipſum tractaveris. Oportet autem ipſo medium te locum obtinentem, nullaque ex parte ab eo, quod modicum ſit, declinantem, nunc quidem ſenſim procedendo, nunc vero loco ſtando, ac denique membra non admodum agitando uti; mollibus poſtea ex oleo frictionibus calidisque balneis uteris. Hoc equidem om-

χρῆσθαι. τοῦτο μὲν ἁπάντων ἐστὶ πραότατον, ὥστε καὶ ἀναπαύεσθαι δεομένοις συμφορώτατον εἶναι καὶ ἄῤῥωστον δύναμιν ἀναλαβέσθαι δυνατώτατον, καὶ γέροντι καὶ παιδὶ συμφορώτατον. ὅσα δὲ τούτου μὲν ἰσχυρότερα, τοῦ δ' ἄκρως σφοδροῦ πρᾳότερα, διὰ τῆς μικρᾶς σφαίρας ἐνεργεῖται, χρὴ καὶ ταῦτα γινώσκειν, ὅςτις γε ὀρθῶς βούλεται διὰ παντὸς αὐτὰ μεταχειρίζεσθαι. καὶ γάρ εἴποτε δι' ἀναγκαίων ἔργων, οἷα τὰ πολλὰ πολλάκις ἡμᾶς καταλαμβάνει, πονήσειας ἀμέτρως ἢ τοῖς ἄνω μέρεσιν ἢ τοῖς κάτω πᾶσιν, ἢ χερσὶ μόναις, ἢ ποσὶν, ἔνεστί σοι ἐκ τοῦδε τοῦ γυμνασίου τὰ μὲν ἀναπαῦσαι, τὰ πρότερον κεκμηκότα, τὰ δὲ εἰς τὴν ἴσην ἐκείνοις κίνησιν καταστῆσαι, τὰ πρότερον ἀργὰ παντελῶς μεμενηκότα. τὸ μὲν γὰρ ἐκ διαστήματος ἱκανοῦ βάλλειν εὐτόνως, ἢ οὐδὲν τοῖς σκέλεσιν, ἢ παντάπασιν ὀλίγον χρώμενον, ἀναπαύει μὲν τὰ κάτω, τὰ δ' ἄνω κινεῖ σφοδρότερον· τὸ δ' ἐπιπλέον διαθέοντα καὶ ὠκέως ἐκ πολλοῦ διαστήματος ὀλιγάκις τε προχρῆσθαι τῇ βολῇ τὰ κάτω μᾶλλον διαπονεῖ· καὶ τὸ μὲν ἠπειγμένον ἐν αὐτῷ

nium eſt remiſſiſſimum, adeo ut et quiete indigentibus utiliſſimum, atque ad imbecillas vires revocandas valentiſſimum, ſenique ac puero ſit conducentiſſimum. Quae vero hoc quidem laborioſius, mitius vero, quam quod vehementiſſimum ſit, in parvae pilae exercitio fieri ſolent, ea quoque cognoſcat opus eſt, quicunque ipſa recte ſemper tractare voluerit. Etenim ſi quando ob neceſſaria negotia, quibus perſaepe detinemur, aut ſupernas partes omnes, aut infernas, aut manus duntaxat, aut pedes immodice fatigaveris, licet exercitatione hujuſcemodi partim quidem ſiſtere, quae prius laborarunt, partim vero, quae antea penitus torpuerunt, ad parem illis motionem ducere. Si quis enim e multo intervallo crurum opus aut nihil aut omnino parum admittens magno cum conatu projiciat, inferna quidem ſiſtit, ſuperna vero vehementius movet. Quod ſi plerumque ac celeriter curſitans e multo intervallo perraro pilam projecerit, inferna magis fatigabit; feſtinatio inſuper ac celeritas in ea reperta abſque

καὶ ταχὺ χωρὶς συντονίας ἰσχυρᾶς τὸ πνεῦμα μᾶλλον γυμνάζει, τὸ δ' ἕτερον, τὸ ἐν ταῖς ἀντιλήψεσι, καὶ βολαῖς, καὶ λαβαῖς, οὐ μὴν ταχύ γε, τὸ σῶμα μᾶλλον ἐντείνει τε καὶ ῥώννυσιν. εἰ δ' εὔτονόν τε ἅμα καὶ ἠπειγμένον εἴη, διαπονήσει τοῦτο μεγάλως καὶ τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ πάντων ἔσται γυμνασίων σφοδρότατον. ἐφ' ὅσον δὲ δεῖ καθ' ἑκάστην χρείαν ἐπιτείνειν τε καὶ ἀνιέναι, γράψαι μὲν οὐχ οἷόν τε, (τὸ γὰρ ἐν ἑκάστῳ ποσὸν ἄῤῥητον,) ἐπ' αὐτῶν δὲ τῶν ἔργων εὑρεῖν τε καὶ δεῖξαι δυνατὸν, ἐν ᾧ δὴ καὶ μάλιστα τὸ πᾶν κῦρος· [509] οὐδὲ γὰρ ἡ ποιότης ἐστὶ χρήσιμος, εἰ τῷ ποσῷ διαφθείροιτο. τούτου μὲν δὴ τῷ παιδοτρίβῃ μετέστω, τῷ μέλλοντι τῶν γυμνασίων ὑφηγεῖσθαι.

Κεφ. ε'. Τὸ δ' ὑπόλοιπον τοῦ λόγου περαινέσθω. βούλομαι γὰρ ἐφ' οἷς εἶπον ἀγαθοῖς προσιέναι τῷδε τῷ γυμνασίῳ, μηδ' ὡς ἐκτός ἐστι κινδύνων παραλιπεῖν, οἷς τὰ πλεῖστα τῶν ἄλλων περιπίπτει. δρόμοι μὲν γὰρ ὠκεῖς πολλοὺς ἤδη διέφθειραν, ἀγγεῖον ἐπίκαιρον ῥήξαντες· οὕτω δὲ καὶ φωναὶ μεγάλαι τε ἅμα καὶ σφοδραὶ, καθ' ἕνα χρόνον

gravi conatu anhelitum magis exercet: alterum vero, receptio videlicet ac tranſmiſſio, exceptioque abſque celeritate, corpus magis intendit ac roborat: at ſi vehemens conatus unaque feſtinatio fuerit, hoc et corpus et anhelitum magnopere fatigabit, eritque omnium exercitiorum vehementiſſimum. Quousque autem pro ſingulo quoque uſu intendenda aut remittenda ſit exercitatio, ſcribere quidem impoſſibile; neque enim cujusque quantitas explicabilis eſt; in opere tamen ipſo adinvenire atque oſtendere poſſumus, in quo ſane vis tota maxime conſiſtit; nihil enim prodeſt qualitas, ſi quantitate labefactetur. Hoc igitur ſit curae paedotribae, qui exercitationi ſit praefuturus.

Cap. V. Reliquum autem ſermonis abſolvatur. Volo namque ad haec quae dixi bona huic exercitio addere, neque quod extra pericula ſit, quibus aliorum plurima illiduntur, miſſum facere. Curſus enim celeres rupto vaſe praecipuo multos jamdudum perdidere; ſic autem et voces magnae ſimulque vehementes uno tempore affa-

ἀθρόως ἐκφωνηθεῖσαι, μεγίστων κακῶν οὐκ ὀλίγοις αἴτια, καὶ ἱππασίαι σύντονοι τῶν τε κατὰ νεφροὺς ἔῤῥηξάν τι καὶ κατὰ θώρακα πολλάκις ἔβλαψαν, ἔστι δ' ὅτε καὶ τοὺς σπερματικοὺς πόρους, ἵνα τὰ τῶν ἵππων ἁμαρτήματα παραλείπω, δι' ὧν πολλάκις ἐκπεσόντες τῆς ἕδρας οἱ ἱππεῖς παραχρῆμα διεφθάρησαν. οὕτω δὲ καὶ τὸ ἅλμα, καὶ ὁ δίσκος, καὶ τὰ διὰ τοῦ κάμπτειν γυμνάσια. τοὺς δ' ἐκ τῆς παλαίστρας τί δεῖ καὶ λέγειν; ὡς ἅπαντες λελώβηνται τῶν Ὁμηρικῶν Λιτῶν οὐδὲν μεῖον. ὡς γὰρ ἐκεῖνός φησι ὁ ποιητὴς

χωλάς τε, ῥυσσάς τε, παραβλῶπάς τ' ὀφθαλμώ,

οὕτω τοὺς ἐκ τῆς παλαίστρας ἴδοις ἂν ἢ χωλοὺς, ἢ διεστραμμένους, ἢ τεθλασμένους, ἢ πάντως γέ τι μέρος πεπηρωμένους. εἰ δὴ πρὸς οἷς εἶπον ἀγαθοῖς ἔτι καὶ τοῦθ' ὑπάρχει τοῖς διὰ τῆς σμικρᾶς σφαίρας γυμνασίοις, ὡς μηδὲ κινδύνῳ πελάζειν, ἁπάντων ἂν εἴη πρὸς ὠφέλειαν ἄριστα παρεσκευασμένα.

tim emiſſae maximorum malorum non paucis cauſae fuerunt; violenti quoque equitatus circa renes aliquid fregerunt, ſaepe etiam thoracis partibus, nonnunquam etiam ſeminariis meatibus noxam intulere, ut equorum delicta praetermittam, quibus ſaepe a ſella delapſi equites illico interierunt. Sic autem et ſaltus, et diſcus, et quae per flexiones fiunt exercitia *ſeſe habent.* Quid autem de iis dicendum, qui in palaeſtra verſantur? quum omni ex parte non minus, quam Litae illae apud Homerum, mutilati ſint. Quemadmodum enim ille inquit poëta, claudas, rugoſas atque oculis diſtortas eſſe, ſic eos, qui in palaeſtra verſantur, vel claudos, vel diſtortos, vel fractos, vel omnino mutilos videris. Quum igitur praeter bona, quae dixi, id quoque accedat parvae pilae exercitio, ut ſcilicet neque periculo ſit obnoxium, aliorum omnium ad uſum optime patebit.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΑΦΡΟΔΙΣΙΩΝ.

Ed. Chart. VI. [509.] Ed. Baſ. IV. (302.)

Ἀφροδισίων μὲν κατὰ μὲν Ἐπίκουρον οὐδεμία χρῆσις ὑγιεινή· κατὰ δὲ τἀληθὲς ἐκ διαλειμμάτων τηλικούτων, ὡς ἐπὶ ταῖς χρήσεσιν ἄνθρωπον αὐτὸν αὐτοῦ κουφότερον καὶ εὐπνούστερον δοκεῖν γεγονέναι. ὁ δὲ καιρὸς τῆς χρήσεως, ὅταν ἀκριβῶς μέσον ᾖ τῶν ἔξωθεν περιστάσεων ἁπασῶν τὸ σῶμα, μήθ᾽ ὑπερπεπληρωμένον, μήτ᾽ ἐνδεὲς, μήθ᾽ ὑπερεψυγμένον, μήθ᾽ ὑπερτεθερμασμένον, μήτ᾽ ἐξηρασμένον, μήθ᾽ ὑγρασμένον ἀμέτρως. εἰ δὲ καὶ διαμαρτάνοιέν ποτε κατά τι, μικρὸν μὲν ἔστω τὸ ἁμαρτανόμενον. ἄμεινον δὲ τῷ τεθερμασμένῳ

GALENI DE VENEREIS.

Salubris rerum venerearum uſus ex Epicuro nullus eſt; revera autem ſalubris uſus eſt ab intermiſſionibus tantis, ut poſt uſum homo levior factus eſſe faciliusque ſpirare videatur. Opportunum autem utendi tempus eſt, quum exquiſite medium obtineat omnium externarum circumſtantiarum corpus, neque immoderatius repletum, neque vacuum, neque nimis perfrigeratum, neque ſupercalefactum, neque immodice exiccatum, neque humectatum. Si vero interdum aliqua in re aberret, parvum eſto, quod in errorem labitur. Salubrius autem calefacto magis

μᾶλλον ἢ ἐψυγμένῳ, καὶ πεπληρωμένῳ μᾶλλον ἢ κεκενωμένῳ, καὶ ὑγρασμένῳ μᾶλλον ἢ ἐξηρασμένῳ τῷ σώματι χρῆσθαι τοῖς ἀφροδισίοις. οἱ μὲν οὖν τὴν ἀσθενῆ δύναμιν ἔχοντες ἀπὸ τῆς λαγνείας εἰς ἐσχάτην ἀῤῥωστίαν ἀφικνοῦνται· οἱ δὲ ἰσχυρὰν καὶ νοσοῦντες ἀπὸ φλέγματος περιουσίας τῷ διαφορεῖν ἐπιπλέον τοὺς χυμοὺς ἀβλαβῆ ἔχουσι τὴν χρῆσιν αὐτῶν· οὕτω γὰρ τοῖς ὑγροῖς καὶ θερμοῖς ἐστι, καὶ ὅσοι φύσει πολύσπερμοι. ἀλλὰ καὶ θερμαίνει τὸ σῶμα τοῖς ἐῤῥωμένην ἔχουσι τὴν δύναμιν ἡ λαγνεία, τοῖς δὲ ἀσθενέσιν ἐν μὲν τῷ παραχρῆμα θερμαίνει, ψύχει δὲ μετὰ ταῦτα γενναίως. [510] ἔνιοι μὲν οὖν εὐθέως ἐπὶ ταῖς συνουσίαις ἀπὸ νεότητος ἀσθενεῖς γίνονται, τινὲς δὲ, εἰ μὴ συνεχῶς χρῶνται, βαρύνονται τὴν κεφαλὴν, ἀσώδεις τε καὶ πυρετώδεις γίνονται, καὶ χεῖρον ὀρέγονται, καὶ ἧττον πέττουσι. τοιαύτης γοῦν ἐνίους ὄντας φύσεως, εἶτ' ἐγκρατεῖς ἀφροδισίων χρήσεως γενομένους, ναρκώδεις τε καὶ δυσκινήτους ἔγνωμεν ἀποτελεσθέντας, ἐνίους δὲ καὶ σκυθρωποὺς ἀλόγως καὶ δυσέλπιδας ὁμοίως

quam perfrigerato, et repleto magis quam vacuato, et humectato magis quam exiccato corpori rebus uti venereis. Qui igitur imbecillas vires habent, ii certe ab immoderata venere in extremam infirmitatem procidunt; qui vero robuftas, quique aegrotant pituitae copia, quod humores amplius difcutiant, innoxium ipfarum ufum ferunt; fic enim calidis et humidis contingit, et quibufcunque natura femine foecundis. Quin et corpus eorum, qui robuftas habent vires, venus calefacit; quibus vero imbecillae funt, in promptu quidem calefacit, fed poftea vehementer refrigerat. Proinde nonnulli quidem poft coitum a juventute quamprimum imbecilles evadunt; nonnulli vero, nifi affidue utantur coitu, capitis gravitatem incurrunt, cibos faftidiunt, febriculofi fiunt, deterius appetunt, minusque concoquunt. Quofdam ejusmodi naturae effe novimus, ut, quum a rebus venereis abftinerent, tum torpidi, tum ad motum difficiles facti fint; quofdam vero, qui melancholicorum more praeter ratio-

τοῖς μελαγχολικοῖς· ταῦτα δὲ πανόμενα ταχέως ἐπὶ ταῖς τῶν ἀφροδισίων χρήσεσι. ταῦτ' ἀναλογιζομένῳ μοι μεγάλως φαίνεται βλάπτειν ἡ τοῦ σπέρματος ἐπίσχεσις, ἐφ' ὧν αὐτό τε φύσει κακοχυμότερον καὶ πλέον, ἀργότερός τε ὁ βίος, καὶ τῶν ἀφροδισίων μὲν ἡ χρῆσις πρότερον μὲν ἱκανὴ πάνυ, μετὰ ταῦτα δὲ ἀθρόως ἐγκρατεῖς ἐγενήθησαν, ἰσχυροί τε καὶ νέοι. τούτοις ἡ τοῦ σώματος ἕξις εἰς ἀραιότητα πλέον ἤπερ ἡ δύναμις εἰς ἀῤῥωστίαν ἀλλοιοῦται· καί τις ἐπανόρθωσις διὰ τῶν συναγόντων καὶ σφιγγόντων γίνεται αὐτοῖς, ὁποῖόν ἐστι παρασκευαστικὸν γυμνάσιον. εἰ δὲ δὴ καὶ ψύξις τις ἐπὶ τοῖς ἀφροδισίοις ἐγγίγνοιτο, καὶ κατὰ τοῦτ' ἂν εἴη τῷ παρασκευαστικῷ γυμνασίῳ χρηστέον, ἐπεγείρει γὰρ τὴν θερμότητα. τῆς δὲ ὥρας τοῦ ἔτους ἐπιτρεπούσης, οὐδὲ τῆς ψυχρολουσίας ἀφεκτέον. ἐδέσματα δὲ τῷ πλήθει μὲν ἐλάττω, τῇ ποιότητι δὲ καὶ ὑγρότερα δοτέον, ἵνα καὶ πέψῃ καλῶς αὐτὰ, καὶ τὴν ἀφροδισίων ἐπανορθώσηται ξηρότητα. χρὴ δὲ οὐδὲ ψυχρότερα τὴν κρᾶσιν, ἀλλὰ τῆς μέσης ἰδέας

nem moeſti ac ſpei expertes evaſerint; haec vero omnia quamprimum veneris uſu ſedata fuiſſe. Haec mihi conſideranti magnopere laedere videtur ſeminis retentio, in quibus ipſum tum natura deterioris eſt ſucci, tum copioſius eſt, et otioſior vita, et veneris uſus prius quidem frequentior, poſtea vero affatim abſtinuerunt. Qui robuſti ac juvenes ſunt, his corporis habitus in raritatem potius quam vires in imbecillitatem mutatur; at iis quaedam fit emendatio per ea, quae cogunt et conſtringunt, qualis eſt praeparans exercitatio. Si vero etiam aliqua perſrigeratio poſt venerem corporibus oboriatur, erit etiam exercitatione praeparante ob eam cauſam utendum; calorem enim excitat. Concedente vero anni tempeſtate a frigido balneo haud erit abſtinendum. Edulia vero copia quidem parciora, qualitate vero humidiora exhibenda, ut tum probe ipſa concoquantur, tum a venere contracta ſiccitas emendetur. Sed oportet neque temperamento frigidiora, ſed media calefacientium ſpecie ipſa

Ed. Chart. VI. [510.] Ed. Baf. IV. (302.)

τῶν θερμαινόντων ὑπάρχειν αὐτά. διότι γὰρ ἐξ ἀφροδισίων ἀραιότερον ἅμα καὶ ἀσθενέστερον, ψυχρότερόν τε καὶ ξηρότερον ἀποτελεῖται τὸ σῶμα, χρὴ δήπου τὰ πυκνοῦντα καὶ θερμαίνοντα καὶ τὴν δύναμιν ἀναῤῥωννύντα προσφέρεσθαι, καὶ τούτους εἶναι σκοποὺς ἐπ' αὐτοῖς.

esse. Nam quoniam corpus a venere rarius simul ac imbecillius, frigidius et siccius efficitur, quae sane densant et calefaciunt et vires reparant, adhibenda sunt; atque hi sunt scopi, qui huc spectant.

LIPSIAE

LITERIS FRIDER. CHR. DÜRRII.

CONTENTA TOMI V.